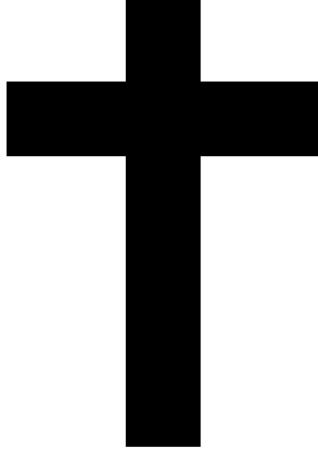

ut-Hun New Testament

Hun-Saare: ut-Hun New Testament New Testament

ut-Hun New Testament
Hun-Saare: ut-Hun New Testament New Testament

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Hun-Saare

Contributor: WBT Central Zone

© 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc. in cooperation with the Ut-Hun Bible Translation Project All rights reserved. The New Testament in ut-Hun (Eastern Dukawa)
All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
4b40cd80-7cb8-5d3d-8563-557f030f99d7

Contents

Matiyos	1
Markus	48
Ruka	76
Yohana	119
Senge-mo	150
Roma-ne	190
1 Korinti-ne	209
2 Korinti-ne	227
Garatiya-ne	238
Apisu-ne	245
Piripi-ne	252
Korosiya-ne	257
1 Tasaronika-ne	262
2 Tasaronika-ne	266
1 Timoti	268
2 Timoti	274
Titus	279
Pirimon	282
Yahuda-ne	283
Yakubu	298
1 Bitrus	303
2 Bitrus	308
1 Yohana	311
2 Yohana	315
3 Yohana	316
Yahudas	317
Ut-Hyangan	319

Takurda-o Matiyos

Rem-se ro n-me à:

Baag-o Yešo Kiristi un mat-o un wu ne 1:1—2:23
 Senge-m Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho 3:1-12
 Yo'os un Yešo m-ho un meger-to un wu ne 3:13—4:11
 Senge-m Yešo n-me un hun-ne o-Gariri 4:12—18:35
 Cir-mo Gariri ha-mo o-Urusharima 19:1—20:34
 Ho-ut ta'yoor-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 21:1—27:66
 M-inē ut-marimar un m-rwuun ne cas mo un Wan-Koyan 28:1-20

Baag-o Yešo Kiristi
(Ruka 3:23-38)

¹ Takurda-o un baag-o Yešo **Kiristi**.^{*} Wu un rwuun un baag-o ko-Gwomo **Dawuda** un **Ibrahi** ne.

² **Ibrahi** maturu **Ishaku**,
Ishaku maturu **Yakubu**,

Yakubu maturu **Yahuda** un sek-ye ye un wu ne.

³ **Yahuda** ne wu maturu Perez un Zera (inu un ye Tamar).

Perez maturu Hezuron,

Hezuron maturu Aram,

⁴ Aram maturu Aminadab,

Aminadab maturu Nashon,

Nashon maturu Sarmon.

⁵ Sarmon maturu Bo'az (inu un wu Rahab),

Bo'az maturu Obed (inu un wu Rutu),

Obed maturu **Jesse**.

⁶ **Jesse** maturu ko-Gwomo **Dawuda**.

Dawuda maturu **Suremanu** (inu un wu ne'a Uriya ro gage wu).

⁷ **Suremanu** maturu Rehebowam,

Rehebowam maturu Abija,

Abija maturu Asa,

⁸ Asa maturu Jehoshapat,

Jehoshapat maturu Jehoram,

Jehoram maturu Uzziya.

⁹ Uzziya maturu Jotam,

Jotam maturu Ahaz,

Ahaz maturu Hezekiya,

¹⁰ Hezekiya maturu Manase,

Manase maturu Amon,

Amon maturu Josaya.

¹¹ Josaya maturu Jekoniya un hen-ne ye un wu ne, cin ba a un kuus ye m-guw so un dak-o o-**Babira**.[†]

¹² Bo a wotte ye o-**Babira** à,

Jekoniya maturu Shetiyer,

Shetiyer maturu Zerubaber,

¹³ Zerubaber maturu Abihudu,

Abihudu maturu Eriyakim,

Eriyakim maturu Azor.

¹⁴ Azor maturu Zadok,

Zadok maturu Akim,

Akim maturu Eriwuda,

¹⁵ Eriwuda maturu Ereyazar,

Ereyazar maturu Matana.

Matana ne wu maturu **Yakubu**.

¹⁶ **Yakubu** maturu **Yusuhu** campo **Meri**,

Meri inu Yešo wu a m-zeē **Kiristi** à.

^{*} **Bɔr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. [†] **Bɔr-o gaan:11** 1:6-11 Hyen komo: 2Gwm 24:14-15; 2Nom 36:10; Irm 27:20.

¹⁷ Cir-mo ùn zaman-o **Ibrahi** ha-mo ùn yo ma ko-Gwomo **Dawuda**, zaman-ùs op-ùs nasse [14]. Zeen-mo ùn ko-Gwomo **Dawuda** ha-mo ùn da-o a kùuse **Isra**-ne m-guw o-**Babira** à, zaman-ùs op-ùs nasse [14]. Komo da-o a kùuse ye à, ha-mo ùn da-o a mate **Kiristi** à, zaman-ùs op-ùs nasse [14] komo.

A makt Yeso Kiristi

(Ruka 2:1-7)

¹⁸ Mat-o Yeso **Kiristi** o ka. Da-o **Yusuhu** ro ùn hoob-o **Meri** inu Yeso ne ut-ge à, cin ba a ùn gegu ye ut-ge, a 'wossuru wu ro ur-uub ne de ùn **Kukt-o Shir**.[‡] ¹⁹ Wan-ryap-de ùn wu **Yusuhu** kashi ùn net-wu, wu ro ùn nome ùn **karamsa**-o ùn **Yahuda**-ne o-dorotte. Komo wu con wu 'ye **Meri** m-'e n-me ùn hun-ne à, wu nomuru us-barag wu ho'ostu wu wukusse ba ùn nap-o ùn net.

²⁰ Amba wu ro ùn ká barag-se, wan-tom-wu Wan-Koyan rwuunuru wu ruru wu n-te o-bo, wu zeeru wu, "**Yusuhu** baag-o ko-Gwomo **Dawuda**, taase o hoge gyer-o ùn dek ùn **Meri** ne'a ru, remen ká uub-de, de ùn **Kukt-o Shir** de. ²¹ Wua met wà, wqa egu wu ur-jin Yeso. Wata **wan-Gwu** remen wu wu he m-gu ùn hun-ne be-de ùn **ba'as-to** ùn ye.[§]

²² Ka rii-yo ùn kor kap remen a shooste rii-yo Wan-Koyan rwore à, cin n-ga ne ùn nu-o ùn **wan-Rwor ùn Ma-to ShirIshaya** unze,

²³ "Wan-ne'a-wu napè campo á wua nom ur-uub, wua met wà, wan-campo.

Komo a egu wu ur-jin *Imanuwer*."*

Ka jin-de Imanuwer de ro, Shir ro be-ur gaan un na ne.

²⁴ Bø **Yusuhu** zutute ka rew-mo à, wu nomuru yo wan-tom-wu Wan-Koyan zee wu à. Wu gaaru ne'a ùn wu **Meri**. ²⁵ Amba wu nap wu ne'a á, se da-o wu messe wà ùn wu à wan-campo. **Yusuhu** egu wu komo ur-jin Yeso.[†]

Bør-ùs yoor

Gas-de un ya-us-nap so ur-horan

¹ Da-o ko-Gwomo **Here** ro ut-gwomo à, a mate Yeso ùn bo-o o-Betarami, o ro n-me ùn dak-o o-Judiya à. Bø ùn mat ùn wu, hun-ne ya-us-nap rwuunuru so ur-horan ye haanuru o-Urusharima. ² Ye cituru hun-ne o-cot, "¿Kenè ka wà-wu a mate à ro, wu he m-warag ko-Gwomo nø **Yahuda**-ne à? Te nak a makt wu remen te hyanag regen-yo ùn wu indunte ur-horan, komo te ùn haan, te kwukte be-de ùn wu, te ye'et wu m-sek."

³ Bø ko-Gwomo **Here** hogute a makt wà-wu he m-re ut-gwomo à, hur-de ùn wu naasuru deen, unze wu ken ko-Gwomo wua dek kwuur-o ùn wu. Kaane komo hur-de ùn koob-ne ye ùn wu kap naase deen. ⁴ Wu karaksuru kap o ùn Gwomo-ne ye ùn kon-se Shir ùn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne. Ka da-de wu cituru ye be-de **yan-Rwor ùn Ma-to Shir** zee a met **Kiristi** à.

⁵ Ye shasuru wu, "Ùn bo-o o-Betarami, n-me ùn dak-o o-Judiya. Te nak remen kaane **wan-Rwor ùn Ma-to Shir** gene us-hak deen se arge à, **wan-Rwor ùn Ma-to Shir** zee: ⁶ " 'Nø hun-ne ye o-Betarami ùn dak-o o-Judiya,

wan-gaan be-ur nø a warag caari-wu ùn ko-Gwomo,

Komo wua dorutte hun-ne re **Isra**-ne

bø wa-ut-gut ro m-dorutte ùn gut-to ùn wu à.

Remen kaane bo-o nø a warag

caari-o o-bo ùn dak-o o-Judiya."* "

⁷ Bø **Here** hoge kaane à, wu agnuru ká ya-us-nap-ye, ye rwuune so ur-horan à. Wu cituru ye wukusse, remen wu nept hond hond da-o ye hyanè ká regen-yo à. ⁸ Bø ye rurute wu à, wu tomuru ye ha-mo o-Betarami, wu zee, "Ha nø cekrendu me ma-to ùn ká wà-wu ceen. Ùn ra-o nø hyente wu à, nø muun, nø ruru me, remen me ùn ce re ùn heet m-kwuktu wu."

⁹ Komo bø ye komte hoge ùn ma-to ùn ko-Gwomo à, ye argu arag-mo ùn ye. Ùn cow-yo ùn ye, ye hyanuru ká regen-yo, yo ye hyanè ur-horan à. Zak-o hoo ru ye deen bø ye hyanè yo komo à. Ká regen-yo ro ùn co-o ùn ye, ye ro yo m-dore har yo haaru yo esuru o-Betarami be-de wà ro à. ¹⁰ Bø ye hyente o-regen à, men-to ùn ye shiiru o-zak deen. ¹¹ Ka ya-us-nap-ye cowuru o-hur. Ye hyanuru wà ùn inu ùn wu ne **Meri**, ye kwukuru ùn co-o ùn wu, ye nomuru wu ur-bongon. Ka da-de, ye rwunturu ba-to ùn ye, to ùn hwor.

‡ **Bør-o gaan:18** 1:18 Hyen komo: Ruka 1:27. § **Bør-o gaan:21** 1:21 Hyen komo: Ruka 1:31. * **Bør-o gaan:23**

1:23 Hyen komo: Isha 7:14. † **Bør-o gaan:25** 1:25 Hyen komo: Ruka 2:21. * **Bør-ùs yoor:6** 2:6 Hyen komo:

Mika 5:2.

Ye ya'urɔ wu o-zinariya, un tɔ ken saw-tɔ m-shi'igin tɔ ne tɔ, a m-aag "ut-parakanse à" un m-nɔw ne mɔ a m-aag "o-mur" ne à.

¹² Ye warguru un dak-ɔ un ye un cɔw-o hɔr-yo, remen Shir ka'aksutɔ ye m-bo ye jar ye warag be-ur **Here** á.

Yusuhu ne un Meri somɔg

ha-mɔ un dak-ɔ o-Masar

¹³ Bɔ ka ya-ɔs-nap-ye aragsutɔ à, wan-tɔm-wu Wan-Koyan ruru **Yusuhu** n-tɛ m-bo, **wan-tɔm-wu Shir** zɛɛru, "Inɛ, o dek ka wà-wu un inu un wu ne, nɔ som ha-mɔ un dak-ɔ o-Masar. Nɔ she'et reɛnɔ, se um zɛɛg nɔ jo'on, remen karma-ne **Here** a hoob ka wà-wu, remen ye hoot wu."

¹⁴ **Yusuhu** inuru wu dekurɔ ká wà-wu un inu un wu ne ká tɛt-mɔ, wu nekurɔ dak-ɔ o-Masar. ¹⁵ Wu she'eturu reɛnɔ o-Masar se da-ɔ **Here** mare à. Tɔ ka un kor remen a shootɛ rii-yo Wan-Koyan rwɔrɛ à un nu-ɔ un **wan-Rwɔr un Ma-tɔ Shir** unze, "Es-mɔ o-Masar um agnɛ wà re."[†]

Karma-ne Here hoomtɛ yakar

yan-campɔ-ne un dak-ɔ o-Bɛtarami

¹⁶ Bɔ **Yusuhu** un ya-den-ɔ un wu ne aragsutɔ so un dak-ɔ o-Masar à, ko-Gwɔmo **Here** napuru unze weɛr-se ká ya-ɔs-nap-ye nomo wu. Remen kaanɛ wu swooru ɔs-ryaab deen. Wu baksuru da-ɔ ká ya-ɔs-nap-ye rure wu ye hyanag ka reɛnɔ-yo à. Wu tomuru karma-ne ye hoom yakar yan-campɔ-ne kap ye rɔ o-Bɛtarami à un riib-se un ɔ ne, cir-mɔ un yan-hak-ɔs yoor ha-mɔ n-dak, hond hond-mɔ un ká da-ɔ ya-ɔs-nap-ye ruru wu ma-tɔ un ká wà-wu à. ¹⁷ Un kaanɛ a shoosɛ rii-yo a rwɔrɛ un nu-ɔ un ko-yan-Rwɔr un **Ma-tɔ Shir** Irmiya, unze,

¹⁸ "A hogutɛ ɔs-'wɔn un bɔ-ɔ o-Rama,

'wɔn-se un tuk-mɔ ɔt-mɛn deen.

Rahira rɔ ɔs-'wɔn remen yakar-ye un wu,

Wu kwangutɛ ɔt-kwegmɛ

remen yakar-ye un wu merestɛ."[‡]

M-jo'on so un dak-ɔ o-Masar

ha-mɔ un bɔ-ɔ o-Nazaret

¹⁹ Bɔ **Here** merestɛ à, wan-tɔm-wu Wan-Koyan ruru **Yusuhu** n-tɛ m-bo o-Masar, ²⁰ **wan-tɔm-wu Shir** zɛɛru **Yusuhu**: "Inɛ, o dek ka wà-wu un inu un wu ne, ɔ warag dak-ɔ o-Isra, remen n-ga ye ro un hoob-ɔ un wà ye hoot wu à, ye merestɛ."

²¹ **Yusuhu** inuru, wu dekurɔ wà un inu un wu ne, wu warguru dak-ɔ o-Isra. ²² Amba bɔ **Yusuhu** hogutɛ wà **Here**, wata, Arkirayɔs wu rɔ un gwɔmo-tɔ o-Judiya dekstɛ kwuɔr-o Tato un wu à, wu hoguru o-gyer wu waragte reɛnɔ. Amba bɔ Shir ka'aktɔ wu un m-bo à, unze wu jar wu he o-Judiya á wu hessuru ha-mɔ o-Gariri. ²³ Wu she'eturu un bɔ-ɔ o-Nazaret,[§] remen a shoostɛ rii-yo a rwɔrɛ un nu-ɔ un **yan-Rwɔr un Ma-tɔ Shir** à unze, "A eeg wu ko-ya-o-Nazaret."

Bɔr-ɔs tet

Kɔ'q't-o Yohana Wa-m-Yo'os

un hun-ne m-hɔ

(Mark 1:1-8; Ruka 3:1-18; Yoha 1:19-28)

¹ Un ká da-ɔ ɔ, **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-hɔ**, taknɛ senge-mɔ un wu. Wu ko'q'tɛ Ma-tɔ Shir o-dákár ɔ un dak-ɔ o-Judiya. ² Wu rɔ m-zɛɛ, "Yagu nɔ nɔm **ur-ba'as**, nɔ muun be-de Shir, remen **Gwɔmo-tɔ Shir*** nomsuntɛ yow yow." ³ **Yohana** wu **Ishayawan-Rwɔr un Ma-tɔ Shir** nɔmɛ ma-tɔ un wu, un hak-se n-jim. **Ishaya** zɛɛg, "Wu ken wu rɔ un eeg-se un hun-ne o-dákár ye haan ye hogɛ wu.

Wu rɔ m-zɛɛ, 'Ja'asɔ nɔ Yawe o-cɔw wu haantɛ.

Ja'asɔ nɔ wu o-cɔw tɛtɛ."[†]

⁴ Matuku-de **Yohana** cɔpɛ à, un can-se o-dorom a cɛɛ ɔ. Wu gak hap-yo o-ka un byon-o un wu. Rii-yo m-rɛ yo un wu yeɛɛ-e ye un wuug-mɔ un sɔ ne.[‡] ⁵ Hun-ne haanuru

† **Bɔr-ɔs yoor:15** 2:15 Hyen komo: Hosɛ 11:1. ‡ **Bɔr-ɔs yoor:18** 2:18 Hyen komo: Irmí 31:15. § **Bɔr-ɔs yoor:23** 2:23 Hyen komo: Mark 1:24; Ruka 2:39; Yoha 1:45. * **Bɔr-ɔs tet:2** 3:2 ɔt-Girik: Gwɔmo-tɔ n-Tɔn shir, komo n-tɔn Mati 3:2; 4:17; 5:3,10,19,20; 7:21; 8:11; 10:7; 11:11-12; 13:11,24,31,33,44,45,47,52; 16:19; 18:1,3,4,23; 19:12,14,23; 20:1; 22:2; 23:13; 25:1. † **Bɔr-ɔs tet:3** 3:3 Hyen komo: Isha 40:3 (ɔt-Girik). ‡ **Bɔr-ɔs tet:4** 3:4 Hyen komo: 2Gwm 1:8.

rwuun-mo un bo-o o-Urusharima un ye o-Judiya ne kap, komo un kap riib-se un Roog-o o-Joda ne. Ye un haan ye hogute **Yohana** o-dakar. ⁶ Ye ro m-rwor un **ba-as-to** un ye, komo **Yohana** ro ye **m-yo'os m-ho** un Roog-o o-Joda.

⁷ Amba bo **Yohana** hyente **Parisa**-ne un **Saduki**-ne deen ye ro m-haan remen wu yo'ostu ye m-ho a, wu zeeru ye, "No m-raab ne untun yakar-ye un herhyat! iWa rure no ne no som swo ur-koob o Shir roa 'ye no a?'" ⁸ Nom no rem-se a hette m-nap unze no yagute nom **ur-ba'as** a. Ka da-de, no haan remen un yo'ostu no m-ho. ⁹ Taase no nom us-ses un hoog-m no unze **Ibrahi** wu ro Tato no. Toka toa ruut no a. Me no m-rure, Shir a hoks nome un **Ibrahi** yakar un ka ta'ar-to. (Urege wu conog).* ¹⁰ Shir ru'uste nu-o ur-yar o un piish ut-ma un 'wun-de o-yo. 'Yo-yo mate yakar-ye ur-bon a, a kups yo a jorbe o-ra. Kaane Shir he 'ya un hun-ne ur-koob ye yage nom un rii-yo depe a.'"

¹¹ Ka da-de **Yohana** zeeru hun-ne, "Me de m-ho me no m-yo'os, remen a nept no yagute nom **ur-ba'as**. Amba wu argu me ut-gos a wu roon un jim un de, ko ka'ante-to un wu me bo'os um us to a. Wu he no m-yo'os un **Kukt-o Shir**, o-ra ne komo. ¹² Wu ro un kok-de un wu ne de m-je, wua jer hyo-ye un wu. Komo wu karakse hyo-ye ur-bon, wu ru n-me un byo-de un wu, amba wua tuks ka nu-to o-ra o a hoks m-ryomos a."

Yohana yo'ostu Yeso n-te m-ho

(Mark 1:9-11; Ruka 3:21-22)

¹³ Un ka da-o Yeso rwuune es-mo o-Gariri, wu haaru un Roog-o o-Joda. Wu un ha remen **Yohana** yo'ostu wu m-ho. ¹⁴ **Yohana** conuru wu m-wen. Wu zeeru Yeso, "Me, wu ro o-hoob o yo'ostu me m-ho a, iya rwoge o hette m-haan be un de um yo'ostu wo? O jiiшту me. Wo depe o yo'os me m-ho."

¹⁵ Amba Yeso shasuru wu, "Un ka da-o wo depe o yo'os me m-ho. Kaane ro ur-bon ne remen a shooste myet o un rii-yo Shir cone a." Bo **Yohana** hogute kaane a wu yo'osuru Yeso m-ho.

¹⁶ Remen kaane **Yohana** yo'osuru Yeso m-ho. Bo Yeso rwunte m-ho a, da-o gaan, Ton-o tikshiru. Yeso hyanuru **Kukt-o Shir** ro m-kergune un sha-mo o-gorop, har o ciruru n-ton un wu. ¹⁷ Ka da-de Shir teprunuru zee-mo n-Ton o-shir, "Wu ka wu ro Wa re, wu me m-con a. Wu me m-hoge rrem-mo un wu deen a.'"

Bør-qs nass

*Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot
megerte Yeso*

(Mark 1:12-13; Ruka 4:1-13)

¹ Ka da-de, **Kukt-o Shir** wooturu Yeso n-me o-dakar remen **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** megertu wu.* ² Yeso nomog o-swoot ut-ho kwooz-ut voor [40] m-tet m-how ne. Remen kaane, mer bopuru wu deen.

³ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** haanuru, wu megruru Yeso. Wu zeeru Yeso, "Urege wo **Wa-wu Shir** wu, rwog ka ta'ar-to barmu rii-yo m-re!"

⁴ Yeso shasuru, "Gense to ro un takurda-o Shir unze, "Un rii-yo m-re o cot

hun-ne hette kum m-hoog a,
se de gom-to rwuune un nu-o Shir a kap.'† "

⁵ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** heete Yeso o-Urusharima bo-o so-o. Wu deturu Yeso reeno n-ton un **Pyo-o Shir** be-de jiishe m-pipir a. ⁶ Ka da-de **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Yeso, "Urege wo **Wa-wu Shir** wu, hukse, o hebe n-dak. Gense to ro un takurda-o Shir, unze,

"Shir a ru yan-tom-ye un wu ye 'er wo.

Yea goks wo un kom-to un ye,

taase o hebe ut-ta'ar o hoge m-hoog.'‡ "

⁷ Yeso zeeru wu, "Gense to ro un takurda-o Shir, unze, 'Wo meger Yawe Shir ru a!'§ "

⁸ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** dooru Yeso m-heet n-ton un o ken haag-o, o m-pipir deen. Wu kuturu Yeso dak-to un hono o-dak pitip un gwomo-to un to ne, un seps-mo un to ne. ⁹ Wu dooru Yeso m-zee, "Kap o un to ka man hoks wo to m-ya'as, o nom gwomo-to un to, urege woa kwokutu me o 'ye me, m-sek."

§ **Bør-qs tet:7** 3:7 Hyen komo: Mati 12:34; 23:33. * **Bør-qs tet:9** 3:9 Hyen komo: Yoha 8:33. † **Bør-qs tet:10** 3:10 Hyen komo: Mati 7:19. ‡ **Bør-qs tet:17** 3:17 Hyen komo: Taka 22:2; Bng 2:7; Isha 42:1; Mati 12:18; 17:5; Mark 1:11; Ruka 9:35. * **Bør-qs nass:1** 4:1 Hyen komo: Yahu 2:18; 4:15. † **Bør-qs nass:4** 4:4 Hyen komo: Kara 8:3.

‡ **Bør-qs nass:6** 4:6 Hyen komo: Bng 91:11-12. § **Bør-qs nass:7** 4:7 Hyen komo: Kara 6:16.

¹⁰ Yeso zɛɛrɛ wɛ, “Arag kàɛ **ko-Gwɔmo-wɛ ɔn ya-ɔt-kɔt** ɔ! Remen gɛɛ tɔ rɔ ɔn takurda-ɔ Shir ɔn ze,

“ Nɔmɛ Yawe Shir ru m-guw,
wɛ wɛ cot o he m-kwɔkte.* ”

¹¹ Ka da-de, **ko-Gwɔmo-wɛ ɔn ya-ɔt-kɔt** arguru, wɛ yagɛ Yeso. **Yan-tɔm-yɛ Shir** haanuru yɛ nomoru Yeso m-sɛɛgɛ.

*Yeso takantɛ rwɔru ɔn Ma-tɔ Shir
dak-ɔ o-Gariri*

(Mark 1:14-15; Ruka 4:14-15)

¹² Da-ɔ Yeso hogɛ karma-nɛ ka'ag **Yohana** Wa-m-**Yo'os ɔn hun-nɛ m-hɔ** à, Yeso inuru wɛ warguru dak-ɔ o-Gariri.† ¹³ Sɛ da-ɔ wɛ ha bɔ-ɔ o-Nazaret à, ka da-de nɛ, wɛ yaguru o-Nazaret wɛ haaru bɔ-ɔ o-Kapanahum ɔ rɔ rɛɛn n-riib ɔ ɔn mar-ɔ Gariri ma-de ɔn dak-ɔ o-Zeburun, o-Napari nɛ.‡ ¹⁴ Yeso ɔn nɔm kaanɛ remen a shoostɛ rii-yo **Ishayawan-Rwor** rwɔrɛ à, o-da dɛɛn ɔ arɛ à ɔn ze,

¹⁵ “Mɛn tɔm nɛ ɔn ruru nɔ hun-nɛ yɛ
ɔn dak-ɔ o-Zeburun ɔn dak-ɔ o-Napari nɛ.

Nɔ yɛ rɔ yow yow ɔn mar-ɔ Gariri nɛ à,
ɔn pes-tɔ ɔn Rɔɔg-ɔ o-Joda nɛ,
komo ɔn hun-nɛ nɛ yɛ rɔ ɔn dak-ɔ o-Gariri à,
be-de yɛ rɔ **Yahuda**-nɛ á rɔ ɔn-she'et à.

¹⁶ Ka hun-nɛ yɛ rɔ ɔn-she'et n-mɛ o-comb à,
yɛ hyen caari-mɔ m-cecar.

Cecar-mɔ Shir, ɔntun bɔ hɔ-ur rɔ m-rwuun n-sot à,
Mɔa rwuun be-de ɔn

ka yɛ kɔkt-tɔ ɔn yɛ mɛrɛ à.”§

¹⁷ Cin ka da-ɔ Yeso cirɛ kɔ'ot-ɔ Ma-tɔ Shir, wɛ rɔ m-zɛɛ, “Yagu nɔ nɔm **ur-ba'as**, nɔ muun be-de Shir, remen da-ɔ Shir he ɔt-gwɔmo à nomsuntɛ yow yow.”*

Yeso ak yan-ship ɔn jan nɛn nass

(Mark 1:16-20; Ruka 5:1-11)

¹⁸ Yeso rɔ m-arag n-riib ɔ ɔn Mar-ɔ o-Gariri. Wɛ hyanuru yɛ ken hen-nɛ yɛ nɛn yoor, Simɔn wɛ a m-zɛɛ Bitrus à, ɔn hen ɔn wɛ nɛ wɛ a m-zɛɛ Andarawus à. Yɛ rɔ m-jorɛ o-yo n-mɛ o-mar, remen yɛ ya-m-ship ɔn jan-yɛ, ɔn baab-tɔ ɔn jan nɛ. ¹⁹ Yeso zɛɛrɛ yɛ, “Dɔnd nɔ mɛ, man muut nɔ yan-neke-m re. Man yooɔ nɔ bɔ nɔ he haantɛ ɔn hun-nɛ be ɔn de à.” ²⁰ Ba ɔn naas o-da, yɛ yaguru saw-tɔ ɔn yɛ tɔ yɛ rotte ɔn ship ɔn jan à, yɛ dɔruru Yeso.

²¹ Bɔ Yeso aragte ɔn co à, wɛ hyanuru yɛ ken hen-nɛ yɛ nɛn yoor komo. Yɛ rɔ **Yakubu** ɔn hen ɔn wɛ nɛ **Yohana** yakar Zɛɛɛdi. Yɛ rɔ ɔn ja'as ɔn yo-ɔ ɔn ship ɔn jan o-hat ɔn tato-ɔ ɔn yɛ nɛ, yɛ shipt jan. Yeso aaguru yɛ. ²² Da-o gaan, yɛ yagɛ o-hat kap ɔn tato ɔn yɛ nɛ, yɛ dɔruru Yeso.

Yeso guug hun-nɛ dɛɛn

(Ruka 6:17-19)

²³ Yeso bɔpu m-pa'ag myet dak-ɔ o-Gariri, wɛ rɔ ɔn-yoos ɔn kuke-tɔ ɔn yoos ɔn Ma-tɔ Shir. Wɛ rɔ m-kɔ'ot **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ ɔn gwɔmo-tɔ Shir. Komo wɛ taastɛ gɔm-se ɔn hun-nɛ ɔn ya-ba-m-gugaaz mɔ o-wur nɛ.† ²⁴ Remen kaanɛ, ma-tɔ ɔn wɛ wɔɔru kɔ ɔ ke dak-ɔ o-Siriya da-o gaan. Yɛ ma'asuru wɛ m-hantɛ ɔn ya-ɔs-gɔm gɔ-ɔs-gɔ, ɔn yan-swɔ ɔn-koɔb nɛ, ɔn yɛ **ya-ɔt-kɔt** da'ɛ ɔn-hi nɛ à ɔn ya-o-tattara nɛ, ɔn ryan-nɛ komo. Wɛ taasɔ gɔm-se ɔn yɛ myet. ²⁵ Hun-nɛ ɔn-mɔɔr nɛ dɔruru wɛ ɛs-mɔ o-Gariri. Yɛ ken yɛ rwuun-mɔ o-Urusharima ɔn dak-ɔ o-Judiya nɛ. Yɛ ken yɛ rwuun-mɔ ɔn be-de yɛ m-aag, *Bɔ-ɔt ɔp à*, har ɔn ɛs-mɔ ɔn pesto-de ɔn sɔ ɔn hɔran-de ɔn Rɔɔg-ɔ o-Joda.

Kɔ'ot ɔn Ma-tɔ Shir

n-tɔn ɔn-haag

Bɔr-ɔs taan

(Mati 5—7)

* **Bɔr-ɔs nass:10** 4:10 Hyen komo: Kara 6:13. † **Bɔr-ɔs nass:12** 4:12 Hyen komo: Mati 14:3; Mark 6:17; Ruka 3:19-20. ‡ **Bɔr-ɔs nass:13** 4:13 Hyen komo: Yoha 2:12. § **Bɔr-ɔs nass:16** 4:15-16 Hyen komo: Isha 9:1-2.

* **Bɔr-ɔs nass:17** 4:17 Hyen komo: Mati 3:2. † **Bɔr-ɔs nass:23** 4:23 Hyen komo: Mati 9:35; Mark 1:39.

¹ Bø Yëso hyente hun-në mörögsütë deen à, wü daarü n-tøn ur-haag, wü she'eturü. Bø wü she'ette à, yan-neke-mq ün wü haarü be-de ün wü. ² Wü cirü ye m-yoose ün yo ka:

*Ya-o-zak
(Ruka 6:20-23)*

- ³ "Ya-o-zak-ye, ka ye nape ünze koob-në ye rø,
ye røtte Shir á,
remen gön ye rø be-de ün gwomo-tø ün wü.
- ⁴ Ya-o-zak-ye, ka ye rø ün tük-mq üt-men m-mqka à,
remen Shir a gwü'ürsü ye üt-men.*
- ⁵ Ya-o-zak-ye, ka ye russe ur-hi gwergerwer à,
remen Shir a böpsü ye rii-yo ün höno o-dak kap.†
- ⁶ Ya-o-zak-ye, ka ye çone m-nom rii-yo Shir çone à,
remen Shir a coks ye.‡
- ⁷ Ya-o-zak-ye, ka ye m-höge 'wön-ur or ün ye ne à,
remen Shir a höge 'wön-de ün ye ün cen ye.
- ⁸ Ya-o-zak-ye, ka ye rø ün men-üt pus-tø ne à,
remen yea hyen Shir.§
- ⁹ Ya-o-zak-ye, ka ye rø m-çon hun-në she'et ba üt-ween à,
remen Shir a dek ye yakar-ye ün wü."
- ¹⁰ Ya-o-zak-ye, ka ye hun-në reese ur-koob à,
remen ye rø m-nqm ün yo depe à, Shir a rü ye o-zak,
remen gön ye Shir çone ün gwomo-tø ün wü.*
- ¹¹ Ya-o-zak-ye nq, da-ø hun-në pyapu nq à, ye reesu nq ur-koob, komo ye nomo nq men-üt jaas-tø go-üs-gø rem re.† ¹² Nom nq o-zak remen kaane, remen 'yons-ur gos-de rø nq ur-'er n-Tøn shir. Kaane hun-në ye ün ye ya-n-ga-ye nome **yan-Rwor ün Ma-to Shir** n-ga, ye ba'ü nq à.‡

*Ka ye döre Yëso à ya ye rø
üntü m-por m-cecar ne
(Mark 9:50; Ruka 14:34-35)*

¹³ Komo Yëso zeerü, "Ya nq rø üntü m-por be-de ün hun-në ye ün höno o-dak. Amba urege rerem-mq m-por taag, çre a he m-nom a muute mq m-rerem ne? Mq waragte hwaa, se a ukse mq, a yawag us-na."§

¹⁴ Yëso zeerü, "Ya nq rø üntü m-cecar be-de ün hun-në ye ün höno o-dak. Ai, bö-ø a ma'e n-tøn ur-haag à a hoks ø m-wukë á.* ¹⁵ Kaane ø komo a m-dø ur-pitirra a høk de o-shaar á, se de a sek de n-tøn ur-deeg remen de ye'et hun-në ye o-hur m-cecar.† ¹⁶ Kaane komo, she'et nq cas remen hun-në hyenet rii-yo nq m-nqm à, yea büm Tato nq wü n-Tøn shir."‡

Yoos-ur Yëso n-të o-karamsa

¹⁷ Yëso zeerü, "Taase nq hyen nq zee men haan ün sokstë **karamsa-o Mosa** ün yoos-de ün **yan-Rwor ün Ma-to Shir** ne. Më haan remen ün sokstë tø á, se de remen ün shoostë tø. ¹⁸ Nip-ø më nq m-rure, urege de o-Tøn o-dak ne rø kon, yatt kq o-keer kq ya-o-dakka yo he m-sokse n-më ün yoos-de o-**karamsa** á. Se a shooste kqyan kap.§ ¹⁹ Remen kaane bö ün wü jesse kq o-gaan be-de ün ka **karamsa**-üt rek-tø tø à, wü yoose komo hun-në ye jetem tø. Shir a zee hwaa ka net-wü rø be-de ün gwomo-tø Shir. Amba kap wü döre tø à har wü yoose ye ken ye, a deet wü ur-bektuben n-më ün gwomo-tø Shir.

²⁰ "Më nq m-rure, urege kashi ün she'et-ur nq de jiish de ün **yan-Yoos-de o-karamsa** ün **Parisa**-në á, nqa çwü n-më ün gwomo-tø Shir á kq hiin.

*Yëso yooste ünze a nqm us-ryaab á
(Ruka 12:57-59)*

²¹ "Nq hogüssütë a rüssütë hun-në na ye n-ga, ünze, 'Wø jar o ho net á,' gaan-o zee 'bö ün wü hq net á, a he'et wü be-de ün piishi wü üt-ma.* ²² Amba më nq m-rure, wü

* **Bør-qs taan:4** 5:4 Hyen komo: Isha 61:2. † **Bør-qs taan:5** 5:5 Hyen komo: Böng 37:11. ‡ **Bør-qs taan:6** 5:6 Hyen komo: Isha 55:1-2. § **Bør-qs taan:8** 5:8 Hyen komo: Böng 24:3-4. * **Bør-qs taan:10** 5:10 Hyen komo: 1Bit 3:14. † **Bør-qs taan:11** 5:11 Hyen komo: 1Bit 4:14. ‡ **Bør-qs taan:12** 5:12 Hyen komo: 2Nom 36:16; Seng 7:52. § **Bør-qs taan:13** 5:13 Hyen komo: Mark 9:50; Ruka 14:34-35. * **Bør-qs taan:14** 5:14 Hyen komo: Yoha 8:12; 9:5. † **Bør-qs taan:15** 5:15 Hyen komo: Mark 4:21; Ruka 8:16; 11:33. ‡ **Bør-qs taan:16** 5:16 Hyen komo: 1Bit 2:12. § **Bør-qs taan:18** 5:18 Hyen komo: Ruka 16:17. * **Bør-qs taan:21** 5:21 Hyen komo: Rwüü 20:13; Kara 5:17.

rɔ ɔs-ryaab ɔn ɔr ɔn wɔ nɛ à, Shir a nom ɔs-ryaab ɔn wɔ nɛ komo a piishɛ wɔ ɔt-ma. Komo bɔ ɔn wɔ nomɛ ɔs-ryaab ɔn ɔr ɔn wɔ nɛ à, har wɔ ce'e wɔ jin-ɔr yo-de a he'e wɔ be-de m-piish ɔt-ma tɔ sek-ye ɔn Shir. Komo wɔ kutɛ ɔr ru ɔt-yagɛ har o zee wɔ ko-raag! Tɔ, o bɔpsɛ ɔ ka cow-yo ɔn den-ɔ o-ra!"

²³ Yɛso haarɔ co m-zɛɛ, "Ʋrege wɔ ɔn ma-tɔ m-hwɔbbɛ m-yar n-tɛ ɔn **hana-ɔ ɔr-seke** ɔ Shir; o baksurɔ unze wɔ ken wɔ zɛɛg o nomotɛ wɔ ɔr-yo-de, ²⁴ Wɔ hwɔbɛ yar-m ru o-**hana** á. Ʋr-takan nekɛ be-de ɔn ɔr ru nɔ hongɛ ɔn wɔ nɛ. Ka da-de o haan o he'ɛdbɛ yar-m ru be-de Shir."

²⁵ Yɛso zɛɛrɔ komo, "Ʋrege wɔ ken wɔ zɛɛg o nomotɛ wɔ ɔr-yo-de har wɔ rɔ wɔ ɔn ma-tɔ m-heet be-de ɔn m-piish ɔt-ma, nɔm ɔr-m-ɔr o hongɛ ɔn wɔ nɛ. Nɔm bɔ o he m-nɔm à nɔ ɛss ɔt-ma ɔn wɔ nɛ cin ba nɔ ɔn wɔɔ be-de ɔn m-piish ɔt-ma. Ʋnya kaanɛ á, wɔa mɔssɔ wɔ ɔn wan-piish ɔt-ma nɛ. Komo ko-ya-m-piish ɔt-ma wɔa mɔssɔ wɔ ɔn yan-tɔm-ye ɔn wɔ nɛ ye ke wɔ. ²⁶ Nip-ɔ mɛ wɔ m-rurɛ, ɔrege wɔ nomɔg kaane, rii-yo a rwɔntɔtɔ wɔ kanɛ, sɛ o topk kap bɔ ɔn rii-yo a wɔ m-dɔrɛ á."

Yɛso yoostɛ ɔnze a nɔm o-ás á

²⁷ Ka da-de Yɛso zɛɛrɔ, "Nɔ hogussɛtɛ ka **karamsa-ɔ**, 'Taase o hoob ne'a-wɔ ɔn nɛt á.'[†] ²⁸ Amba mɛ nɔ m-rurɛ, taase ma nɛt gut ne'a-wɔ rɔ ne'a ɔn wɔ á komo wɔ cɔn m-rewɛ ɔn wɔ nɛ n-mɛ ɔn hur-de ɔn wɔ. Ʋrege nɛt nɔmɔg káanɛ, wɔ nɔmɔg o-ás ɔ ka ɔn wɔ nɛ n-mɛ ɔn hur-de ɔn wɔ. ²⁹ Ʋrege yish ɔn du rɔ wɔ m-rwɔ **ɔr-ba'as**, hɔs de o jorɛ. A jiih wɔ o taage yish-ɔr gaan be-de ɔn dok-tɔ ɔn wur-o ru ɔttɛ a jorbɛ wur-o ru ɔr-bir n-mɛ den-ɔ o-ra à.[‡] ³⁰ Komo ka rɔ, ɔrege kom-o ru o-gaan rɔ wɔ m-rwɔ **ɔr-ba'as**, kups ɔ o jorɛ. A nom ɔr-bon wɔ hokɛ jorɛ ɔn yo ken rii-yo ɔn hoog-m ru o gwɔ'ɔrsɛtɛ Shir ɔr-hur, ɔttɛ a jorbɛ wur-o ru ɔr-bir n-mɛ ɔn den-ɔ o-ra à."[§]

Yɛso yoostɛ ɔnze a caas ɔt-ge á

(Mati 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18)

³¹ Yɛso zɛɛrɔ komo, "Wɔ ken wɔ zɛɛg yo ka ɔnze Ʋrege wɔ ken nɛt-wɔ ho'ostɛ ne'a ɔn wɔ, sɛ wɔ ya'astɔ wɔ takurda-ɔ ɔn caas ɔt-ge."^{*} ³² Amba mɛ nɔ m-rurɛ, nɛt a hoks ho'os ɔn ne'a ɔn wɔ ɔrege ka ne'a-wɔ rewetɛ ɔn wɔ ken campɔ wɔ nɛ. Taase nɛt ho'os ne'a ɔn wɔ remen yo ken rii-yo ɔn hɔn. Ʋrege wɔ ho'ostɛ ne'a ɔn wɔ remen yo ken rii-yo ɔn hɔn, wɔ rwɔ'og wɔ ɔ ka nɔm o-ás ɔrege ka ne'a-wɔ gaag wɔ ken campɔ wɔ. Komo ɔrege campɔ gaag ne'a-wɔ campɔ ɔn wɔ ho'osɛ á, Shir dɛk ɔ ka ka nɛt-wɔ nɔmɔg o-ás."[†]

Yɛso yoostɛ a jar a tɔnd á

³³ Yɛso haarɔ co m-zɛɛ, "Nɔ hogussɛtɛ ɔ ken **karamsa-ɔ**, ɔ ya-n-ga-ye na gokɛ à ɔs-hak dɛn se arge à. Ʋ zɛɛg, 'Taase nɔ taage m-shoos ɔn rii-yo nɔ surtɛ nu à. Yo dɛpɛ à shoos rii-yo o zee wɔa nomɛ Yawe á.'[‡] ³⁴ Amba rii-yo mɛ nɔ m-rurɛ á yo rɔ, taase nɔ tɔnd á pɔr pɔr. Taase nɔ tɔnd ɔn jin-de ɔn Tɔn-ɔ shir á, remen kánɛ Shir rɔ ɔn gwɔmɔ-tɔ ɔn wɔ.[§] ³⁵ Taase komo nɔ tɔnd o-dak, remen ɔ rɔ ɔn kɔs-ɔ ɔn na-se ɔn wɔ. Taase komo nɔ tɔnd ɔn jin-de o-Urusharima, remen o-Urusharima bɔ-o caari-ɔ ɔn ko-Gwɔmɔ Shir."^{*}

³⁶ Taase komo o tɔnd ɔn hi ɔn du á, remen wɔa hoks m-muut ɔn kɔ can-o o-gaan yo waktɛ o-pus yo kɔ o-rim yo á. ³⁷ Ʋrege o cɔnɔg m-zɛɛ 'E'e' zee 'E'e,' ɔrege 'Ay' ɔ, zee 'Ay.' Rii-yo pasɛ kaanɛ á, ɔr-yo yo. Yo rwɔwɔnɛ ɔn **ko-Gwɔmɔ-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt** à."

Ʋr-yish ɔr-yish nɛ

(Ruka 6:29-30)

³⁸ Ka da-de Yɛso zɛɛrɔ, "Nɔ hogussɛtɛ dɛ ka **karamsa-ɔ**, 'Ʋrege nɛt hogussɛtɛ wɔ ken wɔ m-hoog ɔr-yish kɔ o-yin, sɛ a nomɛ wɔ m-hoog ɔn yish-de ɔn wɔ kɔ ɔn yin-yo ɔn wɔ.'[†] ³⁹ Amba mɛ nɔ m-rurɛ, taase o muutɛ wɔ ken wɔ o-yo yo bɔ wɔ nomo wɔ á. M-sha ɔrege wɔ ken wɔ hɔtɔ wɔ o-raag, ɔr-geeg de ɔr-rɛ, wɔ mɔsɛ á wakɛ wɔ ɔ kuse à wɔ bɔsɛ. ⁴⁰ A nom wɔ ken wɔ zɛɛg o nomotɛ wɔ ɔr-yo-de. Wɔ zɛɛrɔ ko-yan-m-piish ɔt-ma wɔ rumɛ wɔ matuku ɔn du, ɔrege ka nɛt-wɔ nɔmɔg kaane, ya'as wɔ myet ɔn cɔp-o ru nɛ. ⁴¹ Ʋrege wɔ ken ko-karma-wɔ rwɔ'og wɔ ɔr-hew mɛr-ɔr gaan, ɔt-saw nɛ

[†] **Bɔr-ɔs taan:27** 5:27 Hyen komo: Rwwɔ 20:14; Kara 5:18. [‡] **Bɔr-ɔs taan:29** 5:29 Hyen komo: Mati 18:9; Mark 9:47. [§] **Bɔr-ɔs taan:30** 5:30 Hyen komo: Mati 18:8; Mark 9:43. ^{*} **Bɔr-ɔs taan:31** 5:31 Hyen komo: Kara 24:1; Mati 19:7; Mark 10:4. [†] **Bɔr-ɔs taan:32** 5:32 Hyen komo: Mati 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18; 1Kor 7:10-11.

[‡] **Bɔr-ɔs taan:33** 5:33 Hyen komo: Rewi 19:12; Qog 30:2; Kara 23:21. [§] **Bɔr-ɔs taan:34** 5:34 Hyen komo: Yaku 5:12; Isha 66:1; Mati 23:22. ^{*} **Bɔr-ɔs taan:35** 5:35 Hyen komo: Isha 66:1; Bɔng 48:2. [†] **Bɔr-ɔs taan:38** 5:38 Hyen komo: Rwwɔ 21:24; Rewi 24:20; Kara 19:21.

neke o dek to har mer-ut yoor. ⁴² Wu konu wo gwu à, gu wu. Wu haane komo hoob-o un moog be un du à, wo wen wu á.”

Cõn yan-yage-ut ru
(Ruka 6:27-28,32-36)

⁴³ Yeso haaru co m-zee, “Nõ hogussute o-karamsa unze, ‘Cõn net-wu conu wo à,† o yage wu yagu wo à. ⁴⁴ Amba me nõ m-rure, con nõ yan-yage-ut no!§ Ye ro nõ un reese ur-kõob à, nõ kon Shir 'ye ye o-kwum! ⁴⁵ Nõm-mõ un kaane, a hante nõ waktute yakar-ye un Tato nõ wu n-Tõn shir. Wu ro m-rwo hõ-de ruwun m-ccas ne n-te un ye ro kashi un hun-ne un ye ro rii-ye o-saa ne à. Komo wu tõmõn kem n-te un ye ro kashi un hun-ne à, un ye ro rii-ye o-saa ne à. ⁴⁶ Urege ye conu nõ à, ye nõ m-con cot, nõa kum ur-yons o ka á. Kõ **yan-gõks un tar**, un yan-men-ut jaas-to ne, ye ro m-con un ye cone ye à. ⁴⁷ Urege nay-ne nõ cot nõ m-gas, zya nõ nome o ka yo nõ jiište ye ken ye? Ay, kõ ye ro **Yahuda**-ne á, ye ro m-con un nay-ne ye un ye. ⁴⁸ Remen kaane se nõ ma'as ba un be-de ut-reeb bõ Tato nõ wu n-Tõn shir ro ba un be-de ut-reeb à.”*

Bõr-qs cind

Yeso yooste bõ a he 'ya m-yar à

¹ Yeso haaru co un yooste un yan-neke-mõ un wu. Wu zeeru, “Da-o nõ nome rii-yo ur-bon taase nõ nom un yish-ye un hun-ne remen ye bõmõt nõ. Urege nõ nomõg rii-yo ur-bon remen hun-ne bõmõt nõ, nõa kum ur-yons be-ur Tato nõ wu ro n-Tõn shir á.*

² “Remen kaane da-o wõ 'ye m-yar, o guut kõõb-ne, taase o rure hun-ne bõ o he yo m-nõm à. Urege nõ m-nõm un kaane, nõ waragte untun ya-o-shepe, ye ro m-nõm un kaane un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, komo us-cõw ne remen hun-ne bõmõt ye. Nip-o me nõ m-rure, ye kumuste 'yons-de un ye be-de un hun-ne. ³ Amba urege wõa gu ko-kõob, wõ yage kõ wan-yen-du wu nep rii-yo wõ m-nõm á. ⁴ Remen kaane, 'ya m-yar wukusse. Ka da-de, Tato na wu ro m-hyan rii-yo wõ m-nõm wukusse à, wuã tõp wõ.”

Yeso yooste bõ a he kon un Shir à
(Ruka 11:2-4)

⁵ Yeso zeeru, “Komo urege nõ ut-ma un Shir ne, nõ nõm bõ ya-o-shepe ro m-nõm á. Ye ro m-con ye ine eso n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir ye konot, komo ut-baksõ ne be-de hun-ne ro m-go'onõ à remen hun-ne hyenet ye. Nip-o me nõ m-rure, ye kumuste o ka kom-de un 'yons-de un ye.† ⁶ Amba da-o o he m-kõn un Shir rii à, cõw o-kuke, o tige ish. O kon Shir Tato na wu a m-hyan á, komo Tato na wu ro m-hyan un rii-yo a nõme wukusse ba hun-ne un hyan wu á, wuã tõp wõ.”

⁷ Yeso zeeru, “Urege nõ un kon un Shir rii, taase nõ ma'as m-bim ba m-nap un rii-yo nõ m-rwõr á. Ye nape Shir á, ye ro m-kõn kaane remen ye ro us-barag shir-ye un ye conõg m-hõge un gõn ka kõn-se. Ye ro m-hyan yea kum rii-yo ye ro us-kõn à, remen ye cepk ut-ma deen da-o us-kõn. ⁸ Taase nõ kon untun ye da-o nõ us-kõn à, remen Shir Tato na nepste rii-yo nõ o-hoob à, cin ba nõ un kon wu.” ⁹ Yeso zeeru, “Kaane nõ he m-kõn: “Tato na wu ro n-Tõn à,

A sekemse jin un du.

¹⁰ Gwõmo-ut ru haan,

A nom rii-yo o cone à hõno o-dak,

Bõ a m-nõm n-Tõn à.

¹¹ Ya te caane rii-yo m-re ye un ka hõ-de.

¹² O soksu te **ba'as**-ut te,

bõ te m-sokse un ye ro te m-nõme ut-**ba'as** à.

¹³ Taase o heet te n-me ut-meger á,

Amba gu te be-de o-yõ yo.‡

¹⁴ “Urege nõ sokste or nõ ne **ur-ba'as** to ye nõmu nõ **ur-ba'as** à, Tato nõ wu n-Tõn shir ma kãane wu he nõ m-sokse. ¹⁵ Amba urege nõ sokse hun-ne **ur-ba'as** á, kaane Tato nõ wuã sokse nõ to ma nõ **ba'as-to** á.§”

‡ **Bõr-qs taan:43** 5:43 Hyen komo: Rewi 19:18. § **Bõr-qs taan:44** 5:44 Mõ ken gen-mõ un dq: Ru nõ ye pyape nõ à, nõ kõne ye Shir 'ye ye o-kwum. Komo nõ nome ye yage nõ à, rii-yo ur-bon. Hongse Ruka 6:27-28. * **Bõr-qs**

taan:48 5:48 Hyen komo: Rewi 19:2; Kara 18:13. * **Bõr-qs cind:1** 6:1 Hyen komo: Mati 23:5. † **Bõr-qs cind:5**

6:5 Hyen komo: Ruka 18:10-14. ‡ **Bõr-qs cind:13** 6:13 Mõ ken gen-mõ un dq: Remen ut-gwõmo to ma ru to,

ur-reeb ne, o-mõk ne ba m-ta. Amin. § **Bõr-qs cind:15** 6:14-15 Hyen komo: Mark 11:25.

*Yeso yoostê bô
a he nôm o-swoot à*

¹⁶ Yeso zêru, “Da-o nq o-**swoot** à, nq naas o-co bô ya-o-shepe rô m-naas un co-se un ye á. Ye rô m-naas un co-se un ye remen ye kututé hun-ne, ye rô o-**swoot**. Nip-o mē nq m-rure, ye kumustê o ka kôm-de un 'yons-de un ye. ¹⁷ Amba da-o wô rô o-**swoot**, sapt co-o ru, o taam m-nq-w ur-hi, bô o wete m-nôm à. ¹⁸ Taase hun-nē nep wô o-**swoot**. Nôm bô Tato na wû rô n-Tôn à, wû a m-hyan á, wû wû cot nape. Wû hyenestê yo wô m-nôm à ba hun-nē un nap. Komo wûa topo wô.”

*O-kwum n-Tôn shir
(Ruka 12:33-34)*

¹⁹ Yeso zêru komo, “Taase nq karakşê hi un nq o-kwum un hqno o-dak á. Be-de yege-ren m-shebe nē he o m-naas à kânē n-dak. Be-de komo hyow-nē he m-cow ye hiw yo nq essê à.* ²⁰ Sê de nq karakşê hi un nq o-kwum n-Tôn shir, rii-yo rô kashi be-de Shir à. Be-de ren m-shebe nē a hoks o m-naas á, komo hyow-nē a hoks m-cow ye hiwit ur-hyow á. ²¹ Nom kaanē remen be-de kwum-o ru rô à, kânē hur-ur du rô.”

*Pitirra-de o-wur
(Ruka 11:34-36)*

²² Yeso zêru, “Yish-ye rô ur-pitirra de o-wur, uregê yish ru rô kerker, kap un wur-o ru qa shi m-cecar nē. ²³ Amba uregê yish ru rô kerker á, wqa hyen ur-bon nē á. Ya rô untun wû rô n-mē o-comb à. Uregê cecar-mq depe o nom à mq rô kôn á, ashi n-mē o-comb o ka o rô.”

²⁴ Yeso zêru, “Yatt ko-guw-wû he m-hoks un nomē un hun-nē yoor m-guw da-o gaan á, kq wû cun wan-gaan wû yagê wan-gaan, kq wû es un wan-gaan wû yo'og wan-gaan, kaanē o komo yatt bô nq he m-nôm nq cunut Shir un hwor nē á.”

*Sher be-de un Shir
(Ruka 16:13; 12:22-31)*

²⁵ Ka da-de Yeso zêru, “Remen kaanē mē nq m-rure, taase nq ryegen bô nq he nekette m-hoog à, untun rii-yo nq he m-rē, kq yo nq he m-swq à, kq komo bô nq he m-nôm nq kumut rii-yo m-cop un wur-ut nq á. ¿Hoog-m mq arag rii-yo m-rē á? ¿Komo wur-o jiish saw-to nq he m-cop á?” ²⁶ Yeso zêru, “Gwot nq de yege-no. Ye ur-go á, ye rô nē m-ce á, ye m-kamas ur-byo á. Kap un kaanē nē Tato na wû n-Tôn wû rô ye m-rēgte. ¿Shir wû jiish nq m-cq deen arge bô wû cōnē ye á? Remen kaanē Shir a 'ye nq rii-yo m-rē yo nq cōnē à. ²⁷ ¿Wan wû nē be un nq regen-o un wû he hoks m-gu hq-to un mar-mq un wû woosunē?”

²⁸ Yeso haaru co m-zêe, “Nq ryegen un saw-to nq he m-cop á. Gwot nq mok-to o-kot bô to rô m-bō'osê à, to rô m-senge kq m-ce ut-gund á. ²⁹ Amba kap un kaanē nē, mē nq m-rurē kq ko-Gwomo **Suremanu** myet un gwomo-to un wû nē, wû nôm geger-to wqō'ē untun kq o-gaan be-de un to á.† ³⁰ ¿Uregê har Shir rô m-nomē un gwō-se o-kot ut-geger to rô kanē caanē, m-buk a tuks to à, yagunte nq? Nq m-sher be-de un wû deen á!

³¹ “Remen kaanē taase nq ryegen nq zee, ‘¿Ya nē te he m-rē? ¿Kq ya te he m-swq?’ Kq komo, ‘¿Ya te he m-cop?’ ³² Taase nq warag untun ye nape Shir á. Ye rô un hoob-o un se ka rem-se. Tato nq wû n-Tôn wû nepstê nq un hoob-o un ka rem-se kap. ³³ Amba rii-yo jiishê à ur-takan yo ka, hoob nq gwōmo-to un wû, komo nq she'et kashi ur-she'et de un wû bô wû cōnē à. Ka da-de, wûa 'ye nq ka rem-se kap.

³⁴ “Remen un kaanē, taase nq ryegen remen m-buk. Remen hq-de un buk-de rōn un gōn cōn-mq un de nē. Regen-o un caanē bō'ossutū nq remen caanē.”

Bør-ús ta'oor

*Nq piishê hun-nē ut-ma á
(Ruka 6:37-38,41-42)*

¹ “Nq piishê hun-nē ut-ma á, taase a piishi nq. ² Nq nak bô nq piishê hun-nē à, kaanē Shir he nq m-piishê. Uregê nq me'esutê hun-nē ur-bon nē, Shir a me'esu nq ur-bon nē. Amba nq me'esê hun-nē ba ur-bon kaanē Shir he nq me'esê ba ur-bon.*

³ “¿Ya o rotte gwot un ya o-gwo yo rô n-mē un yish-ur or ru à, amba wô hyan cik-o rô un de ma ru yish-de? ⁴ ¿Kq komo re nē o he m-nôm o zeet or ru, 'Yagê um hussutū wô ya gwō-yo rô n-mē un yish un du à,' wô kaanē o-cik nē un de ma ru yish-de? ⁵ Wô

* **Bør-ús cind:19** 6:19 Hyen komo: Yaku 5:2-3.

† **Bør-ús cind:29** 6:29 Hyen komo: 1Gwm 10:4-7; 2Nom 9:3-6.

* **Bør-ús ta'oor:2** 7:2 Hyen komo: Mark 4:24.

ko-ya-o-shepe! Hussusse cik-o rō n-mē un yish ru à, remen o hyenet cas bō o he m-husse un q r ru ya o-gwō yō rō n-mē un yish-de un wū à.”

⁶ Yēso zēerū, “Nō ya'as yege-wō rem-se Shir se ba m-kukōp á. Urege nō nomog kaane, yea waktūne ye hōgussū nō m-hoog. Nō jorbe yege-arede saw-tō un hwōr á! Yea yawag ka saw-tō us-na se un ye.”

Kōn nō us-kōn, nō hoob, nō kō'ot ish
(Ruka 11:9-13)

⁷ Yēso zēerū, “Sengu nō kōn-se Shir rii-yo nō cōnē à, wūa 'ye nō. Sengu nō hoob-o rii-yo nō cōnē à, Shir a 'ye nō. Sengu nō kō'ot un ish, Shir a tikshi nō. ⁸ Remen kap wū kōnē à, wūa kum be-de Shir. Myet wū hōbē be-de Shir à, wūa kum. Komo kap wū kō'ote ish à, Shir a tiksu wū.

⁹ “¿Kō, wū ken wū rō kōn be-ur nō tat-ne, wū he urege wà un wū kōnōg wū rii-yo m-re, wūa ya'as wū ur-ta'ar? ¹⁰ ¿Kō wan-gaan be-ur nō tat-ne urege wà un wū kōnōg wū o-jan, wūa ya'as wū o-hwō? ¹¹ Nomog nō yege-yo-ye nō nak bō nō he m-ya un yakar nō rem-us so-se à. Yaguntē Tato nō wū n-Tōn shir, ai wūa 'ye yan-kōn-se un wū rem-uk so-se!” ¹² Yēso zēerū, “Myet bō nō cōnē hun-nē nomo nō à, sē nō nomotū ye kaane, remen q ka o rō **karamsa-o Mosa** un yoos-de un **yan-Rwōr un Ma-tō Shir** nē n-ga.”[†]

O-ish rēk-o un ish-o caari-nē
(Ruka 13:24)

¹³ Yēso zēerū, “Cōw nō un gwōmo-tō Shir un ish-o rēk-o. Remen cōw-yo rō m-ha be-de m-mar à un ka ish-o nē rō m-hōob nē. Komo ya-m-dōrē un ka cōw-yo rō deen. ¹⁴ Amba ish-o rō m-ha be-de un hōog à, rēk-o o. Cōw-yo un o komo rō m-ya ur-kōob de m-dōrē. Yan-dōre-mō un yo komo ye rō deen á.”

A m-nap o-yo un gōn mat-de un yo
(Ruka 6:43-44)

¹⁵ Yēso zēerū, “Nōm nō ja be-de un **yan-Rwōr un Ma-tō Shir** ye ut-bō. Ye rō m-haan be un nō un sha-mō un yege-ca ye rō m-naas á. Amba un hur-de un ye, ya ye rō untun yege-dur, ye rō un hōge un mēr deen à. ¹⁶ A m-kum un yakar-ye m-rum un 'yo-yo o-yokor á, ko nē ut-heye un 'yo-yo gōg á. Kaane komo rō be-de un hun-nē, un gōn she'et-de un ye, de ye rō ur-she'et à, nō he ye m-nap. ¹⁷ Kaane komo kō yo ke kashi-o 'yo-yo yoa met yakar-ye ur-bon, 'yo-yo un ba ur-bon komo yo met yakar-ye ba ur-bon. ¹⁸ Bō 'yo-yo ur-bon yoa hoks m-mat un yakar-ye ba ur-bon á, kaane komo 'yo-yo ba ur-bon yoa hoks m-mat un yakar-ye ur-bon á. ¹⁹ Kap 'yo-yo yage mat un yakar-ye ur-bon à, hun-nē a saag yo a jorbe o-ra.[‡] ²⁰ Remen kaane nō hette m-nap un **yan-Rwōr un Ma-tō Shir** ye ut-bō un bu-yo rem-se ye m-nōm à.”[§]

Mē wet nō m-nap á
(Ruka 13:25-27)

²¹ Yēso zēerū, “Ba myet-o un hun-nē ye rō mē m-zēē 'Gōs-wū, Gōs-wū à,' ye he m-cōw un den-o un Gwōmo-tō o-Shir* á. Sē de ye nōmē rii-yo Tato re wū n-Tōn shir cōnē à. ²² Un hō-de piish ut-ma, hun-nē deen yea zee mē, 'Gōs-wū! Gōs-wū! Te rwōrog Ma-tō Shir un jin un du! Tē ruut **ya-ut-kōt** un jin un du! Komo, tē nōm rem-se ut-hyat un jin un du.’ ²³ Ka da-de man zee ye, 'Mē wet nō m-nap á. Inē nō be un de, nō yan-mēn-ut jaas-tō.’[†] ”

Hun-nē nēn yoor ya-ut-ma tō ut-kur
(Ruka 6:47-49)

²⁴ Yēso zēerū, “Remen kaane, wū hōge ka ma-ut re tō à, wū nom komo bō um zee à, wūa warag untun ko-ya-us-weer wū ma'e hur-o un wū n-tē o-ta'ar à. ²⁵ Bō kem caari hyeete à, mar-ut shiirū m-hō. Yo-m indūndurū mō tamurū ká hur-o. Amba ká hur-o hē á, remen ká net-wū maag o n-tōn o-ta'ar. ²⁶ Myet bō un wū hōge ma-ut re à, komo wū yage m-nōm bō um zee á. Ya wū rō untun wū ken ko-raag-wū, wū ma'e hur-o un wū n-tē m-hyereg à. ²⁷ Bō kem caari hyeete à, mar-ut shiirū m-hō, yo-m indūndurū mō tamurū ká hur-o. Komo kap mō un ká hur-o hēerū, hē-de un diniyo komo!”

Gwōmo-ut Yēso

²⁸ Bō Yēso komtē rwōr un ka rem-se à, mōrog-de un hun-nē ye hōge wū à, ye bōpurū o-nu un cōw-yo wū yoosutū ye à un rem-se wū yoosē ye nē à. ²⁹ Ye un zēē kaane, remen

[†] **Bør-qs ta'voor:12** 7:12 Hyen komo: Ruka 6:31. [‡] **Bør-qs ta'voor:19** 7:19 Hyen komo: Mati 3:10; Ruka 3:9.

[§] **Bør-qs ta'voor:20** 7:20 Hyen komo: Mati 12:33. * **Bør-qs ta'voor:21** 7:21 ut-Girik: Gwōmo-tō n-Tōn. [†] **Bør-qs ta'voor:23** 7:23 Hyen komo: Bōng 6:8.

Yeso yoosu ye bō yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** rō m-yoos á. Wū yoosutū ye untun net-wū kumne ut-gwōmo be-de Shir à.‡

Bor-ūs eer

Yeso taasute net ut-cim

(Mark 1:40-45; 5:12-16)

¹ Bō Yeso kyergunte n-ton ur-haag à, hun-ne deen doruru wū. ² Wū ken ko-**cim**-wū, haarū be-de un wū, wū kwūkturu un co-o un wū. Wū zeeru, “Gos-wū, urege o conog, wōa hoks me m-taase un gom re.”

³ Yeso tabburū kom-o un wū, wū ci'uru ká net-wū. Komo Yeso zeeru, “Um conog, gom ru te.” Ba un rem káne, **cim**-to un wū ta'e. ⁴ Ka da-de Yeso zeeru wū, “Wō jar o rure net bō nōme á. Amba neke, o kutē wan-**Cōw un kon-se Shir**, wur-o ru taag. Komo o **seke ur-seke** bō **karamsa-o Mosa** zee à. Nōm kaanē remen o kututē hun-ne unze **cim**-ut ru taag.”*

Yeso taaste gom-o un wā-wū

un wū ken ko-karma-wū ko-Roma

(Ruka 7:1-10; Yoha 4:43-54)

⁵ Bō Yeso cūwte un bō-o o-Kapanahum à, wū ken caari-wū un ko-karma-wū un **Roma**-ne, wū haanuru be-de un Yeso. Wū konuru wū, wū zee, ⁶ “Gos-wū, me un ko-ya-m-guw ne wan-campō wū piishe á. Wū rō o-hur dōmb, wū rō m-hoks m-nukte á, wū rō m-swō ur-kōb deen.”

⁷ Yeso zeeru wū, “Man habe, um taasutē wū gom-o un wū.”

⁸ Ko-caari-wū un ko-karma-wū un **Roma**-ne shasuru Yeso, “Gos-wū, me bo'os o habe un hur-o re á, amba nōm ut-ma temb, gom-o un wan-guw-m re a te. ⁹ Remen me un ce re un kus-o un gwōmo-to un ye ken ye um rō, komo me un karma-ne un kus-o re. Me m-zee un wan-gaan, ‘Neke, o nom káne,’ wū neke. Wū ken komo me m-zee, ‘Haan,’ wū argu m-haan. Um zee ko-guw re, ‘Nōm yo ká káne,’ wū nōmuru.”

¹⁰ Bō Yeso hogutē kaanē à, wū bopuru o-nu. Wū zeeru yan-neke-mō un wū, “Nip-o me nō m-rure, kō n-me un dak-o o-**Isra** me tak m-kum wa-m-sheer m-wōns ne untun wū ka á. ¹¹ Me nō m-rure hun-ne deen ye rō **Yahuda**-ne á yea haan sō ur-horan, ur-horim ne rwūun-mō un tō ken dak-tō. Ye she'ette ye reet o-biki be-ur gaan un **Ibrahi** ne un **Ishaku** ne un **Yakubu** ne un **Gwōmo-to Shir**.^{†‡} ¹² Amba Shir a jorbū nō n-me o-comb nō ye depetē nō wakte hun-ne ye un wū à, amba nō yage. Kanē nō he us-kan un haw-se un yin-ne.”§

¹³ Ka da-de Yeso zeeru ka caari-wū un ko-karma-wū un **Roma**-ne wū, “Neke jo o-hur, gom-o un ko-guw ru a te bō o shere à.” Ba un rem, wur-o un ko-yan-guw-mō un wū taaru.

Yeso taasute moon Bitrus ne gom

(Mark 1:29-31; Ruka 4:38-39)

¹⁴ Bō Yeso cūwte un hur-o Bitrus à, wū 'wōsurū ko-mōon Bitrus ne'a wū rō dōmb, wur-o dengutē wū o-ra. ¹⁵ Yeso ci'uru kom-o un wū, ká gom-o dossuru. Wū inuru wū nomorū ye rii-yo m-re.

Yeso taaste gom-se un hun-ne deen

(Mark 1:32-34; Ruka 4:40-41)

¹⁶ Bō rim-m nomtē à, hun-ne hanturu Yeso ye **ya-ut-kōt** da'e ut-hi à deen. Wū ruuturu **ya-ut-kōt** un rwōr ut-ma temb. Wū taasuru komo ya-us-gom gom-se un ye kap. ¹⁷ Yeso un nom tō ká káne remen a shoostē rwōr-m **Ishayawan-Rwōr un Ma-to Shir** unze, “Wū dek swō ur-kōb un na,

wū taaste gom-ūs na.”*

Ya-m-zee yea dore Yeso

(Ruka 9:57-62)

¹⁸ Bō Yeso hyente caari-de un buug-de un hun-ne kestē wū gew à, wū zeeru yan-neke-mō un wū, “A pes nō de ká jit-de o-mar de reeno.”

¹⁹ Ka da-de wū ken **wan-Yoos-de o-karamsa** haanuru. Wū zeeru Yeso, “Wan-yoos, man dorū wō myet kō ke sō o ha'e.”

‡ **Bor-ūs ta'yoor:29** 7:28-29 Hyen komo: Mark 1:22; Ruka 4:32. * **Bor-ūs eer:4** 8:4 Hyen komo: Rewi 14:1-32.

† **Bor-ūs eer:11** 8:11 Gwōmo-to n-Ton o-shir. ‡ **Bor-ūs eer:11** 8:11 Hyen komo: Ruka 13:29. § **Bor-ūs eer:12**

8:12 Hyen komo: Mati 22:13; 25:30; Ruka 13:28. * **Bor-ūs eer:17** 8:17 Hyen komo: Isha 53:4.

²⁰ Yëso zëerü wü, “Ege-ruug rø un wu-tø un ye nê, yege-no komo un be-tø un rew-mø un ye nê. Amba mê **Wà-wü un net**† mett be-de m-rew á.”

²¹ Wü ken wü n-mê un yan-neke-mø un wü zëerü wü, “Gos-wü, yage um he um jukt tato re tø køn da-o wü mere. Ka da-de um haanuru, um døruru wø.”

²² Amba Yëso zëerü wü, “Dond me, o yage margan-nê ye o-kukt, ye jukt or un ye un margan-nê.”

*Yëso kangsutê yo-mø un kem
(Mark 4:35-41; Ruka 8:22-25)*

²³ Ka da-de Yëso cøwuru hat-o m-hø, yan-neke-mø un wü døruru wü. ²⁴ Ka da-de yo-mø m-wøns indundurü o-mar har hø-m ro m-daan mõ rø m-cøw n-mê o-hat, amba Yëso ro káne, wü ro m-rew. ²⁵ Yan-neke-mø un wü haaru, ye 'yonsuru wü. Ye zee, “Gos-wü, gu tê, hø-m a re te!”

²⁶ Yëso zëerü ye, “¿Remen yan nõ hogutê o-gyer kaane? Nøtt m-sher be un de deen á.” Ka da-de wü inuru, wü tepruru ká yo-mø un ká sa-mø nê, kap o un ká be-de resuru ceen.

²⁷ Ká hun-nê bopuru o-nu, ye zëerü hi un de un ye, “¿Yan gon net-wü nê wü ka, wü rø har m-sa m-yo nê mõ rø wü m-nome o-dørotte?”

*Yëso dossutê hun-nê ya-ut-køt
(Mark 5:1-20; Ruka 8:26-39)*

²⁸ Yëso un yan-neke-mø un wü nê, wøoru un de ká jit-de o-mar o o-Gariri de. Ha-mø un dak-o o-Gadarenes. Ka da-de hun-nê yoor-ye **ya-ut-køt** rø m-rangse à rwuunuru n-mê us-saag, ye kawuru Yëso nê. Ye waktussutê rii-ye o-gyer ba m-søk har ma yatt-wü rø m-døre un ka cøw-yo á.

²⁹ Ye kangsurü Yëso, “**Wà-wü Shir**, ¿ya o cøne un tê nê **ya-ut-køt**? ¿Kø wø un haan o ye'et tê ur-køob cin ba da-o un wøon o Shir esse à?”

³⁰ Un co-o un ye hiin, de ken caari-de un kur-de un yege-arède ro køn, ye ro ut-rê.

³¹ Ká **ya-ut-køt** ye kønuru Yëso, ye zee, “Wø ruutu tê be-de un ka hun-nê yoor-ye, o yage tê cøwut un ká kur-de un arède de.”

³² Yëso zëerü ká **ya-ut-køt** ye, “To, neke nõ.” Ye ruuru be-de un ká hun-nê yoor-ye, ye cøwuru n-mê un yege-arède. Un gyept-o un yish, kur-de un arède nupuru us-rek ye yirugburu, ye heburu n-mê o-mar. Hø-m røeru ye. ³³ Bø yan-gut-de un arède hyente kaane à, ye sømuru cøw-mø o-bø be-de den-tø un ye rø à. Ye ruruu hun-nê rii-yo køre à. Komo ye ruruu hun-nê yo køre un ká hun-nê yoor-ye nê à, ye ro un **ya-ut-køt** nê à. ³⁴ Myet-mø un hun-nê ye o-bø rwuunuru hyan-o Yëso. Bø ye hyente wü à, ye kønuru wü, wü ru un dak-o un ye.

Bør-ús jero

*Yëso taaste gøm-o ko-ryam
(Mark 2:1-12; Ruka 5:17-26)*

¹ Yëso cøwuru hat-o m-hø, un yan-neke-mø un wü nê. Ye pasuru Mar-o o-Gariri, ye cøwuru o-Kapanahum bø-o un wü. ² Ye ken hun-nê ye hanturu Yëso ko-ryam. Wü ro domb o-karanga, wü ro m-hoks un nukt un wur-o un wü á. Yëso napuru ká hun-nê ye shereste unze Yëso a hoks taase un wü ká gøm-o. Yëso zëerü ká ko-ryam-wü, “Wan-yen de, wø jar o-regen á, a sokstê **ba'as**-ut ru!”

³ Bø ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye hogê káane à, ye zëerü or un ye nê, “Ka net-wü rø ut-ma sa o zee wü rø Shir.”

⁴ Amba Yëso nepstê barag-se rø un hur-de un ye à. Wü zëerü ye, “¿Remen yan o nøtte un barag-ús yo-se un hur-ut nõ káane? ⁵ ¿Ya jiishe kupse, um zee, 'Um sokstê **ba'as**-ut ru,' kø a zee, 'Inê o hewwê ur-hew?' ⁶ Man kutu nõ unze, mê **Wà-wü un net** rø ut-gwomo nê tø un soks ut-**ba'as** un hõno o-dak.” Ka da-de, Yëso zëerü ko-ryam, “Inê eso, o mos karanga-o ru, o ji o-hur.” ⁷ Ká net-wü inuru pee, komo wü j'uru un hur-o un wü. ⁸ Bø mörög-de un hun-nê hyente kaane à, ye hoguru o-gyer. Ye bømuru Shir, wü ya'e net gon ka gwomo-tø à.

*Yëso ak Matiyos
(Mark 2:13-17; Ruka 5:27-32)*

⁹ Bø Yëso reete co ur-hew à, wü hyanu wü ken ko-**yan-gòks un tar** wü. Jin-de un wü Matiyos. Wü ro tara be-de un gòks un tar. Yëso zëerü wü, “Dond me, o warag wan-neke-m re.” Matiyos inuru, wü døruru Yëso.

† Bør-ús eer:20 8:20 “Wà-wü un net,” con-de de Yëso rø hi un de un wü á.

¹⁰ Bɔ hɔ-ur warge so m-rim à, Yeso reerɔ rii-yo m-re ɔn hur-o Matiyos. Yan-goks ɔn tar ɔn **ya-ur-ba'as** ne deen, ye she'etɔrɔ be-ur gaan ɔn Yeso ne ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ ne. Ye reerɔ be-ur gaan ɔn Yeso ne. ¹¹ Bɔ **Parisa**-ne hyente káane à, ye zeerɔ **yan-neke-m Yeso**. “Udepe ko-yan-yoos-ur nɔ re rii-yo m-re ɔn **yan-goks ɔn tar** ne, ɔn **ya-ur-ba'as** ne á.”*

¹² Bɔ Yeso hogute tɔ ka à, wɔ zeerɔ, “Yan-ba-ɔs-gom rɔ ɔn hoob-o ko-ya-ɔs-baat á, se de ya-ɔs-gom ye rɔ m-hoob ɔn ko-ya-ɔs-baat. ¹³ Neke nɔ ceker rii-yo Shir cone à, da-o wɔ zee, ‘Um cone hun-ne hoge ‘wɔn-ur ɔr re ɔn ye ne, ba ye **seke** me ɔt-gut á.’† ” Yeso zeerɔ, “Me ɔn haan remen kashi ɔn hun-ne á, amba remen ya-ut-**ba'as** o ɔn haante.”

O-cot be-de ɔn nom o-swoot

(Mark 2:18-22; Ruka 5:33-39)

¹⁴ A káne yan-neke-m **Yohana** Wa-m-Yo'os ɔn **hun-ne m-ho** haanurɔ be-ur Yeso. Ye zeerɔ wɔ “Te ɔn **Parisa**-ne ne rɔ ɔn nom o-**swoot**, zyá rwɔ'e yan-neke-m ru rotte m-nom o-**swoot** á?”

¹⁵ Yeso shasurɔ ye, “Nay-ne ye ɔn ko-ya-ut-ge rɔ o-zak ne da-o ko-ya-ut-ge rɔ be-ur gaan ɔn ye ne á. Amba ujime hun-ne a dek ko-ya-ut-ge a yagu ye m-zar. U korɔ kaane ká da-o ye he tuk-mɔ ɔt-men ye nom o-**swoot**.”

¹⁶ Komo Yeso zeerɔ, “Hun-ne rɔ m-nom ɔn dap-de ɔn ɔr-matuku ɔr-ut ɔn gund-ur pu-de á. Urege ye nomog, gund-ur pu-de a swutmɔ de yiish ɔr-ut arge-mɔ n-ga.

¹⁷ “Komo, yatt net-wɔ rɔ m-duus ke-m pu-mɔ n-me ɔn tur-o o-ka o-ut á. Remen ka tur-o o-ka o-ut qa buuge remen ‘wɔns-mɔ ɔn ka ke-mɔ, ká ke-mɔ mɔa ukse komo tur-o o-ka buugse. Ke-m pu-mɔ, hun-ne rɔ mɔ duus n-me ɔn tur-o o-ka o-pu o ɔn kaane, hun-ne ye taage kɔ gaan n-me o-tur o-ka kɔ m-ke á.”

Wà Jaros ɔn

ne'a-wɔ hyɔ-m mɔ m-du ne à

(Mark 5:21-43; Ruka 8:40-56)

¹⁸ Yeso rɔ ye m-rurɔ ɔt-ma kane, se wɔ ken ɔn **kuke-o ɔn yoos ɔn Ma-to Shir** haarɔ be-ur Yeso wɔ kwɔkturɔ ɔn co-o ɔn wɔ. Wɔ zeerɔ, “Wà re wan-ne'a marag m-mɔka m-mɔka, amba wɔ haabe hur-o re, wɔ ci wɔ ɔn kom-ɔt ru, wɔa hoks wɔ m-yons, wɔa ine ba ɔn gom.”

¹⁹ Yeso inurɔ ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ ne, ye dorɔrɔ tato-o ɔn ka wà-wɔ. ²⁰ Ye rɔ m-neke wɔ ken ne'a wɔ, ko-yan-gom dondurɔ Yeso n-jim. Wɔ nomog hak-ɔs ɔp ɔs-voor hyɔ-m rɔ m-du. Wɔ wɔonurɔ ɔn jim-de ɔn wɔ, wɔ ci'urɔ riib-yo ɔn matuku-ur Yeso. ²¹ Wɔ ɔn nom kaane remen wɔ zee n-me ɔn hur-de ɔn wɔ, “Urege um ci'ig matuku-de ɔn wɔ cot gom re a te.”

²² Bɔ Yeso byandute à, wɔ hyanɔ ká net-wɔ. Wɔ zeerɔ, “Wɔ ryegen á wà re o, Shir taaste gom ru remen o shereg wɔa taas o.” Gom-o ɔn wɔ taarɔ kane.

²³ Bɔ Yeso tɔwte hur-o ɔn ka wan-co-wɔ ɔn **Yahuda**-ne wɔ à, wɔ hyanurɔ ya-m-huru ɔr-ku ɔn morog-de ɔn hun-ne ne ye rɔ ɔn dum-to m-mar. Buug-de hun-ne rɔ o-zaaz.

²⁴ Ka da-de wɔ zeerɔ ye, “Ine nɔ kane! Ka wan-ne'a-wɔ, wɔ mar á, rew-mɔ wɔ rotte.” Amba ka hun-ne ye nemsurɔ wɔ nemes-to o-yo'og. Ye sher be-de ɔn wɔ á, remen ye nepse ka wà-wɔ mereste. ²⁵ Yan-den-o ɔn ka wà-wɔ ruuturɔ ye n-dɔ. Yeso cowurɔ ɔn kuke-o ɔn ka wà-wɔ. Yeso shipurɔ kom-o ɔn ka wan-ne'a-wɔ, wan-ne'a inurɔ! ²⁶ Ka hun-ne ye taknurɔ rwɔr ɔn ma-to ka wan-ne'a-wɔ, wɔ Yeso 'yonse m-mar à, har ka ma-to semurɔ kap n-me ɔn ka dak-o.

Pɔ-ne yoor kumug o-hyan

²⁷ Bɔ Yeso peste ɔn co hiin à, pɔ-ne yoor dorɔrɔ wɔ us-eeg, “Wà ko-Gwɔmo **Dawuda** hoge ‘wɔn-ur te!”

²⁸ Bɔ Yeso cɔwte ɔn o ken hur-o à ka pɔ-ne ye yoor haarɔ be-de ɔn wɔ. Wɔ zeerɔ ye, “¿Nɔ shereg m-wɔns ne man hoks taas ɔn gom nɔ?”

Ye zeerɔ wɔ, “Eba, Gos-wɔ o.”

²⁹ Ka da-o, Yeso ci'urɔ yish-ye ɔn ye. Wɔ zee, “Remen sher-m nɔ, man taas gom nɔ.” ³⁰ Yish-ye ɔn ye upsurɔ. Ka da-o Yeso ka'agu ye m-sok ne wɔ zee, “Nɔ rurɔ net yo nome á.” ³¹ Amba ye ruurɔ, ye zeerɔ m-rwɔr ɔn ma-to ɔn wɔ kɔ kene ɔn ká dak-o.

Yeso taaste gom-o ɔt-'katɔ

³² Bɔ ye zette ru-mɔ ka à, hun-ne hanturɔ Yeso wɔ ken campo-wɔ. **Ko-ya-ut-kɔt** weneɔ wɔ tep. ³³ Yeso ruuturɔ ko-**ya-ut-kɔt**, ka wɔ ro ɔn hoks m-teper á, ka da-o wɔ cirurɔ

* **Bɔr-ɔs jero:11** 9:10-11 Hyen komo: Ruka 15:1-2. † **Bɔr-ɔs jero:13** 9:13 Hyen komo: Mati 12:7; Hose 6:6.

tep. Mörög-de ün hun-ñe böpurü nu-se ün ye. Ye zeeru, “Te wet m-hyan ün yo ken rii-yo üntün kaane n-me ün dak-o **Isra**-ñe á.”

³⁴ Amba **Parisa**-ñe zeeru, “Ün beeb-de ün **ko-Gwomo-wü ün ya-üt-köt** wü rö m-ruute ün hun-ñe **ya-üt-köt**.”[‡]

Yeso hogute 'wön-de ün hun-ñe

³⁵ Bon kanë, Yeso doruru myet o üt-bö ün ye ro n-me o-köt ñe à. Wü ro ur-yoos ün kuke-to ün yoos ün Ma-to Shir. Wü ro ün kö'öte ün hun-ñe **Ma-to m-Rem** to ün gwomo-to Shir. Wü rö komo m-taase ün hun-ñe us-gom ün kö o ke gön gom-o ün köqb-de ün gugaaz-mö o-wur mö ñe.[§] ³⁶ Bö wü hyente hun-ñe mörgsute deen à, wü hoguru 'wön-de ün ye, remen ye ün swö ur-köqb. Komo wan-gwü rö kön á, üntün yege-ca ye rö ba ün ko-ya-ur-güt à.* ³⁷ Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mö ün wü, “Hun-ñe deen conög ye haan be ün de, amba ya-ur-ben rö kön deen á. Ya ye rö üntün kat-o caari-o woöse m-ce à, amba ya-m-ce rö kön deen á. Ye he m-ce ye jonte o-hur á. ³⁸ Remen kaane, kön nq ko-ya-o-kat-wü tomön ya-m-ce ye ceete wü m-ce.”[†]

Bör-üs op

Yeso dak yan-neke-mö ün wü

(Mark 3:13-19; Ruka 6:12-16)

¹ Yeso daaguru yan-neke-mö ün wü op ün yoor [12]. Wü ya'uru ye beeb-de ün ruut ün **ya-üt-köt** be-de ün hun-ñe. Komo ye taase hun-ñe kö o ke gön gom-o. ² Jin-to ün ká yan-Töm-ye to ka op yoor [12]. Ye Yeso aage yan-neke-mö ün wü á.

Ur-takan Simön (wü a m-zëe Bitrus à),

ün heno ün wü ñe Andarawus.

Yakubu (wà Zëbedi),

ün hen ün wü ñe **Yohana**,

³ Pirip,

ün Bataromi ñe.

Tomas,

ün Matiyos (**wan-goks ün tar**),

Yakubu (wà Arupayes),

ün Taddiyus ñe,

⁴ Simön (ko-ya-o-**Kan'ana**),

Komo ün Yahudas Iskariyoti ñe (wü ya'ase Yeso ün kom-to ün yan-yage-to ün wü à).

Yeso tomuru ká op ün yoor-ye [12]

(Mark 6:7-13; Ruka 9:1-6)

⁵ Da-o Yeso tomë ká hun-ñe op ün yoor-ye à [12], wü ruru ye yo ka, wü zeeru ye, “Nq jar nq he be-de ün hun-ñe ye rö **Yahuda**-ñe á, komo nq jar nq cwy to ken bö-to o-**Samariya** to á. ⁶ Se de nq he be-de ün hun-ñe ye o-**Isra** ye rö üntün ca-ye ege à. ⁷ Ha nq ruru ye ka ma-to ünze, ‘Da-o rö yow yow, da-o Shir he nom üt-gwomo* á.’ ⁸ Nq taas ya-us-gom gom-se ün ye. Nq ‘yons ye mare à. Nq taas **cim**-ñe **cim**-to ün ye. Nq ruute hun-ñe **ya-üt-köt**. Yar-mö nq kume, komo yar-mö nq he m-ya.

⁹ “Nq jar nq dek hwör hap-o nq ¹⁰ kö ba-o ur-hew á. Nq jar nq dek matuku-üt yoor á, kö üt-ka'ante. Nq dek kö-yo ur-hew á. Remen nq he de m-taage ün kö rii gaan be-de ün ka rem-se à. Nq yan-senge-m re ye. Ka hun-ñe ye nq gu'e à ye he nq m-ya ün yo nq o-hoob à.”[†]

¹¹ Yeso zeeru, “Kö o ke bö-o, kö o-den o nq cöwe à, hoob nq kashi ün net-wü he nq m-barke ün hur-o ün wü à. She'et nq ün hur-o ün wü har se da-o nq he m-arag à. ¹² Nq cwy o-hur, kono nq ye gwugwü-mö ur-hur. ¹³ Urege ká den-o shaks nq, kono nq ye Shir 'ye ye she'et-de m-gwugwü. Amba urege ye shas nq á, Shir a 'ye ká den-o gwugwü-mö ur-hur á. ¹⁴ Myet bö-o yagü nq m-barke à, kö komo wü yage hoge ün ma-üt nq à, kukt nq ká hu-mö dape ün na-us nq à, ün co-o ün ye, nq ru ün ká hur-o kö ká bö-o.[‡] ¹⁵ Nip-o me nq m-rure, da-o Shir he piishe ün hun-ñe kap üt-ma á, Shir á jiish m-hoge ün 'wön-de ün hun-ñe ye o-**Södom** ün ye o-**Gomora** ñe arge hun-ñe ye ün ká bö-o.”^{§*}

[‡] **Bör-üs jero:34** 9:34 Hyen komo: Mati 10:25; 12:24; Mark 3:22; Ruka 11:15. [§] **Bör-üs jero:35** 9:35 Hyen komo:

Mati 4:23; Mark 1:39; Ruka 4:44. * **Bör-üs jero:36** 9:36 Hyen komo: Qgg 27:17; 1Gwm 22:17; 2Nom 18:16; Izik 34:5;

Mark 6:34. † **Bör-üs jero:38** 9:38 Hyen komo: Ruka 10:2. * **Bör-üs op:7** 10:7 Gwöt-o n-Tön shir. † **Bör-üs**

op:10 10:10 Hyen komo: 1Kor 9:14; 1Tim 5:18. ‡ **Bör-üs op:14** 10:14 Hyen komo: Seng 13:51. § **Bör-üs op:15**

10:7-15 Hyen komo: Ruka 10:4-12. * **Bör-üs op:15** 10:15 Hyen komo: Mati 11:24; Taka 19:24-28.

*Swɔɔg-tɔ ɔt-Ma ɔn
kɔɔb-de rɔɔnɛ ɔn co à*

(Mark 13:9-13; Ruka 12:11-12; 21:12-19)

¹⁶ Yɛso haaru co ɔn nomɛ ɔn yan-Tɔm-yɛ ɔn wu ɔt-ma. Wu zee, “Mɛ nɔ m-tɔm be-de ɔn yan-mɛn-ɔt jaas-tɔ ɔntɔn yege-ca n-mɛ yege-dur. Remen kaanɛ nɔm nɔ ɔs-wɛɛr ɔntɔn yege-hwo, komo nɔ nom yan-ba-ɔt-naas ɔntɔn yege-gorop.”[†] ¹⁷ Nɔm nɔ ja ɔn hun-nɛ nɛ, remen yɛa heet nɔ be-de ɔn gwɔmo-nɛ, komo yɛ nomo nɔ ɔs-sɔrɔg ɔn kuke-tɔ ɔn yoos ɔn Ma-tɔ Shir ɔn pyo-se ɔn yɛ nɛ se piish ɔt-ma. ¹⁸ Rem re komo, yɛa heet nɔ be-de ɔn Gwamna-nɛ ɔn gwɔmo-nɛ nɛ, komo nɔ kɔ'ɔtɔ yɛ ma-ɔt re. Nɔ rɔrɛ **Yahuda**-nɛ ɔn yɛ rɔ **Yahuda**-nɛ á. ¹⁹ Da-ɔ yɛ heetɔ nɔ, be-de ɔt-gwɔmo nɔ jar nɔ ryegen n-tɛ ɔn gom-de nɔ he m-cɛp á, kɔ bɔ nɔ he m-cɛp á. Remen Shir a 'yɛ nɔ gom-tɔ nɔ he m-cɛp á, ɔn ká da-ɔ. ²⁰ Remen nɔ yɛ rɔ ɔt-ma á, Kɔkt-o Tato nɔ Shir ɔ he ɔt-ma be-ɔr nɔ. ɔ he nɔ m-rɔrɛ ɔn yo wu cɔnɛ nɔ zee à.”[‡]

²¹ Yɛso haaru co m-zɛɛ, “Nɛt-wu shɛrɛ be ɔn de á wu ya'as heno ɔn wu, wu shɛrɛ be ɔn de à, yan-yage-tɔ ɔn wu ho wu. Tat-nɛ a ya'as yakar-yɛ ɔn yɛ, yɛ shɛrɛ be ɔn de à. Yakar komo yɛa ya'as tat-nɛ ɔn yɛ nɛ, yɛ shɛrɛ be ɔn de à har yɛ ru a hoom tat-nɛ ɔn yɛ.”[§] ²² Hun-nɛ kɔ kenɛ a yagu nɔ remen nɔ yan-nekɛ-m re yɛ. Amba bɔ ɔn yɛ jɔɔsɛ har ha-mɔ ɔr-kɔm á Shir a gu yɛ.* ²³ Ʋrege yɛ rɔ nɔ m-ya ɔr-kɔɔb ɔn ɔ ken bɔ-ɔ, sɔm nɔ ha-mɔ ɔn bɔ-ɔ co. Remen nɔp-ɔ mɛ nɔ m-rɔrɛ, rii-yo nɔ komot m-dɔrɛ ɔn bɔ-tɔ **o-Isra** war war, mɛ **Wà-wu ɔn nɛt** he mɔɔn.”

²⁴ Yɛso zɛɛru, “Yatt wa-m-yoos wu jiishɛ wan-yoosɛ ɔn wu á, kɔ komo ko-guw-wu jiishɛ wan-hur-ɔ ɔn wu á.”[†] ²⁵ Depetɛ wu a m-yoosɛ à, wu warag ɔntɔn wu rɔ wu ɔr-yoos á, komo ko-guw ɔntɔn wu wu rɔ m-nɔmɛ m-guw á. Ʋrege yɛ ak mɛ ko-Gwɔmo-wu ɔn **ya-ɔt-kɔt**‡, arge kaanɛ ma yɛa eeg nɔ jin-tɔ arge tɔ ka à. Rwo nɔ o-saktɔ hun-nɛ a nomo nɔ bɔ yɛ nomo mɛ à. Mɛ rɔ gɔs-wu nɔ.”[§]

Wu a he m-hogɛ gyer-ɔ ɔn wu á

(Ruka 12:2-7)

²⁶ Ka da-de Yɛso zɛɛru, “Nɔ hogɛ gyer-ɔ ɔn ka hun-nɛ yɛ á, remen kap rii-yo rɔ hɔkkusɛ m-mɔka à, hun-nɛ a nɛps yo.* ²⁷ Komo rii-yo nom ruru nɔ ba hun-nɛ ɔn hogɛ á, ɔm ɔnɔg nɔ rɔrɛ kɔwan ka rii-yo kɔ kenɛ.”

²⁸ “Nɔ hogɛ gyer-ɔ ɔn hun-nɛ á. Yɛa hoks ho ɔn wur-o nɔ, amba yɛa hoks ho ɔn hogɛ-m nɔ á. Sɛ dɛ nɔ hogɛ gyer-ɔ Shir remen wu he m-hoks m-ho o-wur kap m-hogɛ nɛ wu jorbɛ ɔn den-ɔ o-ra. ²⁹ Nɔa hoks m-ɔ ɔn cokro yoor nɛra o-gaan. Yatt kɔ o-gaan yo he m-mar ba ɔn nap-ɔ ɔn Tato nɔ n-Tɔn shir á. ³⁰ Ay, can-se ɔn hi-ɔt nɔ ma ogɛ se rɔ be-de Shir. ³¹ Remen kaanɛ, nɔ hogɛ o-gyer á. Ai, be-de Shir ko wu ke be-ɔr nɔ jiishɛ kur-de ɔn cokro.”

M-sher be-de ɔn Kiristi

(Ruka 12:8-9)

³² Yɛso zɛɛru, “Myet bɔ ɔn wu rɔrɛ yɛ ken hun-nɛ yɛ ɔnze wu shɛrɛg be ɔn de à, mɛ ɔn cere man rɔrɛ Shir Tato re wu rɔ n-Tɔn à, ɔnze ka nɛt-wu, wu ma re wu. ³³ Amba bɔ ɔn wu nɔmɛ she-mɔ ɔn nap-ɔs re be-de ɔn hun-nɛ à, mɛ ɔn cere, man nom she-mɔ ɔn nap-se ɔn wu be-ɔr Tato re wu rɔ n-Tɔn à.”[†]

Mɛ haantɛ m-gwugwu á sɛ dɛ m-dum

(Ruka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Yɛso haaru co m-zɛɛ, “Nɔ ma'as m-gwɔt nɔ zee mɛ ɔn haan ɔm hantɔtɛ hun-nɛ she'et-de m-gwugwu ɔn hono o-dak á. Mɛ ɔn haan remen ɔm hantɔtɛ she'et-de m-gwugwu á, sɛ dɛ ɔt-jongɛ.”

³⁵ “Mɛ ɔn haan remen hun-nɛ yɛ shɛrɛ be ɔn de á.

“Yɛa warag yan-yage-tɔ ɔn yan-den-tɔ
yɛ shɛrɛ be ɔn de à.

Ʋntɔn kaanɛ:

o-Tato m-dum ɔn wà ɔn wu nɛ,

wan-ne'a komo ɔn inu ɔn wu nɛ,

[†] **Bɔr-ɔs ɔp:16** 10:16 Hyen komo: Ruka 10:3. [‡] **Bɔr-ɔs ɔp:20** 10:17-20 Hyen komo: Mark 13:9-11; Ruka 12:11-12; 21:12-15. [§] **Bɔr-ɔs ɔp:21** 10:21 Hyen komo: Mark 13:12; Ruka 21:16. * **Bɔr-ɔs ɔp:22** 10:22 Hyen komo: Mati 24:9; Mark 13:13; Ruka 21:17; Mati 24:13; Mark 13:13. [†] **Bɔr-ɔs ɔp:24** 10:24 Hyen komo: Ruka 6:40; Yoha 13:16; 15:20. [‡] **Bɔr-ɔs ɔp:25** 10:25 ɔt-Girik: Beruzabur. [§] **Bɔr-ɔs ɔp:25** 10:25 Hyen komo: Mati 9:34; 12:24; Mark 3:22; Ruka 11:15. * **Bɔr-ɔs ɔp:26** 10:26 Hyen komo: Mark 4:22; Ruka 8:17. [†] **Bɔr-ɔs ɔp:33** 10:33 Hyen komo: 2Tim 2:12.

Inu o-den komo ʉn 'ew-wʉ ʉn wʉ ne.

³⁶ Nɛt a hyen ʉnze yan-yage-tɔ ʉn wʉ,
yɛa rwʉʉn ʉn den-o ʉn wʉ.[†] ”

³⁷ Yɛso zɛɛrʉ, “Myet wʉ jiiʃtɛ m-cɔn ʉn tato ʉn wʉ kɔ inu ʉn wʉ arɛɛ mɛ à, wʉ bo'os wʉ warag wan-neke-m re á. Komo wʉ jiiʃtɛ m-cɔn ʉn wà ʉn wʉ wan-campɔ kɔ wan-ne'a arɛɛ mɛ à, wʉ bo'os m-warag wan-neke-m re á. ³⁸ Myet komo bɔ ʉn wʉ a hoks dɛk ʉn kɔɔb-de he m-kɔr remen dor re á, wʉ bɔɔs wʉ warag wan-neke-m re á. [§] ³⁹ Bɔn wʉ cɔnɛ rur ʉn hɔɔg-mɔ ʉn wʉ à, be-de m-zɛɛ wʉ ba ko-yan-dor re wʉ á, wʉa taage ʉn mɔ. Amba bɔ ʉn wʉ jɔɛ hɔɔg-mɔ ʉn wʉ rem re à, wʉa kum hɔɔg-o ba m-ta.”*

Senge-mɔ ʉn kum ʉr-'yons
(Mark 9:41)

⁴⁰ Yɛso haary cɔ m-zɛɛ, “Myet bɔ ʉn wʉ gokɛ nɔ à, wʉ gokstʉ mɛ, komo myet bɔ ʉn wʉ goksu mɛ à, wʉ gokstɛ Shir wʉ tɔmnʉ mɛ à.[†] ⁴¹ Myet bɔ ʉn wʉ gokɛ **wan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** remen wʉ **wan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** wʉ à, wʉa kum 'yons-de ʉn **wan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir**. Komo myet bɔ ʉn wʉ gokɛ kashi ʉn nɛt remen wʉ rɔ kashi ʉn nɛt à, wʉa kum 'yons-de ʉn kashi ʉn nɛt. ⁴² Komo myet bɔ ʉn wʉ ya'e wan-gaan be-de ʉn ká hun-nɛ yɛ à, kɔ ibitte-ʉr gaan-de ʉn hɔ-mɔ m-gwugwʉ remen wan-neke-m re wʉ, nip-o mɛ nɔ m-rʉɛ, wʉa kum 'yons-de ʉn wʉ be-de Shir.”

Bɔr-ʉs ɔp o-gaan

¹ Bɔ Yɛso komtɛ rʉɛ ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ ɔp ʉn yoor [12] ká ma-tɔ à, ka da-de, wʉ inʉrʉ káne wʉ haary tɔ ken bɔ-tɔ ʉn dak-o o-Gariri. Wʉ yoosutɛ hun-nɛ komo wʉ kɔ'ɔtʉrʉ yɛ Ma-tɔ Shir.

Yan-tɔm Yohana Wa-m-Yo'os
ʉn hun-nɛ m-hɔ

(Ruka 7:18-35)

² Ka da-o **Yohana Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ** ro ke'o, wʉ hogʉrʉ rem-se **Kiristi** ro m-nɔm à. Wʉ tɔmʉrʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ be-ʉr Yɛso yɛ citʉrʉ wʉ. ³ “¿Wɔ wʉ ka wʉ a zee wʉ rɔɔne, kɔ tɛ ʃɛr yish ʉn hɔr wʉ?”

⁴ Yɛso shasʉrʉ yɛ, “Warag nɔ rʉɛ **Yohana** rii-yo mɛ m-nɔm à, yo nɔ hyanɛ komo ʉn yo nɔ hogɛ nɛ à: ⁵ Pɔ-nɛ rɔ m-kum o-hyan m-mɔka. Ryam-nɛ rɔ ʉr-hew, **cim**-nɛ rɔ ʉn kum m-pɔrɛ, 'kato-nɛ rɔ m-hogɛ ʉt-ma, a m-'yons ʉn yɛ marɛ à, komo a m-kɔ'ɔtɛ ʉn kɔɔb nɛ **Ma-tɔ m-Rerem**.^{*} ⁶ Shir a 'yɛ bɔ ʉn yɛ yage m-warag ʉs-ajima nɛ à rem re o-kwum.”

⁷ Da-o yan-tɔm **Yohana** rɔ m-warag à, Yɛso cirʉrʉ nome ʉn mɔrɔg-de ʉn hun-nɛ mat ʉt **Yohana**, wʉ zee, “¿Ya nɔ ha m-gwɔt o-kɔt? ¿Yan gon nɛt-wʉ nɔ hwɔ o-saktɔ nɔ hyen? ¿Nɔ ʉn ha gwɔt ʉn nɛt-wʉ rotte jaab-o ʉt-mɛn á, untʉn gwɔ-se m-seeb se yo-m mɔ m-nakt? ⁸ Ai, ʉrege nɔ ha m-gwɔt ʉn nɛt-wʉ rotte jaab-o ʉt-mɛn á, ¿tɔ yan gon nɛt-wʉ nɔ ha m-gwɔt? ¿Nɔ ʉn zee nɔa hyen nɛt-wʉ cɔpɛ matuku-tɔ ʉr-bon? Ay, hun-nɛ yɛ ʉn hur-o ʉn ko-Gwɔmo, yɛ rɔ m-cɔp ʉn matuku-tɔ ʉr-bon ba yɛ rɔ o-kɔt á. ⁹ ¿Remen yan o nɔ heetɛ nɔ hyenet **Yohana** o-kɔt? ¿Nɔ ʉn hwɔ o-saktɔ nɔ hyen **wan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir**? Eɛ, kaanɛ o mɛ nɔ m-rʉɛ har wʉ jiiʃtɛ **wan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** à. ¹⁰ **Yohana** wʉ Ma-tɔ Shir cɛpɛ ma-tɔ ʉn wʉ, be-de Shir zee Wà ʉn wʉ,

“Man tom wan-tɔm re wʉ be wɔ co.

Wʉ he wɔ ja'ase o-cɔw rii-yo o woot.”[†] ”

¹¹ Yɛso zɛɛrʉ, “Nip-o mɛ nɔ m-rʉɛ, **Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ jiiʃtɛ bɔn nɛt-wʉ takɛ m-she'et ʉn hɔno o-dak à ʉt-gɔs. Amba myet ʉn kaanɛ nɛ, wʉ rɔ rek-wʉ war war ʉn gwɔmo-tɔ Shir à, wʉ jiiʃtɛ wʉ. ¹² Cin ʉn da-o **Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ taknɛ senge-mɔ ʉn wʉ à har caanɛ, **Gwɔmo-tɔ Shir** rɔ m-bɔsɛ n-mɛ m-'wɔns. Amba hun-nɛ yɛ rɔ zang á, yɛ cɔnɔg tɔ m-rumus ʉr-beeb. ¹³ Yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir kap o-karamsa nɛ rwɔrɔg cin ba da-o ʉn wɔɔn mɔsɛ ʉn gwɔmo-tɔ Shir nɛ, har da-o **Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ.[‡] ¹⁴ Komo ʉrege ma-tɔ ʉn yɛ nɔ he m-dɛk, **Yohana** wʉ a nɔmɛ ma-tɔ ʉn wʉ ʉn zee **Ereja** he m-muʉn.[§] ¹⁵ Yage wan-tɔ-tɔ m-hogɛ, wʉ hogutɛ yo mɛ m-rwɔr à.”

‡ **Bɔr-ʉs ɔp:36** 10:35-36 Hyen komo: Mika 7:6. § **Bɔr-ʉs ɔp:38** 10:38 Hyen komo: Mati 16:24; Mark 8:34; Ruka 9:23. * **Bɔr-ʉs ɔp:39** 10:39 Hyen komo: Mati 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; 17:33; Yoha 12:25. † **Bɔr-ʉs ɔp:40**

10:40 Hyen komo: Ruka 10:16; Yoha 13:20; Mark 9:37; Ruka 9:48. * **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:5** 11:5 Hyen komo: Isha 35:5-6; 61:1. † **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:10** 11:10 Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:13** 11:12-13 Hyen komo:

Ruka 16:16. § **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:14** 11:14 Hyen komo: Mara 4:5; Mati 17:10-13; Mark 9:11-13.

¹⁶ Komo Yeso zɛɛrʊ, “Man rʊrʊ nɔ rii-yo nɔ rɔ à, hun-nɛ yɛ m-mɔka. Ya nɔ rɔ ʊntʊn yakar-yɛ rɔ tara tara be-de ʊt-baab à, yɛ rɔ ʊn eeg-se ʊn yan-se'er-mɔ ʊn yɛ,¹⁷ yɛ rɔ m-zɛɛ:

“ Tɛ bu'utu nɔ dum-tɔ ʊt-ge,
nɔ yagɛ m-hɛw ʊs-hɛw!

Tɛ huug sɛp-ɔ m-mar,
nɔ yagɛ m-'wɔn ʊs-'wɔn!’

¹⁸ Mɛ ʊn zee kaanɛ remen bɔ **Yohana** haanɛ à, wʊ rɔ ʊn nɔm o-**swɔt** deen, wʊ rɔ m-swɔ ʊn hɔ-mɔ o-anab á. Remen kaanɛ nɔ zɛɛrʊ, ‘Wʊ rɔ ʊn ko-**ya-ʊt-kɔt** nɛ!’¹⁹ Amba da-ɔ mɛ, **Wà-wʊ ʊn nɛt**, mɛ m-rɛ m-swɔ nɛ. Yɛ zɛɛrʊ mɛ, ‘Gwɔt nɔ wʊ, ko-yan-mɔɔr-tɔ m-rɛ m-swɔ nɛ. Ko-nay-wʊ ʊn **yan-goks ʊn tar ʊn ya-ʊr-ba'as** nɛ!’ Da-ɔ hun-nɛ yɛ nɔmɛ ʊs-barag ʊn ka rem-se tɛ m-nɔm à, yɛa nep wɛɛr-ʊs tɛ.”

Bɔ-tɔ yagɛ goks ʊn Ma-tɔ Shir à

(Ruka 10:13-15)

²⁰ Ka da-de Yeso cirʊrʊ hurgun hun-nɛ yɛ ʊn ká bɔ-tɔ tɔ wʊ nomtɛ mɔɔr-tɔ ʊt-hyat à, ʊt-gaag ba m-sɔk. Yeso ʊn nom kaanɛ remen ká hun-nɛ yɛ yagɛ nɔm **ʊr-ba'as** á.²¹ “Shir a 'ye nɔ ʊr-koɔb hun-nɛ yɛ o-Korazin! Kaanɛ komo Shir a 'ye nɔ ʊr-koɔb hun-nɛ yɛ ʊn bɔ-ɔ o-Besayada! Remen ká rii-yo ʊt-hyat yo a nɔmɛ be ʊn nɔ à. A ro nomgɛ yo ʊn bɔ-tɔ o-Taya o-Sidon nɛ, yɛ roa waktʊnɛ be-de Shir. Komo yɛ cʊp gund-tɔ ʊn naasʊ-mɔ ʊt-mɛn, yɛ aas m-cɔw ʊn wur-tɔ ʊn yɛ cin o-da nɛ.*²² Amba mɛ nɔ m-rʊrɛ, ʊn hɔ-de ʊn piish ʊt-ma a jiish m-hogɛ ʊn 'wɔn-de ʊn hun-nɛ yɛ o-Taya ʊn yɛ o-Sidon nɛ arge nɔ.

²³ “Nɔ komo hun-nɛ yɛ ʊn bɔ-ɔ o-Kapanahum, taase nɔ hyen nɔ zee Shir a sɛkɛmsʊ nɔ wʊ deet nɔ n-Tɔn shir. Ayyɛ, sugɛ-de ʊn kaanɛ Shir a jorbʊ nɔ ʊn kuub-ɔ o-ra! Rem-se ʊt-hyat se ʊn nɔmɛ be ʊn nɔ à, mɛ ro nomgɛ se o-**Sɔdom**, attɛ zɛɛg ɔ rɔ kɔn kanɛ har caanɛ.†²⁴ Amba mɛ nɔ m-rʊrɛ ʊn hɔ-de ʊn piishɛ ʊn hun-nɛ ʊt-ma, a jiish m-hogɛ ʊn 'wɔn-de ʊn hun-nɛ yɛ o-**Sɔdom** arge nɔ. Remen nɔ hyenestʊ mɛ m-nɔm ʊn rem-se ʊt-hyat, amba nɔ waktʊnɛ be-de Shir á.”‡

Haan nɔ be ʊn de

remen nɔ kumut ʊr-wʊwɛ

(Ruka 10:21-22)

²⁵ ʊn ka da-ɔ Yeso zee Shir, “ʊm bɔmog wɔ, o-Tato, Wan-Koyan wʊ n-Tɔn shir o-dak nɛ. ʊm bɔmog wɔ remen o wukutɛ ya-ʊs-wɛɛr ʊn ya-ʊs-nap nɛ. Nap ʊn ka hyat-tɔ komo o argʊ m-rʊrɛ ʊn ka yɛ shɛrɛ be ʊn du à ʊntʊn yan-yakar.²⁶ Kaanɛ nomo wɔ Tato re ɔ, remen kaanɛ nɔmʊ wʊ m-sɔk.”

²⁷ Bɔ Yeso komtɛ ʊs-kɔn be-de Shir à, ka da-de wʊ nomʊrʊ hun-nɛ ʊt-ma. “Tato re, Shir ya'ag mɛ nap-se ʊn koyan. Komo yatt-wʊ napɛ Wà á sɛ o-Tato ɔ napɛ wʊ. Komo yatt-wʊ napɛ Shir o-Tato á sɛ Wà, komo bɔ ʊn ka hun-nɛ yɛ, yɛ mɛ **Wà-wʊ Shir** cɔnɛ wʊ kutɛ yɛ o-Tato à, komo yɛ nept bɔ Shir rɔ à.§

²⁸ “Haan nɔ be ʊn de, myet nɔ yɛ rɔ m-swɔ ʊr-koɔb à, komo nɔ m-sɛngɛ ʊn saw-tɔ ʊs-nʊ nɛ ʊn hi-ʊt nɔ, man 'ye nɔ ʊr-wʊwɛ.²⁹ Goks nɔ ma-ʊt re, komo nɔ yoos be ʊn de, remen mɛ ko-yan-gwʊgwɛr-mɔ ʊr-hi wʊ, wʊ rɔttɛ m-nʊ á komo nɔa kum ʊr-wʊwɛ ʊn hur-ʊr nɔ.*³⁰ Remen ma-ʊt re rɔttɛ rem á, komo saw-ʊt re tɔ rɔttɛ ʊs-nʊ á.”

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ʊoor

O-cot mɔssɛ ʊn Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ

de ʊn Yahuda-nɛ

(Mark 2:23-28; Ruka 6:1-5)

¹ ʊn ka da-ɔ, Yeso ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ nɛ ro ʊn pa ʊn kat-tɔ ʊn hyo, ʊn **Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ** de ʊn **Yahuda-nɛ**. Yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ ro ʊn hogɛ ʊn mɛr, yɛ zɛɛrʊ horom ʊn hyo, yɛ ro m-ti.*² Bɔ **Parisa-nɛ** hyentɛ yɛ m-nɔm kaanɛ à, yɛ zɛɛrʊ Yeso, “Gwɔt, yan-nekɛ-m ru yɛ rɔ m-nɔm ʊn rii-yo **karamsa**-o wɛnɛ a nɔm ʊn **Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ** à!”

³ Yeso zɛɛrʊ yɛ, “Baks nɔ yo nɔ karantɛ à, rii-yo **Dawuda** nɔmɛ da-ɔ wʊ ʊn ɔr ʊn wʊ nɛ ro ʊn hogɛ ʊn mɛr á.⁴ Wʊ cɔwɔg ʊn Depi-ɔ ʊn Shir† wʊ rɛɛrʊ ga-de a m-pa à, de

* **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:21** 11:21 Hyen komo: Isha 23:1-18; Izik 26:1—28:26; Jowe 3:4-8; Emos 1:9-10; Zɛka 9:2-4.

† **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Isha 14:13-15; Taka 19:24-28. ‡ **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:24** 11:24 Hyen

komo: Mati 10:15; Ruka 10:12. § **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:27** 11:27 Hyen komo: Yoha 3:35; 1:18; 10:15. * **Bɔr-ʊs ɔp**

o-gaan:29 11:29 Hyen komo: Irimi 6:16. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ʊoor:1** 12:1 Hyen komo: Kara 23:25. † **Bɔr-ʊs ɔp**

ʊs-ʊoor:4 12:4 ʊt-Girik: hur-o Shir.

depe wu, kò or un wu ne ye re de á, se de yan-Cow un kon-se Shir cot. § 5 Komo baks no yo no karanté n-me un **karamsa-o Mosa** à, yo yan-Cow un kon-se Shir rò m-nòm un **Hò-de ur-Wuwe** un **Pyo-o Shir** à. Be-de un **seke ut-seke** un Depi-o un Shir, ye rò m-jet o-karamsa o un **Hò-de ur-Wuwe**, o wene hun-ne m-senge un **Hò-de ur-Wuwe** à. Amba Shir zee ye nòmog **ur-ba'as** á.* 6 Me no m-rure, wu arge **Pyo-o Shir** à, rò kané. 7 Amba no nap rii-yo ka Ma-to Shir to rò m-rwor á, unze, 'Um jüishte con un hun-ne hoge 'won-ur or ru ye ne, otte ye **seke me ur-seke** à.† Nò ro nakke yo ka, nò roa zee yan-neke-m re nòmog **ur-ba'as** á.‡ 8 Yan-neke-m re nòm **ur-ba'as** á. Remen me **Wà-wu un net**, komo Shir ya'ag me ur-beeb um deeg yo ur-bon un yo ba ur-bon ne un **Hò-de ur-Wuwe**."

Ko-yan-kom-o margan

(Mark 3:1-6; Ruka 6:6-11)

9 Yeso un yan-neke-mò un wu ne yaguru ká riib-o kat-o. Ye cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** un ká be-de. 10 Wu ken net-wu ro kon kané ko-yan-kom-o margan. Wu rò m-hoks m-nukt un ka kom-o á. **Parisa**-ne ro un hoob-o un bò ye he Yeso m-çeeb à. Ye cituru wu ka cot-o, "¿**Karamsa**-o un **Yahuda**-ne ya'ag a taase net gom un **Hò-de ur-Wuwe**?" Ye un cit ká cot-o remen ye bypt wu **ur-ba'as**.

11 Ka da-de Yeso cituru ye. Wu zee, "A zee wu ken wu be-ur nò rò o-ca ne o-gaan cot. Yo porumburu n-me o-kuub un **Hò-de ur-Wuwe**. ¿Ya wan ká ca-yo he m-nòm?§ 12 Wu hu yis yo! Ai, net jüishte o-ca deen! Remen kaane, **karamsa**-o o wen nòm un rii so-yo un **Hò-de ur-Wuwe** á."

13 Ka da-de Yeso zeeru ká net-wu, "Tapan kom-o ru o-margan." Wu tapnuru kom-o un wu. Un gyept-o un yish, o warguru untun or un o kom-o. 14 Amba **Parisa**-ne ruuru, ye tooru ut-hun, bò ye he m-nòm ye hoot Yeso à.

Shoos-de un rwor un ma-ut Ishaya

15 Bò Yeso nepte yo **Parisa**-ne rò o-hoob à kaane o à, wu argu m-yage un ká be-de. Hun-ne ut-moor ne doruru wu, wu taasu ye gom-se un ye kap. 16 Komo wu ka'agu ye taase ye rure ye ken hun-ne ye ma-to un wu á. 17 A un nòm to ka remen a shoosté rii-yo a rwore un nu-o un **wan-Rwor un Ma-to ShirIshaya** à unze,

18 "Shir zeeg ko-yan-guw-m re wu ka, wu um daage à, wu me m-con à.

Komo hur un de rò gwugwu un wu ne.

Man shoos wu un **Kukt-o** re, komo wu kò'ot unze Shir a piishe myet hun-ne ye un hño o-dak ut-ma bò depe à.

19 Ma-ut a sunu wu un net ne á, kò cep un ma-to ur-beeb á. A hoge cor-o un wu o-zang á.

20 Ko-guw re wan-gwu, wu hoge ur-'won.

Wu buşe kang-o rò un he de m-jesse á,

Wu gu hun-ne ye rò un hoks un gu un hi un de un ye á.

Wu he co un hoge ur-'won

har da-o rii-yo ur-bon re co-o un yo ba ur-bon à,

se de wu ru nip-o reet ur-ho.

21 Hun-ne ye un hño o-dak un ye rò **Yahuda**-ne á, ye ru ur-hur un jin-de un wu."*

Yeso un Beruzabur ne

(Mark 3:20-30; Ruka 11:14-23)

22 Ye ken hun-ne ye hanturu Yeso wu ken ko-kato wu ko-po, wu ro un **ya-ut-kot** ne. Komo Yeso taasu gom-se un wu kap, un ruut un **ya-ut-kot** har ká net-wu tepruru, komo wu hyanuru. 23 Hun-ne kap ye bopuru nu-se un ye, remen rii-yo Yeso nòmè à. Ye zeeru hi un de un ye, "¿Ashi, wu ka wu ka rò wà **Dawuda**† à?"

24 Amba bò **Parisa**-ne hogute rii-yo nòmè à un rii-yo hun-ne rò m-zeé ne kané à, ye zeeru hi un de un ye, "Ay, yo rwor'e ka net-wu rotte un ruut un **ya-ut-kot** à, **ko-Gwomowu un ya-ut-kotBeruzabur**, wu ya'e wu beeb-de m-nòm káane."‡

‡ **Bør-ús op us-voor:4** 12:3-4 Hyen komo: 1Sam 21:1-6.

§ **Bør-ús op us-voor:4** 12:4 Hyen komo: Rewi 24:9.

* **Bør-ús op us-voor:5** 12:5 Hyen komo: Qog 28:9-10.

† **Bør-ús op us-voor:7** 12:7 Hyen komo: Hose 6:6.

‡ **Bør-ús op us-voor:7** 12:7 Hyen komo: Mati 9:13.

§ **Bør-ús op us-voor:11** 12:11 Hyen komo: Ruka 14:5.

* **Bør-ús op us-voor:21** 12:21 Hyen komo: Isha 42:1-4 (ut-Girik).

† **Bør-ús op us-voor:23** 12:23 Ye ro us-barag

Yeso wu rò Kiristi Mesaya. ‡ **Bør-ús op us-voor:24** 12:24 Hyen komo: Mati 9:34; 10:25.

²⁵ Bq Yeso nepste rii-yo ye rō us-barag à, wū zēerū ye, “Myet bō-q hun-nē ye un o purge be-ut voor à, ye rō m-dum un hi un de un ye à, ká bō-q, oá saburše hi un de un o. Komo hur-q hun-nē ye un o rō ut-ween à, ká hur-q, oá gos á. ²⁶ Komo cōw-o gaan-yo, ūrege **ko-Gwōmo-wū un ya-ut-kōt** wū rō m-ruute un hun-nē **ya-ut-kōt**, a nom o ka **ko-Gwōmo-wū un ya-ut-kōt** rō hi un du un wū m-dum. ¿Tō re nē gwōmo-to un wū he m-nōm to gost? ²⁷ ¿Ūrege un bēeb-ur **Beruzabur** mē m-ruut un **ya-ut-kōt**, tō, yan-nekē-m nō nē un bēeb-ur wan ye rō ye m-ruute? ¿Un bēeb-de un **ko-Gwōmo-wū un ya-ut-kōt**? Ay! Remen kaanē, yan-nekē-m nō ye he nō piishē un tō ka ma-to. ²⁸ Amba **Kukt-o Shir** o ya'ū mē bēeb-de un ruut un **ya-ut-kōt**, ashī, yo ka kututū nō unze bēeb-de Shir de ūt-gwōmo haantē be un nō. ²⁹ Kō a zee komo cōw-o gaan-yo m-cōw un hur-q un net-wū ūr-bēeb a rumustē saw-tō un wū. Sē a ke'estē ká ko-bēeb-wū tokon, ka da-o a hoks m-rumus un saw-tō un ká ko-bēeb-wū. Ūm jiištē **ko-Gwōmo-wū un ya-ut-kōt** ūr-bēeb, o rwo'ē mette un ruute un hun-nē **ya-ut-kōt**.

³⁰ “Bōn net-wū rō be un de á, **ko-Gwōmo-wū un ya-ut-kōt** wū rō m-dōrē. Bōn wū yagu me gu un hantē un hun-nē be-de Shir à, yan-se un ye wū rōttē.”[§]

³¹ “Remen kaanē mē nō m-rūrē, Shir a hoks sokse un hun-nē ko-yan-gōn **ba'as-de** ye nome hun-nē à, un ma-to un yo'og-o Shir nē. Amba Shir a sokse hun-nē ye nōmē ma-to o-yo'og mōsse un **Kukt-o Shir** nē á. ³² Bōn wū pyapū mē à, mē **Wā-wū un net** Shir a soks **ba'as-de** un wū. Amba myet wū pyapē **Kukt-o Shir** à, Shir a soksū wū **ba'as-to** un wū á, m-mōka har kō ya nomot.”^{*}

O'-yo un mat-de un yo nē
(Ruka 6:43-45)

³³ Yeso haarū co m-zēē, “Yo-yo ūr-bon yo rō un mat un yakar-ye ūr-bon. Amba 'Yo-yo ba ūr-bon komo yo matūrū yakar-ye ba ūr-bon. O'-yo de, un gōn yakar-ye un yo atē yo m-nap.”[†] ³⁴ Nō yege-hwō yo-ye, remen nō rō yo-ye, nō hoks cep un ma-ūt so-tō á. Ai, rii-yo rō n-mē ūr-hur à yo rō m-rwūun o-nu.[‡] ³⁵ Kashi un net rō m-rwūntē un rii-yo ūr-bon. Net yo-wū komo wū rō m-rwūntē rii yo-yo. ³⁶ Mē nō m-rūrē, kap hōn un ma-to o-hwaa tō hun-nē rō m-nōm à, sē Shir rwo'og ye ogom-de un tō un hō-de un piish ūt-ma. ³⁷ Un gōn ma-ūt ru Shir hettē wō piishē ūt-ma, ūrege o rworog rii-yo ūr-bon, Shir a zee wō kashi un net. Amba ūrege o rworog ma-ūt yo-tō, Shir a zee wō **ko-ya-ur-ba'as**.”

Ya-o-zaman rō un hoob-o o-napa
(Mark 8:11-12; Ruka 11:29-32)

³⁸ Ye ken ye n-mē un **yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-nē** zēerū Yeso, “Wa-ur-Yoos, tē cōnōg o nom yo ken rii-yo o-madē yo, yo kutu tē unze Shir tōmnū wō.”[§]

³⁹ Yeso shasūrū ye, “Yan-men-ūt jaas-tō un yan-ba-m-sheer nē, ye rō m-cōn a nomo ye o-madē remen ye nept be-de Shir ūm rwūunē. Amba man nomo nō o ken madē-o á, sē de o ma **Yunanawan-Rwor un Ma-tō Shir**.”^{*} ⁴⁰ **Yunana** nōmog hō-ūt tet, tēt-m tet, n-mē un kut-o un caari-o o-jan. Káanē mē **Wā-wū un net** a he mē m-jōk hō-ūt tet, m-tēt, m-hōw nē n-dak.[†]

⁴¹ “Un hō-de un piish ūt-ma, hun-nē ye o-**Neneba** yēa inē be-ur gaan un hun-nē ye un ká zaman-yo nē. Hun-nē ye o-**Neneba** yēa zee hun-nē ye un ka zaman-yo, ye nōm rii-yo ūr-bon á. Remen hun-nē ye o-**Neneba** waktuntē be-de Shir ye yagē **ur-ba'as** da-o **Yunana** rūrū ye Ma-tō Shir à. Wū jiišē **Yunana** à wū ka kàne, amba da-o nō hōge ma-ūt re à, nō yagē nōm **ur-ba'as** á.”[‡] ⁴² Un hō-de un piish ūt-ma, ko-Gwōmo-wū o-Sheba ne'a, wūa inē be-ur gaan un hun-nē ye un ka zaman-yo nē, wū kututē ye, unze ye nōmog rii-yo ba m-sōk. Remen wū induntē ūr-hew nē, remen wū hogūtē wū dōrē yoos-de ūs-wēer de ma ko-Gwōmo **Suremanu**. Wū jiišē nē **Suremanu** à wū ka kàne m-mōka, amba nō hōge wū á.”[§]

Mūn-mō un ko-ya-ut-kōt
(Ruka 11:24-26)

⁴³ Yeso haarū co m-zēē, “A ruute ko-**ya-ut-kōt** un wur-o un net. Yo rō m-ma'as ūt-tūw un be-tō ba m-hō. Yo rō un hoob-o un be-de ūr-wūwē. Amba ūrege yo kum á, ⁴⁴ ka

§ **Bqr-qs qp us-voor:30** 12:30 Hyen komo: Mark 9:40. * **Bqr-qs qp us-voor:32** 12:32 Hyen komo: Ruka 12:10.

† **Bqr-qs qp us-voor:33** 12:33 Hyen komo: Mati 7:20; Ruka 6:44. ‡ **Bqr-qs qp us-voor:34** 12:34 Hyen komo: Mati 3:7; 23:33; Ruka 3:7; Mati 15:18; Ruka 6:45. § **Bqr-qs qp us-voor:38** 12:38 Hyen komo: Mati 16:1; Mark 8:11; Ruka 11:16.

* **Bqr-qs qp us-voor:39** 12:39 Hyen komo: Mati 16:4; Mark 8:12. † **Bqr-qs qp us-voor:40** 12:40 Hyen komo: Yuna 1:17. ‡ **Bqr-qs qp us-voor:41** 12:41 Hyen komo: Yuna 3:5. § **Bqr-qs qp us-voor:42** 12:42 Hyen komo: 1Gwm 10:1-10; 2Nom 9:1-12.

ko-ya-ut-kot yo rō m-zēē, 'Man warag un hur-o re o n-ga be-de um rwūñe à, um she'et kanē.' Da-o yo muñe yo 'wos rii rō kōn á, komo yo hyanuru a wishishute, a jamasse o-hur cas, amba net rō n-me á. ⁴⁵ Ka da-o yo haaru yo banduru **ya-ut-kot** nen ta'oor, ye jiishē yo m-zwōm à. Kap kà **ya-ut-kot** ye, yea cūw, ye she'et kanē be-de un ká net-wū. Ūr-kōm, she'et-de un ká net-wū dea jiish de n-ga m-yō. Káane ma he m-wakte un hun-ne ye un ka zaman-yo ne yan-mēn-ut jaas-to."

Inu Yēso ne un hen-ne Yēso ne

(Mark 3:31-35; Ruka 8:19-21)

⁴⁶ Yēso rō ut-ma un hun-ne ne ye rō be-de un wū à, inu-o Yēso un hen-ne ye un wū ne wōñuru. Ye ro eso n-dō. Ye cōnog ut-ma un wū ne. ⁴⁷ Wū ken wū zēerū Yēso, "Inu ru un hen-ne ru ne rō eso n-dō, ye cōnog ut-ma un wō ne."

⁴⁸ Yēso zēerū ká wū ruru wū à, "¿Wan wū ne rō untun inu re? ¿Komo wan-ne ye, rō untun hen-ne re?" ⁴⁹ Wū kuturu ye yan-neke-mō un wū un kom-o un wū. Wū zēerū, "Ye ka ye rō untun inu re un hen-ne re ne. ⁵⁰ Remen kap o un wū nōmē rii-yo Tato re wū rō n-Tōn shir cōñe à, wū rō heno re, wan-campō kō wan-ne'a kō komo inu re."

Bor-ūs op us-tet

Sha-mō ut-ma mō un ko-ya-ur-go

(Mark 4:1-9; Ruka 8:4-8)

¹ Un ká hō-de, Yēso ruuru cin o-hur, wū haaru, wū she'eturu un riib-o o-mar. ² Buug-de un hun-ne deen karguru, ye katū wū gēw, har wū kum be-de m-she'et wū yoosutū ye á. Remen kaane wū cōwuru hat-o m-hō wū she'eturu, buug-de un hun-ne wū ut-mōor ne komo ye esuru n-riib o o-mar.* ³ Ka da-de wū yoosuru ye us-rem deen un sha-mō ut-ma, untun káane,

"Wū ken ko-ya-o-tōm wū Haag o-kat remen wū goot ur-go. ⁴ Bō wū rotte ur-go à, ye ken go'ye 'henuru n-riib un cōw. Yege-no haaru, ye cōrguru ye. ⁵ Ye ken ye komo ye henuru un be-de m-ta'ar be-de ba m-hu deen. Ye argu m-pōt hōr-m-hōr remen hu-mō un ká be-de rō deen á. ⁶ Bō hō-ur dakante nōonhō à, ye argu m-rya har ye hwo'uru, remen ye rott us-geer deen á. ⁷ Ye ken ye komo ye 'henuru n-me un yokor. Yege-yokor indundurū, ye wenuru ye m-bō'ose. ⁸ Ye ken ye komo ye 'henuru un be-de ur-bon. Ye bōsurū, ye rwo'uru yish o-zungu [100], ye ken ye kwōoz-ut tet [60], ye ken ye ur-kwōoz un op [30]. ⁹ Kap wū rō ut-to ne to m-hōge à, wū hōge."

Rii-yo a cōñe un ká sha-mō ut-ma

mō un ko-ya-ur-go wū à

(Mark 4:10-12; Ruka 8:9-10)

¹⁰ Yan-neke-m Yēso haanuru, ye zēerū wū, "¿Remen yan o wotte ye m-nōmē ut-ma un sha-mō ut-ma?"

¹¹ Yēso shasuru ye, "Shir dak nō, nō ye shere be-de un wū à, remen nō hokstē m-nap un yo ka. Ye shere be-de un wū á, yea hoks m-nap mōsse un gwōmo-to Shir ne á.

¹² Amba kap bōn ye rō m-raag ut-to un yoos un de à, Shir a dō ye us-nap, komo yea kum us-nap deen. Amba ka ye yage m-raag ut-to un yoos un de á, kō ka ya-o-nap yo yette ne à, Shir a rumus yo be-de un ye.† ¹³ Rii-yo rwo'e mettu ye m-nōmē ut-ma un sha-mō ut-ma à yo rō,

"Remen kō ye hyen rii-yo mē m-nōm à,

yea hoks m-nap bō yo rō á.

Kō ye hōge ma-ut re,

yea hoks m-nap un yo mē m-cōn á.' "

¹⁴ Ma-to **Ishayawan-Rwōr un Ma-to Shir** gene yoa kor ye à, yo korōg ye. Yo ka yo Shir rure **Ishaya** wū rure **Yahuda**-ne!

"Nōa sēnge m-hōge un yo mē m-zēē koyanda à,

amba nō hoks m-nap á.

Nōa ma'as m-hyan un yo mē m-nōm à,

amba nō hoks m-nap un yo um cōñe á.' "

¹⁵ Ka da-o Shir zēerū **Ishaya** mōsse un hun-ne ye o-**Isra**-ne,

"Mē un zee káane,

remen hur-de un ká hun-ne ye de rō m-hwōgon ne,

Ye rō ut-to ne, amba ye rō m-nap un yo ye hōge á.

* **Bor-ūs op us-voor:47** 12:47 N-me un mō ken gen-mō n-ga mō, mō rott ci kwōoz-ut yoor us-ta'oor [47] á.

* **Bor-ūs op us-tet:2** 13:2 Hyen komo: Ruka 5:1-3. † **Bor-ūs op us-tet:12** 13:12 Hyen komo: Mati 25:29; Mark 4:25; Ruka 8:18; 19:26.

Komo ye bitishshute yish-ye un ye,
 remen ye con ye nep yo ro o-nip á.
 A ro zeege ye yagute m-con m-nap un yo ro o-nip á,
 ye roa nep yo me m-nom á.
 Ye hogussute cas yo me m-rwor á,
 ye neps yo um cone á.
 Amba ye con ye nom kaane á.
 Har ye waktunte be un de
 um sokste ye **ba'as-de** un ye á.[‡] ”

¹⁶ Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, Yo yo Shir zee **Ishaya**, “Shir ya'ag no o-kwum, yish no hyanag rem-se ut-hyat se me m-nom á. Shir ya'ag no o-kwum komo cin da no m-hoge un yo me m-rwor á. ¹⁷ Nip-o me no m-rure, **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga un kashi un hun-ne ne deen, ye mare cin n-ga á ro conog ye hyen rii-yo no hyane me m-nom á, amba ye hyan á. Komo ye hoge rii-yo no hoge á, amba ye hoge á.”[§]

Yeso rworog bo
ka sha-mo ut-ma mo ro á
(Mark 4:13-20; Ruka 8:11-15)

¹⁸ Yeso haaru co ut-ma wu zee, “To, ka sha-mo ut-ma mo un ko-ya-ur-go wu mo ka. ¹⁹ Ka go'-ye he'ene n-riib un cow á, ye ro ka ye hoge ma-to un **Gwomo-to Shir** á amba ye nap to atte ma-to un to á. **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** haanuru, wu rwooru to-to ke ye un rii-yo ye hoge á. ²⁰ Ye he'ene un be-de m-ta'aru ne á, ye ro ye hoge Ma-to Shir á ye argu m-goks o-zak o-zak. ²¹ Amba ye essu to ya o-da hiin remen ye goks ka ma-to ur-beeb ne á. Da-o swo ur-koob ko us-cenene wone remen ka Ma-to Shir to, to ye gokse á ye argu m-warag jim. ²² Ye he'ene un be-de un yokor komo á, ye a hongse un hun-ne ne ye hoge Ma-to Shir á, amba barag-se un hono o-dak un con-to o-kwum ne wenu ru ka ma-to m-bo'ose, har to wakturu hwaá remen con-to o-kwum. Remen kaane ya hoks m-she be-de un Ma-to Shir á. Ma-to Shir to rwunte o ka rii kashi be-de un ka ye ka ye á. ²³ Ye he'ene un be-de ur-bon komo á, ye a hongse un hun-ne ye hoge Ma-to Shir á komo ye bup to. Ya ye ro untun ka pot-yo rwuute yish o-zungu [100] á. Yo ken komo kwooz-ut tet [60] Yo ken komo ur-kwooz un op [30].”

Yege-kwa n-me un hyo

²⁴ Ka da-de Yeso dooru m-rure un ka hun-ne ye mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zeeru, “A hoks m-hongse un gwomo-to Shir un net ne wu go'e go'-ye ur-bon un kat-o un wu á. ²⁵ Amba da-o hun-ne rewesse kap á, ko-wan-yage-to un wu haaru, wu gooru yege-kwa un ka kat-o un hyo o, wu argu ut-ma un wu. ²⁶ Bo go'-ur potonte á, ye bosuru ye rwunturu yish, ka da-de yege-kwa poturu un ce ye.

²⁷ “Gwuw-ne ye un ko-ya-o-kat haanuru. Ye zeeru ko-ya-o-kat, ‘Ai, go'-ye ur-bon te go'e un kat-o ru bo o zee á. To, ¿re nome yege-kwa rwunte un ka be-de?’

²⁸ “Ko-ya-o-kat zeeru ye, ‘Wan-yage-ut re wu nome to ka.’

“Gwuw-ne cituru wu, ‘¿O conog te mu'ug ka kwa-ye?’

²⁹ “Amba ko-ya-o-kat zeeru, ‘Ay, taase be-de m-mu'ug un kwa no he no mu'ug un hyo-ne. ³⁰ Yage myet-mo un ye bo'osute be-ur gaan har da-o m-ce. Ka da-de man rure ya-m-ce, ye be m-mu'ug un ka kwa-ye, ye karakse, ye geger, a tukste, amba a kamas yege-hyo a ru un byo un de.’ ”

Sha-mo ut-ma mo
un ya'ane-yo o-mosta
(Mark 4:30-32; Ruka 13:18-21)

³¹⁻³² Yeso dooru ye m-rure un mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zee, “**Gwomo-to Shir** untun ya'ane-yo **mosta** to ro yo jiishe us-rek n-me un go kap á yo wu ken net-wu deke, wu gooru un kat-o un wu á. Yo jiishe us-rek be-de un or un yo ne. Amba da-o yo bo'ose á, yo jiishuru kap o un gugooq o-kat, yo wakturu caari-yo o-’yo, har ma yege-no ceeru ut-kur un jet-se un yo.”

Sha-mo ut-ma mo m-yist
(Ruka 13:20-21)

³³ Yeso dooru ye m-rure un mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zee, “**Gwomo-to Shir** ya to ro untun **m-yist**. Wu ken ne'a-wu dek **m-yist**, wu wuugse un hyo-mo un hyo-ne me'es ut-tet, amba kap ka hyo-mo kutuksuru **m-yist** ne.”

[‡] **Bor-us op us-tet:15** 13:14-15 Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik).
 Ruka 10:23-24.

[§] **Bor-us op us-tet:17** 13:16-17 Hyen komo:

Yeso muurute sha-mo ut-ma
(Mark 4:33-34)

³⁴ Yeso yoosute buug-de un hun-ne kap ka rem-se un sha-mo ut-ma. Wu ya yoosu ye rii á se mosse un sha-mo ut-ma ne. ³⁵ Ka to ro remen Shir shooste rii-yo **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** rworé à unze, "Man nome hun-ne ut-ma un sha-mo ut-ma, rii-yo hun-ne ro nakke n-ga á, cin un takan-de un hono o-dak man ru ye nep yo."*

Yeso rwuntute ye cas yo
ka sha-mo ut-ma mo un
kwa-ye n-me un hyo ro à

³⁶ Ka da-de Yeso yaguru buug-de un hun-ne, wu cowuru o-hur, be-de wu ro ur-she'et à. Yan-neke-mo un wu, komo ye haanuru be-de un wu, ye zeeru wu, "Ruru te rii-yo ka sha-mo ut-ma mo un ka kwa-ye o-kat cone te nep à."

³⁷ Yeso zeeru, "Wu go'e go-ye ur-bon à me **Wa-wu un net**. ³⁸ Ka kat-o komo o ro hono o-dak be-de hun-ne ro m-she'et m-moka à. Go-ye ur-bon komo ye ro yakar-ye ut-gwomo to Shir, ka kwa-ye komo yakar-ye un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ye. ³⁹ Komo wa-ut-yage-wu go'e ka kwa-ye à, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu. Da-o m-ce ne, ta-de un hono o-dak de. Ka ya-m-ce ye komo ye ro **yan-tom-ye Shir**.

⁴⁰ "Ka guw-ne ye a mu'ug ka kwa-ye a do ye o-ra. Kaane he m-nom un ho-de un ta-de un hono o-dak. ⁴¹ Me, **Wa-wu un net**, man tomon **yan-tom-ye Shir** un hono o-dak. Komo yea hurum be-de un **Gwomo-to Shir**, ko yo ke rii-yo ro m-hante m-e **ur-ba'as** ne à, un ko wu ke kowa m-nom un rii yo-yo wu ne. ⁴² **Yan-tom-ye Shir** a jorbe yan-men-ut jaas-to un kuub-o o-ra. Kane ye he us-kan, ye ro un haw-se un yin-ye un ye. ⁴³ Ka da-o o ka kashi un hun-ne ye Shir gokse à he us-myakt untun ur-ho, n-me un ut-gwomo to un Tato. Yage ko-yan-to-to m-hoge, wu hogute."

Kwum-o ro wukuse à

⁴⁴ Yeso haaru co ur-yoos wu zee, "**Gwomo-to Shir** ya to ro untun o-kwum o a wuke n-me o-kat à, bo wu ken wu hyente o à, wu jamsu m-wuke, remen caari-o o-zak. Wu haaru wu baburu kap o un rii-yo wu rotte à, wu oorru ka kat-o."

Ta'ar-de un hwor

⁴⁵ "Har m-moka, gwomo-to Shir ya to ro untun wa-ut-baab m-o ne wu ro un hoob-o un ta'ar-to un hwor wu o à. ⁴⁶ Bo wu hyente ta'ar-de un hwor deen à, wu argu m-ha wu baburu kap rii-yo wu rotte à. Wu morogsu hwor, wu oorru de."

Yo-o un ship un jan

⁴⁷ Yeso haaru co ur-yoos wu zeeru, "Har m-moka, gwomo-to Shir ya to ro untun yo-o un ship un jan. Bo hun-ne jorbe o n-me m-sa à, o shipuru yege-jan go-us-go. ⁴⁸ Bo o shiiste un jan à, yan-ceb nakuru o n-riib m-sa un jan ne. Ka da-de ye she'eturu, ye degruru jan-ye ur-bon, ye duusuru o-koor, ye uksuru ye rotte ur-bon á. ⁴⁹ Kaane he m-nom un ta-de un hono o-dak. **Yan-tom-ye Shir** a haan ye deger, ye hurum hun-ne yo-ye n-me un so-ye. ⁵⁰ Komo **yan-tom-ye Shir** yea jorbe ka hun-ne yo'e ye n-me un ra-o m-reeten, kane ka hun-ne ye he us-kan un haw-se un yin-ne."

Kwum-o pu-o o-ut ne

⁵¹ Yeso cituru yan-neke-mo un wu, "¿No nepste to ka kap?" Ye shasuru, ye zeeru, "Ee, te nepste."

⁵² Wu zeeru ye, "Ko wu ke **wan-Yoos-de o-karamsa** wu, wu a yoose ma-to gwomo-to Shir à. Ya wu ro untun net-wu ro un byo-de ur-ess ne à o-hur. Wu gassan rii-yo ur-bon ut ko pu-yo."

A yagute Yeso ut-yage
un bo-o o-Nazaret

(Mark 6:1-6; Ruka 4:16-30)

⁵³ Bo Yeso komte rwor un ka sha-mo ut-ma mo à, wu argu yage un ka be-de. ⁵⁴ Bo jime à, Yeso un yan-neke-mo un wu ne wooru o-Nazaret bo-o un wu. Wu ciru yoose un hun-ne ye un **Yahuda-ne un kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Ye bopuru us-nu un bo wu yoose ye à un rii-yo wu nome ne à. Ye cituru hi un de un ye, "¿Ke ne ka net-wu kume ka weer-se kaane, komo kene wu kume gwomo-to un nom o-made? ⁵⁵ ¿Wu wu ka ro wa-wu un ka ko-wan-shaab-wu? ¿Inu un wu wu ka a m-zeé **Meri**? ¿Hen-ne un wu

* **Bør-qs op us-tet:35** 13:35 Hyen komo: Bøng 78:2.

komo **Yakubu, Yusuhu**,† Simɔn ne, Yahudas ne? ⁵⁶ ¿Komo hen-ne ye ɔn wu yan-ne'a-ne kap be-ur gaan-o ka a ro ɔn ye ne á? Remen kaane a nepse wu net caari-wu á. ¿Amba re ne ka net-wu hokste m-nɔm ɔn ka rem-se ut-hyat se ne?" ⁵⁷ Ye hoguru ryaab-se ɔn wu, ye yanuru wu.

Amba Yeso zeeru ye, "Ai, ko wu ke wu ro m-ya ɔn ko-wan-rwor ɔn **Ma-to Shir** ut-gos amba husse hun-ne ye ɔn bo-o ɔn wu, ɔn ye ɔn hur-o ɔn wu ne."* ⁵⁸ Komo Yeso nɔm rii-yo ut-hyat deen reno á, remen koob-de m-sher mo ɔn ye be-de ɔn wu.

Bɔr-ɔs op ɔs-nass

Mar-m Yohana Wa-m-Yo'os

ɔn hun-ne m-ho

(Mark 6:14-29; Ruka 9:7-9)

¹ ɔn ka da-o, ko-Gwomo **Here** [Atipas] hoge rii-yo ut-hyat to Yeso ro m-nɔm á. ² Wu zeeru yan nome ɔn wu m-senge, "Ai, ka net-wu a nom **Yohana Wa-m-Yo'os ɔn hun-ne m-ho**. Ko de nomte wu mereste á, wu munte ɔn hogge ne! Q hante wu rotte ɔn ka gwomo-to ne to ɔn nɔm ɔn rem-se ut-hyat."

³ Remen **Here** n-ga rwoog a bup komo a ke'e **Yohana**, wu rwoog a ke'e wu o-kuke o m-ke'et remen **Here** gaag Herodiya, ne'a wu ɔn or re ɔn wu, Pirip. ⁴ Komo n-ga ma **Yohana** russute **Here** unze udepe wu she'et ɔn Herodiya ne á, remen jet ɔn **karamsa-o Shir o. Here** swooru ɔs-ryaab ɔn **Yohana** ne. Wu rwo'uru karma-ne ye ɔn wu, ye ship **Yohana**, ye ke wu.* ⁵ **Here** ro conog ma wu ho **Yohana**, amba wu ro m-hoge gyer-o ɔn hun-ne, remen ye dekse **Yohana ko-yan-Rwor ɔn Ma-to Shir** wu.

⁶ To, bo ho-de a mette **Here** riginte á, **Here** banuru biki-o m-re. Wan-ne'a Herodiya hewuru wu ɔs-hew ɔn her-o ɔn ye haane o-biki á. **Here** nomuru o-zak deen. ⁷ Remen kaane wu sworuru o-nu mosse ɔn tond ne unze, wua 'ye ka wan-ne'a-wu kap o ɔn rii-yo wu kone á. ⁸ Inu ɔn wu kwemsuru wu mosse ɔn yo wu he m-kon ne á. Ka wan-ne'a-wu zeeru, "Ya'as me hi-ur **Yohana Wa-m-Yo'os ɔn hun-ne m-ho** m-moka n-me o-kok." ⁹ Ko-Gwomo ryegnuru, bo wu kone wu yo ka á. Amba remen wu zeste wu, komo wu suruste o-nu, ɔn co-o ɔn hamat-ne ye ɔn wu unze wua 'ye wu kap yo wu kone á. Wu rwo'uru karma-ne ya'as wu yo wu kone á. ¹⁰ Ye haaru ha-mo ɔn kur-o m-ke'et, ye kupsuru **Yohana** ur-hi. ¹¹ Ye hwooru ka hi-de n-me o-kok. Ye ya'suru ka wan-ne'a-wu, wu heeturu inu ɔn wu. ¹² Yan-neke-m **Yohana** hoguru, ye haaru ɔn kur-o m-ke'et, ye dekeru u-de ɔn wu, ye jokuru. Ye haaru be-ur Yeso, ye ruru wu yo kore **Yohana** á.

Yeso reegtute hun-ne

dugu-ɔs taan [5,000]

(Mark 6:30-44; Ruka 9:10-17; Yoha 6:1-14)

¹³ Bo Yeso hogute **Yohana** mereste á, wu inuru wu cowuru hat-o m-ho. Wu pasuru de ken be-de de rotte net á, remen wu she'ette ɔn hon-de ɔn wu. Amba bo buug-de ɔn hun-ne hogute kaane á, ye argu m-rwuun ɔn bo-to ɔn ye. Ye doruru wu ɔs-na ɔs-na. ¹⁴ Bo Yeso rwuunte n-me o-hat á, wu hyanuru hun-ne donte wu deen. Wu hoguru 'won-de ɔn ye, komo wu taasuru ya-ɔs-gom gom-se ɔn ye.

¹⁵ Bo rim-m nɔmte á, yan-neke-mo ɔn wu haanuru be-de ɔn wu. Ye zeeru wu, "Ka be-de ha de rott net á, komo rim-m nomoste. Zee ka hun-ne ye warag n-me o-bo remen ye oote hi ɔn de ɔn ye rii-yo m-re."

¹⁶ Yeso zeeru ye, "Ay, se ye aragte á, 'ya no ye rii-yo m-re."

¹⁷ Ye shasuru, ye zeeru, "Tea hoks ye m-coks á, tetti rii kané á se ut-burodi ut-taan ɔn jan ne yoor."

¹⁸ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Hante me no to." ¹⁹ Wu zeeru hun-ne she'et n-te ut-po. Ka da-de Yeso dekeru ka burodi-ut taan-to ɔn ka jan yoor-ye ne. Wu dassuru hi-de ɔn wu n-ton shir. Wu nomuru Shir ur-bongon. Wu bosuru ut-burodi ɔn ka jan-ye ne. Wu ya'asuru yan-neke-mo ɔn wu, yan-neke-mo ɔn wu komo ye ya'asuru buug-de ɔn hun-ne. ²⁰ Ka burodi-to hundunduru, ko wu ke net-wu reeg wu ciig. Yan-neke-mo ɔn wu karaksuru to kuse á kap, har to shiiru koor-ut op ut-yoor [12]. ²¹ Hun-ne ye re to á ye wooste campo-ne dugu-ɔs taan [5,000] husse ne'a-ne ɔn yakar-ne ye re to á.

Yeso hewete ur-hew n-ton m-ho

(Mark 6:45-52; Yoha 6:15-21)

† **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:55** 13:55 To ken gen-to a geneg *Jonis*, har m-moka komo to ken to a geneg *Yohana*.

‡ **Bɔr-ɔs**

op ɔs-tet:57 13:57 Hyen komo: Yoha 4:44. * **Bɔr-ɔs op ɔs-nass:4** 14:3-4 Hyen komo: Ruka 3:19-20.

† **Bɔr-ɔs**

op ɔs-nass:4 14:4 Hyen komo: Rewi 18:16; 20:21.

22 Ye m-kom un re un rii-yo m-re, Yeso rwo'uru yan-neke-mo un wu, ye cuw hat-o m-ho ye waragte reno jrit. Remen ye be'et wu m-wõ Mar-o Gariri. Wu ne wu esuru un ka be-de remen wu 'yonsté hun-ne. 23 Bõ hun-ne aragsute à, wu daaru n-ton o-haag un hon-de un wu remen wu konot Shir. Har rim-m nõmuru m-sok ne wu ro reno un hon-de un wu cot.

24 Un hohond-mo un ka da-o hat-o yan-neke-mo un wu tuwte à ro n-tete o o-mar, jok-ye m-ho ro o ús-tam, komo yo-m ro o m-tute. 25 Kwom-ús tet-se m-tet, ye hyanuru Yeso wu ka wu ro m-neke n-ton o-mar wu ro m-kawbe un yan-neke-mo un wu. 26 Amba bõ yan-neke-mo un wu hyente wu ro ur-hew n-ton m-sa à, ye hoguru o-gyer. Ye zeeru, "Ko-marimar-wu!" Ye 'yonsuru ús-cõr rem o-gyer!

27 Un gyept-o un yish, Yeso tepsuru ye, wu zeeru, "Nõ zo'oge á! Me wu, nõ hoge o-gyer á!"

28 Bitrus shasuru wu, wu zee, "Gos-wu, urege wo wu, zee me um habe be un du un yawag m-ho."

29 Yeso zeeru, "Haan ge."

Ka da-de Bitrus ruuru o-hat, wu ciriru ur-hew m-yawag m-ho, wu ro m-neke be-ur Yeso. 30 Amba bõ Bitrus hyente m-yo m-wõns ne à, wu hoguru o-gyer. Wu ciriru m-yi. Wu argu m-kan, wu zee, "Gos-wu, gu me!"

31 Un gyept-o un yish, Yeso tabburu kom-o un wu, wu shipuru Bitrus. Yeso zeeru Bitrus, "Wõt m-sheer deen á, remen yan o o ryegente?"

32 Ka da-de bõ Yeso un Bitrus ne cuwte o-hat à, yo-m resuru ceen. 33 Ka da-de ye ka **yan-neke-m Yeso** ye ro n-me o-hat à, ye nomorú Yeso ur-bõngõn. Kap mo un ye zeeru Yeso, "Nip-o, wõ **Wà-wu Shir** wu."

Yeso taasute ya-ús-gõm

gõm-se un ye un bõ-o o-Genesaret

(Mark 6:53-56)

34 Ka da-de ye pasuru de ka jit-de m-sa de, ye kergunduru un dak-o o-Genesaret. 35 Bõ hun-ne ye un ka bõ-o nepte Yeso haante à, ye tomuru a rure ko wu ke net-wu, wu ro un ka dak-o à, unze Yeso haante. Ye hante wu ya-ús-gõm kap. 36 Ye konuru Yeso ye ci ko riib-yo un matuku-de un wu. Wu ya'uru ye o-cow, ye nom kaane. Myet-mo un ye ci'e à gõm-se un ye taaru.

Bõr-ús op ús-taan

Jor-se un ye ro co-o o-dak à

(Mark 7:1-13)

1 A kané **Parisa**-ne un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne haanuru be-ur Yeso zee-mo o-Urusharima. Ye zeeru, 2 "¿Remen yan o ne yan-neke-m ru rotte m-jetem un jor-se un mong-ne? Te un zee kaane remen ye ro m-sapt ut-kom ye reet rii-yo m-re bõ a oos á."

3 Yeso shasuru ye, "Nõ ne, remen yan o nõ rotte m-jet un **karamsa**-o Shir remen jor-ús nõ? 4 Ai, Shir zeste, 'Hyan tato ru ut-gos ne un inu ru ne,* komo, 'Myet wu pyape tato un wu ko inu un wu à, o-nip a ho wu.† 5 Amba nõ ur-yoos unze urege net ro un yo ken rii-yo ne yo wu heete m-gu un tato un wu ko inu un ne un yo ne à, amba wua zee, 'Kap rii-yo nõ roa kum be un de n-ga à, yar-mo mo um **seke** Shir à,' waragte o ka, ba se o ya'aste tat-ne ru ne ut-gos á. 6 Remen jor-ús nõ, nõ muste Ma-tõ Shir hwaa. 7 Nõ ya-o-shepe! Hond hond o **Ishaya** nõme ma-ut nõ bõ wu zee à,

8 " 'Ká hun-ne ye ro me m-ya m-sek un nu-se un ye cot,

Amba hur-de un ye nomoste ur-hew un me ne.

9 Guw-mo un ye mo ye ro me m-nome à,

mo o-hwaa mo,

ye sugute **karamsa**-o Shir un yoos-de un ye.‡ "

Rem-se ro un saburse un net be-de Shir à

(Mark 7:14-23)

10 Yeso aaguru buug-de un hun-ne, wu zeeru ye, "Raks nõ, nõ hoge m-sok ne. 11 Ba rii-yo ro m-cow un nu-o un net à, yo ro wu m-rwo wu waktute **ko-ya-ur-ha'as** be-de Shir á, se rii-yo ro m-rwo un nu-o un wu à, un yo wu ro m-nom ne à."

12 Yan-neke-mo un wu haanuru be-de un wu, ye cituru, "¿Ko o nepste unze **Parisa**-ne hogute ryaab-ús ru remen ká ma-to o zee?"

* **Bõr-ús op ús-taan:4** 15:4 Hyen komo: Rwu 20:12; Kara 5:16. † **Bõr-ús op ús-taan:4** 15:4 Hyen komo: Rwu 21:17; Rewi 20:9. ‡ **Bõr-ús op ús-taan:9** 15:9 Hyen komo: Isha 29:13 (ut-Girik).

¹³ Yeso shasuru, "Myet go-de ro ba Tato re wu n-Ton shir wu go de á, a mu'ug de. ¹⁴ Yagu ye temb. Po-ne yan-nak un or un ye po-ne. Urege ko-po ro m-nak un or un wu ko-po, ai, kap mo un ye yea he'ebe n-me o-kuub." §

¹⁵ Ka da-de, Bitrus zeeru, "Yeso, rwuntu te cas yo ka sha-mo ut-ma mo cone te nep à."

¹⁶ Yeso zeeru wu, "¿Ashi, har m-moka no nap á? ¹⁷ Me m-zee kap o un rii-yo net re à, ur-takan yoa cuw un nu-o un wu, ka da-de ne yoa cuw un men-to un wu, komo ur-kom yoa ru un wur-o un wu. ¹⁸ Amba rii yo-yo ro m-rwuun o-nu à be-de ur-hur yo ro m-rwuun. Komo yo ro m-naas un net-wu rwunte yo à.* ¹⁹ Me un zee kaane remen cin ur-hur barag-ʊs yo-se ro m-rwuun. Se ro, ho-m un hun-ne, o-as ne, m-naase ne, ur-hyow ne, un shese ut-bo ne, un naas un jin-ut or ru ne. ²⁰ Se ka rem-se ro net m-rwo m-wakte **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir. Re un rii ba un sapt ut-kom a ru net m-wakte **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir á."

*Sher-mo un wu ken
ne'a-wu be-ur Yeso
(Mark 7:24-30)*

²¹ Yeso ruuru o-Gariri wu nekururu raag-o un dak-to o-Taya o-Sidon ne, ²² Wu ken ne'a wu ko-ya-o-**Kan'ana**, wu ro ur-she'et kane à haanu be-ur Yeso. Wu 'yonsu ʊs-cor wu ro ʊs-kan, wu zeeru, "Gos-wu, wa **Dawuda**, hoge 'won un de! Remen wa re wan-ne'a ro un **ko-ya-ut-kot** ne, wu ro wu un ya-ur-koob."

²³ Amba Yeso shas wu ko ur-gom á. Ka da-de yan-neke-mo un wu konuru wu, ye zeeru, "Yan wu! Zee wu arag. Remen wu ro na m-dore un kaas ut-to o-zaaz!"

²⁴ Ka da-de Yeso zeeru ka ne'a-wu, "Shir un tomon me remen hun-ne ye o-**Isra** ca-ye Shir ye ege à cot."

²⁵ Amba ka ne'a-wu haaru wu kwukturu un co-o un wu. Wu konuru komo, "Gos-wu, gu me!"

²⁶ Yeso zeeru ka ne'a-wu, "A nom ur-bon a dek rii-yo m-re yo un yakar a ya'as yege-wo á."

²⁷ Ka ne'a-wu shasuru, "Eba, Gos-wu o, amba yege-wo ro m-rekem un yo ken rii-yo m-re yo ro m-he'en un kok-to ya-o-hur rotte m-re à."

²⁸ Yeso zeeru, "Ne'a sher-m ru ro deen! A nomotu yo wo o-dish à." Un gyept-o un yish, **ko-ya-ut-kot** ruuru un wa un wu.

Yeso taaste gom-se un hun-ne deen

²⁹ Bon kane, Yeso doruru so n-riib Mar-o o-Gariri. Ka da-de wu daaru ur-dor, wu she'eturu. ³⁰ Hun-ne haanuru be-de un wu deen. Ye neknute un ryam-ne ne, un po-ne ne, un **cim**-ne ne, un 'kato-ne ne, un ye ken ya-ʊs-gom ye ne deen, ye essuru ye un co Yeso. Wu taasuru ye gom-se un ye kap. ³¹ Har hun-ne hyen o-made bo ye hyane 'kato-ne teperte à, ya-ut-**cim** komo ye m-senge, ryam-ne ur-hew, po-ne komo ye ro o-hyan. Kap mo un ye, ye nomuru Shir o o-**Isra** ur-bongon.

*Yeso reegtute hun-ne dugu-ʊs nass [4,000]
(Mark 8:1-10)*

³² A kane Yeso aaguru yan-neke-mo un wu, wu zeeru, "Me m-hoge 'won-de un ka hun-ne ye. Caane ho-ut tet-to ka ye be-ur gaan un me ne, komo ye rott rii-yo m-re á. Man 'yons ye m-mer á, taase ye bonse un cqw."

³³ Yan-neke-mo un wu zeeru wu, "De ka be-de rotte net á, ¿ke a he kum un ga-to a hette reegte un de ka caari-de un buug-de un hun-ne de?"

³⁴ Yeso cituru, "¿Burodi-ut re no rotte?"

Ye zeeru, "Ta'oor-to un yan jan rek-ye ne hiin."

³⁵ Yeso zeeru buug-de un hun-ne ye she'ete n-dak. ³⁶ Wu dekururu ka burodi-to ta'oor-to un ka jan-ye ne. Wu bomuru Shir, wu wonguru to. Wu ya'asuru yan-neke-mo un wu. Komo yan-neke-mo un wu wonguru buug-de un hun-ne.

³⁷ Ko wu ke wu reeg wu ciig. Yan-neke-mo un wu karaksuru to kwange à, koor-ut ta'oor ut-caari. ³⁸ Ye re to komo à, dugu-ʊs nass [4,000] ye ro, huse ne'a-ne un yakar-ne. ³⁹ Ka da-de Yeso 'yonsuru buug-de un hun-ne ye ji o-hur. Wu cqwuru hat-o m-ho wu arguru dak-o o-Magadan.

Bør-ús op ʘs-cind

Hoob-q o-napa

(Mark 8:11-13; Ruka 12:54-56)

¹ **Parisa**-ne ʘn **Saduki**-ne haaru be-ur ʘeso remen ye megerté wu, ye konuru wu kutu ye yo ken rii-yo ʘt-hyat yo n-Ton shir, yo he m-wakte o-napa à unze Shir wu tomne wu.*

² Wu shasuru ye, wu zee, “Urege rim-m nomog, no hyene Ton-o shir nomog zá, no m-zee, ‘Ee, ho-de un buk dea rwuun kar kar.’ ³ N-sot komo, no hyene Ton-o nomog zá, no m-zee, ‘Caane a hye kem.’

No m-hoks m-nap bo Ton-o ro ur-hew à, amba no hoks o-napa yo Shir ro m-nom un ka da-o á.† ⁴ Hun-ne ye un ka da-o yo-o o ro un gyer-o Shir á. Ye conog ye hyen o-napa amba yatt napa-o a he ye m-kute á, se o ma **Yunanawan-Rwor un Ma-to Shir**.” Ka da-de ʘeso arguru, wu yage ye kane.‡

Yist-mo un Parisa-ne un Saduki-ne

(Mark 8:14-21)

⁵ Bo yan-neke-mo un wu woote yo ka riib-yo reeno à, ye baksuru unze ye boprunte ʘt-burodi. ⁶ ʘeso zeeru ye, “Tu no yish no nep ha, komo no nom ja un ka **yist**-mo un **Parisa**-ne mo ne un mo un **Saduki**-ne.”§

⁷ Ye ciri ʘt-ma un hi un de un ye un hi un de un ye. Ye ro m-zee, “¿Ko remen ka burodi-to a boprunde à o wu zette kaane?” ⁸ ʘeso nese yo ye ro ʘs-barag à, wu zeeru, “No yan-she-m rek-mo! ¿Remen yan o notte m-zee nott ʘt-burodi á? ⁹ ¿Har m-moka non go nap? ¿To-ʘt ke'essute no bo um reegte hun-ne dugu-ʘs taan [5,000] un burodi-ʘt taan ne? ¿Komo koor-ʘt re no karakse to kuse?† ¹⁰ ¿No baks hun-ne dugu-ʘs nass [4,000] ye um reegte un burodi-ʘt ta'yoor? † ¹¹ ¿Re nome no yagute m-nap unze me un ma-to ʘt-burodi á? Um zeege no komo, ‘Nom no ja un **yist**-mo un **Parisa**-ne un **Saduki**-ne ne.’ ”

¹² Ka da-o yan-neke-mo un wu nape unze **yist**-mo a m-rwo ʘt-burodi à mo mo á, amba wu un con ye nom ja un yoos-de un **Parisa**-ne un **Saduki**-ne de o-shepe.

Bitrus ruruete ʘeso unze

ʘeso wu ro Kiristi

(Mark 8:27-30; Ruka 9:18-21)

¹³ To, bo ʘeso haante dak-o o-Kaseriya o o-Pirip à, wu cituru yan-neke-mo un wu. Wu zeeru, “¿Wan wu hun-ne ro m-zee **Wà-wu un net**‡ ro?”

¹⁴ Ye zeeru, “Ye ken ye ro m-zee **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho, ye ken ye komo **Ereja**, ye ken komo Irmiya, ko komo wan-gaan n-me un **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga.”§

¹⁵ Ka da-de wu cituru ye, “¿Amba no un ya, wan wu ne um ro un hyan-o no?”

¹⁶ Simon Bitrus shasuru, “Wo wu, **Kiristi**,* **Wà-wu Shir** wan-hoog.”†

¹⁷ ʘeso shasuru, wu zee, “Simon wa **Yohana**, wo ko-ya-o-kwum-wu! Remen Tato re wu ro n-Ton shir à, wu kutu wo to ka, ba net á. ¹⁸ M-moka um zeege wo unze wo ro Bitrus,‡ komo n-ton un ka ta'ar-o§ um he man yan-dor re, komo mo ken mar-mo* rott ʘt-gwomo be-de un ye á. ¹⁹ Man ya'as wo rii-se un tiks un gwomo-to Shir. Koyan o caase kane un hono o-dak, Shir a caas yo n-Ton shir. Komo koyan o gage kane un hono o-dak, Shir a geeg yo n-Ton shir.”†

²⁰ Wu nakuru yan-neke-mo un wu ʘt-to m-sok ne, ye rure net unze wu ro **Kiristi** á.

ʘeso rworog gon mar-mo wu he'e à

(Mark 8:31—9:1; Ruka 9:22-27)

* **Bør-ús op ʘs-cind:1** 16:1 Hyen komo: Mati 12:38; Ruka 11:16. † **Bør-ús op ʘs-cind:3** 16:2-3 Mo ken gen-mo deen ka gom-to ro kon n-me cir-mo un 16:2-3 be-de a gene wu shasuru à. ‡ **Bør-ús op ʘs-cind:4** 16:4 Hyen komo: Mati 12:39; Ruka 11:29. § **Bør-ús op ʘs-cind:6** 16:6 Hyen komo: Ruka 12:1. * **Bør-ús op ʘs-cind:9** 16:9 Hyen komo: Mati 14:17-21. † **Bør-ús op ʘs-cind:10** 16:10 Hyen komo: Mati 15:34-38. ‡ **Bør-ús op ʘs-cind:13** 16:13 “Wà-wu un net” con-de de ʘeso ro un 'ya un hi un de un wu à. § **Bør-ús op ʘs-cind:14** 16:14 Hyen komo: Mati 14:1-2; Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. * **Bør-ús op ʘs-cind:16** 16:16 Ko: *Wu Shir daagne à Wan-Gwu* (gom-de Yahuda-ne) un *Wu Shir daagne à* (gom-de ʘt-Girik) kap mo un to, to ro “Wu Shir daagne à.” † **Bør-ús op ʘs-cind:16** 16:16 Hyen komo: Yoha 6:68-69. ‡ **Bør-ús op ʘs-cind:18** 16:18 ʘt-Girik: *Ka jin-de unze Bitrus ur-ta'ar de ka*. § **Bør-ús op ʘs-cind:18** 16:18 ʘt-Girik: *ta'ar-o caari*. * **Bør-ús op ʘs-cind:18** 16:18 ʘt-Girik: *komo ish-se de o-ra*. † **Bør-ús op ʘs-cind:19** 16:19 Hyen komo: Mati 18:18; Yoha 20:23.

²¹ Cin ʊn ká da-o, Yeso cire m-kutɛ ʊn yan-neke-mo ʊn wu ʊnze, se wu Haag bɔ-o o-Urusharima. Komo wu ruru ye yo he wu m-kor reno à. Wu suut ur-koob go-ʊs-go be-de ʊn ye rɔ sek-ye, ʊn Gwomo-ne ye ʊn kɔn-se Shir, ʊn ya-ur-yoos-de **karamsa-o Mosa** ne. Komo a ho wu, ʊn hɔ-ur atette-de komo a 'yons wu.

²² Bitrus nakuru wu n-riib, wu ciruru wu ut-kangse. Wu rɔ m-zee, "Gos-wu, Shir ye peste! Tɔ ka a nome be ʊn du á."

²³ Amba Yeso wakturu be-ur Bitrus. Wu zeeru, "Wonge ʊn me ne, wɔ **ko-Gwomo-wu ʊn ya-ut-kot!** Wɔ ko-yan-rwɔ ur-pukse wu be ʊn de. Remen wɔ ʊs-barag ʊntun net, yanze ʊntun Shir bɔ Shir rɔ ʊs-barag á."

²⁴ Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo ʊn wu, "Myet wu cone wu doru me à, be-ur nɔ, se wu she'eg hi ʊn de ʊn wu, wu sew **kan-o** ʊn wu, wu doru me.† ²⁵ Remen wu cone wuke ʊn hooq-mo ʊn wu à, wua taage ʊn mo. Amba kap bon wu taage ʊn hooq-mo ʊn wu rem re à, wua kum mo.‡ ²⁶ ¿Yan yo ne net he m-kum urege wu kumug kwum-o ʊn hono o-dak kap, amba wu taaguru ʊn hooq-mo ʊn wu? Kɔ ne, ¿ya net he m-ya'as be-de ʊn shas-o ʊn hooq-mo ʊn wu? ²⁷ Remen me **Wà-wu ʊn net**, man haan ʊn seps-m Tato re ne ʊn yan-tɔm-ye ʊn wu ne, man piishe kɔ wu ke net-wu ʊt-ma mosse ʊn rii-yo wu nome ne à.* ²⁸ Nip-o me nɔ m-rure, ye ken ye rɔ kɔn eso eso kanɛ yea mer á, har se ye hyanag haan-mo ʊn **Wà-wu ʊn net** n-me ʊn gwomo-ut Tato ʊn wu."

Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor

Yeso barmute

(Mark 9:2-13; Ruka 9:28-36)

¹ Bɔ a rewete hɔ-ut cind á, Yeso dekururu Bitrus ne, ʊn **Yakubu**, ʊn **Yohana** (heno **Yakubu**) ne, wu daaru o-haag ʊn ye ne ʊn hon-de ʊn ye. ² Ye rɔ o-gwɔt wur-o Yeso barmuru, co-o ʊn wu nomuru m-cucas ʊntun ur-hɔ, matuku-tɔ wu cope à tɔ warguru ʊt-pus tɔ pyar. ³ ʊn gyept-o ʊn yish, **yan-Rwor ʊn Ma-tɔ Shir** ye n-ga, **Mosa** ne ʊn **Ereja** rwuunuru, ye rɔ ʊt-orum ʊn Yeso ne.

⁴ Bitrus zeeru Yeso, "Gos-wu, nomog ur-bon o tette kanɛ à! Urege o conog, man tond depi-ut tet kanɛ, ur-gaan rem ru, ur-gaan rem **Mosawan-Rwor ʊn Ma-tɔ Shir**, ur-gaan komo rem **Erejan-Rwor ʊn Ma-tɔ Shir**."

⁵ Wu rɔ m-rwor ʊt-ma káanɛ ke'ente-o m-cucas hokkuru ye. Ye hoguru cor n-me ʊn ká ke'ente-o o m-zee, "Wu ka wu rɔ Wà re, wu me m-con à, me m-hoge rerem-mo ʊn wu deen. Raks nɔ ma-tɔ ʊn wu!"* ⁶ Bɔ yan-neke-mo ʊn wu hogute káanɛ à, gyer-o hooqru ye deen, har ye heeru n-dak.

⁷ Yeso woqunuru, wu ci'uru ye. Wu zee, "Inɛ nɔ, nɔ hoge o-gyer á." ⁸ Bɔ ye daste ʊt-hi à, ye hyan net á se Yeso ʊn hon-de ʊn wu cot.

⁹ Bɔ ye rɔ m-kerkunde ʊn ká Haag-o à, Yeso naku ye ʊt-tɔ. Wu zee, "Nɔ rure net rii-yo nɔ hyanɛ á, se **Wà-wu ʊn net** inute ʊt-marimar."

¹⁰ Yan-neke-mo ʊn wu cituru wu. Ye zee, "Tɔ, ¿remen yan o **yan-Yoos-de o-karamsa** zette ʊnze, se **Erejan-Rwor ʊn Ma-tɔ Shir** he'esente ka da-de **Kiristi** haante?"‡

¹¹ Yeso shasuru, wu zee, "Nip-o, **Ereja** rɔon, komo wua ja'as koyan. ¹² Amba me nɔ m-rure, **Ereja** be'este wu he'esente, ye nap ʊn wu ne á, har ma ye nomotu wu rii-yo ye hyanɛ m-sok à. Káanɛ komo **Wà-wu ʊn net** he swɔ ur-koob deen. Wu m-bɔr m-hebe o-ra."§ ¹³ Bɔ Yeso zette káanɛ à, yan-neke-mo ʊn wu napuru ʊnze wu rɔ ye ʊn nome ʊn ma-ut **Yohana Wa-m-Yo'os ʊn hun-ne m-hɔ**.

Yeso taasute wà gom-o ʊn ko-ya-ut-kɔt

(Mark 9:14-29)

¹⁴ Bɔ ye woote ʊn 'wun-de o-haag à, hun-ne deen rɔ ye ur-'er. Wu ken net-wu haanuru be-ur Yeso, wu kwukturu ʊn co-o ʊn wu. ¹⁵ Wu zeeru, "Gos-wu, hoge 'won-ur wà re wan-campɔ, wu rɔ o-tattura ne. Komo wu rɔ ʊn swɔ ur-koob deen. Wu m-bɔr m-hebe o-ra, m-hɔ ne. ¹⁶ ʊm heete wu be-de yan-neke-m ru, amba ye hoks wu m-taase ʊn gom á."

‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-cind:24** 16:24 Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. § **Bɔr-ʊs op ʊs-cind:25** 16:25 Hyen komo: Mati 10:39; Ruka 17:33; Yoha 12:25. * **Bɔr-ʊs op ʊs-cind:27** 16:27 Hyen komo: Mati 25:31; Bɔng 62:12; Roma 2:6.

† **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:5** 17:1-5 Hyen komo: 2Bit 1:17-18. † **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:5** 17:5 Hyen komo: Taka 22:2; Bɔng 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 1:11; Ruka 3:22; Kara 18:15. ‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:10** 17:10 Hyen komo: Mara 4:5. § **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:12** 17:12 Hyen komo: Mati 11:14.

17 Yɛso shasuru, "Nɔ hun-nɛ yɛ m-mɔka, yan-kɔɔb-de m-sher o-nip, ya-ur-cikt, ɔhar ha-mɔ ɔn hɔ-ɔt re ɔ ɔm he m-she'et ɔn nɔ nɛ? ɔHar ha-mɔ ɔn hɔ-ɔt re ɔ ɔm he m-joɔsɛ ɔn nɔ nɛ? Hantu mɛ nɔ ka wà-wu." 18 Yɛso hurguru ko-ya-ut-kɔt ɔt-gaag. Ká ko-ya-ut-kɔt wɛ ruuru, wu yagɛ wà cas. A kanɛ ɔm-o ɔn wà taaru.

19 Da-o nɛt rokɛ be-ur Yɛso á, yan-nekɛ-mɔ ɔn wu haanuru be-de ɔn wu. Yɛ cituru wu, "ɔRemen yan ɔ tɛ hokstɛ ruut ɔn ká ko-ya-ut-kɔt-wu á?"

20 Yɛso zɛeru yɛ, "Remen sher-m nɔ rɔ dɛɛn á. Nip-o mɛ nɔ m-rurɛ, ɔregɛ sher-m nɔ wɔɔg ɔs-tɔ ɔn go-yo o-mosta yo jiishɛ ɔs-rɛk be-de ɔn ɔ go kap á, nɔa rees m-zɛɛ ka haag-o inɛ zee-mɔ ɔn kanɛ ha-mɔ ɔn rɛɛnɔ, komo ɔa inɛ. Yatt rii-yo he nɔ m-kwange á."*†

*Yɛso doog nɔm ɔt-ma
mɔsɛ ɔn mar-mɔ ɔn wu nɛ
(Mark 9:30-32; Ruka 9:43b-45)*

22 De ken hɔ-de bɔ yɛ waragɛ ɔn dak-o o-Gariri á, Yɛso zɛeru yɛ, "A ya'as **Wà-wu ɔn nɛt** ɔn kom-tɔ ɔn hun-nɛ. 23 Komo yɛa ho wu, ɔn hɔ-ur atettɛ-de komo a 'yons wu." Yan-nekɛ-mɔ ɔn wu bɔpu o-regen dɛɛn.

Top ɔn tar ɔn Pyo-o Shir

24 Yɛso ɔn yan-nekɛ-mɔ ɔn wu nɛ wɔɔru bɔ-o o-Kapanahum. Yan-goks ɔn tar remen **Pyo-o Shir** haaru be-ur Bitrus, yɛ zɛeru wu, "ɔWan-yoos-ur nɔ rɔ ɔn top ɔn tar-o ɔn **Pyo-o Shir**?"‡

25 Bitrus shasuru, "Wu rɔ m-top ɛ." Bitrus cɔwuru o-hur remen wu rurutɛ Yɛso ka ma-tɔ. Cin ba wu ɔn rurɛ Yɛso, Yɛso cituru wu, "Bitrus ɔYa o hyanɛ mɔsɛ ɔn ká cot-o nɛ? ɔBe-ur wan-nɛ ɔ gwɔmɔ-nɛ rɔ m-goks ɔn hwɔr-yɛ ɔn tar ɔ, be-de ɔn yakar-yɛ ɔn yɛ ɔ, kɔ be-de ɔn hamat-nɛ yɛ yɛ shipe á?"

26 Bitrus shasuru, "Be-de ɔn hamat-nɛ." Yɛso zɛeru, "Ya-o-dak rɔ m-top ɔ ka á! 27 Kap ɔn kaanɛ nɛ, taase ká hun-nɛ hoge shoob-ur na, hɛbɛ o-mar o jorbɛ o-kwembɛ, o hek nu-o ɔn jan-yo o shipe ɔr-takan á. Wɔa 'wɔs o-azorpa yo he m-bo'os á, o dek yo o top tar ru ɔn ɔ ma re nɛ."

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer

ɔWa jiishɛ ɔt-ɔs?

(Mark 9:33-37; Ruka 9:46-48)

1 ɔn ká da-o **yan-nekɛ-m Yɛso** haaru be-ur Yɛso, yɛ cituru wu, "ɔBe ɔn tɛ, wa jiishɛ ɔt-ɔs kap n-mɛ ɔn gwɔmɔ-tɔ Shir?"*

2 Yɛso agnuru wu ken wà rek-wu wu, wu ɛssu wu n-tɛtɛ de ɔn yɛ. 3 Ka da-de wu zɛeru, "Nip-o mɛ nɔ m-rurɛ, sɛ nɔ ja'astɛ barag-ɔs nɔ komo nɔ warag ɔntɔn yakar rɛk-yɛ, nɔa kum m-cɔw ɔn gwɔmɔ-tɔ Shir á, † 4 Remen kaanɛ myet bɔn wu muutɛ hi ɔn de ɔn wu ba nu-mɔ ɔr-hi ɔntɔn ka wà rɛk-wu wu á, wu jiishɛ ɔt-ɔs ɔn gwɔmɔ-tɔ Shir.

5 "Komo myet bɔn wu ɔgkɛ wà rɛk-wu ɔntɔn wu ka rem re á, mɛ wu ɔgkɛ.

Rem-se rɔ ɔn rwɔ ɔr-pukɛ á

(Mark 9:42-48; Ruka 17:1-2)

6 "Komo bɔn wu rwɔ'ɛ wan-gaan n-mɛ ɔn ka yakar-yɛ shɛrɛ o-nip be ɔn de á, nɔm **ɔr-ba'as** á, a jiish wu m-rɛrɛm a gege wu ta'ar-de ɔr-na ɔr-ɛkɛs, komo a jorbɛ wu n-mɛ m-sa mɔ ɔr-duw.

7 "Rii-yo ɔr-'wɔn yo ka wu rwɔ'ɛ yɛ ken yɛ nɔm **ɔr-ba'as** á. Rii-yo ɔn rwɔ **ɔr-ba'as** rɔ kɔn, amba rii-yo ɔr-'wɔn yo be-de ɔn ká wu rwɔ'ɛ ka **ba'as-de** á. 8 ɔrege kom-o ru, kɔ na-o ru rɔ wɔ ɔn rwɔ **ɔr-ba'as**, kups o jorɛ. A jiish wɔ o cɔw hɔɔg-o ba m-ta ɔn na-o gaan kɔ kom-o gaan, ɔttɛ a jorbɛ wɔ n-mɛ o-ra ɔ rɔ m-ryomɛ á, ɔn kom-ɔt ru nɛ ɔt-ɔr kɔ na-ɔs ru ɔs-yoor.‡ 9 ɔrege komo yish ɔn du rɔ wɔ m-rwɔ m-nɔm **ɔr-ba'as**, hɔs de o jorɛ. A jiish wɔ o cɔw hɔɔg-o ba m-ta ɔn yish-ur gaan nɛ, ɔttɛ a jorbɛ wɔ n-mɛ den-o o-ra ɔn yish ru nɛ yoor.§

Sha-mɔ ɔt-ma mɔ ɔn ca-yo ɛɛ á

(Ruka 15:3-7)

* **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:20** 17:20 Mɔ ken gen-mɔ ɔn dɔ ci-o kwɔɔz o-gaan 21Ay, ɔn yɛ ka rɔ m-ru á, sɛ ɔs-kɔn mɔsɛ o-swoɔt nɛ. Hongɛ: Mark 9:29. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:20** 17:20 Hyen komo: Mati 21:21; Mark 11:23; 1Kor 13:2.

‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:24** 17:24 Hyen komo: Rwɔ 30:13; 38:26. * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer:1** 18:1 Hyen komo: Ruka 22:24. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer:3** 18:3 Hyen komo: Mark 10:15; Ruka 18:17. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer:8** 18:8 Hyen komo:

Mati 5:30. § **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer:9** 18:9 Hyen komo: Mati 5:29.

¹⁰ “Nap nɔ ha, taase nɔ yo'og kɔ wan-gaan n-mɛ ʉn ká yakar-ye, remen mɛ nɔ m-rʉrɛ, **yan-tɔm-ye Shir** ye ʉn ye rɔ be-de Shir Tato re wʉ rɔ n-Tɔn à.*

¹² “¿Re nɛ nɔ m-hyan ɔ, ʉrege wa-ʉt-gʉt rɔ ʉn ca-nɛ o-zungu [100], gaan-o eguru be-de ʉn ye, ya wʉ he m-nɔm? Wʉa rees m-yage ʉn ye ká kwɔɔz-ʉt nass ʉn ɔp ʉn jero [99] n-tɔn o-haag ye rɔ ʉt-re. Wʉ heeste hoob-ɔ ʉn ká gaan-yo ege à. ¹³ Komo wʉ hyande yo, nip-ɔ mɛ nɔ m-rʉrɛ, zak-ɔ wʉ rɔ m-nom à, ɔ aragte ɔ ʉn ká kwɔɔz-ʉt nass tɔ ʉn ɔp ʉn jero [99]. ¹⁴ Káanɛ ɔ, Tato re wʉ rɔ n-Tɔn shir à, wʉ cɔn kɔ wan-gaan be-de ʉn ká yakar-ye ege á.”

ʉrege ɔr ru nɔmog wɔ ʉr-ba'as
(Ruka 17:3)

¹⁵ “ʉrege ɔr ru ko-yan-dor nomote wɔ **ʉr-ba'as**, neke o rʉrʉ wʉ ʉn hɔn nɔ. ʉrege wʉ hogute ma-ʉt ru, komo wʉ konɔg wɔ o doog wʉ ɔ ka m-mʉunte ʉn cɔw.† ¹⁶ Amba ʉrege wʉ hogu wɔ á, o do m-ha be-de ʉn wʉ ʉn net nɛ wan-gaan kɔ nen yoor, remen kap yo o zɛɛ à, a 'wɔs tɔ o-nip ʉn nu-se ʉn ya-ʉs-tɔr nen yoor kɔ tet.‡ ¹⁷ ʉrege wʉ yagutu ye m-hoge har m-mɔka, o rʉrɛ hun-nɛ **yan-dor Yeso**. ʉrege komo har wʉ yagute m-hoge ʉn hun-nɛ **yan-dor Yeso**, muut wʉ ʉntʉn wʉ nape Shir á, kɔ ko-**yan-gɔks ʉn tar** wʉ nape Shir á.

¹⁸ “Nip-ɔ mɛ nɔ m-rʉrɛ, komo kɔ yo ke rii-yo o caase kanɛ ʉn hɔno o-dak, Shir a caas yo n-Tɔn shir. Komo kɔ yo ke rii-yo o gage kanɛ ʉn hɔno o-dak, Shir a geeg yo n-Tɔn shir.§

¹⁹ “Man do nɔ m-rʉrɛ ʉn yo ka, ʉrege hun-nɛ nen yoor be ʉn nɔ ʉn hɔno o-dak ye mossute ʉt-hi ye kon yo ken rii-yo, Tato re wʉ n-Tɔn wʉa nomo ye yo. ²⁰ Remen kap be-de hun-nɛ yoor kɔ tet karge n-mɛ ʉn jin ʉn de à, mɛ be-ʉr gaan ʉn ye nɛ.”

Sha-mɔ ʉt-ma mɔ ʉn
ko-guw-wʉ rɔ ʉn ho'os ʉt-ma á

²¹ A kanɛ Bitrus wɔɔnuru, wʉ zɛɛru Yeso, “¿Gɔs-wʉ, re hɔn ɔ ɔr re he me nɔm **ʉr-ba'as** ʉm ho'os ká ma-tɔ? ¿Sɔ ta'yoor ɔ?”

²² Yeso zɛɛru wʉ, “Mɛ zee wɔ o-ta'yoor á, amba o-ta'yoor har sɔ kwɔɔz-ʉt tet ʉn ɔp [490].*†

²³ “Remen kaanɛ, a hongse gwɔmo-tɔ Shir ʉn wʉ ken ko-Gwɔmo-wʉ nɛ. Wʉ cɔnɛ ɔɔg ʉn kwum-ɔ ʉn wʉ, ɔ rɔ ʉn kom-tɔ ʉn guw-nɛ ye ʉn wʉ à. ²⁴ Bɔ ká ko-Gwɔmo-wʉ cirte ʉr-ɔɔg à, a hanturu wʉ ken net-wʉ, wʉ, wʉ rɔ m-dɔrɛ ʉr-mɔɔg à de ka net-wʉ a hoks m-top á har ta-de ʉn hoɔg-mɔ ʉn wʉ.‡ ²⁵ Bɔ kwangute wʉ m-top à, ko-Gwɔmo rwo'uru a beeb wʉ ʉn ne'a ʉn wʉ nɛ ʉn yakar-nɛ kap ʉn rii-yo wʉ rotte nɛ à, remen a topt ká hwɔr-ye.

²⁶ “Ká ko-guw-wʉ kwukturu ʉn co-ɔ ʉn wʉ, wʉ ma'asʉ ʉs-kɔn wʉ rɔ m-zɛɛ, ‘Nomo mɛ, man tops wɔ kap.’ ²⁷ Ko-Gwɔmo hoguru 'wɔn-de ʉn ká ko-guw-wʉ, wʉ ho'osuru wʉ. Ko-Gwɔmo yaksuru wʉ, wʉ yaguru ma-tɔ ʉn ká mɔɔg-de.

²⁸ “Amba ká ko-guw-wʉ bɔ ʉn ru-mɔ ʉn wʉ, wʉ ɔɔsuru ɔr ʉn wʉ ko-guw, wʉ wʉ rɔ m-dɔrɛ ʉr-mɔɔg hiin à,§ wʉ rɛɛru wʉ ʉs-cɔr. Wʉ zee, ‘Top mɛ rii-yo mɛ wɔ m-dɔrɛ à!’

²⁹ “Or ru ʉn wʉ ʉn ko-guw kwukturu, wʉ konuru wʉ. Wʉ zee, ‘Nomo mɛ, man tops wɔ.’ ³⁰ Amba ká ko-guw-wʉ yage, har wʉ haaru, komo wʉ cɔwturu wʉ ʉn kur-ɔ m-ke'et, sɛ da-ɔ wʉ tope ká mɔɔg-de à.

³¹ “Bɔ ɔr re ʉn wʉ ʉn guw-nɛ hoge rii-yo nome à, ye hoge m-rerem á. Ye ruru ko-Gwɔmo myet bɔ nɔmɛ à. ³² Ko-Gwɔmo agburu ká ko-guw-wʉ. Wʉ zɛɛru wʉ, ‘Wɔ ko-guw, wan-men-ʉt jaas-tɔ, ʉn yaksutu wɔ kap mɔɔg-de o deku mɛ à. Mɛ ʉn yaksu wɔ de remen o konog mɛ. ³³ Ashi, ¿nɔm ʉr-bon o hoge 'wɔn-ur ɔr ru bɔ ʉm hoge 'wɔn ʉn du á?’ ³⁴ Ko-Gwɔmo swɔɔru ʉs-ryaab deɛn. Wʉ rwo'uru a 'ye wʉ ʉr-kɔɔb har sɛ wʉ tok kap ɔ ʉn ká mɔɔg-de.

³⁵ “Káanɛ komo Tato re wʉ n-Tɔn shir he m-nɔmɛ ʉn kɔ wʉ ke be ʉn nɔ wʉ yage ho'os ʉn **ba'as-ur** ɔr re ʉn wʉ hur-ʉr gaan à.”

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:10** 18:10 Mɔ ken gen-mɔ ʉn dɔ ci-o ɔp o-gaan 11Komo Wà-wʉ ʉn net ʉn haan remen gwɔ-ɔ ye ege à. Hongse Ruka 19:10. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:15** 18:15 Hyen komo: Ruka 17:3. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:16** 18:16 Hyen komo: Kara 19:15. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:18** 18:18 Hyen komo: Mati 16:19; Yoha 20:23. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:22** 18:21-22 Hyen komo: Ruka 17:3-4. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:22** 18:22 Hyen komo: Taka 4:24. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:24** 18:24 ʉt-Girik: *dugu-ʉs ɔp [10,000] tarents* [kiroguram-ye 340,000 azurpa]. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:28** 18:28 ʉt-Girik: *Wʉ wʉ rɔ m-dɔrɛ denari zungu-o gaan*. O-denari ro hond hond ʉn rii ko-ya-ur-gawʉs rɔ m-kum à ho-ʉr gaan.

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero

Yoos-ur Yeso de ɔn caas ɔt-ge

(Mark 10:1-12; Ruka 16:18)

¹ Bɔ Yeso komte rwɔr ɔn se ká rem-se à, wu yagu dak-ɔ o-Gariri. Wu cɔwɔrɔ sɔ ɔn dak-ɔ o-Judiya, komo wu pasurɔ sɔ ɔn horan-de ɔn Roog-ɔ o-Joda à. ² Hun-ne ɔt-moor ne dorɔrɔ wu, wu taasurɔ hun-ne ya-us-gom reno.

³ Káne, ye ken **Parisa**-ne ye haane be-de ɔn wu remen ye cept wu, ɔn kà cot-ɔ, “¿N-me ɔn **karamsa**-o na, ɔ ya'ag net cɔw wu ho'oste ne'a ɔn wu remen kɔ yo ke rii-yo?”

⁴ Yeso shasurɔ ye, “¿Ashi, nɔ karante Ma-tɔ Shir á? Ka wu nomu ye cin ɔr-takan à, 'Wu ɔn nom ye campo ɔn ne'a ne.’” ⁵ Wu zeeru komo, ‘Remen kaane, net a yage tato ɔn wu ɔn inu ɔn wu ne, wu mɔmse ne'a ɔn wu o-wur. Ye komo yoor, ya warag gaan.’[†] ⁶ Har kane co ya warag hun-ne yoor á, se de wan-gaan. Remen kaane, rii-yo Shir gage à, taase net us yo á.”

⁷ Ye zeeru wu, “Tɔ, ¿remen yan ɔ **Mosawan-Rwɔr ɔn Ma-tɔ Shir** nomte o-karamsa a ya'as takurda-ɔ ɔn caas ɔt-ge, komo a ho'os ne'a?”[‡]

⁸ Yeso zeeru ye, “Remen ciht-ur nɔ, ɔ rwo'e **Mosa** yagute nɔ ho'os ne'a nɔ ne, amba cin ɔr-takan káne ɔ Shir cone á. ⁹ Me nɔ komo m-rure, myet bɔ ɔn campo wu ho'ose ne'a ɔn wu à, ɔn yatte be-de o-ás a bope ká ne'a-wu á, komo wu ge hor-wu, wu nomog o-ás ɔ ka.”[§]

¹⁰ Yan-neke-m Yeso zeeru wu, “Urege kaane ɔ to rɔ, net ɔn ne'a ɔn wu ne, ashi ma jiishte ɔ ka net she'et ba ɔt-ge.”

¹¹ Amba wu zeeru ye, “Ba hon ɔn net ɔ he m-hoks m-dek ɔn ka ma-tɔ á se de ye Shir ya'e ɔr-beɛb à. ¹² Ye ken ye rɔ kon ye a mate ye she'et ba ɔt-ge à, remen yett m-campo á. Ye ken ye rɔ kon ye hun-ne musse kaane à, ba m-campo. Ye ken ye rɔ kon komo ye esse ya ge ɔt-ge á, remen con-tɔ ɔn **Gwomo-tɔ Shir**. Myet wu he m-hoks m-dek ɔn ka ma-tɔ à wu dek.”

Yeso huute yakar nu-ɔ ɔr-bon

(Mark 10:13-16; Ruka 18:15-17)

¹³ Ka da-ɔ hun-ne hanturu Yeso yakar rek-ye remen wu cit ye ɔn kom-tɔ ɔn wu komo wu konote ye ɔs-kon. Amba yan-neke-mo ɔn wu hururu ká ye hante ká yakar-ye à ɔt-gaag.

¹⁴ Amba Yeso zeeru ye, “Yagu nɔ yakar rek-ye haante be ɔn de. Nɔ wen ye á. Remen gwomo-tɔ Shir tɔ ma ɔn ye to.” ¹⁵ Wu **seke** ye kom-tɔ ɔn wu ɔr-hi, wu huute ye nu-ɔ ɔr-bon. Ká da-ɔ wu arguru.

Ko-ya-o-kwum

(Mark 10:17-31; Ruka 18:18-30)

¹⁶ A kane wu ken wu haaru be-ur Yeso ɔn kà cot-ɔ ne, “Wa-ur-Yoos, ¿yan rii-yo ne ɔn he m-nom sɔ-yo ɔn kumut hoog-mo ba m-ta à?”

¹⁷ Yeso zeeru wu, “¿Remen yan ɔ wottu me ɔn cot-se ɔn rii-yo rɔ sɔ-yo à? Ai, sɔ-wu rɔ kon á se Shir cot. Amba remen ɔn shest wɔ cot-o ru, urege o conog o kum hoog-ɔ ba m-ta, se o gyereg rii-yo ká **karamsa**-ɔ zee à.”

¹⁸ Ká net-wu zeeru Yeso, “¿Tɔ ke **karamsa**-tɔ?”

Yeso shasurɔ, “Wɔ hɔ net á, wɔ hoob ne'a-wu ɔn net á, Wɔ hiw ɔr-hyow á. Wɔ nom tor-se ɔt-bɔ á.”^{*} ¹⁹ Hyan tato ru ɔn inu ru ne ɔt-gos ne. Komo o cun wan-bɔr-ɔs ru bɔ o cone hi ɔn du à.”[†]

²⁰ Ká net-wu zeeru Yeso, “Ai, ɔn dorussute tɔ ká myet, ¿ya kusu me?”

²¹ Yeso zeeru wu, “Urege o conog o warag kashi ɔn net hond hond, neke o beeb hono ɔn rii-yo wotte à kap, o ya'as koob-ne hwɔr, wɔa kum ɔr-yons n-Tɔn shir. Ka da-ɔ o haan, o doru me.”

²² Bɔ ká net-wu hogute kaane à, wu argu m-arag ɔn tuk-mo ɔt-men, remen wu rɔ o-kwum ne deen.

²³ Ka da-de, Yeso zeeru yan-neke-mo ɔn wu, “Nip-ɔ me nɔ m-rure, ba ɔn ka yish-ye hun-ne he kum ɔn ko-ya-o-kwum-wu he m-cow ɔn gwomo-tɔ Shir n-Tɔn à. ²⁴ Man do nɔ m-rure. A jiish m-sok dorom-yo cɔw ɔn ish-ɔ o-ber, ote ko-ya-o-kwum cɔw ɔn gwomo-tɔ Shir à.”

* **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:4** 19:4 Hyen komo: Taka 1:27; 5:2. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:5** 19:5 Hyen komo: Taka 2:24.

‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:7** 19:7 Hyen komo: Kara 24:1-4; Mati 5:31. § **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:9** 19:9 Hyen komo: Mati

5:32; 1Kor 7:10-11. * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:18** 19:18 Hyen komo: Rwuu 20:13-16; Kara 5:17-20. † **Bɔr-ɔs ɔp**

ɔs-jero:19 19:19 Hyen komo: Rwuu 20:12; Kara 5:16; Rewi 19:18.

²⁵ Bɔ yan-neke-mɔ ɔn wu hogute káanɛ à, yɛ bɔpuru o-nu. Yɛ zɛɛru, “Ùrege káa ɔ, ¿wan wu ɔn ya he kum ɔn gwu?”

²⁶ Amba Yeso gwɔturu yɛ, wu zɛɛru, “Be-de ɔn hun-ne, tɔa nomɛ á. Amba be-de Shir kɔ yo ke rii-yo yo m-nomɛ yo.”

²⁷ Ka da-de Bitrus zɛɛru wu, “Tɛ yagute koyan remen tɛ dɔrutú wɔ. Tɔ, ¿ya tɛ he m-kum?”

²⁸ Yeso shasuru, “Nip-ɔ mɛ nɔ m-rurɛ, ɔn ka da-o roonɛ à, da-ɔ **Wà-wu ɔn net** he m-she'et ɔn gwɔmo-tɔ ɔn wu tɔ ut-gos à, nɔ yɛ dɔru mɛ à, nɔ yɛ komo he m-she'et ɔn deeg-tɔ ɔn gwɔmo-ut ɔp ut-voor [12]. Nɔ yɛ he piishe ɔn baag-ut ɔp ut-voor [12] tɔ ɔn **Isra**-nɛ ut-ma.† ²⁹ Komo kap ɔ ɔn wu yagne ut-hur kɔ hen-ne yɛ ɔn wu, kɔ sek-yɛ ɔn wu, kɔ o-tato, kɔ o-inu, kɔ yakar, kɔ ut-kat, remen jin ɔn de, wu kum rii-yo arge kaanɛ à ut-be o-zungu [100], komo wu kum hog-mɔ ba m-ta. ³⁰ Amba deen be-de ɔn yɛ a m-hyan gos-yɛ m-mɔka à yea warag rek-yɛ. Ka yɛ a m-hyan rek-yɛ m-mɔka à, yea warag gos-yɛ.‡*

Bɔr ɔr-kwooz

Ya-m-senge ɔn kat-ɔ ɔs-anab

¹ “**Gwɔmo-tɔ Shir** untun wu ken ko-ya-o-kat-wu tɔ rɔ wu ru'e n-sot n-sot à, remen wu hobontɛ ya-ur-guwus ɔn kat-ɔ ɔn wu. ² Bɔ yɛ hongsutɛ hwɔr-yɛ a m-top ɔn ya-ur-guwus ɔn taas ɔr-hɔ à,* wu heeturu yɛ ɔn kat-ɔ ɔn wu.

³ “Hohond-mɔ ɔn kwɔm-ɔs jerɔ se n-sot, wu rɔ m-arag be-de ɔn ya-ut-baab, wu hyanuru yɛ ken yɛ rɔ ɔn she'et-de o-hwaa temb n-riib be-de ut-baab. ⁴ Wu zɛɛru yɛ, ‘Nɔ, neke nɔ ɔn kat-o re, man top nɔ rii-yo depe à.’ Yɛ nekuru ɔn kat-ɔ ɔn wu. ⁵ Bɔ wu dotte m-ru hɔ-ur rɔ ɔr-hi à, komo ɔn hohond-mɔ ɔn kwɔm-ɔs tet, wu dekuru yɛ ken ya-ur-guwus yɛ.

⁶ “Har m-mɔka hohond-mɔ ɔn kwɔm-ɔs taan se m-rim, wu dooru m-ru wu hyanu yɛ ken yɛ rɔ eso eso yɛ rott yo m-nɔm á. Wu cituru yɛ, ‘¿Remen yan ɔ nɔtte ɔn she'et-de o-hwaa taas ɔr-hɔ?’

⁷ “Yɛ shasuru wu, ‘Remen yatt-wu ya'asu tɛ rii-yo m-nɔm á.’

“Ká ko-ya-o-kat-wu zɛɛru yɛ, ‘Neke nɔ ɔn kat-o re, noa ‘wɔs yɛ ken yɛ nɔ mɔsse m-senge ɔn yɛ ne.’

⁸ “Bɔ rim-m nomtɛ à, ko-ya-o-kat zɛɛru wan-co be-de ɔn guw-ne yɛ ɔn wu, ‘Ha o gwɔton ya-m-senge o-kat. Agbɛ yɛ o top yɛ, shi'in ɔn ya-ur-buste ha-mɔ ɔn ya-ur-takan.’†

⁹ “Da-ɔ a tope ka yɛ haanɛ hohond-mɔ ɔn kwɔm-ɔs taan à, kɔ wu ke goksuru rii-yo depe a top wu ɔn taas ɔr-hɔ à. ¹⁰ Tɔ, da-ɔ ka yɛ ba'e m-neke o-kat à, shogbɛ yɛ gokstɛ top-ɔ ɔn yɛ à, yɛ rɔ o-gwɔt yɛ zee a top yɛ arge ɔr ɔn yɛ nɛ. Amba kɔ wu ke goksuru rii-yo depe a top wu ɔn taas ɔr-hɔ à. ¹¹ Bɔ yɛ gokstɛ top-ɔ ɔn yɛ à, yɛ ma'asuru ko-ya-o-kat ɔs-hwuhwumug. ¹² Yɛ zɛɛru, ‘Yɛ woone ɔr-buste à senge-mɔ ɔn kwɔm-o gaan yɛ nɔme, amba o tok yɛ hond hond ɔn tɛ nɛ, tɛ yɛ taase ɔr-hɔ m-senge m-swɔ n-noonho à.’

¹³ “Wu shasuru wan-gaan be-de ɔn yɛ, wu zɛɛru, ‘Wan-yen de, ai, mɛ rɛ ra-o ru á. ¿A hongse, ɔm zee man top wɔ rii-yo a m-top ɔn taas ɔr-hɔ á? ¹⁴ Gɔks rii-yo rɔ yo ma ru à o arag. ɔn nɔm mɛ m-sɔk ɔm top yɛ bustɛ m-wɔn à hond hond ɔn rii-yo ɔm topu wɔ nɛ à. ¹⁵ ¿Mett ɔ ɔr-beɛb ɔm nomot yo ɔm cone ɔn hwɔr re á? ¿Kɔ wɔ m-hoge ɔr-shoob ɔ remen mɛ kashi ɔn net-wu?’

¹⁶ “Káanɛ ɔ heye be-de ɔn yɛ a m-hyan yɛ rɔ gos-yɛ m-mɔka à, yea warag rek-yɛ. Kanɛ komo yɛ a m-hyan rek-yɛ m-mɔka à, yea warag gos-yɛ.”‡§

Yeso doog nɔm ut-ma mɔsse

ɔn mar-mɔ ɔn wu nɛ

(Mark 10:32-34; Ruka 18:31-34)

¹⁷ Bɔ Yeso ɔn yan-neke-mɔ ɔn wu nɛ ro m-neke o-Urusharima à, Yeso hessuru n-riib n-cow ɔn yɛ nɛ ɔn hon-de ɔn yɛ, wu ruru yɛ yo he m-kɔr ɔn wu nɛ à wukusse. ¹⁸ “A wo nɔ o-Urusharima. A ya'as **Wà-wu ɔn net** ɔn kom-tɔ ɔn Gwɔmo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir ɔn

‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jerɔ:28** 19:28 Hyen komo: Mati 25:31; Ruka 22:30. § **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jerɔ:30** 19:30 ɔt-Girik: Amba hun-ne deen yɛ rɔ ɔr-takan à, yea warag ya-ur-buste, ya-ur-buste, komo yea warag ya-ur-takan. * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jerɔ:30** 19:30 Hyen komo: Mati 20:16; Ruka 13:30. † **Bɔr ɔr-kwooz:2** 20:2 ɔt-Girik: o-denari, top-o ɔn a tope ɔn ko-ya-ur-guwus ɔn taase ɔr-hɔ, untun n-mɛ 20:9-10,13. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz:8** 20:8 Hyen komo: Rewi 19:13; Kara 24:15. † **Bɔr ɔr-kwooz:16** 20:16 ɔt-Girik: Amba hun-ne deen yɛ rɔ ɔr-takan à, yea warag ya-ur-buste, ya-ur-buste, komo yea warag ya-ur-takan. § **Bɔr ɔr-kwooz:16** 20:16 Hyen komo: Mati 19:30; Mark 10:31; Ruka 13:30.

yan-Yoos-de o-karamsa nɛ. Yɛa piish wu ɔt-ma, remen a hoot wu. ¹⁹ Ka da-ɔ yea ya'as wu ɔn kom-tɔ ɔn **Roma**-nɛ. Yɛ nomo wu ɔr-ar, yɛ nomo wu ɔs-sɔrog, komo yɛ kem wu. Amba ɔn hɔ-ɔr atette-de a 'yons wu."

*Yoos-ɔr Yɛso moosɛ ɔn nɔmɛ
ɔn yɛ ken yɛ nɛ m-guw
(Mark 10:35-45)*

²⁰ Ka da-ɔ, inu yakar Zɛbɛdi haanuru be-ɔr Yɛso ɔn yakar-yɛ ɔn wu nɛ, **Yakubu** ɔn **Yohana** nɛ. Wu kwukturu ɔn co-ɔ ɔn wu, wu konuru Yɛso yo ken rii-yo. ²¹ Yɛso zɛɛru wu, "ɔYa o cone?"

Wu zɛɛru wu, "Rwo kà yakar re yoor-yɛ m-she'et, wan-gaan ɔn rɛ ɔn du, wan-gaan ɔn kwanta ɔn du, n-mɛ ɔn gwomo-ɔt ru."

²² Amba Yɛso zɛɛru yɛ, "Nɔ nap rii-yo nɔ ɔs-kɔn á! ɔNɔa hoksusɛ m-swɔ ibitte-de ɔr-kɔob de ɔm he m-swɔ?"

Yɛ zɛɛru wu, "Tɛa hoks."

²³ Wu zɛɛru yɛ, "M-sɔk nɛ, nɔa sɔ ibitte ɔn de. Amba she'et-de ɔn rɛ ɔn de kɔ kwanta ɔn de mɛ wu rɔ wan-gwomo-tɔ m-ya á. Tato re wu n-Tɔn shir, wu zɔngsɛ ka be-tɔ, remen ká yɛ wu daage à."

²⁴ Bɔ **yan-neke-m** **Yɛso** yɛ kuse nɛn ɔp à hogute yo **Yakubu** ɔn **Yohana** kɔn nɛ à, ryaab-ɔs rɛɛru yɛ remen ká nɛn yoor-yɛ. ²⁵ Amba Yɛso agnuru yɛ be-ɔr gaan myet. Wu zɛɛru, "Nɔ nak ɔnze ka yɛ ɔt-gwomo tɔ ɔn yɛ ro **Yahuda** nɛ á, yɛ ro ɔn hogɛ m-rɛɛm mɔ ɔn kute ɔn hun-nɛ yɛ ɔn yɛ ɔr-bɛɛb. Komo yɛ rɔ gos-yɛ gos-yɛ ɔn yɛ à, yɛ rɔ ɔn hogɛ m-rɛɛm yɛ kutute yɛ rɔ ɔn kus-ɔ ɔn yɛ à ɔt-gwomo. ²⁶ U depe kaanɛ be ɔn nɔ á. Bɔn wu cone wu warag gos-wu be ɔn nɔ à sɛ wu nomotɛ ɔr ɔn wu nɛ m-guw.* ²⁷ Komo bɔ ɔn wu cone wu warag co be ɔn nɔ à, sɛ wu waragte ko-guw nɔ.† ²⁸ Kɔ mɛ ma, **Wá-wu ɔn net** mɛ haan remen a nomotɔ mɛ m-guw á, sɛ dɛ remen ɔn nomotɛ yɛ ken yɛ m-guw. Komo ɔm ya'astɛ hooɔ-m re remen ɔm rurut hun-nɛ deɛn."

*Pɔ-nɛ yoor kumug o-hyan
(Mark 10:46-52; Ruka 18:35-43)*

²⁹ Bɔ Yɛso ɔn yan-neke-mɔ ɔn wu nɛ inute yɛ yagɛ bɔ-ɔ o-Jeriko à, hun-nɛ deɛn dɔruru wu n-jim. ³⁰ Yɛ 'wossuru yɛ ken pɔ-nɛ yɛ yoor, yɛ ro tara tara n-riib n-cɔw. Bɔ yɛ hogute Yɛso ro m-arag ɔn ká cɔw-yo à, yɛ damu ɔs-cɔr. Yɛ zɛɛru, "Gos-wu, Wá **Dawuda!** Hoge 'wɔn ɔn te!"

³¹ Hun-nɛ kangsuru yɛ, yɛ rɛs temb. Yɛ dooru m-dak ɔs-cɔr. Yɛ zee, "Gos-wu, Wá **Dawuda!** Hoge 'wɔn ɔn te!"

³² Yɛso argu m-ɛs ɔn cɔw, wu zɛɛru, "ɔYa nɔ cone ɔm nomo nɔ?"

³³ Yɛ zɛɛru wu, "Gos-wu, tɛ coneɔ tɛ kum hyan-ɔ o-bɔ." ³⁴ Yɛso hoguru 'wɔn-de ɔn yɛ. Wu ci'uru yish-yɛ ɔn yɛ. Ba ɔn rem, yɛ ciru m-hyan! Yɛ dɔruru wu.

Bɔr ɔr-kwooz o-gaan

*Yɛso cɔwɔg bɔ-ɔ o-Urusharima
(Mark 11:1-11; Ruka 19:28-40; Yoha 12:12-19)*

¹ Bɔ Yɛso ɔn yan-neke-mɔ ɔn wu nɛ woote bɔ-ɔ o-Bapaji à, ɔ rɔ yow yow o-Urusharima nɛ à, be-de ɔn **Haag-ɔn 'yo-se o-Zetun**, Yɛso tomuru yan-neke-mɔ ɔn wu nɛn yoor. ² Wu zɛɛru yɛ, "Cɔw nɔ ká bɔ-ɔ rɔ ɔn co nɔ à. ɔn ra-ɔ nɔ twute à, nɔa hyen yo ken janka-yo ke'o, ɔn wá ɔn yo nɛ n-riib. Nɔ ussundu yɛ, nɔ hantu yɛ. ³ Wu ken wu citu nɔ yo nɔ m-nɔm à, zee nɔ wu, 'Gos-wu wu cone yɛ.' Wua ya'asundu nɔ yɛ ba ɔn naas o-da."

⁴ Tɔ ka a ɔn nɔm tɔ remen a shoostɛ rii-yo **wan-Rwɔr ɔn Ma-tɔ Shir** rwɔrɛ à ɔnze,

⁵ "Zɛɛ nɔ hun-nɛ yɛ o-Urusharima,*†

Ko-Gwomo nɔ wu ka rɔonɛ be ɔn nɔ,

Ko-yan-gwugwɛr-mɔ ɔr-hi wu,

Wu rɔ n-tɔn o-janka, wu rɔ n-tɔn wá-yo o-janka."‡

⁶ Ká yan-neke-mɔ ɔn wu yɛ yoor haaru, yɛ nomuru bɔ Yɛso zee yɛ nom à. ⁷ Yɛ hanturu o-janka ɔn wá ɔn yo nɛ. Yɛ neksuru matuku-tɔ ɔn yɛ n-tɔn ɔn wá-yo o-janka. Wu daaru yo, wu she'eturu. ⁸ Hun-nɛ ɔt-moor nɛ neksuru matuku-tɔ ɔn yɛ n-dak n-cɔw. Yɛ ken

* **Bɔr ɔr-kwooz:26** 20:25-26 Hyen komo: Ruka 22:25-26. † **Bɔr ɔr-kwooz:27** 20:26-27 Hyen komo: Mati 23:11;

Mark 9:35; Ruka 22:26. * **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:5** 21:5 ɔt-Girik: Sihiyona. † **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:5** 21:5

Hyen komo: Isha 62:11. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:5** 21:5 Hyen komo: Zɛka 9:9.

ye komo ye jetmunuru wa-to us-'yo ye neksuru n-cow. ⁹ Hun-ne ye ro un co-o un wu à un ye ro m-dore un jim-de un wu ne à. Ye damu us-cor, ye zee,

“Bongon-ur[§] kumute be-ur Wa **Dawuda!**

Ko-ya-o-kwum-wu, wu ro m-haan
un beeb-de un Yawe à!

Bongon-ur kumute be-de Shir n-Ton!”*

¹⁰ Bɔ Yeso cɔwte o-Urusharima à, hun-ne ma'asuru us-cot, ye ro m-zee, “¿Wan wu ne wu kà?”

¹¹ Se hun-ne ye ro m-dore un Yeso à, ye zeeru, “Ai, wu ka wu ro **wan-rwor un Ma-to Shir**, Yeso wu o-Nazaret o un dak-o o-Gariri.”

Yeso weneg m-kukop un Pyo-o Shir

(Mark 11:15-19; Ruka 19:45-48; Yoha 2:13-22)

¹² Yeso cowuru un **Pyo-o Shir**, wu hyanuru myet ya-m-o un ya-ut-baab ne n-me. Wu wagaruru deeg-to un yan-shas-o un hwor, un deeg-to un yan-baab-to un tantabara-ne.

¹³ Wu zeeru ye, “Gense to ro, ‘A eeg hur-o re hur-o us-kon,’† amba no muute o be-de un wuke-de un hyow-ne.”

¹⁴ Po-ne un ryan-ne ne haanuru be-de un wu un **Pyo-o Shir**, wu taasuru gom-se un ye. ¹⁵ Amba bo Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne hyente rem-se o-made se wu nome à, har yakar ro un dak us-cor n-me un **Pyo-o Shir** ye ro m-zee, “Bongon-ur‡ depete be-ur Wa **Dawuda**,” yan-co swooru us-ryaab.

¹⁶ Ye zeeru Yeso, “¿Wo m-hoge un rii-yo ka yakar-ye ro m-zee?”

Yeso shasuru, wu zee, “Eba, ashi, ¿no wet m-karante n-me un Ma-to Shir á? To zee,

“Wo wu yoose yakar un yan-yaar-ne

ye nomo wo ur-bongon. § ”

¹⁷ Bon kane, wu yaguru ye, wu ruuru un ka bo-o, wu arguru o-Betanya, wu rewuru reeno.

Yeso huute 'yo-yo

o-rum o-nu yo-o

(Mark 11:12-14,20-24)

¹⁸ Bɔ ish geste à, n-sot Yeso ro m-warag o-Urusharima mer reeru wu. ¹⁹ Bɔ wu hyente yo ken 'yo-yo o-rum yo n-riib n-cow à, wu haaru un ka 'yo-yo. Amba wu kum rii á se ut-wa. Wu zeeru ka 'yo-yo, “Woa do mat un yakar á har o nomot re!” A kane ka rum-yo hworu kaw.

²⁰ Bɔ yan-neke-mo un wu hyente kaane à, ye bopu o-nu. Ye zeeru, “¿Re nome ka rum-yo hu'ute kaane ba un rem?”

²¹ Yeso shasuru, wu zee, “Nip-o me no m-rure, urege no m-sher ne, komo no zap á, ko hiin, noa hoks m-nom arge rii-yo un nome ka rum-yo à. Noa zee ka Haag-o ‘Wuksunde o he'ebe n-me m-sa.’ Qa nomo no o-dorotte.* ²² Urege no shereg o-nip ko ya no kone Shir, noa kum yo.”

A un boog-to un gwomo-ut Yeso

(Mark 11:27-33; Ruka 20:1-8)

²³ Bɔ Yeso cɔwte un **Pyo-o Shir** à, wu ro ur-yoos, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne be-de un hun-ne ye haanuru be-de un wu. Ye zeeru, “¿Un to ke gwomo-to o wote un nom un ka rem-se? ¿Komo wa ya'u wo ka gwomo-to?”

²⁴ Yeso shasuru, wu zee, “Me un cere, man cit no o ken cot-o. Urege no shaks me, man ruru no gwomo-to mette un nom un ka rem-se à. ²⁵ ¿Kené **Yohana** kume gwomo-to un yo'os-de un hun-ne m-ho de wu nome à? ¿Shir o ya'e wu ko net?”

Ma-ut sunuru ye, ye ro m-zee, “A zee no be-de Shir o, wua zee na, ‘To, ¿remen yan o a sherte un wu á?’ ²⁶ Amba a zee no, ‘Be-de un net o,’ A o-gyer un ka buug-de un hun-ne de, remen kowan dekse **Yohana ko-yan-Rwor un Ma-to Shir** wu.”

²⁷ Ye shasuru Yeso, ye zeeru, “Te nap á.”

Yeso zeeru ye, “Me un cere man ruru no ko un to ke gwomo-to mette m-nom un ka rem-se á.

§ **Bor ur-kwooz o-gaan:9** 21:9 ut-Girik: Hosanna! = Gu na! * **Bor ur-kwooz o-gaan:9** 21:9 Hyen komo: Bong 118:25-26. † **Bor ur-kwooz o-gaan:13** 21:13 Hyen komo: Isha 56:7; Irm 7:11. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:15**

21:15 ut-Girik: Hosanna! = Gu na! § **Bor ur-kwooz o-gaan:16** 21:16 Hyen komo: Bong 8:2 (ut-Girik). * **Bor ur-kwooz o-gaan:21** 21:21 Hyen komo: Mati 17:20; 1Kor 13:2.

*Sha-mo ut-ma mo un
ko-wan yakar yoor yan-campo-ne*

²⁸ "To, rurü me nõ yo nõ hyane un to ka ma-to ne à. Wü ken net-wü ro un yakar-ne yoor yan-campo-ne. Wü haarü be-de un wü rø sek-wü à, wü zeeru, 'Wà re, caane neke, o nom m-senge o-kat o us-anab.'

²⁹ "Ká wà-wü shasuru, 'Ay, man he á.' Amba da-o hor-o, wü ja'asuru us-barag, wü haarü.

³⁰ "Tato-o haarü be-de un ayoore-ye wü, wü rurü wü rii-yo wü rure wü ur-takan à. Wà shasuru, wü zee, 'To, man hees, Tato re o.' Amba wü ha á.

³¹ "Kap yoor-mo un ye, zwan wü ne nome tato un wü o-dorotte?"

Ye zeeru, "Wà ur-takan."

Yeso zeeru ye, "Nip-o me nõ m-rure, **yan-goks un tar** un ya-o-ás ne, yea be'es nõ cow un gwomo-to Shir. ³² Me un zee kaane remen **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** haante wü kutute nõ cow-yo un hoog, amba nõ bop ma-to un wü á. Amba **yan-goks un tar** un ya-o-ás, ye bok ma-to un wü o-nip. Komo da-o nõ hyane ka rii-yo rø m-kor à nõ waktune nõ ho'os **ba'as-ut** nõ, nõ bup wü o-nip á.†

Sha-mo ut-ma mo un yan-tom-ye

gokse 'er-de un kat-o us-anab à

(Mark 12:1-12; Ruka 20:9-19)

³³ "Hogu nõ, mo ken sha-mo ut-ma mo komo. Wü ken net-wü ro kon wü go'e kat-o us-anab à. Wü rigimshiru o ur-san, wü booru kuub-o m-pot un ho-mo un yakar-ye un anab n-me. Komo wü maarü kuke-o m-pipir remen ya-ur-'er. Wü ya'asuru ye ken yan-tom-ye moog-o un ká kät-o, ka da-de, wü haarü o ken dak-o.‡ ³⁴ Bø da-o m-ce woonte à, wü tomnuru guw-ne ye un wü. Ye he be-de un ye wü muuge o-kat à, remen ye goksuntu wü o ma un wü nu-o, o un kwum-o o-kat.

³⁵ "Amba ye moqe o-kat à shipi guw-ne, ye kaktu wan-gaan ur-bu'ug, ye hooru wan-gaan, ye kaktu wan-gaan us-jor. ³⁶ Wü doorü m-tom un guw-ne hor-ye arge ye ur-takan. Yan-moog-o o-kat nomuru ye bø ye nome ye ur-takan à. ³⁷ Har ur-kom, ko-ya-o-kat tomuru wà un wü ha-mo un be-de un ye. Wü zee, 'Yea 'ye wà re m-sek.'

³⁸ "Amba bø yan-moog o-kat hyanbute wà-wü un ko-ya-o-kat à, ye zeeru hi un de un ye, 'Ehee! Ai, ko-yan-goks un cim-yo o-kat wü ka. A ho nõ wü, kat-o warag o ma na!'
³⁹ Ye argu wü m-ship, ye jorbu wü un jit-de san-de o-kat. Ye hooru wü."

⁴⁰ Yeso cituru ye, "To, ka ko-ya-o-kat-wü muune, zya wü he m-nom un ká yan-moog-ye ne?"

⁴¹ Ye zeeru wü, "Ai, cip wüa hoom ye, wü ya'as hor-ye moog-o un ká kat-o, ye he wü senge m-ya'as un o ma un wü nu-o, o un kwum-o o-kat ko o ke hak-o."

⁴² Yeso cituru ye, "Ashi, zno wet m-karante un gen-mo un Ma-to Shir á?"

"Ta'ar-de ya-ut-ma ginme à,

de waragte ta'ar-de jiishe ur-bon myet be-de ut-ma à.

Mø ka nom-m Yawe mo,

rii-yo ut-hyat yo ne

un yish na.†

⁴³ "Rii-o me nõ m-rure à yo rø a rumus gwomo-to Shir un kom-ut nõ, a ya'as ye a hette kum un rii-yo ur-bon à. ⁴⁴ Bon net-wü pukse un ká ta'ar-de à, dea jetem wü. Komo ká ta'ar-de a rugum reew wü de he'ebe be-de un wü à."*†

⁴⁵ Bø Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa-ne** hogute ká sha-mo ut-ma mo Yeso rworè à, ye napuru unze ye wü rotte ut-ma. Ye rø ká yan-moog-o o-kat ye. ⁴⁶ Ye conuru wü m-ship, amba ye rø un gyer-o un hun-ne remen hun-ne dekstu Yeso ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** wü.

Bør-ús kwooz us-voor

Sha-mo ut-ma mo un biki-o ur-ge

(Ruka 14:15-24)

† **Bør ur-kwooz o-gaan:32** 21:32 Hyen komo: Ruka 3:12; 7:29-30. ‡ **Bør ur-kwooz o-gaan:33** 21:33 Hyen komo:

Isha 5:1-2. § **Bør ur-kwooz o-gaan:42** 21:42 Hyen komo: Bøng 118:22-23. * **Bør ur-kwooz o-gaan:44** 21:44

Mø ken gen-mo deen mo n-ga rotit ká ci-yo á. † **Bør ur-kwooz o-gaan:44** 21:44 Hyen komo: Ruka 20:18.

¹ Yeso dooru ye m-nome ʉt-ma ʉn sha-mo ʉt-ma. Wu zeeɾu, ² “A hoks m-hongse ʉn gwomo-to Shir ʉn wu ken Ko-Gwomo-wu ne, wu nome wa ʉn wu biki-o ʉt-ge a. ³ Hun-ne deen a bande o-biki. Da-o a kome zonge-to o-biki a, wu tomuru guw-ne ye ʉn wu ye rure ko wu ke da-o nomoste. Amba hun-ne ye a bande a ye haan a.

⁴ “Wu dooru m-tom ʉn guw-ne hor-ye. Wu zee, ‘Ruru no hun-ne ye a banɛ a ʉnze, “Me ka ʉn zongsute rii-yo m-re, a peneste na-ye m-sem ye a ya'e ʉt-zan a. Myet a komoste zonge ʉn koyan. Haan no biki-o ʉr-ge ma na!”

⁵ “Amba ye wu banɛ o-biki a ye was a. Ye arguru to ma ʉn ye. Wu ken wu neku so ʉn kat-o ʉn wu. Wu ken wu neku baab-to ʉn wu. ⁶ Ye ken ye komo ye shipi ka guw-ne ye, ye yo'ogu ye, ye kaktu ye ʉr-bu'ug, har ye hooru ye.

⁷ “Ko-Gwomo swooru ʉs-ryaab deen. Wu tomuru karma-ne ye ʉn wu. Ye hoomu wu ka ye ho guw-ne ye ʉn wu a, har ye tuks bo-o ʉn ye kap.

⁸ “Ka da-de, wu zeeɾu guw-ne ye ʉn wu hor-ye, ‘A komoste zonge-to o-biki, amba hamat-ne ye ʉm banɛ a ye depe a. ⁹ Remen kaane, doru no cow ʉs-cow, no band kap ye no hyane a ye haan o-biki.’ ¹⁰ Ka guw-ne ye doruru cow ʉs-cow. Ye kamsunduru kap o ʉn ye, ye kume a, kashi ʉn hun-ne ʉn rii-ye o-saa ne, har be-de o-biki shiiru ʉn hamat-ne.

¹¹ “Amba bo Ko-Gwomo cowonte, remen wu hyenet hamat-ne a, wu hyanuru wu ken net-wu, wu cop matuku-de guw-ne ye ʉn wu yase hamat-ne ye cup be-de ʉn ka biki-o ʉt-ge o a. ¹² Wu zeeɾu ka net-wu, ‘Wan-yen de, ʉre nome o cowonte kanɛ ba wo ʉn copon matuku-de o-biki?’ Amba ka net-wu taage ʉn ma-to m-cep. ¹³ Ko-Gwomo zeeɾu yan-guw-mo ʉn wu, ‘Gag no kom-to ʉn wu ʉn na-se ʉn wu ne. No jorbe wu n-do n-me o-comb, remen kane hun-ne he ʉs-kan ʉn haw-se ʉn yin-ne.’*

¹⁴ “Ai, a bante hun-ne deen, amba ye a daage a hiin ye ro.”

*O-cot mose ʉn top-o
ʉn tar-ne o ma ko-Gwomo Sisar
(Mark 12:13-17; Ruka 20:20-26)*

¹⁵ A kanɛ **Parisa**-ne haaru, ye tooru ʉt-hun bo ye he Yeso m-cepɛ ʉn ma-to wu he m-rwor a. ¹⁶ Ye tomuru yan-neke-mo ʉn ye, mose ʉn ye ken hun-ne Ko-Gwomo **Here** ye ne. Ye cit wu ka cot-o, “Wa-ur-Yoos, te nepste wo ko-ya-o-nip-wu. Wo komo m-yoos ʉn Ma-to Shir o-nip ne ko ya he m-koɾ. Wo m-ginim ʉn ko wu ke a, remen hun-ne kap gaan-ye be ʉn du. ¹⁷ To, ruru te rii-yo depe a kanɛ: ʉHond hond o te top **Sisar** caari-wu ʉn ko-Gwomo-wu ʉn **Roma**-ne hwor-ye ʉn tar? ʉKo te top a?”

¹⁸ Amba remen Yeso nepste rew-ur yo-de de ʉn ye, wu zeeɾu, “No ya-o-shepe! ʉWan wu no m-cepɛ ʉn cot-ʉs no? ¹⁹ Kutu no me hwor-ye atte a.” Ye hanturu wu hwor-yo o-kwom. ²⁰ Wu zeeɾu ye, “ʉKa hwoto-o ʉn ka jin-de ne to ma wan to?”

²¹ Ye shasuru ye zee, “To ma ko-Gwomo **Sisar** to.”

Yeso zeeɾu ye, “To, se no ya'as ko-Gwomo **Sisar** rii-yo ro yo ma Sisar a, komo no ya'as Shir rii-yo ro yo Shir a.”

²² Bo ye hogute shas-o ʉn wu a, ye bopuru o-nu. Ye yaguru wu, ye arguru.

*O-cot n-te ʉn ine-mo ʉn margan-ne
(Mark 12:18-27; Ruka 20:27-40)*

²³ ʉn ka ho-de, ye ken **Saduki**-ne ye haanuru be-ur Yeso. (**Saduki**-ne ye ro m-zee a m-ine a mere a). Ye cituru wu ka cot-o.[†] ²⁴ Ye zeeɾu, “Wa-ur-Yoos, **Mosa** zeeɾu, ‘Urege net marag ba wu ʉn mat yakar, heno ʉn wu ge ka ko-gwor-wu, remen wu metute ka wu mare a wa, wu he dek ʉn cim-yo ʉn wu a.’[‡] ²⁵ To, be ʉn te wu ken net-wu makt yan-campo-ne nen ta'oor. Wu ro sek-wu a gaaru ʉt-ge, wu maruru ba wu ʉn mat. Ayoore-wu gaaru ka ko-gwor-wu. ²⁶ Kaane dooru m-koɾ be-de ʉn ayoore-wu ba wu ʉn mat yakar. Atette-wu gaaru ka ne'a-wu, har woru ʉn ata'yoore-wu. ²⁷ Ur-kom, ka ne'a-wu maruru. ²⁸ To, ruru te ʉn ine-mo ʉn margan-ne, ʉne'a wan wu ne wu he m-warag be-de ʉn ye? Remen myet-mo ʉn ye, ta'oor-ye geestu wu!”

²⁹ Yeso shasuru ye, wu zee, “Yo suu no a yo ro no nap Ma-to Shir a. Komo no nap beb-de Shir a. ³⁰ Da-o margan-ne he m-ine a, yea ge ʉt-ge a. Se de yea wakte ʉntun **yan-tom-ye Shir** n-Ton.

³¹ “Komo mose ʉn ine-mo ʉn margan-ne, ʉno karante rii-yo Shir ruru no a? Cin da-o **Ibrahi**, **Ishaku**, ʉn **Yakubu** ne mare a Shir zeeɾu, ³² ‘Me ro Shir **Ibrahi**, Shir **Ishaku**,

* **Bɔr-ʉs kwɔɔz ʉs-ʉoor:13** 22:13 Hyen komo: Mati 8:12; 25:30; Ruka 13:28. † **Bɔr-ʉs kwɔɔz ʉs-ʉoor:23** 22:23 Hyen komo: Seng 23:8. ‡ **Bɔr-ʉs kwɔɔz ʉs-ʉoor:24** 22:24 Hyen komo: Kara 25:5-6.

komo Shir **Yakubu**.[§] Remen kaane, wu wu ro Shir o un ya-m-hoog, ba o un margan-*ne* a.”

³³ Bɔ hun-*ne* hogute kaane a, ye hyanuru hyat-to un yoos-de un wu.

Karamsa-o jiishe m-'wons a
(Mark 12:28-34; Ruka 10:25-28)

³⁴ Bɔ **Parisa**-*ne* hogute **Saduki**-*ne* kum to m-cep be-de un shas-o un wu a, ye mɔrguru. Ye cit wu o ma un ye cot-o. ³⁵ Wu ken wan-napse o-**karamsa** wu be-de un ye cituru Yeso o-cot remen wu cept Yeso. Wu zeeru, ³⁶ “Wa-ur-Yoos, *o* ke **karamsa**-o jiishe m-'wons be-de un **karamsa**-ut **Mosa**?”

³⁷ Yeso shasuru, wu zee, “Cɔn Yawe Shir ru un kap o un hur un du, un kap o un hogɔ ru ne, un kap o un nap-us ru ne.* ³⁸ O ka o ro **karamsa**-o ur-takan, komo o ro o-gos o be-de un to ka. ³⁹ Ayoore-o untun o ur-takan o ro, ‘Cɔn yan-bɔr-us ru bo o cone hi un du a.’† ⁴⁰ Myet yoos-ur **Mosa** un to un **yan-Rwor** un **Ma-to Shir** ne, n-me un to ka **karamsa**-ut yoor-to rwuune.”‡

O-cot n-te un Kiristi
(Mark 12:35-37; Ruka 20:41-44)

⁴¹ Bɔ **Parisa**-*ne* kargute be-ur Yeso a, Yeso cituru ye o-cot. ⁴² Wu zeeru, “¿Yan yo ne ro barag-us no mosse un **Kiristi** ne? ¿Wa wan wu ne?”

Ye zeeru wu, “Wa **Dawuda**.”

⁴³ Yeso zeeru ye, “To, *o* re nome **Dawuda** un beeb-de o-Kukt, wu rotte wu m-zee ‘Gos-wu’? Remen **Dawuda** zeeɔ,

⁴⁴ “Yawe zeeɔ Gos-wu wu ma re,
“She'et un ka be-de ut-gwomo de,
har um ru'ut yan-yage-ut ru waragte

rii-yo o he m-yawag un na-us ru a.”[§]

⁴⁵ ¿Urege **Dawuda** ro m-zee un **Kiristi**, ‘Gos-wu re,’ to, re nome **Kiristi** waragte wa un wu?”

⁴⁶ Yatt-wu hoksu wu m-shas a. Bɔ un ka ho-de yatt-wu kume jaab remen wu cit wu o ken cot-o a.

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-tet

Yeso pyaag wuke-de un

yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne

(Mark 12:38-40; Ruka 11:37-52; 20:45-47)

¹ Bɔ hun-*ne* mɔrgute deen mosse un yan-neke-mo un wu ne a, Yeso zeeru ye, ² “**Yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa**-*ne*, ye a ya'ase beeb-de un yoos-de un **karamsa**-o **Mosa**. ³ Remen kaane nom no kap o un rii-yo ye ro m-yoos a, amba no nom bo ye ro m-nom a. Remen ye ro m-nom un rii-yo ye ro yoos a. ⁴ Ye ro m-zee un hun-*ne* ye nom rem-se arge beeb-de un ye a, remen Shir wu hogute rɛrem-mo ye. Amba ye ne, ye m-nom ko hiin rem-se ro un hante hun-*ne* ye waragte kashi be-de Shir a.

⁵ “Ye m-nom un senge-mo un ye remen hun-*ne* hyenet. Ye m-gaag caari caari-to un ci-se un Ma-to Shir sa o zee ut-dupo un zwon-to un ye, riib-se un matuku-to un ye ro ɔs-geeza ne har se ro un huk o-dak. Ye ro m-kute un hun-*ne* a zeet ye ro yow yow un Shir ne.* ⁶ Ye jiishte m-cɔn a ya'as ye be-de ur-she'et de un gos-ye be-de o-biki, komo un be-to ur-she'et ne ut-oto un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. ⁷ Komo ye coneɔ hun-*ne* sengu ye m-gas be-de ut-baab komo hun-*ne* sengu ye m-zee, ‘Ya-us-Nap.’

⁸ “Amba no, taase a zee no ‘Wa-us-Nap,’ remen wan-yoos-ur no wan-gaan wu. No was ma-to ut-comos a, remen myet no hen-*ne* ye un wu ne ye, campo-*ne* un ne'a-*ne* ne. ⁹ Taase no zee net ‘o-Tato’ un hono o-dak remen Tato o-gaan o ro be un no wu ro n-me n-Tɔn shir. ¹⁰ Taase komo a eeg wo ‘Wa-ur-Yoos,’ remen wan-gaan wu ro Wa-ur-Yoos, wu ro, **Kiristi**. ¹¹ Wu ro caari be un no a, se wu nomotu no m-guw.† ¹² Kap wu hwo hi un de un wu be-ur kashi a, Shir a mus wu hwaa. Amba kap wu musse hi un de un wu hwaa a, Shir a ‘ye wu m-sek.’”‡

§ **Bɔr-ɔs kwooz ɔs-yoor:32** 22:32 Hyen komo: Rwu 3:6. * **Bɔr-ɔs kwooz ɔs-yoor:37** 22:37 Hyen komo: Kara

6:5. † **Bɔr-ɔs kwooz ɔs-yoor:39** 22:39 Hyen komo: Rewi 19:18. ‡ **Bɔr-ɔs kwooz ɔs-yoor:40** 22:35-40 Hyen komo: Ruka 10:25-28. § **Bɔr-ɔs kwooz ɔs-yoor:44** 22:44 Hyen komo: Bɔng 110:1. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-tet:5**

23:5 Hyen komo: Mati 6:1; Kara 6:8; Qog 15:38. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-tet:11** 23:11 Hyen komo: Mati 20:26-27; Mark 9:35; 10:43-44; Ruka 22:26. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-tet:12** 23:12 Hyen komo: Ruka 14:11; 18:14.

Yëso sabarsutë ya-o-shepe

(Mark 12; Ruka 11:39-42,44,52; 20:47)

¹³ “Amba nq rii-yo ur-’wõn yo, nq **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Nq sanag hun-ne ish-o m-cow un gwõmo-to Shir. Nq un hi un nq komo nq cõw á.[§]

¹⁵ “Rii-yo ur-’wõn yo nq **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Remen nq m-pas m-sa, nq m-wõ dak-to ur-hew remen hoob-o un net wan-gaan remen nq muut wu dõrutë jor nq **Yahuda**-ne. Ürege nq kumunte, nq haaru nq muutu wu har wu jiish nq m-yõ.

¹⁶ “Rii-yo ur-’wõn yo nq, nq ye rõ un take un hun-ne co à, nõkka ne po-ne! Nq m-zee, ‘Myet bõ un wu tonde un **Pyo-o Shir** à, rem rõ kõn à, amba kap bõ un wu tonde o-zinariya yo un **Pyo-o Shir** à, se wu nõmog ká rii-yo wu tonde à.’¹⁷ Ya nq rõ untun po-ne un raag-ne ne un hyan-o Shir. ¿Yo ke yo jiishë ut-gos: zinariya yo, kõ **Pyo-o Shir** q rõ m-herekse o-zinariya à? ¹⁸ Nq komo m-zee, ‘Kap bõ un wu tonde o-**hana** à, regen-o rõ kõn à, amba kap bõ un wu tonde un yar-mõ a sakë n-te o-**hana** à, se wu nõmog ká rii-yo wu tonde à.’¹⁹ Nq po-ne! ¿Yo ke yo jiishë ut-gos? ¿Sakë-de, kõ **hana**-õ ur-sakë q rõ m-herekse ur-sakë à? ²⁰ Remen kaanë kap bõ un wu tonde un **hana**-õ ur-**seke** à, wu tonde un ka rii-yo rõ un q à. ²¹ Kap komo bõ un wu tonde un **Pyo-o Shir** à, wu tonde un q, komo un Shir ne wu rõ tara n-më un q à. ²² Kap komo bõ un wu tonde n-Tõn shir à, wu tonde un kwuõr-o Shir, komo un Shir ne wu rõ tara un ká kwuõr-o à.*

²³ “Rii-yo ur-’wõn yo nq, **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Nq m-hus o-gaan be-de un õp be-de un saw-to un ceta us-wa ne. Amba nq yagutë rem-se jiishë ur-bon n-më o-**karamsa** à, se rõ: ur-’wõn, m-sher, un men-ut pus-to ne. Hus nq kap, ka yo dege nõ nom à, ba nq un yage o-ges.[†] ²⁴ Nq po-ne yan-taku un co! Nq m-hus un rii-yo un hoõg-o rek-yo n-më m-hõ, amba nq corë o-dorom!”

²⁵ “Rii-yo ur-’wõn yo nq, **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Nq m-so’os jim-de ur-ibitë un de ur-kõk ne, amba me-ur rõ un hu ne, o-suub ne deen un koõb-de un garamse un hi un nq ne. ²⁶ Nq **Parisa**-ne po-ne! Takan nq so’os n-më de ur-ibitë ur-kõk ne, remen jim-de un to nomot m-cecas.

²⁷ “Rii-yo ur-’wõn yo nq, **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Ya nq rõ untun saag-se hun-ne sukë o-jojo à, se un bon-de m-hyan n-dõ, amba n-më se caar-to un margan-ne, m-kukop ne go-us-go.[‡] ²⁸ Nq m-senge a zeet nõ rõ kashi un hun-ne un hyan-o un yish, amba men-ut nõ, ya to rõ shiishë o-shepe un senge-m-yõ-mõ ne.”

Yëso nõmog boog-to un go

un koõb-de a he ye m-’ya à

(Ruka 11:47-51)

²⁹ “Rii-yo ur-’wõn yo nq **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Men zee kaanë remen nõ nak m-hin un saag-se ur-bon se un **yan-Rwor un Ma-to Shir**, komo nq nome saag-se un kashi un hun-ne ut-duk ka ye ya-n-ga-ye nõ ho à. ³⁰ Nq m-zee, ‘Te ro kontë un da-o mõng-ne te, te roa gu ye hoom un **yan-Rwor un Ma-to Shir** à.’³¹ Un rwor-mõ un káane, nõ zeeg q ka nõ rõ yakar un ye hoome **yan-Rwor un Ma-to Shir** à. ³² To, ha nõ co nõ shoos men-ut jaas-to to tat nõ ne shi’ne à! ³³ Nq yege-hwõ! Nq yakar-ye un herhyat! ¿Re nõ he m-nõm nõ possutë piish ut-ma to un den-o o-ra?[§]

³⁴ “Remen kaanë, me nõ m-tõmnë un **yan-Rwor un Ma-to Shir**, un ya-us-wëer ne, un yan-Yoos-de un **Ma-to Shir** ne. Nqa ho ye ken ye, nõ kem ye ken ye, komo nõ nome ye ken ye us-sõrog un kuke-ut nõ to un yoos un **Ma-to Shir**. Nq ye m-dõre bõ-ut-bõ komo nõ ye un ya-ur-koõb. ³⁵ Remen kaanë, nqa sũ ur-koõb remen nõ hoõg kap kashi un hun-ne. Cin un hyõ-m **Eber** net so-wu. Har ha-mõ un mõ ma Zakaraya wà Barakiya, wu nõ ho’e un tete-o un **Pyo-o Shir** un **hana**-õ ur-**seke** à.* ³⁶ Nip-o me nõ m-rure, myet piish ut-ma to a mõrogse à, us-hak deen se arge à, a sek to un hi-de un yan ka da-o.

Yëso ryegentë deen moose

un ya-o-Urusharima ne

(Ruka 13:34-35)

§ Bqr ur-kwooz us-tet:13 23:13 Mõ ken gen-mõ un dõ ci-o 14Yan-gõn tuk-mõ ut-men mõ rõ nõ ur-wase, nõ yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne. Ya-o-shepe! Nq ine kõn-se Shir, nõ ma’asu kõn m-seeb ne n-më un hun-ne sa o zee nõ inu un hun-ne ye nõ rõ. Nq ka ne re un ra-o un ye taage ye matë ye à, n-më un koõb-de un ye. Remen kaanë, nqa sũ koõb-de un ba m-rerem. Hongse: Mark 12:40 un Ruka 20:47 ne. * **Bqr ur-kwooz us-tet:22** 23:22 Hyen komo: Isha 66:1; Mati 5:34. † **Bqr ur-kwooz us-tet:23** 23:23 Hyen komo: Rewi 27:30. ‡ **Bqr ur-kwooz us-tet:27** 23:27 Hyen komo: Seng 23:3. § **Bqr ur-kwooz us-tet:33** 23:33 Hyen komo: Mati 3:7; 12:34; Ruka 3:7.

* **Bqr ur-kwooz us-tet:35** 23:35 Hyen komo: Taka 4:8; 2Nom 24:20-21.

³⁷ “Ayya ya-o-Urusharima, ya-o-Urusharima! Bɔ-q hoome **yan-Rwor ɔn Ma-to Shir**, nɔ jir ye Shir tɔmnɔ nɔ à ɔt-ta’ar! Ʋm rɔ ɔnɔg deen ɔm kamas nɔ bɔ kiit-o rɔ m-kamas ɔn yakar-ye ɔn yo n-me ɔn kɔkɔn-to ɔn yo à, amba nɔ yagute. ³⁸ Nɔ ka m-mɔka a yaksɔtu nɔ hur-o† nɔ ba ɔn ne†!‡ ³⁹ Remen me nɔ m-rure, nɔa do me m-hyan komo á, se hɔ-de nɔ he m-zee, ‘Ko-ya-o-kwum-wu, wu roone ɔn beeb-ur Yawe á!’ ”§

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass

*Yeso rworog bɔ Pyo-q Shir
he m-wurme à*

(Mark 13:1-2; Ruka 12:5-6)

¹ Bɔ Yeso ruute ɔn **Pyo-q Shir** à, wu rɔ ur-hew. Yan-neke-mɔ ɔn wu kuturu wu mumag-o ɔs-pyo. ² Wu rurɔ ye, wu zee, “Gwɔt nɔ kà mumag-to. Nip-o me nɔ m-rure, ta’ar-ur rɔ kɔn kɔ ɔr-gaan de a he m-yage n-ton ɔn ɔr ɔn de á. Myet a wurumsu to.”

Takan-de ɔn swɔ ɔr-kwoob

(Mark 13:3-13; Ruka 21:7-19)

³ Yeso rɔ tara n-te ɔn **Haag-o ɔn 'yo-se o-Zetun**, yan-neke-mɔ ɔn wu haanuru be-de ɔn wu, ɔn hon-de ɔn ye. Ye cituru, “¿Ruru te, hɔ-de kà rii-yo he m-kɔr á, Komo q ken napa-o rɔ kɔn q he te m-kute muun-m ru komo ɔn ta-de ɔn hono o-dak ne?”

⁴ Yeso shasuru ye, “War nɔ ha, taase wu ken wu raks nɔ. ⁵ Men zee kaane remen hun-ne deen yea haan ɔn jin ɔn de. Yea zee, ‘Me wu rɔ **Kiristi**.’ Har yea raks hun-ne ɔt-moor ne. ⁶ Nɔa hɔge ma-to ur-gun, ɔn hɔge hɔge to ɔn to ne. Nɔ hɔge o-gyer á, remen se kaane nomog, amba kom-ur rɔ woɔn to kɔn á. ⁷ Ʋt-dak ur-gun ɔt-dak ne, ɔt-gwomo ɔt-gwomo ne toa nom teper-se ur-gun ɔn hi ɔn de ɔn to. A nom komo mer ɔn nukte-mɔ o-dak ne ɔt-be n-hon n-hon. ⁸ Amba to ka kap takan-de ɔn re ɔr-kwoob de temb de he m-kɔr á.

⁹ “Ka da-de yea ship nɔ, a 'ye nɔ ɔr-kwoob, ye ho nɔ. Komo, hono o-dak kap a yagu nɔ remen nɔ me m-dore.* ¹⁰ Ka da-o hun-ne deen a tuku me jim, komo ye raks ɔr ɔn ye ne, ye yage ɔr ɔn ye ne. ¹¹ Yan-rwor ɔn Ma-to Shir ye ɔt-bɔ komo yea indune deen, yea egusse hun-ne deen. ¹² Remen moor-to ɔn men-ut jaas-to, was-mɔ ye ken ye rɔ m-was ɔn ɔr ɔn ye ne à mɔa heeb. ¹³ Amba bɔ ɔn wu joose har ha-mo ɔr-kom á, wu posse.† ¹⁴ Komo hun-ne ye Shir a ko’ot kà **Ma-to m-Rerem** to ɔn gwomo-to Shir to a rur to hono o-dak, remen a hogute to dak-ɔt-dak, ka da-o kom-de woonte.”

Swɔ ɔr-kwoob ɔr-yo-de

(Mark 13:14-23; Ruka 21:20-24)

¹⁵ “Da-o roon da-o nɔ he m-hyan ɔn rii-yo m-rwuk yo ko-yan-Rwor ɔn **Ma-to Shir** Daneya rwore à, yo rɔ eso ɔn be-de **Pyo-q Shir**‡§ (Yage ko-ya-m-karante nept.) ¹⁶ To, ye rɔ n-me o-Judiya à, yea som ha-mɔ ɔt-haag. ¹⁷ Net-wu rɔ n-do o-hur à taase wu warag o-hur wu dekenete rii-yo rɔ wu n-me o-hur à. ¹⁸ Wu rɔ o-kat à taase wu jo’on dek ɔn ɔp-o ɔn wu.* ¹⁹ Ka da-o rii-yo ur’won yo ne’a-ne ya-ut-uub, ɔn ye rɔ ɔn yakar rek-ye ne à! ²⁰ Nom nɔ ɔs-kɔn taase rek-ɔs nɔ kor nɔ da-o o-gos kɔ ɔn **Hɔ-de ur-Wuwe** de ɔn **Yahuda**-ne [hɔ-de o-Sati]. ²¹ Kɔn nɔ remen ɔn ka da-o, a nom swɔ ɔr-kwoob de a wete m-nom á cin ɔn takan-de ɔn hono o-dak har haan-mɔ m-mɔka, a do ne m-nom gon-de á.† ²² O-nip, se de a hebe ká hɔ-to m-swɔ ɔr-kwoob to ɔn ba kaane à, yatt ko-yan-hoog wu he m-ru á, amba remen ka ye a daage à, a heeb ka hɔ-to.

²³ “Ʋn ka da-o, kɔ wu ken wu zee nɔ, ‘Gwɔt, **Kiristi** wu ka káne!’ Ko, ‘Wu ka reeno!’ Taase nɔ dek to. ²⁴ Men zee kaane remen yan **Kiristi** ye ɔt-bɔ, ɔn **yan-Rwor ɔn Ma-to Shir** ne ye ɔt-bɔ yea rusune. Ye nom caari-o o-napa ɔn rem-se ɔn hyan ɔt-hyat ne, remen ye rukt hun-ne, har ɔn ye Shir daage ne à urege a nome. ²⁵ Baks nɔ unze ɔm nekste to-ut nɔ cin ɔn ga’ane.

²⁶ “Remen kaane, wu ken wu zee nɔ, ‘Gwɔt **Kiristi** Wu ka reeno o-kot!’ Taase nɔ rwun nɔ hyenet. Kɔ ne, ‘Gwɔt wu rɔ reeno n-me o-kuke wukusse,’ taase nɔ goks to! ²⁷ Men zee kaane remen bɔ myakt-o rɔ m-myaktune zee-mɔ ɔr-horan ha-mo ur-horim á, káne muun-mɔ ɔn **Wa-wu ɔn net** he m-nom.‡ ²⁸ Be-de u-ur rɔ á, ay, káne sakra rɔ

† Bɔr ɔr-kwooz ɔs-tet:38 23:38 Hur-o = Pyo-q Shir. ‡ Bɔr ɔr-kwooz ɔs-tet:38 23:38 Hyen komo: Irmí 22:5.

§ Bɔr ɔr-kwooz ɔs-tet:39 23:39 Hyen komo: Bɔng 118:26. * Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:9 24:9 Hyen komo: Mati

10:22. † Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:13 24:13 Hyen komo: Mati 10:22. ‡ Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:15 24:15 ɔt-Girik:

be-de ba m-kukɔp. § Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:15 24:15 Hyen komo: Dane 9:27; 11:31; 12:11. * Bɔr ɔr-kwooz

ɔs-nass:18 24:17-18 Hyen komo: Ruka 17:31. † Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:21 24:21 Hyen komo: Dane 12:1; Hyan

7:14. ‡ Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:27 24:26-27 Hyen komo: Ruka 17:23-24.

m-mørge.”[§]

Muun-mo Ƴn Wà-wu Ƴn net
(Mark 13:24-27; Ruka 21:25-28)

²⁹ “Da-o ka ho-tò Ƴn re Ƴr-kwoob tò he m-ta à,
“ ‘Da-o gaan ho-Ƴr a nom o-comb,
o-reng komo yoa nom o-mòk á.
Yege-regen a hyemené zee-mò n-Ton shir,

komo Shir a nukt rem-Ƴs beeb se rò Ƴn n-Ton Shir à.”*

³⁰ Ƴr-kom ka da-o, napa-o m-muun mò Ƴn **Wà-wu Ƴn net** he m-rwuun cas Ƴn kus-o n-Ton shir. Myet hun-ne ye Ƴn hono o-dak à komo yea nom tuk-mò Ƴt-men rem o-gyer. Yea hyen **Wà-wu Ƴn net** roon n-ton Ƴt-ke’ente Ƴt-gwomo ne m-seps ne deen.† ³¹ Wuà tom yan-tom-ye Ƴn wu, ye hur o-kar o o-zaaz deen, komo ye karage ye a daage à zeen-mò Ƴr-horan, Ƴr-horim ne, o-baar ne, o-ye’er ne, zee-mò Ƴn o ka wur-o Ƴn hono o-dak o ha-mò Ƴn o ka reno.”

Ƴr-yoos n-te Ƴn ‘yo-yo o-rum
(Mark 13:28-31; Ruka 21:29-33)

³² “Yoos nò yo ken rii-yo n-te Ƴn ‘yo-yo o-rum. Ƴrege jet-se Ƴn yo cirig m-zoose, se rò m-tupne Ƴn wá-Ƴt pu-to, nò nak gos-o nomog yow yow o ka. ³³ Káane komo, Ƴrege nò hyanag kap ká rem-se um ruru nò à, rò m-kor, nò nep unze da-o nomog yow yow, wu rò n-riib Ƴn ish. ³⁴ Nip-o me nò m-rure, hun-ne ye Ƴn ka zaman-yo yea mer á, se kap o Ƴn ká rem-se nomog. ³⁵ O-ton o-dak ne toa tees, amba ma-Ƴt re toa te á kò hiin.

Yatt-wu nape ho-de Kiristi he m-haan á
(Mark 13:32-37; Ruka 17:26-30,34-35)

³⁶ “Amba yatt-wu nape Ƴr-ho, kò Ƴn kwom-Ƴs re ká rii-yo he m-kor á, kò **yan-tom-ye Shir** ye rò n-Ton à, kò Wà,[‡] se de o-Tato cot.

³⁷ “Bò a nomé Ƴn da-o **Nuhu**[§] à, káane muun-m re, me **Wà-wu Ƴn net** he m-nom. ³⁸ Ƴntun ka da-o rii-yo ho-mò reet hono o-dak, hun-ne ro Ƴn hoge Ƴn rerem-mò Ƴt-biki Ƴt-ge ne, m-re, m-swò ne, campo-ne rò Ƴt-ge, a m-ya Ƴn yan-ne’a-ne Ƴt-ge, har ha-mò Ƴn ho-de **Nuhu** còwe o-hat à!*” ³⁹ Hun-ne nap rii-yo he m-kor á, har ho-m haante mò reet ye. Kaane o muun-m re **Wà-wu Ƴn net** he m-nom. ⁴⁰ Ƴn ka da-o, hun-ne yoor yea ma’as o-kat, Shir a dek wan-gaan, wuà yage wan-gaan. ⁴¹ Ne’a-ne yoor a ma’as Ƴr-na be-Ƴr gaan, Shir a dek wan-gaan, wuà yage wan-gaan.

⁴² “Remen kaane she’et nò zongse, remen nò nap ho-de Gos-wu wu ma nò he m-muun á. ⁴³ Amba nap nò yo ka, Ƴrege ko-ya-o-hur-wu nepse da-o ko-hyow he m-haan m-tet à, wuà rewé á. Komo wu roa yage a cƳwut wu o-hur á. ⁴⁴ Remen kaane nò ma se nò she’et zongse, kò o ke da-o. Remen da-o nò esse o-saktò á, ka da-o **Wà-wu Ƴn net** he m-haan.”†

Ko-guw kashi kò wu o-hwaa
(Ruka 12:41-48)

⁴⁵ “¿Wan wu ne rò ko-guw kashi, wa-Ƴs-weer? Wu rò ká guw-wu wu ko-yan Ƴn hur-o Ƴn wu rwò’e wu gutu wu hur-o Ƴn wu à, komo wu ‘ye or re Ƴn wu guw-ne rii-yo m-re yo Ƴn ye Ƴn da-o depe à. ⁴⁶ Ko-ya-o-hur muune wu ‘wos ká ko-guw-wu nomog rii-yo depe à, ko-ya-o-hur a hoge rerem-mò Ƴn wu. ⁴⁷ Nip-o me nò m-rure, ká ko-ya-o-hur-wu a ru ká ko-guw-wu, wu gutu wu saw-tò Ƴn wu kap. ⁴⁸ Amba Ƴrege ká ko-guw-wu ko-yan-men-Ƴt jaas-tò wu, komo wuà zee hi Ƴn de Ƴn wu, ‘Ko-yan-hur-o re a jo’on un ga’ane á.’ ⁴⁹ Ka da-o, wu ciru bu Ƴn ye ká guw-ne ye. Komo wu rò Ƴt-biki, wu rò m-re, wu rò m-swò, Ƴn yan-susur-ne. ⁵⁰ Wu nomé káane, ko-yan-hur-o Ƴn wu a jo’on un ho-de wu huute o-saktò á, komo da-o wu nape á. ⁵¹ Ko-ya-o-hur a bu wu dum-mò pase Ƴr-be à, komo wu reese wu Ƴr-kwoob be-Ƴr gaan Ƴn ya-o-shepe ne. Káne ye he Ƴs-kan Ƴn haw-se Ƴn yin-ne.

Bør Ƴr-kwooz Ƴs-taan

Sha-mò Ƴt-ma mò yan-ne’a-ne op

§ Bør Ƴr-kwooz Ƴs-nass:28 24:28 Hyen komo: Ruka 17:37. * Bør Ƴr-kwooz Ƴs-nass:29 24:29 Hyen komo: Isha 13:10; 34:4; Jowe 2:10,31; 3:15; Hyan 6:12-13; Izik 32:7; Isha 34:4. † Bør Ƴr-kwooz Ƴs-nass:30 24:30 Hyen komo: Dane 7:13; ZeKa 12:10-14; Hyan 1:7. ‡ Bør Ƴr-kwooz Ƴs-nass:36 24:36 Mò ken gen-mò mò rott kò Wà. § Bør Ƴr-kwooz Ƴs-nass:37 24:37 Hyen komo: Taka 6:5-8. * Bør Ƴr-kwooz Ƴs-nass:38 24:38 Hyen komo: Taka 7:6-24. † Bør Ƴr-kwooz Ƴs-nass:44 24:43-44 Hyen komo: Ruka 12:39-40.

¹ "A hongse **Gwomo-to Shir** untun yan-ne'a-ne op, ye deke pitirra-to un ye. Ye nekuru, ye gontute ko-ya-ur-ge a.* ² Nen taan be-de un ye raag-ne ye, nen taan komo ya-us-weer ye. ³ Ka raag-ne ye dekuru pitirra-to un ye a, amba ye dek m-nqw remen m-do a. ⁴ Ya-us-weeru ne, ye dekste m-nqw remen m-do. ⁵ Bo ko-ya-ur-ge nome it-mo un woon a, myet-mo un ye hebu m-rew.

⁶ "Da-o tet-m purge m-sok ne a, ye hoguru eeg a m-zee, 'Hogu no, ko-ya-ut-ge wu ka! Rwuun no, no gontu wu!'

⁷ "Ka yan-ne'a-ne ye kap inuru, ye ja'asuru pitirra-to un ye. ⁸ Ka raag-ne ye konuru ya-us-weer, 'Hakkur no ya te no nqw-m no hiin, remen pitirra-ut te ro m-mar.'

⁹ "Amba ka ya-us-weer ye zeeru ye, 'Ay, moa bo'os te un no ne a. Jiishte no he be-de un ya-m-baab, no oon mo ma no.'

¹⁰ "Amba bo ye neketu, ye oontu m-nqw a, rii-yo ye muunte ko-ya-ur-ge wosontu. Ye ro zongse a, ye cowuru be-de ur-ge un wu ne, komo a tигuru ish. ¹¹ Da-o hor-o, ye ka yan-ne'a-ne ye muunuru, ye essuru n-do. Ye zeeru, 'Gos-wu! Gos-wu! Tikshi te ish!'

¹² "Amba wu shasuru ye, 'Nip-o me no m-rure, me nap no a!'

¹³ "Remen kaane, se no she'et zongse, remen no nap ur-ho ko o-da a, o um he m-muun a.

Ma-to un guw-ntet

(Ruka 19:11-27)

¹⁴ "Komo a hongse **Gwomo-to Shir** untun net-wu he m-neke ur-hew a. Wu agnuru yan-guw-mo un wu. Wu wonguru ye hwor, ye sengete m-o m-baab ne, har wu muunte. ¹⁵ Wu ya'asuru wan-gaan ba-ut[‡] taan-to un azurpa, wan-gaan komo ba-ut yoor, wu ken wu ba-o gaan, ko wu ke hon un 'wons-mo un wu. Ka da-o, wu nekuru hew-de un wu.

¹⁶ "Ka wu gokse ba-ut taan a, wu es m-se'er a. Wu haaru, wu senguru m-o m-baab ne un ka hwor-ye, har wu swooru ho-mo un ba-ut taan. ¹⁷ Kaane komo, wu gokse ba-ut yoor a, wu swooru ho-mo un ba-ut yoor. ¹⁸ Amba ka wu gokse ba-o gaan a, wu haaru, wu hinnuru ur-kuub n-dak. Wu wukuru hwor-ye un ko-yan-hur-o un wu, taase a ci.

¹⁹ "O-da deen, ko-yan-hur-o un ka guw-ne ye jo'onuru hew-de un wu. Wu agnuru ka guw-ne ye un wu ye, remen ye ogmutu wu rii-yo ye nome un hwor-ye un wu a. ²⁰ Ka ko-guw-wu gokse ba-ut taan a, zeeru ko-yan-o-hur, 'O ya'astu me ba-ut taan. Me ka komo um swoog ho-mo un ba-ut taan.'

²¹ "Ka ko-yan-o-hur hoguru o-zak, wu zeeru, 'Nomog ur-bon, ko-yan-kashi m-guw o, net sq-wu! O nomog o-shir un rii rek-yo. Man ya'as wo gwomo-to arge to ka a. Haan, o nom o-zak be-ur gaan un me ne.'

²² "Ka wu gokse ba-ut yoor a, wu haanuru komo wu taknuru co. Wu zeeru, 'Ko-yan-o-hur, o ya'astu me ba-ut yoor. Me ka komo um swoog ho-mo un ba-ut yoor.'

²³ "Ko-yan-hur-o un wu zeeru wu, 'Nomog ur-bon, inin ko-guw, kashi un net! O nomog o-shir un rii rek-yo, man ya'as wo gwomo-to arge to ka a. Haan, o nom o-zak be-ur gaan un me ne.'

²⁴ "Ka da-de ka ko-guw-wu gokse ba-o gaan a wu ma wu woonuru. Wu zeeru, 'Ko-ya-o-hur, um nepste wo ko-ya-us-hwumug wu, wo m-ce un be-de wo go'e a. Wo komo ko-yan-con-mo un re-mo o-tara wu. ²⁵ Q rwo'e, um hogute o-gyer, taase um eggusse hwor ru. Um argu m-neke, um hin ur-kuub, um wukuru hwor ru. Goks rii-ye ru.

²⁶ "Ko-ya-o-hur un wu shasuru, 'Wo ko-yan-men-ut jaas-to komo ko-guw-wu m-zar! zAshi, o nepste me ko-ya-us-hwumug wu, me m-ce be-de me go'e a, komo ko-yan-con-mo un re-mo o-tara wu? ²⁷ Ay, ro jiishte o essu me hwor re o-benki be-de um roa jo'on um goks rii-ye re har um su m-ho a!

²⁸ "Rumus no ka hwor-ye be-de un wu, no ya'as wan-ba-ut op. ²⁹ Ka ye nome senge-mo ur-bon un rii-yo a yase ye a, ye a he m-do'e, har ye kum deen. Amba ka ye ro m-nom o-shir a, ko ka ya-o-hiin-yo ye rotte a se a busute yo m-rumus. ³⁰ Jorbu no ka ko-guw-wu o-hwaa wu un comb-o rim-o. Kane wu he us-kan un haw-se un yin-ne.†*‡

Piish-de ut-ma de ur-kom

³¹ "Da-o **Wa-wu un net** he m-haan n-me un seps-mo un wu a un **yan-tom-ye Shir** ne kap, ka da-o wu he m-she'et un kwuur-o un seps-mo ut-gwomo.‡ ³² Shir a karakse kap

* **Bqr ur-kwooz us-taan:1** 25:1 Hyen komo: Ruka 12:35. † **Bqr ur-kwooz us-taan:12** 25:11-12 Hyen komo: Ruka 13:25. ‡ **Bqr ur-kwooz us-taan:15** 25:15 ut-Girik: *tarents*, o-tarent hond o q ro un pamb kwooz un tet un op un taan [75] ko kiroguram-ut kwooz o-gaan un op ut-nass [34]. § **Bqr ur-kwooz us-taan:29** 25:29 Hyen komo: Mati 13:12; Mark 4:25; Ruka 8:18. * **Bqr ur-kwooz us-taan:30** 25:14-30 Hyen komo: Ruka 19:11-27. † **Bqr ur-kwooz us-taan:30** 25:30 Hyen komo: Mati 8:12; 22:13; Ruka 13:28. ‡ **Bqr ur-kwooz us-taan:31** 25:31 Hyen komo: Mati 16:27; 19:28.

hun-ne ye un hono o-dak un her-o un wu. Wu koos ye n-hon n-hon, bo yan-gwot ut-gut ro un koos un ca un gwoor ne. ³³ Wu ru yege-ca so un re-de un wu, yege-gwoor ne un kwanta-de un wu.

³⁴ "Ka da-o ko-Gwomo he m-zee ye ro un re-de un wu a, 'Haan no, no ye kume o-kwum be-ur Tato re a! Goks no cim-yo ut-gwomo yo Shir essu no cin un takan-de un hono o-dak a. ³⁵ Men zee kaane remen bo um hoge mer a, no ya'ag me rii-yo m-re. Um hogute swoot-o m-ho, no ya'ag me m-ho um su. Me ko-hamat, no goks me un hur-ut no. ³⁶ Mett ur-matuku a, no ya'ag me ur-matuku. Me un gom, no waste un me ne. Me ke'o, no habu me ur-gas.'

³⁷ "Ka da-de ka ye nome rii-yo Shir cone a he wu m-shas, ye zee, 'Gos-wu, zho-de un ya te hyanu wo un hoge un mer te ye'et wo rii-yo m-re? zKo da-o o hoge swoot-o m-ho, te ye'et wo m-ho o suute? ³⁸ zKomo ho-de un yan o te hyanu wo ko-hamat, te goks wo? Ko zho-de o ro ur-kor, te ye'et wo ur-matuku? ³⁹ zKomo ho-de un yan o te hyanu wo un gom ko ke'o te waste un wo ne?'

⁴⁰ "Ko-Gwomo a shes ye, wu zee, 'Nip-o me no m-rure, bo no nome wan-gaan n-me un ye ka hen-ne re ne, ye jishu us-rek a, me no nome.'

⁴¹ "Ka da-o ko-Gwomo he m-zee un yan-kwanta-de un wu, 'Wongu no un me ne, no ye Shir hu'e o-nu a. Cow no ra-o a m-ryomse a har ya nomot re ne, o Shir esse ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot un yan-tom-ye un wu ne a. ⁴² Remen bo um hoge mer a, no 'ya me rii-yo m-re a. Um hoge swoot-o m-ho, no 'ya me m-ho um su a. ⁴³ Um haan ur-hamat, no goks me a. Me ur-kor, no 'ya me ur-matuku a. Um gomog gom, komo me ke'o no was un me ne a.'

⁴⁴ "Ka da-o ye ma yea shes, ye zee, 'Gos-wu, zho-de un yan o te hyanu wo un hoge un mer, ko un swoot-o m-ho, ko wo ur-hamat, ko wo ur-kor, ko wo un gom, ko wo ke'o, te yage m-was un wo ne?'

⁴⁵ "Ka da-o wu shes ye, 'Nip-o me no m-rure, bo no yage nome wan-gaan be-de un ye ka ye ro me rek-ye a, ay, me no yage m-nome.'

⁴⁶ "Ye ka yea cuw re ur-koob de un ba m-ta. Amba kashi un hun-ne ne yea cuw hogoo-ba m-ta."S

Bɔr ɔr-kwoz ɔs-cind

Gos-ye tqog ut-hun ye hoot Yeso

(Mark 14:1-2; Ruka 22:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Da-o Yeso kome rwor un ka rem-se kap a, wu zeeru yan-neke-mo un wu. ² "No nepse **Biki-o m-Pas** kuks ho-ut yoor a cirit, komo me **Wa-wu un net** yea ya'as me yea kem me o-kan."*

³ Un ka da-o, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne ro ur-morog un hur-o un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, jin-de un wu Kepas. ⁴ Ye tooru ut-hun, ye shipt Yeso wukusse, ye hoot wu. ⁵ Amba ye zeeru, "Ba da-o un **Biki-o m-Pas** a, taase hun-ne ine yokoko."

Wu ken ne'a wu hokmqte Yeso

nqw-mo m-shi'igin o-Betanya

(Mark 14:3-9; Ruka 7:37-38; Yoha 12:1-8)

⁶ Ka da-o Yeso ro un bo-o o-Betanya un hur-o Simon, wu ro ko-cim n-ga a. ⁷ Da-o un re un ga-to m-rim, wu ken ne'a-wu haanuru be-ur Yeso ur-batta ne de un nqw-mo m-shi'igin mo un hwor deen. Da-o wu ro un re un rii-yo m-re a, wu duusuru Yeso ka nqw-mo ur-hi.†

⁸ Amba bo yan-neke-mo un wu hyente kaane a, ryaab-us reeru ye. Ye zeeru or un ye ne, "Ay, to ka naas-mo un hwor mo. ⁹ Wu ro bakke ka nqw-mo a roa kumus hwor deen, a wongute koob-ne."

¹⁰ Amba remen Yeso nepste yo ye ro m-rwor a, wu zeeru ye, "zRemen yan o no suute ka ne'a-wu, remen wu nomotu me rii-yo depe? ¹¹ Koob-ne ro be un no ur-ho bi,‡ amba me, man do m-she'te be-ur no deen a. ¹² Ka ne'a-wu duusutu me ka nqw-mo wu jamaste wur-o re remen duk. ¹³ Nip-o me no m-rure, myet be-de a he ka ko'ot-o un **Ma-to m-Rerem** a, hono o-dak kap, a buy m-rwor rii-yo ka ne'a-wu nome a remen a bakste un wu ne."

Yahudas eks wu ya'as Yeso

(Mark 14:10-11; Ruka 22:3-6)

S **Bɔr ɔr-kwoz ɔs-taan:46** 25:46 Hyen komo: Dane 12:2. * **Bɔr ɔr-kwoz ɔs-cind:2** 26:2 Hyen komo: Rwu 12:1-27. † **Bɔr ɔr-kwoz ɔs-cind:7** 26:7 Hyen komo: Ruka 7:37-38. ‡ **Bɔr ɔr-kwoz ɔs-cind:11** 26:11 Hyen komo: Kara 15:11.

¹⁴ Wan-gaan be-de ɔn ɔp ɔn yoor [12], jin-de ɔn wɔ Yahudas Iskariyoti, wɔ haaru be-de ɔn Gwɔmo-ne ye ɔn kɔn-se Shir. ¹⁵ Wɔ cituru ye, “¿Ya nɔ he mɛ m-ya'as, mɛ bɔbsu nɔ Yeso?” Ye ya'suru wɔ hwɔr-ye o-azorpa ɔr-kwɔɔz ɔn ɔp [30].[§] ¹⁶ Cin ɔn ka da-o, wɔ cirɛ hoob-o ɔn cɔw-yo wɔ hette ya'as ɔn Yeso à.

*Yeso reeg rii-yo m-re yo
ɔn Biki-o m-Pas be-ɔr gaan
ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ nɛ*

(Mark 14:12-21; Ruka 22:7-14,21-23; Yoha 13:21-30)

¹⁷ ɔn hɔ-de ɔn shi-mɔ **Biki-o ɔt-Burodi tɔ ba m-Yist**, yan-neke-mɔ ɔn Yeso haanu be-de ɔn wɔ. Ye cituru wɔ, “¿Kenɛ o conɛ tɛ ja'asu wɔ o reet **Biki-o m-Pas**?”

¹⁸ Wɔ zɛru, “Neke nɔ n-mɛ o-bɔ nɔa hyen wɔ ken nɛt-wɔ. Nɔ rure wɔ, ‘Wa-ɔr-Yoos zɛg, ‘Da-o ɔn re nomostɛ yow yow, komo man re **Biki-o m-Pas** ɔn hur-o ru ɔn yan-neke-m re nɛ.” ’ ’ ¹⁹ Yan-neke-mɔ ɔn wɔ nɔmuru bɔ Yeso zee ye à. Ye argu komo m-nɔm rii-yo m-re yo ɔn **Biki-o m-Pas** káne.

²⁰ Bɔ rim-m nomtɛ à, Yeso she'eturu remen wɔ reet rii-yo m-re ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ nɛ ɔp ɔn yoor [12]. ²¹ Ye rɔ be-de m-re Yeso zɛru ye, “Nip-o mɛ nɔ m-rure, wan-gaan be ɔn nɔ wɔ ya'as mɛ ɔn kom-tɔ ɔn yan-yage-ɔt re.”

²² ɔn naasu-mɔ ɔr-hur dɛn, ye ciru cot-se ɔn wɔ n-gaan n-gaan. Ye ma'asuru m-zɛg, “Gɔs-wɔ, ¿Ba ɔn mɛ nɛ o rotte á, mɛ wɔ?”

²³ Wɔ shasuru, “Wan-gaan be-ɔr nɔ, wɔ rɔ m-re ɔn rii-yo m-re kɔk-ɔr gaan ɔn mɛ nɛ à m-mɔka, wɔ he mɛ m-ya'as.* ²⁴ Mɛ ɔn zɛg kaanɛ, remen mɛ **Wà-wu ɔn nɛt** sɛ ɔm marag bɔ Ma-tɔ Shir zee cin n-ga à. Amba rii-yo ɔr-'wɔn yo ká wɔ he ya'as ɔn 'Wà-wu ɔn nɛt à! Roa jiish ká nɛt-wɔ ma a ro yagutu wɔ m-mat.”

²⁵ Yahudas ká wɔ he wɔ m-baab à, wɔ ma wɔ cituru, “¿Wa-ɔs-Nap, ba ɔn mɛ nɛ o rotte á, mɛ wɔ?”

Yeso zɛru wɔ, “Wɔ ma o rwɔrɔg ɔn nu-o ru.”

*Rɛ ɔn rii-yo m-re
remen baks ɔn Gɔs-wɔ*

(Mark 14:22-26; Ruka 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

²⁶ Ye ro ɔn rɛ ɔn rii-yo m-re, Yeso mossuru ɔr-burodi, wɔ nɔmuru ɔr-bɔngon be-de Shir. Wɔ yotruru ká burɔdi-de, wɔ ya'suru yan-neke-mɔ ɔn wɔ. Wɔ ro m-zɛg, “Gɔks nɔ, nɔ re, o ka wur-o re o.”

²⁷ Wɔ mossuru ibitte-de ɔn hɔ-mɔ ɔn mat-de ɔs-'yo. Wɔ nɔmuru Shir ɔr-bɔngon, wɔ argu ye m-ya'as. Wɔ ro m-zɛg, “Swɔ nɔ myet-m nɔ. ²⁸ Mɔ ka hyó-m re mɔ,† mɔ he shoos ɔn swɔr o-nu o Shir ɔn hun-nɛ ye ɔn wɔ nɛ à. A wɔus-mɔ remen ɔr-**seke** de ɔn soks ɔn **ba'as-tɔ** ɔn hun-nɛ dɛn.‡ ²⁹ Wer nɔ ma-ɔt re, man do swɔ ɔn ká hɔ-mɔ ɔn mat-de ɔs-'yo mɔ komo á, sɛ dɛ ká hɔ-de ɔm he swɔ ɔn mɔ ken pu-mɔ mɔ be-ɔr gaan ɔn nɔ nɛ ɔn gwɔmo-ɔt Tato re á.”

³⁰ Ka da-de ye huru Sep-o ɔr-Bɔngon de Shir, ye ruuru. Ye nekuru **Haag-o ɔn 'yo-se o-Zɛtun**.

Bitrus a nom she-mɔ ɔn nap ɔn Yeso

(Mark 14:27-31; Ruka 22:31-34; Yoha 13:36-38)

³¹ Yeso zɛru ye, “Myet nɔa somos nɔ yagu mɛ ɔn ká tɛt-mɔ, remen Ma-tɔ Shir zɛg, “ ‘Man wos Wa-ɔr-gut,

kur-de ɔn ca komo yɛa cakrɛ.’[§]

³² Amba nɛ mɛ inɛ ɔt-marimar, man be'es nɔ m-wɔ o-Gariri, man 'gone ɔn nɔ nɛ káne.”*

³³ Bitrus zɛru, “Kɔ ye som kap remen rii-yo he wɔ m-kɔr à, mɛ man som á kɔ hiin.”

³⁴ Yeso zɛru wɔ, “Nip-o mɛ wɔ m-rure ɔn ká tɛt-mɔ, rii-yo keeg-yo o-kiit kenet, wɔa nomos she-mɔ ɔn nap-ɔs re har o-tet.”

³⁵ Bitrus zɛru wɔ, “Kɔ a ho mɛ, man nom she-mɔ ɔn nap-ɔs ru á.” Káanɛ ma kap o ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ zɛg.

Yeso nɔmog ɔs-kɔn o-Gesemani

(Mark 14:32-42; Ruka 22:39-46)

§ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:15** 26:15 Hyen komo: Zɛka 11:12. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:23** 26:23 Hyen komo: Bɔng 41:9. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:28** 26:28 Hyen komo: Rwɔ 24:8. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:28** 26:28 Hyen komo: Irm 31:31-34. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:31** 26:31 Hyen komo: Zɛka 13:7. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:32** 26:32 Hyen komo: Mati 28:16.

³⁶ Ka da-Ƴ Ƴeso Ƴn yan-neke-mƳ Ƴn wƳ ne haaru de ken be-de a m-zee o-Gesemani† à. WƳ zeeƳ yan-neke-mƳ Ƴn wƳ, “She’et nƳ kàne, man neke reeno, Ƴn nomot Ƴs-kon.”
³⁷ WƳ deƳuru Bitrus ne Ƴn yakar Zebedi ne yoor, ye rƳ **Yakubu Ƴn Yohana**. WƳ ciruru tuk-mƳ Ƴt-men o-regen ne deen. ³⁸ WƳ ruru ye komo, “Tuk-mƳ Ƴt-men mƳ rƳ Ƴn hur Ƴn de à, mƳ wooste mƳ ho me. She’et nƳ kàne, zongse be-Ƴr gaan Ƴn me ne.”

³⁹ WƳ nekuru Ƴo hiin, wƳ argu m-kwumuƳ Ƴn hi-de Ƴn wƳ n-dak. WƳ nomuru Ƴs-kon, wƳ zee, “Tato re! Ƴrege a nome, dossu me kà ibitte-de Ƴn swƳ Ƴr-koob de. Myet Ƴn kaane ne, ba yo um cone Ƴn hur Ƴn de à, yo yo a he m-nom á, se de yo o cone à.”

⁴⁰ WƳ muunuru be-de Ƴn yan-neke-mƳ Ƴn wƳ, wƳ 'wos ye m-rew. WƳ zeeƳ Bitrus, “Ashi! ¿NƳa hoks Ƴr-er kƳ ya o-da hiin Ƴn me ne á? ⁴¹ She’et nƳ zongse komo nƳ nom Ƴs-kon Ƴn ba kàane á nƳa he’ebɛ n-te Ƴt-meger. Kukt-o dekste m-sok ne, amba wur-o rott m-'wons á.”

⁴² WƳ dooru m-warag o-ayoore-o. WƳ konuru, “Tato re! Ƴrege kà swƳ Ƴr-koob de a dosse á se Ƴm swoog de, nom yo o cone à.” ⁴³ WƳ dooru m-muun be-de Ƴn ye. WƳ 'wos ye m-rew, remen yish-ye Ƴn ye shiiste m-rew. ⁴⁴ WƳ dooru ye m-yage, wƳ haaru. WƳ nomuru Ƴs-kon o-atette-o. WƳ rƳ m-rwor Ƴn ma-to wƳ rwore n-ga à.

⁴⁵ Ka da-de, wƳ muunuru be-de Ƴn yan-neke-mƳ Ƴn wƳ. WƳ zeeƳ ye, “¿Har m-moka rew-mƳ notte nƳ Ƴr-wuwe? To, da-o nomog, o a hette ya’as Ƴn **Wà-wƳ Ƴn net** Ƴn kom-to Ƴn ya-Ƴt-**ba’as** à. ⁴⁶ Ine nƳ, a neke nƳ. Wan-ya’as Ƴn me woosunte.”

Ye shipk Ƴeso

(Mark 14:43-50; Ruka 22:47-53; Yoha 18:3-12)

⁴⁷ Rii-yo wƳ tigite o-nu, Yahudas, wan-gaan n-me Ƴn ká op Ƴn yoor-ye [12], woonuru mosse Ƴn morog-de Ƴn hun-ne ne deen. Ye rƳ Ƴt-magay ne Ƴt-kom, Ƴt-kƳ ne. Gwomo-ne ye Ƴn kon-se Shir Ƴn ye rƳ sek-ye ne à, ye tomontu ye. ⁴⁸ Wan-baab-to Ƴn wƳ, Yahudas regussute wƳ kussute ye o-napa. WƳ zee, “WƳ um he m-hamat á, wƳ wƳ ship nƳ wƳ.”
⁴⁹ Yahudas haaru be-Ƴr Ƴeso, wƳ zeeƳ wƳ, “Ƴr-gas, wa-Ƴs-Nap o!” Yahudas hamturu wƳ.

⁵⁰ Ƴeso zeeƳ wƳ, “Wan-yen de, nom rii-yo hantu wƳ à.”

Ye ká hun-ne ye woonuru, ye shipuru Ƴeso, ye bopuru wƳ. ⁵¹ Ƴn hyan-o Ƴn kàane, wan-gaan be-de Ƴn ye rƳ be-Ƴr gaan Ƴn Ƴeso ne à, wƳ mu’usuru magay-o Ƴn wƳ, wƳ kupsuru ko-guw-wƳ Ƴn ko-Gwomo-wƳ Ƴn kon-se Shir o-to.

⁵² Ƴeso zeeƳ, “Muut magay-o ru, o nak kap wƳ deke o-magay à, magay-o he wƳ m-ho. ⁵³ ¿NƳ m-hyan sa o zee mett Ƴr-beɛb um hopt gwƳ be-Ƴr Tato re, komo da-o gaan wƳ tomnu me **yan-tom-ye Shir**, ye arge buug-de Ƴn karma-ne dugu-Ƴs op Ƴn dugu-Ƴs yoor [12,000] á? ⁵⁴ To, ¿re o ka a he a shoos rii-yo Gen-mƳ Ƴn Ma-to Shir rwore à, unze nip-o se ká rii-yo nomog?”

⁵⁵ Ka da-Ƴ Ƴeso zeeƳ ka hun-ne ye, “NƳ Ƴn rwuun Ƴt-magay ne, Ƴt-kƳ ne nƳ shipt me sa o zee me ko-ya-Ƴr-kwup wƳ. Koyanda me Ƴr-yoos Ƴn **Pyo-o Shir**, ¿ya hante ne nƳ shipte me á? ⁵⁶ Amba myet a Ƴn nom to ka remen a shooste rii-yo rƳ Ƴn n-me Ƴn takurda-o Ƴn **yan-Rwor Ƴn Ma-to Shir** n-ga à.” BƳ m-hoge kàane kap o Ƴn yan-neke-mƳ Ƴn wƳ ye yagu wƳ, ye somuru.

Ƴeso be-de Ƴn yan-piish Ƴt-ma

(Mark 14:53-65; Ruka 22:54-55,63-71; Yoha 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Ye shipe Ƴeso à, ye heeturu wƳ be-Ƴr Kepas, ko-Gwomo-wƳ Ƴn kon-se Shir, be-de **yan-Yoos-de o-karama** Ƴn sek-ye ne, ye rege ye morogsute à. ⁵⁸ Amba Bitrus doruru ye jim-m-jim Ƴr-hew ne, har Ƴn 'woog-o Ƴn hur-o Ƴn ko-Gwomo-wƳ Ƴn kon-se Shir. WƳ cowuru, wƳ she’eturu Ƴn guw-ne ne, remen wƳ hyenet bƳ a he m-buse Ƴn Ƴeso ne à.

⁵⁹ To, n-me Ƴn Gwomo-ne ye Ƴn kon-se Shir Ƴn **Morog-de Ƴn Sek-ye** de ne, kap ye hooburu taab-de Ƴt-bƳ to ye he nome Ƴn Ƴeso remen ye kumut cowo-Ƴn ho-de Ƴn wƳ à. ⁶⁰ KƳ de nomte ye kum hun-ne deen ye esse ya ce Ƴt-bƳ à, amba ye kum rii-yo m-rwor á. Ƴr-kom ye ken hun-ne yoor-ye rwuunuru. ⁶¹ Ye zeeƳ, “WƳ ka net-wƳ zeeƳ unze wƳa hoks m-kaps Ƴn **Pyo-o Shir**, komo wƳ jaas-o m-ma n-me Ƴn ho-Ƴt tet.”[§]

⁶² Ka da-de, ko-Gwomo-wƳ Ƴn kon-se Shir inuru, wƳ zeeƳ, “¿Wott o ken shas-o Ƴn rii-yo ye zee mosse Ƴn wƳ ne á? ¿Ya o he m-zee Ƴn hi Ƴn du?” ⁶³ Amba Ƴeso shas á. Ko-Gwomo-wƳ Ƴn kon-se Shir zeeƳ wƳ, “Tond Ƴn jin-de Shir wan-hoog, Ƴrege wo rƳ **Kiristi, Wà-wƳ Shir**.”

† **Bɔr Ƴr-kwoƳ Ƴs-cind:36** 26:36 De rƳ be-de a Ƴn pot Ƴn yakar-ye Ƴn 'yo-se o-zetun à. ‡ **Bɔr Ƴr-kwoƳ Ƴs-cind:55** 26:55 Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37. § **Bɔr Ƴr-kwoƳ Ƴs-cind:61** 26:61 Hyen komo: Yoha 2:19.

64 Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Eɛ, káanɛ ɔ hond hond bɔ o rwɔrɛ à. Komo kanɛ co nɔa hyen mɛ **Wà-wu ɔn nɛt** rɔ ɔr-she'et tara ɔn kom-o ɔr-rɛ de ɔn Shir be-de ɔt-gwɔmo,* wɔ rɔɔn komo n-mɛ ɔt-ke'entɛ tɔ ɔn kus-o n-Tɔn shir.†”

65 Ko-Gwɔmo-wu ɔn kɔn-se Shir yooguru matuku-tɔ ɔn wɔ remen tɔk-mɔ ɔt-mɛn. Wɔ zɛɛrɔ, “¿De ke taab-de de ɔn ya a o-hoob? Nɔ hogɔtɛ wɔ nomotɛ Shir o-yo'og. 66 ¿Re nɔ hyanɛ?”

Yɛ shasuru, yɛ zee, “Wɔ woostɛ a ho wɔ!”‡

67 Yɛ cɔpsɔ wɔ m-ta o-co, yɛ wosuru wɔ. Yɛ ken yɛ komo yɛ hwɔɔgɔ wɔ ɔt-raag.§
68 Yɛ rɔ m-zɛɛ, “Nomo tɛ ɔt-hyat, ɔrɛgɛ wɔ **Kiristi** wɔ! Rwɔr wɔ huɔ wɔ o-raag à!”

Bitrus nɔmog she-mɔ ɔn nap ɔn Yɛso

(Mark 14:66-72; Ruka 22:56-62; Yoha 18:15-18,25-27)

69 Ka da-o, Bitrus rɔ tara n-mɛ ɔn 'wɔɔg-o o-hur, wɔ ken wan-ne'a-wu wɔ rɔ m-sengɛ ɔn ká hur-o à, wɔ haarɔ be-de ɔn wɔ, wɔ zɛɛrɔ wɔ, “Wɔ ma, ay, wɔ m-dɔrɛ ɔn Yɛso ká nɛt-wɔ o-Gariri wɔ.”

70 Amba Bitrus nɔmuru m-she be-de ɔn yɛ kap. Wɔ rɔ m-zɛɛ, “Mɛ, mɛ nap ma-tɔ wɔtɛ á!”

71 Ujime bɔ wɔ rwɔuntɛ ish-o m-pyo à, wɔ ken wan-ne'a-wu rɔ m-sengɛ ɔn ká hur-o komo à hyanuru wɔ. Wɔ zɛɛrɔ ka yɛ ro eso eso ɔn ká be-de à, “Ká nɛt-wɔ rɔ ɔn dɔrɛ ɔn Yɛso ko-ya-o-Nazaret!”

72 Komo Bitrus dooru nɔm m-she, har ɔs-tɔnd. Wɔ rɔ m-zɛɛ, “Mɛ nap ma ká nɛt-wɔ á.”

73 Jimuru hiin, ka yɛ ro eso eso ɔn ká be-de à, yɛ haarɔ be-ur Bitrus. Yɛ zɛɛrɔ, “Ma-tɔ m-she rɔ kɔn á. Wɔ ma wan-gaan wɔ be-de ɔn yɛ. Bɔ wɔ ɔt-ma à, ma-ɔt ru pyaag wɔ bɔ ya-o-Gariri rɔ m-cɛp à.”

74 Bitrus tɔnduru be-de ɔn yɛ, “Mɛ nap ká nɛt-wɔ á!” Ba m-naas o-da, kɛɛg-yo kiit-o kanuru.

75 Bitrus baksuru ma-tɔ Yɛso ruru wɔ à ɔnze, “Rii-yo kɛɛg-yo kiit-yo kyenet, wɔa nomos she-mɔ ɔn nap-ɔs re o-tet.” Bitrus ruuru n-dɔ wɔ 'wɔnuru ɔs-'wɔn dɛɛn.

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'voor

A heetɛ Yɛso be-ur Biratus

(Mark 15:1; Ruka 23:1-2; Yoha 18:28-32)

1 Cin n-sot n-sot, myet ɔ ɔn Gwɔmo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir ɔn sɛk-yɛ nɛ mɔrguru komo yɛ tɔɔru ɔt-hun yɛ hoot Yɛso. 2 Yɛ ka'uru wɔ, yɛ arguru ɔn wɔ nɛ, yɛ heeturɔ wɔ be-ur **Biratus**, ko-Gwamna-wɔ ɔn kus-dak-o.

Mar-m Yahudas

(Sɛng 1:18-19)

3 Da-o Yahudas wɔ babɛ wɔ à hyentɛ a jetɔtɛ Yɛso mar-m hwɔɔg-mɔ à, mɛn-tɔ ɔn wɔ naasuru. Wɔ muɔnuru be-de ɔn Gwɔmo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir, ɔn sɛk-yɛ nɛ, wɔ muutu yɛ hwɔr-yɛ o-azorpa ɔr-kwooz ɔn ɔp [30]. 4 Wɔ zɛɛrɔ, “Um nɔmog **ur-ba'as**, remen um ya'astɛ ko-yan-ba-**ur-ba'as** a ho.”

Amba yɛ zɛɛrɔ, “¿Ya daa tɛ? ɔt-ma ru tɔ ká.”

5 Wɔ jorburu ká hwɔr-yɛ o-azorpa yɛ n-mɛ **Pyo-o Shir**. Wɔ ruuru, wɔ haarɔ wɔ soruru cor-o ɔn wɔ o-hu n-tɔn o-ce.

6 Gwɔmo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir yɛ kuusu ká hwɔr-yɛ, yɛ zɛɛrɔ, “Udepe a ru ká hwɔr-yɛ ɔn be-de ɔr-ess de ɔn **Pyo-o Shir** á, remen ká hwɔr-yɛ yɛ ɔn ho-de ɔn nɛt yɛ.” 7 Yɛ tɔɔru ɔt-hun yɛ ɔɔru de ken be-de ɔn ká hwɔr-yɛ. A de m-zɛɛ *Be-de ɔn ko-yan-mà-tɔ ɔt-tur*. Yɛ muutu ká be-de, be-de ɔn jɔk ɔn hamat-nɛ yɛ mere. 8 Har ca, ɔ rwɔ'ɛ atɛ m-aag ɔn ká be-de, *Pyp-o m-Hyó*.* 9 ɔn kaanɛ a shoostɛ rii-yo **wan-Rwɔr ɔn Ma-tɔ Shir** Irmia rwɔrɛ à ɔnze,

“Yɛ dek ká hwɔr-yɛ o-azorpa yɛ ɔr-kwooz ɔn ɔp [30],

hwɔr-yɛ a ootɛ wɔ ɔn cɔn-mɔ ɔn hun-nɛ yɛ o-Isra à.

10 Yɛ ɔɔru be-de ɔn ko-yan-mà-tɔ ɔt-tur

ɔn ká hwɔr-yɛ, bɔ Yawe zee à.”†

* **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:64** 26:64 Hyen komo: Bɔng 110:1. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:64** 26:64 Hyen komo: Dane 7:13. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:66** 26:65-66 Hyen komo: Rewi 24:16. § **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:67** 26:67 Hyen komo: Isha 50:6. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'voor:8** 27:3-8 Hyen komo: Sɛng 1:18-19. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'voor:10** 27:9-10 Hyen komo: Zɛka 11:12-13; Irmí 19:1-13; Irmí 32:6-9.

*Biratus ciƙt Yešo ɔs-cot**(Mark 15:2-5; Ruka 23:3-5; Yoha 18:33-38)*

¹¹ Ka da-de, Yešo rɔ eso ɔn her-o **Biratus** ko-Gwamna-wu ɔn **Roma**-ne. Ko-Gwamna cituru wu, wu zee, “¿Wɔ wu rɔ ko-Gwɔmo-wu ɔn **Yahuda**-ne?”

Yešo zɛɛru wu, “O rwɔrɔg hond hond.”

¹² Amba bɔ Gwɔmo-ne ye ɔn kɔn-se Shir ɔn ye rɔ sek-ye ne pyapu wu à, wu zee ye rii á. ¹³ **Biratus** zɛɛru wu, “¿Wɔ hogɛ mɔɔr-tɔ ɔt-ma tɔ ye rɔ wɔ m-sakɛ á?” ¹⁴ Amba Yešo shas wu kɔ gom-ur gaan á, har ko-Gwamna bup o-nu.

*Hun-ne zɛɛg a ho Yešo**(Mark 15:6-15; Ruka 23:13-25; Yoha 18:39—19:16)*

¹⁵ Tɔ, ɔn da-o ɔn **Biki-o m-Pas**, ko-Gwamna westɛ ɔn hosune ɔn net **ko-ya-ur-ba'as**-wu a kaɛ wan-gaan wu ye cone à. ¹⁶ Ka hak-o, wu ken net-wu rɔ kɔn wu ye nape ko-yan-kɔɔb-de ɔn hogɛ ɔt-ma ke'o, jin-de ɔn wu Barabas. ¹⁷ Da-o **Yahuda**-ne mɔrge ká sot-de ɔn co-o hur-o **Biratus** à, Biratus cituru ye, “¿Wan wu nɔ cone ɔn hosu nɔ? ¿Barabas wu kɔ Yešo wu a zee **Kiristi** à?” ¹⁸ (**Biratus** nepstɛ remen ɔr-shoob o sek-ye ye ɔn **Yahuda**-ne shiptɛ Yešo.)

¹⁹ Ka da-de, **Biratus** rɔ tara be-de wu rɔ piish ɔt-ma à, ne'a ɔn wu tomnuru a zee wu, “Yagɛ ma-tɔ ɔn ká ko-yan-ba-ur-ba'as-wu temb, remen ká tet-mɔ ɔn swɔɔg ɔr-kɔɔb deɛn, bo-o ɔn wu reɛg me.”

²⁰ Amba Gwɔmo-ne ye ɔn kɔn-se Shir ɔn sek-ye ne swɔwuru hun-ne ye zee a ho'os Barabas, a ho Yešo. ²¹ Ko-Gwamna dooru ye m-cit, “¿Wan wu ne be-de ɔn ká yoor-ye nɔ cone ɔn hoosu nɔ?”

Ye zɛɛru, “Barabas!”

²² **Biratus** cituru ye, “¿Tɔ, re ɔn he m-nɔm ɔn Yešo ne wu a zee **Kiristi** à?”

Kap ye zɛɛru, “A kem wu!”

²³ **Biratus** zɛɛru, “¿Remen yanɛ? ¿Yan rii-yo wu nɔme?”

Amba hun-ne dooru 'yons ɔs-cɔr, ye m-zɛɛ, “A kem wu!”

²⁴ **Biratus** hyanuru yatt-yo wu he hoks m-nɔm á, komo hun-ne rɔ ɔn ma-tɔ ye 'yonstɛ hun-ne ɔr-hur. Wu tomuru a ibinu wu m-hɔ. Wu sapturu kom-tɔ ɔn wu ɔn her-o ɔn hun-ne. Wu rɔ m-zɛɛ, “Mɛ de, hɔ-m re rɔ n-mɛ ɔn rɛ ɔn ra-o ɔn hyó-mɔ ɔn ká ko-yan-ba-ur-ba'as-wu á. Tɔ ká ma-ɔt nɔ tɔ.”[‡]

²⁵ Hun-ne kap ye shasuru ye zee, “Ra-o ɔn hyó-mɔ ɔn wu o she'et ɔn gekɔ-ɔt tɛ, ɔn yakar tɛ ne!”

²⁶ Ka da-o **Biratus** ho'osuru ye Barabas. Wu rwɔ'uru karma-ne ye nomɛ Yešo ɔs-sɔrɔg, wu ya'asu ye Yešo, ye kemet wu.

*Karma-ne nomotɛ Yešo ɔr-ar**(Mark 15:16-20; Yoha 19:2-3)*

²⁷ Karma-ne ye ɔn ko-Gwamna heeturu Yešo n-mɛ ɔn hur-o ɔn ko-Gwamna. Ye karaksuru karma-ne ye kusɛ à be-de ɔn wu, ²⁸ Ye pormuru wu saw-tɔ ɔn wu. Ye cupuru wu o ken cɔp-o jaas-o o ɔn gond-tɔ ɔn gwɔmo-ne. ²⁹ Ye nomuru gond-o ɔn yokor-ye m-seɛb, ye sawsu wu ɔr-hi. Ye bɔbsuru wu o-kɔ ɔn kom-o ɔr-rɛ. Ká da-de ye kwukturu ɔn her-o ɔn wu, ye rɔ wu ɔn nomɛ ɔr-ar. Ye m-zɛɛ, “Caari caari-ne, ko-Gwɔmo-wu ɔn **Yahuda**-ne!” ³⁰ Ye cɔpsuru wu m-ta. Ye goksuru ká kɔ-yo, ye wɔsuru wu ɔn yo ɔr-hi. ³¹ Bɔ ye komostɛ wu nomɛ ɔr-ar à, ye possuru wu ka cɔp-o jaas-o o, ye cupuru wu matuku-tɔ ɔn wu. Komo ká da-de ye ruuru ɔn wu ne remen ye kemet wu.

*Karma-ne kamag Yešo n-tɛ o-kan**(Mark 15:21-32; Ruka 23:26-43; Yoha 19:17-27)*

³² Ye rɔ m-nekɛ n-cɔw, karma-ne gonturu wu ken net-wu bɔ-o o-Kireni wu, jin-de ɔn wu Simɔn. Ye gaktu wu saw ɔn ká **kan**-o Yešo o. ³³ Ye ruuru de ken be-de a m-zɛɛ o-Gorogota à, (de rɔ, *Be-de ɔn caar-o ɔr-hi*). ³⁴ Ka da-de, karma-ne ya'asuru Yešo m-mɔdi mɔsɛ ɔn yo ken rii-yo ɔr-gaag yo ne remen wu suut, amba bɔ wu rektɛ à wu yagu m-swɔ. §

³⁵ Bɔ ye kemptu wu à, karma-ne nomuru o-gwambe remen gund-tɔ ɔn wu. Ye wonguru matuku-tɔ ɔn wu. * ³⁶ Ka da-de, ye she'eturu 'er-de ɔn wu. ³⁷ Hohond-mɔ ɔn hi-de ɔn wu, a kamuru kɔ'ot-o ɔn ma-tɔ ɔn **ba'as-de** ɔn wu. ɔn ze, “Wu ká wu rɔ Yešo ko-Gwɔmo-wu ɔn **Yahuda**-ne.” ³⁸ Komo ye kamuru ye ken ya-ur-kwup ye nen yoor be-ur gaan ɔn wu ne. Wan-gaan ɔn rɛ-de ɔn wu, wan-gaan ɔr-kwanta.

‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:24** 27:24 Hyen komo: Kara 21:6-9. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:34** 27:34 Hyen komo:

Bɔng 69:21. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:35** 27:35 Hyen komo: Bɔng 22:18.

³⁹ Hun-nɛ yɛ rɔ m-arag à, yɛ bɔpɔ rɛɛb-tɔ ɔn wɔ. Yɛ rɔ ɔn rɛkt ɔt-hi ɔr-ar.† ⁴⁰ Yɛ rɔ m-zɛɛ, “Wɔ yɛ he m-wurum ɔn **Pyo-ɔ Shir**, komo o me ɔ ɔn hɔ-ɔt tet. ¿Wɔa hoks? Gu hi ɔn du, o kergunɛ a gut! Ʋreɛ wɔ **Wà-wɔ Shir** wɔ, kergunɛ ɔn ká **kan-o** a gut!”‡

⁴¹ Káanɛ komo Gwɔmo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir, ɔn **yan-Yoos-de o-karamsa** nɛ ɔn yɛ ken sɛk-yɛ nɛ yɛ sɛngu wɔ nomɛ ɔr-ar. Yɛ m-zɛɛ, ⁴² “Wɔ guug yɛ ken yɛ, amba wɔ hoks hi ɔn de ɔn wɔ m-gu á! ¿Wɔ rɔ ko-Gwɔmo-wɔ ɔn **Isra-ne**, wɔ wɔ? Yagɛ wɔ kergunɛ n-tɔn ɔn ká **kan-o**, ká da-ɔ tɛ he m-shɛr ɔn ma-tɔ ɔn wɔ o-nip. ⁴³ Wɔ shɛrɛɛ be-de Shir, komo wɔ zɛɛɛ, ‘Mɛ wà-wɔ Shir wɔ.’ ” Yagɛ Shir wɔ guut wɔ m-mɔka! Ʋreɛ Shir rɔ m-hogɛ rɛrɛm-mɔ ɔn wɔ.§ ⁴⁴ Káanɛ ma ká ya-ɔr-kwɔp yɛ a kemtɔ yɛ be-ɔr gaan à, yɛ nomɔrɔ wɔ hun-ɔt jaas-tɔ.

Mar-m Yeso

(Mark 15:33-41; Ruka 23:44-49; Yoha 19:28-30)

⁴⁵ Cin hɔ-ɔr rɔ ɔr-hi, comb-o hɔkkɔrɔ o-dak myet, har ha-mɔ ɔn sɔ ɔn kwɔm-ɔs tɛt-se m-rim. ⁴⁶ So ɔn kwɔm-ɔs tɛt, Yeso dakɔrɔ ɔr deɛn. Wɔ zɛɛ, “Ʋroi, Ʋroi, ¿rama sabaktani?” Wata “Kwɔ Shir re, kwɔ Shir re, ¿rɛmen yan ɔ o jorɔtɔ mɛ?”*

⁴⁷ Yɛ ken yɛ be-de ɔn yɛ rɔ káanɛ eso eso à, bɔ yɛ hogutɛ káanɛ à, yɛ zɛɛrɔ, “Ká nɛt-wɔ rɔ ɔn eeg-ɔs **Erejawan-Rwɔr ɔn Ma-tɔ Shir**.” ⁴⁸ Ba m-rem wan-gaan wɔ ɔn yɛ argɔ o-rek, wɔ haarɔ wɔ deknɔ ɔr-pɔɔɛ. Wɔ mɔsurɔ de n-mɛ ɔn hɔ-mɔ o-zambo, wɔ tuurɔ o-kɔ. Wɔ tebbɔrɔ Yeso wɔ suut.† ⁴⁹ Amba yɛ ken yɛ zɛɛrɔ, “Yagɔ nɔ wɔ a gut, ɔreɛ **Ereja** a haan wɔ guut wɔ à.”

⁵⁰ Yeso doorɔ dak ɔs-ɔr deɛn, ka da-ɔ wɔ ho'osɔ hogɔ-ɔ ɔn wɔ. ⁵¹ Ʋn ká da-ɔ, ká gund-ɔ rɔ n-mɛ ɔn **Pyo-ɔ Shir** à yishɔrɔ be-ɔt yoor, cin n-tɔn haan-mɔ n-dak. Dak-o nukturnɔ, ta'ar-ɔt bu'ugurɔ.‡ ⁵² Saag-ɔs teksurɔ, hun-nɛ sɔ-yɛ deɛn yɛ marɛ à yɛ inɔrɔ ɔn hɔɛ nɛ. Yɛ zɔrmundurɔ ɔn saag-se ɔn yɛ. ⁵³ Rii Yeso inɛtɛ ɔt-marimar, yɛ yagurɔ ɔs-saag, yɛ ɔwɔrɔ o-Urusharima,§ hun-nɛ deɛn hyanɔrɔ yɛ.

⁵⁴ Ʋn ká da-ɔ, caari-wɔ ɔn ko-karma-wɔ ɔn **Roma-nɛ**, wɔ ɔn yɛ ken karma-nɛ yɛ rɔ ɔn 'er-ɔr Yeso à. Bɔ yɛ hyentɛ nukte-mɔ o-dak komo ɔn rii-yo kɔrɛ nɛ à, yɛ hogurɔ o-gyer deɛn. Yɛ zɛɛrɔ, “O-nip, wɔ ka **Wà-wɔ Shir** wɔ!”

⁵⁵ Yɛ ken ne'a-nɛ yɛ rɔ kɔn komo deɛn yɛ donɔɔ Yeso cin o-Gariri, yɛ nomotɛ wɔ m-sɛngɛ. Yɛ esnurɔ ɔr-hew nɛ ɔn gwɔt-ɔ ɔn rii-yo rɔ m-kɔr à. ⁵⁶ N-mɛ ɔn yɛ, **Meri** rɔ kɔn wɔ a m-aag *Magudarín* à, ɔn **Meri** nɛ (inu **Yakubu** nɛ ɔn **Yusuhu**), komo ɔn ne'a Zɛbedi (inu **Yakubu** ɔn **Yohana**).*

Duk Yeso

(Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42)

⁵⁷ Da-ɔ rim-m nomɛ à, wɔ ken ko-ya-o-kwɔm-wɔ, nɛt-wɔ bɔ-ɔ o-Aramatiya, jin-de ɔn wɔ **Yusuhu**, wɔ haanurɔ. Wɔ ma ko-**yan-dor Yeso** wɔ. ⁵⁸ Wɔ haarɔ be-ɔr **Biratus**. Wɔ kɔnɔrɔ a ya'as wɔ u-ɔr Yeso. Biratus zɛɛrɔ a ya'as wɔ. ⁵⁹ **Yusuhu** deknɔ u-ɔr Yeso, wɔ yererɔ ɔn gund-o ɔr-bon. ⁶⁰ Wɔ he'ɛdbɔrɔ de n-mɛ ɔn saag pu-ɔ ɔ ma ɔn wɔ, ɔ hun-nɛ rɔ hinga yɛ ɔn wur-ɔ ɔt-ta'ar à. Wɔ birikturɔ caari-ɔ o-ta'ar. Wɔ hɔkkɔrɔ ish-ɔ ɔn saag, wɔ argurɔ. ⁶¹ **Meri** Magudarín, ɔn **Meri** wan-gaan nɛ yɛ rɔ káanɛ tara ɔn her-ɔ ɔn saag.

Yan-'er-de ɔn saag

⁶² Gas-ɔ ɔn ish, hɔ-de ɔn zɔnge-tɔ ɔn **Biki-ɔ m-Pas**, Gwɔmo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir ɔn **Parisa-nɛ** haarɔ, yɛ hyentɛ **Biratus**. ⁶³ Yɛ zɛɛrɔ wɔ, “Hogɔ ru gos deɛn! Tɛ bakstɛ rii-yo ká wan-raks ɔn hun-nɛ yɛ zɛɛ cin da-ɔ wɔ rɔ ɔn hogɛ nɛ à, unze sɔ ɔn ta-de ɔn hɔ-ɔr atette-de, wɔa inɛ ɔt-marimar.† ⁶⁴ Remen káanɛ, rwɔ a 'er ká saag-ɔ m-sɔk nɛ. Nom nɔ kaanɛ har ha-mɔ ɔn hɔ-ɔt tet, taase yan-neke-mɔ ɔn wɔ neke yɛ shes u-de ɔn wɔ, ká da-de yɛ zeet hun-nɛ wɔ ɔn inɛ ɔt-marimar. Káanɛ kɔrɛ rwɔk-mɔ ɔr-kɔm mɔa jiish mɔ ɔr-takan m-yɔ.”

⁶⁵ **Biratus** zɛɛrɔ yɛ, “Daag nɔ karma-nɛ, nɔ neke nɔ 'er wɔ bɔ nɔ he m-hoks à.” ⁶⁶ Yɛ haarɔ, yɛ dapurɔ gen-mɔ ɔt-gwɔmo ɔn ta'ar-de ɔn saag. Yɛ rwɔ'urɔ komo karma-nɛ yɛ 'er ká saag-ɔ.

† **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:39** 27:39 Hyen komo: Bɔng 22:7; 109:25. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:40** 27:40 Hyen komo: Mati 26:61; Yoha 2:19. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:43** 27:43 Hyen komo: Bɔng 22:8. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:46** 27:46 Hyen komo: Bɔng 22:1. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:48** 27:48 Hyen komo: Bɔng 69:21. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:51** 27:51 Hyen komo: Rwɔy 26:31-33. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:53** 27:53 ɔt-Girik: Bɔ-ɔ ba m-Kɔkɔp. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:56** 27:55-56 Hyen komo: Ruka 8:2-3. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:63** 27:63 Hyen komo: Mati 16:21; 17:23; 20:19; Mark 8:31; 9:31; 10:33-34; Ruka 9:22; 18:31-33.

Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-eer

Ine-m Yeso Ƴt-marimar

(Mark 16:1-8; Ruka 24:1-12; Yoha 20:1-10)

¹ **Hɔ-de Ƴr-Wuwe** de Ƴn **Yahuda**-ne aragte o ka, Ƴn hɔ-de o-Rahadi n-sot n-sot, **Meri** wu o-Magudarin Ƴn **Meri** wan-gaan ne, ye haaru, ye gut o-saag.

² Ba Ƴn naas o-da, dak-o nukuru, remen wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu kergunte zeen-mo n-Ton shir. Wu birikturu ta'ar-o a tigute o-saag a, wu she'eturu Ƴn o. ³ Co-o Ƴn wu ro Ƴs-myakt, matuku-to Ƴn wu komo Ƴt-pus to puu untun Ƴt-gwere. ⁴ Ya-Ƴr-'er de Ƴn saag hoguru o-gyer deen. Wur-to Ƴn ye ro Ƴs-zap. Bo ye hyane wu a, ye heeru n-dak untun margan-ne.

⁵ Ka da-o **wan-tom-wu Shir** zeeru ne'a-ne, "No hoge o-gyer a, um nepste Yeso no o-hoob wu a kame a. ⁶ Wu ro kon kane a! Wu inite be-de Ƴn margan-ne bo wu rwoe a kor a. Haan no gut be-de wur-o Ƴn wu ro'e a. ⁷ M-moka neke no hor-m-hor, no rure yan-neke-mo Ƴn wu unze, wu inute Ƴt-marimar. Wu ro co no ha-mo o-Gariri, reeno no he wu m-hyan. Rii-yo um haanu no m-rure a, yo ka."

⁸ Ka ne'a-ne ye yaguru ka saag-o hor-m-hor. Ye ro gyer-o o-gyer, mosse o-zak ne deen. Ye ro Ƴs-rek remen ye heet ye rurutu **yan-neke-m Yeso** yo **wan-tom-wu Shir** zee a. ⁹ Komo bo ye ro m-neke a, Yeso Ƴn hi Ƴn de Ƴn wu go'onuru Ƴn ye ne. Wu zeeru ye, "Gwugwu-mo Ƴr-hur be Ƴn no!" Ye hyokuru yow yow Ƴn wu ne. Ye hamturu na-se Ƴn wu. Ye kwukturu Ƴn co-o Ƴn wu, ye ya'aru wu m-sek. ¹⁰ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "No hoge o-gyer a! Ha no rure or re ne. Ye neke dak-o o-Gariri, reeno ye he me m-hyan."

Ma-to Ƴn yan-'er-de Ƴn saag

¹¹ Bo ka ne'a-ne ye ro Ƴr-hew cow-mo o-bo a, ye ken ye be-de Ƴn ka yan-'er-de Ƴn saag, ye cowuru o-bo be-de Ƴn Gwomo-ne ye Ƴn kon-se Shir. Ye ruru ye kap o Ƴn rii-yo nome a. ¹² Da-o Gwomo-ne ye Ƴn kon-se Shir Ƴn sek-ye morge a, ye tooru Ƴt-hun. Ye ya'asuru karma-ne hwor deen. ¹³ Ye zeeru karma-ne, "Zee no, 'Yan-neke-m Yeso, ye ha'e m-tet, ye hiwe wur-o Ƴn wu da-o te ro m-rew a.'" ¹⁴ Urege ka ma-to woog Ƴn to-to Ƴn ko-Gwamna, tea nomo wu Ƴt-ma. Na cuw swo Ƴr-koob a." ¹⁵ Karma-ne argu goks Ƴn hwor. Ye rworuru bo a zee ye rur a. Ka ma-to Ƴn karma-ne to wooru bo-to Ƴn **Yahuda**-ne kap. Har caane, **Yahuda**-ne ro to m-rwor.

Senge-mo Yeso yakse

yan-neke-mo Ƴn wu a

(Mark 16:14-18; Ruka 24:36-49; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

¹⁶ Ka **yan-neke-m Yeso** ye op o-gaan ye argu ha-mo o-Gariri. Ye haaru Ƴn haag-o Yeso zee ye he a.* ¹⁷ Da-o ye hyane Yeso a, ye kwukturu Ƴn rwun-se Ƴn ye, ye ya'aru wu m-sek, amba ye ken ye, ye dek unze Yeso wu a.

¹⁸ Yeso haaru yow yow. Wu ruru yan-neke-mo Ƴn wu, "o-Tato ya'astu me kap o Ƴn gwomo-to o-Ton shir, o-dak ne. ¹⁹ Remen kaane, neke no, no muut hun-ne ye Ƴn hono o-dak kap yan-neke-m re. No yo'os ye m-ho Ƴn jin-de o-Tato, Ƴn de Ƴn Wa ne, Ƴn de Ƴn **Kukt-o Shir** ne.† ²⁰ No yoose yan-dor pu'e, ye nom o-dorotte o Ƴn ma-ut re Ƴn kap o Ƴn rii-yo um rwo'u no a. Nap no yo ka. Me be-ur gaan Ƴn no ne Ƴr-ho bi har Ƴn ta-de hono o-dak."

* **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-eer:16** 28:16 Hyen komo: Mati 26:32; Mark 14:28. † **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-eer:19** 28:19 Hyen komo: Seng 1:8.

Takurda-o Markus

Rem-se rɔ n-mɛ à:

Takan-de un Ma-tɔ m-Rerem 1:1-13

Senge-m Yeso n-mɛ un hun-nɛ yɛ o-Gariri 1:14—9:50

Cir-mɔ o-Gariri ha-mɔ o-Urusharima 10:1-52

Hɔ-ut ta'oor-tɔ ur-kom yow yow o-Urusharima nɛ 11:1—15:47

Inɛ-m Yeso ut-marimar 16:1-8

Rwuun-mɔ un Wan-Koyan cas un da-mɔ un wu n-ton nɛ un inɛ-mɔ un nɛ ut-marimar 16:9-20

Yohana Wa-m-Yo'os un hun-nɛ m-hɔ

(Mati 3:1-12; Ruka 3:1-18; Yoha 1:19-28)

¹ **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ ka, tɔ ma Yeso **Kiristi**,* **Wà-wu Shir**. Hogu nɔ bɔ ka **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ Shir tɔ taknɛ à.

² Cin n-ga nɛ wu ken net-wu, **wan-Rwor un Ma-tɔ Shir**, jin-de un wu **Ishaya**. Wu gene rii-yo Shir zee yo he m-kor un co à. Wu zeeɔ, "Gwot Shir a tomɔn wan-tom ɔ un wu be-de un hun-nɛ.

Wua tomɔnɛ wan-tom, wu zongɔtɛ hun-nɛ remen haan-mɔ un **Wà-wu Shir**."[†]

³ "Hun-nɛ a hogɛ cor-ɔ un ka wan-tom-wu o-kot.

Wu rɔ yɛ m-zee, 'Yawe nɔ roon.

Ja'asu nɔ wu hur-ur nɔ.

Nɔ zongɛ remen haan-mɔ un wu.' "[‡]

⁴ Ka bɔ-ɔ taknɛ hond hond bɔ **Ishaya** gene à. Ka net-wu a m-zee **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-nɛ m-hɔ**, hun-nɛ hoguru cor-ɔ un wu o-kot. Wu rɔ yɛ m-zee, "Es nɔ a yo'os nɔ n-mɛ m-hɔ. Ye esɛ a yo'oste yɛ n-mɛ m-hɔ à, ye kutute yɛ ho'oste **ba'as-tɔ** un yɛ ɔ ka tɔ yɛ nome Shir à. Ye muunte be-de un wu. Wua soks **ba'as-tɔ** un yɛ."⁵ Yan-dak-ɔ o-Judiya yɛ ma'asuru m-rwuun deen be-de un wu, kap un yan-dak-ɔ o-Urusharima nɛ. Ye rɔ m-rwor un **ba'as-tɔ** un yɛ. Wu rɔ yɛ m-yo'os n-mɛ un Roog-ɔ o-Joda. ⁶ **Yohana** rɔ un cop-ɔ o-gund nɛ, ɔ un can-se o-dorom. Wu rɔ un hap-yo o-ka nɛ un byon gego. Rii-yo m-re yo un wu, yege-e yɛ un so nɛ yɛ o-kot.[§] ⁷ Wu ro yɛ m-rurɛ un Ma-tɔ Shir. Wu rɔ m-zee, "Wu ken wu roon un jim un de wu jishɛ mɛ à. Mɛ bo'os us un ka'ante-tɔ un wu á. ⁸ Mɛ un hi un de, m-hɔ mɔ mɛ nɔ m-yo'os, amba wu nɛ, un **Kukt-ɔ Shir** wu he nɔ m-yo'os."

A yo'oste Yeso n-tɛ m-hɔ

(Mati 3:13—4:11; Ruka 3:21-22; 4:1-13)

⁹ **Yohana** rɔ un yo'os un hun-nɛ. Yeso rwuunuru bɔ-ɔ o-Nazaret un dak-ɔ o-Gariri. **Yohana** yo'osuru wu un Roog-ɔ o-Joda. ¹⁰ Yeso rɔ m-rwuun n-mɛ m-hɔ, ba un naas o-da, wu hyanuru a m-tiks ut-ke'ente n-Ton ɔ shir. **Kukt-ɔ Shir** rɔ m-kergene untun sha-mɔ o-gorop, ɔ ciruru be-de un wu. ¹¹ A hoguru cor n-Ton ɔ Shir. Q rɔ m-zee, "Wɔ rɔ Wà re, wu mɛ m-con à. Mɛ o-zak un wɔ nɛ deen."^{*}

Wa-ut-raks megerte Yeso

(Mati 3:13—4:11; Ruka 3:21-22; 4:1-13)

¹² Un ra-ɔ **Kukt-ɔ Shir** cirute be-ur Yeso à. **Kukt-ɔ Shir** kuturu wu, wu ru o-kot. ¹³ Wu ma'asuru kanɛ ut-hɔ kwɔz-ut yoor [40]. **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** rɔ wu ut-meger kɔ wua nom **ur-ba'as** be-de Shir à. Yeso ro be-de nem rɔ à, **yan-tom-ye Shir** yɛ ro wu m-gu.

Yeso cirig daag

un yan-neke-mɔ un wu

(Mati 4:12-22; Ruka 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ De ken hɔ-de, a tɔwturu **Yohana** un kur-ɔ m-ke'et. Bɔ a tɔwtɛ wu un kur-ɔ m-ke'et à, a rewuru ut-hɔ hiin ká da-de, Yeso cɔwuru n-mɛ un dak-ɔ o-Gariri. Wu doruru ka

* **Bɔr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bɔr-o gaan:2** 1:2 Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bɔr-o gaan:3** 1:3 Hyen komo: Isha 40:3 (ut-Girik). § **Bɔr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: 2Gwm 1:8. * **Bɔr-o gaan:11** 1:11 Hyen komo: Taka 22:2; Bɔng 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 9:7; Ruka 3:22.

dak-o, wu ro un rure un hun-ne **Ma-tò m-Rerem** tò Shir. ¹⁵ Wu ro m-zee, “Ho-de un ko-Gwomo Shir wosonté, de wu heté m-rwuun un gwomo-tò un wu ne à. Ho'os nò **ba'as-ut** nò, nò muun, nò kon wu. Nò dek **Ma-tò m-Rerem** tò Shir tò a nò m-rure à.”[†]

¹⁶ De ken hò-de, wu ro un dore un riib-o un Mar-o o-Gariri. Wu hyanuru ye ken yan-ship un jan-ye nen yoor. Jin-tò un ye Simon un Andarawus heno un wu. Ye ro un neks ut-yo n-me o-mar. ¹⁷ Yeso zeeru ye, “Dond nò me, man muut nò yan-neke-m re remen nò hantuté hun-ne ye doruté còw-yo Shir.” ¹⁸ Bò Simon ne hogute ma-tò un wu à, ye ho'osuru yo-tò un ye hór-m-hór. Ye arguru wu m-dore.

¹⁹ Bò ye doruté wu à, ye arguru un co hiin. Wu dooru m-hyan un ye ken yan-ship un jan-ye. Jin-tò un ye **Yakubu** un **Yohana**, yakar Zebedi. Ye ro n-me o-hat. Ye ro un ja'as-de ut-yo. ²⁰ Bò Yeso hyente ye à, wu zeeru ye haan ye dore wu. Ba un naas o-da, ye yaguru tat un ye (Zebedi) n-me o-hat mosse un ya-ur-guwus ne. Ye arguru wu m-dore.

Yeso ruutte ko-ya-ut-kot

(Ruka 4:31-37)

²¹ Yeso un yan-neke-mò un wu ne còwuru bò-o o-Kapanahum. Bò **Hò-de ur-Wuwe** woonte à, Yeso còwuru un **kuke-o un yoos un Ma-tò Shir**. Wu yoosuru ye kané. ²² Ye bopuru o-nu un yoos-de un wu, remen wu yoosute ye untun ko-gwomo. De nom untun de un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** á. De ma un ye, yoos-de rott m-'wons á.[‡]

²³ Ye kané un **kuke-o un yoos un Ma-tò Shir**, wu ken net-wu ro kon wu ko-ya-ut-kot da'e ur-hi à. Ba un naas o-da wu sherguru us-kan. ²⁴ Wu zeeru, “¿Ya mosse te un wò ne, wò Yeso ko-ya-o-Nazaret? ¿Wò un haan te o m-sabarse? Te nepste wò, **Wò ro ko-wan-ba-m-kukop wu Shir!**”

²⁵ Bò ka net-wu zette kaane à, Yeso hurguru ko-ya-ut-kot ut-gaag. Wu zeeru wu, “Res nò, nò ru un hi-de un wu!” ²⁶ Bò ka ko-ya-ut-kot-wu hogute ma-ut Yeso à, wu soru ka net-wu n-dak. Ka net-wu taknuru us-zap. Ka da-de ne, wu sherguru us-kan, ko-ya-ut-kot ruuru un hi-de un wu.

²⁷ Kap o un hun-ne ye ro kané à, ye hyanuru hyat-tò takné à. Ye ma'asuru un cot-se un hi un de un ye. Ye zee, “¿A'a, yan yo ne kaane? Yoos-de un wu ro un hon. Ma-tò un wu ro m-'wons ne, har **ya-ut-kot** ro un m-nom o-dorotte un ma-tò un wu ne.” ²⁸ Bò un kaane, Yeso ruuru ur-jin hór-m-hór un kap hon un dak-o o-Gariri.

Yeso taasute ko-moon Simon gom

(Mati 8:14-17; Ruka 4:38-41)

²⁹ Yeso un yan-neke-mò un wu ne, mosse un **Yakubu** un **Yohana** ne rwuunuru un **kuke-o un yoos un Ma-tò Shir**. Bò wu rwunte à, wu còwuru un den-o Simon ne un Andarawus. ³⁰ Ko-moon Simon ro domb. Wur-o dengute wu o-ra. Bò Yeso tuwte ká hur-o à, ba m-naas o-da, ye ruru wu ma-tò un wur-o un wu. ³¹ Bò Yeso hogute à, Yeso hyogburu be-de un wu. Yeso bopuru wu o-kom. Yeso 'yonsuru wu. Gom arguru m-ta, har wu regturu Yeso ne un or un wu ne ne.

Yeso taaste gom-se un hun-ne deen

(Mati 8:14-17; Ruka 4:38-41)

³² Bò hò-ur hebute à, hun-ne ma'asuru Yeso un deke un ya-us-gom, kap un ye **ya-ut-kot** da'e ur-hi ne à. ³³ Ya-o-bò morgungu un ish ye hyenet. ³⁴ Wu taasuru ya-us-gom deen kò wu ke un gon gom-o un wu ne. Wu ruuturu **ya-ut-kot** deen. Wu yage **ya-ut-kot** ye teperte á, remen ye nepste wu ro **Wà-wu Shir**.

Yeso rworog Ma-tò Shir un dak-o o-Gariri

(Ruka 4:42-44)

³⁵ Un **kan-o** o-kiit, cin ba ish-o un gas. Yeso inuru. Wu còwuru o-kot be-de ba un net. Kané Yeso kòne Shir. ³⁶ Bò wu ruute kané à, Simon ne un or un wu ne ye rwuunuru Yeso o-hoob. ³⁷ Bò ye hyente wu à, ye zeeru wu, “Kowan wu ro wò o-hoob.”

³⁸ Wu zeeru ye, “A cùw nò un bò-tò ro o-co à, um rurut Ma-tò Shir kané tomso. O rwò'e um haante.” ³⁹ Yeso komuru dore un hon un dak-o o-Gariri kap, wu ro un kò'ot un Ma-tò Shir un kuke-tò un yoos un Ma-tò Shir. Wu ruuturu **ya-ut-kot** un hi-tò un hun-ne.[§]

Yeso taasute ko-cim, cim-tò un wu

(Mati 8:1-4; Ruka 5:12-16)

⁴⁰ De ken hò-de, wu ken ko-**cim**-wu haanuru us-kon be-ur Yeso. Wu kwukturu un her-o Yeso. Wu zeeru Yeso, “Urege o conog, wò hoks me m-taase un gom re.”

[†] **Bòr-o gaan:15** 1:15 Hyen komo: Mati 3:2.

[‡] **Bòr-o gaan:22** 1:22 Hyen komo: Mati 7:28-29.

[§] **Bòr-o gaan:39**

1:39 Hyen komo: Mati 4:23; 9:35.

⁴¹ Yeso hoguru 'wɔn-de ʉn wʉ, Yeso tabburʉ o-kom, wʉ ci'uru ká ko-**cim**-wʉ, Yeso zeeru wʉ, "ʉm ɔnɔg, ka **cim**-tɔ te." ⁴² Yeso rɔ ʉt-ma, **cim**-ʉt taaru ka neɛ-wʉ ba ʉn naas o-da. Wʉr-o ʉn wʉ warguru por por.

⁴³ Yeso nakuru wʉ ʉt-tɔ, ka da-de Yeso yagu wʉ aragte. ⁴⁴ Yeso zeeru wʉ, "Wɔ jar o rur rii-yo kɔre á. Amba neke o kutɛ wan-**Cɔw ʉn kɔn-se Shir** hi ʉn du bɔ a taasʉ wʉ ʉt-**cim** à. O **sekeseke**-tɔ **Mosa** zee à. Ka bɔ-o hun-ne he m-nap unze a taasʉtʉ wʉ ʉt-**cim**."* ⁴⁵ Amba ka net-wʉ ruuru, wʉ taknu rwɔr ʉn ka ma-tɔ kɔ kene. Wʉ ma'asuru m-rure ʉn hun-ne rii-yo nɔme à. Bɔ a taase wʉ **cim**-tɔ ʉn wʉ à, har Yeso wʉ do hoks m-cɔw o-bɔ a hyenet wʉ á. Amba wʉ she'etunuru reeno o-kot. Hun-ne ye ʉn kɔ kene ye ma'asuru m-ha be-de ʉn wʉ.

Bɔr-ʉs yoor

Yeso 'yonstɛ ko-ryam

(Mati 9:1-8; Ruka 5:17-26)

¹ Bɔ hɔ-ʉt doote à, Yeso muunuru komo bɔ-o o-Kapanahum. Hun-ne hoguru wʉ muunte o-hur. ² Bɔ ye hogute à, ye mɔrguru deen be-de wʉ comse à. A ʉn kum be-de ʉn hwɔ o-na á, remen mɔor-tɔ ʉn hun-ne. N-me n-dɔ ne hun-ne shiiste. Wʉ ro ye m-rure ʉn Ma-tɔ Shir. ³ Ye ken ye dooru m-nekne ʉn ko-ryam ne. Nen nass-ye dekke wʉ n-te o-kerem. ⁴ Amba remen mɔor-tɔ ʉn hun-ne, ye kum be-de m-cɔw ye woot be-ur Yeso á. Bɔ ye hyente kaane à, ye daaru n-ton ʉr-dɔob, ye pyaaru ʉr-hek n-ton be-de Yeso rɔ à. Bɔ ye pyeete ʉr-hek à, ye tuwturu ko-ryam n-me o-kerem ne o wʉ rotte domb à. ⁵ Bɔ Yeso hyente rii-yo ye nɔme à, wʉ napuru unze ye shereg ʉn wʉ. Wʉ zeeru ko-ryam, "Nay re, ʉn sokstɛ **ba'as**-ʉt ru."

⁶ Tɔ, ye ken yan-Yoos-de ʉn **karamsa**-o **Mosa** ye ro kanɛ tara. Bɔ ye hogute ma-tɔ Yeso zee ko-ryam á, ye zeeru ʉn hur-de ʉn ye, ⁷ "¿Ya hante ka neɛ-wʉ zeet kaane? Wʉ yo'ogte Shir. Wan wʉ bɔ'ose sokse ʉn hun-ne **ba'as**-tɔ ʉn ye se Shir ʉn hɔn-de ʉn wʉ."

⁸ Ba ʉn naas o-da, Yeso napuru barag-se ʉn ye kap ʉn kut-o ʉn wʉ. Wʉ zeeru ye, "¿Remen yan o notte ʉs-barag kaane ʉn hur ʉn nɔ? ⁹ ¿Ya jiishe, a zee ko-ryam 'A soksutʉ wɔ **ba'as**-ʉt ru,' kɔ a zee wʉ, 'Inɛ ge, o mos kerem-o ru, o arag jo?'" ¹⁰ Yeso dooru ye m-zee, "Tɔ, yage ʉn kutu nɔ, nɔ nept unze me **Wà-wʉ ʉn neɛ** rɔ m-wɔns ne, me bɔ'ose sokse ʉn hun-ne **ba'as**-tɔ ʉn ye." ¹¹ Bɔ wʉ zette kaane à, wʉ zeeru ko-ryam, "Inɛ ge, o mos kerem-o ru, o arag jo." ¹² Ka neɛ-wʉ inuru ge, wʉ mossuru kerem-o ʉn wʉ. Wʉ ruuru ʉn yish-ye ʉn hun-ne har ye bɔpuru nu. Ye sekemsuru Shir ʉr-bongon ʉr-bongon. Ye zeeru, "Wuuu, tɛ wet m-hyan kaane á."

Yeso ak Rewi

(Mati 9:9-13; Ruka 5:27-32)

¹³ De ken hɔ-de, Yeso dooru m-ru n-riib o o-mar. Hun-ne ma'asuru m-mɔge be-de ʉn wʉ. Wʉ zeeru ye m-yoose. ¹⁴ Bɔ wʉ komte ye m-yoose á, wʉ inuru wʉ arguru ʉn co. Wʉ hyanuru wʉ ken neɛ-wʉ jin-de ʉn wʉ **Rewi** (wà Arupayes). Wʉ rɔ tara m-senge ʉn kuke-o atɛ ʉn gɔks ʉn hwɔr-ye ʉn tar à. Yeso zeeru wʉ, "Dɔnd me." Wʉ inuru, wʉ doruru Yeso.

¹⁵ Ka da-de, komo Yeso haanuru ʉn hur-o **Rewi** ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ ne. Ye rɔ ʉn re ʉn rii-yo m-re ʉn yan-gɔks ʉn hwɔr-ye ʉn tar ne ʉn ya-ʉt-**ba'as** ne. Gɔn ka hun-ne ye, ye rɔ ʉn dɔre ʉn Yeso ʉt-mɔor ne. ¹⁶ Yan-Yoos-de ʉn **karamsa**-o **Mosa** **Parisa**-ne, ye hyanuru wʉ rɔ m-re ʉn rii-yo m-re be-ur gaan ʉn ya-ʉt-**ba'as** ne ʉn yan-gɔks ʉn hwɔr-ye ʉn tar ne. Ye cituru yan-neke-mɔ ʉn wʉ. Ye zeeru, "¿Remen yan o ne wʉ rotte ʉn re ʉn rii-yo m-re mɔsse ʉn yan-gɔks ʉn hwɔr-ye ʉn tar ne ʉn ya-ʉt-**ba'as** ne?"

¹⁷ Bɔ Yeso hogute kaane à, wʉ zeeru ye, "Ye rɔ ba ʉn gom à ye ʉn hoob-o ʉn ko-yas-baat á, amba ya-ʉs-gom. Me ʉn haan remen kashi ʉn hun-ne á. Me ʉn haan remen ya-ʉt-**ba'as**."

Ma-tɔ o-swɔot

(Mati 9:14-17; Ruka 5:33-39)

¹⁸ De ken hɔ-de, yan-neke-m **Yohana** Wa-m-**Yo'os ʉn hun-ne m-hɔ** ye rɔ o-**swɔot**. **Parisa**-ne ye rɔ m-nɔm kaane tomso. Ye ken hun-ne ye haanuru be-ur Yeso, ye cituru wʉ, "¿Re nɔme yan-neke-m **Yohana** ʉn yan-neke-mɔ ʉn **Parisa**-ne rotte m-nɔm o-**swɔot** remen Shir, amba ye ma ru rɔ m-nɔm á?"

¹⁹ Yeso shasuru ye ʉn sha-mɔ ʉt-ma, wʉ zeeru, "Tɔ, ¿a nɔme kaane? ¿Wa-ur-ge ʉn nay-ne ye ʉn wʉ ne ye yage re ʉn rii-yo m-re mɔsse ʉn wʉ ne? Ay, a nɔme kaane á.

* **Bɔr-o gaan:44** 1:44 Hyen komo: Rewi 14:1-32.

20 Sê de hq-de a he m-dek un ka wa-ur-ge-wu à, ka hq-de o ye he m-yage un re un rii-yo m-re.”

21 Yeso zeeru, “Magund-ur ut a de m-dap be-de un gund-o pu-o á. ¿A mossé ur-ut ur-pu-de ne? Pu-de-ur a yiish ur-ut kyaar, har arag-mo n-ga. 22 Komo yatt-wu he wuus m-ke m-pu mo un tur-o o-ka o-ut á, remen mo pu'e moa caat tur-o o-ka. Ka ke-mo ukse, komo ka tur-o o-ka o naase. Remen kaane, a duus ke-m pu-mo un tur-o o-ka o-pu o.”

Hq-de ur-Wuwe

(Mati 12:1-8; Ruka 6:1-5)

23 De ken hq-de ne, **Hq-de ur-Wuwe**, Yeso ro m-arag un cow n-tete o un kat-o un hyo. Ye ro ur-hew, yan-neke-mo un wu ye taknu m-jet un rop-to un hyo.* 24 **Parisa-ne** hyanuru. Bo ye hyente à, ye zeeru Yeso, “A'a, ¿re nome notte m-jet un rop-to un hyo **Hq-de ur-Wuwe**? ¿Hq-de Mosa zette a nom m-senge un de á?”

25 Yeso zeeru ye, “¿No wet m-karante rii-yo **Dawuda** nome á? ¿Da-o wu hoge mer à, wu un or un wu ne à? Baks no. 26 Da-o Abiyata ro'e ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, **Dawuda** ro m-neke un or un wu ne ne. Wu cowuru Depi-o Shir.† Wu 'wossuru ga-to a esse remen Shir à, to udepe net re á se yan-**Cow un kon-se Shir**, **Dawuda** reeru to har wu ya'uru or un wu ne.”§

27 Ka da-de, Yeso zeeru ye, “Shir nomog Hq-de ur-Wuwe, wu nom de remen a waragte guw-ne ye un de á. Wu nomog ka hq-de, remen wu guut na. 28 Tomso ne, **Wà-wu un net**, wu ro ko-gwomo-wu bo'ose daag un rii-yo a he m-nom un ka **Hq-de ur-Wuwe** de à.”

Bør-ús tet

Wan-kom-o margan

(Mati 12:9-14; Ruka 6:6-11)

1 De ken hq-de, **Hq-de ur-Wuwe**, Yeso dooru m-cow un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu hyanuru wu ken net-wu kané wan-kom-o margan. 2 To, ye ken hun-ne ye ro kané ye conog ye shipk Yeso **ur-ba'as**. Ye ma'asuru Yeso un tuwe un yish ko wua taasú wu ka gom-o o-kom à. Ye dek unze Yeso dosse wu ka gom-o **Hq-de ur-Wuwe**, ye ship Yeso o ka be-de **ur-ba'as**. Ye kumug o ka cow-yo ye hette wu m-heet be-de un piish ut-ma à. 3 Yeso zeeru wan-kom-o margan, “Hyokne o ine ge un co-o un kowan.”

4 Ka da-de ne, wu cituru hun-ne, “¿Ya **karamsa-o Mosa** zee a he m-nom **Hq-de ur-Wuwe**? ¿A nom rii yo-yo, ko o-so-yo? ¿A gu net a doote wu ut-ho, ko de a ho wu?” Ye resuru tek.

5 Wu gwoturu ye gwot-o us-ryaab. Men-ut naasute wu remen cikt-de un ye. Ka da-de, wu zeeru ka net-wu, “Neks kom-o ru.” Wu neksuru kom-o un wu. Gom taaru. 6 Ba un naas o-da **Parisa-ne** ruuru, ye gamuru ut-hi un hun-ne ko-Gwomo **Here** ne ye wu rotte ut-tuw à. Ye hooburu o-cow ye hoot Yeso.

Hun-ne morgute n-riib o-mar

7-8 Yeso inuru mossé un yan-neke-mo un wu ne. Ye haaru n-riib o o-mar. Moor-to un hun-ne deen un dak-o o-Gariri ye doruru wu, har yan-dak-o o-Judiya, un yan-bo-o o-Urusharima ne, dak-o o-Idumiya, un hun-ne ne ye un jit-de un Roog-o o-Joda, raag-o o-Taya o-Sidon ne. Hono o-dak ye haanuru be-de un wu. Ye hogusute kap rem-se wu ro m-nom à. 9 Bo ye morgute à, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu ye essu wu hat-o rek-o, taase moor-to un hun-ne megumse wu. 10 Wu be'esute wu taasute ya-us-gom deen gom-se un ye, har kap ya-us-gom ye ro m-mond be-de un wu ye ci'it wu.* 11 Da-o ye **ya-ut-kot** da'e ur-hi à, hyane Yeso á, ye kwukturu un co-o un wu. Ye zeeru us-kan, “Wu wu **Wà-wu Shir**.” 12 Wu kangsuru ye, ye yage wu m-rwuunte kaane.

Yan-neke-m Yeso nen op un yoor

(Mati 10:1-4; Ruka 6:12-16)

13 Yeso daaguru ye ken yan-neke-mo un wu ye, ye neke, ye deet o-haag un wu ne, yan-neke-mo un wu argu m-ha. 14-15 Wu daaguru nen op un yoor, wu eguru ye ur-jin yan-Tom ye un wu. Ye ma'aste m-neke un wu ne, ye kotute hun-ne Ma-to Shir, ye kumut 'wons-mo un ruut un **ya-ut-kot** un hi-to un hun-ne. 16-19 Jin-to un ye to ka, nen op un yoor-ye wu daage à:

Simon (wu Yeso ru'e ur-jin Bitrus à),

* **Bør-ús yoor:23** 2:23 Hyen komo: Kara 23:25. † **Bør-ús yoor:26** 2:26 ut-Girik: Hur-o Shir. ‡ **Bør-ús yoor:26** 2:26 Hyen komo: Rewi 24:9. § **Bør-ús yoor:26** 2:25-26 Hyen komo: 1Sam 21:1-6. * **Bør-ús tet:10** 3:9-10 Hyen komo: Mark 4:1; Ruka 5:1-3.

Yakubu (wà Zẹ̀bẹ̀di),
 ụn heno ụn wụ **Yohana** (yẹ wụ ru'ẹ ụr-jin yakar Buwanajis à, yakar-yẹ ụt-dàkàr),
 tomso
 Andarawus, ụn
 Pirip,
 Bataromi, ụn
 Matiyos,
 Tomas,
Yakubu (wà Arụpayes), ụn
 Taddiyus, ụn
 Simon (ya o-**Kan'ana**), tomso
 Yahudas Iskariyoti wụ (wụ ya'ase Yeso ụn kom-tò ụn ya-ut-yage à).

Yeso ụn Beruzabur

(*ko-Gwomo-wụ ụn ya-ut-kot ne*)

(*Mati 12:22-32; Ruka 11:14-23; 12:10*)

²⁰ Ka da-de, Yeso cõwuru o ken hur-o, komo moor-to ụn hun-ne dooru m-go'onę be-de ụn wụ, har wụ kum da-o ụn re ụn rii-yo m-re ụn yan-neke-mo ụn wụ ne á. ²¹ Da-o or ụn wụ ne hoge kaane à, ye ruuru ye bupt wụ. Ye ụn nom kaane remen ye ken hun-ne ye ro m-zee, "Wu ro kus kus."

²² Yan-Yoos-de ụn **karamsa-o Mosa** ye kergene bo-o o-Urusharima à, ye zeeu, "**Ko-Gwomo-wụ ụn ya-ut-kot** daag wụ ur-hi. Ụn beeb-de ụn **ko-Gwomo-wụ ụn ya-ut-kot**† o wụ rotte ụn ruut ụn ya-ut-kot."[‡]

²³ Bọ Yeso hogute ma-to ụn ye à, wụ aguru ye be-de ụn wụ. Ka da-de ne, wụ cituru ye. Wụ zeeu, "¿Re o ne **ko-Gwomo-wụ ụn ya-ut-kot** he ruut ụn hi ụn de ụn wụ?" Bọ wụ citte ye kaane à, wụ taknu ye m-yoose ụn sha-mo ut-ma. ²⁴ Wụ zeeu, "Urege hun-ne ye ụn o ken dak-o wongute ye ro ur-gun kur-ut ut-kur ụn hi ụn de ụn ye, cakru-mo ka dak-o hette. ²⁵ Kaane o, hun-ne ye ụn o ken hur-o, ye wonge kur-ut ut-kur. Ye ma'asuru m-dum ụn hi ụn de ụn ye, caage-mo ka, ka hur-o hette. ²⁶ Gwomo-to ụn **ko-Gwomo-wụ ụn ya-ut-kot** komo, to wonge kur-ut ut-kur, to ro m-dum, jesse-mo, to he'e. ²⁷ Yatt-wu he m-cow ụn hur-o ụn ko-beeb-wu kuuste saw-to ụn wụ á, se wu shipste wu ur-takan. Wụ geks ka da-de ne, wụ cakarsute hur-o ụn wụ. ²⁸ Nip-o me no m-rure, Shir a sokse hun-ne kap **ba'as-to** ye nome wu à, o-yo'og ne o ye nome wu à, ²⁹ amba wu yo'oge **Kukt-o Shir** à, a sokse ka net-wu **ba'as-de** ụn wu á. Ka **ba'as-de** dea she'et be-de ụn wu ko o ke da-o."[§]

³⁰ Yeso ụn rwor kaane, remen ye zeeu, "**Ko-Gwomo-wụ ụn ya-ut-kot** daag wụ ur-hi."

Inu Yeso ụn hen-ne Yeso ne

(*Mati 12:46-50; Ruka 8:19-21*)

³¹⁻³² Hun-ne ụt-moor ne ro tara tara. Yeso ro n-tete o ụn ye. Wụ ro ye ut-ma, inu ụn wụ wõnurụ ụn hen-ne ye ụn wụ ne. Ye esuru n-do. Ye tomuru wu ruwun wu nom ut-ma ụn ye ne. Wụ ken wu zeeu wu, "Inu ru wu ka ụn hen-ne ru ne n-do. Ye ro ụn hoob-o ru."

³³ Wụ shasuru ye, wụ zeeu, "¿Wan wu ne ro inu re ụn hen-ne re ne?"

³⁴ Wụ gutruru hun-ne ye hwõ wu n-tete o ụn ye à. Wụ zeeu, "Inu re wu ka ụn hen-ne re ne. ³⁵ Wụ nome rii-yo Shir cone à, campo, ko ne'a, wu ro heno re, wu ro komo inu re."

Bør-qs nass

Wan-kap ụn go

(*Mati 13:1-9; Ruka 8:4-8*)

¹ Yeso inuru eso, wu ruuru n-riib o o-mar, komo wu taknu yoose ụn hun-ne. Ye moorguru deen be-de ụn wu. Bọ ye moorge deen à, wu cõwuru o-hat wu she'eturu n-me ụn o n-te o-mar. Hun-ne ro o-zang n-riib o o-mar.* ² Wụ yoosuru ye us-rem ut-moor ne ụn sha-mo ut-ma. ³ Wụ zeeu, "Raks no, no hogute ma-to um he no m-rure à. Wụ ken net-wu ruug o-pup kap ụn go. ⁴ Wụ ro ụn kap ụn go, ye ken go-ye he'enuru n-riib n-cow. Yege-no haanuru, ye corogsuru ye. ⁵ Ye ken go-ye he'enuru be-de ut-ta'ar be-de ụn ba m-hu deen. Ba ụn naas o-da, ye poturu remen dak-o rott ur-duw kané á. ⁶ Da-o ho-ur dakne à, ye kakuru, remen geer-se ụn ye cow n-dak á. ⁷ Ye ken go-ye he'enuru

† **Bør-qs tet:22** 3:22 ụt-Girik: Beruzabur   ‡ **Bør-qs tet:22** 3:22 Hyen komo: Mati 9:34; 10:25.   § **Bør-qs tet:29** 3:29 Hyen komo: Ruka 12:10.   * **Bør-qs nass:1** 4:1 Hyen komo: Ruka 5:1-3.

be-de yokor-ús rø à. Ye pötürü, ye bõ'osuru. Yokor-ús tũpnuru, se megumsuru ye, ye hoge m-sok har ye dukr ur-bon ne á. ⁸ Ye ken go-ye he'enuru be-de ut-wuur. Ye poturu. Ye bõ'osuru ur-bon ne. Ye dukuru. Ye nõmuru ya'ane. Ye ken ye ur-kwooz un op [30]. Ye ken ye kwooz-ut tet [60] kò kwooz-ut taan [100]."

⁹ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Kap wu rø ut-to ne to m-hoge à, wu hoge."

Rii-yo hantë riig-mo un

sha-mo ut-ma à

(Mati 13:10-17; Ruka 8:9-10)

¹⁰ Da-o hõr-o, Yeso ro un hõn-de un wu. Ka op un yoor-ye, yan-neke-mo un wu, un ye ken ye ne, ye haaru be-de un wu ye hwooru wu n-tete. Ye cituru wu yo ka sha-mo ut-ma to rø à. ¹¹ Wu zeeru ye, "Nõ ye ya'ase Shir hur-ur nõ à, nõ ye Shir ya'e nõ nept ma-to un gwomo-to un wu. Ye ya'ase Shir hur-de un ye á, ye a m-yoose un sha-mo ut-ma. ¹² Remen a shoostë Ma-to Shir:

" 'Yea hyen yo me m-nom á

amba yea hoks m-nap un yo me m-nom á.

Yea hoge yo me m-zee à, amba yea nep á;

taasu ye waktune be-de Shir a soksutë ye ut-ba'as.' "†

Bõ ma-to un ka wan-kap un go wu rø à

(Mati 13:18-23; Ruka 8:11-15)

¹³ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Urege nõ nap ka sha-mo ut-ma to á, nõa nep o ka sha-mo ut-ma to kusse á. ¹⁴ Ka wan-kap un go wu, Ma-to Shir to wu rø m-kap. ¹⁵ Ye ka go-ye ye he'ene n-riib un cow à, no corogsuru ye, sha-mo un ka hun-ne ye mo ka, ye a rure Ma-to Shir à. Ye hogusse, ba un naas o-da, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wõõuru, wu deksuru to. ¹⁶ Kaane o tomo, ka go-ye, ye a kape n-te ut-ta'ar à, sha-mo un ka hun-ne ye mo ka, ye hoge Ma-to Shir à. Ba un naas o-da, ye goksuru to o-zak o-zak. ¹⁷ Amba ye ess to ur-hur á. Bõ ye she'ette hiin à, ye ho'osuru to. Yo ka un kor remen koob-ur bok ye, komo hun-ne suutu ye us-cenene unze ye gokste Ma-to Shir, ye hoks gaag ut-men á. ¹⁸ Ka go-ye, he'ene n-te un yokor á, ye rø ka ye hoge Ma-to Shir à. ¹⁹ Amba hoob-o un rii-yo un hõno o-dak yo rwõ'uru ye un co. A rø ye m-raks un gop-de un hoob-o o-kwum. Komo un gop-de un se ken rem-se, se naasuru Ma-to Shir un hur-de un ye. Remen kaane, se wenuru m-duk. ²⁰ Ka go-ye, ye a go'e be-de ut-wuur à, ye rø ka ye hoge Ma-to Shir à, har to she'eturu un hur-de un ye, to nõmuru ur-bon be-de un ye. Un hur-de un wu ken wu, ya wu rø untun ka go-yo yo rø m-kum un ya'ane ur-kwooz un op [30] à. Un hur-de un wu ken wu komo yo rø m-kum kwooz-ut tet [60]. Un hur-de un wu ken wu, yo rø m-kum kwooz-ut taan [100]."

Sha-mo un ma-to ur-pitirra

(Ruka 8:16-18)

²¹ Ka da-de, Yeso cituru ye, "¿A un daps ur-pitirra remen a hokte de o-shaar? ¿Kõ un kus-o o-kwuur? Ay, amba remen a sekt de n-ton be-de a he m-hyan à. ²² Bõ un rii-yo rø wukusse à, rwuun-mo yo he'e cas cas. ²³ Kap wu rø ut-to ne to m-hoge à, wu hoge."

²⁴ Yeso dooru ye m-rure ut-ma. Wu zeeru, "Baks nõ yo nõ hoge à ur-bon ne. Kõk-de o mesute wu ken wu à de a hette wõ m-me'esse, har a doo wõ. ²⁵ Ko-wan-rii, wu a m-do'e. Wu rotte ne á, kõ ya o-rii-yo yo wu rotte hiin à, a rumus yo, a yage wu ut-kom m-zar."†

Sha-mo un ma-to un go-ye potne à

²⁶ Yeso dooru ye un rure ut-ma. Wu zeeru, "**Gwomo-to Shir** ya to rø untun ko-ya-tom wu kape go un kat-o un wu à. ²⁷ A rewuru ut-hõ, go poturu, ye bõ'osuru, wu nap bõ takne á. ²⁸ O-dak un hi un de un o, o rø m-ya rii-yo m-re. Potõn-mo rø ur-takan. Ye pote, ye dukuru. Ujime ye nõmuru ya'ane. ²⁹ Da-o kat-o nense, wu tomuru ya-m-ce un kunt-de m-ce ne remen kat-o wooste m-ce."‡

Sha-mo un ma-to

un ya'ane-yo o-mosta

(Mati 13:31-32,34; Ruka 13:18-19)

³⁰ Yeso zeeru ye, "¿Un yaane um hette m-hongse **Gwomo-to Shir**? ¿Ya un ma-to ne um hette m-rwunte un sha-mo un to? ³¹ Gwomo-to un wu to rø untun ya'ane-yo o-mosta yo a go'e n-dak à. Kõ de nomte yo jiishte ya'ane kap us-rek à. ³² Yo jiishuru kap o un

† **Bør-ús nass:12** 4:12 Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik). ‡ **Bør-ús nass:21** 4:21 Hyen komo: Mati 5:15; Ruka 11:33. § **Bør-ús nass:22** 4:22 Hyen komo: Mati 10:26; Ruka 12:2. * **Bør-ús nass:24** 4:24 Hyen komo: Mati 7:2; Ruka 6:38. † **Bør-ús nass:25** 4:25 Hyen komo: Mati 13:12; 25:29; Ruka 19:26. ‡ **Bør-ús nass:29** 4:29 Hyen komo: Jowe 3:13.

gugoog-o, a go'e n-me o-wak à. Yo nomuru caari-se ʉs-jet, har no ro m-cire ʉn se ye ce ʉt-kur."

³³ ʉn sha-mo ʉt-ma deen gon to ka, Yeso rure ye Ma-to Shir hond hond bo ye he hoks m-nap à. ³⁴ Wu ruru ye rii á, se de ʉn sha-mo ʉt-ma ne. Amba pakse o, wu ro ʉn rwunte ʉn yan-neke-mo ʉn wu koyan.

*Yeso reŕte m-yo m-ho ne
(Mati 8:23-27; Ruka 8:22-25)*

³⁵ Ka da-de ne m-rim, Yeso zeeru yan-neke-mo ʉn wu, "Haan a pes no jit-de o-mar."
³⁶ Yan-neke-mo ʉn wu ye yagnuru hun-ne, ʉt-moor ne ye cowuru o-hat be-de Yeso ro à. Ye nekuru. To ken hat-to ro kon tomso ne ʉt-rek-to. ³⁷ Ye ro m-neke, caari-mo m-yo taknuru. Ho-m ro m-tam o-hat. Mo ro m-he'ebé n-me har mo ʉn he de m-shoos o-hat. ³⁸ Yeso ro m-rew n-me o-hat so ʉr-tur ʉn jim. Hi-de ʉn wu ro russe ʉn rii-o atte ʉn rus ʉr-hi à. Ye 'yonsuru wu. Ye zeeru wu, "Wa-ur-Yoos, ashi! ¿Wo was á? Te ka he m-sabarse!"

³⁹ Ka da-de, wu inuru m-rew, wu hururu m-yo ʉt-gaag. Wu zeeru o-mar, "Res temb." Yo-m resuru tek. Mar-o resuru temb.

⁴⁰ Wu zeeru ye, "¿Yan yo hante notte ʉn hoge o-gyer? ¿Har m-moka no sher be-de Shir á?"

⁴¹ Ye hoguru o-gyer deen. Ye zeeru hi ʉn de ʉn ye, "Wuuu, ¿Ya ʉn gon net-wu kaane wu yo-m ro wu o-dorotte m-ho ne?"

Bɔr-ʉs taan

*Taas ʉn gom-o ʉn
wu ya-ʉt-kot da'e ʉr-hi à*

(Mati 8:28-34; Ruka 8:26-39)

¹ Yeso ʉn yan-neke-mo ʉn wu ne pasuru de ka jit-de o-mar de, ʉn dak-o o-Garasa.
² Da-o Yeso ru'e o-hat à, ba ʉn naas o-da, wu ken net-wu ro kon wu ko-**ya-ʉt-kot** da'e ʉr-hi à. Wu rwuunuru be-de ʉs-saag, wu go'onute ʉn Yeso ne. ³ Wu ro m-ma'as m-she'et ʉn pak-to ʉt-ta'ar be-de a m-jok ʉt-u à. Wu ro m-gege á ko ʉt-kwom. ⁴ Ko a gegurse nase ʉn wu ʉt-kom ne ʉt-kwom ʉt-kwom, wu jetemse to war war. Yatt-wu ro wu m-hoks m-gaag á. ⁵ Ko de ke da-de, m-tet m-how ne, wu ro n-te ʉn saag-se ʉn pak-to ʉt-ta'ar, n-ton ʉt-haag. Wu ma'asuru ʉs-kan kane. Wu ro m-monomse ʉn hi ʉn de ʉn wu ʉt-ta'ar ʉt-ta'ar.

⁶ Da-o wu hyambe Yeso à, wu kawuru Yeso o-rek. Wu woburu. Wu kwukturu ʉn co Yeso. ⁷ Wu sherguru ʉs-kan. Wu zeeru, "Yeso, **Wà-wu Shir**, n-ton, ¿ya da wo ʉn me ne? Hakkure, ʉm mossute wo ʉn Shir ne, wo 'ya me ʉr-koo á!" ⁸ Wu ʉn zee yo ka remen Yeso zeste ko-**ya-ʉt-kot**, "Ru no ʉn hi-de ʉn ka net-wu."

⁹ Bo ka net-wu konte Yeso à, Yeso cituru wu. Yeso zeeru wu, "¿Jin ʉn du ro waane?" Wu shasuru Yeso, " 'Timb,' me wu ʉn hon-de á, te deen." ¹⁰ Wu konuru Yeso komo wu zeeru, "Yeso hakkure, taasu o yen te ʉn ka be-de."

¹¹ ʉn ka be-de ne, caari-o ʉn kur-o ʉn arede ro ʉt-re n-ton ʉr-haag. ¹² Ya-ʉt-kot konuru Yeso. Ye zeeru, "Yeso tuwut te be-de ʉn arede yage te cuwut ye." ¹³ Yeso ya'uru ye o-cow. Ya-ʉt-kot ruuru be-de ʉn ka net-wu, ye cowuru ʉn hi-to ʉn arede. Kur-o ʉn arede dugus yoor [2,000]. Arede yirigburu o-mar. Bo ye yirigbute à, ye duuzburu n-me o-mar. Ho-m reeru ye kap.

¹⁴ Bo yan-gut-de ʉn arede hyente rii-yo nome à, ye somuru ʉs-rek, ha-mo ʉn bo-o ro yow yow à. Ye runduru ya-o-bo ʉn riib-se ʉn o ne ka ma-to. Hun-ne rwuunuru, ye hyenet rii-yo kore à. ¹⁵ Ye haanuru be-ur Yeso, ye hyanuru wu **ya-ʉt-kot** ro daage ʉr-hi à. Wu ro tara ʉn gund-o ʉn wu ne hokke ʉn weer-se ʉn wu ne. Ye hoguru o-gyer. Ye hyanag ʉt-hyat. ¹⁶ Komo ye hyane rii-yo kore ka net-wu ya-ʉt-kot da'e ʉr-hi à, ʉn ka arede-ye ne ʉn yish-ye ʉn ye á, ye ruru hun-ne ye rwuune so o-bo à rii-yo kore à. ¹⁷ Ye taknu kon-ʉs Yeso wu yaksu ye dak-o ʉn ye.

¹⁸ Yeso ro m-cow o-hat wu yagute ka dak-o o ka. Ka net-wu ne wu **ya-ʉt-kot** ro daage ʉr-hi à konuru Yeso 'ye wu o-cow wu dorute wu. ¹⁹ Amba Yeso dek ma-to ʉn wu á. Yeso zeeru, "Ji o-hur be-ur yan-yen-du du. O rure ye rem-se Wan-Koyan nomu wo à, ʉn bo wu hyane 'won ʉn du à." ²⁰ Ka net-wu arguru m-neke. Wu taknu rwor ʉn ka ma-to ʉn ka dak-o o a m-zee *Bq-ut Qp* à. Wu ro m-rwor ʉn ka rem-se ʉt-moor ne se Yeso nomu wu à. Hun-ne kap ye bopuru ʉs-nu remen ye hogute rii-yo ʉt-hyat.

*Yeso taasute nen yoor gom-se ʉn ye
(Mati 9:18-26; Ruka 8:40-56)*

²¹ Komo Yeso cōwuru o-hat wu dooru m-pas un jit-de o-mar. Bō wu woobute à, hun-nē deen morguru be-de un wu n-riib o-mar. ²² Wū ken neŧ-wu haanuru, jin-de un wu Jaros. Wan-gaan be-de un yan-co ye un kuke-o atŧe un yoos un Ma-tō Shir à. Bō wu hyente Yeso à, wu kwukturu un co-o un wu. ²³ Wū gapursuru Yeso, wu zeeru, “Yeso, me ka haane be un du. Wà re wan-ne'a-wu rō un kom-tō Shir. Um çonog o he, o ci wu un kom-ut ru kō ka gom-o rō m-ta à, wu nom hogō.” ²⁴ Yeso arguru wu m-dore. Ye arguru m-neke. Hun-nē deen doruru Yeso. Ye ro wu m-megemse.

²⁵ Wū ken ne'a-wu ro kon wu gom bope à, hak-us op us-voor [12] hyō-m ro m-du un wur-o un wu. ²⁶ Wū swogōg ur-kōob deen un kom-tō un ya-us-ba'at ut-moor ne. Bō un rem-se wu rotte un kom-tō un wu à, kap o un se se teeste un hoob-o us-baat remen gom-o un wu teet. Gom ro wu m-muun n-hwuk n-hwuk. ²⁷ Wū hogusute Yeso ro un taas us-gom. Wū pa'anuru so un jim-de un wu n-me un moor-tō un hun-nē wu ci'it gund-o Yeso. ²⁸ Wū zeeru un hur-de un wu, “Kō bō un gund-o Yeso o de um ci'e, o bo'osute gom re teet.” ²⁹ Bō wu ci'ite gund-o Yeso à, hyō-mō un wu arguru m-ka ba un rem. Wū hoguru un wur-o un wu gom taag.

³⁰ Ba un naas o-da, Yeso napuru Shir ruutte se ken myot-se un wur-o un wu, wu napuru unze wu ken ci'ig wu. Wū byanduru n-me un moor-tō un hun-nē wu nept wu ci'e wu à. Wū zeeru, “¿Wan wu ne ci'e me o-gund?”

³¹ Yan-neke-mō un wu zeeru wu, “Gwōt ka moor-tō un hun-nē tō. ¿Wa nep neŧ-wu ci'e gund-o ru?”

³² Ka da-de, wu gutruru remen wu hyenet wu nome kaane à. ³³ Ne'a tomso, bō wu nepte rii-yo takne un wu ne à, wu haanuru gyer-o-gyer. Wū ro us-zap. Wū kwukturu un co Yeso, wū ruru wū bō un rii-yo takne à. ³⁴ Yeso zeeru wu, “Wà re, wan-ne'a bō o sherte un me ne à, gom ru taag. Ji o-hur, hur-ur gaan. Qa do m-muun á.”

³⁵ Wū ro ut-ma, ye ken ye rwuunuru un hur-o un wan-co-wu un kuke-o atŧe un yoos un Ma-tō Shir à. Ye zeeru ka wan-co-wu, “¿Yan yo wōtte un rangse un Wa-ur-Yoos? Wà ru wan-ne'a mereste.”

³⁶ Kō de ye zette kaane, unze wà wan-ne'a mereste à, Yeso was un tō ne á. Wū zeeru wan-co, “Yage o-gyer. Sher hur-ur gaan cot.”

³⁷ Bō Yeso ruru wu kaane à, ye arguru m-neke un ka neŧ-wu ne, amba Yeso dek hun-nē á, se Bitrus, un **Yakubu**, un **Yohana** (heno **Yakubu**) ne. ³⁸ Bō ye wote un hur-o Jaros à (wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-tō Shir** à), Yeso 'wossuru hun-nē kanē deen. Ye ro us-'won. ³⁹ Bō wu tuwte à, wu zeeru ye, “¿Remen yan o notte us-'won? Ay, wan-ne'a-wu mar á. Rew-mō wu rotte.” ⁴⁰ Ye nemsuru wu nemes-tō o-yo'og. Wū ruuturu bō un ye ro kanē kap à n-dō. Wū dekurū bō un tato-o un wan-ne'a un inu un wan-ne'a ne un ye ka nen tet ye ne ye wu rotte m-neke un ye ne à. Ye cōwuru be-de ur-u. ⁴¹ Yeso bopuru kom-o un ka wan-ne'a-wu. Wū zeeru wan-ne'a, “Tarita kumi!” (Wata, “Wan-ne'a, um zegg, inē ge!”) ⁴² Ba un naas o-da, wan-ne'a inuru ge. Wū yawguru un na-se un wu. Hak-se un ka wan-ne'a-wu op us-voor [12]. Kōwan bōpu o-nu. Rem-se ut-hyat se ka ye hyane. ⁴³ Yeso kangsuru ye. Wū zeeru, “Nō jar nō rure neŧ á, amba 'ya nō wan-ne'a rii-yo m-re.”

Bor-ús cind

*A yagute Yeso ut-yage un bō-o un wu
(Mati 13:53-58; Ruka 4:16-30)*

¹ Yeso inuru un ka bō-o, wu warguru un bō-o un wu o-Nazaret. Yan-neke-mō un wu nekurū un wu ne. ² Bō **Hō-de ur-Wuwe** woonte à, wu taknu yoose un hun-nē un **kuke-o un yoos un Ma-tō Shir**. Hun-nē morguru deen. Bō ye hogute wu à, ye bopuru us-nu. Ye zeeru,

“Ka neŧ-wu ne, ¿ke ne o wu kume ka nap-se kaane? Gwōt gon caari-tō ut-hyat tō wu rō m-nom à! ³ Ashi, ¿wu wu ka wan-shaab? ¿Wà **Meri**, sek-wu **Yakubu** ne un Yosi ne, Yahudas ne, Simōn ne? Hen-nē ye un wu ne, yan-ne'a-ne ye rō kōn kanē be un na.” Ka da-de ne, ye kuturu Yeso ut-yage.

⁴ Ka da-de, Yeso zeeru ye, “Kō kenē a m-bōm un wan-rwōr un Ma-tō Shir, amba yan-bō-o un wu, be-de a mate wu à, kō wu rō un rwōr un Ma-tō Shir, ye rō m-was un tō ne har ye bupt tō á.”* ⁵ Yeso wu hoks nom ut-hyat kanē á, se de ya-us-gom hiin ye wu ci'e un kom-tō un wu à, gom-us taaru ye. ⁶ Wū bopuru nu. Wū hyanag hyat-tō un yan-bō-o un wu remen kōob-de un m-sher be-de un wu. Wū dorguru ut-bō tō rō o-zang à. Wū masuru un yoose un hun-nē Ma-tō Shir.

* **Bor-ús cind:4** 6:4 Hyen komo: Yoha 4:44.

Yeso tɔmog nen op un yoor

(Mati 10:5-15; Ruka 9:1-6)

⁷ Wɔ agnɔrɔ yan-neke-mɔ ʊn wɔ nen op un yoor [12] be-ur gaan. Wɔ taknɔ tɔm-se ʊn ye yoor yoor; ye yoose hun-ne Ma-to Shir. Wɔ ya'uru ye 'wɔns-mɔ ʊn ruut ʊn **ya-ut-kot** ye da'e ʊn hi-to ʊn hun-ne à.

⁸ Wɔ nakuru ye ut-to, wɔ zɛru ye, "Nɔ ine m-neke, nɔ jar nɔ dek rii á, se ko-yo m-neke, nɔ he m-dek. Nɔ dek rii-yo m-re á. Nɔ dek ba-o ur-ess á. Nɔ dek hwɔr á. ⁹ Nɔ ine m-neke, nɔ tup ut-ka'ante. Nɔ dek cɔp-ut yoor á se to rɔ ʊn wur-ut nɔ à cot." ¹⁰ Wɔ dooru ye m-rure ut-ma. Wɔ zɛru, "Nɔ kume hur-o nɔ cɔmsute à, she'et nɔ kanɛ har nɔ ruut ʊn ka bɔ-o. ¹¹ Nɔ wo'e be-de a yage nɔ m-gɔks à, ko m-raag ʊn ma-ut nɔ ne à. Da-o nɔ ine m-arag ʊn ka be-de, kukt nɔ hu-mɔ ʊn na-ʊs nɔ. Nɔ hɔste kom-ut nɔ o ka hɔ-de Shir he ye piishe ut-ma à."^{†‡}

¹² Bɔ wɔ komte ye m-rure ʊn ka ma-to à, ye ruuru, ye ruru hun-ne. Ye ro m-zee, "Ho'os nɔ **ba'as-ut** nɔ, nɔ muun, nɔ kon Shir. Wɔa soks **ba'as-ut** nɔ." ¹³ Ye ruuturu **ya-ut-kot** deen ye da'e hi-to ʊn hun-ne à. Bɔ ye 'wɔste ya-ʊs-gom deen à, ye duusuru ye m-nɔw. Ye kɔnrɔ Shir. Gɔm-ʊs taaru ye.[§]

Mar-m Yohana Wa-m-Yo'os

ʊn hun-ne m-hɔ

(Mati 14:1-12; Ruka 9:7-9)

¹⁴ Yeso ruug ur-jin ko kenɛ har ko-Gwɔmo **Here** [Atipas] hoguru ma-to ʊn wɔ. Hun-ne kap ye ma'asuru ʊs-barag. Ye ro m-zee, "¿Wan wɔ ne rɔ ʊn nɔm ʊn ka hyat-to kaane?" Ye ken ye zɛru **"Yohana** wɔ. Wɔ ro'e ʊn m-yo'os ʊn hun-ne n-te m-hɔ à. Wɔ wɔ Shir 'yonsɛ be-de m-margan ne. Wɔ wɔ a ya'asɛ ka beeb-de."

¹⁵ Ye ken ye zɛru, "Ay, **Ereja** wɔ."

Ye ken ye zɛru, "Ay, wan-rwɔr ʊn Ma-to Shir wɔ untun ka ye haane n-ga à."^{*}

¹⁶ Bɔ **Here** hogute ma-ut Yeso à, wɔ zɛru, **"Yohana** wɔ ʊm rwɔ'e a kups hi-de ʊn wɔ à, wɔ ine ʊn hogɔ ne!"

¹⁷ **Here** ʊn zee kaáne remen se ken hak-se n-ga ne, wɔ ʊn hi ʊn de ʊn wɔ, wɔ rwɔ'og a ship **Yohana**. A rwɔ'uru wɔ ʊn kuke-o m-ke'et. Wɔ ʊn nɔm kaane remen wɔ gaag ne'a hen ʊn wɔ, Herodiya cin ba campɔ ʊn wɔ ʊn mar. Jin-ur campɔ ʊn wɔ ro Pirip. ¹⁸ **Here** ʊn nɔm kaane remen **Yohana** ma'aste wɔ m-rure unze, udepe wɔ ge ne'a hen ʊn wɔ á.[†] ¹⁹ Ne'a sɔuru **Yohana** ʊs-ryaab har wɔ cɔnog wɔ ho wɔ. Amba Herodiya kum ur-be á. ²⁰ Ko-Gwɔmo **Here** rɔ ʊn gyer-o **Yohana**. Wɔ nak wɔ kashi ʊn net-wɔ, wan-ba-m-kɔkɔp. Remen kaane, wɔ ɛssuru wɔ be-de rii a ci wɔ á. Wɔ ro m-zɔ'ore deen da-o **Yohana** rɔ ut-ma ʊn wɔ ne. Amba kap ʊn kaane ne, wɔ rɔ ʊn hogɔ ʊn rɛrem-mɔ ʊn ma-to ʊn wɔ.

²¹ Amba de ken hɔ-de, Herodiya kumuru caari-de ur-hɔ. Ka hɔ-de, ko-Gwɔmo **Here** ro ʊn baks ʊn hɔ-de a matɛ wɔ à. Wɔ nɔmuru o-biki. Wɔ banuru gwɔmo-ne ye ʊn wɔ, ʊn sek-ye ne ye ʊn karma-ne ʊn sek-ye ne ye ʊn dak-o o-Gariri. ²² Bɔ ye morgute ʊn biki-o ʊn wɔ à, wà Herodiya wan-ne'a, wɔ cɔwuru be-de ʊn ye. Wɔ hɛwuru ʊs-hɛw. Zak-o rɛru ka ya-o-biki ye deen, kap ʊn ko-Gwɔmo **Here** ne. Ko-Gwɔmo hakuru o-nu, wɔ zɛru ká wan-ne'a-wɔ "Kay, kɔn me rii-yo o cɔne à, kap man ya'as wo yo." ²³ Wɔ tɔnduru ka wan-ne'a-wɔ. Wɔ zɛru, "Koyan yo o kɔne be ʊn de, har purug-de ʊn gwɔmo-ut re, man hoks wɔ m-ya'as."

²⁴ Bɔ wan-ne'a hogute kaane à, wɔ ruuru, wɔ haaru be-ur inu ʊn wɔ. Wɔ zɛru wɔ, "Hogɛ ma-to ko-Gwɔmo zee à, wɔ zee koyan yo ʊm kɔne wɔ, wɔa ya'as me. ¿Yan yo ne ʊm he wɔ m-kɔn?"

Inu ʊn wɔ zɛru wɔ, "Ha o kon wɔ hi-ur **Yohana** Wa-m-Yo'os ʊn hun-ne m-hɔ."

²⁵ Tɔ, wɔ muunuru, hɔr-m-hɔr be-de ʊn ko-Gwɔmo. Wɔ kɔnrɔ wɔ, wɔ zɛru, "Hi-ur **Yohana** Wa-m-Yo'os de ʊm cɔne o huɔ me m-mɔka n-me o-kɔk."

²⁶ Bɔ ko-Gwɔmo hogute kaane à, mɛn-ut naasuru wɔ deen remen wɔ regusute wɔ tɔndsute be-de ʊn ya-o-biki. Wɔ cɔn wɔ yage shoos ʊn ma-to ʊn wɔ á. ²⁷ Remen kaane, ba ʊn naas o-da, wɔ tɔmuru ko-karma. Wɔ zɛru, "Ha o kupsunɔ me hi-ur **Yohana**." Wɔ arguru m-neke be-de **Yohana** ro ke'o à, wɔ kupsuru hi-de ʊn wɔ. ²⁸ Wɔ neknuru ʊn de ne n-me o-kɔk. Wɔ ya'asuru ka wan-ne'a-wɔ. Wan-ne'a ya'asuru inu ʊn wɔ. ²⁹ Da-o yan-neke-m **Yohana** hogɛ bɔ a nɔme à, ye haaru, ye dekurɔ u-de ʊn wɔ, ye jokuru.

[†] Bɔr-ʊs cind:11 6:8-11 Hyen komo: Ruka 10:4-11. [‡] Bɔr-ʊs cind:11 6:11 Hyen komo: Seng 13:51. [§] Bɔr-ʊs

cind:13 6:13 Hyen komo: Yaku 5:14. ^{*} Bɔr-ʊs cind:15 6:14-15 Hyen komo: Mati 16:14; Mark 8:28; Ruka 9:19.

[†] Bɔr-ʊs cind:18 6:17-18 Hyen komo: Ruka 3:19-20.

*Yeso reegtute hun-ne
dugu-ʉs taan [5,000]*

(Mati 14:13-21; Ruka 9:10-17; Yoha 6:1-14)

³⁰ Yan-Tom Yeso, ye wu tɔme ye rur Ma-to Shir à, ye muunuru, ye mɔrguru be-ur Yeso. Ye rurur wu kap rii-yo ye nome à un rii-yo ye yoos ne à. ³¹ To, ye ro wu m-rure, hun-ne doroye, ye ma'asuru m-haan be-de un wu ye hogute ma-ut Yeso. Ye ka ro m-nekne, ye ka ro m-arag, har Yeso kum da-o un re un rii-yo m-re á. Wu zeeru yan-neke-mo un wu, "Haan no, a paks no, a wuwe no hiin."

³² Ye cowuru o-hat, ye ro m-neke be-de un ba un net un hon-de un ye. ³³ Ashi, hun-ne deen hyanag neke-mo un ye. Ye nepste un ye ne. Ye rwunuru un ko o ke bo-o. Ye arguru teeru us-rek. Ye ro un dore n-riib o o-mar. Ye ba'uru Yeso ne m-wɔ reno be-de ye he'e à. ³⁴ Yeso woburu. Bo wu rwuunte o-hat à, wu 'wossuru hun-ne ut-moor ne deen ye be'este wu m-wɔ. To, wu hyanuru ye. Ye ka untun yege-ca. Ye rotte ko-ya-ur-gut á. Wu hoguru 'won-de un ye. Wu taknu yoose un ye se ken rem-se deen.[‡]

³⁵ To, da-o wu ro ye m-yoose à, yan-neke-mo un wu hyanuru ho-ur teeste. Ye haaru be-ur Yeso. Ye zeeru, "Ho-ur teeste. Hur-ut ro kon kaneyow yow á. ³⁶ Se o 'yons ye kaane ye twut yan-bo-ut kat-ne to ro kaneyow á, ye oonute hi un de un ye rii-yo m-re."

³⁷ Amba Yeso hakuru o-nu, wu zeeru ye, "Ya no ye rii-yo m-re un hi un no."

Ye zeeru Yeso, "Hon un ka moor-to un hun-ne to, ike ne o te he kum un hwor-ye te hette ye m-coks à? ¿Wa ya'e te ka rii-yo kaane? Se de te nome guwus-de ut-ho zungu-ʉs poor te hokstu ye m-reegte."

³⁸ Yeso cituru ye, "¿Burodi-ut re to ro no? Ha no no gwoton."

Bo ye heete m-gwot à ye muunuru. Ye zeeru wu, "Burodi-ut taan un jan ne poor te hyane."

³⁹ Bo wu hogute shas-o un ye à, wu zeeru hun-ne kap, "She'et no be-de un gwot-ut yar-to kur-ut ut-kur." ⁴⁰ Ye ne ye she'eturu kur-ut ut-kur. To ken kur-to ne zungu-o gaan [100], to ken kur-to kwooz-ut poor un op [50]. ⁴¹ Bo ye she'ette á, Yeso jaksuru yish-ye un wu n-Ton o shir, wu nomuru Shir ur-bongon. Bo wu komte Shir nome ur-bongon à, ka da-de ne, wu bosuru ka burodi-to bos-ut ut-bos. Ka bos-to wu bosre à, wu wonguru yan-neke-mo un wu un ka jan-ye ne poor. Ye heeturu ka hun-ne ye kap. ⁴² Hon un moor-to un ye kap ye reeru to, ye ciig har to kus, ⁴³ har ye kamsuru to kusse à koor-ut op ut-poor [12]. ⁴⁴ Be-de un ka ye re à campo-ne dugu-ʉs taan [5,000].

Yeso nomog ur-hew n-ton m-ho

(Mati 14:22-33; Yoha 6:15-21)

⁴⁵ Bo Yeso komte reegte un hun-ne à, ba un naas o-da, wu zeeru yan-neke-mo un wu ye twu o-hat ye neke, ye pes o-mar, ye wo un o ken bo-o o a m-ze'e o-Besayada. Wu komo wu 'yonsute ka hun-ne ye. ⁴⁶ Bo wu 'yonste hun-ne à, wu daaru ur-haag remen wu konot Shir.

⁴⁷ Bo tet-m woonte à, yan-neke-mo un wu ro o-hat n-tete o o-mar. Yeso ne wu ro kaneyow un zang un hon-de un wu. ⁴⁸ Wu hyamburu yan-neke-mo un wu ro dum-o m-nak o-hat. Hat-o yagute m-neke remen yo-m ro o m-muunte us-ajima ne. Ka da-de ne, cin ba ho-ur ro un rwun, wu kawuru ye. Wu ro m-yawag n-ton m-ho us-na us-na. Wu woot be-de un ye. ⁴⁹ Amba bo ye hyambute wu roon à, wu ro m-yawguneyow n-ton m-ho mo o-mar, ye nomuru us-barag. Ye zeeru, "¿Ko ko-marimar-wu?" Ye taknuru us-kan se o-gyer. ⁵⁰ Ko wu ke, bo wu hyambute Yeso á, wu zapuru us-zap. Yeso tepsuru ye hor-m-hor. Wu zeeru ye, "Ho'os no hur un no. Yage no o-gyer. Me wu." ⁵¹ Ka da-de, wu woburu be-de un ye. Wu cowuru o-hat. Yo-m resuru tomo ne. Ye ne ye bopuru us-nu deen. ⁵² Ko de wu reegtute hun-ne un yish-ye un ye à, ye ungo nap beeb-ur Yeso á. Hur-de un ye hoks m-nap á.

Yeso taasute ya-us-gom

gom-se un ye un dak-o o-Genesaret

(Mati 14:34-36)

⁵³ Ye pasuru ur-jit, ye wooru un dak-o o-Genesaret. Ye gaguru o-hat un riib-o o-mar. ⁵⁴ Bo ye rwuunte à, ba un naas o-da, hun-ne napuru unze Yeso wu. ⁵⁵ Ye doruru ut-bo, hun-ne masuru wu m-hante ya-us-gom us-rek us-rek n-te un kerem-to un ye. Ko o ke dak-o ye hoge Yeso ro, ye heeturu ye. ⁵⁶ Kap be-de wu cowe á, un bo-ut rek-to ko bo-ut caari, un riib ne, ye rusuru ya-us-gom be-de ut-baab. Ye konuru Yeso wu yage ye ci ko riib-o un cop-o un wu. Bo un ya-us-gom ye ci'e o á, gom-us taaru ye.

[‡] Bɔr-ʉs cind:34 6:34 Hyen komo: Qog 27:17; 1Gwm 22:17; 2Nom 18:16; Izik 34:5; Mati 9:36.

Bør-ús ta'voor

*Døre un jor-se un ya-n-ga-ye
un rem-se un ye ne
(Mati 15:1-9)*

¹ De ken hø-de, **Parisa**-ne morguru be-ur Yeso mossē un ye ken ye ne yan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa**. Ye wognuru rwuun-mō o-Urusharima remen ye hyenet Yeso. ² Ye hyanuru ye ken **yan-neke-m Yeso** ye. Ye ro un re un rii ut-ri'in ne un kom-to un ye, ba ye un sapt, bō **Parisa**-ne zee ye ye sapt à. ³ **Yahuda**-ne, yagunte de **Parisa**-ne, ye ro un dore un rem-se ya-n-ga-ye yoosē ye à. Ye ro m-re un rii á, se ye saptussute ut-kom ur-bon ne bō ye 'wosse tat un ye ne ro m-nom n-ga à. ⁴ Tomso ne ye ro un re un rii-yo m-re be-de ut-baab á, se ye saptussute. Ka da-de ne yette un re un rii-yo m-re yo un be-de ut-baab. Se ken jor-se ro kon deen se tat un ye ne zee ye dore à. Se yette m-so'os ut-kok, ut-tur ne, rii-yo ye duuste rii un to.

⁵ Remen kaane, **Parisa**-ne un yan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa** ne ye cituru Yeso. Ye zeeru, "¿Ya hante yan-neke-m ru ye rotte un dore un jor-se ya-n-ga-ye á? Ye rotte un re un rii ut-ri'in ne un kom-to un ye."

⁶ Yeso shasuru ye, "Ee, **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** wu rworog ma-ut nō hond hond, nō ya-o-shepe! Hoge nō rii-yo wu gene à. Wu geneg unze, Shir zeeq,

"Ka hun-ne ye rō mē ur-bongon bō o-nu,
amba ye ya'as mē hur-de un ye á.

⁷ Bongon-de ye rō mē m-nome à, hwaa o.

Remen, ye rō un yoos un **karamsa**-o un hun-ne
sa o zee **karamsa**-to Shir.* "

⁸ Yeso dooru ye m-zee, "Kaane o nō m-nom. Nō m-yage un **karamsa**-o Shir, notte un dore un jor-ús tat nō ne."

⁹ Yeso dooru m-dō, wu zeeru ye, "¿Weer-ús nō se ka? Nō m-muut un **karamsa**-o Shir hwaa remen nō dorute jor-ús tat nō ne! ¹⁰ Bū-o gaan, **Mosa** zeste, 'Ya tato ru un inu ru ne ut-gos. Wu pyape tat un wu à, kō inu un wu, a ho wu.'† ¹¹ Amba nō ur-yoos unze urege net rō un yo ken rii-yo ne yo wu heete m-gu un tato un wu kō inu un wu un yo á, amba wua zee, 'Kap rii-yo nō roa kum be un de n-ga à, yar-mō mō um **seke** Shir à.' ¹² Un yoos-de un kaane, notte un hante un cōw-se un yage un gu un tat nō ne ye rō ur-koob à. ¹³ Ka bō nō m-muut un Ma-to Shir hwaa. Notte un dore un jor-se un ya-n-ga-ye. Notte un yoosē un yakar nō. Sha-mō un ma-ut gaan-mō ka um nomu nō. Se ken rem-se rō kon ut-moor ne se nō m-nom à."

*Rii-yo rō un naas un net à
(Mati 15:10-20)*

¹⁴ Bō Yeso komte rure un **Parisa**-ne kaane à, komo wu agnuru moor-to un hun-ne ye ro kanē us-riib à. Wu zeeru ye, "Raks nō ut-to, kap-m nō, nō nep ma-to um he nō m-rure à. ¹⁵ Rii-yo net rō m-re un nu-o un wu à, yo rō wu m-naas á, se de yo rō m-rwuun un hur-de un net à, yo rō wu m-naas."‡

¹⁷ Bō Yeso nomte ut-ma kaane à, wu yaguru moor-to un hun-ne, wu cōwuru o-hur. Ka da-de ne, yan-neke-mō un wu cituru wu, "¿Re o, ka sha-mō ut-ma to rō?" ¹⁸ Yeso zeeru ye, "¿Har un nō ne, nō nap á? Rii-yo net rō m-re à, yo rō wu m-naas á. ¹⁹ Mē un zee kaane remen ur-hur o, yo cōwē á, ut-mēn o, yo cōwē. Rii-yo cōwē ut-mēn à, a ruut yo o-qt." (Yeso un ruru ye ka ma-to wu kututu ye unze kō yo ke rii-yo yo rō un bon-de m-re ne.)

²⁰ Wu dooru m-zee, "Rii-yo rō m-rwuun un hur-de un net à, yo rō wu m-naas. ²¹ Mē un zee yo ka remen un hur-de un net o, barag-ús yo-se rō m-rwuun: rii-yo m-e, ur-hyow ne, un hø-de un net ne, ²² o-ás, ur-gop ne, un mēn-ut jaas-to ne, ut-raks ne, ur-she'et ne untun guub-o o-gwoor, ur-shoob ne, un reeb-to un hun-ne ne, un nu-mō ur-hi ne, un m-raag ne. ²³ Ka rem-ús yo-se se kap, un hur-de un net o, se rō m-rwuun. Se se rō net m-naas."

*Ne'a-wu rō ko-Yahuda á shere be-ur Yeso
(Mati 15:21-28)*

²⁴ Yeso yaguru o-Gariri, wu cōwuru un o ken dak-o ur-hew ne, dak-o un o ken bō-o o a m-zee o-Taya à. Wu comsuru un o ken hur-o. Wu conu ne hun-ne nep á. Amba hun-ne rō un 'er-de un wu kō yea hyen wu à. ²⁵ Wu ken ne'a-wu hoguru Yeso haante.

* **Bør-ús ta'voor:7** 7:7 Hyen komo: Isha 29:13 (ut-Girik). † **Bør-ús ta'voor:10** 7:10 Hyen komo: Rwuū 20:12; Kara 5:16; Rwuū 21:17; Rewi 20:9. ‡ **Bør-ús ta'voor:15** 7:15 Mō ken gen-mō un dō ci-o 16Kap wu rō ut-to ne to m-hoge à, wu hoge.

Ka ne'a-wu wu ro un wan-ne'a ne rek-wu, **ya-ut-kot** daag wu ur-hi. Wu haanuru be-ur Yeso hor-m-hor. Wu kwukturu un co-o un wu. ²⁶ Ka ne'a-wu tomso, ko-ya-o-**Yahuda** wu a, ko-ya un dak-o o-Siriya^S wu. Wu konuru Yeso ruute wa un wu ko-**ya-ut-kot** ye da'e wu ur-hi a.

²⁷ Yeso zeeru ka ne'a-wu, "A yage yakar cikste tokon. Rii-yo m-re yo un yakar, yo depe a ya'as yege-wo a."

²⁸ Ne'a shasuru Yeso, wu zeeru, "Gos-wu, ka bo o, amba ko yege-wo, ye ro un re un rii-yo m-re yo he'ene yakar a."

²⁹ Bo ne'a zette Yeso kaane a, Yeso shasuru wu. Yeso zeeru, "Bo o shestu me kaane a, ji o-hur, ko-**ya-ut-kot** ruug un hi-ur wa ru wan-ne'a."

³⁰ Ne'a arguru jo. Wu wobe, wu 'wos wa ro domb n-ton un rii-o ur-ur. Ko-**ya-ut-kot** ruuste un hi-de un wa.

Yeso rwo'og ko-ka'atq m-hoge

³¹ Yeso ro m-ru un dak-o un riib-o un bo-o o-Taya, wu doruru so o-Sidon wu heet Mar-o o-Gariri. Ka da-de ne, wu hessunuru un dak-o a m-ze'e dak-o un *Bo-ut Qp*. ³² Bo wu woonte kan e, ye ken ye hanturu Yeso wu ken ko-ka'atq-wu. Wu ro tomso ut-re'em ne. Ye konuru Yeso **seke** wu o-kom, ko ka gom-o m-ta a.

³³ Yeso yagnuru morog-de un hun-ne. Wu paksuru un ka net-wu ne. Wu zupuru wu ut-to un jow-ye un wu. Wu copsuru o-jow m-ta. Wu ci'uru rem-de un wu un ka jow-yo.

³⁴ Wu dassuru ur-hi n-Ton o shir. Wu shikuru deen. Wu zeeru wu, "Ephaphatha" unze, "To-ut ru tikse." ³⁵ Bo m-ze'e un kaane to-ut tiksuru. Rem-ur ho'osuru. Wu tepruru ur-bon ne.

³⁶ Ka da-de ne, Yeso ka'aguru ye unze ye jar ye rure net a. Amba bo Yeso ka'agte ye a, ye ne komo ye dooru m-rwor. ³⁷ Ye hoge ka ma-to un to-to un ye a, ye bopuru us-nu remen ye hyanag rii-yo ut-hyat. Ye zeeru, "Wu nak nom un ko yo ke rii-yo ur-bon ne har wu rwo'og ka'atq-ne un bebe-ne m-hoge, ye teper."

Bor-us eer

Yeso reegtute hun-ne dugu-us nass [4,000]

(Mati 15:32-39)

¹ Un ka ho-to ne, hun-ne dooru m-morge deen be-ur Yeso. Ye kus un rii-yo m-re ne komo a. Yeso agnuru yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, ² "Kay, um hogute won-de un ka hun-ne ye, ye rewe be un na ho-ut tet a, rii-yo m-re yo kus a. ³ Me 'yonse ye ne, ye ji m-moka m-mer m-mer, mer a bu ye un cow. Yea wo o-hur a, remen ye ken ye rwuunte ur-hew ne."

⁴ Yan-neke-m Yeso shasuru wu, ye zeeru, "iKe ne o ne a he hoks m-kum ut-burodi kan e o-kot to he coks un ka hun-ne ye a?"

⁵ Yeso cituru ye, wu zeeru, "iBurodi-ut re to no rotte?"

Ye zeeru wu, "Burodi-ut ta'oor-to te rotte."

⁶ Ka da-de ne, Yeso zeeru hun-ne, she'et n-dak. Bo ye she'ete a, wu dekuru ka burodi-ut ta'oor-to, wu nomuru Shir ur-bongon. Wu bosuru to, wu ya'asuru yan-neke-mo un wu ye heete moor-to un hun-ne. Ye heeturu ye. ⁷ Ye ro un jan rek-ye ne hiin. Da-o wu nomse Shir ur-bongon remen ye a, wu zeeru yan-neke-mo un wu ye wonge hun-ne ka jan-ye tomso. Ye heeturu ye. ⁸ Kowan wu reeru, wu ciig. Bo ye cikste a, yan-neke-mo un wu kamsuru bos-to kuse a. To shoosuru koor-ut ta'oor. ⁹ Hun-ne ne ye wooste dugu-us nass [4,000]. Bo ye komte m-re a, Yeso 'yonsuru ye. ¹⁰ Ba un naas o-da, ka da-de ne, wu cowuru o-hat un yan-neke-mo un wu ne, ye haaru un dak-o o-Darmanuta.

Hoob-o un hyan un hyat-ut Yeso

(Mati 12:38-42; 16:1-4)

¹¹ Bo **Parisa**-ne hogute Yeso woonte a, ye haaru be-de un wu. Ye taknu wu us-cot. Ye ro un hoob-o wu nom to ken hyat-to, to ye hette m-ze'e wu rwuunte n-Ton shir a. Ye ro wu m-taks.* ¹² Bo wu hogute ma-to un ye a, wu shikuru un hur-de un wu deen. Wu zeeru, "iYa-m-moka ye, ya un yo notte o-hoob o un hyan un hyat-to Shir? Nip-o me no m-rure, mo ken senge-mo ut-hyat mo ro kon mo a he m-kute ya-m-moka ye a."† ¹³ Bo wu rurutu ye kaane a, wu inuru. Wu cowuru o-hat un yan-neke-mo un wu ne. Ye pasuru un de ka jit-de.

^S **Bor-us ta'oor:26** 7:26 ut-Girik: Siriya-Pinikiya. * **Bor-us eer:11** 8:11 Hyen komo: Mati 12:38; Ruka 11:16.

† **Bor-us eer:12** 8:12 Hyen komo: Mati 12:39; Ruka 11:29.

*Yist-mo un Parisa-ne
(Mati 16:5-12)*

¹⁴ Tq-ut ka'ag **yan-neke-m Yeso** m-neke ut-burodi ne. Se ur-gaan un hon-de un de de ye rotte n-me o-hat. ¹⁵ Ye ro un pas o-mar, Yeso nakuru ye ut-to, wu zeeru, "Baks no, no nom cen un **yist-mo un Parisa-ne un yist-m** ko-Gwomo **Here** ne."[‡]

¹⁶ Ye ngomuru ut-ma un hi un de un ye, ye zeeru, "Wu un rwor kaane remen att ut-burodi a."

¹⁷ Yeso napuru bo un rii-yo ye nome ut-ma a. Wu zeeru, "iRemen ya notte un ma-to un koob-de ut-burodi? iNo nap ma-to um rottu no a? A'a, ihar m-moka no un koob-de m-nap ne? ¹⁸ 'No un yish ne ye o-hyan, iAmba no m-hyan a? No ut-to ne to m-hoge, iAmba no m-hoge a?'[§] ¹⁹ No baks a! Da-o um bosre hun-ne dugu-us taan [5,000] burodi-ut taan a, ka bos-to kuse no a, ikoor-ut re to no shoose un to?"

Ye zeeru, "Koor-ut op-ut yoor-to." ²⁰ Wu zeeru, "Burodi-ut ta'yoor ne to um bosre hun-ne dugu-us nass [4,000], ka bos-to kuse no a, ikoor-ut re to no shoose un to?"

Ye shasuru, ye zeeru, "Koor-ut ta'yoor-to."
²¹ Wu zeeru ye, "iHar m-moka, no nap a?"

Yeso upsute ko-po yish

²² Yeso un yan-neke-mo un wu ne ye haaru un de ken bo-de de a m-zee o-Besayada a. Bo ye woote a, hun-ne hanturu Yeso, wu ken ko-po-wu. Ye konuru wu unze wu ci yish-ye un wu ko yea upse a. ²³ Wu bopuru wu o-kom, wu ruuturu wu n-riib o-bo. Bo wu ruute wu a, wu copsuru yish-ye un wu m-ta. Wu ci'uru ye un kom-to un wu. Ka da-de ne, wu cituru ko-po. Wu zeeru wu, "iO hokste hyan un yo ken rii-yo?"

²⁴ Ko-po dassuru ur-hi remen wu hyenet. Wu zeeru, "Me de m-hyan un hun-ne buu, untun us-yo o me ye m-hyan. Ye ro m-neke."

²⁵ Komo Yeso dooru ci un yish-ye un wu. Ka da-de, yish-ye un wu upsuru. Wu hyanuru koyan cas cas. ²⁶ Ka da-de ne, Yeso zeeru wu, "Neke jo un hur-o ru. Wo warag o-Besayada a."

*Bitrus nak Yeso wu ro Wan-Gwu
(Mati 16:13-20; Ruka 9:18-21)*

²⁷ Yeso inuru kane un yan-neke-mo un wu ne. Wu cowuru un bo-to un dak-o un riib-o un bo-o o-Kaseriya o-Pirip. Ye ro m-neke un cow, Yeso cituru ye. Wu zeeru, "iWan wu ne hun-ne ro m-zee um ro?"

²⁸ Ye shasuru wu, "Ye ken ye, ye ro m-zee **Yohana** wu Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho. Wu a 'yonsa be-de m-mar. Ye ken ye ne, ye zeeru **Ereja** wu. Ye ken ye zeeru wan-gaan be-de un ya-n-ga-ye, **yan-Rwor un Ma-to Shir**."^{*}

²⁹ Yeso cituru ye, "No ne, iWan wu ne eb no ro m-zee um ro?"

Bitrus shasuru Yeso, wu zeeru, "Wo wu ro **Kiristi, Wan-Gwu** wu Shir tomne a."[†]

³⁰ Ka da-de ne, Yeso ka'aguru ye, wu zeeru, "No jar no rur a."

*Yeso rworog unze mar-mo wu he'e
(Mati 16:21-28; Ruka 9:22-27)*

³¹ Bo wu ka'agte ye unze ye rwor unze wu ro **Wa-wu un net** a, ka da-de ne, wu taknu ye m-yoose de ken yoos-de. Wu zeeru, "Gakte-mo me **Wa-wu un net** um su ur-koob. Sek-ye ye un **Yahuda**-ne un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne, yea 'yarag me har yea ho me. Ye ho me, ho-ut tet to um he m-nom un saag um inute un hoog ne." ³² Yeso rworuru ka ma-to cas cas. Wu wuke to ken to a. Se Bitrus nakuru wu pakse, wu taknu Yeso m-kangse.

³³ Bo Bitrus kangse wu a, Yeso byanduru us-ajima ne. Wu gwoturu ye ka yan-neke-mo un wu ye, ka da-de ne, wu kangsuru Bitrus. Wu zeeru, "Nom ja un me ne, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Barag-us ru se Shir se a, se ma-hun se."

³⁴ Ka da-de, Yeso agnuru buug-de un hun-ne ye woon yow yow be-de un yan-neke-mo un wu. Komo wu zeeru ye, "Urege wu ken wu congu wu warag wan-neke-m re, se wu she'eg hi un de un wu komo se wu zongute wu sew **kan-o** un wu, wu doru me."[‡] ³⁵ Remen bo un wu cone gu un hoog-o un wu a wua taage un o, amba no ye ya'ase hoog no rem re a, komo remen **Ma-to m-Rerem** nqa kum hoog-mo ba m-ta.[§] ³⁶ iYa net kume ne, wu kume hono o-dak amba wu taage un hoog-mo un wu? ³⁷ iYa net he ya'as un Shir remen

[‡] **Bør-qs eer:15** 8:15 Hyen komo: Ruka 12:1. **§** **Bør-qs eer:18** 8:18 Hyen komo: Irimi 5:21; Izik 12:2; Mark 4:12.

^{*} **Bør-qs eer:28** 8:28 Hyen komo: Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. [†] **Bør-qs eer:29** 8:29 Hyen komo: Yoha 6:68-69.

[‡] **Bør-qs eer:34** 8:34 Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. **§** **Bør-qs eer:35** 8:35 Hyen komo: Mati 20:26-27; 23:11;

Mark 10:43-44; Ruka 22:26.

wu oot hoog-o un wu? ³⁸ Urege wu ken wu ro m-hoge un 'e-m re un yo me m-yoos ne à, un ka da-o, o hun-ne ro m-sheer be-de Shir á, amba se men-ut jaas-to, ka da-de, me **Wà-wu un net** a hoge 'e-mo un wu, me muune un dak. Man muun un seps-mo o-Tato ne mosse un mo un **yan-tom-ye Shir** ne ye ba m-kukop.”

Bor-qs jero

¹ Yeso dooru ye ut-ma, wu zeeru, “Hoge no! Nip-o me no m-rure, ye ken ye be un no ye morgé kané à, rii-yo ye meret yea hyen gwomo-to Shir rwuunte un beeb-de un to ne.”

Yeso barmute

(Mati 17:1-13; Ruka 9:28-36)

² Bó rewute ho-ut cind à, Yeso dekeru Bitrus, **Yakubu**, un **Yohana** ne. Ye doruru wu har n-ton o-haag. Kané un hon-de un ye. Kaané wu barme un yish-ye un ye. ³ Cop-to un wu warguru ut-pus to puu. To ma'asuru kyarkyar. Yatt wan hoks un so'os ut-gund to un wu kané bó cop-to un wu nome o-mok á. ⁴ Ye hyanuru **Ereja** un **Mosa** ye merse à, ye rwuunte be-ur Yeso. Ye ro un tep un Yeso ne.

⁵ Bitrus zeeru Yeso, “Wa-qs-Nap, bó a kané à, nong ur-bon te nomu no depi-ut tet: wo ur-gaan, **Mosa** ur-gaan, **Ereja** ur-gaan.” ⁶ Bitrus un zee kaané remen wu un ye ka yoor-ye ne **yan-neke-m Yeso**, gyer-o reeg ye deen har ye hoks m-nap un yo m-zee á.

⁷ Ye ro kané, o ken ke'ente-o kawuru, o hokuru ur-ho. Ye hoguru cor n-Ton shir. O zee, “Wà re wu ka wu um cone à. Raks no ut-to, no hoge wu.”*†

⁸ Bó un gyeo-o un yish, ye gwoturu, ye 'wos Yeso un hon-de un wu mosse un ye ne. Ye hyan ye ka á.

⁹ Ye ro m-kergene n-ton o-haag, wu ka'aguru ye. Wu zeeru ye, “No jar no rure net rii-yo no hyane á. Se me **Wà-wu un net**, da-o me ine be-de un margan-ne, ka da-de ne, no he rwor un rii-yo no hyane à.” ¹⁰ Ye doruru ma-to un wu, amba ye ma'asuru us-acitne un hi un de un ye, ye zeeru, “Se da-o wu 'ine be-de un margan-ne' ¿Re o no hyane ka ma-to?”

¹¹ Ka da-de ne, ye cituru Yeso. Ye zeeru, “¿Remen yan o yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** zette se **Ereja** wu merse à, se wu musunte, ka da-de ne, Shir tomonte **KiristiWan-Gwu**?”‡

¹²⁻¹³ Yeso shasuru ye, wu zeeru, “Nip-o, a geneg be-de un Ma-to Shir unze se **Ereja** heesunte wu ja'sse koyan, ka da-de ne, **Kiristi** haanuru. Ro gense tomso unze hun-ne a nomu wu kap rii-yo ye cone à. Ka net-wu a tané un jin-ur **Ereja** à, wu be'este ne wu heesunte. Bó un rii-yo a gene unze a nomu wu yo á, to, bó un haan-mo un wu a nomuru wu yo. **Wà-wu un net**, wu Shir he m-tomon un jim-ur **Ereja** à, a geneste unze wu su ur-kqob deen be-de un hun-ne, yea yo'og wu.”

Yeso ruute ko-ya-ut-kot

un hi-de un wà

(Mati 17:14-20; Ruka 9:37-43a)

¹⁴ Yeso un yan-neke-mo un wu ne nen tet, bó ye kergente o-haag à, ye muunuru. Ye 'wossuru hun-ne deen hwoog ká ye ye yage à n-tete. Ma-ut sunuru yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** un ye ne. ¹⁵ Bó moqr-to un ka hun-ne ye hyambute Yeso à, ye bopuru us-nu. Ye somnuru us-rek us-rek. Ye gassuru wu.

¹⁶ Wú cituru yan-neke-mo un wu, wu zeeru, “¿Yan gon ma-to sunu no un ka hun-ne ye ne?”

¹⁷⁻¹⁸ Se wu ken net-wu n-me un ka moqr-to un hun-ne ye wu shasuru. Wu zeeru, “Wa-ur-Yoos, me ka hante wà re wan-campo wu ko-**ya-ut-kot** da'e ur-hi à. Ye weneg wu tep. Myet da-o ye daanú wu, wu ma'asuru m-hye n-dak, nu-o un wu ma'asuru un ru ut-kop. Wú ma'asuru un ti un yin, wu hu'usuru gaw. Um heette wu be-de un yan-neke-m ru ye ruut ka ko-**ya-ut-kot**-wu. Ye hoks á.”

¹⁹ Yeso zeeru ka hun-ne ye kap. “No ya-m-moka, yan-kqob-de m-sheer be un de! ¿Se da un ke o um he m-m'as un no ne? ¿Um dungunte un no ne, har no bupt ma-ut re? No de, hantu me no wà.”

²⁰ Ka da-de, ye hanturu wu wà, wan-campo. Bó ko-**ya-ut-kot** hyente Yeso à, wu 'yonsuru o-zungo un hi-de un wà. Wur-o un wà arguru us-zap. Wú hyeeru n-dak. Wú ma'asuru ut-byorke. Nu-o un wu ro un ru ut-kop.

²¹ Yeso cituru tato-o un wu, Yeso zeeru, “¿Da un ke o ne ka rem-se kumu wu?”

* **Bor-qs jero:7** 9:2-7 Hyen komo: 2Bit 1:17-18. † **Bor-qs jero:7** 9:7 Hyen komo: Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 3:22.

‡ **Bor-qs jero:11** 9:11 Hyen komo: Mara 4:5; Mati 11:14.

Tato-o shasuru, "Cin wu ro rek-wu. ²² Koyanda se wu ma'aste wu m-jorbe n-me o-ra, m-ho ne remen wu hoot wu. Urege woa hoks, o hoge 'won un te, o gu te."

²³ Yeso zeeru, "¿Urege woa hoks? Ko yo ke rii-yo yo m-nome yo be-de wu shere be un de a."

²⁴ Un ra o, wu hogute kaane a, wu 'yonsuru cor-o un wu. Wu zeeru, "Um dek Ma-to Shir. Amba me bo'os a. Gu me bo hur-ur un de a wonge be-ut yoor a."

²⁵ Yeso hyanuru hun-ne deen ye ro m-mond be-de un wu. Wu hururu ka ko-**ya-ut-kot**-wu ut-gaag. Yeso zeeru, "Ka ko-**ya-ut-kot**-wu, wu wene wa wan-campo tep m-hoge ne a, ru be-de un ka wa-wu. Wo jar do wu m-da a."

²⁶ Bo wu hogute kaane a, wu dooru wu m-da us-kan us-kan. Wur-o un wa arguru us-zap deen. Ka da-de, ko-**ya-ut-kot** ruuru. Wa warguru untun ko-margan. Ye ka ye ro kane a, ye zeeru, "Ay, wa mereste. Wu kus un hogog ne a." ²⁷ Yeso tabburu o-kom. Wu bopuru wa. Yeso 'yonsuru wu. Wa esuru ge.

²⁸ Bo Yeso ttwete o-hur a, yan-neke-mo un wu cituru wu pakse. Ye zeeru, "To, ɔre o nome te hokste ruut un ka ko-**ya-ut-kot**-wu a, o ruutte wu?"

²⁹ Wu shasuru ye, "Gon ka rem-se se ro m-ru a, se mosse un kon-se un Shir ne."

Yeso doog m-rwor unze

mar-mo wu he'e

(Mati 17:22-23; Ruka 9:43b-45)

³⁰ Yeso un yan-neke-mo un wu ne ye ruuru kane. Ye argunduru dak-o o-Gariri. Yeso ne wu con net nep a. ³¹ Wu ro un yoose un yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, "**Wa-wu un net**, a ya'as wu un kom-to un yan-yage-to un wu. Yea ho wu. Ye ho wu, wu taase ho-ut tet, wu inuru un hogog ne." ³² Yan-neke-m Yeso ye nap ka ma-to a. Ye cit wu ne a. Ye ro o-gyer ye cit wu.

Cow-yo un kum ut-gos

(Mati 18:1-5; Ruka 9:46-48)

³³ Ye woonuru un bo-o o-Kapanahum. Ye cowuru o-hur. Bo ye ttwete o-hur a, Yeso cituru ye ka ye ro be-de un wu a. Wu zeeru, "¿Ya nome ma-ut sunutu no un cow?" ³⁴ Ye resuru tek remen ka ma-to ye rotte un cow a, unze ko wan wu ro sek-wu be-de un ye. §

³⁵ Wu she'eturu. Wu agnuru yan-neke-mo un wu nen op un yoor. Ye hyoknuru. Wu zeeru ye, "Kowan wu cone wu warag sek-wu, se wu muutte hi un de un wu untun rek-wu, wu nome ko wu ke net-wu m-guw."*

³⁶ Ka da-de ne, Yeso deknuru wa rek-wu, wu esuru wu n-tete o un ye. Wu gamturu wu. Yeso zeeru ye, ³⁷ "Kap wu gokse wa rek-wu untun wu ka rem re a, me wu gokse. Wu gokse me a, me wu gokse un hon-de a. Wu tomne me a, wu wu gokse."†

Net-wu yage na a wu ma na wu

(Ruka 9:49-50)

³⁸ **Yohana** zeeru wu, "Wa-ur-Yoos, te hyanag wu ken wu ro un ruutte un hun-ne ko-**ya-ut-kot**, wu ro un tan un jin un du. Te wenuru wu remen wu ro mosse un na ne a."

³⁹ Yeso zeeru, "No wen wu a. Yatt-wu he nom ut-hyat un beeb un de, ka da-de ne, wu tenet me komo un jin-ur yo-de a. ⁴⁰ Ay, kap wu yage na a, wu ma na wu.‡ ⁴¹ Nip-o me no m-rure, wu ya'e no ho-mo m-swø a, remen no ye ma **Kiristi** ye a, wua sabre be-de Shir a."§

A yage ut-ba'as

(Mati 18:6-9; Ruka 17:1-2)

⁴² Yeso dooru ye ut-ma. Wu zeeru, "Ka yakar-ye, ya-m-she un me, wu rwo'e wan-gaan be-de un ye, m-ba'ase un cow-yo Shir a, jiiشته a gegu wu ta'ar-o ur-na un geks-de un wu, a jorbe wu n-me m-sa. ⁴³⁻⁴⁴ Urege kom-o ru ro wo m-hante **ur-ba'as**, kups o jore. Jiiشته o kum hogog un ba m-ta kom-o gaan, otte a jorbe wo n-me den-o o-ra kom-ut yoor a, ra-o ba m-ryomse.* ⁴⁵⁻⁴⁶ Urege ne na-o ru ro wo m-hante **ur-ba'as**, kups o. O muun be-de un kum un hogog-o ba m-ta na-o gaan, otte a jorbe wo den-o o-ra na-us yoor a, be-de ra-o ba m-ryomse. ⁴⁷ Tomso urege yish un du ro wo m-hante **ur-ba'as**, hus de. Jiiشته o ttw be-de un gwomo-to Shir yish-ur gaan, otte a jorbe wo den-o o-ra yish yoor

§ **Bor-ʉs jero:34** 9:34 Hyen komo: Ruka 22:24. * **Bor-ʉs jero:35** 9:35 Hyen komo: Mati 20:26-27; 23:11; Mark 10:43-44; Ruka 22:26. † **Bor-ʉs jero:37** 9:37 Hyen komo: Mati 10:40; Ruka 10:16; Yoha 13:20. ‡ **Bor-ʉs jero:40**

9:40 Hyen komo: Mati 12:30; Ruka 11:23. § **Bor-ʉs jero:41** 9:41 Hyen komo: Mati 10:42. * **Bor-ʉs jero:43-44** 9:43-44 Hyen komo: Mati 5:30.

à, ra-o ba m-ryomse.† 48 Be-de, 'Zwò rò m-mar à, komo ra-o rò m-ryomse á.‡ 49 O-ra o, a he so'os un hur-de un kowan bò a m-ja'as un rii n-te m-por à.

50 "Por-m rò ur-bon ne, amba mò taage m-rerem, ¿un yan a hette mò m-ja'as mò nomot m-rerem? Warag nò untun m-por, nò she'et ba ut-ween un or nò ne."§

Bor-ús op

Ne'a-wu un gormo, wu rò ne'a
(Mati 19:1-12; Ruka 16:18)

1 Yeso inuru un kà dak-o, wu cowuru un dak-o o-Judiya, ka da-de wu passuru Rqog-o o-Joda. Komo mgor-to un hun-ne dooru m-go'one be-de un wu. Wu dooru ye m-yoose bò wu wete m-nom à.

2 Ye ken **Parisa**-ne ye haanuru be-de un wu remen ye taksté wu, kò wua ba'ase be-de Shir à. Ye cituru wu, "¿Depete campo wu ho'os ne'a un wu?"

3 Yeso shasuru ye, "¿Ya **Mosa** zee nò?"

4 Ye zee ru, "**Mosa** ya'ag te o-cow a gen takurda-o un caas ut-ge, a ho'os ne'a."*

5 Yeso zee ru ye, "Cikt un nò de rwò'e wu genetu nò kà **karamsa**-o. 6 Cin da-o Shir nome koyan à, 'Wu nomog hun-ne campo un ne'a ne.† 7 Cin da wu nomte na kaane à, 'Campo a yage tato un wu un inu un wu ne remen wu she'ette un ne'a un wu ne. 8 Ye, yoor-ye waragte untun wan-gaan‡ campo un ne'a un wu ne, yanze un hon un hon á. Yea ma'as hun-ne gaan. 9 Ge-to Shir gekse à, taasu net, wu caas to á."

10 Bò Yeso komte ut-ma un **Parisa**-ne ne à, wu ji'iru o-hur un yan-neke-mò un wu ne. Bò ye woote o-hur á, komo ye dooru wu m-cit un ka ma-to. 11 Wu zee ru ye, "Kowan wu ho'ose ne'a un wu, wu gaaru ne'a hor-wu, ás-o wu rotte un ka ne'a-wu ne, remen ne'a un wu wu á. 12 Tomso ne ne'a-wu ho'ose campo un wu à, wu gaaru campo hor-wu, ás-o wu rotte un ka campo-wu ne, remen campo un wu wu á."§

Yeso huute yakar nu-o ur-bon
(Mati 19:13-15; Ruka 18:15-17)

13 Ye ken ye hanuru Yeso yakar rek-ye remen wu ci'it ye. Yan-neke-mò un wu kangsuru ye. 14 Bò Yeso hyente à, ryaab-ús reeru wu. Wu zee ru yan-neke-mò un wu, "Yage nò yakar rek-ye ye haante be un de. Nò wen ye á. Me un zee kaane remen **Gwomo-to Shir** to rò be-de un ka ye rò untun yakar rek-ye à. 15 Nip-o me nò m-rure, wu yage ya'as un gwomo-to Shir hur-de un wu bò wà rek-wu rò m-ya'as à, wu á tuj un to á."* 16 Bò Yeso komte ye m-rure kaane à, wu gamturu ka yakar-ye. Wu huuru ye nu-o ur-bon.

Ma-to un wa-o-kwum
(Mati 19:16-30; Ruka 18:18-30)

17 Bò Yeso huute yakar nu-o ur-bon à, wu inuru, wu rwuunuru un cow. Wu ken net-wu hyamburu wu. Wu teeruru o-rek. Wu kwukturu un co Yeso, wu cituru Yeso. Wu zee ru, "Wa-ur-Yoos, wan-men-ut pus-to, ¿re um he m-nom um kumut hoog-o ba m-ta?"

18 Yeso cituru wu eb un wu, wu zee ru, "¿Remen ya un o o zettu me wan-men-ut pus-to? Wan-men-ut pus-to rò kon á, se Shir un hon-de un wu. 19 O nepse rii-yo Shir zee à: 'Wò hò net á. Wò hoob ne'a-wu un net á, ne'a ne wu hoob campo wu un net á. Wò hiw ur-hyow á. Wò nom swo-se ut-bò á. Wò re ra-o or ru á, 'ya tato ru ut-gos un inu ru ne.'†

20 Ka net-wu zee ru, "Wa-ur-Yoos, um dorute to ka kap cin da-o um ro'e wà à."

21 Yeso gwoturu ka net-wu, ka net-wu napuru unze Yeso waste un wu ne. Yeso zee ru wu, "Amba rii gaan yo o taage. Neke o beeb rii-yo o rotte à, o ya'as koob-ne ye rotte rii á ka hwor-ye. Wò kum ur-yons n-Ton shir. Ka da-de ne, o muun, o doru me."

22 Bò wu hogute kaane à, wu hoge m-rerem á kò hiin. Wu nekuru men-ut rò m-tuk remen wu wa-o-kwum-wu deen.

23 Yeso guturu yan-neke-mò un wu. Wu zee ru ye, "Rem rò kon ko-ya-o-kwum-wu tujut be-de un gwomo-to Shir."

† **Bor-ús jero:47** 9:47 Hyen komo: Mati 5:29. ‡ **Bor-ús jero:48** 9:48 Hyen komo: Isha 66:24. § **Bor-ús jero:50** 9:50 Hyen komo: Mati 5:13; Ruka 14:34-35. * **Bor-ús op:4** 10:4 Hyen komo: Kara 24:1-4; Mati 5:31. † **Bor-ús op:6** 10:6 Hyen komo: Taka 1:27; 5:2. ‡ **Bor-ús op:8** 10:7-8 Hyen komo: Taka 2:24. § **Bor-ús op:12** 10:12 Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11. * **Bor-ús op:15** 10:15 Hyen komo: Mati 18:3. † **Bor-ús op:19** 10:19 Hyen komo: Rwu 20:12-16; Kara 5:16-20.

²⁴ Yan-neke-mɔ ʉn wʉ hyanurʉ hyat-tɔ ʉn ka ma-tɔ. Komo Yeso doorʉ ye m-zee, "ʉm hyanag cɔw ʉn gwɔmo-tɔ Shir rɔ ʉn rem ne. ²⁵ Jiishte a zee dorom-yo cʉw ʉn ish-o o-ber, ɔtte a zee wa-o-kwʉm-wʉ cʉw be-de ʉn gwɔmo-tɔ Shir à."

²⁶ Ye bɔpurʉ ʉs-nu deen. Ye zeeerʉ wʉ, "ʉrege ka o, ʉwa he kum ʉn gwʉ?"

²⁷ Yeso gwɔturʉ ye. Wʉ zeeerʉ, "Be-de ʉn hun-ne a nome á. Amba be-de Shir, yatt-yo kwange Shir á."

²⁸ Bitrus taknʉ wʉ m-zee, "Gwɔt, te ka jore kɔ yo ke rii-yo, te dɔrutɔ wɔ."

²⁹⁻³⁰ Yeso zeeerʉ, "Nip-o me nɔ m-rure, net-wʉ yage hur-o ʉn wʉ à, kɔ ɔr ʉn wʉ ne, kɔ inu ʉn wʉ, kɔ tato ʉn wʉ, kɔ yakar, kɔ ʉt-kat, rem re, tomso remen **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ Shir, wʉa kum gon ka rem-se har o-zungu ʉn ka da-o m-mɔka. Ka o ne tomso o-nip wʉa kum ʉt-hur ʉn ɔr ʉn wʉ ne ne ʉn inu ʉn wʉ ne ne ʉn yakar ne ʉt-kat ne. Amba wʉa kum se mɔsse o-range ne. Da-o rɔone ne à, wʉa kum hoog-o ba m-ta. ³¹ Hun-ne deen ye rɔ caari-ne à, yea waragse rek-ye. Rek-ye komo warag caari-ne."[‡]

Yeso ja'aste m-rwor ʉnze mar-mɔ wʉ he'e

(Mati 20:17-19; Ruka 18:31-34)

³² Yeso ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ ne ye ro m-ha ʉn bɔ-o o-Urusharima. Yeso ro o-co, ʉn cɔw ye ro wʉ m-dɔre bi. Ye hyanag hyat-tɔ ʉn neke-mɔ ʉn wʉ o-Urusharima. Ye ken ye ne ye rɔone ʉn jim à, gyer-o reerʉ ye. Wʉ doorʉ koos ʉn ka ɔp ʉn yoor-ye komo. Wʉ taknʉ ye m-rure ʉn rii-yo he wʉ m-kum à. ³³ Wʉ zeeerʉ hogʉ nɔ, "A ka m-ha o-Urusharima. Me **Wà-wʉ ʉn net**, wʉ ken net-wʉ a ya'as me ʉn kom-tɔ ʉn Gwɔmo-ne ye ʉn kɔn-se Shir ʉn yan-Yoos-de ʉn **karamsa-o Mosa** ne. Ye ya'aste me ʉn kom-tɔ ʉn hamat-ne ye rumse ʉt-gwɔmo à, yea piishe me ma-tɔ woɔ m-mar à, ye ho me. ³⁴ Yea nomo me ʉr-ar, ye cɔpsʉ me m-ta, ye bu me ʉs-sɔrog, ye ho me. A nome ho-ʉt tet, man ine ʉn hoog ne."

Kɔn-ʉs yakar Zebedi

(Mati 20:20-28)

³⁵ Yakar Zebedi, **Yakubu** ne, ʉn **Yohana**, ye hyoknurʉ be-ʉr Yeso. Ye zeeerʉ wʉ, "Wa-ʉr-Yoos, te cɔnog o nomʉ te ʉr-ho."

³⁶ Wʉ zeeerʉ ye, "ʉYa nɔ cɔne ʉm nomʉ nɔ?"

³⁷ Ye shasurʉ, "Te cɔnog, a sagbe wɔ ʉt-gwɔmo, ʉn ho-de ʉn seps-m ru, o dek te, wan-gaan she'et ʉn kom-o ru o ʉr-re, wan-gaan she'et ʉn kom-o ʉr-kwanta."

³⁸ Ka da-de ne, Yeso zeeerʉ ye, "Nɔ nap rii-yo nɔ kɔne á. ʉNɔa hoks swɔ ʉr-kɔob bɔ ʉm he de m-swɔ?"[§]

³⁹ Ye zeeerʉ yea hoks. Yeso zeeerʉ, "Nɔa sʉ ʉr-kɔob, bɔ me de m-swɔ à. A yo'os nɔ bɔ a he me m-yo'os à. ⁴⁰ Amba she'et-de ʉn re ʉn de kɔ kwanta ʉn de me wʉ rɔ wan-gwɔmo-tɔ m-ya á. Shir wʉ zonge ka be-tɔ, remen ká ye wʉ daage à."

⁴¹ Bɔ ye ka nen ɔp-ye hogutɔ yo **Yakubu** ne ʉn **Yohana** kɔne à, ryaab-ʉs reerʉ ye. ⁴² Yeso agnurʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ. Wʉ zeeerʉ ye, "Nɔ nak ye a nepse ʉn gwɔmo-tɔ ʉn tɔ ken dak-tɔ ne à, ye rɔ ʉn kutɔ ʉn hun-ne ʉr-beeb. ⁴³ Amba nɔ, a nom kaane ʉn nɔ ne á. Kap wʉ cɔne wʉ nom ʉt-gos be ʉn nɔ à, se wʉ waragte ko-guw nɔ.* ⁴⁴ Net-wʉ cɔne tomso wʉ nom ko-Gwɔmo nɔ à, wʉa nome kɔ wʉ ke net-wʉ m-guw.† ⁴⁵ Me ʉn zee yo ka remen, me **Wà-wʉ ʉn net**, me ʉn haan remen a nomutʉ me m-guw á. Me ʉn haan ʉn nomutɔ hun-ne m-guw, tomso ʉm ya'as hoog re remen ʉm rurut hun-ne deen."

Bartimawus ko-pɔ

(Mati 20:29-34; Ruka 18:35-43)

⁴⁶ Yeso ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ ne ye cɔwurʉ ʉn bɔ-o o-Jeriko. Ye ro m-ru o-Jeriko ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ ne mɔsse ʉn moor-tɔ ʉn hun-ne ne. Wʉ ken ko-pɔ-wʉ, wa ʉs-kɔn, a wʉ m-zee Bartimawus (wà Timawus) wʉ ro tara n-riib ʉn cɔw. ⁴⁷ Bɔ wʉ hogutɔ Yeso ko-ya-o-Nazaret-wʉ à, wʉ taknʉ 'yons ʉs-cɔr. Wʉ zeeerʉ, "Yeso, wà **Dawuda**, hyan 'wɔn ʉn de, o gu me!"

⁴⁸ Ye ken ye deen ye kangsurʉ wʉ, ye zeeerʉ wʉ, "Res tembi!"

Amba wʉ doorʉ 'yons ʉs-cɔr deen. Wʉ zeeerʉ, "Yeso, wà **Dawuda**, hyan 'wɔn ʉn de, o gu me!"

⁴⁹ Bɔ Yeso hoge wʉ à, wʉ esurʉ. Wʉ zeeerʉ hun-ne, "Agan nɔ wʉ."

[‡] Bɔr-ʉs ɔp:31 10:31 Hyen komo: Mati 20:16; Ruka 13:30. § Bɔr-ʉs ɔp:38 10:38 Hyen komo: Ruka 12:50.

* Bɔr-ʉs ɔp:43 10:42-43 Hyen komo: Ruka 22:25-26. † Bɔr-ʉs ɔp:44 10:43-44 Hyen komo: Mati 23:11; Mark 9:35; Ruka 22:26.

Ye agnurú ko-pq. Ye zээрú wú, “Ho’os hur ún du sak. Wú rọ wọ ús-eeg.”⁵⁰ Bọ wú hogute Yeso agbuté wú à, wú jorurú gund-ọ ún wú, wú inurú kagat, wú nekuru be-ur Yeso.

⁵¹ Yeso zээрú wú, “¿Ya o cone um nomu wo?”

Ka ko-pq-wú zээрú, “Wan-yoos ún de, um conog o-hyan.”

⁵² Yeso zээрú wú, “Ka o. Ine o neke neke-m ru. Sher-m ru upsutu wo yish ru.” Ba ún naas o-da, wú hyanuru cas cas. Wú doruru Yeso ún cow. Ye arguru m-neke.

Bor-ús op o-gaan

Yan-bq-o o-Urusharima barkute Yeso

(Mati 21:1-11; Ruka 19:28-40; Yoha 12:12-19)

¹ Yeso ún yan-neke-mq ún wú ne, ye hyokuru yow yow o-Urusharima ne be-de ún **Haag-ọ ún 'yo-se o-Zetun**. Un co hiin to ken bq-to ut-rek-to ro kane: o-gaan o-Bapaji, o-gaan o-Betanya. Ka da-de ne, Yeso tomuru yan-neke-mq ún wú nen yoor. ² Wú zээрú ye, “Wobe no ún ka bq-de ro o-co à, no tuw be-de ún ye. Da-o no tuwe, no 'wos wa-yo o-janka yo a cete m-da á. Yo ro gego. No ussundu me yo, no hantu me. ³ Kowa citu no, ‘¿Ya notte m-us ún ka janka-yo?’ No zee, ‘Gos-wu te, wú zee wú conog yo. Wua muuntusse yo m-moka m-moka.’”

⁴ Ka da-de ne, ye arguru m-neke. Bọ ye 'woste yo à, ye ussunuru yo. ⁵ Da-o ye ro yo m-us à, ka hun-ne ye ro kane ge à, ye cituru, “¿Remen ya no usste ka wa-yo o-janka yo?” ⁶ Yan-neke-m Yeso ruru ye bọ Yeso zee ye à. Hun-ne zээрú ye, “To, aragbu no.” Ye arguru. ⁷ Ye hanturu Yeso ka janka-yo. Ye ussuru gund-to ún ye. Ye neksuru n-ton o-janka. Ka da-de ne, Yeso daarú. ⁸ Hun-ne deen ye neksuru gund-to ún ye ún cow. Ye ken ye ne ye kaaru ut-wa n-riib o-cow. Ye zээрú m-neks ún cow. ⁹ Un ye ro o-co à, ún ye ro ún jim ne à, kap ye ma'asuru us-guuda zak-o-zak. Ye m-zee,

“A bomog Shir!”*

“A bum no ka wú haane ún beeb-ur Yawe à.

A bum no wú!”†

¹⁰ “Shir 'ye o-kwum be-de ún haan-mq ún gwomo-ut **Dawuda** tat na.”

“A bum no Shir n-Ton!”

¹¹ Yeso cowuru o-Urusharima. Bọ wú wognte à, wú cowuru ún **Pyo-ọ Shir** o ro ún ka bq-ọ à. Ka da-de ne, wú gururu ko yo ke rii-yo. Wú hyanuru ho-ur teeste, wú ruuru o-Urusharima, wú nekuru o-Betanya mosse ún yan-neke-mq ún wú ne op ún nen yoor.

Ma-to o-rum

(Mati 21:18-19)

¹² Ish gasuru, ye ruuru o-Betanya. Ye ro m-muun o-Urusharima, Yeso hoguru mer. ¹³ Wú gut, wú 'wos rum-yo ka ut-wa ne. Wú hessuru, wú haarú yo m-gwt ko yo mak à. Bọ wú wogbute be-de ún yo à, wú 'wos rii á, se ut-wa remen da-o ún mat-de ut-rum o ún go nom á. ¹⁴ Yeso zээрú ka rum-yo, “Wqa do m-mat ut-rum har hun-ne reet to á.” Yan-neke-mq ún wú ye hoguru bọ wú zee yo à.

Yeso ruute yan-naas ún Pyo-ọ Shir

(Mati 21:12-17; Ruka 19:45-48; Yoha 2:13-22)

¹⁵ Yeso woguru o-Urusharima. Wú wogon, wú dooru m-cow ún **Pyo-ọ Shir**. Bọ wú tuwte ún **Pyo-ọ Shir** à, wú 'wossuru ya-ut-baab ye ka ún ya-m-ọ ne. Wú taknu yanse ún ye us-sorog us-sorog. Wú wagsuru saw-to ut-sak ún yan-shas-ọ ún hwor ne ún deeg-to ún ya-ut-baab to ún tantabara ne. ¹⁶ Hun-ne ye ro m-ma'as m-caatune ún **Pyo-ọ Shir** us-saw ne à, wú zээрú ye, “No do m-caatune á.” ¹⁷ Ka da-de ne, wú yoosuru hun-ne, wú zээрú ye, “A geneg to ka ma-to be-de ún Ma-to Shir. Shir zeeq,

“Hur-o re o warag hur-ọ us-kon

be-de ún baag-ọ ún hun-ne kap ye he me us-kon à.”‡

No muutte o ne hur-ọ ún hyow-ne.”

¹⁸ Gwomo-ne ye ún kon-se Shir ún yan-Yoos-de ún **karamsa-o Mosa** ne, da-ọ ye hoge kaane à, ye hogburu o-cow yo ye hette ho ún Yeso à. Ye ro hyan ún gyer-ọ ún wú, remen hun-ne hyanag ut-hyat ún yoos-de ún wú.

* **Bor-ús op o-gaan:9** 11:9 ut-Girik: Hosanna! = Gu na! † **Bor-ús op o-gaan:9** 11:9 Hyen komo: Bong 118:25-26.

‡ **Bor-ús op o-gaan:17** 11:17 Hyen komo: Isha 56:7; Irimi 7:11.

Yoos-de o-rum
(Mati 21:20-22)

¹⁹ Bɔ hɔ-ʉr hɛbʉtɛ à, Yɛso ruuru o-Urusharima mɔsɛ ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ.
²⁰ Ish gasuru, yɛ ro m-argunɛ. Yɛ hyamburu ka rum-yo. Yo hu'ustɛ gaw ʉn geer-se ʉn yo nɛ. ²¹ Ka da-de nɛ, Bitrus baksuru bɔ Yɛso zɛɛ ka rum-yo à. Wʉ zɛuru Yɛso, "Wa-ʉs-Nap, gwɔt! Ka rum-yo o huɔ nu à, ai, yo hu'ustɛ gaw, kap ʉs-geer nɛ."
²² Yɛso shasuru yan-neke-mɔ ʉn wʉ, wʉ zɛuru, "Sher nɔ be-de Shir. ²³ Nip-o mɛ nɔ m-rurɛ, nɛt-wʉ deke Ma-tɔ Shir hur-ʉr gaan à wʉa zee ka haag-o 'Wuksunde o hɛ'ɛbɛ n-mɛ m-sa.' Nɔa hyenes ma-tɔ ʉn wʉ tɔa bʉp o-nip tɔ wʉ zɛɛ à. Amba wʉ shɛr ʉr-hur á, yatt-yo he m-nomɛ á. ²⁴ Remen kaanɛ, mɛ nɔ m-rurɛ, koyan nɔ konɛ be-de Shir, deke nɔ unze nɔ regʉsɛtɛ nɔ goksʉsɛtɛ yo. Ka da-de nɛ, nɔa hyen a ya'astɛ nɔ ka rii-yo nɔ konɛ à. ²⁵ Da-o nɔ ro ʉn kon-se Shir, ʉrege wʉ ken rɔ kon wʉ nɔ m-hyan ryaab-se ʉn wʉ à, nɔ soksu wʉ **ba'as-tɔ** ʉn wʉ, remen Tato nɔ wʉ rɔ n-Tɔn shir á, wʉ soksutʉ nɔ ba'as-ʉt nɔ."*†

Cɔw-yo Yɛso rotte ʉn nɔm
ʉn ka hyat-tɔ à

(Mati 21:23-27; Ruka 20:1-8)

²⁷ Yɛ muɔnuru o-Urusharima komo, Yɛso ma'asuru ʉt-tuw n-mɛ ʉn **Pyo-o Shir**. Yɛ ken yɛ haanuru be-de ʉn wʉ. Gwɔmo-nɛ yɛ ʉn kon-se Shir yɛ rɔ kon be-de ʉn yɛ ʉn yan-Yoos-de ʉn **karamsa-o Mosa** nɛ ʉn sek-yɛ yɛ ʉn **Yahuda**-nɛ. ²⁸ Yɛ cituru wʉ, yɛ zɛuru, "¿Wan wʉ nɛ ya'ɛ wɔ 'wɔns-mɔ wɔtte ʉn nɔm ʉn gon ka rem-se?"
²⁹ Yɛso waksuru yɛ, wʉ zɛuru, "Mɛ eb re, yagɛ ʉm m-cit nɔ o-cot. Shas nɔ mɛ. Nɔ shesʉ mɛ, man ruru nɔ wʉ ya'ɛ mɛ 'wɔns-mɔ ʉn nɔm ʉn ka rem-se à. ³⁰ ¿Wan wʉ nɛ ya'ɛ **Yohana** ʉt-gwɔmo tɔ ʉn yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ: Shir kɔ hun-nɛ?"

³¹ Bɔ yɛ hogʉtɛ cot-o ʉn wʉ á, ma-ʉt sunuru yɛ ʉn hi ʉn de ʉn yɛ. Yɛ zɛuru, "A zee 'Shir, wʉ ʉn n-Tɔn shir tɔmnɛ **Yohana**,' wʉa zee na, '¿Ya hantɛ nɔ dekte ma-ʉt **Yohana** á?' ³² ¿Amba a hoks m-zɛɛ, 'Hun-nɛ yɛ tɔmnɛ **Yohana**?' A hoks m-zɛɛ kaanɛ á." Yɛ ʉn hoge ʉn gyer-o ʉn hun-nɛ, remen yɛ nepstɛ **Yohanawan-Rwor ʉn Ma-tɔ Shir** wʉ.

³³ Remen kaanɛ, yɛ waksuru Yɛso, yɛ zɛuru, "Tɛ nap á."

Yɛso nɛ wʉ zɛuru yɛ, "Tɔ, cin da nɔ neptɛ wʉ tɔmnɛ **Yohana** á, mɛ eb re, man ruru nɔ wʉ ya'ɛ mɛ 'wɔns-mɔ ʉm nomtɛ ka rem-se á."

Bɔr-ʉs ɔp ʉs-voor

Sha-mɔ ʉt-ma tɔ ʉn
wa-o-kat ʉn ya-tɔm-nɛ

(Mati 21:33-46; Ruka 20:9-19)

¹ Ka da-de nɛ, Yɛso taknɛ yɛ m-yoose ʉn sha-mɔ ʉt-ma. Wʉ zɛuru yɛ, "Wʉ ken nɛt-wʉ gɔ'ɛ kat-o ʉn anab. Wʉ rigimsuru o ʉn gagan. Wʉ hinuru o-kuub remen wʉ pot hɔ-mɔ ʉn anab. Wʉ nomuru sak-o m-pipir remen ʉr-er. Bɔ wʉ komɛ à, wʉ ya'asuru ya-tɔm ka kat-o. Ka da-de nɛ, wʉ arguru m-neke o ken dak-o.* ² Da-o anab nɛnsɛ à, wa-o-kat tɔmuru ko-guw-wʉ ʉn wʉ be-de ʉn ka ya-tɔm-yɛ, wʉ deknɛ wʉ kwɔkwur-de ʉn wʉ. ³ Bɔ ka ko-guw-wʉ wɔnɛ be-de ʉn ya-tɔm à, yɛ shipuru wʉ. Yɛ bu'uru wʉ, yɛ yanuru wʉ. Wʉ arguru m-ji ʉt-kom m-zar. ⁴ Ka da-de, wa-o-kat dooru m-tɔm ʉn wʉ ken ko-guw-wʉ ʉn hɔn. Ka ko-guw-wʉ a do m-tɔm à, yɛ ɛruru wʉ ʉr-hi. Yɛ reesuru wʉ ʉr-koɔb. ⁵ Wa-o-kat dooru m-tɔm ʉn wʉ ken wʉ. Amba ka wʉ a do m-tɔm à, yɛ hɔuru wʉ. Kaanɛ o, yɛ nomɛ yɛ ken yɛ deen. Yɛ bu'uru yɛ ken yɛ, yɛ homuru yɛ ken yɛ.

⁶ "M-mɔka nɛ wa-o-kat taagutɛ wan-tɔm, sɛ wà ʉn wʉ ʉn hɔn-de ʉn wʉ, wʉ wʉ cɔnɛ à. Wʉ zɛuru ʉn hur-de ʉn wʉ, 'Kay, ka ya-tɔm-yɛ yɛa hyen 'ɛ-m wà re.' Ka da-de nɛ, wʉ tɔmuru wà ʉn wʉ.

⁷ "Amba ka ya-tɔm-yɛ zɛuru ʉn hi ʉn de ʉn yɛ, 'Wà-wʉ ʉn wa-o-kat-wʉ ka. Haan nɔ a ho nɔ wʉ remen cim-yo ʉn wʉ waragtɛ yo ma na.' ⁸ Yɛ shipu wʉ. Yɛ hɔuru wʉ. Yɛ jorburu u-de ʉn wʉ pesto-de o-gagan."

⁹ Bɔ Yɛso komtɛ yɛ m-rurɛ ʉn ka ma-tɔ à, wʉ cituru yɛ. Wʉ zɛuru, "Tɔ, ¿ya nɛ wa-o-kat he m-nɔm? Sɛ wʉ haantɛ wʉ ho-m ka ya-tɔm-yɛ, wʉ ya'as yɛ ken yɛ ka kat-o." Yɛso dooru yɛ m-rurɛ ʉt-ma. Wʉ zɛuru, ¹⁰ "Nɔ karantutɛ be-de ʉn Ma-tɔ Shir unze, " 'Ta'ar-de ya-ʉt-ma jɔrɛ à,

§ Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:23 11:23 Hyen komo: Mati 17:20; 1Kor 13:2.

* Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:25 11:25 Mɔ ken gen-mɔ

ʉn dɔ ci-o 26Amba, nɔ sokɛ wʉ nɛ ba'as-tɔ ʉn wʉ á, Tato nɔ wʉ rɔ n-Tɔn shir à wʉa soksu nɔ ba'as-ʉt nɔ á. Hyan: Mati 6:15. † Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:25 11:25 Hyen komo: Mati 6:14-15.

* Bɔr-ʉs ɔp ʉs-voor:1 12:1 Hyen komo:

Isha 5:1-2.

a muste de kashi ur-ta'ar de út-ma.

¹¹ Mō ka senge-mō un Yawe mō.

Be un na ne rii-yo út-hyat yo.[†] "

¹² Bō Yeso rūrute ye kaane à, sek-ye be-de un **Yahuda**-ne ye napuru unze ye wu tane be-de un ka sha-mō út-ma tō. Remen kaane, ye hoborte o-cow ye shipt wu. Amba bō ye hyente hun-ne út-mōr ne à, gyer-o reeru ye. Ye es wu m-ship á. Ye yaguru wu. Ye arguru arag-mō un ye.

Cot-o un top un tar

(Mati 22:15-22; Ruka 20:20-26)

¹³ Ka da-de ne, ye tomuru wu ye ken hun-ne ye. Ye ro un hoob-o ur-taab remen ye shipt wu, be-de un ma-tō un wu. **Parisa**-ne ro kon un hun-ne ko-Gwōmo **Here** ne. ¹⁴ Bō ye woobute à, ye zeeru wu, "Wa-ur-Yoos, te nepste wō wa-o-nip-wu o rō. Wō un koos un net á. Be un du ne yatt-wu jiishe wu ken á. Wō un yoose un hun-ne cow-yo Shir o-nip ne." Bō ye nomte út-ma kaane à, ye cituru wu. Ye zeeru, "¿Hond hond o te top ko-Gwōmo **Sisar** hwor-ye un tar? ¿Te top, kō te top á?"

¹⁵ Yeso ne, bō wu nepte shepe-o un ye à, wu cituru ye. Wu zeeru, "¿Ya un yo ne notte me m-seeb? Hantu nō me hwor[‡] um gut." ¹⁶ Ye hanturu wu hwor. Wu zeeru ye, "¿Hoto-o wan o ne un jin-ur wan ne nō hyane káne?"

Ye waksuru wu. Ye zeeru, "Ai, hoto-o ko-Gwōmo **Sisar** o. Jin-de un wu de te hyane káne."

¹⁷ Bō ye waksute wu kaane à, Yeso zeeru ye, "Ya'as nō ko-Gwōmo **Sisar** rii-yo rō yo ma Sisar à. Komo nō ya'as Shir rii-yo rō yo Shir à." Bō ka hun-ne ye hogute káne à, ye hanyuru hyat-tō un wu deen.

Ma-to un inē-mō un margan-ne

(Mati 22:23-33; Ruka 20:27-40)

¹⁸ Ye ken hun-ne ye ro kon tomo. A ye m-zee **Saduki**-ne. (Ye rō m-zee margan-ne yea inē be-de m-mar á.) Ye haanuru be-ur Yeso. Ye cituru wu.[§] ¹⁹ Ye zeeru wu, "Wa-ur-Yoos o, te o-cot ne te cit wō. **Mosa** genutu te ka **karamsa**-o unze sek-wu mere, ba ye un mat un ne'a un wu, depete heno un wu ge ka ne'a-wu, wu metute sek-wu yakar.* ²⁰ Q ken den-o, a makt yan-campo-ne nen ta'voor. Mat-de co gaaru ne'a. Ye ro woog kum un yakar á, campo maruru. ²¹ Heno un wu suguru ka ne'a-wu. Tomso ne, ye kum yakar á, ka heno-o dooru m-mar. Wu donde wu à, ká bō-se ne tomo ne, ka heno-o dooru m-mar ba un yakar. ²² Har ka nen ta'voor-ye, kap mō un ye, ye ga'e ka ne'a-wu à, ye merumsuru. Be-de un ye yatt-wu kumē yakar á. Komo ká ne'a-wu ye ga'e à, wu dooru m-mar. ²³ Tō, ho-de m-inē mō un margan-ne, be-de un ka nen ta'voor-ye, ¿wan wu ne wan ka ne'a gaan wu remen kap mō un ye, ye geeste wu?"

²⁴ Yeso waksuru ye, wu zeeru, "Nō nap Ma-tō Shir á. Nō napu ne beeb-de Shir á.

²⁵ Ho-de m-inē mō un margan-ne a un ga út-ge á. Hun-ne a warag untun **yan-tom-ye Shir** n-tōn shir. ²⁶ Urege ne nōa cit me ma-tō un inē-mō un margan-ne, ¿Nō wet m-karante takurda-o **Mosa** gene á? Wu ruru na unze wu hogute cor-o Shir n-te yokor-o yar-yo. Shir zegg wu, 'Me Shir **Ibrahi** wu um rō. Komo wu ma **Ishaku** wu um rō, kap un **Yakubu** ne.[†] ²⁷ Wu ba Shir o un hun-ne margan-ne á, amba Shir o un yan-hoog. Nō ba'asute deen."

Karamsa-tō jiishe m-'wōns à

(Mati 22:34-40; Ruka 10:25-28)

²⁸ Wu ken wan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa** wu hyoknuru be-de un ye. Wu hoguru ma-ut sunute **Saduki**-ne. Bō wu hogute Yeso shaks ye ur-bon ne à, wu cituru Yeso. Wu zeeru, "¿Q ke **karamsa**-o jiishe m-'wōns?"

²⁹ Yeso zeeru wu, "**Karamsa**-o jiishe m-'wōns à, o ka: 'Hoge nō hun-ne ye un dak-o o-**Isra**! Yawe Shir na. Gwōmo-ut rō kon á, se Yawe un hon-de un Wu. ³⁰ Was Yawe Shir ru. Was un wu ne un hur-ur un du ne kap, un kap o un hoog ru ne, un kap nap-ús ru ne, komo un 'wōns-m ru ne.[‡] ³¹ Hoge nō **karamsa**-o ayoore-o tomo ne, 'Se nō was or nō ne m-sok ne bō nō wasse hi un nō à.[§] Yatt **karamsa**-tō jiishe tō ka voor-tō m-'wōns á."

[†] Bor-ús op ús-voor:11 12:10-11 Hyen komo: Bōng 118:22-23. [‡] Bor-ús op ús-voor:15 12:15 út-Girik: denari.

[§] Bor-ús op ús-voor:18 12:18 Hyen komo: Seng 23:8. * Bor-ús op ús-voor:19 12:19 Hyen komo: Kara 25:5.

[‡] Bor-ús op ús-voor:26 12:26 Hyen komo: Rwuú 3:6. [‡] Bor-ús op ús-voor:30 12:29-30 Hyen komo: Kara 6:4-5.

[§] Bor-ús op ús-voor:31 12:31 Hyen komo: Rewi 19:18.

³² Bø ka wan-Yoos-de ün **karamsa-o Mosa** wü, hogutë shas-o Yeso à, wü zëerü, “Ka o, Wa-ur-Yoos, o rworog o-nip. Shir o rø ko-Gwomo na. Gwomo-ut rø kån á, së Shir ün hon-de ün o.* ³³ Depetë net was wü kap ün hur-ur gaan, ün nap-se ün wü në kap komo ün 'wons-mø ün wü në kap, komo wü was ün yan-bør-se ün wü në bø wü rø m-was ün hi ün de ün wü á. Q aragte kap yar-mø wü ya'asë Shir à ün rem-se a tükse në be-de ur-seke à.”†

³⁴ Yeso napuru ka net-wü shaks wü us-nap në. Wü zëerü wü, “Kuks wø hiin o tütüt be-de ün gwomo-tø Shir.” Bø Yeso rurütü wü kaane à, yatt-wü kumë jaab-o üt-men wü cit wü yo ken rii-yo á.‡

Wan-Gwü

(Mati 22:41-46; Ruka 20:41-44)

³⁵ Bø Yeso ro ur-yoos ün **Pyo-o Shir** à, wü cituru o-cot, “¿Re o **yan-Yoos-de o-karamsa** zette ünze **Kiristi**, wà **Dawuda** wü? ³⁶ **Kukt-o Shir** rworog **Dawuda** m-zëe:

“Yawe zëeg Wan-Koyan re:

“She'et kånë sò ün kom-o ün rë ün de

së um rworog yan-yage-üt ru

ün kus-o ün na-o ru.” §

³⁷ **Dawuda** ün hi ün de ün wü ak wü, 'Wan-Koyan,' uregë ka o, ¿Re o **Wan-Gwü** he m-warag wà **Dawuda**?”

Hun-në dëen hogutë wü zak-o-zak.

Ya-ur-yoos-de o-karamsa

(Mati 23:1-36; Ruka 20:45-47)

³⁸ Bø wü yoosë yë à, wü zëerü, “Nøm nõ ja ün yan-Yoos-de ün **karamsa-o Mosa** ne, yan-çon-tø üt-tüt ün carri-tø üt-cop në, ün çon-tø ün gas-de m-sëeb në be-de üt-baab.

³⁹ Yë he ün kuke-tø ün yoos ün Ma-tø Shir, kø o-biki, yë rø ün ma'as ün hoob-o ün dëeg-tø ur-bon remen yë she'ettë she'et-de m-nü. ⁴⁰ Myet ün kaanë yë rø ün kuus ün saw-tø ün gwor-në. Yë rø m-she'et dëen ün kån-se Shir remen a zeet yë yan-døre ün Shir yë hur-ur gaan. Yë, a he ya-ur-køob de jiishe à.”

Yar-mø ün ko-gwor

(Ruka 21:1-4)

⁴¹ Bø Yeso she'etë yow yow be-de a ün he'edbe m-yar à, wü ma'asü m-gwøt ün hun-në dëen bø yë m-he'edbe ün hwor à. Ya-o-kwum he'edburü hwor dëen. ⁴² Ka da-de, wü ken ko-køob-wü ko-gwor haanuru wü he'edburü nera üt-voor.

⁴³ Yeso agnuru yan-neke-mø ün wü be-ur gaan. Wü zëerü yë, “Më nõ m-rurë o-nip, ka ko-gwor-wü ko-køob he'edbutë ün jiishe à n-më ün be-de a he'edbe m-yar, arge kowan.

⁴⁴ Ün zëeg yo kà remen yë ken yë he'edbutë hiin be-de ün yo rø yë dëen à be-de ün kwum-o ün yë. Amba wü, myet ün køob-de ün wü në wü he'edbutë myet yo rø wü á. Wü ya'aste kap yo wü røtte à.”

Bør-us op us-tet

A wuks Pyo-o Shir

(Mati 24:1-2; Ruka 21:5-6)

¹ Yeso ro m-rwüün ün **Pyo-o Shir**, be-de ün yan-neke-mø ün wü, wan-gaan cituru wü. Wü zëerü, “Wa-ur-Yoos, gwøt gon ka ta'ar-tø, ün ka caari-tø üt-ma to në.”

² Yeso zëerü, “¿Nø hyanag ka caari-tø üt-ma to? Kap ka ta'ar-tø rø kånë à, a wugurse to. Yatt ta'ar-de a he m-yage n-tøn ün or ün de á.”

Ur-køob us-cenene në

(Mati 24:3-14; Ruka 21:7-19)

³ Bø jimitë à, Yeso ro tara ün **Haag-o ün 'yo-se o-Zetun**, ka haag-o rø ün gwøtbe ün **Pyo-o Shir** à. Së yë ken yë be-de ün yan-neke-mø ün wü, (Bitrus wü, **Yakubu** wü, ün **Yohana** në, ün Andarawus në), yë cituru wü pakse. ⁴ Yë zëerü, “Të çonog o rurü të ¿ø ke da-o në a he m-nøm ün se ka rem-se? ¿Yo ke rii-yo në he të m-kutë da-o ka rem-se he m-kor à?”

⁵ Ka da-de në, Yeso taknu yë m-yoosë. Wü zëerü, “Muut nõ üt-hi, taasu net ees nõ á. ⁶ Hun-në dëen yëa haan be ün nõ, yë dek jin ün de. Kø wü ke wü rø m-zëe wü rø **Kiristi**. Yëa ees hun-në dëen. ⁷ Tomso, nõ hoge a ün ma-tø ur-gun, to ken to yow yow,

* **Bør-us op us-voor:32** 12:32 Hyen komo: Kara 4:35. † **Bør-us op us-voor:33** 12:33 Hyen komo: Hosë 6:6.

‡ **Bør-us op us-voor:34** 12:28-34 Hyen komo: Ruka 10:25-28. § **Bør-us op us-voor:36** 12:36 Hyen komo: Bøng 110:1.

tò ken tò ur-hyew ne, nõ jar nõ hogge o-gyer á. Sê ka rem-se takante, amba a un go hyan ta-de un hono o-dak á. ⁸ Ka da-de ne, hun-ne a heete hun-ne ur-gun. Gwomo-ut a heete ut-gwomo ur-gun. Dak-o a nukte tò ken be-to un hon un hon. Mer a reese hun-ne ur-koob. Ka rem-se kap, takan-de un re ur-koob de ka, bõ hoog-mõ o-mat rø m-takan à har argurõ kaane.

⁹ "Remen nõ yan-neke-m re ye, 'She'et nõ zongse!' Hun-ne a eeg nõ be-de un yan-piish ut-ma. Yea bu nõ m-dum n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Hun-ne a eeg nõ be-de un gwamna-ne un gwomo-ne ne. Yea nom yo kà remen nõ yan-neke-m re ye. Amba kap un kaane ne, nõa kum o-cow remen nõ rurutõ ye **Ma-to m-Rerem** tò Shir. ¹⁰ Rii-yo ka rem-se takante, a ryre baag-to un hun-ne kap **Ma-to m-Rerem** tò Shir. ¹¹ Da-o a he nõ m-ship à, a heete nõ be-de un yan-piish ut-ma. Rii-yo nõ nekute nõ jar nõ ryegen un rii-yo nõ he m-rwor á. Un ka da-o, kap rii-yo Shir ya'ne nõ á, yo nõ he m-rwor remen nõ yo tep un hi un nõ á. **Kukt-o Shir** o rø tep be un nõ.*

¹² "Un ka da-o ne, sek-wu wya ya'as heno un wu a hoot wu. O-tato tomso ne o ya'as wà un o. Yakar yea ine eso ye rur rii-yo tat-ne ye un ye un in-ne ye un ye ne nõme à yo un ba ur-bon har yea ru a ho ye. ¹³ Kõ wu ke net-wu wya yage nõ remen nõ yan-neke-m re ye. Amba kap wu hokse m-gaag un men-to un wu har ta-de un hoog-o un wu à, wya pøse ra-o Shir.†

A su ur-koob deen

(Mati 24:15-28; Ruka 21:20-24)

¹⁴ "Wu karunte ka ma-to à, yage wu nep to. 'Nõa hyen a shereg yo ken rii-yo Shir yage à, be-de udepe a sher yo á.' Yoa naas **Pyo-o Shir**. Nõ hun-ne ye rø un dak-o o-Judiya à, nõ hyene ka rii-yo, nõ som be-de ut-haag.‡ ¹⁵ Wu rø tara n-ton ur-doo de o-kuke o un wu à, wu kergene á taase wu cww n-me o-kuke, remen wu dekente tò ken saw-to tò rø n-me á. ¹⁶ Wu rø o-kat à, wu jar wu warag dek ur-matuku o-hur á. § ¹⁷ Un kà hõ-to, ne'a-ne yan-yakar-ye rø un su ur-de à, un ya-ut-uub ne yea su ur-koob. ¹⁸ Nõ kon Shir taase ka rem-se woõn nõ da-o o-gõs. ¹⁹ Remen gõn ka su ur-koob de, un kà hõ-to a jiish cin da-o Shir nõme hono o-dak à. Komo a do de m-nõm n-co á har da-o ba m-ta. ²⁰ Amba Wan-Koyan hak ka hõ-to un su ur-koob to. A ro zeege remen kaane á, yatt net-wu røa kus á. Remen con-to un kà ye Shir daage à, o rwo'e wu hept ka su ur-koob o. ²¹ Un ka da-o, net zee nõ, '**Kiristi**, wu ka kane,' kõ wu ken net-wu zee nõ, 'Wu ka reõno,' nõ jar nõ dek ma-to un wu á. ²² Yan-rwor un ma-to Shir ye ut-bõ yea ine, wu ken a zee, 'Me rø **Kiristi**,' har yea kutõ nõ caari-to ut-hyat un se ken rem-se us-myot se ne se nõ çepe m-hyan á. Ye rø m-nõm un ka rem-se remen ye eeste ye Shir daage à, o rwo'e ye hokste. ²³ Amba ma'as nõ zongse. Um russute nõ ma-to un ka rem-se ba se un takan."

Muun-m Yeso Wan-Gwu

(Mati 24:29-31; Ruka 21:25-28)

²⁴ "Da-o a komse swõ ur-koob, un kà hõ-to, " 'hõ-ur a nom o-comb.

O-reng komo yoa do nõm o-mõk á.*

²⁵ Rege a ma'as m-he'emende n-dak.

Bõn rem-se Shir hwoõne n-kus o Shir à, se à nuktuse.†

²⁶ "Kà da-de ne, hun-ne deen yea hyen me **Wà-wu un net**, me m-neke ne n-me ut-ke'ente ut-gõs ne un caari-mõ m-cesas ne mõ ur-bon.‡ ²⁷ Ka da-de ne, man tomõn **yan-tõm-ye Shir**, ye kargunse ka ye wu daage à, ya-ur-hõrim un ya-ur-horan ne un yan-sõ-o-baar ne o-ye'er ne, yan kõ kene ye Shir daage à, **yan-tõm-ye Shir** a kargunse ye.

Ma-to o-rum

(Mati 24:32-35; Ruka 21:29-33)

²⁸ "M-mõka, yoos nõ yo ken yo be-de o-rum. Da-o nõ hyene jet-se un yo cirig m-tupne, nap nõ unzẽ gõs-o nomoste yow yow. ²⁹ Remen kaane da-o nõ hyene kà rem-se rø m-takan, nõ nak o ka unzẽ da-o woosunte yow yow. ³⁰ Nip-o me nõ m-rure, kà zaman-yo yoa te á se ka rem-se kap se nomoste. ³¹ Tõn-o shir, o-dak ne tõa tees, amba ma-ut re tõa te á.

* **Bør-ús op ús-tet:11** 13:9-11 Hyen komo: Mati 10:17-20; Ruka 12:11-12. † **Bør-ús op ús-tet:13** 13:13 Hyen komo: Mati 10:22. ‡ **Bør-ús op ús-tet:14** 13:14 Hyen komo: Dane 9:27; 11:31; 12:11. § **Bør-ús op ús-tet:16** 13:15-16 Hyen komo: Ruka 17:31. * **Bør-ús op ús-tet:24** 13:24 Hyen komo: Isha 13:10; Jowe 2:10,31; 3:15; Hyan 6:12; Izik 32:7. † **Bør-ús op ús-tet:25** 13:25 Hyen komo: Isha 34:4; Hyan 6:13; Jowe 2:10; Isha 13:10. ‡ **Bør-ús op ús-tet:26** 13:26 Hyen komo: Dane 7:13; Hyan 1:7.

She'et zɔngse
(Mati 24:36-44)

³² “Amba da-ɔ ka rem-se he m-takan à, ká hɔ-de yatt-wʊ he m-nap á. Kɔ **yan-tom-ye Shir** n-Tɔn shir, yɛ nep da-ɔ ka rem-se he m-takan á. Kɔ Wà ʊn hi ʊn de ʊn wʊ, wʊ nap á. Sɛ o-Tato ʊn wʊ ʊn hɔn-de ʊn wʊ. Wʊ nape da-ɔ se he m-takan à. § ³³ Cin da nɔ neptɛ da-ɔ ka rem-se he m-takan á, ma'as nɔ zɔngse, yish hooɛ! ³⁴ Sha-mɔ ʊt-ma mɔ ka. Haan-mɔ ʊn **Wà-wʊ ʊn net**, a nom ʊntʊn wa-o-hur wʊ inɛ rur ʊr-hyew à. Wʊ wongsurʊ ya-m-sɛnge, ko wʊ ke ʊn sɛnge-mɔ ʊn wʊ nɛ. Wʊ dɛkurʊ wʊ ken wan-gaan wʊ, wʊ zɛerʊ wʊ erɛ wʊ o-hur, wʊ ma'as yish hooɛ.*

³⁵ “Ma'as nɔ yish hooɛ remen nɔ nap da-ɔ wa-o-hur he m-jo'on á. ¿Kɔ m-rim mɔ wʊ he m-jo'on, kɔ da-o purɛ, kɔ kiit rɔ ʊs-kan, kɔ n-sot? ³⁶ Taase wʊ wɔon nɔ ba o-saktɔ, nɔ m-rew. ³⁷ Ma-tɔ mɛ nɔ m-rurɛ à, mɛ ʊn rurɛ kɔ wʊ ke, wʊ ma'as zɔngse.”

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass

Yan-co gamag ʊr-hi de ʊn yage-ut Yeso
(Mati 26:1-5; Ruka 22:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Kuks hɔ-ʊt yoor **Yahuda**-nɛ nomot biki-tɔ yɛ rɔ m-nɔm à **Biki-o m-Pas** ʊn **Biki-o ʊt-Burodi tɔ ba m-Yist** nɛ. Gwɔmo-nɛ yɛ ʊn kɔn-se Shir ʊn yan-Yoos-de ʊn **karamsa-o Mosa** nɛ yɛ hooɔburʊ ɔw-yo ʊn ship ʊn Yeso ʊr-hyow ba hun-nɛ yɛ ʊn nap, yɛ hoot wʊ.* ² Amba yɛ zɛerʊ, “A ship wʊ hɔ-de o-biki á, taase hun-nɛ ‘yons o-zaaz.”

A duusutɛ Yeso nɔm-mɔ m-shi'igin
ʊn bɔ-o o-Betanya

(Mati 26:6-13; Yoha 12:1-8)

³ Yeso ro bɔ-o o-Betanya ʊn hur-o Simɔn ko-**cim**. Wʊ ro ʊn rɛ ʊn rii-yo m-rɛ, wʊ ken ne'a-wʊ ɔwɔnurʊ ʊn ʊr-batta nɛ de ʊn nɔw-mɔ m-shi'igin† mɔ ʊn hwɔr dɛɛn. Wʊ bu'ugurʊ nu-de ʊn ka tur-de. Wʊ duusurʊ Yeso mɔ ʊr-hi.‡

⁴ Bɔ wʊ duusutɛ wʊ mɔ à, yɛ ken yɛ, yɛ ro kanɛ à, yɛ swoorʊ ʊs-ryaab. Yɛ zɛerʊ ɔr ʊn yɛ nɛ, “¿Ya hantɛ attɛ m-naas m-nɔw kaanɛ? ⁵ Nɔw-mɔ woosɛ nɛt nom sɛnge-mɔ ʊt-hɔ zungu-ʊs tet [300] wʊ kumut ka hwɔr-yɛ. Depetɛ a beeb mɔ a yaas koɔb-nɛ ka hwɔr-yɛ.” Yɛ kangsurʊ wʊ.

⁶ Bɔ Yeso hogutɛ ma-tɔ ʊn yɛ à, wʊ zɛerʊ yɛ, “Yage nɔ wʊ. ¿Remen yan ɔ nottɛ wʊ m-rangɛ? Wʊ nomʊtʊ mɛ rii-yo ʊr-bon. ⁷ Kɔ ɔ ke da-ɔ nɔ mɔsɛ ʊn koɔb-nɛ nɛ. Da-ɔ nɔ ɔnɛ à, ka da-ɔ, nɔ he yɛ m-'ya m-yar. Amba mɛ, nɔ mɔsɛ ʊn mɛ nɛ hɔ-ʊr bi á. § ⁸ Wʊ nɔmɔg rii-yo wʊ hokɛ m-nɔm à. Wʊ duusutɛ wʊr-o re nɔw-mɔ m-shi'igin remen zɔngɛ-tɔn dʊk re. ⁹ Nip-o mɛ nɔ m-rurɛ, kap be-de a he rwɔr ʊn **Ma-tɔ m-Rerem** à, hɔno o-dak kap rii-yo ka ne'a-wʊ nɔmɛ à, a ma'as yo m-rwɔr remen a bakstɛ ʊn wʊ nɛ.”

Yahudas ya'astɛ Yeso

(Mati 26:14-16; Ruka 22:3-6)

¹⁰ Da-ɔ Yeso ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ nɛ rɔ m-nɔm **Biki-o m-Pas** à, Yahudas Iskariyoti, wan-gaan be-de ʊn ka ɔp ʊn yoor-yɛ, haarʊ be-de ʊn Gwɔmo-nɛ yɛ ʊn kɔn-se Shir remen yɛ hongsutɛ bɔ wʊ he yɛ boɔbɛ ʊn Yeso à. ¹¹ Bɔ yɛ hogutɛ kaanɛ à, yɛ nɔmurʊ o-zak. Yɛ essurʊ ʊt-ma ʊn wʊ nɛ yɛa ya'as wʊ hwɔr. Wʊ nɛ wʊ zɛerʊ hoob-o o-ɔw wʊ ya'astɛ Yeso ʊn kom-tɔ ʊn yɛ.

Yeso rɛɛg Biki-o m-Pas ʊn
yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ nɛ

(Mati 26:17-25; Ruka 22:7-14,21-23; Yoha 13:21-30)

¹² A wɔon da-ɔ ʊn hɔ-de ʊr-takan de **Biki-o ʊt-Burodi tɔ ba m-Yist**, hɔ-de ʊn m-penem ʊn ɔa remen baks ʊn hɔ-de yɛ rwɔuntɛ o-**Masar** à. Yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ yɛ zɛerʊ wʊ. “¿Ke nɛ ɔ o ɔnɛ tɛ he tɛ nomo wɔ rii-yo m-rɛ yo **Biki-o m-Pas**?”

¹³ Wʊ tomurʊ nɛn yoor be-de ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ. Wʊ zɛerʊ yɛ, “Cɔw nɔ o-bɔ. Da-ɔ nɔ ɔwɛ, nɔ go'onɛ ʊn wʊ ken campɔ-wʊ nɛ. Wʊ rɔ ʊn tur-de m-hɔ nɛ ʊr-hi. Nɔ dorɛ wʊ. ¹⁴ Hur-o wʊ ɔwɛ, nɔ ɔwɛ nɔ zee wa-o-hur, ‘Wa-ʊr-yoos-wʊ zee, ‘¿ke nɛ ɔ wʊ he m-comɛ nɛ wʊ reet **Biki-o m-Pas** ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ nɛ?” ¹⁵ Wʊa kutɛ nɔ caari-o o-kukɛ ɔ a ma'ɛ n-tɔn ʊn ɔr ʊn ɔ o-kukɛ à. Q rɔ zɔngɛ ʊs-saw nɛ n-mɛ. Káanɛ ɔ, nɔ he na m-nomɛ rii-yo o-biki.”

§ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-tet:32** 13:32 Hyen komo: Ruka 12:36-38. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-tet:34** 13:34 Hyen komo: Ruka 12:36-38.

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass:1** 14:1 Hyen komo: Rwɔw 12:1-27. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass:3** 14:3 nɔw-mɔ m-shi'igin ʊt-Girik:

nardi. ‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass:3** 14:3 Hyen komo: Ruka 7:37-38. § **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass:7** 14:7 Hyen komo: Kara 15:11.

¹⁶ Yan-neke-m Yeso ruuru. Ye cowuru o-bo. Ye 'wossuru bo Yeso ruru ye à. Ye nomuru wu rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas** kane.

¹⁷ Bo ho-ur hebute à, Yeso woqru mosse un ka op un nen yoor-ye ne. ¹⁸ Ye ro m-re un rii-yo m-re, Yeso zeeru ye, "Nip-o me no m-rure. Wu ken wan-gaan-wu be un no, wua ya'as me un kom-to un yan-yage-ut re, wu te m-re te un wu ne à."^{*}

¹⁹ Men-ut naasuru ye, ye taknuru us-cot un gaan un gaan. Ko wu ke wu zeeru, "¿Me wu o?"

²⁰ Wu zeeru ye, "Wan-gaan be un no, no nen op un yoor, wu tette m-re kok-ur gaan à. ²¹ Wu dooru ye m-zee, remen me **Wa-wu un net**, man meres bo a gene be-de un Ma-to Shir à. Amba ka net-wu he me m-ya'as à, wua su ur-kooq, otte a ro makt wu un hono o-dak á, roa jiish wu."

*Yeso kutute yan-neke-mo un wu
cow-yo un baks un mar-mo un wu
(Mati 26:26-30; Ruka 22:15-20; 1Kor 11:23-25)*

²² Ye ro un re un rii-yo m-re, Yeso dekuru ur-burodi, wu bomuru Shir. Ka da-de ne, wu bosuru, wu wonguru ye. Wu zeeru ye, "Hombé no, wur-o re o." ²³ Wu deknuru ya o-kok un ho-mo un yakar-ye un 'yo-yo o-anab ne. Bo wu nomte ur-bongon be-de Shir à, wu ya'asuru kap mo un ye. Ye woqru.

²⁴ Wu zeeru, "Hyo-m re mo mo un shoos un swor o-nu o Shir suru no à, mo a he m-dusune remen hun-ne deen á.† ²⁵ Nip-o me no m-rure man do swo un ho-mo o-anab á, se ka ho-de um he m-swó m-pu mo á, be-de un **Gwomo-to Shir** à."

²⁶ Bo wu komte ye m-rure kaane á, ye huru Sep-o ur-Bongon de Shir. Ye ruuru, ye haaru un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**.

*Bitrus a nom she-mo un nap-m Yeso
(Mati 26:31-35; Ruka 22:31-34; Yoha 13:36-38)*

²⁷ Yeso zeeru ye, "Kap-m no nga som me. Me un zee yo ka remen a geneste be-de un Ma-to Shir unze:

" 'A ho wa-ur-gut de un ca,
us-rek ca he m-caage.†‡

²⁸ Amba da-o a 'yonsu me un hoog ne, man be no m-wo un dak-o o-Gariri."§

²⁹ Bitrus zeeru, "Ko ye som wo kap, me kam man som wo á."

³⁰ Yeso zeeru wu, "Nip-o me wo m-rure, Bitrus, ko un ka tet-mo mo roone à, rii-o keeg-yo o-kiit kenet so-o yoor, woa nom she-mo un nap-us re so o-tet."

³¹ Bitrus shasuru m-'wons ne. Wu zeeru, "Ko a roa ho me mosse un wo ne, man nom she-mo un nap-m ru á." Kap mo un ye ka ye zee.

*Yeso konog Shir
un Haag-o un 'yo-se o-Zetun
(Mati 26:36-46; Ruka 22:39-46)*

³² Yeso ne un yan-neke-mo un wu ne, bo ye heete un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** à, ye woqru de ken tuk-de de a m-zee o-Gesemani à. Yeso zeeru ye, "She'et no kane, um konoste Shir." ³³ Wu dekuru Bitrus un **Yakubu** un **Yohana** ne, wu taknu swor ur-kooq deen. Wu ro us-barag, men-ut naasute wu deen. ³⁴ Wu zeeru ye, "Men-ut naasute me deen. Wo hyene, o zee mett hoog á. Wasu no me kane, no she'et zongse."

³⁵ Wu arguru co hiin. Bo wu arge o-co à, wu kwukturu n-dak, wu konuru Shir. Wu zeeru, "¿Ko nomutu wo o dossu me ka swo ur-kooq de?" ³⁶ Wu dooru m-zee, "Abba,* Tato re, ko yo ke rii-yo yo ro m-nome be un du. Um conog o dossu me ka swo ur-kooq de. Amba yanze barag-us re se o he m-dore á, se barag-us ru."

³⁷ Bo wu muunte be-de ye ro à, wu 'wossuru ye ro m-rew. Wu zeeru Bitrus, "¿Simon, rew-mo no rotte? Ashi, ¿nga hoks m-she'et zongse ko hiin á? ³⁸ She'et no zongse, yish hooge, no ma'as un kon-se Shir, taase no he'ebe **ur-ba'as** da-de a megre no. Me un zee yo ka remen kykt-o tunuste o nom rii-yo depe à, amba wur-o roqt m-'wons á."

³⁹ Ka da-de, Yeso dooru m-warag komo wu yage ye. Wu konuru Shir. Wu dooru m-rwor bo wu ro rworge à. ⁴⁰ Har m-moka komo, wu dooru m-muun. Wu 'wossuru ye ro m-rew. Rew-m bupste ye deen. Bo ye zutute à, ye taaguru ma-to ye he wu m-shas á.

* **Bor-ús op us-nass:18** 14:18 Hyen komo: Bong 41:9. † **Bor-ús op us-nass:24** 14:24 Hyen komo: Rwu 24:8; Irm 31:31-34. ‡ **Bor-ús op us-nass:27** 14:27 Hyen komo: Zeka 13:7. § **Bor-ús op us-nass:28** 14:28 Hyen komo: Mati 28:16. * **Bor-ús op us-nass:36** 14:36 ut-Arameki: Abba.

⁴¹ Wɔ dooru m-warag remen wɔ konot Shir. Bɔ wɔ do m-mɔʉn, ɔ atette-ɔ à, wɔ zɛɛrɔ, “¿Har m-mɔka wɔwɛ-de nɔ rɔtɛ m-rew nɛ? Bɔ'osɔtɛ kaanɛ, da-o woostɛ. Gwɔt mɛ **Wà-wɔ un nɛt**, a ya'astu mɛ un kom-tɔ un ya-ut-**ba'as**. ⁴² Inɛ nɔ, a kew nɔ wɔ! Gwɔt! Ká nɛt-wɔ ya'asɔ mɛ à, wɔ ka yow yow.”

Yahuda-nɛ shik Yɛso

(Mati 26:47-56; Ruka 22:47-53; Yoha 18:3-12)

⁴³ A kanɛ, rii-yo wɔ bitɛtɛ nu, Yahudas, wan-gaan be-de un ka ɔp un yoor-yɛ, wɔ woosuntɛ un mɔɔr-tɔ un hun-nɛ nɛ deen. Yɛ ro ʉt-magay nɛ ʉt-kɔ nɛ. Gwɔmo-nɛ yɛ un kɔn-se Shir, un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** nɛ, un sɛk-yɛ yɛ un **Yahuda**-nɛ, yɛ tɔmnɔ yɛ.

⁴⁴ Wɔ he wɔ m-ya'as à, wɔ be'estɛ wɔ gemestɛ ʉr-hi un yɛ nɛ unze, “Wɔ un he m-hamat à wɔ wɔ ship nɔ wɔ, nɔ neke un wɔ nɛ, nɔ 'er wɔ ʉr-bon nɛ.”

⁴⁵ Bɔ un wɔɔn-m Yahudas wɔ haarɔ be-ʉr Yɛso, wɔ zɛɛrɔ, “Wa-ʉs-Nap.” Yahudas hamtɔrɔ wɔ. ⁴⁶ Yɛ hwɔɔrɔ ʉt-kom, yɛ shipurɔ wɔ. ⁴⁷ Sɛ wan-gaan be-de un **yan-neke-m Yɛso** yɛ wɔ ro eso kanɛ à, wɔ muusurɔ magay-ɔ un wɔ. Wɔ cɛtɔrɔ ko-gɔw-wɔ un ko-Gwɔmo-wɔ un kɔn-se Shir. Wɔ kupsurɔ wɔ o-tɔ.

⁴⁸ Yɛso zɛɛrɔ yɛ, “¿Nɔ un rwɔun ʉt-magay nɛ ʉt-kɔ nɛ, nɔ shipt mɛ untɔn ko-hyow? ⁴⁹ Kɔ de ke hɔ-de mɛ mɔsɛ un nɔ nɛ un **Pyo-o Shir**, mɛ nɔ m-yoosɛ. Nɔ ship mɛ á. Amba sɛ a nomɔtɔ mɛ bɔ a genɛ be-de un Ma-tɔ Shir á.”[†] ⁵⁰ Ka da-de nɛ, yan-neke-mɔ un wɔ kap yɛ yagurɔ wɔ. Yɛ argurɔ m-sɔm.

⁵¹ Sɛ wɔ ken wan-campɔ wɔ, wɔ ɔp rii á sɛ o-gund un hɔn-de un ɔ, wɔ dɔrurɔ Yɛso. Bɔ wɔ dɔrɔtɛ Yɛso à, yɛ shipurɔ wɔ. ⁵² Yɛ rumsurɔ gund-ɔ un wɔ. Wɔ somurɔ bɔ Shir matɛ wɔ à.

A hetɛ Yɛso be-de un piish ʉt-ma

(Mati 26:57-68; Ruka 22:54-55,63-71; Yoha 18:13-14,19-24)

⁵³ Yɛ nekɔrɔ un Yɛso nɛ be-de un ko-Gwɔmo-wɔ un kɔn-se Shir. Kap Gwɔmo-nɛ yɛ un kɔn-se Shir un sɛk-yɛ yɛ un **Yahuda**-nɛ, un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** nɛ yɛ mɔrgurɔ be-ʉr Yɛso. ⁵⁴ Bitrus nɛ wɔ dɔndurɔ wɔ m-pupa nɛ har un 'woog-ɔ un hur-o ko-Gwɔmo-wɔ un kɔn-se Shir. Wɔ she'etɔrɔ be-de un gɔw-nɛ yɛ un ko-Gwɔmo-wɔ un kɔn-se Shir. Wɔ ro un hwɔ'ɔt o-ra mɔsɛ un yɛ nɛ.

⁵⁵ A kanɛ Gwɔmo-nɛ yɛ un kɔn-se Shir un **Morog-de un Sɛk-yɛ** nɛ, yan-ya-ʉt-ma, kap yɛ hɔɔburɔ rii-yo a hetɛ m-zɛɛ Yɛso nomɔg **ʉr-ba'as** à remen yɛ hoot wɔ, amba yɛ kum á. ⁵⁶ Yɛ ken yɛ deen yɛ sakkurɔ wɔ ʉt-ma ʉt-bɔ amba ma-tɔ un yɛ tɔ haan ʉt-gaan á.

⁵⁷ A kanɛ komo yɛ ken campɔ-nɛ yɛ inɔrɔ eso, yɛ dooru wɔ ce'e ʉt-bɔ: ⁵⁸ Yɛ zɛɛrɔ. “Tɛ hogɔtɛ wɔ zɛɛg wɔa heɛs **Pyo-o Shir** ɔ hun-nɛ ma'e à, rii-yo hɔ-ʉt tet nomot wɔ m'e's o hɔr-ɔ, yanze nɛ ma-tɔ un ko-hun á.”[‡] ⁵⁹ Kap un kaanɛ nɛ, ma-tɔ un yɛ tɔ haan ʉt-gaan á.

⁶⁰ Ko-Gwɔmo-wɔ un kɔn-se Shir wɔ inɔrɔ n-tɛtɛ ɔ un yɛ. Wɔ citurɔ Yɛso. Wɔ zɛɛrɔ, “¿Wɔ un tɔ ken ma-tɔ nɛ tɔ o he m-shas, be-de un ma-tɔ ka hun-nɛ yɛ ro m-rwɔr mɔsɛ un wɔ nɛ?” ⁶¹ Amba Yɛso ro temb ɔ un wɔ. Wɔ shas ʉt-ma á. Ko-Gwɔmo-wɔ un kɔn-se Shir wɔ dooru wɔ m-cit komo. Wɔ zɛɛrɔ, “Ashi, ¿wɔ wɔ, **Kiristi**, Wà-wɔ un wa-o-kwɔm-wɔ Shir tɔmnɔ tɛ?”

⁶² Yɛso zɛɛrɔ, “Mɛ wɔ.[§] Nɔa hyen mɛ komo, mɛ **Wà-wɔ un nɛt**, mɛ tara un kom-ɔ ʉr-rɛ ɔ Shir Wa-ʉr-Bɛɛb.* Nɔa hyen komo mɛ m-rwɔun n-mɛ ʉt-ke'entɛ n-Tɔn shir.”[†]

⁶³ Ko-Gwɔmo-wɔ un kɔn-se Shir swoorɔ ʉs-ryaab deen. Wɔ yishurɔ gund-ɔ un wɔ. Wɔ zɛɛrɔ, “¿Tɔ ke ma-tɔ a ɔnɛ m-hogɛ komo? ⁶⁴ Nɔ hogɔtɛ de yo'og-ɔ wɔ yo'ogɛ Shir á! ¿Re nɔ hyan?”

Yɛ zɛɛrɔ, “Wɔ woostɛ m-hɔ!”[‡] ⁶⁵ Yɛ ken yɛ taknɔ wɔ m-copɛ m-ta. Yɛ hɔkkurɔ wɔ yish, yɛ wɔsurɔ wɔ ʉr-dɛmbɛ. Yɛ zɛɛrɔ, “Rurɔ tɛ wɔ wɔsɔ wɔ m-mɔka á!” Gɔw-nɛ komo yɛ ma'asurɔ wɔ un hwɔɔɛ ʉt-raag.

Bitrus nomɔg she-mɔ un nap un Yɛso

(Mati 26:69-75; Ruka 22:56-62; Yoha 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Yɛ ka ro un kuke-ɔ a ma'e n-tɔn un ɔr un ɔ o-kuke à. Yɛ ro un piishɛ un Yɛso ʉt-ma. Bitrus ro o-'woog n-dak. Wɔ ken wan-ne'a-wɔ nɛ, ko-gɔw-wɔ un ko-Gwɔmo-wɔ un kɔn-se Shir. ⁶⁷ Wɔ hyanurɔ Bitrus ro un hwɔ'ɔt o-ra. Wan-ne'a gwɔtɔrɔ Bitrus, wan-ne'a zɛɛrɔ, “Wɔ mɔsɛ un Yɛso nɛ ka wa-o-Nazaret-wɔ.”

[†] **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:49** 14:49 Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37.

[‡] **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:62** 14:62 Hyen komo: Rwɔ 3:14.

[§] **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:62** 14:62 Hyen komo: Dane 7:13.

24:16.

[‡] **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:58** 14:58 Hyen komo: Yoha

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:62** 14:62 Hyen komo: Bɔng

[‡] **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:64** 14:64 Hyen komo: Rewi

⁶⁸ Amba Bitrus ngmýru m-she. Wý zээрý, “Mę nap yo wọ rwọr á.” Wý argyru m-rwųun ¼n ‘wọog-o ¼n pyo. Keęg-o o-kiit kanýru.

⁶⁹ Ka wan-ne‘a-wý komo dooru gwọt ¼n Bitrus. Wý takny rýre ¼n ye ro eso eso kanę à, “Wý ka, **wan-neke-m Yeso** wý.” ⁷⁰ Amba Bitrus dooru m-nqm m-she komo.

Bọ doote hiin à, ye ro kanę eso eso à, ye zээрý Bitrus, “Nip-o, wọ **wan-neke-m Yeso** wý remen wa-o-Gariri o ro.”

⁷¹ Wý takny ¼s-tınd. Wý zээрý, “Mę nap ka neť-wý wý notte ¼n ma-tọ ¼n wý á.”

⁷² ¼n ra-o wý komte m-rwọr à, ¼n gyept-o ¼n yish, keęg-o o-kiit kanýru ayoore-o. Bitrus baksýru ma-tọ Yeso rýru wý à. ¼nze “rii-o keęg-o o-kiit kenet sq-o yoor, wọa nom she-mọ ¼n nap-¼s re so o-tet.” Bọ wý bakste ká ma-tọ à, wý hebyru ¼s-won.

Bor-ús op ¼s-taan

A heette Yeso be-ur Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Ruka 23:1-5; Yoha 18:28-38)

¹ Bọ ish geste à, Gwọmo-ne ye ¼n kọn-se Shir, ¼n sek-ye ye ¼n **Yahuda**-ne, ¼n yan-Yoos-de ¼n **karamsa-o Mosa** ne, bọ ¼n yan-ya-¼t-ma, ye gamýru ¼r-hi, ye nekýru ¼n Yeso ne, ye ya‘asýru **Biratus** wý. **Roma**-ne sagbýte Biratus Ko-Gwamna-wý ¼n ka dak-o.

² **Biratus** citýru Yeso, “¿Wọ wý rọ ko-Gwọmo-wý ¼n **Yahuda**-ne?”

³ Yeso zээрý wý, “Ee, o rwọrog hond hond.”

⁴ Gwọmo-ne ye ¼n kọn-se Shir ye ma‘asýru wý ¼n sakke ¼t-**ba‘as** deęn. **Biratus** dooru wý m-cit komo. Wý zээрý, “¿Wọtt o ken shas-o o he m-shas á? ¿Họge moqr-to ¼t-**ba‘as** to ye seky wọ à?”

⁵ Yeso do m-shas á, har **Biratus** bọpýru o-nu.

Hun-ne zээg a kem Yeso n-te o-kan

(Mati 27:15-26; Ruka 23:13-25; Yoha 18:39—19:16)

⁶ Tọ, da-de ¼n ka biki-o, **Biratus** weste m-ho‘sunde ¼n wa-**ur-ba‘as**-wý a ka‘e à, wangaan wý hun-ne kọne à. ⁷ Wý ken wý ro kon wý a m-zee Barabas à. Wý ro ke‘o à, mọsse ¼n ye ken yan-kọob-de o-dorotte ye ne à, ye ho‘e neť be-de m-dum à. ⁸ Hun-ne ¼t-moqr ne hyoknuru, ye taknyru ¼s-kon be-ur **Biratus**, ye ro m-zee wý nomý ye rii-yo wý wete m-nqm à.

⁹ **Biratus** citýru, “Wata, ¿nọ ¼n cọn o ¼m hosý nọ ko-Gwọmo-wý ¼n **Yahuda**-ne?”

¹⁰ Wý ¼n cit ye kaane remen wý nepste ¼nze shoob-de rwọ‘e Gwọmo-ne ye ¼n kọn-se Shir ye ya‘aste wý. ¹¹ Amba Gwọmo-ne ye ¼n kọn-se Shir sho‘ogsýru hun-ne ¼t-moqr ne remen **Biratus** ho‘osuntý ye Barabas.

¹² **Biratus** dooru ye m-zee komo, “¿Ya ¼m he m-nomý ne ¼n ka wý nọ zee wý rọ ko-Gwọmo-wý ¼n **Yahuda**-ne?”

¹³ Ye ‘yonsýru ¼s-cọr komo, ye zээрý, “Kam wý n-te o-kan.”

¹⁴ **Biratus** zээрý, “¿Remen yan o ne? ¿Yan rii-yo ne wý nome?”

Ye dooru ‘yonsý ¼s-cọr, ye zээрý, “Kam wý de n-te o-kan.”

¹⁵ **Biratus** ne, bọ wý cone nome ¼n moqr-to ¼n hun-ne bọ ye cone à, wý ho‘osýru ye Barabas. Wý rwọ‘uru a bu Yeso ¼s-bukkun. Da-o a komse wý m-dum ¼s-bukkun à, wý ya‘asýru karma-ne, ye kemet wý n-te o-kan.

Karma-ne nomote Yeso ¼r-ar

(Mati 27:27-31; Yoha 19:2-3)

¹⁶ Karma-ne heeturý Yeso ¼n ‘wọog-o ¼n pyo-o **Biratus**. Ye moqogsýru kap ye kuse ¼n kur-de ¼n ye à. ¹⁷ Ye cupýru wý cọp-o ¼n ho-m jaas-mọ o ¼t-gwọmo. Ye ceeru o-gond o ¼n yokor, ye cupýru Yeso ¼r-hi. ¹⁸ Ka da-de ne, ye takny wý ¼r-gas de ¼r-ar. Ye zээрý, “Ko-Gwọmo, họg ru she‘et, ko-Gwọmo-wý ¼n **Yahuda**-ne.” ¹⁹ Ye kọ‘otýru wý ¼r-hi o-kọ o-kọ, ye copsýru wý m-ta. Ka da-de, ye kwýktýru n-co o ¼n wý ¼nze dorotte-o ka ye wý m-nome. ²⁰ Da-o ye komse wý m-nome ¼r-ar à, ye possýru wý ka cọp-o ¼n ho-m jaas-mọ o, ye muutýru wý o ma ¼n wý cọp-o, ye ruutýru wý n-dọ remen ye kemet wý n-te o-kan.

A kamag Yeso n-te o-kan

(Mati 27:32-44; Ruka 23:26-43; Yoha 19:17-27)

²¹ Bọ ye ro wý m-ruut à, ye go‘onýru ¼n wý ken wý ne. A ro wý m-zee Simon wa-o-Kireni, tato Arekanda ne ¼n Rupus. Wý ro m-jo‘on sq o-kat. Ye gaktýru wý, wý dek ka **kan**-o ye hette kam ¼n Yeso à.* ²² Ye ruutýru Yeso de ken be-de, a de m-zee o-Gorogota, (wata, be-de ¼n caar-o ¼r-hi). ²³ Bọ ye woote wý kanę à, ye tebbýru wý m-mọdi mọsse

* **Bor-ús op ¼s-taan:21** 15:21 Hyen komo: Roma 16:13.

us-baat ne se a m-zee o-mur à. Ka baat-se ro m-haab m-hoog, amba wu swò á ²⁴ Ka da-de ne, ye kamuru wu o-kan. Bo ye kemte wu à, ye wonguru hi un de un ye cop-to un wu. Ye ro un nqm o-gwambe remen ye hyenet rii-yo kowan he m-kum à.†

²⁵ Kwom-us jero se n-sot, ye kame wu n-te o-kan. ²⁶ Wu a kame o-kan à, ye ro un gen un ba'as-de un wu a sakuru n-ton un hi-de un wu. Ba'as-ur Yeso de ka, "Ko-Gwomo-wu un Yahuda-ne." ²⁷ Ye kamuru wu un yan-kwup-de un hun-ne ne nen yoor n-te ut-kan, wan-gaan un kom-o Yeso o ur-re, wan-gaan un kom-o ur-kwanta.‡ ²⁹ Ya-m-arag un cow ye zeeru wu m-rure un ma-ut jaas-to. Ye ma'asuru wu m-pakte ur-hi, ye un zeebe, "Huun! Wo wu zee woa hees **Pyo-o Shir**, o warag o do m-ma ho-ut tet à, * ³⁰ kergene o-kan, o gu hi un du!"

³¹ Kaane tomo Gwomo-ne ye un kon-se Shir un yan-Yoos-de un karamsa-o Mosa ne ye ma'asuru wu un nome ur-ar un hi un de un ye. Ye zeeru, "Wu guug ye ken ye, wu hoks gun hi un de un wu á. ³² Urege wu ro **Kiristi**, ko-Gwomo-wu un **Isra-ne** wu, kergene o-kan m-moka a hyenet a dekt!" Ka ye a kame ne mosse un wu ne à, ye ma'asuru wu ut-reeb.

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Ruka 23:44-49; Yoha 19:28-30)

³³ Ho-ur ro ur-hi hond hond, comb-o swonuru hono o-dak kap har kwom-us tet-se m-rim. ³⁴ Kwom-us tettü ne Yeso 'yonsuru us-cor 'wons-m-'wons, wu zeeru un rem-de un wu, "Eroi, Eroi, ¿rama sabaktani?" Unze, "Shir re, Shir re, ¿remen yan o ne o jorutu me?"†

³⁵ Ye ken ye ro kané eso eso. Bo ye hogute kan-us Yeso à, ye nap yo wu ro m-zee á, ye zeeru, "Hogu no, wu ro un eeg-us **Ereja**."

³⁶ Wan-gaan be-de un ye wu somnuru o-rek, wu shoosuru o-poog un ho-mo o-anab-mo o-zambo. Wu sakuru n-te o-ko, wu tebburu Yeso wu su. Wu zeeru, "Yage a hyenet ko **Ereja** a haan wu kerguntute wu à."‡

³⁷ Ka da-de ne, Yeso 'yonsuru us-cor 'wons-m-'wons. Hoog-o un wu arguru m-neke.

³⁸ Bo Yeso merté à, gund-o a senté ish-o un "Be-de un Shir de jiishe ba m-kykop à" un **Pyo-o Shir** un bo-o o-Urusharima, o yishuru zee-mo n-ton har n-dak. § ³⁹ Wan-co-wu un karma-ne o-zungu wu ro kane eso, wu hyanuru mar-m Yeso. Wu zeeru, "Nip-o, ka net-wu **Wa-wu Shir** wu."

⁴⁰ Ye ken ne'a-ne ye ro kon tomo, ye ro m-segbe rii-yo nome à. Be-de un ye **Meri** ro kon wa-o-Magudarin, Sarome wu, **Meri** inu **Yakubu** rek-wu un Yosi. ⁴¹ Da-o Yeso ro un dak-o o-Gariri à, Ka ne'a-ne ye, ye ro wu m-dore. Ye ro wu m-reegte. Ye ken ne'a-ne ye ro kon tomo ne deen ye shie wu o-Urusharima à.*

A jok u-ur Yeso

(Mati 27:57-61; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42)

⁴² Kap yo ka yo un kor ho-de ur-Jaw. Ho-de un zonge-to un **Ho-de ur-Wuwe** de un **Yahuda-ne**. ⁴³ **Yusuhu** ko-ya-o-Aramatiya haante ho-de Yeso mare à m-rim. Kashi un net-wu be-de un sek-ye yan-ya-ut-ma. Wu ro ur-'er Shir rwuunte un gwomo-to un wu ne. **Yusuhu** nqmyru jaab-o ut-men, wu cqwuru be-ur **Biratus**. Wu konuru Biratus ya'as wu u-ur Yeso. ⁴⁴ **Biratus** wu dek unze Yeso mereste á. Wu agnuru wan-co-wu un karma-ne o-zungu, wu cituru wu ko Yeso mereste à. ⁴⁵ Da-o wan-co-wu un karma-ne o-zungu rure **Biratus** unze Yeso she'esute m-mar ne à, wu ya'asuru **Yusuhu** ur-u. ⁴⁶ Ka da-de ne, **Yusuhu** haaru, wu qonuru gund-o pus-o o ur-bon. Wu kergunturu Yeso. Wu hokkuru wu un o. Wu dekuru wu, wu russyuru wu un o ken saag-o o a ro hinge n-te o-ta'ar à. Wu yirigturu caari-o o-ta'ar, wu zwopuru ish-o un saag un o. ⁴⁷ **Meri** wa-o-Magudarin un **Meri** inu Yosi ye gwoturu be-de **Yusuhu** russy wu à.

Bor-us op us-cind

Ing-m Yeso be-de un margan-ne

(Mati 28:1-8; Ruka 24:1-12; Yoha 20:1-10)

† **Bor-us op us-taan:24** 15:24 Hyen komo: Bng 22:18. ‡ **Bor-us op us-taan:27** 15:27 Mo ken gen-mo un do ci-o kwooz un eer 28Bo ye kemte ye kaane à, ye shooste Ma-to Shir to wu rwo'e wu ken wu gen to à, "Ye mossute wu un ya-ut-ba'as ne." Remen ye muste wu unze wa-ut-ba'as-wu wu ro. Hyen: Ruka 22:37. § **Bor-us op us-taan:27** 15:27 Hyen komo: Isha 53:12. * **Bor-us op us-taan:29** 15:29 Hyen komo: Bng 22:7; 109:25; Mark 14:58; Yoha 2:19. † **Bor-us op us-taan:34** 15:34 Hyen komo: Bng 22:1. ‡ **Bor-us op us-taan:36** 15:36 Hyen komo: Bng 69:21. § **Bor-us op us-taan:38** 15:38 Hyen komo: Rwu 26:31-33. * **Bor-us op us-taan:41** 15:40-41 Hyen komo: Ruka 8:2-3.

¹ Bò hq-ur hebutè à, **Hq-de ur-Wuwe**, **Meri** Magudarin, un Sarome nè, un **Meri** (inu **Yakubu**) nè, ye haaru, ye oonuru nõw-mò m-shi'igin ye duusute u-ur Yeso. ² Ish gasuru n-sot n-sot, hq-de o-Rahadi, hq-ur rò m-dakan ye haanuru un saag. ³ Ye ro m-neke ut-
orom ut-
orom. Ye cituru hi un de un ye, "¿Wa he na m-yirikte un ka ta'ar-o un ish-o un saag?"

⁴ Bò ye wootè à, ye gwodburu, ye 'wossuru a yirigsute o-ta'ar. ⁵ Ye cowuru un saag. Bò ye tuwte un saag à, ye 'wossuru ko-beeb tara sò un kom-o a re un cop-o o-gund nè o pus-o, o m-seeb. Ye zapuru us-zap.

⁶ Amba **wan-tom-wu Shir** zeeru ye, "Nò hoge o-gyer á. Nò un hoob-o Yeso wa-o Nazaret-wu a kame o-kan à. Ai, wu rò kon á. Wu inute be-de m-margan nè un hooq nè. Gwot nõ, be-de ka de a rustu wu à. ⁷ Neke nõ, nõ rure yan-neke-mò un wu kap un Bitrus nè. Nò zee, 'Yeso a be nõ m-wò un dak-o o-Gariri. Reño o nõ he wu m-hyan bò wu rure nõ à.' ".*

⁸ Ka ne'a-nè ye ruuru us-rek us-rek be-de un saag gyer-o-gyer. Ye ma'asuru us-zap. Ye tepse net un cow á.

[Tò ken takyrda-tò un n-ga tò rott Mark 16:9-20 á.]

Meri hyanag Yeso un hooq nè

(Mati 28:9-10; Yoha 20:11-18)

⁹ Da-o Yeso ine un hooq nè à, hq-de o-Rahadi, un co un co wu rwunturu hi un de un wu be-ur **Meri** wa-o-Magudarin. Wu wu Yeso ruute **ya-ut-kot** nen ta'oor un hi-de un wu. ¹⁰ Ka ne'a-wu haaru be-de un **yan-neke-m Yeso**. Wu 'wossuru hur-de un ye naasute. Ye ro us-won. Wu ruru ye rii-yo takne à. ¹¹ Da-o ye hoge Yeso inute un hooq nè à, har **Meri** hyeneste wu, ye dek ma-tò un wu unze wu hyanag wu á.

Yan-neke-m Yeso hyanag

Yeso un hooq nè

(Ruka 24:13-35)

¹² Bò a jimite à, Yeso rwunturu hi un de un wu be-de un yan-neke-mò un wu nen yoor da-o ye ro m-ha o-kot à. Amba wu baramsute, sa o zee wu ken net-wu. ¹³ Ye warguru, ye ruru ye kuse be-de un yan-neke-mò un wu à, amba ka ye kuse à ye dek ma-tò un ye unze ye hyanag Yeso á.

¹⁴ Da-o hqr-o, yan-neke-mò un wu ro un re un rii-yo m-re, nen op o-gaan. Yeso rwunturu hi un de un wu be-de un ye. Wu nakuru ye ut-tò remen koqb-de un sher-mò un ye un cikt-de un ye nè. Ye bop ma-tò un ye hyanè wu inute un hooq nè á.

Yeso ya'aste yan-neke-mò

un wu m-senge

(Mati 28:16-20; Ruka 24:36-49; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

¹⁵ Yeso zeeru ye, "Neke nõ hõno o-dak kap, nõ ko'ot **Ma-tò m-Rerem** tò Shir be-de un kò wu ke net-wu.[†] ¹⁶ Bò un wu shere un ka **Ma-tò m-Rerem** tò à, komo a yo'os wu m-hq, Shir a sokse wu **ba'as-tò** un wu. Amba wu shere un ka **Ma-tò m-Rerem** tò á a piishe wu ut-ma untun wa-**ur-ba'as** a 'ye wu ur-koqb. ¹⁷ Ka ye shere un Ma-ut re tò m-Rerem à, yea nom rem-se ut-hyat. Har un beeb un de, yea ruut **ya-ut-kot**. Yea teper un rem-tò ye yoose á. ¹⁸ Kò ye ship hwq un kom-tò un ye, kò ye su pere ba m-nap, yea mer á. Ye **seke** ya-us-gom kom-tò un ye, ka gom-se a te."

Shir dek Yeso n-Tqn shir

(Ruka 24:50-53; Seng 1:9-11)

¹⁹ Da-o Yeso Wan-Koyan na komse rure un yan-neke-mò un wu ka ma-tò à, Shir dekuru wu n-Tqn shir. Wu she'eturu un kom-o a re-o Shir.[‡] ²⁰ Ye nè yan-neke-mò un wu, ye ruuru kò kenè ye ro m-ko'ot un **Ma-tò m-Rerem** tò Shir. Yeso Wan-Koyan na wu ro ye m-gu. Wu ro m-do'e un ma-tò un ye m-wons ut-hyat nè tò ye ro m-nom à.

* **Bor-ús op us-cind:7** 16:7 Hyen komo: Mati 26:32; Mark 14:28. † **Bor-ús op us-cind:15** 16:15 Hyen komo: Seng 1:8. ‡ **Bor-ús op us-cind:19** 16:19 Hyen komo: Seng 1:9-11.

Takurda-o Ruka

Rem-se rō n-mē à:

M-zante 1:1-4

O-mat ut-yakar nē tō ma Yohana Wa-m-Yo'os un hun-nē m-hō un tō ma Yeso nē 1:5—2:52

Senge-m Yohana Wa-m-Yo'os un hun-nē m-hō 3:1-20

Yo'os un Yeso m-hō ut-meger nē 3:21—4:13

Senge-m Yeso n-mē un hun-nē ye o-Gariri 4:14—9:50

Cir-mō Gariri ha-mō o-Urusharima 9:51—19:27

Hō-ut ta'voor-tō ur-kom yow yow o-Urusharima nē 19:28—23:56

Rwuun-mō un Wan-Koyan cas, un da-mō un wu nē n-tōn un inē-mō un wu nē ut-marimar 24:1-53

Ur-gas

1-4 Wu ma re, ko-Gwōmo Tiyporus, o nepstē un zee reēno n-ga, Shir zēeg wua tōmon Wan-m-Rur. Hun-nē deen nōmōg m-senge ye geneg rii-yo Shir zēē à, yo shiig o-nip. Ye geneg yo a ruru na à un nu-o un ye hyane ka rii-yo à, ur-takan un komo ka ye rwōre ka ma-tō à. Remen kaane um byaragte ur-bon nē, ka ma-tō nē ur-takan um cekerte a nom ur-bon a gen m-dōnd m-dōnd rem ru. Men nōm kaane, remen o nept nip-o un kō yo ke rii-yo a yoosu wō à.

A rwōrog mat-o Yohana

(Wa-m-Yo'os un hun-nē m-hō)

⁵ Da-o **Here** ro ut-gwōmo tō un dak-o o-judiya à, wan-**Cow un kon-se Shir** ro kon, jin-de un wu Zakaraya, wu baag-o un wu mōsse un wan-**Cow un kon-se Shir** nē à wu a m-zēē, Abija. Jin-ur ne'a un wu Erisabatu, wu ma baag-o un wu mōssute un yan-**Cow un kon-se Shir** nē.* ⁶ Shir hyanag she'et-de un ye rō ur-bon ne, ye ro komo m-nōm un rii-yo Wan-Koyan zēē à, ba ut-reēb. ⁷ Ye kum yakar á, remen Erisabatu mat wà á, kō wan-gaan, wu komo un campō un wu nē Zakaraya ye mōngsute.

⁸ De ken hō-de Zakaraya rō un senge-mō un wu mō un yan-**Cow un kon-se Shir** n-mē un **Pyo-q Shir**, wu rō m-dek un da-o un wu o un guw-mō Shir. ⁹ An dagan wu ur-barag bō yan-**Cow un kon-se Shir** wetē m-nōm à, remen wu su'ut rii-yo m-shi'igin be-de un Pyo-q un Wan-Koyan. Wu cōwuru un **Pyo-q Shir**, ¹⁰ hun-nē ye mōrge n-dō à, ye kōnyu Shir da-o rii-yo m-shi'igin ro m-tuk à.

¹¹ Wan-tōm-wu Wan-Koyan rwuunuru be-de un wu, eso un **Pyo-q Shir**, sō un kom-o ur-rē be-de rii-yo m-shi'igin ro m-tuk à. ¹² Da-o Zakaraya hyane wu à, hur-ur do'uru wu, ¹³ amba **wan-tōm-wu Shir** zeeru wu, "Zakaraya, wō hōge o-gyer á! Remen Shir hogute kōn-ūs ru, komo ne'a ru Erisabatu wua metu wō wà. Wōa ege wu ur-jin 'Yohana.' ¹⁴ Wōa nom o-zak, o nemes, ye ken ye komo deen a nom o-zak, remen ka wà-wu! ¹⁵ Wua warag caari-wu un net be-de Wan-Koyan. Wu jar wu sū m-kē á, kō yo ken yo untun mō á. **Kukt-o Shir** a garamse wu, cin ba inu un wu mat wu,† ¹⁶ komo wua munte hun-nē ye o-Isra deen be-de un ko-Gwōmo Shir wu un ye. ¹⁷ Wua tek co-o un Wan-Koyan, o-kukt, m-'wōns nē untun **wan-Rwōr un Ma-tō ShirEreja**. Tat-nē a hōge 'wōn-de un yakar, ye she'et be-ur gaan, komo wua munte yan-kōob-de o-dorotte, un ye ege nē à o-cow, wua zongse hun-nē remen Gōs-wu rōn."‡

¹⁸ Zakaraya zeeru **wan-tōm-wu Shir**, "¿Re nē um he m-nōm um nept nip-o? Um mōngsute, ne'a re komo ko-mōng-wu."

¹⁹ Ko **wan-tōm-wu Shir** shasuru, "Mē Gebure wu, wu rō m-ēs un be-de Shir à. Shir tōmnē mē, um ruru wō **Ma-tō m-Rerem**.§ ²⁰ Amba wō gōks tōm re o he m-warag o-nip á, un kashi o-da á. Remen wō gōks á, wōa hōks m-teper á, wōa she'et ba m-teper har hō-de ma-ut re rwuunte o-nip à."

²¹ Ka da-o, hun-nē rō Zakaraya ur-'er. Ye rō us-barag yo rwō'e wu she'etunte n-mē un **Pyo-q Shir** à. ²² Da-o wu rwuune n-dō à, wu hōks ye m-tēpse á, ye napuru unze wu hyante ut-hyangan un **Pyo-q Shir**. Wu hōks m-teper á, amba wu kuturu ye ut-kom ut-kom.

* **Bqr-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: 1Nom 24:10. † **Bqr-o gaan:15** 1:15 Hyen komo: Qog 6:3. ‡ **Bqr-o gaan:17** 1:17 Hyen komo: Mara 4:5-6. § **Bqr-o gaan:19** 1:19 Hyen komo: Dane 8:16; 9:21.

²³ Bø da-ø un wu ø un guw-mø Shir un **Pyo-ø Shir** teeste à, Zakaraya ji'uru o-hur.
²⁴ Bø a nomte wu o-da hiin à, ne'a un wu Erisabatu kumuru ur-uub wu wukuru o-hur,
 har reng-us taan. ²⁵ Wu zæru, "M-møka de ka ur-hø, Wan-Koyan guug me. Wu dossute
 me m-ë be-de un hun-ne!"

A rworog mat-o Yeso

²⁶ Da-ø Erisabatu ro ur-uub ne reng-us cind à, Shir tomuru wan-tom-wu un wu jin-
 de un wu Gebure un ø ken bo-ø n-me ø-Gariri jin-de un ø, ø-Nazaret. ²⁷ A tomunte wu
 be-de un wu ken wan-ne'a-wu, wu nape campø á, wu **Yusuhu** ro ur-ryap à. **Yusuhu**
 cø un jit-ur ko-Gwomo **Dawuda** wu rwuune. Jin-de un ka wan-ne'a-wu **Meri**.^{*} ²⁸ Ko
wan-tom-wu Shir haante be-de un wu. Wu gassuru **Meri**, "Wan-Koyan ro un wø ne,
 komo wu ya'ag wø ur-hø!"

²⁹ Hur-ur **Meri** do'uru wu bo wu hoge ma-to un ko-wan-tom-wu Shir à, wu zæru, un
 hur-de un wu, "¿Ya un gon gas-de ne de ka?" ³⁰ Ko **wan-tom-wu Shir** zæru wu, "**Meri**,
 wø hoge ø-gyer á! Shir ya'ag wø ur-hø!" ³¹ Gwøtbe wø nom ur-uub, ø met wà, komo wø
 ege wu ur-jin Yeso.† ³² Wuà nom ut-gø, a eeg wu, wà-wu un Shir n-Tøn. Wan-Koyan
 Shir a sagbe wu ut-gwomo, bo **Dawuda** ro à, ³³ wuà nom gwomo-to un jit-o **Yakubu** ba
 m-ta, gwomo-to un wu tø te á!"‡

³⁴ **Meri** zæru ko-wan-tom-wu Shir, "Mø wan-ne'a-wu, me nap campø á. ¿Re ne ø ka
 rii-yo he m-nome?"

³⁵ **Wan-tom-wu Shir** shasuru wu, "**Kukt-ø Shir** a haan be un du, un 'wøns-mø Shir
 ne n-Tøn, remen kaane wø nom ur-uub. Ka wà-wu, wu ø he m-mat à, wut **ur-ba'as** á,
 remen kaane a eeg wu wà-wu un Shir. ³⁶ Baks ko-yan-baag-o ru Erisabatu. A ro zæg wu
 met yakar á, amba wu ka m-møka ur-uub ne reng-us cind, ko-møng-wu komo. ³⁷ Yatt
 rii-yo Shir a hoks m-nom á."§

³⁸ **Meri** zæru, "Mø ko-guw-wu Wan-Koyan wu um ro, Shir zee kaane bo ø zee à." Ka
 da-de **wan-tom-wu Shir** arguru.

Meri heete Erisabatu ut-tuw

³⁹ Bø rewete ut-hø hiin à, **Meri** zonguru hor-m-hø wu heet ø ken bo-ø un dor-to un
 dak-ø o-Judiya. ⁴⁰ Wu cowuru hur-o Zakaraya, wu gassuru Erisabatu. ⁴¹ Bø Erisabatu
 hogute gas-ur **Meri** à, wan-yaar-wu ro un men-to un wu à nukturu. **Kukt-ø Shir**
 garamsuru Erisabatu. ⁴² Wu 'yonsuru us-cø wu zæru, "O jiište ne'a-ne kap ø-kwum,
 komo ko-ya-ø-kwum-wu ka wà-wu ø he m-mat à! ⁴³ ¿Remen yan ø um hette kum un
 ka rii caari-yo, inu un Gø-wu heenute me ut-tuw?" ⁴⁴ Da-ø um hoge gas un du à, wan-
 yaar-wu ro n-me un men-ut re à nukturu ø-zak. ⁴⁵ Ko-ya-ø-kwum-wu, wu gøkse rii-yo
 Wan-Koyan zee wuà nom à!"

Sep-ø Meri ø ur-bongøn

⁴⁶ **Meri** zæru,
 "Hur un de ro m-bøm un Wan-Koyan.
⁴⁷ Høø-m re nomøg ø-zak remen Shir **Wan-Gwu** re,
⁴⁸ Remen wu bakste un me ne rek-wu,
 be-de un yan-guw-mø un wu!
 M-møka hun-ne kap yea eeg me ko-ya-ø-kwum,*
⁴⁹ remen rii-yo ur-bon yo wu jiište m-'wøns nomo me à.
 Jin-de un wu ro ba m-kukop.
⁵⁰ O-caara ha-mø ø-caara,
 Shir kutute ye ur-'wøn, un ye ya'e wu m-sek ne à.
⁵¹ Wu nekste kom-ø un wu, ø ur-beeb,
 wu cakar-se ya-ur-hwu myet un nap-se un ye ne.
⁵² Wu doste caari-ye un gwomo-ne
 un comos-to un ye,
 wu jaksuru ye ro rek-ye à.†
⁵³ Wu cokste yan-mer un rii-yo ur-bon,
 wu yanuru yan-rii kom-ut-kom.
⁵⁴ Wu este ma-to un wu to wu nome un ya-n-ga-ye ne à,
 wu haante wu guut hun-ne yan-guw-mø
 un wu ya-o-Isra.

* **Bør-o gaan:27** 1:27 Hyen komo: Mati 1:18. † **Bør-o gaan:31** 1:31 Hyen komo: Mati 1:21. ‡ **Bør-o gaan:33**
 1:32-33 Hyen komo: 2Sam 7:12-13,16; Isha 9:7. § **Bør-o gaan:37** 1:37 Hyen komo: Taka 18:14. * **Bør-o gaan:48**
 1:48 Hyen komo: 1Sam 1:11. † **Bør-o gaan:52** 1:52 Hyen komo: Ayub 5:11; 12:19.

55 Wụ kututę **Ibrahi** Ƴr-'wɔn

Ƴn yan-jit-o Ƴn wụ nę ba m-ta!"‡§

56 **Meri** she'etę ƳntƳn ręng-Ƴs tet Ƴn Erisabatu nę, ka da-de wụ ji'Ƴrų o-hur.

Mat-o Yohana Wa-m-Yo'os

Ƴn hun-nę m-hɔ

57 Bɔ da-o wɔnę ɔ Erisabatu hettę mat Ƴn wà Ƴn wụ à, wụ matƳrų wan-campo. 58 Yan-bɔr-se Ƴn wụ, Ƴn ɔr ru Ƴn wụ nę hogurų rii-yo Ƴr-bon, yo Wan-Koyan nomę wụ à, ye guurų wụ o-zak.

59 Bɔ ka wà-wų wɔstę ho-Ƴt eer à, ye heetƳrų wụ a koot wụ, komo ye egetų wụ Ƴr-jin Zakaraya, de ma tato Ƴn wụ.* 60 Amba inu Ƴn wụ zeęrų, "Ay! Jin-de a he wụ m-aag à **Yohana** wụ."

61 Ye zeęrų wụ, "Nɔtt ka jin-de Ƴn baag-o nɔ á!" 62 Ka da-o ye tepsurų tato Ƴn wụ Ƴt-kom, ye citurų wụ kɔ de ke jin-de wụ cɔnę a ege ka wà-wų.

63 Zakaraya nomurų Ƴt-ma Ƴn ye nę Ƴt-kom ye hantę wụ rii-yo m-gen, wụ genurų, "Jin-de Ƴn wụ **Yohana**." Ye bɔpurų o-nu! 64 Ƴn ka da-o Zakaraya hoksurų m-teper, wụ cirurų bɔngɔn-de Shir. 65 Yan-bɔr-se Ƴn wụ kap hogurų o-gyer, komo ka ma-tɔ pa'urų kap dor-tɔ Ƴn dak-o o-Judiya. 66 Kɔ wụ ke wụ hogę tɔ à, wụ cekrurų wụ citurų, "¿Ya nę ka wà-wų he m-warag? Remen tę hyanag cas bęeb-de Ƴn Wan-Koyan rɔ Ƴn wụ nę."

Zakaraya rwɔrɔg

rii-yo he m-haan co à

67 **Kukt-o Shir** garamsƳtę Zakaraya tato **Yohana** wụ rwɔrɔg tɔm-o Shir.

68 "A bɔm nɔ Gɔs-wų, Shir wụ Ƴn ya-o-**Isra**!

Wụ haantę wụ rurut hun-nę ye Ƴn wụ,

69 Wụ kumutų na caari-wų Ƴn ko-yan-Gwų,

ko-yan-jit-o Ƴn wan-gųw-mɔ Ƴn wụ **Dawuda**.

70 Wụ ęsƳtų na Ƴt-ma be-de Ƴn yan-rwɔr Ƴn ma-tɔ

Ƴn wụ yan-ba-m-kukɔp-mɔ Ƴr-hur n-ga n-ga,

71 remen wụ guut na Ƴn kom-tɔ Ƴn yan-yage-Ƴt na,

be-de Ƴn 'wɔns-mɔ Ƴn kap ye cɔnų na á.

72 Wụ hogutę 'wɔn-de Ƴn ya-n-ga-ye na

komo wụ bakstę swɔr o-nu o ba m-kukɔp ɔ Ƴn wụ.

73-74 Wụ tɔntę wųa gu tato na **Ibrahi**.

Wųa gu na Ƴn kom-tɔ Ƴn yan-yage-Ƴt na,

remen a nomotę wụ m-gųw ba o-gyer,

75 remen kashi Ƴr-she'et ba m-kukɔp,

komo ba **ur-ba'as** be-de Ƴn wụ,

komo kashi Ƴr-she'et Ƴn be-de Shir

har ta-de Ƴn hog-m na."

76 "Wɔ, wà re a eeg wɔ wan-Rwɔr

Ƴn Ma-tɔ Shir n-Tɔn.

Wɔa tek co, o ja'asƳtę Gɔs-wų cɔw-yo Ƴn wụ,†

77 o rƳrƳtę hun-nę ye Ƴn wụ,

wųa gu ye be-de Ƴn soks Ƴn **ba'as-de** Ƴn ye.

78 Shir na rɔ Ƴr-'wɔn nę.

Wųa rų ho-de rwųƳn na Ƴr-bon nę

79 dea rwųƳn karara n-tɔn Ƴn ye

she'etę Ƴn comb-o m-mar à,

wųa 'er na-Ƴs na Ƴn bų-yo Ƴn gwųgwų-mɔ Ƴr-hur."‡

80 Ka wà-wų bɔ'osƳtę, komo Ƴr-bęeb de Ƴn **Kukt-o Shir** nę. Wų she'etę Ƴn dak-o o-dákár, har sę da-o wụ rwųƳnę cas be-de Ƴn hun-nę ye o-**Isra**.

Bɔr-Ƴs yoor

Mat-o Yešo

(Mati 1:18-25)

‡ **Bɔr-o gaan:55** 1:46-55 Hyen komo: 1Sam 2:1-10. § **Bɔr-o gaan:55** 1:55 Hyen komo: Taka 17:7. * **Bɔr-o gaan:59** 1:59 Hyen komo: Rewi 12:3. † **Bɔr-o gaan:76** 1:76 Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bɔr-o gaan:79** 1:79 Hyen komo: Isha 9:2.

¹ Da-o ko-Gwomo **Sisar** Agusutu ko-wan-gwomo-to o-dak kap zee, a oog hun-ñe ye ro un dak-to **Roma** à. ² Da-o un ka oog-de ur-takan de, Kwirinu ro ko-Gwamna un dak-o o-Siriya. ³ Kò wu ke ka da-de haaru a oog wu un bo-o un wu.

⁴ **Yusuhu** ma wu ruuru un bo-o o-Nazaret n-me un dak-o o-Gariri, ha-mo o-Betarami n-me un dak-o o-Judiya, be-de a mate ko-Gwomo **Dawuda** à. **Yusuhu** haaru kanè, remen so un baag-o **Dawuda** wu rwuune. ⁵ Wu haag a ogt wu un **Meri** ne, ryap-de un wu. **Meri** ro ur-uub ne. ⁶ Bò ye ro'e o-Betarami à, da-o o-mat woönuru wu. ⁷ Wu maturu wà-wu co-o un wu, wan-campò. Wu hòkkuru wu ut-magund, wu russuru wu un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à, remen ye kum kuke-o m-she'et á.

Ya-ut-gut un yan-tòm-ye Shir ne

⁸ Ya-ut-gut ro kon so un ka dak-o, ye ro un 'er-de un kur-to un ye m-tet. ⁹ Ko-wan-tòm-wu Wan-Koyan rwuunuru be-de un ye, seps-mo Shir dakuru un ye. Ye hoguru o-gyer deen. ¹⁰ Amba ko-wan-tòm-wu **Shir** zee ru ye, "Nò hoge o-gyer á! Um hantute nò **Ma-to m-Rerem**, to he m-hante caari-o o-zak o ur-hur be-de un hun-ñe kap à. ¹¹ De ka ho-de n-me un bo-o **Dawuda**, a makt **Wan-Gwu** nò, **Kiristi**,* Gqs-wu. ¹² Komo napa-o ka nò, nò hyen wan-jaar hòkkuse ut-magund domb un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à." ¹³ Un gyept-o un yish, buug-de un yan-tòm-ye un Shir n-Ton rwuunuru, un ko-wan-tòm-wu **Shir** ne, ye ro un hu'e un Shir sep-to ur-bongon:

¹⁴ "Sekemse-mo Shir n-Ton,

m-gwugwu mo ur-hur un kò wu ke be-de
un ka ye Shir ro o-zak un ye ne à!"

¹⁵ Da-o **yan-tòm-ye Shir** arge, ye ro m-warag n-ton be-de Shir à, ya-ut-gut zee ru hi un de un ye, "A neke nò o-Betarami a hyenet ka rii-yo nome à, yo Wan-Koyan ruru na."

¹⁶ Ye ruuru hor-m-hor, ye 'woosuru **Meri** un **Yusuhu**, ye hyanuru wan-jaar domb un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à. ¹⁷ Bò ya-ut-gut hyente wu à, ka ya-ut-gut ye ruru **Meri** ne un **Yusuhu**, yo ko-**yan-tòm-ye Shir** ruru ye, mosse un ka wà-wu ne à. ¹⁸ Kap ye hoge ka ma-to ya-ut-gut rwore à, ye bopuru o-nu. ¹⁹ **Meri** baksuru kap, wu senguru us-barag remen to. ²⁰ Ya-ut-gut warguru be-de un gut-to un ye, ye ro Shir ur-bongon m-sek ne remen kap yo ye hoge, ye hyen komo à, yo nomog hond hond bo ko-wan-tòm-wu **Shir** ruru ye à.

A egute Yeso ur-jin

²¹ Bò ho-ut eer arge à, da-o a he wu m-kò à, a eguru wu ur-jin Yeso ka jin-de ko-wan-tòm-wu **Shir** ege wu ba a un nom uub-de un wu á.†

A heete Yeso un Pyo-o Shir

²² Bò da-o woonte o **Yusuhu** ne un **Meri** hette m-nom un rii-yo Shir zee a nom da-o un **karamsa-o Mosa** à. Remen kaane, ye haaru o-Urusharima ye tebbute wu be-de un Wan-Koyan. ²³ Bò a gene un **karamsa-o** un Wan-Koyan à, "Kò wu ke wà-wu co wu, wan-campò wu Shir wu, a koos wu a heet wu be-ur Yawe."‡ ²⁴ Ye haag komo ye seketé Shir, gorop yoor, kò yan-tantabara yoor, bo **karamsa-o** un Wan-Koyan zee a nom à.§

²⁵ Un ka da-o wu ken net-wu ro kon jin-de un wu Simon wu ro ur-she'et o-Urusharima. Ko-wan-gyer-o Shir wu kashi un net komo, wu ro un 'er-de un wan-m-gwu'urse ur-hur de ya-o-Isra. Wu ro un **Kukt-o Shir** ne. ²⁶ Komo **Kukt-o Shir** rurute wu, wu mer á, se wu hyanag Gqs-wu ka **Kiristi**, wu Shir zee à. ²⁷ Bò **Kukt-o Shir** kutè wu à, Simon cowuru un **Pyo-o Shir**. Da-o ya-o-mat hante Yeso n-me un **Pyo-o Shir** ye nomote wu bo **karamsa-o** Shir zee à. ²⁸ Simon dekurú ka wà-wu un kom-to un wu, wu bomuru Shir:

²⁹ "M-mòka, ko-Gwomo Wan-Koyan,

o shooste ma-ut ru,
wò hoks m-yage un ko-guw ru meret gwugwu.

³⁰ Remen yish re hyanag gwu ru.

³¹ Wu o tommè hun-ñe kap ye gut à.

³² Ya wu ro untun cecas-mo o-ra,

mò he rwò un kò wu ke m-haan be-de Shir à,
komo wu hantute m-seps be-de un hun-ñe ru ya-o-Isra."*

³³ O-tato, o-inu ne, ye un ka wà-wu bopuru o-nu un rii-yo Simon zee remen ka wà-wu à. ³⁴ Simon konuru ye o-kwum. Komo wu zee ru **Meri**, inu-o un ka wà-wu, "Ka wà-wu Shir daagne wu remen wu ye ken yea hye, komo ye ken yea ine n-me o-Isra. Wua es

* Bør-ūs yoor:11 2:11 Wu Shir daagne à. † Bør-ūs yoor:21 2:21 Hyen komo: Rewi 12:3; Ruka 1:31. ‡ Bør-ūs yoor:23 2:23 Hyen komo: Rwu 13:2-12. § Bør-ūs yoor:24 2:22-24 Hyen komo: Rewi 12:6-8. * Bør-ūs yoor:32 2:32 Hyen komo: Isha 42:6; 49:6; 52:10.

o-napa be-de Shir, wu hun-ne deen he m-nom ma-to ut-yage à. ³⁵ Remen kaane wu rwunte cas barag-se ye wuke à. Men-ut rim-to, untun magay-o m-rye, toa caat hur un du.”

³⁶⁻³⁷ Wu ken ko-mong-wu, **wan-Rwor un Ma-to Shir**, ko-gwor-wu un ne'a jin-de un wu Ana, wa Panure un so un baag-o Asher. Hak-us ta'voor bo un ge-to un wu, campo un wu maruru, m-moka wu ro ko-gwor us-hak kwqz-ut nass us-nass [84]. Wu ru wu yage **Pyo-o Shir** á, m-how m-tet ne wu ro un guw-mo Shir, o-**swoot** un kon-se Shir ne. ³⁸ Un ka da-o, wu wqonuru, wu nomuru Shir ur-bongon, wu nomuru ma-to un ka wa-wu be-de un kap ye ro ur-'er de Shir rur o-Urusharima à.

M-muun o-Nazaret

³⁹ Bo **Meri** ne un **Yusuhu**, komoste m-nom kap bo un rii-ye **karamsa-o** un Wan-Koyan zee à, ye muunuru bo-o un ye o-Nazaret n-me o-Gariri.† ⁴⁰ Ka wa-wu bosuru wu nomuru m-wons, wu dooru us-nap, komo kwum-o Shir ro un hi-de un wu.

Ka wa-wu Yeso n-me un Pyo-o Shir

⁴¹ Ko o ke hak-o, ye mate Yeso à ro m-ha o-Urusharima remen **Biki-o m-Pas**.‡ ⁴² Bo Yeso wooste hak-us op un hak-us yoor à [12], ye dooru m-ha un ka biki-o bo ye wete à. ⁴³ Da-o a komse o-biki à, ye bopuru us-cow-yo m-jo'on o-hur, amba ka wa-wu Yeso esnuru o-Urusharima. Ye mate wu à, ye nap á. ⁴⁴ Ye ro m-zee ko wu ro n-me un hun-ne, ye hewte taas ur-ho, ka da-de ye taknuru hoob-o un wu be-de un yan-baag-o un ye un nay un ye ne ne. ⁴⁵ Ye hyan wu á, ka da-o ye muunuru o-Urusharima hoob-o un wu. ⁴⁶ Ho-ur atette-de ye 'wossu wu n-me un **Pyo-o Shir**, wu ro tara be-de un yan-yoose un **Yahuda**-ne, wu ro m-hoge un yo ye ro m-rwor à, wu ro ye m-cit komo. ⁴⁷ Kap ye hoge wu à, ye bopuru o-nu, remen gon shas-o wu ro ye m-shas à, o us-nap. ⁴⁸ Ye mate wu à, ye hyanu to ut-hyangan da-o ye hyane wu à, inu un wu zee ru wu, “Wa re, zremen yan o o nomtu te kaane? Men-ut nassute tato ru un me ne, te pu'ug un hoob-o ru.”

⁴⁹ Wu shasuru ye, “¿Remen yan o no rotte me o-hoob? ¿No nap unze depete um ma'as n-me un hur-o Tato re á?” ⁵⁰ Amba ye nap gon ka shas-o á.

⁵¹ Wu nomuru ye o-dorotte, wu warguru un ye ne o-Nazaret. Inu un wu essuru kap ka rii-ye un hur-de un wu. ⁵² Yeso bo'ossuru o-wur us-weer ne, wu reeg ur-ho be-de Shir un hun-ne ne.§

Bør-ús tet

Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho

rworog Ma-to Shir

(Mati 3:1-12; Mark 1:1-8; Yoha 1:19-28)

¹ Hak-us op us-taan [15] un gwomo-ut ko-Gwomo **Sisar** Tiberiyos, Panti **Biratus** ro ko-Gwamna to un dak-o o-Judiya, **Here** [Atipas] ro ko-Gwamna to o-Gariri, komo heno un wu Pirip ro ko-Gwamna dak-to o-Ituriya un o-Turakonitis ne, Bisaniyas ro ko-Gwamna to Abirene. ² Komo Annas, un Kepas ne, ye ro Gwomo-ne ye un kon-se Shir. Un ka da-o, **Yohana** wa Zakaraya hogute Ma-to Shir be-de wu ro'e o-dákár à. ³ Ka da-de **Yohana** pa'uru riib-o o-roog o-Joda kap, wu ro m-rure un hun-ne Ma-to Shir, “Yagu no **ur-ba'as**, no waktune be-de Shir; no haan, a yo'os no m-ho, Shir a soks **ba'as**-ur no.” ⁴ Gense to ro un takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**:

“Wu ken wu ro us-eeg o-dákár.

†Ja'ase Yawe o-cow,

ke'egse yo ur-bon ne hond hond bo wu he m-dore à!

§ Bish ko o ke bung-o,

o ke'egse ko de ke dor-de o-haag ne.

Cow-se nange à, o ke'egse se,

se ro hak hak à, o ja'as se por por.

6 Bo un mat-o un hun-ne kap yea hyen gwu-o Shir!* ”

⁷ Bug-de un hun-ne rwuunuru be-ur **Yohana** wu yo'os ye m-ho. Bo wu zee ye à, “No yeg-herhyat! ¿Wa ruru no, no som swo ur-kqob de Shir ro no un ma-to m-hante à?†

⁸ Nom no rii-ye ur-bon, yo a hette m-hyan no yagute ka **ba'as-de** no ro m-nom à, no waktune be-de un Shir untun 'yo-yo mate yakar-ye ur-bon à. No zee hi un no **Ibrahi** wu ro ko-yan-ga-ye no. Me no m-rure, Shir a hoks ka ta'ar-to m-muut un hun-ne ye rwuune

† **Bør-ús yoor:39** 2:39 Hyen komo: Mati 2:23. ‡ **Bør-ús yoor:41** 2:41 Hyen komo: Rwu 12:1-27; Kara 16:1-8.

§ **Bør-ús yoor:52** 2:52 Hyen komo: 1Sam 2:26; Swq 3:4. * **Bør-ús tet:6** 3:6 Hyen komo: Isha 40:3-5 (ut-Girik).

† **Bør-ús tet:7** 3:7 Hyen komo: Mati 12:34; 23:33.

sɔ ɔn baag-o **Ibrahi** à:† 9 Yar-ɔr rɔ ɔt-kom a kupstɛ ka 'yo-se n-dak, kap 'yo-yo matɛ yakar-yɛ ɔr-bon á, a kups yo n-dak a jorbɛ yo o-ra.”§

10 Ka hun-nɛ yɛ citurɔ wu, “¿Ya nɛ tɛ he o ka m-nɔm?”

11 Wu shasurɔ yɛ, “Wu rɔ ɔt-matuku nɛ ɔt-voor à, wu 'yɛ wu rotte á ɔr-gaan, wu rɔ ɔn rii-yo m-rɛ nɛ à, wu wong yo.”

12 Yan-goks un tar haanurɔ a yo'ostɛ yɛ m-hɔ, yɛ citurɔ wu, “Wa-ɔr-Yoos, ¿ya nɛ tɛ he m-nɔm?”*

13 Wu zɛɛrɔ yɛ, “Bɔ a zɛɛ nɔ goks à, kaanɛ nɔ he m-goks nɔ dɔ rii á.”

14 Karma-nɛ citurɔ wu, “Tɛ nɛ komo, ¿ya nɛ tɛ he m-nɔm?”

Wu zɛɛrɔ yɛ, “Nɔ rumus hun-nɛ hwɔr m-wɔns á, nɔ ce'e nɛt ɔt-ma á. ɛs nɔ be-de un hwɔr-yɛ o-rɛng yɛ a nɔ m-top à.”

15 Hun-nɛ nɔmɔrɔ o-dish, yɛ taknurɔ ɔs-barag kɔ **Yohana** wu rɔ **Kiristi**. 16 **Yohana** zɛɛrɔ yɛ kap, “Um yo'ostɔ nɔ m-hɔ, amba wu ken wu roon wu jiishɛ mɛ à. Mɛ bo'os ma um ussɛ wu ɔt-ka'antɛ á. Wu yo'os nɔ un **Kukt-o Shir** o-ra nɛ. 17 Wu rɔ un kɔk-de un wu nɛ de m-jer, wu bu'ut hyo-yɛ un wu kap, wu ru'ut yɛ un byo-de un wu, amba wu tɔks ka gwɔp-mɔ ɔt-nu nɛ o-ra, o ba m-ryomɛ.”

18 ɔs-cɔw deen, se **Yohana** rurte ka **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ be-de un hun-nɛ à, wu rɔ yɛ m-zɛɛ yɛ yagɛ cɔw-se un ba ɔr-bon. 19 Amba **Yohana** rurte **Herɛ** [Atipas] ko-Gwamna ɔt-ma m-wɔns nɛ remen wu gaag Herodiya, ne'a heno un wu, komo wu nɔmog rii-yo ba ɔr-bon deen. 20 Ka da-o komo **Herɛ** doorɔ m-nɔm un rii-yo ba ɔr-bon yo jiishɛ à, remen wu ka'ag **Yohana**.†

A yo'ostɛ Yɛso m-hɔ

(Mati 3:13-17; Mark 1:9-11)

21 Bɔ a komtɛ yo'os un hun-nɛ m-hɔ à, wu ma Yɛso a yo'osurɔ wu. Da-o wu ro un kɔn-se Shir à, Tɔn-o shir upsurɔ. 22 **Kukt-o Shir** haanurɔ be-ɔr Yɛso unɔn o-tantabara. A hogurɔ o-cɔr n-Tɔn shir, “Wɔ rɔ wà re. Mɛ gwugwu un wɔ nɛ um cɔnɔg wɔ.”‡

Ya-n-ga-yɛ Yɛso

(Mati 1:1-17)

23 Da-o Yɛso taknɛ senge-mɔ un wu à, wu rɔ unɔn hak-ɔr kwɔɔz ɔs-ɔp [30]. Wu wà-wu, remen kaanɛ hun-nɛ cekrurɔ yɛ zɛɛrɔ wà **Yusuhu**, wà Heri.

24 Wà Matta wu ma **Rewi**,

wà Meruci,

wu ma Jannay,

wà **Yusuhu**.

25 Wà Mattayas,

wu ma ɛmos,

wà Nahum,

wu ma Esuri,

wà Naggay.

26 Wà Maat,

wu ma Mattayas,

wà Semen,

wu ma Josɛci,

wà Joda.

27 Wà Jo'anan,

wu ma Resa,

wà Zɛrubabɛr,

wu ma Shetiyeɛr,

wà Neri.

28 Wà Meruci,

wu ma Addi,

wà Kosam,

wu ma Ermadam,

wà Er.

29 Wà Josuwa,

wu ma Eriyazer,

‡ **Bɔr-ɔs tet:8** 3:8 Hyen komo: Yoha 8:33. § **Bɔr-ɔs tet:9** 3:9 Hyen komo: Mati 7:19.

Hyen komo: Ruka 7:29. † **Bɔr-ɔs tet:20** 3:19-20 Hyen komo: Mati 14:3-4; Mark 6:17-18.

Hyen komo: Taka 22:2; Bɔng 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 9:35.

* **Bɔr-ɔs tet:12** 3:12

‡ **Bɔr-ɔs tet:22** 3:22

wà Jorim,
 wu ma Matta,
 wà **Rewi**.
³⁰ Wà Simon,
 wu ma **Yahuda**,
 wà **Yusuhu**,
 wu ma Jonan,
 wà Eriyakim.
³¹ Wà Mereya,
 wu ma Menna,
 wà Mattaha,
 wu ma Natan,
 wà **Dawuda**.
³² Wà **Jesse**,
 wu ma Obed,
 wà Bo'az,
 wu ma Sarumon,
 wà Nashon.
³³ Wà Aminadab,
 wu ma Adumin,
 wà Aruni,
 wu ma Hezuron,
 wà Perez,
 wu ma **Yahuda**.
³⁴ Wà **Yakubu**,
 wu ma **Ishaku**,
 wà **Ibrahi**,
 wu ma Tera,
 wà Nahor.
³⁵ Wà Serug,
 wu ma Riv,
 wà Püre,
 wu ma Eber,
 wà Shera.
³⁶ Wà Kayinan,
 wu ma Arupazad,
 wà Shem,
 wu ma **Nuhu**,
 wà Ramek.
³⁷ Wà Metusera,
 wu ma Enok,
 wà Jaret,
 wu ma Mahararer,
 wà Kenan.
³⁸ Wà Enqsh,
 wu ma Shitu,
 wà **Adamu**,
 Adamu wà-wu Shir.

Bør-qs nass

A megerte Yeso

(Mati 4:1-11; Mark 1:12-13)

¹ Yeso waktunte sq o-rqog o-Joda shiishe cengceng un **Kukt-o Shir**, o tekeru wu co o heeturu wu o-dákár. ² Kane **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** megre Yeso ho-ut kwooz-ut yoor [40]. Kap ka ho-to Yeso wu re rii á, remen kaane wu ro un hoge un mer da-o wu taase o-**swoot** à.

³ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Yeso, "Urege wo wà-wu Shir wu, rwø ka ta'ar-de barme rii-yo m-re."

⁴ Amba Yeso shasuru, "Ma-to Shir zeeg, 'Net a nom hooq remen ut-ga un hon-de un to á.* "

* **Bør-qs nass:4** 4:4 Hyen komo: Kara 8:3.

⁵ Ka da-de **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** deturu wu n-ton. Un gyept-o un yish, wu kuturu Yeso gwomo-to o-dak pitip. ⁶ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Yeso, “Man ya’as wo ka gwomo-to kap un seps-mo un to ne, remen a ya’astu me to kap, komo man hoks m-ya’as un wu um cone m-ya’as a. ⁷ Kap toa warag-ut ma ru, urege wo kwuktu me, o ‘ye me m-sek.”

⁸ Yeso shasuru, “Ma-to Shir zeege, ‘Kwukte Yawe Shir ru, wu wu cot o he m-nome m-guw!’† ”

⁹ Ka da-de, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** dekuru Yeso, wu heteru wu o-Urusharima. Wu deturu Yeso un be-de jiishe m-pipir a, n-ton un **Pyo-o Shir**, wu zeeru Yeso, “Urege wo wa-wu Shir wu hukse n-dak, ¹⁰ remen Ma-to Shir zeege, ‘Shir a ru yan-tom-ye un wu ye ‘er wo.’ ¹¹ To zeege komo, ‘Yea goks wo un kom-to un ye bo ko na-o ru qa hoge m-hoog be-de ut-ta’ar a.’‡ ”

¹² Amba Yeso shaks, wu zee, “Ma-to Shir zeege, ‘Wo meger Yawe Shir ru a.’§ ”

¹³ Bo **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** komte meger-ut Yeso un ko yo ke cow-yo a, wu yaguru wu se o ken da-o.

*Yeso takante
senge-mo un wu o-Gariri*

(Mati 4:12-17; Mark 1:14-15)

¹⁴ Ka da-de Yeso warguru o-Gariri, komo ‘wons-mo un **Kukt-o Shir** ro be-de un wu. Ma-to un wu wooru ko kene so un ka dak-o. ¹⁵ Wu yooste n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, komo ko wu ke boomog wu.

*A yagute Yeso ut-yage o-Nazaret
(Mati 13:53-58; Mark 6:1-6)*

¹⁶ Ka da-de Yeso haaru o-Nazaret, be-de a ‘yonse wu a, bo **Ho-de ur-Wuwe** woone a, wu haaru bo wu wete m-ha un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** a. Wu inuru eso wu karantute Ma-to Shir. ¹⁷ Komo a tebburu wu takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Wu upsuru, wu hanyuru be-de a gene:

¹⁸ “Kukt-o un Yawe ro un hi un de,

remen wu dagante me
um hantute koob-ne ka **Ma-to m-Rerem** to.

Wu tomunte me um ko’ot a us ka ye a gage a,
komo un ups un yish-ye un po-ne ne.

Um guut ye a mo’e a,

¹⁹ a ko’ot da-o woonte,

o Yawe hette m-gu un hun-ne ye un wu a.”*

²⁰ Yeso tigurur ka takurda-o, wu tebburu wu ro kane a, wu she’eturu tara. Kap ka hun-ne ye, ro n-me **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** a tuuru wu yish, ²¹ ka da-de wu zee ye, “Ka be-de un Ma-to Shir to shiig caane, bo no hoge a karantute a.”

²² Kap ye hogute rerem-mo un wu, ye bopuru o-nu un gon ka gom-to wu rwore a. Ye zeeru, “¿Wa **Yusuhu** wu kaa?”

²³ Wu zeeru ye, “Um nak nga ruru me ka swoog-o ut-ma o, ‘Wa-us-baat ‘yons hi un du,’ komo no ruru me um nom kaane un bo-o re ka rii-to no hoge um nomog o-Kapanahum a.” ²⁴ Yeso dooru m-zee, “Me no m-rure o-nip, a cet m-goks un ko-yan-rwor un Ma-to Shir un bo-o un wu a.†

²⁵ “Nip-o gwor-ne nomog deen un dak-o o-Isra un da-o **Ereja**, da-o a nome hak-us tet ur-purug ba un kem a, komo a nomog mer un ka dak-o kap.‡ ²⁶ Shir tom **Ereja** ko kene un dak-o o-Isra a, amba se be-de un wu ken ko-gwor-wu un ne’a wu, ba ko-Isra a, wu ro o-Zaraha un so un dak-o o-Sidon.§ ²⁷ Hun-ne deen ro un swo ur-koob un gom-o ut-**cim** n-dak o-Isra da-o **Ereshawan-Rwor un Ma-to Shir**, Yatt-wu ka gom-o ta’e un wur-o un wu a, se **Na’aman** ko-ya-o-Siriya.”*

²⁸ Da-o hun-ne ye ro un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** hoge kaane a, ryaab-us hooru ye. ²⁹ Ye inuru eso, ye nakuru Yeso ye ruuturu wu jim-de o-bo, ye deturu wu n-ton ur-dor de a meete bo-o un ye a. Ye ro un ma-to ye jorbute wu o-bung. ³⁰ Amba wu cowuru un tete-o un hun-ne wu arguru arag-mo un wu.

† **Bor-ʉs nass:8** 4:8 Hyen komo: Kara 6:13. ‡ **Bor-ʉs nass:11** 4:10-11 Hyen komo: Bong 91:11-12. § **Bor-ʉs nass:12** 4:12 Hyen komo: Kara 6:16. * **Bor-ʉs nass:19** 4:19 Hyen komo: Isha 61:1-2 (ut-Girik). † **Bor-ʉs nass:24** 4:24 Hyen komo: Yoha 4:44. ‡ **Bor-ʉs nass:25** 4:25 Hyen komo: 1Gwm 17:1. § **Bor-ʉs nass:26** 4:26 Hyen komo: 1Gwm 17:8-16. * **Bor-ʉs nass:27** 4:27 Hyen komo: 2Gwm 5:1-14.

Campō wū rō ūn wa-ūt-kōt nē à
(Mark 1:21-28)

³¹ Ka da-de nē Yēso haarū o-Kapanahum, o ken bō-o ūn dak-o o-Gariri, kanē wū rō m-yoose ūn hun-nē ūn **kuke-o ūn yoos ūn Ma-tō Shir**, kō de ke **Hō-de ūr-Wūwē** de. ³² Yē bōpurū nu-se ūn ye remen bō wū yoose yē à, wū rwōrōg ūt-ma gwōmo-ūt gwōmo.† ³³ N-mē ūn **kuke-o ūn yoos ūn Ma-tō Shir**, wū ken net-wū rō kanē wū rō ūn wa-ūt-kōt nē ūn hi-de ūn wū à, wū 'yonsūru ūs-cōr wū kanūru, ³⁴ "A'a! Yēso wū o-Nazaret, zya nē o cōnē ūn tē nē? zWō ūn haan o sabūrse tē? Ūm nepse wō, ko wan wū: Wō wū ba m-kūkop, wū Shir tōmnē à!"

³⁵ Yēso hururū ka wa-ūt-kōt wū ūt-gaag, "Res temb, komo ru be-de ūn ka net-wū!" Ka wa-ūt-kōt wū sorū ka net-wū n-dak, hun-nē rō gūt, wū ruurū be-de ūn wū, wū hogusse wū m-hōg ā.

³⁶ Ka hun-nē yē bōpurū o-nu, yē zēerū hi ūn de ūn ye, "zYan gon ma-tō nē tō ka? Ūt-gwōmo ūr-beēb nē ka net-wū zēē ka **ya-ūt-kōt** yē ru, komo yē ruurū!" ³⁷ Komo ma-ūt Yēso wōrū kō kenē ūn ka raag-o.

Yēso taaste gōm-se ūn hun-nē deen
(Mati 8:14-17; Mark 1:29-34)

³⁸ Yēso ruurū be-de ūn **kuke-o ūn yoos ūn Ma-tō Shir**, wū haarū hur-o Simōn. Wūr-o mō'on Simōn nē ne'a dengutē o-ra deen yē tēpsurū Yēso yē konurū wū taas gōm-o ūn wū. ³⁹ Yēso haarū wū esurū ūn riib-o kwūūr-o ūn ka ne'a-wū, wū rwo'urū ka gōm-o m-ru ūn wūr-o ūn ka ne'a-wū. Ka gōm-o ruurū, ka ne'a-wū inurū kagat. Wū jegurū yē ri-yo m-rē.

⁴⁰ Da-o rim-m nōmē à, kap yē rō ūn hun-nē nē ūs-gōm nē à, hanturū yē be-ur Yēso, wū sakurū kom-tō ūn wū n-tōn ūn kō wū ke, ka gōm-se taarū. ⁴¹ Ya-ūt-kōt ruurū be-de ūn hun-nē deen yē rō ūn yē nē à, yē rō ūn 'yons ūs-cōr, "Wō **Wā-wū Shir** wū!"

Yēso hurū yē ūt-gaag, yē tēpēr ā, remen yē nepse Shir daagne wū.

Yēso rwōrōg Ma-tō Shir n-mē
ūn kuke-tō ūn yoos ūn Ma-tō Shir
(Mark 1:35-39)

⁴² Bō ish gestē à, Yēso yagurū o-bō wū haarū de ken be-de ba ūn hun-nē de, ūn hōn-de ūn wū. Hun-nē taknurū hoob-o ūn wū, bō yē hyente wū à, yē cōn wū arag, wū yagē yē ā. ⁴³ Amba wū zēerū yē, "Sē ūm rwōrōg **Ma-tō m-Rerem** tō ūn gwōmo-tō Shir ūn tō ken bō-tō komo, remen yo Shir tōmnū mē ūm nōm yo ka."

⁴⁴ Ka da-de wū rwōrurū Ma-tō Shir n-mē ūn kuke-tō ūn yoos ūn Ma-tō Shir hōno dak-o o-Judiya.

Bør-ús taan

Yēso ak yan-nekē-mō
ūn wū yē ūr-takan

(Mati 4:18-22; Mark 1:16-20)

¹ De ken hō-de Yēso rō eso jit-de Mar-o o-Gariri* ka da-o hun-nē mōrurū wū, remen yē hogutē Ma-tō Shir. ² Wū hyanurū hat ūt-voor, tō a ruute o-dor à, yan-ship ūn jan yagutē tō yē rō m-so'os ūt-yo. ³ Yēso daarū hat-o gaan, o ma Simōn wū zēerū wū tudbē o hiin n-mē m-sa. Yēso she'eturū n-mē o-hat wū yoosurū ka būug-de ūn hun-nē de.†

⁴ Bō wū komtē ūt-ma à, wū zēerū Simōn, "Tudbē ka hat-o sō ūr-dūw, wō ūn hun-nē ru nē, nō he'ēdbē o-yo, nō shipt jan."

⁵ Simōn shasurū, "Gōs-wū, tē sengutē m-tet kap, tē ship rii ā. Amba bō o zettē kaane, man he'ēdbē o-yo."‡ ⁶ Yē he'ēdburū o-yo yē shipurū jan deen har yo-o rō ma-tō m-yishe.§ ⁷ Yē agnurū or ūn yē ya-ūt-yo, yē rō ūn o ken hat-o à, yē haan yē gu yē. Yē shoosurū ka hat-tō ūt-voor ūn jan, har tō rō ma-tō m-yi. ⁸ Da-o Simōn Bitrus hyane kaane à, wū kwūkturū ūn rwūn-se ūn wū be-ur Yēso, wū zēerū, "Gōs-wū, arag be ūn de! Mē **ko-ya-ur-ba'as-wū!**"

⁹ Wū ūn or ūn wū nē, yē bōpurū o-nu remen yē shipk jan deen. ¹⁰ Kaane nōmē Bitrus ūn or ūn wū nē nē ya-ūt-yo, **Yakubu ūn Yohana** (yakar Zēbedi). Yēso zēerū Simōn, "Wō hōgē o-gyer ā, m-mōka wōa warag wan-hantē ūn hun-nē be-de Shir, bō wō ūn ship ūn jan à."

† **Bør-ús nass:32** 4:32 Hyen komo: Mati 7:28-29. * **Bør-ús taan:1** 5:1 ūt-Girik: Sa-mō o-Genesaret. † **Bør-ús taan:3** 5:1-3 Hyen komo: Mati 13:1-2; Mark 3:9-10; 4:1. ‡ **Bør-ús taan:5** 5:5 Hyen komo: Yoha 21:3. § **Bør-ús taan:6** 5:6 Hyen komo: Yoha 21:6.

11 Ye ruuturu ka hat-to ʉr-dor, ye yaguru ko yo ke rii-yo, ye doruru Yeso.

Yeso taaste gom-o un wu ken net-wu
(Mati 8:1-4; Mark 1:40-45)

12 Bɔ Yeso ro un o ken bo-o á, wu ken net-wu ro un swɔ ʉr-koob un gom-o ʉt-cim. Bɔ wu hyente Yeso á, wu soru hi un de un wu n-dak wu konuru Yeso, wu zeeru, “Gos-wu, wɔ cune, wɔa taas gom re.”

13 Yeso tapuru kom-o un wu, wu ci'uru wu. “Um conog. Warag por por!” Da-o gaan, ka gom-o ta wu. 14 Yeso nakuru wu ʉt-to, “Wɔ rure ko-wan-gaan á, amba neke be-de un wan-Cow un kon-se Shir, wu byarag wɔ, remen ko wu ke nept gom-o ru taag, o seke yar-mo Mosa zee a seke á.”*

15 Amba myet un kaane, ma-ʉt Yeso wooru ko de ke ko'so-de, hun-ne haante deen ye hogute wu, komo wu taaste gom-se un ye. 16 Amba Yeso ro m-ha de ken be-de ba hun-ne de, un hon-de un wu, wu konot Shir kane.

Yeso 'yonste ko-ryam
(Mati 9:1-8; Mark 2:1-12)

17 De ken ho-de Yeso ro ʉr-yoos, **Parisa-ne un yan-Yoos-de o-karamsa** ne ro tara tara ye rwuune kap bo-to n-dak o-Gariri, n-dak o-Judiya ne, o-Urusharima ne á. 'Wons-mo Wan-Koyan ro mosse un wu ne remen Yeso taaste ya-us-gom, gom-se un ye. 18 Ye ken hun-ne ye sawnuru wu ken ko-ryam-wu, o-karanga, ye senguru ye tuwutte wu un hur-o Yeso ro á, ye este wu un co-o un wu. 19 Amba ye kum hek-de ye hette wu m-tuwut be-ur Yeso á, remen hun-ne nomog ʉt-moor deen. Remen kaane, ye deturu wu n-ton o-kuke, ye booru o-wu n-ton o-kuke. Ye rwonuru wu un karanga-o un wu har n-dak, un tete-o un hun-ne un co Yeso. 20 Bɔ Yeso hyente ye bok ma-to un wu o-nip á, wu zeeru ka ko-ryam-wu, “Wan-yen de, a sokste ba'as un du.”

21 Yan-Yoos-de o-karamsa un **Parisa-ne**, ye zeeru hi un de un ye, “Wan wu ne ka net-wu, wu yo'ogte Shir! Shir ye cot he soks ba'as-to un hun-ne!”

22 Yeso napuru men-to ye, wu zeeru ye, “Remen yan o no cekerte kaane? 23 ¿Jiishte a zee ba ʉr-koob, 'Shir sokste ba'as un du,' ko um zee, 'Ine o neke ʉr-hew'?” 24 Man kutu no unze, **Wa-wu un net** ro ʉt-gwomo ne n-dak wu sokste **ʉr-ba'as**.” Wu zeeru ko-ryam, “Me wɔ m-zee, ine eso, mwe karanga-o ru, o neke jo!”

25 Un gyep-to un yish, wu inuru un co-o un ye kap, wu moturu karanga-o un wu o wu rotte domb á, wu ji'uru o-hur wu ro un bongon-de Shir. 26 Ye hyanuru ʉt-hyat! Gyer-o shiishe ye, ye bomuru Shir, ye ro m-zee, “Yan gon hyat-to a hyane caane!”

Yeso ak Rewi
(Mati 9:9-13; Mark 2:13-17)

27 Bɔ un de ka, Yeso ruuru n-do, wu hyanuru ko-yan-goks un tar jin-de un wu **Rewi**, wu ro tara be-de un kuke-o un senge-mo un wu, Yeso zeeru wu, “Dond me.” 28 **Rewi** inuru eso, wu dek rii á, wu doruru Yeso.

29 Ka da-de **Rewi** nomuru caari-o o-biki un hur-o un wu rem Yeso, **yan-goks un tar** ro deen ye haane á, un ye ken hun-ne ye ne komo. 30 **Parisa-ne un yan-Yoos-de o-karamsa** ne ye rwuune kang-o gaan á, ye nomuru **yan-neke-m Yeso** us-cenene. Ye cituru, “Remen yan o notte m-re m-swɔ ne mosse un **yan-goks un tar** ne, komo un **ya-ur-ba'as** ne?”†

31 Yeso shasuru ye, “Hun-ne ye ro ba us-gom á, ye ro un hoob-o un ko-ya-us-baat á, amba ya-us-gom. 32 Me haan remen kashi un hun-ne á, amba remen **ya-ur-ba'as**-ye waktunte be-de Shir.”

Cot-o swoot
(Mati 9:14-17; Mark 2:18-22)

33 Ye ken hun-ne ye zeeru Yeso, “Yan-neke-m **Yohana** ro m-nom o-swoot ko o ke da-o ye ro un kon-se Shir komo. Ya-m-neke un **Parisa-ne** ro m-nom kaane komo, amba yan-neke-m ru ye ro m-re m-swɔ ne.”

34 Yeso shasuru, “¿Nga hoksusse m-wen un ya-o-biki o ʉt-ge m-re m-swɔ ne, da-o wa-ʉt-ge ro un ye ne? Nga hoks á! 35 Amba ho-ʉr roon de a hette m-dek un wa-ʉt-ge á be-de un ye, ka da-o ye he m-nom o-swoot.”

36 Yeso dooru ye m-rure ka ma-to us-weer to: “Yatt-wu he m-yiish matuku-ʉr pu-de remen wu dept matuku ʉr-ut á. Wu nome kaane wu yiishte o ka matuku-ʉr pu-de, komo ka dap-de a nom ʉr-bon be-de un matuku ʉr-ut á. 37 Komo yatt-wu he wuus m-ke m-pu mo un tur-o o-ka o-ut á, remen mo pu'e mo caat tur o-ut o o-ka, ka ke-mo ukse, komo

* **Bɔr-ʉs taan:14** 5:14 Hyen komo: Rewi 14:1-32. † **Bɔr-ʉs taan:30** 5:30 Hyen komo: Ruka 15:1-2.

ka tur-ɔ o-ka ɔ naase. ³⁸ Remen kaane, a wuʉs ke-m pu-mɔ ʉn tur-ɔ o-ka o-pu ɔ! ³⁹ Wu suʉse ke-m ut à, wua cun wu su m-pu mɔ komo á, wua zee, 'Ka ut-mɔ jiishe.' "

Bɔr-ʉs cind

Cot-ɔ ʉn Ho-de ʉr-Wuwɛ

(Mati 12:1-18; Mark 2:23-28)

¹ Yeso rɔ m-neke ʉn n-me ʉn kat-tɔ ʉn hyo **Ho-de ʉr-Wuwɛ** de ʉn **Yahuda**-ne. Yan-neke-mɔ ʉn wu taknuru m-horom ʉn hyo, ye pirmuru ut-kom tɔ ʉn ye, ye rɔ m-ti.* ² Ye ken **Parisa**-ne cituru, "¿Remen yan nɔ rotte m-nom yo **karamsa**-o zee nɔ nom **Ho-de ʉr-Wuwɛ** á?"

³ Yeso shasuru ye, "Nɔ karante yo **Dawuda** nome da-ɔ wu, ʉn hun-ne ye ʉn wu ne hoge mer á. ⁴ Wu cowog n-me ʉn depi-ɔ ʉn kon-se Shir, wu dekurɔ ga-de wan-**Cow ʉn kon-se Shirseke** Shir á, wu reeru de, komo wu ya'asuru hun-ne ye ʉn wu. Komo pas-mɔ o-**karamsa** mɔ wu ken net-wu re ka ga-de, se de wan-**Cow ʉn kon-se Shir** wu he m-re ʉn ka ga-de."^{†‡}

⁵ Komo Yeso busuru m-zee, "Me **Wà-wu ʉn net** rɔ Gos-wu wu ʉn **Ho-de ʉr-Wuwɛ**."

Ko-yan-kom-o margan

(Mati 12:9-14; Mark 3:1-6)

⁶ ʉn de ken **Ho-de ʉr-Wuwɛ** de komo, Yeso cowuru **kuke-ɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir**, wu yoosuru. Wu ken net-wu rɔ kanɛ wu kom-ɔ ʉr-re marɛ á. ⁷ Yan-Yoos-de o-**karamsa ʉn Parisa**-ne ne conuru o-teber a zeet Yeso nomog **ʉr-ba'as**, ye tuuru yish, remen ye hyenet urege wua taas gom **Ho-de ʉr-Wuwɛ**. ⁸ Amba Yeso napuru barag-se ʉn ye, wu zee ru ka net-wu, "Inɛ eso o haan kanɛ co." Ka net-wu indunduru kanɛ. ⁹ Ka da-de Yeso zee ru ye, "ʉn cit nɔ: ¿Ya ne **karamsa**-o na zee, a hoks m-nom **Ho-de ʉr-Wuwɛ**? ¿A gu ko a naase? ¿A gu hog-mɔ ʉn net ko a ho?" ¹⁰ Wu gwoturu ye kap, ka da-de wu zee ru ka net-wu, "Neks kom-o ru." Wu nomuru bo Yeso zee wu á, gom-ɔ ʉn kom-ɔ ʉn wu taaru.

¹¹ Ryaab-ʉs hogru ye, ye taknu barag-se ʉn rii-yo ye he Yeso m-nom á.

Yeso dak yan-tɔm-ye ʉn wu op ʉn yoor

(Mati 10:1-4; Mark 3:13-19)

¹² Ka da-ɔ Yeso daarɔ ʉr-dor wu konot, wu konuru Shir m-tet ʉr-bir. ¹³ Da-ɔ ho-ʉr rwuune á, wu agnuru yan-neke-mɔ ʉn wu be-de ʉn wu, wu daaguru op ʉn yoor [12] be-de ʉn ye, wu eguru ye ʉr-jin, **Yan-tɔm**. ¹⁴ Simɔn (wu Yeso ege Bitrus á), ʉn hen-ne ʉn wu ne Andarawus, **Yakubu**, ʉn **Yohana**, Pirip ʉn Bataromi, ¹⁵ Matiyos, ʉn Tomas, **Yakubu** (wà Arupayes), ʉn Simɔn (wu a rɔ m-aag *Wan-ya'as ʉr-hi*), ¹⁶ Yahudas (wà **Yakubu**), ʉn Yahudas Iskariyoti (wu babe Yeso ʉn kom-tɔ ʉn yan-yage-tɔ ʉn wu á).

Yeso yooste, komo wu taas gom

(Mati 4:23-25)

¹⁷ Da-ɔ Yeso kergene n-tɔn ʉr-dor ʉn yan-tɔm-ye ʉn wu ne á, wu esuru eso ʉn be-de rɔ cangam á, ʉn yan-neke-mɔ ʉn wu ne deen. Hun-ne deen ye rwuune hono dak-ɔ o-Judiya á, o-Urusharima ne, ʉn hebe-mɔ o-Taya, o-Sidon ne bo-tɔ ʉn riib-ɔ m-sa. ¹⁸ Ye haante ye hogutɛ wu, komo remen wu taastɛ gom-se ʉn ye komo, ka ye **ya-ut-kot** suwe á, ye ma ye haante Yeso taastɛ gom-se ʉn ye. ¹⁹ Hun-ne kap senguru ye ci'it wu, remen 'wɔns-mɔ ʉn taas ʉn gom rɔ be-de ʉn wu. Komo gom-se ʉn ye taag kap.

O-zak ʉn naasu-mɔ ut-men ne

(Mati 5:1-12)

²⁰ Yeso gwoturu yan-neke-mɔ ʉn wu, wu zee ru, "Shir ya'ag nɔ o-kwum nɔ ye rɔ kqob-ne m-mɔka á, remen gwomo-tɔ Shir tɔ ma nɔ tɔ!

²¹ Shir ya'ag nɔ o-kwum nɔ ye rɔ m-hoge m-mer m-mɔka á, remen Shir a coks nɔ!

Shir ya'ag nɔ o-kwum, nɔ rɔ ʉs-'wɔn m-mɔka á, remen nɔa nemes!

²² Shir ya'ag nɔ o-kwum da-ɔ hun-ne yage nɔ á, ye cɔn nɔ á, ye pyapar nɔ, ye zee nɔ ʉn men-ut jaas-tɔ ne,

* **Bɔr-ʉs cind:1** 6:1 Hyen komo: Kara 23:25. † **Bɔr-ʉs cind:4** 6:3-4 Hyen komo: 1Sam 21:1-6. ‡ **Bɔr-ʉs cind:4** 6:4 Hyen komo: Rewi 24:9.

kap rem re **Wà-wu un net!**[§]

²³ “Nòm nò mèn-ùt pus-tò da-ò nò hyenè kaanè, nò hew hew-se o-zak, remen Shir essutù nò caari-de ur-'yons n-tòn. Nòm nò o-dish yèa nomo nò kaanè, remen kaanè ya-n-ga-yè nomè yan-rwòr un Ma-tò Shir.*

²⁴ “Nò ya-o-kwùm m-mòka nò warag rii-yo ur-'wòn, remen nò kumustè m-mòka, yo hòog-m nò còne à!

²⁵ Rii-yo ur-'wòn yo, nò yè cigè m-mòka à, remen nò hógè mèr!

Nò warag rii-yo ur-'wòn, nò ya-ùt-nemes m-mòka, nò nòm tuk-mò ùt-mèn har nò 'un.

²⁶ Nò warag rii-yo ur-'wòn da-ò hun-nè kap bòm nò à, ya-n-ga-yè, yè un yè bòmog yan-rwòr un Ma-tò Shir ka bòngòn-de còw yè ùt-mèn à.

Còn ya-ut-yage

(Mati 5:38-48; 7:12)

²⁷ “Amba mè nò m-rurè, nò yè hógè mè à, còn nò yan-yage-ut nò, nò nomè yè rii-yo ur-bon. ²⁸ Yè pyapù nò à, nò kòne yè Shir 'yè yè o-kwùm, komo nò kòne yè nomo nò mèn-ùt jaas-tò à rii-yo ur-bon. ²⁹ Wù ken wù kenè wò o-raag, wakè wù o kusè à wù buse, urege wù ken wù dek wò ur-matuku, ya'as wù còp-o ru. ³⁰ Wù kònu wò rii à, 'ya wù, komo wù rumsù wò rii à, wò zèè wù muuntù wò á. ³¹ Bò o còne hun-nè nomo wò à, nomo yè kaanè.†

³² “Ùrege yè cònu wò à, yè wò m-còn, wò kum o ka ur-'yons be-de Shir á. Kò **ya-ur-ba'as**-yè rò m-còn un yè cònu yè à! ³³ Ùrege yè nomo wò rii-yo ur-bon à, yè o he m-nomè rii-yo ur-bon, wò kum o ka ur-'yons á be-de Shir, ¿remen yan o o hette m-goks ur-'yons? Kò **ya-ur-ba'as**-yè rò m-nòm kaanè! ³⁴ Ùrege komo o muugutè yè o hyanè yè he wò m-hoks m-topè à, ¿wò kum ur-'yons be-de Shir? Kò **ya-ur-ba'as**-yè rò m-muge **ya-ur-ba'as**, remen a muuntutè yè! ³⁵ Amba còn nò yè yagù nò à, nò nomè yè rii-yo ur-bon, ya'as nò mógè, nò dish a topo nò á. Ùrege nò nomog kaanè nò kum 'yons-ur caari, be-de Shir komo nò warag yakar-yè un Shir wù jiishè à. Nòm nò kaanè remen Shir rò m-'ya un yan-nu-o o-kiit un yan-mèn-ùt jaas-tò nè. ³⁶ Hògu nò ur-'wòn bò tato nò rò ur-'wòn nè à.

Nò piishè hun-nè ùt-ma á

(Mati 7:1-5)

³⁷ “Nò piishè hun-nè ùt-ma á, komo Shir a piishù nò ùt-ma á. Nò naas hun-nè á, komo Shir a naas nò á. Sòks nò **ba'as-de** un hun-nè, komo Shir a sòks **ba'as**-ur nò. ³⁸ Ya nò hun-nè, komo Shir a 'yè nò. Remen kaanè nò goks, me'es ùt-shishè, Shir a dusù nò gwù caari hyo'ogè un kom-ùt nò bò nò hoks m-goks á. Bò o me'esse hun-nè à, kaanè Shir he wò m-me'esse.”

³⁹ Yèsò rurù yè ka ma-tò us-weer to: “Ko-pò rò m-neke un ko-pò o-kò á, yè nomè kaanè yèa hèbè n-mè o-kuub kap.‡ ⁴⁰ Wù a m-yoosè à, wù jiish wù rò wù m-yoosè á, amba a komè wù m-yoosè wù warag untun wù yoosè wù à.§

⁴¹ “¿Remen yan o wòttè m-gwòt un ya o-gwò yo rò un yish-ur or ru à, amba wò gwòt cik-o o-ce o rò n-mè un yish un du á? ⁴² ¿Ya o hette m-zèè un or ru, 'Hakkùre, heno re, yage un hussutù wò ya o-gwò yo rò wò ur-yish à,' wò hoks m-hyan un cik-o rò un yish ru á? Nò ya-o-shepe! Takan nò m-hus un cik-o rò un yish nò à, ka da-de nò he m-hyan ur-bon nè ya o-gwò yo rò un yish or ru à o hussurù wù.

O-'yo un mat-de un yo nè

(Mati 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ “Yo, yo ur-bon rò m-mat un yakar-yè ur-bon, kaanè komo 'yo-yo ba ur-bon yo a met yakar-yè ba ur-bon. ⁴⁴ Kò wù ke net-wù nak kò yo ke 'yo-yo remen gòn yakar-yè un yo. Wò ke ùt-rum be-de o-yokor á, komo wò ke m-bugur be-de o-tuntun á.* ⁴⁵ Kashi un net rò m-rwuntè kashi un rii un hur-de un wù, net yo-wù, komo rò m-rwuntè rii 'yo-yo un hur-de un wù, remen nu-o rò m-rwòr un rii-yo rò ur-hur à.†

Ko-ya-us-weer un ko-raag nè

(Mati 7:24-27)

§ **Bɔr-ɔs cind:22** 6:22 Hyen komo: 1Bit 4:14.

* **Bɔr-ɔs cind:23** 6:23 Hyen komo: 2Nom 36:16; Seng 7:52.

† **Bɔr-ɔs cind:31** 6:31 Hyen komo: Mati 7:12.

‡ **Bɔr-ɔs cind:39** 6:39 Hyen komo: Mati 15:14.

§ **Bɔr-ɔs**

cind:40 6:40 Hyen komo: Mati 10:24-25; Yoha 13:16; 15:20.

* **Bɔr-ɔs cind:44** 6:44 Hyen komo: Mati 12:33.

† **Bɔr-ɔs cind:45** 6:45 Hyen komo: Mati 12:34.

⁴⁶ “¿Remen yan ɔ nɔ rɔtɛ mɛ m-aag, ‘Gɔs-wʉ, Gɔs-wʉ,’ amba nɔ m-nɔm yo ʉm zɛɛ nɔ á? ⁴⁷ Kɔ wʉ ke wʉ haanɛ be ʉn de à, komo wʉ hogɛ ma-ʉt re wʉ dɔrɛ tɔ, man kutu nɔ bɔ wʉ rɔ à. ⁴⁸ Ya wʉ rɔ ʉntʉn wʉ ken nɛt-wʉ, wʉ inɛ ʉt-ma tɔ o-hur à, wʉ kumu ʉr-dɔr, wʉ maarʉ ma-tɔ ʉn wʉ kanɛ. Rɔɔg-ɔ hantʉrʉ m-hɔ, mɔ tamʉrʉ ka hur-ɔ amba ɔ nukɛ á, remen wʉ maag ɔ n-tɔn ʉr-dɔr. ⁴⁹ Amba wʉ hogɛ ma-ʉt re à, wʉ jorʉrʉ tɔ, ya wʉ rɔ ʉntʉn nɛt-wʉ ma'ɛ hur-ɔ ʉn wʉ o-wak à, da-ɔ hɔ-m taamɛ ka hur-ɔ à, ɔ hɛɛɛ ʉn gyept-ɔ ʉn yish, komo ɔ rugumsʉtɛ kap.”

Bɔr-ʉs ta'yoor

*Yɛso ta'astɛ gɔm-o ʉn ko-ya-m-gʉw
mɔ ʉn caari-wʉ ʉn nɛt ko-Roma
(Mati 8:5-13)*

¹ Bɔ Yɛso komostɛ m-rʉrɛ ʉn ka hun-nɛ yɛ ka rii-yo à, wʉ haarʉ o-Kapanahum. ² Ko-caari-wʉ ʉn nɛt ko-Roma, rɔ ʉn ko-gʉw nɛ kanɛ, wʉ hur-de ʉn wʉ rɔ be-de ʉn wʉ à, ka ko-gʉw-wʉ, wʉ kɛɛɛ á, wʉ rɔ ma-tɔ m-mar. ³ Bɔ ka caari-wʉ ʉn nɛt-wʉ hogɛ ma-ʉt Yɛso à, wʉ tɔmʉrʉ yɛ ken sɛk-yɛ yɛ ʉn **Yahuda**-nɛ, yɛ kon Yɛso wʉ haan wʉ taas gɔm-ɔ ʉn ko-yan-gʉw-mɔ ʉn wʉ. ⁴ Yɛ haarʉ be-ʉr Yɛso yɛ surʉ wʉ ʉs-kɔn, “Ka nɛt-wʉ wɔɔɔ, o gu wʉ. ⁵ remen wʉ ɔnɔɔg hun-nɛ na komo wʉ ʉn hi ʉn de ʉn wʉ, wʉ meetɛ na **kuke-ɔ ʉn yooos ʉn Ma-tɔ Shir.**”

⁶ Ka da-de Yɛso haarʉ ʉn yɛ nɛ. Hew-ʉr rɔ kus a woot ʉn hur-ɔ ʉn ka caari-wʉ ʉn nɛt-wʉ á, wʉ tɔmʉrʉ a rʉrɛ Yɛso, “Gɔs-wʉ, wɔ rangɛ hi ʉn du á, remen mɛ bo'os o haan ʉn hur-o re á. ⁷ Komo mɛ dɛk ʉm bɔ'ostɛ ʉm habɛ be ʉn du ʉn hi ʉn de á. Wɔ dɛ nɔm ʉt-ma temb, komo gɔm-ɔ ʉn ko-gʉw re ɔa te. ⁸ Mɛ ma, nɛt-wʉ, wʉ a sagbɛ ʉt-gwɔmɔ n-tɔn ʉn caari-yɛ ʉn hun-nɛ à, ʉntʉn wɔ, komo mɛ ʉn karma-nɛ be ʉn de. Mɛ m-zɛɛ wan-gaan, ‘Neke!’ Komo wʉ neke. Mɛ zɛɛ wan-gaan ‘Haan!’ Wʉ haan komo, mɛ m-zɛɛ ʉn ko-gʉw re, ‘Nɔm yo ka!’ Komo wʉ nɔm yo.”

⁹ Yɛso bɔpʉrʉ o-nu bɔ wʉ hogɛ kaanɛ à, wʉ waktʉrʉ ʉs-ajima nɛ wʉ zɛɛrʉ ka bʉɔg-de ʉn hun-nɛ yɛ rɔ wʉ m-dɔrɛ à. “Mɛ nɔ m-rʉrɛ, mɛ rɔ kumug wʉ dɛkɛ ma-ʉt re kaanɛ ʉntʉn ka nɛt-wʉ á, kɔ ʉn dak-o o-Isra.”

¹⁰ Yan-tɔm wargʉrʉ ʉn hur-ɔ ʉn ka caari-wʉ ʉn nɛt-wʉ, yɛ 'wɔssʉrʉ ka ko-gʉw-wʉ ba ʉn gɔm.

Yɛso yonstɛ wà-wʉ ʉn ko-gwɔr

¹¹ Bɔ dootɛ à, Yɛso haarʉ ɔ ken bɔ-ɔ, a ɔ m-zɛɛ o-Neen, yan-nekɛ-mɔ ʉn wʉ shɛtɛ wʉ ʉn hun-nɛ nɛ ʉt-mɔɔr nɛ. ¹² Bɔ ʉn wɔɔn-mɔ ʉn wʉ ʉn ish o-bɔ, yan-dʉk rɔ m-rwʉʉn ʉr-u nɛ. Ka wʉ marɛ à, wà-wʉ ʉn wʉ ken ko-gwɔr-wʉ nɛ'a, wʉ rɔ wʉ cot wan-gaan, komo hun-nɛ dɛɛn rɔ ʉn wʉ nɛ. ¹³ Da-ɔ Gɔs-wʉ hyanɛ wʉ à, wʉ hogʉrʉ 'wɔn-de ʉn wʉ, Yɛso zɛɛrʉ wʉ, “Wɔ 'wɔn á!” ¹⁴ Wʉ nekʉrʉ wʉ cɔ'ʉrʉ ka rii-ɔ yɛ sawantɛ ʉr-u à, yɛ essʉrʉ. Yɛso zɛɛrʉ, “Wan-campo, ʉm zɛɛg wɔ inɛ!” ¹⁵ Ka wʉ marɛ à, inʉrʉ tara, wʉ tɛprʉrʉ, Yɛso muutʉrʉ wʉ be-ʉr inu ʉn wʉ.

¹⁶ Kap mɔ ʉn yɛ hogʉrʉ o-gyer, yɛ bɔmʉrʉ Shir. Yɛ zɛɛrʉ, “Ko-caari-wʉ ʉn **wan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** haantɛ be-ʉr na! Shir haantɛ wʉ guut hun-nɛ yɛ ʉn wʉ.”

¹⁷ Ma-ʉt Yɛso ruurʉ hɔno dak-ɔ o-Judiya ʉs-riib nɛ.

Yan-tɔm Yohana Wa-m-Yo'os

ʉn hun-nɛ m-hɔ

(Mati 11:2-19)

¹⁸ Da-ɔ yan-nekɛ-m **Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ rʉrɛ wʉ kap rii-yo yɛ hyanɛ à, wʉ aagʉrʉ nɛn yoor be-de ʉn yɛ. ¹⁹ Wʉ tɔmʉrʉ yɛ be-ʉr Yɛso remen yɛ cit wʉ: “¿Wɔ wʉ **Yohana** zɛɛ wʉ rɔɔnɛ, kɔ tɛ waasɛ wʉ ken wʉ?”

²⁰ Bɔ yɛ wɔntɛ be-ʉr Yɛso à, yɛ zɛɛrʉ, “**Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ tomontʉ tɛ, tɛ cit ʉrɛgɛ ¿wɔ wʉ, wʉ zɛɛ wʉ rɔɔn, kɔ nɛ tɛ waasɛ wʉ ken wʉ?”

²¹ ʉn ka da-ɔ, Yɛso taastɛ gɔm-se ʉn hun-nɛ dɛɛn, ʉn yɛ rɔ ʉn gɔm-se ʉn **ya-ʉt-kot** nɛ à, komo pɔ-nɛ kumug o-hyan. ²² Wʉ shasʉrʉ yan-tɔm **Yohana**, “Warag nɔ, nɔ rʉrɛ **Yohana** yo nɔ hyanɛ, ʉn yo nɔ hogɛ nɛ à: Pɔ-nɛ hyanag, ryam-nɛ kumug ʉs-na, **cim**-nɛ waragɛ pɔr pɔr, 'katɔ-nɛ rɔ m-hoge, margan-nɛ inute, komo kɔɔb-nɛ hogutɛ ka **Ma-tɔ m-Rerɛm** tɔ.” ²³ Ya-o-kwʉm-yɛ, yɛ esɛ ʉr-hur be ʉn de à.”

²⁴ Bɔ yan-tɔm **Yohana** aragsʉtɛ à, Yɛso taknʉrʉ ma-tɔ ʉn wʉ be-de ʉn ka bʉɔg-de ʉn hun-nɛ de. “Bɔ nɔ ruwɛ be-ʉr **Yohana** be-de o-dákár à, ¿ya nɔ rɔ zɛɛg nɔ hyen? ¿M-yó, m-nakt ʉt-pɔ yɛ? ²⁵ ¿Ya nɔ ruwɛ m-hyanɛ? Nɔ ʉn rɔ kanɛ remen nɔ hyenet nɛt-wʉ ɔpɛ saw-tɔ ʉr-bon à. Yɛ ɔpɛ saw-tɔ ʉr-bon à yɛ rɔ ʉn pɔyo-ɔ ʉt-gwɔmɔ! ²⁶ Nɔ

* **Bɔr-ʉs ta'yoor:22** 7:22 Hyen komo: Isha 35:5-6; 61:1.

ruug remen nò hyenet **wan-rwor un Ma-to Shir**. Ee, kaane o, **Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir** wu amba nò hyanag yo arge **wan-rwor un Ma-to Shir** à. ²⁷ **Yohana** wu Ma-to Shir zee, 'Shir zeeq, gwotbe man tom wan-tom re un co ru wu tikshi wò o-cow.'[†] ²⁸ Me nò m-rure, **Yohana** jiishte kò wu ke net-wu hono o-dak pitip. Amba wu rò rek-wu be-de un gwomo-to Shir à, wu aragte **Yohana**."

²⁹ Hun-ne kap hogute wu, un **yan-gòks un tar**-ne. Ye dorute yo Shir zee à, komo **Yohana** yo'oste ye m-hò. ³⁰ Amba **Parisa**-ne, un yan-Napse o-karamsa ne, ye yagute yo Shir hyenu ye à, remen ye con **Yohana** yo'os ye m-hò á.[‡]

³¹ Yeso senguru m-zee, "M-mòka un zyan o um he m-hongse un hun-ne ye un caane? ¿Untun yan ye rò? ³² Ya ye rò untun yakar-ye she'ete n-me un be-de ut-baab à. Buug-ur gaan kangsuru de ken.

"Te bu'utu nò dum-to ur-ge,
amba nò hew à!

Te hutu nò sep-to m-mar,
amba nò 'won á!'

³³ **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-hò haante, wu nomog o-swoot, komo wu swò m-ke á, remen kaane nò zeeq, 'Ya-ut-kot daag wu ur-hi.' ³⁴ **Wà-wu un net** haante, wu reeq, wu su, nò zeeq, 'Gwot nò ka net-wu! Ko wa-o-hambo wu m-re, m-swò ne, ko-nay-wu un **yan-gòks un tar**, un **ya-ur-ba'as** ne.' ³⁵ Da-o hun-ne gòkse Shir à, a hyen weer-se un Shir, nip-o."

Yeso un hur-o Simon ko-Parisa

³⁶ **Ko-Parisa** banag Yeso re un ga-to m-rim, Yeso haaru un hur-o un wu, wu she'eturu wu reet ut-ga. ³⁷ Kane un ka bo-o wu ken ne'a-wu rò kon wu ro un she'et-de **ur-ba'as** à. Wu hogute Yeso rò m-re un rii-yo m-re un hur-o un ko-**Parisa**, wu hanturu ur-batta de un now-mò m-nhi'igin mò un hwor deen. ³⁸ Wu esuru un jim-ur Yeso, un na-se un wu, us-won wu rò m-muse un na-us Yeso un yish-mò un wu. Ka da-de wu peguru na-us Yeso un hi-se un wu, wu hamturu na-us Yeso, wu hokmoru ka now-mò un na-us Yeso.[§] ³⁹ Bò ka ko-**Parisa**-wu hyente kaane à, wu zeeq hi un de un wu, "Urege de ka net-wu **wan-rwor un Ma-to Shir** wu, wu nep ko-yan-gon ne'a-wu rò wu m-ci, wu nep gon she'et-de un ka ne'a-wu de **ur-ba'as**!"

⁴⁰ Yeso rwunturu ut-ma wu zeeq wu, "Simon, me un rii ne um ruru wò."

Wu zeeq, "Ee, Wa-ur-Yoos, ruru me."

⁴¹ Yeso zeeq, "Nen yoor mok hwor be-de un wu ken wu. Wan-gaan mok zungu-us taan [500] se un hwor, wan-gaan kwooz-ut yoor un op [50]. ⁴² Kap mò un ye yatt-wu hokse m-top á, remen kaane wu yaksuru ye kap, nen yoor mò un ye, zwan wu ne he m-jiish m-con un ka wu muuge ye hwor?"

⁴³ Simon shasuru, "Man zee ka wu jiish m-mooq à."

Yeso zeeq, "O shaks hond hond." ⁴⁴ Wu wakturu be-de un ka ne'a-wu, wu zeeq Simon, "¿O hyanag ka ne'a-wu? Um haante n-me un hur-o ru, wò 'ya me m-hò remen um so'oste na-us re á, amba ka ne'a-wu so'oste na-us re un yish-mò un wu, wu peguru se un hi-se un wu. ⁴⁵ Wò hamat me da-o o barku me á, amba ka ne'a-wu, wu yage hamat un na-us re á, da-o um cowne har m-mòka. ⁴⁶ Wò es m-now remen hi un de á, amba wu duusute na-us re m-now mò m-shi'igin. ⁴⁷ Me wò m-rure unze, ka con-mò, mò wu kutu me à, kutute unze Shir sokste **ba'as-de** un wu kap. Amba wu cone hiin à, Shir a soks **ba'as-de** un wu hiin."

⁴⁸ Ka da-de Yeso zeeq ka ne'a-wu, "A sokste **ba'as-ut** ru."

⁴⁹ Ka ye ro tara kane à, taknuru m-zee, "¿Wan wu ne wu rò, wu sokste **ur-ba'as**?"

⁵⁰ Amba Yeso zeeq ka ne'a-wu, "Shir guug wò remen o shereg be un de, arag un gwugwu-mò ur-hur."

Bor-us eer

Ne'a-ne ye shiye Yeso à

¹ Bò da-o doote à, Yeso doruru to ken bo-ut caari-to, ut-rek-to ne, wu rò m-rwor un **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir. Yan-neke-mò un wu op un yoor [12] rò un wu ne. ² Ye ken ne'a-ne ye, ye Yeso ruute **ya-ut-kot** à, un se ken gom-se ne à, doruru wu. **Meri** (wu a m-aag *Magudarin*), wu a ruute **ya-ut-kot** ta'oor à. ³ Jonana wu campo un wu

[†] **Bor-us ta'oor:27** 7:27 Hyen komo: Mara 3:1. [‡] **Bor-us ta'oor:30** 7:29-30 Hyen komo: Mati 21:32; Ruka 3:12.

[§] **Bor-us ta'oor:38** 7:37-38 Hyen komo: Mati 26:7; Mark 14:3; Yoha 12:3.

Cuza caari-wʉ ʉn nɛt be-de ʉn piish ʉt-ma be-ʉr **Here**, komo Susana, ʉn ye ken ne'a-ne ye nɛ deɛn. Ye yasuru rii-yo ye rotte ʉ, remen a guut Yeso ʉn yan-neke-mo ʉn wʉ nɛ.*

Sha-mo ʉt-ma to ʉn wa-ʉr-go
(Mati 13:1-9; Mark 4:1-9)

⁴ Hun-nɛ masuru m-haan be-ʉr Yeso bɔ-ʉt-bɔ, komo bɔ hun-nɛ mɔrge deɛn ʉ, Yeso rworuru ka sha-mo ʉt-ma mo:

⁵ "Q ken da-o wʉ ken nɛt-wʉ ruug kapu ʉn pot. Bɔ wʉ kepte go ʉn pot o-kat ʉ, ye ken ye henuru ʉn cɔw, a yawguru ye kanɛ, yege-no reeru ye kap. ⁶ Ye ken ye henuru ʉt-ta'ar, bɔ ye pote ʉ, ye hwo'uru remen ka be-de rott o-wʉs ʉ. ⁷ Ye ken go-ye henuru be-de ʉn yokor, ye bɔsuru amba ʉt-po ʉn ka yokor-ye nɛ hoqru ye. ⁸ Ye ken go-ye henuru ʉn dak-o ur-bon. Ye bɔsuru ye rwunturu pot, ko yo ke yish o-zungu [100]."

Yeso komuru m-zee, "Hogu no, urege no ro ʉt-to ne!"

Yo hante ka sha-mo ʉt-ma mo ʉ
(Mati 13:10-17; Mark 4:10-12)

⁹ Yan-neke-mo ʉn wʉ cituru wʉ, "¿Ya o conu te m-rure nɛ ʉn ka sha-mo ʉt-ma mo?"
¹⁰ Wʉ shasuru, "Rii-yo a wuke be-de ʉn gwomo-to Shir ʉ, yo ro ʉn kom-ʉt nɛ, amba be-de ʉn ye ken ye se a mɔssute ʉn sha-mo ʉt-ma nɛ remen ye a gut, amba ye a hyen ʉ, komo ye a hoge amba ye a nep ʉ."†

Yeso rurute ye rii-yo ka sha-mo ʉt-ma to ʉn wa-ʉr-go to zee ʉ

(Mati 13:18-23; Mark 4:13-20)

¹¹ "Ka sha-mo ʉt-ma to mo ka: Ka go-ye Ma-to Shir to. ¹² Ka go-ye hene ʉn cɔw ʉ, ye ro ye hoge ʉ, amba **ko-Gwomo-wʉ ʉn ya-ʉt-kot** haag wʉ deks yo ye hoge ʉ ʉn hur-de ʉn ye, remen wʉ wenet ye be-de m-goks ʉn ma-to ʉn gwʉ. ¹³ Ka go-ye hene ʉt-ta'ar ʉ, ye ro ye hoge ʉt-ma ʉ, ye goksuru gwerger. Amba to cɔw ye ʉt-men ʉ, ya o-da hiin ye gokse, amba da-o meger-ʉt woone ʉ, ye hosuru. ¹⁴ Ka ye hene be-de ʉn yokor ʉ, ye ro ye hoge ʉ, komo ye goks, amba yaane ye ʉn ye nen ʉ, remen con-to ʉn rii ʉn tuk-mo ʉt-men nɛ, con-to ʉn hwo, ʉn con-to ʉn hoge m-rerem nɛ. ¹⁵ Ka ye hene ʉn dak-o ur-bon ʉ, ye ro ye hoge ʉt-ma ʉ, komo ye essuru to ʉn hur-de o-drotte komo ye senguru m-nom ʉn rii-yo Shir con nɛ ʉ.

ʉr-pitirra hokke o-kok
(Mark 4:21-25)

¹⁶ "Hun-nɛ ro m-do ʉr-pitirra ye hokkuru de o-kok ʉ. Ko ʉn kus-o o-kwuru ʉ. Ye de m-dor n-ton remen ya-m-cowon ye hyenet.‡

¹⁷ "Bɔ ʉn yo nɛ wuke ʉ, Shir a rwunte yo cas, komo bɔ ʉn yo nɛ hokke ʉ, Shir a hyen yo wʉ rwunte yo cas.§

¹⁸ "Nom no ceɛn, bɔ nɛ ro m-hoge ʉ, remen ye ro ʉn rii nɛ ʉ, ye a he m-do'e, amba ye rotte rii ʉ, Shir a rumus ka yo ye hyane ye ro ʉn yo nɛ ʉ."*

Inu Yeso ʉn hen-nɛ ye ʉn wʉ nɛ
(Mati 12:46-50; Mark 3:31-35)

¹⁹ Inu Yeso ʉn hen-nɛ ye ʉn wʉ nɛ haante be-de ʉn wʉ, amba ye hoks wʉ m-dore ʉ remen hun-nɛ nomog deɛn. ²⁰ Wʉ ken wʉ zeeru Yeso, "Inu ru ʉn hen-nɛ ru nɛ ro eso n-do komo ye conog wo m-hyan."

²¹ Yeso zeeru ye kap, "Inu re ʉn hen-nɛ re nɛ ye ro, ka ye hoge Ma-to Shir ʉ, ye nom bɔ ka ma-to zee ʉ."

Yeso reste m-ho
(Mati 8:23-27; Mark 4:35-41)

²² De ken ho-de Yeso daarʉ o-hat, ʉn yan-neke-mo ʉn wʉ nɛ. Komo wʉ zeeru ye, "A pes nɛ de ka jit-de ʉn caari-o o-mar de." Ye taknuru m-ru. ²³ Bɔ ye ro m-neke ʉ, Yeso hebu m-rew. Ye ro kanɛ caari-mo m-yo hunduru n-ton o-mar, komo ho-m taknuru m-shi o-hat, ye hyanuru m-mar ʉn yish. ²⁴ Yan-neke-m Yeso haarʉ be-de ʉn wʉ, ye 'yonsuru wʉ, ye ro m-zee, "Gos-wʉ, Gos-wʉ! A ma-to m-mar!"

Yeso inuru, wʉ huru m-yo ʉt-gaag, m-ho nɛ mo resuru temb. ²⁵ Ka da-de wʉ zeeru yan-neke-mo ʉn wʉ, "¿Remen yan o nɛ shertɛ ʉn me ʉ?"

* **Bɔr-ʉs eer:3** 8:3 Hyen komo: Mati 27:55-56; Mark 15:40-41; Ruka 23:49. † **Bɔr-ʉs eer:10** 8:10 Hyen komo:

Isha 6:9 (ʉt-Girik). ‡ **Bɔr-ʉs eer:16** 8:16 Hyen komo: Mati 5:15; Ruka 11:33. § **Bɔr-ʉs eer:17** 8:17 Hyen komo:

Mati 10:26; Ruka 12:2. * **Bɔr-ʉs eer:18** 8:18 Hyen komo: Mati 25:29; Ruka 19:26.

Amba ye hogute o-gyer komo ye zeeru hi un de un ye, “¿Yan gon net-wu ne wu ka? M-yo, m-ho ne mo ro wu o-dɔrɔtte.”

Yeso ruutute

wu ken net-wu ya-ut-kot

(Mati 8:28-34; Mark 5:1-20)

²⁶ Yeso un yan-neke-mo un wu ne pasuru riib-o dak-o o-Garasa, o ro pesto-de Mar-o o-Gariri à. ²⁷ Bɔ Yeso yawagte o-riib à, wu gonturu wu ken net-wu, ko-ya-o-Gedara, wu ro un **ya-ut-kot** ne à. Ka net-wu nomog us-hak deen wu ro m-neke ur-kor komo wu ro m-she'et o-hur á, se be-de un saag-se un margan-ne wu ro m-she'et. ²⁸ Bɔ wu hyente Yeso à, wu 'yonsuru us-cɔr wu kanuru, wu soru hi un de un wu n-dak un na-us Yeso komo wu nomuru o-zaaz, “Yeso, Wà-wu un Shir n-Ton! ¿Ya o cone un me ne? Um konog wo, wo 'ya me ur-koob á!” ²⁹ Wu zegg kaane remen Yeso zegg **ya-ut-kot** ye ru un hi-de un wu. Ye swoog wu m-so n-dak, komo hun-ne un wu ka'ag wu ba m-ru, ye ka'ag wu ut-kom us-na ne, wu kesemse. Ka **ya-ut-kot** ye ro wu m-ruut o-kot remen ye zungute wu.

³⁰ Yeso cituru wu, “¿Waane jin un du?”

“Jin un de 'Timb.’ ” Wu un shas kaane remen **ya-ut-kot** ro deen un hi-de un wu.

³¹ Ka **ya-ut-kot** ye konuru Yeso, “Wɔ 'ya te ur-koob un kuub-o ur-duw á.”

³² Caari-o un kur-o un arede ro kane yow yow, ye ro ut-re n-riib ur-dor. Ka **ya-ut-kot** ye konuru Yeso yage ye tuwut be-de un arede, komo wu yaguru ye. ³³ Ye ruuru be-de un ka net-wu, ye warguru be-de un arede. Ka kur-o un arede o yirugburu o-bung se n-me un caari-o o-mar ho-m reeru ye kap.

³⁴ Bɔ yan arede hyane yo nome à, ye somuru o-rek. Ye ko'oturu hono o-bo ut-kat ne.

³⁵ Hun-ne ruuru ye hyenet yo nome à, komo bo ye wo'onte be-ur Yeso à, ye hyanu ka net-wu, wu **ya-ut-kot** ru'e be-de un wu à, wu ro tara un na-us Yeso, ut-gund ne to ur-bon tupsɛ komo wu ro ba un gom, ye hoguru o-gyer kap mo un ye. ³⁶ Ye hyane yo nome à, ye ruru hun-ne bo Yeso taase gom un wu à. ³⁷ Ka da-de hun-ne kap un ka raag-o konuru Yeso wu arag so wu he'e à, remen ye hogute o-gyer. Yeso daaru o-hat wu ro ma-to m-arag. ³⁸ Ka net-wu a ruute **ya-ut-kot** be-de un wu à, konuru Yeso, “Yage un dorute wo.”

Amba Yeso zeeru, ³⁹ “Ay, warag o-hur, o rure ye yo Shir nomo wo à.”

Ka net-wu doruru hono o-bo, wu ro ye m-rure yo Yeso nome wu à.

Wà Jaros wan-ne'a,

un wu ken ne'a-wu ne

wu ci'e gund-o Yeso à

(Mati 9:18-26; Mark 5:21-43)

⁴⁰ Da-o Yeso muune de ka jit-de o-mar de à, hun-ne barkute wu, remen ye ro wu ur-'er. ⁴¹ Wu ken net-wu wɔnuru, jin-de un wu Jaros, net wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, o ro kane à. Wu soru hi un de un wu n-dak un na-us Yeso wu konuru Yeso remen wu heet un hur-o un wu. ⁴² Remen wà un wu wan-ne'a, wu ro wu wan-gaan à, hak-se un wu untun op us-voor [12] wu ro ma-to m-mar.

Yeso ro m-neke, hun-ne ro wu m-moor deen ko o ke raag-o. ⁴³ N-me un ye wu ken ne'a-wu ro kon wu swɔ ur-koob hyo-mo wu m-ru à har hak-us op us-voor [12], wu hogɔ kap yo wu rotte à un hoob-o ko-ya-us-baat, amba yatt-wu hokse taas un gom-o un wu à.

⁴⁴ Wu cowuru un buug-de un hun-ne n-jim Yeso, komo wu ci'uru riib-o un gund-o Yeso, ka hyo-mo ro wu m-ru à mo ka'uru. ⁴⁵ Yeso cituru, “¿Wan wu ne ci me?”

Ko wu ke she'uru, Bitrus zeeru, “Gos-wu, hun-ne ro un riib-us ru kap ye ro wo m-megemse.”

⁴⁶ Amba Yeso zeeru, “Wu ken wu ci'ig me, un nak remen 'wɔns-m ruug be un de.”

⁴⁷ Ka ne'a-wu napuru Yeso nepste, wu rwuunuru us-zap, wu heeru un na-us Yeso. Un hyan-o un ko wu ke, wu ruru Yeso yo rwo'e wu ci'it Yeso à, komo wu ruru Yeso bo gom-o un wu ta hwew à. ⁴⁸ Yeso zeeru wu, “Wà re, Shir taaste gom ru, remen o shereg be un de. Arag gwugwu.”

⁴⁹ Yeso ro m-zee un kaane, ko-yan-tom ro m-wɔn so un hur-o un wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu ruru Jaros, “Wà ru wan-ne'a mereste, wo su'e Wa-ur-Yoos à.”

⁵⁰ Amba Yeso hoguru wu zeeru Jaros, “Wɔ hoge o-gyer á, wo de sher be un de, komo wà ru wya warag ba un gom.”

⁵¹ Bɔ Yeso wɔnɔn un ka hur-o à, wu zeeru ko wu ke wu es n-do, se Bitrus, **Yohana un Yakubu**, se komo tato un wà, o-inu ne. ⁵² Ko wu ke ro us-wɔn remen ka wà-wu. Yeso zeeru, “No 'wɔn á, ka wà-wu, wu mar á, rew-mo wu rotte!”

⁵³ Yɛ nemsurʉ wʉ kap, remen yɛ nɛpsɛ wʉ merestɛ. ⁵⁴ Amba Yɛso bɔpurʉ kom-ɔ ʉn ka wà-wʉ, wʉ zɛrʉ, “Inɛ, wà re!” ⁵⁵ Hoog-mɔ ʉn ka wà-wʉ mʉunurʉ, wʉ inurʉ kagat. Yɛso zɛrʉ yɛ, “Ya nɔ wʉ rii-yo m-rɛ.” ⁵⁶ In-nɛ yɛ ʉn wʉ bɔpurʉ o-nu, amba Yɛso zɛrʉ yɛ, “Nɔ rurɛ nɛt yo nɔmɛ á.”

Bɔr-ʉs jero

Yɛso tomog yan-neke-mɔ ʉn wʉ op ʉn yoor [12]

(Mati 10:5-15; Mark 6:7-13)

¹ Yɛso agnurʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ op ʉn yoor [12] be-ʉr gaan, wʉ ya'urʉ yɛ ʉr-bɛɛb, ʉt-gwɔmo nɛ, tɔ ʉn ruut ʉn **ya-ʉt-kot**, komo ʉn taas ʉs-gom nɛ. ² Ka da-de wʉ tomurʉ yɛ, yɛ rur ma-tɔ ʉn gwɔmo-tɔ Shir komo yɛ taas ʉs-gom. ³ Wʉ zɛrʉ yɛ, “Nɔ dɛk rii remen ka hew-de á, o-ko, kɔ o-ba, rii-yo m-rɛ, kɔ hwɔr, kɔ matuku-de arɛ ʉr-gaan á. ⁴ She'et nɔ be-de a barkʉ nɔ á, har nɔ ruut ʉn ka bɔ-ɔ. ⁵ Be-de hun-nɛ barkʉ nɔ á, ru nɔ ʉn ka bɔ-ɔ, komo nɔ soks hu-mɔ ʉn na-ʉs nɔ, yɛ nept nɔ hʉstɛ hi ʉn nɔ.”*†

⁶ Yan-neke-mɔ ʉn wʉ ruurʉ yɛ dɔrurʉ ʉt-bɔ, yɛ rɔ m-rwɔr ʉn ka **Ma-tɔ m-Rɛrɛm** tɔ komo ʉn taas ʉn gom-se ʉn hun-nɛ kɔ kenɛ.

Herɛ zɔ'orsʉtɛ

(Mati 14:1-12; Mark 6:14-29)

⁷ Da-ɔ **Herɛ** [Atipas], ko-gwamna-wʉ o-Gariri, hoɛ kap rii-yo takan á, wʉ zɔ'orurʉ, remen yɛ ken hun-nɛ yɛ rɔ m-zɛɛ **Yohana** [Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ n-mɛ m-hɔ] inʉtɛ ʉt-marimar. ⁸ Yɛ ken yɛ rɔ m-zɛɛ, **Ereja** mʉunɛ, komo yɛ ken yɛ zɛɛ **wan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** n-ga mʉutɛ ʉn hoog nɛ.‡ ⁹ **Herɛ** zɛrʉ, “ʉm kupstɛ hi-ʉr **Yohana**, amba ʉwan wʉ nɛ wʉ ka nɛt-wʉ, wʉ rɔ m-nɔm ʉn gon se ka rem-se?” Komo wʉ rɔ m-sɛngɛ wʉ hyenɛt Yɛso.

Yɛso cokstɛ hun-nɛ

dugu-ʉs taan [5,000]

(Mati 14:13-21; Mark 6:30-44; Yoha 6:1-14)

¹⁰ Yan-Tɔm Yɛso mʉunurʉ komo yɛ rurʉ Yɛso kap rii-yo yɛ nɔmɛ á. Wʉ dekurʉ yɛ, komo yɛ ruurʉ ʉn hi ʉn de ʉn yɛ, yɛ cɔwʉrʉ ɔ ken bɔ-ɔ jin-de ʉn ɔ o-Besayada. ¹¹ Da-ɔ buug-de ʉn hun-nɛ hoɛ kaanɛ á, yɛ dɔrurʉ wʉ. Wʉ barkurʉ yɛ, wʉ rurʉ yɛ ma-tɔ ʉn gwɔmo-tɔ Shir, wʉ taasurʉ gom-se ʉn yɛ cɔnɛ gom-se ʉn yɛ tɛ á.

¹² Da-de hɔ-ʉr rɔ ma-tɔ m-hebɛ á, yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛn op ʉn yoor [12] haarʉ be-de ʉn wʉ yɛ zɛrʉ, “Zɛɛ ka hun-nɛ yɛ warag remen yɛ tʉwʉt ʉt-hur, ʉt-kat nɛ ʉn riib kanɛ remen yɛ kumut rii-yo m-rɛ ʉn be-de m-rew nɛ, remen kanɛ rii-yo m-rɛ ʉn be-de m-rew nɛ rɔ kɔn á.”

¹³ Amba Yɛso zɛrʉ yɛ, “Ya nɔ yɛ rii-yo yɛ he m-rɛ á.”

Yɛ shasurʉ, “Kap yo tɛ rotte á shɔn-tɔ ʉt-ga ʉt-taan tɔ ʉn jan nɛ yoor, ʉwɔ ʉn cɔn ɔ tɛ he tɛ ɔnɛ hɔn ʉn ka buug-de ʉn hun-nɛ de rii-yo m-rɛ?” ¹⁴ (Campɔ-nɛ woostɛ dugu-ʉs taan [5,000] kanɛ.)

Yɛso zɛrʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ, “Zɛɛ nɔ yɛ she'et buug-ʉt-buug, hun-nɛ kwɔɔz-ʉt yoor ʉn op [50] kɔ de ke buug-de.”

¹⁵ Bɔ yan-neke-mɔ ʉn wʉ komtɛ m-nɔm kaanɛ á, ¹⁶ Yɛso dekurʉ ka burɔdi-ʉt taan-tɔ ʉn ka jan-yɛ nɛ yoor, wʉ gwɔturʉ n-Tɔn ʉn shir, wʉ bɔmurʉ Shir, wʉ yeksurʉ ka ga-tɔ bɔs-ʉt-bɔs ʉn jan nɛ. Wʉ yasurʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ, yɛ wongɛ hun-nɛ. ¹⁷ Kap mɔ ʉn yɛ, yɛ rɛrʉ, yɛ ciig, komo yan-neke-mɔ ʉn wʉ mɔrɔgsurʉ tɔ kwangɛ á kɔr-ʉt op ʉt-yoor [12].

Bitrus rwɔrɔg

ko-wa ʉn wʉ Yɛso rɔ á

(Mati 16:13-19; Mark 8:27-29)

¹⁸ De ken hɔ-de Yɛso rɔ ʉn kɔn-se Shir ʉn hɔn-de ʉn wʉ, yan-neke-mɔ ʉn wʉ haarʉ be-de ʉn wʉ. Yɛso citurʉ yɛ. “ʉWan wʉ nɛ ka buug-de ʉn hun-nɛ de zɛɛ ʉm rɔ?”

¹⁹ Yɛ shasurʉ, “Yɛ ken nɛ zɛɛ **Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ. Amba yɛ ken yɛ zɛɛ **Ereja** wʉ, komo yɛ ken yɛ zɛɛ wan-gaan be-de ʉn yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir n-ga wʉ mʉunɛ ʉn hoog.”§

²⁰ Wʉ citurʉ yɛ, “Nɔ nɛ ʉwa ʉn wʉ nɔ zɛɛ ʉm rɔ?”*

* **Bɔr-ʉs jero:5** 9:3-5 Hyen komo: Ruka 10:4-11. † **Bɔr-ʉs jero:5** 9:5 Hyen komo: Sɛng 13:51. ‡ **Bɔr-ʉs jero:8** 9:7-8 Hyen komo: Mati 16:14; Mark 8:28; Ruka 9:19. § **Bɔr-ʉs jero:19** 9:19 Hyen komo: Mati 14:1-2; Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. * **Bɔr-ʉs jero:20** 9:20 Hyen komo: Yoha 6:68-69.

Bitrus shasuru, "Wò wu, **Kiristi**."

²¹ Ka da-de Yeso nakuru ye út-to, "Nò rure ko-wan-gaan ka rii-yo á."

Yeso rworog swò ur-koob

un mar-mò un wu ne

(Mati 16:20-28; Mark 8:30—9:1)

²² Wù zèerú ye komo, "Mè **Wà-wù un net** a sù ur-koob deen, komo sek-ye, un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, komo un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, yea kutu me út-yage. Yea ho me, amba me nòme hò-út tet, man inè un hòog ne komo."

²³ Wù zèerú ye kap, "Bò un wù cone m-neke un me ne à, se wù, she'eg hi un de un wù, wù dek **kan-o** un wù kò de ke hò-de, wù dorú me.[†] ²⁴ Bò un wù cone wuke un hòog-mò un wù à, móa ege wù, amba bò un wù hòog-mò un wù ege rem re à, wù kum mò.[‡] ²⁵ ¿Yaane net kume, urege wù kumug saw-to un hòno o-dak kap, amba wù kum hòog-mò un wù á? Wù kum rii á. ²⁶ Urege hun-ne rò m-hoge 'e-m re un yoos un de ne, kaane **Wà-wù un net** he m-hoge 'e-mò un ye da-o wù he m-mùun un sekemse-mò un wù ne, un mò un tato un wù ne, un mò un yan-tòm-se Shir ne à. ²⁷ Nip-o, ye ken ye be-ur nò kanè, yea mer á, se ye hyanag gwomo-to Shir."

Yeso barmute

(Mati 17:1-8; Mark 9:2-8)

²⁸ Untun hò-út ta'oor bò m-zee kaane, Yeso dekurú Bitrus, **Yohana un Yakubu** ne ye nekerú un wù ne n-ton ur-dor ye konot Shir. ²⁹ Bò wù rò us-kon à, co-o un wù barmuru un hon, komo saw-to un wù warguru út-pus to pyar. ³⁰ Un gyept-o un yish, hun-ne yoor rwuunuru, ye rò út-ma un wù ne. Ka hun-ne ye **Mosa wù un Ereja**. ³¹ Ye rwuune un sekemse-mò n-ton ne, komo ye nomuru út-ma un Yeso ne. Hi-de un ma-to un ye de ka, bò Yeso he m-shoos un Ma-to Shir wù meret o-Urusharima à. ³² Bitrus un or un wù ne, ye rò un mar-mò m-rew, amba bò ye zute à, ye hyanuru mòk-o Yeso un ka hun-ne ye ne nen yoor. Ye rò eso un Yeso ne. ³³ Bò ka hun-ne ye aragte ye yage Yeso à, Bitrus zèerú wù, "Gos-wu, nomog ur-bon bò te rò kanè à! Teà nom depi-út tet, ur-gaan rem ru, ur-gaan de ma **Mosa**, ur-gaan komo, de ma **Ereja**." (Wù nap yo wù rò m-zee á.)

³⁴ Bò wù rò m-senge mò tep à, ke'ente-ur rwuunuru de hòkkuru ye de nomuru ye m-wuwur, **yan-neke-m Yeso** hoguru o-gyer bò ka ke'ente-de hòkke ye à. ³⁵ Cor-o rwuunuru un ka ke'ente-de o rò m-zee, "Wù ka, wù rò wà re, wù um daage à, hògu nò ma-to un wù!"^{§*}

³⁶ Bò ka cor-o reste à, ye hyanuru Yeso un hon-de un wù. Yan-neke-mò un wù kamuru o-nu, ye rure ko-wan-gaan yo ye hyane ka da-o á.

Yeso taaste gom-mò un wa-ut-kot

(Mati 17:14-18; Mark 9:14-27)

³⁷ Bò ish geste à, Yeso un yan-neke-mò un wù ne nen tet kergunuru n-ton un ka dor-de, caari-de un buug-de un hun-ne woogu be-ur Yeso. ³⁸ Un ka buug-de, wù ken net-wu 'yonsuru us-cor, "Wa-ur-Yoos! Um konog wò, gu wà re, wù rò me wan-campo un hon-de un wù! ³⁹ Ko-**ya-ut-kot** bok wù, wù 'yonste us-cor wù soru wù pak, kop-út rò m-rwuun o-nu, ye rò wù m-rangse kaane, ye wù m-yage wù aragte á! ⁴⁰ Um konog yan-neke-m ru remen ye ruute ka wa-ut-kot wù, amba ye hoks á."

⁴¹ Yeso shasuru, "Re nòme ne nò gokste o-nip á, nò **ya-ur-ba'as!** ¿Har yan da-o um he m-hakkure un nò ne?" Ka da-de wù zèerú ka net-wu, "Hante wà ru kanè."

⁴² Bò ka wà-wù rò m-nekne à, ka wa-ut-kot wù kapsuru wù n-dak kak. Yeso huru wa-ut-kot út-gaag. Wù taasuru gom-o un ka wà-wù, wù tebburu ka tato-o. ⁴³ Ka hun-ne ye kap hyanuru o-made, út-gos, un 'wons-mò Shir ne.

Yeso doog rwor-m ma-to

un mar-mò un wu

(Mati 17:22-23; Mark 9:30-32)

Da-o hun-ne rò un barag-se un kap rii-yo Yeso rò m-nom à, wù zee yan-neke-mò un wù, ⁴⁴ "To-ut to ka nò rii-yo um he nò m-rure á! A ya'as **Wà-wù un net** be-de un gwomo-to un hun-ne." ⁴⁵ Amba yan-neke-mò un wù ye nap yo wù rò ye m-rure á. A rwunte to cas bò ye he m-nap á, komo ye cit wù kò yan yo á, remen ye rò m-hoge o-gyer.

¿Wa jiishe út-gossu ne?

(Mati 18:1-5; Mark 9:33-37)

† **Bør-ús jero:23** 9:23 Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. ‡ **Bør-ús jero:24** 9:24 Hyen komo: Mati 10:39; Ruka 17:33; Yoha 12:25. § **Bør-ús jero:35** 9:28-35 Hyen komo: 2Bit 1:17-18. * **Bør-ús jero:35** 9:35 Hyen komo: Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 1:11; Ruka 3:22.

⁴⁶ Ma-ʉt sunʉte **yan-neke-m Yeso** ye cɔnɔg ye nep wʉ jiiʃe ʉt-gɔs à, be-de ʉn ye.[†]
⁴⁷ Yeso napuru yo ye rɔ m-ceker à, wʉ deknuru wà rek-wʉ, wʉ essuru wʉ n-riib ɔ ʉn wʉ. ⁴⁸ Wʉ zeeru ye, “Kɔ wʉ ke barke ka wà-wʉ ʉn jin ʉn de, wʉ barkutu me, komo wʉ barku me à, wʉ barkute wʉ tomne me à. Remen kaane wʉ rɔ rek-wʉ be-ʉr nɔ à, wʉ rɔ gɔs-wʉ kap.”[‡]

Bɔ ʉn wʉ barku nɔ à, wʉ ma nɔ wʉ
 (Mark 9:38-40)

⁴⁹ **Yohana** cepuru ʉt-ma, “Gɔs-wʉ, te hyanag wʉ ken net-wʉ, wʉ rɔ m-ruut ʉn **ya-ʉt-kot** ʉn jin ʉn du, te zeeru wʉ yage, remen be-ʉr na wʉ rɔ á.”

⁵⁰ Yeso zeeru wʉ ʉn ɔr ʉn wʉ ne, “Nɔ do wʉ m-wen à, remen kɔ wʉ ke wʉ yagu nɔ á wʉ ma nɔ wʉ.”

Ya-o-Samariya yagute goks ʉn Yeso

⁵¹ Bɔ da-o woote yow yow ɔ Shir hette Yeso m-dek n-ton à, wʉ zongsuru hur-de ʉn wʉ, wʉ bopuru cow-yo o-Urusharima. ⁵² Wʉ tomuru yan-tom-ye ʉn wʉ ʉn co, n-me bɔ-o o-**Samariya** remen ye este kɔ yo ke rii-yo hond hond rem Yeso. ⁵³ Amba ka hun-ne ye reeno ye goks wʉ á, remen ye nepse wʉ bupse cow-yo o-Urusharima. ⁵⁴ Da-o yan-neke-mɔ ʉn wʉ **Yakubu** ʉn **Yohana** hyanɛ kaane à, ye zeeru, “Gɔs-wʉ, ɔ cɔnɔg te agan o-ra n-ton ɔ saburse ye?”[§]

⁵⁵ Yeso wakturu wʉ kangsuru ye. ⁵⁶ Yeso ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ ne haaru de ken bɔ-de.

Wan-dore-m Yeso
 (Mati 8:19-22)

⁵⁷ Bɔ ye aragte arag-mɔ ʉn ye à, wʉ ken net-wʉ zeeru Yeso, “Man dore wo kɔ ke sɔ o ha'e.”

⁵⁸ Yeso zeeru wʉ, “Kondo rɔ ʉt-wu ne, yege-no rɔ ʉt-kur ne, amba **Wà-wʉ ʉn net** rɔtt be-de wʉ he m-rus ʉn hi-de ʉn wʉ á.”

⁵⁹ Wʉ zeeru wʉ ken net-wʉ, “Dɔnd me.”

Amba ka net-wʉ zeeru, “Gɔs-wʉ, yage ʉm ji'iste ʉr-takan remen ʉm jukt tato re, da-o wʉ mere.”

⁶⁰ Yeso shasuru wʉ, “Yage margan-ne jukt u-de ʉn ye. Wo ha, o kɔ'ot gwɔmo-to Shir.”

⁶¹ Wʉ ken wʉ zeeru, “Gɔs-wʉ, man dore wo, amba se ʉm kamasute hur-o re.”^{*}

⁶² Yeso zeeru wʉ, “Kɔ wʉ ke wʉ bɔpe kerem-de ʉn na à, ka da-de wʉ masuru m-wakte ʉs-ajima ne, hwa-a-o wʉ rɔ be-de ʉn gwɔmo-to Shir.”

Bɔr-ʉs ɔp

Yeso tomog hun-ne

kwɔɔz-ʉt tet ʉn ɔp ʉn yoor [72]

¹ Bɔ ʉn kaane, Yeso daaguru komo ye ken hun-ne ye kwɔɔz-ʉt tet ʉn ɔp ʉn yoor [72]. Wʉ tomuru ye yoor yoor, ye tek co-o ʉn wʉ ye tuw kɔ ɔ ke bɔ-o, ʉn kap be-de wʉ rɔ ma-to m-ha ne ʉn hi ʉn de ʉn wʉ à. ² Wʉ zeeru ye, “Ce-m rɔ deen, amba ya-m-ce hiin. Kɔn ɔ wa-o-kat-wʉ dɔn ya-m-ce, remen ye komot ka ce-mɔ ʉn wʉ mɔ.”^{*} ³ Neke nɔ! Me nɔ m-tom untun ca be-de ʉn yege-dur.[†] ⁴ Nɔ dek hwɔr á, kɔ o-ba, kɔ nɔ dek ka'antɛ-to arge na-o o-gaan á. Nɔ es nɔ gaste net ʉn cow á.

⁵ “Da-o nɔ ine m-cow ʉn ɔ ken hur-o, takan nɔ m-zee, ‘Shir 'ye ka hur-o m-gwugwu.’ ⁶ Urege ye barkutu nɔ, Shir a 'ye ye gwugwu-mɔ ʉr-hur deen. Amba urege ye barku nɔ á, Shir a 'ye ye gwugwu-mɔ ʉr-hur á. ⁷ She'et nɔ ʉn hur-o ʉn ye barku nɔ à, nɔ re nɔ su yo ye ya'ʉ nɔ à, remen ya-m-senge a topo ye senge-mɔ ʉn ye. Nɔ pa ʉt-hur á.[‡]

⁸ “Da-o nɔ tuwe n-me o-bɔ, komo a barku nɔ, re nɔ yo a hantu nɔ à. ⁹ Taas nɔ ye, gom-se ʉn ye se ye rɔtte à ʉn ka bɔ-o. Nɔ zee ka hun-ne ye, ‘**Gwɔmo-to Shir** haante yow yow be-ʉr nɔ.’ ¹⁰ Amba da-o nɔ tuwe n-me o-bɔ komo a barku nɔ á, ru nɔ ʉn riib ʉs-cɔw nɔ zee, ¹¹ ‘Kɔ hu-mɔ ʉn bɔ-o nɔ mɔ dapute ʉs-na à, te sokste mɔ ʉn hi ʉn nɔ. Amba nɔa baks gwɔmo-to Shir haante yow yow ʉn nɔ ne!’^{§*} ¹² Me nɔ m-rure, hɔ-de ʉn piish ʉt-ma, Shir a hogɛ 'won-de bɔ-o o-**Sɔdɔm** wʉ yage ka bɔ-o 'yaru nɔ à!'[†]

[†] **Bɔr-ʉs jero:46** 9:46 Hyen komo: Ruka 22:24. [‡] **Bɔr-ʉs jero:48** 9:48 Hyen komo: Mati 10:40; Ruka 10:16; Yoha 13:20. [§] **Bɔr-ʉs jero:54** 9:54 Hyen komo: 2Gwm 1:9-16. ^{*} **Bɔr-ʉs jero:61** 9:61 Hyen komo: 1Gwm 19:20.

^{*} **Bɔr-ʉs ɔp:2** 10:2 Hyen komo: Mati 9:37-38. [†] **Bɔr-ʉs ɔp:3** 10:3 Hyen komo: Mati 10:16. [‡] **Bɔr-ʉs ɔp:7** 10:7 Hyen komo: 1Kor 9:14; 1Tim 5:18. [§] **Bɔr-ʉs ɔp:11** 10:4-11 Hyen komo: Mati 10:7-14; Mark 6:8-11; Ruka 9:3-5.

^{*} **Bɔr-ʉs ɔp:11** 10:10-11 Hyen komo: Seng 13:51. [†] **Bɔr-ʉs ɔp:12** 10:12 Hyen komo: Taka 19:24-28; Mati 11:24; 10:15.

Bq-tq 'yare o-nip à
(Mati 11:20-24)

¹³ “Rii-yo ur-'wón yo nq ya-o-Korazin! Rii-yo ur-'wón yo nq komo ya-o-Besayada! Ürege hyat-tq a nqme be-ur nq à, a nqmog tq o-Taya o-Sidon ne, hun-ne ye un kané otte she'ete, n-dak ye tuj gund-to ün naasuy-mq ut-men, ye aase hi ün de un ye m-cow, a nept ye yagute **ba'as-de** un ye.[‡] ¹⁴ Nqa su ur-kqob arge o-Taya o-Sidon ne, hq-de un piish ut-ma. ¹⁵ Komo rem ru, o-Kapanahum! ¿Wq un çon jaks un hi un du n-Tqn un shir? Shir a jorbü wq un kuub-o o-ra!”[§]

¹⁶ Ýeso zeeru yan-neke-mq un wu, “Kap wu hogu nq à, wu hogute me, komo wu 'yare nq à, wu 'yareg me, kaane komo wu 'yare me à, wu 'yareg wu tomne me à.”*

Ka hun-ne ye kwqoz-ut tet
un op un yoor [72] muunte

¹⁷ Ka hun-ne ye kwqoz-ut tet un op un yoor [72] campq-ne muunte o-zak ne deen. Ye zeeru, “Gos-wu, ko **ya-ut-kot** ye nomutute o-dorotte un jin un du!”

¹⁸ Ýeso shasuru ye, “Um hyanag **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** he'ente n-dak untun us-myakt. ¹⁹ Hogu nq! Um ya'ag nq ut-gwomo, nq yawag hwo, un tot-ne, nq saburse 'wqns-mq un wa-ut-yage, komo yea ci nq á.[†] ²⁰ Amba nq nom o-zak remen **ya-ut-kot** nomotu nq o-dorotte á, nom nq o-zak remen Shir geneg jin-ut nq be-de wu n-ton.”

Ýeso nqmog o-zak
(Mati 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Un ka da-o **Kukt-o Shir** sho'oste Ýeso o-zak, wu zeeru, “Tato re, Wan-Koyan n-Tqn un dak ne, um bqmog wq remen o kutute ye rotte us-nap á, rii-yo o wuke ya-us-weer un ya-us-nap ne à. Ee, tato re, kaane o çone o nom.

²² “Tato re, ya'ag me rii kap. Yatt-wu nape yo ka wa-wu rq á, se tato un wu, komo yatt-wu nape yo ka tato-o rq á, se ka wa-wu, se komo ye ka wa-wu daage wu rurute ye à.”[‡]

²³ Ka da-de Ýeso wakturu be-de un yan-neke-mq un wu un riib un hon-de un ye wu zeeru ye, “Nq reeg ur-hq nq hyenet rii-yo nq hyane à! ²⁴ Me nq m-rure, yan-rwor un Ma-to Shir deen un gwomo-ne ro çonog ye hyen yo nq hyane à, amba ye hoks á, komo ye ro çonog ye hoge yo nq hoge à, amba ye hoge á.”

Sha-mq ut-ma tq un
ko-Samariya wan-hur-de ur-bon

²⁵ Wan-napse o-**karamsa** haante remen wu ce'ept Ýeso. Wu zee, “Wa-ur-Yoos, ¿re ne um he m-nqm um kumut hqog-o ba m-ta?”

²⁶ Ýeso shasuru wu, “¿Ya ne **karamsa**-o Shir zee? ¿Re ne o wakse o?”

²⁷ Ka net-wu shasuru, “Çon Yawe Shir ru un hur un du myet, un hqog-m ru ne kap, un 'wqns-m ru ne kap, un weer-us ru ne kap, o çun wan-bqr-o ru bq o çone hi un du à.”[§]

²⁸ Ýeso shasu wu, “O shaks hond hond, nqm kaane, wqa kum hqog-o ba m-ta.”*

²⁹ Amba ka **wan-Yoos-de o-karamsa** wu çonog wu muut hi un de un wu ba **ur-ba'as**, remen kaane wu cituru Ýeso, “¿Wa ne rq ko-wan-bqr-o re?”

³⁰ Ýeso shasuru wu, “Wu ken net-wu rq m-neke rwuun-mq o-Urusharima wu rq m-ha o-Jeriko, ya-ur-kwup kupuru wu, ye dekurü kap yo wu rotte à, ye buuguru wu, ye yagu wu ma-tq m-mar. ³¹ Haanuru wu ken wan-**Cow un kon-se Shir**, wu rq m-dore un ka çow-yo, amba bq wu hyente ka net-wu à, wu pa'uru un riib. ³² Un ka çow-yo komo wu ken wu ko-**Rewi** donte yo wu arguru, wu gwoturü ka net-wu, ka da-de wu arguru arag-mq un wu o ka riib-o. ³³ Amba ko-**Samariya**-wu rq ur-hew un ka çow-yo à, wqonuru be-de un ka net-wu, bq wu hyente wu à, hur-de un wu hoguru 'wqns-de un ka net-wu. ³⁴ Wu haaru be-de un wu, wu sosuru wu ka nat-to, wu rwq'uru nqw-mq us-baat, wu yereru ut-magund, ka da-de wu deturu ka net-wu n-ton o-janka yo un wu, komo wu heeturü wu be-de un o ken hur-o, kané a gwote wu.[†] ³⁵ Bq ish geste à, wu rwunturu hwq-ye jir-ut yoor-to ur-guwus, wu yasuru wa-ur-gut. Wu rurü wa-ur-gut, ‘Gwot wu ur-bon ne, da-o me muune un ka çow-yo, man top wq yo o hq'e be-de un wu à.’ ”

³⁶ Ýeso cituru, “Un hyan-o ru, be-de un ka hun-ne tet ye, ¿wa nqme untun ko-yan-bqr o-hur be-de un ka net-wu ya-ur-kwup buuge à?”

‡ **Bør-ús op:13** 10:13 Hyen komo: Isha 23:1-18; Izik 26:1—28:26; Jowe 3:4-8; Emos 1:9-10; Zeka 9:2-4. § **Bør-ús**

op:15 10:15 Hyen komo: Isha 14:13-15. * **Bør-ús op:16** 10:16 Hyen komo: Mati 10:40; Mark 9:37; Ruka 9:48; Yoha 13:20. † **Bør-ús op:19** 10:19 Hyen komo: Bqng 91:13. ‡ **Bør-ús op:22** 10:22 Hyen komo: Yoha 3:35;

10:15. § **Bør-ús op:27** 10:27 Hyen komo: Kara 6:5; Rewi 19:18. * **Bør-ús op:28** 10:28 Hyen komo: Rewi 18:5.

† **Bør-ús op:34** 10:33-34 Hyen komo: 2Nom 28:15.

³⁷ Ko **yan-Yoos-de o-karamsa** shasuru, “Ka wu nɔmɛ yo kutɛ hun-nɛ wu hogutɛ 'won-de ʉn wu à.”

Yɛso zɛɛru, “Wɔ neke, o nɔm kaanɛ.”

Yɛso heetɛ Marta nɛ ʉn Meri ʉt-tɔw

³⁸ Bɔ Yɛso ʉn yan-neke-mɔ ʉn wu nɛ aragɛ arag-mɔ ʉn yɛ à, wu haaru de ken bɔ-de wu ken ne'a-wu jin-de ʉn wu Marta, barkuru Yɛso ʉn hur-o ʉn wu. ³⁹ Wu rɔ o-heno nɛ, jin-de ʉn wu **Meri**, wu she'etɛ ʉn na-ʉs Yɛso wu rɔ m-hoge yo Yɛso rɔ ʉr-yoos à.[‡] ⁴⁰ Marta hogɛ rɛrɛm-mɔ ʉn kaanɛ á, remen sɛngɛ-mɔ rɔ ʉn co-o ʉn wu à, wu haaruru wu zɛɛru, “Gɔs-wu, ʉwɔ hyan heno re yaksutu mɛ m-senge ʉn hɔn-de à? Zee wu haan wu gu mɛ!”

⁴¹ Gɔs-wu shasuru wu, “Marta, Marta! Hur ʉn du rut á, o zɔrutɛ remen rii deen, ⁴² amba gaan-yo cot, jiishɛ ʉr-bon. **Meri** dak kashi ʉn rii. Komo a rumus wu yo á.”

Bɔr-ʉs ɔp o-gaan

Yɛso yoostɛ bɔ a he kɔn-se ʉn Shir à

(Mati 6:9-13; 7:7-11)

¹ De ken hɔ-de Yɛso rɔ ʉn kɔn-se ʉn Shir ʉn de ken be-de. Bɔ wu komtɛ à, wan-gaan be-de ʉn yan-neke-mɔ ʉn wu zɛɛru wu, “Gɔs-wu, yoosu tɛ bɔ tɛ he kɔn ʉn Shir à, bɔ **Yohana** yoosɛ yan-neke-mɔ ʉn wu à.”

² Yɛso zɛɛru yɛ, “Da-o nɔ rɔ ʉn kɔn-se ʉn Shir à, zɛɛ nɔ kaanɛ:

“Tato tɛ, tɛ kɔnɔg hun-nɛ sɛkɛmsɛ jin ʉn du.

O yagɛ gwɔmo-ʉt ru haantɛ be ʉn tɛ.

³ Ya tɛ rii-yo m-rɛ yo ʉn kɔ de ke hɔ-de, yo tɛ o-hoob à.

⁴ Soksu tɛ **ba'as** ʉn tɛ,

remen tɛ sokstɛ **ba'as-de** ʉn kɔ wu ke wu nomu tɛ **ʉr-ba'as** à.

Komo wɔ yagɛ tɛ tɛ heet be-de ʉt-meger á. ’ ”

⁵ Komo Yɛso zɛɛru yan-neke-mɔ ʉn wu, “A zee wan-gaan be-ʉr nɔ haag hur-o nay ʉn wu m-tɛt da-o purgɛ, wu zee, ‘Nay, muugu mɛ shɔn-ʉt tet-tɔ ʉt-ga. ⁶ Wu ken nay re wu, wu rwuungɛ ʉr-hew à, wu woontɛ ʉn hur-o re, amba mett rii-yo m-rɛ yo ʉm he wu m-ya á!’ ⁷ A zee komo nay ru shasuntɛ n-mɛ o-hur, ‘Wɔ su mɛ á! ʉm tegussutɛ ish, komo mɛ domb ʉn yakar re nɛ. Man hoks m-inɛ ʉm ye'et wɔ rii á.’ ⁸ Mɛ nɔ m-rurɛ, ʉrege ma wu inɛ remen wu ya'astɛ wɔ ka shɔn-tɔ ʉt-ga tɔ remen wɔ nay ʉn wu á, wu inɛ wu ya'astɛ wɔ kap rii-yo o conɛ à, remen wɔ hogɛ 'e-mɔ ʉn 'yons ʉn wu o sengutɛ wu m-cit á.

⁹ “Remen kaanɛ ʉm zɛɛg nɔ: Kɔn nɔ, Shir a 'ye nɔ, hoob nɔ, nɔa kum, kɔ'ot nɔ ish, Shir a tikshɛ nɔ. ¹⁰ Remen kap yɛ kɔnɛ à, Shir a 'ye yɛ, komo yɛ hoobe à, yea kum, komo wu kɔ'otɛ ish à, Shir a tikshɛ wu. ¹¹ Hogu nɔ, nɔ tat-nɛ, da-o wà ru kɔnɛ o-jan, ʉwɔa 'ye wu o-hwɔ? ¹² Komo da-o wà ru kɔnɛ ʉr-gɛ, ʉwɔa 'ye wu o-tot? Ay! ¹³ Nɔ yan-mɛn-ʉt jaas-tɔ, nɔ nak 'ya ʉn yakar nɔ rii-yo ʉr-bon. ʉRe he m-nɔm ʉn nɛ, tato nɔ n-tɔn rotte a 'ye yɛ kɔnɛ wu Kukt-o ʉn wu á? Eba, wu a 'ye yɛ!”

Yɛso ʉn ko-Gwɔmo-wu

ʉn ya-ʉt-kɔt nɛ “Beruzabur”

(Mati 12:22-30; Mark 3:20-27)

¹⁴ Wu ken net-wu rɔ m-hoks m-teper á, remen **ya-ʉt-kɔt** daag wu ʉr-hi. Yɛso ruuturu ka **ya-ʉt-kɔt** yɛ, ka da-o ka net-wu hoksuru m-teper. ¹⁵ Amba yɛ ken hun-nɛ yɛ zɛɛru, **“Beruzabur** wu, **ko-Gwɔmo-wu ʉn ya-ʉt-kɔt**, wu ya'e wu ʉr-beeb de ʉn ruut ʉn yɛ.”*

¹⁶ Komo yɛ ken yɛ cɔnɔg yɛ ceeb Yɛso. Remen kaanɛ yɛ cituru, wu kutɛ yɛ ʉt-hyat yɛ nept Shir ya'e wu.[†] ¹⁷ Amba Yɛso napuru yo yɛ rɔ ʉs-barag à, wu zɛɛru yɛ, “Kɔ o ke dak-o wɔngɛ hi ʉn de ʉn o kwukur ʉr-kwukur yɛ ma'astɛ m-dum ʉn hi ʉn de ʉn yɛ ka dak-o a she'et deen á. Hur-o wɔngɛ hi ʉn de ʉn o à, o he de m-ɛs á. ¹⁸ ʉrege gwɔmo-tɔ ʉn **ko-Gwɔmo-wu ʉn ya-ʉt-kɔt** wɔngutɛ, tɔ rɔ m-dum ʉn hi ʉn de ʉn tɔ, ʉre he m-nɔm tɔ she'ette? Nɔ zɛɛg ʉm ruutɛ **ya-ʉt-kɔt** remen **Beruzabur** ya'ag mɛ ʉr-beeb de m-nɔm kaanɛ. ¹⁹ ʉrege kaanɛ o mɛ yɛ m-ruut, re nɛ ʉyan-dɔre-m nɔ rɔ yɛ m-ruutɛ nɛ? Yan-dɔre-m nɔ yea hyen nɔ ba'asutɛ nɔ hond hond á! ²⁰ Ai ka rii-yo ʉm nomɛ ʉn beeb-de Shir o rwɔ'e ʉm ruutɛ **ya-ʉt-kɔt**, kaanɛ, komo a kututɛ nɔ o ka gwɔmo-tɔ Shir rɔ be-ʉr nɔ.

[‡] **Bɔr-ʉs ɔp:39** 10:38-39 Hyen komo: Yoha 11:1.

* **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:15** 11:15 Hyen komo: Mati 9:34; 10:25.

[†] **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:16** 11:16 Hyen komo: Mati 12:38; 16:1; Mark 8:11.

²¹ “Da-ɔ ko-beɛb ro ɔn 'er-de ɔn hur-ɔ ɔn wu ɔn pɔr-tɔ ɔn wu ne, wu gu hur-ɔ ɔn wu ɔn saw-tɔ ɔn wu ne. ²² Amba da-ɔ wu jiishe wu m'-wɔns hebe wu à, wu hoks wu, wu rumus wu saw-tɔ ɔn wu tɔ ɔr-gun kap tɔ wu sekte hur-de ɔn wu à. Wu wonge ye ken ye saw-tɔ ɔn wu.

²³ “Kɔ wu ke wu rɔ ɔn hon ɔn me ne à, ko-yan-yage-ɔt re wu, kɔ wu ke wu yage me m-gu m-mɔrɔse à, cakarse-mɔ wu rɔtte.‡

Muun-mɔ ɔn ya-ɔt-kɔt
(Mati 12:43-45)

²⁴ “Da-ɔ wa-ɔt-kɔt ru be-de ɔn net, wu rɔ m-dɔre ɔn dak-ɔt 'hwɔ'og-tɔ ɔn hoob-ɔ ɔn be-de m-cɔw wu wuwute. Urege wu kum á, wu rɔ m-zee ɔn hi ɔn de ɔn wu, ‘Man warag ɔn hur-o re.’ ²⁵ Wu warge wu wosse ka hur-ɔ cas cas ɔr-bon ne. ²⁶ Ka da-de wu haaru wu banduru ye ken ye nen ta'yoor-ye jiishe wu m-zɔm à, ye haaru ye she'eturu kane. Da-ɔ ye komse kap à, gom-ɔ ɔn ka net-wu m-mɔka ɔa jiish ɔ n-ga.”

Zak-ɔ nip

²⁷ Bɔ Yeso komte m-zee kaane à, wu ken ne'a-wu teprunuru n-me ɔn buug-de ɔn hun-ne, wu zee ru Yeso, “Ko-wa-o-kwum-wu, ka ne'a-wu mate wu gut wɔ à.”

²⁸ Amba Yeso shasuru, “Ye ma ya-o-zak-ye, ye hoge Ma-tɔ Shir ye dɔre tɔ à!”

Cot-ɔ ɔt-hyat
(Mati 12:38-42)

²⁹ Bɔ hun-ne mɔrge be-ur Yeso à, wu senguru m-zee, “Hun-ne ye m-mɔka rɔ ɔn men-ɔt jaas-tɔ ne! Ye rɔ m-cit a kute ye ɔt-hyat, amba kɔ o-gaan man kute ye á se hyat-ɔt **Yunana**. § ³⁰ **Yunana** napa-ɔ be-de ɔn hun-ne ye o-**Neneba**, kaane komo **Wà-wu ɔn net** napa-ɔ be-de ɔn hun-ne ye m-mɔka.* ³¹ Hɔ-de m-piish ɔt-ma, gwɔmo-de o-Sheba [ne'a] wu inɛ eso wu kute ye **ba'as-de** ɔn ye, remen wu neknute rwuun-mɔ ɔn dak-ɔ ɔn wu, wu hogute yoos-de ɔs-weer de ma ko-Gwɔmo **Suremanu**. Me nɔ m-rure, wu ken wu rɔ kon wu jiishe **Suremanu** à.† ³² Hɔ-de ɔn piish ɔt-ma hun-ne ye o-**Neneba** yea inɛ ye cit nɔ, remen ye yagute nom **ur-ba'as** da-ɔ ye hoge **Yunana** rɔ m-rwɔr ɔn Ma-tɔ Shir à, me nɔ m-rure komo, wu ken wu rɔ kon kane wu jiishe **Yunana** à!‡

Cecas-mɔ o-wur
(Mati 5:15; 6:22-23)

³³ “Yatt-wu he dɔ ɔr-pitirra wu wukuru de á, kɔ wu hɔkkuru de o-shaar á, amba wu sek de n-tɔn remen hun-ne hyenet m-cecas bɔ ye rɔ m-cɔwɔn n-me à. § ³⁴ Ya yish nɔ rɔ untun ɔr-pitirra, ɔn wur-o nɔ. Urege yish nɔ rɔ kerker, wur-o nɔ kap ɔa nom kyarkyar, amba yish nɔ rɔ ɔr-bon ne á, wur-o nɔ kap ɔa ma'as n-me o-comb. ³⁵ Ceker nɔ ɔr-bon ne, yo nɔ deke nip-ɔ à, nip-o jip bɔ-tɔ á. ³⁶ Kang-ɔ o-gaan, urege nɔ conog nɔ nep Shir, wu ruru nɔ kap yo rɔ o-nip à. Urege kɔ raag-o gaan nɔ 'yar yo rɔ o-nip á, ɔa nom sa o zee nɔ rɔ ɔr-she'et be-de ɔr-pitirra.”

Yeso cikt Parisa-ne
ɔn yan-m-yoos o-karamsa ne
(Mati 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ Bɔ Yeso komte ɔt-ma à, ko-**Parisa** banuru wu re ɔn rii-yo m-re. Wu cɔwuru n-me wu she'eturu tara wu reet. ³⁸ Ka ko-**Parisa**-wu bopuru o-nu da-ɔ wu hyane Yeso wu sapt ɔt-kom á. ³⁹ Kaane Gos-wu zee wu, “M-mɔka nɔ **Parisa**-ne nɔ rɔ m-so'os jim-de ɔr-ibitte ɔt-kɔk ne, amba me-ur nɔ rɔ cip ɔn hu ne. ⁴⁰ Raag-ne! Shir, wu nome ɔr-dɔ à, wu nome ɔr-me! ⁴¹ Amba ya'as nɔ koob-ne yo rɔ n-me ɔr-ibitte ɔt-kɔk ne à, Shir a so'osu nɔ kɔ yo ke rii-yo.

⁴² “Tu nɔ yish **Parisa**-ne, remen rii-yo o-gyer yo be-ur nɔ, nɔ m-ya'as ɔn Shir o-gaan be-de ɔn ɔp ɔn kɔ yo ke rii-yo nɔ m-kum da-ɔ m-ce kɔ yo rɔ deen á. ɔn hwɔr ne, ɔn tɔ ken saw-tɔ ne, amba nɔ m-nom o-nip á, komo nɔ con Shir á. Yoos nɔ kap, nɔ jore kɔ o-gaan á.*

⁴³ “Tu nɔ yish **Parisa**-ne, remen rii-yo gyer-yo nɔ, nɔ conog be-tɔ ɔr-she'et tɔ a esse ɔn hon à, n-me ɔn kuke-tɔ ɔn yoos ɔn Ma-tɔ Shir, nɔ cun hun-ne ye kwukt n-dak ye gas

‡ **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Mark 9:40. § **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:29** 11:29 Hyen komo: Mati 16:4; Mark 8:12. * **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:30** 11:30 Hyen komo: Yuna 3:4. † **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:31** 11:31 Hyen komo: 1Gwm 10:1-10; 2Nom 9:1-12. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:32** 11:32 Hyen komo: Yuna 3:5. § **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:33** 11:33 Hyen komo: Mati 5:15; Mark 4:21; Ruka 8:16. * **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:42** 11:42 Hyen komo: Rewi 27:30.

nɔ be-de ʉt-baab m-o nɛ. ⁴⁴ Tu nɔ yish remen rii-yo gyer-yo be-ur nɔ! Ya nɔ rɔ ʉntʉn saag-se ba o-napa, se hun-nɛ rɔ m-yawag ba yɛ ʉn nap á.”

⁴⁵ Wan-gaan be-de ʉn yan-Napɛ o-karamsa zɛɛrʉ wʉ, “Wa-ʉr-Yoos, da-o o zɛɛ kaanɛ à, o ci'ig tɛ ʉr-hur!”

⁴⁶ Yɛso shasurʉ, “Nɔ ma tu nɔ yish remen rii-yo gyer-yo yan-Napɛ o-karamsa! Nɔ sawsʉtɛ hun-nɛ ʉt-saw ʉn hi-tɔ ʉn yɛ, tɔ rɔ ba m-rɛrɛm mɔ m-saw á, amba nɔ ʉn hi ʉn nɔ, nɔ hoks m-neks o-jow nɔ guut yɛ m-saw ʉn ka saw-tɔ á. ⁴⁷ Tu nɔ yish remen rii-yo gyer-yo be-ur nɔ, nɔ ja'astɛ saag-se ʉn yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir, ka yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir yɛ ya-n-ga-yɛ nɔ hɔ à. ⁴⁸ Nɔ ma ʉn hi ʉn nɔ, nɔ gokstɛ yo ya-n-ga-yɛ nɔ nɛ nɔmɛ à, yɛ hɔɔɔ yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir, nɔ komo nɔ maag saag-se ʉn yɛ ʉt-raks. ⁴⁹ Remen kaanɛ, wɛɛr-se Shir zɛɛg, ‘Man tomɔ yɛ yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir ʉn yan-tɔm nɛ, yɛa ho yɛ ken yɛ, komo yɛ ke yɛ ken yɛ.’ ⁵⁰ Shir a ‘yɛ hun-nɛ yɛ ʉn ka da-o ʉr-koɔb remen yɛ hɔɔɔ yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir kap, cin da-o a nɔmɛ hɔno o-dak á. ⁵¹ Da-o Keen hɔ'ɛ Eber à ha-mɔ ʉn, da-o hun-nɛ hɔ'ɛ Zakaraya, (wʉ a hɔ'ɛ ʉn tɛtɛ-o o-hana ʉn be-de ba m-kʉkɔp nɛ n-mɛ ʉn Pyo-o Shir). Eɛ, mɛ nɔ m-rʉrɛ, hun-nɛ yɛ m-mɔka a sʉ ʉr-koɔb remen yɛ kap!†

⁵² “Tu nɔ yish remen rii-yo gyer-yo be-ur nɔ yan-Napɛ o-karamsa! Nɔ wukutɛ rii-yo m-tiksh ʉn ish-o ʉn hir-o ʉn nap. Nɔ cɔw á, nɔ wɛnɛg komo yɛ cɔnɛ m-cɔw à.”

⁵³ Da-o Yɛso yagɛ ka be-de à, **yan-Yoos-de o-karamsa ʉn Parisa-nɛ** taknʉrʉ ya'as ʉn Yɛso **ʉr-ba'as** ba m-rɛrɛm. Yɛ citʉrʉ wʉ ʉs-cot dɛɛn remen ⁵⁴ yɛ cept wʉ, yɛ bʉpt wʉ m-zɛɛ ʉn rii-yo **ʉr-ba'as**.

Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor

Kangɛ-de o-shepe
(Mati 10:26-27)

¹ Bɔ hun-nɛ dɛɛn mɔrgutɛ à, har yɛ ken yɛ rɔ m-yawag ʉn yɛ ken, ʉr-takan Yɛso zɛɛrʉ yan-nekɛ-mɔ ʉn wʉ, “Tu nɔ **Parisa-nɛ** yish remen nɔ hyenet shepɛ-o ʉn yɛ. Yɛ wekt m-zɛɛ ʉn rii komo yɛ nɔmʉrʉ yo ken yo ʉn hɔn.* ² Bɔ ʉn yo a hɔkkɛ à, Shir a upsusɛ yo, komo kap yo a wukɛ à, Shir a rwʉʉntɛ yo.† ³ Remen kaanɛ, bɔ ʉn yo nɔ rwɔrɛ o-comb à, a hɔgɛ yo ʉn nɔn-hɔ cangam, komo bɔ ʉn yo nɔ nɔmɛ pegessɛ ʉs-har n-mɛ o-kukɛ tigushɛ, a ko'ot yo n-tɔn ʉr-dɔɔb de o-kukɛ.

Wʉ nɔ he m-gyer á
(Mati 10:28-31)

⁴ “Mɛ nɔ m-rʉrɛ, nay re nɛ, nɔ hɔgɛ gyer-o ʉn yɛ he m-hɔ o-wʉr á, amba yɛa hoks m-nɔm yo arɛ kaanɛ á. ⁵ Man kutu nɔ wʉ nɔ he m-gyer à: Gyer nɔ Shir, wʉ he m-hɔ à, wʉ hɔ'ɛ komo wʉ rɔ ʉt-gwɔmo nɛ wʉ jorbʉtɛ ʉn den-o o-ra. Dɛk nɔ ma-ʉt re, wʉ wʉ nɔ he m-gyer!

⁶ “Gorop taan yɛa rwʉʉntɛ hwɔr dɛɛn á. Kap ʉn kaanɛ nɛ, ko o-gaan yo ka Shir ʉt-tɔ á. ⁷ Kɔ hi-se ʉn hi-ʉt nɔ ogɛ sɛ rɔ kap. Remen kaanɛ nɔ hɔgɛ o-gyer á, nɔ jiiishtɛ gorop dɛɛn ʉn hyan-o Shir.

Yɛ ken yɛ gokstɛ Yɛso
yɛ ken yɛ 'yarag wʉ

(Mati 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Mɛ nɔ m-rʉrɛ, bɔ ʉn yɛ rwʉʉntɛ cas yɛ zee yɛ ma re yɛ rɔ à, **Wà-wʉ ʉn nɛt** wʉa nɔmɛ yɛ kaanɛ ʉn co-o ʉn Shir ʉn yan-tɔm-yɛ ʉn wʉ nɛ. ⁹ Amba ka yɛ rwʉʉntɛ cas yɛ zee yɛ 'yarag mɛ à, **Wà-wʉ ʉn nɛt** wʉa 'yer yɛ ʉn co-o ʉn Shir ʉn yan-tɔm-yɛ ʉn wʉ nɛ.

¹⁰ “Bɔ ʉn wʉ zee gom-de ʉt-yagɛ tɔ ʉn **Wà-wʉ ʉn nɛt**, Shir a hoks m-soks **ba'as-de** ʉn wʉ. Amba ka yɛ zee ma-tɔ o-yo'og ʉn **Kukt-o Shir** à, Shir a soks **ba'as-de** ʉn yɛ á.‡

¹¹ “Da-o yɛ heetʉ nɔ ʉn kukɛ-tɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir remen yɛ megertʉ nɔ ko be-de ʉn ya-o-dak ʉn gwɔmo-nɛ, hur-ʉr nɔ wʉrɛ á, ʉn yo nɔ he m-shas á, ko m-zɛɛ á. ¹² Hur ʉn nɔ wʉrɛ á, remen **Kukt-o Shir** ʉn ka da-o ɔa yoosu nɔ gɔ ʉn yo nɔ he m-zɛɛ á.”§

Sha-mɔ ʉt-ma tɔ ʉn
ko-ya-o-kwʉm ko-raag

† **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:51** 11:51 Hyen komo: Taka 4:8; 2Nom 24:20-21. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:1** 12:1 Hyen komo: Mati 16:6; Mark 8:15. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:2** 12:2 Hyen komo: Mark 4:22; Ruka 8:17. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:10** 12:10 Hyen komo: Mati 12:32; Mark 3:29. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:12** 12:11-12 Hyen komo: Mati 10:19-20; Mark 13:11; Ruka 21:14-15.

¹³ Wɔ ken nɛt-wɔ ɔn buɔg-de ɔn hun-nɛ zɛɛrɔ Yɛso, “Wa-ɔr-Yoos, rɔrɛ sɛk-wɔ re tɛ wɔng saw-tɔ tato tɛ yaksɔ tɛ à.”

¹⁴ Yɛso shasurɔ wɔ, “Wan-yen de, ɔwɔa ya'u mɛ m-piish ɔt-ma ko ɔm wɔng nɔ ɔt-saw nɛn voor?” ¹⁵ Wɔ doorɔ yɛ m-zɛɛ kap mɔ ɔn ye, “Gwɔt nɔ, nɔ 'er hi ɔn nɔ, ɔn kɔ yo ke cɔw-yo o-sɔɔb yo. Shir nɔm hɔɔg-mɔ ɔn nɛt, remen wɔ mɔrɔgsɔtɛ ɔt-saw á, ko-yan-kwɔm-ɔ ɔn wɔ.”

¹⁶ Ka da-de Yɛso rɔrɔ yɛ ka sha-mɔ ɔt-ma mɔ: “A nɔmɔg wɔ ken nɛt-wɔ ko-ya-o-kwɔm-wɔ rɔ o-kat nɛ à, ɔ nɔmɔg ɔr-bon. ¹⁷ Wɔ taknɔrɔ ɔs-cekɛr ɔn hi ɔn de ɔn wɔ, ‘Mɛtt be-de ɔn ɛs ɔn hyo re á. ɔRe nɛ ɔ ka ɔm he m-nɔm?’ ¹⁸ Yo ɔm he m-nɔm à yo ka: Man bu'ug byo-ɔt re ɔm meet ɔt-caari, be-de ɔm he rɔw ɔn hyo re ɔn tɔ ken saw-tɔ o-kat tɔ nɛ à. ¹⁹ Ka da-de man zee hi ɔn de, o rɛɛg ɔr-hɔ! O kumug kap rii-yo ɔr-bon yo o cɔnɛ à, har hak-se nɔmɔt dɛɛn. Dek m-hɔɔg cɛɛn, rɛ o sɔ, o hɔɛ rɛrɛm-m ru.’

²⁰ “Amba Shir zɛɛrɔ wɔ, ‘Wɔ ko-raag! ɔn ka tɛt-mɔ ɔm cɔnɔg hɔɔg-m ru, ɔwa ɔn wɔ nɛ he m-dɛk kap ka saw-tɔ o mɔrɔgsɛ hi ɔn du à?’ ”

²¹ Yɛso buɔsurɔ m-zɛɛ, “Kaane tɔ rɔ ɔn yɛ mɔrɔgsɛ ɔt-saw remen hi ɔn de ɔn yɛ à, amba yan-rii yɛ á be-de Shir remen yɛ nɔm rii-yo Shir cɔnɛ á.”

Bɔp Shir

(Mati 6:25-34)

²² Ka da-de Yɛso zɛɛrɔ yan-nekɛ-mɔ ɔn wɔ, “ɔn kaane, mɛ nɔ m-rɔrɛ, nɔ naas ɔt-mɛn remen rii-yo m-rɛ yo nɔ cɔnɛ nɔ kumut hɔɔg, ko gund-tɔ m-cɔp o-wur á. ²³ Hɔɔg-m jiiɛtɛ rii-yo m-rɛ, komo wur-o aragɛ ɔr-matuku. ²⁴ Gwɔt nɔ yege-kanwo, yɛ m-gɔ á, yɛ nɛ m-ce á, yɛ rɔtt ɔt-byo á. Shir rɔ yɛ m-rɛɛgtɛ! Nɔ aragɛ kawon dɛɛn! ²⁵ Yatt-wɔ he hoks ɔn dowɛ hi ɔn de ɔn wɔ o-da hiin remen rii-yo suwɛ wɔ à. ²⁶ Ko nɔ suwɛ hi ɔn nɔ mɔa gu nɔ rii kɔ hiin be-de ɔn rii-yo jiiɛtɛ yo nɔ cɔnɛ á ɔntɔn ɔt-ga ɔn saw-tɔ m-cɔp nɛ. ²⁷ Gwɔt nɔ bɔ ɔt-darag ɔt-mɔk nɛ rɔ ɔn m-bɔ'ɔsɛ o-kɔt á. Tɔ rɔ m-gwɔw á, ko tɔ ce'ɛ hi ɔn de ɔn tɔ ɔt-matuku. Amba mɛ nɔ m-rɔrɛ, ko ko-Gwɔmɔ **Suremanu** kap ɔn kwɔm-ɔ ɔn wɔ nɛ, wɔ cɔp saw-tɔ ɔr-bon ɔntɔn o-gaan yo ɔn ka mɔk-tɔ ɔt-darag tɔ á.* ²⁸ ɔrɛɛg Shir rɔ m-tɔpɛ ɔn gwɔ-se o-kɔt ɔt-matuku gwɔ-se rɔ caane à, m-buk sɛ rɔ kon á, sɛ tɔksɛ. Nɔ aragɛ sɛ, ɔremen yan ɔ wɔ hɛttɛ nɔ m-wɛn ɔn rii-yo m-cɔpɛ? Nɔ sher be-de Shir dɛɛn á!

²⁹ “Nɔ zɔ'ɔrɛ ɔn rii-yo nɔ he m-rɛ m-swɔ nɛ á. ³⁰ (Yɛ yɛ napɛ Shir á, hɔno o-dak rɔ m-rangɛ ɔn hi ɔn de ɔn yɛ remen ka saw-tɔ.) Tato nɔ nepɛ nɔ cɔnɔg ka saw-tɔ remen nɔ kumut hɔɔg. ³¹ Hoob nɔ gwɔmɔ-tɔ ɔn Shir, komo wɔa kumu nɔ ka saw-tɔ.”

O-kwɔm n-Tɔn

(Mati 6:19-21)

³² “Nɔ hɔɛ o-gyer á, nɔ kur-de ɔn ca re, amba myet ɔn kaane nɛ nɔ hɔɛ o-gyer á. Tato nɔ rɔ o-zak, wɔ ye'et nɔ gwɔmɔ-tɔ ɔn wɔ. ³³ Baab nɔ kap yo nɔ rɔttɛ à, nɔ ya'as kɔɔb-nɛ hwɔr ɔn ka cɔw-yo nɔa kum o-kwɔm n-Tɔn be-de Shir. Nomo nɔ hi ɔn nɔ be-de ɔr-ɛss de ba m-ta, komo nɔ ɛs kwɔm-ɔ nɔ n-tɔn, be-de ɔa heeb á, remen yatt ko-hyow-wɔ he m-ci á, komo rɛn a hoks ɔ m-naas á. ³⁴ Remen be-de kwɔm-o ru rɔ à, káɛ hur ɔn du rɔ.”

She'et nɔ zɔngsɛ

³⁵ “She'et nɔ zɔngsɛ remen rii-yo he m-haan à zɔngsɛ remen nɔ nomot,† ³⁶ ɔntɔn guw-nɛ yɛ rɔ 'er-de ɔn wan-hur-ɔ ɔn yɛ wɔ muɔntɛ be-de ɔn biki-ɔ ɔt-ge à. Da-ɔ wɔ muɔnɛ wɔ kɔ'ɔtɛ ish, yɛa tɔksɛ wɔ ish hɔr-m-hɔr.‡ ³⁷ Ya-o-zak-yɛ ka guw-nɛ yɛ wan-hur-ɔ ɔn yɛ 'wɔsɛ yɛ rɔ ɔr-'er ba m-rew, yɛ rɔ zɔngsɛ da-ɔ wɔ muɔnɛ à! Nip-o mɛ nɔ m-rɔrɛ, wɔa pos matuku-de ɔt-ge, wɔa zee yɛ she'et tara, wɔ hantɔ yɛ ɔt-ga. ³⁸ Ya-o-zak-yɛ ɔrɛɛg wɔ 'wɔstɛ yɛ zɔngsɛ, komo da-o purgɛ wɔ he m-muɔn kɔ arge káɛ! ³⁹ Komo nɔ nep ɔrɛɛg wa-o-hur nepɛ da-ɔ ko-hyow he m-haan à wɔa yagɛ ko-hyow-wɔ cɔwɔntɛ n-mɛ o-hur á. ⁴⁰ Komo nɔ ma'as zɔngsɛ, remen **Wà-wɔ ɔn nɛt** a haan da-ɔ nɔ hwɔ wɔa haan á.”§

Ko-gɔw wa-m-gɔks kom-ɔt voor

ɔn wa-m-jɔrɛ nɛ

(Mati 24:45-51)

⁴¹ Bitrus zɛɛrɔ, “Gɔs-wɔ, ɔka sha-mɔ ɔt-ma mɔ rem tɛ ɔ, ko de remen kɔ wɔ ke?”

* **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-voor:27** 12:27 Hyen komo: 1Gwm 10:4-7; 2Nom 9:3-6. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-voor:35** 12:35 Hyen komo: Mati 25:1-13. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-voor:36** 12:36 Hyen komo: Mark 13:34-36. § **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-voor:40** 12:39-40 Hyen komo: Mati 24:43-44.

⁴² Gɔs-wʉ shasurʉ, “¿Wa ne rɔ, ko-gʉw wa-m-gɔks kom-ʉt ʉoor ʉs-weer ne? Wʉ rɔ wʉ wan-hur-ɔ ʉn wʉ rwo'e gut-de o-hur à, komo wʉ ya'ag ye ka gʉw-ne ye rii-yo m-re yo ʉn ye da-ɔ depe à. ⁴³ Da-ɔ wa-o-hur muʉne, wʉ 'osse ka ko-gʉw-wʉ rɔ m-nɔm kaane, zak-o a hɔ ka ko-gʉw-wʉ! ⁴⁴ Kááne me nɔ m-rurɔ, wan-hur-ɔ ʉn wʉ a rʉ wʉ gwɔt ʉn saw-tɔ ʉn wʉ kap. ⁴⁵ Amba ʉrege ka ko-gʉw-wʉ zeege hi ʉn de ʉn wʉ, wan-hur-ɔ ʉn wʉa she'et ʉn de deen. Komo ʉrege wʉ takante bu ʉn ɔr ʉn wʉ gʉw-ne, kap campo-ne ʉn ne'a-ne ne, komo wʉ rees, wʉ sʉʉs har mɔ ho wʉ, ⁴⁶ da-ɔ wan-hur-ɔ ʉn wʉ muʉne de ken hɔ-de da-ɔ ka ko-gʉw-wʉ rwɔ ye o-da á, komo ba wʉ ʉn nap. Wan-hur-ɔ ʉn wʉ a reese wʉ ʉr-koɔb deen, mosse ʉn ka ye yage dor Yeso á.

⁴⁷ “Ko-gʉw-wʉ nepse rii-yo wan-hur-ɔ ʉn wʉ cone wʉ nɔm à, amba wʉ zonge wʉ nomot yo á, wʉa sʉ ʉr-koɔb ʉn caari-se ʉs-sorog ne. ⁴⁸ Amba ko-gʉw-wʉ nape rii-yo wan-hur-ɔ ʉn wʉ cone á, kap ʉn kaane ne wʉ nɔmog rii-yo wo, a bu'ut wʉ à, a bu wʉ amba deen á. Shir cone deen be-de ʉn wʉ Shir ya'ase deen à. Shir cone timb komo be-de ʉn wʉ Shir ya'ase timb à.

Yeso rwɔ'og m-wonge

(Mati 10:34-36)

⁴⁹ “Me ʉn haan remen ʉm ja'asutɔ Shir o-cow, yo wʉ hette m-reese ʉn **ya-ur-ba'as** ʉr-koɔb à. Komo ʉm cone ma a zee, wʉ ciriste piish ʉn ma-tɔ ʉn ye ʉn reese ʉn ye ʉr-koɔb ne. ⁵⁰ Amba ʉr-takan, se ʉm swog ʉr-koɔb har m-mar. ʉm ru'usse ʉr-hi se ʉm komog.* ⁵¹ ¿Zee-m nɔ me ʉn haan ɔ remen dak-ɔ nomot gwugwʉ? Ay, ba gwugwʉ á, amba m-wonge. ⁵² Takan-mɔ m-moka hur-ɔ ʉn hun-ne nen taan ɔa wonge, tet ʉs-ryaab, ʉn ʉoor ne komo ʉoor ʉs-ryaab, ʉn tet ne. ⁵³ Tat-ne ʉs-ryaab ʉn yakar-ne, komo yakar ʉs-ryaab ʉn tato ʉn ye ne. In-ne ʉs-ryaab ʉn yakar-ye ʉn ye ne yan-ne'a-ne, komo yakar yan-ne'a-ne ʉs-ryaab ʉn in-ne ʉn ye ne. Inu ʉn wà ʉs-ryaab ʉn ne'a-wʉ ʉn wà ne, ne'a-wʉ ʉn wà ʉs-ryaab ʉn inu ʉn campo ʉn wʉ ne.”†

Nap o-da

(Mati 16:2-3)

⁵⁴ Yeso zeeɔ hun-ne, “Da-ɔ nɔ hyene ke'ente-o rɔ m-rwuʉn sɔ ʉr-horan, nɔ m-zee kem a he, komo ɔ rɔ m-he. ⁵⁵ Komo da-ɔ nɔ hyene yo-mɔ m-rwuʉn sɔ ʉr-horim, nɔ m-zee hund a nɔm, komo ɔ rɔ m-nɔm. ⁵⁶ Ya-o-shepe! Nɔ m-hoks ʉn gwɔt o-dak ʉn ton-o shir ne, komo nɔ rur rii-yo he m-nɔm à. Amba nɔ hoks m-nap ʉn rii-yo me m-nɔm á, remen nɔ zeege nɔ nak Shir amba o-nip nɔ nap wʉ á.

Hongse nɔ ʉn wan-shoos ʉn du ne

(Mati 5:25-26)

⁵⁷ “¿Remen yan ɔ nɔ rotte a piishɔ hi ʉn nɔ rii-yo ʉr-bon yo nɔ he m-nɔm á? ⁵⁸ ʉrege ye ken ye he'ette wɔ be-de ʉn ko-Gwɔmo, senge nɔ hongse ka ma-tɔ ʉn ye ne ba nɔ ʉn wɔ be-de ʉn ko-Gwɔmo. ʉrege nɔ nɔm kááne á, yea nek wɔ har be-de ʉn ko-Gwɔmo, wʉa bɔpse yan-saw-tɔ ʉt-gwɔmo wɔ, komo yea ke wɔ. ⁵⁹ Wɔa she'et káne, me nɔ m-rurɔ se ɔ komog m-top ʉn rii-yo ye re wɔ à.”

Bɔr-ʉs ɔp ʉs-tet

Nɔa mer nɔ yage nɔm ʉr-ba'as á

¹ ʉn ka da-ɔ ye ken hun-ne ye rɔ káne, ye rurʉ Yeso ma-tɔ ya-o-Gariri-ye Panti **Biratus** ho'e da-ɔ ye haante Shir ʉt-seke à. ² Yeso shasurʉ ye, “¿Remen Panti **Biratus** hɔog ka ya-o-Gariri-ye kaane, nɔ ʉn zee ɔ ye jiiشته ye ken ya-o-Gariri-ye nɔm **ur-ba'as** se? ³ Ayyɔ, kɔ hiin! Komo me nɔ m-rurɔ, 'yar nɔ **ur-ba'as**, nɔ muʉn be-de Shir m-ba kaane á nɔa mer bɔ ye mare à. ⁴ Baks nɔ ya-o-Sirom ɔp ʉn eer [18] ye kuke-o m-pipir hɔme á. ¿Nɔ ʉn zee **ba'as-de** ʉn ye jiiشته de ʉn ye ken ʉn hun-ne ye o-Urusharima à? ⁵ Ayyɔ, kɔ hiin! Komo me nɔ m-rurɔ, 'yar nɔ **ur-ba'as**, nɔ muʉn be-de Shir ʉn ba kaane á nɔa mer bɔ ye mare à.”

Sha-mɔ ʉn ma-tɔ o-rum yo mate á

⁶ Yeso rurʉ ye ka sha-mɔ ʉt-ma mɔ: “Wʉ ken net-wʉ ro o-rum ne ʉn kat-ɔ ʉn wʉ. Wʉ haarʉ hoob-ɔ ʉt-rum be-de ʉn yo, amba wʉ kum kɔ ʉr-gaan á. ⁷ Wʉ zeeɔ wan-gut-de o-kat, 'Gwɔt, hak-ʉs tet me m-haan kane hoob-ɔ ʉt-rum be-de ʉn ka rum-yo, komo me kum ko ʉr-gaan á. Kups yo ʉr-wʉn! ¿Remen yan ɔ yo hette m-hoge rere-mɔ o-dak? ⁸ Amba wan-gut-de o-kat shasurʉ, 'Gɔs-wʉ, yage yo temb, hak-o gaan a gut, man hiin

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:50** 12:50 Hyen komo: Mark 10:38. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:53** 12:53 Hyen komo: Mika 7:6.

riib-se ʉn yo, ʉm ru'e yo ʉt-wuʉr. ⁹ ʉrege yo makt hak-ye roone à, nɔmɔg ʉr-bon deen, ʉrege ne yo mat á, ka da-ɔ wɔa hoks yo m-kups.' "

*Yeso 'yonstɛ ne'a-wu
gom haw-se à Hɔ-de ʉr-Wuʉwe*

¹⁰ **Hɔ-de ʉr-Wuʉwe**, Yeso ro ʉr-yoos ʉn **kuke-ɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir**. ¹¹ Wu ken ne'a-wu ro kanɛ ʉn wa-ut-kɔt ne, wu reese wu ʉr-koɔb à. Har hak-ʉs ɔp ʉs-eer [18] wu rɔ haw-se, wu m-hoks m-inɛ tɛtɛ á. ¹² Bɔ Yeso hyente wu à, wu agnuru wu, "Ne'a, gom ru ho'ostɛ wɔ!" ¹³ Yeso sakuru kom-tɔ ʉn wu n-tɔn ʉn ka ne'a-wu, wu inuru tɛtɛ, wu bomuru Shir.

¹⁴ Wu ken wan-co-wu ʉn **kuke-ɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir**, nomuru ʉs-ryaab unze Yeso taaste gom **Hɔ-de ʉr-Wuʉwe**. Wu nomuru ʉt-ma wu zeeru hun-ne, "Hɔ-ʉt cind-to rɔ to m-senge, haan nɔ ʉn ka hɔ-ʉt cind-to a taaste gom-ʉs nɔ, ba **Hɔ-de ʉr-Wuʉwe** á!"*

¹⁵ Gɔs-wu shasuru wu, "Nɔ ya-o-shepe! Kɔ wu ke a mɔrogse na-ye ʉn wu, kɔ janka-ye ʉn wu, komo wu ruut ye n-dɔ wu ye'et ye m-hɔ **Hɔ-de ʉr-Wuʉwe**. ¹⁶ M-mɔka kanɛ **ba'as-de** á, a taase gom-ɔ ʉn ka ne'a-wu **Hɔ-de ʉr-Wuʉwe**. Ko-yan-baag-o **Ibrahi** wu, komo **ko-Gwomo-wu ʉn ya-ut-kɔt** ru'ʉtɛ wu gom har hak-ʉs ɔp ʉs-eer [18]. Komo wu jiište ʉt-gut be-de Shir." ¹⁷ Shas-ɔ ʉn wu ya'ag yan-yage-to ʉn wu m'e, amba hun-ne ye ro káne à nɔmuru o-zak remen ka hyat-tɔ wu nɔmɛ á.

*Sha-mɔ ʉt-ma tɔ ʉn ya'ane yo mosta
(Mati 13:31-32; Mark 4:30-32)*

¹⁸ Yeso cituru, "¿Re ne gwomo-to Shir rɔ? ¿ʉn ya ne ʉm he tɔ m-hongse? ¹⁹ Kaane tɔ rɔ. Wu ken net-wu dek go-yo **mosta** wu gooru ʉn kat-ɔ ʉn wu. Yo poturu yo warguru o-yo, komo yege-no ceeru ʉt-kur ʉn jet-se ʉn yo."

*Sha-mɔ ʉt-ma tɔ m-yist
(Mati 13:33)*

²⁰ Yeso cituru komo, "¿ʉn ya ne ʉm he m-hongse ʉn gwomo-to Shir? ²¹ Kaane tɔ rɔ. Ne'a dek m-yist wu wugsuru mɔ be-de ʉn me'es kwɔɔz-ʉt yoor [40] tɔ m-hyɔ se da-ɔ mɔ kɔtɔkse kap à."

*Ya o-ish o-rek yo
(Mati 7:13-14,21-23)*

²² Yeso doruru ʉt-bɔ ʉn riib-ɔ ʉt-bɔ ne, wu rɔ m-yoose ʉn hun-ne, wu rɔ m-shogbe de o-Urusharima. ²³ Wu ken wu cituru wu, "Gɔs-wu, ¿hun-ne hiin ɔ Shir he m-gu?"

Yeso shasuru ye, ²⁴ "Nɔm nɔ m-senge nɔ cɔw ya o-ish o-rek yo, remen hun-ne deen a senge ye cɔwɔt amba ye hoks á. ²⁵ Wa-o-hur a inɛ wu tigute ish, ka da-de nɔ es n-dɔ ʉn kɔ'ot ʉn ish nɔ m-zee, 'teksu tɛ ish.' Wu shes nɔ, 'Mɛ nap nɔ á!' ²⁶ Ka da-de nɔ shes, 'Tɛ reeg, tɛ su ʉn wɔ ne, o yooste ʉn bɔ-o tɛ!' ²⁷ Amba wɔa zee komo, 'Mɛ nap nɔ á. Inɛ nɔ be ʉn de. Kap nɔ yan-men-ʉt jaas-to!'[†] ²⁸ Kanɛ nɔ he ʉs-kan nɔ ti-m yin da-ɔ nɔ he **Ibrahi** m-hyan à ʉn **Ishaku, Yakubu** ʉn kap **yan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** ne n-mɛ ʉn gwomo-to Shir, amba Shir a 'ye nɔ ish-o m-cɔw á!'[‡] ²⁹ Hun-ne a haan rwuun-mɔ ʉr-horɔn ʉr-horim ne, sɔ o-ye'er ʉn sɔ o-baar ne, ye she'et be-de ʉn biki-ɔ ʉn gwomo-to Shir.[§] ³⁰ Nɔa hyen, ka ye hun-ne 'yare à, Shir a goks ye, komo ka ye hun-ne gokse à, Shir a 'yarag ye.'"

*Yeso cɔnɔg o-Urusharima
(Mati 23:37-39)*

³¹ ʉn ka da-ɔ hond hond ye ken **Parisa**-ne ye haanuru be-ʉr Yeso, ye zeeru wu, "O cune, o yage, wɔa ru m-mɔka kanɛ o warag de ken be-de, remen **Here** [Atipas] cɔnɔg wɔ m-hɔ."

³² Yeso shasuru ye, "Ha nɔ rure **Here** ká wɔ-yo o-tuk-yo, 'Mɛ ʉn yan-se ʉn **ya-ut-kɔt** komo mɛ ʉn ta'as ʉs-gom caane ʉn buk ne, hɔ-ʉr atette-de man kom senge-m re.'

³³ Kap ʉn kaane ne, man bɔp o-cɔw caane, m-buk, n-yishɔ ne, ʉn nɔm ʉr-bon hun-ne ho **wan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** de ken be-de á se o-Urusharima.

³⁴ "Ya-o-Urusharima,
ya-o-Urusharima!

O hɔɔg **yan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir**, o hɔɔg ye Shir tɔmnu wɔ á! Sɔɔ re ɔ ʉm ro cɔnge sak ʉn kom-ʉt re n-tɔn ʉn hun-ne ru, bɔ kiit-o rɔ m-hɔk ʉn yakar-ye ʉn yo ʉn kɔkɔn-to

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-tet:14** 13:14 Hyen komo: Rwu 20:9-10; Kara 5:13-14. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-tet:27** 13:27 Hyen komo:

Bɔng 6:8. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-tet:28** 13:28 Hyen komo: Mati 22:13; 25:30. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-tet:29** 13:28-29 Hyen

komo: Mati 8:11-12. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-tet:30** 13:30 Hyen komo: Mati 19:30; 20:16; Mark 10:31.

ʉn yo à, amba nɔ yagʉ mɛ m-nomot á. ³⁵ Remen kaanɛ Shir a 'yer pyo-o ʉn kɔn-se ʉn Shir ru. Mɛ nɔ m-rurɛ, nɔa hyen mɛ á, sɛ da-o wɔntɛ q nɔ hɛttɛ m-zɛɛ, 'Shir huʉ wʉ ʉt-kom, wʉ haanɛ ʉn bɛɛb-ʉr Yawe à.'† "

Bɔr-ʉs op ʉs-nass

Yɛso 'yonstɛ wan-gɔm

¹ De ken **Hɔ-de ʉr-Wʉwɛ** de, Yɛso haag wʉ reet rii-yo m-rɛ ʉn hur-o ʉn wʉ ken caari-wʉ wʉ ʉn **Parisa**-nɛ, hun-nɛ rɔ Yɛso m-gwɔt mɛksɛ. ² Wʉ ken nɛt-wʉ, wʉ na-se ʉn wʉ, ʉt-kom nɛ ro hʉsɛ à, haanurʉ be-ʉr Yɛso. ³ Yɛso citurʉ yan-Napɛ o-karamsa ʉn **Parisa**-nɛ nɛ, "¿**Karamsa**-o na zɛɛg a taas gɔm **Hɔ-de ʉr-Wʉwɛ** kɔ q zɛɛ á?"

⁴ Amba yɛ zɛɛ rii á. Yɛso dekurʉ ka nɛt-wʉ, wʉ taasurʉ gɔm-o ʉn wʉ, komo Yɛso zɛerʉ wʉ arag. ⁵ Ka da-de wʉ zɛerʉ yɛ, "ʉrege ʉn be-ʉr nɔ, wà, kɔ o-na yo ʉn wan-gaan hebʉtɛ ʉr-dù **Hɔ-de ʉr-Wʉwɛ**, ¿nɔa hʉssunɛ yo ʉn **Hɔ-de ʉr-Wʉwɛ** ba ʉn naas o-da á?"*

⁶ Amba yɛ hoks wʉ m-shas ʉn ka cot-q á.

M-yar ʉn gwugwer-mɔ ʉr-hi nɛ

⁷ Yɛso wɛrɛg bɔ yɛ ken hamat-nɛ yɛ rɔ m-daag ʉn be-tɔ jiiɛɛ ʉr-bon à, wʉ rurʉ yɛ ka sha-mɔ ʉt-ma mɔ: ⁸ "Wʉ ken wʉ benɛ nɔ gwɔngɛ-q ʉt-ge, nɔ she'et ʉn be-tɔ jiiɛɛ ʉr-bon á. A nom a banag wʉ jiiɛɛ nɔ ʉt-gos à. ⁹ Komo wa-ʉr-ben, wʉ banʉ nɔ à, wʉa haan wʉ zɛɛ wɔ, 'Inɛ, o 'ye wʉ ka ká be-de.' Ka da-de wɔa hogɛ m-e komo o warag m-she'et ʉn de ken be-de n-dak. ¹⁰ Amba a benɛ nɔ, ha nɔ, nɔ she'et pakɛ, remen wʉ banʉ nɔ à wʉa haan be ʉn du wʉ zɛɛ, 'Daan n-tɔn nay yo, ʉn be-de jiiɛɛ à.' Wɔa rɛ ʉr-hɔ ʉn hyan-q yɛ a banɛ à.† ¹¹ Remen kaanɛ, cɔw-o o-gaan yo ʉn wʉ deetɛ hi ʉn de ʉn wʉ n-tɔn nɛ à, Shir a kerguntɛ wʉ n-dak. Komo wʉ ɛsɛ hi ʉn de ʉn wʉ n-dak á, Shir a deet wʉ n-tɔn."‡

¹² Ka da-de, Yɛso zɛerʉ wa-o-biki, "Wɔ band nay ru á, komo wɔ band hen-nɛ ru á kɔ baag-o ru á, komo wɔ band ya-o-kwʉm kɔ yan-bɔr-se ʉn hur-o ru á, remen yɛa topo wɔ yo o nomɛ yɛ à. ¹³ Amba da-q wɔ inɛ o-biki, ban kɔɔb-nɛ, ʉn ryam-nɛ nɛ ʉn pɔ-nɛ nɛ. ¹⁴ Komo Shir a huʉ wʉ ʉt-kom, remen yɛa hoks wɔ m-tope á. Shir a huʉ wʉ be-de ʉn hun-nɛ kashi-yɛ marɛ à, hɔ-de yɛ he m-inɛ à."

Sha-mɔ ʉt-ma tɔ ʉn caari-o o-biki

(Mati 22:1-10)

¹⁵ Bɔ wan-gaan be-de ʉn ka hun-nɛ yɛ rɔ tara, remen yɛ reet rii-yo m-rɛ hogʉtɛ kaanɛ à, wʉ zɛerʉ Yɛso, "Ya-o-zak-yɛ ka yɛ he m-she'et tara be-de ʉn biki-q ʉn gwɔmɔ-tɔ Shir à!"

¹⁶ Yɛso zɛerʉ wʉ, "A nomɔg wʉ ken nɛt-wʉ, wʉ nomɛ caari-q o-biki à, q wʉ bentɛ hun-nɛ deɛn à. ¹⁷ Bɔ da-q o-biki wɔntɛ à, wʉ tomurʉ guw-nɛ yɛ ʉn wʉ, yɛ rurɛ hamat-nɛ yɛ ʉn wʉ, 'Rwʉʉn nɔ, kɔ wʉ kɛ zɔngsʉtɛ!' ¹⁸ Amba yɛ taknrʉ huob-o ʉs-cow kap, gaan ʉn gaan. Wʉ taknɛ à zɛerʉ ko-guw, 'ʉm ɔɔg o-kat, komo ʉm cɔnɔg m-ha ʉm gwɔtɔn q, hakkurɛ zɛɛ wʉ hogɛ kɔn-ʉs re!' ¹⁹ Wʉ ken wʉ zɛerʉ, 'ʉm ɔɔg na op yɛ ʉt-kerem, ʉm cɔnɔg m-ha ʉm megertɛ yɛ, hakkurɛ zɛɛ wʉ hogɛ kɔn-ʉs re.' ²⁰ Wʉ ken wʉ zɛerʉ, 'ʉm kɔmɔg q ka biki-q ʉt-ge, remen kaanɛ man hoks m-habɛ á.'

²¹ "Ka ko-guw-wʉ wargurʉ wʉ rurʉ wan-hur-q ʉn wʉ. Wan-hur-q ʉn wʉ swɔɔrʉ ʉs-ryaab. Wʉ zɛerʉ ko-guw, 'M-mɔka ru, o dɔrɛ ʉs-cɔw ʉs-bʉ nɛ se o-bɔ, o band kɔɔb-nɛ, ryam-nɛ, ʉn pɔ-nɛ nɛ.' ²² Bɔ jimʉtɛ à, ko-guw zɛerʉ, 'Gɔs-wʉ, ʉm hogʉtɛ ma-ʉt ru, ʉm nomɔg komo bɔ o zɛɛ á, amba be-ʉr kusɛ remen yɛ ken yɛ.' ²³ Wa-o-hur zɛerʉ ko-guw, 'Ru ʉn cɔw-se o-bɔ, ʉs-bʉ nɛ, o zɛɛ hun-nɛ cɔwɔn n-mɛ remen hur-o re shiit.' ²⁴ Mɛ nɔ m-rurɛ ko-wan-gaan be-de ʉn yɛ ʉm ro bange à, wʉa rek rii-yo m-rɛ yo m-nomɛ á."

Dor Yɛso rɔ ʉs-nʉ nɛ

(Mati 10:37-38)

²⁵ De ken hɔ-de bɔ buug-de ʉn hun-nɛ deɛn ro ʉn dɔrɛ ʉn Yɛso à, wʉ wakturʉ wʉ zɛerʉ yɛ, ²⁶ "Yatt-wʉ he warag wan-neke-m re yɛ á, se wʉ cɔnɔg mɛ argɛ tato ʉn wʉ, ʉn inu ʉn wʉ nɛ, ne'a ʉn wʉ, ʉn yakar nɛ, hen-nɛ ʉn sɛk-yɛ nɛ, ʉn hogɔ-mɔ ʉn wʉ nɛ komo. § ²⁷ Ka yɛ 'yarɛ deɛ ʉn **kan**-q ʉn yɛ, yɛ dɔnd mɛ á, yan-neke-m re yɛ á.*

† **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:35** 13:35 Hyen komo: Bɔng 118:26.

* **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:5** 14:5 Hyen komo: Mati 12:11.

† **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:10** 14:8-10 Hyen komo: Swɔq 25:6-7.

‡ **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:11** 14:11 Hyen komo: Mati 23:12;

Ruka 18:14. § **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:26** 14:26 Hyen komo: Mati 10:37. * **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:27** 14:27 Hyen komo: Mati 10:38; 16:24; Mark 8:34; Ruka 9:23.

28 “Urege wu ken wu be-ur no ɔnɔg ʊt-mà, wu she'et tara wu neps yo wu he m-ho be-de un ka mà-tò à, wu gut urege wu ro un hwor ne ye wu hette kom un ka mà-tò à. 29 Urege wu rott á, wua hoks kom un ka mà-tò, tò wu takne á, komo kap bon ye hyane bɔ wu takne à yea nemes wu. 30 Yea zee, ‘Wu ka net-wu takante ʊt-mà amba wu hoks m-kom á!’

31 “Urege ko-gwomo ruug un hun-ne ne dugu-ʊs ɔp [10,000], ye dumut un wu ken ko-gwomo-wu ne, wu heene wu m-dum à un hun-ne ne dugu ʊr-kwɔɔz, [20,000] wua she'et ʊr-takan wu ceke, urege wu ro m-wɔns ne wu dumut un wu ka ko-gwomo-wu ne. 32 Urege wu rott á, wua tom yan-tom-ye un wu be-de un wu ka ko-gwomo-wu, wu kon wu ye she'et ba ʊt-ween cin ba ye un 'gone. 33 Un ka bu-yo o-gaan, kɔ wan-gaan be-ur no wua hoks me m-dɔre á, se wu ya'aste kap bɔ un rii-yo wu rotte à.”

Pɔr-mɔ o-hwaa

(Mati 5:13; Mark 9:50)

34 “Pɔr-mɔ ʊr-bon ne, amba urege rɛrem-mɔ un mɔ teeste, ɔw ro kon, yo a hette mɔ m-muut m-pɔr komo á. 35 Mɔ kus ʊr-bon ne o-dak á, kɔ be-de ʊt-wuɔr, a mɔ m-uks. Hogu no, urege no ro ʊt-tɔ ne.”

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-taan

Ca-yo ege à

(Mati 18:12-14)

1 De ken ho-de **yan-goks un tar**, un ye ken **ya-ur-ba'as** ne, ye haante, ye hogutɛ ma-ʊt Yeso. 2 **Parisa-ne un yan-Yoos-de o-karamsa** ne taknuru ʊs-cenene, “Ka net-wu gokste **ya-ur-ba'as**, komo wu re un ye ne!”* 3 Kane Yeso ruru ye ka sha-mɔ ʊt-ma mɔ:

4 “Wu ken wu ro un ca-ne zungu-o gaan, [100] komo gaan-o eguru wu. ɛYa ne wu he m-nɔm? Wua yage ye ka o-zungu ba o-gaan [99] ʊt-re, wu heet hoob-o un ka gaan-yo se wu hyante yo. 5 Da-o wu hyande yo, wua nom o-zak har wu sagbune yo ʊt-gar, wu jonte yo o-hur. 6 Wua deken yo o-hur. Ka da-de wu agan nay-ne un yan-bɔr-se un hur-o un wu ne, wu zee ye, ‘Me o-zak ne, um hyante ca-yo ege me à. Gu no me o-zak!’ 7 Me no m-rure, gon kaane, Shir a nom o-zak o jiishe o kaa n-ton, remen wan-gaan wa-**ur-ba'as**-wu waktune be-de Shir à, har zak-o jiishe o un hun-ne o-zungu ba o-gaan à [99], ye ro be-de Shir à.

Hwor-yo ege à

8 “Kɔ komo, ne'a-wu ro un hwor ne, ye a nome o-kwom à ɔp, gaan-o eguru wu. ɛYa ne wu he m-nɔm? Wua su ʊr-pitirra, wu wishe hur-o un wu kap, wu gut kɔ de ke ko'so-de se wu hyanag yo. 9 Da-o wu hyene yo, wua agan nay un wu ne, un yan-bɔr-se un hur-o un wu ne be-ur gaan, wua zee ye, ‘Me o-zak ne deen, um hyanag ka hwor-yo, ye ege me à. Gu no me o-zak!’ 10 Kang-o gaan kane, me no m-rure, **yan-tom-ye Shir** ro m-nom o-zak remen wan-gaan-wu waktune wu dɔre Shir à.”

Wà-wu ege à

11 Yeso dooru m-zee, “Wu ken net-wu ro un yakar ne yoor, yan-campɔ-ne. 12 Ka wu ro rek-wu à zeeru tato un wu, ‘Ya'as me yo ro yo ma re à, be-de un saw-ʊt ru m-moka.’ Ka tato-o wonguru ye saw-to un wu be-ʊt yoor. 13 ʊt-hɔ hiin, ka wu ro rek-wu à baburu saw-to un wu to a wonge ye à. Wu ruuru un hwor ne wu yage o-hur. Wu haaru o ken dak-o ʊr-hew ne, kane wu saburse hwor-ye un wu, un she'et-de ba ʊr-bon. 14 Wu hooru kap yo wu rotte à. Ka da-o mer 'henuru un ka dak-o, komo wu rott rii á. 15 Wu haaru ʊr-guwus be-de un wu ken net-wu un ka dak-o. Ka net-wu heeturu ka wà-wu be-de un yege-arede wu ye'et ye rii-yo m-re. 16 Ka wà-wu ɔnuru wu re wu ciig un kuk-to un yoor-to un arede, amba yatt-wu ya'e wu rii-yo m-re á. 17 ʊr-kom, wu muunuru un weer-se un wu cas cas. Wu zeeru, ‘Yan-nome un tato re m-senge, ye ro un rii-yo m-re ne kap, yo yea hoks m-kom á, amba me ka kane un mar-mɔ un mer!’ 18 Man ine m-warag be-ur tato re, um zee, “Tato re, um nomote Shir **ur-ba'as**, um nomo wɔ **ur-ba'as**. 19 Me bo'os o do me m-aag wà ru á, dek me untun wan-gaan be-de un guw-ne ru.” 20 Wu inuru kane wu bɔpuru o-ɔw wu ro m-warag be-ur tato un wu.

“Cin wu ro ʊr-hew ne o-hur ne, da-o tato un wu hyambe wu à, wu hoguru ʊr-won un hur-de un wu, komo wu ruuru o-rek, wu hamturu wà un wu, wu paturu wu. 21 Ka wà-wu zeeru, ‘Tato re, um nomote Shir **ur-ba'as**, un wɔ ne. Me bo'os o do me m-aag wà ru á!’ 22 Amba ka tato-o agnuru guw-ne ye un wu. Wu zeeru, ‘Hɔr-m-hɔr! Hantu no gund-to jiishe ʊr-bon à no tɔpe wu. Tɔpu no wu o-kwɔt un jow-yo un wu, komo no

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-taan:2** 15:1-2 Hyen komo: Ruka 5:29-30.

tupé wu út-ka'anté un na-se un wu. ²³ Ka da-de nò gut marikki-yo m-sëm, nò pen yo, a nom nò biki-o o-zak! ²⁴ Remen ka wà re wu ro marag, amba m-mòka wu rò un hòog ne. Wu ro egute, amba m-mòka wu muunte.' Remen kaanè komo ye taknurù o-biki.

²⁵ "Un ka da-o Wà-wu ro sèk-wu à ro o-kat. Wu rò m-jo'on o-hur, bò wu woonte yow yow o-hur nè à, wu hoguru út-dum us-sep nè. ²⁶ Wu agnurù ko-guw wan-gaan wu cituru wu, '¿Ya a m-nòm?' ²⁷ Ka ko-guw-wu shasuru wu, 'Heno ru wu jo'one, komo tato ru panag marikki-yo m-sëm, remen wu muunte o-hur kerker.'

²⁸ "Ka sèk-wu wu swooru us-ryaab, wu tuw ka hur-o á. Tato un wu rwunuru wu konuru wu, wu cowon n-me o-hur. ²⁹ Amba wu shasuru tato un wu, 'Gwot, ka hak-se kap, me m-senge untun ko-guw, komo me nomo wo koob-de o-dorotte á. Wo 'ya me ko ya o-gwoor um nomot o-biki un nay re nè á. ³⁰ Amba ka wà ru wu sabursute saw-ut ru kap be-de un ne'a-ne ye hwaa, komo da-o wu jo'one o-hur à, o panag marikki-yo m-sëm remen wu!' ³¹ Ka tato-o shasuru wu, 'Wà re, wo kanè ko o ke da-o un me nè, komo kap yo ma re yo ma ru yo. ³² Amba depete a nom o-zak o-biki nè, remen heno ru ro marag, amba m-mòka wu rò un hòog nè, wu ro egute, amba m-mòka wu muunte.' "

Bor-ús op us-cind

Weer-se un wan-baab-to ut-saw

¹ Yeso zeeru yan-neke-mò un wu, "A nomog wu ken net-wu ko-ya-o-kwum, wu rò un ko-guw nè wan-bebe un wu ut-saw. Wu ken wu rurute ka ko-ya-o-kwum-wu unze wan-bebe un wu ut-saw rò wu un saburse un hwor. ² Remen kaanè wu agnurù wan-bebe un wu ut-saw. Wu zeeru wu, 'Um hogute wo me m-saburse un hwor. Remen kaanè kamsundu me saw-ut re, um wongsute wo un baab-to un saw-ut re nè.' ³ Ka ko-guw-wu zeeru hi un de un wu, 'A wongse me un senge-m re nè. ¿Ya nè un he nom? Mett m'wons mò tom á, komo me m-hoge mò us-kon. ⁴ M-mòka um nak yo um he nom á! Remen da-o senge-m re te'e, man kum nay-nè, ye he me m-barke ye gu me un hur-to un ye à.'

⁵ "Wu agnurù hun-nè kap ye ka wan-hur-o un wu rò m-dore ut-moog à. Wu cituru wu ur-takan. '¿Re hò o a wo m-dore ur-moog?' ⁶ Wu shasuru, 'Tur-to m-now o-zungu [100].' Wan-baab-to ut-saw zeeru wu, 'Takurda-o ut-moog o ka, she'et, o gen kwooz-ut yoor un op [50] hor-m-hor.' ⁷ Wu dooru m-cit un wu ken wu, 'Wo komo ¿re hò o a wo m-dore?' Wu shasuru, 'Ut-buhu to un hyo dugu-o gaan [1,000].' Wan-baab-to ut-saw zeeru wu, 'Takurda-o ut-moog o ka, gen zungu-us eer [800].'

⁸ "Remen kaanè bò ka ma-to rwunè à, ka wa-o-kwum, wu bomog wan-bebe un wu ut-saw us-weer bò wu nome ka weer-se ba ur-bon se à. Kang-o gaan, hun-nè ye dore Shir á, ye rò us-weer nè be-de un morogse ut-saw to ye hette hoge m-rerem à, ka hun-nè ye jiište ka ye dore Shir á, gun hi un de un ye, un nom un rii-yo Shir hette m-nom o-zak un ye nè à."

⁹ Yeso dooru m-zee komo, "Remen kaanè me nò m-rure, gu nò or un nò un rii-yo nò rotte un ka dak-o á, remen Shir barkutu nò n-me un hur-o un wu, da-o yo teese à. ¹⁰ Bò un wu nome o-nip un rii hiin á, wu nome o-nip un rii caari, komo bò un wu wuke o-nip un rii rek-yo à, wu wuke o-nip un rii caari. ¹¹ Urege, nò hoks m-nom o-nip un rii-yo nò kumè un ka dak-o á, Shir a bopsu nò kashi un rii n-Ton á. ¹² Komo urege nò hoks m-nom o-nip un rii-yo Shir bopsu nò un ka dak-o á, wu bopsu nò rii n-Ton á.

¹³ "Ko-guw wan-gaan wu hoks nome un nen yoor m-guw á. Gó un ka ko-guw wu yage wan-gaan, wu cun wan-gaan, ko wu nome wan-gaan o-dorotte wu yage wan-gaan. Remen kaanè nò hoks m-nome un Shir m-guw nò nome hwor komo á."*

Yeso rworog to ken ma-to

(Mati 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

¹⁴ Bò **Parisa**-nè hogute kaanè à, ye haguru Yeso remen ye rò un con-to un hwor nè. ¹⁵ Yeso zeeru ye, "Nò conog hun-nè zee nò un men-ut pus-to nè, amba Shir nepse nò yan-men-ut jaas-to ye. Remen rii-yo hun-nè bope kom-ut yoor à, be-de un Shir rii-yo á.

¹⁶ "**Karamsa**-o **Mosa** un **yan-Rwor** un **Ma-to Shir** nè ro gwomo-to un kumu un hòog rem na un **Yahuda**-nè har da-o **Yohana** Wa-m-Yo'os un **hun-nè m-ho**. Bò un da-o **Yohana**, me un yan-neke-m re nè rworog, **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir. Komo hun-nè deen sengute ye gokste to.[†] ¹⁷ Amba jiište busbus a porogse o-dak o-Ton nè, da a zee a jorote gom-de jiište us-rek à, de un **karamsa**-o Shir.[‡]

* **Bor-ús op us-cind:13** 16:13 Hyen komo: Mati 6:24. † **Bor-ús op us-cind:16** 16:16 Hyen komo: Mati 11:12-13.

‡ **Bor-ús op us-cind:17** 16:17 Hyen komo: Mati 5:18.

18 “Kɔ wʊ ke campɔ wʊ, ho'osɛ ne'a ʊn wʊ, wʊ gaaru wʊ ken ne'a-wʊ, wʊ nɔmɔg **ba'as-de** ʊn m-bʊkkʊn, komo kɔ wʊ ke campɔ-wʊ ga'e ka ne'a-wʊ a ho'osɛ à, wʊ ma wʊ nɔmɔg **ba'as-de** ʊn m-bʊkkʊn. §

Ko-ya-o-kwum ʊn Razarus ne

19 “A nɔmɔg wʊ ken ne't-wʊ ko-ya-o-kwum, wʊ cɔpɛ ʊt-gund tɔ rɔ pukpuk à tɔ ʊn hwɔr deen, wʊ rɔ m-hogɛ rɛrɛm-mɔ hogɔg-mɔ ʊn wʊ kɔ de ke ho-de. 20 Wʊ ken ko-koob-wʊ ro komo kánɛ, a wʊ m-zɛɛ *Razarus*. Wʊr-ɔ ʊn wʊ kap nat-tɔ, a wʊ m-hantɛ ʊn ish-ɔ hur-ɔ ʊn ka wa-o-kwum-wʊ, 21 remen wʊ reet ga-tɔ rɔ m-he'en ʊn ka ko-ya-o-kwum-wʊ n-dak à, da-o wʊ rɔ m-rɛ à. Yɛgɛ-wɔ masuru m-haan yɛ rɔ m-rekem ʊn nat-tɔ ʊn wʊ.

22 “Ka ko-koob-wʊ maruru, **yan-tɔm-yɛ Shir** dekurʊ wʊ yɛ heeturʊ wʊ n-riib **Ibrahi**, be-de o-biki n-Tɔn ʊn Shir. Komo ka ko-ya-o-kwum-wʊ maruru, hun-ne jɔkurʊ wʊ. 23 Komo n-mɛ o-kuub o-ra, wʊ rɔ ʊn swɔ ʊr-koob, wʊ dassuru ʊr-hi wʊ hyamburu **Ibrahi** ʊr-hew ne, ʊn Razarus ne ʊn riib-ɔ ʊn wʊ. 24 Wʊ aaguru, “Tato re **Ibrahi**, hogɛ 'wɔn ʊn de, o tɔmɔn Razarus wʊ ru jow-yo ʊn wʊ m-hɔ, wʊ haan, wʊ gwʊ'urse rem ʊn de, remen mɛ m-swɔ ʊr-koob n-mɛ o-ra!”

25 “Amba **Ibrahi** zɛɛru, ‘Baks, wà re o, da-o ʊn hogɔg-m ru o hogutɛ m-rɛrɛm, Razarus komo swɔɔg ʊr-koob. Amba m-mɔka wʊ rɔ m-hogɛ rɛrɛm-mɔ ʊn wʊ kánɛ, wɔ ne, wɔ ʊn swɔ ʊr-koob. 26 Kanɛ komo, caari-ɔ o-kuub rɔ kɔn ʊn tɛtɛ na, remen yɛ cɔnɛ m-pas be-ʊr nɔ yɛa hoks á, kánɛ komo, yatt-wʊ he hoks m-passan be-de nɔ rɔ wʊ haantɛ be-de tɛ rɔ á.’ 27 Ka ko-ya-o-kwum-wʊ zɛɛru, ‘Um kɔnɔg wɔ, tato re **Ibrahi**, tɔm Razarus ʊn hur-o tato re. 28 Mɛ ʊn hen-ne ne taan campɔ-ne. Wʊ he wʊ nek yɛ ʊt-tɔ remen mɛ cɔn yɛ ma yɛ haan ʊn ka be-de ʊn swɔ ʊr-koob de á.’

29 “Amba **Ibrahi** shasuru, ‘**Mosa ʊn yan-Rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir** ne rɔ kɔn yɛ he nak ʊn hen-ne ru ʊt-tɔ à. Depetɛ hen-ne ru hogɛ ma-tɔ ʊn yɛ.’ 30 Ka ko-ya-o-kwum-wʊ shasuru, ‘Tɔ ka bo'os á, tato re **Ibrahi!** Amba ʊrege wʊ ken wʊ inɛtɛ be-de ʊn margan-ne wʊ he be-de ʊn yɛ, ka da-de yɛa yagɛ nɔm **ʊr-ba'as**.’ 31 Amba **Ibrahi** zɛɛru wʊ, ‘Urege yɛ hogɛ **Mosa ʊn yan-Rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir** ne á, yɛa hogɛ á kɔ wʊ ken wʊ inɛ be-de ʊn margan-ne.’ ”

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ta'yoor

ʊr-ba'as

(Mati 18:6-7,21-22; Mark 9:42)

1 Yɛso zɛɛru yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ, “Meger-ʊt rɔ kɔn tɔ he hantɛ **ʊr-ba'as** à, amba Shir a tʊks ka wʊ hantɛ ka meger-tɔ à! 2 A jiish wʊ ʊr-bon a gegɛ wʊ ta'ar-de ʊr-na ʊn gek-de ʊn wʊ a jorbɛ wʊ n-mɛ m-sa, da a zee wʊ rwɔ'e wan-gaan be-de ʊn ka yakar-yɛ nɔm **ʊr-ba'as**. 3 Remen kaanɛ gwɔt nɔ yo nɔ m-nɔm à!

“Urege ɔr ru wan-dor nomotɛ wɔ **ʊr-ba'as**, ruru wʊ, ʊrege wʊ yagutɛ dɔ ʊn nɔm **ʊr-ba'as** o nomɛ wʊ ʊr-hɔ.” 4 Urege wʊ nomotɛ wɔ **ʊr-ba'as** hɔ-ʊr gaan o-ta'yoor, komo kɔ ɔ ke da-o wʊ haan wʊ zee wɔ, ‘Man dɔ á,’ nomɛ wʊ ʊr-hɔ.”

Ess ʊt-ma

5 Yan-Tɔm Yɛso zɛɛru Gɔs-wʊ, “Do tɛ m-'wɔns remen tɛ estɛ ma-ʊt ru.”

6 Yɛso shasuru, “Urege nɔ rɔ ʊn ess ʊt-ma ne ʊntʊn go-yo jiishɛ ʊs-rɛk à ʊntʊn go-yo **mosta**, nɔa hoks m-zɛɛ ʊn ka 'yo-yo, ‘Muusɛ ʊs-geer ne o sher hi ʊn du n-mɛ m-sa!’ Komo yo a nɔmɔ nɔ o-dɔrɔtɛ.”

Senge-mɔ ʊn ko-guw

7 “A zee wʊ ken wʊ be-ʊr nɔ rɔ ʊn ko-guw ne, wʊ rɔ wʊ ʊt-kerem à, ko gwɔt ʊn ca. Da-ɔ wʊ muune sɔ o-kat, wɔa zee wʊ rɛ ga-tɔ ʊn wʊ hɔr-m-hɔr á. 8 Ko hiin! Wɔa zee wʊ ma, ‘Rishnu mɛ ga ʊn de, o wasʊ mɛ, ʊm reet, ʊm suus, mɛ komɛ wɔa hoks m-rɛ ʊn yo ma ru rii-yo m-rɛ yo!’ 9 ¿Udepe a bʊm ko-guw remen wʊ nɔmɔg o-dɔrɔtɛ á, depetɛ a bʊm wʊ? 10 Kang-o gaan ʊn nɔ ne, da-ɔ nɔ nomɛ yo Shir zɛɛ nɔ, nɔ nɔm à, zɛɛ nɔ, ‘Tɛ guw-ne yɛ temb, tɛ ʊn nɔm senge-m tɛ.’ ”

Yɛso taastɛ gɔm-se ʊn nen ɔp ya-ʊt-cim

11 Bɔ Yɛso byɛtɛ cɔw-yo o-Urusharima à, wʊ dɔruru ʊn tɛ riib-se ʊn dak-ɔ o-Samariya ʊn dak-ɔ o-Gariri ne. 12 Wʊ rɔ m-cɔw ʊn yo ken ya-o-bɔ yo, wʊ gonturu hun-ne ɔp yɛ rɔ ʊn swɔ ʊr-koob ʊn gɔm-ɔ ʊt-cim. Yɛ esuru ʊr-hew ne. 13 Yɛ ‘yonsuru ʊs-cɔr, “Yɛso! Gɔs-wʊ! Hogɛ 'wɔn ʊn tɛ!”

§ Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:18 16:18 Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11.

* Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ta'yoor:3 17:3 Hyen komo:

¹⁴ Yeso hyanurʊ yɛ, wʊ zɛerʊ yɛ, “Ha nɔ be-ʊr ko-wan-**Cow ʊn kɔn-se Shir** wʊ byarag nɔ.”†

Yɛ rɔ m-nekɛ ʊn cow gom-se ʊn yɛ taarʊ. ¹⁵ Bɔ wan-gaan hyentɛ gom-o ʊn wʊ taag à, wʊ muunurʊ ʊn bongon-de Shir ʊn cɔr caari. ¹⁶ Wʊ sorʊ hi ʊn de ʊn wʊ n-dak be-de ʊn na-ʊs Yeso, wʊ bomurʊ wʊ. Ka net-wʊ ko-**Samariya**-wʊ. ¹⁷ Yeso zɛerʊ, “Nɛn op yɛ ka ʊn taase gom-se ʊn yɛ à, ʔkenɛ ka jero-yɛ rɔ? ¹⁸ ʔRemen yan o bɔ ʊn ka ko-hamat-wʊ ʊn hon-de ʊn wʊ muunɛ wʊ bumut Shir?” ¹⁹ Yeso zɛerʊ wʊ, “Inɛ eso, o arag remen o shereg hur ʊn du be-de Shir, Shir taaste gom-o ru.”

Haan-mɔ ʊt-gwɔmo

(Mati 24:23-28,37-41)

²⁰ Yɛ ken **Parisa**-nɛ yɛ citurʊ Yeso da-o gwɔmo-to Shir he m-haan à. Yeso shasurʊ: “**Gwɔmo-to Shir** a haan bɔ a he to m-hyan á. ²¹ Yatt-wʊ he m-zɛɛ, ‘Gwɔt, to ka kanɛ!’ Kɔ, ‘To ka rɛɛnɔ!’ Remen gwɔmo-to Shir rɔ be-de nɔ rɔ à.”

²² Ka da-de wʊ zɛerʊ yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ, “Da-o roɔn da-o nɔ he m-cɔn nɔ hyen hɔ-ʊr gaan be-de ʊn hɔ-to ʊn Wà-wʊ ʊn net à, amba nɔa hyen de á. ²³ Yɛ ken hun-nɛ yɛ he nɔ m-zɛɛ, ‘**Wà-wʊ ʊn net**, Wʊ ká rɛɛnɔ!’ Kɔ, ‘Wʊ ká kanɛ!’ Amba nɔ ru m-gwɔt á. ²⁴ Mɛ nɔ m-rurɛ ʊntʊn ʊs-myakt n-ton komo m-cecar nɛ, kaanɛ muun-mɔ ʊn **Wà-wʊ ʊn net**, he m-nɔm ʊn hɔ-de ʊn wʊ. ²⁵ Amba ʊr-takan **Wà-wʊ ʊn net** wʊa sʊ ʊr-koɔb deɛn hun-nɛ yɛ ʊn ka da-o, yɛa ‘yarag wʊ. ²⁶ Bɔ hun-nɛ nɔmɛ da-o **Nuhu** à kaanɛ yɛ he m-nɔm da-o rɛ **Wà-wʊ ʊn net** he m-muun à.† ²⁷ Kɔ wʊ ke m-rɛ m-swɔ nɛ, campo-nɛ ʊn ne'a-nɛ nɛ ʊn senge-mɔ ʊt-ge, har ʊn ka hɔ-de **Nuhu** tʊwtɛ o-hat à, komo hɔ-m haanurʊ mɔ rɛerʊ yɛ kap.‡ ²⁸ Oa nɔm ʊntʊn da-o wʊ ken net-wʊ jin-de ʊn wʊ Rot. Kɔ wʊ ke ʊn senge-mɔ m-rɛ m-swɔ nɛ, ʊt-baab, m-o nɛ, ʊr-go, ʊt-ma nɛ. ²⁹ Hɔ-de **Rot** rwʊunɛ bɔ-o o-**Sodom** à, Shir hentutɛ o-ra ʊn kak-to o-ra nɛ ʊntʊn kem n-Ton ʊn shir o hoɔrʊ yɛ kap.* ³⁰ Kaanɛ he m-nɔm hɔ-de ʊn muun-mɔ ʊn **Wà-wʊ ʊn net** wʊa ‘wɔs hun-nɛ ba m-zɔnge.

³¹ “ʊn ka hɔ-de wʊ rɔ n-ton ʊr-doɔb de ʊn kuke-o ʊn wʊ à, wʊ kergunɛ á, wʊ cʊw hur-o ʊn wʊ á, wʊ dekenɛ yo ken rii-yo á, remen Shir a saburɛ ka yɛ cɔnɛ ruut ʊn saw-to ʊn yɛ à, kaanɛ komo bɔ ʊn wʊ rɔ o-kat à, wʊa warag o-hur á.† ³² Baks nɔ ne'a **Rot** wʊ naaste o-da komo wʊ wakɛ ʊs-ajima nɛ remen saw-to ʊn wʊ, Shir sabursutɛ wʊ.‡ ³³ Bɔ ʊn wʊ cɔnɛ wukɛ ʊn hoɔg-mɔ ʊn wʊ à, wʊ yagɛ mɛ m-dɔrɛ mɔa ege wʊ, komo bɔ ʊn wʊ hoɔg-mɔ ʊn wʊ ege rem re à, wʊa kum mɔ.§ ³⁴ ʊn ka tet-mɔ, mɛ nɔ m-rurɛ, hun-nɛ yoor m-rew be-ʊr gaan: Shir a dek wan-gaan, wʊ yagɛ wan-gaan n-jim. ³⁵ Ne'a-nɛ yoor ʊr-na be-ʊr gaan, Shir a dek wan-gaan, wʊ yagɛ wan-gaan n-jim.”*

³⁷ Yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ citurʊ wʊ, “Gɔs-wʊ, ʔkenɛ ka rii-yo he m-koɔr?”

Yeso shasurʊ, “Be-de u-ʊr rɔ à, kanɛ sakra he m-mɔrge.”

Bɔr-ʊs op ʊs-eer

Sha-mɔ ʊt-ma to ʊn

ko-gwɔr ʊn wan-piish ʊt-ma nɛ

¹ Yeso rurʊ yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ sha-mɔ ʊt-ma wʊ yoosutʊ yɛ bɔ yɛ he m-senge ʊn kɔn-se Shir ba m-kar á. ² “ʊn o ken bɔ-o a nɔmog wʊ ken wan-piish ʊt-ma wʊ, wʊ rɔ ʊn hoɛ gyer-o Shir á, wʊ komo m-hyan hi-de ʊn net ʊs-shi nɛ á. ³ Wʊ ken ko-gwɔr-wʊ ne'a, ro kanɛ ʊn ka bɔ-o wʊ ma'asɛ m-ha be-de ʊn wʊ à ʊn hoob-o ʊn a ya'as wʊ yo rɔ yo ma ʊn wʊ à, wʊ rɔ m-zɛɛ, ‘Gu mɛ be-de ʊn wan-ryaab-ʊs re.’ ⁴ O-da deɛn, wan-piish ʊt-ma yagɛ ʊn was, amba ʊr-kom wʊ zɛerʊ hi ʊn de ʊn wʊ, ‘Mɛtt gyer-o Shir á, mɛ komo m-hyan hi-de ʊn net ʊs-shi nɛ á, ⁵ amba remen ka ko-gwɔr-wʊ sutʊ mɛ, man gut remen wʊ kumut yo rɔ yo ma ʊn wʊ à. ʊrege mɛ nɔm kaanɛ á, wʊa ma'as m-haan har wʊ bɔ mɛ.’ ”

⁶ Yeso zɛerʊ, “Hɔgu nɔ yo ka wan-piish ʊt-ma wʊ zɛɛ à, wʊ rotɛ gyer-o Shir á. ⁷ Wʊ hokstɛ nɔmɛ ʊn ká ko-gwɔr-wʊ kaanɛ, remen wʊ suutɛ wʊ, kaanɛ Shir a hoks nɔmɛ ʊn hun-nɛ yɛ wʊ daage à rii-yo ʊr-bon, ʊrege yɛ kɔnɔg wʊ, wʊa gu yɛ hɔr-m-hɔr. ⁸ Mɛ nɔ

† **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:14** 17:14 Hyen komo: Rewi 14:1-32. ‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:26** 17:26 Hyen komo: Taka

6:5-8. § **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:27** 17:27 Hyen komo: Taka 7:6-24. * **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:29** 17:28-29 Hyen

komo: Taka 18:20–19:25. † **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:31** 17:31 Hyen komo: Mati 24:17-18; Mark 13:15-16. ‡ **Bɔr-ʊs**

op ʊs-ta'yoor:32 17:32 Hyen komo: Taka 19:26. § **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:33** 17:33 Hyen komo: Mati 10:39; 16:25;

Mark 8:35; Ruka 9:24; Yoha 12:25. * **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:35** 17:35 Mɔ ken gen-mɔ ʊn dɔ ci-o 36Hun-nɛ yoor a

ma'as m-senge o-kat: a dek wan-gaan, a yagɛ wan-gaan. Hyen: Mati 24:40.

m-rùrè, Shir a piish ma-tò ùn yè hòr-m-hòr bò yè he hògè m-rèrèm á. Amba **Wà-wu ùn net** ¿wua 'wòs hun-nè gòkstè Ma-tò Shir da-o wu he m-mùun nè?"

Sha-mò út-ma tò ùn

ko-Parisa ùn wan-gòks ùn tar nè

⁹ Yèso doog hun-nè m-rùrè ka sha-mò út-ma mò, yè nepse she'et-de ùn yè, kashi de á, komo yè rò ùn muut ùn yè ken yè n-dak. ¹⁰ "Da-o gaan hun-nè yoor Haag ùn **Pyo-o Shir** yè konot Shir: Wan-gaan ko-**Parisa**-wu, wu ka komo **wan-gòks ùn tar**. ¹¹ **Ko-Parisa** esuru ùn hòn wu kònurù, 'Shir, ùm bòmog wò remen mè ko-hyow á, mè ko-wan-men-ùt jaas-tò wu á, mè ùn rwòr út-bò á, mè ùn hoob-o ùn ne'a-nè ùntùn yè ken yè á. Ùm bòmog wò remen mè ùntùn ka ko-**wan-gòks ùn tar** wu reeno á. ¹² Ùn hò-ùt ta'yoor mè ùn nòm o-**swòot** hò-ùt yoor, mè kumè rii-yo wò op á, mè wò m-ya'as o-gaan.'

¹³ "Amba ko-**yan-gòks ùn tar** esuru ur-hew nè komo wu jaks co-o ùn wu n-Tòn á, amba wu wosuru be-de ùn wu. Wu zèerù, 'Shir, hògè 'wòn ùn de, mè ko-wa-**ur-ba'as**!' "¹⁴ Yèso zèerù yè, "Mè nò m-rùrè, ko-**yan-gòks ùn tar**, waragte o-hur hond hond be-de Shir, amba ko-**Parisa**-wu warag o-hur hond hond á. Remen kap yè jakse hi ùn de ùn yè n-tòn á, Shir á hente yè n-dak, komo kap bò ùn yè hente hi ùn de ùn yè dak dak á, Shir a jaks yè n-tòn."*

Yèso huute yakar nu-o ur-bon

(Mati 19:13-15; Mark 10:13-16)

¹⁵ Yè ken hun-nè yè hanturu yakar-yè ùn yè be-ur Yèso remen wu huute yè nu-o ur-bon. Yan-neke-m Yèso tepruru yè bò yè nòmè kaanè á, ¹⁶ Amba Yèso agnuru ka yakar-yè be-de ùn wu komo wu zèerù. "Yagu nò yakar rek-yè haante be ùn de, nò wen yè á, remen gwòmo-tò Shir rò be-de gòn yè. ¹⁷ Baks nò de ka! Kap bò ùn wu gòksé gwòmo-tò Shir ùntùn wà á, wua tuj ùn den-o Shir á."

Ko-ya-o-kwum

(Mati 19:16-30; Mark 10:17-31)

¹⁸ Net caari-wu ùn **Yahuda**-nè cituru Yèso, "Wa-ur-Yoos, wò kashi-wu, ¿ya nè ùm he m-nòm ùm kumut hòg-o ba m-ta?"

¹⁹ Yèso cituru wu, "¿Remen yan o o zeete mè 'kashi'? Yatt-wu rò kashi á se Shir cot. ²⁰ O nepse ka **karamsa**-o: 'Wò còn ne'a-wu ùn net á, wò hò net á, wò hiw rii á, wò ce'è net út-ma á, hyan tato ru ùn inu ru nè ùt-gos nè.'† "

²¹ Ka net-wu shasuru, "Cin mè rek-wu ùm nòmòsse doròtte-o ùn o kap."

²² Bò Yèso hògè kaanè á, wu zèerù wu, "Yo ken yo rò kòn yo kuse o nòm à: Baab rii-yo o ròtte á kap, o ya'as kòob-nè ka hwòr-yè, komo wò kum rii-yo ur-bon n-Tòn, ka da-o, o haan, o dòrè mè." ²³ Amba da-o ka net-wu hògè kaanè á, wu hògè m-rèrèm kò hiin á, remen ko-ya-o-kwum-wu deen.

²⁴ Yèso hyanuru wu hògè m-rèrèm á, wu zèerù, "Ko-ya-o-kwum a tuj den-o ùn gwòmo-tò Shir ùn yish pus-yè á! ²⁵ Otte ko-ya-o-kwum-wu tuj den-o ùn gwòmo-tò Shir á, jiiشته ba ùn rem dorom-yo tuj ùn ish-o o-ber."

²⁶ Hun-nè yè hògè wu á cituru, "¿Wan wu ùn ya Shir he m-gu?"

²⁷ Yèso shasuru, "Rii-yo hun-nè a hoks m-nòm á, Shir a hoks yo m-nòm."

²⁸ Ka da-de Bitrus zèerù, "Gwòt! Tè yagnute den-ut tè, tè dorut wu."

²⁹ Yèso zèerù yè, "Èè, komo ùm esutu nò, kò wu ke wu yagè hur-o ùn wu, ko ne'a, ko hen-nè, ko yè matè wu á, ko yakar remen còn-tò ùn den-o út-gwòmo tò Shir, ³⁰ wua kum deen ùn ka hak-se, komo wua kum hòg-o ba m-ta ùn hak-se ròone á."

Yèso rwòrog ma-tò ùn mar-mò

ùn wu sò o-tet komo

(Mati 20:17-19; Mark 10:32-34)

³¹ Yèso dekurù yan-neke-mò ùn wu op ùn yoor n-riib, wu zèerù yè, "Hògu nò! A he nò o-Urusharima, be-de kap rii-yo yan-Rwòrù ùn Ma-tò Shir genè ùn **Wà-wu ùn net** he m-shi á. ³² Wu a he'èbe ùn kom-tò ùn yè rò **Isra**-nè á, yèa pyapar wu, yè còpsè wu m-ta komo. ³³ Yèa nòmè wu ùs-sòrog, yè hò wu amba hò-ur atette-de, wua inè ùn hòog nè."

³⁴ Amba yan-neke-mò ùn wu yè nap ko o-gaan yo wu rò m-zèè á, remen a wukute yè ma-tò wu rò m-rwòr à, komo yè nap rii-yo Yèso rò m-rwòr á.

Yèso upstè yish-yè ùn ko-pò

(Mati 20:29-34; Mark 10:46-52)

* **Bòr-ùs op ùs-eer:14** 18:14 Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 14:11. † **Bòr-ùs op ùs-eer:20** 18:20 Hyen komo: Rwuù 20:12-16; Kara 5:16-20.

³⁵ Yɛso rɔ yow yow o-Jeriko nɛ, wʉ ken ko-pɔ-wʉ rɔ tara n-riib ʉn cɔw, wʉ rɔ ʉs-kɔn.
³⁶ Da-ɔ wʉ hogɛ hun-nɛ rɔ m-arag à, wʉ cituru, “¿Yan yo nɛ?”

³⁷ Yɛ ruru wʉ, “Yɛso ko-ya-o-Nazaret rɔ m-arag.”

³⁸ Wʉ 'yonsuru ʉs-cɔr, “Yɛso! Baag-o **Dawuda!** Hogɛ 'wɔn ʉn de!”

³⁹ Hun-nɛ yɛ rɔ co à, kangsuru wʉ yɛ zɛɛru wʉ rɛs temb. Amba wʉ 'yonsuru ʉs-cɔr deɛn, “Baag-o **Dawuda** hogɛ 'wɔn ʉn de.”

⁴⁰ Ka da-ɔ Yɛso ɛsuru wʉ zɛɛru, “Hantu nɔ ka ko-pɔ-wʉ be ʉn de.” Bɔ wʉ wɔ'ontɛ yow yow à, Yɛso cituru wʉ, ⁴¹ “¿Ya nɛ o cɔnɛ ʉm nɔmɔ wɔ?”

Wʉ shasuru, “Gɔs-wʉ, ʉm cɔnɔg m-hyen.”

⁴² Yɛso zɛɛru wʉ, “Hyan! Remen sher-m ru be-de Shir rwo'og wɔ m-hyan.”

⁴³ ʉn gyept-ɔ ʉn yish, wʉ hyanuru cas kanɛ, wʉ dɔruru Yɛso, wʉ rɔ ʉn nomɛ ʉn Shir ʉr-bɔngɔn. Da-ɔ buug-de ʉn hun-nɛ hyanɛ kaanɛ à, yɛ bɔmuru Shir kap mɔ ʉn yɛ.

Bɔr-ʉs op ʉs-jero

Yɛso ʉn Zakka

¹ Yɛso cɔwuru o-Jeriko wʉ rɔ m-arag. ² Ko-Gwɔmo-wʉ ʉn **yan-goks ʉn tar** jin-de ʉn wʉ Zakka, ko-ya-o-kwum-wʉ. ³ Wʉ cɔnɔg wʉ hyen kɔ wan wʉ nɛ Yɛso. Amba wʉ hoks hyan ʉn Yɛso á, remen hun-nɛ nɔmɔg deɛn, komo wutt m-seɛb á kɔ hiin. ⁴ Wʉ arguru o-rek ʉn co-ɔ ʉn hun-nɛ wʉ daaru o-dirimi wʉ hyenet Yɛso, wʉ rɔ m-arag ka sɔ à. ⁵ Bɔ Yɛso woote ʉn ka be-de à, wʉ dassuru ʉr-hi n-tɔn wʉ zɛɛru Zakka, “Kergunɛ hɔr-m-hɔr, remen ʉn hur-o ru ʉm he m-she'et caanɛ.”

⁶ Zakka kergunuru hɔr-m-hɔr wʉ barkuru Yɛso zak-o-zak. ⁷ Kap hun-nɛ yɛ hyanɛ kaanɛ à, taknuru ʉs-cenene, “Ka nɛt-wʉ haag ʉr-hamat ʉn hur-ɔ ʉn **ko-ya-ur-ba'as!**”

⁸ Zakka inuru eso wʉ zɛɛru Yɛso, “Hogɛ, man ya'as koɔb-nɛ ʉr-purug de ʉn rii re, ʉreɛ komo ʉm rumuste rii-yo ʉn wʉ ken wʉ, man tope wʉ ka rii-yo sɔ o-nass.”

⁹ Yɛso zɛɛru wʉ, “Ka hur-ɔ kumug gwʉ caanɛ, remen ka nɛt-wʉ gokstɛ Ma-to Shir ʉntun **Ibrahi**. ¹⁰ **Wà-wʉ ʉn nɛt** haante wʉ hɔbt, komo wʉ guut yɛ eɛɛ à.”*

Sha-mɔ ʉt-ma tɔ ʉn hwɔr ʉn guw-nɛ op nɛ

(Mati 25:14-30)

¹¹ Bɔ hun-nɛ rɔ m-hogɛ ʉn tɔ ka à, Yɛso dooru yɛ m-rure sha-mɔ ʉt-ma. ʉn ka da-de, wʉ rɔ yow yow o-Urusharima nɛ, komo yɛ rɔ m-zɛɛ ʉnze gwɔmo-tɔ Shir rɔ ma-tɔ m-rwʉun. ¹² Wʉ zɛɛru, “Wʉ ken nɛt caari-wʉ, rɔ m-ha ʉn ɔ ken bɔ-ɔ ʉr-hew nɛ, a sagbute wʉ ʉt-gwɔmo, a komse wʉ muunuru o-hur. ¹³ Bɔ wʉ inɛ m-neke à, wʉ agnuru guw-nɛ yɛ ʉn wʉ nɛn op komo wʉ yasuru kɔ wʉ ke hwɔr. Wʉ ruru yɛ, ‘Sengu nɛ, nɔ gut yo nɔ he m-hoks m-kum da-ɔ mɛ neke.’ ¹⁴ Amba hun-nɛ yɛ ʉn wʉ yagute wʉ, yɛ tomuru n-jim de ʉn wʉ unze, ‘Tɛ cɔn ka nɛt-wʉ reete ʉt-gwɔmo á.’

¹⁵ “Komo haanuru a sagburu ka nɛt-wʉ ʉt-gwɔmo wʉ muunuru. Bɔ m-jo'on, wʉ zɛɛru guw-nɛ yɛ ʉn wʉ yɛ rwʉun, remen wʉ nept yo yɛ kumɛ à. ¹⁶ Wʉ ʉr-takan haanuru wʉ zɛɛru, ‘Gɔs-wʉ, ʉm kumug sɔ o-op n-tɔn ʉn ka yɛ o yasɔ mɛ à.’ ¹⁷ Wʉ zɛɛru, ‘Kɛregen, wɔ ko-guw kashi-wʉ! O nɔmɔg m-sɛngɛ ʉn rii hiin, man sagbe wɔ ʉt-gwɔmo tɔ ʉn bɔ-ut op.’ ¹⁸ Ko-guw ayoore-wʉ, haanuru wʉ zɛɛru, ‘Gɔs-wʉ, ʉm kumug sɔ o-taan n-tɔn ʉn ka yɛ o yasɔ mɛ à.’ ¹⁹ Wʉ zɛɛru wʉ, ‘Komo wɔa nɔm gwɔmo-tɔ ʉn bɔ-ut taan.’

²⁰ “Komo wʉ ken ko-guw-wʉ haanuru wʉ zɛɛru, ‘Gɔs-wʉ, hwɔr ru yɛ ka, mɛ ʉn wuke yɛ ʉr-magund. ²¹ Mɛ wɔ o-gyer, remen wɔ rii-yo o-gyer yo. Wɔ m-dɛk be-de wɔ ɛsɛ á, komo wɔ m-ce be-de wɔ gɔ yɛ á.’ ²² Wʉ zɛɛru wʉ, ‘Wɔ ko-guw-wʉ o-hwaa! Man dɛk gom-ut ru, m-sabursute wo! O nepste mɛ rii-yo o-gyer yo, mɛ m-dɛk be-de mɛ ɛsɛ á, komo mɛ m-ce be-de mɛ gɔ á. ²³ ¿Remen yan ɔ wɔ heete hwɔr re o-benki á, be-de ʉn rɔa goksunɛ m-saknɛ da-ɔ ʉm muunɛ á?’

²⁴ “Ka da-de wʉ zɛɛru ka yɛ ro eso kanɛ à, ‘Rumus nɔ ka hwɔr-yɛ be-de ʉn wʉ, nɔ ya'as ka ko-guw-wʉ rɔ ʉn op nɛ à.’ ²⁵ Amba yɛ zɛɛru wʉ, ‘Gɔs-wʉ, ay, wʉ rɔ ʉn op nɛ!’ ²⁶ Wʉ shasuru, ‘Mɛ nɔ m-rure, kap ka yɛ rɔ ʉn rii nɛ à, Shir a do yɛ, amba ka yɛ rotte rii á, ka yo yɛ rotte hiin à, Shir a rumus yɛ yo.’ ²⁷ M-mɔka, ka yan-yage-ut re yɛ, ka yɛ cɔnɛ a sagbe mɛ ʉt-gwɔmo á, hantu nɔ yɛ kanɛ, hɔ nɔ yɛ ʉn hyan-o re!’ † ‡”

Yan-bɔ-ɔ o-Urusharima barkute Yɛso

(Mati 21:1-11; Mark 11:1-11; Yoha 12:12-19)

²⁸ Bɔ Yɛso komte ka ma-tɔ à, wʉ takuru co wʉ rɔ m-ha o-Urusharima yan-neke-mɔ ʉn wʉ rɔ wʉ m-dɔrbe n-jim. ²⁹ Bɔ wʉ woonte yow yow o-Bapaji nɛ o-Betanya nɛ à, ʉn

* **Bɔr-ʉs op ʉs-jero:10** 19:10 Hyen komo: Mati 18:10. † **Bɔr-ʉs op ʉs-jero:26** 19:26 Hyen komo: Mati 13:12; Mark 4:25; Ruka 8:18. ‡ **Bɔr-ʉs op ʉs-jero:27** 19:11-27 Hyen komo: Mati 25:14-30.

'wun-de o-haag o hun-ne m-zee, **Haag-o ʋn 'yo-se o-Zetun** à, wu tomuru yan-neke-mo ʋn wu nɛn yoor ³⁰ ʋn ka ma-to ne: "Ha no ʋn ka bo-de ro ʋn co no à. Da-o no m-cow à, noa hyen wà-yo o-janka yo a cete m-da á gego. Ussundu no yo, no hante kanɛ. ³¹ Urege wu ken wu cikt no, '¿Remen yan o no rotte yo m-us?" Zee no wu, 'Gos-wu conog yo.' "

³² Ye doruru o-cow, ye 'wossuru hond hond, bo Yeso ruru ye à. ³³ Bo ye ro m-us ʋn ka wà-yo o-janka yo à, wan-yo zee ru ye, "¿Remen yan o no rotte yo m-us?"

³⁴ Ye shasuru, "Gos-wu conog yo." ³⁵ Ye dekurru ka wà-yo o-janka yo ye heeturu Yeso. Ka da-de, ye sakuru gund-to ʋn ye ʋn cin-o ʋn ka janka-yo, ye deturu Yeso n-ton. ³⁶ Bo wu da n-ton à, hun-ne neksuru gund-to ʋn ye ʋn cow.

³⁷ Bo wu woonte yow yow o-Urusharima ne à, be-de ka cow-yo dore ʋn 'wun-de ʋn **Haag-o ʋn 'yo-se o-Zetun** à, buug-de ʋn hun-ne yan-neke-mo ʋn wu taknuru bongon-de Shir ʋn 'yons us-cɔr remen rii-yo o-made yo ye hyane kap à. ³⁸ Ye 'yonsuru us-cɔr, ye zee ru,

"Shir ru'e ko-Gwomo o-kom wu haane

ʋn beeb-de ʋn Yawe à,

m-gwugwu n-ton kanɛ

m-sekɛmse be-de Shir!"[§]

³⁹ Ka da-de ye ken **Parisa**-ne ye kanɛ tɛpsuru Yeso. "Wa-ur-Yoos, zee yan-neke-m ru ye res temb!"

⁴⁰ Yeso shasuru, "Me no m-rure, urege ye reks temb, ta'ar-ut toa takan tep."

Yeso 'wonog remen o-Urusharima

⁴¹ Bo Yeso woonte yow yow o-Urusharima ne à, komo bo wu hyente o à, wu 'wonuru ʋn tuk-mo ut-men remen o, ʋn hun-ne ne ye ro n-me à. ⁴² Wu ro m-zee, "Urege no nak caane rii-yo he no m-hante she'et-de ʋn gwugwu-mo ur-hur à! Amba m-moka Shir wukute no yo, remen no goks me á! ⁴³ Da-o roon da-o yan-yage-ut no he no m-rigumse à, ye woongsu no komo ye hebutu no ko o ke raag-o komo noa ru á. ⁴⁴ Yea ho no ʋn yakar no ne, komo ye saburse bo-o no, ko o-pam a yage yo n-ton ʋn yo ken yo á, remen no baks da-o Shir haane wu guut no á!"

Yeso yanag ya-ut-baab

(Mati 21:12-17; Mark 11:15-19; Yoha 2:13-22)

⁴⁵ Ka da-de Yeso haaru n-me ʋn **Pyo-o Shir**. Wu taknuru yan-se ʋn ya-m-o ʋn ya-ut-baab ne. ⁴⁶ Wu ro ye m-zee, "A genɛ ʋn Ma-to Shir, 'Hur-o re be-de us-kon de'* amba no muute o be-de ʋn hyow-ne!"[†]

⁴⁷ Ko de ke ho-de Yeso yooste ʋn **Pyo-o Shir**. Gwomo-ne ye ʋn kon-se Shir, **yan-Yoos-de o-karamsa**, ʋn sek-ye ne conuru ye ho wu.[‡] ⁴⁸ Amba ye hoks m-kum o-cow á, remen hun-ne kap ro wu m-hoge, ye con ye **ba'as** ur-gom á.

Bɔr ʋr-kwooz

*Wa ya'e Yeso gwomo-to wu rotte
ʋn nom ʋn ka hyat-to à*

(Mati 21:23-27; Mark 11:27-33)

¹ De ken ho-de, Yeso ro ʋn **Pyo-o Shir**, wu ro m-yoose ʋn hun-ne, komo wu ro ʋn rwor ʋn ka Ma-to Shir to, **Ma-to m-Rerem**, Gwomo-ne ye ʋn kon-se Shir ʋn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, mosse ʋn sek-ye ne, haanuru. Ye zee ru wu, ² "Ruru te, ¿kene o o kume gwomo-to ʋn nom ʋn ka rii-yo wu m-nom à? ¿Wa ya'e wo ka 'wons-mo?"

³ Yeso shasuru ye, "M-moka yage um cit no o ken cot-o: ⁴ Ruru no me, ¿wa ʋn wu ne tompɛ **Yohana** Wan-Yo'os ʋn hun-ne n-me m-ho, 'hun-ne' ye, ko, 'Shir'?"

⁵ Ma-ut sunuru ye, "¿Ya ne a he m-zee? A ze'e, 'Shir,' wua zee, '¿Remen yan o ʋn ya no gokste **Yohana**?' ⁶ Komo a ze'e, 'Hun-ne' ye, kap ka buug-de ʋn hun-ne dea ho na, remen ye dekse **Yohanawan-Rwor ʋn Ma-to Shir** wu." ⁷ Ka da-de ye shasuru, "Te nap be-de o rwuune á."

⁸ Komo Yeso zee ru ye, "Me ma man ruru no ko kene um kume 'wons-mo um rotte ʋn nom kaane á."

Sha-mo ut-ma to ʋn

ko-ya-o-kat ʋn ya-tom-ne

(Mati 21:33-46; Mark 12:1-12)

[§] **Bor-us op us-jero:38** 19:38 Hyen komo: Bɔng 118:26. * **Bor-us op us-jero:46** 19:46 Hyen komo: Isha 56:7.

[†] **Bor-us op us-jero:46** 19:46 Hyen komo: Irimi 7:11. [‡] **Bor-us op us-jero:47** 19:47 Hyen komo: Ruka 21:37.

⁹ Yeso ruru ka hun-ne ye ka sha-mo ut-ma mo: “Wu ken net-wu goog o-kat, wu dekuru ya-tom, wu warguru o-hur wu she'etunduru deen.* ¹⁰ Bq da-o m-ce woonte à, wu tomuru ko-guw-wu un wu be-de un ka ya-tom-ye, a ya'sunde wu yo ro yo ma un wu à. Amba ka ya-tom-ye bunuru ka ko-guw-wu, komo wu muunuru ba un rii. ¹¹ Ka wa-o-kat-wu dooru m-tom un wu ken ko-guw-wu, amba ka ya-tom-ye bunuru wu komo, ye ya'u wu m-e, wu muunuru ba un rii. ¹² Ka da-de, wu tomuru atette-wu, ka ya-tom-ye hogussuru wu m-hoog, ye yanduru wu. ¹³ Ka da-de, ko-ya-o-kat zeeru, ‘¿Ya ne un he m-nom? Yage um tomot wa re wu me m-con à un hi un de un wu, um nak yea nomo wu o-dorotte!’ ¹⁴ Amba bq ka ya-tom-ye hyambutu wu à, ye zeeru hi un de un ye, ‘Wa-wu un ko-ya-o-kat-wu ka. A ho no wu, komo saw-to un ko-ya-o-kat myet a warag-ut ma na!’ ¹⁵ Ye ruuturu wu n-riib o-kat, ye hqoru wu.”

Yeso cituru ye, “¿Ya ne ka ko-ya-o-kat-wu he ka yan-tom-ye m-nom? ¹⁶ Wu haan wu ho ka yan-tom-ye, wu ya'as ye ken ya-tom-ye ka kat-o.”

Bq hun-ne hoge kaane à, ye zeeru, “Shir wen gon ka rii-yo!”

¹⁷ Yeso gwoturu ye, wu cituru, “¿Ya ne ka Ma-to Shir to ro m-zee? ‘Ka pam-yo ya-ut-ma yage à, yo jiište ye ka m-'wons kap.’” ¹⁸ Kap bon wu 'hebe un ka pam-yo à wua cagme, urege komo ka pam-yo he'ente n-ton un net, yo à rugumse wu.”

Cot-o un top un tar

(Mati 22:15-22; Mark 12:13-17)

¹⁹ Yan-Yoos-de o-karamsa un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne conuru ye ship Yeso kanu remen ye nepse wu rworog ka sha-mo ut-ma mo remen ye, amba ye ro o-gyer o un hun-ne. ²⁰ Ye ro un hoob-o o-cow remen ye zeet Yeso rworog gom-de **ur-ba'as**. Ye zwopuru ye ken ye o-nu, ye barag m-zee kashi un hun-ne ye ro. Komo ye tomuru ka hun-ne-ye ceeb Yeso us-cot, remen ye bobsubu wu, be-ur **Biratus**, ko-Gwamna-wu o-dak. ²¹ Ya-m-seger un Yeso zeeru wu, “Wa-ur-Yoos, te nepse kap yo o zee, un yo o yoose ne à, hond hond o. Te nepse wu un gwot un co á, amba rwor o-nip o un yo Shir cone un hun-ne ne à. ²² Ruru te, ¿depete te top tar-o un ko-Gwomo **Sisar**, gwomo-to o-dak o-Roma, ko te top á?”

²³ Amba Yeso hyanuru weer-se un ye, wu zeeru ye, ²⁴ “Kutu no me ka hwor-yo a nome o-kwom à. ¿Co-o wan o, un jin-ur wan ne ro kane?”

Ye shasuru, “O ma **Sisar**, ko-Gwomo-wu o-Roma.”

²⁵ Yeso zeeru, “Remen kaane, ya'as no ko-Gwomo **Sisar** yo ro yo ma un wu à, no ya'as Shir yo ro yo un Shir à.”

²⁶ Ka hun-ne ye hoks Yeso m-ship un ka ceeb-o á, ye resuru temb, ye ro un barag-se un shas-o un wu.

Cot-o un ine-mo un margan-ne

(Mati 22:23-33; Mark 12:18-27)

²⁷ Ye ken **Saduki**-ne ye, (ye zee a ine ut-marimar á), ye haanuru be-ur Yeso. Ye cit wu, ²⁸ “Wa-ur-Yoos, **Mosa** geneg ka **karamsa**-o rem te. ‘Urege net marag wu yage ne'a ba un yakar, hen-ne un ka net-wu a ge ka ne'a-wu, remen ye kumut yakar-ye a he m-zee yakar-ye un ka wu mare à.’” ²⁹ A zee ye ken campo-ne ye ta'oor, tato un ye gaan, wu ro sek-wu à gaag ut-ge wu maruru ba wu un mat yakar. ³⁰ Wu donde wu à gaaru ka ne'a-wu, ³¹ Atette-wu kaane, ka rii gaan-yo kumuru ye kap ta'oor, ye marag ba un wu kume wa á. ³² Ur-kom kap, ka ne'a-wu maruru. ³³ M-moka, ¿ho-de margan-ne he m-ine à, ne'a-wu waane ka ne'a-wu ro? Kap ta'oor mo un ye, ye gaag wu.”

³⁴ Yeso shasuru ye, “Hond hond o hun-ne ye m-moka ge ut-ge. ³⁵ Amba campo-ne un ne'a-ne ne ye Shir he m-yons ut-marimar à, remen ye shereg un wu, ye he de m-ga ut-ge, un ka da-o á. ³⁶ Yea warag untun **yan-tom-ye Shir**, yea mer á. Ye ro yakar-ye Shir, remen ye inute ut-marimar. ³⁷ Komo **Mosa** rworog cas cas, margan-ne a ine un hog ne. Un ka ma-to wu geneg bq Shir nome ut-ma un wu ne à, un ka be-de un tuk-mo ur-ran-de. Wu geneg unze Wan-Koyan, ak hi un de un wu, wu ro ‘Shir **Ibrahi**, Shir **Ishaku**, komo Shir **Yakubu**.*” ³⁸ Wu ro Shir o un margan-ne á, amba Shir o un yan-hoog, remen be-de un wu kap yan-hoog ye.”

³⁹ Ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye zeeru, “Wa-ur-Yoos o, ka shas-o ro ur-bon ne!” ⁴⁰ Bq un kaane, yatt-wu hokse Yeso m-cit komo á.

* **Bqr ur-kwoqz:9** 20:9 Hyen komo: Isha 5:1. † **Bqr ur-kwoqz:17** 20:17 Hyen komo: Bng 118:22. ‡ **Bqr ur-kwoqz:27** 20:27 Hyen komo: Sng 23:8. § **Bqr ur-kwoqz:28** 20:28 Hyen komo: Kara 25:5. * **Bqr ur-kwoqz:37** 20:37 Hyen komo: Rwu 3:6.

Kiristi wà Dawuda wu
(Mati 22:41-46; Mark 12:35-37)

⁴¹ Yeso zɛɛrɔ ye, “¿Re ne ne ye zette **Kiristi** raag-o **Dawuda** o? ⁴² **Dawuda** un hi un de un wu zɛɛg un takurda-o un Sep-to ʋr-Bɔngon,

“ Yawe zɛɛg Gɔs-wu re:

“She’et un ka be-de ʋt-gwomo de,

⁴³ Har um ru’ut yan-yage-ʋt ru waragte rii-yo

o he m-yawag un na-ʋs ru à!” †

⁴⁴ **Dawuda** ak wu ‘Gɔs-wu,’ komo ¿re o, wu hette m-warag ‘wà un wu?’”

Yeso zɛɛg nom no ja
un yan-Yoos-de o-karamsa ne
(Mati 23:1-36; Mark 12:38-40)

⁴⁵ Bɔ hun-ne kap hogute wu à, Yeso zɛɛrɔ yan-neke-mo un wu, ⁴⁶ “Nom no ja un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, ye rɔ m-cɔn ye ma’as m-neke un cɔp-to ʋr-bon ne, komo ye cɔngɔ a gas ye, a hyen ye ʋt-gos ne be-de m-o m-baab ne. Ye rɔ m-daag be-de ʋr-she’et de ʋr-bon un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, un be-de jiishe ʋr-bon ne à da-o ʋt-biki. ⁴⁷ Ye rɔ m-cow un hur-to un gwɔr-ne ye rumus ye saw-to un ye, ka da-de komo ye barguru naas o-da deɛn un kɔn-se Shir! Kɔɔb-de Shir he ye m-ya à dea jiishe de un kɔ wu ke!”

Bɔr ʋr-kwɔɔz o-gaan

Yar-mo un ko-gwɔr
(Mark 12:41-44)

¹ Yeso riguru wu hyanuru hun-ne yan-rii rɔ un hwɔbe un yar-mo un ye un be-de ʋr-ess n-me un **Pyo-o Shir**. ² Komo wu hyanuru wu ken ko-kɔɔb-wu un ko-gwɔr-wu ne’a jorbute nera yoor. ³ Wu zɛɛrɔ, “Me no m-rure, ka ko-gwɔr-wu jiishte kɔ wu ke m-yar, ⁴ remen ye ka gasunte ye yagne yo kuse à, amba wu, ko-kɔɔb untun wu, ya’aste kap yo rɔ wu à.”

Yeso rwɔrog a wuks den-o Shir
(Mati 24:1-2; Mark 13:1-2)

⁵ Ye ken ye **yan-neke-m Yeso** rɔ un ma-to un **Pyo-o Shir**, o rɔ ʋr-bon de o-gwɔt ne un ka ta’ar-to a meete o à un yar-mo a ya’e Shir ne à. Yeso zɛɛrɔ, ⁶ “Kap ka yo no hyane à, da-o rɔon a yage ʋr-ta’ar n-ton un de ken de á, a wuksusse ko de ke.”

Swɔ ʋr-kɔɔb
(Mati 24:3-14; Mark 13:3-13)

⁷ Ye cituru wu, “Wa-ʋr-Yoos, ¿ya un da-o a he m-nom kaane? Komo ¿ya un gon napa-o te he m-hyan, te nept ka da-o wɔontɛ?”

⁸ Yeso zɛɛrɔ, “She’et no zongse, no yage kɔ wu ke raks no á. Hun-ne deɛn a haan un jin un de. Yea haan, ye zee, ‘Me rɔ wu, wu Shir daagne à!’ Komo, ‘Ka da-o rɔ yow yow!’ Amba no dɔre ye á. ⁹ No hoge o-gyer á, da-o no hoge ma-to ʋr-gun, m-barme ne, se a nomog gon to ʋr-takan, amba yan zee kɔm-ʋr rɔ yow yow á.”

¹⁰ Wu dooru ye m-zee, “O-dak, o-dak ne a dum, ʋt-gwomo ʋt-gwomo ne komo kaane. ¹¹ Dak-o a nukte o ho hun-ne, mer, ʋs-gom ne kɔ kene, rii-yo o-gyer yo a take m-hyan á, a hyen yo rwunte n-ton un shir. ¹² Rii-yo ka rem-se nomot kaane, a ship no a reɛsu no ʋr-kɔɔb, a heet no un kuke-to un yoos un Ma-to Shir be-de un piish ʋt-ma, a ke no. A heet no be-de un gwomo-ne un ya-o-dak-ne remen no me m-dɔre. ¹³ Kane no he m-kum o-da no rurutu ye ma-ut re to ʋr-bon. ¹⁴ Zongu no ba da-o un wɔon, no was bɔ no he hi un no m-ruut á, urege ye ce’utu no ʋt-ma. ¹⁵ Remen man ‘ye no ʋt-gom, ʋs-weer ne, bɔ yan-yage-ʋt no a hoks no un wakɛ un yo no zee á.* ¹⁶ A heet cetente-ʋs no be-de un ye mate no à, hen-ne no un baag-o no ne, un nay no ne ne, komo yea ho ye ken ye be-ʋr no. ¹⁷ Kɔ wu ke wu yaɛ no rem re. ¹⁸ Amba kɔ o-hi o-gaan un hi un no yoa he’en á. ¹⁹ No shere be-de Shir nɔa kum hɔɔg-o ba m-ta.

Yeso zɛɛg a saburɛ o-Urusharima
(Mati 24:15-21; Mark 13:14-19)

²⁰ “Da-o no hyene ya-ʋr-gun rigimsute o-Urusharima, ka da-de nɔa nep da-o rɔ yow yow a sabursute o. ²¹ Ka da-de ka ye rɔ un dak-o o-Judiya ye som ʋt-haag, ka ye rɔ n-me o-bɔ à, ye som, komo ye rege ye ruuste n-dɔ à, ye warag n-me o-bɔ á. ²² Remen ka hɔ-to, ‘Hɔ-to un swɔ ʋr-kɔɔb to,’ remen a sho’oste o-nip yo Ma-to Shir zee á.† ²³ Rii-yo ʋr-won

† **Bɔr ʋr-kwɔɔz:43** 20:42-43 Hyen komo: Bɔng 110:1. * **Bɔr ʋr-kwɔɔz o-gaan:15** 21:14-15 Hyen komo: Ruka 12:11-12. † **Bɔr ʋr-kwɔɔz o-gaan:22** 21:22 Hyen komo: Hose 9:7.

yo ne'a-ne ya-ut-uub un ka da-o, un ye ro un yakar rek-ye ne à! Rii-yo o-gyer a haan un ka dak-o, komo Shir a hante ryaab-se un wu un ka hun-ne ye remen **ba'as-de** un ye. ²⁴ A ho ye ken ye be-de ur-gun, komo a dek ye ken ye m-guw hono o-dak kap, komo ka ye nape Shir á yea yawag o-Urusharima har da-o Shir he m-zee ye yage kaane à."

Muun-m Yeso

(Mati 24:29-31; Mark 13:24-27)

²⁵ Yeso aragturu m-zee, "A hyen saw-to ut-hyat n-ton ur-ho, o-reng un regen-ne. Ut-bo hono o-dak a nom o-zak á, hun-ne a hogge gyer-o un nukte-mo m-sa un ryaab-se un a hu-se m-ho ne.† ²⁶ Hun-ne a bonse remen gyer-o un yo he m-haan hono o-dak à, Shir a nukt myet bo un rii-yo ro ut-gwomo ne n-Ton un shir á. ²⁷ Ka da-de **Wa-wu un net** a muun, untun o-ke'ente m-wons ne deen, komo o-mok ne.§ ²⁸ Da-o no hyene ka rii-yo cirig m-nom, ine no eso no sher ur-beeb ne no jaks hi-ut no n-Ton, no gut Shir remen wu ro ma-to un gu un no."

Yoos no be-de 'yo-yo o-rum

(Mati 24:32-35; Mark 13:28-31)

²⁹ Ka da-de Yeso ruru ye sha-mo ut-ma: "Ceker no 'yo-yo o-rum un se ken 'yo-se ne. ³⁰ Da-o no hyene se cirig m-tupe, no nak sho-o nomog yow yow. ³¹ Kang-o gaan, da-o no hyene ka rii-yo ro m-nom, no nep unze gwomo-to Shir ro ma-to m-woon.

³² "Me no m-rure o-nip, hun-ne ye ro un hogge ne m-moka à yea wo m-mar kap á, se ka yo um zee mosse o-bo o o-Urusharima ne à shiig. ³³ O-Ton o-dak ne a tees, amba ma-ut re a te á.

Depete a wer

³⁴ "Wer no! No shoos hi un no ut-biki á, m-swog ne komo un ceker-se un hogge ne á. Me un zee kaane remen ka ho-de a 'wos no ba no un nap ³⁵ untun ceeb. Remen de a haan hono o-dak kap de 'wos ko wu ke wu ro un hogge ne n-dak à. ³⁶ Zongu no, komo no kon ko de ke ho-de, remen no kumut beeb-de m-ru un kap yo he m-haan à, komo no est un co-o un **Wa-wu un net.**"

³⁷ Ko de ke ho-de Yeso ro m-yoos un **Pyo-o Shir**, ko mo ke rim-mo wu ro m-ha **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** taasu m-tet wu ro un kon-se Shir.* ³⁸ Ko de ke ho-de n-sot hun-ne kap ro m-ha un **Pyo-o Shir**, remen ye hogute wu.

Bor ur-kwooz us-yoor

A gamag ur-hi a yagute Yeso

(Mati 26:1-5; Mark 14:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Da-o ro yow yow o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist** o hun-ne m-aag **Biki-o m-Pas** à.* ² Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne ro un gyer-o un hun-ne, remen kaane ye cowuru hoob-o un bu-se ye hette ho un Yeso ba hun-ne un nap à.

Yahudas eks wua beeb Yeso

(Mati 26:14-16; Mark 14:10-11)

³ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** cowuru un hur-ur Yahudas, wu a m-zee Iskariyoti à, wan-gaan be-de **yan-neke-m Yeso** op un yoor [12]. ⁴ Yahudas haaru, wu nomuru ut-ma un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un caari-ne ne yan'er-de un **Pyo-o Shir** bo wu he ye m-bopse un Yeso à. ⁵ Zak-o hooru ye, ye zee ru yea top wu hwor. ⁶ Yahudas esuru kaane, komo wu takuru hoob-o un da-o jiishe ur-bon à, o wu hette ye m-bopse un Yeso à, ba hun-ne un nap.

Yeso zongute wu reet Biki-o m-Pas

(Mati 26:17-25; Mark 14:12-21; Yoha 13:21-30)

⁷ Da-o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist** woonuru da-o a he pan un ca-yo ur-seke yo un rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas** à. ⁸ Yeso tomuru Bitrus un **Yohana**, wu zee ru, "Ha no zonge no nom rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas** a reet no!"

⁹ Ye cituru wu, "¿Ke ne o, o cone te nom ka rii-yo m-re yo?"

¹⁰ Wu shasuru, "Bo no m-cow o-bo à, nga gonte wu ken net-wu deke dede-o m-ho à. Doru no wu un hur-o wu cwute à. ¹¹ No zee ka wa-o-hur wu: 'Wa-ur-Yoos zeege te cit wo, ¿o ke kuke-o yan-neke-m re un me ne hette m-re rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas?**'

† **Bor ur-kwooz o-gaan:25** 21:25 Hyen komo: Isha 13:10; Izik 32:7; Jowe 2:31; Hyan 6:12-13. § **Bor ur-kwooz o-gaan:27** 21:27 Hyen komo: Dane 7:13; Hyan 1:7. * **Bor ur-kwooz o-gaan:37** 21:37 Hyen komo: Ruka 19:47.

* **Bor ur-kwooz us-yoor:1** 22:1 Hyen komo: Rwu 12:1-27.

12 Wɔa kutu nɔ caari-ɔ o-kuke ɔ a ma'e n-ton Ƴn ɔr Ƴn ɔ à, kanɛ nɔ he na nɔmɛ Ƴn rii-yo m-rɛ."

13 Yɛ ruuru komo yɛ 'wɔssuru rii hond hond bɔ Yɛso ruru yɛ à. Komo yɛ nɔmuru rii-yo m-rɛ yo **Biki-ɔ m-Pas**.

*Rii-yo m-rɛ yo Ƴn Biki-ɔ m-Pas
yo Ƴn Wan-Kɔyan*

(Mati 26:26-30; Mark 14:22-26; 1Kor 11:23-25)

14 Bɔ da-o wɔntɛ à, Yɛso she'eturu be-de Ƴn rɛ rii-yo m-rɛ Ƴn yan-tɔm-yɛ Ƴn wu nɛ. 15 Wu zɛɛru yɛ, "Ƴm cɔnɔg dɛɛn, Ƴm re ka rii-yo m-rɛ yo Ƴn **Biki-ɔ m-Pas** ɔ Ƴn nɔ nɛ, ka da-de Ƴm swɔɔru Ƴr-koɔb! 16 Mɛ nɔ m-rure, man re yo komo á, sɛ da-o Shir kɔmɛ gw-ɔ Ƴn hun-nɛ yɛ Ƴn wu à."

17 Ka da-de Yɛso dɛkuru Ƴr-ibitte de m-mɔdi, wu bɔmuru Shir. Wu zɛɛru, "Dɛk nɔ, nɔ wong. 18 Mɛ nɔ m-rurɛ m-mɔka har ma co, man sɔ ka 'wuƳr-ɔ á, sɛ gwɔmɔ-tɔ Shir wɔntɛ."

19 Ka da-de wu dɛkuru Ƴr-burɔdi wu bɔmuru Shir, wu caturu de. Wu ya'suru yɛ, wu rɔ m-zɛɛ, "Wur-o re ɔ ka ɔ Ƴm **seke**, rem nɔ à. Sengu nɔ m-nɔm kaanɛ nɔ ma'astɛ mɛ m-baks." 20 Kang-o gaan, wu yasɔ yɛ ka ibitte-de da-ɔ yɛ reesɛ rii-yo m-rɛ à. Wu rɔ m-zɛɛ, "Ka ibitte-de swɔɔr o-nu ɔ o-pu ɔ dea ɛs Ƴn hyɔ-m re, mɔ a wuƳsɛ rem nɔ à.†

21 "Gwɔt nɔ! Ka wu he mɛ m-bɔpsɛ be-de ya-ut-yagɛ à, wu rɔ kanɛ Ƴn mɛ nɛ be-de Ƴn rii-yo m-rɛ!‡ 22 **Wà-wu Ƴn nɛt** wu mer bɔ Shir ɛsɛ à. Amba ka wu yasɛ **Wà-wu Ƴn nɛt**, wu warag rii-yo Ƴr-'wɔn!" 23 Yɛ taknuru citun hi Ƴn de Ƴn yɛ, "¿Wan wu nɛ be-ur na, wu he nɔm Ƴn ka rii-yo à?"

Ma-ut sunutɛ Ƴn wu he gos-wu à

24 Ma-ut sunutɛ be-de Ƴn **yan-neke-m Yɛso**, tɔ Ƴn wu he gos-wu à, be-de Ƴn yɛ.§ 25 Yɛso zɛɛru yɛ, "Gwɔmɔ-nɛ yɛ Ƴn ya-o-dak, yɛ rɔ yɛ m-kutɛ m-wɔns. Komo ka gwɔmɔ-nɛ yɛ rɔ m-zɛɛ Ƴn hi Ƴn de Ƴn yɛ, 'Nay-nɛ yɛ Ƴn ka hun-nɛ yɛ.' 26 Kaanɛ nɔ he m-nɔm, gos-wu be-ur nɔ, sɛ wu waragɛ rek-wu, komo wa Ƴn co, sɛ wu muutɛ hi Ƴn de Ƴn wu Ƴntun ko-guw.*† 27 ¿Wa rɔ gos-wu nɛ, ka wu she'etɛ wu reetɛ, ko wu nɔmɛ wu hantɛ à? Wu she'etɛ wu reet à. Amba Ƴm rɔ be-ur nɔ Ƴntun wu nɔmɛ wu hantɛ à.‡

28 "Nɔ rɔ Ƴn mɛ nɛ kap bɔ Ƴn meger-ut re. 29 Komo bɔ Tato re sagbu mɛ Ƴt-gwɔmɔ à, kaanɛ Ƴm sagbu nɔ. 30 Nɔa rɛ nɔa sɔ da-ɔ Ƴn gwɔmɔ-ut re, komo nɔa she'et Ƴt-comos remen nɔa piish ma-tɔ Ƴn ka baag-ut ɔp Ƴt-Ƴoor [12] tɔ, tɔ o-Isra.§

Yɛso zɛɛg Bitrus a she wu

(Mati 26:31-35; Mark 14:27-31; Yoha 13:36-38)

31 "Bitrus, Bitrus! Hoge! **Ko-Gwɔmɔ-wu Ƴn ya-ut-kɔt** kɔnɔg a 'yɛ wu o-da wu megeru nɔ kap, a wongɛ yo Ƴr-bon, Ƴn yo ba Ƴr-bon nɛ, bɔ ya-tɔm rɔ Ƴn wong Ƴn hyo Ƴn kwa nɛ à. 32 Amba Ƴm kɔnɔg rem ru, bɔ wɔa tuku mɛ o-cin á. Komo o shɛr be Ƴn de, o ru ɔr ru nɛ jaab-ɔ Ƴt-mɛn."

33 Bitrus shasuru, "Gos-wu, Ƴm rɔ zɔngsɛ a ke'et mɛ Ƴn wɔ nɛ, Ƴm meret komo Ƴn wo nɛ!"

34 Yɛso zɛɛru, "Bitrus, mɛ wɔ m-rurɛ, wɔa nɔm she'-m re o-tet rii-ɔ kɛɛg-yo o-kiit kenet."

Ba-de Ƴn hwɔr, o-ba, o-magay nɛ

35 Ka da-de Yɛso cituru yan-neke-mɔ Ƴn wu. "Bɔ Ƴm tomɔ nɔ ka da-de ba Ƴn ba-de Ƴn hwɔr, ba o-ba, ba Ƴt-ka'antɛ, ¿ya Ƴn yo nɔ taagɛ?"

Yɛ shasuru, "Ko rii.*"

36 Yɛso zɛɛru, "Amba m-mɔka, bɔ Ƴn wu rɔ Ƴn ba-de Ƴn hwɔr nɛ à, ko o-ba, wu dek, komo bɔ Ƴn wu rɔ ba o-magay Ƴn wu beeb matuku-de Ƴn wu, wu o o-gaan. 37 Nɔm nɔ yo, remen Ma-tɔ Shir tɔ zɛɛg, 'A muut wu **ko-ya-Ƴr-ba'as**,† sɛ tɔ waragɛ o-nip, remen tɔ a genɛ Ƴt-ma re à tɔa mit o-nip."

38 Yan-neke-mɔ Ƴn wu zɛɛru, "Gwɔt! Gos-wu, magay-ut Ƴoor-tɔ ka!"

Wu shasuru, "Tɔ bɔ'osute!"

† **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:20** 22:20 Hyen komo: Irmí 31:31-34. ‡ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:21** 22:21 Hyen komo:

Bɔng 41:9. § **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:24** 22:24 Hyen komo: Mati 18:1; Mark 9:34; Ruka 9:46. * **Bɔr Ƴr-kwɔɔz**

Ƴs-Ƴoor:26 22:25-26 Hyen komo: Mati 20:25-27; Mark 10:42-44. † **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:26** 22:26 Hyen komo:

Mati 23:11; Mark 9:35. ‡ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:27** 22:27 Hyen komo: Yoha 13:12-15. § **Bɔr Ƴr-kwɔɔz**

Ƴs-Ƴoor:30 22:30 Hyen komo: Mati 19:28. * **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:35** 22:35 Hyen komo: Mati 10:9-10; Mark

6:8-9; Ruka 9:3; 10:4. † **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:37** 22:37 Hyen komo: Isha 53:12.

*Yeso kɔnɔg Shir**(Mati 26:36-46; Mark 14:32-42)*

³⁹ Yeso yagurʉ o-bɔ wʉ ruuru, bɔ wʉ wɛtɛ m-nom à, n-tɔn **Haag-o ʉn 'yo-se o-Zɛtun**, yan-nekɛ-mɔ ʉn wʉ nekuru ʉn wʉ nɛ. ⁴⁰ Bɔ wʉ wɔ ka be-de à, wʉ zɛɛrʉ ye, “Kɔn nɔ bɔ a meger nɔ á.”

⁴¹ Ka da-de wʉ arguru wʉ yage yɛ ʉntʉn hew-de ʉn jor-o ʉr-ta'ar, komo wʉ kwukturu n-dak, wʉ konuru Shir. ⁴² Wʉ zɛɛrʉ, “Tato re, ʉrege o cɔnɔg, wɔ yage mɛ m-suʉt ka kɔɔb-de á. Anze ʉn cɔn-m re á, amba nɔm bɔ o cɔnɛ à.” ⁴³ Ko **wan-tɔm-wʉ Shir** haanuru be-de ʉn wʉ, wʉ dooru wʉ m'-wɔns. ⁴⁴ ʉn tʉk-mɔ ʉt-mɛn, wʉ kɔnɛ Shir arge n-ga, susamb-mɔ ʉn wʉ rɔ m-he'en n-dak ʉntʉn m-hyó.

⁴⁵ Bɔ wʉ inɛ be-de ʉs-kɔn à, wʉ warguru be-de ʉn yan-nekɛ-mɔ ʉn wʉ. Wʉ 'wɔs ye rɔ m-rew, yɛ karag remen hur-de ʉn yɛ naasʉtɛ. ⁴⁶ Wʉ zɛɛrʉ ye, “¿Remen yan o nɔ rɔttɛ m-rew? Inɛ nɔ, nɔ kɔn Shir bɔ a meger nɔ á.”

*A shik Yeso**(Mati 26:47-56; Mark 14:43-50; Yoha 18:3-11)*

⁴⁷ Yeso rɔ ʉt-ma, buug-de ʉn hun-nɛ wɔɔnuru. Wan-gaan be-de ʉn ka ɔp ʉn ʉoor [12] ye, jin-de ʉn wʉ Yahudas teknɛtɛ yɛ co. Wʉ haanuru be-ʉr Yeso wʉ hamturu wʉ. ⁴⁸ Amba Yeso zɛɛrʉ, “Yahudas, ¿ʉr-hamat o, o he bɔpsɛ ʉn ya-ʉt-yage **Wà-wʉ ʉn nɛt?**”

⁴⁹ Bɔ **yan-nekɛ-m Yeso** yɛ ro kanɛ à, hyanɛ yo he m-nɔm à, yɛ cituru Yeso, “Gɔs-wʉ, ¿tɛ dum ʉn yɛ nɛ ʉn magay-ʉt tɛ?” ⁵⁰ Wan-gaan be-de ʉn ye, kupsuru tɔ-o ʉn sɔ ʉn kom-o ʉr-rɛ o ʉn ko-guw-wʉ ʉn ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir.

⁵¹ Amba Yeso zɛɛrʉ, “Yagu nɔ kaane!” Wʉ ci'uru tɔ-o ʉn ka nɛt-wʉ, wʉ dapuru o. ⁵² Ka da-de Yeso zɛɛrʉ ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir, ʉn caari-wʉ ʉn yan'er-de ʉn **Pyo-o Shir** nɛ ʉn sɛk-yɛ nɛ, yɛ haanɛ kanɛ yɛ shipt wʉ à. “¿Remen yan o nɔ haanɛ ʉt-magay nɛ, ʉt-kɔ nɛ, sa o zee mɛ ko-hyow-wʉ?” ⁵³ ʉm ro ʉn nɔ nɛ, kɔ o ke da-o ʉn **Pyo-o Shir**, komo nɔ meger nɔ shipt mɛ á. Amba da-o nɔ o ka da-o yan-mɛn-ʉt jaas-tɔ rɔ ʉt-gwɔmo à.”[‡]

*Bitrus she'eg Yeso**(Mati 26:57-58,69-75; Mark 14:53-54,66-72; Yoha 18:12-18,25-27)*

⁵⁴ Yɛ shipuru Yeso, yɛ nekuru ʉn wʉ nɛ, ʉn hur-o ʉn ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir, Bitrus rɔ yɛ m-dɔrɛ n-jim ʉr-hew nɛ. ⁵⁵ Yan-hwɔ'ɔt o-ra dɔ'og o-ra ʉn tɛtɛ-o ʉn hur-o ʉn ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir, komo Bitrus rɔ kanɛ. ⁵⁶ Da-o wan-gaan ne'a be-de ʉn guw-nɛ, hyanɛ wʉ tara kanɛ be-de o-ra à. Ka ne'a-wʉ tuuru wʉ yish. Wʉ zɛɛrʉ, “Ka nɛt-wʉ ma **wan-nekɛ-m Yeso** wʉ!”

⁵⁷ Amba Bitrus she'uru, “Ne'a, mɛ nap ka nɛt-wʉ á!” ⁵⁸ O-da hiin, wʉ ken nɛt-wʉ zɛɛrʉ Bitrus, “Wɔ ma wan-gaan-wʉ be-de ʉn ye!” Amba Bitrus shasuru, “Ka nɛt-wʉ, mɛ wʉ á!” ⁵⁹ Bɔ da-o jimitɛ komo à. Wʉ ken nɛt-wʉ sheruru gung, wʉ zɛɛrʉ. “She-m mɔ kɔn á, ka nɛt-wʉ rɔ ʉn dɔrɛ ʉn Yeso, remen wʉ ma ko-ya-o-Gariri-wʉ!”

⁶⁰ Amba Bitrus shasuru, “Ka nɛt-wʉ, mɛ nap yo wɔ m-rwɔr á!” Da-o gaan, wʉ rɔ ʉt-ma, kiit-o kanuru. ⁶¹ Yeso wakturu ʉs-ajima nɛ wʉ gwɔturu Bitrus, komo Bitrus baksuru Yeso zɛɛg wʉ, “Wɔa nom she'e-m re o-tet rii-yo o-kiit yo kenet.” ⁶² Bitrus joguru ʉs-kan.

*Yɛ nomʉtɛ Yeso ʉs-sɔrog,**yɛ ʉo'og wʉ**(Mati 26:67-68; Mark 14:65)*

⁶³ Ka hun-nɛ ye, yɛ rɔ ʉn er-ʉr Yeso à, yɛ nɔmuru wʉ ʉr-ar, ʉs-sɔrog nɛ, yɛ cɔpsuru wʉ m-ta. ⁶⁴ Yɛ hɔkkuru wʉ ʉr-magund ʉn yish. Yɛ cituru wʉ, “¿Wa wɔsʉ wɔ? Rwɔr!” ⁶⁵ Komo yɛ nomuru wʉ ma-tɔ ʉn naas ʉt-mɛn.

*A heetɛ Yeso be-de ʉn piish ʉt-ma**(Mati 26:59-66; Mark 14:55-64; Yoha 18:19-24)*

⁶⁶ Bɔ ish gestɛ à, sɛk-yɛ, ʉn Gwɔmo-nɛ yɛ ʉn kɔn-se Shir nɛ, ʉn **yan-Yoos-de o-karamsa** nɛ mɔrguru be-ʉr gaan, komo a hanturu Yeso be-de ʉn ka **Mɔrog-de ʉn Sɛk-ye** de. ⁶⁷ Yɛ zee, “Ruruɛtɛ, ¿wɔ **'Kiristi'**?”

Wʉ shasuru, “Mɛ ruru nɔ, nɔa dek á. ⁶⁸ ʉrege komo ʉm cikt nɔ, nɔ hede mɛ m-shas á. ⁶⁹ Amba m-mɔka, har ʉn co, **Wà-wʉ ʉn nɛt** a she'et ʉr-rɛ de ʉn Shir be-de ʉt-gwɔmo.”

⁷⁰ Yɛ zɛɛrʉ kap, “¿Wɔ wʉ rɔ, **Wà-wʉ Shir?**”

Wʉ shasuru yɛ, “Nɔ zɛɛg hond hond.”

[‡] Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-ʉoor:53 22:53 Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37.

⁷¹ Ye zɛɛrʋ komo, “Tɛ ɔn ye he tɛ m-su'e á! Tɛ ʋn hi ʋn tɛ, tɛ hogutɛ yo wʋ zɛɛ à!”

Bɔr ʋr-kwɔɔz ʋs-tet

A hette Yɛso be-ʋr ko-Gwamna Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Mark 15:1-5; Yoha 18:28-38)

¹ Ka buug-de ʋn hun-nɛ de inʋrʋ kap ye heeturʋ Yɛso be-ʋr **Biratus** ko-Gwamna. ² Kanɛ ye taknɛ wʋ sakke ʋt-**ba'as**. “Tɛ shipk ka nɛt-wʋ, wʋ rɔ ʋn egusɛ ʋn hun-nɛ na, wʋ rɔ ye m-zɛɛ, ye top ko-Gwɔmo **Sisar** tar-o ʋn hɔno o-dak á, komo wʋ rɔ m-zɛɛ, wʋ rɔ ko-Gwɔmo tɛ, **Kiristi**.”

³ **Biratus** citurʋ wʋ, “¿Wɔ rɔ ko-Gwɔmo-wʋ ʋn **Yahuda**-nɛ?”

Yɛso shasurʋ, “O zɛɛg kaanɛ.”

⁴ Ka da-de **Biratus** zɛɛrʋ Gwɔmo-nɛ ye ʋn kɔn-se Shir ʋn buug-de ʋn hun-nɛ, “Mɛ hyan **ba'as-de** ʋn ka nɛt-wʋ á.”

⁵ Amba ye ɛks m-'wɔns nɛ, “Yoos-de ʋn wʋ rɔ m-hantɛ 'yons ʋr-hi be-de ʋn hun-nɛ ye o-Judiya. Wʋ takantɛ o-Gariri wʋ ka wɔɔnɛ komo kanɛ.”

A hette Yɛso be-ʋr ko-Gwɔmo Here

⁶ Da-o ko-Gwamna **Biratus** hogɛ de ka à, wʋ citurʋ, “¿Ko-ya-o-Gariri-wʋ, ka nɛt-wʋ?” Ye shasurʋ, “Ee.”

⁷ Bɔ wʋ neptɛ Yɛso rwɔuntɛ sɔ ʋn dak-o ʋn gwɔmo-ʋt **Here** [Atipas] à, wʋ zɛɛrʋ ye heet Yɛso be-ʋr **Here**, wʋ ro o-Urusharima ka da-de à. ⁸ Bɔ **Here** hyentɛ Yɛso à, wʋ nɔmʋrʋ o-zak remen wʋ hogutɛ ma-tɔ ʋn wʋ, komo wʋ ro ʋr-'er deɛn wʋ hyenet wʋ. Wʋ hɔk wʋ hyenet Yɛso rɔ ʋn nɔm ʋt-hyat. ⁹ **Here** citurʋ Yɛso ʋs-cot deɛn, amba wʋ shas á. ¹⁰ Gwɔmo-nɛ ye ʋn kɔn-se Shir ʋn **yan-Yoos-de o-karamsa** nɛ rɔ co, ye hururʋ ʋt-gaag, ye zɛɛrʋ Yɛso nɔmog rii-yo depe á. ¹¹ **Here** ʋn karma-nɛ ʋn wʋ nɛ nɔmʋrʋ Yɛso ʋr-ar. Ka da-de ye tɔpurʋ Yɛso ɔp-o ʋt-gwɔmo ye muuturʋ wʋ be-ʋr **Biratus**. ¹² Ka hɔ-de **Here** nɛ ʋn **Biratus** nɔmʋrʋ ʋr-nay, n-ga ye ro m-she'et be-ʋr gaan á.

Hun-nɛ zɛɛg a ho Yɛso

(Mati 27:15-26; Mark 15:6-15; Yoha 18:39—19:16)

¹³ **Biratus** mɔrgsʋrʋ Gwɔmo-nɛ ye ʋn kɔn-se Shir ʋn caari-ye nɛ ʋn hun-nɛ nɛ. ¹⁴ Wʋ zɛɛrʋ ye, “Nɔ hantutɛ ka nɛt-wʋ be ʋn de. Nɔ zee wʋ rɔ ʋn egusɛ ʋn hun-nɛ. M-mɔka ʋn me'estɛ wʋ ʋn co nɔ. Komo mɛ hyan wʋ **ʋr-ba'as** nɛ de nɔ zɛɛ á. ¹⁵ Komo **Here** wʋ hyan **ba'as-de** ʋn wʋ á, wʋ hantutɛ wʋ be ʋn na. Ka nɛt-wʋ nɔm rii-yo wɔɔ m-mar á. ¹⁶⁻¹⁷ Remen kaanɛ man rʋ a nomʋ wʋ ʋs-sɔrog, ʋm ho'os wʋ.”

¹⁸ Buug-de ʋn hun-nɛ 'yonsurʋ ʋs-cɔr kang-o gaan, “Hɔ wʋ! Hosundʋ tɛ Barabas!”

¹⁹ (A ʋn ka Barabas remen wʋ hantutɛ ʋr-gun n-mɛ o-bɔ, wʋ hoom komo hun-nɛ.)

²⁰ **Biratus** ro ɔnɔg wʋ ho'os Yɛso, wʋ rurʋ hun-nɛ komo. ²¹ Amba ye 'yonsurʋ ʋs-cɔr, “A kem wʋ! A kem wʋ!”

²² **Biratus** zɛɛrʋ ye atette-o, “Amba, ¿ya ʋn **ba'as-de** wʋ nɔm? Mɛ hyan rii-yo wʋ nɔmɛ yo wɔɔ m-mar á! Man rʋ a nomʋ wʋ ʋs-sɔrog a ho'os wʋ.”

²³ Amba ye doorʋ 'yons ʋs-cɔr n-ton a kem Yɛso, komo ka yan-'yons ʋs-cɔr ye rɛrʋ ʋr-hɔ. ²⁴ Remen kaanɛ **Biratus** zɛɛrʋ, a nɔmɛ Yɛso, yo ye ɔnɛ à. ²⁵ Wʋ hosundurʋ ye wʋ ye ɔnɛ à, wʋ a ka'e remen gun-de wʋ hantɛ o-bɔ à ʋn hoom ʋn hun-nɛ nɛ, komo wʋ yasurʋ ye Yɛso, ye nɔm yo ye ɔnɛ à ʋn wʋ nɛ.

A kamag Yɛso o-kan

(Mati 27:32-44; Mark 15:21-32; Yoha 19:17-27)

²⁶ Karma-nɛ dekurʋ Yɛso ye ruurʋ ʋn wʋ nɛ. Bɔ ye ro m-neke à, ye gonturʋ wʋ ken nɛt-wʋ rwɔuntɛ o-Kireni jin-de ʋn wʋ Simɔn, wʋ rɔ m-cowɔn o-bɔ ʋn ka dak-o. Ye bɔpurʋ wʋ, ye rwo'uru wʋ dek ʋn ka **kan-o**, ʋn jim-ʋr Yɛso.

²⁷ Buug-de ʋn hun-nɛ deɛn dɔrurʋ wʋ, ye ken ne'a-nɛ ye ro n-mɛ ye rɔ ʋs-kan. Ye rɔ m-hogɛ 'wɔn-ʋr Yɛso. ²⁸ Yɛso wakturʋ, wʋ gwɔturʋ ye. Wʋ zɛɛrʋ ye, “Ne'a-nɛ ye o-Urusharima! Nɔ 'wɔn rem re á, amba 'wɔn nɔ rem nɔ, ʋn yakar nɔ nɛ. ²⁹ Mɛ nɔ m-rurɛ hɔ-ʋr rɔn, da-o hun-nɛ he m-zɛɛ, 'Ne'a-nɛ ye kumɛ yakar á, ye bʋm Shir remen ye mat wan-yaar á.’ ³⁰ Qa nɔm da-o hun-nɛ he m-zɛɛ ʋt-haag à 'He'en nɔ tɛ n-ton!' Yɛa zee ʋt-dor, 'Wukɛ tɛ nɔ!’* ³¹ Gɔn ka rii-yo a nom, ʋreɛg hun-nɛ nɔmɔtɛ mɛ kaanɛ, mɛ wʋ rɔ ba **ʋr-ba'as** à, ¿ya nɛ Shir he nomɛ ʋn **ya-ʋr-ba'as**?”

³² Ye ken hun-nɛ ye ʋoor, kap mɔ ʋn ye hyow-nɛ, a ruutɛ ye remen karma-nɛ hoot ye ʋn Yɛso nɛ. ³³ Bɔ ye wɔɔnɛ de ken be-de a m-zɛɛ, *Caar-o ʋr-hi*, ye kamurʋ Yɛso kanɛ

* **Bɔr ʋr-kwɔɔz ʋs-tet:30** 23:30 Hyen komo: Hosɛ 10:8; Hyan 6:16.

o-kan un ka hyow-ne ye ne yoor, wan-gaan so ur-re, wan-gaan so ur-kwanta. ³⁴ Yeso zeeru, "Tato re, soks **ba'as-de** un ye! Ye nap yo ye ro m-nom a."

Ka da-de karma-ne wonguru gund-to un wu o-gwambe.† ³⁵ Hun-ne ro eso ye gut, da-o caari-ye ye un **Yahuda**-ne nome wu ur-ar a. Ye zeeru, "Wu guug ye ken ye, urege wu ro **Kiristi** wu Shir tomne a, wu gu hi un de un wu."[‡]

³⁶ Karma-ne abun ye, nomuru wu ur-ar, ye haaru be-de un wu. Ye tepburu wu ke-mo o-zambo. Ye zeeru,§ ³⁷ "Gu hi un du urege wo ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne wu!"

³⁸ Ye genuru ka gom-to ye kemuru wu to yow yow ur-hi ne: "Ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne wu ka."

³⁹ Wan-gaan be-de un ka hyow-ne ye, ye a kame kane a, ruru Yeso ma-to ba ur-bon: "¿Wo wu ka ro **Kiristi** a? Gu hi un du un te ne!"

⁴⁰ Ka wan-gaan-wu, hururu wu ut-gaag, wu ro m-zee, "¿Wo un gyer un Shir a? A m-swò ur-koob hond hond un wu ne. ⁴¹ De ma na koob-de hond hond o be-ur na, remen a gokste yo depe na a, amba wu, wu nom **ur-ba'as** a." ⁴² Komo wu zeeru Yeso, "Yeso, baks nò ye ne, da-o o he m-muun ut-gwomo ne a!"

⁴³ Yeso shasuru wu, "Um esute wo caane, woa tuw **be-de o-zak** un me ne."

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Mark 15:33-41; Yoha 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ho-ur ro ur-hi, comb-o swoonuru hono o-dak har da-o de shate a. Komo gund-o m-nu o wongse **Pyo-o Shir** a caturu be-ut yoor un hi un de un o.* ⁴⁶ Yeso 'yonsuru us-cor, "Tato re! Um ruste kukt-to re un kom-ut ru!" Bo wu zette kaane a, wu maruru.†

⁴⁷ Sek-wu wu un karma-ne hyanuru yo nome a, wu bomuru Shir, wu ro m-zee, "Nip-o ka net-wu net kashi-wu!"

⁴⁸ Da-o hun-ne ye morge kane a, hyane yo nome a, ye ji'uru o-hur kap. Ye ro un wos un be-de un ye un tuk-mo ut-men. ⁴⁹ Amba kap ye nape Yeso un hi un de un ye a, ye essuru ur-hew ne ye gut, mosse un ne'a-ne ne ye donde wu so o-Gariri a.‡

A jok Yeso

(Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Yoha 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Wu ken net-wu, wu a m-zee **Yusuhu** ko-ya-o-Aramatiya, un dak-o o-Judiya. Kashi un net-wu a m-hoge a, wu ro un 'er-de un haan-mo un gwomo-to Shir. Wu ma ko-caari-wu be-de un sek-ye un den-o Shir, myet un kaane wu dek ma-to un ye, un yo ye nome ne a. ⁵² Wu haaru be-ur **Biratus** wu konuru a ya'as wu u-ur Yeso. ⁵³ Wu dekuru ka u-de, wu yereru un o ken gund-o, wu rusuru un saag-o a bo'e be-de o-ta'ar a, o a ro jokke net a. ⁵⁴ Ho-de ur-Jaw de, **Ho-de ur-Wuwe** ro ma-to un woon.

⁵⁵ Ka ne'a-ne ye, ye donde Yeso so o-Gariri a, nekuru un **Yusuhu** ne. Komo ye hyanuru ka saag-o, be-de a russe u-ur Yeso n-me a. ⁵⁶ Ka da-de ye warguru o-hur, ye zonguru un saw-to m-now mo m-shi'igin ne, remen wur-o Yeso. Ye wuwuru **Ho-de ur-Wuwe**, bo **karamsa**-o zee a.§

Bor ur-kwooz us-nass

Ine-m Yeso

(Mati 28:1-10; Mark 16:1-8; Yoha 20:1-10)

¹ N-sot, n-sot, ho-de o-Rahadi, ka ne'a-ne ye haaru be-de o-saag, ye ro un ka saw-to m-now to ne. ² Ye 'wos a doste ka ta'ar-o, o a hokte ish-o un saag a, ³ Ye cowru n-me, amba ye hyan u-ur Yeso Gos-wu a. ⁴ Ye esuru kane ba un nap un yo ye m-nom a, un gyept-o un yish campo-ne nen yoor un gund-to m-kukar ne woonuru yow yow un ye ne. ⁵ Gyer-o hqoru ye, ka ne'a-ne ye kwukturu n-dak. Ka campo-ne ye zeeru, "¿Yan yo no rotte un hoob-o un wan-hogg be-de un margan-ne? ⁶ Wu ro kon kane a, Shir 'yonsute wu. Baks nò yo wu zee nò da-o wu ro'e o-Gariri a. ⁷ A bopse ya-ur-ba'as **Wa-wu un net** a kem wu o-kan komo ho-ut tet wua ine un hogg ne.*"

⁸ Ka da-de ka ne'a-ne ye baksuru ma-to un wu. ⁹ Ye yaguru be-de o-saag, ye haaru, ye ruru **yan-neke-m Yeso** op o-gaan, un ye ken ye ne kap ka rii-yo. ¹⁰ Ka ne'a-ne ye ka, **Meri** Magudarin, Jonana, un komo **Meri** ne (inu **Yakubu**), un ye ken ne'a-ne ye ne,

† **Bor ur-kwooz us-tet:34** 23:34 Hyen komo: Bng 22:18. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:35** 23:35 Hyen komo: Bng

22:7. § **Bor ur-kwooz us-tet:36** 23:36 Hyen komo: Bng 69:21. * **Bor ur-kwooz us-tet:44-45** 23:44-45 Hyen komo: Rwu 26:31-33. † **Bor ur-kwooz us-tet:46** 23:46 Hyen komo: Bng 31:5. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:49**

23:49 Hyen komo: Ruka 8:2-3. § **Bor ur-kwooz us-tet:56** 23:56 Hyen komo: Rwu 20:10; Kara 5:14. * **Bor ur-kwooz us-nass:7** 24:6-7 Hyen komo: Mati 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mark 8:31; 9:31; 10:33-34; Ruka 9:22; 18:31-33.

rurú **yan-Tòm Yeşo**. ¹¹ Amba **yan-Tòm Yeşo** rọ m-zẹẹ ka yo ka ne'a-ne ye rwọre à ye nap rii-yo ye rọ m-nọm á, komo ye gọks ma-tọ un ye á. ¹² Amba Bitrus inurú wú ruuru o-rek wú haarú be-de o-saag. Wú kakturu, wú hyanuru ka gund-o a yere Yeşo à, amba u-ur Yeşo rọ kọn komo á. Ka da-de wú warguru o-hur, wú rọ us-barag-se un yo nọme à.

*M-ha o-Emmas
(Mark 16:12-13)*

¹³ Ka họ-ur gaan-de **yan-neke-m Yeşo** nen yoor ro m-ha de ken bọ-de a m-zẹẹ o-Emmas à, untun mer-ut ta'oor [kiromita 11] rwuun-mọ o-Urusharima. ¹⁴ Ye rọ ut-orom tọ un rii-yo nọme à. ¹⁵ Bọ ye rọ tep ut-orom à, Yeşo wọonuru yow yow wú rọ m-neke un ye ne. ¹⁶ Ye hyanuru wú, amba ye hoks wú m-nap á. ¹⁷ Yeşo zẹeru ye, "¿Yan yo nọ m-orome, bọ nọ m-neke à?"

Ye esuru, co-us rọ naase. ¹⁸ Wan-gaan-wú a m-zẹẹ Kurepas, cituru wú, "Wọ wú cot ko-hamat kanẹ o-Urusharima, wú nape rii-yo nọme kanẹ un ka họ-tọ á."

¹⁹ Yeşo cituru, "¿Yo ke rii-yo?"

Ye shasuru, "Rii-yo nọme Yeşo ko-ya-o-Nazaret à. Ko-yan-Rworu un Ma-tọ Shir wú ka net-wu, komo Shir ya'ag wú ur-beeb be-de un hun-ne, kap yo wú zee, un yo wú nọme à. ²⁰ Gwomo-ne ye un kọn-se Shir be un te, un ya-o-dak-ne heete wú be-ur **Biratus** a ho, a kamag wú o-kan. ²¹ Komo kanẹ te hwọ ur-hur, wú he rwọ un ya-o-Isra m-posse. A husse tọ ka ma, caane rọ họ-ur atette-de bọ un nọm un kaane. ²² Ye ken ne'a-ne ye, un buug un te rwọ'og te us-barag, ye haag un gas-o ish be-de un saag. ²³ Amba ye hyan u-de un wú á. Ye muunte, ye rọ m-zẹẹ ye hyanag ut-hyangan **yan-tom-ye Shir** rurute ka ne'a-ne ye unze wú rọ un hoog ne. ²⁴ Ye ken ye un buug un te haag un ka saag-o komo ye 'wostẹ bọ ka ne'a-ne ye zee à, amba ye hyan wú á."

²⁵ Ka da-de Yeşo zẹeru ye, "Nọ m-raag ne, komo un ho'os o-wur ne be-de un gọks un kọ yo ke yo yan-Rworu un Ma-tọ Shir zee à! ²⁶ Amba Shir zẹeg **Kiristi** wú sọ ur-kọob de un ka rii-yo, ka da-de wú cowuru un sekemse-mọ un wú." ²⁷ Yeşo rurú ye yo Ma-tọ Shir zee mọsse un wú ne à, wú takuru un yo takurda-o **Mosa** un kap yo yan-Rworu un Ma-tọ Shir ne gene à.

²⁸ Bọ ye wọnte yow yow un ka bọ-de ye rọ m-ha ne à, Yeşo nọmuru sa o zee o-co wú arge. ²⁹ Amba ye muuntu wú jim ye rọ m-zẹẹ, "She'et be un te, họ-ur teeste tet-m mọ m-nọm." Wú haarú wú she'ete un ye ne. ³⁰ Wú she'eturu wú reet rii-yo m-re un ye ne, wú dekurú ur-burqdi, wú huuru de nu-o ur-bon, ka da-de wú caturú de wú yasuru ye. ³¹ Ka da-de yish-ye un ye upsuru, ye napuru, unze Yeşo wú, amba ye do wú m-hyan á. ³² Ye zẹeru hi un de un ye, "A nọmog o-zak deen da-o wú tepsu na un cow à, komo wú rurú na yo Ma-tọ Shir zee à."

³³ Ye inuru da-o gaan, ye warguru o-Urusharima. Kanẹ ye 'wosse **yan-neke-m Yeşo** nen op o-gaan kargute be-ur gaan un ye ken ye ne ³⁴ ye rọ m-zẹẹ, "Nip-o Gọs-wú inute! Simon hyanag wú!"

³⁵ Ka nen yoor-ye, dooru ye m-rure un yo nọme un cow à, komo bọ ye nape wú da-o wú caate ur-burqdi à.

*Yeşo rwunte cas be-de un
yan-neke-mọ un wú*

(Mati 28:16-20; Mark 16:14-18; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

³⁶ Bọ ka nen yoor-ye ro ye m-rure kaane à, kanẹ Gọs-wú un hi un de un wú esuru eso be-de un ye. Wú gassuru ye.

³⁷ Ye hoguru o-gyer, ye zee kọ kukt-o un ko-marimar o. ³⁸ Amba wú zẹeru ye, "¿Remen yan o nọ rotte o-gyer? ¿Remen yan o nọ rotte das das? ³⁹ Gwot nọ kom-ut re un na-us re ne, nọa hyen me wu un hi un de. Ci nọ me, nọ nept, remen kukt-o un ko-marimar rotte tọ wur-o m-ap ut-caar ne á, bọ nọ hyane um rọ à."

⁴⁰ Bọ wú zette kaane, komo wú kuturu ye kom-tọ un wú us-na ne. ⁴¹ Kap un kaane ne ye gọks á, zak-o hoog ye, ut-hyat ne. Wú cituru ye, "¿Nọ un rii-yo m-re ne kanẹ?" ⁴² Ye yasuru wú bek-o o-jan hense. ⁴³ Wú dekurú yo wú ti'uru un hyan-o un ye.

⁴⁴ Ka da-de wú zẹeru ye, "Ka rii-yo um rurú nọ à, yo ro kon da-o um rọ'e un nọ ne à: Kap yo a gene mọsse un me ne à, be-de un **karamsa-o Mosa**, gen-mọ un yan-Rworu un Ma-tọ Shir, un takurda-o un Sep-tọ ur-Bongon ne komo, a shi o-nip."

⁴⁵ Ka da-de wú upsuru ye ur-hur, ye nept ka gen-mọ Shir mọ. Komo wú zẹeru ye, ⁴⁶ "Yo a gene à yo ka: **Kiristi** a sọ ur-kọob, komo wua ine be-de un margan-ne un họ-ur atette-de. ⁴⁷ Komo un jin-de un wú, ka tom-mọ un yage un nọm **ur-ba'as** o m-waktune be-de Shir ne, un soks **ur-ba'as** ne, a rur o hono o-dak kap, ur-takan o-Urusharima. ⁴⁸ Nọ rọ ya-m-su'e un ka rii-yo un hi un nọ. ⁴⁹ Me komo un hi un de man tomtundu nọ kukt-o

Shir, ɔ Tato re ɛsɛ Ƴt-ma à. Amba wasu nɔ n-mɛ o-bɔ har da-ɔ ka kɔkt-o Shir ɔ shoosu nɔ Ƴn bɛɛb-de rwuƳnɛ n-Tɔn Ƴn shir à.”†

A dɛk Yɛso n-Tɔn Ƴn Shir

(Mark 16:19-20; Sɛng 1:9-11)

⁵⁰ Ka da-de wu dɛkuru yɛ, yɛ ruuru o-bɔ Ƴr-hew nɛ ha-mɔ o-Betanya. Kanɛ wu jakɛ kom-to Ƴn wu, wu huuru yɛ nu-ɔ Ƴr-bon. ⁵¹ Da-ɔ wu rɔ yɛ Ƴn ru'e Ƴn nu-ɔ Ƴr-bon à, wu yaguru yɛ. Shir dɛkuru wu n-Tɔn Ƴn shir.‡ ⁵² Yɛ kwukturu, yɛ ya'uru wu m-sɛk, yɛ warguru o-Urusharima. Zak-o hɔɔru yɛ dɛn. ⁵³ Komo yɛ hɔɔru da-ɔ Ƴn yɛ, n-mɛ Ƴn **Pyo-ɔ Shir**, yɛ rɔ Ƴn bɔngɔn-de Shir.

---

† **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-nass:49** 24:49 Hyen komo: Sɛng 1:4. ‡ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-nass:51** 24:50-51 Hyen komo: Sɛng 1:9-11.

Takurda-o Yohana

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zantɛ 1:1-18

Yohana Wa-m-Yo'os un hun-nɛ m-hɔ un yan-dor Yeso nɛ wu ur-takan 1:19-51

Senge-m Yeso n-mɛ un hun-nɛ yɛ o-Gariri 2:1—12:50

Hɔ-tɔ ur-kɔm yow yow o-Urusharima nɛ 13:1—19:42

M-inɛ ut-marimar un rwuun-mɔ un Wan-Koyan nɛ cas 20:1-31

Ma-tɔ ur-kɔm: Mɔ ken rwuun-mɔ cas mɔ un Wan-Koyan n-mɛ o-Gariri 21:1-25

Gom-ur waragte net

¹ Cin da-de ur-takan Gom-ur ro kon. Ka Gom-de nɛ de ro mɔsɛ un Shir nɛ. Ka Gom-de komo de rɔ Shir. ² Wu rɔ mɔsɛ un Shir nɛ cin ur-takan.

³ Un ka Gom-de, Shir nomtɛ koyan. Shir rɔ un nom yon ken rii-yo ba un wu á. ⁴ Wu wu rɔ wan-hoog, wu ya'e kɔ yo ke rii-yo hoog à. Ka hoog-o nɛ, cecas-mɔ un hun-nɛ mɔ. ⁵ Mɔ rɔ yɛ m-dosse o-comb. Mɔ rɔ cecas-mɔ un hun-nɛ. Ká comb-o hoks mɔ un ká cecas-mɔ á.*

⁶ Wu ken net-wu ro kon wu Shir tomnɛ à, wu a m-aag **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-nɛ m-hɔ** à.† ⁷ Wu un haan wu rurutɛ hun-nɛ un su'e un ká wa-m-cecas-wu, remen kɔ wu ke net-wu, wu sheret be-de un ka wa-m-cecas-wu. ⁸ Yanze **Yohana** wu rɔ ka wa-m-cecas-wu á. Wu un haan remen wu suute ma-tɔ un ka wa-m-cecas-wu. ⁹ Ka cecas-mɔ mɔ o-nip, mɔ carakɛ kɔ wu ke net-wu à, mɔ mɔ rɔ m-neknɛ n-mɛ un hono o-dak.

¹⁰ Wu cowontɛ n-mɛ un hono o-dak o wu nomɛ à, amba hon dak un nap un wu nɛ á. ¹¹ Wu un haan be-de un hun-nɛ yɛ un wu, amba ka hun-nɛ yɛ 'yarɔ wu. ¹² Amba yɛ ken yɛ gokstɛ wu. Yɛ shereɔ hi un de un yɛ be-de un wu. Bɔn yɛ gokstɛ wu à, wu ya'ag yɛ o-cow, yɛ waragte yakar-yɛ Shir. ¹³ A ja'astɛ yɛ m-mat. Yanze mat-o un campɔ un ne'a-nɛ, kɔ mat-o un cɔn-mɔ un campɔ á. Ay, mat-o un Shir o, wu muute yɛ yakar-yɛ un wu á.

¹⁴ Ka Gom-de waragte net har wu she'eturɔ be un na. A hyanag seps-mɔ un wu, seps-mɔ un wu komo un hon mɔ wan-gaan mɔ cot, wu rwuunɛ be-de o-Tato shiishɛ m-yar o-nip nɛ á.

¹⁵ Wu wu **Yohana** rwore ma-tɔ un wu. Wu 'yonsuru us-cɔr. Wu zee, "Wu wu um ruru nɔ ma-tɔ un wu, wu um zee, 'Wu rɔn n-jim un de à, amba wu aragte mɛ. Cin n-ga nɛ ma wu ro kon, cin ba a un makt mɛ.' " ¹⁶ Be-de un moor-tɔ un yar-mɔ un wu o wu huɔ na nu-o so-o bim-o-bim. ¹⁷ Un kom-ut **Mosa** a ya'asunde o-karamsa, amba m-yar o-nip nɛ, be-ur Yeso **Kiristi** a ya'asunde na mɔ. ¹⁸ Yatt net-wu take hyan un Shir cas á, sɛ Wà un wu ur-mat un hon-de un wu. Wu rɔ ragaan un Shir nɛ. Wu rɔ tara un kom-o ur-rɛ de Shir à, wu ruru na bɔ Shir rɔ à.

Yohana Wa-m-Yo'os un

hun-nɛ m-hɔ suute Yeso

(Mati 3:1-12; Mark 1:1-8; Ruka 3:1-18)

¹⁹ Swɔ-ɔs **Yohana** se ka, da-o sek-yɛ be-de un **Yahuda**-nɛ, yɛ o-Urusharima tomɛ yan-**Cɔw un kon-se Shir un Rewi**-nɛ nɛ á. Yɛ he yɛ cit un **Yohana**, "¿Wɔ rɔ wan?" ²⁰ **Yohana** yage yɛ m-ruru á. Wu rwuunɛ yɛ cas, wu zee, "Mɛ wu rɔ **Kiristi** á."§

²¹ Tɔ, yɛ cituru wu, "¿Wɔ rɔ wa? ¿Wɔ **Ereja** wu?"

Wu zɛru, "Ay."

Yɛ zɛru wu, "¿Wɔ wu rɔ ka **wan-rwor un Ma-tɔ Shir** wu, wu Shir zɛ wu 'yonsundu tɛ untun **Mosa**?"

Wu dooru m-zɛɛ, "Ay."

²² Yɛ zɛru wu, "Tɔ, ¿ruru tɛ wɔ rɔ wa nɛ? Ruru tɛ remen tɛ rurutɛ hun-nɛ yɛ tomnɛ tɛ à, ¿ya wɔ m-zɛɛ un hi un du?"

²³ **Yohana** zɛru yɛ, "Mɛ wu rɔ ro-wan-eeg o un hun-nɛ o-dákár, wu **Ishayawan-Rwor un Ma-tɔ Shir** rwore ma-tɔ un wu à. **Ishaya** rɔ m-zɛɛ, 'Zongu nɔ remen haan-m Yawe.*"

* **Bɔr-o gaan:5** 1:5 Kɔ: Comb-o hoks m-ryomos ka cecas-mɔ á. † **Bɔr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Mati 3:1; Mark 1:4; Ruka 3:1-2. ‡ **Bɔr-o gaan:20** 1:20 Wu Shir daagne à. § **Bɔr-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Mara 4:5; Kara 18:15-18. * **Bɔr-o gaan:23** 1:23 Hyen komo: Isha 40:3 (ut-Girik).

²⁴ Ka ye a tomè ye he, ye cit ùn **Yohana** à, ye rɔ mɔsse ùn **Parisa**-ne ne.

²⁵ Ye zɛɛrù wù, “¿Yan yo wɔtte ùn yo'os ùn hun-ne n-te m-hɔ, wɔ **Ereja** á, wɔ rɔ ne **Kiristi** á, ¿wɔ ne ko-wan-rwɔr ùn **Ma-tɔ Shir** á?”

²⁶ **Yohana** zɛɛrù ye, “Mɛ nɔ de m-yo'os m-hɔ m-hɔ. Wù ken rɔ ge be ùn nɔ, wù nɔ nape ùn wù ne á. ²⁷ Mɛ ùn ba wù m-wɔɔn be ùn nɔ. Mɛ bo'os ùm us ka'ante-tɔ ùn wù á.”

²⁸ Tɔ ka tɔ ùn kɔr ùn be-de hun-ne rɔ m-aag o-Betanya, ɔ rɔ pesto-de sɔ ùn hɔran-de ùn Rɔɔg-o o-Joda à, be-de **Yohana** ro ùn yo'os ùn hun-ne n-te m-hɔ à.

Yeso Ca-yo Shir yo

²⁹ Bɔ ish gestɛ à, **Yohana** hyanburù Yeso rɔ m-nekne be-de ùn wù. Wù zɛɛrù, “Gwɔt nɔ **Ca-yo Shir** yo deke **ba'as-tɔ** ùn hono o-dak à! ³⁰ Wù wù ùm zɛɛ nɔ wù ken wù rɔɔn n-jim ùn de. Wù ùm zɛɛ nɔ wù rɔ Wan-co re à, remen wù ro kon hono o-dak cin ba a ro makt mɛ. ³¹ Mɛ ùn hi ùn de, m-beerte wù, amba rii-yo rwo'e ùm haante yo'os ùn hun-ne m-hɔ à yo rɔ remen a rwuntutɛ wù cas be-de ùn **Isra**-ne.”

³² Ka da-o **Yohana** nɔmù se ka swɔ-se, wù zee: “Ùm hyanag o-Kukt m-kergunde rwùun-mɔ n-tɔn ùntun o-gorop ɔ cirurù ùn wù. ³³ Mɛ roa nep wù á, se de untu ka wù tomnu mɛ ùm yo'os hun-ne m-hɔ rurù mɛ à, ‘Ka wù o hyane Kukt-o kergunte ɔ cirurù ùn wù à, wù he yo'os ùn hun-ne ùn **Kukt-o Shir**.’ ³⁴ Ùm hyanag komo ùm nomoste sùte, wù ka wù rɔ **Wà-wù Shir**.”

Yan-neke-m Yeso

ye wù ba'e m-daag cas cas à

³⁵ Bɔ ish gestɛ à, **Yohana** rɔ ge ùn yan-neke-mɔ ùn wù ne nen yoor. ³⁶ Bɔ Yeso ro m-arag à, **Yohana** ma'asurù wù m-gwɔtbe. Wù zɛɛrù ye, “Gwɔtbe nɔ **Ca-yo Shir**!”

³⁷ Bɔ ka yan-neke-mɔ ùn wù ne nen yoor, hogute ma-tɔ ùn wù à, ye dorurù Yeso n-jim n-jim. ³⁸ Yeso byandurù us-ajima ne, wù hyanurù ka yan-neke-m **Yohana** ye nen yoor-ye rɔ wù m-dɔnd. Wù citurù ye, wù zee, “¿Ya nɔ cɔne ɔ?”

Ye zɛɛrù wù, “Wa-us-Nap, ¿kenɛ ɔ o rɔ ur-she'et?”

³⁹ Wù zɛɛrù ye, “Dɔnd nɔ mɛ. Man kute nɔ be-de ùm rɔ à.” Ùn ká da-o ne kwɔm-us nass-se se m-rim, ye argu wù m-dɔre, ye wɔɔrù be-de wù ro ur-she'et à. Ye busurù taas ur-hɔ ùn wù ne.

⁴⁰ Andarawus, heno Simɔn Bitrus ne, wan-gaan-wù be-de ùn ká campo-ne ye hoge rii-yo **Yohana** ro m-rwɔr ye, dorute Yeso à. ⁴¹ Andarawus nekurù, wù rurù sek-wù ùn wù Simɔn Bitrus. Wù zee, “Caane, te hyanag **Mesaya**,” (Ka gom-de, de a m-zɛɛ **Kiristi**). ⁴² Andarawus wooturù Bitrus be-ur Yeso. Yeso gwɔturù Bitrus, wù zɛɛrù wù, “Wɔ wù rɔ Simɔn wà **Yohana**, amba a eeg wɔ Kepas.” (Gaan-tɔ ùn jin-ur Bitrus ne *ur-Ta'ar*.)

Pirip ne ùn Nataniyar

⁴³ Bɔ ish gestɛ à, Yeso ro ùn ma-tɔ m-ha raag-o o-Gariri. Wù hyanurù Pirip, wù zɛɛrù Pirip, “Haan, o dorù mɛ.”

⁴⁴ Pirip ko-wan-bɔ-o o-Besayada wù. Ye ro bɔ-o gaan Andarawus ne, Bitrus ne. ⁴⁵ Pirip haarù rurɛ ùn Nataniyar. Wù zɛɛrù, “Te hyanag wù, wù **Mosa** ùn **yan-Rwɔr ùn Ma-tɔ Shir** ne gene ma-tɔ ùn wù à. Wù rɔ Yeso wà **Yusuhu**, ko-ya-o-Nazaret.”

⁴⁶ Nataniyar zɛɛrù Pirip, “¿Kashi ùn rii a rwùun ùn bɔ-o o-Nazaret?”

Pirip zɛɛrù “Haan, o gut ùn hi ùn du.”

⁴⁷ Ye neknurù. Ye wɔɔnurù be-ur Yeso. Da-o Yeso hyane Nataniyar rɔ m-wɔɔn be-de ùn wù à, wù zɛɛrù, “Nataniyar, ko-**Isra**-wù o-nip wù ka, wù take raks ùn net á.”

⁴⁸ Nataniyar zɛɛrù wù, “Wuuu, ¿kenɛ o nape mɛ?”

Yeso zɛɛrù wù, “Rii-yo Pirip agante wɔ, ùm hyeneste wɔ, da-o o ro ùn 'wun-de o-rum à.”

⁴⁹ Nataniyar zɛɛrù wù, “Wa-us-Nap, wɔ wù rɔ **Wà-wù Shir**, ko-Gwɔmo-wù ùn dak-o o-**Isra**.”

⁵⁰ Yeso zɛɛrù wù, “¿Remen ùm zɛɛ ùm hyanag wɔ ùn 'wun-de o-rum, ɔ o sherte ka bɔ-se ne? Ùm rurute wɔ wɔa hyen hyat-tɔ jiishe tɔ ka ut-mɔɔr à.” ⁵¹ Komo wù zɛɛrù ye, “Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, nɔa hyen a tikste Tɔn-o Shir, **yan-tɔm-ye Shir** ye rɔ m-kergende, ye rɔ m-da n-tɔn ùn **Wà-wù ùn net**.”§

Bɔr-ùs yoor

Ma-tɔ ur-ge ùn bɔ-o o-Kana

† **Bɔr-o gaan:41** 1:41 Wù Shir daagne à ùn rem-de ut-Ibra. ‡ **Bɔr-o gaan:41** 1:41 Wù Shir daagne à, wù waragte wan-bees ùn hun-ne. § **Bɔr-o gaan:51** 1:51 Hyen komo: Taka 28:12.

1 Bø a rewute ho-ut yoor à, ho-ur atette-de, a gak ur-ge o-Kana un dak-o o-Gariri. Reksute inu-o Yeso ro kane. 2 A bandte Yeso un yan-neke-mo un wu ne un ka ge-de. 3 Bø ye woobute à, modi-mo, ye ro m-swø à, ye swøoru mo, mo kenduru. Bø mo kendute à, inu-o Yeso haaru be-de un wu, wu zeeru, "Ka modi-mo o-biki mo teeste. Yett m-modi komo ne á."

4 Yeso zeeru wu, "Inu, zy na nu'usu wo un me ne? Da-o re, o ungo wo á."

5 Inu Yeso haaru be-de un ya-m-senge-mo ur-ge, wu ruru ye, "Ko yo ke rii-yo Yeso zee no, no nom, nom no yo."

6 Kane ne, **Yahuda**-ne esste tur-ut cind-to a shabe ut-ta'ar à. To ye rotte ut-sapt bo **karamsa**-o zee à. Ka tur-to ko o ke ro m-re ut-dede ur-kwooz [20] ha-mo ur-kwooz ut-op [30].

7 Yeso zeeru ya-m-senge, "Doorunde no m-ho, no shoos ka tur-to." Ye doorunduru m-ho. Ye shoosuru to un ish un ish.

8 Ka da-de ne Yeso zeeru ye, "Iib no ka ho-mo, no heete gos-wu, wu ur-ge." Ye iburu m-ho, ye heeturu gos-wu wu ur-ge. 9 Ka gos-wu, wu ur-ge wu swøoru ka ho-mo, mo warge m-modi à. Wu hyanuru ka modi-mo jiište mo ur-takan m-rwuun. Wu napu ne be-de ka ho-mo rwuune á. Amba ka ya-m-guw-ye, ye ibne ka ho-mo à ye nepse. Wu agnuru wu a gege ur-ge à. 10 Wu zeeru wu, "Ko wu ke net-wu de wu ro un rwunte un modi-mo m-remem ur-takan. Da-o hamat-ne suse ye ciks, wu busturu un mo ba m-rwuun kyak, amba wo ne, o essunduru ka mo jiište à se m-moka o hante mo."

11 To ka to ro hyat-to ur-takan, to Yeso nome o-Kana o un dak-o o-Gariri à. O wu rwuntute seps-mo un wu, yan-neke-mo un wu sheret un wu. 12 Bø ye caagute be-de ur-ge à, wu arguru m-neke bo-o o-Kapanahum un inu un wu ne, un hen-ne ye un wu ne, un yan-neke-mo un wu ne. Ye rewuru ut-ho ka co-se ne hiin.*

Yeso yanag ya-ut-baab un Pyo-o Shir
(Mati 21:12-13; Mark 11:15-17; Ruka 19:45-46)

13 **Biki-o m-Pas**† o un **Yahuda**-ne o ro yow yow, Yeso nekuru o-Urusharima.‡ 14 Bø wu woobute o-Urusharima à, wu cowuru un **Pyo-o Shir**. Wu oss yan-baab-to un na, un ca-ne, un tantabara-ne. Komo wu hyanuru yan-shas-o un hwor ur-she'et tara tara. 15 Yeso gaaru rak-yo o-hu, wu yanuru kap mo un ye un **Pyo-o Shir** un ca-ye un ye ne, un na-ye un ye ne. Wu cakarsuru hwor-ye un ya-o-shas. Wu tuturu tebur-to un ye. 16 Wu zeeru yan-baab-to un tantabara, "Dos no saw-ut no, no ruut to m-moka m-moka. No muut hur-o Tato re be-de ut-baab á!"

17 Yan-neke-m Yeso baksuru unze gensu to ro rem **Kiristi** be-de un Ma-to Shir unze, "Shir, me m-hoge un reeb-o un hur-o ru deen."§

18 Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne shasuru wu, ye zee, "To, zto ke hyat-to to o he te m-kute, te nept unze Shir-ye zee wo o nom ka rem-se?"

19 Yeso shasuru, wu zeeru ye, "Hees no ka **Pyo-o Shir** o, ho-ut tet man 'yons o.*"

20 Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne zeeru, "Se da-o a nome us-hak kwgoz-ut yoor us-cind [46] à, a un ma-to un o, zo o he m-zee un ya ne woa 'yons o un ho-ut tet?"

21 Ye napu ne ma-to Yeso rotte á. Amba da-o Yeso tane **Pyo-o Shir** à, wur-o un wu wu rotte ut-ma. 22 Remen kaane da-de a 'yonse wu ut-marimar à, yan-neke-mo un wu baksuru unze wu zee kaane. Ye sheruru un Ma-to Shir ne to a gene à un ma-ut Yeso ne to wu rure ye à.

23 To, da-o wu ro'e o-Urusharima à, da-o un **Biki-o m-Pas**, hun-ne deen sheruru un jin-de un wu remen ye hyanag rem-se ut-hyat se wu ro m-nom à. 24 Wu ne un hi un de un wu, Yeso, wu ho'os o-wur un ye ne á, remen wu nepste hur-de un ko wu ke net-wu. 25 Yanze se a ruru te wu bo hur-de un net ro á. Wu nepste bo hur-de un hun-ne ro à.

Bør-qs tet

Yeso un Nekodimu ne

1 Wu ken ko-caari-wu ro kon be-de un **Yahuda**-ne, wu ro un kur-de un **Parisa**-ne à, a wu m-zee Nekodimu. 2 Wu wu ha'e be-ur Yeso m-tet. Wu zeeru Yeso, "Wa-us-Nap, te nepste, wo un rwuun be-de Shir, o yoosute hun-ne Ma-to Shir, remen yatt-wu he hoks-m nom un rem-se ut-hyat bo o ro se m-nom á, se de wu ro mosse un Shir ne à."

* **Bør-qs yoor:12** 2:12 Hyen komo: Mati 4:13. † **Bør-qs yoor:13** 2:13 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. ‡ **Bør-qs yoor:13** 2:13 Hyen komo: Rwu 12:1-27. § **Bør-qs yoor:17** 2:17 Hyen komo: Bong 69:9. * **Bør-qs yoor:19** 2:19 Hyen komo: Mati 26:61; 27:40; Mark 14:58; 15:29.

³ Yeso shasurú wú, “Mê wõ m-rurê o-nip, o hogute. Ün ya a ja’astê mat ün net á, wú hyen gwomo-tõ Shir á.”

⁴ Nekõdimu zeerú, “¿Re ka ma-tõ he m-nome, a ja’astê net m-mat wú mongse à? ¿Wú hoks m-warag ün men-üt inu ün wú, wú ja’astê wú m-mat?”

⁵ Yeso zeerú wú, “Mê wõ m-rurê o-nip. Ün ba a makt net mat-õ m-hõ o-Kukt ne á, wú rott cõw-yo wú hette m-cõw ün gwomo-tõ Shir á. ⁶ Net-wú a mate ün wur-õ ün ne’a ün campõ ne à, net-wú temb. Amba Kukt-o rõ m-mat o-kukt. ⁷ Remen kaanê taase o hyen hyat-tõ ün zettê wõ kaanê á, ‘Sê a ja’astê mat-o ru.’ ⁸ Yo-m rõ m-hur be-de mõ cõnê à. Wõ m-hõge ras-õ ün mõ temb, amba wõ nap be-de mõ rwuunê á, yaguntê o nept be-de mõ rõ m-ha à. Kaanê õ komo be-de ün kap net-wú **Kukt-o Shir** ja’astê mat-õ ün wú à.”

⁹ Nekõdimu shasurú, wú zeerú, “Tõ ka ma-tõ, ¿re õ tõ he m-nome?”

¹⁰ Yeso shasurú wú, “Wõ wú rõ m-yoose ün **Isra**-nê à, tõ ka ma-tõ komo, ¿wõ nap ün tõ nê á? ¹¹ Mê wõ m-rurê o-nip. Sê rii-yo tẽ nape à, ün yo tẽ hyanê nê à, yo yo tẽ nõ m-rurê ün ma-tõ ün yo. Nõ nê, nõ m-gõks ün rii-yo tẽ nõ m-rurê á. ¹² ¿Re õ ün ya? Mê nõ m-rurê rem-se rõ n-dak à, nõ gõks ma-tõ ün se á. Yaguntê rem-se rõ ün Tõn-õ shir á, se se ün he nõ m-rurê ma-tõ ün se, nõ gokstê? ¹³ Yatt-wú takê m-da n-Tõn ün shir á, wú hyenet bõ ka rem-se n-Tõn se rõ á, sê mê **Wà-wú ün net**, wú Shir tõmnê à. ¹⁴ Bõ **Mosa** jakse hwo-yo o-kwõm n-tõn o-ce n-tẽ o-dákár à,* sê a jakstê mê **Wà-wú ün net** kaanê n-tõn. ¹⁵ Yea jaks mê n-tõn o-kan, remen kap wú shere hur-de ün wú be ün de à, wú kumut hoõg-mõ ba m-ta.

¹⁶ “Remen was-mõ Shir wassê ün hõno o-dak nê à, õ hantê wú tõmontê mat-de ün Wà ün wú wan-gaan cot. Wú ün nõm kaanê, remen bõ ün net-wú shere hur-de ün wú be-de ün wú à, taase wú sabre, amba wú kumut hoõg-mõ ba m-ta. ¹⁷ Shir ün tõmõn Wà ün wú hõno o-dak, remen wú piishitê hun-nê üt-ma á, amba remen hun-nê possutê hõ-de ün piish üt-ma ün bõ-yo ün wú. ¹⁸ Kap bõ ün net-wú shere hur-de ün wú ün **Wà-wú Shir** á, a piishi wú üt-ma á. Amba wú shere hur-de ün wú ün **Wà-wú Shir** á, a regusutê a komstê wú piishê üt-ma õ ka, remen wú sher hur-de ün wú ün **Wà-wú Shir** wangaan cot á. ¹⁹ Ká piish-de üt-ma de de ká: Cecas-mõ Shir cõwõntê ün hõno o-dak, amba hun-nê yagurú m-was ün ka cecas-mõ nê. Yê jiishitê m-cõn o-comb, remen rem-se yê rõ m-nõm á, rem-ús yõ-se se. ²⁰ Kap wú rõ m-nõm ün rem-ús yõ-se à, wan-yagê tõ m-cecas wú. Wan-yagê tõ m-cecas nê, wú rõ m-ës m-ha be-de m-cecas á, ün taase **ba’as-tõ** ün wú rwuun cas, hun-nê hyen tõ. ²¹ Wú rõ m-nõm ün rii-yo Shir cõnê à, wú rõ m-ma’as m-ha be-de m-cecas, remen a rwuntutê rem-se ün wú us-sõ-se cas. Da-õ wú ro be-de m-cecas, hun-nê a nep ünze ün gwõ-õ Shir õ wú nomtê se.”

Yeso ün Yohana Wa-m-Yo’os ün hun-nê m-hõ

²² Bõ Yeso komtê üt-ma ün Nekõdimu nê à, wú argurú m-ha ün dak-õ o-Judiya ün yan-nekê-mõ ün wú nê. Wú she’etundurú ka cõ se nê yan-hõ hiin, wú rõ m-yo’os ün hun-nê n-mê m-hõ. ²³ Ün ka da-õ **Yohana** ro m-yo’os ün hun-nê m-hõ ün de ken be-de de hun-nê rõ m-aag o-Enõn à yow yow ün bõ-õ o-Sarim nê. Wú rõ ün yo’os ün hun-nê ün Rõõg-õ o-Joda remen hõ-m rõ kõn ka cõ-se nê deen mõ bõ’õse yo’os ün hun-nê à. Hun-nê ma’asurú m-ha kánê, a ro yê m-yo’os. ²⁴ (Yo ka ün kor rii-yo a ke’et **Yohana** o-kur õ m-ke’et.)† ²⁵ Tõ, ma-üt sunurú yan-nekê-m **Yohana** ün wú ken ko-**Yahuda**-wú nê, ma-tõ ün so’os us-rem bõ **karamsa**-o zêe à. ²⁶ Yan-nekê-m **Yohana** haarú be-ur **Yohana**. Yê zeerú wú, “Wa-ús-Nap, tẽ ün haan, tẽ rurutú wõ ka net-wú, wú nõ rottê pesto-de o-Joda à, wú o rurú tẽ ma-tõ ün wú à, wú ka ün yo’os ün hun-nê n-tẽ m-hõ. Hun-nê deen yê rõ m-ha be-de ün wú.”

²⁷ **Yohana** shasurú, “Yatt net-wú he kum ün rii á, sê yo Shir ya’anú wú rwuun-mõ n-Tõn à. ²⁸ Nõ ün hi ün nõ yan-swo-ús re yê, remen ün zeeg, ‘Mê wú rõ **Kiristi** á, amba a ün tõmõn mê ün ja’astê wú o-cõw.’‡ ²⁹ Be-de ün biki-õ ur-ge, wa-ur-ge-wú rõ wan-ne’a ün wú. Ko-nay-wú ün wa-ur-ge-wú haanê biki-õ ur-ge à wú rõ m-wasê temb wú hogutê cõr-õ ün wa-ur-ge. Komo men-tõ ün wú rõ yaw yaw wú hõgê wa-ur-ge tepertê. Kaanê õ ka men-üt re shiê m-yeyaw. ³⁰ Wú nê, gakte-mõ wú waragê gos-wú, mê nê gakte-mõ ün waragê rek-wú.”

³¹ “Wú rwuunê n-Tõn à, wú jiishê üt-gõs kap. Bõ ün wú rwuunê n-dak à ko-ya-n-dak-wú, rem-se rõ n-dak á, se se wú rõ m-rwõr. Amba wú rwuunê n-Tõn à, ³² wú rõ m-rwõr ün ma-tõ ün ka rem-se wú hyanê n-Tõn à, ün yo wú hogne nê à. Yatt-wú gokse nê ka ma-tõ á. ³³ Wú gokse nê ma-tõ ün wú à, wú ka estê Shir nip-õ. ³⁴ Wú Shir tõmnê à, Ma-tõ

* **Bõr-ús tet:14** 3:14 Hyen komo: Qõg 21:9. † **Bõr-ús tet:24** 3:24 Hyen komo: Mati 14:3; Mark 6:17; Ruka 3:19-20.

‡ **Bõr-ús tet:28** 3:28 Hyen komo: Yoha 1:20.

Shir tɔ wʉ rɔ m-rwɔr, remen Shir rɔ wʉ m-'ya ʉn Kʉkt-ɔ ʉn wʉ ba ʉr-me'et. ³⁵ Tato-o waste ʉn Wà ʉn wʉ nɛ. Wʉ bɔpsʉtɛ wʉ kɔ yo ke rii-yo ʉn kom-tɔ ʉn wʉ. ³⁶ Wʉ shere hur-de ʉn wʉ ʉn **Wà-wʉ Shir** à, wʉa kum hoog-ɔ Shir ɔ ba m-ta. Yɛ nɔmɛ nɛ o-dɔrɔtte ʉn ka Wà-wʉ nɛ á, yɛa hyen hoog á, ryaab-se Shir rɔ be-de ʉn yɛ."

Bɔr-ʉs nass

Yɛso ʉn ne'a-wʉ ʉn ko-Samariya-nɛ

¹⁻³ **Parisa**-nɛ hogʉtɛ wʉ rɔ m-kum ʉn hun-nɛ yan-dor komo wʉ rɔ m-yo'os ʉn hun-nɛ n-tɛ m-hɔ, argɛ **Yohana**. (Myet ʉn kaanɛ nɛ, Yɛso wʉ yo'os yɛ m-hɔ ʉn hi ʉn de ʉn wʉ á, yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ yɛ). Bɔ Yɛso hogʉtɛ yo hun-nɛ rɔ m-rwɔr à, wʉ yaguru dak-ɔ o-Judiya, wʉ warguru dak-ɔ o-Gariri ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ.

⁴ Sɛ wʉ dɔrɔttɛ cɔw-yo caatɛ dak-ɔ o-**Samariya** à. ⁵ Bɔ wʉ woote ʉn ɔ ken bɔ-ɔ ɔ a m-zɛɛ o-Sɛkar ʉn dak-ɔ o-**Samariya** à, yow yow ʉn ma-de ʉn dak-ɔ **Yakubu** nɛ, ɔ wʉ ya'asɛ wà ʉn wʉ **Yusuhu** à, ⁶⁻⁸ kánɛ du-ʉr rowɛ de ma **Yakubu**. Yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ haaru ɔ ʉn rii-yo m-rɛ o-bɔ. Bɔ hew-ʉr bo'ostɛ Yɛso à, wʉ she'eturu n-riib ʉr-du, n-noonhɔ, hɔ-ʉr ro ʉr-hi gɛ. Da-de wʉ ro kanɛ tara à, sɛ wʉ ken ne'a-wʉ ko-**Samariya**, wʉ wɔɔnuru o-tur nɛ. Wʉ haantɛ iib m-hɔ. Yɛso zɛɛru ka ne'a-wʉ, "Ya mɛ m-hɔ ʉm sʉ."

⁹ Ká ne'a-wʉ zɛɛru, "¿Ya mɔssʉ na cen na, wottɛ mɛ ʉn kɔn-se ʉn hɔ-mɔ m-swɔ? Wɔ ko-**Yahuda**-wʉ, mɛ nɛ ko-**Samariya**-wʉ." (Ka ne'a-wʉ zɛɛg Yɛso kaanɛ remen **Samariya**-nɛ yɛ rɔ m-mosɛ ʉt-kom ʉn **Yahuda**-nɛ á.)[†]

¹⁰ Yɛso zɛɛru ka ne'a-wʉ, "Wɔ ro nakɛ yar-mɔ Shir, ʉn wʉ wʉ tɔmnɛ nɛ à, o roa cit ka wʉ rɔ wɔ ʉs-kɔn o 'ye wʉ m-hɔ wʉ sʉ à, wʉ roa 'ye wɔ nɛ hɔ-mɔ ʉn hoog o sʉ."

¹¹ Ka ne'a-wʉ zɛɛru wʉ, "Gos-wʉ, wott rii-ɔ m-iib m-hɔ á, du-de ka nɛ ʉr-duw nɛ. ¿Ke nɛ ɔ o he kum ʉn ká hɔ-mɔ mɔ rɔ ʉn ya'ʉ ʉn hoog á, mɔ o he mɛ m-'ya ʉm sʉtt? ¹² ¿Wɔ ʉn jiish ɔ tato na **Yakubu**, wʉ ʉbʉ na ka du-de, yakar-yɛ ʉn wʉ sʉ, komo ʉn gut-tɔ ʉn wʉ nɛ kap tɔ sʉ?"

¹³ Yɛso zɛɛru ka ne'a-wʉ, "Bɔn nɛt-wʉ rɔ m-swɔ ʉn ka du-de à, wʉa do m-hogɛ o-**swɔot** komo. ¹⁴ Amba nɛt-wʉ he m-swɔ hɔ-mɔ ʉm he wʉ m-'ya à, wʉa do m-hogɛ o-**swɔot** á, har da-ɔ ba m-ta. Remen hɔ-mɔ ʉm he wʉ m-'ya à, mɔa warag ʉntʉn yish-tɔ m-hɔ ʉn mɛn-tɔ ʉn wʉ. Mɔa 'ye wʉ hoog-mɔ ba m-ta."

¹⁵ Ka ne'a-wʉ zɛɛru, "Gos-wʉ, 'ya mɛ ka hɔ-mɔ ʉm sʉ ʉn taase ʉm ma'as m-hogɛ o-**swɔot**, ʉm ma'as m-haan iib m-hɔ."

¹⁶ Yɛso zɛɛru wʉ, "Ha o agan campo ru, nɔ haan."

¹⁷ Ká ne'a-wʉ zɛɛru Yɛso, "Mett campo á."

Yɛso zɛɛru wʉ, "O rwɔrɔg ɔ Shir, ¹⁸ remen campo-nɛ taan gaag wɔ, ka wʉ o rɔttɛ nɛ m-mɔka o-hur à campo ru wʉ o-jip wʉ á."

¹⁹ Ka ne'a-wʉ zɛɛru Yɛso, "Gos-wʉ, ʉm nak m-mɔka wɔ ko-**wan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** o rɔ. ²⁰ ʉn ka haag-ɔ, tat-nɛ tɛ nɛ ro m-nomɛ Shir m-guw. Amba nɔ nɛ, **Yahuda**-nɛ nɔ zɛɛ, ʉdɛpɛ a nomɛ Shir m-guw kánɛ á, sɛ o-Urusharima."

²¹ Yɛso zɛɛru wʉ, "Ne'a, goks ma-ʉt re, da-o roon, ɔ attɛ a do nomɛ ʉn Shir m-guw ʉn ka haag-ɔ á, kɔ nɛ o-Urusharima á. ²² Nɔ **Samariya**-nɛ, nɔ nap Shir yɛ nɔ m-nomɛ m-guw á. Tɛ nɛ, **Yahuda**-nɛ tɛ nepstɛ Shir yɛ tɛ m-nomɛ m-guw á, remen cɔw-yo ʉn gwʉ be-de ʉn **Yahuda**-nɛ ɔ yo rwʉʉnɛ. ²³ Amba da-o roon, kɔ m-mɔka ma ɔ nomostɛ, da-ɔ a hettɛ nomɛ ʉn Shir m-guw bɔ **Kʉkt-ɔ Shir** dɔrɔttɛ á, komo ʉn bu-yo ʉn nip-ɔ Shir. Remen gon ka hun-nɛ yɛ, yɛ he nomɛ ʉn Shir m-guw o-nip nɛ m-nɛ o-Kʉkt á, gon ʉn yɛ Shir o-Tato cɔnɛ yɛ nomɛ wʉ m-guw. ²⁴ Shir Kʉkt-ɔ. Kap bɔ ʉn wʉ rɔ wʉ m-nomɛ m-guw á, sɛ wʉ nomɔ wʉ m-guw ʉn kʉkt-ɔ o-nip nɛ."

²⁵ Ka ne'a-wʉ zɛɛru Yɛso, "ʉm nepstɛ **Mesaya** rɔon, da-ɔ wʉ wɔɔnɛ, wʉa ruru na kɔ yo ke rii-yo kap."

²⁶ Yɛso zɛɛru wʉ, "Mɛ rɔ wʉ, mɛ wʉ rɔ ʉt-ma ʉn wɔ nɛ á."

²⁷ A kánɛ, ka **yan-neke-m Yɛso** yɛ muʉnuru. Yɛ wɔn, yɛ 'wɔs ka ne'a-wʉ rɔ ʉt-orom ʉn Yɛso nɛ. Yɛ hyanuru hyat-tɔ ʉn káanɛ. Amba, yatt-wʉ hokɛ hak o-nu, wʉ cit wʉ, wʉ zet wʉ, "¿Ya wɔ o-hoob?" Kɔ, "¿Ya o cɔnɛ be-de ʉn wʉ?"

²⁸ Ka ne'a-wʉ ho'osuru o-tur n-riib ʉr-du. Wʉ arguru m-warag o-hur ʉn ka bɔ-ɔ o-rek o-rek. Wʉ wɔbɛ, wʉ zɛɛru hun-nɛ, ²⁹ "Rwuʉn nɔ, haan nɔ gut nɛt-wʉ ruru mɛ kap bɔ ʉn rem-se ʉm wetɛ m-nom á! ¿Kɔ wʉ rɔ **Kiristi**?" ³⁰ Hun-nɛ rwʉʉnuru, yɛ rɔ wʉ ʉn ha m-gwɔt.

§ **Bɔr-ʉs tet:35** 3:35 Hyen komo: Mati 11:27; Ruka 10:22. * **Bɔr-ʉs nass:5** 4:5 Hyen komo: Taka 33:19; Josu 24:32. † **Bɔr-ʉs nass:9** 4:9 Hyen komo: Ezra 4:1-5; Nɛhɛ 4:1-2. ‡ **Bɔr-ʉs nass:25** 4:25 Wʉ Shir daagne à ʉn rem-de ʉt-lbra.

³¹ Bɔ ka ne'a-wʊ heeste aag ʊn hun-ne o-bɔ à, ka da-o **yan-neke-m Yeso** ye zeeɾu wʊ, "Wa-ʊs-Nap, re rii-yo m-re."

³² Amba Yeso zeeɾu ye, "ʊm rɔ ʊn rii-yo m-re ne, gɔ ʊn yo nɔ nape á."

³³ Amba **yan-neke-m Yeso** ye ma'asuru ʊt-ma ʊn hi ʊn de ʊn ye. Ye rɔ m-zee, "¿Kɔ wʊ ken net-wʊ ʊn hante wʊ rii-yo m-re ɔ?"

³⁴ Yeso zeeɾu ye, "Rii-yo m-re re yo ka, ʊm nom o-dɔrotte ʊn ma-tɔ ʊn wʊ tomnu me à, ʊm komot senge-mɔ wʊ yasʊ me à. ³⁵ ¿Nɔ ka m-ma'as m-zee 'Kuks reŋg-ʊs nass a ceet m-ce'? ʊm zeeɾu nɔ, das nɔ ʊt-hi, nɔ gʊt ʊt-kat, nɔa hyen tɔ neneste. Tɔ ɔnɔg m-ce. ³⁶ Bɔ ko-wa-m-ce rɔ m-karagse ʊn hyo à, kááne ɔ komo wʊ he woot ʊn hun-ne be-de Shir ye kumut hɔg-o ba m-ta. Wa-ur-go ʊn wa-m-ce ne ye'a nom o-zak be-ur gaan. ³⁷ Ka ma-tɔ rɔ o-nip ne, wʊ ken rɔ ur-go, wʊ ken rɔ m-ce. ³⁸ ʊm tomog nɔ be-de ʊn kat-o nɔ gɔ ur-go ʊn ɔ á, nɔ ce. Ye ken ye gwɔwɔg, nɔ ceɾu ka go-de ʊn ye de."

Samariya-ne deen shereɾ

³⁹ Tɔ, **Samariya**-ne deen ʊn ka bɔ-o ye sheruɾu hur-de ʊn ye be-de ʊn wʊ remen ma-tɔ ka ne'a-wʊ rwɔre à. Wʊ zee, "Ka net-wʊ ruruɾu me kap rii-yo ʊm nome à." ⁴⁰ Remen kááne bɔ **Samariya**-ne wɔntɔ be-ur Yeso à, ye konɾu wʊ, wʊ he wʊ rewɔ be-de ʊn ye. Yeso rewuru káne hɔ-ʊt yoor. ⁴¹ Ye ken ye dooru sher ʊn hur-de ʊn ye be-de ʊn wʊ deen remen ma-tɔ wʊ rwɔre à.

⁴² Ka da-de ye zeeɾu ka ne'a-wʊ, "M-mɔka te hyanag wʊ ʊn hi ʊn te, te hɔgute ma-tɔ ʊn wʊ. Te rɔ m-sher hur ʊn te be-de ʊn wʊ, yanze remen rwɔr-m ru á. Nip-o, wʊ ka **Wan-Gwu**-o ʊn hɔno o-dak wʊ!"

Yeso dossute wà Gajem gom

⁴³ Tɔ, ka rew-mɔ ʊn hɔ-ʊt yoor mɔ, mɔ wʊ rewɔ káne à, wʊ inuru. Wʊ rɔ m-ha dak-o o-Gariri. ⁴⁴ (Remen Yeso rwɔrog ʊn hi ʊn de ʊn wʊ, wʊ zee, "Wan-rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir, rott m-sek ʊn bɔ-o ʊn wʊ á.")[§] ⁴⁵ Bɔ wʊ wootɔ o-Gariri à, hun-ne gɔksuru wʊ ur-bon ne. Ye nomog kaáne remen ye heeste ka **Biki-o m-Pas** ɔ o-Urusharima, komo ye hyanag kap rem-se ʊt-hyat se Yeso nome à.*

⁴⁶ Wʊ dooru m-ha o-Kana ʊn dak-o o-Gariri be-de wʊ muute m-hɔ, m-mɔdi à. Wʊ ken ko-Gajem wʊ ro kon káne wʊ wà ʊn wʊ ro ʊn gom à ʊn bɔ-o o-Kapanahum.[†] ⁴⁷ Bɔ wʊ hɔgute Yeso rwuunte dak-o o-Judiya à, Yeso muunte dak-o o-Gariri, wʊ haaru be-ur Yeso. Wʊ ro wʊ ʊs-kɔn ʊnze wʊ haan wʊ dosse wà ʊn wʊ gom, wʊ ro ʊn ma-tɔ m-mar à.

⁴⁸ Yeso zeeɾu wʊ, "Nott m-sher ʊn hur-ur nɔ á kɔ wan-gaan, se nɔ hyanag rem-se ʊt-hyat."

⁴⁹ Ka Gajem-wʊ zeeɾu, "Gɔs-wʊ, hakkure haan rii-yo wà re meret."

⁵⁰ Yeso zeeɾu wʊ, "Jo'obe, gom wà ru teeste."

Ka net-wʊ sheruɾu ʊn ma-ʊt Yeso ne tɔ wʊ rwɔre à, wʊ arguru jo. ⁵¹ Bɔ wʊ rotte ʊn jo à, ba wʊ ʊn goshi wɔ o-hur, guw-ne ye ʊn wʊ gonturu wʊ. Ye ruru wʊ, ye zee, "Wà rɔ ʊn hɔg ne. Gom teeste."

⁵² Wʊ cituru ye da-o ka gom-o ho'ose wà hond hond à. Ye zeeɾu wʊ, "M-ryo hond hond kwom-o gaan yo n-noonho gom ho'ose wʊ."

⁵³ Ka tato-o napuru ʊnze ʊn ka da-o Yeso zee wʊ, "Wà ru rɔ ʊn hɔg ne. Gom teeste wʊ." Remen kááne, wʊ ʊn yan-hur-o ʊn wʊ ne ke'ke sheruɾu ʊnze Yeso wʊ rɔ **Kiristi**.

⁵⁴ Hyat-ʊt ayoore-tɔ ka tɔ Yeso nome ʊn dak-o o-Gariri, da-de wʊ rwuune dak-o o-Judiya.

Bɔr-ʊs taan

Yeso taasute wʊ ken net-wʊ gom ʊn kaw-o o-Basayada

¹ Bɔ ʊn káne, Yeso haaru ɔ ken biki-o ʊn **Yahuda**-ne ɔ o-Urusharima. Yeso haaru ɔ. ² Q ken ish-o ro kon ɔ a m-zee *Ish-o ʊn Ca* à. Q ken kaw-o rɔ kɔn kanɔ yow yow ʊn ɔ ne a ɔ m-zee o-Basayada à, ʊn rem-de ʊn **ʊt-Ibra**.* A rigimshite ɔ ʊn sak-ʊt taan. ³ Ya-ʊs-gom ro kon káne pɔ-ne, ʊn ryam-ne ne, ʊn yan gom-o ʊs-hwo ne. Ye rɔ domb domb.[†] ⁵ Wʊ ken net-wʊ be-de ʊn ye wʊ nomog hak-ur kwɔɔ ʊn ɔp ʊs-eer [38] wʊ rɔ

§ **Bɔr-ʊs nass:44** 4:44 Hyen komo: Mati 13:57; Mark 6:4; Ruka 4:24. * **Bɔr-ʊs nass:45** 4:45 Hyen komo: Yoha 2:23. † **Bɔr-ʊs nass:46** 4:46 Hyen komo: Yoha 2:1-11. * **Bɔr-ʊs taan:2** 5:2 Kɔ: rem-de ʊt-Arameki. † **Bɔr-ʊs taan:3** 5:3 Mɔ ken gen-mɔ ʊn dɔ: Ye rɔ ʊn 'er-de 4ʊn wan-tɔm-wʊ Wan-Koyan wʊ he'ente. Wʊ buruɾ m-hɔ, remen wan-tɔm-wʊ Wan-Koyan ro m-ma'as m-he'en o-da o-da. Da-o wʊ he'ene, wʊ bure m-hɔ, net-wʊ ba'e m-he'ebe n-me m-hɔ à, gom taaru wʊ. Koyan gon gom-o rotte wʊ o ho'osuru wʊ.

un ka gòm-o. ⁶ Bø Yeso hyente wu à, wu nepste wu she'ete un ka gòm-o ne. Yeso cituru wu, "¿Kò o çonog a dossu wò ka gòm-o?"

⁷ Ka wan-gòm wu shasuru, "Gos-wu, ai, mett net-wu he me m-he'edbe m-hò, da-o **wan-tòm-wu Shir** bure mò á. Da-o kap **wan-tòm-wu Shir** he'èbe, wu bure m-hò, da-o me inè m-he'èbe, wu ken ba'uru me m-he'èbe."

⁸ Yeso zèeru wu, "Inè ge! Mos rii-o ur-rut o ru, o neke." ⁹ Un gyept-o un yish, ka gòm-o arguru wu m-ho'os. Wu mossuru rii-o ur-rut o un wu. Wu arguru jo.

Tò, un ka Hò-de ne **Hò-de ur-Wuwe** de. ¹⁰ Remen kááne, sek-ye ye un **Yahuda**-ne zèeru wu a taase gòm à, "**Hò-de ur-Wuwe** de. Udepe o mos rii-o ur-rut o ru á."‡

¹¹ Wu shasuru ye, "Wu taasú me gòm à, wu wu zee um mos rii-o ur-rut o re, um arag jo."

¹² Ye cituru wu, "¿Wan wu ne zee wò o mos rii-o ur-rut o ru, o neke?"

¹³ Amba wu a taase ka gòm-o à, wu nap wu á, remen Yeso be'essute wu yagusute ka be-de remen moor-to un hun-ne.

¹⁴ Bø jimite à, Yeso hyanuru wu un **Pyo-o Shir**. Yeso zèeru, "A taasutu wò ka gòm-o, o kumuste m-keker. Taase o do nom **ur-ba'as** á, untaase yo ken rii-yo yo jiiše yo ka à yo do wò m-kor."

¹⁵ Ka wu a taase gòm à, wu haaru, wu ruru **Yahuda**-ne. Wu zee Yeso wu taasú wu ka gòm-o.

Bèb-de un Wà-wu Shir

¹⁶ Bø wu rurute ye kááne à, **Yahuda**-ne inuru Yeso tep, ye zee, "¿Ya hante o taasute wu ka gòm-o un **Hò-de ur-Wuwe**?"

¹⁷ Yeso shasuru ye, "Tato re rø m-senge kò da un ke. Me un ce re me m-senge kò da un ke." ¹⁸ Ka da-de ne, **Yahuda**-ne inuru hoob-o un çow-yo ye bupt Yeso, ye hoot wu, remen ye hogute wu rworog kááne, ye hyanag wu yo'ogte **Hò-de ur-Wuwe**. Komo wu zèeg Shir Tato un wu. Wu muutte hi un de un wu hond hond un Shir ne.

¹⁹ Yeso zèeru ye, "Me nò m-rure o-nip, me wu rø Wà be-de Shir o-Tato à, man hoks nom un rii á, se rii-yo un hyanè Tato-o rø m-nòm à. Remen kap mò un rii-yo Shir o-Tato rø m-nòm à, ka bø-se ne Wà rø m-nòm un ce un wu. ²⁰ Tato-o rø m-was un Wà ne. Kap mò un rii-yo Tato-o rø m-nòm à, wu kutè yo Wà har rem-se jiiše se ka rem-se ut-hyat à se nò hyan à, remen nò hun-ne nò hyenet ut-hyat. ²¹ Remen bø Tato-o rø m-yons un margan-ne un hoog ne à, ka bø-se ne o komo Wà rø m-yons be-de un ye wu daage à. ²² Tato-o rø un piishe un net ut-ma un hi un de un wu á. Amba wu bobsute Wà un wu bèb-de un piish ut-ma, ²³ remen kap o un hun-ne ye'et Wà m-sek bø a un 'ya o-Tato à. Amba bø un wu yage 'ya un Wà m-sek à wu 'ya o ka o-Tato m-sek wu tomnè Wà á. ²⁴ Me nò m-rure o-nip, kap net-wu rø m-hoge ma-ut re à, wu rø m-sher un hur-de un wu, un wu tomnè me komo ne à, wu rø un hoog-o un ba m-ta ne. A piishe wu ut-ma á, remen wu be'essute, wu possussute m-mar, wu woog be-de un kum un hoog.

²⁵ "Me nò m-rure o-nip, da-o røon, m-mòka ne ma o nomoste, o margan-ne hette hoge un çor-o un **Wà-wu Shir** à. Ya-m-hoge ne yea nom hoog. ²⁶ Remen bø Tato-o rø wan-hoog à, wan-ya un hun-ne hoog, ka bø-se ne o ne Tato-o zee Wà un wu he m-warag wan-hoog wu rø un 'ya un hun-ne hoog komo à. ²⁷ Wu ya'ag wu komo ne ur-bèb de un piish ut-ma, remen wu rø **Wà-wu un net**.

²⁸ "Taase nò hyen hyat-to un ka ma-to á, remen da-o røon da-o margan-ne ye rø n-me us-saag he hoge un çor-o un **Wà-wu Shir** à. ²⁹ Ye hoge komo, yea rwuun. Ye nome yo ur-bon à, yea inè ha-mò un hoog. Ye nome ne yo-o à, yea inè ha-mò un piish ut-ma.‡

³⁰ Yatt-yo um he hoks m-nòm un bèb un de á. Me de m-piish ut-ma temb bø Shir zee me à. Nò nak piish un ma-ut re hond hond o, yanze senge-m re mò um nomot yo um cone á, amba un nomot o rii-yo wu tomnè cone à.

Ye su'e Yeso à

³¹ "Urege me su'e hi un de, tò swò-qs se se o-nip se á. ³² Amba wu ken wu rø me m-su'e. Bø wu rø me m-su'e à, um nepste un ka tor-se ne, se o-nip se. ³³ Nò tomog hun-ne be-ur **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-hò, **Yohana** ne, wu wukunte nò á. Wu runduru nò o-nip mosse un ma-ut re ne.* ³⁴ Amba kap un kááne ne, swò-se um rotte m-ya'as m-wons un se ne à, swò-se un net se á. Men rwor kááne remen nò bakste un ma-ut **Yohana** ne tò wu rwore à, nò kumut gwu be un de. ³⁵ **Yohana** ne sha-mò ur-pitirra mò, de un 'ya un nò m-cecas ur-bon ne à. Nò un røeb-o un ma-to un wu un ya o-da hiin.

‡ **Bør-qs taan:10** 5:10 Hyen komo: Nehe 13:19; Irmí 17:21. § **Bør-qs taan:29** 5:29 Hyen komo: Dane 12:2.

* **Bør-qs taan:33** 5:33 Hyen komo: Yoha 1:19-27; 3:27-30.

³⁶ “Amba swɔ-se ɔm rotte à, se aragte se ma **Yohana** m-wɔns remen senge-mɔ Tato-o ya'sunde me ɔm nom á, mɔ mɔ me m-nom. Ká senge-mɔ ne mɔ me m-nom á, mɔ mɔ suw me a hette m-nap unze Shir o-Tato wu tɔmne me. ³⁷ O-Tato komo o tɔmne me à, wu su'e me un hi un de un wu. Nɔ ne, nɔ tak m-hoge un cɔr-o un wu á har nɔ hyenet sha-mɔ un wu á.† ³⁸ Ma-tɔ un wu komo, tɔ rɔ kon un hur-ur nɔ á, remen nɔ sher hur-ur nɔ un me wu Shir tomne be un nɔ á. ³⁹ Nɔ ne komo un m-byarag un Ma-tɔ Shir tɔ a gene à. Nɔ m-hyan sa o zee nɔa kum hogɔ-o ba m-ta kanɛ n-me. Ka takurda-tɔ ne tɔ rɔ me m-su'e. ⁴⁰ Amba kap un kaane ne, nɔ haan be un de, nɔ kumut hogɔ á.

⁴¹ “Me was un bɔngon-de un ko-hun-ne á. ⁴² Nɔ ne, ɔm nepste nɔ was un Shir ne un hur-ur nɔ á. ⁴³ Rii-yo hante ɔm zet káane à, un beeb-de un wu de ɔm haante, nɔ goks me á. Wu ken wu haane un beeb-de un hi un de un wu, nɔa goks wu o-zak o-zak. ⁴⁴ ¿Nɔa sher hur-ut nɔ un me ne? Nɔ m-hoge zak-o un bɔngon-de or nɔ ne rɔ nɔ m-nome á. Amba nɔ was un bɔngon-de rwuɔne be-de Shir ne un hon-de un wu á.

⁴⁵ “Nɔ hyan nɔ zee me wu he m-heet un gyekt-us nɔ be-de Shir á. Wu he gyekt-us nɔ à wu rɔ kon, wu rɔ **Mosa**, wu nɔ ro o-saktɔ nɔ zee wu he nɔ m-bees à. ⁴⁶ Nɔ ro bokke ma-ut **Mosa**, nɔ rɔa sher hur-ur nɔ be un de, remen ma-ut re tɔ **Mosa** gene. ⁴⁷ Nɔ sher hur-ur nɔ un ma-ut **Mosa** ne á, ¿ke o nɔ he hoks m-sheer un hur-ur nɔ un ma-ut re ne?”

Bɔr-ɔs cind

Yeso reegtute campɔ-ne

dugu-ɔs taan [5,000]

(Mati 14:13-21; Mark 6:30-44; Ruka 9:10-17)

¹ Bɔ Yeso komte ut-ma un **Yahuda**-ne ne à, wu inuru, wu haaru pesto-de un Mar-o o-Gariri, (mɔ a m-aag **Mar-o o-Tiberiyos** à). ² Hun-ne ut-moor ne arguru wu m-dore remen ye hyanag rem-se ut-hyat se wu nome be-de un ya-ɔs-gom à. ³ Yeso ne, wu daaru n-ton o-haag un yan-neke-mɔ un wu ne. Wu she'eturu n-ton un ye ne. ⁴ Ye rɔ kanɛ, da-o un **Biki-o m-Pas** o un **Yahuda**-ne wosonte yow yow.

⁵ Yeso dassuru ur-hi, wu hyanburu hun-ne ut-moor ne ye rɔ wu m-kawan. Wu zeeru Pirip, “¿Ke ne o a he oon un rii-yo m-re yo a he m-ya'as un ka hun-ne ye, ye reet?” ⁶ Wu un zee káane remen wu megerte Pirip. Wu un hi un de un wu, wu nepste rii-yo wu he m-nom à.

⁷ Pirip shasuru wu, “Kɔ a oon rii-yo m-re yo un guwus-de un reng-ɔs eer, yoa bo'os kɔ wu ke net-wu kumut, wu re á.”

⁸ Wu ken wu ro kon be-de un **yan-neke-m Yeso**, jin-de un wu Andarawus (heno Simɔn Bitrus ne). Wu ruru ye, ⁹ “Wu ken wan-campɔ wu ro kon kanɛ un bos-to ut-burodi ne ut-taan un jan ne yoor. ¿Amba yan ye a bo'os hun-ne o-hakt bɔ ye rɔ ut-moor ne?”

¹⁰ Yeso zeeru yan-neke-mɔ un wu, ye rure hun-ne kɔ wu ke net-wu, wu she'et. Ká be-de ne de rɔ un gwo-ut yar-tɔ ne deen. Hun-ne she'eturu. Campɔ-ne wooste be-de un dugu-ɔs taan [5,000]. ¹¹ Bɔ ye she'ette à, Yeso dekurɔ ka bos-to ut-burodi tɔ. Wu nomuru ur-bongon be-de Shir. Bɔ wu nome ur-bongon à, wu wonguru ka hun-ne ye kap. Wu wonguru ye ka jan-ye komo. Ye reeru, kowan wu ciig.

¹² Bɔ ye cikste à, Yeso zeeru yan-neke-mɔ un wu, ye karagse ka tɔ kwange ye à, taase tɔ naase. ¹³ Ye karagsuru tɔ koor-ut op ut-yoor [12] be-de un ka bos-to ut-burodi ut-taan tɔ ye re, tɔ kwange à.

¹⁴ Bɔ hun-ne hyente ka rem-se ut-hyat se se Yeso nome à, ye zeeru, “Nip-o, wu ka wu rɔ ka **wan-rwor un Ma-tɔ Shir** wu, wu he m-haan hono o-dak á!” ¹⁵ Yeso ne, bɔ wu nepste ye rɔ ut-zonge ye dekontu wu ur-beeb, ye sagbutɛ wu ut-gwomo à, wu inuru kanɛ. Wu arguru ja'as m-da o-haag un hi un de un wu.

Yeso hewete n-ton m-hɔ

(Mati 14:22-33; Mark 6:45-52)

¹⁶ Bɔ rim-m woonte à, **yan-neke-m Yeso** arguru m-neke, ye rɔ m-he'ebe o-mar. ¹⁷ Bɔ comb-o nomoste à, Yeso muun á. Ye cowuru o-hat. Ye cɔnog m-pas de o-Kapanahum. Yeso ne wu cow o-hat un ye ne á. ¹⁸ Mar-o taknuru o-zungo remen mɔ ken caari-mɔ m-yo mɔ ro m-dussunde à. ¹⁹ Ye nak hat-o m-hɔ be-de un hew-de un mer-ut tet kɔ ut-nass [kiromita 5 kɔ 6]. Ye hyanuru Yeso wu rɔ ur-hew n-te m-hɔ. Wu rɔ m-nekne yow yow o-hat ne. Hur-ur huksuru yan-neke-mɔ un wu. ²⁰ Ka da-de ne, Yeso zeeru ye, “Nɔ hoge o-gyer á, me wu.” ²¹ Bɔ Yeso zette ye yage o-gyer, wu wu à, ka da-de ne ye esuru, ye dekurɔ wu o-hat. Bɔ wu cuwte o-hat à, ye gut, ye 'wɔs ye wooste n-riib n-dak o ye rɔ m-ha á.

† **Bɔr-ɔs taan:37** 5:37 Hyen komo: Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 3:22.

Hun-në deen hòk Yëso

²² Bò ish geste à, ka moor-to ùn hun-në ye ye Yëso reegte à, ye rewë kàné à, ye ma'assuru ùn hoob-o Yëso. Ye hyan wu nè á. Ye nepste hat-o gaan-o ro'e kàné. Yan-nekë-m Yëso nè, ye cowë ùn ka hat-o ùn hòn-de ùn ye. Yëso cow be-de ùn ka hat-o á. ²³ Bò ye rotte ùn hoob-o Yëso à, tò ken hat-to wõnuru tò rwuunë o-Tiberiyos á. Tò wõnuru yow yow ùn be-de Yëso nomë Wan-Koyan ur-bõngon ùn reegte hun-në dugu-us taan [5,000] à. ²⁴ Bò ka moor-to ùn hun-në tò hyente Yëso á, ye hyanu nè **yan-nekë-m Yëso** á, ye cowuru ka hat-to ye argu m-nekë o-Kapanahum. Ye ro ùn hoob-o Yëso.

Yëso burõdi-to ùn hoog

²⁵ Da-o ye pasne pesto-de o-mar à, ye wõnuru, ye 'wossuru Yëso reeno. Ye zeeru wu, "Wa-us-Nap, ¿da ùn ke o o wõne kàné?"

²⁶ Yëso shasuru ye, "Më nõ m-rurë o-nip, ùn nak rii-yo hante nõ rotte më m-hoob à, remen nõ reeg ut-burõdi, nõ ciig. Yanze remen nõ nak yo rem-se ut-hyat se m-nomë à rò nõ m-kute wu ùn rò á. ²⁷ Yagu nõ hoob-o ùn rii-yo m-rë yo o-wur ùn hòn-de ùn yo. Yo rò m-tees à. Së de nõ hoob rii-yo m-rë yo ba m-ta, yo he 'ya ùn hun-në hoog à, yo **Wà-wu ùn net** he nõ m-ya à. Remen káané o Shir o-Tato tõmontë më."

²⁸ Ka da-o ye cituru Yëso, "¿Re o ùn ya tē he m-nom, tē nomot senge-mo Shir cone à?"

²⁹ Yëso shasuru ye, "Senge-mo Shir mo ka: nõ sher be-de ùn wu Shir tõmne à."

³⁰ Ka da-de ye cituru wu, "¿Yan gon rem-se ut-hyat se o he tē m-nomë, tē hyenet se, tē sheret be ùn du? ¿Ya o he m-nom? ³¹ N-ga n-ga, da-o tat tē ne ro ur-hew o-kot à, ye reeru burõdi-to rwuunë n-Tõn ùn shir à, tò ye aage o-Mana à. A geneg ka ma-to be-de ùn Ma-to Shir, a zee, 'Wu ya'aste ut-burõdi tò rwuunë n-Tõn ùn shir à, ye re.* "

³² Yëso zeeru ye, "Më nõ m-rurë o-nip, burõdi-to **Mosa** ya'e tat nõ nè à, ba **Mosa** wu ya'e tat-në nõ nè ka burõdi-to á. Tò ùn rwuun n-Tõn be-ur Tato re, wu rò ùn 'ya ùn hun-në burõdi-to o-nip tò rwuunë n-Tõn o-shir à. ³³ Remen burõdi-de Shir, de rò wu rwuunë n-Tõn shir wu ye'et hòno o-dak hoog à."

³⁴ Ye zeeru wu, "Gos-wu, senge tē m-ya ùn ka burõdi-to kò da ùn ke, tē re."

³⁵ Yëso zeeru ye, "Më rò burõdi-to ùn hoog. Kowan wu haane be ùn de, wua arag ùn mer á. Wu shere ùn më à, wua do hoge o-**swoot** á. ³⁶ Nõ hyeneste më de, ùn rurute nõ nè, amba kap ùn káané nè, nõ sher ùn më á. ³⁷ Kap ye Tato-o ya'e më à yea haan be ùn de. Komo bõ ùn wu haane be ùn de à, man yen wu á. ³⁸ Më ùn kergene n-Tõn ùn shir, ba remen ùm dõrute barag-se ùn hi ùn de á, së de barag-se ùn wu tõmne më à. ³⁹ Barag-se ùn wu tõmne më nè à, se ka, taase kò wan-gaan be-de ùn ka hun-në ye wu ya'asu më à ege á. Së de ùm 'yons ye hò-de ur-kõm ùn hoog nè. ⁴⁰ Remen barag-us Tato re se rò, kap bõ ùn net-wu gwote Wà komo wu sher ùn wu à, wua kum hoog-o ba m-ta. Komo man 'yons wu hò-de ur-kõm ùn hoog nè."

⁴¹ Sek-ye ye ùn **Yahuda**-në nomuru wu us-hwumug remen wu zeeg, "Më rò burõdi-to ùn hoog tò kergene n-Tõn shir á." ⁴² Ye zeeru, "Yëso wu ka, ¿wà **Yusuhu** á? ¿Kò wu wu á? ¿A nepse nè tato ùn wu ùn inu ùn wu nè á? ¿Re o hante wu rotte m-zee m-moka, 'Më ùn kergene n-Tõn ùn shir'?"

⁴³ Yëso zeeru ye, "Yagu nõ us-hwumug ùn hi ùn nõ ùn rii-yo ùm zee á. ⁴⁴ Remen yatt-wu he hoks m-haan be ùn de á, së de Tato-o tõmne më à wu nakne wu be ùn de. Më nè komo, man 'yons wu hò-de ur-kõm. ⁴⁵ N-më Ma-to Shir, **wan-Rwor ùn Ma-to Shir** zeeg, 'Kap mo ùn ye Shir he ye m-yoose.'† Bõn net-wu hoge Shir o-Tato ùn yoo-de ùn wu nè à, wua haan be ùn de. ⁴⁶ Yanze net rò kòn wu hyane Shir o-Tato á, së wu wu rwuunë be-de Shir o-Tato à. Wu wu cot, hyane o-Tato. ⁴⁷ Më nõ m-rurë o-nip, kò wu ke net-wu, wu shere hur-de ùn wu be ùn de à, wu rò ùn hoog nè o ùn ba m-ta. ⁴⁸ Më wu rò burõdi-to ùn hoog. ⁴⁹ Tato nõ nè reeg burõdi-to **o-Mana** o-kot, amba ye marag. ⁵⁰ Burõdi-to ka tò rwuunë n-Tõn ùn shir à, remen kap mo ùn hun-në ye reet tò ùn taase ye mer. ⁵¹ Më wu rò ka burõdi-to ùn hoog-to tò rwuunë n-Tõn ùn shir à. Bõn net-wu re ka burõdi-to à, wua nom hoog-mo ba m-ta. Ka burõdi-to komo wur-o re o, o ùm he m-ya'as à, remen hòno o-dak o nomot hoog."

⁵² Ma-ut sunuru n-hõn n-hõn be-de ùn **Yahuda**-në ùn hi ùn de ùn ye. Ye zee, "¿Re o ka net-wu hette na hoks m-ya'as ùn ap-mo ùn wur-o ùn wu a ti?"

⁵³ Yëso zeeru, "Më nõ m-rurë o-nip, ùn ba nõ ti'ig ap-m re, nõ sù hyó-mo ùn wur-o re á, më **Wà-wu ùn net**, nõa kum hoog á. ⁵⁴ Kap bõ ùn wu ti'e ap-mo ùn wur-o re à, wu sù hyó-mo ùn wur-o re, wu rò ùn hoog nè o ùn ba m-ta. Më komo, man 'yons wu ùn hò-de ur-kõm ùn hoog nè. ⁵⁵ Më ùn zee kaane, remen ap-m re ùn hyó-m re nè, mo rò m-ya ùn kukt-o nõ rii-yo m-rë ùn hoog-o ba m-ta nè. Nip-o o ka. ⁵⁶ Kap bõ ùn net-wu ti'e ap-mo

* **Bõr-qs cind:31** 6:31 Hyen komo: Rwuq 16:4,15; Nehe 9:15; Bõng 78:24,25. † **Bõr-qs cind:45** 6:45 Hyen komo: Isha 54:13.

un wur-o re wu su hyó-m re komo ne à, man nom mósse un wu ne, wu komo mósse un me ne. ⁵⁷ Wõ hyange bõ Shir o-Tato wan-hõõg tõmne me à, um rottõ he hõõg ne remen wu à. Ka bõ-o komo, wu ti'e ap-mõ un wur-o re à, wua kum hõõg rem re. ⁵⁸ Burõdi-tõ rwuõne n-Tõn à tõ ka. Yanze gõn burõdi-tõ tat nõ ne re á. Remen bõ ye reete tõ à, ye marurõ. Amba wu re ga-ut re à, wua nom hõõg-o un ba m-ta." ⁵⁹ Tõ ka ma-tõ ne kap, wu un rwõr tõ n-me un **kuke-o un yoos un Ma-tõ Shir**, n-me un bõ-o o-Kapanahum.

Ye ken yan-neke-m Yeso ye somog wu

⁶⁰ Bõ m-hõõg kááne, deen be-de un yan-neke-mõ un wu zeeru, "Ka yoos-de rõ un rem ne. ¿Wa he de hoks m-gõks?"

⁶¹ Yeso nepstõ yan-neke-mõ un wu rõ us-hwumug remen yoos-de un wu. Wu zeeru ye, "Ka ma-to, tõ õ naas nõ õ ut-men? ⁶² ¿Ka da-de ne, ya nõ he us-barag urege nõ hyanag me **Wá-wu un net**, m-warag n-Tõn un shir komo? ⁶³ Ai, **Kukt-o Shir** õ rõ un 'ya un hõõg. Bõeb-de ma-hun yo ken rii-yo yo á. Ma-tõ um rurõ nõ à tõa hoks m-ya un kukt-o nõ hõõg-o ba m-ta. ⁶⁴ Amba ye ken ye rõ kõn be un nõ, ye shere hur-de un ye un ma-ut re á." (Amba cin n-ga ne, Yeso nepstõ ka ye shere un Ma-tõ un wu á. Komo wu neps ka wu he wu m-ya'as un kom-tõ un ya-ut-yage à.) ⁶⁵ Wõ doorõ m-zee, "Q um zette nõ, yatt-wu he hoks m-haan be un de à, se de wu Shir o-Tato ya'e cõw-yo wu haante be un de à."

⁶⁶ Remen kááne, **yan-neke-m Yeso** ut-mõõr ne, ye yagurõ wu. Ye do m-neke un Yeso ne komo á.

⁶⁷ Yeso zeeru ka nen õp yoor-ye [12], "¿Nõ ma nõ un cõn nõ yagu me m-dõre?"

⁶⁸ Simõn Bitrus shasurõ wu, "Gõs-wu, ¿be-ur wan õ te he m-warag? Ma-ut ru tõ rõ un 'ya un hõõg-o ba m-ta! ⁶⁹ Te shereg hur un te be un du. Wõ wu cot wu Shir, wu ba m-kukõp."*

⁷⁰ Yeso zeeru ye, "¿Mõ daage nõ ka nen õp un yoor [12] á? Tõ, wan-gaan be un nõ **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõt** wu!" ⁷¹ Un Yahudas (wá Simõn Iskariyoti), Yeso ro ut-ma remen wu nepstõ wu wu he wu m-ya'as kõ de wu rottõ be-de un ka nen õp un yoor-ye à [12].

Bõr-õs ta'voor

Yeso un hen-ne un wu ne

¹ Bõ Yeso komtõ ut-ma o-Kapanahum à, wu ma'asurõ ur-hew un dak-o o-Gariri. Wu do m-pa sõ un dak-o o-Judiya á remen **Yahuda**-ne ye ro un hoob-o ye hoot wu. ² Biki-o un **Yahuda**-ne **Biki-o ut-Depi** õ ye rõ m-nõm à, õ wosontõ yow yow.* ³ Hen-ne ye un wu ne zeeru wu, "Inõ me, õ neke dak-o o-Judiya be-de un **Biki-o ut-Depi** remen ka rem-se ut-hyat se se wõ m-nõm à, ka ye rõ wõ m-dõre ka cõ-se à, ye hyenet se! ⁴ Ai, yatt-wu rõ un nõm un rem-se ur-bon wukusse á, urege unze õ cõnog jin un du ru be-de un hun-ne kap. Tõ, depete, bõ wõ m-nõm un ka rem-se ut-hyat se à, õ rwuõntõ hi un du be-de un hun-ne." ⁵ Hen-ne ye un wu, ye un zee kááne remen un ka da-o, ye ro shereg hur-de un ye be-de wu á.

⁶ Yeso shasurõ ye, "Da-o re, õ un goshi nõm tõ kõn á. Nõ ne, kõ õ ke da-o hond hond õ be-ur nõ. ⁷ Cõw-o rõ kõn hõno o-dak u yagutõ nõ á. Mõ wu de hõno o-dak rõ ut-yage remen me m-rwõr un rem-se õ rõ m-nõm à, se un ba ur-bon. ⁸ Nõ de, neke nõ be-de un biki-o nõ. Mõ ne, man he m-mõka á, remen da-o re, õ un goshi nom á tokon." ⁹ Bõ wu rurutõ ye kaane á, ka da-de wu she'essurõ un dak-o o-Gariri tokon.

Yeso Haag Biki-o ut-Depi o-Urusharima

¹⁰ Bõ hen un wu ne nekesõ be-de un ka **Biki-o ut-Depi** õ à, ka da-o wu argurõ ye m-dõre us-ajima ne. Amba, wukusse. ¹¹ Ye ken sek-ye un **Yahuda**-ne ye ma'asurõ un senge-mõ un hoob-o un wu. Ye rõ m-zee, "¿Ke ne õ wu rõ?"

¹² Ka da-o mõõr-tõ un hun-ne ma'asurõ us-har un ma-tõ un wu. Ye ken ye rõ m-zee, "Ka net-wu kashi un net-wu."

Ye ken ye zee, "Ai, ka net-wu, wu rõ m-egusse un hun-ne." ¹³ Amba yatt net-wu hokse rwuõntõ un ma-tõ un wu tõ ur-bon cas á, remen gyer-o un sek-ye ye un **Yahuda**-ne.

¹⁴ Tõ, se da-de a rewusse ut-hõ à, n-tetõ õ o-biki, ka da-de Yeso cõwurõ un **Pyo-o Shir**. Wu yoosurõ hun-ne Ma-tõ Shir. ¹⁵ **Yahuda**-ne hyanurõ hyat-tõ un ka yoos-de. Ye zeeru, "¿Ya hantõ ka net-wu nept us-nap ka bõ-se ne, ba a un wet wu m-yoosõ ne?"

¹⁶ Ka da-de Yeso zeeru ye, "Ka yoos-de de nõ hõõg me m-yoosõ un hun-ne à, de ma re de á. Amba de un wu tõmne me à de de. ¹⁷ Kap wu daage wu nomot rii-yo Shir cõne á,

‡ **Bõr-õs cind:69** 6:68-69 Hyen komo: Mati 16:16; Mark 8:29; Ruka 9:20.

* **Bõr-õs ta'voor:2** 7:2 Hyen komo:

Rewi 23:34; Kara 16:13.

wuwa nep urege be-de Shir yoos un de rwuune. Urege ne de un hi un de de, komo wuwa nep. ¹⁸ Ai, net-wu ro un nom ut-ma remen hi un de un wu a, ai, gos-to un hi un de un wu to wu ro o-hoob. Amba kap net-wu ro un rwunte un jin-de un wu tomne wu a, gos-to un wu tomne wu a, to wu ro o-hoob komo. Ko-wan-tom-wu o-nip wu ka, komo kashi un net-wu. ¹⁹ *¿Mosa wu ka ya'asu no o-karamsa á?* Amba myet un kááne ne yatt-wu ro un nom un dorotte-o un ka **karamsa**-o be-ur no á. *¿Ya hante notte me o-hoob no hoot?"*

²⁰ Ka da-o ka moor-to un hun-ne to shasuru wu. Ye zeeru, "Zungo-o bok wo!† *¿Wan wu o hogge wu ro wo un hoob-o m-ho ne?"*

²¹ Yeso zeeru ye, "Um nomog saw-to ut-hyat o-gaan, no kap, no hyanag ut-hyat. ²² To, **Mosa** rwo'og no de no **koot** yan-campo no ne. Wu zee, 'A meete wan-campo, ho-ur aeere-de a ko wu.' (**Mosa** wu ne, takne no kute un ka cow-yo á, amba **Ibrahi, Ishaku, un Yakubu** ne.‡) ²³ To, urege ho-de m-ko un yakar no regete un **Ho-de ur-Wuwe** de, no m-ko un yakar no remen untaase no jet **karamsa**-o **Mosa** o ur-ko de un yan-campo-ne ho-ur aeere-de. *¿Remen yan notte us-ryaab un me ne remen um dossute net gom **Ho-de ur-Wuwe**?"* ²⁴ No piish ut-ma bo un hyan-o un yish á, amba piish no ut-ma un rii-yo ro hond hond á."

¿Wu ro ka Kiristi o?

²⁵ Ye ken hun-ne ye ya-o-Urucharima, ye zeeru, "¿Ka net-wu wu ka, gwomo-ne ro o-hoob ye hoot á? ²⁶ Wu ka ne kane cas be-de un hun-ne, wu ro un tep ba ye un zee wu riil! *¿Ko sek-ye be-de un Yahuda-ne un dek wu ro Kiristi?* ²⁷ Wu ka de jip te nepste be-de wu rwuune a, amba da-o **Kiristi** he m-haan a, yatt-wu he m-nap be-de wu he m-rwuun á."

²⁸ To, Yeso 'yonsuru us-cor deen be-de wu ro un yoose un hun-ne un **Pyo-o Shir** a, wu zeeru, "No m-hyan sa o zee no nepste me, no neps komo be-de um rwuune a. Amba, me haanu ne remen hi un de a. Se de um haante rem wu tomne me a, wu ne ko-ya-o-nip-wu. Amba, no nap wu a. ²⁹ Me ne, um nepste wu remen be-de un wu o um rwuune. Wu wu tomne me."

³⁰ Bo Yeso rurte ka ma-to a, ye hooburu, ye bupt wu. Amba, yatt-wu hokse wu m-ci á, remen da-o un wu o un go shi á. ³¹ Ye ken ye ne deen be-de un moor-to un hun-ne ye shereste un wu. Ye zeeru, "Da-de **Kiristi** haane, wuwa nom rem-se ut-hyat se arge se ka net-wu nom á!"

A tomog ya-ur-'er ye shipt Yeso

³² Bo **Parisa**-ne hogute moor-to un hun-ne ro us-har remen ka hyat-to to Yeso nome a. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ye tomuru yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ye ship un wu.

³³ Yeso zeeru ye, "Ya o-da yo kusu me hiin un no ne, rii-yo um waragte be-de un wu tomne me a. ³⁴ Nqa hoob me, no taage un hyan-o re. Remen be-de um he m-ha a, nqa hoks m-ha kane a."

³⁵ **Yahuda**-ne zeeru hi un de un ye, "¿Ke co-o ne wu he'e, har atte a hoks wu m-hyan á? *¿Wu ro m-ha be-de un Yahuda-ne ye ro cakarse un bo-ut hor-to, wu yoosute ya-o-Girik† ka co-se?"* ³⁶ Ye zeeru, "¿Sa-de un wu ya ne da-o wu zee, a hoob wu a taage un hyan-o un wu, komo a hoks m-ha be-de wu he'e á?"

Yeso ho-mo un hogge

³⁷ Ho-de ur-kom de o-biki, ho-ur gos-de, Yeso rwuunuru, wu esuru, wu 'yonsuru us-cor. Wu zeeru, "Kap bo un wu ro un hogge un **swoot**-o m-ho a, wu haan be un de wu su.‡ ³⁸ Kap wu shere un me a, bo Ma-to Shir rwo'og a, 'Be-de un wu o ho-mo un hogge he m-rwuun bo roog-o ro m-ja a.'§ " ³⁹ **Kukt-o Shir** o, wu ro un ma-to un o, o yan-sher un hur-de un ye be-de un wu he m-goks be-de un wu a. Amba un ka da-o, a ro ya'aste o á, remen Shir o un goshi seps Yeso a.

Hun-ne wongute be-ut yoor rem Yeso

⁴⁰ Bo un hogge un ka ma-to ye ken ye be-de un moor-to un ye zeeru, "Nip-o, wu ka **wan-rwor un Ma-to Shir** wu!"

⁴¹ Ye ken ye zeeru, "**Kiristi** wu."

† **Bør-qs ta'yoor:20** 7:20 ut-Girik: Ko-ya-o-kot daag hi un du! ‡ **Bør-qs ta'yoor:22** 7:22 ut-Girik: tat no ne ye n-ga n-ga. § **Bør-qs ta'yoor:22** 7:22 Hyen komo: Rewi 12:3; Taka 17:10. * **Bør-qs ta'yoor:23** 7:23 Hyen komo: Yoha 5:9. † **Bør-qs ta'yoor:35** 7:35 ya-o-Girik = ya-o-Yahuda-ne á. ‡ **Bør-qs ta'yoor:37** 7:37 Hyen komo: Rewi 23:36. § **Bør-qs ta'yoor:38** 7:38 Hyen komo: Izik 47:1; ZeKa 14:8.

Ye ken ye zeeru, “¿Re ne Kiristi he m-nom wu rwuunte dak-o o-Gariri? ⁴² ¿Ma-to Shir un zee ka unze Kiristi, un baag-o Dawuda wu he m-rwuun a? ¿Cir-mo un bo-o o-Betarami a he wu m-mat un bo-o ko-Gwomo Dawuda rotte ur-she'et a?”* ⁴³ Hun-ne wonguru be-ut voor rem Yeso. ⁴⁴ Ye ken ye conuru wu m-ship amba, yatt net-wu ci'e wu a.

Yan-co be-de un Yahuda-ne

ye sher be-ur Yeso a

⁴⁵ A kane yan-'er-de un **Pyo-o Shir** muunuru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa-ne** ne. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa-ne** zeeru ka yan-'er ye, “¿Remen yan o, no boponte wu a?”

⁴⁶ Yan-'er-de un **Pyo-o Shir** shasuru. Ye zee, “Ai, yatt-wu take un rwor ut-ma untun ka net-wu a.”

⁴⁷ **Parisa-ne** shasuru, “Ap, ¿har un no ne, wu egusse? ⁴⁸ ¿No tak un nap un wan-gaan be-de un Mrog-de Sek-ye ko ko-**Parisa-wu** shere un wu? ⁴⁹ Amba to ka moor-to un hun-ne to, ye nap **karamsa-o** un ma-ut **Mosa** a. Remen kane ai ryaab-se Shir ro ye un dor!”

⁵⁰ Nekodimu, wu ha'e be-ur Yeso n-ga a, wu ro wan-gaan be-de un Mrog-de Sek-ye, wu zeeru ye,† ⁵¹ “Ai, **karamsa-o** na o ro m-bop un net cin ba a un hoge nu-o un wu, a nep yo wu ro m-nom a.”

⁵² Ye shasuru Nekodimu, “¿Wo ma, ko-ya-o-Gariri-wu? Ceker Ma-to Shir ur-bon ne. Ay, **wan-rwor un Ma-to Shir** ro kon wu he m-rwuun un dak-o o-Gariri a.”

[To ken takurda-to m-gen mo mo Ma-to Shir to to a gene ut-Girik a to un n-ga to rott Yoha 7:53—8:11]

⁵³ Ko wu ke ji'uru un hur-o un wu.

Bor-us eer

Ne'a wu a bope m-bukkun a

¹ Yeso daaru un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**. ² N-sot n-sot wu dooru m-cow un **Pyo-o Shir**. Kap moor-to un hun-ne haanuru be-de un wu. Wu she'eturu, wu ciru ye m-yoose. ³ Ye ken yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** un **Parisa-ne** ne ye hanturu wu, wu ken ne'a-wu, wu a bope m-bukkun un wu ken campo-wu ne a. Ye essuru ka ne'a-wu n-tete. ⁴ Ye zeeru Yeso, “Wa-ur-Yoos, ka ne'a-wu, te un bopon wu m-bukkun un wu ken campo-wu ne. ⁵ To, be-de un **karamsa-o Mosa** a zeege te, te ho gon ka net-wu us-jor us-jor. Wo ne un ce ru, ¿ya o zee?”* ⁶ Ye un rwor kaane, remen ye cept wu remen ye kumut o-cow yo ye hette wu m-bop a.

Amba Yeso kakturu, wu genuru m-gen un jow-yo un wu n-dak. ⁷ Bo ye sengute cot-se un wu a, wu indunuru eso. Wu zeeru ye, “Bon net-wu rotte **ur-ba'as** be un no a, wu takan ka ne'a-wu m-jir ur-ta'ar.” ⁸ Yeso dooru m-kakt n-dak. Wu genuru m-gen n-dak.

⁹ Ye ne, bo ye hogute ma-ut Yeso a, ye arguru m-arag n-gaan n-gaan. Shi'in-mo un sek-ye ha-mo un yakar, har ye yaguru Yeso un ka ne'a-wu ne eso. ¹⁰ Yeso indunuru eso. Wu cituru ka ne'a-wu, “Ne'a, ¿ke co ye ro? ¿Yatt-wu piishe wo ma-to m-mar a?”

¹¹ Wu shasuru, “Gos-wu, ko wan-gaan.”

Yeso zeeru wu, “Me un ce re, man piishe wo ma-to m-mar a. Neke neke-m ru. Amba taase o do nom **ur-ba'as** a.”

Yeso cecas-mo un hono o-dak

¹² Yeso dooru ye m-zee, “Me wu ro cecas-mo un hono o-dak. Bon net-wu ro me m-dore a, wua do m-hewe ur-hew n-me o-comb a, amba wua kum cecas-mo un hoge.”†

¹³ Bo Yeso rurutu ye kane a, **Parisa-ne** zeeru wu, “Hi un du de wo m-su'e. Swo-us ru ne se o-nip se a.”‡

¹⁴ Yeso shasuru ye, “Ai, ko um su'e hi un de, swo-us re se o-nip se um nepste be-de um rwuune a un be-de um he'e ne a. Amba no, no nap be-de um rwuune a, ko be-de um he'e a. ¹⁵ Piish un ma-ut no, to ma-hun to. Me ne, me un piishe ko wan-gaan ut-ma a. ¹⁶ Amba ko man piishe net ut-ma, piish un ma-ut re to ur-bon to. Yanze me wu ro m-nom un hon-de a. Te ye, te Tato re wu tomne me a. ¹⁷ Be-de un **karamsa-o** no gense

* **Bor-us ta'voor:42** 7:42 Hyen komo: 2Sam 7:12; Mika 5:2. † **Bor-us ta'voor:50** 7:50 Hyen komo: Yoha 3:1-2.

* **Bor-us eer:5** 8:5 Hyen komo: Rewi 20:10; Kara 22:22-24. † **Bor-us eer:12** 8:12 Hyen komo: Mati 5:14; Yoha 9:5. ‡ **Bor-us eer:13** 8:13 Hyen komo: Yoha 5:31.

tɔ rɔ ɥnze swɔ-se ɥn nɛn yoor nip-ɔ. § 18 Mɛ wɥ rɔ ɥn sɥ'e ɥn hi ɥn de. Tato re komo nɛ wɥ tɔmnɛ mɛ à, wɥ rɔ mɛ m-sɥ'e."

19 Yɛ zɛɛrɥ, "¿Ke nɛ ɔ tato ru rɔ?"

Yɛso shasurɥ, "Kɔ mɛ kɔ Tato re, yatt-wɥ nɔ nape á. Nɔ ro nepse mɛ, nɔ roa nep Tato re komo." 20 Yɛso ɥn rwɔr ka ma-tɔ da-ɔ wɥ rɔ ɥr-yoos ɥn **Pyo-ɔ Shir** yow yow ɥn be-de hun-nɛ rotte m-yar remen **Pyo-ɔ Shir** à. Kap ɥn kááne nɛ, yatt-wɥ hokse wɥ m-bɔp á, remen da-ɔ ɥn wɥ ɔ ɥn goshi wɔ á.

Yɛso zɛɛg, "Be-de ɥm he'e à, nɔa hoks m-ha káne á"

21 Yɛso doorɥ yɛ m-zɛɛ, "Mɛn neke ɥr-hew, amba nɔa hoob mɛ nɔ taage ɥn hyan-o re. Amba nɔa mer ɥn **ba'as**-ɥt nɔ nɛ. Be-de ɥm he'e nɛ à, nɔa hoks m-ha á."

22 Remen ka ma-tɔ wɥ rwɔɛ káne à, sek-yɛ be-de ɥn **Yahuda**-nɛ zɛɛrɥ, "¿Wɥa hɔ ɔ hi ɥn de ɥn wɥ? ¿Q wɥ zettɛ 'Be-de ɥm he'e à, yatt-wɥ de hoks m-ha á?'"

23 Wɥ zɛɛrɥ yɛ, "Nɔ, ɥn dak-ɔ nɔ rɔ'e. Mɛ nɛ, n-Tɔn ɔ ɥm rwɥɥnɛ. Nɔ yan-hono-o-dak yɛ, mɛ nɛ wan-hono-o-dak wɥ á. 24 Q hantɛ ɥm zet nɔa mermɛ ɥn **ba'as**-ɥt nɔ nɛ. ɥn ba dɛ nɔ shɛreg hur-ɥr nɔ ɥnze mɛ wɥ rɔ, wɥ ɥm rɔ à, nɔa mermɛ ɥn **ba'as**-ɥt nɔ nɛ."

25 Yɛ zɛɛrɥ wɥ, "¿Wɔ rɔ wan?"

Yɛso zɛɛrɥ yɛ, "Bɔ ɥm rurɥ nɔ à, hond hond ɔ bɔ ɥm rurɥ nɔ à. 26 Rem-ɥs rɔ kɔn ɥt-mɔɔr nɛ, se ɥm he m-rwɔr rem nɔ komo se depɛ ɥm piishi nɔ ɥt-ma à. Amba man nɔm á. Remen wɥ tɔmnɛ mɛ à, wa-o-nip-wɥ. Rii-yo ɥm hogɛ be-de ɥn wɥ à, yo mɛ ɥn rurɛ ɥn hɔno o-dak."

27 Yɛ nap ɥnze ma-ɥt Tato ɥn wɥ, tɔ wɥ ro yɛ m-rurɛ á.

28 Yɛso zɛɛrɥ yɛ, "Da-de nɔ jakse **Wà-wɥ ɥn net**, ka da-de nɛ, nɔa nep mɛ rɔ wɥ ɥm zɛɛ ɥm rɔ à. Komo nɔa nep mɛn nɔm ɥn rii ɥn hɔn-de à, amba mɛ m-rwɔr ɥn yo Tato re yoosɥ mɛ à. 29 Tato re wɥ tɔmnɛ mɛ nɛ à, wɥ rɔ mɔsse ɥn mɛ nɛ. Wɥ yage mɛ ɥn hɔn-de á, remen kɔ de ke da-de mɛ ɥn nɔm ɥn rii-yo wɥ ɔnɛ à."

30 Da-de Yɛso rwɔɛr ka ma-tɔ à, hun-nɛ ɥt-mɔɔr nɛ yɛ shɛrurɥ hur-de ɥn yɛ be-de ɥn wɥ.

Bɔ a he pɔsse m-guw à

31 Yɛso zɛɛrɥ **Yahuda**-nɛ yɛ shɛɛ be-de ɥn wɥ á, "ɥrege nɔ sengɥtɛ bɔp ɥn ma-ɥt re, o-nip, nɔa she'et yan-neke-m re. 32 Nɔa nep o-nip, komo ɥn ka nip-ɔ nɔ he m-posse."

33 Yɛ shasurɥ wɥ, "Ai, baag-o **Ibrahi** ɔ tɛ rɔ. Tɛ tak nɔmɛ ɥn net m-guw á. ¿Re ɔ ɥn ya o zettɛ tɛ, 'Nɔa pɔsse m-guw?'"*

34 Yɛso shasurɥ yɛ, "Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, bɔ ɥn net-wɥ rɔ ɥn nɔm **ur-ba'as** à, ko-guw-wɥ **ur-ba'as** wɥ. 35 Ko-guw ba wan-gaan wɥ rɔ be-de ɥn ya-o-hur á, amba wà-wɥ hur, ko-ya-o-hur-wɥ koyanda. 36 **Wà-wɥ Shir**, ɥ ruutu nɔ, nɔ pɔssɥtɛ ɔ ka. 37 ɥm nepstɛ nɔ dɛ baag-o **Ibrahi** ɔ, amba nɔ ɥn hoob-ɔ nɔ hoot mɛ remen ma-ɥt re, tɔ ɔw nɔ á. 38 Mɛ nɛ m-rwɔr ɥn rii-yo ɥm hyandɛ be-ɥr Tato re à. Nɔ nɛ ɥn cin nɔ, nɔ ɥn nom ɥn rii-yo nɔ hogɛ be-ɥr tato nɔ à."

39 Yɛ shasurɥ wɥ, "Ai, **Ibrahi** wɥ rɔ tato tɛ."

Yɛso shasurɥ yɛ, "Nɔ rotte yakar **Ibrahi**, nɔ roa nom rem-se **Ibrahi** nɔmɛ à. 40 ɥn hek-ɔ ɥn káne, nɔ wargurɥ hoob-ɔ nɔ hoot mɛ remen ɥm rurɥtɥ nɔ o-nip, ɔ ɥm hogɛ be-de Shir à. Ba kaanɛ **Ibrahi** nɔmɛ rem-se ɥn wɥ á. 41 Nɔ, nɔ ɥn nɔm ɥn sɛnge-mɔ tato nɔ rɔ m-nɔm à."

Yɛ shasurɥ wɥ, "Tɛ mat-yɛ ɥt-ran yɛ á. Tato-o tɛ gaan-ɔ, Shir."

Yakar-yɛ ɥn ko-Gwɔmo-wɥ ɥn ya-ɥt-kɔt

42 Yɛso zɛɛrɥ yɛ, "ɥ rotte Shir tato nɔ wɥ, nɔ roa was ɥn mɛ nɛ remen be-de o-Tato ɔ ɥm rwɥɥnɛ. Mɛ ka nɛ, mɛn haan remen hi ɥn de á. Wɥ wɥ tɔmnɛ mɛ. 43 ¿Remen yan ɔ nɔ neptɛ yo mɛ m-rwɔr á? Nɔ nap á, remen nɔ ɔn nɔ dek ma-ɥt re á. 44 Nɔ, tato nɔ **ko-Gwɔmo-wɥ ɥn ya-ɥt-kɔt** wɥ. ɔn-m nɔ nɛ komo nɔ nom rii-yo tato nɔ ɔnɛ à. Wɥ, cin ɥr-takan wan-hɔ de ɥn net-wɥ. Wɥ rɔ m-ɛs ɥn o-nip á, remen hɔ-mɔ ɥn wɥ rɔ kɔn be-de ɥn ɔ shir á. Bɔ-tɔ wɥ rotte m-wɔns, remen wɥ wa-ɥt-bɔ-wɥ, tato-ɔ ɥn ya-ɥt-bɔ. 45 Remen mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, ɔ hantɛ, nɔ gokstɛ á. 46 ɥn be ɥn nɔ ¿wan wɥ nɛ he mɛ m-rurɛ **ba'as** ɥn de? Bɔ nɔ nepse nip-ɔ mɛ nɔ m-rurɛ à, ¿remen yan ɔ nɛ, nɔ shɛrtɛ ɥn mɛ á? 47 Wɥ rwɥɥnɛ be-de Shir à wɥ rɔ m-raks ɥn Ma-tɔ Shir. Rii-yo hantɛ notte ɥn raks ɥt-tɔ ɥn Ma-tɔ Shir nɛ á, remen nɔ yɛ Shir yɛ á."

Rii-yo a met Ibrahi Yɛso ro kon

§ Bɔr-ɥs eer:17 8:17 Hyen komo: Kara 19:15.

* Bɔr-ɥs eer:33 8:33 Hyen komo: Mati 3:9; Ruka 3:8.

⁴⁸ Yē ken sēk-ye ye be-de un **Yahuda**-ne ye shasuru wu, "Ashi, nip-o ka te zee wō ko-**Samariya**,† komo ne **ya-ut-kot** daag me ur-hi."

⁴⁹ Yēso shasuru ye, "Ya-ut-kot ye da me ur-hi á. Tato re wu me m-seps. Nō ne, nō yagu me m-seps. ⁵⁰ Me wu rō un sepse un hi un de á. Wū he me m-seps à wu rō kōn. Wū rō tomso ne wan-piish ut-ma. ⁵¹ Me nō m-rurē o-nip, kōwan wu rō m-nōm o-dōrotte un ma-ut re ne, wūa mer á har da-o ba m-ta."

⁵² Sēk-ye be-de un **Yahuda**-ne zēeru, "O'o, te nak m-mōka unze **ya-ut-kot** daag wō ur-hi. Ai, **Ibrahi** un **yan-Rwor** un **Ma-to Shir** ne mereste. Wō ne komo, o zee bō un wū nōmē o-dōrotte un ma-ut ru ne à, wūa mer á har da-o ba m-ta. ⁵³ ¿Wō un jiish tato na **Ibrahi** o? Wū un **yan-Rwor** un **ma-to Shir** ne, ye marag, yagunte wō. ¿Wan wū ne o musse hi un du?"

⁵⁴ Yēso shasuru ye, "Me cōn seps un hi un de á. Seps-mō un hi un de, a gu koyan á. Tato re, wū rō wan-seps-m re, wū nō m-zēe unze Shir nō à. ⁵⁵ Nō nap wū á. Me ne, um nepse wū. Me ro zeege unze me nap wū á, um roa warag wa-ut-bō untun nō. Amba um nepste wū. Me ne tomso un nōm o-dōrotte un ma-to un wū ne. ⁵⁶ Ko-ya-n-ga nō **Ibrahi** wū nōmog o-zak degn da-o Shir rurē wū rii-yo um he m-nōm à da-o me haane. Nōmog sa o zee wū hyanag yo ne komo, wū nōmuru o-zak."

⁵⁷ Sēk-ye be-de un **Yahuda**-ne shasuru wu, "Har m-mōka, wō un goshi wōō us-hak kwōōz-ut yoor us-ōp [50] á, ¿wōa zee o hyanag **Ibrahi**?"

⁵⁸ Yēso zēeru ye, "Me nō m-rurē o-nip, cin ba a un makt **Ibrahi**, 'Um rō kōn.'‡ " ⁵⁹ Bō Yēso zette kááne á, ye ruuru, ye motrunté ut-ta'ar, ye jirit wū. Yēso wukuru, wū arguru m-ru un **Pyo-o Shir**.

Bør-ús jero

Yēso upste yish-ye un net

wū a matē ko-po á

¹ Yēso m-arag, wū hyanuru net-wū a matē ko-po à. ² Yan-neke-mō un wū cituru wū, "Wa-us-Nap, ¿wan wū ne nōmē **ur-ba'as** a met ka net-wū ko-po? ¿Wū wū o? ¿Kō yan-mat-o un wū?"

³ Yēso shasuru, "Remen ka net-wū, kō tato un wū ye nōm **ur-ba'as** á, se de remen a kututé hun-ne nom-mō Shir be-de un wū. ⁴ Se um nōmog yo Tato re tomne me m-nōm à, cin ur-hō ne. Teṭ-m rōon, da-o net a hoks nōm un rii á. ⁵ Bō um rō un hōno o-dak á, me wū rō cecas-mō un hōno o-dak.*"

⁶ Bō wū rurte kááne à, wū cōpsuru m-ta n-dak. Wū wurguru m-hu, wū sukuru mō ko-po un yish. ⁷ Wū zēeru wū, "Neke, o sapt un kaw-o o-Sirom." (Ka jin-de, de rō a un "tomonte.") Kōm-de ka, wū nekuru, wū sapturu, wū muunuru, wū rō un hyan-o un wū cas cas.

⁸ Yan-bør-se un wū, un ye nape wū ne n-ga, wū zee us-kōn à, ye zēeru, "¿Ka net-wū wū ka ro'e m-she'et un cōw, wū ro us-kōn á?"

⁹ Ye ken ye zēeru, "Wū wū."

Ye ken ye zee, "Ay, se de wū sha'ag wū."

Wū ne, wū senguru m-zēe, "Me wū."

¹⁰ Ye zēeru, "¿Re o nōmē yish ru upsute?"

¹¹ Wū shasuru, "Ka net-wū, wū a m-zēe Yēso à, wū wū wurge hu-mō n-dak, wū sukuru me un yish. Wū zee um neke reņo kaw-o o-Sirom um sapt. Um nekuru, um sapturu, um kumuru o-hyan."

¹² Ye zēeru wū, "¿Ke ne o wū rō?"

Wū zēeru ye, "Me nap á."

Parisa-ne cekerte ma-to un

net-wū a upse yish à

¹³ Ye heeturu **Parisa**-ne net-wū a upse yish à. ¹⁴ Un **Hō-de ur-Wuwe** de komo Yēso wurge m-hu, wū upsute wū yish. ¹⁵ **Parisa**-ne cituru wū bō a nōmē wū kumut o-hyan à. Wū zēeru ye, "Hu-mō n-dak mō wū wurge à, mō mō wū suke me un yish. Um sapturu, um hyanuru cas."

¹⁶ Remen kááne, ye ken **Parisa**-ne ye zēeru, "Ka net-wū, be-de Shir o wū rō á, remen wū ku hō-de Shir zette a wuwe un de á."

Ye ken ye zēeru, "¿Re ne o ko-wa-**ur-ba'as** he nap un nōm un rem-se ut-hyat kááne?"

† **Bør-ús eer:48** 8:48 Yahuda-ne ye rō n-mē un Judiya à, ye cōn ya-o-Samariya á. Ye m-hyan unze ya-o-Samariya peneg men-ut jaas-to, ye hun-ne 'yare á, ye nap bō a m-guw mō Shir á. Kap to ka reņb-to. ‡ **Bør-ús eer:58** 8:58 Hyen komo: Rwuq 3:14.

* **Bør-ús jero:5** 9:5 Hyen komo: Mati 5:14; Yoha 8:12.

Ma-ut sunutu ye o ka.

¹⁷ Ye ja'asuru m-cit un ko-po, "Wɔ ne, ɛya o hyane mɔsse un wu ne wɔ wu a upse yish a?"

Wu zɛeru, "Wan-rwɔr un Ma-to Shir wu."

¹⁸ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne, ye sher hur-de un ye unze ko-po-wu ro'e n-ga á, komo ne wu kumuru o-hyan m-mɔka á, har ye agburu tat-ne ye un wu. ¹⁹ Ye cituru ye mate wu á, "ɛWu ka wà nɔ wu, wu a zee unze a un mat wu ko-po? ɛTo, re o ka un ya wu hyente m-mɔka?"

²⁰ Tat-ne ye un wu shasuru, "Te nak wu ka wà te wu komo ko-po-wu a mate wu. ²¹ Amba bɔ a nɔme wu kumut o-hyan á, te nap á. Te nap ma wu upse yish-ye un wu á. Cit nɔ wu. Ai, wu bɔ'ossute m-rwɔr un hi un de un wu." ²² Tat-ne un wu un rwɔr kaane remen gyer-o un Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne. Remen n-ga ne, Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne ye gekse unze kap bon net-wu zee, "Yeso ro **Kiristi** wu Shir tomne á," a ruut wu un **kuke-o un yoo** un **Ma-to Shir**, wua do m-muun á. ²³ Q hante tato un wu ne zet, "Wu bɔ'ossute. Cit nɔ wu."

²⁴ Sek-ye un **Parisa**-ne ja'asuru agbe un ka net-wu wu ro ut-po n-ga á. Ye zɛeru wu, "Ya Shir m-seps, o rur o-nip.† Te de te nepste ka net-wu **ko-ya-ur-ba'as**-wu."

²⁵ Wu zɛeru ye, "Ko **ko-ya-ur-ba'as**-wu, me de me nap á. Rii gaan-yo um nape á, n-ga me ko-po-wu, m-mɔka komo me m-hyan."

²⁶ Ye zɛeru wu, "ɛYa wu nomu wɔ ne? ɛRe o wu nɔme wu upsutu wɔ yish?"

²⁷ Ko-po shasuru ye, "Um russte nɔ. Nɔ hɔge á. ɛRemen yan o nɔ cunte m-hoge tomsɔ? ɛKo nɔ un cen nɔ, nɔ un con o nɔ warag yan-neke-mɔ un wu?"

²⁸ Ye he'enuru wu ut-reeb. Ye ro wu m-zee, "Wɔ wu de ro wan-dor-o un ka net-wu, te yan-dor **Mosa** ye. ²⁹ Te nepse Shir nomog ut-ma un **Mosa** ne, amba wu ka, te nap be-de wu rwuune á."

³⁰ Ka net-wu shasuru ye, "Caane hyat-to ka! Nɔ nap be-de wu rwuune á, amba ne wu upsussute me yish! ³¹ A nepste, Shir ro un rege un ya-ut-**ba'as** ut-to á. Amba kap wu hɔge gyer-o Shir á, wu ro un nom un rii-yo Shir zee á, Shir ro wu m-hoge. ³² Cin da-o Shir takne nom un hono o-dak á, a tak m-hoge net-wu upse yish-ye un net-wu a mate ko-po á. ³³ A rotte unze ka net-wu, be-de Shir o wu rwuune á, yatt-yo wu roa hoks m-nom á."

³⁴ Ye shasuru wu, "Wɔ wu a mate n-me un comb-o ut-**ba'as** á, ɛyan yo ne o he na m-rure?" Ye yanuru wu be-de un ye.

Po-to un yish-ye o-kukt

³⁵ Bɔ Yeso hogute unze ye yanag ka wu a upse yish á, wu hyanuru wu. Wu zɛeru, "ɛO shereg hur un du un **Wà-wu un net** ko?"

³⁶ Wu shasuru wu, "Gos-wu, ruru me wu, wu ro á, um sheret hur un de be-de un wu."

³⁷ Yeso zɛeru wu, "Ai, o hyanag wu. Wu wu ro ut-ma un wɔ ne."

³⁸ Wu zɛeru, "Wan-Koyan, um shereg hur un de be-de un du." Wu kwukturu un co-o un wu.

³⁹ Yeso zɛeru, "Me un cɔwon un hono o-dak, remen um piistɛ hun-ne ye un hono o-dak ut-ma. Um haante remen ye ro m-hyan á, ye hyenet, komo ye ro m-hyanu ne á, ye waragte po-ne."

⁴⁰ Ye ken **Parisa**-ne ye ro mɔsse un wu ne. Bɔ ye hogute kááne á, ye zɛeru, "ɛWata po-ne ye te ro'e?"

⁴¹ Yeso zɛeru ye, "Ai, u rotte unze po-ne ye nɔ ro, **ba'as**-ut nɔ roa ma'as be-ur nɔ á. Amba bɔ nɔ zee nɔ m-hyan á to, **ba'as**-ut nɔ ro kanɛ timb."

Bɔr-ɔs op

Sha-mɔ ut-ma mɔ un

wa-ur-gut un kur-o un ca-ne

¹ "Me nɔ m-rure o-nip, net-wu cɔwe sɔ un ish-o un kuke-o un ca á, wu daanuru raag-o ur-hek, ka net-wu ko-hyow-wu, ko-wa-ur-kwup. ² Net-wu cɔwne ne sɔ un ish á, wan-gut-de un ca wu. ³ Wan-'er-de un ish wu ro wu m-tikse. Yege-ca komo ne ye ro un raag ut-to un cɔr-o un wu. Wu ro un aag un jin-to un ca-ye un wu, wu ruut ye n-do. ⁴ Wu ruuse kap ye ma un wu n-do, wu gaaru co-o un ye. Komo ca ro un dond un jim-de un wu remen ye nepste cɔr-o un wu. ⁵ Yeá dɔre wu ro ko-hamat á. Se songon-mɔ un wu ye hette, remen, ye nap cɔr-o un wu á."

⁶ Yeso nomute ye sha-mɔ ut-ma, amba ye nap ka ma-to á.

† **Bɔr-ɔs jero:24** 9:24 'Ya Shir m-seps = Ruru o-nip! Hyen: Josu 7:19.

Yɛso wu rɔ wa-ur-gut-wu o-nip

⁷ Remen kááne Yɛso zɛɛru ye, “Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip mɛ wu rɔ ish-o ɔn kur-o ɔn ca. ⁸ Kap wu ba'e mɛ m-wɔɔn be-de ɔn ca à, ko-hyow-wu, wan-kwɔp-de ɔn hun-nɛ. Amba, ca rɔ m-was ɔn wu nɛ á. ⁹ Mɛ wu rɔ ish. Kɔwan nɛt-wu cɔwnɛ be ɔn de, man gu wu. Wu she'et sasa, wu kum ɔt-rɛ. ¹⁰ Ko-hyow rɔ m-haan temb rem ur-hyow, ur-hɔ nɛ m-naas nɛ. Mɛ ɔn haan, remen hun-nɛ kumut hoog-m shiishe.

¹¹ “Mɛ wu rɔ wa-ur-gut-wu o-nip. Wa-ur-gut-wu o-nip komo wu rɔ ɔn ya'as ɔn hoog-o ɔn wu remen ca-yɛ ɔn wu. ¹² Wa-ur-guwus wan-gut-de ur-bon wu á. Ca tomsɔ, yɛ ma ɔn wu yɛ á. Da-o wu hyenɛ o-dur, wu ho'osuru ca. Wu arguru m-sɔm, wu guut hoog-o ɔn wu. Dur-o shipuru yɛ ken be-de ɔn yɛ. Yɛ kuse à, yɛ cakkuru ɔn hon ɔn hon. ¹³ Wu wa-ur-guwus, wu rɔ m-was ɔn ca nɛ á.

¹⁴ “Mɛ wu rɔ wa-ur-gut-wu ur-bon. Um nak yɛ ma re. Yɛ ma re komo nɛ, yɛ nepse mɛ. ¹⁵ Bɔ Tato-o nape mɛ á, ka bɔ-se nɛ o um nape wu. Mɛn ya'as ɔn hoog re remen ca re.* ¹⁶ Mɛ ɔn yɛ ken ca-yɛ nɛ yɛ rɔ ɔn o ka kur-o á. Sɛ um hantutɛ yɛ. Yɛa hogɛ cɔr re. Ka da-de, yɛa she'et kur-o gaan, wa-ur-gut wan-gaan. ¹⁷ Remen kááne o, Tato re wastɛ um mɛ nɛ remen mar-mɔ um he'e, remen um inetɛ komo à. ¹⁸ Yatt-wu he rumus ɔn hoog re á, amba ɔn cɔn-m re o um hette mɔ m-ya'as. Mɛ o-cɔw nɛ, um ya'astɛ mɔ. Mɛ o-cɔw nɛ komo yo um hette mɔ m-dɛken á. Tato re zɛɛ um nom kááne.”

¹⁹ Komo ma-ɔt sunuru be-de ɔn yɛ zɛɛru, “Ai, wu rɔ ɔn **ya-ɔt-kɔt** nɛ. Ko-wa-o-zungo wu. ¿Remen yan o notte wu m-ke'e ɔt-to?”

²¹ Yɛ ken yɛ zɛɛru, “Ka ma-to hwaa, ma-to ɔn **ya-ɔt-kɔt** tɔ á. ¿Ya-ɔt-kɔt rɔ ur-bɛɛb nɛ, yɛ upstɛ yish-yɛ ɔn ko-po?”

Sɛk-yɛ be-de Yahuda-nɛ yagutɛ Yɛso

²² Da-o o-huw o, **Yahuda**-nɛ rɔ ɔn **Biki-o m-Baks ɔn da-o a dotte tiks ɔn Pyo-o Shir** o-Urusharima à. ²³ Yɛso ro m-arag ɔn sak-o **Suremanu ɔn Pyo-o Shir**. ²⁴ Sɛk-yɛ be-de ɔn **Yahuda**-nɛ rigumsuru wu. Yɛ zɛɛru wu, “¿Har de ke hɔ-de o tɛ he yage o ryegen? Urege wɔ wu **Kiristi**, o ruru tɛ o-nip cas.”

²⁵ Yɛso shasuru yɛ, “Um russutu nɔ, amba nɔ shɛr á. Rem-se ɔt-hyat se mɛ m-nɔm à, mɛ m-nɔm ɔn bɛɛb-ur Tato re. Se rɔ mɛ m-su'e. ²⁶ Amba nɔ, nɔ dɛk ma-ɔt re á, remen nɔ n-mɛ ɔn ca re á. ²⁷ Ca re yɛ rɔ ɔn raks ɔn cɔr re. Um nepstɛ yɛ. Yɛ rɔ mɛ tomsɔ nɛ m-dɔre. ²⁸ Mɛ yɛ m-ya ɔn hoog-o ba m-ta. Yɛa sabrɛ á, har da-o ba m-ta. Wan-rumus-mɔ ɔn yɛ rɔ kɔn ɔn kom-ɔt re á. ²⁹ Tato re wu ya'asɛ mɛ ka ca-yɛ à, wu jiištɛ kɔwan kap ɔt-gɔs. Yatt-wu he hoks m-rumus ɔn yɛ ɔn kom-ɔt Tato re á. ³⁰ ɔn mɛ ɔn Tato re, gaan tɛ rɔ.”

³¹ Sɛk-yɛ be-de ɔn **Yahuda**-nɛ dooru mɔt ɔt-ta'ar, yɛ jirit wu. ³² Yɛso zɛɛru, “Um kututɛ nɔ rem-se ur-bon dɛɛn se ɔn Tato re. ¿Be-de ɔn se ke rem-se, se nɛ nɔ hette mɛ m-jir?”

³³ Yɛ zɛɛru, “Yanze remen rem-ɔs ru se ur-bon se tɛ hette wɔ m-jir á, sɛ dɛ remen o yo'ogtɛ Shir. Wɔ ka nɛ nɛt-wu, amba wɔ m-mus ɔn hi ɔn du Shir.”†

³⁴ Yɛso zɛɛru yɛ, “Gensɛ tɔ rɔ n-mɛ ɔn **karamsa**-o nɔ. A zɛ Shir nomog ɔt-ma ɔn yɛ ken sɛk-yɛ yɛ ɔn hun-nɛ yɛ nɛ, wu aaguru yɛ 'yege-shir.'‡ ³⁵ To, a nepstɛ Ma-to Shir tɔ rɔ o-nip ba m-ta. Komo Shir ak ka hun-nɛ yɛ 'yege-shir,' ka hun-nɛ yɛ wu ya'asɛ Ma-to ɔn wu á. ³⁶ Mɛ wu Shir daage à, wu tɔmɔn ɔn hono o-dak à, ¿Ya nɔ hette m-zɛɛ um yo'ogtɛ Shir remen um ak hi ɔn de '**Wà-wu Shir**'? ³⁷ Urege mɛ m-nɔm bɔ Tato re rɔ m-nɔm á, tɔ, nɔ jar nɔ shɛr hur-ɔt nɔ ɔn mɛ á. ³⁸ Amba urege nɛ nɔ hyanag mɛ m-nɔm bɔ Tato re rɔ m-nɔm à, ¿remen yan o nɔ shɛrtɛ hur-ɔt nɔ ɔn mɛ nɛ á? Kɔ gon senge-mɔ mɛ m-nɔm à, mɔ bɔ'ossutɛ nɔ nept m-sɔk nɛ, unze Tato re rɔ be ɔn de, mɛ komo nɛ be-de o-Tato.” ³⁹ Yɛ ja'asuru m-senge, yɛ shipt wu. Wu possuru ɔn kom-to ɔn yɛ. Yɛ hoks wu m-bɔp á.

⁴⁰ Ka da-de nɛ, wu dooru m-warag ɔn pesto-de ɔn Roog-o o-Joda be-de **Yohana** taknɛ yo'os ɔn hun-nɛ n-mɛ m-hɔ à. Wu she'eturu kanɛ.§ ⁴¹ Hun-nɛ haanuru be-de ɔn wu ɔt-moor nɛ. Yɛ dɛkuru m-zɛɛ, “Nip-o, **Yohana**, wu nom se ken rem-se ɔt-hyat se har wu kututu na Shir yɛ tɔmne wu á, amba ma-to wu ro m-rwor mɔsse ɔn ka nɛt-wu nɛ á, nip-o.” ⁴² Kááne o hun-nɛ ɔt-moor nɛ shɛrɛ hur-de ɔn yɛ be-de ɔn wu.

Bɔr-ɔs op o-gaan*Yɛso yonstɛ Razarus*

* **Bɔr-ɔs op:15** 10:15 Hyen komo: Mati 11:27; Ruka 10:22. † **Bɔr-ɔs op:33** 10:33 Hyen komo: Rewi 24:16.

‡ **Bɔr-ɔs op:34** 10:34 Hyen komo: Bɔng 82:6. § **Bɔr-ɔs op:40** 10:40 Hyen komo: Yoha 1:28.

1 Wɔ ken nɛt-wɔ jin-de ɔn wɔ Razarus rɔkt gom. Wɔ she'ette ɔn bɔ-q o-Betanya, mɔsse ɔn **Meri** nɛ ɔn hen ɔn wɔ Marta.* 2 Ka **Meri**-wɔ, wɔ wɔ hokmɛ Gɔs-wɔ m-nɔw mɔ m-shi'igin ɔs-na. Wɔ sokmɔrɔ mɔ ɔn hi-se ɔn hi-de ɔn wɔ. Tɔ, de ken hɔ-de Razarus rɔtɔrɔ gom.† 3 Ka ne'a-ne ye, sek-ye nɛ ɔn wɔ nɛ tomɔrɔ be-ur Yɛso, ye zɛɛrɔ, "Gɔs-wɔ, ka nɛt-wɔ, wɔ o rɔ m-was ɔn wɔ nɛ à, wɔ hogɛ m-rɛrɛm á."

4 Bɔ Yɛso hogute kááne à, wɔ zɛɛrɔ, "Ka gom-q, gom-q m-mar o á, remen a sekemsutɛ Shir o, a sekemse tomsɔ nɛ **Wà-wɔ Shir**." 5 Yɛso ro ɔn was ɔn Marta nɛ ɔn **Meri** nɛ, Razarus wɔ. 6 Tɔ, bɔ wɔ hogute Razarus ɔ hogɛ m-rɛrɛm á, wɔ rewɔrɔ hɔ-ɔt yoor.

7 Ka da-de, wɔ zɛɛrɔ yan-nekɛ-mɔ ɔn wɔ, "A warag nɔ dak-q o-Judiya."

8 Yan-nekɛ-mɔ ɔn wɔ ye zɛɛrɔ, "Wa-ɔs-Nap, ɔn ka hɔ-tɔ sek-ye‡ rɔ ɔn hoob-q ye jirit wɔ, ¿o doorɔ m-warag rɛɛnɔ komo?"

9 Yɛso shasurɔ, "¿Rwɔɔn-mɔ ɔr-hɔ ɔn 'hebe-mɔ ɔn de nɛ taase ɔr-hɔ o ka ka? Bɔn wɔ rɔ ɔr-hew m-hɔw à wɔ rɔ m-ma'as ɔt-pukse á, remen wɔ rɔ m-hyan cas. 10 Amba bɔn wɔ rɔ ɔr-hew m-tɛt à wɔ ma'as ɔt-pukse remen cecas-m rɔ kɔn á."

11 Bɔ wɔ rɔrɛt kááne à, wɔ doorɔ m-zɛɛ, "Wan-yen na Razarus rɔ m-rew, amba mɛ m-ha m-yons wɔ."

12 Yan-nekɛ-mɔ ɔn wɔ zɛɛrɔ wɔ, "Gɔs-wɔ tɛ, urege de ɔnze rew-mɔ kwɔsɔ wɔ, ai, mɔa pyesse." 13 Yɛ napɔ nɛ ɔnze, ma-tɔ ɔn mar-m Razarus Yɛso rɔtɛ á. Ye dekurɔ ɔnze rew-mɔ wɔ rɔtɛ.

14 Remen kaáne Yɛso rɔrɔ ye cas, "Razarus mereste. 15 Mɛ o-zak bɔ mɛ rokne káne be-de ɔn wɔ á, remen nɔ sherɛt. Amba a nekɛ nɔ be-de ɔn wɔ."

16 Sɛ Toma, wɔ a m-zɛɛ *ko-Pɛsɛ* à, wɔ zɛɛrɔ ɔr ɔn wɔ nɛ, "A nekɛ nɔ ɔn cen na nɔ a meret nɔ mɔsse ɔn wɔ nɛ."

Yɛso ya'ag ka ne'a-nɛ ye jaab-q ɔt-mɛn

17 Bɔ Yɛso woote à, wɔ 'wɔss Razarus nomoste hɔ-ɔt nass ɔn saag. 18 O-Betanya yow yow o-Urusharima nɛ o, o rɔ ɔntɔn mɛr-ɔt yoor [kiromita 3]. 19 **Yahuda**-nɛ haanurɔ ɔt-moor nɛ. Ye haante remen ye gastɛ Marta nɛ ɔn **Meri** gas-de ɔn mar-m hen ɔn ye. 20 Bɔ Marta hogute ɔnze Yɛso rɔɔn à, wɔ haaru wɔ m-gontɛ. **Meri** daagurɔ wɔ she'et o-hur.

21 Bɔ wɔ go'onɛ ɔn Yɛso nɛ à, Marta zɛɛrɔ Yɛso, "Gɔs-wɔ, wɔ rokontɛ, heno tɛ Razarus wɔ roa mer á. 22 Amba kɔ m-mɔka ɔm nepstɛ koyan o kɔnɛ be-de Shir, wɔa nomo wɔ."

23 Yɛso zɛɛrɔ wɔ, "Heno ru a inɔsse komo."

24 Marta zɛɛrɔ wɔ, "ɔm nepstɛ wɔa inɔsse inɛ-mɔ m-margan nɛ hɔ-de ɔr-kɔm."

25 Yɛso zɛɛrɔ wɔ, "Ai, mɛ wɔ rɔ inɛ-mɔ ɔn margan-nɛ. Mɛ wɔ rɔ hoog. Nɛt-wɔ shere hur-de ɔn wɔ ɔn mɛ à, kɔ wɔ mer, wɔa inɔsse. 26 Nɛt-wɔ rɔ nɛ ɔn hoog nɛ à, wɔ shere hur-de ɔn wɔ be ɔn de à, wɔ he de m-mar á har da-q ba m-ta. ¿Wɔ Marta wɔ m-sher ɔn ma-ɔt re?"

Yɛso 'wɔnɔg

27 Marta zɛɛrɔ wɔ, "Oho, Gɔs-wɔ, ɔm sherustɛ hur ɔn de, wɔ rɔ **Kiristi, Wà-wɔ Shir** wɔ a tomnɛ ɔn hono o-dak á."

28 Bɔ Marta rɔrɛt kaáne à, wɔ haaru, wɔ agnurɔ sek-wɔ ɔn wɔ **Meri**. Wɔ rɔrɔ wɔ ɔs-har, wɔ zɛɛrɔ, "Wa-ɔr-Yoos na haante. Wɔ rɔ ɔn eeg-ɔs ru." 29 **Meri** nɛ komo, bɔ wɔ hogute kááne à, wɔ inurɔ hɔr-m-hɔr, wɔ kawurɔ be-de Yɛso rɔ à. 30 Yɛso ɔn gɔ wɔɔn o-bɔ tokon á. Har m-mɔka wɔ rɔ be-de Marta gontɛ wɔ à. 31 Hun-nɛ ro be-ur **Meri**, o-hur ye ro wɔ ɔr-gas à, ye hyanurɔ wɔ inɛtɛ hɔr-m-hɔr, wɔ ruuru. Ye dorurɔ wɔ, ye rɔ o-gwɔt ye zee ɔn saag o wɔ heye wɔ unɔt.

32 **Meri** wɔɔrɔ be-de Yɛso rɔ à. Bɔ wɔ hyentɛ Yɛso à, wɔ heɛrɔ ɔn na-se ɔn wɔ. Wɔ zɛɛrɔ Yɛso, "Gɔs-wɔ, ɔ rɔtɛ ɔnze o rokon káne hen tɛ roa mer á."

33 Bɔ Yɛso hyentɛ wɔ ro ɔs-'wɔn à, **Yahuda**-nɛ tomsɔ nɛ ye haane mɔsse ɔn wɔ nɛ à, ye ro ɔs-'wɔn. Mɛn-ɔt naasurɔ wɔ. 34 Yɛso zɛɛrɔ ye, "¿Ke nɛ o nɔ jɔkɔ wɔ?"

Ye zɛɛrɔ Yɛso, "Gɔs-wɔ, haan o gut."

35 Yɛso 'wɔnɔrɔ.

36 Remen kááne hun-nɛ zɛɛrɔ, "Gwɔt bɔ wɔ wasɛ ɔn wɔ nɛ à!"

37 Ye ken ye be-de ɔn ka hun-nɛ ye zɛɛrɔ, "¿ɔ nom tɛ ka, ka nɛt-wɔ, wɔ ka upse yish-ye ɔn ko-pɔ á? ¿Wɔ roa hoks wɛn ɔn Razarus m-mar á?"

Yɛso 'yonstɛ Razarus ɔt-marimar

38 Yɛso doorɔ hyan ɔr-'wɔn ɔn mɛn-tɔ ɔn wɔ. Wɔ wɔɔnurɔ ɔn saag. Ka saag-o nɛ pak-o ɔt-ta'ar o ɔn o ken ta'ar-o a tige ɔn ish-o ɔn o. 39 Yɛso zɛɛrɔ, "Dos nɔ ka ta'ar-o."

* **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:1** 11:1 Hyen komo: Ruka 10:38-39. † **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:2** 11:2 Hyen komo: Yoha 12:3.

‡ **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:8** 11:8 Yahuda-nɛ.

Marta, wʉ sɛk-wʉ ʉn wʉ mare à, wʉ zɛerʉ, “Gɔs-wʉ re, wʉa nomos wʉs m-mɔka, remen ho-ʉt nass tɔ ka wʉ caane bɔ m-mar.”

⁴⁰ Yɛso zɛerʉ, “¿Mɛ rurʉ wɔ ɔ á, ʉm zee wɔ sher hur ʉn du ʉn mɛ nɛ, wɔa hyen seps-mɔ Shir à?”

⁴¹ Yɛ dossurʉ o-ta'ar. Yɛso dassurʉ ʉr-hi n-ton. Wʉ zɛerʉ, “Tato re, ʉm bɔmog wɔ remen o regutɛ mɛ ʉt-tɔ. ⁴² ʉm nepstɛ kɔ da ʉn ke o rɔ mɛ ʉn ke'e ʉt-tɔ. Amba mɛ ʉn rwɔr remen hun-nɛ yɛ rɔ kàne eso eso à, remen yɛ sherɛt hur-de ʉn yɛ ʉnze wʉ wʉ tomnʉ mɛ.”

⁴³ Bɔ wʉ rurte kááne à, wʉ ‘yonsurʉ ʉs-cɔr deen, wʉ zɛerʉ, “Razarus, rwʉun!” ⁴⁴ Wʉ mare à wʉ argʉ m-rwʉun, na-se ʉn wʉ ʉt-kom nɛ gegurɛ ʉn wa-de o-gund, co-ɔ ʉn wʉ yerese ʉn gund-de ʉn duk.

Yɛso zɛerʉ, “Us nɔ wʉ, wʉ arag!”

A nomʉtɛ Yɛso geeg-de ʉt-yage

(Mati 26:1-5; Mark 14:1-2; Ruka 22:1-2)

⁴⁵ Ka **Yahuda**-nɛ yɛ dɔre **Meri** be-de ʉn saag à, yɛ hyang rii-yo Yɛso nomɛ à, moɔr-to ʉn yɛ sherʉ hur-de ʉn yɛ ʉn wʉ. ⁴⁶ Amba yɛ ken yɛ be-de ʉn yɛ argurʉ m-ha be-de ʉn **Parisa**-nɛ, yɛ rurʉ yɛ rii-yo Yɛso nomɛ à. ⁴⁷ Remen kááne Gwɔmo-nɛ yɛ ʉn kɔn-se Shir ʉn **Parisa**-nɛ nɛ yɛ aagurʉ **Morog-de ʉn Sek-yɛ** remen yɛ piishtɛ ʉt-ma.

Yɛ zɛerʉ, “¿Ya ʉn yo nɛ a nɔ m-nom? Gwɔt nɔ saw-tɔ ʉt-hyat tɔ wʉ rɔ m-nom à! ⁴⁸ A yage wʉ kááne, kɔwan wʉa sher ʉr-hur ʉn wʉ. **Roma**-nɛ a haan, yɛ sabarsɛ hun-nɛ na ʉn **Pyo-ɔ Shir** nɛ ʉn dak-o na nɛ.”

⁴⁹ Amba wan-gaan be-de ʉn yɛ, wʉ a m-zɛɛ Kepas à, wʉ wʉ ro ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir ʉn ka hak-o, wʉ zɛerʉ, “Nɔ dɛ nɔ nap tɔ nɔ m-rwɔr á ⁵⁰ ¿Nɔ m-gwɔt á? Ai, jʉishtʉ nɔ wan-gaan mer ɔttɛ kap mɔ ʉn hun-nɛ mermɛ à.”

⁵¹ Yanze remen cɔn-mɔ ʉn wʉ ɔ wʉ rurte kááne á, sɛ dɛ ʉntʉn wʉ ro ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir à, Shir ʉn kutɛ wʉ, wʉ rur ka ma-tɔ wʉ zee Yɛso a mer remen **Yahuda**-nɛ. ⁵² Yanze nɛ remen **Yahuda**-nɛ ʉn hɔn-de ʉn yɛ á, amba remen wʉ mɔrgunsutɛ yakar-yɛ Shir yɛ rɔ cakarsɛ kɔ kenɛ à, yɛ she'etɛ kang-o gaan.

⁵³ Bɔ ʉn ka ma-tɔ ʉn ka ho-de, yɛ tɔɔrʉ ʉt-hun remen yɛ hoot Yɛso. ⁵⁴ Remen kááne, Yɛso do m-rwʉun ʉr-buk cas be-de ʉn **Yahuda**-nɛ á. Amba wʉ inurʉ kááne, wʉ nekuru ʉn dak-ɔ rɔ o-zang à. Wʉ cɔwuru ʉn ɔ ken bɔ-ɔ ɔ a m-zɛɛ o-Eparam à. Wʉ she'eturu kááne ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ.

⁵⁵ A kane, **Biki-ɔ m-Pas** § ɔ ʉn he de m-wɔɔn. Hun-nɛ ʉt-moɔr nɛ yɛ haarʉ o-Urusharima remen yɛ koostɛ hi ʉn de ʉn yɛ yɛ she'etɛ ba m-kʉkop rii-yo **Biki-ɔ m-Pas** wɔɔntɛ. ⁵⁶ Yɛ zɛerʉ hoob-o Yɛso, yɛ rɔ eso eso ʉn **Pyo-ɔ Shir**. Yɛ m-zɛɛ, “¿Ya ʉn yo nɛ nɔ hyane? ¿Wʉ rɔɔn o-biki?” ⁵⁷ Hun-nɛ ma'asʉ hoob-o Yɛso, remen Gwɔmo-nɛ yɛ ʉn kɔn-se Shir ʉn **Parisa**-nɛ nɛ yɛ rwo'og ʉnze bɔ ʉn wʉ hyane be-de Yɛso ro à, wʉ haan, wʉ rur, yɛ shipt wʉ.

Bɔr-ʉs ɔp ʉs-voor

Meri hokmotɛ Yɛso nɔw-mɔ

m-shi'igin ʉn bɔ-ɔ o-Betanya

(Mati 26:6-13; Mark 14:3-9)

¹ **Biki-ɔ m-Pas*** kuks ho-ʉt cind, Yɛso haanurʉ bɔ-ɔ o-Betanya be-de Razarus ro'e à, wʉ Yɛso ‘yonse ʉt-marimar à. ² Yɛ nomurʉ rii-yo m-rɛ yo m-tɛt remen yɛ hwɔɔg Yɛso ʉr-keɛr. Marta wʉ nomɛ rii-yo m-rɛ. Razarus nɛ yɛ ro m-rɛ be-ɛn gaan ʉn Yɛso nɛ. ³ Ka da-de nɛ, **Meri** dekuru batta-de ʉn nɔw-mɔ m-shi'igin. Ka nɔw-mɔ wɔɔg purug-de o-rita, mɔ o-**nardi**, komo a mɔsse mɔ ʉn rii nɛ á, mɔ ʉn hwɔr mɔ deen. Wʉ hokmurʉ mɔ Yɛso ʉs-na, wʉ pe'eguru ka nɔw-mɔ ʉn hi-se ʉn hi-de ʉn wʉ. Kur-o kutuksurʉ ʉn m-shi'igin.†

⁴ Amba Yahudas Iskariyoti, wʉ ro wan-gaan be-de ʉn **yan-neke-m Yɛso** wʉ he m-ya'as ʉn Yɛso a ho à. Wʉ zɛerʉ, ⁵ “¿Ya ʉn yo nɛ wɛnɛ **Meri** beeb ka nɔw-mɔ, a wɔngɛ kɔɔb-nɛ ka hwɔr-yɛ? Ai, ká hwɔr-yɛ ro woostɛ guwʉs-de ʉn hak.”‡ ⁶ Yahudas Iskariyoti ʉn rwɔr kááne yanze remen wʉ ro m-was ʉn kɔɔb-nɛ nɛ ɔ á, sɛ dɛ wʉ ko-hyow-wʉ. Komo nɛ wʉ ro wan-bɔp-tɔ ʉn ba-de ʉn hwɔr, wʉ ro yɛ m-ma'as m-hiw.

§ **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:55** 11:55 Biki-ɔ Yahuda-nɛ rɔttɛ m-baks ʉn ho-de Shir ruute yɛ o-Masar à. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-voor:11** 12:1 Biki-ɔ Yahuda-nɛ rɔttɛ m-baks ʉn ho-de Shir ruute yɛ o-Masar à. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-voor:13** 12:3 Hyen komo: Ruka 7:37-38. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-voor:5** 12:5 ʉt-Girik: denari 300.

⁷ ʒeso zɛɛrʉ, “A yagɛ **Meri**, wʉ ʉn hokmo mɛ m-nɔw remen hɔ-de a he mɛ jɔk à. ⁸ Ai, kɔ de ke da-de nɔ mɔsɛ ʉn kɔɔb-nɛ nɛ, amba ba kɔ da ʉn ke ɔ nɔ he m-ma’as ʉn mɛ nɛ á.”[§]

A nomʉtɛ Razarus geeg-de ʉt-yage

⁹ Da-ɔ hun-nɛ hogʉtɛ ʉnze ʒeso ro ʉn bɔ-ɔ o-Betanya, **Yahuda**-nɛ ʉt-mɔɔr nɛ yɛ haanʉrʉ be-de ʉn wʉ. Yanze rem ʒeso ʉn hɔn-de ʉn wʉ á, har remen yɛ hyenet ʉn Razarus nɛ wʉ ʒeso ‘yonɛ be-de m-mar à. ¹⁰ Gwɔmo-nɛ yɛ ʉn kɔn-se Shir yɛ gamʉrʉ ʉt-hi yɛ hoot Razarus ʉn ce ʉn wʉ, ¹¹ remen ʉn wʉ ɔ **Yahuda**-nɛ ʉt-mɔɔr nɛ yagʉtɛ dɔrɛ ʉn gwɔmo-nɛ yɛ ʉn kɔn-se Shir. Yɛ shɛrɛ hur-de ʉn yɛ be-ʉr ʒeso.

Hun-nɛ yɛ o-Urusharima barkʉtɛ ʒeso

(Mati 21:1-11; Mark 11:1-11; Ruka 19:28-40)

¹² Bɔ ish gestɛ à, caari-de ʉr-mɔrɔg de ʉn yɛ ha ka **Biki-ɔ m-Pas** à, hogʉrʉ ʉnze ʒeso rɔɔn o-Urusharima. ¹³ ʒɛ deknʉrʉ jet-se o-kɛrɛm. Yɛ zɛɛrʉ m-ru yɛ gontʉtɛ wʉ, yɛ ro ʉn ‘yons ʉs-cɔr, yɛ ro m-zɛɛ, “ʉr-bɔngɔn be-de Shir!”^{*} Shir hʉʉtɛ wʉ nu-o sɔ-ɔ wʉ, wʉ haanɛ ʉn bɛɛb-ʉr Yawe à.[†]

Shir hʉʉtɛ wʉ nu-o sɔ-ɔ

wʉ rɔ ko-Gwɔmo-wʉ ʉn **Isra**-nɛ à!”

¹⁴ ʒeso ro m-neknɛ n-tɔn ʉn ya o-janka bɔ rɔ gɛnsɛ be-de ʉn Ma-tɔ Shir à ʉnze,

¹⁵ “Nɔ ya-o-Urusharima[‡] taase nɔ hogɛ o-gyer á,

Ko-Gwɔmo nɔ wʉ ka rɔɔnɛ n-tɔn ʉn ya o-janka.”[§]

¹⁶ ʉr-takan, yan-nekɛ-mɔ ʉn wʉ ro nak ʉn kà rem-se nɛ á, sɛ da-ɔ a sɛpsɛ ʒeso à. Kà da-ɔ, yɛ bakɛ ʉnze gɛnsɛ ma-tɔ ʉn wʉ rɔ, komo tɔ kɔrʉrʉ káanɛ hond hond bɔ a gɛnɛ tɔ à.

¹⁷ Da-de wʉ aage Razarus wʉ rwʉʉn ʉn saag à, komo wʉ ‘yonstʉ wʉ ʉn hogɛ nɛ à, buug-de ʉn hun-nɛ de ro mɔsɛ ʉn wʉ nɛ à, yɛ yɛ rurɛ hun-nɛ ka ma-tɔ. ¹⁸ Rii-yo hantɛ mɔrɔg-ʉr heet gontɛ de ʉn wʉ à yo rɔ, remen yɛ hogʉtɛ wʉ nomɔg kà rii-yo ʉt-hyat yo. ¹⁹ Bɔ **Parisa**-nɛ hogʉtɛ ya-o-Urusharima haag yɛ gontʉtɛ ʒeso à, yɛ zɛɛrʉ hi ʉn de ʉn yɛ, “ʒatt-yo a hokɛ m-nɔm á! Ai, hɔno o-dak dɔrʉssʉtɛ wʉ!”

Yɛ ken Girik-nɛ yɛ hɔk ʒeso

²⁰ Káanɛ, be-de ʉn yɛ haanɛ kà biki-ɔ à **Girik**-nɛ ro kon. Yɛ ʉn haan remen yɛ nomotɛ Shir ʉr-bɔngɔn. ²¹ Yɛ haanʉrʉ be-ʉr Pirip (wʉ ko-wa-o-Besayada ʉn dak-ɔ o-Gariri). Yɛ kɔnʉrʉ wʉ, yɛ zɛɛrʉ, “Gɔs-wʉ, tɛ cɔnɔg hyan-o ʒeso.” ²² Pirip haarʉ, wʉ rurʉ Andarawus. Andarawus ʉn Pirip nɛ haanʉrʉ, yɛ rurʉ ʒeso.

²³ ʒeso zɛɛrʉ yɛ, “Da-o nomostɛ ɔ a hetɛtɛ mɛ m-sɛps à, mɛ **Wà-wʉ ʉn nɛt**. ²⁴ Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, gɔ-yo o-hyo hɛnɛ n-dak sɛ yo merestɛ, gɔ-o gaan-yo rɔ m-ma’as. Amba da-ɔ yo pɔtnɛ, yo maturʉ dɛɛn. ²⁵ Wan-cɔn-tɔ ʉn hogɔ-ɔ ʉn káanɛ ʉn hɔno o-dak, wʉa taagɛ ʉn hogɔ-ɔ rɔ be-de Shir à. Nɛt-wʉ yage nɛ hogɔ-ɔ ʉn káanɛ ʉn hɔno o-dak à, wʉa kum hogɔ-ɔ Shir ɔ ba m-ta.* ²⁶ Kap wʉ he mɛ nomɛ m-guw à, wʉ dɔrʉ mɛ be-de ʉm rɔ à, káanɛ ɔ wʉ he m-she’et ʉn cen wʉ. Kɔwan wʉ nomo mɛ m-guw, Tato re a sɛps wʉ.”

ʒeso rwɔrɔg ma-tɔ ʉn mar-mɔ ʉn wʉ

²⁷ “M-mɔka mɛ ʉn hogɛ ʉn nʉ-se ʉn hogɛ re. ¿Ya ʉm he m-zɛɛ? ¿ʉm zɛɛ ‘Tato re dossʉ mɛ ka swɔ ʉr-kɔɔb de’? Ay, kɔ n-ga, mɛ ʉn haan remen ka da-ɔ. ²⁸ O-Tato, yage a hyenet sɛkɛmɛ-m ru.” Bɔ ʒeso rurɛtɛ kaanɛ à, a hogʉrʉ ɔ ken cɔr-ɔ n-Tɔn shir, ɔ rɔ m-zɛɛ, “ʉm be’essʉtɛ, ʉm sɛkɛmɛssʉtɛ hi ʉn de. Man dɔ hi ʉn de m-sɛkɛmɛ komo nɛ.”

²⁹ Mɔɔr-tɔ ʉn hun-nɛ yɛ ro kanɛ eso eso à, yɛ hogʉrʉ ka cɔr-ɔ. Yɛ zɛɛrʉ, “Ai, dàkàr-ɔ.” Yɛ ken yɛ zɛɛrʉ, “Wʉ ken ko-**wan-tɔm-wʉ Shir** wʉ wʉ tɛpsʉ wʉ.”

³⁰ ʒeso zɛɛrʉ, “Rem re ɔ nɔ hogʉtɛ ka cɔr-ɔ á, sɛ dɛ rem nɔ. ³¹ M-mɔka ɔ Shir he piisɛ ʉn hɔno o-dak ʉt-ma. M-mɔka ɔ Shir he m-ruut ʉn bɛɛb-de ʉn gwɔmo-tɔ **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kot** wʉ rɔ gwɔmo-tɔ ʉn ka hɔno o-dak à. ³² Amba mɛ, da-ɔ a kamɛ mɛ n-tɔn o-kan à, remen káanɛ man rʉ hun-nɛ m-haan be ʉn de.” ³³ Rwɔr-mɔ ʉn wʉ káanɛ mɔ mɔ kutɛ gɔn mar-mɔ wʉ hetɛtɛ à.

[§] **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:8** 12:8 Hyen komo: Kara 15:11. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:13** 12:13 ʉt-Girik: “Hosanna!” Gom-o ʉt-Ibra gaan-tɔ ʉt-Hun “Gu tɛ!” Hun-nɛ zɛɛrʉ káanɛ da-ɔ yɛ cɔnɛ m-ya’as Shir ʉr-bɔngɔn. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:13** 12:13 Hyen komo: Bɔng 118:25-26. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:15** 12:15 ʉt-Girik: Sihiyona. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:15** 12:15 Hyen komo: Zɛka 9:9. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:25** 12:25 Hyen komo: Mati 10:39; 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; 17:33.

³⁴ Mõõr-to ùn hun-nẽ shasurũ wũ, “Rõ gensẽ be-de ùn Takurda-õ ùn Ma-to Shir, a zee **Kiristi** a she'et kõ da ùn ke. Tõ, ¿re õ ùn ya o zet ‘A kem **Wà-wũ ùn net** o-kan?’ ¿Wan wũ ne ka **Wà-wũ ùn net** wũ?”†

³⁵ Yẽso zẽerũ ye, “M-mõka ya o-da hiin kanẽ ùn co, cecas-m rõ mõiõsẽ ùn nõ ne. Nom nõ ur-hew cin cecas-m rõ mõiõsẽ ùn nõ ne, taasũ tẽt-mõ rew nõ n-cõw. Wũ tẽt-mõ rewẽ à, wũ hyen cõw-yo m-dõrẽ á. ³⁶ Sher nõ m-ccas ne da-de nõ rõ ùn mõ ne à, remen nõ waragtẽ hun-nẽ ye m-ccas.” Bõ Yẽso rurte kááne à, wũ argurũ m-neke, wũ wukurũ ye.

Kõõb-de m-sheer

³⁷ Kõ de rotte wũ swoõg ye kutẽ ùn rem-se ut-hyat ut-mõõr ne ùn yish-ye ùn ye à, kap ùn kaanẽ ne, ye sher unze wũ wũ rõ **Kiristi** á. ³⁸ Káne õ, a shoosẽ rwõr-m **Ishayawan-Rwõr ùn Ma-to Shir**. Wũ zee,

“Yawe, ¿wan wũ ne shere ùn ma-ut te ne?

¿Be-ur wan õ ne Yawe rwuntẽ beeb-de ùn wũ?”‡

³⁹ Q hante, ye hokstẽ m-sheer á remen **Ishaya** doog m-zẽe, ùn de ken be-de.

⁴⁰ “Shir poostẽ yish-ye ùn ye,

komo wũ hõõg hur-de ùn ye,

taasũ ye hyen ùn yish-de ùn ye,

ye nept komo ùn hur-de ùn ye,

har ye muntẽ be ùn de,

ùm dossutũ ye põ-tõ ur-hur.”§

⁴¹ **Ishaya** ùn rwõr kááne remen wũ hyanag sekemse-m Yẽso, wũ rõrõg ma-to ùn wũ.

⁴² Kap ùn kõiõb-de ùn sher ùn hur-de ùn ye ùn wũ ne, ut-mõõr ne be-de gõs-ye ye ùn **Yahuda**-ne, ye shereg ùn wũ. Amba ye es m-rwuntẽ á, ùn gyer-õ ùn taase **Parisa**-ne ruut ye ùn **kuke-õ ùn yoos ùn Ma-to Shir**. ⁴³ Ye jiishte m-cõn hun-nẽ bũm ye otte Shir bũm ye à.

Gom-ur Yẽso de a hette piishe

ùn hun-nẽ ut-ma

⁴⁴ Yẽso ‘yonsurũ us-cõr deen, wũ zẽerũ, “Wũ shere be ùn de à, me wũ ùn hõn-de wũ sherte á. Amba wũ rõ m-sheer ùn wũ tõmnũ me ne à. ⁴⁵ Net-wũ rõ me m-hyan à, wũ rõ m-hyan ùn Tato re wũ tõmnẽ me ùn hõno o-dak à. ⁴⁶ Me ùn haan hõno o-dak remen ùm ye'et hun-nẽ m-ccas. Wũ shere ùn me ne à, taase wũ she'et o-comb á.

⁴⁷ “Bõn wũ hõõg ma-ut re, wũ dõrẽ tõ á, man piishe wũ ut-ma á. Yanze remen ùm piishite hõno o-dak ut-ma õ ùm haante á, se de remen ùm guut hõno o-dak. ⁴⁸ Net-wũ yage me à, wũ goks komo ne ma-ut re á, wan-piish ùn wũ ut-ma rõ kõn. Ma-ut re tõ ùm rwõrẽ à, tõ a hette net piishe ut-ma ùn hõ-de ur-kõm. ⁴⁹ Yanze ka ma-to, ma-to ùn hi ùn de tõ á. Tato re wũ tõmnẽ me à, ùn hi ùn de ùn wũ, wũ ya'ẽ me cõw-yo ùn tõ, ùn bõ ùm he tõ m-rwõr ne à. ⁵⁰ Ùm nepstẽ ka **karamsa**-õ rõ na m-woot ùn hõõg-õ ba m-ta. Remen kááne, kap bõ ùn rii-yo ùm rwõrẽ à, Tato re zẽe me ùm rur yo.”

Bõr-õs op õs-tet

Yẽso saptẽ na-se ùn yan-neke-mõ ùn wũ

¹ A káne, da-õ **Biki-õ m-Pas*** rõ ùn he de m-wõõn à, Yẽso nepstẽ ne da-o woostẽ õ wũ hette m-inẽ ùn ka hõno o-dak õ wũ waragtẽ be-ur Tato ùn wũ, wũ n-Tõn à. Wũ waste ye, ye rõ ye ma ùn wũ n-me ùn hõno o-dak à, m-mõka wũ kutute ye bõ wũ wassẽ ùn ye ne à har da-õ ur-kõm.

² Bõ hõ-ur he'ebute à, Yẽso ne ùn yan-neke-mõ ùn wũ ne ye mõrgurũ remen ye reet rii-yo m-rẽ. **Kõ-Gwomo-wũ ùn ya-ut-kot** be'essute wũ cõwustẽ ùn hur-ur Yahudas Iskariyoti wà Simõn, wũ ya'aste Yẽso ùn kom-tõ ùn yan-yage-tõ ùn wũ. ³ Yẽso nepstẽ Tato ùn wũ be'essute wũ ya'assute wũ gwomo-tõ ùn kõ yo ke rii-yo. Wũ nepstẽ ne be-de Shir õ wũ rwõõnẽ, be-de Shir õ tomso ne wũ he m-warag. ⁴ Wũ inurũ be-de wũ rõ tara à, wũ possurũ cõp-õ ùn jaw. Wũ deknurũ ur-bojõ, wũ yapurũ de ùn byon. ⁵ Ka da-de ne, wũ duusurũ m-hõ o-jaw. Wũ ma'asurũ ùn saptẽ ùn yan-neke-mõ ùn wũ us-na. Bõ wũ saptute ye us-na à, wũ ussurũ bojõ-de ro yepo ùn byon-õ ùn wũ à, wũ sokmurũ ye us-na ùn de.

⁶ Bõ wũ woote be-ur Simõn Bitrus à, Simõn Bitrus zẽerũ wũ, “Wõ, Gõs-wũ, ashi, ¿wõ wũ he me saptẽ us-na?”

† **Bõr-õs op õs-voor:34** 12:34 Hyen komo: Bõng 110:4; Isha 9:7; Izik 37:25; Dane 7:14. ‡ **Bõr-õs op õs-voor:38** 12:38 Hyen komo: Isha 53:1 (õt-Girik). § **Bõr-õs op õs-voor:40** 12:40 Hyen komo: Isha 6:10 (õt-Girik). * **Bõr-õs op õs-tet:1** 13:1 Biki-õ Yahuda-ne rotte m-baks ùn hõ-de Shir ruute ye o-Masar à.

⁷ Yeso zɛɛrɔ wɔ, “M-mɔka wɔ nap rii-yo mɛ m-nom á, amba ɔjimɛ wɔa neps.”

⁸ Simɔn Bitrus zɛɛrɔ, “Ay, wɔa cɛt mɛ ɔn saptɛ ɔs-na á.”

Yeso zɛɛrɔ wɔ, “Mɛ saptɛ wɔ nɛ ɔs-na á, yatt-yo nu'ɔsɛ mɛ ɔn wɔ nɛ á.”

⁹ Ka da-de nɛ, Simɔn Bitrus zɛɛrɔ wɔ, “Gɔs-wɔ, ɔrɛgɛ kaanɛ ɔ, na-se ɔn hɔn-de ɔn se o he mɛ m-saptɛ á, saptɛ mɛ ɔt-kom ɔr-hi nɛ.”

¹⁰ Yeso zɛɛrɔ wɔ, “Zɔrsɛ-o rɔ ɔn hoob-o m-zɔr komo nɛ á, sɛ dɛ sapt ɔs-na temb, remen wɔ be'essɔtɛ wɔ ja'assɔtɛ cas cas. Nɔ nɛ ja'assɛ nɛ yɛ, amba kap-m nɔ ɔ á.”

¹¹ Yeso nepstɛ wɔ he wɔ m-ya'as á, de de wɔ zettɛ kap-m nɔ ɔ nɔ rɔ ja'assɛ á.

¹² Bɔ wɔ komtɛ sapt ɔn na-se ɔn yɛ á, wɔ cɔpuru cɔp-o ɔn wɔ. Wɔ warguru be-de wɔ ro'e tara á, wɔ zɛɛrɔ, “¿Nɔ nepstɛ rii-yo ɔm nomɔ nɔ? ¹³ Nɔ mɛ m-aag ‘Wa-ɔr-Yoos,’ komo ‘Gɔs-wɔ’ nɔ. Hond hond ɔ nɛ komo. Ka bɔ-se ɔ ɔm rɔ. ¹⁴ Bɔ mɛ Gɔs-wɔ, ɔn Wa-ɔr-Yoos nɛ á, har ɔm saptɔtɛ nɔ ɔs-na á, depetɛ ɔn cen nɔ nɛ nɔ sapt na-ɔs ɔr nɔ nɛ. ¹⁵ Nɔm nɔ kaanɛ remen ɔm nomɔtɔ nɔ o-bɔ remen nɔ nomot bɔ ɔm nomɔ nɔ á.†

¹⁶ Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, guw-nɛ rɔ m-jiish ɔn gɔs-yɛ yɛ ɔn yɛ nɛ á. Wan-tɔm komo wɔ rɔ m-jiish ɔn nɛt-wɔ tɔmnɔ wɔ á.‡ ¹⁷ ɔrɛgɛ nɔ nepstɛ ɔn kaanɛ nɛ, nɔ tomso nɛ m-nɔm o-dɔrotɛ, Shir a huɔ nɔ nu sɔ-o. ¹⁸ Kap-m nɔ ɔ metɛ á. ɔm nepstɛ yɛ ɔm degɛ á. Kap remen a shoostɛ ma-tɔ rɔ gɛnsɛ n-mɛ ɔn Ma-tɔ Shir á, ‘Nɛt-wɔ rɔ m-rɛ mɔssɛ ɔn mɛ nɛ á, wɔ rɔ mɛ ɔt-yagɛ.’§

¹⁹ “Mɛ nɔ m-rurɛ m-mɔka cin ba ka rii-yo ɔn nɔm, remen da-o yo nomɛ, nɔ shɛrɛt mɛ wɔ rɔ **Kiristi, Wan-Gwɔ** wɔ Shir tɔmnɛ hɔno o-dak á. ²⁰ Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, bɔ ɔn nɛt-wɔ gɔksɛ wɔ ɔm tombɛ á, wɔ gɔkstɛ mɛ ɔ ka. Wɔ gɔksɛ mɛ nɛ á, wɔ gɔkstɛ Shir ɔ ka wɔ tɔmnɛ mɛ á.”*

Yeso rwɔrɔg ɔnze a ya'as wɔ

ɔn kom-tɔ ɔn yan-yagɛ-tɔ ɔn wɔ

(Mati 26:20-25; Mark 14:17-21; Ruka 22:21-23)

²¹ Bɔ Yeso rurɛtɛ káanɛ á, wɔ hoguru ɔs-nɔ ɔn hur-de ɔn wɔ. Wɔ rurɔ yan-neke-mɔ ɔn wɔ cas, wɔ zɛɛrɔ, “Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, wan-gaan be ɔn nɔ, wɔa ya'as mɛ ɔn kom-tɔ ɔn yan-yagɛ-ɔt re.”

²² Yan-neke-mɔ ɔn wɔ gutruru hi ɔn de ɔn yɛ, yɛ nap wɔ Yeso rɔttɛ á. ²³ Wɔ ken be-de ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ, wɔ Yeso wasɛ ɔn wɔ nɛ dɛɛn á, wɔ ro ɔn hɛr-o Yeso. ²⁴ Simɔn Bitrus zɛɛrɔ wɔ ɔs-har, “Citɔ na Yeso ɔnze, ¿Wan wɔ nɛ wɔ rɔttɛ?”

²⁵ Ka wɔ ro ɔn hɛr-o Yeso á, wɔ kaksunuru, wɔ zɛɛrɔ, “Gɔs-wɔ, ¿wan wɔ nɛ?”

²⁶ Yeso shasuru, “Wɔ ka, wɔ ɔm he m-huwɛ ɔr-burɔdi ɔm ya'as wɔ á.” Bɔ wɔ huute nɛ hwɔ-de ɔr-burɔdi á, wɔ ya'asuru Yahudas Iskariyoti wa Simɔn. ²⁷ Bɔ wɔ gɔkstɛ ka hwɔ-de á, **ko-Gwɔmo-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt** cɔwuru ɔn hur-de ɔn wɔ.

Yeso zɛɛrɔ wɔ, “Nɔm yo o cɔnɛ á kyak.” ²⁸ Amba yɛ ka yɛ rɔ ɔn rɛ ɔn rii-yo m-rɛ á yatt-wɔ napɛ rii-yo hantɛ Yeso zeet wɔ káanɛ á. ²⁹ Yɛ essuru ɔnze Yeso ɔn tɔm Yahudas ɔn rem-se o-biki, kɔ nɛ wɔ ya'as kɔob-nɛ yo ken rii-yo, remen Yahudas wɔ rɔ ɔn ba-de ɔn hwɔr-yɛ ɔn yɛ nɛ. ³⁰ Tet-mɛ nɛ komo, bɔ wɔ gɔkstɛ hwɔ-de ɔr-burɔdi á, wɔ arguru m-ru but.

Karamsa-o pu-o

³¹ Bɔ Yahudas ruute á, Yeso zɛɛrɔ, “Da-o woostɛ ɔ **Wá-wɔ ɔn nɛt** hettɛ cɔw ɔn seps-mɔ ɔn wɔ á. Komo a seps Shir remen wɔ. ³² ɔrɛgɛ a sɛkemsetɛ Shir ɔn mɛ, Shir a sɛkemse mɛ tomso nɛ ha-mɔ ɔn be-de ɔn wɔ. Hɔr-m-hɔr ɔ nɛ wɔ he mɛ m-sɛkemse.

³³ “Nɔ yakar re rɛk-yɛ rɛk-yɛ, o-da hiin ɔ ɔm rɔ mɔssɛ ɔn nɔ nɛ. Nɔa hoob mɛ, amba bɔ ɔm rurɛ Sɛk-yɛ be-de ɔn **Yahuda**-nɛ ɔnze be-de ɔm he'e á nɔa hoks m-ha kánɛ á, ka ɔ mɛ nɔ m-rurɛ m-mɔka.†

³⁴ “**Karamsa**-o pu-o ɔ mɛ nɔ m-rurɛ. Was nɔ ɔn ɔr nɔ nɛ. Bɔ ɔm wasɛ ɔn nɔ nɛ á, ka bɔ-se nɛ ɔ cen nɔ nɛ nɔ was ɔn ɔr nɔ nɛ.‡ ³⁵ Káanɛ ɔ kɔwan he m-nap ɔnze yan-neke-m re yɛ nɔ rɔ, ɔrɛgɛ dɛ ɔnze nɔ m-was ɔn ɔr nɔ nɛ nɛ.”

Yeso rurɔtɛ Bitrus wɔa nom

she-mɔ ɔn nap-o ɔn wɔ

(Mati 26:31-35; Mark 14:27-31; Ruka 22:31-34)

³⁶ Simɔn Bitrus zɛɛrɔ wɔ, “Gɔs-wɔ tɛ, ¿ke cɔ-o ɔ he?”

† **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:15** 13:12-15 Hyen komo: Ruka 22:27. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:16** 13:16 Hyen komo: Mati 10:24; Ruka 6:40; Yoha 15:20. § **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:18** 13:18 Hyen komo: Bɔng 41:9. * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:20** 13:20 Hyen komo: Mati 10:40; Mark 9:37; Ruka 9:48; 10:16. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:33** 13:33 Hyen komo: Yoha 7:34. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:34** 13:34 Hyen komo: Yoha 15:12,17; 1Yoh 3:23; 2Yoh 5.

Yeso shasuru wu, "Be-de um he'e à, wqa hoks me m-dore m-moka á. Amba ujime kané un co hiin, wqa doru me."

³⁷ Bitrus zeeru wu, "Gos-wu, zremen yan o mette à hoks wq m-dore m-moka á? Ai, man ya'as hogog re rem ru."

³⁸ Yeso zeeru, "¿Har wqa ya'as hogog ru rem re? Me no m-rure o-nip, rii-yo keeg-o kiit-yo kenet, wqa nom she-mo un nap-o re har so o-tet."

Bor-ús op ús-nass

Yeso wu ro cqw-yo m-ha be-de Shir

¹ Yeso zeeru ye. "Taase hur-ur no naase á. Sher no be-de Shir. No sher be un de tomso ne. ² Un hur-o Tato re kuke-ut ro kon deen. U rotte kááne o á, um roa ruru no á. Komo neke-mo um he'e reeno um ja'asute no ur-be. ³ Men neke, me ja'asunse no ur-be tomso ne, um dooru m-muun um degbuté no un be-de un hi un de remen no she'ette be-de um ro á. ⁴ Be-de um he'e à, tomso ne no nepste o-cqw."

⁵ Tomas zeeru wu, "Gos-wu, te nap be-de o he'e á. ¿Re o te he m-nom te nept o-cqw?"

⁶ Yeso zeeru wu, "Me wu ro o-cqw, me wu ro o-nip, me wu ro hogog. Wa m-ha be-ur Tato re ro kon á, se wu donte be un de remen me wu ro o-cqw yo m-ha be-ur Tato re. ⁷ No ro nepstu me, no roa nep Tato re tomso ne. Amba kané un co, nqa neps wu har no hyen wu tomso."

⁸ Pirip zeeru wu, "Gos-wu, kutu te o-Tato. Bq'ossutu te."

⁹ Yeso zeeru wu, "Pirip, honu a she'ete no cen no ne à, ¿o zeeru har m-moka wo nap me á? Ai, kap net-wu hyane me à, ai wu hyanag o-Tato. ¿Re o un ya o zette, 'Kute te o-Tato'? ¹⁰ ¿Wo sher unze me n-me o-Tato, o-Tato tomso ne n-me un me á? Ma-to um ruru no à, be un de o to rwuune á, se de be-de o-Tato o to rwuune, o ro mosse n-me ne à, o ro m-nom m-senge be un de à. ¹¹ Sher unze un me un Tato re, gaan-to te ro. Urege ne no hoks m-she, remen ma-ut re á, sher no remen senge-mo ut-hyat mo um nome à. ¹² Me no m-rure o-nip, kap wu shere un me à, senge-mo me m-nom á, mo mo wu he m-nom. Har ma wu arag me, remen ha-mo um hette be-ur Tato re. ¹³ Tomso ne kap bon yo no kone un jin un de à, man nomo no yo remen a sekemsute Tato re be un de. ¹⁴ Koyan yo no kone un jin un de, man nomo no yo."

Ess ut-ma to un haan-mo un Kukt-o Shir

¹⁵ "Urege de no waste un me ne, nqa dore **karamsa-ut** re. ¹⁶ Me ne, man kon o-Tato, wu 'ye no wu ken Wa-ut-Orom wu wu he m-she'et be un no har da-o ba m-ta à. ¹⁷ Wu wu ro **Kukt-o Shir** wu he no m-kute nip-o Shir. Hun-ne ye un hono o-dak, ye hoks wu m-goks á, remen ye hoks wu m-hyan, har ye nept wu á. No ne, no nepste wu remen no be-ur gaan un wu ne. Wua she'et tomso ne n-me un no. ¹⁸ Remen kááne, no nep unze me hede no m-yage untun koobi-ne á. Man heesune be un no. ¹⁹ Ya o-da yo kuse hiin, hono o-dak o wongute un hyan-o re ne. Amba no ne, nqa hyen me, remen me un hogog ne, no komo, nqa nom hogog. ²⁰ Ho-de, no he kum un **Kukt-o Shir** à, ka ho-de o no he m-nap unze me un Tato re ne gaan-to te ro. Ka ho-de a warag no gaan. ²¹ Kap bon net-wu hogog **karamsa-ut** re, wu doru to à, wu ro wan-m-was un me ne. Wan-m-was un me ne ne, Shir a was un wu ne. Me tomso ne, man was un wu ne. Wua hyen me cas, te she'ette un wu ne."

²² Ka da-de Yahudas (amba yanze Yahudas Iskariyoti á) wu shasuru wu. Wu zeeru, "Gos-wu, ¿ya hante ne o hette rwunte un hi un du cas be un te cot, amba wo kute hono o-dak á?"

²³ Yeso zeeru wu, "Bon wu wasse un me ne à, wua dore ma-ut re. Tato re a was un wu ne. Tea haan, te Tato re be-de un wu te she'et mosse un wu ne. ²⁴ Net-wu ro un bon un ma-ut re á, wu ro m-was un me ne o ka á. Ma-to no hogog un nu-o re à, ma-ut re to á. Ma-ut Tato re to, wu tomnu me á."

²⁵ "Me no m-rure un to ka myet, un ka da-o me be-ur gaan un no ne. ²⁶ Amba Wa-ut-Orom, **Kukt-o Shir** wu Tato re he m-tomn un jin un de à, wu he no yoose un koyan, wu baksu no rii-yo um ruru no á. ²⁷ Un yaksutu no gwugwu-mo ur-hur. Gwugwu-mo ur-hur mo um yaksu no à, yar-m re mo untun yar-mo un hono o-dak á. Taasu men-ut no naase á, taasu tomso ne no hogog o-gyer á."

²⁸ "No hogussute de um zeeg men neke um dott m-muun be un no. No wasse un me ne, nqa nom o-zak remen me m-ha be-ur Tato re wu jiishe me à. ²⁹ To, m-moka um ruru to no cin ba da-o un woon remen da-o woon no sheret. ³⁰ Me hede no m-rure ut-ma deen á, remen wan-gwomo-to un hono o-dak roon, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Yatt-yo wu he ne hoks m-dos be un de á. ³¹ Amba remen hono o-dak nept unze um waste o-Tato ne, me un nom un kap rii-yo Tato re zeé à."

“A inē nō kanē, da-o wooste q a hette nō m-neke à.”

Bør-ús op us-taan

Yēso wū rō 'wūn-o o-ʼyo

¹ Yēso doorū m-zēg yan-neke-mō ūn wū, “Mē rō 'wūn-de o-ʼyo yo o-nip. Tato re wū rō yo m-maʼas m-jaʼas. ² Kō yo ke jet-yo be-de ūn yo, yo matē á, Tato re a kups yo. Kō yo ke yo rō ūr-mat à, a rō yo m-jaʼas remen yo jaʼastē ūr-mat dēgē. ³ Nō nē, bō an jaʼas ūn ka 'yo-yo à, ka bō-se nē q ma-ūt re jaʼasē hur-ūt nō. ⁴ Sheʼet nō kang-o gaan ūn mē nē, mē nē man sheʼet be ūn nō. Bō o-jet rō m-mat ūn yakar ūn hōn-de ūn yo á, sē dē yo ro mōsse o-ʼyo nē. Káánē q ūn cen nō, nōa hoks nōm ūn rii á, sē nō sheʼette mōsse ūn mē nē.

⁵ “Mē rō 'wūn-de o-ʼyo. Nō rō ūs-jet. Bō ūn nēt-wū sheʼete be ūn de à, man sheʼet be-de ūn wū, wūa met yakar dēgē. Ūn ya mōsse ūn mē nē á, nōa hoks nōm ūn koyan á. ⁶ Kap nēt-wū sheʼete be ūn de á, a ruut wū ūntūn bō a m-kups ūn jet-yo ba ūr-mat á. A jore, a kamas gōn ka jet-se be-ūr gaan. Se huʼuse, a su se o-ra. ⁷ Amba ūrege ūnze nō sheʼete be ūn de, ma-ūt re komo, nō gōkstē tō, tō, kōn nō koyan, a nomū nō yo. ⁸ Ka bō-se nē q ka an sēkēmse ūn Tato re ūrege nō ūr-mat dēgē. Ka bō-o tomsō nō he m-kutē ūnze yan-neke-m re nō rō.

⁹ “Bō Tato re wasse ūn mē nē à, ka bō-se nē q ūm wasse ūn nō nē. Tō, sheʼet nō be-de ūn was-m re. ¹⁰ Ūrege de ūnze nō o-dōrotte ūn **karamsa**-ūs re nē, man kutū nō was-m re, bō ūm dōrē ma-ūt Tato re á, komo ūm sheʼete n-mē ūn was-mō ūn wū. ¹¹ Mē ūn rūrē nō ká rem-se remen zak-o re sheʼete ūn nō nē, komo zak-o nō waragte shiishe. ¹² **Karamsa**-o re q ūnze nō was ūn ōr nō nē, bō ūm wasse ūn nō nē à.* ¹³ Was-mō jiiishe be-de ūn hun-nē à, mō rō: net yaʼas hōog-o ūn wū remen nay-nē ye ūn wū. ¹⁴ Nō nay re nē ye nō rō ūrege nō nōmōg o-dōrotte ūn ma-ūt re nē tō ūm rūrū nō à. ¹⁵ Man do nō m-aag guw-nē á, remen ko-guw-wū nap mēn-tō ūn wan-hur-o wū á. Amba mē nō m-aag nay-nē re, remen ūm rūrūtū nō kap rii-yo ūm hōgnē be-ūr Tato re á. ¹⁶ Nō ye daage mē á, mē daage nō. Ūm rwōʼg nō he nō met yakar rem re, yakar-ye he komo m-sheʼet har da-o ba m-ta à. Ka da-o a 'ye nō kap q ūn rii-yo nō kōnē n-mē ūn jin ūn de à. ¹⁷ Remen káánē, ūm zēg: Was nō ūn ōr nō ne!”

Yage-tō ūn hōno o-dak he yan-dor à

¹⁸ “Ūrege hōno o-dak yagutū nō, nō baks ūnze mē wū q baʼe m-yage rii-yo q yagutū nō. ¹⁹ Nō rotte yan-hōno-o-dak, ye roa cūn nō. Amba remen nō yan-hōno-o-dak ye á, tomsō nē mē daage nō ūn hōno o-dak, q hante yan-hōno-o-dak yagutū nō. ²⁰ Baks nō ma-tō ūm rūrē nō à, ūnze ko-guw rō m-jiishe ūn wan-hur-o ūn wū á.† Ye rangsutē mē, ka bō-se nē q ye he nō m-rangse ūn cen nō nē. Ye ro dōrte ma-ūt re, ye roa dōrē ūt-ma nō.‡ ²¹ Yea rangsu nō káánē remen jin ūn de, remen ye nap net-wū tōmnē mē á. ²² Mē ro haante, ūm nomē ye ūt-ma á, ye roa nep **baʼas-tō** ūn ye á. Amba ūn haan-m re yett be-de m-possē be-de ūn **baʼas-tō** ūn ye á. ²³ Wū yage mē á, wū yagutē Tato re ma. ²⁴ A ro zēege mē nom ka rem-se ūt-hyat se, se nēt takē m-hyan á, **baʼas-ūr** rō roa bup ye á. Amba m-mōka ye hyenese rem-se ūm nomē à, amba myet ūn káánē nē, ye yagutū mē ye yage komo Tato re. ²⁵ Tō, tō ūn nōm káánē remen a shoostē ma-tō rō gēnsē n-mē ūn Ma-tō Shir à ūnze, ‘Ye ūn yage mē ba ūt-ma. §

²⁶ “Baks nō ūnze Wa-ūt-Orom a haan, wū ūm he nō m-tōmnē, rwūūn-mō ūn be-de o-Tato à. **Kukt-o Shir** wū he m-rwūūn be-de o-Tato à, wū he nō m-kutē o-nip à, wū he nō wan-swō-ūs. ²⁷ Nō ūn cen nō nē, ya yan-swō-ūs re ye, remen cin ūr-takan ūn sēngē-m re kàné, nō mōsse ūn mē nē.

Bør-ús op us-cind

¹ “Mēn rūrū nō ka ma-tō remen taase nō nō egē á. ² Yea ruut nō ūn kuke-tō ūn yoos ūn Ma-tō Shir. Nip-o da-o roon q ye hette nō m-hō à, ye hyenē ye zee Shir-o ye rō m-nōmē ūr-seke. ³ Yea nom káánē komo remen ye nap o-Tato kō mē á. ⁴ Mēn rūrū nō káánē remen da-o ka rem-se kōrē, nō bakstē ūnze ūm beʼeste ūm nekstē nō ūt-tō.

Sēngē-mō ūn Kukt-o Shir

“Mē rūrū nō ka rem-se cin n-ga nē á, remen mē mōsse ūn nō nē. ⁵ M-mōka nē, mēn warag be-de ūn wū tōmnē mē à. Kap ūn káánē nē, n-mē ūn nō yatt nēt-wū citū mē be-de

* **Bør-ús op us-taan:12** 15:12 Hyen komo: Yoha 13:34; 15:17; 1Yoh 3:23; 2Yoh 5. † **Bør-ús op us-taan:20** 15:20 Hyen komo: Yoha 13:16. ‡ **Bør-ús op us-taan:20** 15:20 Hyen komo: Mati 10:24; Ruka 6:40; Yoha 13:16. § **Bør-ús op us-taan:25** 15:25 Hyen komo: Bōng 35:19; 69:4.

um he'e á. ⁶ Amba men-ut naasutu nõ deen remen um ruruþe nõ ka rem-se. ⁷ Kap un kááne ne, me nõ m-rure, nip-o: jiište nõ ne komo um neke. Me neke á, ka Wa-ut-Orom wu a haan be-ur nõ á. Me neke ne, man tomõn wu be un nõ. ⁸ Da-o ka Wa-ut-Orom wu haane, wu kutu hun-ne ye hõno o-dak unze barag-se un ye mõsse **ur-ba'as** ne hond hond se rõ á. Komo Shir wu rõ kashi. Wu baksu ye ma-to un piish ut-ma to Shir tomso ne. ⁹ Wu kutu ye unze ye nõmog **ur-ba'as** remen ye yagute m-she be un de. ¹⁰ Barag-se un ye hond hond o se rõ mõsse un kashi ur-she'et ne á, remen me m-warag be-ur Tato re. Nõa hyen me komo á. ¹¹ Wu kutu ye unze barag-se un ye hond hond o be-de un ma-to un piish ut-ma á, remen a komoste piishe un **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõt** ut-ma. Ka ko-Gwõmo-wu wu rõ wan-gwõmo to un ka hõno o-dak o.

¹² "Um rõ'suru ut-ma ne deen to um he nõ m-rure à tokon, amba nõa hoks to m-dek m-mõka á. ¹³ Da-de **Kukt-o Shir** haane, Wa-ur-Yoos de o-nip, wu doruttu nõ be-de o-nip. Wu rõ un he de nõ rure ut-ma be-de ut-gwõmo á. Wu rõ un he-de m-zee kõ rii, se de kap to wu hõge be-de Shir à, to to wu he m-rwor. Wu ruru nõ rem-se he m-takan à. ¹⁴ Wu sèkemse me, remen ma-ut re to wu he nõ m-hi'e à. ¹⁵ Kap yo rõ be-de o-Tato à, yo ma re yo. O hante um zeet **Kukt-o Shir** wu goksune yo um ruru wu à, wu ruru nõ un ce nõ."

Naase-mõ ut-men a warag o-zak

¹⁶ "Man nekusse tokon, amba ujime kanu un co hiin nõa hyenes me."

¹⁷ Ye ken yan-neke-mõ un wu ne ye cituru hi un de un ye, ye zee, "¿Yan yo ne rõ barag-se un wu, wu zeet, 'Man nekusse tokon, amba ujime nõa hyenes me'? ¿Ya hante komo wu zeet um rõ m-ha be-de o-Tato?"

¹⁸ Ye ma'asuru m-zee, "¿Yan yo ne wu barage wu zeet kanu un co hiin? Ay, a nap ma-to wu rõ m-rwor á."

¹⁹ Yeso nepste ye conõg wu m-cit, wu zeeru ye, "¿Nõ o hoob-o m-nap un ma-ut re be-ur or nõ ne remen um zee unze, 'Man nekusse tokon amba ujime kanu un co hiin nõa hyenes me'? ²⁰ Me nõ m-rure o-nip, nõa unu, amba hõno o-dak a nom o-zak. Nõ ne, nõa nom naase-mõ ut-men, se de naase-mõ un men-ut nõ mõa warag o-zak. ²¹ Da-de ne'a ro un 'yong-se o-mat, wu rõ un hyan ur-kõob deen remen da-o o-mat woosunte wu. Amba da-de wu messe wan-yaar-wu un wu à, wu do m-baks unze wu swoog ur-kõob á, remen o-zak o wu mette wan-yaar un hõno o-dak à. ²² Ka bõ-se o, nõ un cen nõ ne, m-mõka nõ un naase-mõ ut-men ne. Amba a dos nõ m-hyende. Ka da-de ne o men-ut nõ he nõm o-mõk puu untun ut-gwõre o-zak. Yattu ne wu he rumus un zak-o nõ á. ²³ Hõ-de nõ he kum un **Kukt-o Shir** à, ka hõ-de ne nõ he m-wuwe un cot-us re ne remen koyan a kutu nõ yo cas un co-o nõ. Me nõ m-rure o-nip, koyan yo nõ konu o-Tato un beeb-de un jin un de, wu 'ye nõ yo. ²⁴ Har m-mõka nõ un goshi kon rii un beeb un de á. Kon nõ, nõa kum remen zak-o nõ shiit cengceng."

Yeso reeg ur-hõ hõno o-dak

²⁵ Yeso dooru ut-ma un yan-neke-mõ un wu ne ne. Wu zeeru ye, "Kap ka ma-to men ruru nõ to riig-m-riig un sha-mõ ut-ma ne. Da-o rõon o mette a ruru nõ ut-ma riig-m-riig á, se de um ruru nõ ma-to o-Tato cas cas. ²⁶ Hõ-de me neke, ka hõ-de ne o nõ he m-kõn o-Tato un jin un de. Se um konutu nõ un nu-o re tomso ne á, ²⁷ remen Tato-o rõ un was un nõ ne remen nõ wastu un me ne, nõ shereg unze be-de o-Tato o um rwuune. ²⁸ Ka o ne komo, be-de o-Tato um rwuune, um cowõntu hõno o-dak. M-mõka ne komo me un hede o m-yage um waragtõ reõõ be-de o-Tato."

²⁹ Yan-neke-mõ un wu zeeru, "M-mõka wõ un rwor ut-ma cas cas, yanze m-riig ne á. ³⁰ M-mõka o te nape unze o nak koyan, kõ te citu wõ á, o ruruþe te cas cas. De de te sherte unze be-de Shir-o o rwuune."

³¹ Yeso zeeru ye, "Ashi, nõ ro shereg á, se m-mõka! ³² To, ai, da-o rõon, kõ m-mõka ma o nomoste, o a hette nõ m-cakarse à. Kõ wu ke wu warag un hur-o un wu, nõ yage me un hõn-de. Me hede m-she'etu ne un hõn-de á, remen Tato re rõ mõsse un me ne. ³³ Me un ruru nõ ka ma-to remen hur un nõ gwu'urutõ bõ nõ dape me à. Nõa su ur-kõob be-de un hun-ne ye un hõno o-dak amba 'mõ nõ ur-hur! Um reeg ur-hõ un hõno o-dak ne!"

Bor-ús op us-ta'voor

Kon-ús Yeso remen hi un de un wu

¹ Bõ Yeso ruruþe kááne à, wu dassuru ur-hi n-Tõn shir. Wu zeeru, "Tato re, da-o wooste o o hette me m-sèkemse à, remen me un cere um sèkemsutõ wõ. ² O ya'ag me ut-gwõmo un hi-de un kowan, remen um ye'et hõog-o ba m-ta be-de un yan-dor-ye o ya'asu me

à. ³ Còw-yo hun-nē hette m-kum hogg-o ba m-ta à, yo rō, yē nep unze wō wū rō Shir gaan, o-nip, komo yē nep unze mē, Yēso, mē rō **Kiristi**, wū o tōmnē à. ⁴ Ūm kussutē hun-nē gōs-ūt ru kànē un hōno o-dak remen ūm shoostē sēnge-mō o zēē mē ūm nōm à. ⁵ M-mōka komo nē, Tato re, do mē m-sēkēmse, un ka sēkēmse-mō nē mō ūm rotte mōsse un wō nē à, rii-yo a nomot hōno o-dak.

Kōn-ūs Yēso remen yan-nekē-mō un wū

⁶ “Ūm rwuntutē jin un du be-de un hun-nē yē o ya'asū mē un ka hōno o-dak o à. Yē ma ru yē. O ya'ag mē yē ne, yē dōrūtē nē ma-ūt ru. ⁷ M-mōka yē nepstē kap bō un yo o ya'asū mē à, be un du o yo rō. ⁸ Ma-tō o rūrū mē nē à, ūm rūrūtē yē tō. Yē gōksusse, yē nepse nē unze be un du o ūm rwūne, yē shēreg unze wō tōmnū mē.”

⁹ “Mē nē kōn-se mette remen yē, yanze hun-nē yē un hōno o-dak o mē m-kōnē á, se dē remen yē o ya'asū mē á, remen yē nē. ¹⁰ Kap yē ma re, yē ma ru yē. Yē ma ru komo nē yē ma re yē. A mē m-sēkēmse komo nē remen yē. ¹¹ M-mōka tomso nē ūm robē be un du, mē kus ūr-she'et nē kanē hōno o-dak á. Amba yē ka, hōno o-dak o yē rō. Tato-o ba m-Kūkōp, o 'er yē un beeb-de un jin un du, beeb-de un jin-de o ya'asū mē à, remen yē she'ettē kang-o gaan bō a gaan à. ¹² Kap da-de tē ro mōsse be-ur gaan à, ūm ēreg yē un bū-yo un beeb-de un jin un du de o ya'as mē à. Ūm ēreg yē. Yatt net-wū nebē be-de un yē á, se dē ka ko-nebessē wū, remen a shoostē Ma-tō Shir tō rō gēnsē à.*

¹³ “M-mōka, ūm robē be un du. Mēn rwōr un ka ma-tō cin ūm rō un hōno o-dak remen zak-o re nomot dēn bō o he shoos un hur-de un yē à. ¹⁴ Ūm rūrūtē yē ma-ūt ru. Hun-nē yē un hōno o-dak yagurū yē, remen yē ba yē ma hōno o-dak yē á, untun bō ūm rō wū ma hōno o-dak á. ¹⁵ Mē un kōn-ūs ru, o dos yē n-mē un hōno o-dak á, se dē o 'er yē be-de un ka wan-mēn-ūt jaas-tō wū. ¹⁶ Yē, yan un hōno o-dak yē á, bō ūm rō wū un hōno o-dak wū á. ¹⁷ Yoos yē ma-ūt ru, rō tō nip-o. Muut yē hun-nē yē ba m-kūkōp un bū-yo un nip-o ru. ¹⁸ Bō o tōmnū mē hōno o-dak à, ka bō-se nē o, un ce re, ūm tōmē yē be-de un hun-nē yē rūrūtē yē ma-ūt ru. ¹⁹ Ūm ya'astē hi un de untun kashi ūr-**seke** de ba m-kūkōp remen yē. Ūm nōmog kaanē remen yē waragtē ba m-kūkōp remen nip-o ru.

Kōn-ūs Yēso

remen yan-dor o un wū kap

²⁰ “Yanze remen yē ka un hōn-de un yē mette un kōn-ūs ru á. Mē wō ūs-kōn remen myet un yē ka nē, yē shērē mē nē à. Ka yē, shērē remen yē hogutē ma-ūt re be-de un yan-nekē-m re à. ²¹ Tato re, ūm cōnog kap mō un yē, yē warag gaan, bō a gaan à. Ūm cōnog yē warag gaan un na nē, bō wō n-mē re, komo mē n-mē ru à. Ka da-de o hōno o-dak he m-gōks ma-ūt re unze wō tōmnū mē. ²² Bō o sēkēmse mē à, ka bō-se nē o, ūm sēkēmse yan-dor re, remen yē she'ettē gaan bō a gaan à. ²³ Mē be-de un yē, wō tomso nē be un de, remen a she'ettē kang-o gaan. Nōm kaanē remen hun-nē yē un hōno o-dak nepstē unze wō tōmnū mē un hōno o-dak, komo unze o wastū yē bō o wassē un mē nē à.

²⁴ “Tato re, ūm cōnog ka hun-nē yē o ya'asū mē à, yē un cen yē, yē she'et mōsse un mē nē kō de ke be-de ūm rō. Ka da-de yē hyenet sēkēmse-m re mō o sēkēmse mē à, remen o cōnog mē cin ba a un nōm hōno o-dak.

²⁵ “Kashi o-Tato, hun-nē yē un hōno o-dak, yē nap wō á, amba ūm nepstē wō. Yan-dor re komo, yē nepstē unze wō tōmnū mē. ²⁶ Ūm rwuntutē jin un du be-de un yē, komo man re co m-nōm káanē. Mēn nōm káanē remen bō o wassē un mē nē à, yē ma'astē, un cen yē nē, m-was nē, komo remen un she'ettē be-de un yē.”

Bør-ús op us-eer

A ya'astē Yēso, a ship wū

(Mati 26:47-56; Mark 14:43-50; Ruka 22:47-53)

¹ Bō Yēso komtē kōn-se Shir à, wū argurū m-nekē un yan-nekē-mō un wū nē ha-mō un pesto-de un būr-yo o-Kiduru be-de yē rō m-rwūun yettē m-hur m-yo à. Un o ka riib-o tuk-o un 'yo-se o-**zetun** rō kōn. Wū cōwurū kanē un yan-nekē-mō un wū nē.

² Yahudas nē, wū he wū m-ya'as à, wū nepstē ka be-de, remen Yēso westē m-go'onē un yan-nekē-mō un wū nē kanē. ³ Yahudas haarū be-de un Gwōmo-nē yē un kōn-se Shir un **Parisa**-nē nē. Wū deknurū kur-de un karma-nē un yē ken yan-'er-de un **Pyo-q Shir** yē nē. Wū haanurū un yē nē, be-de Yēso ro un yan-nekē-mō un wū nē à. Yē wōonurū un ka be-de ūt-pitirra nē, un gwō-tō o-ra nē, ūt-magay nē ūt-kom.

* **Bør-ús op us-ta'voor:12** 17:12 Hyen komo: Bōng 41:9; Yoha 13:18.

⁴ Yeso ne, wu nepste kap bo un rii-yo he wu m-kum à. Wu gaanuru co, wu zeeru ye, “¿Wan wu ne no o-hoob?”

⁵ Ye zeeru, “Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu.”

Yeso zeeru ye, “Me ka.”

Yahudas ne, wu ya'asu wu à, wu ro eso mosse un ye ne. ⁶ Bo Yeso zette ye, “Me ka” à, ye warguru jim jim, ye heeru n-dak.

⁷ Yeso ja'asuru ye m-cit, “¿Wan wu ne no o-hoob?”

Ye zeeru, “Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu.”

⁸ Yeso zeeru, “Um russutu no, um zee, ‘Me ka.’ Urege me wu no o-hoob, no yage ye ka aragte.” ⁹ Yeso un rwor kaane remen ma-to wu rwor à to shiit unze, “Shir be-de un ye o ya'asu me à, me ho'os ko wan-gaan à.”*

¹⁰ Simon Bitrus ro o-magay ne. Wu mu'usuru o, wu ceturu ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wu kupsuru wu to-o un so ur-re. Jin-de un ka ko-guw-wu Marukus.

¹¹ Bo Bitrus cete to-o Marukus à, Yeso zeeru Bitrus, “Muut ka magay-o o-rwoponte. ¿Wo m-hyan man su ur-koob de Tato re zee me um su á?”†

Yeso un her-o Annas

¹² To, ka buug-de un karma-ne de un wan-co o un ye ne un yan'-er-de un **Yahuda**-ne, ye shipuru Yeso. Ye gaguru wu. ¹³ Ye nekuru un wu ne be-ur Annas ur-takan. Wu ne ko-moon Kepas wu. Kepas ne wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir be-de un kon-se Shir un ka hak-o. ¹⁴ Wu Kepas komo ne, wu wu nome **Yahuda**-ne ut-ma unze, “Jiishtu no wan-gaan mer remen hun-ne kap.”‡

Bitrus nomog she-mo m-nap un Yeso

(Mati 26:69-70; Mark 14:66-68; Ruka 22:55-57)

¹⁵ Bo ye neketu un Yeso ne be-ur Annas à, Simon Bitrus un wu ken ne **wan-neke-m Yeso** doruru jim-ur Yeso. Bo ye wootu un hur-o un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, wu Bitrus ro mosse un wu ne à, wu cowuru har o'-woog mosse un Yeso ne remen ko-Gwomo-wu un kon-se Shir nepste un wu ne. ¹⁶ Bitrus esuru un ish o-hur n-do. Se wu ka **wan-neke-m Yeso** wu, untun nepse yo wu ro'e be-de un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, wu ruuru n-do, wu nomuru ut-ma un wan-ne'a ne wu ro un 'er-de un ish à. Ka da-de ne, wu cowonuru un Bitrus ne.

¹⁷ Ka wan-ne'a-wu ro un 'er-de un ish à, wu zeeru Bitrus, “Ashi, ¿un ce ru, be-de un yan-neke-mo un ka net-wu o ro á?”

Bitrus zeeru wu, “Ay, me be-de un ye á.”

¹⁸ Guw-ne ye un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un yan'-er-de un **Pyo-o Shir** ne, ye dapsuru o-ra remen da-de o-huw o. Ye ro eso eso, ye ro m-hwo'ot o-ra mosse un Bitrus ne.

Annas cikt Yeso us-cot

(Mati 26:59-66; Mark 14:55-64; Ruka 22:66-71)

¹⁹ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru Yeso ma-to un yan-neke-mo un wu un yo yoos-de un wu ro ye ne m-nome à.

²⁰ Yeso shasuru Annas, “Ai, um ruru hu-ne ye un hono o-dak ut-ma cas. Um yooste komo ne un kuke-to atte m-yoos un Ma-to Shir à un **Pyo-o Shir** ne, be-de **Yahuda**-ne ro m-morge kap à. Yatt-yo um rwore wukusse á. ²¹ ¿Remen yan o wotte me us-cot? Cit ye hoge ma-to um ruru ye à cit yo um ruru ye à. Ye nape ma-to um ruru ye à.”

²² Bo Yeso rurte kaane à, se wu ken ko-wa'-er-de un **Pyo-o Shir** wu, wu ro kane eso un Yeso ne à, wu kanuru Yeso o-raag. Wu zeeru, “¿Ka bo-se ne o ka o he m-shasu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir?”

²³ Yeso zeeru wu, “Urege um rurutu no ma-ut yo-to, o cit ye be-de m-ba'ase à. Urege ne unze hond hond o, me **ba'as** á. ¿Ya hante un ya o kenet me o-raag?”

²⁴ Annas zeeru, “A neke un wu ne ka bo-se ne gekse be-ur Kepas ko-Gwomo-wu un kon-se Shir.”

Bitrus doog nom-m she-mo

un nap-m Yeso

(Mati 26:71-75; Mark 14:69-72; Ruka 22:58-62)

²⁵ Simon Bitrus ro eso, un hwo'ot o-ra. Ye zeeru wu, “¿Wo un ce ru, ba be-de un yan-dor ye un wu o ka o ro á?”

Wu zeeru, “Ay, me be-de un ye á.”

* **Bõr-õs õp õs-eer:9** 18:9 Hyen komo: Yoha 6:39. † **Bõr-õs õp õs-eer:11** 18:11 Hyen komo: Mati 26:39; Mark 14:36; Ruka 22:42. ‡ **Bõr-õs õp õs-eer:14** 18:14 Hyen komo: Yoha 11:49-50.

²⁶ Sɛ wu ken be-de un guw-ne ye un ko-Gwɔmo-wu un kɔn-se Shir, baag-o un wu Bitrus kupɛ o-to à. Wu zɛɛɛ, “Ashi ka, zime hyan wɔ mɔsɛ un wu ne rɛnɔ be-de un **Haag-o un 'yo-se o-Zɛtun á?**”

²⁷ Bitrus dooru nɔm m-she, wu zɛɛɛ, “Mɛ wu á.” Bɔ wu zɛtɛ káánɛ à, kɛɛg-o o-kiit kanuru.

Yɛso un her-o Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Mark 15:1-5; Ruka 23:1-5)

²⁸ Ye inuru n-sot n-sot, ye ruuturu Yɛso un hur-o Kɛpas komo ye heeturu Yɛso un ish un hur-o **Biratus** ko-Gwamna-wu o-Roma wu a ya'asɛ gwɔmo-to un **Yahuda**-ne à. Ye **Yahuda**-ne un hi un de un ye, ye cɔw á, remen ye o-gyer taase ye kɔkkusɛ hi un de un ye, taase rii-yo m-rɛ yo un **Biki-o m-Pas**,^S yo kwangɔ ye m-rɛ. ²⁹ Remen káánɛ, **Biratus** un rwuun un co-o un ye, wu zɛɛɛ, “¿Ya un **ba'as-de** nɔ bupte ka net-wu?”

³⁰ Ye zɛɛɛ, “U rotte unze ma-to **ur-ba'as** to á, tɛ roa hantɛ wu be un du á.”

³¹ **Biratus** zɛɛɛ ye, “Neke nɔ un wu ne un hi un nɔ, nɔ he nɔ piishe wu ut-ma un hi un nɔ bɔ **karamsa**-o zɛɛ á.”

Yahuda-ne zɛɛɛ wu, “Ay, tɛtɛ gwɔmo-to un piishe un net ut-ma a hoot wu á.” ³² Ka ma-to ne remen a shoostɛ o Ma-to Yɛso rwɔrɛ à, to kutɛ gon mar-mɔ wu he m-mar à.*

³³ **Biratus** warguru n-mɛ o-hur. Wu agburu Yɛso, wu zɛɛɛ, “¿Wɔ rɔ ko-Gwɔmo-wu un **Yahuda**-ne?”

³⁴ Yɛso shasuru wu, “¿Ka cot-o o un hi un du o? ¿Kɔ ye ken ye ruru wɔ ma-ut re?”

³⁵ **Biratus** shasuru wu, “¿Ap, mɛ ko-**Yahuda**-wu o? Ai, hun-ne ru un Gwɔmo-ne ye un kɔn-se Shir ne ye hantɛ wu be un de. ¿Ya o nɔm?”

³⁶ Yɛso zɛɛɛ, “Gwɔmo-ut re to un hon dak-o to á. U rotte unze to un hono o-dak to, yan-neke-m re roa nom ur-gun taase a ya'as mɛ be-de un **Yahuda**-ne, yan-yage-ut re. Amba gwɔmo-ut re káne o to rɔ á.”

³⁷ **Biratus** zɛɛɛ wu, “¿Ko-Gwɔmo-wu o rɔ?”

Yɛso zɛɛɛ wu, “Bɔ o zɛɛ à, mɛ ko-Gwɔmo-wu. Remen káánɛ o a metɛ mɛ. Remen káánɛ o komo ne, un cɔwɔntɛ hono o-dak remen un ruru o-nip. Koyan cɔn-to o-nip ne, wu rɔ un raag un cɔr re.”

³⁸ **Biratus** zɛɛɛ wu, “¿Ya un yo ne a m-zɛɛ o-nip?”

A kupsutɛ Yɛso ut-ma a kemet wu

(Mati 27:15-31; Mark 15:6-20; Ruka 23:13-25)

Bɔ wu zɛtɛ káánɛ à, wu ja'asuru m-rwuun be-de un **Yahuda**-ne, wu zɛɛɛ ye, “Mɛ de, mɛ hyan **ba'as-de** wu nɔmɛ á. ³⁹ Amba nɔ un o ken jor-o ne, a nɔmɛ **Biki-o m-Pas**, mɛ nɔ m-ho'osbɛ un net wan-gaan wu rɔ gego à. ¿Kɔ nɔ cɔnɔg un ho'osbu nɔ ko-Gwɔmo-wu un **Yahuda**-ne?”

⁴⁰ Ye 'yonsuru ɔs-cɔr yokokɔ, ye zee, “Ay, wu ka wu á! Sɛ de Barabas!” (Barabas ne wan-kwup-de un hun-ne wu rowɛ.)

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero

¹ Ka da-de ne, **Biratus** zɛɛɛ, “A neke un Yɛso ne. A bu'uru wu ɔs-sorog deen.”

² Karma-ne yeruru wu gond-o un yokor ur-hi. Ye cupuru wu cɔp-o jaas-o o ut-gwɔmo. ³ Ye zɛɛɛ m-ha be-de un wu, ye rɔ m-zɛɛ, “Hɔg ru she'et, ko-Gwɔmo-wu un **Yahuda**-ne!” Ye ro wu un hwɔgɛ ut-raag.

⁴ **Biratus** dooru m-rwuun, wu zɛɛɛ ye, “Gwɔt nɔ, wu ka un he nɔ m-rwuntɛ remen nɔ nept unze mɛ kum wu un de ken **ba'as-de** ne á.” ⁵ Ka da-de ne Yɛso rwuunuru eso un gond-o un yokor ne un cɔp-o jaas-o ne. **Biratus** zɛɛɛ ye, “To, wu ka.”

⁶ Bɔ Gwɔmo-ne ye un kɔn-se Shir un dorog-ne ne yan-'er-de un **Pyo-o Shir** hyentɛ wu à, ye 'yonsuru ɔs-cɔr yokokɔ. Ye rɔ m-zɛɛ, “A kem wu o-kan! A kem wu o-kan!”

Biratus zɛɛɛ ye, “Neke nɔ un hi un nɔ, nɔ he nɔ kem wu. Amba mɛ hyan wu un de ken **ba'as-de** ne á!”

⁷ **Yahuda**-ne shasuru, “Ai, tɛ rɔ o-karamsa ne. Ka **karamsa**-o ne depetɛ a ho wu remen wu muutɛ hi un de un wu **Wà-wu Shir**.”

⁸ Bɔ **Biratus** hogutɛ ka ma-to à, wu ja'asuru hoge o-gyer. ⁹ Wu warguru m-cɔw un pyo un Yɛso ne. Wu zɛɛɛ Yɛso, “¿Ke ne o ne o rwuun?” Amba Yɛso shas wu á. ¹⁰ Remen Yɛso yagutɛ wu m-shas, **Biratus** zɛɛɛ Yɛso, “¿Wɔa shes mɛ ut-ma á? ¿Wɔ nap unze mɛ ur-beɛb ne de un ho'os-m ru á, mɛ tomso ne ur-beɛb ne de un kam-m ru o-kan á?”

^S Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer:28 18:28 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un hɔ-de Shir ruutɛ ye o-Masar à.

* Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer:32 18:32 Hyen komo: Yoha 3:14; 12:32.

¹¹ Yeso zeeɾu wu, “Wott de ken beeb-de be un de á, yade urege unze Shir-ye ya'anu wo de rwuun-mo n-ton á. Remen kaáne net-wu hante me be un du á, **ba'as-de** un wu jiishte **ba'as** un du.”

¹² Bɔ **Biratus**, hoge kaáne à, wu hɔoburu cow-yo wu ho'oste wu. **Yahuda**-ne ja'asuru 'yons ʉs-cɔr yokoko. Ye ro m-zee, “Urege de o ho'oste wu ka, wo cɔn ko-Gwomo **Sisar** o ka á. Ai, bɔ un wu musse hi un de un wu ko-Gwomo à, wu yagute **Sisar** ʉt-yage o ka.”

¹³ Bɔ **Biratus** hogute ka ma-to à, wu rwuunuru un Yeso ne. Wu she'eturu un kwuur-o un piish ʉt-ma. Ka kwuur-o ro n-ton un “Gon o a gone ʉt-ta'ar à,” o ye ro m-zee o-Gabbata à, un rem-de **ʉt-Ibra** à.* ¹⁴ Ka ho-de ne, ho-de m-zonge de remen **Biki-o m-Pas**.†

Hɔ-ur ro ʉr-hi, wu zeeɾu **Yahuda**-ne, “Ko-Gwomo no wu ka!”

¹⁵ Ye ja'asuru 'yons ʉs-kan yokoko. Ye ro m-zee, “A nom un wu ne! A nom un wu ne! A kem wu o-kan!”

Biratus zeeɾu, “¿A kem ko-Gwomo no o-kan?”

Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye zeeɾu wu, “Ai, tett ko-Gwomo á, se **Sisar**.”

¹⁶ Ka da-de ne, wu ya'asuru Yeso be-de un ye, ye kemet wu o-kan.

A kamag Yeso o-kan

(Mati 27:32-44; Mark 15:21-32; Ruka 23:26-43)

¹⁷ Ye nekuru un Yeso ne. Yeso dekurɔ **kan**-o a hette wu m-kam à, ha-mo un be-de a m-zee *Caar-o ʉt-hi* à (**ʉt-Ibra**‡ ne ye ro o m-zee, *o-Gorogota*). ¹⁸ Kane o, ye kame wu o-kan. A kamag nen yow tomo ne, Yeso dooru ye tet, wan-gaan un kom-o ʉr-kwanta, wan-gaan un kom-o ʉr-re. Yeso ro un tete-o un ye.

¹⁹ **Biratus** genuru m-gen, wu kamuru n-te o-kan o a kemte Yeso à. Rii-yo wu gene à, yo ka unze, “Yeso wu o-Nazaret, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne.” ²⁰ Ka gen-mo a kemte Yeso à, **Yahuda**-ne karantute mo deen remen be-de a kame Yeso à, yow yow o-bɔ ne o. A geneɔ to **ʉt-Ibra**§, ʉt-Roma ne, **ʉt-Girik** ne. ²¹ Gwomo-ne ye un kon-se Shir haaru be-ur **Biratus**. Ye zeeɾu Biratus, “Tasse o gen ‘Ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne’ á, se de o gen ‘Kà net-wu zeeɔ hi un de un wu ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne.’ ”

²² **Biratus** shasuru, “Ai, rii-yo um gene à, um geneɔ o ká.”

²³ Bɔ karma-ne komte kam un Yeso o-kan à, ye wonguru cop-to un wur-o un wu. Ye cooguru to kwukur-ʉt nass. Kɔ wu ke ko-karma-wu, wu dekurɔ kwukur-ʉr gaan. Ye dekurɔ matuku-de un wu. Ka matuku-de ne komo, de un wa-ʉr-gaan de un hon-de un de.

²⁴ Ye zeeɾu hi un de un ye, “Taase a yoog-de, se de a nom no o-gwambe, a gut net-wu he de m-re à. Wu re ne à, wu wu ro wa-ʉr-matuku.” An nom kaáne remen a shooste rii-yo a gene n-me Ma-to Shir à, unze, “Ye wongute hi un de un ye cop-ʉt re.

Matuku un de ne, ye nomuru o-gwambe un de.”*

Ka bo-se ne ka karma-ne ye nome.

²⁵ To, yow yow un be-de a kame Yeso o-kan à, inu Yeso un hen-ne inu un wu ne, **Meri** ne ne'a Kirogos, **Meri** Magudarín wu, ye ro eso eso. ²⁶ Bɔ Yeso hyente inu un wu káne à, un wan-gaan ne be-de yan-neke-mo un wu, un wu wu ro m-cɔn ne à, yow yow un wu ne. Wu zeeɾu inu-o un wu, “Inu, wu ka waragte caane wà ru.” ²⁷ Ka da-de ne, wu zeeɾu wan-neke-mo un wu, “Wu ro inu ru.” Cin bɔ un ka da-de ne, ka wan-neke-mo un wu wu dekurɔ wu, wu jituru wu un hur-o un wu.

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Mark 15:33-41; Ruka 23:44-49)

²⁸ Bɔ un rwɔr un ka ma-to Yeso nepse a komoste koyan, se de remen a shooste ma-to a gene be-de un Ma-to Shir à, ka da-de ne, wu zeeɾu, “Me un hoge o-**swoot** o m-ho.”† ²⁹ De ken gora-de ro kon shoosse un ho-mo o-zambo ne káne. Ye musuru o-pooɔ un ho-mo o-zambo, ye copuru ka pooɔ-o n-te o-kang, ye tabburu un nu-o un wu. ³⁰ Bɔ Yeso suute ka ho-mo o-zambo mo à, wu zeeɾu, “A komoste koyan.” Ka da-de ne, wu kwumuru ʉr-hi n-dak, wu argu m-mar.

A duug Yeso n-te o-tak

* **Bor-ʉs op ʉs-jero:13** 19:13 Kɔ: ʉt-Arameki. † **Bor-ʉs op ʉs-jero:14** 19:14 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. ‡ **Bor-ʉs op ʉs-jero:17** 19:17 Kɔ: ʉt-Arameki. § **Bor-ʉs op ʉs-jero:20** 19:20 Kɔ: ʉt-Arameki. * **Bor-ʉs op ʉs-jero:24** 19:24 Hyen komo: Bɔng 22:18. † **Bor-ʉs op ʉs-jero:28** 19:28 Hyen komo: Bɔng 69:21; 22:15.

³¹ Ûntu ro ka hō-de, hō-de m-zongē remen **Biki-o m-Pas** de komo nē taase a yage u-to ùn yē n-tē o-kan kemo **Hō-de ur-Wuwe** à, remen ka **Hō-de ur-Wuwe** de hō-ur gos-de de. **Yahuda-nē konuru Biratus** a jetem na-se ùn yē, yē meret hōr-m-hōr a jukt yē. ³² Karma-nē haanuru, yē jetemsuru na-se ùn ka nen yoor-yē yē a kame ùn Yeso nē à. ³³ Bō yē wqontē be-ur Yeso à, yē 'wqss wu be'essutē wu merestē. Yē jet na-se ùn wu à. ³⁴ Sē dē wan-gaan be-de ùn ka karma-nē yē, wu duuru wu o-tak n-tē n-gēn. Hyóm rwuunuru m-hō nē. ³⁵ (Nēt-wu hyanē à, wu nomuru swō-se ùn ka ma-to remen nō sheret ùn ce ùn nō nē. Ka swō-se nē nip-o. Wu nepstē komo nē nip-o wu rō m-rwor.) ³⁶ An nom káánē, remen a shoostē Ma-to Shir unze, "Kō caar-yo ùn wu o-gaan a he de yo m-jet á."† ³⁷ N-mē ùn de ken be-de ùn Ma-to Shir tō zēeg, "Ka nēt-wu wu yē duu à, yea gwot wu."§

Juk Yeso

(Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56)

³⁸ Ka da-de nē, **Yusuhu** wu o-Aramatiya wu ro **wan-neke-m Yeso** wukussē remen gyer-o ùn **Yahuda-nē** à, wu konuru **Biratus** cōw-yo wu dekt u-ur Yeso. Biratus ya'uru wu o-cow. Wu dēkuru u-ur Yeso. ³⁹ Nekōdimu komo nē, nēt-wu haanē haan-mō ur-takan m-tēt be-ur Yeso à. Wu haanuru ut-pō'og nē tō ùn 'yo-se m-shi'igin se a m-aag us-mur à, ùn tō ken tō nē tō a m-aag **arro** à, kutükse ùn rigiza-o gaan.*† ⁴⁰ Yē dēkuru u-ur Yeso, yē yeruru de ùn gund-ur pus-de mōsse ùn ka rii-yo m-shi'igin tō nē bō **Yahuda-nē** rō m-nom da-o ùn duk à. ⁴¹ Be-de a kame Yeso o-kan à, de ken wak-de us-yo de ro kon, yo hun-nē rotte m-hur m-yo à. Ka wak-de nē saag ro kon kanē o-pu o, o a take he'edbe ùn nēt ùn o á. Pak-o o-ta'ar o. O woostē kuke-ur rēk-de de o-kur. ⁴² Ûntu ro hō-de ut-zongē de remen **Biki-o m-Pas** o ùn **Yahuda-nē** de à, komo nē saag ro yow yow ùn kánē nē ùn ka be-de a kemtē Yeso nē o-kan à, yē neksuru Yeso kánē.

Bør ur-kwooz

Inē-m Yeso ut-marimar

(Mati 28:1-8; Mark 16:1-8; Ruka 24:1-12)

¹ Hō-de o-Rahadi, **Meri** Magudarin haaru ùn saag tēt-m-tēt. Wu hyanuru a dosstē o-ta'ar ùn ish ùn saag. ² Wu somnuru o-rek be-ur Simōn Bitrus ùn ka **wan-neke-m Yeso** wu nē, wu Yeso ro m-was ùn wu nē à. Wu zēeru, "A dektē u-ur Gos-wu ùn saag. Tē napu nē be-de a heetē de á."

³ Sē Bitrus ùn ka **wan-neke-m Yeso** wu nē, wu Yeso ro m-was ùn wu nē à, yē ruuru, yē rō ùn kaw ùn saag. ⁴ Kap mō ùn yē yoor-yē ruuru us-rek. Ka wan-gaan-wu, wu Yeso ro m-was ùn wu nē à, wu takuru Bitrus co. Wu ba'uru wu m-wō be-de ùn saag. ⁵ Wu kakturu, wu rō m-segbē n-mē. Wu hyanuru ka gund-o pus-o o, o a hōkkē u-ur Yeso à, o rō essē. Wu nē wu cōw á. ⁶ Ka da-de nē, Simōn Bitrus wōonuru ùn n-jim de ùn wu, wu cōwuru ùn saag. Wu hyanuru ka gund-o pus-o o esse. ⁷ O rō mōsse ùn ka gund-ur pus-de de nē de a ro yerute Yeso ur-hi à. Ka gund-de pussuru ùn hi ùn de ùn de, de yage ká gund-o ùn juk-o ùn hōn. ⁸ Sē ka wu Yeso ro ùn was à, wu ba'e m-wō ùn saag à, wu cōwuru ùn ce ùn wu nē. Wu hyanuru, wu sheruru unze Yeso inute ùn hōgg nē. ⁹ Yē ro nak unze Ma-to Shir rō gense unze wua inē ùn hōgg nē á.

Yeso rwuntutē hi ùn de ùn wu

be-ur Meri Magudarin

(Mati 28:9-10; Mark 16:9-11)

¹⁰ Ká **yan-neke-m Yeso** yē nen yoor-yē argu jo o-hur. ¹¹ **Meri** ro eso ùn ish ùn saag us-'wōn. Wu rō ùn ka 'wōn-se, wu kakturu, wu segburu ish ùn saag. ¹² Wu 'wossuru **yan-tōm-yē Shir** nen yoor ùn cup-tō ùn gund-ut pus-tō nē tara be-de u-ur Yeso ro'e russe à, wan-gaan sō ur-hi, wan-gaanu nē sō us-na.

¹³ Ka **yan-tōm-yē Shir** yē, yē cituru **Meri**, "¿Remen yan o wōtē us-'wōn?" Wu zēeru yē, "Ai, a dektē Gos-wu re, mē napu nē be-de a heetē wu á." ¹⁴ Bō wu rurte káánē à, wu byanduru, wu 'wōs Yeso wu ka eso. Amba wu nap unze Yeso wu á.

¹⁵ Yeso cituru wu, "¿N'e'a, remen yan o wōtē us-'wōn? ¿Wan wu nē wō o-hoob?" **Meri** rō o-gwot wu hyenē wu zee wa-o-kat-wu cite wu, wu zēeru wu. "Gyer Shir, urege wu dēkē wu, o ruru mē be-de o esse wu à, ùm dekt wu."

¹⁶ Yeso zēeru wu, "**Meri.**"

‡ **Bør-ús op us-jero:36** 19:36 Hyen komo: Rwuū 12:46; Qog 9:12; Bōng 34:20. § **Bør-ús op us-jero:37** 19:37 Hyen komo: Zēka 12:10; Hyan 1:7. * **Bør-ús op us-jero:39** 19:39 ut-Girik: Nū-se ùn ka rigiza-o wōsse kiroguram-ut ur-kwooz ùn op-ut taan [35]. † **Bør-ús op us-jero:39** 19:39 Hyen komo: Yoha 3:1-2.

Wu zeeɾu **ut-Ibra**,* “Rabbɔni!” (Unze Wa-ur-Yoos).

¹⁷ Yešo zeeɾu wu, “Wɔ bɔp mɛ á, har m-mɔka mɛ un gɔ da be-ur Tato re á tokon. Se de o neke be-ur ɔr re ne, o ruru ye unze man de be-ur Tato re, komo ne Tat nɔ, Shir re wu rɔ, komo ne Shir nɔ.”

¹⁸ Se **Meri** Magudarin wu haaru, wu zeeɾu **yan-neke-m Yešo**, “Um hyanag Gɔs-wu!” Komo wu ruru ye ma-tɔ Yešo ruru wu á.

*Yešo rwuntute hi un de un wu
be-de yan-neke-mɔ un wu*

(Mati 28:16-20; Mark 16:14-18; Ruka 24:36-49)

¹⁹ Ka de ur-ryot, ká ho-de o-Rahadi de, ish-se ut-kuke se un **yan-neke-m Yešo**, ro tigusse, remen un gyer-o un yan-co o un **Yahuda**-ne. Se Yešo wu woɔnuru, wu esuru n-tete o un ye, wu zeeɾu, “M-gwugwu be un nɔ!” ²⁰ Bɔ wu zette kááne á, wu kuturu ye ut-kom un gen-yo un wu ne. Yan-neke-mɔ un wu nomuru zak-o un hyan-mɔ un wu.

²¹ Yešo dooru m-zee, “M-gwugwu be un nɔ! Bɔ Tato re tomne mɛ á, ka bɔ-se ne, o um tome nɔ.” ²² Bɔ wu rurte kááne á, wu hururu ye **Kukt-o Shir**. Wu zeeɾu ye, “Gɔks nɔ Yo-mɔ un **Kukt-o Shir**. ²³ Kap bɔ un ye nɔ sokse **ba'as-to** un ye á, Shir soksite ye tɔ. Ye nɔ sokse ne **ba'as-to** un ye á, Shir sokse ye tɔ á.”†

Yešo un Tomas ne

²⁴ Da-de Yešo haane be-de yan-neke-mɔ un wu á, Tomas ro mɔsse un ye ne á. Tomas ro wan-gaan be-de un ka nen ɔp un yoor-ye, (wu a m-aag *ko-Pese* á). ²⁵ Ye ken **yan-neke-m Yešo** ye, ye zeeɾu wu. “Te hyanag Gɔs-wu na!”

Amba wu zeeɾu, “Un ya um hyanag wu-yo o-kusa un kom-tɔ un wu, um ru o-jow un yo á, um ru tomso ne kom-o re un riib-o un gen-ye un wu á, man sher á.”

²⁶ Bɔ a rewute ho-ut eer á, yan-neke-mɔ un wu ro o-hur mɔsse un Tomas ne. Ye tigusse us-ish. Yešo haanuru, wu esuru n-tete o un ye. Wu zeeɾu, “Sarruma-o nɔ!” ²⁷ Wu zeeɾu Tomas, “Rwɔ jow-o ru káne, o gut kom-o re. Tapan kom-o ru káne komo ne o ci gen-o re. Taase o she'et wan-kɔɔb-de m-sher á, amba sher unze mɛ m-hoɔɔ ne komo.”

²⁸ Tomas shasuru, wu zeeɾu, “Gɔs-wu re! Shir re!”

²⁹ Ka da-de ne, Yešo zeeɾu wu, “¿Remen o hyanag mɛ o hante o sherte? Ya-o-kwum-ye, ye hyanɛ mɛ á, amba ye shereg.”

Yo hante a genet ka takurda-o á

³⁰ Yešo nomog rem-se ut-hyat degen un hon-n-hon un yish-ye un yan-neke-mɔ un wu se a gene un ka takurda-o á. ³¹ Amba men gen tɔ ka remen nɔ sheret Yešo wu rɔ **Kiristi, Wá-wu Shir**, nɔ kumut hoɔɔ nɔ shere un jin-de un wu.

Bɔr ur-kwooz o-gaan

Yešo un ship un jan-ye ut-hyat ne

¹ Ka da-de ne, Yešo rwuunuru be-de yan-neke-mɔ un wu komo, n-riib un Mar-o o-Gariri.* Ka bɔ-se ne, o wu rwunte hi un de un wu. ² Simɔn Bitrus ne un Tomas (wu a m-zee *ko-Pese* á), un Nataniyar ne (ko-wa-o-Kana dak-o-Gariri), un yakar ne ye ma Zebedi, un ye ken yan-neke-mɔ un wu ye ne nen yoor, kap mɔ un ye ye ro mɔsse. ³ Simɔn Bitrus zeeɾu ye, “Men ha ship un jan.”

Ye zeeɾu wu, “Kɔ te tea doru wɔ.” Ye ruuru. Ye heburu m-hɔ o-hat ne. Amba ye hoks ship un rii un ka tet-mɔ á.†

⁴ Sɔ un gas-o un ish, ye rɔ n-mɛ o-mar, ye hyanburu net-wu ka eso n-riib, amba ye nap unze Yešo wu á. ⁵ Yešo zeeɾu ye, “Yan-yen-de ne, ¿kɔ nɔ hoɔɔ jan?”

Ye shasuru wu, “Ay.”

⁶ Wu zeeɾu ye, “Jorbɔ nɔ o-yo un kom-o ur-re de o-hat. Nɔa kum jan.” Ye jorburu o-yo n-te m-hɔ har ye hoks m-nakan á, remen moor-tɔ un jan.‡

⁷ Se ka wan-neke-mɔ un wu mɔ wu, wu Yešo ro m-was un wu ne á, wu zeeɾu Bitrus, “Gɔs-wu na wu hwa!” Bɔ Simɔn Bitrus hogute unze Gɔs-wu wu un ye wu á, wu copuru cop-o un wu remen wu ro possusute cop-o un wu da-de wu ro'e m-senge, wu 'hebutɛ o-mar á. ⁸ Ye ka yan-neke-mɔ un wu ye, ye kuse n-mɛ o-hat á, ye ro n-mɛ un jan ne doro doro remen yett ur-hew o-riib ne á. Hew-de un ye n-riib m-hɔ ne us-na zungu-us tet-se. ⁹ Bɔ un rwuun-mɔ un ye o-zang, ye 'wɔssuru eng-tɔ o-ra o-jan ne n-ton kane, komo burɔdi-ur ro kon kane.

* **Bɔr ur-kwooz:16** 20:16 Kɔ: ut-Arameki. † **Bɔr ur-kwooz:23** 20:23 Hyen komo: Mati 16:19; 18:18. * **Bɔr ur-kwooz o-gaan:1** 21:1 ut-Girik: Mar-o o-Tiberiyos. † **Bɔr ur-kwooz o-gaan:3** 21:3 Hyen komo: Ruka 5:5.
‡ **Bɔr ur-kwooz o-gaan:6** 21:6 Hyen komo: Ruka 5:6.

¹⁰ Yɛso zɛɛrɔ yɛ, “Hantɛ nɔ yɛ ken jan-yɛ be-de ɔn yɛ nɔ bɔpnɛ m-mɔka à.”

¹¹ Simɔn Bitrus cɔwɔrɔ o-hat, wɔ naknɔrɔ o-yo shoosɛ ɔn jan-nɛ nɔ-yɛ nɔ-yɛ zungu-o gaan ɔn kwɔɔz-ɔt yoor ɔn ɔp ɔn tet [153]. Amba kap ɔn nɔ-se ɔn ka jan-yɛ nɛ ka yo-o ɔ yooɛ á. ¹² Yɛso zɛɛrɔ yɛ, “Haan nɔ, nɔ beks.” Be-de yan-neke-mɔ ɔn wɔ nɛ komo ba ɔn wɔ nɔmɛ jaab-o ɔt-mɛn, wɔ cit wɔ kɔwan wɔ wɔ rɔ à remen yɛ nepstɛ Gɔs-wɔ ɔn yɛ wɔ. ¹³ Yɛso haaru, wɔ deknɔrɔ ka burɔdi-o, wɔ ya'asuru yɛ ɔ o-jan nɛ. ¹⁴ Haan-m atette-mɔ ka Yɛso rwɔntɔtɛ hi ɔn de ɔn wɔ be-de ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ cin da-de a 'yonse wɔ ɔt-marimar à.

Yɛso nɛ ɔn Bitrus

¹⁵ Bɔ yɛ komtɛ ɔr-beks à, Yɛso zɛɛrɔ Simɔn Bitrus, “Simɔn, wà **Yohana**, ɔwɔ jiisɛ ɔr ru nɛ ɔn cɔn-ɔt re?”

Simɔn Bitrus zɛɛrɔ wɔ, “Qhɔ, Gɔs-wɔ re qhɔ, kɔ wɔ de, o nepstɛ ɔm cɔnɔɔ wɔ.”

Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Nɔm gut-de ɔn yan-dor re bɔ a ɔn gut-de ɔn ca à.”

¹⁶ Wɔ doorɔ wɔ m-zɛɛ ayoore-o, “Simɔn, wà **Yohana**, ɔo cɔnɔɔ mɛ, kɔ?”

Wɔ zee, “Qhɔ, Gɔs-wɔ re qhɔ, kɔ wɔ, o nepstɛ ɔm cɔnɔɔ wɔ.”

Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Tɔ, nɔm gut-de ɔn yan-dor re.”

¹⁷ Yɛso doorɔ wɔ m-cit káánɛ har atette-o, “Simɔn, wà **Yohana**, ɔwɔ mɛ m-cɔn?”

Bitrus naasuru ɔt-mɛn remen ka rwɔr-m atette-mɔ mɔ Yɛso zɛɛ, “ɔWɔ mɛ cɔn?”

Wɔ nɛ, wɔ zɛɛrɔ, “Gɔs-wɔ re, ai, o nepstɛ kɔyan kap. O nepstɛ nɛ unze mɛ wɔ m-cɔn.”

Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Tɔ, nɔm gut-de ɔn yan-dor re. ¹⁸ Mɛ nɔ m-rɔrɛ o-nip, da-de ɔn yakar-ɔt ru o ro ɔn cupɛ ɔn hi ɔn du ɔt-matuku, o arguru cɔ-o o cɔnɛ à. Amba wɔ mɔngse, sɛ wɔ tabbɛ ɔt-kom wɔ ken wɔ cupɔ wɔ, wɔ nek wɔ be-de wɔ cɔnɛ á.” ¹⁹ (Wɔ ɔn rwɔr káánɛ remen wɔ ro m-me'es ɔn gɔn mar-mɔ Bitrus hette wɔ sɛkemstɛ Shir à). Bɔ Yɛso komtɛ m-rwɔr káánɛ à, wɔ zɛɛrɔ Bitrus, “Dɔnd mɛ.”

Yɛso ɔn yɛ ken yan-neke-mɔ

ɔn wɔ yɛ nɛ

²⁰ Bitrus byanduru, wɔ 'wɔss ka **wan-neke-m Yɛso** wɔ, wɔ Yɛso ro m-was à. (Ka net-wɔ ro tɔsse ɔn her-o Yɛso ɔn ka biki-o à. Komo ka net-wɔ cituru Yɛso, “Gɔs-wɔ, ɔwan-wɔ nɛ he wɔ m-ya'as?”)§ ²¹ Bɔ Bitrus hyentɛ wɔ à, wɔ zɛɛrɔ Yɛso, “Gɔs-wɔ re, ɔwɔ ka net-wɔ nɛ? ɔYa he wɔ m-kɔr?”

²² Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Kɔ mɛ zee wɔa nom hoɔɔ har ɔm mɔuntɛ, ɔya daarɔ wɔ? Wɔ de, dɔnd mɛ.” ²³ Remen káánɛ ka ma-tɔ yasuru be-de ɔn ɔr ɔn yɛ nɛ unze ka **wan-neke-m Yɛso** wɔ, wɔ he de m-mar á. Amba Yɛso zee káánɛ wɔ he de m-mar á. Wɔ ɔn zɛɛ, “Kɔ mɛn zɛɛ wɔa nom hoɔɔ har ɔm mɔuntɛ, ɔya daarɔ wɔ?”

²⁴ Wɔ, ka **wan-neke-m Yɛso** wɔ, wɔ rɔ Yɛso m-sɔ yɛ ɔn ka ma-tɔ. Wɔ genɛ tɔ tomso nɛ. Tɛ nepstɛ nɛ unze sɔ'e-mɔ ɔn wɔ hond hond ɔ.

Se ken rem-se ɔt-mɔɔr nɛ

²⁵ Se ken rem-se ro kon ɔt-mɔɔr nɛ sɛ Yɛso nɔmɛ à. ɔ rotte unze a geneg ma-tɔ ɔn se ɔn gaan ɔn gaan, mɛ ɔn hyan kɔ hono o-dak ɔn hi ɔn de ɔn ɔ, ɔ roa hoks deɔ ɔn ka takurda-tɔ a he m-gen á.

Senge-mo un yan-Tom Yeso

Rem-se rø n-mê à:

Ut-zongë remen kò'ot-m Ma-tò Shir 1:1-26

a. Karamsa-o Yeso o ur-kòm un swòr o-nu ne 1:1-14

b. Wù sugë Yahudas à 1:15-26

Kò'ot-m Ma-tò Shir o-Urusharima 2:1—8:3

Kò'ot un Ma-tò Shir n-mê o-Judiya, o-Samariya ne 8:4—12:25

Senge-m Burus 13:1—28:31

a. Hew-ur Burus de un remen takan kò'ot un Ma-tò m-Rerem 13:1—14:28

b. Mòròg-de un sèk-ye yan-dor n-mê o-Urusharima 15:1-35

c. Hew-ur Burus o-ayoore-ò remen kò'ot un Ma-tò m-Rerem 15:36—18:22

d. Hew-ur Burus o-atette-ò remen kò'ot un Ma-tò m-Rerem 18:23—21:16

e. Burus wù a ka'è à n-mê o-Urusharima, o-Kaseriya, o-Roma ne 21:17—28:31

Yeso daag n-Tøn o-shir

(Mark 16:19; Ruka 24:49-51)

¹ Tiyaporus, un takurda-o re o ur-takan, un genutu wò ma-tò un kap o un bò un rem-se Yeso ba'è m-nòm à, komo un se wù ba'è m-yoos ne à,^{*} ² har ha-mò un hò-de a deke wù ha-mò n-Tøn shir à. Rii-yo a dekt wù n-Tøn, wù nomsute yan-Tòm-ye un wù ut-ma, ye wù daage à. Beëb-de un **Kukt-o Shir** guuru ye m-sher un nap un ká rem-se Yeso ruru ye à. ³ Bò wù suute ur-kòob, wù meret n-tøn o-kan à, wù ruwunuru un hoog ne be-de un ye. Wù nomòg ut-hò kwòoz-ut yoor [40], wù kutu ye us-rem go-ús-go unze ma-tò un inè-mò un wù nip-o. Wù ro m-rwòr un ma-tò un **Gwòmo-tò Shir**. ⁴ Da-ò wù ro be-ur gaan un ye ne à, wù nomo ye ut-ma. Wù zee, “Nò jar nò yagë o-Urusharima á. Wasu nò se nu-o Tato re swòrë à shiig o-nip, ká o um ruru nò un nu-o re à, unze,[†] ⁵ **Yohana** yo'oste hun-ne m-hò, amba kanë ut-hò ha-mò co, a yo'os nò un **Kukt-o Shir**.”[‡]

A dek Yeso n-Tøn shir

⁶ Bò **yan-Tòm Yeso** mòrgute à, ye citu Yeso. Ye zee, “Wan-Koyan, Ìm-mòka o o he muute un **Isra**-ne ut-gwòmo?”

⁷ Yeso zeeru ye, “Tato-ò cot wù rø wan-gwòmo to un hongse o-da, amba nò a 'ya nò beëb-de un nap un tò ka á. ⁸ Amba nòa kumus ur-beëb da-ò **Kukt-o Shir** o kyergundu nò. Nòa warag yan-swò-se un ma-ut re o-Urusharima, un kap o n-mê un dak-ò o-Judiya ne, o-**Samariya** ne, har ha-mò un ma-de un hòno o-dak.”[§]

⁹ Bò wù rurte kaanë à, ye o-gwòt, a argu wù m-dek n-Tøn shir. O ken ke'ente-ò hòkkuru wù. Ye do wù m-hyan á.^{*}

¹⁰ Bò ye rotte un hòr un yish n-tøn à, wù komo wù ro m-arag, un gyept-ò yish. Ye gwòturu ye 'wòs **yan-tòm-ye Shir** yoor eso un her-ò un ye, ye cupste matuku-ut pus-tò.

¹¹ Ye zeeru, “Nò hun-ne ye o-Gariri, Ìremen yan o nòtte eso eso un gwòt-ò n-Tøn shir? Ká Yeso wù a deke be un nò ha-mò n-Tøn à, wù do m-muun bò nò hyanë arag-mò un wù à.”

A dak Matiyas wù dek con-ur Yahudas

¹² Yan-Tòm Yeso yagute “**Haag-ò un 'yo-se o-Zetun**,” ye argu m-warag o-Urusharima, un hew-de un hohond-mò un purug-de ur-mer [kiromita 1]. ¹³ Bò ye cwtwe o-bò à, ye daaru kuke-ò a ma'è n-tøn un or un o be-de ye ur-she'et à. Ye ro'è kanë à, ye ro, Bitrus ne, **Yohana** ne, **Yakubu** ne, Andarawus ne, Pirip ne, Tomas ne, Bataromi ne, Matiyos ne, **Yakubu** ne (wà Arupayes), Simòn ne (wù a m-aag ya'as ur-hi à), komo un Yahudas ne (wà **Yakubu**).[†] ¹⁴ Kap ye ka ye hwoog ur-hi un nòm us-kòn, barag-se un ye us-gaan mòsse un ye ken ne'a-ne ye ne, un **Meri** ne inu Yeso, komo un hen-ne Yeso ne.

¹⁵ Un ka da-ò, **yan-dor Yeso** mòrgute (be-de un hun-ne zungu-o gaan ur-kwòoz ne [120]). Bitrus inuru eso, wù zee, ¹⁶ “Qr re ne, se Ma-tò Shir shiig o-nip tò **Kukt-o Shir** rwòrë n-ga un nu-o ko-Gwòmo **Dawuda** mòsse un Yahudas ne à, wù hantë bù-se a

* **Bør-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Ruka 1:1-4. † **Bør-o gaan:4** 1:4 Hyen komo: Ruka 24:49. ‡ **Bør-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Mati 3:11; Mark 1:8; Ruka 3:16; Yoha 1:33. § **Bør-o gaan:8** 1:8 Hyen komo: Mati 28:19; Mark 16:15; Ruka 24:47-48. * **Bør-o gaan:9** 1:9 Hyen komo: Mark 16:19; Ruka 24:50-51. † **Bør-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Mati 10:2-4; Mark 3:16-19; Ruka 6:14-16.

shipte Yeso à. ¹⁷ Remen Yahudas n-ga wan-gaan wu be-ur na yan-ko'ot un Ma-to Shir, a ya'assutu wu komo gwuug-de un wu n-me un ka senge-mo."

¹⁸ (Un 'yons-de un senge-mo un wu ne m-yo mo, Yahudas oorü o ken pup-o. Wu heeru ur-boog, men-o un wu nupsuru, saw-to ut-men to un wu kap to rwuunu n-do. ¹⁹ Kap ya-ur-she'et o-Urusharima ko wu ke nepste rii-yo kore à, har atte m-aag un ka pup-o "Akardama" un rem-de un ye, o ro *Pup-o m-Hyo*.)[‡]

²⁰ Bitrus zeeru, "Remen gense to ro n-me un takurda-o un Sep-to ur-Bongon unze, " 'A ginim hur-o un wu,

taase netu she'et n-me á. '§

A zeste komo,

'Con-de un wu, wu ken net-wu dek.'*

²¹ Remen kaane, se a deeg wu ken wu be-de un ka hun-ne ye, wu ro be-ur gaan un na ne à, kap un ho-to Wan-Koyan Yeso ro m-ma'as ur-hew un na ne à. ²² Depete wu ka net-wu warag wa-us-swö be-ur gaan un na ne cin da-o **Yohana** ro m-yo'os un Yeso m-ho à har ha-mo un ho-de a deke Yeso be-ur na ha-mo n-Ton shir à. Dore-o wan-gaan n-me un ka hun-ne ye est be-de un rwor un ma-to un ine-mo un wu ut-marimar be-ur gaan un na ne."[†]

²³ Ye hanturu hun-ne yoor:

Yusuhu wu a m-aag Barusabas à

(wu a komo m-aag Justus à),

komo un Matiyas ne.

²⁴ Ye nomu us-kon: Ye zee, "Wan-Koyan, o nepste hur-de un ko wu ke. Kutu te wu o daage be-de un ka hun-ne yoor-ye à, ²⁵ remen wu waragte ko-**yan-Tom Yeso**, un ka senge-mo Yahudas yage wu nekuete ka be-de Shir daage remen wu à." ²⁶ Ye nom ur-barag. Barag-ur he'enuru Matiyas. A rwö'u wu komo wu wargu ko-**yan-Tom Yeso** mosse un ka nen op o-gaan ye ne.

Bor-üs yoor

Haan-mo un Kukt-o Shir

¹ Bö ho-de un **Biki-o o-Pentekos** woonte à, myet **yan-dor Yeso** ro be-ur gaan.* ² Da-o gaan, a hoguru o ken zaaz-o n-ton untun o un caari-mo m-yo, o shoosuru kap o un ka hur-o ye rotte ur-morog n-me à. ³ Ye hyanuru to ken rii-to sa o zee rem-to o-ra. To comsuru be-de un ye, to ro m-cire un hi-de un ko wu ke.

Ho-to un haan-mo un Kukt-o Shir

⁴ A shoosu ye kap un **Kukt-o Shir**. Ye ciru m-teper un rem-ut hor-to bö Kukt-o ya'u ye cow-yo m-teper à. ⁵ To, un ka ho-to, **Yahuda**-ne deen ro ur-she'et o-Urusharima. Ye ro un dor-o o-**karamsa** m-sok ne ne. Ye un haan rwuun-mo un ko kene un hono o-dak remen ye nomot **Biki-o o-Pentekos**. ⁶ Bö ye hogute zaaz-o un ka yo-mo à, hun-ne morguru deen. Kap mo un ye ye bopuru o-nu, remen kap mo un ye hogute morog-de **yan-dor Yeso** ro m-teper un rem-de un dak-o un ye. ⁷ Ye bopu o-nu m-sok ne, ye zeeru, "Ashi, ¿myet-o un ka ye ro tep à, ya-o-Gariri-ye ka á? ⁸ ¿Nomu un ya re ne ko wu ke be-ur na rotte m-hoge ye ro m-teper un rem-ut na? ⁹ Myet-m na ro m-hoge. Ye ken ye be-ur na:

Ya-o-Patiya-ye, un

Ya-o-Madi-ne, un

Ya-o-Eram-ne, un

Ya-o-Mesopotami-ne, un

Ya-o-Judiya-ne, un

Ya-o-Kapadoki-ne, un

Ya-o-Pantus-ne, un

Ya-o-Asiya-ne, un

¹⁰ Ya-o-Pirijiya-ne, un

Ya-o-Bampiriya-ne, un

Ya-o-Masar-ne, un

Ya-o-Kireni-ne sq un dak-o o-Ribiya, un

‡ **Bor-o gaan:19** 1:18-19 Hyen komo: Mati 27:3-8. § **Bor-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Bong 69:25. * **Bor-o**

gaan:20 1:20 Hyen komo: Bong 109:8. † **Bor-o gaan:22** 1:22 Hyen komo: Mati 3:16; Mark 1:9; Ruka 3:21; Mark

16:19; Ruka 24:51. * **Bor-üs yoor:1** 2:1 Hyen komo: Rewi 23:15-21; Kara 16:9-11.

Ya-o-Roma-ne, ye ro haante ur-hamat o-Urusharima ¹¹ (Ka ye ro m-hoge un rem-de ut-Ibra un ut-Girik ne a, ye a mate n-me un jor-se **Yahuda**-ne un ye waktune ye cuw gon jor-us na ne a).

Un ya-o-Kirit-ne, un

Ya-o-Raraba-ne.

Kap a m-hoge ye ro m-teper un rem-ut na caari-se us-rem se Shir nome a!" ¹² Myet ye bopu nu-se un ye, ye nap yo m-nom a, ye zeeru hi-de un ye, "¿Ya un yo ne yo ka?"

¹³ Amba ye ken ye nomo ye ur-ar ye zee, "Ke-mo ye swo'e mo bopu ye."

Rwor un ma-ut Bitrus

to wu rworé Biki-o o-Pentekos a

¹⁴ Bitrus inu eso un ka op un wan-gaan ye ne, wu 'yonsu us-cor. Wu zeeru ka buug-de un hun-ne de, "No or re ne, **Yahuda**-ne un kap o un ya-ur-she'et o-Urusharima ne, hogu no m-sok ne. Komo no was un rii-yo um he no m-rure ne a. ¹⁵ Ka hun-ne ye ye swo m-ke bo no us-barag a. No nak m-moka kwom-us jero se cot se n-sot. Komo kané a m-swó n-sot a. ¹⁶ To ka, ai, to to Jower **wan-Rwor un Ma-to Shir** rworé unze,

¹⁷ " 'Shir zeeq: Un ho-to ur-kom,

man duusuné myet o un hun-ne Kukt-o re.

Yakar no yan-campo-ne un yan-ne'a-ne ne

yea ko'ot ma-ut re,

hyangan-ut a haan yan-campo no ne,

mong-ne ye un campo-ne no bo-us a re ye.

¹⁸ O-nip, har ma un ka ho-to man duusuné Kukt-o re

be-de un guw-ne re campo-ne un ne'a-ne ne,

yea ko'ot ma-ut re.

¹⁹ Man rwunte saw-to ut-hyat un kus-o n-ton,

un saw-to o-made ne kané n-dak,

to ro m-hyo, o-ra ne, un hye-ur rim-de ne.

²⁰ A mus ur-ho o-comb,

o-reng komo yoa wakte o-jaas yo untun m-hyo,

rii-yo ho-de un muun-m Yawe de woonte,

ka caari-de ur-ho de, de m-sekemse.

²¹ Komo kowan wu aage un jin-ur Yawe, wua kum gwu.'†

²² "No or re ne **Isra**-ne, hogu no to ka ma-to. Yeso ko-ya-o-Nazaret net-wu, wu Shir ruru no o-nip unze wu gokste wu a. Shir rwuntute to ka be-de un rem-se o-made, un rem-se ut-hyat ne, us-napa ne se wu kutu na be-ur Yeso a, untun bo, kap no nepste un to ka ne. ²³ Ka net-wu, a un ya'as no wu un bo Shir ro este a. Komo un nap-o un wu ne, no kamu wu, no hoot wu un kom-to **ya-ur-ba'as** n-ton o-kan. ²⁴ Amba Shir rurug wu be-de un gwomo-to m-mar. Wu 'yonstu wu ut-marimar remen yatt-yo he m-nome komo mar-mo bupt wu a. ²⁵ Remen ko-Gwomo **Dawuda** nomog ma-to un wu, wu zee,

" 'Ur-ho bi me m-hyan un Yawe

wu ro be-ur gaan un me ne.

Remen wu ro un kom-o un re un de,

yatt rii-yo he me 'ya o-gyer a.

²⁶ Remen kaane hur un de ro o-zak,

me un men-ut pus-to puu,

myet un kaane ne me net-wu ko-ya-m-mar,

man she'et o-saktó ne.

²⁷ Remen woa yage hooq-m re un saag a,

woa yage ne wu ro Wu ba m-Kukop a,

wu meret wu wumut a.

²⁸ O yoosutu me cow-yo un hooq.

Woa shoos me o-zak be-de m-she'et

be-ur gaan un me ne.*

²⁹ "Or re ne **Isra**-ne, man hoks no nome un ma-ut tato na ko-yan-ga'e **Dawuda**.

Dawuda mereste, a juks wu, saag-o un wu komo o ro kon be-ur na har caane.

³⁰ **Dawudawan-Rwor un Ma-to Shir** wu, komo wu nepste Shir essussute ut-ma un wu ne mosse us-tond ne, unze wua sagbe wu ken wu ut-gwomo n-te baag-o un wu, bo

† **Bor-us yoor:21** 2:17-21 Hyen komo: Jowe 2:28-32 (ut-Girik). ‡ **Bor-us yoor:23** 2:23 Hyen komo: Mati 27:35;

Mark 15:24; Ruka 23:33; Yoha 19:18. § **Bor-us yoor:24** 2:24 Hyen komo: Mati 28:5-6; Mark 16:6; Ruka 24:5.

* **Bor-us yoor:28** 2:25-28 Hyen komo: Bong 16:8-11 (ut-Girik).

wu sagbu to **Dawuda** à.† 31 Bq **Dawuda** hyente yo ro co à, wu nomu ut-ma to un ing-m **Kiristi**‡ ut-marimar, unze a yagu wu un saag á, wur-o un wu komo o a wum á. 32 Shir 'yonste ka Yeso wu ut-marimar, na komo ya-ús-tor-ye kap un to ka. 33 A ya'ag Yeso m-sek wu she'et un kom-o ur-re o Shir. Komo wu gokste **Kukt-o Shir** be-de o-Tato, bq a swore o-nu à. Wu duusu na **Kukt-o** un wu, o hante rii-yo no m-hyan à, un yo no m-hoge ne à. 34 Ba **Dawuda** wu da'e n-Ton á, amba wu un hi un de un wu, wu zeeq,

“Yawe zeeq Wan-Koyan re,

“She'et so un kom-o re o ur-re,

35 har um ru'ut yan-yage-ut ru waragte rii-yo

o he m-yawag un na-ús ru à.”§ '

36 “Remen kaang, kap o un hun-ne ye o-Isra ye nep unze ka Yeso-wu a kame o-kan à, Shir muutu wu Wan-Koyan, komo un **Kiristi**.”

37 Bq hun-ne hogute kaane à, ka ma-to do'uru ye ut-men, ye zeeq Bitrus un ye ka yan-Tom-ye Yeso ye ne, “Or re ne **Isra**-ne, zya a he no m-nom?”

38 Bitrus zeeq ye, “Waktun no be-de Shir, a yo'os no m-ho n-me un jin-ur Yeso **Kiristi** remen a sokutu no **ba'as**-ut no. Nqa kum yar-mo un **Kukt-o Shir**. 39 Remen Shir un ess ka swor o-nu o rem no un yakar no ne, komo un ye ro **Yahuda**-ne á, kap o un ye Wan-Koyan Shir na he m-aag be-de un wu à.”

40 Wu ma'asuru ye un rure ut-ma deen to ye hette bop o-nip à, wu nakuru ye ut-to wu ro m-zee, “Ruut no hi un no be-de un swo ur-kqob o ro un hi-de un ka yan-men-ut jaas-to ye, ka ye 'yare Yeso à.” 41 Ye deqe ma-ut Bitrus à, a yo'osuru ye m-ho. Un ka ho-de komo ye doqru ut-moor be-de un hun-ne dugu-ús tet [3,000].

Bq she'et-de yan-dor Yeso ro à

42 Ye essu ur-hi kap o un ye be-de un yoos-de yan-Tom-ye Yeso ro m-yoos à. Ye ro m-re Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan, un kon-se Shir ne. 43 Kq wu ke bopuru o-nu, remen Shir ro un nom un rem-se o-made us-napa ne deen be-de un **yan-Tom Yeso**. 44 Myet o **yan-dor Yeso** she'eturu be-ur gaan ba m-koos, koyan yo ye rotte à ye wonguru.* 45 Ye baburu rii-yo ye rotte à, ye wongu ka ye rotte á. 46 Kq de ke ho-de komo ye ro morge un **Pyo-o Shir**. Ye ro m-re Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan un hur-to un ye, ye ro m-re m-swq ne un men-ut pus-to, un hur-ur gaan ne. 47 Ye ro un bongon-de Shir. Ye ro komo un jin-ur so-de ne be-de un hun-ne kap. Kq de ke ho-de komo Wan-Koyan ro ye m-do'e un ye ro un kum un gwu à.

Bor-ús tet

A taasute ko-ryam gom-o un

ryam-to un wu un ish-o un Pyo-o Shir

1 De ken ho-de Bitrus ne un **Yohana** ye ro m-neke un **Pyo-o Shir** un da-o un kon-se Shir, so un kwom-ús tet-se m-rim. 2 Un ish-o a m-zeeq *Ish-o ut-Ayowe* à, wu ken net-wu ro kon wu cin bq un mat-o un wu ryam-to wu rotte. Kq de ke ho-de a wu m-hante un ish-o un **Pyo-o Shir**, remen wu ye konot hwor be-de un ya-m-cow.

3 Bq wu hyente Bitrus ne un **Yohana** ro m-cow un **Pyo-o Shir** à, wu argu ye m-kon un hwor. 4 Bitrus ne un **Yohana** tuuru wu yish, Bitrus zeeq wu, “Gwot te.” 5 Hur-de un ko-ryam argu m-warag be-de un ye, wu ro o-dish yea ya'as wu hwor.

6 Amba Bitrus zeeq, “Me rot hwor á. Amba rii-yo un rotte à, yo um he wo m-ya. N-me jin-ur Yeso **Kiristi** wu o-Nazaret, ine eso, o hewe ur-hew!” 7 Bitrus shipuru kom-o un wu o ur-re, wu jaksu wu. Ba un rem, da-to us-na se un wu un yish-to un na-se un wu ne nomu m-wons. 8 Wu gurgu kagat! Wu inuru eso, wu ciru ur-hew, un cowu un **Pyo-o Shir** da-o gaan un ye ne. Wu ro ur-hew, wu ro ut-nosse, wu ro komo un bongon-de Shir. 9 Bq hun-ne myet hyane wu ro ur-hew un bongon-de Shir ne à, 10 ye nape komo unze wu wu ro ur-she'et n-riib un *Ish-o ut-Ayowe* un **Pyo-o Shir** us-kon à. Ye bopu o-nu m-sok ne remen rii-yo ut-hyat yo ye hyane yo nomog mosse un wu ne à.

Rwor un Ma-to Shir to ma Bitrus ayore-o

11 Bq ka wa-ut-ryam-wu gamte Bitrus ne un **Yohana** à, kap o un hun-ne haanuru be-de un ye us-rek n-me un sak-o **Suremanu** à, ye ro un bopu un nu-se un ye. 12 Bq Bitrus hyente kaane à, wu nomu hun-ne o-ko'ot. Wu zeeq, “No hun-ne ye o-Isra, zremen ya un o no bupte us-nu un to ka? Komo zremen ya un notte te o-gwot, sa o zee un beeb-de

† **Bor-ús yoor:30** 2:30 Hyen komo: Bqng 132:11; 2Sam 7:12-13. ‡ **Bor-ús yoor:31** 2:31 Wu Shir daagne à.

§ **Bor-ús yoor:35** 2:34-35 Hyen komo: Bqng 110:1. * **Bor-ús yoor:44** 2:44 Hyen komo: Seng 4:32-35.

un hi un te o, ko remen senge-m te be-de un dor-o Shir o te ru'ute ka net-wu hewute ur-hew? ¹³ Shir **Ibrahi**, un **Ishaku**, un **Yakubu** ne, Shir tat-ne te, wu sepse ko-guw-wu un wu Yeso. **Biratus** ko-Gwamna ngmu sakt-o wu ho'ostu wu. Amba un hek-o un kaane, no yo'ogte Yeso, no yagu wu komo ut-yage un co Biratus.* ¹⁴ Amba no yagu ka wan-ba-m-kukop wu ut-yage, Kashi un Net, no kon a ho'osundu no ka wan-ho un hun-ne wu.[†] ¹⁵ No hqoru wu ro shi'it-de un hqog-o un ba m-ta a. Amba Shir 'yonstu wu ut-marimar, te komo te un swq-se un wu un to ka. ¹⁶ To, un beeb-de un jin-ur Yeso o, be-de m-sher un wu, o ya'e ka net-wu m-'wons. Net-wu ka, no nepstu wu. Be-de un m-sher be-ur Yeso, ka net-wu waragte kerker. Myet-m no, no hyeneste.

¹⁷ "Or re ne, un nepste un koob-de us-nap no nome to ka, kaane sek-ye no nome. ¹⁸ Amba un kaane Shir shooste rii-yo wu rwoe un nu-o un yan-rwor un ma-to un wu a kap unze, **Kiristi**, wua su ur-koob. ¹⁹ Un remen kaane se, no yage **ur-ba'as**, no waktune be-de Shir remen a so'oste **ba'as**-ut no, ²⁰ komo remen Wan-Koyan wu he no do ye un jaab-o ut-men. Wua tomon no **Kiristi** dagan-mo un cin n-ga, wu ro Yeso. ²¹ Depete se Yeso she'essute n-Ton shir, har da-o a he muut us-rem us-pu se kap a, bo Shir rwore cin un n-ga a, un nu-o un yan-rwor un Ma-to Shir ye un ba m-kukop. ²² Remen **Mosa** zeeq, 'Yawe Shir no wua tomon no wu ken wan-rwor un Ma-to Shir wu kanq be-ur or no, untun me. Raks no kap o un rii-yo wu he no m-rure a.[‡] ²³ Komo bon wu yage raks un ka wan-rwor un Ma-to Shir wu a, a ruut wu n-me un buug-de un hun-ne ye Shir.'[§]

²⁴ "O-nip, bo un yan-rwor un Ma-to Shir ye nome ut-hyangan a, cin un Sama'era, un ye donde ne n-jim a, myet ye nomoste ma-to un ka ho-to. ²⁵ Hyangan-to a nome be-de un yan-rwor un Ma-to Shir a, rem no o, no ye komo he re un cim-yo tat-ne no, yo Shir swore o-nu un ye ne a. Ka to wu zette **Ibrahi**, 'Un baag-o ru a hette 'ya un baag-to un hun-ne ye un hono o-dak o-kwum.*' ²⁶ Bo Shir daage ko-guw-wu un wu a, wu citu wu m-tomon be-ur no remen wu ye'et no o-kwum, wu rwuntute ko wu ke be-de un cow-se un men-ut jaas-to."

Bqr-qs nass

Bitrus ne un Yohana un co-o un Morog-de un Sek-ye

¹ Da-o Bitrus ne un **Yohana** ro ut-ma un hun-ne ne a, yan-**Cow un kon-se Shir** un ko-caari-wu un yan'er-de un **Pyo-o Shir** ne, un **Saduki**-ne ne haanuru be-de un ye. ² Ye hogute us-ryaab remen **yan-neke-m Yeso** ro un yoose un buug-de un hun-ne unze marimar-ne a ine un hqog ne bo Yeso ine a. ³ Ye argu m-ship un Bitrus un **Yohana**. Ye tigi ye se gas-o ish, bo rim-m ro nomoste a. ⁴ Amba hun-ne deen be-de un ye hqge ma-ut Yeso a ye sheru o-nip. Kap mgor-to **yan-dor Yeso** wqoru untun campo-ne dugu-us taan [5,000].

⁵ Gas-o ish, gwomo-ne un sek-ye ne un ye ne, un yan-yoos-de un **karamsa**-to un ye ne, ye murguru o-Urucharima. ⁶ Annas, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, wu ro kanq be-ur gaan un **Kepas, Yohana** ne, un **Arekanda**, komo un ye ro ne baag-o un Gwomo-ne ye un kon-se Shir a. ⁷ Ye rwo'u Bitrus ne un **Yohana** m-es un tete-de un ye. Ye cituru ye, ye zee, "iUn to ke gwomo-to o, ko ne un de ke jin-de no nomte ka senge-mo?"

⁸ Bitrus shiishe un **Kukt-o Shir** ne, wu citu ye. Wu zee, "No gwomo-ne un sek-ye ne ye un hun-ne! ⁹ Caane sok-mo a nome ka ko-ryam-wu a, iMo mo no te us-cot o? iKomo no un con no nep wu dosse wu ka gom-o? ¹⁰ Te conog no nep un kap o un hun-ne ye o-Isra-ne o-nip. Yo hante ka net-wu rotte eso kerker un co-o no a, n-me un jin-ur Yeso **Kiristi** ko-Nazaret o, wu no kame a, wu Shir 'yonse ut-marimar a. ¹¹ Ka Yeso-wu, wu ro:

"Ka pam-yo, yo ya-ut-ma yage a,
 amba m-moka yo yo komo arge ur-bon
 be-de un pam-ye ut-ma.'^{*}

¹² Yatt komo be-de a he kum un gwu a, be-de un jin-to a ya'e hun-ne ye un hono o-dak kap a. Yatt jin-de a ya'ase de a zee se be-de un de a he kum un gwu a, se be-ur Yeso."

¹³ To, bo sek-ye hyente jaab-o un men-ut Bitrus un **Yohana** ne a, komo ye napuru unze ye ya-us-nap-ye deen a, koob-ne ye komo, ye bopu o-nu, ye napuru ye she'ete un Yeso ne. ¹⁴ Amba bo sek-ye hyente ka net-wu a taase ut-ryam a, wu ro eso be-ur gaan

* **Bqr-qs tet:13** 3:13 Hyen komo: Rwuq 3:15. † **Bqr-qs tet:14** 3:14 Hyen komo: Mati 27:15-23; Mark 15:6-14; Ruka 23:13-23; Yoha 19:12-15. ‡ **Bqr-qs tet:22** 3:22 Hyen komo: Kara 18:15,18 (ut-Girik). § **Bqr-qs tet:23** 3:23 Hyen komo: Kara 18:19. * **Bqr-qs tet:25** 3:25 Hyen komo: Taka 22:18; 26:4. * **Bqr-qs nass:11** 4:11 Hyen komo: Bqng 118:22.

un **yan-Tom Yeso** ne, ye taagu gom-de m-cep. ¹⁵ Ye zeeru **yan-Tom Yeso** ye ru un ka be-de un **Morog-de un Sek-ye** de, ye nomuru ut-rom un or un ye ne ne. ¹⁶ Ye zeeru, “¿Re o a he no m-nom un ka hun-ne ye ne? Remen un cen o bo un kap o un ya-ur-she'et o-Urucharima nepste unze a nomog yo ken rii-yo o-made yo be-de un ka hun-ne ye. Yatt komo bo a he m-zee ‘Ba kaane o á.’ ¹⁷ Amba un cen o taase ka rii-yo senge-m wq n-me un hun-ne, se a nek ye ut-to, taase ba'asu ye, ye do nome un net ut-ma n-me un ka jin-de.”

¹⁸ Ye dooru agbe un **yan-Tom Yeso**, ye naku ye ut-to, taase ba'asu ye, ye nome net ut-ma, ko ye do ur-yoos n-me un jin-ur Yeso. ¹⁹ Amba Bitrus ne un **Yohana** shasuru, ye zee, “To, ¿ko hond hond o be-de Shir te jiish m-hoge un ma-ut no arge Ma-to Shir? Ceker no ur-bon ne. ²⁰ Tea hoks m-she'et temb un rii-yo te hogusse, komo te hyenes á.”

²¹ Bo ye dotte ye nak ut-to à, ye argu ye m-ho'os. Ye taaguru bo ye he m-nom ye ye'et ye ur-koob à, remen kap o un hun-ne ro un sekemse un jin-de Shir remen rii-yo kore à. ²² Ye homog Shir remen ka net-wu a taase gom, o-made à, wu aragte us-hak kwooz-ut yoor [40] bo o-mat.

Yan-dor Yeso konog ye kumut

jaab-o ut-men o un

ko'ot ut-ma ba o-gyer

²³ Bo a ho'oste Bitrus ne un **Yohana** à, ye argu m-neke be-de un hun-ne ye un ye. Ye argu ye m-rure kap o un bo un rii-yo Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un ye ro sek-ye ne ruru ye à. ²⁴ Bo ye hoge kaane à, ye daku cor-se un ye n-ton Shir. Ye zeeru, “Wan-Koyan, Wa-ut-Gwomo kap, wq wu nome o-Ton o-dak ne, m-sa ne, komo un kap o un rem-se ro n-me un to à.” ²⁵ Un **Kukt-o Shir** o nome ut-ma un ko-guw ru ne wu ro, tato te **Dawuda** à, o zee,

“ ¿Remen ya un o ye ro **Yahuda**-ne á ye nomte us-ryaab?

¿Hun-ne komo ye nom barag-se un cow-se o-hwaa?

²⁶ Gwomo-ne ye un hono o-dak dek zonge-to m-dum,

sek-ye ye un ye komo ye mossu ut-hi,

us-ryaab un Yawe ne, komo un **Kiristi**.[†]

²⁷ Nip-o, un bo-o Urucharima ko-Gwomo **Here** [Atipas] un Panti **Biratus** ne ye mossute ut-hi un ye ro **Yahuda**-ne á, un hun-ne ye o-Isra-ne, ye ro us-ryaab un ko-guw ru ne Yeso, wu ba m-kukop, wu o daagne à. ²⁸ Ye un nom un yo beeb un du un hur un du ne esse m-nom à cin n-ga ne ne. ²⁹ M-moka komo, Wan-Koyan, gwot bo ye ro un senge-mo ye ye'et te ur-koob à, ‘ya guw-ne ru beeb-de us-rwun de un rwor un ma-ut ru ba o-gyer. ³⁰ Senge tapan un kom-o ru o un taas us-gom, nom komo rem-se o-made, un rem-se ut-hyat ne un jin-ur ko-guw ru Yeso wu ro ba m-kukop à.”

³¹ Bo ye nomte kon-se Shir à, ka be-de ye rotte ur-morog à, de nukuru. Kap mo un ye argu m-shi un **Kukt-o Shir**, ye sengu rwor un ma-to Shir ba o-gyer.

Koyan yo un yan-dor Yeso ye ro m-wong

³² Myet **yan-dor Yeso** hur-to un ye ro kang-o gaan un barag-se un ye ne. Yatt-wu zee rii-yo wu rotte à, yo ma un wu un hon du un wu á, amba ye ro m-wong un or un ye ne myet yo ye rotte à.* ³³ Un beeb-de un **Kukt-o Shiryan-Tom Yeso** senguru rwor un ma-to un ine-m Wan-Koyan Yeso ut-marimar. Yar-mo Shir hokuru **yan-dor Yeso** myet-mo un ye. ³⁴ Har yatt-wu taage un yo ken rii-yo be-de un ye á. Remen kap ya-ut-kat ko ya-ut-hur ye sengutu to m-baab, ye un hante hwor. ³⁵ Ye ro m-ess be-de un **yan-Tom Yeso**, komo a ma'asu m-wong a ya'as kowan wu taage un yo ken rii-yo ur-she'et yo à.

³⁶ Kaane wu ken wu nome jin-de un wu **Yusuhu**. Wu ko-**Rewi**-wu, takan-de un wu ko-ya-o-Sayipurus-wu, wu **yan-Tom Yeso** ro m-aag Barnabas à, (Unze, *Wan-do'e ur-hur jaab-o ut-men*.) ³⁷ Wu komo wu bak o ken kat-o un wu o, wu hanturu hwor, wu essuru be-de **yan-Tom Yeso**.

Bor-us taan

Hananiya ne un Sapiratu

¹ Amba wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya un ne'a un wu ne Sapiratu, bak rii-yo ye rotte à. ² Wu wukuru ye ken hwor-ye be-de un ka hwor-ye un nap-o ne'a un wu ne. Wu hanturu o-gyes cot, wu ya'asuru **yan-Tom Yeso**.

† **Bor-us nass:24** 4:24 Hyen komo: Rwu 20:11; Nehe 9:6; Bng 146:6. ‡ **Bor-us nass:26** 4:25-26 Hyen komo:

Bng 2:1-2 (ut-Girik). § **Bor-us nass:27** 4:27 Hyen komo: Ruka 23:7-11; Mati 27:1-2; Mark 15:1; Ruka 23:1; Yoha 18:28-29. * **Bor-us nass:32** 4:32 Hyen komo: Sng 2:44-45.

³ Bitrus zeeru, "Wu Hananiya, zre nome o yagute **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** cuwut un hur un du, har o nomote **Kukt-o Shir** ut-bo, komo o wukute ye ken ye be-de un ka hwor-ye o-kat ye? ⁴ Rii-yo o bept o, zo ma ru o ka? Bo o bepsa a, za un mo wu us-cor o hante hwor? zRe o nome o nomot se ka barag-se un hur un du ne? Ay, net-wu o nome ut-bo a, Shir-o o ka."

⁵ Bo un hoge un ka ma-to, Hananiya heeru n-dak, wu maruru. Hun-ne ye hoge ka ma-to a, gyer-o hqoru ye deen. ⁶ Beeb-ye inuru ye yeru u-de un wu o-gund. Ye ruutu wu n-do, ye jokuru.

⁷ Hohond-mo un awa-us tet se arge a, ne'a Hananiya cownuru. Wu nap yo kore a. ⁸ Bitrus zeeru wu, "zRuru me kom-de ka rii-yo a topu no un ka kat-o?"

Wu zeeru, "Ee, ta-de un ye de ka."

⁹ Amba Bitrus zeeru wu, "zRe nome no mossute o-nu no megerte Kukt-o Wan-Koyan? Ka hun-ne ye joke campo ru a, ye un her-o un ish, dek-mo ye he wo komo ye ruut wo."

¹⁰ Ba un naas o-da, wu heeru un na-se un wu, wu maruru. Bo beeb-ye cownte a, ye 'wos wu mereste. Ye argu wu m-keps, ye ruuturu wu, ye joku wu n-riib campo un wu.

¹¹ Gyer-o hqoru kap o un hun-ne **yan-dor Yeso** un bo un ye hoge ka ma-to un ka rem-se ne a.

Yan-Tom Yeso nomog

rem-se o-made ut-moor ne

¹² Yan-Tom Yeso nomog us-napa un rem-se o-made ne ut-moor ne be-de un hun-ne. Myet-mo **yan-dor Yeso** ro wetse m-morge un sak-o **Suremanu** un be-de un **Pyo-o Shir**.

¹³ Amba n-me gyes-o un hun-ne, yatt-wu nome jaab-o ut-men o wu mossute ur-hi un **yan-dor Yeso** ne a. Myet un kaane ne, komo hun-ne ro ye un 'ya m-sek.

¹⁴ Myet un kaane ne, ya-m-sher o-nip be-de un Wan-Koyan ye sengu m-do ut-moor, campo-ne un ne'a-ne ne. ¹⁵ Har wqoru hun-ne ro m-rwuun un ya-us-gom ne us-cow, ye ro ye m-neks n-te ut-put, ut-karanga ne. Ye o-saktu ye zee Bitrus wu arge, horomte-o un wu a ci ye ken ye. ¹⁶ Hun-ne ut-moor ne ma'asuru m-morge un ka bo-to ro un her-o o-Urusharima a. Ye ro un hante un ya-us-gom un ye **ya-ut-kot** ro ne un ya-ur-kqob a, myet-mo un ye, a taasu ye gom-se un ye.

Yan-Tom Yeso swoog ur-kqob

remen sher-mo un ye be-ur Yeso

¹⁷ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ka ye wu rotte ne be-ur gaan a, (a ye m-zee, buug-de un **Saduki**-ne), ye shiuru un shoob-de un **yan-Tom Yeso** deen. ¹⁸ Remen kaane, ye shipuru **yan-Tom Yeso**, ye rwo'uru ye n-me un kur-o m-ke'et. ¹⁹ Amba bo tet-m wointe a, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu tikshiru ish-o un kur-o a ke'ete ye a. Wu rwuntu ye, wu zeeru, ²⁰ "Neke no, no es n-me un **Pyo-o Shir** no rure hun-ne ma-to un ka hog-m pu-mo mo."

²¹ Bo ye hogute kaane a, ye cowuru **Pyo-o Shir** n-sot, ye ro m-yoose un hun-ne.

Bo ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ye ro be-ur gaan un wu ne morgute a, ye agnuru **Morog-de un Sek-ye**, un kap o sek-ye ye o-Isra-ne, ye tomuru un kur-o m-ke'et a haante **yan-Tom Yeso**. ²² Amba bo yan'er-de un **Pyo-o Shir** heete a, ye 'wos ye un kur-o m-ke'et a. Ye muunuru. Ye rworuru, ye zeeru, ²³ "Te un 'wos a tigusute ish deen deen, yan'er-de o-kur komo ye ro un 'er-de us-ish. Amba bo te tikshe a, te 'wos ko net n-me a." ²⁴ Bo caari-wu un yan'er-de un **Pyo-o Shir** un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne hogute kaane a, hur-ur do'uru ye deen. Ye ro un barag-se un rii-yo to ka he m-hante a.

²⁵ Wu ken wu haanuru, wu zeeru ye, "Ai, ka hun-ne ye ka reeno ka ye no tige un kur-o m-ke'et a, ye eso eso n-me un **Pyo-o Shir**, ye ro m-yoose un hun-ne." ²⁶ Caari-wu un yan'er-de un **Pyo-o Shir** un ya-ur'er ne, ye haaru ye deknu **yan-Tom Yeso**, amba yanze ur-beeb a, un remen ye ro o-gyer taase hun-ne jir ye ut-ta'ar.

²⁷ Bo ye dekenye **yan-Tom Yeso** a, ye rwo'u ye m-es un co-o un **Morog-de un Sek-ye**. Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru ye. ²⁸ Wu zeeru, "Te nak no ut-to deen deen taase no do ur-yoos un ka jin-ur Yeso de. Amba kwon o-Urusharima nepste rii-yo no ur-yoos a, har ma hoob-o notte no duusute te ra-o un hyo-mo un ka net-wu."*

²⁹ Amba Bitrus un **yan-Tom Yeso** ne shasuru, ye zee, "Jip o te nomote Shir o-dorotte arge bo te he nome un net a! ³⁰ Shir tat-ne na 'yonste Yeso ut-marimar, ka wu no ho'e kunkam un ogo-kan o-ce a. ³¹ Shir deete wu un re-de un wu, Yeso waragte Sek-wu komo ko-**Wan-Gwu**, remen wu tiksute Isra-ne cow-yo m-waktune be-de Shir, komo ye kumut a soksu ye **ba'as-to** un ye. ³² Te komo te ro yan-swq-se un to ka, **Kukt-o Shir** komo kaane, o Shir ya'ase yan-dorotte-o un wu a."

* **Bor-us taan:28** 5:28 Hyen komo: Mati 27:25.

³³ Bq sek-ye hogute kaane à, ye hogu us-ryaab deen, har ye cun ye ho **yan-Tom Yeso**.
³⁴ Amba wu ken ko-**Parisa**-wu ro kon. Jin-de un wu Gamariyer. Wan-Yoos-de o-**karamsa**,
 hon un hun-ne ye ro wu un ya'as m-sek. Wu inu eso n-me un ka **Morog-de un Sek-ye**
 de, wu zeeru a ruut ka hun-ne ye n-dq un ya o-da hiin. ³⁵ Ka da-o wu zeeru ka **Morog-de**
un Sek-ye de, "No or re **Isra**-ne, nom no ja un rii-yo no cone nome un ka hun-ne ye à.
³⁶ Hak-se n-jim se arge à, wu ken net-wu ru ur-jin à, jin-de un wu Tudas. Wu hwoog hi
 un de un wu ur-keer. Be-de un hun-ne zungu-us nass [400] ye doruru wu, amba a hgoru
 wu. Komo a caas yan-dor-o un wu, to ka komo to nome kom-de un ye. ³⁷ Bq un nom
 un to ka komo, wu ken wu ru ur-jin, jin-de un wu Yahudas, ko-ya-o-Gariri. Da-o a ro un
 oog-de un hun-ne à, wu rwo'uru hun-ne ye doru wu. Wu ma a hgoru wu, yan-dor-o un
 wu komo a caastu ye kap. ³⁸ To, ko m-moka me no m-rure, yagu no ma-to un ka hun-ne
 ye, yagu no ye. Urege de sakt-o un ye, ko senge-mo un ye mo un net o, ai, moa saburse.
³⁹ Amba urege ka senge-mo mo Shir mo, noa hoks mo, ka hun-ne ye m-wen á. A 'wos
 na hi un na ut-ween un Shir ne á!" Ye argu dek un ma-to un wu.

⁴⁰ Ye agbu **yan-Tom Yeso** ye nomu ye us-sorog. Ye nakuru ye ut-to taase ye do nom
 ut-ma n-me un jin-ur Yeso á. Ka da-o ye argu ye m-ho'os.

⁴¹ Yan-Tom Yeso inuru un ka **Morog-de un Sek-ye** de, ye ro o-zak remen a hyanag ye,
 ye bo'ose ye dek o-yo'og un remen un jin-ur Yeso. ⁴² Ko de ke ho-de, ko un **Pyo-o Shir**,
 ko o-hur, ye yage ur-yoos un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ne á. Ye senge m-zee Yeso wu ro
Kiristi.

Bor-us cind

A dak yan-m-Senge nen ta'voor

¹ To, un ka ho-to, hun-ne ut-moq ne warguru **yan-dor Yeso**. **Yahuda**-ne yan-hoge
 ut-Girik nomuru **Yahuda**-ne us-hwumug ye ro un hoge un rem-de **ut-Ibra** à.* Ye un
 nom kaane remen a m-was un ye man ye gwor-ne ye un ne'a-ne da-o un wong un rii-yo
 m-re yo un ko de ke ho-de á. ² Ka op un nen yoor-ye agburu hun-ne kap **yan-neke-m**
Yeso. Ye zeeru, "Ai, u nom ur-bon a yage ko'ot-m un Ma-to Shir a ma'aste ma-to un rii-yo
 m-re á. ³ Remen kaane, or re ne daag no hun-ne nen ta'voor be un no, ye ro un kashi
 ur-hur ne de ur-bon à, ye shiishe un **Kukt-o Shir** komo us-weer ne à, ye a he m-ya'as
 un ka senge-mo à. ⁴ Te komo tea muut ur-hi un nom un kon-se Shir un yoos un Ma-to
 Shir ne."

⁵ Hun-ne kap hoguru rerem-mo un ma-to ye rwo're à. Ye daagu Istipanus (wu ken
 net-wu wu shereg un Yeso ur-beeb ne, komo **Kukt-o Shir** garamsute wu), un Pirip ne,
 un Burokoras ne, Nikanq ne, un Timon ne, Barminas ne, Nikoras (ko-ya-o-Antakiya, n-
 ga wu ba ko-**Yahuda**-wu à amba wu waragte ko-**Yahuda**). ⁶ Ye ka ye a daage un co-o
yan-Tom Yeso. Bq ye nomoste kon-se Shir à, ye sekuru ye ut-kom.

⁷ Ma-to Shir komo to senguru m-bo'ose. Moqr-to **yan-dor Yeso** komo n-me o-
 Urusharima sengu m-dq hor-m-hor, yan-**Cow un kon-se Shir** ut-moor ne komo ye
 goksuru ka sher-mo un ma-to o-nip mo.

A shik Istipanus

⁸ To, Istipanus, wu net-wu shiishe un yar-mo Shir ne ur-beeb ne. Wu ro m-nom un
 rem-se o-made ut-hyat ne n-me un hun-ne. ⁹ Ye ken ye be-de un kuke-o ur-morog o a m-
 zee **Kuke-o un ye Possusse** à, ye he'eburu Istipanus ut-ween. Ye ka komo **Yahuda**-ne ye
 ye o-Kireni un ye o-Arekzandiriya ne, komo un ye un dak-o o-Kirikiya ne, un ye o-Asiya
 ne. ¹⁰ Amba, ye bo'os ut-ween un wu ne á, remen ma-to un wu to us-nap to, **Kukt-o**
Shir ciriru un hi-de un wu.

¹¹ Ye swowuru ye ken hun-ne ye wukusse un remen ye zeet, "Te hogute wu un reeb-ut
Mosa, komo wu ro Shir un nome un ma-to o-yo'og."

¹² Un kaane, ye yonsu hur-de un hun-ne, un sek-ye ne, un **yan-Yoos-de o-karamsa**
 ne. Ye komo ye daaru wu, ye shipu wu. Ye heeturu wu be-de un **Morog-de un Sek-ye**.
¹³ Ye ken sek-ye be-de un hun-ne haaru ye deknuru yan-swq-se ut-bo, ye ken ye zeeru,
 "Ka net-wu ko de ke ho-de wu ro un hun-to o-saa n-te un ka be-de ba m-kukop de komo
 un **karamsa-o Mosa** ne. ¹⁴ Te hogute wu m-zee unze ka Yeso-wu o-Nazaret-wu wu
 wurumse ka be-de, komo wu wakse kap o un jor-se **Mosa, wan-Rwor un Ma-to Shir**,
 yaksu na à."

¹⁵ Myet bq un ye ro tara tara be-de un **Morog-de un Sek-ye** à, ye ro wu un tu un
 yish-ye hyanu co-o un wu waksute untun **wan-tom-wu Shir**.

* **Bor-us cind:1** 6:1 Ko: ut-Arameki.

Bq-qs ta'yoor

Ma-ut Istipanus

¹ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru Istipanus wu zee, “¿Ka rem-se, nip-o?”

² Istipanus zeeru, “No or re ne un tat-ne ne, raks me no. Shir wan-seps-mq ut-gwomo wu rwuunte be-ur tato na **Ibrahi** da-o wu ro'e un dak-o o-Mesopotami à, cin ba wu ro she'ette bq-o o-Haran. ³ Shir zeeru wu, ‘Ine un dak-o ru, o yage hen-ne ru ne, o neke dak-o um he wu m-ya'as à.*

⁴ “Tato na **Ibrahi** argu m-ine un dak-o o-Kardiya, wu argu m-she'et un bq-o o-Haran. Bq kané komo, bq tatq un wu mereste à, Shir hanturu wu un ka dak-o nqtte ur-she'et m-moka à.† ⁵ Amba ne Shir 'ya **Ibrahi** ko rii gaan-yo un ka dak-o á, ko o-gaan. Amba wu sworg o-nu un **Ibrahi** wua 'ye wu ka dak-o wu un baag-o he m-dond un jim-de un wu ne à. Shir sworg o-nu ko de nomte à **Ibrahi** rott wà un ka da-o á.‡ ⁶ Shir komo wu rwore unze baag-o **Ibrahi** a nom ur-hamat un q ken dak-o, hun-ne ye un ka dak-o komo yea mus ye guw-ne, yea 'ye ye ur-koob har us-hak zungu-us nass [400]. ⁷ Shir zeeru wua 'ye ka dak-o ye hette m-guw à ur-koob, kaane nomse komo baag-o **Ibrahi** a rwuun ye nome Shir m-guw un ka be-de.§* ⁸ Shir komo wu esse ut-ma un **Ibrahi** ne, ma-to ur-ko. Q rw'e bq **Ibrahi** mate **Ishaku** à, wu koot wu ur-ko un ho-ur aeere-de. **Ishaku** matu **Yakubu**, komo wu matu tat-ne na ka op un nen yoor-ye.†

⁹ “Remen ka ya-n-ga-ye ro un shoob-ur heno un ye **Yusuhu**, ye babu wu. A heetu wu dak-o o-Masar. Amba Shir ro mosse un wu ne.‡ ¹⁰ Komo wu ruutu wu be-de un kap o un swq ur-koob o un wu. Shir rw'uru komo wu wakturu ko-ya-us-nap. Wu reeg ur-ho be-ur ko-Gwomo-wu o-Masar. Ko-Gwomo-wu o-Masar ya'asu wu gwomo-to o-Masar. Komo wu rw'uru kap o un hun-ne ye un hur-o un wu un kom-ut **Yusuhu**.§

¹¹ “A kané mer he'enuru un myet q un dak-o o-Masar un o-Kan'ana-ne, mosse un swq ur-koob ne de m-yo, har tat-ne na taage un rii-yo m-re.* ¹² Amba bq **Yakubu** hogute yege-hyo ro kon o-Masar à, wu tomuru yakar-ye un wu, tat-ne na ha-mq o-Masar. De ka de ro hew-de un ye de ur-takan. ¹³ Un hew-de un ye de o ayoore-de, **Yusuhu** rwuntu hi un de un wu cas be-ur sek-ye ne ye un wu ne, ka da-o ko-Gwomo-wu o-Masar napuru baag-o **Yusuhu**.† ¹⁴ **Yusuhu** tomuru tato un wu **Yakubu** wu haan, komo un kap o un sekke-ye ye un wu ne. War war-mq un ye komo hun-ne kwqz-ut tet un op un taan ye [75].‡ ¹⁵ **Yakubu** argu m-neke o-Masar, reeno wu mare un tat na ne.§ ¹⁶ A kamsunu ye a muutu ye o-Shekem, a rw'uru ye un saag-o **Ibrahi** o'e un hwor-ye o-azorpa à, be-ur yakar Hamor kané o-Shekem.*

¹⁷ “Amba bq da-o nomte yow yow o Shir hette shoos un ka ma-to wu esse un **Ibrahi** ne à, hun-ne na dooru. Ye nomu ut-moor deen un dak-o o-Masar. ¹⁸ Ka da-de a nomu wu ken ko-Gwomo-wu o-Masar, wu nape net-wu a m-zee **Yusuhu** á.† ¹⁹ Ka ko-Gwomo-wu reeg ra-o un hun-ne na. Wu rangsute tat-ne na. Wu ro m-rwo a jorog yan-yakar-ye un ye un remen ye meret.‡

²⁰ “Un ka da-o q ka, a mate **Mosa**, wa-wu ut-campo. A nomu gut-de un wu reng-us tet un hur-o tato un wu.§ ²¹ Bq a ruutu wu n-do à, wa wan-ne'a ko-Gwomo-wu o-Masar deku wu, wu gwotu wu untun wa un wu.* ²² A yoosuru **Mosa** kap o un nap-se un ya-o-Masar. Wu komo net-wu ur-beeb ne be-de rwor ut-ma, un rii-yo wu ro m-nqm ne à.

²³ “Bq wu woose hak-us kwqz-ut yoor [40] à, wu nomu us-barag wu he wu gas or un wu un **Isra**-ne. ²⁴ Bq wu hyente wu ken ko-ya-o-Masar-wu, wu ro un dum-mq un ko-**Isra** à, wu haaru, wu guut ko-**Isra**, wu topotu wu, wu wqsu ko-ya-o-Masar. Wu hqoru wu. ²⁵ Wu hwqoru o-saktq wu zee or un wu ne a neps unze Shir daage wu remen wu guut ye. Amba hun-ne ye nap á. ²⁶ Bq ish gesté komo à, wu hyanuru ye ken **Isra**-ne ye

* **Bq-qs ta'yoor:3** 7:2-3 Hyen komo: Taka 12:1. † **Bq-qs ta'yoor:4** 7:4 Hyen komo: Taka 11:31; 12:4. ‡ **Bq-qs ta'yoor:5** 7:5 Hyen komo: Taka 12:7; 13:15; 15:18; 17:8. § **Bq-qs ta'yoor:7** 7:6-7 Hyen komo: Taka 15:13-14.

* **Bq-qs ta'yoor:7** 7:7 Hyen komo: Rwuu 3:12. † **Bq-qs ta'yoor:8** 7:8 Hyen komo: Taka 17:10-14; 21:2-4; 25:26; 29:31—35:18. ‡ **Bq-qs ta'yoor:9** 7:9 Hyen komo: Taka 37:11; 37:28; 39:2,21. § **Bq-qs ta'yoor:10** 7:10 Hyen komo: Taka 41:39-41.

* **Bq-qs ta'yoor:11** 7:11 Hyen komo: Taka 42:1-2. † **Bq-qs ta'yoor:13** 7:13 Hyen komo: Taka 45:1,16. ‡ **Bq-qs ta'yoor:14** 7:14 Hyen komo: Taka 45:9,10,17,18; Taka 46:27 (ut-Girik). § **Bq-qs ta'yoor:15** 7:15 Hyen komo: Taka 46:1-7; 49:33. * **Bq-qs ta'yoor:16** 7:16 Hyen komo: Taka 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Josu 24:32.

† **Bq-qs ta'yoor:18** 7:17-18 Hyen komo: Rwuu 1:7-8. ‡ **Bq-qs ta'yoor:19** 7:19 Hyen komo: Rwuu 1:10,11,22. § **Bq-qs ta'yoor:20** 7:20 Hyen komo: Rwuu 2:2. * **Bq-qs ta'yoor:21** 7:21 Hyen komo: Rwuu 2:3-10.

m-dum, wu cõnu ye m-hongse. Wu zeeu, 'Campõ-ne, nõ hun-ne gaan-ye nõ rõ, çyan yo nõtte hi un nõ m-dum?'

²⁷ "Amba ka wu ro or un wu m-dum à, wu tudbu **Mosa** n-riib, wu zeeu, 'çWa sagbu wo ut-gwõmo be un te o piishitu te ut-ma?' ²⁸ Ashi, çwo un cõn o hoot me bõ o hõ'e ka net-wu wu m-ryo?'[†] ²⁹ Bõ **Mosa** hogute kaane à, wu somuru wu she'eturu she'et-de ur-hamat un dak-o o-Midiyan. Reeno wu mate yakar yoor yan-campo-ne.†§

³⁰ "Tõ, bõ a nomte us-hak kwõõz-ut yoor [40] à, wu ken **wan-tõm-wu Shir** wu haanuru be-ur **Mosa** un rem-de o-ra, un ya-o yo ken 'yo-yo un o ken kõt-o yow yow un Haag-o o-Sinay ne. ³¹ Bõ **Mosa** hyente kaane à, wu bõpu o-nu un rii-yo wu hyane à. Bõ wu hyoknute yow yow wu gut à, wu hoguru cor. Yawe zee, ³² 'Me wu rõ Shir tat-ne ru ne, Shir **Ibrahi** un **Ishaku**, un **Yakubu** ne.' Wur-o **Mosa** ciru us-zap, kõ m-gwõt ken wu hoks á.

³³ "Yawe zeeu wu, 'Pos ka'ante-ut ru, un remen ka be-de wõtte eso à, be-de ba mukop de. ³⁴ O-nip, um hyanag koõb-de a un 'ya un hun-ne re ye rõ o-**Masar** à. Um hogute 'wõn-se un ye, komo me un kergune um guut ye. Tõ, m-mõka se o zõnge um tomot wõ ha-mõ o-**Masar**.*

³⁵ "Tõ, ka Mosa-wu, wu ye yage, ye zee, 'çWa sagbu wo ut-gwõmo be-ur na o piishitu na ut-ma?' Wu Shir tõmne wu re co, wan-ruut-wu, un bu-yo un **wan-tõm-wu Shir** wu rwunõ be-de un wu un ka ya o-'yo yo à.† ³⁶ Da-o wu komse nõm un rem-se o-made un dak-o o-**Masar** à, wu rwuntu ye. Komo un saw-to ut-hyat ne un dak-o o-**Masar**, un Roog-o Jaas-o ne komo n-me o-kõt ne har us-hak kwõõz-ut yoor [40].‡

³⁷ "Ka Mosa-wu, wu zee **Isra**-ne, 'Shir a deeg wu ken **wan-rwõr un Ma-to Shir** wu be-de un hun-ne nõ, untun me.†§ ³⁸ **Mosa** wu, wu karakse hun-ne ye o-**Isra** o-kõt. Wu ro kãne un tat-ne na ne komo un ka **wan-tõm-wu Shir** wu ne wu nõme ut-ma un wu ne un Haag-o o-Sinay à. Wu wu komo goksune ma-to yan-hõõg be-de Shir wu hantu na.*

³⁹ "Amba tat-ne na yagu wu nõme o-dorõte, ye 'yarag wu. Ye hõgu gop-de m-warag un dak-o o-**Masar**. ⁴⁰ Ye zeeu **Haruna**, 'Nomo na shir-ye he na teke co à. O nak ka Mosa-wu, wu rwuntu na es-mõ un dak-o o-**Masar** à, a nap rii-yo koru wu á.† ⁴¹ Un ka da-o, ye zworu ye ken shir-ye untun wur-o o-na. Ye seku ka gir-mõ ur-**seke**, ye bõpu o-zak un senge-mõ ye nõme un kom-to un ye à.‡ ⁴² Remen kaane Shir tuku ye ur-jim, wu mussu ye yan-guw-mõ un yege-regen. Tõ ka nõmog hond hond un rii-yo rõ gense ne un takurda-o un **yan-Rwõr un Ma-to Shir** à unze,

" Nõ hun-ne ye o-**Isra**,

çme wu nõ penõ ut-gut nõ **seke** ur-sake,

har us-hak kwõõz-ut yoor [40] n-me o-kõt?

⁴³ Ay, kõ kenõ nõ ha nõ ut-tuw un depi-o un tõõg-o Morek, un regen-yo tõõg-o Ripan,

ka tõõg-se nõ nõme à remen nõ kwuktutõ se.

Remen kaane, man ru a dek nõ m-guw ur-hew ne

co-o o-**Babira**.†§

⁴⁴ "N-ga, tat-ne na ro ur-depi de ro un kutõ un hun-ne unze Shir rõ mõsse un ye ne o-dákár à. A un nõm de bõ Shir rure **Mosa** wu nõm de à, hond hond bõ Shir kutõ **Mosa** à.* ⁴⁵ Da-o Josuwa rumse o-dak un kom-to ka hun-ne ro ur-she'et un ka dak-o à, Shir yanõ ye un yish-ye un **Yahuda**-ne. Ka depi-de tat-ne na 'woõse be-de un ya-n-ga-ye na à, ye hanturu de un ka dak-o. Ka depi-de komo de ro kõn har haan-mõ un da-o ko-Gwõmo **Dawuda**.† ⁴⁶ **Dawuda** komo wu kumug ur-hõ be-de Shir, har wu nõmog us-kõn be-de Shir remen wu meet **Pyo-o Shir** rem Shir **Yakubu**.‡ ⁴⁷ Amba **Suremanu** wu me'e Shir ut-ma.†§

⁴⁸ "Myet un kaane ne, Wa-ut-Gwõmo kap wu rõ m-she'et un hur-to hun-ne ma'e á. Bõ **wan-Rwõr un Ma-to Shir** zee à,

⁴⁹ " Yawe zee, "O-Tõn o rõ deeg-o un gwõmo-ut re,

† **Bqr-qs ta'yoor:28** 7:28 Hyen komo: Rwu 2:14. ‡ **Bqr-qs ta'yoor:29** 7:23-29 Hyen komo: Rwu 2:11-15.

§ **Bqr-qs ta'yoor:29** 7:29 Hyen komo: Rwu 18:3-4. * **Bqr-qs ta'yoor:34** 7:30-34 Hyen komo: Rwu 3:1-10.

† **Bqr-qs ta'yoor:35** 7:35 Hyen komo: Rwu 2:14. ‡ **Bqr-qs ta'yoor:36** 7:36 Hyen komo: Rwu 7:3; 14:21; Oog

14:33. § **Bqr-qs ta'yoor:37** 7:37 Hyen komo: Kara 18:15,18. * **Bqr-qs ta'yoor:38** 7:38 Hyen komo: Rwu

19:1—20:17; Kara 5:1-33. † **Bqr-qs ta'yoor:40** 7:40 Hyen komo: Rwu 32:1. ‡ **Bqr-qs ta'yoor:41** 7:41 Hyen

komo: Rwu 32:2-6. § **Bqr-qs ta'yoor:43** 7:42-43 Hyen komo: Ems 5:25-27 (ut-Girik). * **Bqr-qs ta'yoor:44**

7:44 Hyen komo: Rwu 25:9,40. † **Bqr-qs ta'yoor:45** 7:45 Hyen komo: Josu 3:14-17. ‡ **Bqr-qs ta'yoor:46** 7:46

Hyen komo: 2Sam 7:1-16; 1Nom 17:1-14. § **Bqr-qs ta'yoor:47** 7:47 Hyen komo: 1Gwm 6:1-38; 2Nom 3:1-17.

o-dak ne o ro rii-o un es un na-us re.

¿Yan gon hur-o no he me m-me'e?

Ko komo zyan gon be-de ne ro be-de un wuwe un de?

⁵⁰ ¿Me wu ka nome kap se ka rem-se á?" *

⁵¹ "No ya-o-cimi, yan-hur-ur hwo'og-de, yan-to-to un caar. Ur-ho bi, no un yage o-dorotte un **Kukt-o Shir**, bo tato no ne nome à, ka no m-nom un ce no. ⁵² ¿N-me un **yan-rwor un Ma-to Shir**, wu tato no ne yage m-rangse à, wu ro kon? Ye hoog ka ye nome ut-ma un haan-mo un ka wan-Kashi ur-she'et wu ne à. No komo, no ya'aste wu un kom-to un ya-o-Roma, bo no ho wu à. ⁵³ No ye ne gokse o-karamsa be-de un **yan-tom-ye Shir**, amba no doru o á."

A jirig Istipanus us-jor har wu mer

⁵⁴ Bo ye hogute kaane à, ye nomu us-ryaab deen har ye hew us-jow remen us-ryaab. ⁵⁵ Amba Istipanus ro shiise ceng un **Kukt-o Shir**. Wu tuuru yish, wu ro un gwot o-Ton shir, wu hyanuru seps-mo Shir, komo un Yeso ne eso un kom-o ur-re o Shir. ⁵⁶ Istipanus zeyu, "Gwot no, me un hyan o-Ton tikshishe, komo un **Wa-wu un net** ne eso un kom-o ur-re o Shir."

⁵⁷ Amba ye ciru kan-se o-zaaz deen deen, ye zwopu to-to un ye, ye moru wu da-o gaan. ⁵⁸ Ye ruutu wu so n-jim de o-bo. Ye sengu wu us-jor ut-ta'ar. Ya-us-tor komo ye essu matuku-to un ye be-de un wu ken ko-beeb-wu, jin-de un wu Shawuru.

⁵⁹ Ye ro un jor-us Istipanus, wu ne, wu nomu us-kon wu zee, "Yeso Wan-Koyan, dek kukt-o re." ⁶⁰ Wu kwukturu, wu damu cor m-'wons ne wu zee, "Wan-Koyan, taase o piishe ye ut-ma un de ka **ba'as-de** á." Bo wu rurte kaane à, wu argu m-mar.

Bor-us eer

¹ Shawuru komo wu shesu ka ye ho'e Istipanus à.

Shawuru rangsute yan-dor Yeso

Un ka ho-to, a ro un rangse un **yan-dor Yeso** ye ro o-Urusharima à ur-kooob. Ye argu m-caage so un dak-to o-Judiya un o **o-Samariya** ne, **yan-Tom Yeso** kuse cot. ² Ye ken yan-guw-mo Shir ye, ye joke Istipanus. Ye 'won us-'won deen remen mar-mo un wu.

³ Amba Shawuru sengu rangse un hun-ne **yan-dor Yeso** ba m-sok. Wu ro m-cow ut-hur, wu ro un ship un campo-ne un ne'a-ne ne, wu ro ye m-ka un kur-to m-ke'et.*

Pirip ko'otte Ma-to m-Rerem

un bo-o o-Samariya

⁴ Ka **yan-dor Yeso** ye a cakarse à, senguru m-pa, ye ro un senge-mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ko kené ye ha'e. ⁵ Pirip nekuru bo-o **o-Samariya**, wu ro ye un ko'ote ma-ut **Kiristi**. ⁶ Bo hun-ne deen hogute ma-ut Pirip à, ye hyanuru komo rem-se o-made se wu ro m-nom à, un gop-de ye muute ur-hi n-te un rii-yo wu ruru ye à. ⁷ Ya-ut-ko'ot komo ut-moor ne ye sengu m-rwuun un wur-to un hun-ne un joog us-kan. Ye ro un hoks ur-hew un na-se ye á un ryam-ne ne, a taasú ye gom-se un ye myet. ⁸ Remen kaane, hun-ne ye un ka bo-o nomu o-zak deen.

Sima ko-wa-o-gwot

⁹ Wu ken net-wu ro kon jin-de un wu Sima. N-ga wu ro ye un nome un rem-se ut-hyat un ka bo-o, har wu ru **Samariya**-ne bop us-nu. Wu ma'asuru m-zee wu caari-wu un net-wu. ¹⁰ Hun-ne kap komo ye muuturu ur-hi be-de un wu, yakar ha-mo un mong-ne, ye ro m-zee, "Ka net-wu, ai, beeb-de Shir de, wu a m-zee 'Wa-ut-gos' à." ¹¹ Ye muutu ur-hi be-de un wu m-sok ne, un remen wu rewesute wu ro ye un nome o-made o ro m-rwo ye bop o-nu à. ¹² Amba bo ye dekte ka **Ma-to m-Rerem** to Pirip nome to un gwomo-to Shir à, komo un jin-ur Yeso **Kiristi** ne, kap mo un ye a yo'osuru ye m-ho, ne'a-ne un campo-ne ne. ¹³ Har Sima un hi un de un wu, wu shereg be-de Shir. Bo a yo'osú wu m-ho à komo wu momsu Pirip o-wur. Bo wu hyente Pirip ro un nom ut-hyat un caari-to us-saw to o-made ne à, wu bopu o-nu.

¹⁴ Bo **yan-Tom Yeso** ye ro o-Urusharima hogute **Samariya**-ne gokste Ma-to Shir à, ye tomuru Bitrus ne un **Yohana** be-de un ye. ¹⁵ Bo Bitrus ne woote **o-Samariya** à, ye nomuru hun-ne us-kon ye gokste **Kukt-o Shir**. ¹⁶ Remen **Kukt-o Shir** un ro cirite be-de un ye ko wan-gaan á, a yo'oste ye m-ho cot un jin-ur Yeso Wan-Koyan. ¹⁷ Bitrus ne un **Yohana, seke** ye kom-to o-kwum, ye gokste **Kukt-o Shir**.

* **Bor-us ta'oor:50** 7:49-50 Hyen komo: Isha 66:1-2.

* **Bor-us eer:3** 8:3 Hyen komo: Seng 22:4-5; 26:9-11.

¹⁸ Bq Sima hyente, ashi un rwq un kom-to un **yan-Tqm Yeso** atte un kum o-Kukt à, wu zonguru wu ya'astu ye hwor. ¹⁹ Wu zeeru, "Me un cere, ya me nq ka beeb-de, remen bq un net-wu me **seke** kom-ut re, wu kumut **Kukt-o Shir**."

²⁰ Amba Bitrus zeeru wu, "Wq un hwor ru ne nqa sabre! ¿Wq m-hyan o o zee un hwor-o o he kum un yar-mq Shir? ²¹ Hq-m ru rj kon un tq ka ma-to á kq hiin, un remen hur un du rj hond hond be-de Shir á. ²² Se o wonge un ka sakt-o yo-o q ne q wotte à, kon Wan-Koyan kq wua soksu wq **ba'as-de** un ka rii-yo o nqme barag-se m-nqm un hur un du à. ²³ Remen un hyanag wq un shoob-ur yo-de ne, wq gekse n-me **ur-ba'as**."

²⁴ Sima shasuru wu zee, "Kono no me nq Wan-Koyan taase kq o-gaan be-de un ka saw-to nq ogme à yo kum me."

²⁵ Bq Bitrus ne un **Yohana** nqme qs-swq rem Yeso un ko'ot un ma-ut Wan-Koyan à, ye argu m-warag o-Urusharima. Bq ye waragte o-Urusharima à, ye sengu m-ko'ot **Ma-to m-Rerem** un ko't-o **Samariya** ut-mqor ne.

Pirip un ko-ya-o-Itiyopiya ne

²⁶ A kane, wu ken wan-tqm Wan-Koyan, wu zeeru Pirip, "Ine, o dqre sq o-baar, ka cow-yo rwuqne o-Urusharima à, ha-mq o-Gaza, cow-yo o-dakar." ²⁷ Wu argu m-ine wu nekurj. Wu hyanuru wu ken net-wu o-Itiyopiya wu. Wu ro un caari-de ur-con ne[†] un gwomo-to o-Kandis,[‡] wu un dak-o o-Itiyopiya. Wu ro komo wa-ur-es un ka Gwomo-to. Wu un haan o-Urusharima remen wu sekemsute Shir. ²⁸ Bq wu rotte un jo o-hur à, tara n-te un keke-de un jok-yo un wu, wu upsuru takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** wu ma'asuru m-karante. ²⁹ Kukt-o zeeru Pirip, "Hyogbe o wo yow yow un ka keke-de o-jok de ne."

³⁰ Pirip bu'ugu o-rek, wu wooru un her-o un wu, wu hoguru wu m-karante un takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Pirip cituru wu, "¿O nepste rii-yo wq m-karante?"

³¹ Wu shasuru, "Ay, me hoks m-nap á, se me kume wu ruru me à." Wu zeeru Pirip wu de keke-de un jok wu she'et un her-o un wu.

³² Ka Ma-to Shir tq komo tq wu ro m-karante à tq ro:

"A naku wu untun o-ca a neqete be-de m-pan.

Bq ya o-rwuug o-ca rj m-ma'as temb un kom-to un wan-qr-o un can-se un wur-o un yo à, kaane kq nu-o un wu, wu hak á.

³³ A nomotu wu rem-se ba ur-bon har a wen wu yo rj yo ma un wu à.

¿Wan wu ne he hoks un cep un ma-to un baag-o un wu?

Remen a dossussute hooq-mq un wu un ka dak-o."[§]

³⁴ Ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu zeeru Pirip, "¿Wan wu ne ka **wan-Rwor un Ma-to Shir** wu rotte ut-ma? ¿Wu un hi-de un wu, ko net hor-wu?" ³⁵ Pirip haku nu-o un wu, wu shi'nuru raag-o un ka gen-mq un Ma-to Shir, wu ro wu un rure **Ma-to m-Rerem** tq ma Yeso.

³⁶ Bq ye rotte ur-hew à, ye wooru be-de m-hq, ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu zeeru, "Gwot, m-hq! ¿Yan yo ne he m-wen a yo'os me n-me m-hq?"*

³⁷ Wu zeeru a ess ka keke-de un jok de. Kap mq un ye yoor-ye kergunduru ye he'ebu m-hq, Pirip yo'osuru ka net-wu m-hq. ³⁸ Bq ye rwuqnte m-hq à, Kukt-o Wan-Koyan deku Pirip. Ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu do Pirip m-hyan á. Wu argu arag-mq un wu o-zak.

⁴⁰ Amba Pirip hyan hi un de un wu un bq-o o-Azotus. Wu rigu kap o ut-bo, wu rj m-rwor un **Ma-to m-Rerem**, har wu wooru o-Kaseriya.

Bq-qs jero

Waktung-m Shawuru be-de Shir

(Seng 22:6-16; 26:12-18)

¹ Shawuru sengute re co un rangse un yan-neke-m Wan-Koyan deen, har m-zee wua ho ye. Wu argu m-ha be-de un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. ² Wu konu wu genu wu ut-takurda wu heet un kuke-to un yoos un Ma-to Shir tq ya-o-Damaskus, remen urege wu kumug **yan-dor Yeso** un Ka Cow-yo, campq-ne kq ne'a-ne, wu hantu ye un bq-o o-Urusharima a ke'et ye. ³ Wu rj ur-hew, wu wooru yow yow o-Damaskus ne. Da-o

[†] **Bq-qs eer:27** 8:27 ut-Girik: Wu a mate ba m-campo à kq ne wu a pesme à. [‡] **Bq-qs eer:27** 8:27 Kandis ne'a-wu komo ko-gwomo-wu. [§] **Bq-qs eer:33** 8:32-33 Hyen komo: Isha 53:7-8 (ut-Girik). * **Bq-qs eer:36** 8:36 Mq ken gen-mq un dq ci-o 37Pirip zeeru, "Urege o shereg hur-ur gaan, ay, a argu wq m-nqme." Wan-ba-m-campo zeeru, "Um shereg Yeso Kiristi Wà-wu Shir wu."

gaan, wu hyanuru m-ccar n-ton mo caragsuru un wu. ⁴ Wu argu m-he n-dak, komo wu hoguru o ken cor-o ro wu m-zee, "Shawuru, Shawuru zya wotte me m-rangse?"

⁵ Shawuru zeeru, "¿Wan wu ne o ro Wa-ut-Gos?"

Cor-o shasuru o zee, "Me ro Yeso ka wu wo m-rangse a. ⁶ Ine m-moka, o cuw n-me o-bo, rengo a he wo m-rure rii-ye o he m-nom a."

⁷ Yan-ur-hew de un wu komo ye hoks tep a, cor-o ka ye hogusse amba ye hyan net a. ⁸ Shawuru argu m-ine n-dak, amba bo wu upste yish a, wu do m-hyan a. Ye shipu wu o-kom, ye hantu wu o-Damaskus. ⁹ Wu nomu ho-ut tet, ba m-hyan, ba m-re, ba m-swq, komo.

¹⁰ Wu ken **wan-neke-m Yeso** wu ro kon o-Damaskus, jin-de un wu Hananiya. Wan-Koyan nomo wu ut-ma n-te ut-hyangan, wu zee, "Hananiya!"

Wu komo wu shasuru, "Me ka, Wan-Koyan o."

¹¹ Wan-Koyan zeeru wu, "Ine, o dore ka cow-yo a m-zee *Cow-o Te'te* a. O neke un hur-o Yahudas, o cit wu ken net-wu un bo-o o-Tarsus wu, wu ro kane a, jin-de un wu Shawuru. Wu ro kane us-kon un ka be-de. ¹² Har n-me ut-hyangan wu hyanu wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya cowonte, wu sekuru wu kom-to o-kwum remen wu doot kumun hyan-o o-bo."

¹³ Amba Hananiya shasuru, "Wan-Koyan, um suuste hoge un ma-to un ka net-wu be-de un hun-ne deen, n-te un moor-to un men-ut jaas-to to wu nome yan-dor ru o-Urusharima a. ¹⁴ Wu ka komo Gwomo-ne ye un kon-se Shir ya'ag wu ur-beeb wu ship un bo un wu ro un nom us-kon un jin un du a."

¹⁵ Amba Wan-Koyan zeeru Hananiya, "Neke remen wu net-wu, wu um daagne wu nomot senge-m re remen wu ko'otte jin un de be-de un ye ro **Yahuda**-ne a, un gwomo-ne un ye ne, komo un **Isra**-ne ne. ¹⁶ Me un hi un de, man kussu wu koob-de wu he m-swq ba wu un con un remen jin un de a."

¹⁷ Hananiya haaru, wu cowu o-hur. Wu tabbu o-kom wu ci'uru Shawuru. Wu zeeru, "Wan-yen de Shawuru, Wan-Koyan wu tomnu me. Yeso ka wu rwuune be un du un ka cow-yo o donde a. Wu conog o do m-hyan, remen komo **Kukt-o Shir** garamsuté wo."

¹⁸ Ba un naas o-da, yo ken rii-ye untun kuk-o o-jan he'enuru Shawuru un yish, wu jamsu m-hyan. Ka da-o wu inuru a yo'osuru wu m-ho. ¹⁹ Wu reeru rii-ye m-re wu jamsu kum m-'wons.

Shawuru ko'ote Ma-to Shir un bo-o o-Damaskus

Shawuru nomuru ut-ho hiin un **yan-neke-m Yeso** ne o-Damaskus. ²⁰ Ba m-jime, Shawuru ciru ko'ot un ma-ut Yeso un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Wu ro m-zee Yeso wu ro **Wa-wu Shir**. ²¹ Myet bon ye hogu wu a, ye bopu nu-se un ye. Ye zeeru, "Ashi, zwu wu ka hoome hun-ne komo wu caas yan-nom us-kon un ka jin-de o-Urusharima a? ¿Wu un neke kane ka un sakt-o un heet-mo un ye be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir a ke'et ye a?"

²² Amba Shawuru doqru ko'ot un Ma-to Shir ur-beeb ne. Wu senguru 'yons un hur-de un **Yahuda**-ne ye ro ur-she'et o-Damaskus a, wu ro ye m-rure o-nip unze Yeso wu ro **Kiristi**.

Shawuru possote Yahuda-ne

²³ Bo a nomte ut-ho hiin a, **Yahuda**-ne zonguru ye hoot Shawuru. ²⁴ Amba wu hoguru ma-to un yo ye cone m-nom a. M-tet, m-how ne ye ro un tu un yish un ish-se o-bo remen ye hoot wu. ²⁵ Amba m-tet yan-neke-mo un wu deku wu, ye kerguntu wu un o ken ish-o un wur-o un o-bo n-me un caari-o o-koor.*

Shawuru waragte o-Urusharima

²⁶ Bo Shawuru woonte o-Urusharima a, wu ma'asuru m-senge wu cuwut n-me un morge-de un **yan-dor Yeso**, amba kap mo un ye hogu o-gyer un remen ye dek wu untun ko-**yan-neke-m Yeso** a. ²⁷ Amba Barnabas deku Shawuru wu heet be-de un **yan-Tom Yeso**. Wu ruru ye bo Shawuru hyane Wan-Koyan un cow a, un bo Wan-Koyan nomo wu ut-ma ne a, komo un bo Shawuru ko'ote jin-ur Yeso o-Damaskus a, ba o-gyer. ²⁸ Bo un kane, Shawuru sengu neke-mo un wu sak un **yan-dor Yeso** ne o-Urusharima. Wu ro m-ko'ot un jin-ur Wan-Koyan ba o-gyer. ²⁹ Komo ma-ut sengu wu m-suune un **Yahuda**-ne yan-hoge ut-Girik, wu ma'asuru ut-ma un ye ne, amba ye sengu hoob-o ur-taab ye hoot wu. ³⁰ Bo or un wu ne nepte kaane a, ye argu wu m-heet o-Kaseriya. Ka da-de, ye tomu wu ha-mo un bo-o o-Tarsus.

* **Bor-us jero:25** 9:25 Hyen komo: 2Kor 11:32-33.

³¹ Bq un ka da-q hun-ne kap **yan-dor Yeso** ye rō un dak-to o-Judiya à, o-Gariri ne, o-Samariya ne, ye kumu she'et-de un gwugwu-mq ur-hur. Hun-ne **yan-dor Yeso** kumu ur-beeb, un jaab-o ut-men ne, ye doqru ut-moor un bu-yo un **Kukt-o Shir**, da-o ye senge ur-she'et n-me un gyer-o Wan-Koyan à.

Bitrus taasute Iniyas gom

³² Bq Bitrus dorokte ut-dak kap à, komo wu haaru be-de un ka **yan-dor Yeso** ye, ye ro ur-she'et un bq-o o-Ridda à. ³³ Un ka be-de, wu go'onuru un wu ken net-wu ne jin-de un wu Iniyas, wu ro qomb hak-us eer un gom-o us-ryam. ³⁴ Bitrus zeeru wu, "Iniyas, Yeso **Kiristi** taaste gom ru. Ine, o pus rii-o ur-rut o ru." Ba un rem, Iniyas argu m-ine. ³⁵ Kap hun-ne ye ro ur-she'et n-me un bq-to o-Ridda un Sharon ne hyanu ka wu a taase gom à. Ka da-q ye waktunu be-ur Wan-Koyan.

Bitrus yonste Tabita ut-marimar

³⁶ Un bq-o o-Jopa, wu ken ne'a-wu ro kon **wan-neke-m Yeso** jin-de un wu Tabita, wu a m-zee Dorkas à. Ka Dorkas wu ya'aste hi un de un wu sak n-me un nom un rii-yo ur-bon, komo wu ro un gu un koob-ne. ³⁷ Un ka da-q, wu rukt o-wur, wu maruru. Bq ye zorte wu à, ye neksu u-de un wu un kuke-o n-ton. ³⁸ Komo bq-o o-Ridda ro yow yow un bq-o o-Jopa ne. Bq **yan-dor Yeso** hogute Bitrus ro kon o-Ridda à, ye tomuru hun-ne yoor be-de un wu, ye kon wu wu haan be-de un ye hor-m-hor.

³⁹ Bitrus argu m-ine wu nekuru un ye ne. Bq wu woonte à, ye heetu wu un kuke-o n-ton. Myet-mq un ne'a-ne ye campo un ye ne merme à, ye esuru yow yow un wu ne, ye ro us-won, ye ro Bitrus m-kute ut-matuku, ut-gund ne to Dorkas cee ye cin da-q wu rokne un hoog à.

⁴⁰ Bitrus ruutu ye n-do kap un ka kuke-o, wu kwukturu wu kon us-kon. Wu byanduru be-de ur-u, wu zeeru, "Tabita, ine." Wu argu ups un yish. Bq wu hyente Bitrus à, wu argu m-ine wu she'eturu. ⁴¹ Bitrus tebbu wu o-kom wu guuru wu, wu inute. Wu agbu **yan-dor Yeso**, un ne'a-ne ye campo un ye ne merme ne à, wu tebbu ye Tabita un hoog ne. ⁴² Ka ma-to semuru kap o o-Jopa, hun-ne komo deen ye argu m-sheer be-ur Wan-Koyan. ⁴³ Bitrus rewu ut-ho deen o-Jopa, un hur-o un wu ken ko-yan-swom-to ut-ka to ut-gut wu, wu a m-zee Simon à.

Bor-us op

Bitrus ne un Koneriyus

¹ Wu ken net-wu ro kon un bq-o o-Kaseriya jin-de un wu Koneriyus. Wu ro ko-caari-wu un karma-ne wu un **Roma**-ne wu un buug-de un karma-ne de a m-aag *Buug-de o-Itariya* à. ² Wu conog Shir un hur-ur gaan, komo wu ro "Wan-seps un Shir,"* kap un yakar-ye un wu ne. Wu ro m-senge deen be-de un gwu-o un **Yahuda**-ne ye ro koob-ne à, komo ko de ke ho-de wu ro us-kon be-de Shir. ³ De ken ho-de, hohond-mq un kwom-us tet-se m-rim, wu hyanuru **wan-tom-wu Shir** cas n-te ut-hyangan. **Wan-tom-wu Shir** haante be-de un wu, wu zeeru, "Koneriyus!"

⁴ Koneriyus tuuru wu yish gyer-o-gyer, wu zeeru, "Wa-ut-Gos, cyan yo ne?"

Wan-tom-wu Shir zeeru wu, "Kon-us ru se un gwu-o un koob-ne ne se wq m-nom à, se woog be-de Shir, rem-se m-baks se komo be-de un Shir. ⁵ Tom hun-ne m-moka ha-mq o-Jopa ye agante Simon, wu a m-aag Bitrus à. ⁶ Bitrus she'ete un hur-o un wu ken net-wu jin-de un wu komo Simon, wan-swom-to ut-ka. Hur-o un wu ro n-riib m-sa à."

⁷ Bq **wan-tom-wu Shir** ka wu nomo wu ut-ma aragte à, Koneriyus agnu guw-ne ye un wu nen yoor, un wu ken ko-karma-wu ne wu shere un Shir n-me un ka ye ro wu un nome m-senge ur-ho bi à. ⁸ Bq wu komoste ye m-rure un koyan kap à, wu tomuru ye ha-mq o-Jopa.

⁹ Bq ish geste à, ho-ur ro yow yow ur-hi ne, guw-ne Koneriyus ro ur-hew. Da-o ye woone yow yow un bq-o o-Jopa ne à, Bitrus daaru n-ton o-kuke, wu nomot us-kon. ¹⁰ Mer shipi wu, har wu cun wu re yo ken rii-yo. Amba bq a ro un ma-to un nom un rii-yo m-re à, wu hyanu ut-hyangan. ¹¹ Wu hyanu Ton-o shir tiksute, o ken rii-o o ro m-kerigune untun un caari-o o-gwodq. A o m-kyergunte n-dak un pa'aso-to un o ne ut-nass. ¹² N-me un o, koyan gon gut-de, de ro kon. Ye un na-us nass ro kon, un ye ro m-nak o-uub ne à, un yege-no ye ut-kot ne. ¹³ Wu hoguru o ken cor-o zeeq wu, "Bitrus, ine, o pen, o ti."

* **Bor-us op:2** 10:2 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á.

¹⁴ Amba Bitrus zeeru, "Ay! Wan-Koyan o, me wet m-ti m-ap mo **karamsa-o Mosa** zee a ti a."

¹⁵ Wu dooru hoge un cor-o ayoore-o, o zeeq, "Rii-yo Shir nome ba m-kuqkop a, taase o eeg yo rii-yo m-kuqkop."

¹⁶ Bo korte kaane sq-o o-tet a, da-o gaan ka saw-to argu m-da n-Ton shir ba m-rem.

¹⁷ Bitrus ro o-ryegen deen, wu ro m-zee koyan yo ka hyangan-to kute wu. Ka hun-ne ye Koneriyus tomne a woonuru. Ye cituru hun-ne be-de hur-o Simon ro a. Ye hyanuru o-hur, ye ro eso eso un ish. ¹⁸ Ye ro m-ko'ot o-ish, ye ro o-cot, "iKo Simon wu a m-aag Bitrus a comsute kan?"

¹⁹ Cin Bitrus ro un barag-se un ka hyangan-to, **Kukt-o Shir** zeeru wu, "Hun-ne nen tet ye ka kanu un hoob-o ru. ²⁰ Ine, o kerge hor-m-hor, o doru ye. Taase o hoge o-gyer a, remen me tombu ye."

²¹ Bitrus kyerguru, wu nekuru be-de un ka hun-ne ye. Wu zeeru ye, "Me wu no o-hoob. iYan yo hantu no?"

²² Ye zeeru, "Wu ken ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma-ne** wu, jin-de un wu Koneriyus, wu tomnu te. Wu kashi un net-wu, 'Wan-seps un Shir.'[†] Ka wu kap o un hun-ne ye o-**Yahuda** ro m-rwor un ma-to un wu ut-kashi a. Wu wu, wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ba m-kuqkop wu rwo'e wu tomonte o habe un hur-o un wu, wu hogute to o he m-cep a." ²³ Bitrus agnuru ye, wu ya'aru ye be-de m-rew.

Bitrus un hur-o Koneriyus

Bo ish geste a, Bitrus inuru, wu nekuru un ye ne. Ye ken **yan-dor Yeso** ye komo yan-bo-o o-Jopa ye shiru wu. ²⁴ Gas-o ish komo ye cowuru o-Kaseriya. Ko n-ga ma Koneriyus hwoog yea heesune, har wu agburu or un wu ne kap un nay-ne ye un wu ne. ²⁵ Bitrus ro m-cow o-hur, Koneriyus 'wossuru wu. Wu heeru un na-se un Bitrus, wu kwuku wu. ²⁶ Amba Bitrus zeeru wu ine, wu zeeru, "Ine! Ai, me ma net-wu."

²⁷ Bitrus ro ut-ma un wu ne, wu cowuru wu 'wossuru hun-ne deen morgute. ²⁸ Wu zeeru ye, "No un hi un no, no nepste unze udepe ko-**Yahuda** mosse ur-hi ko ne wu gas, ko ha ur-hamat be-de un net-wu ro ko-**Yahuda** a. Amba Shir zeeq taase un zee net, 'Shir a goks wo a.' ²⁹ Remen kaane, bo a tombe um haan a, me zee ay a. To, m-moka um conog um nep rii-yo rwo'e no agantu me a."

³⁰ Koneriyus zeeru, "Ho-ut nass-to arge a, gon ka da-o, kwom-us tet-se m-rim me un kon-se Shir un hur-o re. Wu ken net-wu woonuru wu esu un co re. Saw-to wu cope a, to m-cucas to m-sok ne. ³¹ Ka net-wu zeeru, 'Koneriyus, a gokste kon-us ru, ka koob-ne ye wo m-gu komo a, ka ma-to a wakte rii-yo m-baks be-de Shir. ³² Remen kaane, tom ha-mo o-Jopa a agan Simon, wu a m-aag Bitrus a, wu comse un hur-o Simon wan-swom-to ut-ka, wu hur-o un wu ro n-riib m-sa a.' ³³ Q rwo'e, um tombute a agan wo, komo nomog ur-bon bo o haane a. To, te myet te morgute un co-o Shir, remen te rakste kap o un yo Shir Wan-Koyan zeeq wo a."

Bitrus ko'otte ut-ma un hur-o Koneriyus

³⁴ Bitrus ciru ye nome ut-ma, wu zee, "O-nip, m-moka um cire m-nap Shir ro un kute un hun-ne m-koos a.[‡] ³⁵ Amba wu ro m-goks un hun-ne ye un ko o ke dak-o bo un wu ro un hoge un gyer-o un wu a, komo un kowan wu nome kashi rii ne a. ³⁶ No nepste tom-o wu tomnunte hun-ne ye o-**Isra** a. Shir ya'ag te **Ma-to m-Rerem** to rwo'e na she'et-de ba ut-ween un Shir ne a. Wu un nom kaane un bu-o Yeso **Kiristi**, komo wu ro Wan-Koyan be-de un ko wu ke net-wu. ³⁷ No nepste bo ka ma-to seme kap o n-me un dak-o o-Judiya a, cir-mo n-me o-Gariri wu shi'ine, da-o **Yohana** ko'ote ma-to un yo'os-de hun-ne m-ho a. ³⁸ No nepste Shir daage Yeso wu o-Nazaret, bo Shir ya'ase wu **Kukt-o Shir** a, komo ur-beeb ne. Remen Shir ro mosse un wu ne, wu sengu m-pa wu ro un nom un senge-mo m-sok, wu ro un taase un kap ye **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** shipe a, gom-se un ye.

³⁹ "Te ro yan-swq-se un wu komo te hyanag un yish te kap o un rii-yo Yeso nome n-dak o o-Judiya a, komo o-Urusharima ne. Q ye hootu wu n-te un ton-o cik-o o-**kan**. ⁴⁰ Amba Shir 'yonsu wu un ho-ur atette-de, komo wu rwo'uru ye ken hun-ne ye hyenet wu. ⁴¹ Wu rwun be-de un myet o un hun-ne a, se be un te ye Shir daage cin n-ga remen te waktute ya-o-sorog a. Te reeg, te su be-ur gaan un wu ne, da-o wu ine ut-marimar a. ⁴² Shir rwo'og te komo te ko'ote hun-ne **Ma-to m-Rerem**, komo te rur unze Yeso wu Shir rwo'e wu wakte wan-piishe un yan-hoog un margan-ne ne ut-ma. ⁴³ Kap o un **yan-Rwor**

[†] **Bor-us op:22** 10:22 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorqte-o un yoos-de un Yahuda-ne a, amba ba ur-ko. Remen a ko wu a, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu a. [‡] **Bor-us op:34** 10:34 Hyen komo: Kara 10:17.

un Ma-to Shir ye nomoste ut-ma un wu unze un jin-de un wu o kap o un wu shere be-de un wu à, he kum un soks ut-ba'as."

*Ye ro ya-Yahuda-ne á,
a ya'ag ye Kukt-o Shir*

⁴⁴ Bitrus ro un rwor ut-ma, **Kukt-o Shir** argu m-cire un hi-de un kap o un bo un ye ro m-hoge un ma-to un wu à. ⁴⁵ **Yahuda-ne** ye a kqe à, **yan-dor Yeso**, ye nekne un Bitrus ne à, ye bopu nu-se un ye un hyan-o un ye ro **Yahuda-ne á**, ye ma ye kumug yar-mo un **Kukt-o Shir**. ⁴⁶ Remen ye hogute ye m-teper un rem-ut hor-to, komo ye ro un sekemse un Shir.

Ka da-de Bitrus zeeru, ⁴⁷ "¿Wu ken wu ro kon wu he m-wen a yo'os ka hun-ne ye m-ho? Ai, ye ma ye kumuste **Kukt-o Shir** bo te kume à." ⁴⁸ Bitrus rwo'uru a yo'os ye m-ho n-me un jin-ur Yeso **Kiristi**. Ka da-de ne, ye konu wu wu doobe ya un ho hiin be-de un ye.

Bor-us op o-gaan

Bitrus nomote yan-dor Yeso ut-ma

¹ O-da hiin ka ma-to wooru **yan-Tom Yeso** un ye ken **yan-dor Yeso** ye ne un dak-o o-Judiya unze ye ro **Yahuda-ne á** gokste Ma-to Shir. ² Bo Bitrus heete o-Urusharima à, ye ken sek-ye ye un **Yahuda-ne** ye **yan-dor Yeso**, ye ese be-de un jor-se ur-ko à, ye tepruru wu. ³ Ye zeeru, "¿Remen yan o o wotte be-de yan-ba-ut-ko, har o reet rii-yo m-re be-ur gaan un ye ne?"

⁴ Bitrus ciru ye nome ut-ma cas cas, wu zee: ⁵ "Me un bo-o o-Jopa me us-kon, um hyanu ut-hyangan. Um hyanu o ken rii-o m-kyergune untun caari-o o-gwod. A kyerguntute o n-Ton shir, pa'aso-to un o ut-nass, o wqonu yow yow un me ne. ⁶ Bo um guttu o m-sok ne à, um hyanu gut-to un na-us nass, un rii-ye ut-ko ne, un ye ro m-ja ne à, komo un yege-no ye ut-ko ne n-me. ⁷ Um hoguru o ken cor-o zeeq me, 'Bitrus, ine, o pen, o ti.'

⁸ "Amba um zeeru, 'Ay! Wan-Koyan o, yo **karamsa-o Mosa** zee a ti á, me wet yo m-he'edbe un nu re á!"

⁹ "Ka cor-o shasuru n-Ton shir o nomu ut-ma ayoore-o, o zee, 'Rii-yo Shir nome a reet à, taase o zee yo rii-yo m-kukop.' ¹⁰ Bo korte kaane so-o tet à, ka da-de, a deku ka rii-o n-Ton shir.

¹¹ "Un hohond-mo un ka da-o, hun-ne tet esuru un ish-o un hur-o um rotte à, a un tomon ye be un de rwun-mo o-Kaseriya. ¹² **Kukt-o Shir** zeeru me um dooru ye, taase um kutu ye m-koos á. Ka or re ne ye nen cind ye, komo ye shinu me, har te cowu un hur-o un ka net-wu. ¹³ Wu argu te m-rure bo wu hyan **wan-tom-wu Shir** eks un hur-o un wu à. Wu zeeru, 'Tom ha-mo o-Jopa a agan Simon, wu a m-aag Bitrus à. ¹⁴ Wu he wo hante un tom-o o hette kum un gwu à, wo un hun-ne ye un hur-o ru ne kap.'

¹⁵ "Cir-mo ka um cire ye nome ut-ma. **Kukt-o Shir** argu ye m-he'en, hond hond bo o he'enu na ur-takan à. ¹⁶ Um baksu ma-ut Wan-Koyan, bo wu zee, 'Yohana yo'oste hun-ne m-ho, amba no un **Kukt-o Shir** a he no m-yo'os.*' ¹⁷ To, urege Shir ya'ag ye m-yar hond hond un mo ma na ne, da-de a shere un Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, me bo'os un wen Shir á!"

¹⁸ Bo **Yahuda-ne yan-dor Yeso** hogute kaane à, ye taagu bo ye he m-zee à, ye bomu Shir. Ye ma'asuru m-zee, "Ashi, har un ye ro **Yahuda-ne á**, Shir nomsute ye cow-yo m-waktune be-de un wu un yo un kum m-hoog ne."

*Hun-ne yan-dor Yeso
un bo-o o-Antakiya*

¹⁹ Da-o mar-m Istipanus kore à, ye ken **yan-dor Yeso** ye deen ye arguru m-caage remen ka range-o ine à. Ye ken ye nekuru har ha-mo un dak-to o-Pinikiya o-Sayipurus† ne, un bo-o o-Antakiya ne. Ye ro un yoos-de un **Ma-to m-Rerem**, amba be-de un **Yahuda-ne** cot.‡ ²⁰ Amba ye ken **yan-dor Yeso** ye ro kon so o-Sayipurus, o-Kireni ne, ye neke bo-o o-Antakiya ye nomote ye ro **Yahuda-ne á** ut-ma, ye ro ye un nome un **Ma-to m-Rerem** to ma Yeso Wan-Koyan. ²¹ Beeb-de Shir ro mosse un ye ne, har hun-ne deen shereg be-de Shir. Ye argu m-warag ye ma Wan-Koyan.

²² Ma-to un rii-yo kore o-Antakiya à, to wooru un to-to un hun-ne **yan-dor Yeso** ye ro o-Urusharima à. Hun-ne **yan-dor Yeso** komo ye tomuru Barnabas ha-mo un reeno o-Antakiya.

* **Bor-us op o-gaan:16** 11:16 Hyen komo: Seng 1:5. † **Bor-us op o-gaan:19** 11:19 o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à. ‡ **Bor-us op o-gaan:19** 11:19 Hyen komo: Seng 8:1-4.

²³ Bq wu woonte à, wu hyanuru komo sqk-mq Shir nomo ye à. Wu nqmuru o-zak. Wu doo ye kap jaab-o ut-maen unze ye ma'as m-sheer ne n-me un Wan-Koyan un hur-ur gaan. ²⁴ Barnabas komo kashi un net-wu, shiishe un **Kukt-o Shir** m-sheer ne. Hun-ne ut-moor ne argu m-waktune be-ur Wan-Koyan.

²⁵ Bq un kané Barnabas argu m-neke o-Tarsus remen wu hqbonté Shawuru. ²⁶ Bq wu hyanu wu à, wu hanturu wu o-Antakiya. Hak ur-bir, ye m-morge un hun-ne ne **yan-dor Yeso**, ye ro un yoose un hun-ne ut-moor ne. Kaane un bo-o o-Antakiya o a cete m-aag un **yan-neke-m Yeso** un ka jin-de "**Kiristi-ne**."

²⁷ To, un ka da-o ye ken **yan-rwor un Ma-to Shir** ye haante o-Antakiya rwuun-mq o-Urusharima. ²⁸ Wan-gaan be-de un ye, jin-de un wu Agabu, wu inuru eso. Wu nqmuru ut-ma un beeb-de o-Kukt unze a nom o ken caari-o un mer-o un hono o-dak kap (To ka komo to nqmog un da-o ko-Gwomo **Sisar** Karadiyos nqme gwomo-to un dak-to o-Roma kap à). ²⁹ Yan-neke-m Yeso kupsu ut-ma unze ye tomté or re un ye ne gwu ye ro n-me dak-o o-Judiya à, ko wu ke hon un 'wons-mq un wu. ³⁰ Ye nomu kaane, ye tomuru yar-mq m-gu un hun-ne **yan-dor Yeso** o-Judiya un bu-yo un kom-ut sek-ye Barnabas ne un Shawuru.

Bor-qs op us-voor

A doog rangse un hun-ne

yan-dor Yeso

¹ Un ka da-o ko-Gwomo **Here** [Agirippa] wu ciru rangse un ye ken ye be-de un hun-ne **yan-dor Yeso**. ² **Here** rwo'og a ho **Yakubu**, (heno **Yohana**), o-magay. ³ Bq wu hyente **Yahuda**-ne hogute rere-mq un rii-yo wu nome à, wu shipi Bitrus un cen wu. A un nom to ka un da-o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**. ⁴ Bq **Here** shipte Bitrus à, wu cwutu wu un kur-o m-ke'et un kom-to un karma-ne op un cind [16] ye eret wu. Wu ro o-sakto wu hantutu wu n-me un hun-ne wu piishitu Bitrus ut-ma a komse **Biki-o m-Pas**.^{*†}

⁵ Bq Bitrus rotte n-me un kur-o m-ke'et à, **yan-dor Yeso** sengu us-kon be-de Shir remen wu.

Bitrus possute be-de un kur-o m-ke'et

⁶ Un ka tet-mq rii-yo **Here** piishite Bitrus ut-ma, Bitrus komo wu ro gego n-te kwom-ut yoor. Wu ro m-rew n-tete o un karma-ne nen yoor. Yan'-er-de un kur-o m-ke'et komo ye zupste ish ye ro ur-'er. ⁷ Da-o gaan, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu rwuunuru, mo ken cecar-mq caraksu ka kuke-o. Ka da-de ka **wan-tom-wu Shir** wu ci'uru Bitrus n-riib wu 'yonsuru wu. Wu zeeru, "Ine kusse." Komo ka kwom-to argu m-porme un kom-ut Bitrus.

⁸ **Wan-tom-wu Shir** zeeru Bitrus, "Cop matuku un du, komo o cup ka'ante-ut ru." Wu nomuru kaane. **Wan-tom-wu Shir** zeeru wu, "Yap gwodo-o ru, o dond me." ⁹ Bitrus argu m-rwuun wu doru wu. Wu nap unze ka rii-yo **wan-tom-wu Shir** ro m-nqm à, nip-o à, wu hyene wu zee bo-o re wu. ¹⁰ Bq ye arge yan'-er-de ye ur-takan un ye ur-buste ne à, ye wooru ish-o o-kwom o un cow-mq o-bo. Ka ish-o komo o tikshiru un hi un de un o. Ye argu m-ru. Woon-mq ka ye woone un yo ken cow-yo bo ye ro m-neke à, da-o gaan **wan-tom-wu Shir** argu m-ege.

¹¹ Ka da-de Bitrus muunuru un weer-se un wu. Wu zeeru, "O-nip, m-moka um nak unze Wan-Koyan-wu tomne wan-tom-wu gu me un kom-ut **Here**, komo un kap o un men-ut jaas-to ne, to **Yahuda**-ne ro o-sakto ye nomotu me à."

¹² Bq Bitrus nepte un kaane ne à, wu haaru un hur-o **Meri**, inu **Yohana** Markus,[‡] be-de hun-ne morge deen ye ro us-kon à. ¹³ Bq Bitrus raste ish-o un pyo à, wu ken wan-ne'a-wu, wu ro m-senge un ka hur-o à, jin-de un wu Roda wu haanuru wu hyenet ko wan wu à. ¹⁴ Bq wu hogute cor Bitrus à, wu warguru n-me o-rek remen wu rurute ye. Amba wu baks m-tiks un ish á remen o-zak. Wu rurur ye unze Bitrus wu ka un ish-o un pyo eso. ¹⁵ Ye zeeru wu, "Zungo-o wotte!"

Wu ne wu sengu m-zee, "Bitrus wu ge."

Ye ne ye zeeru, "**Wan-tom-wu Shir**-wu un wu wu o!"

¹⁶ Bitrus sengu m-ko'ot un ish. Bq ye tikshte à, ye hyanuru wu, ye bopu nu-se un ye. ¹⁷ Wu nomu ye o-napa o-kom ye rest temb. Ka da-de wu rurur ye bo Wan-Koyan rwuntu wu n-me un kur-o m-ke'et à. Komo wu zeeru, "Ruru no **Yakubu** un hen-ne ne ye kuse à ka ma-to." Ka da-de wu inuru wu nekuru de ken be-de.

§ **Bor-qs op o-gaan:28** 11:28 Hyen komo: Seng 21:10.

* **Bor-qs op us-voor:4** 12:4 Biki-o Yahuda-ne rotte

m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. † **Bor-qs op us-voor:4** 12:4 Hyen komo: Rwu 12:1-27. ‡ **Bor-qs op us-voor:12** 12:12 ut-Girik: Yohana wu a m-zee Markus à.

¹⁸ Bq ish geste à, rwuk-mq ur-hur mq ine be-de un karma-ne à, ba hiin o á, un remen rii-yo kume Bitrus à. ¹⁹ Bq **Here** hobtu wu à, wu kum wu á. Wu sengeru ye m-cit us-cot remen wu hyenet o-nip, wu zegeru a hoom ye.

Mar-m Here

Bq un to **Here** inuru dak-o o-Judiya, wu nekuru o-Kaseriya, wu nomuru yan-ho reeno. ²⁰ Un ka da-o, **Here** ro un ryaab-se un hun-ne ye o-Taya un ye o-Sidon ne deen. Ye haanuru be-ur **Here** un hur-de un ye ur-gaan, komo ye hoqoburu o-sorog be-ur Birastus wan-co-o pyo-o ko-Gwomo, wu ne wu deku ma-to un ye wu gu ye. Ka da-de ye haaru be-ur **Here**, ye hoqbu wu she'et-de ba ut-ween, remen dak-o un ka ko-Gwomo-wu ye rotte ur-beeb, remen o yette un kum un rii-yo m-re.

²¹ Ho-de a hongse à, **Here** copu saw-to un wu to ut-gwomo, wu she'eturu un deeg-o ut-gwomo, wu nomu ye ut-ma. ²² Bq buug-de hun-ne hogute wu à, ye 'yonsu us-cor. Ye ma'asuru m-zee, "Hogu no wu ka ha! Cor-o un o ken shir-o o, o un net o á!" ²³ Da-o gaan, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu wosu **Here**, remen wu yagute sekemse un Shir. Yege-zwo sengu wu m-re har wu maruru.

²⁴ Ma-to Shir sengu re co komo, to sengu m-nom deen.

²⁵ Da-o Barnabas ne un Shawuru komse senge-mq a rwou ye m-nom à, ye jo'onuru so o-Urusharima. Bq ye jo'onte à, ye neknuru un **Yohana** Markus.

Bor-us op us-tet

A dak komo a tom

Barnabas ne, un Shawuru

¹ To, be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** ye ro o-Antakiya à, ye ken **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye ro kon un yan-Yoos-de un Ma-to Shir ne. Ye ro:

Barnabas, un

Simon ne (wu a m-aag *Rim-wu* à), un

Rushiyos ne (ko-ya-o-Kireni), un

Manayen ne (wu bq'ose be-ur gaan un **Here** [Atipas] ne à), komo un

Shawuru ne.

² Da-de ye ro Wan-Koyan un nome ur-bongon à, komo ye ro un nom o-**swoot**. **Kukt-o Shir** zegeru, "Hussu me no Barnabas ne, un Shawuru remen senge-mq um agu ye ye nom à." ³ Bq ye nomoste o-**swoot** us-kon ne à, ye ru'uru Barnabas ne, un Shawuru kom-to o-kwum, ye sarrumsu ye.

Barnabas ne, un Shawuru o-Sayipurus

⁴ Barnabas ne, un Shawuru komo, **Kukt-o Shir** tomuru ye. Ye nekuru o-Sarukiya, komo reeno ye cowe hat-o m-ho ha-mo o-Sayipurus.* ⁵ Bq ye woote o-Saramis à, ye ko'ote Ma-to Shir un kuke-to **Yahuda**-ne to un yoos un Ma-to Shir. **Yohana** komo wu ro mosse un ye ne, wu ro ye m-gu.

⁶ Bq ye tuwusute ut-bo un ka dak-o ho-m rigimse kap à, ye wooru bo-o o-Bapos. Ye go'onuru un wu ken ko-**Yahuda**-wu ne ko-ya-o-gwot, wan-rwor un ma-to shir ye ut-bo, jin-de un wu Bar-Yeso. ⁷ Wu ro ko-nay ko-Gwamna Sarjiyus Burus. Gwamna Sarjiyus Burus komo net-wu ko-ya-us-weer. Ko-Gwamna agburu Barnabas ne, un Shawuru remen wu conog wu hoge Ma-to Shir. ⁸ Amba ka ko-ya-o-gwot-wu Arimos (jin-de un wu de ka un rem-de ut-Girik), wu shesu ye á, wu ro un o-hoob wu miktute hi-de un ka ko-Gwamna-wu taase wu dek ka ma-to o-nip. ⁹ Amba Shawuru, ka wu a m-zee Burus à, wu shiite un **Kukt-o Shir**, wu tuuru Arimos yish. ¹⁰ Wu zegeru, "Wo wa-wu un **ko-Gwomo-wu ya-ut-kot!** Ko de ke ho-de wu hun-ne un nome ut-bo, un rem-us yo-se ne. Yage m-muut nip-o Wan-Koyan ut-bo. ¹¹ M-moka ha, ryaab-se un Wan-Koyan ro un hi un du, woa warag ko-po. A dek ya o-da, ba wu un hyan cucas-mq ur-ho."

Da-o gaan, o ken rar-o o-comb ne biti yish-ye un wu. Wu sengu ut-tagab wu un hoob-o un wu he wu m-nak à. ¹² Bq ko-Gwamna hyente rii-yo nome à, wu argu m-sheer o-nip. Wu hyanag made-o un yoos-ur Wan-Koyan.

Burus ne un Barnabas

n-me o-Antakiya (o-Bisidiya)

¹³ Burus un ya-ur-hew de un wu ne ye inuru o-Bapos n-me un hat-o m-ho. Ye nekuru o-Perga so un dak-o o-Bampiriya. **Yohana**† yaguru ye, wu warguru o-Urusharima. ¹⁴ Ye ne ye inuru cir-mo o-Perga o-Antakiya ne so un dak-o o-Bisidiya. **Ho-de ur-Wuwe** de,

* **Bor-us op us-tet:4** 13:4 o-Sayipurus dak-o q ro n-tete o m-sa à. † **Bor-us op us-tet:13** 13:13 ut-Girik: Yohana Markus.

ye cqwuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, ye she'eturu. ¹⁵ Bq a karante takurda-to un Ma-to Shir[‡] à, sek-ye ye un ka **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** o wooturu ye tom unze, "No or te ne, urege no ut-ma ne to no hette te do ye un jaab-o ut-men à, no nom."

¹⁶ Burus inu eso, wu jaksu o-kom a resuru ceen. Wu zeeru, "No or re un **Isra**-ne, komo no ye ro un 'Wan-seps un Shir,'^S raks no! ¹⁷ Shir ye un hun-ne o-**Isra** dagante tat-ne te, wu muute ka hun-ne ye caari-o o-dak un da-o ye ro'e un dak-o o-**Masar** à. Komo wu rwuntu ye un ka dak-o ur-beeb ut-gwomo ne.* ¹⁸ Wu mo'og ur-hur un ye ne be-de us-hak kwooz-ut yoor [40] n-me o-kot.[†] ¹⁹ Da-o wu sabarse dak-ut ta'yoor un dak-o o-**Kan'ana** à, wu ya'asuru hun-ne ye o-**Isra** saw-to o-dak.[‡] ²⁰ To ka dek be-de us-hak zungu-us nass un kwooz-ut yoor us-op [450].

"Bo un kaane komo Shir sagbu ye con-ne yan-piish ut-ma har ha-mo un da-o Sama'era **wan-Rwor un Ma-to Shir**.^S ²¹ Ka da-de, ye konuru a sagbu ye ko-Gwomo, Shir argu ye m-ya'as un Shawuru wa Kish, net-wu un baag-o **Banyamin**, wu nome ye ut-gwomo har us-hak kwooz-ut yoor [40].* ²² Bq Shir ruute Shawuru à, wu rwo'u **Dawuda** wu warag ko-Gwomo-wu un ye. Un tor-se Shir nome **Dawuda** ne à, wu zeeru, 'Um kumug **Dawuda** wa **Jesse**, net-wu, wu um cone m-sok ne à. Wu he m-nom kap o un bo un yo um cone à.'[†]

²³ "Raag-o un baag-o un ka net-wu Shir hantute **Isra**-ne **Wan-Gwu**, Yeso, bq wu esse ut-ma à. ²⁴ Rii-yo Yeso haante, **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** ko'otute hun-ne ye o-**Isra** Ma-to Shir, kap ye waktune be-de Shir komo a yo'os ye m-ho.[‡] ²⁵ Bq **Yohana** nomte ma-to m-kom un senge-mo un wu à, wu zeeru, '¿Wan wu ne no esse um ro? Me wu ha ro ka wu ka wu á. Amba wu ken wu ro kon wu he m-haan un jim un de à, wu ro ko rii-se m-gaag un ka'ante-to un wu me bo'os m-us á.'^S

²⁶ "No or re ne, baag-o **Ibrahi**, komo un ye ro **Yahuda**-ne á 'Wan-seps un Shir'* be un no, na ye ha a tomne ma-to un ka gwu-o. ²⁷ Remen ya-ur-she'et o-Urusharima un sek-ye ye un ye ne, ye nap unze wu ro **Wan-Gwu** á. Komo ye nap ma-to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** to a m-karante un ko de ke **Hq-de ur-Wuwe** de á. Amba ye shooste ka ma-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** to be-de un 'ya un Yeso ur-koob. ²⁸ Ko de nomte ye ship wu un **ba'as-de** wo'e a hoot wu á, myet un kaane ne ye konu **Biratus** a ho wu.[†] ²⁹ Bq ye shoosute kap o un bo un rii-yo a gene mosse un wu ne à, ye kergunturu wu n-dak un cik-o o-ce, ye rwo'u wu n-me un saag.[‡] ³⁰ Amba Shir 'yonstu wu ut-marimar. ³¹ Ut-ho komo deen wu ro m-rwuun cas be-de un ka ye doru wu ha-mo o-Urusharima à, so o-Gariri. Ye ro m-moka yan-swo-se un ma-to un wu be-de un hun-ne na.^S

³² "Te ma te hantutu no **Ma-to m-Rerem**, unze ka Ma-to Shir swore o-nu un tat-ne na ne à. ³³ Da-de wu 'yonse Yeso ut-marimar á, wu shoosutu na ka swor o-nu o, na ye ro yakar-ye un ye à. Untun bo to ro gense be-de un sep-o ayoore-o n-me Sep-to ur-Bongon à unze,

" 'Wo Wa re wu,

Caane um waragte Tato ru.*

³⁴ Shir 'yonste Yeso ut-marimar, Shir essussute Yeso a mer har wu wumut á. O-nip ge, Shir shooste to ka ma-to mosse un ino-mo un wu ne unze,

'Man ya'as wo ka kwum-o, o ba m-kukop

o um nome **Dawuda** ma-to un o à.[†]

³⁵ Remen n-me un o ken Sep-to ur-Bongon to wu zeeg,

'Wo yage Wan-ba-m-kukop ru wumut á.[‡]

‡ **Bor-us op us-tet:15** 13:15 ut-Girik: "o-karamsa un yan-Rwor un Ma-to Shir ne" = kap takurda-to Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir ne gene à. ^S **Bor-us op us-tet:16** 13:16 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á. *

^{*} **Bor-us op us-tet:17** 13:17 Hyen komo: Rwu 1:7; 12:51. [†] **Bor-us op us-tet:18** 13:18 Hyen komo: Qog 14:34; Kara 1:31. [‡] **Bor-us op us-tet:19** 13:19 Hyen komo: Kara 7:1; Josu 14:1. ^S **Bor-us op us-tet:20**

13:20 Hyen komo: Pii 2:16; 1Sam 3:20. ^{*} **Bor-us op us-tet:21** 13:21 Hyen komo: 1Sam 8:5; 10:21. [†] **Bor-us op us-tet:22** 13:22 Hyen komo: 1Sam 13:14; 16:12; Bng 89:20. [‡] **Bor-us op us-tet:24** 13:24 Hyen komo: Mark 1:4; Ruka 3:3. ^S **Bor-us op us-tet:25** 13:25 Hyen komo: Yoha 1:20; Mati 3:11; Mark 1:7; Ruka 3:16; Yoha 1:27.

^{*} **Bor-us op us-tet:26** 13:26 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á. [†] **Bor-us op us-tet:28** 13:28 Hyen komo: Mati 27:22-23; Mark 15:13-14; Ruka 23:21-23; Yoha 19:15. [‡] **Bor-us op us-tet:29**

13:29 Hyen komo: Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42. ^S **Bor-us op us-tet:31** 13:31 Hyen komo: Seng 1:3. ^{*} **Bor-us op us-tet:33** 13:33 Hyen komo: Bng 2:7. [†] **Bor-us op us-tet:34** 13:34 Hyen komo: Isha 55:3 (ut-Girik). [‡] **Bor-us op us-tet:35** 13:35 Hyen komo: Bng 16:10.

³⁶ “Bq un da-**o Dawuda** komse m-shoos un senge-mq Shir ya'asu wu un da-**o un wu** a, wu argu m-mar. A joku wu un tat-ne ye un wu ne, wur-o un wu wumuru komo. ³⁷ Amba Yeso wu Shir 'yonsq ut-marimar a wu wum un saag a.

³⁸ “Remen kaane, qr re ne, un conog no nep unze n-me Yeso o a m-soks **ur-ba'as** bo me no m-rure a. ³⁹ Komo be-de un wu o kap bo un wu shere o-nip a, wu waragte kashi un net un hyan-mq Shir, rii-yo **karamsa-o Mosa** kuse ba o un pya keer-de un to a. ⁴⁰ Remen kaane muut no ur-hi, taase ka rii-yo Shir rwore nu a, n-me un takurda-to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** a, yo nom un no ne:

⁴¹ “Raks no, no yan-nqm ur-ar,

made-o a ruk no, no mer!

Remen man nom mq ken senge-mq,

un ho-ut no, senge-m no a sher un mq ne a,

ko wu ken wu ruru no!^S ”

⁴² Bq Burus ne, un Barnabas ro m-rwuun un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** a, hun-ne konuru, ye do ye nome ut-ma n-te un ka rem-se komo un **Ho-de ur-Wuwe** de roone a.

⁴³ Bq hun-ne caagute a, **Yahuda**-ne ut-moor ne, komo un **Girik**-ne ye muute hi un de un ye **Yahuda**-ne a, un ye doru Burus ne, un Barnabas. Ye komo ye nome ye ut-ma ye dooru m-wons remen ye reet co ur-she'et n-me un yar-mq Shir.

⁴⁴ Bq **Ho-de ur-Wuwe** riginte a, sa o zee hono o-bo karguru be-ur gaan remen ye hogute Ma-ut Wan-Koyan. ⁴⁵ Amba bo **Yahuda**-ne hyente morog-de un hun-ne deen a, shoob-ur hqoru ye. Ye dek ma-to Burus rwore a, ye ro un reeb-to un wu.

⁴⁶ Amba Burus ne, un Barnabas ye nomu ut-ma ba o-gyer. Ye zee ru. “No **Yahuda**-ne no depe a cire nome un Ma-to Shir. Amba bo no yagu to a, no rwuntute o ka no depe no kum hog-mq ba m-ta a. To, te un neke be-de un ye ro **Yahuda**-ne a. ⁴⁷ Remen Wan-Koyan be'esute wu ru'uste te bo wu zee a,

“Um rwog'og wo o wakte m-cecas

be-de un ye ro **Yahuda**-ne a.

Remen o hantute gwu o un hono o-dak.’* ”

⁴⁸ Bq ye ro **Yahuda**-ne a hogute kaane a, ye hogu m-rerem deen. Ye bomu ma-ut Wan-Koyan. Kap ye Shir daage remen ye kumut hog-mq ba m-ta komo ye sheru o-nip.

⁴⁹ Ma-ut Wan-Koyan komo to semuru un ka dak-o kap. ⁵⁰ Amba **Yahuda**-ne swowuru ye ken ne'a-ne ye “Yan-seps un Shir,”[†] ye a m-ya ut-gos a, komo un ye ken campo-ne ye ne un caari-ye un hun-ne ne ye un bo-o un ye ne. Ye 'yonsu ut-ween un Burus ne, un Barnabas, ye yanu ye un bo-o un ye. ⁵¹ Ye kukturu hu-mo un na-se un ye un rem o-napa be-de un hun-ne ye o-bo, ye nekuru bo-o o-Ikoniya.[‡] ⁵² Yan-neke-m Yeso ye o-zak deen, komo ye ro shiishq ceng un **Kukt-o Shir**.

Bq-qs op qs-nass

Burus ne, un Barnabas

haag bo-o o-Ikoniya

¹ Komo, un bo-o o-Ikoniya, Burus ne, un Barnabas ye cowuru kuke-o **Yahuda**-ne o un yoos un Ma-to Shir bo ye wete a. Ye ko'oturu Ma-to Shir un beeb-de **Kukt-o Shir**, har hun-ne deen **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne a, ye shereg be-de Shir. ² Amba **Yahuda**-ne ye yage m-sheer be-de Shir a, ye argu m-swowog un ye ro **Yahuda**-ne a, ye naasu she'et-de un ye un **yan-dor Yeso** ne.

³ Myet un kaane ne, Burus un Barnabas ye she'etu kanee deen, ye ro un ko'ot un Ma-to Shir ba o-gyer bo Wan-Koyan zee ye a. Wan-Koyan komo wu suute ma-to un wu m-yar, a nomot us-napa un saw-to o-made ne un kom-to un ye. ⁴ Amba hun-ne ye un bo-o o-Ikoniya wongu be-ut yoor, ye ken ye ro un shas-o **Yahuda**-ne, ye ken ye komo un shas-o un **yan-Tom Yeso**.

⁵ Ye ro **Yahuda**-ne a un **Yahuda**-ne ne mosse un sek-ye ye un ye ne, ye argu m-zonge ye yo'ogte **yan-Tom Yeso**, ye jirit ye ut-ta'ar. ⁶ Bq **yan-Tom Yeso** hogute kaane a, ye somuru ha-mo un bo-to o-Risiya o-Darbe ne, un bo-to ro o-her a. Ka to ro un dak-o o-Rikoniya. ⁷ Un ka be-to ye ro ko'otte **Ma-to m-Rerem**.

Burus ko'otte Ma-to Shir

un bo-o o-Risiya

^S **Bq-qs op qs-tet:41** 13:41 Hyen komo: Haba 1:5 (ut-Girik). * **Bq-qs op qs-tet:47** 13:47 Hyen komo: Isha 42:6; 49:6. [†] **Bq-qs op qs-tet:50** 13:50 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne a, amba ba ur-ko. Remen a ko wu a, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda a. [‡] **Bq-qs op qs-tet:51** 13:51 Hyen komo: Mati 10:14; Mark 6:11; Ruka 9:5; 10:11.

⁸ Un bo-q o-Risiya, komo wu ken net-wu ro kon ko-ryam, wu wet ur-hew á cin bo a matu wu á. Wu ro tara, ⁹ wu ro rax un rax un ko'ot-o Burus. Burus tuuru wu yish. Bo Burus hyente wu ro m-sher ne mo woo'e a taaste gom-o un wu á, ¹⁰ wu 'yonsu cor m-wons ne. Wu zee, "Ine, o es un na-us ru!" Ka net-wu argu m-ine ut-nosse komo wu taknu ur-hew.

¹¹ Bo buug-de un hun-ne hyente rii-yo Burus nome á, ye 'yonsu us-cor. Da-o gaan ye ma'asu m-zee un rem-de ut-Rikoniya, "O-nip, yege-shir haantu na un sha-mo un hun-ne!"

¹² Ye egu Barnabas ur-jin Zeyus, Burus ne, ye egu wu Hermes, remen wu ro co-q ut-ma. ¹³ Wan-Cow un kon-se shir Zeyus, wu pyo-q un wu ro un jim-de o-bo á. Wan-cow-wu un kon-se shir Zeyus, wu hanturu yege-na, ut-mok ne un ish-o o-bo. Ka wan-cow-wu un kon-se shir Zeyus wu mosse un hun-ne ne, ye conog ye nome **yan-Tom Yeso** ut-seke.

¹⁴ Amba bo ka **yan-Tom Yeso** ye, Barnabas ne un Burus, hogute kaane á, ye yoogu matuku-to un ye. Ye haaru un buug-de un hun-ne us-rek, ye un 'yons us-cor m-wons ne ye ro m-zee, ¹⁵ "¿Remen ya notte m-nom kaane? Ai, te ma hun-ne ye untun no, **Ma-to m-Rerem** te hantu no, remen no tukute ka rem-se o-hwaar se o-cin, komo no waktunte be-de Shir wan-hoog, wu nome o-Ton, o-dak ne á, m-sa ne, komo un kap o un rii-yo ro ne n-me un to á.* ¹⁶ Un da-o n-ga, wu yagute kap o un hun-ne ye nom bo ye hyane m-sok á. ¹⁷ Kap un kaane ne komo, wu wet un yage un hi un de un wu ba o-napa á. Wu wu ro no un 'ya un kem, o-gos un rem-se o-kat ne. Wu ro no m-coks un rii-yo m-re, wu ro no komo un rwu un zak-o ut-men." ¹⁸ Myet un to ka ma-to ne, ba un yish pus-se ye hokse ka hun-ne ye m-wen un nom ut-seke remen ye á.

¹⁹ Amba ye ken **Yahuda**-ne ye haanuru rwuun-mo o-Antakiya o-Ikoniya ne, ye hoksuru hun-ne ye jiruru Burus ut-ta'ar ye naku wu ha-mo un jim-de o-bo, ye hyene ye zee wu mereste. ²⁰ Amba bo **yan-neke-m Yeso** morge ye riku wu á, wu inuru wu warguru n-me o-bo. Gas-o ish komo wu neku bo-q o-Darbe un Barnabas ne.

M-warag o-Antakiya n-me dak-o o-Siriya

²¹ Bo Burus ne un Barnabas ko'otte **Ma-to m-Rerem** o-Darbe á, komo ye kumuru **yan-neke-m Yeso** ut-moor ne, ye warguru o-Risiya, o-Ikoniya ne, komo o-Antakiya ne,† ²² ye ro m-do'e un **yan-neke-m Yeso** ur-beeb, ye ro ye m-ya m-wons be-de m-sher be-de Shir. Ye ro m-zee, "Se mosse un swo ur-koob ne deen a hette cow un gwomo-to Shir." ²³ Komo bo ye degursute ye sek-ye un ko de ke buug-de un **yan-dor Yeso** de á, mosse us-kon ne o-swoot ne á, ye tabbu ye be-ur Wan-Koyan, wu ye shere be-de un wu á. ²⁴ Ye doruru so un dak-o o-Bisidiya ha-mo o-Bampiriya. ²⁵ Komo bo ye rurte Ma-to Shir un bo-q o-Perga á, ye argu m-neke bo-q o-Attariya.

²⁶ Bo un kané komo ye daaru hat-o m-ho ye wargu o-Antakiya. Yan-dor Yeso sekuru ye ut-kom remen ka senge-mo Shir ya'u ye á. Un bu-yo un yar-mo Shir, ye komoste ka senge-mo. ²⁷ Bo ye woonte á, ye morogsu hun-ne **yan-dor Yeso** ye rworu kap rii-yo Shir nome be-de un ye á, komo un bo wu tikshe ye ro **Yahuda**-ne á ish-o m-sher o-nip á. ²⁸ Ye she'etunduru reno o-da ne deen mosse un **yan-neke-m Yeso** ne.

Bor-us op us-taan

Morog-de un Sek-ye yan-dor

n-me o-Urusharima

¹ Ye ken hun-ne ye haanuru komo o-Antakiya rwuun-mo dak-o o-Judiya. Ye ro m-yoose un **yan-dor Yeso**, ye m-zee, "Urege a ko no ur-ko bo jind-o **Mosa** zee á, nga hoks kum un gwu á.*" ² Ma-ut sunuru Burus un Barnabas ne un ka hun-ne ye ne remen un ka ma-to. Amba a rwu'u Burus ne un Barnabas komo un ye ken ye ne, ye neke o-Urusharima be-de un **yan-Tom Yeso** un sek-ye ye un hun-ne ne **yan-dor Yeso** remen ye oromte un ka ma-to.

³ Hun-ne **yan-dor Yeso** o-Antakiya shiuru ye, ye nekuru ye doruru so un dak-o o-Pinikiya o-Samariya ne, ye ro m-rwor bo ye ro **Yahuda**-ne á shere o-nip á. To ka rwu'u kap **yan-dor Yeso** nom un zak-o ut-men deen.

⁴ Bo ye wooté o-Urusharima á, kap o un hun-ne **yan-dor Yeso**, un **yan-Tom Yeso** ne, un sek-ye ye un hun-ne **yan-dor Yeso** ne, ye barku ye. Burus ne un Barnabas ruru ye kap rii-yo Shir nome be-de un ye á.

⁵ Amba ye ken **Parisa**-ne ye waragte **yan-dor Yeso**, ye inu eso, ye zee ru, "Depete ye ro yan-Yahuda-ne á m-dore **karamsa**-o **Mosa** komo se a koog ye."

⁶ Yan-Tom Yeso un sek-ye ne be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** ye morguru remen ye pu'usté ut-rom n-te un ka ma-to. ⁷ Bo ma-ut sunute ye m-sok ne o-da ne deen á, Bitrus

* **Bor-us op us-nass:15** 14:15 Hyen komo: Rwu 20:11; Bng 146:6. † **Bor-us op us-nass:21** 14:21 o-Antakiya

n-me dak-o o-Bisidiya. * **Bor-us op us-taan:1** 15:1 Hyen komo: Rewi 12:3.

inü eso. Wü zëerü ye, “Qr re ne, nq nepstë cin o-da ne Shir daagu me be ün nq, ünze ye ro **Yahuda**-ne á he hoge ün **Ma-to m-Rerem**, komo ye sher o-nip.[†] ⁸ Shir komo wü nape hur-de ün kowan à, wü rwüntüte ünze wü gokstü ye bô wü ya'u ye **Kukt-o Shir** à, bô wü ya'u na à.[‡] ⁹ Komo wü kutü na m-koos ün ye ne á, ün remen wü muutë hur-to ün ye cas cas be-de m-sher o ün ye. ¹⁰ ¿Yan yo ne notte ün meger-to Shir? A m-meger ün Shir urege a gaktü ye ken ye dqrotte-o **o-karamsa**. Kô na ün tat na ne, a jesusüte ka **karamsa**-o koyanda! ¹¹ Amba a shëreg ünze be-de ün yar-m Wan-Koyan Yëso a kum gwü, untün ye ma bô ye kumë à.”

¹² Myet o ün mörög-de ün hun-ne rëesü ceen, ye raksuru Barnabas ne ün Burus. Ka da-de, Barnabas ne ün Burus rwore ma-to us-napa, ün rem-se o-made ne se Shir nome be-de ün ye à, n-me ün ye ro **Yahuda**-ne á.

¹³ Bô ye komostë üt-ma à, **Yakubu** shasuru. Wü zee, “Qr re ne, raag nq me. ¹⁴ Simon rworog bô Shir cire çon-to ün ye ro **Yahuda**-ne á, be-de ün dek ün ye ken hun-ne ye be-de ün ye, ye waragté ye ma ün wü. ¹⁵ To ka komo to nomog ur-hond ün ma-to **yan-Rwor ün Ma-to Shir** ne. Bô to ro gense à ünze,

¹⁶ “A nomse kaane man müün
ün ja'as ma ün hur-o **Dawuda** o bu'üge à,
Kô de nomte o bu'ugsüte à, man ja'assu o m-ma,
komo ün 'yons o.

¹⁷ Kaane ges-o ün hun-ne hette me m-hoob me Yawe,
ye ro **Yahuda**-ne á ye ün daage
ye waragté ye ma re à.

Kaane Yawe rwore, wü rwore bô ün se,

¹⁸ ün rwog hun-ne re ye nep ka rem-se cin n-ga.[§]

¹⁹ “Remen kaane ün hyanag üdepe a su'e ye ro **Yahuda**-ne á ye ro ün waktüne be-de Shir à. ²⁰ Ün süge-de ün kaane ma a genü ye o-takurda a ruru ye taase ye re rii-yo m-re yo a tebbe pyo-o m-gir á, taase ye nom o-ás, kô ye ti ap-mo ün gut-de a pane á, komo m-hyó ne.* ²¹ Remen hun-ne kô'ote **karamsa**-o **Mosa** ün kô o ke bô-o. Cin ün zaman-yo n-ga, ye nomostë kaane ün kuke-to ün yoos ün Ma-to Shir ün kô de ke **Ho-de ur-Wuwe** de.”

Shas-o ün sek-ye yan-dor

²² Yan-Tom Yëso ün sek-ye ne, mosse ün kap o ün hun-ne ne yan-dor, ye hyanuru depete ye deeg ye ken ye be-de ün ye, ye tomat ye ha-mo o-Antakiya mosse ün Burus ne ün Barnabas. Ye dagnü Yahudas (wü a m-zee Barusabas à), komo ün Siras ne, ye ro gos-ye be-de yan-dor à. ²³ Ye ya'asuru takurda-o ro m-zee à:

“Be-de ün or nq ne, **yan-Tom Yëso** ün sek-ye ne ye ün hun-ne yan-dor, ha-mo ün yan-dor ye ro baag-o ün ye, **Yahuda**-ne ye á, ün bô-o o-Antakiya, komo ün dak-to o-Siriya ne ün o-Kirikiya ne, te ur-gas.

²⁴ A kumug m-hoge ünze ye ken be ün na ye ya'ag nq ur-koob ün ma-to ün ye. Ye zo'ogsutu nq, kô de nomte à a rwö ye m-nom kaane á. ²⁵ Remen kaane, bô te pu'uste üt-rom à, te hyanuru nomog ur-bon te deger ye ken ye te tombü nq ye, ün or na ne, ye ro, Barnabas ne ün Burus. ²⁶ Ye ya'ase hoog-mo ün ye remen jin-ur Wan-Koyan a Yëso **Kiristi**. ²⁷ Remen kaane, te tombüte Yahudas ün Siras. Ye ün hi ün de ün ye ya'asuru nq nq nq ün ka rem-se ün nu-o ün ye. ²⁸ **Kukt-o Shir** hyanag nomog ur-bon, kaane komo te hyanë nomog ur-bon, taase a ru'u nq se ken nu-se arge se ka rem-se se a ya'asu nq à. ²⁹ Taase nq re rii-yo a tebbe pyo-o m-gir á, m-ap mo a **seke** à, mosse m-hyó ne, ün ti-m ap-mo ur-gut ne de a miggre ur-geks á, komo o-ás ne. Ürege nq ereg hi ün nq be-de ün se ka rem-se, nq nomog o ka rii-yo ur-bon. She'et nq gwugwu.”

³⁰ A tomuru ye, ye nekuru o-Antakiya. Bô ye karaksüte hun-ne **yan-dor Yëso** à, ye ya'asuru o-takurda. ³¹ Bô hun-ne karantüte o-takurda komo à, ye nomuru zak-o üt-men ün remen srorog ye kumë à.

³² Yahudas ün Siras komo, remen ye hi ün de ün ye **yan-Rwor ün Ma-to Shir** ye, ye nakuru or ün ye ne üt-to üt-ma ne deen, ye dooru ye m-wons. ³³ Bô ye nomostë üt-ho hiin ün ka be-de à, a argü ye m-'yons gwugwu, ye warguru be-de ün ye tomnu ye à.[†] ³⁵ Burus ne ün Barnabas rewuru üt-ho hiin o-Antakiya. Ye ro ün ye ken hun-ne ye ne deen, ye ro ur-yoos, ye ro komo ün rwor ün **Ma-to m-Rerem** to ma Wan-Koyan.

† **Bor-us op us-taan:7** 15:7 Hyen komo: Seng 10:1-43. ‡ **Bor-us op us-taan:8** 15:8 Hyen komo: Seng 10:44; Seng 2:4. § **Bor-us op us-taan:18** 15:16-18 Hyen komo: Emos 9:11-12 (üt-Girik); Isha 45:21. * **Bor-us op us-taan:20** 15:20 Hyen komo: Rwuü 34:15-17; Rewi 18:6-23; 17:10-16. † **Bor-us op us-taan:33** 15:33 To ken takurda-to: Ci-o 34Amba Siras daaguru m-she'et kane.

Burus wongutē un Barnabas ne

³⁶ Bq a nomtē ut-hq hiin à, Burus zeerū Barnabas, “Haan a dorē kap bq-to a rurte **Ma-to m-Rerem** to ma Wan-Koyan n-ga à, a gastē or na ne, a hyenet bq ye rō à.” ³⁷ Barnabas conurū ye dek **Yohana** Markus ye nekutē un wū ne. ³⁸ Amba Burus hyanurū un nom ur-bon ye neke un Markus ne á remen n-ga wū ro yagusutū ye un dak-o o-Bampiriya, komo wū yagutē re ko m-senge be-ur gaan un ye ne.† ³⁹ Koob-de o-acunde nomog ye deen har woqurū ye m-wonge. Barnabas dekurū Markus, ye cōwurū hat-o m-hq ha-mo o-Sayipurus.‡ ⁴⁰ Amba Burus daagu Siras. Da-o yan-dor ru'usū ye n-me un yar-m Wan-Koyan mo eret ye à, ye inurū. ⁴¹ Ye dorurū so un dak-to o-Siriya o-Kirikiya ne, ye ro hun-ne **yan-dor Yeso** un do ye ur-beeb.

Bqr-qs op qs-cind*Timoti dorutē Burus ne un Siras*

¹ Burus haarū o-Darbe, o-Ristira ne. Wū ken ko-ya-neke-m Yeso wū ro n-me o-Risiya à, jin-de un wū **Timoti**, wà-wū un wū ken ne'a-wū ko-**Yahuda** ko-yan-dor. Tato un wū komo ko-**Girik**-wū. ² Yan-dor ye ro un bq-to o-Risiya o-Ikoniya ne à, komo ye un bongon-ur **Timoti**. ³ Burus conurū **Timoti** shii wū. Remen kaane, wū deku wū, wū korū wū ur-kō. Wū un nom kaane remen ka **Yahuda**-ne ye ro un to ka be-to à, kap ye nepste tato un wū ko-**Girik**-wū.

⁴ Da-o Burus ne un Siras ro ur-hew à, ye ro m-dorog bq-ut-bq, ye sengu m-rure un hun-ne ko'ot-o **yan-Tom Yeso** un sek-ye ne be-de un hun-ne yan-dor cone o-Urusharima à, ye rurū yan-dor-ye dorē ka ko'ot-o. ⁵ Un kaane hun-ne yan-dor doote m-wons be-de m-sher o-nip, ye rō m-dō ut-moor kō de ke hq-de.

N-me ut-hyangan, net konog Burus wū haan un dak-o o-Makidoniya

⁶ Ye pa'urū dak-to o-Pirijiya o-Garatiya ne, remen **Kukt-o Shir** weneg ye nom un ma-ut Wan-Koyan dak-o o-Asiya. ⁷ Bq ye wootē dak-o o-Misiya à, ye nomū m-senge ye heet dak-o o-Bitaniya, amba Kukt-o Yeso o 'ya ye á. ⁸ Ye dorurū riib-se un dak-o o-Misiya ye yirguru ha-mo o-Toruwās. ⁹ M-Tet, Burus hyanū ut-hyangan. Be-de un ka hyangan-to komo wū hyanurū wū ken net-wū un dak-o o-Makidoniya wū ro eso, wū ro wū us-kon wū rō m-zee, “Haan o-Makidoniya, o gu te.” ¹⁰ Bq Burus hyente ka hyangan-to à, da-o gaan, te nomū m-senge te pest ha-mo o-Makidoniya. Te un nom kaane, remen te nepste unze Shir agu te, remen te ko'ottē **Ma-to m-Rerem**.

Ridiya shereg be-ur Wan-Koyan

¹¹ Te argu m-ine n-me un hat-o m-hq o-Toruwās te inurū se o-Samutarkiya.* Gas o-ish, komo se o-Niyaporis. ¹² Bq un kane komo te argu m-arag ha-mo o-Piripi o rō un kus-o un gwomo-to o-**Roma** à, komo o rō caari-o o-bq un raag-o o-Makidoniya. Te nomū kane ut-hq.

¹³ **Hq-de ur-Wuwe**, te ruurū un ish-o o-bq, te nekurū n-riib o-roog be-de te ro hwooge te zee be-de un nom us-kon rō kon remen **Yahuda**-ne à. Te she'eturū te nomurū ne'a-ne ut-ma ye morge un ka be-de à. ¹⁴ Wū ken ne'a-wū ro kon jin-de un wū Ridiya, “Wan-seps un Shir,”† wū ro te m-hoge. Wū ko-yan-bq-o o-Tiyatira wū, wū ro m-baab un gund-ut jaas-to to un hwor. Wan-Koyan tikshē hur-de un wū, har wū estē ur-hi wū raks rii-yo Burus rworē à. ¹⁵ Bq a yo'ostū wū m-hq un hun-ne ye un hur-o un wū ne à, wū konurū te. Wū zeerū, “Urege nō dek me wan-sher o-nip be-ur Wan-Koyan to, haan nō un hur-o re, nō she'et.” Wū kokorsurū te, te argu m-dek un ma-to un wū.

A ka'ag Burus ne un Siras

¹⁶ De ken hq-de, te m-neke be-de un nom us-kon, te go'onurū un wū ken wan-ne'a-wū ne ko-guw, ko-ya-o-gwot-wū ro un wa-ut-kot ne. Yan ka ko-guw-wū komo ye ro un kum un hwor deen be-de un ka gwot-o wū rotte à. ¹⁷ Wū sengu te m-dore, te Burus ne, wū ro o-zaaz. Wū ma'asurū m-zee, “Ka hun-ne ye guw-ne Shir ye wū rō Wa-ur-Beeb Kap à, ye rō nō un kutē un cōw-yo un gwū!”

¹⁸ Wū sengurū m-nom kaane ut-hq deen. Men-ut naasurū Burus deen, wū wakturū. Wū zeerū wa-ut-kot, “Um zeeg wō n-me un jin-ur Yeso **Kiristi**, wonge un wū ne.” Un gyept-o un yish, wa-ut-kot wonge un wū ne.

‡ **Bqr-qs op qs-taan:38** 15:38 Hyen komo: Seng 13:13. § **Bqr-qs op qs-taan:39** 15:39 o-Sayipurus dak-o o rō n-tete o m-sa à. * **Bqr-qs op qs-cind:11** 16:11 o-Samutarkiya dak-o o rō n-tete o m-sa à. † **Bqr-qs op qs-cind:14** 16:14 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wū, wū un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-kō. Remen a kō wū á, Yahuda-ne dek wū ko-Yahuda á.

¹⁹ Bô yan-wan-ne'a hyente caw-yo ye rotte un kum un hwor kessute ye à, ye shipuru Burus ne un Siras. Ye naku ye har n-me un be-de ut-baab un co-o un yan-piish ut-ma. ²⁰ Bô ye woote ye un co-o un yan-piish ut-ma à, ye zeeru, "Ka **Yahuda**-ne ye suute bo-o na. ²¹ Ye m-yoos un jind-se depe a goks ko a dore á, remen te **Roma**-ne ye."

²² Hun-ne karguru be-de un ye da-o gaan. Yan-piish ut-ma yooguru matuku-ut Burus ne komo ye rwo'uru a bu ye us-rak. ²³ Bô a bu'ute ye deen à, a ka'uru ye be-de un kur-o m-ke'et. A zeeru wa-ur-'er de un ka kur-o wu 'er ye m-sok ne. ²⁴ Wu komo bô wu gokste to ka ma-to à, wu rwo'u ye reeno n-me n-me de o-kur, wu kamturu na-se un ye un caari-to ut-ce.

²⁵ Da-o purge, Burus ne un Siras ro us-kon ye ro us-sep to un bongon-de Shir. Ye ken yan-m-ke'et ye komo ye ro ye m-hoge. ²⁶ Da-o gaan, dak-o nukturu deen, har hwuk-o un ka kuke-o nukte. Da-o gaan ish-se un o kap argu m-tikshe, bô un ye a ka'e à, ka rii-se a ke'etu ye à ussuru. ²⁷ Bô wan-'er-de un ka kur-o zutute be-de m-rew à, wu hyanuru ish-se o-kuke tikshishe, wu mu'usunu magay-o un wu, wu ro un zonge-to wu hoot hi un de un wu, un remen wu hyanag sa o zee ye a ka'e à ye un som. ²⁸ Amba Burus 'yonsu cor m-wons ne. Wu zeeru, "Taase o hogusse hi un du m-hoog á. Ai, myet-m te te ro kon!"

²⁹ Wan-'er-de un ye a ka'e à zeeru unze a hante ut-pitirra. Wu cowuru n-me, wu heeru un co Burus ne un Siras. Wur-o un wu ro us-zap se o-gyer. ³⁰ Ka da-o, wu rwunturu ye n-do. Wu zeeru, "Sek-ye, zre um he m-nom um kumut gwu ne?"

³¹ Ye komo ye zeeru, "Sher un Wan-Koyan Yeso, wo un yakar ru ne, noa kum gwu." ³² Ka da-de, ye ruru wu ma-ut Wan-Koyan, wu, un hun-ne ye ro un hur-o un wu ne kap à. ³³ N-me un ka tet-mo, wu deku ye, wu sosuru ye nat-to un ye. Ba m-jime, a yo'osuru wu m-ho un yan-hur-o un wu ne kap. ³⁴ Ka da-de, wu tuwturu ye un hur-o un wu, wu hantu ye rii-yo m-re. Wu un yan-hur-o un wu ne kap zak-o hoo ru ye remen kap mo un ye ye shereg be-de Shir.

³⁵ Bô ish geste à, yan-piish ut-ma tomnuru yan-tom-ye un ye. Ye rururu ko-wan-ur-'er, "A ho'os ka hun-ne ye." ³⁶ Wan-'er-de un ye a ka'e à wontu Burus ka tom-o, wu zee, "Yan-piish ut-ma tomonte a ho'os no. Remen kaane m-moka, rwun no, no arag keez."

³⁷ Amba Burus zeeru ye, "Ai, be-de un hun-ne ye nomo te us-sorog, ba a m-piishi te ut-ma, ko de nomte te **Roma**-ne ye à. Ye jorbu te komo n-me un kur-o m-ke'et, m-moka komo zvea ruut te wukusse? Ay! Se de ye haan un hi un de un ye, ye ruut te."

³⁸ Yan-toob-ut rim-to nekuru. Ye ruru yan-piish ut-ma to ka ma-to. Yan-piish ut-ma komo hoguru o-gyer bô ye hoge unze Burus ne un Siras **Roma**-ne ye à. ³⁹ Ka da-de, ye haanuru ye konuru Burus ne un Siras ye soks **ba'as-de** un ye. Bô un kaane, ye ruutu ye ye konuru ye yage ka bo-o. ⁴⁰ Bô Burus ne un Siras ruusunte un kur-o m-ke'et à, ye argu m-neke hur-o Ridiya. Bô ye hyenuste yan-dor à, komo ye dooru hur-de un ye jaab-o ut-men, ye arguru.

Bor-us op us-ta'voor

A 'yonste hun-ne ur-hur o-Tasaronika

¹ Burus ne un Siras ye doruru so un bo-to o-Ampiboris o-Aporoniya ne. Ye wooru bo-o o-Tasaronika, be-de ro un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** ne à o un **Yahuda**-ne.

² Bô wu wete à, Burus cowu **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Ho-to ur-Wuwe ut-tet, wu ro ut-ma n-me un gen-mo un Ma-to Shir. ³ Wu ro ye m-kute cas, wu ro ye komo un rure o-nip be-de Ma-to Shir zee **Kiristi** a su ur-koob, komo wya ine ut-marimar. Komo Burus zeeru, "Ka Yeso-wu um ruru no à, wu ro ka **Kiristi**-wu." ⁴ Ye ken hun-ne ye un **Yahuda**-ne komo un **Girik**-ne ne "Yan-seps un Shir"* mosse un caari-ye un ne'a-ne ne ut-moor ne deen, kap ye deku ma-ut Burus ne un Siras, komo ye mossuru ut-hi un ye ne.

⁵ Amba **Yahuda**-ne nomu ur-shoob, ye karagsuru ye ken hun-ne ye o-saa ye be-de a ut-baab à m-o ne. Bô ye kargute kap o un ye à, ye 'yonsuru hur-de un hun-ne ye o-bo. Ye ruuru us-rek n-me un hur-o Jason. Ye ro un hoob-o Burus ne un Siras remen ye hantutu ye be-de un hun-ne. ⁶ Bô ye hyente ye 'wos ye á, ye nakuru Jason un ye ken yan-dor-ye ne, ye wooturu ye har un her-o un yan-piish ut-ma. Ye o-zaaz, ye m-zee, "Ka hun-ne ye, ye ro m-'yons un hur-de un hun-ne ko kene hono o-dak à, ye ka haane har kane. ⁷ Har ma Jason 'ye ye be-de ur-she'et. Myet-mo un ye ne komo ye ro m-jetem un **karamsa**-o

* **Bor-us op us-ta'voor:4** 17:4 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á.

ko-Gwomo **Sisar**. Ye ro m-zee wu ken ko-Gwomo-wu ro kon, unze jin-de un wu Yeso.”
 8 Bq hun-ne ya-o-bq un yan-piish ut-ma ne hogute to ka à, hur-de un ye inuru. 9 Ye ho'os Jason un ye ka ne á, se da-o ye gokse hwor-ye o-beri un kom-to un ye à.

Burus ne un Siras o-Biriya

10 Bq tet-m rewte à, yan-dor shiiru Burus ne un Siras ye neke bq-o o-Biriya. Bq ye wooté reeno à, ye cowuru kuke-q un **Yahuda**-ne o un yoos un Ma-to Shir. 11 To ye ka **Yahuda**-ne ye, ye aragte ye o-Tasaronika us-weer, un remen ye gokste ut-ma kom-ut yoor-ut-yoor. Ye ro un ceke-se un gen-mq un Ma-to Shir ko de ke ho-de, ye hyenet ko rii-yo Burus rwore, ko nip-o à. 12 Remen kaane hun-ne deen be-de un **Yahuda**-ne bopuru o-nip, har un ye ken ne'a-ne ye ne ye un **Girik**-ne gos-ye, gos-ye komo un campo-ne ne ye un **Girik**-ne deen.

13 Amba bq **Yahuda**-ne ye ro o-Tasaronika hogute unze Burus ro un rwor un Ma-to o-Shir o-Biriya à, ye haaru ma ye swowu hun-ne un ye reeno, ye ro un 'yons un hur-de un ye. 14 Da-o gaan, komo yan-dor rworuru Burus wu neke n-riib m-sa. Amba Siras ne un **Timoti** ye esuru kane to kon. 15 Ka yan-dor-ye shie Burus à, ye wootu wu har o-Atina. Bq ye inite m-muun à, Burus tomnu ye be-ur Siras ne un **Timoti** unze ye haan ye hyen wu hor-m-hor, ye argu m-neke.

Burus un bq-o o-Atina

16 Bq Burus rotte un 'er-ur Siras ne un **Timoti** un bq-o o-Atina à, men-to un wu tukuru deen bq wu hyane bq-o shiig un pyo-se m-gir à. 17 Remen kaane wu ro ut-ma n-me un **kuke-q un yoos un Ma-to Shir** un **Yahuda**-ne, un ye ken ye ne “Yan-seps un Shir.”[†] Ko de ke ho-de wu ro ut-ma un ye wu ro m-kum ne be-de ut-baab à. 18 Kaane komo ye ken Abikuri-ne ye un Sitokiya-ne ya-us-nap nomog ut-ma un wu ne. Ye ken ye zeeru, “iYan yo ne ka wa-o-zaaz-wu cone m-zee?” Ye ken ye zeeru, “Yo ro sa o zee unze ka net-wu ro un ko'ot shir-ye un un be-ut hor-to.” Ye un rwor kaane remen Burus ro un rwor un Ma-ut Yeso to m-Rerem, komo m-iné ne be-de ut-marimar. 19 Remen kaane, ye heeturu wu un dor-de o-Arepagus. Buug-de yan-co un ka bq-o zeeru wu, “iKq woa ruru te ka yoos-ur pu-de de o wotte? 20 Remen te wet m-hoge un gon to ka ma-to á. Te conog te nep bq to ro à.” 21 (Myet Atina-ne un hamat-ne ne ye ro ur-she'et o-Atina à, ye jiishte m-con ye hoge rii pu-yo komo ye cep ma-to un yo, arge koyan.)

22 Burus unu eso un her-q un morog-de un ya-us-nap,[‡] wu zeeru, “No hun-ne ye o-Atina, um nak unze no yan-con-to un dor-o shir-ye m-sok ne un ko yo ke riib-yo. 23 Remen da-o um m-pa'e n-me o-bq à, um gwot rem-se no un nome m-guw á, har ma um hyanag un o ken **hana**-o o ur-**seke** m-gen ne n-ton un o a geneg unze, ‘Remen Shir ye a nape á.’ To, ka wu no m-kwukte ba no un nap wu á, ma-to un wu me no m-rwuwunte cas.

24 “Shir ye nome hono o-dak un kap o un rii-yo ro ne n-me un o à, wu wu ro Wan-Koyan wu o-Ton o-dak ne. Wu ro m-she'et un pyo-o net ma'e á. 25 Kaane komo wu ro un hoob-q un gwu be-de un net á. Wu ro un hoob-q un yo ken rii-yo á, remen wu ro un 'ya un kap o un hun-ne hoog, m-shik ne un kap o un rii-yo ye ro ne o-hoob à. 26 Wu wu komo nome kap o ut-dak be-de un net wan-gaan, remen ye she'ette un kap o un hek-o un hono o-dak. Cin un n-ga ne wu essusute o-da, un da-o ye he m-nom m-hoog m-mar ne à, un bq un be-to hun-ne ye un ko o ke dak-o hette m-she'et ne à. 27 Shir un nom kaane remen ye hobt wu, ko a nap á. O-da ye kum wu, ko de nomte wu nom ur-hew un ko wu ke ne be un na á. 28 Ai, ‘Be-de un wu a ro no un nom m-hoog, atte m-nukte, atte komo un m-neke un nom un rii-yo a m-nom ne,’ bq ye ken yan-sep-ut no ye rwore à unze, ‘O-nip, na ma yakar-ye un wu ye.’

29 “To, bq a ro no baag-o Shir o à, ai, udepe a nom us-barag a zee Shir ro m-sha ne untun mq o-zinariya, ko mq o-azorpa, ko mq ur-ta'ar á, de net zwog'e un weer-se un hi un de un wu á. 30 N-ga Shir ro m-was un **ba'as-to** un hun-ne ne á, remen koob-de un nap-o un ye. Amba m-moka, wu zeeq kap o un hun-ne ye un ko kene ye yage **ba'as-to** un ye, ye waktune be-de Shir. 31 Remen wu essusute ur-ho de wu he m-haan wu piishite hun-ne hono o-dak ut-ma to o-nip be-de un wu ken wu, wu wu daage à. Shir rwuntute nip-o un nom-mq un to ka cas be-de un 'yons un ka net-wu ut-marimar.”

32 Bq ye hogute ma-to m-iné ut-marimar à, ye ken ye argu wu nome ur-ar. Amba ye ken ye zeeru, “Te conog te do m-hoge rii-yo o he m-rwor mosse un ka ma-to ne à.”

33 Kane o ka Burus wonge un ye ne. 34 Amba ye ken ye warguru be-ur Burus ye sheru

† **Bor-us op us-ta'voor:17** 17:17 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a kq wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á. ‡ **Bor-us op**

us-ta'voor:22 17:22 ut-Girik: o-Arepagus. § **Bor-us op us-ta'voor:25** 17:24-25 Hyen komo: 1Gwm 8:27; Isha 42:5; Seng 7:48.

un ma-to un wu, n-me un ye har un Diyonisiyus ne, wan-gaan be-de un ka morog-de un ya-us-nap de, un wu ken ne'a-wu ne jin-de un wu Damaris, un ye ken ye ne komo.

Bor-us op us-eer

Burus un bq-o o-Korinti

¹ Bq un tq ka, Burus yagu bq-o o-Atina wu neku bq-o o-Korinti. ² Reeno wu 'wosse wu ken ko-**Yahuda**-wu jin-de un wu Akira, ko-yan-bq-o o-Pantus. Akira un ne'a un wu ne Biskira, ye she'et m-haan ne un bq-o o-Korinti a, ye un rwuun dak-o o-Itariya. Ye un yage o-Itariya remen ko-Gwomo **Sisar** Karadiyos nong o-**karamsa**, wu zee kap o un **Yahuda**-ne ye ru n-me bq-o o-**Roma**. Burus argu m-ha be-de un ye o-Korinti. ³ Hongsuru senge-mq un ye ragaan mq un mq ma Burus ne, ye ro un jor-o ut-depi, wu she'etu be-ur gaan un ye ne. Ye senguru senge-mq un ye be-ur gaan. ⁴ Ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de komo, Burus ma'asuru ut-ma un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** wu ro m-senge wu nakanté **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne a.

⁵ Da-o Siras ne un **Timoti** woone rwuun mq o-Makidoniya a, Burus ya'u kap o un da-o un wu un ko'ot un Ma-to Shir. Wu ro **Yahuda**-ne m-rure o-nip unze, Yeso wu ro **Kiristi**. ⁶ Amba ye esuru wu un sunge-mq ut-ma ye ma'asu wu ut-reeb. Remen kaane, wu kukuru matuku-to un wu, wu zeeru ye, "Ra-o no ro un hi-ut no! Me mett **ur-ba'as** a. Shi-mo un caane be-de un ye ro **Yahuda**-ne a um he'e."

⁷ Wu argu m-iné un ka be-de, wu nekuru un hur-o un wu ken net-wu jin-de un wu Titus Justus, wu ro "Wan-seps un Shir."* Hur-o un wu komo o ro m-yow yow ne deen un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** ne. ⁸ Kiribus, wu ro wan-co-o un ka morog-de a, sheruru be-ur Wan-Koyan, wu un hun-ne ye un hur-o un wu ne kap. Ye ken Korinti-ne ye komo deen ye hoge ma-ut Burus a, ye sheruru un to, a yo'osu ye m-ho.

⁹ De ken ho-de m-tet, Wan-Koyan kutu Burus ut-hyangan. Wu zeeru wu, "Wo hoge o-gyer a, senge m-rure un hun-ne ma-ut re. Wo she'et temb a, ¹⁰ remen me be-ur gaan un wo ne. Yatt-wu he wo m-ru'e ut-kom wu nomotu wo yo ken rii-yo a, remen me un hun-ne ne deen un ka bq-o." ¹¹ Burus she'eturu un ka be-de har hak-o gaan un reng-us cind. Wu ro ye m-yoose un Ma-to Shir.

¹² Amba da-o Gariyo ro ko-Gwamna un dak-o o-Akaya a, **Yahuda**-ne gamu ut-hi ye katu Burus, ye heetu wu be-de yan-piish ut-ma. ¹³ Ye zeeru, "Wu ka net-wu wu ro m-senge wu ru'ut hun-ne guw-mo Shir unte un cow-yo **karamsa**-o te wene a."

¹⁴ Bq Burus rotte un ma-to un cept ut-ma a, Gariyo zeeru **Yahuda**-ne, "A ro zeege ma de ken **ba'as-de** wu nome, ko caari-de **ur-ba'as**, um roa hoge ma-ut no. ¹⁵ Amba nomog un ya unze ma-to sunu no un hon-de un to be-de ut-gom, ut-jin ne, komo un **karamsa**-o no ne, ai se no hongse hi un no. Me kam, me nom sakt-o un piishite wu ut-ma un gon se ka rem-se a." ¹⁶ Wu yanu ye n-me un kuke-o m-piish ut-ma. ¹⁷ Kap o un ye, ye shipuru Sostanus wu ro co be-de un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** a. Ye nomu wu us-sorog un her-o un kuke-o m-piish ut-ma. Amba Gariyo ko m-was wu was a.

Burus waragte o-Antakiya (o o-Siriya)

¹⁸ Burus doqburu ut-ho hiin un bq-o o-Korinti. Ka da-o, wu zeeru yan-dor se de ken ho-de. Biskira ne, un Akira shiiru Burus. Ye conog m-dek hat-o m-ho ha-mo un dak-o o-Siriya. Remen kaane, ye nekuru bq-o o-Kakiriya remen ye cowut o-hat. Amba rii-yo ye inute o-Kakiriya, Burus oroste hi-de un wu remen wu sworog o-nu. Ye daaru hat-o m-ho.[†] ¹⁹ Bq ye wooté o-Apisu a, reeno Burus ho'ose Biskira ne un Akira. Wu ne, wu cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu nomot ut-ma un **Yahuda**-ne. ²⁰ Ye konuru wu, wu do m-dqobe ut-ho be-de un ye, amba wu dek ma-to un ye a. ²¹ Amba bq wu inu ye m-yage a, wu zeeru, "Man muusune be un no urege Shir zeege." Ka da-de, wu inuru o-Apisu un hat-o m-ho.

²² Bq wu kergunte bq-o o-Kaseriya a, wu nekuru wu gassuru hun-ne yan-dor. Ka da-o wu arguru sq o-Antakiya.

²³ Bq wu she'ete hiin o-Antakiya a, wu inuru wu pa'uru dak-o o-Garatiya un dak-o o-Pirijiya ne. Wu ro m-dore bq-ut ut-bo, wu ro m-do'e un kap o un **yan-neke-m Yeso** m-wons.

Aporos ko'ote Ma-to Shir o-Apisu

²⁴ A kané wu ken ko-**Yahuda**-wu haanuru o-Apisu, jin-de un wu Aporos. Wu ko-yan-bq-o o-Arezkandiriya. Wu wan-nap ut-ma, wu nepste gen-mo un Ma-to Shir m-sok ne.

* **Bor-us op us-eer:7** 18:7 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne a, amba ba ur-ko. Remen a ko wu a, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda a. [†] **Bor-us op us-eer:18** 18:18 Hyen komo: Qog 6:18.

²⁵ A yoosute wu n-me un cow-yo un Wan-Koyan. Wu reeg ur-ho be-de un nome un ye ken ye ut-ma, komo wu ro m-yoos o-nip be-de un ma-ut Yeso. Amba myet un kaane ne, wu nap war war ma-ut Yeso a, remen myet wu nepste ma-to yo'os un hun-ne m-ho, wu nape be-de un nu-o **Yohana** Wa-m-Yo'os cot. ²⁶ Wu taknu m-ko'ot ba o-gyer, un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Bo Biskira ne un Akira hogute wu a, ye naku wu n-riib. Ye jamsu wu m-rure Cow-yo Shir m-sok ne, m-sok ne.

²⁷ Bo Aporoş cunte wu pes ha-mo un dak-o o-Akaya a, **yan-dor Yeso** dooru wu jaab-o ut-men. Ye genuru **yan-neke-m Yeso** o-Akaya o-takurda remen ye gokstu wu kom-ut yoor-ut-yoor. Bo wu wootu reeno a, wu ro un do ye un yan-m-sheer jaab-o ut-men. Ye ma'asuru m-nap yar-mo Shir remen wu ro kon kane. ²⁸ Aporoş ro ye m-rure o-nip n-me un Ma-to Shir unze Yeso ro **Kiristi**. Wu rurute ye ut-ma m-wons ne komo wu kapste **Yahuda**-ne deen un yish-de un hun-ne.

Bor-us op us-jero

Ha-m Burus un bo-o o-Apisu atette-o

¹ Da-o Aporoş ro'e o-Korinti a, Burus pa'uru n-me un ka dak-o. Ur-kom wu woogu bo-o o-Apisu, be-de wu 'wosse **yan-neke-m Yeso** deen a. ² Wu zeeru ye, "¿No goksusute **Kukt-o Shir** da-o no shere un ma-to o-nip?"

Ye zeeru wu, "Ay, yatt-wu rurute ma-to un **Kukt-o Shir** a."

³ Wu zeeru, "¿Yan gon yo'os-de m-ho de ne a yo'osu no?"

Ye shasuru "Gon de ma **Yohana**."

⁴ Burus zeeru, "**Yohana** un yo'os hun-ne m-ho remen ye yagute nom **ur-ba'as** ye waktune be-de Shir. **Yohana** un hi un de un wu rurute hun-ne ye sher un Yeso, wu **Yohana** zee 'Wu rogn' a."* ⁵ Bo m-hoge kaane, a argu ye m-yo'os m-ho n-me un jin-ur Wan-Koyan Yeso. ⁶ Ka da-de, Burus sake kom-to un wu un ye, **Kukt-o Shir** ciriru un ye. Ye tepruru un rem-ut hor-to, ye ro m-rwor komo ma-to **Kukt-o Shir** kutu ye, ye rur a. ⁷ Kap mo un ye untun nen op un yoor-ye [12].

Burus ko'otte un bo-o o-Apisu

⁸ Burus cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu ro m-ko'ote un Ma-to Shir un beeb-de ur-hur har reng-us tet. Komo wu ro ye m-nakan us-weer be-de un ma-to un **Gwomo-to Shir**. ⁹ Amba ye ken ye essu cikt-de ur-hur, ye yage m-sheer o-nip. Har ye nomuru yan-dore un ka Cow-yo Shir yo hun-to o-saa n-me un hun-ne. Remen kaane Burus wongu un ye ne. Wu arguru un **yan-neke-m Yeso** ne, wu ro ur-yoos ko de ke ho-de un be-de ur-yoos de o-Tiranus. ¹⁰ Kaane wu senge m-nom har hak-us yoor, har kap o un ya-ur-she'et un dak-o o-Asiya hoguru ma-ut Wan-Koyan, **Yahuda**-ne un kap ye ro **Yahuda**-ne ne a.

Yakar Siba

¹¹ Un kom-ut Burus komo Shir nomuru se ken rem-se ut-hyat se, us-caari se a wete m-hyan a. ¹² Har ma ko magund-de un soks un susamb-mo un wu, ko matuku-de un wur-o un wu ci'e wur-o un ya-us-gom ka gom-o taaru, komo a wongsu ye un **ya-ut-kot** ne.

¹³ Ye ken **Yahuda**-ne ye ya-m-pa'ag ut-tuw bo-ut-bo m-ruut un **ya-ut-kot** ye nomu m-senge un jin-ur Wan-Koyan Yeso be-de un ye ro un **ya-ut-kot** ne a. Ye ro m-zee, "Um ruutu no un jin-ur Yeso wu Burus ro m-ko'ot un wu a." ¹⁴ Yakar Siba ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu un **Yahuda**-ne nen ta'oor, kap mo un ye, ye ro m-nom kaane.

¹⁵ De ken ho-de, wa-ut-kot shasu ye, wu zee, "Yeso de um nepstu wu, komo um neps Burus, to, no komo ¿wan ne ye ne?"

¹⁶ Ka wan-**ya-ut-kot**-wu nossuru, wu mo'uru ye. Wu reeru 'wons-mo un ye kap, har ye ruuru ka hur-o us-rek ut-kor, kap o un wur-to un ye hoog-mo.

¹⁷ Bo kap o un ye ro ur-she'et o-Apisu a, **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne a, hogute ma-to un ka rii-yo kore a. Gyer-o hooru ye, ye sekemsuru jin-ur Wan-Koyan Yeso. ¹⁸ Ut-moor ne be-de un ka ye shere o-nip a, ye haanuru ye ro m-rwor un senge-mo un ye mo un men-ut jaas-to cas. ¹⁹ Hun-ne deen komo, yan-gute un hun-ne o-gwot, ye morogsuru takurda-to un ye to mor, ye tuksuru to hun-ne gut ye kap. Bo ye nomte ceker-se un ka hwor-ye un ka takurda-to a, ye wooste hwor-ye ko-ya-ur-guwus he m-kum un senge-mo ut-ho dugu-us kwooz-ut yoor un op a [50,000]. ²⁰ Un kaane ma-ut Wan-Koyan rige hono o-dak kap komo to ci'uru hun-ne m-sok ne.

* **Bor-us op us-jero:4** 19:4 Hyen komo: Mati 3:11; Mark 1:4,7,8; Ruka 3:4,16; Yoha 1:26-27.

²¹ Bø un nqm-mo un se ka rem-se, Burus zongsuru hur-de un wu unze wya he o-Urusharima, amba se wu dorute so un dak-to o-Makidoniya o-Akaya ne. Wu zeeru, "Komo me heese reeno, man gagte hi un de m-ha um hyante bo-o o-Roma." ²² Wu tomuru yan-gwu-o un wu nen yoor, ye ro, **Timoti** ne un Erastus, ha-mo o-Makidoniya, wu ne wu doqburu ya o-da un dak-o o-Asiya.

'Yons un hur-de un hun-ne o-Apisu

²³ Un ka da-o, a nomog rii-yo 'yonse hun-ne ur-hur deen a, remen un Cow-o un Wan-Koyan. ²⁴ Ka ma-to un cir be-de un wu ken ko-ya-o-pyap-wu jin-de un wu Dumituriyas. Wu ro un zwø dak-o azopa a, wu ro m-zwø un sha-mo un pyo-o un toog-o Artemis. Wu un yan-senge-mo o-pyap ne ro un kum un hwor deen.

²⁵ Wu karagsuru ye kap yan-nqm un gon ka senge-mo. Wu zeeru, "No hun-ne, no nepste un ka senge-mo ne attē no m-kum un hwor. ²⁶ Komo no hyanag no hogusse, ba kañe o-Apisu cot a, se um zee kap dak-o o-Asiya ma. Ka Burus-wu ro hun-ne m-nakbe ut-moor ne deen. Wu waksute hur-de un ye, wu ro m-zee ka shir-o a nome ut-kom a, ba shir o a. ²⁷ Ma-ut a nom m-yo. A naas jin-de un senge-m na, komo har un pyo-o un caari-wu un shir Artemis. A mus o hwaai, har komo a wongse ka shir-o un con-de un o ne. Wu myet dak-o o-Asiya har un hno o-dak ne ro wu m-kwukte a."

²⁸ Bø ye hogute kaane a, ye swooru us-ryaab deen, ye 'yonsu us-cor da-o gaan ye ro m-zee, "Artemis ko-caari-wu, shir-wu un Apisu-ne!" ²⁹ Ba un naas o-da, bo-o argu m-rukre. Hun-ne nupuru us-rek ha-mo un ka be-de attē m-morge a. Ye ro m-huk un Gayas ne un Aristarkus, hun-ne ye o-Makidoniya, ye ro nay-ne un yan-hew-ur Burus ne a. ³⁰ Burus conu m-cow un ka morog-de, amba **yan-dor Yeso** wenu wu. ³¹ Ye ken caari-ne ye un sek-ye un gwomo-ne ye un dak-o o-Asiya, ye ro ur-nay un wu ne a. Ye ma ye tomturu wu ut-ma, ye konuru wu taase wu cuw be-de un ka morog-de a.

³² Ka morog-de un hun-ne de ro zo'ogse, remen ye nap ma rii-yo rwo'e ye morogute a. Ye ken ye ro un 'yons us-cor ye ro m-rwor un yo ken rii-yo, ye ken komo ye ro m-rwor un yo ken rii-yo un hon. ³³ Ye ken **Yahuda**-ne ye tudburu wu ken wu un co, jin-de un wu Arekanda. Wu senguru ut-ma un jaksu un kom-o wu, remen hun-ne rest temb, wu nomute ye ut-ma. Wu conog wu rurutu ye unze **Yahuda**-ne ye hante 'yons ur-hi a. ³⁴ Amba bo ye nepte unze ko-**Yahuda**-wu a, ye 'yonsu us-cor. Da-o gaan ye ro m-zee, "Gos-ut kumute be-ur Artemis un Apisu-ne!" Ye nomog kaane har awa us-yoor.

³⁵ Amba ko-ya-m-gen-wu un ka bo-o rwo'u ye m-reş ceen. Wu zeeru, "No hun-ne ye o-Apisu! Ai, ko wu ke nepste unze bo-o o-Apisu o ro m-was un pyo-o Artemis ne wa-ut-gos, komo un ka ta'ar-de ne de he'ene es-mo n-Ton a. ³⁶ M-moka yatt-wu he m-she un to ka a, remen kaane ess no ur-hi be-ur gaan, no nom rem-se o-saa a. ³⁷ No hantute ka hun-ne ye kaane. Ye hiw ur-hyow un kuke-o un shir na a, komo ye yo'og Artemis a. ³⁸ Amba, urege Dumituriyas un yan-senge-mo un wu ne ye ro un o ken ryegen-o ne mosse un wu ken wu ne, ai, kuke-to un piish ut-ma to ka, ye hoks heet ur-gyekt. ³⁹ Amba urege yo ken rii-yo ro kon un hon, yo no cone m-hante a, ai a argu m-hongse un yo be-de un piish ut-ma. ⁴⁰ Remen ka morog-de ro depete a. Ye ken gwomo-ne piishite na ut-ma remen ka gun-de. Komo a hoks m-shas yan-piishē ut-ma a."

⁴¹ Bø wu rurte kaane a, wu yaguru kowan wu neke hur-o un wu.

Bor ur-kwooz

*Burus waragte dak-to
o-Makidoniya o-Girik ne*

¹ Bø ka ween-to hebussute a, Burus agnu **yan-dor Yeso**, wu dooru ye jaab-o ut-men. Wu zeeru ye se ho-ur hor-de, wu arguru dak-o o-Makidoniya. ² Bø wu pa'agsute ka raag-o a, wu sengu do ye un yan-dor jaab-o ut-men un bo-to wu dorē a. Ka da-de, wu argu m-wø dak-o o-Girik. ³ Wu nomu reng-us tet kañe. Wu ro ut-zonge wu deet hat-o m-hø wu waragte dak-o o-Siriya. Ka da-de, wu nape unze **Yahuda**-ne rewesute wu rew-ur yo-de. Remen kaane, wu gwotururu wu zee warag-mo un bu-yo o-Makidoniya a jiish wu. ⁴ Hun-ne deen ro m-neke un wu ne. Ye ro Supata (wa Pirus ko-ya-o-Biriya), mosse un Aristarkus ne un Secundus ne (hun-ne ye o-Tasaronika), un Gayas ne (ko-ya-o-Darbe), un **Timoti** ne, har ma un Tikokos ne un Taropimus ne (hun-ne ye o-Asiya), ye shiiru wu. ⁵ Ye be'este te m-arag. Ye wasuru te o-Toruwas. ⁶ Bø un kom-mo un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**, te komo te inuru o-Piripi un hat-o m-hø. Bø un rew-mo un ho-ut taan, te 'wossu ye o-Toruwas. O-Toruwas te nomu ho-ut ta'oor.

Gas-ur Burus de ur-buste o-Toruwas

⁷ Ʋn hɔ-de ɔr-takan de Ʋn hɔ-ut ta'voor, te mɔrgurɔ remen te reet Rii-yo m-Rɛ yo m-Pas yo Ʋn Wan-Koyan. Burus nomo ye Ʋt-ma. Wɔ sɛngu ye Ʋt-ma har da o purge, remen wɔ ro Ʋn zɔnge-tɔ m-arag gas-o ish. ⁸ Pitirra-ut ro kon komo deen Ʋn kuke-o n-ton o Ʋt-dokor o te mɔrgutɛ à. ⁹ Wɔ ken wan-campo-wɔ jin-de Ʋn wɔ Yutikus wɔ ro tara n-te Ʋr-hek. Rew-m reerɔ wɔ deen remen Burus ro Ʋn kɔ'ot-o Ʋn wɔ nomog m-sɛbe. Har rew-m kwɔsurɔ Yutikus, wɔ argu m-he'en es-mo Ʋn reeno n-ton, cin Ʋn da-m atette-mo. Komo a kɛpsurɔ wɔ merse. ¹⁰ Amba Burus kergundurɔ n-dak, wɔ kakturɔ, wɔ kyɔsunurɔ wɔ Ʋn kom-tɔ Ʋn wɔ. Wɔ zɛerɔ, "Nɔ ryegen á, ai, wɔ rɔ Ʋn hoog nɛ." ¹¹ Burus argu m-warag n-ton. Ka da-de, kap mo Ʋn ye wargurɔ Ʋn kuke-o n-ton. Ye reerɔ Rii-yo m-Rɛ yo m-Pas yo Ʋn Wan-Koyan. Wɔ reerɔ co Ʋn nom Ʋt-ma har ish gasurɔ. Ka da-de nɛ, wɔ argurɔ. ¹² Ye wargurɔ Ʋn ka wan-campo-wɔ nɛ o-hur Ʋn hoog nɛ, ye nomurɔ o-zak deen.

¹³ Burus argu ha-mo Ʋn bo-o o-Asus Ʋs-na, be-de wɔ zɔnge te go'one Ʋn wɔ nɛ à, te nekurɔ Ʋn hat-o m-ho. ¹⁴ Bo wɔ 'wɔstɔ te o-Asus à, te deku wɔ o-hat te woɔrɔ bo-o o-Mitirin. ¹⁵ Bo Ʋn kanɛ komo te sɛngu Ʋr-hew n-mɛ Ʋn hat-o m-ho. Gas-o ish komo te woɔrɔ n-riib o o-Kiyos.* Gas-o ish komo te woɔrɔ o-Samɔs.† Gas-o ish komo se o-Miritus. ¹⁶ Ko n-ga Burus ru'ustɛ Ʋr-hi wɔa kergunɛ o-Apistu á, Ʋntaase wɔ naas o-da o-Asiya. Wɔ ro m-hɔr, Ʋrege a nome wɔ woot o-Urucharima rii-yo Ʋn hɔ-de Ʋn **Biki-o o-Pentekos** woqnte.

*Burus go'onutɛ Ʋn sek-ye nɛ
yan-dor Yeso ye Ʋn bo-o o-Apistu*

¹⁷ Amba bo te woote o-Miritus à, Burus tomurɔ ha-mo o-Apistu a ɛgnu wɔ sek-ye ye Ʋn hun-nɛ yan-dor. Ye haan ye go'onutɛ Ʋn wɔ nɛ. ¹⁸ Bo ye woqnte be-de Ʋn wɔ à, wɔ zɛerɔ ye, "Nɔ Ʋn hi Ʋn nɔ nɔ nepstɛ mɛ cin hɔ-de Ʋm rwo'e na-Ʋs re Ʋn dak-o o-Asiya à har ca. ¹⁹ Mɛ m-nom Ʋn senge-m Wan-Koyan Ʋn gwugwer-mo Ʋr-hi deen har m-yish nɛ. Ʋm mɔ'og Ʋr-hur be-de Ʋn meger-tɔ haanu mɛ à be-de Ʋn rew-ɔr yo-de de **Yahuda**-nɛ swo mɛ m-nome à. ²⁰ Mɛ wuku nɔ o-nip á, kɔ be-de yish-de Ʋn hun-nɛ, komo Ʋn yoos Ʋn de Ʋn hur-ut nɔ. ²¹ Ʋm nak **Yahuda**-nɛ Ʋn ye rɔ **Yahuda**-nɛ á Ʋt-tɔ kap ma-tɔ m-waktɔnɛ be-de Shir, komo Ʋn ye m-sher o-nip be-Ʋr Wan-Koyan na Yeso.

²² "M-moƙa **Kukt-o Shir** garamsutɛ mɛ, Ʋm he o-Urucharima. Man he ba Ʋn nap Ʋn yo he mɛ Ʋm kɔr kanɛ à. ²³ Se de **Kukt-o Shir** rɔ mɛ m-rwuntɛ Ʋt-ma cas Ʋn kɔ o ke bo-o Ʋnze m-ke'et, Ʋn swo Ʋr-kɔob nɛ rɔ mɛ Ʋr-'er. ²⁴ Amba mɛ dek hoog-m re Ʋntɔn yo ken rii-yo á, Ʋrege de man hokosɔse kom Ʋn senge-mo Wan-Koyan Yeso yasɔ mɛ à, Ʋm rur **Ma-to m-Rerem** tɔ Ʋn yar-mo Shir.‡

²⁵ "To, m-moƙa Ʋm nepstɛ myet-m nɔ noa do mɛ m-hyan á, nɔ ye Ʋm pa'e hur-ut nɔ mɛ nɔ m-rurɛ **Ma-to m-Rerem** tɔ Ʋn **Gwomo-to Shir** à. ²⁶ Remen kaanɛ mɛ nɔ caanɛ m-rurɛ cas cas, Ʋrege net hogutɛ kɔ'ot-o Ʋn ma-ut re wɔ mere ba wɔ Ʋn sher be-Ʋr Yeso hɔ-m re rɔ kon á. ²⁷ Remen Ʋm russtɔ nɔ kap o Ʋn yo Shir cone à. ²⁸ Gwot nɔ hi Ʋn nɔ, komo kap o Ʋn hun-nɛ ye **Kukt-o Shir** rwo'u nɔ m-gwot à. Ye rɔ Ʋntɔn kur-o Ʋn ca. Komo nɔ he yan-gut-de Ʋn hun-nɛ yan-dor ye Shir kumne hi Ʋn de Ʋn wɔ Ʋn hyó-m Wà Ʋn wɔ à.

²⁹ "Ʋm nepstɛ mɛ aragse, ye ken yan-yoos-de Ʋt-bo ye, yea cowon be Ʋn nɔ. Ye rɔ Ʋntɔn yege-dur, ye cone m-ho kur-o Ʋn ca à. ³⁰ Har ma Ʋn be-Ʋr nɔ, ye ken yea indɔne ye cep ma-tɔ Ʋt-bo, remen ye nakantɛ **yan-neke-m Yeso** Ʋn her-o Ʋn ye. ³¹ Remen kaanɛ, nɔ she'et zongse. Baks nɔ ha, mɛ yagu nɔ m-nak Ʋt-tɔ kap-m nɔ á, m-tet m-how nɛ, har m-yish. Ʋm nomog kaanɛ hak-Ʋs tet.

³² "M-moƙa komo Ʋm bopstɔ nɛ be-de Shir yage ma-tɔ Ʋn yar-mo Ʋn wɔ eret nɔ. To he nɔ m-'yons, komo to 'ye nɔ o-cim be-Ʋr gaan Ʋn yan-ba-m-kukop nɛ. ³³ Mɛ nom gwop-de Ʋn hwɔr kɔ matuku-tɔ Ʋn hun-nɛ á. ³⁴ Nɔ Ʋn hi Ʋn nɔ nɔ nepstɛ Ʋm nomog m-senge Ʋn kom-Ʋt re remen Ʋm nomotɛ hi Ʋn de rii-yo Ʋm cone à Ʋn yo ye rɔ be-Ʋr gaan Ʋn mɛ nɛ nɛ cone nɛ à. ³⁵ Myet rem-se Ʋm nome à, Ʋm kututɔ nɔ Ʋnze Ʋn gon ká senge-mo a he nɔ gu Ʋn yan-ba-m-'wons. Nɔ komo m-baks Ʋn ma-ut Wan-Koyan Yeso, to wɔ zee, 'Shir a ya'as Ʋr-ho be-de Ʋn wan-ya'as m-yar, jiishɛ wan-goks m-yar.' "

³⁶ Bo Burus komte m-rwor kaanɛ à, wɔ argu m-kwukt, wɔ nomurɔ Ʋs-kon mosse Ʋn ye nɛ kap. ³⁷ Ye argu wusse Ʋs-kan kap mo Ʋn ye, ye masɔ wɔ m-hamat. ³⁸ Ye ro Ʋn tuk-mo Ʋt-men remen ka ma-tɔ wɔ zette Ʋnze yea do wɔ m-hyan á. Bo Ʋn kanɛ ye shiiru wɔ har be-de o-hat.

* **Bɔr ɔr-kwoqz:15** 20:15 o-Kiyos dak-o o rɔ n-tete o m-sa à. † **Bɔr ɔr-kwoqz:15** 20:15 o-Samɔs dak-o o rɔ n-tete o m-sa à. ‡ **Bɔr ɔr-kwoqz:24** 20:24 Hyen komo: 2Tim 4:7.

Bqr ur-kwooz o-gaan

Hew-ur Burus ha-mq o-Urusharima

¹ Bq te yagutu ye à, te daaru hat-o m-ho te arguru se o-Kos.* Gas-o ish komo te arguru se o-Rodus,† bq un kané komo se bo-o o-Patara. ² Bq te kumte hat-o rō m-ha dak-o o-Pinikiya à, te daaru te arguru. ³ Bq te cirte hyanbe o-Sayipurus‡ à, te muutu o kwanta un te. Te sengu ur-hew dak-o o-Siriya, te wooru bo-o o-Taya, remen ka be-de hat-o he m-kergunte un saw-to un o. ⁴ Bq te kergunte o-hat à, te 'wossuru **yan-neke-m Yeso** káne. Te she'eturu kané ho-ut ta'oor. **Kukt-o Shir** rurute ka **yan-neke-m Yeso** ye unze Burus a su ur-kqob n-me o-Urusharima. Remen kaané, ye nakuru Burus ut-to taase wu neké káne. ⁵ Da-o te warge be-de un hat-o m-ho à, un kom-de un ho-ut ta'oor, morog-de un hun-ne kap ne'a-ne un yakar-ye un ye ne shiiru te har jim-de o-bo. Ka da-o te kwukturu n-riib m-ho, te nomuru us-qn. ⁶ Te zeeru or te ne, se ho-ur hor-de. Ka da-o, te daaru o-hat, ye komo ye ji'uru o-hur.

⁷ Bq un rwuun-m te un bo-o o-Taya, te es ko kene á, se bo-o o-Putoremayas. Kané, te gasse or te ne, komo te rewu ho-ur gaan be-de un ye. ⁸ Gas-o ish, te inuru te haaru bo-o o-Kaseriya. Te cowuru hur-o Pirip ko-ya-m-Rwor un **Ma-to m-Rerem**. Wu wan-gaan-wu be-de un ka nen ta'oor-ye a daage remen ye wongte rii-yo m-re be-de un senge-mq un hun-ne yan-dor o-Urusharima. Te comsuru be-de un wu. ⁹ Wu ro un yakar-ne nass yan-ne'a-ne, ye a jiite ut-ge á. Ye **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye.

¹⁰ To, bq te rewete ut-ho kané à, wu ken ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** wu jin-de un wu Agabus. Wu haanuru rwuun-mq un dak-o o-Judiya.* ¹¹ Da-o Agabus haane ur-hamat be un te à, wu dekurü rapu un byon-yo ma Burus. Agabus gagu to ma un wu kom-to un na-se un wu ne. Ka da-de wu zeeru, "Rii-yo **Kukt-o Shir** zee à yo ka, 'Kaane **Yahuda**-ne ye o-Urusharima he m-ka un wan ka hap-yo, komo ye bopsu wu un kom-to un ye ro **Yahuda**-ne á.' "

¹² Bq te hogute yo ka à, te un hun-ne ye un ka be-de ne, te konuru Burus taase wu he o-Urusharima á. ¹³ Burus shasuru, "¿Ya notte m-nqm kaane? ¿Ya rwo'e no us-won nottu me un naas ur-hur? Ai, zongse um ro yanze ma a ke'et me cot á, har ma a hoot me o-Urusharima remen jin-ur Wan-Koyan Yeso."

¹⁴ Bq te nepte tea hoks wu á, te ho'osuru komo te zeeru, "Yage Wan-Koyan wu nomot bq wu cone à."

¹⁵ Ya o-da hiin, te zonguru bo m-wq, te nekuru o-Urusharima. ¹⁶ Ye ken **yan-neke-m Yeso** ye, ya-o-Kaseriya, ye shiiru te. Ye wootu te hur-o Munason. Munason ko-ya-o-Sayipurus-wu, wan-gaan-wu be-de un **yan-neke-m Yeso** ur-takan.

Burus woqnte o-Urusharima

¹⁷ Bq te woqnte o-Urusharima à, or te ne goksu te o-zak o-zak. ¹⁸ Bq ish geste à, Burus un te ne haaru be-ur **Yakubu**. Sek-ye ye un hun-ne yan-dor ro kané kap. ¹⁹ Bq ye gassunsute à, Burus ruru ye cas cas rem-se Shir noqe n-me un ye ro **Yahuda**-ne á be-de un senge-mq Burus noqe à.

²⁰ Bq ye hogute kaane à, ye nomuru Shir ur-bongon. Ye zeeru Burus, "To, wq or te, o hyenuste dugu-se un hun-ne n-me un **Yahuda**-ne ye shereste o-nip, myet-mq un ye ne komo ya-m-senge-ye be-de un dor-o **karamsa-o Mosa**. ²¹ A rüssutu **Yahuda**-ne kané yan-dor unze wq m-yoose un kap **Yahuda**-ne, ye ro n-me un ye ro **Yahuda**-ne á unze ye jore **karamsa-o Mosa**. Unze wq **Yahuda**-ne m-yoose taase ko yakar-ye un ye ur-ko, ko komo ye dore ges-o un jind-se un **Yahuda**-ne. ²² To, ¿re te he m-noqe? O nak ko re noqe yea hoguse ma-to un haan-m ru. ²³ Remen kaane, se o nom rii-yo te he wq m-rure à. Te un hun-ne nass ne kané ye esse ut-ma à, komo ye ro zongse ye orot hi-to un ye. ²⁴ Dek ye nq neke un **Pyo-o Shir**, nqm nq ka rem-se un ye ne, nqa warag ba m-kukop remen no bumut Shir, komo o topo ye hwor remen a orot ye. Un kané ko wu ke a nep unze kap ma-to a ruru ye mossé un wu ne á bo-to, a hyen a zee wq un dore **karamsa-o Yahuda**-ne.† ²⁵ Amba ma-to un ye ro **Yahuda**-ne á ye shere o-nip à, te regussute te tomoste o-takurda. Te kupsu ye ut-ma unze, taase ye ti rii-yo a pené pyo-o m-gir à, taase ye ti m-hyó, taase ye ti ap-mq un gut-de a miggre us-cor à, taase ye nom o-ás."‡

* **Bqr ur-kwooz o-gaan:1** 21:1 o-Kqs dak-o q rō n-tete q m-sa à. † **Bqr ur-kwooz o-gaan:1** 21:1 o-Rodus dak-o q rō n-tete q m-sa à. ‡ **Bqr ur-kwooz o-gaan:3** 21:3 o-Sayipurus dak-o q rō n-tete q m-sa à. § **Bqr ur-kwooz o-gaan:8** 21:8 Hyen komo: Seng 6:5; 8:5. * **Bqr ur-kwooz o-gaan:10** 21:10 Hyen komo: Seng 11:28. † **Bqr ur-kwooz o-gaan:24** 21:23-24 Hyen komo: Qog 6:13-21. ‡ **Bqr ur-kwooz o-gaan:25** 21:25 Hyen komo: Seng 15:29.

²⁶ Burus hoguru kón-se un ye. Bq ish gesté à, Burus un ka campo-ne nass-ye ne sapturu hi un de un ye bq **karamsa**-o **Mosa** zee à. Ka da-de ne, wu cowuru un **Pyo-o Shir** remen wu rurut hq-de un swor o-nu o un ye he m-ta à. Hq-de a he **seke ur-seke** remen kq wu ke be-de un ye kap à.

A shik Burus n-me un Pyo-o Shir

²⁷ Bq ka hq-ut ta'voor-to nomte ma-to m-woon à, ye ken **Yahuda**-ne ye ya-o-Asiya hyanuru Burus un **Pyo-o Shir**. Ye swowuru morog-de un hun-ne. Ye shipuru wu. ²⁸ Ye ro us-kan o-zaaz ne, ye ma'asu m-zee, "No hun-ne ye o-**Isra!** Haan nq gwu! Ka net-wu wu ka wu ro m-dorog kq kene wu ro un reeb-to un hun-ne kap à, un **karamsa**-ut na ne, komo un pyap un **Pyo-o Shir** na. Har ma wu hantute ye ro **Yahuda**-ne á n-me un **Pyo-o Shir** wu naaste ka be-de ba m-kukop de." ²⁹ Ye un zee kaane remen n-ga, ye hyanag Burus ne un Taropimus, net-wu o-Apissu, n-me o-bq. To ka to rwo'e ye zee sa o zee Burus un cowon un **Pyo-o Shir** un wu ne.^S

³⁰ Bq-o argu m-rukke kap remen ka ma-to, hun-ne argu m-indune. Us-rek, ye shipu Burus, ye ruutu wu un ka **Pyo-o Shir** o, komo a tiguru us-ish hor-m-hor. ³¹ Bq ye rotte m-senge ye hoot wu à, ma-ut wooru be-de un gos-wu wu un buug-de un karma-ne ye o-**Roma** à, unze Urusharima-o nuktute ba m-sok. ³² Bq m-hoge un kaane, wu gasu ya-ur-gun un caari-ye un karma-ne ne ye o-**Roma**. Ye nekuru us-rek un ka be-de. Bq hun-ne hyambuete wu ro gos-wu à, roon o-rek un karma-ne à, ye yaguru wosor-ut Burus.

³³ Ka gos-wu wu woonuru, wu shipu Burus. Wu zeeru a ke wu un kwom-ut voor. Ka da-de, wu citu buug-de un hun-ne o-cot kq wan wu, komo un rii-yo wu nome ne à. ³⁴ Morog-ur ma'asu o-zaaz, ye ken ye zee yo ka, ye ken ye yo ken yo un hon. Remen o-zaaz un moor-to ut-ma ne ka gos-wu wu hoks m-da hi-de un shi'it-de ut-ma á. Wu rwo'uru a heet Burus un bariki-o un karma-ne. ³⁵ Bq Burus wootte yow yow un bon-de ish ne à, se da-o karma-ne kepsu wu à remen ween-to un ka morog-de nomog deen. ³⁶ Buug-de un hun-ne, ye ro m-dond à, senguru us-kan o-zaaz ne, ye ma'asuru m-zee, "Hq nq wu, hq nq wu!"

Burus nomote ur-morog ut-ma

³⁷ A wu un he-de m-cuwut o-bariki o un karma-ne, Burus zeeru ka gos-wu wu, "¿Kq man un hoks wq m-cepe ut-ma?"

Gos-wu zeeru, "Ashi! ¿O nepste ut-Girik? ³⁸ ¿Wq wu ka ka net-wu o-**Masar**-wu wu hante hun-ne yons ut-hi un hak-se n-jim á, har wu nek ka yan-ho-m un hun-ne ye dugu-us nass [4,000] n-te o-dakar?"

³⁹ Burus shasuru wu, "Ay, me ko-**Yahuda**-wu wu o-Tarsus un dak-o o-Kirikiya. Me wa-wu un ka kashi bq-o o, o nepse. Me wq us-kon, yagu me um nomote ka hun-ne ye ut-ma."

⁴⁰ Wu ya'u wu ur-beeb, ka gos-wu, wu un karma-ne wu ya'uru wu o-cow. Burus esuru n-te un rii-o m-yawag ur-dobb, wu jaksuru hun-ne o-kom, ye res ceen. Bq ye reste zot à, wu nomoru ye ut-ma un rem-de ye de **ut-Ibra**.^{*†}

Bqr ur-kwooz us-voor

¹ Burus zeeru, "No or re ne un tat-ne ne, raks nq ut-to, um ruru nq yo nome à, remen um kututu nq unze metit **ur-ba'as** á." ² Bq ye hogute wu cepute ye ut-ma un rem-de **ut-Ibra** à, ye jamsuru m-rest temb.

Ka da-o, Burus zeeru: ³ "Me ko-**Yahuda**-wu. Tarsus-o a matu me, un dak-o o-Kirikiya, amba un ka bq-o o-Urusharima um bo'ose. Um yooste m-karante un kus-o Gamariyer, wu yoosu me koyan be-de un ma-to un **karamsa**-ut tat na ne. Me m-senge ne be-de un guw-mq Shir, bq nq m-nom kap-m nq caane à.* ⁴ Har um rangsute yan-dore un ka Cow-yo a hoomtu ye deen. Um ka'ag hun-ne campo-ne un ne'a-ne ne, un kur-o m-ke'et. ⁵ Har ma ko-Gwomo-wu un kon-se Shir ma un kap o un **Morog-de un Sek-ye** ne, ye hoks me m-su'e. Be-de un ye um gokse ut-takurda haan-mq un or na ne **Yahuda**-ne n-me bq-o o-Damaskus. Me m-ha un ka be-de remen um shipt yan-dore un ka cow-yo ye ro reeno à, um hantutu ye o-Urusharima remen a piishite ye ut-ma, a 'ye ye ur-kqob.[†]

*Burus rworog bq wu nome
wu waktute be-de un dor-o Shir á
(Seng 9:1-19; 26:12-18)*

^S Bqr ur-kwooz o-gaan:29 21:29 Hyen komo: Seng 20:4.

* Bqr ur-kwooz o-gaan:40 21:40 Kq: ut-Arameki.

† Bqr ur-kwooz o-gaan:40 21:40 Hyen komo: Mati 22:2.

* Bqr ur-kwooz us-voor:3 22:3 Hyen komo: Seng

5:34-39. † Bqr ur-kwooz us-voor:5 22:4-5 Hyen komo: Seng 8:3; 26:9-11.

6 “Me m-neke, um ro yow yow um woot o-Damaskus, ho-ur ro ur-hi. Mo ken caari-mo m-cecar mo cir-mo n-Ton mo caragsuru be-de um ro'e a. 7 Um argu m-he n-dak, komo um hoguru o ken cor-o, o ro me m-zee, ‘Shawuru, Shawuru, zremen yan o wottu me m-rangse?’

8 “Um cituru, ‘Wa-ut-Gos, zWo wu wa ne?’

“Wu zeeru me, ‘Me ro Yeso ko-ya-o-Nazaret ka wu wo m-rangse a.’ 9 To, ka yan-hew un de ye, ye hyenuste ka cecar-mo, amba ye nap cor-o un wu ro un tep un me ne a.

10 “Um cituru, ‘Wa-ut-Gos, zya um he m-nomu ne?’

“Wan-Koyan zeeru me, ‘Ine, o cuw o-Damaskus, reeno a he wo m-rure rii-yo a esse wo o nom a.’ 11 Yan-hew un de naku me ut-kom. Ye tuwtu me o-Damaskus, remen me ro m-hoks m-hyan a remen ka cecar-mo nomog deen.

12 “Wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya, wu haanuru wu hyenet me. Wan-dor-o o-karamsa m-sok ne, kap Yahuda-ne ro wu m-ya m-sek deen. 13 Wu essuru un riib-o re, wu zeeru me, ‘Or re Shawuru, goks o-hyan.’ Da-o gaan, yish re upsuru, um hyanu wu komo.

14 “Wu zeeru, ‘Shir o un Tat na ne dagantu wo o nep yo wu cone a, o hyenet ka Kashi un Net-wu, komo o hogute ma-to un nu-o un wu. 15 Remen wqa wakte wan-su'e un wu be-de un hun-ne un kap mosse un rii-yo o hyane ne a, komo un yo o hoge ne a. 16 To, m-moka zya wo ur-er? Ine, a yo'os wo m-ho a so'oste ba'as-ut ru be-de un aag un jin-ur Wan-Koyan.’

Eeg Burus ha-mo un be-de un ye ro Yahuda-ne a

17 “Bo um musunte o-Urusharima a, me us-kon n-me un Pyo-o Shir, um hyanu ut-hyangan. 18 N-me un ka hyangan-to komo um hyanu Yeso. Wu ma'asu me m-zee, ‘Nom kusse! Ine, o yage o-Urusharima hor-m-hor. Me un zee kaane, remen ka hun-ne ye kane, yea dek ma-to o he me m-su'e a.’

19 “Me komo um zegg, ‘Wan-Koyan, ai ka hun-ne ye ma un hi un de un ye, ye nepste unze un ko q ke kuke-o un yoos un Ma-to Shir o um ka'ag ye shere un wo ne a. Komo um bu ka ye shere be un du a. 20 Da-o a wuuse hyo-m Istipanus wu ro wo m-su'e a, me un hi un de, um ro kon kane eso, me un swo-se un rii-yo a nome a, har ma me ro un 'er-de un matuku-to un ka ye ho wu a.’

21 “Ka da-o, Wan-Koyan zeeru me, ‘Ine o arag, man tom wo reeno ur-hew ne be-de un hun-ne ye ro Yahuda-ne a.’ ”

22 Morog-ur senguru regen Burus ut-to har wu zeeru yo ka. Ye daku us-cor, ye zeeru, “A ho wu! A wongse gon ka net-wu un hono o-dak ne, udepe wu nom hog a!” 23 Bo ye ro un dak us-cor ye un jore un cor-to un ye, ye un aas m-hu n-ton m-yo. 24 Remen kaane ka gos-wu wu un karma-ne wu rwo'uru a woot Burus un bariki-o un karma-ne. Wu rwo'uru a nome wu us-sorog, remen wu nept rii-yo rwo'e hun-ne rottu wu un deke us-cor kaane a. 25 Amba bo ye gage wu remen ye bu'ut wu a, Burus zeeru caari-wu un ko-karma-wu un Roma-ne wu ro eso yow yow a, “Ashi, zhond hond o n-te o-karamsa a nome mat-de un ko-Roma us-sorog ba a un piishi wu ut-ma?”

26 Bo caari-wu un ko-karma-wu un Roma-ne hogute kaane a, wu nekuru be-de un gos-wu wu karma-ne. Wu zeeru wu, “zYa wo un sakt-o m-nom o? Ka net-wu ha mat-de un ko-Roma-wu.”

27 Gos-wu un karma-ne woonuru wu cituru Burus, “Ruru me o-nip, zwo ko-Roma-wu?”

Burus shasuru, “Eba.”

28 Gos-wu un karma-ne zeeru, “Me un ya'as hwor deen um kumut ka rii-yo, yo zee me ko-o-Roma um ro a.”

Burus zeeru, “Me ne mat-de jip un to ne a matu me.”

29 Remen kaane ye ro o-sakt-o ye cit wu a, da-o gaan ye wargu jim. Wu ma gos-wu wu un karma-ne bo wu nepte unze Burus mat-de un ko-Roma-de a wu hoguru o-gyer, wu ka ne regu wu ke'estu wu.

Burus be-de yan-piish ut-ma

30 Bo ish geste a, gos-wu wu un karma-ne conu wu nep urege nip-o gyekt-se Yahuda-ne ro m-hante un Burus a. Wu ussuru wu, wu rwo'uru Gwomo-ne ye un kon-se Shir un kap Morog-de un Sek-ye ne ye morge. Ka da-de wu deknu Burus, wu zeeru Burus wu es un co-o un ye.

‡ Bqr ur-kwooz us-voor:20 22:20 Hyen komo: Seng 7:58.

Bor ur-kwooz us-tet

¹ Burus tuuru **Morog-de un Sek-ye** yish, wu zeeru, "No or re ne, um komoste senge-mo Shir yaksu me à komo hur un de kaps me á har de ka ho-de." ² Bò m-hoge kaane, Hananiya, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, rwo'uru ye ro eso eso yow yow un Burus ne à ye wos nu-o un wu. ³ Ka da-de, Burus zeeru wu, "Wo ma Shir a wos wo, wo wur-o tem o o-hwaa, o a suke jojo-o o-pus-o à, wa-o-shepe! O she'ette wo me m-piishe ut-ma bo **karamsa**-o zee à, amba wo ka rwo'e a wos me, bo nome hond hond be-de o-**karamsa** á."*

⁴ Ye ro kané yow yow un Burus ne à zeeru, "¿Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu o he m-pyap?"

⁵ Burus shasuru, "Or re ne, me nap unze wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir á. Remen a genuste unze, "Taase o rure wu ro co be-de un hun-ne à ma-ut yo-to."†

⁶ Bò Burus nepte unze ye ken ye **Saduki**-ne ye à, ye ken ye komo **Parisa**-ne ye, wu yonsu us-cor be-de un **Morog-de un Sek-ye**. Wu zee, "Or re ne, me ma un cere ko-**Parisa**-wu, wa-wu un **Parisa**-ne. Gwot komo remen um este ur-hur be-de un inge-mo un margan-ne, o ka rwo'e attu me m-piishe ut-ma."‡

⁷ Bò wu rure kaane à ma-ut sunuru **Parisa**-ne un **Saduki**-ne, har morog-ur wonguru be-ut yoor. ⁸ Remen **Saduki**-ne zee inge-mo un margan-ne ro kon á, **yan-tom-ye Shir** ro kon á, ko to ken kukt-to. Amba **Parisa**-ne ne ye este to ro kon kap ut-tet.§

⁹ Caari-to ut-ween argu m-inge. Ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye un buug-de un **Parisa**-ne inuru eso, ye sengu ut-ween. Ye zeeru, "Te te bop ka net-wu un **ba'as-de** un ri á. O ken da-o o ken kukt-o, ko **wan-tom-wu Shir** wu nomo wu ut-ma."

¹⁰ Bò ma-ut sunute ye deen à, gos-wu, wu karma-ne hogu o-gyer taase ye setem Burus. Wu rwo'uru karma-ne kergune ye rumus Burus ur-beeb be-de un ye, ye heet wu un bariki-o un karma-ne.

¹¹ Bò tet-m nomte à, Wan-Koyan esuru yow yow un Burus ne, wu zeeru, "Senge nom un jaab-o men-ut ru, remen bo o rwo'e ma-ut re ba o-gyer o-Urusharima à, komo se o rwo'og to kaane o-**Roma**."

A toog ut-hun a hoot Burus

¹² Bò ish geste à, **Yahuda**-ne zonguru ye hoot Burus. Ye tondu ru us-tond unze yea re á, yea su á, se ye hooq Burus. ¹³ Ye rewesse de ka rew-ur yo-de de à, ye aragte hun-ne kwooz-ut yoor [40]. ¹⁴ Ye haaru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye un gwomo-ne ne. Ye zeeru, "Te tonte caari-se us-tond unze tea re á, tea su á se te hooq Burus. ¹⁵ Remen kaane m-moka, no un **Morog-de un Sek-ye** ne, zee no gos-wu wu un karma-ne hantu no wu, untun no un con no do byarag un ma-to un wu m-sok ne. Te komo zongse te ro te hoot wu ri-yo wu woqnte."

¹⁶ To, bo wa heno* Burus ne hogute ma-to un yo ye rewesse wu à, wu argu m-neke. Wu cowuru o-bariki, wu ruru Burus.

¹⁷ Burus komo wu aguru wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu, wu zeeru, "Woot ka wan-campo-wu be-ur gos-wu wu un karma-ne, wu ro un to ken ma-to ne to wu he wu m-rwor à." ¹⁸ Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne deku ka wan-campo-wu, wu heete be-ur gos-wu wu un karma-ne.

Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne zeeru, "Burus wu ro ke'o à konog me, un hante ka wan-campo-wu kané be un du, remen ka wan-campo-wu ro un yo wu he wo m-rure ne à."

¹⁹ Gos-wu un karma-ne shipuru kom-o un wan-campo-wu naku wu riib-o gaan. Wu cituru wu, un hond un wu, "¿Ya o he me m-rure?"

²⁰ Wan-campo zeeru, "Gwomo-ne un **Yahuda**-ne este yea kon wo, o heet Burus be-de un **Morog-de un Sek-ye** m-buk, untun ye un con m-jamas byarag un ma-to un wu m-sok ne. ²¹ Amba taase o deke ye to á. Me un ruru wo to ka remen arge hun-ne kwooz-ut yoor [40] be-de un ye ro o-hoob ye hoot wu. Komo ye tonsute us-tond unze yea re á, yea su ne á se ye hooq wu. M-moka komo zongse ye ro temb, ye ro un 'er-de un da-o o hette wu m-heet be-de un **Morog-de un Sek-ye** à."

²² Gos-wu un karma-ne naku wu ut-to. Wu zeeru, "Taase o rure net unze o rurutu me to ka ma-to." Wu zeeru wan-campo arag arag-mo un wu.

A tomog Burus be-ur Gwamna Peris

* **Bor ur-kwooz us-tet:3** 23:3 Hyen komo: Mati 23:27-28. † **Bor ur-kwooz us-tet:5** 23:5 Hyen komo: Rwu

22:28. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:6** 23:6 Hyen komo: Seng 26:5; Piri 3:5. § **Bor ur-kwooz us-tet:8** 23:8 Hyen

komo: Mati 22:23; Mark 12:18; Ruka 20:27. * **Bor ur-kwooz us-tet:16** 23:16 Heno Burus ne'a wu.

²³ Ka da-de, gos-wu wu un karma-ne agburu caari-ye un karma-ne ye un **Roma**-ne nen yoor. Wu zeeru ye, “Zongsu no karma-ne zungu-us yoor [200], un karma-ne kwooz-ut tet un op [70] ya-m-da un jok, un karma-ne ne zungu-us yoor [200] yan-dum-mq us-tak, ye heet bq-o o-Kaseriya kwom-us jerq se m-tet. ²⁴ No kumne komo Burus jok-ye wu he m-da à. No wottu wu be-ur ko-Gwamna Peris ba ut-ween.”

²⁵ Gos-wu un karma-ne genuru o-takurda kaane komo:

²⁶ Cir-mq o-Karadiyos Risiyas, ha-mq un Wa-ut-gos Gwamna Peris.

Ur-Gas!

²⁷ Ka net-wu, **Yahuda**-ne shik wu. Ye rq wu un ma-to m-ho. Um nomu hor-m-hor un karma-ne re ne, um rumsuntu wu, remen um hogute wu mat-de un ko-**Roma**-wu.

²⁸ Remen um conog um nep yo ye shipte wu à, um heeturu wu be-de un **Mrog-de un Sek-ye** de un **Yahuda**-ne. ²⁹ Um 'wossuru rii-yo ye shipte wu à rq mosse o-**karamsa** o un ye ne. Amba **ba'as**-ur rq kon be-de un wu de woq a hoot wu, ko a ke'et wu á. ³⁰ Bq a rurutu me unze rew-ur yo-de rq kon de ye rewesse wu à, da-o gaan, um tombu wu be un du. Um zeeq yan-gyekt-se un wu, ye rur be un du **ba'as-de** ye hyane wu nomog à.

³¹ Remen kaane, karma-ne deku Burus, bq a zee ye à. Ye wooturu wu bq-o o-Antipatiris tet-m-tet. ³² Bq un gas-o ish, ye yaguru karma-ne yan-da-se un jok, ye tek co un wu ne, ye ne, ye warguru un bariki-o un ye. ³³ Bq karma-ne yan-da-se un jok wooto o-Kaseriya à, ye ya'asuru ko-Gwamna o-takurda, komo ye yaguru Burus un kom-to un wu.

³⁴ Ko-Gwamna karanturu o-takurda, wu cituru Burus ko o ke raag-o wu rwuune. Bq wu hogute unze Kirikiya-o wu rwuune à, ³⁵ wu zeeru, “Da-o yan-gyekt-us ru woone, man raks ma-ut ru.” Ka da-de, ko-Gwamna komo wu zeeru a 'er wu n-me hur-o un ko-Gwamna, o ko-Gwomo **Here** ma'e à.

Bqr ur-kwooz us-nass

Yahuda-ne heete us-gyekt

be-de un ko-Gwamna Peris

¹ Bq a nomte ho-ut taan à, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, Hananiya, wu haaru o-Kaseriya mosse un ye ken sek-ye ye ne, komo un wu ken wa-us-nap-wu ne se un piish ut-ma, jin-de un wu Tarturus, remen ye heete gyekt-us Burus be-ur ko-Gwamna. ² Da-o a cowonte Burus à, Tarturus ciru heet un geeg-ur Burus be-de un ko-Gwamna. Wu zee, “Wa-ut-gos, rem ru a kumte she'et-de ba ut-ween m-sok ne, remen hyanbe o ru komo she'et-de un ka dak-o jamsute. ³ Ko kene komo un ko yo ke cow-yo, wo Peris, wo jiiishe kap, komo te gokste yo wo m-nom à ur-bongon. ⁴ Amba taase um naas wo o-da, me wo us-kon, n-me un senge-m ru m-kashi raks hiin rii-yo te he wo m-rure à.

⁵ “Komo te 'woste ka net-wu ko-ya-o-a-gegense-wu. Wu rq un haante m-dum n-me un **Yahuda**-ne, ko kene n-me un hono o-dak. Komo wu rq co be-de un derika-o un Nazaret-ne yan-dore un Yeso. ⁶⁻⁷ Har ma hoob-o wu rotte wu yo'ogte **Pyo-o Shir**, amba te shik wu. ⁸ Urege* komo o byaraktu wu un hi un du, wqa hoks m-nap be-de un wu bq un ka rem-se a zee wu rq m-nom à.”

⁹ **Yahuda**-ne ma ye daaru cin-o un wu. Ye esuru ye zee kaane to rq.

Ma-ut Burus be-ur ko-Gwamna Peris

¹⁰ Bq ko-Gwamna pyeete Burus keer-de un rwor ut-ma à, Burus shasuru. Wu zeeru, “Um nepste o nomoste us-hak deen wo m-piishe un **Yahuda**-ne ut-ma. Remen kaane me o-zak um muute ma-to he me m-ruut à be un du. ¹¹ Ai, wo gute wqa hyen u arag ho-ut op ut-yoor ho-de un neke o-Urusharima um kwuktute Shir á. ¹² Ka yan-gyekt-us re ye komo ye wet me m-'wos ut-ween un net ne un **Pyo-o Shir** á, ko ne gaag un hun-ne m-dum un kuke-to un yoos un Ma-to Shir á, ko be-to ye m-morge à, ko n-me o-bo á. ¹³ Bon rem-se ye zee me m-nom à m-moka ma yea hoks wo m-rwunte unze nip-o á. ¹⁴ Amba, me un con m-ruru wo o-nip. Me m-krute un Shir wu un tat na ne. Nip-o komo me m-dore un ka Cow-yo yo ka hun-ne ye ko m-zee nip-o á. Komo me m-sheer o-nip un rii-yo rq gense à kap bq **karamsa**-o zee à, komo un takurda-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. ¹⁵ Me un ka sakt-o ne be-de Shir, bq ka ye ka ye rq m-nom à, unze, Shir a 'yons marimar-ne, kashi un ye rq kashi ne á. ¹⁶ Q rwo'e ur-ho bi mette m-senge un hur-ur gaan be-de un Shir un hun-ne ne.

* **Bqr ur-kwooz us-nass:8** 24:6-8 Mq ken gen-mq m-zee: wu wu conuru a piishe wu ut-ma bq karamsa-o na zee à. 7Amba gos-wu, Risiyas, haanuru wu kutu te ur-beeb deen ne wu rumsuru wu un kom-ut te 8wu rwo'uru yan-cetente-se un wu ye haan be un du.

¹⁷ “To, bo a nomte us-hak hiin à, um muunuru o-Urusharima remen um hantute hun-
ne re kooq-ne m-yar komo um sekete ut-seke. ¹⁸ Da-o ye ‘wossu me un **Pyo-o Shir** à,
um dorutte jind-se un hun-ne re remen um kwuktte ba un hu. Morog-de un hun-ne ro
kon be un de á, komo me ‘yons hur-de un hun-ne á.† ¹⁹ Amba ye ken **Yahuda**-ne ro kon
so un dak-o o-Asiya, ye ro depete ye haan kane be un du ye hante gyekt-us re urege
ye ro un to ken ma-to ne un me ne. ²⁰ Ko ne yage ye ro kane à, ye rur rii yo-yo ye
hyane be un de à, da-o um ine eso be-de un **Morog-de un Sek-ye** à. ²¹ Se de remen ka
ma-to ut-gaan cot to um rwoe da-o um ro eso be-de un ye à, to um ‘yonste cor à um
zee, ‘Remen ma-to un ine-mo un margan-ne to rwoe attu me un piishe ut-ma be un no
caane.’”‡

A ereg Burus o-Kaseriya

²² Peris komo wu nepste se ken rem-se m-mahun mosse un Cow-o Yeso ne. Wu essuru
ye, wu zeeru, “Da-o Risiyas gos-wu wu un buug-de un karma-ne wu haane kane, man
kupsu no ut-ma.” ²³ Peris zeeru ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne, wu gut Burus,
amba taase wu suu wu deen, taase komo wu wen nay-ne ye un wu m-ha be-de un wu
ye nomtu wu yo wu cone à.

²⁴ Bo a nomte ut-ho hiin à, Peris un ne'a un wu ne Durusira, wu ken ko-**Yahuda**-wu
wu, ye haanuru. Wu tomuru a hante Burus, wu hogute wu un rwoe un ma-to m-sher
be-ur Yeso **Kiristi**. ²⁵ Bo Burus takante rwoe un ma-to un kashi un hun-ne, un garamse
ur-hi ne, komo un piish ut-ma ne da-o roone à, Peris hoguru o-gyer. Wu zeeru Burus,
“Wooste kaane! M-moka de warag. Urege um kumug ur-keer, man agbu wo.” ²⁶ Wu
hwoge ur-hur Burus a ‘ye wu m-re mo un hwor, o rwoe Peris sengutu wu us-eeg deen,
wu rotte ut-orum un wu ne.

²⁷ Amba bo hak-us yoor aragsute à, Pokiyus Pestus reeru ut-Gwamna to ma Peris. Peris
ne remen wu ro un hoob-o un jin-ur so-de be-de un **Yahuda**-ne, wu yagu Burus ke'o.

Bor ur-kwooz us-taan

Burus heete ut-ma un co

be-ur ko-Gwomo Sisar

¹ To, bo a nomte ho-ut tet à, da-o Pestus haane wu dekt senge-mo ut-Gwamna à, wu
inuru o-Kaseriya wu nekuru o-Urusharima. ² Kaane Gwomo-ne ye un kon-se Shir un
ya-ut-con-ne be-de un **Yahuda**-ne, ye heetu Burus us-gyekt be-de un wu. Ye konu wu.
³ Ye konu Pestus hor-m-hor wu ‘ye ye ur-ho, wu zee a muut Burus o-Urusharima. Ye
un kon wu kaane remen ye tooste ut-hun, ye eret wu, ye hoot wu un cow. ⁴ Pestus
shasuru, “A er Burus o-Kaseriya, me un hi un de me he m-ha reeno ba m-jime. ⁵ Remen
kaane daag no sek-ye no remen ye haante un me ne. Urege komo ka net-wu ro un de
ken **ba'as-de** ne, kane yea hoks hante gyekt-se un ka net-wu.”

⁶ Wu pas ho-ut eer ko ut-op be-de un ye á, wu muunuru o-Kaseriya. Bo ish geste komo
à, wu she'etu un deeg-o un piish ut-ma, wu rwoe a hante Burus un her-o un wu. ⁷ Bo
Burus haante à, **Yahuda**-ne ye haane es-mo o-Urusharima à, ye inuru, ye rigimsuru wu.
Ye sengu hante us-gyekt deen, se ba ur-bon mosse un wu ne. Ye hoks m-kute Pestus
unze gyekt-se un ye se o-nip se á.

⁸ Amba Burus un muut un ma-to wu, wu zee “Me, me nome **karamsa**-o un **Yahuda**-ne
ur-ba'as á, me nome komo **Pyo-o Shir**, ko ko-Gwomo **Sisarur-ba'as** á ko hiin.” ⁹ Amba
Pestus conog wu gwu'urse **Yahuda**-ne ur-hur, wu cituru Burus, “¿Ko o eks woa neke
o-Urusharima a piishitu wo ut-ma reeno mosse un se ka rem-se ne?”

¹⁰ Amba Burus shasuru, “Ai, be-de un piish un ma-ut ko-Gwomo **Sisar**, un ro eso,
kane depe a piishi me ut-ma. Me nome ne **Yahuda**-ne de ken **ba'as-de** á, wo ma, o
nepste un kaane ne m-sok ne. ¹¹ Urege me **ko-ya-ur-ba'as**-wu, har um nomog **ba'as-de**
woe a hoot me à, ay, man som a ho me á. Amba urege nip-o ro kon n-me un ka gyekt-se
ye m-hante à, to, yatt-wu he me m-hoks m-bopse un kom-to un ye á. Um konog a heet
ma-ut re co be-ur ko-Gwomo **Sisar**.”

¹² Bo Pestus tooste ut-hun un yan-guw-mo un wu ne à, wu shasuru. Wu zee, “Kon a
heet ma-ut ru un co be-ur ko-Gwomo **Sisar**, be-ur **Sisar** komo o he m-neke.”

Agirippa ne un Banis

¹³ Bo a nomte yan-ho à, ko-Gwomo Agirippa ne un Banis haanuru o-Kaseriya ye
barkute Pestus. ¹⁴ Cin da yea rewesse ut-ho reeno deen à, Pestus hanturu ma-ut Burus
be-de un ko-Gwomo. Pestus zeeru, “Wu ken net-wu ro kon wu Peris yaksu me ke'o à.

† **Bor ur-kwooz us-nass:18** 24:17-18 Hyen komo: Seng 21:17-28. ‡ **Bor ur-kwooz us-nass:21** 24:21 Hyen komo:
Seng 23:6.

¹⁵ Da-o um ro o-Urusharima à, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne ye un **Yahuda**-ne hantu me ma-to un ka net-wu. Ye konu me, um kupsutu wu ut-ma.

¹⁶ “Amba um rurutu ye unze, te **Roma**-ne te wet m-piishe un wa-**ur-ba'as** ut-ma á se a hantutu wu un co-o yan-hantu un wu m-ke'et, komo se a peesutu wu ur-keer wu mausute ma-to un wu remen ka gyekt-se a heetu wu á. ¹⁷ Remen kaane, bo ye woonte kané un me ne à, me naas o-da á. Bo ish geste à, um daaru deeg-o un piish ut-ma temb, komo um zeeru a hante ka net-wu. ¹⁸ Bo ye hante wu us-gyekt inite à, ye hante de ken caari-de **ur-ba'as** de, de um hyané wu nomog á. ¹⁹ Un sugé-de un kaane ma, ye ro un suné-mq ut-ma remen jind-se mosse un Shir o un ye ne à. Komo ye zegg wu ken Yeso wu wu mare à, wu Burus senge m-zee wu ro un hoog ne à. ²⁰ Me komo bo um taagute bo um he m-nom um byaragte ka rem-se. Um cituru Burus ko wu eks wu neke o-Urusharima a piishitu wu ut-ma reeno mosse un ka rem-se ne. ²¹ Amba bo Burus konte a yage ma-to un wu remen caari-wu un ko-Gwomo **Sisar** wu kupsutu wu ut-ma à. Um rwo'uru a 'er wu har ha-mq un da-o um he wu m-tomte be-ur ko-Gwomo **Sisar** à.”

²² Ko-Gwomo Agirippa zeeru Pestus, “Me ma um conog um raks ma-to un ka net-wu un hi un de.”

Pestus zeeru, “Wqa hogussu wu komo m-buk.”

Burus un co Agirippa ne un Banis

²³ To, bo ish geste à, Agirippa ne un Banis ye cownuru gon cowno-mq ut-gwomo. Ye cownuru mosse un ye ro gos-ye ne be-de ya-ur-gun à komo un sek-ye ye o-bo ne. Pestus rwo'uru a conte Burus. ²⁴ Pestus zeeru, “Ko-Gwomo Agirippa, un kap o un hun-ne ne ye ro kané be-ur gaan un te ne à, net-wu ka wu kap o un hun-ne un **Yahuda**-ne hantu me gyekt-se un wu o-Urusharima à, komo un kané ne, har ma ye ro m-senge o-zaaz ne unze udepe a yagu wu un hoog ne á. ²⁵ Amba me, me hyan yo ken rii-yo wu nome yo wwo a hoot wu á, amba remen wu konog komo wu un hi un de un wu, wu hobe a heet ma-to un wu be-ur ko-Gwomo **Sisar**, um zeeru to man tom a heet wu. ²⁶ Amba met ma-to o-nip to um he gene un ko-Gwomo **Sisar** mosse un ka net-wu ne á. Remen kaane, um hantutu wu be un no har un co-o ru, ko-Gwomo Agirippa, remen da a komu wu m-byarag, ko man kum rii-yo um he m-gen á. ²⁷ Remen me un hyan-o re, koob-de us-weer de a heet net be-ur **Sisar** ba an rwunte **ba'as-de** wu nome a.”

Bqr ur-kwooz us-cind

Burus muute ma-to un wu

¹ Ka da-de Agirippa zeeru Burus, “A ya'ag wo o-da o muute ma-ut ru un hi un du.”

Ka da-o Burus jaksu o-kom, wu ciru ut-ma: ² “Ko-Gwomo Agirippa, um kumug ur-ho caane, bo a zee um muut ma-ut re be un du to **Yahuda**-ne cetu me á. ³ Remen wo keeg-yo be-de un nap un jind-o un **Yahuda**-ne un ka rem-se ma-ut sunute ye á. Remen kaane, um konog wo, 'mo ur-hur, o raks ma-ut re.

⁴ “Kap o un **Yahuda**-ne ye nepste gon she'et-de um she'ete cin me wan-campo à, de ro cin ur-takan un dak-o re komo o-Urusharima ne har haan-mq un caane. ⁵ Ye nepste me cin un ga'ane, har ma urege ye conog yea hoks me m-su'e unze o-nip me ko-**Parisa**-wu be-de ka derika-o o jiiishe us-cenene à n-me un hun-ne te, yan-dor Yawe. ⁶ M-moka, um ro eso un her-o no a piishite me ut-ma remen um hwoog ur-hur n-te un shoos ut-ma to Shir nome tat na ne á. ⁷ Ka ma-to to baag-ut na op ut-yoor [12] hwo ur-hur yea hyen shi-mq un to, har ye ro m-senge, ye ro un guw-mq Shir m-tet m-how ne. Kwq ut-gwomo, remen um hwoog ur-hur un ka shoos ut-ma o, o rwo'e **Yahuda**-ne hyenet **ba'as** un de! ⁸ No hun-ne shereg unze Shir a hoks m-yons un ye mare à, ye ine un hoog ne komo. Remen kaane, no yage m-sher unze wu 'yonste Yeso ut-marimar á!

⁹ “To, me un hi un de ma n-ga, um ro hyanag untun bo sek-ye ye un **Yahuda**-ne ro hyange à. Um nom us-rem ut-moor ne, um wenet ma-ut Yeso ko-wa-o-Nazaret re co. ¹⁰ Rii-yo um nome o-Urusharima á yo ka. Har Gwomo-ne ye un kon-se Shir pye me ur-keer remen um ke'et yan-ba-m-kukop ut-moor ne. Har ma da-o a ro ye m-hom à, me un srog-o un kaane. ¹¹ O-da deen, um dorogte komo kap o un kuke-to un yoo un Ma-to Shir, me ye un ya-ur-koob, me m-senge um ru'ut ye yo'og jin-ur Yeso. Me un nom kaane remen komo um ro us-ryaab un ye ne deen. Um sengu ye m-dore har ha-mq ut-bo to un to ken dak-to um ye'et ye ur-koob.”†

Ma-to un waktune-m Burus be-ur Yeso
(Seng 9:1-19; 22:6-16)

* **Bqr ur-kwooz us-cind:5** 26:5 Hyen komo: Seng 23:6; Piri 3:5. † **Bqr ur-kwooz us-cind:11** 26:11 Hyen komo: Seng 8:3; 22:4-5.

¹² “De ken ho-de me ur-hew ha-mo o-Damaskus, un beeb-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, ye ya'asu me o-takurda o zee ye ya'aste me ut-gwomo m-hoob **yan-dor Yeso**.
¹³ Shir do wo m-hogg! Ho-ur ro ur-hi n-cow, me ur-hew un cow. Um hyanuru mo ken cecar-mo arge cecar-mo ur-ho mo cargunsute cir-mo n-ton, mo rigimsuru te un yan-ur-hew un de ne. ¹⁴ Bo te hyeete n-dak kap-m te a, um hoguru o ken cor-o o zee me un rem-de **ut-Ibra**, ‘Shawuru, Shawuru, zremen yan o wottu me m-rangse? Hi un du wo un ya-ur-kqob un ka yage-to wottu me a.’

¹⁵ “Ka da-de, um cituru, ‘¿Wo wu ro wa ne Wa-ut-Gos?’

“Wan-Koyan shasuru me, ‘Me wu ro Yeso ka wu wo m-rangse a. ¹⁶ Amba m-moka ine eso. Me un rwuun be un du cas o nept Shir ye daagu wo o waragte ko-wan-guw un ko-wan-swo-se un wu ne. Komo o rurut ma-to un rem-se o hyane mosse un me ne a ba o-gyer, komo un rem-se, um he wo m-rure ne kane co a. ¹⁷ Man gu wo be-de un hun-ne ru, komo un ye ro **Yahuda**-ne a. Me wo m-tom be-de un ye ro **Yahuda**-ne a. ¹⁸ Woa upsu ye yish-ye un ye, ye yagne be-de o-comb ye muun be-de m-cucas, ye yagne komo gwomo-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ye muun be-de un **Gwomo-to Shir**. Un kaane ye hette m-kum a soksu ye **ut-ba'as**, komo o-**cim** ne mosse un ye warge ba m-kukop ne a kap remen ye shereg be un de.’

Burus rworog ma-to senge-mo un wu

¹⁹ “Remen kaane, ko-Gwomo Agirippa, me yage sher o-nip un ka hyangan-to haanu me es-mo n-Ton shir a. ²⁰ Um cirig nome un hun-ne ye o-Damaskus o-ko'ot. Ka da-de um nomuru hun-ne ye o-Urusharima un myet-o un yan-her-o un dak-o o-Judiya ne. Ka da-de, komo um nomuru ye ro **Yahuda**-ne a um zeeru ye yage **ur-ba'as** ye muun be-de Shir, komo ye nom rem-se a hette m-**nap** ye yagute **ur-ba'as** a. ²¹ Q rwo'e **Yahuda**-ne shipt me n-me un **Pyo-o Shir** ye m-senge ye hoot me. ²² Amba Shir guuru me har m-moka. Q rwo'e mette kane un rwor un ma-ut re ba o-gyer be-de un sek-ye un yakar-ne. Ba yo ken rii-yo me m-rwor un hon a se de rii-yo **yan-Rwor un Ma-to Shir** un **Mosa** ne zee yoa kor a. ²³ Ye geneg unze, hun-ne a rangse **Kiristi**. Wu warag wu ur-takan wu he m-ine ut-marimar a. Un kaane wu he hante m-cecas be-de un kap o un hun-ne, **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne a.”^S

²⁴ Burus ro n-me un su'e hi un de un wu, ka da-de Pestus 'yonsuru us-cor ur-beeb ne wu zee, “Burus, o zungute! Moor-to un karante-m ru waksute wo ur-hi!”

²⁵ Amba Burus zeeru, “Pestus, Wa-ut-Gos, me zunge a. Nip-o me m-rwor cas. ²⁶ Ai, ko-Gwomo nepste ka rii-yo, me wu komo un nome ut-ma ba o-gyer. Um nepste wu nepste to ka saw-to kap, o nak yo ka rii-yo ba wukusse o a nomu yo a. ²⁷ Ko-Gwomo Agirippa, ¿o shereg un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne? Um nepste o shereg un ye.”

²⁸ Ka da-de, Agirippa zeeru Burus, “¿Un ka ya o-da yo hiin o cone me m-hoks dore un **Kiristi**?”

²⁹ Burus zeeru, “Ko ya o-da hiin, ko deen, Shir zee ba wo un hon du a, har ma un ye ro me m-rege ut-to ne a kap caane, ye barme bo um ro a, se de ba ke'o a.”

³⁰ Ko-Gwomo inuru, kaane komo ko-Gwamna un Banis ne, un ye ro ne tara tara be-ur gaan un ye ne a. ³¹ Bo ye ruute be-de un piish ut-ma a, ye zeeru or re un ye ne, “Ai, ka net-wu nom yo ken rii-yo wog'e a ke'et wu ko a hoot wu a.”

³² Agirippa zeeru Pestus, “Ka net-wu ro heete ma-to un wu be-ur ko-Gwomo **Sisar** a, a roa ho'ose wu.”

Bor ur-kwooz us-ta'voor

Burus cwoog hat-o m-ho ha-mo o-Roma

¹ Bo a hongsuete da-o m-neke a, te zonguru ha-mo n-dak o o-Itariya n-me o-hat o m-ho. Ko-Gwamna Agirippa rwo'uru Burus un kom-to un wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu. Jin-de un wu Juriyos. Wu ro wan-gaan be-de un karma-ne ye un Buug-ur ko-Gwomo **Sisar**. Komo ko-Gwomo Agirippa ya'asuru Juriyos ye ken hun-ne ye a ka'e a. ² Bo te cuwte o ken hat-o a o-Adiramiyum, o ro ma-to m-ha to ken bo-to to ro n-riib o-Asiya a, te ciri m-neke. Aristarkus, wu ken net-wu ko-ya-o-Tasaronika-wu so n-dak o o-Makidoniya, wu ro be-ur gaan un te ne.

³ Bo ish geste a, te wooru bo-o o-Sidon, komo Juriyos ya'u Burus ur'-won, Burus yagu wu, wu he wu hyenet nay-ne ye un wu, ye nomotu wu yo wu cone a. ⁴ Bo te inute kane un hat-o m-ho a, yo-m ro te m-muunte n-jim n-co te. Remen kaane, te pa'uru so o-ye'er o

‡ **Bor ur-kwooz us-cind:20** 26:20 Hyen komo: Seng 9:20,28,29. ^S **Bor ur-kwooz us-cind:23** 26:23 Hyen komo: 1Kor 15:20; Isha 42:6; 49:6.

o-Sayipurus* sq yo-m rottē m'-wōns á. ⁵ Bq tē pestē sa-mq rō yow yow n-dak q o-Kirikiya ne à, o-Bampiriya ne, tē woōrū bq-o o-Mira un dak-o o-Rikiya. ⁶ Kanē, caari-wū un ko-karma kumē q ken hat-o o-Arekszandiriya q rō m-ha o-Itariya à, wū rwō'u tē n-me. ⁷ Tē nomurū hō-ūt ūt-hō tē ur-hew cēen cēen, un yish jaas-yē tē woō yow yow o-Kinidusa ne. Bq yo-m wentū tē m-ha co à, tē pa'urū riib-o un ba m-yo, sq un jim-de un o-Kirit† yow yow o-Sarmoni ne. ⁸ Tē pasū q un yish jaas-yē, har tē woōrū de ken be-de a m-aag be-de *ur-Wukē de ur-Bon* yow yow un bq-o o-Rasiya ne.

⁹ Tē hoostē o-da un ka be-de dēen, hew-ur mōssū tē m-yo ne, remen da-o o-**swoot**‡ aragsūte. Burus ya'u yē ūt-ma. ¹⁰ Wū zēerū yē, “Hun-ne, un hyanag ka hew-de a nom na m-yo ne, komo naase-m a kor na dēen, ba naase-mq ūs-saw o-hat ne cot á, har un hoog-m na ne.” ¹¹ Amba Juriyos wū dek rii-yo Burus rwōrē á. Un hek-o un kaanē, wū raksu ma-tō un wan-nak-o-hat komo un tō un wa-o-hat ne. ¹² Yē un nom kaanē remen ka be-de ur-wukē de o-Rikiya de nom ur-bon hat-tō rē o-gos kanē á. Yē ken yē dēen be-de un yē zēerū a senge ur-hew, a senge komo a woot o-Pinikiya, ūrege a nome, remen yē reet o-gos rēenō. O-Pinikiya ne be-de un es ūt-hat tō o-Kirit, q gwōtē sq un baar-o ur-hōrim à, komo un raag-o yē'er-o ur-hōrim ne.

Ur-pigip n-tē m-sa

¹³ Bq yo-mq o-baar cirte m-dusunē à hun-nē hyanurū yē zee cōn-mq un yē kumute, yē naknurū kwōm-q rō un bōp o-hat à, yē dōrurū riib-yo o-Kirit, yow yow un riib m-sa ne. ¹⁴ Ba m-jimē yo-mq ur-pigip indundurū dēen sq o-yē'er un sq ur-hōran ne mō wōsnū raag-o o-Kirit. ¹⁵ Bq yo-m wōsontē o-hat à, har q hoks kwange m-yo á. Tē argu m-yage temb yo-m sengu tē m-huk. ¹⁶ Bq tē dōrute un jim-de un q ken dak-o q rō n-tēte m-sa à, tē naknū hat-o rēk-o n-tōn un hat-o o-caari un yish jaas-yē. Jin-de un ka dak-o o-Kawuda. Tē un dōrē jim-de un ka dak-o remen yo-m mōtt m'-wōns ka raag-o á. ¹⁷ Bq yē nakantē hat-o rēk-o yē he'ēdburū n-mē o-caari à, yē nomū ūs-wēer, yē gegrū ūs-hū, yē rigūmsurū ka caari-o o-hat q, taase q bu'uge. Yē he'ēburū ūs-gegette. Yē yagurū yo-mq tutute o-hat remen yē hoks q m-nak á. Yē un nom kaanē remen yē un gyer-ō un a jorbē yē un hyereg-mq o-Sirtis mq rō un saburē o-hat à. ¹⁸ Remen hō-m dōog o-zungō, mq rō tē m-nukt dēen dēen. Bq ish gestē à, yē cirū kamas un saw-tō rō n-mē o-hat à, yē jorbūrū n-mē m-hō. ¹⁹ Hō-ur atette-de komo, yē un kom-tō un yē, yē jorbūrū tō ken saw-tō m-senge mq o-hat tō. ²⁰ Bq tē nomtē ūt-hō m-mahun à, tē hyan ur-hō kō o-regen á, komo caari-o un kem m-yo ne rō tē ūs-bū. Tē hussurū o-saktō unze tea ru.

²¹ Remen yē she'essutē ba yē un rē rii-yo m-rē, Burus inurū eso un tēte-de un yē. Wū zēerū, “Hun-ne, nō ro hogūtē ma-ūt re tō un zēē nō cin o-Kirit á, tō ka rem-se naase un ka yo-mq ne roa kor nō á. ²² Amba m-mōka, mē nō m-kewēs nom nō jaab-ō ūt-mēn, remen yatt-wū he m-nebē be un nō á, sē dē a taage o-hat. ²³ Mē un zēē kaanē remen tēt-mq m-ryo wū ken **wan-tōm-wū Shir** wū, wū un rō un kom-o un wū à, wū mē komo un guw-mq un wū à, wū eks un her-o re. ²⁴ Wū zēerū, ‘Burus, wō hogē o-gyer á. O-nip wōa es be-ur ko-Gwōmo **Sir**. Gwōt un rem ru komo Shir un sok-mq un wū ne, wūa gu myet yan-hew un du.’ ²⁵ Remen kaanē nom nō jaab-ō ūt-mēn, nō hun-ne, un shereg be-de Shir bq a rurū mē à, kaanē he m-nom. ²⁶ Amba kap un kaanē ne, ka yo-mq a jorbē o-hat un hyereg-mq un de ken dor-de, q sabre.”

Hat-o naasute

²⁷ Un tēt-mq un op ūt-nass [14], yan-se a rottū na un Sa-mq o-Adiriya. O-da da purge, ya-m-nak-o-hat essū ūs-barag yē zee a nomostē yow yow o-dak ne. ²⁸ Yē ma'urū dūw-de m-hō yē hyanurū de woostē ūs-na o-zungu ur-kwooz [120]. Bq tē tektē co hiin à, yē doorū m-ma, yē hyanurū ūs-na kwōoz-ut nass ūs-op [90]. ²⁹ Remen un gyer-o taase hat-o tē cemne un ta'ar-ūt caari-ne, yē ho'osburū kwōm-tō ūs-nū ūt-nass un jim-de o-hat remen a wenet o-hat m-arag. Yē tuurū yish, yē konū Shir ish-o ges. ³⁰ Amba ya-m-nak-o-hat ma'asurū un senge-mq yē somot. Yē kergunturū hat-o rēk-o ūs-wēer sa o zee kwōm-q ūs-nū yē he m-kerguntē un co-q un caari-o o-hat. ³¹ Burus zēerū ko-caari-wū un ko-karma-wū un **Roma**-nē un yē ka karma-nē yē ne komo, “Ūrege ka hun-nē yē, yē es n-mē un ka hat-ō á, yatt bō nō he m-nom nō ruut á.” ³² Bq m-hogē kaanē, karma-nē kuprurū hū-se un hat-o rēk-o, yē yagurū q dōrurū m-hō.

³³ Bq ish nomtē un hede m-gas à, Burus konū yē, yē rēebē rii-yo m-rē. Wū zēerū, “Caanē, hō-ūt op-ūt nass-tō ka nō un she'et-de o-regen, nō rē rii á. ³⁴ Remen kaanē, mē nō ūs-kōn rē nō rii-yo m-rē remen nō nomot hoog kō hi-o gaan-yo a hūsse un hi-ūt nō á.” ³⁵ Bq wū rurte kaanē à, wū argu mos ur-burōdi, wū nomurū ur-bōngon be-de Shir

* **Bqr ur-kwooz us-ta'yoor:4** 27:4 o-Sayipurus dak-o q rō n-tēte q m-sa à. † **Bqr ur-kwooz us-ta'yoor:7** 27:7 o-Kirit dak-o q rō n-tēte q m-sa à. ‡ **Bqr ur-kwooz us-ta'yoor:9** 27:9 Q ka hō-de m-Pas (Yom Kippur).

un her-o un ye kap, wu wonguru wu ciri m-re. ³⁶ A dooru rwun-se un ye ur-beeb ko wu ke reeru rii-yo m-re. ³⁷ Te kap n-me o-hat hun-ne zungu-us yoor un kwooz-ut tet un op un cind [276]. ³⁸ Bo ye reeste ye ciks à, ye haburu nu-se o-hat be-de un jorogbe un saw-to un ye n-me m-ho.

Jok-ye m-ho bu'ugte o-hat

³⁹ Bo ish gestè à, ya-m-nak-o-hat ye hoks m-nap dak-o ye rotte á, amba ye hyanag o ken riib-o dak-o, o m-hyereg. Ye zonguru ye wotte o-hat be-de m-hyereg urege a nome. ⁴⁰ Ye kupru us-hu se un kap o un ka kwom-to us-nu to, ye yagu to n-me m-ho. Hohond-mo un ka da-o komo ye usse getette-yo un gaag un rii-yo un kwus o-hat. Ka da-de, komo ye 'yonse pirapira-to o-hat to ro o-co à hond hond bo yo-m he o m-tute o-co à. Ye rwo'u ur-hi ha-mo n-riib yo m-sa. ⁴¹ Amba bo te wootè de ken be-de ho-m mo m-karge à, hat-o tamu m-hyereg, har hi-o o-hat cqwu n-me m-hyereg o hoks m-nukte á. Hat-o ciri m-bu'uge so n-jim un remen zungo-o un jok-ye m-ho.

⁴² Karma-ne zonguru, ye hoomté ye a ka'e a taase wu ken wu nom us-waag wu som. ⁴³ Amba haanuru ka caari-wu un ko-karma-wu o-Roma wu conog gu un Burus, wu wenuru ye. Wu zeeru komo kap o un bo un ye nape m-ho à, ye me'es m-nosse, ye he'ebe n-me m-ho ye nom us-waag ha-mo n-riib o m-sa, ⁴⁴ ka ye kuse à, ye de ce-se o-hat, ko ne ye de kep-to o-hat. Un kaane kap mo un ye woo riib-yo m-sa pee.

Bor ur-kwooz us-eer

Burus un dak-o o-Marta

¹ Bo te possute à te hoguru, ashi, jin-de un ka dak-o* o-Marta. ² Hun-ne ye un ka be-de nomo te ur-ho deen. Ye goksu te kap, ye dapsu te o-ra remen kem-o ro ut-he à, komo o-hu w ne. ³ Burus kamsunduru ut-ce wu ma'asu m-tqob o-ra. Yo ken hwo-yo m-raab yo argu m-rwuun remen hund-o o-ra, yo kamturu kom-o Burus. ⁴ Bo hun-ne ye un ka be-de hyente o-hwo depo un kom-ut Burus à, ye zeeru or un ye ne, "O-nip ka net-wu ko-yan-hom un hun-ne wu. No hyanag myet bo wu possune be-de m-sa à, kap un kaane ne, ra-o ro wu un dor se wu marag." ⁵ Amba myet un kaane ne, Burus wishuru kom-o un wu, wu jorburu ka hwo-yo n-me o-ra, ko m-hoog, wu hoge á. ⁶ Ye ro us-barag ye zee ka kom-o a hu ko wua hye ba m-jime wu mer. Amba bo ye she'ete à, ye hyan rii-yo nome wu á. Ye warguru barag-us hor-se, ye zeeru unze wu o ken shir-o o.

⁷ Kane yow yow kat-ut ro kon, to un ko-Gwomo-wu un ka dak-o† jin-de un wu Pubiriyu. Wu goksu te, wu ya'u te be-de ur-she'et de ur-bon, har ho-ut tet. ⁸ Tato-o Pubiriyu wu ro domb wur-o un wu piishe á, o-wur o-ra un ryam-o ut-men ne. Burus cqwuru be-de un wu, wu konuru Shir remen wu. Burus saku ut-kom un hi-de un ko-wan-gom, net pyeesuru cas. ⁹ Bo a nomte kaane à, kap o un ye kuse ya-us-gom à un ka dak-o n-tete o m-sa sengu m-haan a ye m-taase us-gom. ¹⁰ Ye ya'u te m-yar deen. Bo da-o m-ine wootu te komo à un hat-o m-ho, ye kamsunduru te kap o un bo un saw-to te cone à.

Burus wooq un bo-o o-Roma

¹¹ Bo a nomte reng-us tet à, te inuru n-me un hat-o rwuune bo-o o-Arezandiriya. Ka hat-o reeg o-gos un ka dak-o o ro n-tete o m-sa à. A nomsutu o komo o-napa untun sha-mo un shir yoor pese-ne Kasto un Porus ne. ¹² Bo te woonte bo-o o-Sirakus à, te rewu ho-ut tet kane. ¹³ Bo un kane komo te arguru te wooru bo-o o-Rigiyum. Rew-mo un ho-ur gaan, yo-m indundururu so o-baar, un gas-o ish komo te wooru bo-o o-Puteyori. ¹⁴ Kane o ka te go'one un ye ken yan-dor-ye ne. Ye konu te te nom ho-ut ta'voor un ye ne. Un kaane te wooru o-Roma. ¹⁵ Bo yan-dor kane hogute unze te robe à, ye haanuru, ye barkutu te har un be-de a ut-baab à o-Appiyus, komo un ka be-de ne de a m-ze Kur-ut Tet-to un Hamat-ne à. Bo Burus hyente ka hun-ne ye à, wu bomuru Shir. Komo wu dooru kum un beeb-de us-rwun. ¹⁶ Bo te cwtè o-Roma à, a ya'u Burus wu neke un hi un de un wu, wu she'et un o ken hur-o, komo wu ken ko-karma-wu ro wu ur-er.

Ko'ot-o Burus o-Roma

¹⁷ Bo a rewete ho-ut tet à, Burus agu sek-ye ye un Yahuda-ne. Bo ye karaksute à, wu zeeru ye, "No or re ne, ko de nomte me nome hun-ne na ur-ba'as á, ko ur-ba'as mosse un jind-o un tat na ne. Myet un kaane ne a shik me o-Urusharima a ya'asu me un kom-to un Roma-ne ye ke'e me. ¹⁸ Ye komo bo ye byaraktu me à, ye conog me m-ho'os, remen ye hyan me un de ken ba'as-de ne de woo'e a hoot me á. ¹⁹ Amba bo Yahuda-ne kwangute dek un ka ma-to à, a gaktu me, un heet ma-ut re be-ur ko-Gwomo Sisar, ko

* Bor ur-kwooz us-eer:1 28:1 o-Marta dak-o o ro n-tete o m-sa à. † Bor ur-kwooz us-eer:7 28:7 o-Marta dak-o o ro n-tete o m-sa à.

de me ro conog m-hante us-gyekt be-de un hun-ne na á.† 20 Q rwo'e um hobt um hyen no. Um conog no nep rii-yo rwo'e me un ka be-de ke'o un ka kwom-to. Me ka kane remen um dek unze **Kiristi** heesunte. Wu ro sakt-o na."

21 Ye zgeru wu. "Te de te kum o ken takurda-o o rwuqne so dak-o o-Judiya mosse un ma-ut ru ne á. Yatt or na komo wu haane kane wu rur ma-ut ru á, ko wu rur ma-to ba ur-bon mosse un wo ne á. 22 Amba te conog te hoge yo o cone à un nu-o ru, remen bo un rii-yo te nape de à yo ro, ka derika-o pu-o o ko kene a m-cep un ma-to un o ut-yo to."

23 Ye rwo'uru ho-de ye hette m-gone un Burus ne á. Ye haanuru be-de wu ro ur-she'et à, komo ye haante deen ut-moor ne. Cir-mo n-sot har m-rim, wu senguru ye nome ut-ma wu ro ye m-rure ma-to un **Gwomo-to Shir**. Wu ro m-senge, wu nakantu ye be-ur Yeso un bu-yo un Ma-to Shir. Wu un nom kaane, remen wu kututu ye **Kiristi** bo wu karante ka rem-se **Mosa** un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne gene à. 24 Ye ken ye argu dek un ma-to un wu, amba ye ken ye dek á. 25 Remen kaane, ye ho'ose or un ye ne o-wur á. Rii-yo ye yagute ka be-de Burus nomo ye ma-ut gaan, wu zee, "Ashi, **Kukt-o Shir** rwo'og o-nip, bo o nome tat no ne ut-ma à un nu-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** o zee,

26 " 'Neke be-de un ka hun-ne ye, o zee,
"Nqa senge m-hoge un yo me m-zee koyanda à,
amba no hoks m-nap á.

Nqa ma'as m-hyan un yo me m-nom à,
amba no hoks m-nap un yo um cone á."

27 Remen hur-de un ka hun-ne ye nomoste m-hwogon,
ye zupste to-to un ye,
ye bitisse yish-ye un ye,
Taase ye hyen un yish-ye un ye,
ye hoge un to-to un ye,
ye kergute komo un hur-de un ye,

har ye waktunte be un de um soksutu ye **ur-ba'as.**§

28 "To, nap no, Shir tomsunte ma-to un gwu har ha-mo un ye ro **Yahuda**-ne á. Ye komo ye a raks ut-to!"*

30 Burus she'etu un ka hur-o wu moqe à har hak-us yoor, wu ro un goks un kap o un ye ro m-haan be-de un wu à. 31 Yanze a wen wu m-ko'ot á, wu senguru ko'ot un **Gwomo-to Shir**. Wu ro ur-yoos mosse un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi** ba o-gyer.

† **Bqr ur-kwooz us-eer:19** 28:19 Hyen komo: Seng 25:11. § **Bqr ur-kwooz us-eer:27** 28:26-27 Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik). * **Bqr ur-kwooz us-eer:28** 28:28 Mo ken gen-mq un do ci-o 29Bq to ka ma-to ro à, Yahuda-ne inuru, ye arguru, ma-ut sunuru ye deen un hi un de un ye.

Takurda-o Burus ȳ wȳ gene yan-dor Yešo n-me bȳ-o o-Roma

Rem-se rȳ n-me à:

M-zantę ȳn hi-de ȳt-ma nę 1:1-17

Hun-nę ye ȳn hȳno o-dak ȳnoȳ gwȳ 1:18—3:20

Cȳw-yo Shir yo ȳn gwȳ 3:21—4:25

Hoȳg-m pȳ-mȳ n-me ȳn Kiristi 5:1—8:39

Zoȳge-tȳ Shir mȳsse ȳn Ya-o-Isra nę 9:1—11:36

She't-de ȳn ko-yan-dor Yešo 12:1—15:13

M-tige ȳn gas-ur Burus nę de ȳn hi ȳn de ȳn wȳ 15:14—16:27

ȳr-gas

¹ Mę, Burus, wan-gȳw-m **Kiristi*** Yešo, genbę ka takurda-o. Shir ak mę ko-yan-Tȳm Yešo remen ȳm kȳ'ottę **Ma-tȳ m-Rerem** tȳ ȳn wȳ. ² Ka **Ma-tȳ m-Rerem** tȳ, tȳ Shir sȳrtę o-nu cin n-ga à, tȳ yan-rwȳr ȳn Ma-tȳ Shir zęę ȳn Takurda-o Shir ȳ ȳn ba m-kȳkȳp à. ³ Ka **Ma-tȳ m-Rerem** tȳ, tȳ ȳn Wà ȳn wȳ tȳ, wȳ rwȳȳnę sȳ ȳn baag-o ko-Gwȳmo **Dawuda** à, be-de ȳn mat-o o-wȳr. ⁴ Amba ȳn kȳȳb-de ȳn kȳkȳp-mȳ ȳn wȳ, **Kȳkt-o Shir** kututȳ na ȳr-beęb nę ȳnze, Yešo **Wà-wȳ Shir** wȳ remen wȳ inȳtę ȳt-marimar. Yešo **Kiristi**, wȳ rȳ Wan-Kȳyan na. ⁵ Remen yo Yešo nomę mę à, Shir ya'ag mę m-yar ȳn o-cȳw yo ȳm waragtę ko-**yan-Tȳm Yešo**, wan-kȳ'ot ȳn Ma-tȳ ȳn wȳ. Wȳ ȳn nom kaanę remen hun-nę kap ye ȳn dak-ȳt-dak, hȳno o-dak ye sheret ȳn wȳ, komo ye nomę wȳ o-dȳrotte. ⁶ Nȳ ma, nȳ mȳsse ȳn hun-nę ye ȳn Shir daagne à ye she'etę kang-o gaan ȳn Yešo **Kiristi** nę.

⁷ Ka takurda-o, ȳ ma nȳ ȳ myet yan-dor-ye rȳ ȳn bȳ-o o-Roma à:

Shir wastę ȳn nȳ nę. Wȳ degsȳ nȳ, nȳ waragtę hun-nę ye ȳn wȳ. Mę ȳs-kȳn Shir Tato na ȳn Yešo **Kiristi**, Wan-Kȳyan na wȳ 'ye nȳ gwȳgwȳ-mȳ ȳr-hur ȳn yar-mȳ ȳn wȳ nę.

Kȳn-se ȳr-bȳngȳn

⁸ ȳr-takan, ȳm bȳmȳ Shir re ȳn jin-ȳr Yešo **Kiristi** rem nȳ kap, remen hȳno o-dak hun-nę rȳ ȳn m-hȳge ȳn ma-tȳ ȳn sher-m nȳ. ⁹ Shir, wȳ mę ȳn gwȳw-mȳ ȳn wȳ ȳn hur-ȳr gaan ȳn kȳ'ot ȳn **Ma-tȳ m-Rerem** tȳ ȳn Wà ȳn wȳ Yešo à, wȳ rȳ wan-swȳ-ȳs re, wȳ hyenestę bȳ mę ȳs-kȳn kȳyanda rem nȳ à. ¹⁰ Mę ȳs-kȳn kȳyanda, Shir 'ye mę o-cȳw ȳn habȳtę be-ȳr nȳ, ȳrege Shir ȳnoȳ.

¹¹ Mę ȳn reęb-o ȳm hyenet nȳ, bȳ ȳm he nȳ m-gȳ ȳn yar-mȳ Shir ya'asȳ mę à, remen nȳ bȳ'osutę ȳn yo nȳ shere à. ¹² Rii-yo ȳm ȳnę m-zęę à, ȳm ȳnoȳ ȳm dȳ nȳ jaab-o ȳt-męn ȳn sher-m nȳ, komo ȳm ȳnoȳ nȳ do mę jaab-o ȳt-męn be-de ȳn sher-m re. ¹³ ȳr re nę, ȳm ȳnoȳ nȳ nep ȳm sengute dęęn ȳm habȳtę be-ȳr nȳ. Amba mę kum o-cȳw à. ȳm ro ȳnoȳ ȳm guut nȳ bȳ sher-m nȳ he m-dȳ m-'wȳns be-ȳr **Kiristi** à. ȳm ro ȳnoȳ m-gȳ nȳ, ȳm bȳ'osę ȳn rem-se Shir, bȳ ȳm gu'e hun-nę ȳn tȳ ken be-tȳ à.†

¹⁴ Mę m-hȳge ȳn hur ȳn de nȳ-se ȳn hun-nę kap rȳ ȳn hi ȳn de, ya-n-me ȳt-bȳ ȳn ya-ȳs-riib nę, ya-ȳs-nap nę. ¹⁵ ȳ rwȳ'e ȳm ro cȳntę m-kȳ'otȳ nȳ **Ma-tȳ m-Rerem** nȳ yan-bȳ-o o-Roma.

Bęeb-de ȳn ma-ȳt Yešo

¹⁶ Mę ȳn hȳge ȳn 'e-mȳ ȳn rwȳr ȳn **Ma-tȳ m-Rerem** á. Mę ȳn zęę kaanę remen tȳ rȳ na m-kutę ȳn bęeb-de Shir. Ka bęeb-de de rȳ ȳn gwȳ-o ȳn myet ye shere be-de ȳn wȳ à, **Yahuda**-nę ȳr-takan, ka da-de ye rȳ **Yahuda**-nę á.‡ ¹⁷ Ka **Ma-tȳ m-Rerem** tȳ kututȳ na bȳ hun-nę he m-warag kashi be-de ȳn Shir à. A cirę m-sher be-de Shir, a kȳmȳrȳ komo m-sher be-de ȳn Shir. Bȳ Ma-tȳ Shir zęę à, "Nęt kashi wȳa kum hȳȳ remen wȳ shereȳ be-de ȳn Shir."§

Hun-nę myet ba'asȳtę

¹⁸ Ryaab-se Shir rwȳntę cas cir-mȳ n-tȳn remen yan-męn-ȳt jaas-tȳ ȳn rii-tȳ ȳn ba ȳr-bȳn tȳ hun-nę rȳ m-nȳm nę à. Ye hȳktę o-nip ȳn męn-ȳt jaas-tȳ tȳ ȳn ye. ¹⁹ Depetę ye nep myet rii-yo rȳ yo Shir à, remen Shir kututȳ ye yo cas. ²⁰ Cin da-o Shir nȳmę hȳno o-dak à, rem-se Shir, se a m-hyan ȳn yish á, bęeb-de ȳn wȳ de ba m-ta, ȳn bȳ wȳ rȳ nę à, cas a rȳ se m-hyan be-de ȳn rii-tȳ Shir nȳmę à a tȳ m-nap. Nęt rȳtt be-de m-ru á.

* **Bȳr-o gaan:1** 1:1 Wȳ Shir daagne à. † **Bȳr-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Seng 19:21. ‡ **Bȳr-o gaan:16** 1:16 Hyen komo: Mark 8:38. § **Bȳr-o gaan:17** 1:17 Hyen komo: Haba 2:4.

21 Ye nepst̄e Shir, amba ye ro wu m-'ya un s̄ek-m̄o depe á, ye ro wu m-b̄om á. Remen ye nom̄og kaane, barag-se un ye warag o-hwaa, hur-de un ye, komo shiis̄h̄e de rowe o-comb.* 22 Ye ro m-hyan un hi un de un ye ya-ųs-weer amba ne raag-m̄o ye rotte. 23 Otte ye ya'as m-seps be-de Shir wu un ba ųr-kom à, ye senguru ųs-toog un rii-to net n̄ome à. Ka rem-se net shab̄e à, untun sha-m̄o un net, un sha-m̄o un yege-no ne, ųt-gut ne, un rii-ye ro ųt-kurub ne à. Myet ka rem-se r̄o m-ta.†

24 Remen kaane, Shir yaguru ye, ye nomuru rii-yo hur-de un ye cone à, ye nomuru saw-to m-'e un wur-ųt or un ye ne. 25 Ye yaguru Shir wu o-nip, ye bopuru ųt-b̄o. Ye ma'asu m-kwukte un ya'asu m-guw ne be-de un rii-to Shir nom̄e à, amba ye yage Shir wu nom̄e koyan à, wu a he ųr-bongon de un ba m-ta à, **amin**.

26 Remen kaane, Shir yaguru ye. Ye nomot rii-yo ye cone à yo m-'e. Ne'a-ņe ye un ye yaguru rew-m̄o ųt-ge b̄o a wete à. Ye senguru nom un rii-yo a 'wos̄se á. Ne'a-ņe ro m-rew un or un ye ne ne'a-ņe. 27 Campo-ņe komo ye yaguru rew-m̄o ųt-ge un ne'a-ņe ne b̄o a wete à. Ye senguru con-to un hi un de un ye, campo-ņe r̄o m-rew un or un ye ne campo-ņe. Remen kaane o hante a ye'et ye ųr-koob de rekse hond hond un **ba'as-de** un ye ne à.

28 B̄o ye yage nap un Shir à, Shir yaguru ye, ye he'eburu un barag-se o-hwaa, ye sengute nom un rii-yo depe á.

29 Ye shiis̄h̄e un nom un men-ųt jaas-to koyanda.

Ye r̄o un nom̄e hun-ņe rem-ųs yo-se.

Ye peneg o-suub.

Ye m-nom un rem-se he naas un hur-de un net à.

Ye peneg ųr-shoob.

Ye r̄o un hoom un hun-ņe.

Ye peneg ųt-ween.

Ye m-raks un hun-ņe.

Ye r̄o un ęss un net ųr-hur.

Ye r̄o ųt-we.

30 Ye r̄o un m-ti un jin-to un hun-ņe.

Ye yaguru Shir.

Ye jiite yo'og-o un hun-ņe.

Ye jiite m-gwon.

Ye peneg ųs-seš.

Barag-se un ye yo-se se.

Ye r̄o un koob-de o-dorotte o un ye mate ye à.

31 Ye rott ųr-hi á.

Ye m-shoos un ma-to ye surte o-nu á.

Ye m-was ko hyan un 'w̄on-de un hun-ņe á.

32 Ye nepst̄e jind-o Shir zegg myet net-wu nom̄e gon ka saw-to à, wu wqog m-mar. Amba ye r̄o senge-m̄o un nom un rii-yo ba ųr-bon, ka ye r̄o m-nom kaane komo à, ye r̄o ye m-do'e jaab-o ųt-men un rii-yo ba ųr-bon.

B̄or-ųs yoor

Shir r̄o un m-piish ųt-ma hond hond

1 ĵOr re, w̄o un hyan un **ba'as**-ųr or ru ne? Wqtt be-de m-ru á. W̄o un piis̄h̄e un hun-ņe ųt-ma komo w̄o m-nom un rii-yo ká hun-ņe ye r̄o m-nom à, hi un du w̄o m-h̄o.*

2 T̄e nepst̄e piish ųt-ma to Shir hond hond o be-de un ye r̄o m-nom un gon ká rem-se o-saa se à. 3 W̄o un piis̄h̄e hun-ņe ųt-ma. W̄o mat-de un net, w̄o wu r̄o m-nom un gon ká rem-se wu ken wu r̄o m-nom à, ĵW̄o m-hyan o zee Shir a 'ye w̄o ųr-koob á? 4 ĵK̄o de w̄o un gini un caari-m̄o un yar-m̄o Shir un 'w̄on-de un wu ne, un m̄o un hur-de un wu ne? Nap unze Shir un kut̄e w̄o 'w̄on-de un wu remen o waktunt̄e o muun be-de un wu.

5 Amba remen cikt un du un koob-de un waktun̄e-m ru ne be-de Shir, w̄o un egne un hi un du ryaab-se Shir. Un ho-de ryaab-se Shir, w̄a kut̄e hun-ņe kashi un piish ųt-ma cas cas. 6 Shir "a top ko wu ke net-wu hond hond un gon senge-m̄o wu nom̄e à."† 7 Shir a 'ye hun-ņe hoog-o un ba m-ta ye m̄o'e ųr-hur un senge-m̄o un nom un rii-yo ųr-bon à, ye ro un sakt̄o un kum m-seps, m-sek ne, un hoog-o ba m-ta ne. 8 Un cen o ye ken hun-ņe ye r̄o un con-to ųr-hi ne, ye yage o-nip à, ye r̄o un nom un rem-se un ba ųr-bon, ryaab-se Shir r̄o un hi-de un ye, komo ye a s̄u ųr-koob deen. 9 Sw̄o ųr-koob un tuk-m̄o

* **B̄or-o gaan:21** 1:21 Hyen komo: Apis 4:17-18. † **B̄or-o gaan:23** 1:23 Hyen komo: Kara 4:16-18.

* **B̄or-ųs yoor:1** 2:1 Hyen komo: Mat̄i 7:1; Ruka 6:37. † **B̄or-ųs yoor:6** 2:6 Hyen komo: B̄ong 62:12; Sw̄oq 24:12.

ut-mên ne rō un 'er-de un kō wū ke neŭ-wū wan-nōm un men-ut jaas-to, ur-takan be-de un **Yahuda**-nê, ka da-de, ye rō **Yahuda**-nê á. ¹⁰ Amba Shir a 'ye kō wū ke wū rō m-nōm un senge-mō ur-bon à, m-seps, m-sek nê, un gwugwū-mō ur-hur nê. Wūa nōm yo ka, ur-takan **Yahuda**-nê, ka da-de, ye rō **Yahuda**-nê á. ¹¹ Remen Shir rott m-koos á.†

¹² Kap ye nōmê **ur-ba'as** rii-yo **karamsa-o Mosa** wōontê à, Shir a piishe ye ut-ma ba o-**karamsa**. Ye nōmê komo **ur-ba'as** un neps un **karamsa-o Mosa** à, n-tê un **karamsa-o Mosa**, Shir he ye piishe ut-ma. ¹³ Shir a hyen hun-nê kashi remen ye hogutê o-**karamsa** á, amba sê ye nōmog o-dōrotte o un yo **karamsa-o zêe** à. ¹⁴ Ye rō **Yahuda**-nê á, ye rott o-**karamsa** á, amba da-o ye nōmê yo **karamsa-o zêe** à, barag-se un hur-de un ye rō ye m-kutê rii-yo ur-bon un yo un ba ur-bon nê, kō de yette **karamsa-o Mosa** á. ¹⁵ Senge-mō un ye kututê ye unze ye rō o-**karamsa** nê gense un hur-de un ye. Da-o ye nōmê rii-yo un ba ur-bon, hur-de un ye naasuru, amba ye nōmê rii-yo ur-bon ye rō un hoge o-zak. ¹⁶ Remen kaane, bō ka **Ma-to m-Rerem** to mē m-rwōr zêe à, kaane he m-warag un hō-de Shir he piishe un hun-nê ut-ma à, n-mê un Yeso **Kiristi**. Shir a piishe hun-nê ut-ma, myet un barag-se ye nōmê wukusse à.

Yahuda-nê un karamsa-o Mosa nê

¹⁷ M-mōka mē un yo ken rii-yo nê yo mē wō m-gene à. Wō m-aag un hi un du ko-**Yahuda**. Wō m-wōns un **karamsa-o Mosa**. Wō komo m-gwōn un she'et un du un Shir nê. ¹⁸ Wō m-zêe o nepstê yo Shir cōnê à. Komo wō m-daag un yo rō hond hond à remen o nepstê o-**karamsa**. ¹⁹ O nepstê jip unze wō he neken pō-nê o-kō, wō m-dêk untun wō rō m-cūcas be-de un ye rō o-comb à. ²⁰ Wō m-dêk wō rō wan-yoose un raag-nê, un yakar-nê, remen o nepstê **karamsa-o Mosa** shiishe o rō us-nap nê, o-nip nê. ²¹ Wō wan un yoose un ye ken ye, ¿wōa yoose hi un du? Wō wū rō m-kō'ot unze hun-nê hiw ur-hyow á. Wō, ¿wō ur-hyow á? ²² Wō wū rō m-zêe neŭ nōm o-ás á, wō, ¿wō m-nōm un rii-yo o-ás á? Wō wū cōnê m-gir á. Wō, ¿wō m-hiw ur-hyow un pyo-o m-gir? ²³ Wō wū rō m-gwōn un **karamsa-o Mosa** à. Amba wō m-naas un jin-de Shir be-de un kqōb-de o-dōrotte o-**karamsa**. ²⁴ Ma-to Shir zêeg, "Hun-nê rō un yo'og un jin-de Shir kō kene remen she'et-de un men-ut jaas-to-ut nō."§

²⁵ Ūrege o dōrutê o-**karamsa**, **kō-ur** a gu wō, amba ūrege wō m-dōrê yo **karamsa-o zêe** á, kō de a kō wō à, Shir a hyen wō ba ur-kō. ²⁶ Ūrege ye rō ba ur-**kō** á, rō m-dōrê un yo **karamsa-o zee** á, Shir a dek ye untun ye rō ur-kō nê à. ²⁷ Ye rō ba ur-kō o-wūr á, amba ye rō m-dōrê un yo **karamsa-o zêe** a nōm à, yea piishe wō ut-ma. Wō wū rō o-**karamsa** nê gense à, wū rō ur-kō nê à, amba wō un kqōb-de o-dōrotte un **karamsa-o** Shir.

²⁸ Remen ko-**Yahuda** jip ba neŭ-wū, wū rō ko-**Yahuda** o-wūr cot á. Komo kō-de o-nip ba de o-wūr de á, kō kups o-ka á. ²⁹ Ko-**Yahuda**-wū o-nip hur-de un wū rō tetê un Shir nê. **Kukt-o Shir** o rō un m-ja'as un hur-de un neŭ. Shir-ye rō wū m-bōm, yanze neŭ á. **Karamsa-o** rō m-ja'as un hur-de un neŭ á.*

Bor-ús tet

Koyanda Shir rō un nōm

un yo wū zêe wūa nom à

¹ ¿Un yan-**Yahuda**-nê jiishe ye rō **Yahuda**-nê á? ¿Yan yo neŭ he m-kum ūrege a **kōog** wū? ² Rii rō kōn hun-nê un kō yo ke bu-yo! Ūr-takan, be-de un **Yahuda**-nê Shir bōpse Ma-to un wū.

³ Amba ye ken **Yahuda**-nê ye, ye sher un Ma-to un wū á. Myet un kaane nê, oā ru Shir yagutê ess un swōr o-nu o un wū á. ⁴ Cōw-yo un kaane rō kōn á! Shir wa-o-nip-wū kō hun-nê myet warag ya-ut-bō, bō ko-Gwōmo **Dawuda** rūrê Shir un Ma-to Shir à:

"Hun-nê a hyan o ka, ma-ut ru shiig o-nip,

o warag komo o-kêeg a piishe ma-ut ru."*

⁵ Amba, ye ken ye a zee, "Ba'as-ut na nōmog ur-bon, remen tō rwō'og hun-nê hyenent bō Shir rō kashi à m-mōka. ¿Ba'as-de Shir nōmê ūs-ryaab un na nê wū 'ye na ur-kqōb?" Raag-mō a citê kaane. ⁶ Kaane o á kō hiin! Ūrege Shir rō kashi á ¿re nê wū he m-nōm wū piishte hun-nê ut-ma hōno o-dak? ⁷ Wū ken wūa hoks m-zêe, "Ūrege bō-ut re mōsse **ur-ba'as** nê rwō'og a nept nip-o Shir cas, ka **ba'as-de** warag komo rii-yo un 'ya un Shir m-seps, ¿remen yan o nê har m-mōka Shir hette mē piishe ut-ma unze mē ko-wa-**ur-ba'as** wū?" ⁸ Ye ken hun-nê ye wêeg na, ye rūrutê kō wū ke unze a zêeg, "Dō nō ut-**ba'as**

† **Bor-ús yoor:11** 2:11 Hyen komo: Kara 10:17. § **Bor-ús yoor:24** 2:24 Hyen komo: Isha 52:5 (ut-Girik); Izik 36:22. * **Bor-ús yoor:29** 2:29 Hyen komo: Kara 30:6. * **Bor-ús tet:4** 3:4 Hyen komo: Bōng 51:4 (ut-Girik).

remen Shir kumut m-sek ʉt-mqɔr nɛ!” Amba Shir kashi-wʉ, wʉa piishi yɛ ʉt-ma hond hond.

Yatt-wʉ rɔ kashi ʉn nɛt be-de Shir á

⁹ ¿Yan tɔ nɛ a he m-zɛɛ? ¿Na **Yahuda**-ŋe a ʉn jiish ɔ ka yɛ rɔ **Yahuda**-ŋe á? Ay! Kɔ hiin! ʉn **Yahuda**-ŋe ʉn yɛ rɔ **Yahuda**-ŋe á, myet ragaan yɛ rɔ remen beɛb-de **ur-ba'as** rɔ ʉn gwɔmo-ʉt na. ¹⁰ Gensɛ tɔ rɔ bɔ Ma-tɔ Shir zɛɛ á:

“Kashi ʉn nɛt rɔ kɔn á, kɔ wan-gaan,

¹¹ yatt-wʉ rɔ ʉs-nap nɛ á.

Yatt-wʉ rɔ ʉn hoob-ɔ ʉn Shir á.

¹² Hun-ŋe myet yagʉtɛ bʉ-yo Shir, yɛ waragɛ hwaa.

Yatt-wʉ rɔ ʉn nɔm ʉn kashi ʉn rii á,
kɔ wan-gaan.”[†]

¹³ “Nu-ɔ ʉn yɛ ya ɔ rɔ sa o zee saag-ɔ rɔ tikshisɛ á,

Rem-de ʉn yɛ shiig ʉt-bɔ zak zak,”[‡]

“Ma-tɔ ʉn yɛ sa o zee raab-mɔ ʉn hwo,”[§]

¹⁴ “Nu-se ʉn yɛ shiig ʉn ma-ʉt yɔ-tɔ,
ʉt-rɛɛb nɛ.”^{*}

¹⁵ “Yɛ ʉn jimɛ m-hɔ ʉn nɛt á.

¹⁶ Kɔ kenɛ yɛ neke sɛ yɛ sabʉrsʉtɛ rii,
komo yɛ rʉ hun-ŋe tʉk-mɔ ʉt-mɛn.

¹⁷ Yɛ nap bɔ a he m-she'et ʉn

gwʉgwʉ-mɔ ʉr-hur nɛ á.”[†]

¹⁸ “Yɛ ʉn gyer-ɔ ʉn Shir á, kɔ hiin.”[‡]

¹⁹ M-mɔka a nepstɛ myet yɔ **karamsa**-o zɛɛ á, a ʉn gen rem na **Yahuda**-ŋe yɛ Shir ya'asɛ o-**karamsa** á. Wʉ ʉn ya'as ɔ bɔ hun-ŋe a kum keɛr-de m-ru yɛ nomɛ rii-yo ʉn ba ʉr-bon á. ʉn kaane ɔ Shir he piishɛ ʉn hun-ŋe hɔn o-da ʉt-ma. ²⁰ Remen yatt-wʉ Shir he m-hyan kashi ba **ur-ba'as** ʉn co-ɔ ʉn wʉ á, remen dɔrɔttɛ-ɔ ʉn yɔ **karamsa**-o zɛɛ á. Yo **karamsa**-o wɔ m-nɔm á yo rɔ kutɛ ʉn hun-ŋe **ba'as-de** ʉn yɛ.[§]

*Cɔw-yo Shir rɔ ʉn hongse
ʉn hun-ŋe be-de ʉn wʉ á*

²¹ Amba m-mɔka a kututʉ na yo ken cɔw-yo a hettɛ m-warag kashi ʉn hun-ŋe be-de Shir á. Bɔ ma-tɔ Shir kutu na gensɛ ʉn **karamsa**-o **Mosa**, ʉn yo yan-rwɔr ʉn ma-tɔ Shir rwɔrɛ nɛ á. Cɔw-yo o-**karamsa** yo á. ²² Shir sokstɛ **ba'as-tɔ** ʉn kɔ wʉ ke wʉ shɛrɛ ʉn yo Yɛso **Kiristi** nɔmɛ remen wʉ á. Shir rɔtt m-kooos á. ²³ Hun-ŋe myet ba'asʉtɛ, yɛ nɔmɔg m-pupa ʉn seps-mɔ Shir nɛ. ²⁴ Amba myet ʉn kaane nɛ Shir ya'ag na yar-mɔ ʉn wʉ hur-ʉr gaan. Wʉ ʉn nɔm kaane ʉn bʉ-o **Kiristi** Yɛso, bɔ wʉ rurɛ na be-de swɔr ʉr-kɔɔb ʉn na de ʉt-**ba'as**. ²⁵ Shir ʉn ya'as Yɛso ʉr-**seke** remen **ur-ba'as**. A muuttɛ hun-ŋe ba **ur-ba'as** be-de Shir da-ɔ yɛ shɛrɛ ʉn zee Yɛso sekɛtɛ hoog-ɔ ʉn wʉ ʉn bʉ-yo ʉn wʉus ʉn hyɔ-mɔ[†] ʉn wʉ á. Ka **seke**-de kututɛ ʉn zee Shir rɔtt m-kooos á da-ɔ wʉ yage ka yɛ nɔmɛ **ur-ba'as** n-ga piishɛ ʉt-ma á, ²⁶ remen wʉ kututɛ na kashi-wʉ rɔ. ʉn kaane, a nep Shir kashi-wʉ komo myet wʉ shɛrɛ ʉn Yɛso á, wʉa warag kashi ʉn nɛt.

²⁷ Yatt-yo a hettɛ ʉs-sɛs á! ¿A nɔm ʉs-sɛs remen a nomotɛ o-**karamsa** o-dɔrɔttɛ? Ay! Amba Shir so'ostɛ **ba'as**-ʉt na remen a shɛrɛg. ²⁸ A nep Shir rɔ m-hyan ʉn hun-ŋe ʉntʉn kashi-yɛ remen shɛr-mɔ ʉn yɛ cot, yanze remen dɔrɔttɛ-ɔ o-**karamsa** á. ²⁹ Shir-ɔ ʉn **Yahuda**-ŋe yɛ cot á. ¿Wʉ rɔ ka Shir ɔ ʉn hun-ŋe kap? Eba, wʉ rɔ Shir yɛ ʉn hun-ŋe kap. ³⁰ Shir gaan yɛ, wʉ rɔ ʉn muut ʉn **Yahuda**-ŋe tɛtɛ be-de ʉn wʉ remen shɛr-mɔ ʉn yɛ. Wʉ rɔ komo m-muut ʉn yɛ rɔ **Yahuda**-ŋe á tɛtɛ be-de ʉn wʉ remen shɛr-mɔ ʉn yɛ.[‡] ³¹ ¿A muut o-**karamsa** hwaa remen a shɛrɛg o-nip? Kɔ hiin, ʉn sugɛ-de ʉn kaane ma, tɛ nepstɛ jip ʉn zee **karamsa**-o rɔ ʉr-bon nɛ.

Bɔr-ʉs nass

Sher-m Ibrahi

[†] **Bɔr-ʉs tet:12** 3:10-12 Hyen komo: Bɔng 14:1-3; 53:1-3 (ʉt-Girik); Kɔ'q 7:20. [‡] **Bɔr-ʉs tet:13** 3:13 Hyen komo:

Bɔng 5:9 (ʉt-Girik). [§] **Bɔr-ʉs tet:13** 3:13 Hyen komo: Bɔng 140:3. ^{*} **Bɔr-ʉs tet:14** 3:14 Hyen komo: Bɔng

10:7 (ʉt-Girik). [†] **Bɔr-ʉs tet:17** 3:15-17 Hyen komo: Isha 59:7-8. [‡] **Bɔr-ʉs tet:18** 3:18 Hyen komo: Bɔng 36:1.

[§] **Bɔr-ʉs tet:20** 3:20 Hyen komo: Bɔng 143:2; Gara 2:16. ^{*} **Bɔr-ʉs tet:22** 3:22 Hyen komo: Gara 2:16. [†] **Bɔr-ʉs**

tet:25 3:25 Ka gom-tɔ tɔ rɔ na muut m-jim remen a bakstɛ ʉn zee n-tɔn o-akwati ɔ swɔr o-nu ɔ Shir. Yan-Cɔw be-de ʉn kɔn-se Shir rɔ wʉus m-hyɔ n-tɔn o-gaan cot kɔ ɔ ke hak-ɔ. [‡] **Bɔr-ʉs tet:30** 3:30 Hyen komo: Kara 6:4; Gara

3:20.

¹ ¿Ya a he m-zêe nê mōsse ûn **Ibrahi** nê, ko-yan-ga'e na, ûn ma-tō m-sher? ² Ûrege Shir hyanag **Ibrahi** kashi ûn net-wû, **Ibrahi** kumug rii-yo ûn uk o-cin, amba yanze be-de Shir á. ³ Ma-tō Shir zêeg, "**Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwo'e Shir egt wû kashi ûn net."*

⁴ Wû rō ûn nôm ûn senge-mō ûn hwor-ye a topē wû à, yar-mō á. Kaanē rō remen senge-mō ûn wû mō. ⁵ Amba Shir rō muut ûn **ya-ur-ba'as** kashi be-de ûn wû remen sher-mō ûn ye, yanze remen senge-mō ûn ye á. ⁶ Ûn Ma-tō Shir, **Dawuda** rworog ma-tō ûn kwum-o rō be-de ûn net-wû rō kashi be-de Shir à, yanze remen senge-mō net nōme mō á. **Dawuda** zêegu:

⁷ "Ya-o-kwum-ye, ye a sokse **ba'as-tō** ûn ye à,
Shir a baks ûn **ba'as-tō** ûn ye nē á.

⁸ Wa-o-kwum-wû, wû Yawe a do m-baks
ûn rii-tō ûn ba ur-bon nē, tō wû nōme á."†

⁹ ¿Yan ka kwum-o, o ûn **Yahuda-nē** o, ye a kōe à cot? ¿Kō myet ûn ye rō **Yahuda-nē** á, ye a kōe á? Yo tē m-zêe à, yo rō, "**Ibrahi** shereg be-de Shir." o rwo'e a zett "wû kashi ûn net be-de Shir."‡ ¹⁰ ¿O ke da-o nē a zêe **Ibrahi** kashi ûn net be-de Shir? ¿Rii-yo a koot wû o kō sē da-o a koosē wû à? Ma-tō o-nip tō rō rii-yo a koot wû o. ¹¹ Cin ba a rō **koog** wû, Shir gostē wû kashi ûn net remen **Ibrahi** shereg ûn wû. Ka **kō**-de ro m-sha, o-napa nē sa o zee sher-mō ûn wû. Remen kaanē, **Ibrahi** waragtē tato-o ya-m-sher be-de Shir, ye a esse ûntun kashi ûn hun-nē à, kō de nomtē à a kō ye á. § ¹² Ûn kaanē, komo **Ibrahi** waragtē tato-o ûn ye a kōe, ye shere be-de Shir à. Ba remen kō-de a kō ye ûn hond ûn de á. Amba bō **Ibrahi** nōme cin ba a ûn kō wû à, ye dēkuru sha-mō ûn sher-m **Ibrahi** mō wû rotte à.

*Swor o-nu o Shir be-de ûn
hun-nē ye shere à*

¹³ Shir sworog o-nu ûn **Ibrahi** nē ûn baag-o ûn wû nē ûnze wûa ya'as ye hōno o-dak. Ka sworū nu-o Shir ûn nôm o ba remen **Ibrahi** nōmog o-dorotē o **karamsa** á, amba remen sher-mō ûn wû be-de Shir. Shir hyanag wû kashi ûn net.* ¹⁴ Ûrege yan-dore o **karamsa** ye a he m-ya ûn hōno o-dak, ai sher-mō ûn net waktutē o ka hwaa, komo nu-o Shir sworē à o m-zar o.† ¹⁵ Shir rō ûn nôm us-ryaab a pesse **karamsa**-o ûn wû. Amba be-de rō ba o **karamsa** à, yatt bō a he m-nôm a nomot kōob-de o-dorotē kanē á.

¹⁶ Remen kaanē, sher-mō rō 'wun-de ut-ma kap. Shir ûn ya'as na swor o-nu o ûn wû m-yar, hur-ur gaan. A gokstē o, yanze remen a nōmog o-dorotē o **karamsa** á, amba remen sher-m na ûntun sher-m **Ibrahi**. **Ibrahi** wû rō tato na kap.‡ ¹⁷ Ma-tō Shir zêeg, "**Ibrahi** a warag tato-o ûn hun-nē ye ut-dak deen." § Ka sworū nu-o a hyenustē o cas be-de Shir wû **Ibrahi** shere ûn wû à. Wû rō ûn 'ya ûn margan-nē hoog à, gom-tō ûn wû komo tō rō ur-beeb nē de ûn nôm ûn rii-yo rokne á, a hyen yo.

¹⁸ Kō de nomtē saktō-o **Ibrahi** waragtē sa o zee hwaa, kap ûn kaanē nē wû reeg co ûn saktō-o ûn wû, komo wû sher har wû wargurū tato-o ûn hun-nē ye ut-dak deen. Tō ka komo kaanē Shir rurū wû, ûnze, "Baag-o ru a nom ut-moor deen."* ¹⁹ Sher-m **Ibrahi** mō muun jim á, kō da-o wû woosē us-hak o-zungu à [100], wû nepstē beeb-de ûn wû teeste, **Saratu**, ne'a ûn wû, komo da-o o-mat aragsutū wû.† ²⁰ Amba be-de ûn swor o-nu o Shir, **Ibrahi** wong hur-de ûn wû be-ut yoor á. Wû doorū m-sher be-de Shir, wû ya'asurū Shir m-seps. ²¹ **Ibrahi** shereg ûn hur-de ûn wû, ûnze, Shir a hoks m-shoos ûn sworū nu-o ûn wû. ²² Remen sher-mō ûn wû, wû wargurū kashi ûn net be-de Shir. ²³ Bō a genē ûn Ma-tō Shir à, "A zêegu wû kashi ûn net be-de Shir." Rem **Ibrahi** o cot a genē á. ²⁴ Amba a ûn gen tō ka rem na, na ye Shir he m-muut kashi ûn hun-nē be-de ûn wû à, na ye shere ûn wû 'yonse Yeso Wan-Koyan be-de ut-marimar à. ²⁵ Remen **ba'as**-ut na o rwo'e Shir ya'aste Yeso wû meret a 'yons wû ûn hoog nē remen a waragtē ba **ur-ba'as** be-de Shir.‡

Bõr-ûs taan

Têtē ûn Shir nē

* **Bõr-ûs nass:3** 4:3 Hyen komo: Taka 15:6; Gara 3:6. † **Bõr-ûs nass:8** 4:7-8 Hyen komo: Bõng 32:1-2. ‡ **Bõr-ûs nass:9** 4:9 Hyen komo: Taka 15:6. § **Bõr-ûs nass:11** 4:11 Hyen komo: Taka 17:10. * **Bõr-ûs nass:13** 4:13 Hyen komo: Taka 17:4-6; 22:17-18; Gara 3:29. † **Bõr-ûs nass:14** 4:14 Hyen komo: Gara 3:18. ‡ **Bõr-ûs nass:16** 4:16 Hyen komo: Gara 3:7. § **Bõr-ûs nass:17** 4:17 Hyen komo: Taka 17:5. * **Bõr-ûs nass:18** 4:18 Hyen komo: Taka 15:5. † **Bõr-ûs nass:19** 4:19 Hyen komo: Taka 17:17. ‡ **Bõr-ûs nass:25** 4:25 Hyen komo: Isha 53:4-5.

¹ Remen kaane, bõ a warge kashi remen a shereg be-ur Yeso à, m-mõka a kumug gwugwuy-mõ ur-hur be-de Shir. Mõ haane be-ur na remen ka rii-yo Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na nomë à. ² Remen a shereg un wu, **Kiristi** ya'ag na keer-de un kum un yar-mõ Shir. A she'et un cõw-yo un ka yar-mõ komo a nom o-zak un saktõ-o un seps-mõ Shir. ³ Amba ka q cot à, a o-zak un koõb-ur na, remen a nepstë koõb-ur a do na ur-joõse. ⁴ Joõse-ur rõ m-hantë un kashi ur-she'et, kashi ur-she'et komo de rõ m-hantë o-saktõ. ⁵ Ka saktõ-o komo qa 'ye na m-'e á kõ hiin, remen Shir kututë na was-mõ un wu wasse un na në à deen, un beeb-de un **Kukt-o Shir** o wu ya'u na à. ⁶ A hoks m-gu hi un na á. Bõ da-o Shir esse nomë à, **Kiristi** marag remen **ba'as**-ut na. ⁷ Rõ rem në wu ken wu mer remen wu rõ kashi un net à, amba a taage un wu ken wu, wu he m-mar remen net-wu rõ un nom un rii-yo ur-bon à. ⁸ Amba Shir kututë na wu wastë un na në, cin da-o a ro ya-ut-**ba'as** à, **Kiristi** marag rem na. ⁹ M-mõka bõ a warage kashi un hun-në be-de Shir remen mar-m Yeso à, Yeso a ruut na be-de un ryaab-se Shir. ¹⁰ Urege cir-mõ un n-ga da-o a ro un yage-tõ Shir à, Shir hongsu na un wu në, un mar-m Wà un wu. Yaguntë m-mõka bõ a rõ nay-në ye un wu à, a kum gwu be-de un hoog-m Yeso. ¹¹ Amba arge kaane, komo a o-zak un rii-yo Wan-Koyan Yeso **Kiristi** nomë wu hongsutu na un Shir në à.

*Ba'as-ur Adamu hantutë m-mar,
mar-m Kiristi hantutë m-hoog*

¹² Bõ **ba'as**-ur cõwnë un hõno o-dak remen wan-gaan **Adamu** à, ka **ba'as**-de hantë m-mar. Mar-m rõ un hi-de un kõ wu ke net-wu, remen myet a ba'asutë.* ¹³ Ba'as-ur ro kon un hõno o-dak rii-yo **karamsa-o Mosa** woõnte, amba a m-oog **ur-ba'as** be-de **karamsa-o** rokne á. ¹⁴ Myet un kaane në, mar-m nomog ut-gwõmo tõ un hun-në myet cir-mõ un da-o **Adamu** har da-o **Mosa**. Mar-m rõ ut-gwõmo tõ un hun-në kap, un myet un ye jesse ka jin-o Shir bõ **Adamu** jesse o à. Un yo ken cõw-yo **Adamu** sha-m **Kiristi** mõ, wu he hantë un yar-mõ Shir à.

¹⁵ Amba yar-mõ Shir ya'e na à rõ un hõn un **ba'as**-ur **Adamu** në. Remen **ba'as**-de un ka wan-gaan-wu rwo'og hun-në deen marag. Amba yar-mõ Shir nomog deen, un ka wan-gaan-wu, Yeso **Kiristi**, wu Shir ya'ase m-yar à. Yeso sokstë **ba'as**-tõ un hun-në deen. ¹⁶ Komo yar-mõ Shir un hõn mõ rõ un **ba'as**-ur **Adamu** në. Ka **ba'as**-ur gaan-de hantutë m-sabre, amba yar-mõ Shir muutu na ba **ur-ba'as** kõ de a nomtë ut-**ba'as** deen à. ¹⁷ Mar-m nomog ut-gwõmo tõ un hun-në remen **ba'as**-ur **Adamu**. Amba a hongse mõ un hongse-mõ Yeso **Kiristi** hongse na un Shir në á. Shir ya'aste na yar-mõ un wu. Wu gokstë na rem Yeso, a waragte kashi un hun-në be-de Shir. A nom ut-gwõmo m-hoog në un Yeso **Kiristi** në.

¹⁸ Ur-kõm, bõ **ba'as**-de un wan-gaan hantë o-sabre un hõno o-dak kap à, kaane ka rii gaan-yo kashi, yo **Kiristi** nomë à, yo hantë gwu remen kowan, bõ Shir muute hun-në kashi un hoog pu-o à. ¹⁹ Bõ hun-në deen warge ya-ut-**ba'as** remen koõb-de o-dõrotte o un wan-gaan à, kaane komo hun-në deen he m-warag kashi remen dõrotte-o un wan-gaan.

²⁰ Shir un ya'as **Mosa** o-**karamsa** remen **ba'as**-de rwuuntë cas. Amba da-o **ba'as**-ut dõ ut-moor à, yar-mõ Shir doõru ut-moor deen. ²¹ Wu un nom kaane, remen bõ **ba'as**-ur nomë ut-gwõmo m-mar à, kaane yar-mõ Shir rõ ut-gwõmo m-mõka. Mõ he na m-hantë un hoog-o ba m-ta remen kashi m-hoog, un bu-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na.

Bõr-qs cind

Kiristi jetemte beeb-de ur-ba'as

¹ ¿Ya a he m-zee në? ¿A senge nom **ur-ba'as** remen Shir ma'astu na un sokse **ur-ba'as** komo wu dootu na m-yar? ² Ay! A mereste **ur-ba'as**, ¿re he m-nõm a sengute nom **ur-ba'as**? ³⁻⁴ Bõ a yo'ose na n-më m-hõ à, a marag komo a bish na un **Kiristi**. A un yo'os na n-më m-hõ remen a she'ettë she'et-de un hoog pu-o, bõ a 'yonse Yeso ut-marimar à, un seps-mõ Shir Tato na. Kaane a kumë nõ hoog.*

⁵ Bõ a warge gaan un mar-mõ un wu à, kaane a he m-warag gaan un wu në un inë-mõ un wu ut-marimar. ⁶ Remen a nepstë unze wur-ut na, ut-ut a kamag tõ n-tõn o-ce un wu në, remen a dosstë wur-tõ **ur-ba'as**. A un nom kaane, untaase a sengë guw-mõ **ur-ba'as**. ⁷ Urege net marag un **Kiristi** në, wu possute be-de un beeb-de **ur-ba'as**.

⁸ Bõ a mare un Yeso **Kiristi** à, a shereg a she'et un **Kiristi** në komo. ⁹ A nepstë Shir 'yonstë **Kiristi** ut-marimar, komo wu do m-mar á. Mar-m mõ kus ur-beeb në be-de

* **Bõr-qs taan:12** 5:12 Hyen komo: Taka 3:6.

* **Bõr-qs cind:3-4** 6:3-4 Hyen komo: Koro 2:12.

un wu á. ¹⁰ Ka mar-mo wu mare à, wu un mar so-o gaan cot remen wu jestê beeb-de **ur-ba'as**. Amba m-moka wu dek hoog-mo un 'ya un Shir m-seps.

¹¹ Un bu-o gaan, hyan no hi un no mersê bo **ba'as**-ur a garamse no á, amba hyan no hi un no m-hoog ne be-de Shir n-me un **Kiristi** Yeso. ¹² Remen kaane, no yage **ba'as-de** nomot ut-gwomo un wur-ut no to he m-mar á, har no dorute ayewe-to un rii 'yo-yo un con-to o-wur á. ¹³ No yage dok-to un wur-ut no nomot **ur-ba'as**, har to waktute rem-se men-ut jaas-to á. Amba ya'as no Shir wur-ut no, sa o zee ye a rwunte be-de m-mar ye kumuru hoog à, komo no ya'as wur-ut no myet remen kashi m-senge. ¹⁴ No jar **ba'as-de** nom ut-gwomo be-ur no á, remen **karamsa**-o rott ur-beeb be-ur no á, se yar-mo Shir.

*Guw-ne be-de Shir remen a nomotu
wu kashi m-senge*

¹⁵ ¿Re o ka ne? ¿A senge nom **ur-ba'as** remen a un kus-o o-**karamsa** á, se yar-mo Shir? Ay! Ko hiin! ¹⁶ ¿No nap unze no ya'aste hi un no be-de un wu ken, wu no he m-nome o-dorotte untun guw-ne? No guw-ne ye no ro be-de un wu no m-nome o-dorotte à. No guw-ne ye be-de **ur-ba'as**, de ro m-woot un net be-de m-mar á, ko ne be-de o-dorotte o ro m-woot un net be-de un kashi ur-she'et be-de Shir. ¹⁷ Amba ur-bongon be-de Shir, remen n-ga no guw-ne ye **ur-ba'as** ye, amba m-moka, hur un no ro un nom o-dorotte o un myet gon yoos-de no kume à. ¹⁸ M-moka Shir uste no be-de guw-mo **ur-ba'as**, no waragte guw-ne ye Shir be-de un nom un kashi m-senge.

¹⁹ Me un kutu no sha-mo guw-ne remen no nept, remen kende-ur no. N-ga no weste m-ya'as un dok-to un wur-ut no un nom un rii-yo un ergen un yo ba ur-bon ne. M-moka ya'as no wur-ut no myet un guw-mo un kashi m-senge be-de Shir, remen Shir muutu no ba **ur-ba'as**. ²⁰ Da-o no ro un guw-mo **ur-ba'as** à, ho-m no ro kon un kashi m-senge á. ²¹ ¿Ya no kume ne un rem-se no nome se warge no se m-e à? Ur-'yons de un ka rem-se mar-mo. ²² Amba m-moka, no possute be-de **ur-ba'as**, no waragte guw-ne ye Shir. Kwum-o no he m-kum kané à o ro hoog-mo ba m-kukop, o he no m-rwo no kumut hoog-mo ba m-ta. ²³ 'Yons-de **ur-ba'as** mar-mo, amba yar-mo Shir hoog-mo ba m-ta mo ro be-ur **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na.

Bor-ús ta'yoor

*Untun sha-mo ut-ge
a ro no un Kiristi ne á*

¹ Or re ne, bo no nepse yo **karamsa**-o ro à, noa jiish m-nap yo um he m-rwor à, **karamsa**-o ro m-nom ut-gwomo to un net-wu ro un hoog ne à cot. ² A gute m-sha be-de un ne'a-wu ut-ge, wu ro un kus-o un **karamsa**-o campo un wu, wu ro un hoog ne. Amba urege campo un wu marag, wu possute un **karamsa**-o gagu wu be-ur campo un wu á. ³ Remen kaane, urege wu gaag wu ken campo-wu, ba campo un wu un mar, a zee wu ko-wa-o-ás. Amba urege campo un wu mereste, wu ro ur-keer ne be-de o-**karamsa** hor-wu geet wu, wu ken wu ge'e wu a eeg wu "Ko-wa-o-ás" á.

⁴ Kaane no ro or re ne, mar-m **Kiristi** n-ton o-**kan** mo rwog no waragte margan-ne be-de o-**karamsa**. Un kaane no waragte kang-o gaan, un ka wu Shir 'yonse ne ut-marimar à remen a nomote Shir senge-mo ur-bon. ⁵ Remen da-o a ro un she'et-de un con-to o-wur, **karamsa**-o senguru na ut-swow be-de un saw-to un rerem-mo o-wur cone à, a senguru nom un yo he na hante m-mar à. ⁶ Amba m-moka Shir ruutu na o-**karamsa**, remen a mereste un yo ro gakku na à. M-moka a hoks nome un Shir m-senge un cow-yo un hoog-m pu-mo mo un Kukt-o un wu. Senge-m 'wutum mo a gene o-**karamsa** n-ga à mo aragsute.

*Karamsa-o Mosa
un beeb-de ur-ba'as ne*

⁷ To, zya a he m-zee ne? ¿**Karamsa**-o waragte o ka **ba'as-de**? Ay! Me roa nep yo **ba'as**-ur ro á, se da-o **karamsa**-o Shir ruru me à. **Karamsa**-o ro zeege me, me nom shoob-de un rii-yo un net á. Me roa nep yo shoob-de un rii-yo un net ro á.* ⁸ Amba remen ka **karamsa**-o Shir o, o hante **ba'as**-ur kumut o-cow yo un 'yons un gop un de un kap ka yo Shir wene be un de à! A ro zeege **karamsa** ro kon á, **ba'as**-ur roa kum ur-beeb á. ⁹ Um ro un hoog ne n-ga, me ro nak yo **karamsa**-o ro á, amba da-o um nape un o ne à, **ba'as**-ur inuru un hoog ne, ¹⁰ um maruru. **Karamsa**-o depe o hante hoog á, o hanturu me m-mar mo wongsu me un Shir ne à.

* **Bor-ús ta'yoor:7** 7:7 Hyen komo: Rwuu 20:17; Kara 5:21.

¹¹ Ba'as-ur kumuru ka keer-de, de raksu me un bu-yo o-karamsa de hooru me.[†]
¹² Remen kaane, o-karamsa un hi un de un o ba m-kukop o ro, ka karamsa-o kashi-o komo o ro ur-bon ne. ¹³ ¿A zee o ka, ka karamsa-o, o ur-bon o, o hantu me m-mar? Ay, ko hiin! Ba'as-de hantu me to ka. Be-de un ka karamsa-o ur-bon o ba'as-ur hantu me m-mar, remen a nept 'wun-de ur-ba'as. Kaane o ka ba'as-ur rwuune cas un kom-de un yo-mo un de ne.

*Gun-de ro be-de un net
 remen ba'as-de un wu a*

¹⁴ A nepste unze karamsa-o Shir ya'ase Mosa a, o un rwuun un Kukt-o Shir. Amba me net-wu temb, komo a bak me untun ko-guw-wu ur-ba'as. ¹⁵ Me nap yo me m-nom a, remen yo hoog-m re cone um nom a, yo yo me m-nom a. Komo yo me cone um nom a, yo me m-nom.[‡] ¹⁶ Urege me m-nom yo me cone m-nom a, un gokste ma-to o-karamsa nip-o. ¹⁷ Me wu un hi un de ro un nom un ka rii-yo a, amba ba'as-de, de ro be un de a. ¹⁸ Um nepste, me m-nom un rii-yo ur-bon a, un barag-us re se un ko-hun. Remen me un zak-o un nom un rii-yo ur-bon, amba me hoks yo m-nom a. ¹⁹ Me o-sakto ne um nomot rii-yo ur-bon, amba me m-nom un men-ut jaas-to, to me cone um nom a. ²⁰ Urege um nomog yo me cone m-nom a, waragte o ka me wu ro yo m-nom un hi un de a, ka ba'as-de de ro ur-she'et be un de a, de de ro yo m-nom.

²¹ Um hyanuru yo waragte me ur-wet me cone m-nom un rii-yo ur-bon, amba um hyanuru yo me hoks m-nom a men-ut jaas-to to temb. ²² N-me un duw-de un hur un de me m-hyan un bon-de un karamsa-o Shir. ²³ Amba un wur-o re me m-hyan un yo ken rii-yo ro ut-mur un hur un de. Yo gamsute me, yo muutu me ko-guw-wu ur-ba'as. ²⁴ Um tuk! Um waragte rii-yo ur-won! ¿Wa he me m-gu un ka wur-o he me rwu m-mar a? ²⁵ Um bomog Shir wu gu me a un beeb-ur Yeso Kiristi Wan-Koyan!

Amba m-moka ka um ro, n-me barag-us re um conog m-nome karamsa-o Shir o-dorotte, amba wur-o ma-hun rwuog me guw-mo ur-ba'as.

Bør-üş eer

Ur-she'et un beeb-de un Kukt-o Shir

¹ Remen kaane m-moka, piish ut-ma to m-mar to kus a, be-de un ye ro un gam-o ur-hi un Kiristi Yeso ne a. ² Remen be-ur Kiristi Yeso, karamsa-o o-Kukt ka o ro un 'ya un hoog a, o rwuog me* m-posse be-de un beeb-de ur-ba'as m-mar ne. ³ Yo karamsa-o wo hokse m-nom a remen kende-de un wur-o ma-hun, yo yo Shir nome. Shir tomonte Wa un wu wan-gaan cot un sha-mo un wur-ut na to ur-ba'as remen wu waragte rii-yo ur-seke rem ur-ba'as, Yeso doste komo beeb-de ur-ba'as un wur-ut na. ⁴ Shir un nom kaane, remen myet kashi un rii-yo karamsa-o zee a nom a, Shir shooste yo un na, ye ro ur-she'et un beeb-de un Kukt-o Shir a, yanze un barag-se ma-hun a.

⁵ Ye ro ur-she'et bo barag-se un ye se ma-hun zee ye a, hur-de un ye shiishe un yo barag-se un ye se ma-hun cone a. Amba ye ro ur-she'et bo Kukt-o Shir zee ye a, hur-de un ye shiig un yo Kukt-o Shir cone a. ⁶ Muut ur-hi un barag-se ma-hun ro un hante m-mar, amba muut ur-hi un rem-se Kukt-o Shir ro un hante un hoog, un gwugwu-mo ur-hur ne. ⁷ Myet wu muute hi-de un wu un barag-se ma-hun ne a, wu waragte wa-ut-yage to Shir o ka. Remen wu nome karamsa-o Shir o-dorotte a, komo wu hoks a. ⁸ Ye ro m-nom o-dorotte un yo barag-se ma-hun ye zee a, Shir a hoge rerem-mo un gon ka hun-ne ye a.

⁹ Myet un kaane ne, ba'as-de ma-hun de gamsu no a. Amba Kukt-o Shir o gamsu no, urege Kukt-o Shir ro ur-she'et n-me hur un no. Myet wu rotte Kukt-o Kiristi a, Kiristi nap wu a. ¹⁰ Urege Kiristi ro ur-she'et be-ur no, ko de wur-ut no ro un cow-yo m-mar remen ur-ba'as a, Kukt-o Shir a 'ye no hoog remen Shir gokste no kashi un hun-ne. ¹¹ Kukt-o Shir, o 'yonse Yeso ut-marimar, ro un hur-ur no. Wu wu 'yonse Kiristi ut-marimar a, wu 'ye no hoog un wur-ut no to m-mar un bu-yo un Kukt-o un wu o ro un wur-ut no a.[†]

¹² Remen kaane, or re ne, a us-nu ne a sew, a doru yo barag-se ma-hun na cone a nom a. ¹³ Urege un she'et-ur no, yo barag-se ma-hun zee no no nom a, yo no m-nom, noa mer. Amba urege no un she'et-de o-dorotte o un yo Kukt-o Shir zee a, no yage komo nom ur-ba'as, noa nom hoog. ¹⁴ Ye Kukt-o Shir ro un teke co a, yakar-ye Shir ye. ¹⁵ Kukt-o Shir o a ya'u no a, o un guw-ne o a, remen kaane no she'et o-gyer ne a. Amba ka Kukt-o o he na m-rwo a waragte yakar-ye Shir, un beeb-de un ka Kukt-o a hette aag un Shir a

[†] Bør-üş ta'voor:11 7:11 Hyen komo: Taka 3:13.

[‡] Bør-üş ta'voor:15 7:15 Hyen komo: Gara 5:17.

* Bør-üş

eer:2 8:2 To ken takurda-to un ut-Girik zee wo. [†] Bør-üş eer:11 8:11 Hyen komo: 1Kor 3:16.

zee, “Abba!†”¹⁶ **Kukt-o Shir** ûn o ma na kukt-o nê rō na m-rurê cas ûnzee na yakar-ye Shir ye. ¹⁷ Bō a rō yakar-ye Shir à, a waragte ya-ur-gwuwug o ka. Yan-rê ûn gwuwug-de un kwum-o Shir, ûn nay-nê nê ye ûn rê ur-gwuwug mōsse ûn **Kiristi** nê. A su’e ur-koob ûn **Kiristi** nê, a sekemsu na mōsse ûn wu nê.*

Shir a 'ye yakar-ye ûn wu m-seps

¹⁸ Ûm nepstê o-nip, a hongse seps-mō Shir he na m-'ya kanê n-co ûn koob-de a m-swō nê m-mōka á. ¹⁹ Myet yo Shir nōmê à, rō ûn o-dish nê o m-hyan ûn da-o Shir he m-rwuntê ûn ye rō yakar-ye ûn wu à. ²⁰ Yo Shir nōmê à, yo hyanag ra-o út-men, yanze ûn cōn-mō ûn yo á, amba remen kaanê Shir cōnê, a nōm yo o-saktō nê.† ²¹ Yo Shir nōmê à ûn hi ûn de ûn yo a posse ûn guw-mō ur-wum, yoa kum ur-keer de m-posse m-seps nê mō a he m-'ya ûn yakar-ye Shir à.

²² A nepstê har caanê yo Shir hwoonê à rō us-yong sa o zee ne'a-wu rō ûn ma-to o-mat á. ²³ Ba yo Shir hwoonê à rō us-yong ûn hōn-de un yo á, har un na nê. Na ye gokse **Kukt-o Shir** o a taknê na m-ya'a a us-yong ûn hwoog-m na, a ur-'er ur-gop nê deen remen Shir muutu' na yakar-ye ûn wu hond hond komo wu rur wur-ut na, wu 'ye na komo keer-de m-posse.‡ ²⁴ Remen ka saktō-o o a kumtê gwu na. Amba a hyense yo a o-saktō ûn yo á, ai, saktō-o o kuse á. ¿Wan wu nê rō saktō-o un yo wu kumse á? ²⁵ Amba a rō ûn saktō ûn rii-yo a kumê á, a m-'er ûn yo ûn jaab-o út-men.

²⁶ Ûn kaanê **Kukt-o Shir** rō na m-gu ûn koob-de ûn beeb-ur na. A nap bō depe a kōn á, **Kukt-o Shir** rō us-kōn be-de Shir rem na us-yong nê se ba un hoks m-rwuntê út-gom. ²⁷ Shir komo, wu nape hur-de un net à, nepstê barag-se o-Kukt, remen Kukt-o rō m-kōn remen yakar-ye Shir ûn bu-yo Shir cōnê à.

A aragte ye rê na ur-gun

²⁸ A nepstê un hōn un rii kap Shir rō un nōm un rii-yo ur-bon, remen ye wasse un wu nê à. Wua nōm komo kaanê un bu-yo un zonge-to un wu. ²⁹ Remen ye Shir ekse à, ye wu m-hus ye waragte untun Wà un wu, remen Wà un wu waragte mat-de co wu o-hur be-de un hen-nê ye út-moor. ³⁰ Remen ye Shir daage à, ye wu aage. Ye wu aage à, ye wu rō m-muut yan-ba-ur-ba'as be-de un wu. Ye kumê she'et-de un ba ur-ba'as be-de un wu à, ye ye komo wu sepsê.

Was-mō Shir n-mê un Yeso Kiristi

³¹ Ûn gwot-o un ka ma-to, ¿ya a he m-zee nê? ¿Urege Shir rō na m-tose wa he nōm ur-hwu'us un na nê? ³² Shir wen na Wà un wu à, amba wu ya'astu wu rem na kap. ¿Wua hoks na ya'as un koyan kom-ut yoor á? ³³ ¿Wa he m-heet us-cetentê se un ye Shir daage á? Kō net! Shir un hi un de un wu muute ye yan-ba-ur-ba'as be-de un wu. ³⁴ ¿Wa bō'ose na m-kaps? Kō net! Yeso **Kiristi** marag, kō a zee, Shir 'yonstê wu út-marimar, m-mōka wu rō tara ur-rê de Shir. Wu rō us-kōn be-de Shir rem na. ³⁵ ¿Ya he na m-wongse un was-m **Kiristi** nê? ¿Range-o? ¿Kō swō ur-koob, kō mer, kō koob-de un rii, kō o-ra, kō m-mar? Kō rii! ³⁶ Bō Ma-to Shir zee à, “Rem ru tē m-swō ur-koob de m-mar koyanda.

A na m-nak untun ca-yo a heete be-de un pan à.”§

³⁷ Ûn ka rem-se a argutê hun-nê zee na, a reeg ur-hō cot remen was-mō **Kiristi** wasse na à. ³⁸⁻³⁹ Ûm nepstê kō hiin sea wōngsu na un was-mō Shir rō na m-was un **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na á:

kō m-mar,
kō hwoog,
kō **yan-tōm-ye Shir**,
kō **ko-Gwōmowu ûn ya-ût-kot**,
kō m-mōka,
kō da-o rōonê à,
kō yan-gō un gwōmo-to,
kō m-pipir,
kō ur-duw,
kō yo ken rii-yo un hōn,
myet se bo'os se wōngse na un was-mō Shir nê á.

† **Bôr-ús eer:15** 8:15 út-Arameki: Abba. § **Bôr-ús eer:15** 8:15 Hyen komo: Mark 14:36; Gara 4:6. * **Bôr-ús eer:17** 8:15-17 Hyen komo: Gara 4:5-7. † **Bôr-ús eer:20** 8:20 Hyen komo: Taka 3:17-19. ‡ **Bôr-ús eer:23** 8:23 Hyen komo: 2Kor 5:2-4. § **Bôr-ús eer:36** 8:36 Hyen komo: Bong 44:22.

Bõr-ûs jero

Shir dak hun-nê ye o-Isra

¹ Ûn essente ùn de wu ma **Kiristi**, yage ùm rurùtu nõ yo ken rii-yo, komo **Kiristi** Yeso wu rø me m-su'e, unze ka ma-tø nip-o. Komo hur ùn de ùn **Kukt-o Shir** nê nepste kaanê o. ² Hur ùn de rø m-naase, ùn tuk-mø ut-men nê deen, ba ur-me'et. ³ Mê m-hyan remen or re nê yan-baag-o re **Isra**-nê yan-campø-nê ùn yan-ne'a-nê nê, man hoks m-ess Shir wu wongsu me be-ur **Kiristi**, wu huu me nu-o yo-o urege o he m-rwo ye kumut gwu. ⁴ Ye **Isra**-nê, ye Shir muute yakar-ye ùn wu à, wu kututê ye seps-mø ùn wu. Wu sworog us-nu ùn ye nê. Wu ya'asuru ye **karamsa-o Mosa**. Wu kutu ye bu-yo ye hette wu m-kwukt mø, o-nip à. Wu dooru ye sure us-nu.* ⁵ **Ibrahi, Ishaku**, ùn **Yakubu** nê rø mong-nê ùn ye nê ya-n-ga-ye, **Kiristi** ùn ce ùn wu ko-**Isra**-wu ùn mat-de ùn ko-hun. Komo, wu Shir wu. Wu rø gwomo-tø ùn koyan à, komo wu wooste a 'ye wu ur-bongon har da-o ba m-ta, **amin!**

⁶ Yanze swor o-nu o Shir ùn warag hwaa á, remen myet o ùn hun-nê ye o-**Isra** ye rø hun-nê ye Shir á. ⁷ Komo yanze myet yan-baag-o **Ibrahi** ye rø yakar-ye Shir á. Remen kaanê, Shir zeeg **Ibrahi**, "Be-ur **Ishaku**† o o he m-kum ùn ka yakar-ye ùm surutê wø nu à."‡ ⁸ Yakar-ye a matê o-wur à, ye rø yakar-ye Shir á, amba ye a m-kum ùn bu-yo ùn swor o-nu à, ye rø yakar-ye Shir ye o-nip. ⁹ Baks nõ yo Shir zee à, da-o wu sure **Ibrahi** o-nu à, "Da-o wo'e, man muusungê, **Saratu** komo a met wan-campø."§

¹⁰ Mø ken sha-mø rø kon komo. Yakar **Rebeka** tato-o gaan ye rø, wu rø tato na **Ishaku**. ¹¹⁻¹² Amba rii-yo a met ka pese-nê ye, Shir russutê **Rebeka** unze, "Sek-wu a nõmê wà m-guw."* Kaanê tø nõmê rii-yo ye nomot rii-yo ur-bon kø yo ùn ba ur-bon. Shir ùn zee kaanê a nept wu rø ùn daag ùn net bø wu conê à yanze remen senge-mø ùn net á. ¹³ Bø Ma-tø Shir zee à, "Ùm conog **Yakubu**, ùm ginumtê **Iso**."†

¹⁴ ¿Ya a he m-zee nê? ¿A zee o Shir rø m-koos nê? Ay! Kø hiin! ¹⁵ Remen Shir zeeg **Mosa**,

"Wu ùm conê ùm hyen 'wõn-de ùn wu à,
man kutu wu ur-'wõn,

Wu ùm conê ùm nõmê wu ur-hø à,
man nõmê wu ur-hø."‡

¹⁶ Yanze remen con-mø ùn net kø senge-mø ùn wu á, amba ùn 'wõn-de Shir cot. ¹⁷ Ma-tø Shir zeeg ko-Gwomo-wu o-**Masar**, "Mê ùn sagbu wø ut-gwomo remen ùm kututê hun-nê beeb ùn de be ùn du, komo a ko'otê jin ùn de kø kenê ùn hono o-dak."§ ¹⁸ Ûn kaanê Shir rø ùn hogê ur-'wõn de ùn wu wu conê à, wu rø ùn rwø ur-cikt ùn hur-de ùn wu conê nõm ur-cikt à.

Ryaab-se Shir ùn 'wõn-de ùn wu nê

¹⁹ Wu ken wu hoks me m-zee, "Urege kaanê o, ¿remen yan o Shir hette hyan ùn **ba'as**-ur na? ¿Wa he m-wen ùn yo Shir conê à?" ²⁰ ¿Amba wø rø wa nê mat-de ùn net har ma-tø sunutu wø ùn Shir nê? Rii-yo a nõmê à, yo wet m-zee wu nõmê yo à, "¿Ya o nomtê me kaanê?"* ²¹ Wu rø ùn ma-tø ut-tur à wu hoks m-nom ut-ba bø wu conê à. Wu hoks m-nom ùn ba-ut gaan wu nõm tø ken tur-tø remen hq-de o-biki, komo wu nõm tø ken tur-tø remen duus ut-gwø.

²² Kaanê gwomo-tø Shir rø, wu cun wu rwuunte ryaab-se ùn wu, ùn beeb-de ùn wu nê cas. Amba wu rø ur-jøse, komo wu 'mo ur-hur be-de ùn ye depe wu nõm us-ryaab ùn ye nê à. Ye Shir rø ur-'er wu saburse à. ²³ Kaanê wu conê komo wu rwuunte seps-mø ùn wu be-de ùn ye wu hogê 'wõn-de ùn ye à, ye wu esse cin ur-takan remen ye kumut seps-mø ùn wu à. ²⁴ Na ye Shir aage à, yanze be-de ùn **Yahuda**-nê cot á, amba myet ùn ye rø **Yahuda**-nê á. ²⁵ Bø a rwør ùn takurda-o Hoseya à unze:

"Ye rø hun-nê re á, man zee ye 'Hun-nê re.'

Komo baag-o ùm ro ginumtê n-ga à,
man zee o 'Baag-o me m-con à.' "†

²⁶ Komo,

"Ùn ka be-de a zee ye: 'Nø hun-nê re ye á,'

* **Bõr-ûs jero:4** 9:4 Hyen komo: Rwu 4:22. † **Bõr-ûs jero:7** 9:7 Ibrahi roog ùn ye ken yakar-ye amba Ishaku wu wà-wu Shir surtê o-nu wu 'ye Ibrahi à. ‡ **Bõr-ûs jero:7** 9:7 Hyen komo: Taka 21:12. § **Bõr-ûs jero:9** 9:9 Hyen komo: Taka 18:10,14. * **Bõr-ûs jero:11-12** 9:11-12 Hyen komo: Taka 25:23. † **Bõr-ûs jero:13** 9:13 Hyen komo: Mara 1:2-3. ‡ **Bõr-ûs jero:15** 9:15 Hyen komo: Rwu 33:19. § **Bõr-ûs jero:17** 9:17 Hyen komo: Rwu 9:16 (ut-Girik). * **Bõr-ûs jero:20** 9:20 Hyen komo: Isha 29:16; 45:9. † **Bõr-ûs jero:25** 9:25 Hyen komo: Hose 2:23.

un ka be-de a he ye m-zêe,
'Yakar-ye Shir wu un hoog.' "‡

²⁷ **Ishaya** rworog ma-ut **Isra** un caari-o o-cor, wu zee,
"Isra-nê rō ut-moor nê

sa o zee hyereg-mō un riib-o m-sa,
amba un be-de un ye kusse à,
hun-nê hiin cot a he m-gu.

²⁸ Yawe a piishe hōno o-dak ut-ma,
kap ba un naas o-da."§

²⁹ Bō **Ishaya ko-wan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga zee à:

"A ro zeege Yawe wu jiishe ur-beeb à
yaksutu na ye ken ye n-me un baag-o na á,
A roa wishē na untun bō-o o-**Sodom**,
a roa sabarsē na untun bō-o o-**Gomora**."*

Isra-nê sher be-de Shir á

³⁰ Tō, ¿re o ka un ya? Ka ye rō **Yahuda**-nê á, ye rō m-senge ye kumut ur-keer de un warag kashi hun-nê be-de Shir á, amba m-mōka ye kumug, ka keer-de ye kumē komo à, gon de a m-kum be-de m-sheer à de de. ³¹ Amba **Isra**-nê ye rō conge, ye warag kashi un bu-yo o-**karamsa** à, ye kum de á. ³² ¿Ya rwo'e kaanē? Yo rō remen un bu-yo m-sheer yo ye kumē á, se senge-mō un hi un de un ye. Ye puksuru un "ka ta'ar-de rō m-rwo ur-pukse à." ³³ Bō rō gense un Ma-to Shir à unze:

"Gwot um rwo'og ta'ar-de ur-pukse
n-me o-Urusharima.†
Dea kaps hun-nê deen.

Amba myet wu shere un wu à, wua nom m-e á."‡

Bôr-ús op

¹ Qr re nê, yo hur un de jiishe m-con à, un kon-ús re nê be-de Shir yo rō, **Isra**-nê ye kum gwu. ² Um nepstē ye ya'astē hi un de un ye deen remen guw-mō Shir. Amba mō ka guw-mō un ye mō ba un bu-yo un nap-o nip-o á. ³ Remen ye nap bu-yo Shir rotte un muut un hun-nê kashi be-de un wu á, o rwo'e ye dorute barag-se un hi un de un ye. Ye senguru m-dore un bu-yo o-**karamsa**. ⁴ **Kiristi**, wu rō kom-de o-**karamsa**, remen a waragtē kashi be-de Shir, se a shereg be-de un wu.

Gwu remen hun-nê o myet

⁵ **Mosa** zeege unze net a hoks m-warag kashi be-de Shir n-me un dorotte o-**karamsa**. Wu un nom kaanē da-o wu genē à, "Urege o conog o nom m-hoog, se o nomog kap yo **karamsa**-o zee à."* ⁶ Amba yo Ma-to Shir zee à yo ka, un bu-yo m-sheer net he m-warag kashi. "Wō zee un hur un du á, '¿Wa he m-da n-Ton?" (Remen wu kyerguntutē **Kiristi**) ⁷ kō nē o zee, "¿Wa he m-cow un kus-o o-dak?" (Wu 'yonsunte **Kiristi** ut-marimar). ⁸ Yo Ma-to Shir zee à, yo ka:

"Ma-to Shir rō yow yow un wō nê,
tō rō un nu ru, un hur un du nê."†

Ka ma-to rō tom-o m-sheer o tē m-kō'ot à. ⁹ Urege o rworog un nu-o ru unze Yēso wu rō Wan-Koyan, o shereg komo un hur un du unze Shir 'yonstē wu ut-marimar, wōa kum gwu. ¹⁰ Nip-o ka ma-to remen n-tē ur-hur net rō m-sheer wu waragtē ba **ur-ba'as** be-de Shir, komo o-nu net rō m-cep unze Yēso wu rō Wan-Koyan wu kumut gwu. ¹¹ Bō Ma-to Shir zee à, "Myet wu shere un wu à, wua nom m-e á."‡ ¹² Shir rotte m-koos á. Wu rō m-hyan ko-**Yahuda** un wu rō ko-**Yahuda** á, gaan-to. Wu rō Wan-Koyan be-de un hun-nê myet. Shir rō m-ya o-kwum deen un myet ye ha be-de un wu à. ¹³ Mē un zee kaanē remen, "Myet wu aage un jin-ur Yawe à, wua kum gwu."§

¹⁴ ¿Amba re ye he m-aag un wu ye shere be-de un wu á? ¿Re ye he m-sheer un wu ye hoge ma-to un wu á? ¿Re ye he m-hoge urege a kum wu he ye m-kō'otē á? ¹⁵ ¿Re yan-kō'ot un Ma-to Shir he m-kō'ot a tom ye á? Bō tō rō gense un Ma-to Shir à unze, "Wōon-mō un yan-kō'ot un **Ma-to m-Rerem** rii-yo ur-bon yo deen."*

‡ **Bôr-ús jerô:26** 9:26 Hyen komo: Hose 1:10. § **Bôr-ús jerô:28** 9:27-28 Hyen komo: Isha 10:22-23 (ut-Girik).

* **Bôr-ús jerô:29** 9:29 Hyen komo: Isha 1:9 (ut-Girik). † **Bôr-ús jerô:33** 9:33 ut-Girik: o-Sihiyona. ‡ **Bôr-ús**

jerô:33 9:33 Hyen komo: Isha 8:14; Isha 28:16 (ut-Girik). * **Bôr-ús op:5** 10:5 Hyen komo: Rewi 18:5. † **Bôr-ús**

op:8 10:6-8 Hyen komo: Kara 30:12-14. ‡ **Bôr-ús op:11** 10:11 Hyen komo: Isha 28:16 (ut-Girik). § **Bôr-ús op:13**

10:13 Hyen komo: Jowe 2:32. * **Bôr-ús op:15** 10:15 Hyen komo: Isha 52:7.

¹⁶ Amba yanze myet hun-në ye o-**Isra** gòkxë ka **Ma-to m-Rerem** to á. Bò **Ishaya** zëë à, "Yawe, ¿wa gòkxë ma-ut na?"[†] ¹⁷ Remen kaane, sher-m rø m-haan be un na un bu-yo un hoge un Ma-to Shir, komo a m-hoge un Ma-to Shir un bu-yo un yan-kò'ot un ma-ut **Kiristi**. ¹⁸ Amba më o-cot në, "¿Nip-o ye hoge á?" Ye hogusute. Bò to rø gense un Ma-to Shir à:

"A hogusute çor-se un ye hõno o-dak,

Ma-to un ye woosë komo kòm-de o-dak."[‡]

¹⁹ Man do m-cit, "¿Hun-në ye o-**Isra** ye nap o á?" **Mosa** ba'ë m-shas, wu zee, Shir zëëg: "Man ru **Isra**-në nom ur-shoob de un hun-në ye o-hwaa.

Man ru nõ nõm us-ryaab remen hun-në ye

un ba us-weer, ye rø **Yahuda**-në á."[§]

²⁰ **Ishaya** rworog Ma-to Shir un jaab ne:

"Hun-në ye hogbu më á, ye kumug më.

Um rwuntute hi un de cas be-de un ye cite

bø ye he më m-kum á."^{*}

²¹ Amba mossë o-**Isra**-në, Shir dooru m-zëë,

"Ur-hø bi, um çonog ye m-hongxë un më në,

um barkute yan-køob-de o-dorotte

un ya-ur-cikt në."[†]

Bør-ús op o-gaan

Shir hyanag 'won-de un hun-në ye o-Isra

¹ Urege wu ken wu-a cit më: ¿Shir un yage hun-në ye un wu o ka? Ay! Kaane o á, më un hi un de ko-**Isra**-wu, baag-o **Ibrahi**, më ko-wan-jit-o **Banyamin** wu.* ² Shir 'yar hun-në ye un wu á, ye wu daage ur-takan à. Baks nõ yo Ma-to Shir zee, mossë un **Ereja** në à, bø wu heetë çetente-se un **Isra**-në be-de Shir à, wu zee, ³ "Yawe, ye hoomsute yan-Rwor un Ma-ut ru. Ye wurumxë **hana**-o ru. Më wu cot kuse, komo ye rø më o-hoob ye hoot."[†] ⁴ ¿Yan go un shas-o Shir shasu wu? Wu shaks wu zee, "Um essute hi un de hun-në dugu-us tayoor [7,000] ye yage kwukte un ka shir-o wa-ur-jin **Ba'ar** á."[‡] ⁵ Kò m-mòka kaane rø. Hun-në kuks ye Shir daage remen yar-mø un wu à. ⁶ Ka daag-mø Shir daage à remen yar-mø un wu o, yanze remen senge-mø ye nõmë á. A ro zëëge kaane á, yar-mø Shir ro warag kashi m-yar á.

⁷ ¿Yan yo ka në? Hun-në ye o-**Isra** u kumë yo ye o-hoob á. Ye a daage be-de un ye à, ye kumë yo ye rø o-hoob à. Amba ye kuse à, ye peneg ur-cikt. Kaane to rø, hun-në ye o-**Isra** ye høk ur-she'et tete un Shir në. Amba ye kum á, kò de nomte à, ye høk un hur-ur gaan. Ye ken hun-në ye hiin, Shir ya'ag ye ur-hø, ka ye Shir daage à. Amba ye kuse à, ye peneg ur-cikt. ⁸ Bò to rø gense un Ma-to Shir à: Ünze

"Shir muute ye raag-në un køob-de m-nap në.

Wu ya'ag ye yish amba ye m-hyan á,

ut-to në to m-hoge, ye m-hoge á,

kaane ha co har ca."[§]

⁹ Komo **Dawuda** zëëru,

"Yage biki-to un ye waktute ye çeëb, ur-teëb në.

Yage ye nomot ut-pukre,

to he ye m-hante un swø ur-køob à.

¹⁰ Yage yish-ye un ye rimit,

ye senge komo swø ur-køob deen ba m-ta."^{*}

Ye rø Yahuda-në á yea kum gwu

¹¹ Më o-cot në har m-mòka. Bò **Isra**-në pukxë à, ¿ye un he he-de o-caks? Ay! Yea hoks m-inë. Remen **ba'as-to** un **Isra**-në, o hante gwu woot be-de un ye rø **Yahuda**-në á, remen a ru'ut **Isra**-në hoge un shoob-de un ye. ¹² Ba'as-de un **Isra**-në hantute caari-o o-kwum hõno o-dak. Komo køob-de o-dorotte de un ye hantute o-kwum be-de un ye rø

[†] **Bør-ús op:16** 10:16 Hyen komo: Isha 53:1 (ut-Girik). [‡] **Bør-ús op:18** 10:18 Hyen komo: Bong 19:4 (ut-Girik).

[§] **Bør-ús op:19** 10:19 Hyen komo: Kara 32:21. ^{*} **Bør-ús op:20** 10:20 Hyen komo: Isha 65:1 (ut-Girik). [†] **Bør-ús**

op:21 10:21 Hyen komo: Isha 65:2 (ut-Girik). ^{*} **Bør-ús op o-gaan:1** 11:1 Hyen komo: Piri 3:5. [†] **Bør-ús op**

o-gaan:3 11:3 Hyen komo: 1Gwm 19:10,14. [‡] **Bør-ús op o-gaan:4** 11:4 Hyen komo: 1Gwm 19:18. [§] **Bør-ús**

op o-gaan:8 11:8 Hyen komo: Kara 29:4; Isha 29:10. ^{*} **Bør-ús op o-gaan:10** 11:9-10 Hyen komo: Bong 69:22-23

(ut-Girik).

Isra-nê á. Ur-kóm, da-ó **Isra-nê** şerê be-de Shir, myet-m na a she'et be-ur gaan remen a nomot o-zak un caari-ó kwum-ó Shir:

¹³ Me ut-ma un nò nê m-mòka nò ye rò **Yahuda-nê á.** Kò yan-tòm wu un be-de ye rò **Yahuda-nê á,** man nom m-gwón un senge-m re. ¹⁴ N-mê un kaanê, hun-nê ye un baag-o re **Isra-nê** he m-hogê ur-shoob, un kaanê man hoks gu un ye ken ye. ¹⁵ Da-ó a jorê ye à, còw-o tiksuru a hongsuru hun-nê un Shir nê. Da-ó a he ye m-gòks à, a nom o ka sa o zee margan-nê muunte un hogê nê! ¹⁶ Urege a hustê rwop-ur gaan-de un hyo be-de un jir-de un hyo, a sekuru Shir, de waraguru ba m-kukop. Myet o ka ka jir-de waragte ba m-kukop. Kang-o gaan, urege a **sekete** Shir geer-yo o-'yo, yo waragte ba m-kukop. Myet un jet-se un ka 'yo-yo nê waragte ba m-kukop.

¹⁷ A kupuru se ken jet-se un 'yo-se o-**zetun** se a m-gò à, a dekuru jet-yo un 'yo-yo o-**zetun** yo o-kòt, a geeru se ut-ge. Nò ye rò **Yahuda-nê á,** sa o zee 'yo-se o-**zetun** se o-kòt nò rò, nò a mósse ur-'wun nê, **Yahuda-nê,** ye nò kumê kwum-ó Shir remen ye. ¹⁸ Remen kaanê, taase nò nom m-gwón un ka jet-se a kupre à. Urege nê nò m-gwón, nò baks unze, ka 'wun-de de muut ur-bêeb be-ur nò á, amba nò rò muut ur-bêeb be-de ur-'wun.

¹⁹ Amba nòka hoks m-zêe, "Shir un kupur ka jet-se se un **Yahuda-nê** se remen wu dapansutu te ur-'wun nê." ²⁰ Nip-ó, amba remen koob-de m-sheer un **Yahuda-nê** o rwo'e Shir kupurte se un ka 'wun-de, nò komo remen m-sheer o nò kumte ur-keer nò hette m-she'et un ka 'wun-de. Remen kaanê, nò nom m-gwón á, amba un sugê-de un kaanê hogê o-gyer. ²¹ Urege Shir wu yage **Yahuda-nê** ye rò takan-de us-jet á, nò ma wua yagu nò á.

²² Kaanê Shir a hoks m-kutê was-mò un wu, un ryaab-se un wu nê. Wu kutute ye nomê **ur-ba'as** à ryaab-se un wu, un amba wu ya'uru wò yar-mò un wu. Amba se o gokste kom-ut yoor. Urege wò gòks kom-ut yoor á, wò ma a kups wò un ka 'wun-de. ²³ Urege **Isra-nê** ye senge un koob-de m-sheer mò un ye á, a mósse ye un ka 'wun-de nê, remen Shir a hoks ye m-muut un ka 'wun-de. ²⁴ Nò ye **Yahuda-nê á,** ya nò rò sa o zee 'yo-yo o-**zetun** yo o-kòt yo a kupsunê, Shir gege yo ut-ge un 'yo-yo o-**zetun** nê yo a gò'e à. **Yahuda-nê** ye rò sha-mò un 'yo-yo a gò ye à, Shir a su ur-koob un muut un jet-se Shir ro kupste un 'wun-de un se á.

*Shir rò un hogê un 'wón-de
un hun-nê kap*

²⁵ Or re nê, un cònog nò nep ka ka rii-yo rò wukusse à. Taase nò warag yan-uku-cin. Cikt-de ur-hur kòrog be-de un **Isra-nê** har myet moor-to un ye rò **Yahuda-nê á,** yea kum m-cow be-de Shir. ²⁶ Kaanê a he m-gu un **Isra-nê** myet. Bò Ma-to Shir zêe à:

"Wan-gwu rogn rwuun-mò o-Urusharima,†

wu doste koob-de o-dorotte be-de un baag-o **Yakubu.**‡

²⁷ Q ka o rò swor nu-o re un ye nê,

da-ó um he soks **ba'as-de** un ye à."§

²⁸ **Yahuda-nê** rò ur-hwu'us un Shir nê remen **Ma-to m-Rerem** to ye ginê à, myet remen rerem-m nò mò. Amba remen Shir dak ye, hun-nê ye wu rò m-was à. Wu un nom kaanê remen ya-n-ga-ye, ye un ye. ²⁹ A nepste Shir sengute m-was un ye nê remen wu rò un rumus un yar-mò wu á, kò nê to-ut ke wu hun-nê ye wu daage à. ³⁰ N-ga nò ye rò **Yahuda-nê á,** nò yan-koob-de o-dorotte o Shir ye; amba m-mòka, nò kumug 'wón-de Shir remen koob-de o-dorotte o un **Yahuda-nê.** ³¹ M-mòka **Yahuda-nê** un cen ye, ye waragte yan-koob-de o-dorotte o Shir, remen ye kumut ur-'wun un 'wón-de Shir rò nò m-kute à. ³² Shir muute hun-nê myet sa o zee ye rò ke'o à remen koob-de o-dorotte. Wu un nom kaanê remen wu kutute hun-nê kap 'wón-de un wu.

Ur-bongon be-de Shir

³³ Nip-ó duw-de un weer-se Shir

un nap-se un wu nê rott ur-ma á,
piish ut-ma to un wu argute m-cit.

Rii-yo wu rò m-nom à peste nap-se un net.*

³⁴ Bò Ma-to Shir zêe à:

"¿Wan wu nape hur-ur Yawe?

¿Wa rò nay un wu, wu cete wu m-heete ut-ma?"†

† **Bır-ıs op o-gaan:26** 11:26 ut-Girik: o-Sihiyona. ‡ **Bır-ıs op o-gaan:26** 11:26 Hyen komo: Isha 59:20-21 (ut-Girik). § **Bır-ıs op o-gaan:27** 11:27 Hyen komo: Isha 27:9 (ut-Girik); Irmi 31:33-34. * **Bır-ıs op o-gaan:33** 11:33 Hyen komo: Isha 55:8. † **Bır-ıs op o-gaan:34** 11:34 Hyen komo: Isha 40:13 (ut-Girik).

35 "Yatt-wũ takẽ m-'ya un Shir yo ken rii-yo
ka yo wũ wette m-kum be-de Shir á.
Remen kaane, yatt-wũ he m-gakte un Shir
wũ topotẽ wũ yo ken rii-yo á."‡
36 Remen seps-mõ un wũ, wũ nomẽ kõ yo ke rii-yo.
Komo kõ yo ke rii-yo rõ un kom-tõ un wũ,
komo remen wũ.

Yage seps-mõ waragte be-de Shir ba m-ta, **amin.**§

Bõr-õs õp õs-voor

She'et-de m-hoog un senge-mõ Shir

¹ Remen kaane, or re ne, me nõ õs-kon remen ka 'won-de Shir de, ya'as nõ wur-ut nõ ut-seke, tõ rõ tõ un hoog à, tõ un ba m-kukop, tõ Shir cone à. Kaane rõ cõw-yo o-nip yo nõ hette m-sekemse un Shir á. ² Nõ dore ma-tõ un hun-ne ye m-mõka ye un barag-se un ye ne á. Amba yagũ nõ Shir muutu nõ yo wũ cone à, wũ 'ye nõ hur-ur pu-de. Ka da-de nõ he m-nap un yo Shir cone à, rii-yo ur-bon, yo Shir cone à un yõ rõ shiishe cas ca à.

³ Remen yar-mõ Shir nomũ me à, myet-m nõ, me nõ un nak ut-to, nõ woot hi un nõ un be-de nõ wõ á. Amba muut nõ ur-hi un bõ nõ un gwõt un hi un nõ à, kõ wũ ke gut hi un de un wũ un beeb-de un sher-mõ Shir ya'e wũ á. ⁴ Dok-ut rõ kon deen un wur-o gaan, komo kõ de ke dok-de un senge-mõ un de ne un hon. ⁵ Kõ de atte ut-moor ne à, na dok-tõ un wur-o o-gaan tõ n-me un **Kiristi**, kõ de ke dok-de komo gaan-tõ de rõ un or un de ne. ⁶ Remen kaane, depete a nõm m-senge un yar-mõ Shir ya'u na à, go-õs-go, hond hond un gon ka yar-mõ ne nõ Shir ya'a na à. Urege yar-m ru rwõr un Ma-tõ Shir tõ, o rur Ma-tõ Shir bõ un sher-m ru. ⁷ Urege yar-m ru nõ m-guw nõ, o nõm m-guw. Urege nõ ur-yoos nõ, o yoos ur-yoos. ⁸ Urege yar-m ru nõ un do un hun-ne jaab-o ut-men nõ, o warag yan-do'e un hun-ne jaab-o ut-men. Urege ne yar-m ru nõ un 'ya un hun-ne õs-rem nõ, remen kooõ-de un ye õ, o nõm kaane hur-ur gaan. Urege nõ ut-gwõmõ nõ, o nõm tõ hur-ur gaan. Urege nõ un hyan ur-'won nõ, o nõm kaane un men-ut pus-to.†

Bõ a he nap un yan-dor-ye o-nip à

⁹ Was nõ un or nõ ne o-nip. Nõ ginim myet rii yo-yo, amba bõp nõ rii-yo rõ ur-bon ne à kom-ut voor. ¹⁰ Was nõ un or nõ ne sa o zee yan-hur-o gaan, nõ hyen ye ken jiiшту nõ. ¹¹ Taase nõ taage m-senge á, amba muut nõ ur-hi be-de un guw-mõ Wan-Koyan. ¹² Nõm nõ o-zak bõ nõ m-rwõ ur-hur á. 'Mõ nõ ur-hur un kooõ un nõ. Nõ senge õs-kon koyanda. ¹³ Wong nõ yo nõtte à un hun-ne ye Shir ne ye rõ o-hoob à. Nõ senge barke un hamat-ne hur-ur gaan.

¹⁴ Ye rõ nõ un ya-ur-kooõ à, huũ nõ ye nu-o ur-bon. Taase nõ huũ ye nu-yõ-o.‡ ¹⁵ Nõm nõ o-zak un ye rõ o-zak ne á, 'won nõ un ye rõ õs-'won ne à. ¹⁶ She'et nõ ba ut-ween un or nõ ne ne. Nõ nõm m-gwon á, amba nõm nõ ur-nay un ye a wasse ne á. Taase nõ hyen nõ zee nõ nepste koyan kap.§

¹⁷ Urege wũ ken wũ nomote nõ men-ut jaas-tõ, nõ muute wũ men-ut jaas-tõ á. Senge nõ nom yo hun-ne he m-hyan so-yo à. ¹⁸ Nõm nõ yo nõ he m-hoks à, nõ she'et ba ut-ween un kowan ne. ¹⁹ Nõ top yo or nõ ne nõm nõ á, amba yagũ nõ Shir topotũ nõ un ryaab-se un wũ. Me un zee kaane remen gense tõ rõ un Takurda-o Shir unze, "Me wũ Yawe, man tope kõ wũ ke hond hond

bõ un rii-yo wũ nomẽ à."*

²⁰ Ma-tõ Shir doorũ m-zee,

"Urege wan-yage-ut ru rõ un mer, 'ya wũ rii-yo m-re.

Wũ rõ m-hoge o-swõot, 'ya wũ m-hõ wũ sũ.

Wõ nõmẽ kaane waragte sa o zee

wõ un karakse un eng-tõ o-ra un hi-de un wũ.

Un ka cõw-yo, wõa rũ wũ hoge m-'e

remen wũ yagute wõ."†

²¹ Nõ yage rem-õs yo-se re ur-hõ be-ur nõ á, amba re nõ ur-hõ un rem-õs yo-se be-de un nõm un rii so-yo.

‡ **Bõr-õs õp o-gaan:35** 11:35 Hyen komo: Ayub 41:11. § **Bõr-õs õp o-gaan:36** 11:36 Hyen komo: 1Kor 8:6.

* **Bõr-õs õp õs-voor:5** 12:4-5 Hyen komo: 1Kor 12:12. † **Bõr-õs õp õs-voor:8** 12:6-8 Hyen komo: 1Kor 12:4-11.

‡ **Bõr-õs õp õs-voor:14** 12:14 Hyen komo: Mati 5:44; Ruka 6:28. § **Bõr-õs õp õs-voor:16** 12:16 Hyen komo:

Swõõ 3:7. * **Bõr-õs õp õs-voor:19** 12:19 Hyen komo: Kara 32:35. † **Bõr-õs õp õs-voor:20** 12:20 Hyen komo:

Swõõ 25:21-22 (ut-Girik).

Bọr-us op us-tet

Nọmẹ ụt-gwomo o-dorotte

¹ A gaktùtẹ kọ wu ke wu nọmẹ yẹ rọ ụt-gwomo à o-dorotte. Yatt-wu he rẹ ụt-gwomo á, sẹ wu Shir daagẹ à. Komo myet yẹ rọ ụt-gwomo à, Shir yẹ sagbu yẹ. ² Remen kaane, myet wu nọmẹ koob-de o-dorotte o un yẹ rọ ụt-gwomo à, wu nọmog koob-de o-dorotte o ka un yọ Shir shere nẹ à. Yẹ rọ m-nom kaane à, yea egne hi un de un yẹ caari-o un piish ụt-ma. ³ Be-de un yẹ rọ m-nom un un rii so-yo nẹ à, yẹ m-hoge gyer-o un gwomo-nẹ á, sẹ de ka hun-nẹ yẹ rọ un m-nom un rii 'yo-yo à. ¿O cōnog o dos gyer-o un ko-Gwomo? Nọm rii-yo ur-bon, wu bọmuru wọ. ⁴ Wu bọmuru wọ remen wu ko-guw-wu Shir wu rem ru. Amba urege wọ ko-yan-men-ut jaas-to wu, wọa hoge o-gyer, remen hwa-a-o ka ko-gwomo-wu rọ o-magay nẹ ụt-kom á. Wu ko-guw-wu Shir wu, komo be-de un wu Shir rọ m-rwunte un ryaab-se wu remen yan-men-ut jaas-to. ⁵ Remen kaane a gaktùtẹ nọ nọmẹ gwomo-nẹ o-dorotte. Yanze remen nọ possutẹ ryaab-se Shir cot á, amba taase hur un nọ kapstẹ nọ.

⁶ Q rwo'ẹ nọtẹ un top un tar, remen yẹ rọ ụt-gwomo à, guw-nẹ yẹ Shir yẹ. Yẹ rọ un ya'as un da-o un yẹ myet remen senge-mọ ụt-gwomo. ⁷ Top nọ yo a nọ n-dor à. Top nọ tar o depe à. Urege nẹ o un saw-ut nọ o, top nọ. Hogu nọ gyer-o un wu depe a hoge gyer-o un wu à. Nọ 'ye m-sek be-de un wu depe a 'ye wu m-sek à.*

Senge-mọ depe a nọmẹ or na à

⁸ Taase net doru nọ ur-moog á. Sẹ de ka yo a gaktù nọ m-nom à, yo rọ nọ was un or nọ nẹ nẹ. Mẹ un zee kaane remen wu rọ m-was un or un wu nẹ à, wu nọmog o ká dorotte o-karamsa. ⁹ Ka karamsa-to zee, "Nọ jar nọ hoob ne'a-wu un net á. Nọ jar nọ ho net á. Nọ jar nọ hiw ur-hyow á. Nọ jar nọ nọm shoob-de rii-yo un net á."† Un myet karamsa-to atẹ à, a un kum to m-shoos n-mẹ un ka ma-to zee, "Was or ru untun hi un du à."‡ ¹⁰ Urege wọ m-was un net nẹ, wọa nọmẹ wu rii 'yo-yo á. Waragte o ka, wu m-was un or ru nẹ, o shooste yo o-karamsa zee à.

Họ-de Kiristi he m-muun à

¹¹ Da-o Kiristi he m-haan remen wu gokstú na à, o wosontẹ yow yow arge un da-o a takne m-sher à. Remen kaane, muut nọ ur-hi be-de yo he m-koj un bọ nọ she'et à. Q nọ hette ine m-rew à. ¹² Tet-m rọ un ma-to m-ta, ish rọ un ma-to m-gas. Remen kaane, a yagu nọ senge-mọ o-comb. Amba she'et nọ hond hond un cecas-mọ Shir remen kaane nọ hette kwange ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot. ¹³ A she'et nọ she'et-de ur-bon bọ hun-nẹ rọ m-she'et da-o m-cecar á. Taase nọ he'ebẹ un karge de ya-m-swọ á, kọ de ya-o-ás á, kọ ya-m-dum, ur-shoob nẹ á. ¹⁴ Amba 'ya nọ Wan-Koyan Yeso Kiristi ur-be wu woontẹ yow yow un nọ nẹ sa o zee saw-to nọ m-cop à. Taase nọ 'ye gop-de ma-hun ur-hek.

Bọr-us op us-nass

Nọ piishe or nọ ụt-ma á

¹ Goks nọ yan-dor yẹ sher-mọ un yẹ rotte ur-beeb á. Nọ jar ma-to sunu nọ urege barag-se un yẹ nọmog un hon un se ma nọ nẹ á. ² Sha-mọ ka, un raag-o gaan, wu ken ko-wan-dor-wu rọ m-hyan, wu hoks m-re un kọ yo ke rii-yo m-re yo. Q ken raag-o komo ko-wan-dor-wu rotte m-sher un hur-ur gaan be-de un rem-se Shir cōnẹ á, rọ m-hyan Shir weneg na m-ti m-ap. ³ Wu rọ m-hoks m-re un kọ yo ke rii-yo m-re yo à, mosse m-ap nẹ, taase wu muut wu a hoks m-re á hwa. Komo wu rọ m-hoks m-re un kọ yo ke rii-yo m-re yo á, taase wu piishe wu rọ m-hoks m-re à ụt-ma, remen Shir gokstẹ wu. ⁴ ¿Wọ rọ wa nẹ o piishitẹ wan-guw-mọ un wu ken wu ụt-ma? Kọ wu nọmog kashi m-senge be-de Shir, kọ wu nọm á to ma un ko-ya-o-hur to ka wu piishitẹ wu ụt-ma. Wu hoks m-es, Wan-Koyan 'ye wu ur-hq.

⁵ Mọ ken sha-mọ mọ ka, wu ken wu rọ m-hyan un de ken họ-de ur-bon nẹ arge de ken họ-de. Un hyan o un wu ken wu nẹ ụt-họ myet gaan to. Kọ wu ke wu sher un yo rọ un hur-de un wu à. Nọm nọ kaane ba un piishe yẹ ken ụt-ma. ⁶ Yẹ rọ m-zee de ken họ-de jiishte de ken à, yẹ rọ m-nom kaane yẹ ye'et Wan-Koyan m-sek. Yẹ rọ m-re un koyan à, rọ m-nom kaane yẹ ye'et Wan-Koyan m-sek, remen yẹ ur-bongon de Shir un ka rii-to m-re to. Yẹ rọ m-re un koyan á, rọ m-nom kaane yẹ ye'et Wan-Koyan m-sek, yẹ rọ komo un bongon-de Shir.* ⁷ Yanze remen hi un na cot a rotte m-hoog á, komo yanze remen morya-o un hi un na cot a rotte m-mar á. ⁸ Urege a m-hoog nẹ, a un nọm mọ remen

* Bọr-us op us-tet:7 13:6-7 Hyen komo: Matí 22:21; Mark 12:17; Ruka 20:25. † Bọr-us op us-tet:9 13:9 Hyen komo: Rwu 20:13-15,17; Kara 5:17-19,21. ‡ Bọr-us op us-tet:9 13:9 Hyen komo: Rewi 19:18. * Bọr-us op us-nass:6 14:1-6 Hyen komo: Koro 2:16.

a ye'et Wan-Koyan m-sek. Urege ñe mar-mõ, a mer remen a ye'et Wan-Koyan m-sek. Remen kaane, kò a un hoog ñe, kò ba un hoog, na ye ma Wan-Koyan ye.

⁹ **Kiristi** marag, wu inë komo un hoog ñe remen wu waragté Wan-Koyan be-de un ye rò margan-ñe à un ye rò un hoog ñe à. ¹⁰ Nò piishë net ut-ma á. Nò komo, taase kò wan-gaan be-ur nò, wu rò m-ti m-ap á, wu piishë or un wu ut-ma wu rò un ti m-ap á. Remen myet-m na a es be-de Shir wu he na m-piishë ut-ma á.† ¹¹ Ma-tò Shir zëeg:

“Më rò Yawe, um tontë,

kò se ke rwun-se a kwukt be un de,

kò de ke rem-de, a rur un nu-õ un de

unze më rò Shir.”‡

¹² Cas ma-ut rò, kowan be-ur na a rure Shir rii-yo wu nõmë à. A yaksuru Shir piish ut-ma.

Wò rwò or ru ur-ba'as á

¹³ Remen kaane, bõ rò Shir wu cot, wu he un piishë un kowan ut-ma à. A yagu nõ saburë un or na ñe yan-dor. Amba hwò nõ hur-ut nõ unze nõa nõm rii-yo he rwò un or nõ ñe nõm **ur-ba'as** á. ¹⁴ Bõ um rò wu ma Yeso Wan-Koyan á, më nõ m-rurë un ka rem-se. Um nak un hur un de kò yo ke rii-yo m-rë yo, rò ur-bon ñe. Amba urege wu ken wu zëeg, “Më re'e ka rii-yo m-rë yo, man nõm rii-yo ba ur-bon be-de Shir.” Ba-as-de wu re'e ka rii-yo. ¹⁵ Urege wò un naas un hur-de un wu ken wu remen rii-yo wò m-rë à, wò was un wu ñe o ka á. Taase rii-yo wò m-rë à yo warag wò cõw-yo un saburë un or ru, wu **Kiristi** marë remen un wu à. ¹⁶ Taase nõ yage rii-yo nõ o-hyan yo ur-bon yo à, a cept ma-ut yo-tò tò un yo. ¹⁷ **Gwõmo-tò Shir** ba ma-tò m-rë m-swò ñe tò á, ma-tò un kashi ur-she'et de, un gwugwu-mò ur-hur ñe, un men-ut pus-tò ñe tò **Kukt-õ Shir** rò m-ya à. ¹⁸ Myet wu rò m-nõmë un **Kiristi** m-senge un ka bu-yo à, wu rò m-gwu'urë un Shir ur-hur, komo hun-ñe a ho'os ur-hur un wu ñe.

¹⁹ Remen kaane, a nom nõ senge-mò un rii-yo he m-hantë she'et-de un ba ut-ween à. A nom nõ senge-mò un rii-yo he m-hantë or na ñe jaab-õ ut-men à. ²⁰ Nò naas yo Shir nõmë remen rii-yo m-rë á. A hoks m-rë un koyan, amba wò nepse rii-yo o he m-rë à, yo warag rii-yo ur-pukse **ur-ba'as** ñe be-de un wu ken yagu yo. ²¹ A jiish ur-bon wò yage ti m-ap, un swò m-ke ñe, kò nõm un yo ken rii-yo yo he m-rwò un or ru **ur-ba'as** à.

²² Myet bõ un yo sher-m ru rò mõsse un ka rem-se ñe à, ess un hur un du cot së Shir. Ko-ya-o-zak-wu wu hur-de un wu kapsë wu á, mõsse un rem-se wu dekke ba-as-tò á.

²³ Amba net-wu hur-de un wu rò ho'osë sak un yo wu rò m-rë ñe á, wu rò un egne un hi un de un wu o-sabrë be-de Shir. Më un zëe kaane remen rii-yo wu rò m-nõm à wu es be-de m-she' á. Komo myet rii-yo esë be-de m-she' á, **ba'as-de**.

Bõr-õs op õs-taan

*Gwu'urë ye ken ye ur-hur
yanze hi un du á*

¹ Na ye rò ur-beëb ñe un sher-m na à, depetë a gu ye rotte ur-beëb á un dek un nu-se un ye. Taase a nõm cõn-tò un hi un na cot á. ² Yage kowan wu gwu'uste or ru un wu ur-hur remen wu ye'et wu jaab-õ ut-men n-më m-she'. ³ Remen kò **Kiristi**, wu nõm cõn-tò ur-hi á. Bõ Ma-tò Shir zëe à, “Shir, reëb-tò a pyapurù wò à, më m-hyan sa o zee më a pyapre.”* ⁴ Myet yo a genë un Ma-tò Shir n-ga à, a un gen remen tò yoosú na ur-joosë un dõ un jaab-õ ut-men ñe remen a kumut o-saktò.

⁵ Mën kõn-se Shir wu rò m-ya un 'mò ur-hur un jaab-õ ut-men ñe à, remen nõ she'ettë be-ur gaan un barag-õ gaan ñe, bõ depe hun-ñe she'et ye dõre bu-o **Kiristi** Yeso à. ⁶ Nò nõmë kaane, ma-ut nõ un barag-õ nõ ñe a warag ragaan remen nõ bõmüt Shir wu rò Tato-o Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi** à.

*Ma-tò m-Rerem tò un Yahuda-ñe ye
un ye rò Yahuda-ñe á*

⁷ Bõ **Kiristi** gõksu nõ kom-ut yoor à, gõks nõ or nõ ñe kom-ut yoor. Nõm nõ kaane remen nõ hantutë Shir m-seps. ⁸ Më nõ m-rurë unze yo rwo'e **Kiristi** nomot m-senge be-de un **Yahuda-ñe** à, yo rò a kututú ye nip-õ un Ma-tò Shir. Komo, un kòr kaane, remen Shir shoosutú ye swoorù nu-õ a nõmë tat-ñe ye un ye n-ga à. ⁹ Wu un haan komo

† **Bõr-õs op õs-nass:10** 14:10 Hyen komo: 2Kor 5:10. ‡ **Bõr-õs op õs-nass:11** 14:11 Hyen komo: Isha 45:23 (ut-Girik). * **Bõr-õs op õs-taan:3** 15:3 Hyen komo: Bõng 69:9.

remen yê rō **Yahuda**-nê á, remen yê ye'et Shir m-seps remen 'wōn-de un wū. Bō Ma-tō Shir zêê à:

“Remen kaanê, man bûm wō

be-de un yê rō **Yahuda**-nê á.

Man hu sep-tō un bōngōn-de un jin un du.”†

¹⁰ Komo Ma-tō Shir doorū m-zêê:

“Nōm nō o-zak, nō yê rō **Yahuda**-nê á,

un hun-nê yê Shir nê.”‡

¹¹ A doorū m-zêê:

“Bōm nō Yawe nō yê rō **Yahuda**-nê á myet,

bōm nō wū hun-nê kap.”§

¹² Komo **Ishaya** zêêrū:

“Wū ken wū a rwūun un hur-o **Jesse**,

wūa haan wū nōm gwōmo-tō un yê rō **Yahuda**-nê á.

Komo yea hūū saktō-o un yê be-de un wū.”*

¹³ Mē ús-kōn, Shir wū rō 'ya o-saktō à, wū ye'et nō o-zak un gwūgwū-mō ur-hur nê, nō yê rō m-sheer un wū à. Da-o Shir nōmê kaanê, saktō-o nō he m-bō'ōsê un bēeb-de un **Kukt-o Shir**.

Senge-m Burus be-de un

yê rō Yahuda-nê á

¹⁴ Qr re nê, mē un hi un de um nepstê unze nō un hi un nō, nō shiig un nōm un rem-se ur-bon, komo nō ús-nap nê dēen, sê bō'ōsê nō yoosê or nō nê à. ¹⁵ Amba un ka takurda-o mē un rwūntū nō ma-ut re cas. Un se ken rem-se, se um conê nō m-bakse à. Mē un nōm kaanê remen yar-mō Shir ya'u mē à. ¹⁶ Um waragte wan-senge-m **Kiristi** Yeso be-de un yê rō **Yahuda**-nê á. Mē un senge-mō un kōn-se Shir un bū-yo m-kō'ot un **Ma-tō m-Rerem** tō Shir remen yê rō **Yahuda**-nê á, yê waragte rii-yo ur-seke yo Shir he m-goks à. Yea warag ba m-kūkop un bū-yo un **Kukt-o Shir**.

¹⁷ Remen kaanê, man hoks nōm m-gwōn mōsse un **Kiristi** Yeso nê un senge-mō mē un nōmê un Shir à. ¹⁸ Man hoks nōm un jaab um nomot ut-ma un yo ken rii-yo á, sê de yo **Kiristi** nōmê be un de à. Yo ka rii-yo komo yo rō bō a hante yê rō **Yahuda**-nê á yê nomot dōrutte-o Shir, un bū-yo un ma-ut re un senge-m re nê. ¹⁹ Shir un nōm ka senge-mō, un bēeb-de un nōm ut-hyat, o-madê nê, un bēeb-de un **Kukt-o Shir** nê. Cir-mō un bō-o o-Urusharima um rigurū ha-mō un raag-o o-Iririkum, um kō'otê **Ma-tō m-Rerem** tō mō un **Kiristi**, har um komog ka senge-mō kap. ²⁰ Dūw-de un con-m re koyanda, mō rō, um kō'ot ka **Ma-tō m-Rerem** tō Shir tō myet be-de hun-nê yê hoge ma-ut **Kiristi** á. Mē un nōm kaanê, taase um me ut-ma un 'wūn-de wū ken wū shere à. ²¹ Bō Ma-tō Shir zêê à:

“Yea a ro nomotê ma-tō un wū á, yea hyen.

Komo yê ro hogutê ma-tō un wū á, yea nep.”†

²² Yo ka yo rwo'ê o-da dēen a wenet mē m-haan be-ur nō à.‡

Zongē-ut Burus tō wū heet ur-hamat

un bō-o o-Roma

²³ M-mōka um komostê senge-mō mē m-nōm à remen hun-nê hogussutê ka **Ma-tō m-Rerem** tō un sō un ka jit-o um rō à. Komo ús-hak dēen um rō ur-gop um habutê be-ur nō remen um hyenet nō. ²⁴ M-mōka mē o-saktō, um habutê ur-hamat be-ur nō. Da-o mē ro m-ha raag-o o-Asbaniya, man dōnd raag-o nō ur-hamat. Mē hoge rerem-mō ur-she'et be-ur nō un ya o-da. Mē o-saktō komo, man senge m-neke mōsse un gwū nō nê. ²⁵ Amba rii-yo um habutê, man hees bō-o o-Urusharima um heetutê hun-nê yê Shir yê rō reeno à gwū. ²⁶ Yea gokse Yeso **Kiristi** yê rō un raag-o o-Makidoniya un yê rō un raag-o o-Akaya nê à, hogutê rerem-mō un 'ya m-yar yê guut kōob-nê be-de un hun-nê yê Shir yê rō un bō-o o-Urusharima à. ²⁷ Yea hogutê rerem-mō m-nōm un kaanê, kō de nomtê yo ka sa o zee nū-se, un hi-tō un yê. Remen yê rō **Yahuda**-nê á kumug o ma un yê kwūm-o n-mē un **Kukt-o Shir** be-de un **Yahuda**-nê, nōmog yê sa o zee ur-moog o ka, yê nom m-senge un kwūm-o un yê un ka bō-o remen yê guut **Yahuda**-nê un kōob-de un yê.* ²⁸ Da-o mē

† **Bor-ús op ús-taan:9** 15:9 Hyen komo: 2Sam 22:50; Bōng 18:49. ‡ **Bor-ús op ús-taan:10** 15:10 Hyen komo: Kara

32:43. § **Bor-ús op ús-taan:11** 15:11 Hyen komo: Bōng 117:1. * **Bor-ús op ús-taan:12** 15:12 Hyen komo: Isha 11:10 (ut-Girik). † **Bor-ús op ús-taan:21** 15:21 Hyen komo: Isha 52:15 (ut-Girik). ‡ **Bor-ús op ús-taan:22** 15:22

Hyen komo: Roma 1:13. § **Bor-ús op ús-taan:26** 15:25-26 Hyen komo: 1Kor 16:1-4. * **Bor-ús op ús-taan:27** 15:27 Hyen komo: 1Kor 9:11.

komsɛ ka sɛngɛ-mɔ, komo ʊm bɔbsʊsɛ yɛ ka hwɔr-yɛ a kumɛ remen yɛ à, man bʊp cɔw-yo ʊn raag-o o-Asbaniya. Da-o mɛ ro m-nekɛ o-Asbaniya, ʊm hesbʊrʊ, ʊm gastʊ nɔ. ²⁹ ʊm nepstɛ ʊnzɛ mɛ habɛ be-ʊr nɔ, man wɔbɛ shiishɛ ʊn caari-o o-kwʊm nɛ o ma **Kiristi**.

³⁰ Or re nɛ, rem Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na ʊn was-mɔ Kʊkt-o rɔ na m-'ya nɛ à, hakkʊrɛ nɔ gu mɛ nɔ ʊn kɔn-ʊs nɔ be-de Shir. ³¹ Kɔn nɔ bɔ ʊm he m-posɛ ʊn kom-tɔ ʊn yɛ yagɛ gɔks ʊn Yeso à, yɛ rɔ ʊn dak-o o-Judiya. Nɔ kon komo bɔ gwʊ-o ʊm he m-heet o-Urusharima à, he m-warag rii-yo m-gɔks be-de ʊn **yan-dor Yeso**, yɛ rɔ ʊn ka be-de à. ³² Kaanɛ ʊrɛgɛ Shir zɛɛg, man wɔbɛ be-ʊr nɔ ʊn mɛn-ʊt pus-tɔ, komo man kum ʊr-wuwɛ ʊn nɔ nɛ. ³³ Mɛ ʊn kɔn-se Shir, wʊ yɛ'et na gwʊgwʊ-mɔ ʊr-hur. Shir rɔ ʊn nɔ nɛ! **Amin**.

Bɔr-ʊs op ʊs-cind

ʊr-gas

¹ Wʊ ken ne'a-wʊ rɔbɛ, jin-de ʊn wʊ Pibi. ʊm ho'ostɛ ʊr-hur ʊn wʊ nɛ. Wa-m-sɛngɛ-wʊ be-de ʊn **yan-dor Yeso** ʊn bɔ-o o-Kakiriya. ² Gɔks nɔ wʊ ʊn jin-ʊr Wan-Koyan, bɔ depe a gɔks hun-nɛ yɛ Shir à. Nɔ 'yɛ wʊ myet gwʊ-o wʊ hɔbɛ be-ʊr nɔ à, remen wʊ ʊn hi ʊn de ʊn wʊ, wʊ guug hun-nɛ deɛn myet ʊn mɛ nɛ.

³ Gassʊ mɛ nɔ Biskira ʊn Akira or re nɛ be-de ʊn sɛngɛ-m **Kiristi** Yeso.* ⁴ Yɛ ya'aste hi ʊn de ʊn yɛ, har ʊn ma-tɔ m-mar rem re. Mɛ wʊ cot rɔ yɛ ʊr-bɔngɔn á, myet ʊn **yan-dor Yeso** nɛ, yɛ rɔ **Yahuda**-nɛ á.

⁵ Gas nɔ **yan-dor Yeso** yɛ rɔ ʊr-mɔrog ʊn hur-o ʊn yɛ à.

Gas nɔ nay re Apanitus, wʊ ba'e gɔks ʊn **Kiristi** ʊn raag-o ʊn dak-o o-Asiya.

⁶ Gas nɔ **Meri** wʊ nɔmɛ m-sɛngɛ deɛn rem nɔ à.

⁷ Gas nɔ Andaronikus ʊn Yuniya, yɛ **Yahuda**-nɛ yɛ bɔ ʊm rɔ à, yɛ ro ke'o ʊn mɛ nɛ à. Yan-dor Yeso rɔ yɛ m-'ya ʊt-gɔs deɛn, a nepstʊ yɛ be-de ʊn **yan-Tom Yeso**, yɛ ba'ag mɛ gɔks ʊn **Kiristi**.

⁸ Gassʊ mɛ nɔ nay re Ampiriyatus, wʊ mɛ m-was n-mɛ ʊn Wan-Koyan à.

⁹ Gas nɔ Urbanus or na wʊ rɔ ʊn sɛngɛ-m **Kiristi** à, ʊn or re nɛ Sitakis.

¹⁰ Gas nɔ Apiris, kashi ʊn ko-guw-wʊ **Kiristi** hosɛ ʊr-hur be-de ʊn wʊ à.

Gas nɔ Aristoburus ʊn yan-hur o ʊn wʊ nɛ.

¹¹ Gas nɔ Hirudiyian or re ko-**Yahuda**.

Nɔ gas yɛ gɔksɛ Wan-Koyan ʊn hur-o Narkisus à.

¹² Gas nɔ Tirayipina ʊn Tirayipusa nɛ. Ka ne'a-nɛ yɛ, yɛ rɔ ʊn sɛngɛ-m Wan-Koyan à.

Nɔ gas ka ne'a-wʊ Pɔrɔs, or re be-de m-sɛngɛ, wʊ mɛ m-was ʊn wʊ nɛ à. Wʊ nɔmɔg m-sɛngɛ deɛn mɔ ʊn Wan-Koyan.

¹³ Gas nɔ Rupus, wʊ Wan-Koyan daagɛ be-de ʊn wʊ à. Komo nɔ gas inu ʊn wʊ, wʊ deku mɛ sa o zee wà ʊn wʊ à.†

¹⁴ Gas nɔ Asinikiritus, ʊn Pirigona, ʊn Hermɛs, ʊn Paturubas, ʊn Haramasa ʊn or ʊn na nɛ yɛ rɔ be-ʊr gaan à.

¹⁵ Gas nɔ Pikorogus, ʊn Juriya nɛ ne'a, ʊn Niriyyus nɛ ʊn heno ʊn wʊ nɛ wan-ne'a, ʊn Orimpas nɛ ʊn myet o ʊn yɛ gɔksɛ Yeso nɛ yɛ rɔ kanɛ à.

¹⁶ Gas nɔ or nɔ nɛ m-was nɛ.

Myet yan-dor **Kiristi** rɔ nɔ m-gas.

Burus nak ya-o-Roma ʊt-tɔ

¹⁷ Or re nɛ, ʊm cɔng m-nek nɔ ʊt-tɔ ʊn yɛ he nɔ hantɛ m-koos nɛ à. Nɔm nɔ ja ʊn yɛ rɔ nɔ m-rwɔ ʊt-puksɛ nɛ à, yɛ rɔ komo ʊt-yagɛ ʊn yoos-de nɔ kumɛ nɛ à. ¹⁸ Yɛ rɔ m-nɔm ʊn ka rem-se à, sɛngɛ-m **Kiristi** Wan-Koyan yɛ rɔ m-nɔm á, amba gop-de ʊn wur-tɔ ʊn yɛ. ʊn bu-yo ʊn rɛrem-mɔ nu-o ʊn yɛ, ʊn bɔngɔn-de ʊt-bɔ nɛ, yɛ rɔ ʊn raks ʊn yɛ ke'e yɛ ʊt-tɔ à. Yɛ rɔ yɛ ʊn ke'e ʊt-tɔ à, yan-barag-se ʊn yakar se. ¹⁹ Hun-nɛ myet hogutɛ bɔ nɔ o-dɔrttɛ ʊn ka **Ma-tɔ m-Rɛrem** tɔ à. Mɛ o-zak rem nɔ remen kaanɛ. Amba ʊm cɔng nɔ warag ya-ʊs-weɛr ʊn rii-yo rɔ ʊr-bon nɛ à. Nɔ warag komo yan-kɔɔb-de **ʊr-ba'as** ʊn myet yo rɔ rii yo-yo à.

²⁰ Shir wan-'ya ʊn gwʊgwʊ-mɔ ʊr-hur wʊa kaps **ko-Gwɔmo-wʊ ʊn ya-ʊt-kot**. Wʊ 'yɛ nɔ ʊr-beɛb de jiishɛ wʊ à, ba m-jimɛ. Yar-m Yeso Wan-Koyan rɔ ʊn nɔ nɛ!

²¹ **Timoti** or re be-de m-sɛngɛ rɔ nɔ m-gas. Kaanɛ komo Rushiyos, ʊn Jason nɛ, ʊn Sosipata nɛ rɔ nɔ m-gas, myet-mɔ ʊn yɛ or re ʊn **Yahuda**-nɛ yɛ.‡

²² Mɛ Tertiyus, wʊ genɛ Burus ka takurda-o à, mɛ nɔ ʊr-gas yɛ ma Wan-Koyan.

* **Bɔr-ʊs op ʊs-cind:3** 16:3 Hyen komo: Sɛng 18:2. † **Bɔr-ʊs op ʊs-cind:13** 16:13 Hyen komo: Mark 15:21.

‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-cind:21** 16:21 Hyen komo: Sɛng 16:1.

²³ Gayas rɔ nɔ m-gas. Wʉ barkʉtʉ mɛ ʉn hur-ɔ ʉn wʉ, komo **yan-dor Yɛso** rɔ ʉr-mɔrɔg ʉn hur-ɔ ʉn wʉ.

Erastus, wan-ess-de ʉn hwɔr ʉn kà bɔ-o, ʉn ɔr na Kwartus nɛ rɔ nɔ m-gas.[§]

²⁴ Yar-m Wan-Koyan na Yɛso **Kiristi** rɔ ʉn nɔ nɛ kap! **Amin**.*

ʉr-bɔngɔn be-de Shir

²⁵ Yagɛ a ye'et Shir m-seps! Wʉ rɔ ʉr-bɛɛb nɛ de nɔ hette m-es eso n-te m-sher à, remen ka **Ma-to m-Rerem** tɔ mɛ m-kɔ'ɔt à, tɔ ma Yɛso **Kiristi**. Ka **Ma-to m-Rerem** tɔ a ʉn wukɛ tɔ cin n-ga. ²⁶ Amba m-mɔka a rwʉntʉtʉ tɔ cas ʉn bʉ-yo ʉn gen-mɔ ʉn **yan-Rwɔr ʉn Ma-to Shir**. Bɔ Shir ba m-ta kɔ'ɔtɛ à, komo a rwʉntʉtʉ tɔ cas be-de ʉn hun-ṅe kap, remen ye rɔ **Yahuda-ṅe** á ye gɔkstɛ Yɛso, komo ye nom o-dɔrotte. ²⁷ Shir wʉ wa-ʉs-nap-wʉ ʉn hɔn-de ʉn wʉ. A seps nɔ wʉ ba m-ta ʉn bʉ-o Yɛso **Kiristi! Amin**.

[§] **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-cind:23** 16:23 Hyen komo: Seng 19:29; 1Kor 1:14; 2Tim 4:20.

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-cind:24** 16:24 Deen

be-de ʉn takurda-ʉt ut a gen ka ci-yo á.

Takurda-o Burus aco o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korinti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-9

Ur-wong n-me un kur-o yan-dor Yeso 1:10—4:21

Ma-to o-as un she'et-de o-den ne 5:1—7:40

Yan-dor Yeso un ye yage wu m-goks ne á 8:1—11:1

Ur-she'et be-de un yan-dor Yeso un kwukte un Shir ne 11:2—14:40

Ine-m Yeso ut-marimar un mo un yan-dor Yeso ne 15:1-58

Yar-mo yan-dor Yeso o-Judiya 16:1-4

Ma-ut Burus to un hi un de un wu m-tige ne 16:5-24

Ur-gas

¹ Me Burus mosse un Sastanis ne or na, genbe ka takurda-o. Me wu Yeso **Kiristi** daage, um waragte ko-yan-Tom-o un wu à, remen kaane Shir cone.

² Te no m-gas hun-ne yan-dor-o un Shir ye ro o-Korinti à. Shir ak no hun-ne ye un wu ye ba m-kuqop. Wu un muut no ba m-kuqop un bu-o Yeso **Kiristi**, mosse un hun-ne ye un ko-mo se ne bo un ye ro us-eeg un jin-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan à. Wan-Koyan wu un ye wu, Wan-Koyan na wu komo.*

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Burus bomog Shir

⁴ Me m-bom un Shir ko de ke ho-de rem no, remen yar-mo wu nomo no n-me un **Kiristi** Yeso à. ⁵ No nak a ya'ag no o-kwum un ko yo ke cow-yo remen no gamag ur-hi un Yeso ne. Wu rwogog no, no hokste rure un ye ken ye Ma-to Shir cow us-cow. Komo wu ya'aste no us-nap kap remen no nept yo Kukt-o un wu ro no m-kute à. ⁶ Yo ka kututu na unze ma-to te ruru no mosse un **Kiristi** ne à, nip-o. Komo no dek to m-wons ne. ⁷ Remen kaane, ko mo ke yar-mo o-Kukt mo, mo no cone no nomote Shir m-guw à, no ro un mo ne. Komo no sher yish un 'er-de un muun-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. ⁸ Wu dowe kukt-o no ur-beeb har kom-de o-da, remen no waragte ba **ur-ba'as** da-de Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** he m-muun à. ⁹ Shir un daag no. No gemet ur-hi un Wa un wu ne, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Komo Shir ro m-shoos un yo wu rwore à.

Koob-de ur-she'et kang-o gaan n-me hun-ne yan-dor

¹⁰ M-moka or re ne, yan-dor, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, ya'ag me gwomo-to un nom ut-ma. Remen kaane, um konog no hogu me m-moka. Um konog no no warag kang-o gaan. Me con no wonge be-ut-be á. Um konog no, she'et no be-ur gaan un or no ne barag-us gaan un yo no he m-nom ne à gaan. ¹¹ Or re ne, um nepse yo wongsu no à, remen hun-ne ye un hur-o Kuruwi rurutu me unze no ut-ween un hi un no yan-dor. ¹² Rii-yo me m-rwor à yo ro, ko wu ke be un no wu ro un rwor ut-ma un hon un to un or un wu ne. Wu ken wu ro m-zee, "Me wu ma Burus wu." Wu ken wu ro m-zee, "Me wu ma Aporos wu." Wu ken wu komo wu ro m-zee, "Me wu ma Bitrus† wu." Wu ken wu zee, "Me wu ma **Kiristi** wu."‡

¹³ Ashi, no wongte o ka **Kiristi** ciw-ut-ciw. Me Burus, me mar n-ton o-kan rem no á. Ko de a yo'osu no m-ho à un jin un de Burus o á. ¹⁴ Um bomog Shir, me yo'os wu ken wu m-ho be un no á, se Kiribus ne un Gayas,§ ¹⁵ Me un nom kaane, remen yatt-wu he hoks m-zee un jin un de a yo'osu wu m-ho, har wu waragte wan-dor re á. ¹⁶ (Um bakste komo um yo'oste yan-hur-o Istipanus m-ho, amba husse ka hun-ne ye me baks ko um yo'oste net m-ho komo á.)* ¹⁷ Ai, **Kiristi** tomn me remen um yo'oste hun-ne m-ho á, se de um nom senge-mo un ko'ot un Ma-to un wu to m-Rerem. Me rwor Ma-to Shir mosse un nap-se un ko-hun ne á remen hun-ne dekt yo me m-rwor á. Me nome kaane, a warag o ka sa o zee mar-m Yeso n-ton o-kan rott o ka ur-beeb á.

Yeso Kiristi beeb-de Shir de un nap-se un wu ne

* **Bor-o gaan:2** 1:2 Hyen komo: Seng 18:1. † **Bor-o gaan:12** 1:12 ut-Girik: Kepas. ‡ **Bor-o gaan:12** 1:12 Hyen komo: Seng 18:24. § **Bor-o gaan:14** 1:14 Hyen komo: Seng 18:8; 19:29; Roma 16:23. * **Bor-o gaan:16** 1:16 Hyen komo: 1Kor 16:15.

¹⁸ Da-ȳ hun-ņe hȳge ka ma-tȳ unze Shir so'ostę **ba'as-ųt** na remen Yešo marag n-tȳn o-**kan** à, ye ken ye rȳ m-zęę tȳ ka ma-tȳ o-hwaa tȳ. Ka ye rȳ ųs-barag kaanę à, ye rȳ m-yirigbę n-mę ųn den-ȳ o-ra. Amba na ye shere ųn ka ma-tȳ à Shir guug na ųn bęęb-de ųn wų. ¹⁹ Remen a genųstę a zee:

“Man naas nap-se ųn ye rȳ m-hyan

ye zee ye rȳ ųs-nap ne à.

Komo man durumşę weęr-se ųn ye rȳ m-hyan

ye zee weęr-se ye rȳttę à.”†

²⁰ Yatt-wų he nap ųn Shir remen weęr-se ųn wų á. ¿Kenę yan-nap-se ųn **karamsa-o Mosas** rȳ? ¿Kenę ye rȳ ne ye rȳ m-hyan ye zee ye nepstę ųs-rem kap à? Shir kututų na unze ye rȳ ųs-nap ne se ma-hun à, raag-ņe ye. ²¹ Shir rȳ ųs-weęr ne komo zȳngę-tȳ ųn wų tȳ ka. Kȳ ya-ųs-weęr be-de ųn hun-ņe ye rȳ m-zęę kȳ'ot ųn Ma-tȳ Shir na raag-mȳ, yea hoks nap ųn Shir be-de ųn se man ye nap-se á. Ȳn hek-ȳ ųn kaanę Shir daagųrų wų gu hun-ņe ya-ųt-**ba'as** urege ye shereę be-ųr Yešo **Kiristi**. ²² **Yahuda**-ņe ȳnȳge ye hyen rem-se ųt-hyat tȳ kutu ye unze ka ma-tȳ be-de Shir tȳ rwųųne à. Ye rȳ **Yahuda**-ņe á komo ye ųn hoob-ȳ ųs-nap. ²³ Amba na a m-kȳ'ot ųn ka ma-tȳ unze **Kiristi** marag n-tȳn o-**kan** remen wų topt **ba'as-tȳ** ųn hun-ņe. **Yahuda**-ņe 'yarag Yešo remen ųn hyan-ȳ ųn ye **Kiristi** a mer á. Komo ye rȳ **Yahuda**-ņe á ye rȳ m-hyan sa o zee kȳ'ot-m ma-ųt na raag-mȳ attę. ²⁴ Amba ma-tȳ tę m-rwȳr à tȳ rȳ, **Kiristi** bęęb-de Shir de ųn nap-se ųn wų ne be-de ųn ye a aage à, kȳ **Yahuda**-ņe, kȳ ye rȳ **Yahuda**-ņe á. ²⁵ Ye ken hun-ņe ye rȳ m-zęę yo Shir nomę à da-ȳ wų yage Yešo meret n-tȳn o-**kan** à raag-mȳ. Amba yo Shir nomę à aragte nap-se ųn neę. Komo yo a m-hyan sa o zee kende-de be-de Shir à, aragte kap 'wȳns-mȳ ųn neę.

²⁶ Qr re ne, baks nȳ bȳ nȳ ro'e da-ȳ Shir agu nȳ à, nȳ waragte hun-ņe ye ųn wų à. Ȳn hyan-ȳ ma-hun, ye rȳ ųs-nap ne à, hiin ȳ be-ųr nȳ. Komo ye rȳ bȳkkę caari-tȳ ųt-con à ye rȳ deęn á. Ye tat-ņe ųn ye rȳ gwȳmo-ņe à ye deęn á. ²⁷ Shir ųn daag hun-ņe ye hȳno o-dak rȳ m-hyan raag-ņe à. Wų ųn nom kaanę remen wų ye'et ka ye rȳ m-hyan ye rȳ ųs-nap ne à m-'e. Shir ųn daag ye hun-ņe ye ųn hȳno o-dak rȳ m-hyan ye rȳtt m-'wȳns á, remen wų ye'et ko-ya-m-'wȳns m-'e. ²⁸ Ka hun-ņe ye Shir daage à, ye waragte hun-ņe ye ųn wų à ye ųn rwųųn ųn hur-tȳ ųn kȳob-ņe. Ka hun-ņe ye a musse hwaa à, kȳ komo ye a nape unze rii-yo á. Wų ųn nom kaanę remen wų kututę hun-ņe unze rii-yo ye hwȳ ųr-hi be-de ųn yo á, yoa hoks ye m-gu be-de **ųr-ba'as** á. ²⁹ Shir ųn nom kaanę taase neę jaks ųr-hi unze remen con-de ųn wų, Shir degt wų. ³⁰ Ba rii-yo ųs-sęs yo á, Shir ȳ gu nȳ bȳ wų mȳssų nȳ ųn Yešo **Kiristi** ne à. Be-ųr Yešo ȳ, ųn yo wų nomę ne à ȳ rȳwȳ Shir guut na. Ȳn bų-o Yešo Shir muute na kashi, yan-ba-m-kųkȳp, ųn hun-ņe ye wų ruute be-de ųn **ba'as-tȳ** ųn ye à. ³¹ Ȳn sugę-de ųn kaanę, sę a nom yo a genę ųn takurda-ȳ Shir à. “Ȳreę neę rȳ m-nom m-gwȳn, yo depe wų nom à, wų nom m-gwȳn ųn rii-yo Yawe nomų wų à.”‡

Bȳr-ųs yoor

Ȳm n-mę ųn Yešo

wų a kame n-tȳn o-kan á

¹ Qr re ne yan-dor, da-ȳ ųm habę o-Korinti à, ųm pe'esųte Ma-tȳ Shir rųrų na à. Mę hwȳ caari-tȳ ųt-gom n-mę ųn ka ma-tȳ á, mę kutu nȳ ųs-nap á. ² Remen ųm nomȳg o-saktȳ ųn hur ųn de, ųm zęę da-ȳ o-mę she'ete ųn nȳ ne man yoosų nȳ rii hȳr-yo á sę ma-ųt Yešo **Kiristi**, wų a kame n-tȳn o-**kan** à. ³ Da-ȳ ųm habę be ųn nȳ á, meę m-'wȳns á. Wųr-o re ro ųs-zap, rem o-gyer.* ⁴ Da-ȳ ųm nomo nȳ ųt-ma à, ųm rųrųtų nȳ yo haadbų me à, ba ųn weęr-ųs re á. Mę kweęmsų nȳ remen nȳ gȳkstę ma-ųt re á. Ȳn sugę-de ųn kaanę da-ȳ ųm rųrų nȳ Ma-tȳ Shir à, **Kųkt-ȳ Shir** ųn gwȳmo-tȳ ųn ȳ kututų nȳ unze nip-ȳ, ⁵ taase shę ųn nip-ȳ nȳ ya'as m-'wȳns be-de ųn nap-se ųn neę á, sę de remen ųn bęęb-de Shir.

Nap-se Shir

⁶ Da-ȳ tę ya-m-sęnge-mȳ Shir tę ro'e ųn ye shę-sę ųs-geer be-de ųn dor Yešo à, tę ye m-rųrę ma-tȳ ųs-nap. Amba ba gon nap-se ųn ka zaman-yo á, ba komo gon nap-se ųn yan-gwȳmo-tȳ ųn ka zaman-yo m-ta yo á. Kap ka gwȳmo-ņe ye a taage ųn gwȳmo-tȳ ųn ye. ⁷ Amba tę ųt-ma ųn nap-se Shir wukusse, se hun-ņe rȳ nakķę á, se rȳ nap-se Shir se wų daage remen seps-m na cin ba a rȳ nomȳg hȳno o-dak à. N-ga Shir kute kȳ wan-gaan ka napsę á. ⁸ Be-de ųn yan-gwȳmo-tȳ m-mȳka tȳ yatt-wų nape zȳngę-tȳ Shir á, remen

† **Bȳr-o gaan:19** 1:19 Hyen komo: Isha 29:14 (ųt-Girik).

‡ **Bȳr-o gaan:31** 1:31 Hyen komo: Irmı 9:24.

* **Bȳr-ųs yoor:3** 2:3 Hyen komo: Sęng 18:9.

* **Bȳr-ųs**

yê ro nakkê yo Shir zõnge m-nom à yê roa kem Wa-ut-Hyat Wan-Koyan o-kan yê hoot wu á. ⁹ Amba ka tõ ro gense ûn takurda-o Shir unze:

“Rii-yo Shir he nome yan-cõn-tõ un wu à

yatt-wu taku yo m-hyan á,

yatt-wu takê m-hogê á,

yatt komo wu takê barag-se un yo á.”†

¹⁰ Amba Shir kututu na se ká rem-se remen na yan-senge-mõ un wu yê be-de un Kukt-o un wu o ruru na. **Kukt-o Shir** a hoks na rure un ka rem-se remen Kukt-o ro m-byarag o nep rem-se Shir se a hoks m-nap á. ¹¹ ¿Wan wu nê he hoks m-nap un ma-tõ un hur-de un net un ba kukt-o un net o ro n-mê un net á? Kang-o gaan yatt-wu nape barag-se ro un hur-de Shir á, se **Kukt-o Shir**. ¹² Na komo ba kukt-o un ká hõno dak-o o a goksunê á, se de Kukt-o rwuunê be-de Shir à. Wu ya'ag na Kukt-o un wu remen a nept rii-yo Shir ya'asû na hur-ur gaan à. ¹³ Remen kaanê tẽ rotte un rure un yê ken yê. Da-o tẽ rure hun-nê ka **Ma-to m-Rerem** to, tẽ m-rwor un gom-to us-nap se tẽ yoose un nap-se un net á, se de un gom-to Kukt-o ruru tẽ à, se o-nip mossê un Shir nê. ¹⁴ Bõn net-wu rotte o-Kukt á wuá tun wu hogê rem-se **Kukt-o Shir** rure hun-nê á, remen be-de un wu se ka rem-se o-hwaa se. Wuá hoks m-nap bõ ka rem-se ro á, remen **Kukt-o Shir** o ro un hantê un nap-se Shir. ¹⁵ Net-wu ro un **Kukt-o Shir** nê à, wuá hoks nap un me'es un kõ yo ke rii-yo nê, yo **Kukt-o Shir** ro wu m-yoose à. Amba hun-nê yê rotte **Kukt-o Shir** á yêa hoks m-nap un me'es un yo Kukt ro na m-yoose á.

¹⁶ “¿Wa nape barag-ûs Yawe?

¿Har wu hokstu wu m-yoose?”‡

Amba na yan-dor ro m-nap un yo ro n-mê un hur-ur **Kiristi** à.

Bõr-ûs tet

Yan-guw-mõ Shir

¹ Qr re nê, da-o um ro o-Korinti à, mẽ nomo nõ ut-ma bõ um nome yê Kukt-o ro m-dõrutte á, se de mẽ un nomo nõ ut-ma untun hun-nê yê un hõno o-dak. Ya nõ ro untun yakar yan-jaar un ka da-o, be-de un dor **Kiristi**. ² Um reegtutu nõ m-yow m-yow yanze un rii-yo m-rê yo m-hwõgon á, remen nõ bo'os rê un rii-yo m-rê yo m-hwõgon á. Har m-mõka ma nõ un go wõ á.* ³ Remen har m-mõka nõ un hur-de ma-hun nê. Remen nõ un shoob-de un õr nõ nê yan-dor, komo nõ m-dum un hi un nõ un hi un nõ. Da-o nõ nome gõn ka rem-se, ai har m-mõka nõ rõsuru un hur-de ma-hun nê o ka. Nip-o nõ ro m-nom untun hun-nê yê nape Shir á. ⁴ ¿Re nome um nept yo ka? Remen uregê wu ken wu zegg, “Mê wu ma Burus wu,” wu ken wu komo wu zee, “Mê wu ma Apõros wu.” ¿Nõ ro m-nom o ka untun hun-nê yê nape Shir á?†

⁵ ¿Wan wu ro Apõros? ¿Wan wu Burus? Myet tẽ guw-nê tẽ ro be-de Shir temb. Tẽ un gu nõ nõ sheret o-nip be-ur Wan-Koyan Yeso. Kõ wu ke un rii-yo Wan-Koyan ya'asû wu m-nom nê à. ⁶ Mẽ go ur-go, Apõros ya'u m-hõ, amba Shir o rwõ'ê ká go-de m-bõ'õse, tẽ yê á.‡ ⁷ Remen kaanê wu go ur-go à, un wu ya'ê m-hõ nê à yê un keer-de un rii á, se Shir cot wu rwõ'ê ka ur-go m-bõ'õse à. ⁸ Wa-ur-go un wan-ya m-hõ nê barag-se un yê gaan-se. Kõ wu ke wuá kum 'yons-de un senge-mõ un wu be-de Shir. ⁹ Remen tẽ yan-guw-mõ Shir yê, komo nõ yan-dor un bõ-o o-Korinti kat-o Shir o. Mã-tõ Shir nõ ro komo.

¹⁰ Be-de un yar-mõ Shir nomo mẽ à, wu ya'ag mẽ us-nap un nomot senge-mõ un wu. Um huk hwuk-o ut-mà untun keeg-yo ut-mà, cin un ka da-o yê ken ya-ut-mà yê ro ut-mà un ka hwuk-o um huke á. Se kõ wu ke ko-ya-ut-mà wu nom cõen un go un mã-tõ wu he m-mà n-tẽ un ká hwuk-o à. ¹¹ Remen yatt-wu he hoks un huk un hwuk hõr-o arge o a hukse á, o ro Yeso **Kiristi**. ¹² Yê ken ya-ut-mà yê ro un mã ut-mà un saw-tõ ur-bon un tõ un hwõr nê tõ ro m-tuk un ka yish-yê á untun zinariya, kõ azorpa, kõ kashi ut-ta'ar, yê ken yê, ut-ce nê, kõ us-gwõ, ut-kang nê yê ro tã ma un yê mã-tõ. ¹³ De ken hõ-de a hyen senge-mõ un kõ wu ke ko-ya-ut-mà wu. Remen da-o Yeso he m-muun à, wuá rwuntê ko yo ke rii-yo cas. Remen o-ra o-ra a he rwuntê un senge-mõ un kowan, komo ra-o he meger un go un kõ mõ ke senge-mõ kowan nome à. ¹⁴ Uregê mã-tõ a mã'ê un ká hwuk-o à tõ tuk á, tõ, wu mã ká mã-tõ à wuá kum ur-'yons. ¹⁵ Uregê nê ká mã-tõ tuk, wu mã ka mã-tõ à wu taagutê un tõ, amba wuá kumus gwu, amba sa o zee n-mê o-ra wu zwõn-de.

† **Bõr-ûs yoor:9** 2:9 Hyen komo: Isha 64:4. ‡ **Bõr-ûs yoor:16** 2:16 Hyen komo: Isha 40:13 (ut-Girik). * **Bõr-ûs tet:2** 3:2 Hyen komo: Yahu 5:12-13. † **Bõr-ûs tet:4** 3:4 Hyen komo: 1Kor 1:12. ‡ **Bõr-ûs tet:6** 3:6 Hyen komo: Seng 18:4-11,24-28.

¹⁶ ǃNɔ nap ʉnɛ nɔ ʉn hi ʉn nɔ **Pyo-o Shir** ɔ nɔ rɔ á, be-de Shir rɔ m-she'et?§ ¹⁷ ǃrege wu ken net-wu naaste **Pyo-o Shir** ɔ rɔ ba m-kukɔp á, Shir a naas ka net-wu. Remen **Pyo-o Shir** ott m-kukɔp á, komo nɔ ye rɔ ka Pyo-o. ¹⁸ Taase kɔ wu ke net-wu raks hi ʉn de ʉn wu, wu rɔ m-zee wu ko-ya-ʉs-weer wu m-mɔka, se wu muss hi ʉn de ʉn wu ʉntʉn ko-raag remen wu waragte ko-ya-ʉs-weer. ¹⁹ Remen kaane weer-se ʉn hono o-dak raag-mo ʉn co-o Shir. Me ʉn zee kaane, remen gensɛ tɔ rɔ ʉnze, "Wu rɔ ʉn bɔp ʉn ya-ʉs-weer be-de ʉn weer-se ʉn ye."* ²⁰ Komo gensɛ tɔ rɔ ʉnze, "Yawe nepste ʉnze barag-se ʉn ya-ʉs-weer hwaa-se rɔ."† ²¹ Remen kaane, taase wu ken wu ma'as m-gwon ʉn rii-yo net he hoks m-nom á! Remen hon ʉn rii kap yo ma nɔ yo: ²² Kɔ Burus, kɔ Apɔros, kɔ Bitrus‡, kɔ hono o-dak, kɔ m-hoog, kɔ m-mar, kɔ rem-se m-mɔka se, kɔ ʉn se roone ʉ-co á, ai myet se ma nɔ se, ²³ nɔ komo ye ma **Kiristi** ye, **Kiristi** komo wu Shir wu.

Bɔr-ʉs nass

Yan-senge-m Kiristi

¹ Hun-ŋe dek, Apɔros ʉn me ne yan-guw-m **Kiristi** te rɔ. Shir ya'astu te senge-mo ʉn rwɔr ʉn ma-to ʉn wu, tɔ o-nip tɔ rɔ wukusse á. ² Rii gaan-yo a cone be-de ʉn go ʉn ka guw-ne ye, ye nom yo wan-co-o ye cone á, hur-ur gaan. ³ Yatt-yo da me kɔ nɔ, kɔ yan-piish ʉt-ma be ʉn nɔ, zeeɛ ʉnze ʉm nomog senge-m re me ʉn Shir ne, kɔ me nom á. Nip-o, me ʉn piishɛ hi ʉn de ʉt-ma mosse ʉn kaane ne á. ⁴ Me nap kɔ me ʉn de ken **ba'as-de** ne á, myet ʉn kaane ne, man zee ʉm taagute **ur-ba'as** kɔ hiin á. Wan-Koyan wu he gwɔt ʉn senge-m re á wu he m-zee ʉm nomog ur-bon ne kɔ ba ur-bon. ⁵ Remen kaane, taase nɔ kupse wu ken wu ʉt-ma ba da-o ʉn woo. Ka da-o roon, da-o Wan-Koyan he muɔn á. Wu he rwuunte ʉn rem-se rɔ wukusse o-comb á, komo wu rwunte saktɔ-q rɔ ʉn hur-de ʉn net á. Ka da-o ɔ ka kowan he goks ur-bongon be-de Shir hond hond Shir nepste ka rii-yo rɔ n-me hur-de ʉn net á.

⁶ Tɔ, ɔr re ne, be-de ʉn rure ʉn nɔ ka rem-se ʉn ya-ur-yoos se, ʉm rwɔ'og nɔ ʉs-barag n-me ʉn Apɔros ne remen ka sha-mo guut nɔ ʉn ka bu-yo. Nɔ yoos be-de ʉn ka yoor-m te mo ʉm coneɛ nɔ nep yo ka: "Taase nɔ pes rii-yo a gene á ʉn takurda-o Shir." Taase wu ken wu nom m-gwon remen wu rɔ wu m-yoose á, har wu yo'og wu ken wu. ⁷ ǃWan wu zee o aragte ye ken ye? ǃYan yo ne o rotte yo ʉn hi ʉn du husse rii-yo Shir ya'ʉ wo á? Tɔ, urege har kaa o, ǃya hante o rotte ʉn jaks ur-hi sa o zee ba yar-mo a ya'ʉ wo á?

⁸ Nɔ m-nom sa o zee nɔ nepse kap. Yatt-wu he nɔ m-yoose á. Nɔ m-nom sa o zee nɔ kumuste yar-mo o-Kukt. Nɔ ur-she'et sa o zee gwomo-ne nɔ rɔ ʉn **Kiristi** ne amba te ye rɔ nɔ m-yoose á te ur-she'et kaane á. A ro zeeɛ ma nɔ gwomo-ne ye, te argu nom ʉt-gwomo be-ur gaan ʉn nɔ ne! ⁹ Remen ʉn hyan-o re, Shir rwuntute na **yan-Tom Yeso** cas. Te rɔ kom-de ʉn koyan, ʉntʉn ye a kupse ma-to m-mar á. Remen te waragte rii-yo hono o-dak kap, ʉn yan-tom ye Shir ne, ʉn hun-ŋe ne he shere ʉn yish á. ¹⁰ Hun-ŋe ye ʉn hono o-dak rɔ m-hyan sa o zee tett ʉs-weer á remen te rɔ m-nome ʉn **Kiristi** m-guw. Amba nɔ, nɔ m-gwon sa o zee nɔ ʉs-weer ne n-me ʉn **Kiristi!** Hun-ŋe ye ʉn hono o-dak rɔ te m-hyan tett beɛb-de m-nom ʉn rii á. Amba nɔ, nɔ ur-beɛb ne de m-nom ʉn rii. Hun-ŋe ye ʉn hono o-dak rɔ nɔ ʉn 'ya m-sek, amba te ne ye rɔ te m-yo'og! ¹¹ M-mɔka kaane te ʉn hoge ʉn mer ʉn **swoot-o** m-hɔ ne, te ʉn cop ʉn kashi ʉt-saw á, a te m-dum tett o-hur á. ¹² Se te rangute te kumut rii-yo ʉn hi ʉn te. Ye pyepe te, te ru'uru ye nu-o so-o, a ye'e te ur-koob te m-'mo ur-hur.* ¹³ Hun-ŋe re ra-o te, te nomo ye ʉt-ma ʉn hur-de m-gwugwu. Te waragte sa o zee buse-o ʉn hono o-dak, rii-yo kowan rɔ m-'yar á, ka rɔ ho-ur bi.

¹⁴ Me ʉn gene nɔ tɔ ka yanze remen ʉm ru'ut nɔ hoge m-'e á, se de remen ʉm kyewestu nɔ remen nɔ yakar re ye, ye me m-con komo á. ¹⁵ Man rees nɔ m-dek ʉntʉn yakar re. Kɔ nɔ nom ʉn ya-ur-yoos ne n-me ʉn Wan-Koyan har ye woo dugu-ʉs ɔp [10,000] á, wan-gaan wu cot he m-nom ʉntʉn o-tato. O shir n-me Yeso **Kiristi** me rɔ tato nɔ be-de ʉn hante ʉn **Ma-to m-Rerem**. ¹⁶ Remen kaane me ʉs-kon nom nɔ bɔ me ʉn nome á.† ¹⁷ Remen ʉm guut nɔ m-nom kaane ɔ rwɔ'e ʉm tombute **Timoti** wà re wu me m-con á. Ko-yan-ess ʉt-ma wu ʉn Wan-Koyan. Komo wu baksu nɔ bɔ me ʉn dor Yeso **Kiristi** á bɔ me ur-yoos n-me ʉn kɔ ye ke hun-ŋe ye yan-dor á.

¹⁸ Amba ye ken ye hyanag sa o zee man habe be ʉn nɔ ʉm tepertu ye ʉn rem-se ye á, har ye ʉn wos ur-be ʉs-sɛs sa o zee ye nepse koyan. ¹⁹ Amba ʉm rwobe o-Korinti

§ **Bɔr-ʉs tet:16** 3:16 Hyen komo: 1Kor 6:19; 2Kor 6:16. * **Bɔr-ʉs tet:19** 3:19 Hyen komo: Ayub 5:13. † **Bɔr-ʉs tet:20** 3:20 Hyen komo: Bɔng 94:11. ‡ **Bɔr-ʉs tet:22** 3:22 ʉt-Girik: Kepas (jin-ur Bitrus de). * **Bɔr-ʉs nass:12** 4:12 Hyen komo: Seng 18:3. † **Bɔr-ʉs nass:16** 4:16 Hyen komo: 1Kor 11:1; Piri 3:17.

un beeb-de un Wan-Koyan un ka ho-to be un nõ. Da-o me habe man hyen un hi un de yo ka ya-ús-ses ye ro m-nõm à. Man nep komo urege ye kumug ur-beeb be-de Shir, ko ne ma-to o-hwaa ye ro m-nõm. ²⁰ Baks nõ unze Shir ro m-piishe hun-ne ut-ma un bo ye yage wu nõmte ut-gwõmo un hur-de un ye á, ba n-me raks un bo ye ro tep á, amba n-me m-gwõt ko beeb-de un wu ro n-me hur-to ye à. ²¹ To, ¿ya nõ husse um nomo nõ da-o me wõbe, um negbe o-sorog ne ko de um kutu nõ ut-con un gwugwer-mõ ur-hi ne?

Bõr-ús taan

Ruut nõ ya-o-ás be un nõ

¹ Um hogute hun-ne ro un ma-ut nõ. Ye zeege wu ken campo-wu ro kon be un nõ. Wu ro un nõm un yo depe á, un wu ken ne'a-wu ne. Ko be-de un ye nape Shir á, ye ro m-nõm un go un ka rem-se ka net-wu nõme á. Wu ken wu muute ne'a tato un wu untun ne'a un wu.* ² Har rii-yo m-gwon yo ká nõ kume! Ashi, ¿udepe men-to tuk nõ, nõ ruut ká wu nõme go un ká rem-se be un nõ á? Depete nõ ruut wu be un nõ. ³ Ko de nomte á, me be-ur gaan un nõ ne o-wur á, me be-ur gaan un nõ ne n-me o-kukt. Um kupsussute net-wu nõme go un ká rem-se à ut-ma sa o zee be-ur gaan un ro un nõ ne. ⁴ Be-de nõ morge kukt-o re ro m-she'et káne, komo un beeb-ur Yeso Wan-Koyan, um conog nõ nom ko yo ke rii-yo sa o zee me kaane be un nõ. ⁵ Ya'as nõ **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõt** ká campo-wu. Nõm nõ kaane remen **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõt** naaste wur-o un wu o ma-hun, amba Wan-Koyan a guus hog-mõ un wu ho-de wu muune.

⁶ Gwõn-mõ notte à rii-yo ur-bon yo á, remen nõ yagute net-wu depe á be-ur nõ. Ashi, ¿no nap unze, ya o-**yist** o-rek yo ro un hundunse un hon ur-burõdi á?† ⁷ Ruut nõ ká **yist**-m' wutum-mõ remen nõ waragte burõdi-ur pu-de ba m-**yist** bo nõ ro à. Nõm nõ kaane remen Shir so'ostu nõ, be un nõ a peneste rwug o-ca yo un **Biki-o m-Pas. Kiristi** ro rwug-o ca-o na.‡ ⁸ Cinda nip-o à, ma'as nõ m-baks unze na hun-ne ye Shir ye. A joro nõ bu-us na us-ut se n-ga. A gimim nõ ut-yage. A nom nõ dorõte-o un Ma-to Shir a yage men-ut jaas-to bo **Yahuda**-ne yage burõdi-to m-**yist** à da-o un **Biki-o m-Pas**. A doru nõ **Kiristi** hur-ur gaan un nõm o-shir ne.§

⁹ Um genutu nõ n-me un takurda-o re, um zee taase nõ mõsse ur-hi un ya-o-ás ne. ¹⁰ Ba hun-ne ye nape Shir á um zee nõ á, ko ya-o-suub, ko ya-ur-hyow, ko yan-guw-mõ us-toog. Ko de nomte ye nap Shir á nõ som ye á. Remen urege kaane o se nõ ruug un ká hono o-dak o war war. ¹¹ Yo ka yo me nõ m-rure: taase nõ mõsse ur-hi un kap o un bon wu zee or nõ wu ko-yan-dor à, urege wu ro un hur-de o-ás ne, ko ko-ya-o-suub, ko ko-yan-guw-mõ us-toog, ko wa-ut-reeb, ko ko-ya-m-swõ, ko ko-hyow. Nõ jar nõ re rii-yo m-re un go un ye ne á.

¹² Mett gwõmo-to un piishe un hun-ne ye ro un dor o un Shir á ut-ma á. Amba nõ hoks piishe un yan-dor o Shir ut-ma. ¿Ko nõ hoks á? ¹³ Shir o un hi un de un o he piish un ma-to un ye yage wu m-dore á. "Ruut nõ ko-yan-men-ut jaas-to be-ur nõ"* bo Ma-to Shir zee à.

Bõr-ús cind

*Taase yan-dor Yeso heet
or un ye ne be-de ut-gwõmo*

¹ Urege wu ken wu ro ut-ma ne un or un wu ne ko-yan-dor, wu jar wu heet to be-de un ko-yan-piish ut-ma wu ro ko-yan-dor á. Yo depe à, ko-yan-napse Shir wu hongsu nõ ka ma-to. Nõ heete yan-ba un dor á. ² ¿Nõ nap unze yan-ba-m-kukop ye he piishe un hono o-dak ut-ma á? Urege har nõ ye he piishe un hono o-dak ut-ma, depete nõ yoos hongse un ma-ut rek-to ba nõ un band ye ken ye, ye ro yan-dor á. ³ ¿Nõ nap unze a he nõ piishe un **yan-tõm-ye Shir** ut-ma á? ¿Yagunte rem-se haane mõsse un she'et-de un ká hono dak-o ne? ⁴ ¿Urege yan-dor kumug ut-ma mõsse un or re un ye ne, ya hante notte ha be-de ye ro yan-dor á ye piishe nõ ut-ma? ⁵ Me un rwor to kaane remen nõ hogute m-'e. ¿M-mõka ko net wan-gaan wu ro kon o ká be un nõ ko-ya-ús-weer wu he nõ hoks caas ur-hoon á? ⁶ Gwõt nõ yo nõ m-nõm à. Wu ken wu be-ur nõ ro m-heet un or re un wu be-de ut-gwõmo a piishte wu ut-ma. Har ma be-de un yan-ba un dor! Rott ur-bon kaane á.

* **Bõr-ús taan:1** 5:1 Hyen komo: Kara 22:30. † **Bõr-ús taan:6** 5:6 Hyen komo: Gara 5:9. ‡ **Bõr-ús taan:7** 5:7 Hyen komo: Rwug 12:5. § **Bõr-ús taan:8** 5:8 Hyen komo: Rwug 13:7; Kara 16:3. * **Bõr-ús taan:13** 5:13 Hyen komo: Kara 13:5; 17:7; 19:19; 21:21; 22:21,24; 24:7 (ut-Girik).

⁷ Da-õ nõ heete õr nõ ko-yan-dor be-de ùn ko-gwõmo, **ko-Gwõmo-wù ùn ya-ùt-kõt** reeg nõ. Jiishtë o 'mo ur-hur kò a wèn wò sùsamb-m ru. ⁸ Amba nõ wargù hi ùn nõ m-nongon, nõ ùn cõrè ùn sùsamb-m õr nõ nè, har ma õr nõ nè yan-dor!

⁹ ¿Ashi, nõ nap ùnze hun-nè yè nõmè rii-yo ùn ba ur-bon à, yèa cùw ùn **Gwõmo-tõ Shir** á? Taase a egussù nõ, be-de ùn rurè ùn nõ yo ken rii-yo ùn hon. Mè nõ m-rurè, ko-ya-o-ás, kò ko-yan-guw-mò ùs-toog, kò ko-yan-hoob-o ùn ne'a-nè, kò campo-nè yan-baramse ùn wur-õ ùn yè, kò campo-nè yan-m-rewe ùn õr ùn yè, kò campo-nè nè, ¹⁰ kò hyow-nè, kò ya-o-sùub, kò ya-m-swò, kò yan-naas ùn jin-tõ ùn hun-nè, kò ya-ùt-rum, be-de ùn yè yatt-wù he m-cõw ùn **Gwõmo-tõ Shir** á. ¹¹ Kaanè yè ken rowè be ùn nõ n-ga, da-õ nõ ro nakke **Kiristi** á. Amba m-mõka, Shir sokstè **ba'as**-ùt nõ, komo a muutu nõ yan-ba-**ur-ba'as** komo wù hongsutù nõ ùn wù nè. Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, wù nome kaanè ùn beeb-de ùn **Kùkt-õ Shir**.

Sekemsù nõ Shir ùn wur-ùt nõ

¹² Yè ken yè rò m-zèe, "Shir ya'ag na nom ùn kòyan remen na yan-dor yè ùn wù yè." Èe, man hoks nõm ùn yo ùm cõnè à, amba ba kòyan yo Shir ya'ù na keer-de m-nõm à yo rò na m-gu á. Yè ken yè rò m-zèe, "A ya'ag mè nom ùn kòyan," amba mè man yagè yo ken rii-yo muut mè wan-guw-mò ùn yo á.* ¹³ Wù ken a hoks m-zèe, "A ùn nõm rii-yo m-rè remen ùt-mèn, ùt-mèn komo remen rii-yo m-rè," Nip-õ, amba kanè ùn co Shir a saburè rii-yo m-rè ùt-mèn nè. Amba rii-yo ur-bon yo a naas wur-ùt na be-de ùn hoob-õ ùn ne'a-nè á. Wur-ùt na tõ ùn Wan-Koyan tõ Wan-Koyan komo wù ùn wur-ùt na wù. ¹⁴ Shir 'yonstè Wan-Koyan ùt-marimar, kaanè komo wù he na m-'yons ùn beeb-de ùn wù. ¹⁵ ¿Ashi, nõ nap ùnze myet dõk-tõ ùn wur-ùt nõ tõ ma **Kiristi** tõ á? Cinda kaanè õ à, man dek dõk-ùt Wan-Koyan ùn muutu tõ dõk-tõ ùn ko-kaar á. Kò hiin! ¹⁶ ¿Nõ nap ùnze kap bõn wù mõsse wur-õ ùn wù ùn ko-kaar nè à, yè waragte wur-o o-gaan ùn wù nè á? Remen a zestè, be-de ùn takurda-õ Shir, "Yoor-mò ùn yè, yè waragte wur-o o-gaan."† ¹⁷ Amba kap wù mõsse hi ùn du ùn wù ùn Wan-Koyan nè à, yèa warag gaan n-mè o-kùkt.

¹⁸ Nõm nõ já ùn cõw-yo o-ás ne! Da-õ hun-nè nõmè **ba'as-ur** hõr-de, ba wur-õ ùn yè, yè nõmè **ur-ba'as** á. Ko-ya-o-ás wù rewè ùn ne'a-nè à ba ne'a ùn wù á, wù nomotè wur-õ ùn wù **ur-ba'as**. ¹⁹ ¿Kõ nõ nap ùnze wur-ùt nõ pyo-õ ùn **Kùkt-õ Shir** õ, õ rò be ùn nõ, komo õ rwuunè be-de wù á? Komo nõ yè yan-beeb-de ùn hi ùn nõ á, amba Shir.‡ ²⁰ Shir ùn õ nõ. Wù tops, remen kaanè sekemsù nõ Shir ùn wur-ùt nõ.

Bõr-qs ta'voor

Yoos-ur Burus mõsse ùt-ge nè

¹ Ma-tõ ùn rii-yo nõ gendè mè à, ur-bon nè, net she'et ba ùn ne'a.* ² Amba remen nõ wongutè o-ás nè, kò wù ke net-wù, ge ne'a ùn wù. Komo ko wù ke ne'a-wù ùn campo ùn wù nè. ³ Hond hond õ campo rewè ùn ne'a ùn wù nè, wù nõm ne'a ùn wù rii-yo depe wù nom à. Ne'a komo wù nõmè campo ùn wù kaanè. ⁴ Remen ne'a rott beeb-de ùn wù zeet campo ùn wù, "Mè wù cot he m-nõm yo wur-o re cõnè à." Kaanè komo campo rott beeb-de ùn wur-õ ùn wù á sè de ne'a ùn wù. ⁵ Nõ yè geesè ùt-ge à, taase wan-gaan wèn õr re ùn wù á, sè de ùrege kaanè nõ ormè nõ nom ùt-hõ m-õog remen nõ nomot ùs-kõn be-de Shir. Ka da-de, nõ doot m-go'onè. Taase **ko-Gwõmo-wù ùn ya-ùt-kõt** wù durumsù nõ, remen nõa hoks m-garamse wur-ùt nõ á. ⁶ Ma-tõ mè nõ m-'ya ba **karamsa**-õ á. ⁷ Ùm ro cong a zee yan-dor yè ga ùt-ge á bõ ùm rò à ba ùt-ge. Amba Shir ya'ag yè ken yan-dor yè beeb-de m-she'et ba ùt-ge. Komo wù 'yè yè ken yan-dor yè mò ken yar-mò. Kò wù ke ko-yan-dor-wù rò m-yar nè mò Shir ya'ù wù à, komo wù 'yè yè ken yan-dor-yè mò ken yar-mò ùn hõn bõ yè he wù nõmè m-senge à.

⁸ Ma-tõ ùn yè ga ùt-ge á ùn yè campo ùn nè marè nè à, mè m-hyan a jiish ur-bon yè she'et ba ùt-ge ùntun bõ ùm rò à. ⁹ Amba ùrege nõ hoks garamse ùn hi ùn nõ á, depetè kò wù ke wù kum campo ùn wù kò ne'a ùn wù. Remen jiishtë a ge ùt-ge ottè ás-õ re beeb ùn du.

¹⁰ Nõ yan-dor yè rò ùn campo-nè kò ne'a-nè nè à, **karamsa**-õ ka ùm rurù nõ (Komo mè wù á, amba Wan-Koyan wù jip, rurù na ka **karamsa**-õ): Taase ne'a caas ùt-ge ùn campo ùn wù nè á. ¹¹ Komo ùrege yè caagutè ùn campo ùn wù, taase wù ge ùt-ge á, se

* **Bõr-qs cind:12** 6:12 Hyen komo: 1Kor 10:23. † **Bõr-qs cind:16** 6:16 Hyen komo: Taka 2:24. ‡ **Bõr-qs cind:19** 6:19 Hyen komo: 1Kor 3:16; 2Kor 6:16. * **Bõr-qs ta'voor:1** 7:1 ùt-Girik: Rò ur-bon nè campo yagutè ci ùn ne'a.

dē yē jamas ge-tō ūn yē ūn campō ūn wū nē. Campō komo taase wū ho'os ne'a ūn wū á.†

¹² M-mōka, ūm zēeg tō ka be-de nō yē kušē à, (mē wū yanze Wan-Koyan á), ūrege wū ken wū rō ūn ne'a nē ko-yan-ba ūn dor, ūrege wū ēks yē she'et she'et-de ūt-ge ūn wū nē taase campō ho'os wū á. ¹³ Komo ūrege wū ken ne'a-wū rō ūn campō nē ko-yan-ba ūn dor, amba wū ēks yē she'et she'et-de ūt-ge ūn wū nē, tō, taase ká ne'a-wū ho'os wū á. ¹⁴ Mē ūn zēē kaane, remen campō wū shērē be-ūr Yēso á, Shir a so'os wū rem ne'a ūn wū, wū shērē be-ūr Yēso à. Kaanē komo, ne'a wū shērē be-ūr Yēso á, Shir a so'os wū rem campō ūn wū, wū shērē be-ūr Yēso à. Ūn ya kaanē á, Shir a gōks yakar ūn yē á. Amba remen Shir so'ostē tatō ūn yē nē, m-mōka Shir gōkstē yakar ūn yē.

¹⁵ Ūrege komo wū yage m-shēr á cōnog m-wonge ūn wū shērē à, yēa hoks m-wonge. N-mē ūn kaanē, campō kō ne'a wū shērē à, a gaktē wū ūr-she'et ūn wū yage m-shēr nē á. Shir wū ūn aag na remen she'et-de ba ūt-ween. ¹⁶ Wō ne'a, ¿o nepstē kō wōa gu campō ru? ¿Wū sheret be-ūr Wan-Koyan bō o shērē? Wō campō, ¿o nepstē kō wōa gu ne'a ru wū sheret be-ūr Wan-Koyan bō o shērē?

Gō ūn she'et-de Wan-Koyan cōņē a she'et à

¹⁷ Cin da-o Shir daage yē yan-dor à, depetē ko wū ke ko-yan-dor-wū she'et gō ūn she'et-de Wan-Koyan cōņē wū she'et à. Ka rii gaan-yo yo mē m-rūrē ūn yan-dor kō kenē ūm ha be-de ūn yē. ¹⁸ Kap bon wū Shir aage à, wū ro kō n-ga ūr-kō nē à, tō taase wū hoob she'et-de ūn ba ūr-kō á. Wū Shir aage komo ba ūr-kō à, wū warag ko-yan-dor Yēso à, tō, taase wū hoob sē a kōog wū á. ¹⁹ Ūr-kō, kō ba ūr-kō, ba rii-yo á. Amba nōm o-dōrotte ūn **karamsa-o** Shir jiishtë ūr-bon. ²⁰ Ko wū ke wū she'et bō Shir 'wōssū wū a ekt wū ko-yan-dor á. ²¹ Ūrege wū ko-guw-wū o rowē da-o Shir agu wū o waragtē ko-yan-dor o ūn wū à, taase o ryegen á. Ūrege komo wū ēssū wō à ho'ostū wō, tō arag. ²² Kap wū rō ko-guw à, da-o Wan-Koyan aage wū à, Wan-Koyan postē wū ūn kom-tō **ko-Gwōmo-wū ūn ya-ūt-kōt**. Kaanē komo wū ro sak à da-o a aage wū à, ko-guw **Kiristi** wū. ²³ A ūn o nō, komo a tops, taase nō warag guw-mō ūn hun-ņē á. ²⁴ Tō, or re ne, yan-dor myet bō a 'wōsse net da-o a agu wū à, wū she'et kaanē ūn Shir nē.

Yan-ba-ūt-ge ūn yē campō ūn yē nē mare nē à

²⁵ Ma-tō ūn yan-ne'a-ņē yē ga ūt-ge á, yo yē he m-nōm à, Wan-Koyan Yēso wū rūrū na yo yē he m-nōm á. Amba mē ūn 'ya ūn tō ma re ma-tō, ūm nak mē net-wū, wū hun-ņē rō m-dēk ūn ma-tō ūn wū à, remen Wan-Koyan hogūtē 'wōn ūn de wū ya'ag mē ūs-nap. ²⁶ Mē m-hyan a jiishtë ūr-bon net she'et bō wū rō à, remen a ciristē m-cōw ūn da-o ūn rē ūr-kōob. ²⁷ Ūrege o geeštē ūt-ge, taase o caas tō á. Ūrege nē wō ūn gō ga ūt-ge á, taase o ge ūt-ge. ²⁸ Amba ūrege o geeštē ūt-ge, **ba'as-de** á, komo wan-ne'a ge'ē ūt-ge, **ba'as-de** á. Amba dē yē ga ūt-ge à yēa sū ūr-kōob de ūn nekettē ūn hogōm ūn yē. Komo ūm cōnog ūm hebe nō swō ūn ka kōob-de.

²⁹ Qr re nē yan-dor, rii-yo mē ūt-ma à, yo ka: A kus o-da nē ūn ka hōno o-dak o á. Cin ūn m-mōka, ya-ūt-ge yē nōmē Wan-Koyan m-guw sa o zee yē ga ūt-ge á. ³⁰ Yan-dor yē rō ūn tūk-mō ūt-mēn à, yē warag sa o zee yett tūk-mō ūt-mēn á, yē rō o-zak à yē warag sa o zee yan-tūk-mō ūt-mēn. Komo yan-dor yan o ūt-saw yē warag yē rōtt rii á. ³¹ Yan-dor yē rō m-sēņe mō mōrogse saw-tō ūn hōno o-dak á, taase yē she'et ūn 'wōns-mō ūn tō á, remen ka hōno o-dak o a rō n-mē ūn o à, o m-ta o.

³² Ūm cōnog nō yage regen-o ūn bō nō he m-she'et à. Wū ga ūt-ge á wū rō ūn ess ūr-hi be-de ūn Ma-tō Shir ūr-bon nē, bō wū he rwō ūn Wan-Koyan hogē m-rērēm à. ³³ Amba wū rō nē ūt-ge nē à, wū ūn ess ūr-hi ūn saw-tō ūn hōn ūn ka dak-o, bō wū he rwō ūn ne'a ūn wū hogē m-rērēm à. ³⁴ Barag-se ūn wū purgūtē o ka be-ūt yoor. Komo ne'a wan-ba-ūt-ge kō wan-ne'a, wū rō ūn ess ūr-hi be-de ūn ma-ūt Wan-Koyan ūr-bon nē remen wū waragtē ba m-kūkōp n-mē o-wur o-kukt nē. Ne'a-wū ūt-ge nē wū rō ūn ess ūr-hi kō de ke hō-de be-de ūn saw-tō ūn hōno o-dak, bō wū he m-nōm campō ūn wū hogūtē m-rērēm à. ³⁵ Mē ūn cōn nō m-gu, remen nō she'ettē bō Wan-Koyan cōņē hun-ņē yē ūn wū she'et à, yē nom wū m-guw ūn hur-ūr gaan à. Mē cōn nō m-gaktē be-de ūn nom ūn yo ken rii-yo kō yo ken yo á.

³⁶ Amba ūrege net nōmog ūs-barag unze wū rō ūn nōm ūn yo depe á be-de ūn wan-ne'a-wū wū rō ūr-ryap à, komo cōn-tō ūn wū rō m-bōse, yage wū geet wū, **ba'as-de** á. ³⁷ Amba ūrege net zōņgsūtē ba wū ken wū ūn zēē wū nom kaanē, ba sē wū gaag ūt-ge á. Wū rō o-cōw nē wū nomot yo wū cōņē à. Komo ūrege dē wūa hōksusse bōp ūn hi

† Bqr-ūs ta'yoor:11 7:10-11 Hyen komo: Mati 5:32; 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18.

ʊn de ʊn wʊ, har wʊ dɛk ʊn hur-de ʊn wʊ, wʊa ge wʊ á, tɔ, tɔ ka hond hond ɔ tɔ rɔ.
³⁸ Remen kaanɛ, kaanɛ ka ɔw-se ʊs-yoor se rɔ ʊr-bon nɛ ʊrɛgɛ nɛt zongsuɛ wʊa ge
 wan-ne'a-wʊ wʊ rɔ ʊr-ryap á, wʊ nɔmɔg rii-yo ʊr-bon. Amba ʊrɛgɛ wʊ dɛk ʊn hur-de
 ʊn wʊ wʊa ge ʊt-ge á, wʊ nɔmɔg rii-yo jiishɛ á. ³⁹ Taase ne'a-wʊ ʊt-ge wongɛ ʊn campɔ
 ʊn wʊ nɛ á, ʊrɛgɛ campɔ ʊn wʊ rɔ ʊn hoog nɛ. Amba ʊrɛgɛ campɔ ʊn wʊ marag, wʊ
 rɔ o-ɔw nɛ, wʊ hur-de ʊn wʊ ɔnɛ á, wʊ geet wʊ. Amba ko-yan-dor, he wʊ m-ga cot.
⁴⁰ Amba ʊn hyan-o re, wʊa jiish ʊn hoogɛ m-rɛrɛm wʊ she'etɛ kaanɛ ba wʊ ʊn ga ʊt-ge.
 Mɛ gwɔt-ɔ kaanɛ **Kukt-ɔ Shir** zɛɛ mɛ ʊm zee.

Bɔr-ʊs eer

Rii-yo m-rɛ yo a seke pyo-ɔ m-gir á

¹ Tɔ, ma-tɔ ʊn rii-yo m-rɛ yo a **seke** pyo-ɔ m-gir á, a nepstɛ kap-m na ya-us-nap-ye.
 Nap-ʊs na rɔ ʊn hantɛ ʊs-sɛs, amba was-m rɔ m-rwɔ **yan-dor Yeso** m-bo'ose. ² Kap wʊ
 rɔ m-hyan wʊ zee wʊ nepstɛ rii á, tɔ har m-mɔka wʊ nap yo depɛ wʊ nep á. ³ Amba
 myet bɔn nɛt-wʊ rɔ ʊn ɔn-tɔ Shir á, Shir nepstɛ ʊn wʊ nɛ. ⁴ M-mɔka ma-tɔ ʊn rɛ
 rii-yo m-rɛ yo a **seke** pyo-ɔ m-gir á, a nepstɛ ʊnze, m-gir mɔ rɔ ʊn hɔ-mɔ rii á. Komo
 shir ɔ o-nip ɔ á, a nepstɛ komo ʊnze Shir gaan-ɔ cot. ⁵ ʊn hyan-ɔ ʊn yɛ ken yɛ, rem-ʊs
 rɔ kɔn dɛɛn se yɛ rɔ m-aag "shir-yɛ" á ʊn "yan-koyan-nɛ" n-tɔn kɔ n-dak. ⁶ Amba na a
 nepstɛ Shir gaan-ɔ. Wʊ rɔ o-Tato, wʊ nɔmɛ koyan komo remen ʊn wʊ atɛ ʊn hoog nɛ.
 Wan-Koyan, wan-gaan wʊ, komo Yeso **Kiristi**. Be-de ʊn wʊ ɔ komo Shir nɔmɛ koyan,
 be-de ʊn wʊ ɔ komo a ya'ʊ na hoog.

⁷ Amba dɛ ba kap yan-dor yɛ napɛ kaanɛ á. Har m-mɔka yɛ ken yɛ rɔ hyan m-gir nip-
 ɔ, remen kaanɛ da-ɔ yɛ rɛ'ɛ yo a **seke** m-gir á, yɛ rɔ m-hyan sa o zee gwɔm-ɔ shir-yɛ
 o-nip yɛ rɔ m-nɛm. Barag-se ʊn yɛ ʊn hur-de ʊn yɛ kapsurɔ yɛ ʊnze yɛ nɔmɔg ʊr-ba'as.
⁸ Rii-yo a m-rɛ á yoa hyokontɔ nɔ yow yow ʊn Shir nɛ á. A taagɛ ʊn koyan remen a
 yagutɔ yo m-rɛ á. Komo a kum rii, remen a rɛɛg yo á.

⁹ Amba nɔm ʊn ɔɛɛn taase de ka keɛr-de ko-yan-dor **Yeso** warag ɔw-yo rwɔ ʊn wʊ
 ken wʊ rɔttɛ ʊr-beɛb be-de m-shɛr á wʊ nɔm rii-yo wʊ nap kɔ Shir ɔnɔg yo á. ¹⁰ Remen
 yɛ ken yɛ yɛ rɔttɛ ʊr-beɛb be-de m-shɛr á hyenɛ wɔ, wɔ wʊ rɔ ʊr-beɛb nɛ be-de m-shɛr
 á, wɔ ʊn rɛ ʊn rii n-mɛ ʊn pyo-ɔ m-gir, tɔ ka ma tɔa ru yɛ har yɛ reet rii-yo m-rɛ yo
 a **seke** m-gir á, komo yɛa sabrɛ ʊn hur-de ʊn yɛ. ¹¹ Remen kaanɛ ka nap-ʊs ru se, se
 a waktɛ shi'it-de ʊn kɛp ʊn wʊ ken ko-yan-dor-wʊ, wʊ Yeso **Kiristi** marɛ remen wʊ
 á. ¹² Da-ɔ nɔ yɛ rɔ m-rwɔ mɛn-tɔ ʊn yɛ m-naase ʊn barag-se ʊn yɛ nɛ á, nɔ nomtɛ ʊn
 ɔr nɔ nɛ ʊt-ba'as, kaanɛ nɔ ʊn nɔmɛ ʊn **Kiristiur-ba'as**. ¹³ Remen kaanɛ, ʊrɛgɛ rɛ ʊn
 rii-yo m-rɛ a ru ɔr re ko-yan-dor nɔm **ur-ba'as**, man do ti ʊr-ap komo á, taasɔ ʊm rɛ ɔr
 re nɔm **ur-ba'as**.

Bɔr-ʊs jero

ʊr-beɛb ʊn sɛngɛ-mɔ

ʊn ko-yan-Tɔm Yeso nɛ

¹ ¿Mɛ ʊn ya mett ʊr-beɛb á? ¿Mɛ ko-yan-Tɔm **Yeso** wʊ ka á? ¿Mɛ hyan ɔ Yeso
 Wan-Koyan á. Ba remen sɛngɛ-m re ɔ ka nɔ waragɛ yɛ ma Wan-Koyan? ² ʊrɛgɛ mɛ
 ko-yan-Tɔm **Yeso** wʊ be-de ʊn yɛ ken hun-nɛ á, ko-yan-Tɔm **Yeso** ʊm rɔ be ʊn nɔ
 remen nɔ ʊn dɔrɛ Wan-Koyan ʊn bu-yo ma-ʊt re. Remen kaanɛ, depɛtɛ kɔwan wʊ nep
 cas ko-yan-Tɔm **Yeso** wʊ ʊm rɔ.

³ Shas-o re ɔ ka be-de ʊn yɛ rɔ m-ɔn yɛ nep kɔ mɛ ko-yan-Tɔm **Yeso** wʊ á. ⁴ ¿Tɛtt
 keɛr-de ʊn a ye'et tɛ m-rɛ m-swɔ nɛ ʊn den-ʊt nɔ á? ⁵ ¿Tɛtt keɛr-de m-nekɛ ʊn ne'a
 tɛ nɛ yan-dor yɛ rɔ ʊt-ge nɛ á, ʊntɔn bɔ yɛ ka yan-Tɔm-yɛ Yeso yɛ, Bitrus* ʊn hen-nɛ
 Wan-Koyan nɛ nɔmɛ á? ⁶ ¿Kɔ dɛ mɛ ʊn Barnabas nɛ, tɛ yɛ he sɛngɛ-mɔ ʊn rɛɛgɛ ʊn hi
 ʊn tɛ?

⁷ ¿Wan wʊ nɛ he guw-mɔ ʊt-karma, ká da-de nɛ wʊ waragɛ rɛɛgɛ ʊn hi ʊn de ʊn
 wʊ? Ka yɛ go o-kat á, rɔ m-rɛ ʊn hyo-yɛ yɛ go á da-ɔ ka hyo-yɛ nɛnɛ. Ka yɛ rɔ gut-de
 ʊn ka á, rɔ m-swɔ m-yow mɔ ʊn ka ca-yɛ. ⁸ Tɔ ka ma-tɔ ʊn nɛt tɔ á. **Karamsa-ɔ** ɔ Shir
 ɔ zee kaanɛ. ⁹ Remen a genestɛ ʊn **karamsa-o Mosa** a zee, "Taase o bitɛ nu-ɔ ʊn na-yo
 ʊt-kerem da-ɔ yo door-mɔ ʊn hyo á."† ¿Na-yɛ ʊn ya Shir he m-was ʊn yɛ nɛ ʊn hɔn-de
 ʊn yɛ cot bɔ wʊ zɛɛ kaanɛ? ¹⁰ ¿Ká ma-tɔ na yɛ ka Shir rɔttɛ á? Rem na ɔ Shir zette
 kaanɛ. Remen depɛtɛ ko-ya-tɔm ʊn ko-ya-m-dor nɛ yɛ nom dish-ɔ ʊn gwuug-de ʊn rii-yo
 o-kat. Yan-kɔ'ot ʊn Ma-tɔ Shir depɛtɛ yɛ re yɛ sɔ be-de ʊn sɛngɛ-mɔ ʊn yɛ. ¹¹ ʊrɛgɛ tɛ
 goog Ma-tɔ Shir ʊn hur-ʊr nɔ, tɔ, ¿yo ken caari-yo ʊn rii-yo ka tɛ citɛ bɔ tɛ zee nɔ 'yɛ tɛ

* **Bɔr-ʊs jero:5** 9:5 ʊt-Girik: Kepas. † **Bɔr-ʊs jero:9** 9:9 Hyen komo: Kara 25:4; 1Tim 5:18.

rii-yo m-rë ùn saw-tò m-cõp në bõ ko-ya-o-kat rõ ce-mõ ùn hyo-ye ùn wu?† 12 Ùrege nõ tõrog ye ruru nõ Ma-tõ Shir à, ÷të jiish de ùn nõ nomotù të kaanë á?

Kap ùn kaanë në, të gaktù nõ á. Amba të dũngutë be-de ùn koyan otte ma-tõ ùn rii-yo he wen ùn senge-mõ ùn **Ma-tõ m-Rerem** tõ ma **Kiristi** à. 13 †Nõ nap ka ùnze ya-m-senge ùn **Pyo-õ Shir** kãnë ye he kum ùn rii-yo ùn rë-mõ ùn ye be-de ùn saw-tõ a m-hantë á? †Ya-m-senge komo ùn o-hana õ ùr-seke, kãnë õ ka ye he kum ùn gwũug-de ùn ye be-de ùn rii-yo a hantë ùr-seke á?§ 14 Kaanë tõ rõ komo, Wan-Koyan rwõrog wu zee yan-senge-mõ ùn k'õt ùn **Ma-tõ m-Rerem** ye kum rii-yo ùn reegte ùn hoog-mõ ùn ye kãnë.*

15 Amba kõ o-gaan më hwõ ùr-yish a nomotù më yo **karamsa-o** zëë á. Komo më gen tõ ka remen nõ nomotù më kaanë m-mõka á. Ay, jiish tã ùm mer, otte ùm taage ùn ka gwõn-mõ. 16 Da-õ më m-k'õt à, më ùn hoks m-gwõn á, remen Shir gaktù më m-nõm ká senge-mõ ùn k'õt ùn **Ma-tõ m-Rerem**. Komo man warag rii-yo ùr-wõn më yagù mõ m-nõm! 17 A ro zëege ùn cõn-m re më m-nõm ùn ka rii-yo, ùm zëerù së Shir topk më. Amba remen Shir daagù më wu bõpsù më ka senge-mõ, remen kaanë mettù yo m-daag á.

18 Tõ, ÷ya ùn yo në rõ top-o rë? Ka zak-õ më m-kum be-de ùn rwõr ùn **Ma-tõ m-Rerem** à ba wu ken wu ùn top á. Cip më cõn m-gakte yan-dor á, ye nak yo depe m-top ùn ko-yan-k'õt ùn Ma-tõ Shir à. 19 Kõ dë nomtë më ko-guw be-de ùn hun-në á, amba ùm mustë hi ùn de ko-guw be-de ùn hun-në, remen ùm wõntutù ye be-ur **Kiristi**. 20 Da-õ më ro be-de ùn **Yahuda-në**, ùm wargurù ùntun ko-**Yahuda** remen ùm wõntutù ye be-ur **Kiristi**. Da-õ më ro be-de ùn ye rõ m-dõrë ùn **karamsa-o** ùn **Yahuda-në** à, kaanë më m-nõm, (kõ dë nomtë a gakte më ùn dor-õ ka **karamsa-o** á), amba remen ùm wõntutù ye be-ur **Kiristi**. 21 Da-õ më ro be-de ùn ye rõ **Yahuda-në** á, ye rotte **karamsa-o** ùn **Yahuda-në** á ùm rwõ'urù hi ùn de be-de ùn ye. Ùn ka cõw-yo ùm rë hi-de ùn ye, har ùm wõntutù ye be-de ùn **Kiristi**. Amba më jorë **karamsa-o** Shir á. Ùm dõrutë **karamsa-o Kiristi**. 22 Be-de ùn ye rotte m-wõns ùn sher-mõ ùn ye á, ùm waragurù ùntun ko-yan-ba-m-wõns remen ùm wõntutù ye be-ur **Kiristi**. Eë, ùm sengutë ùm waragte kõ yo ke rii-yo be-de ùn kõ wu ke net-wù remen ùm guut ye† ùm wõntutù ye be-ur **Kiristi**.

23 Myet më ùn nõm kaanë remen k'õt ùn **Ma-tõ m-Rerem**, komo remen më ùn yan-dor në kumut rem-se ùr-bon se Shir surtë o-nu wu ya'as na á.

24 †Ashi nõ baks be-de ùn se'er-mõ ùs-rek, ya-ùs-rek rõ m-nõm m-senge ye aragte or ùn ye në, amba wan-gaan wu cot rõ ùn kum m-yar? Nõ ma sengu nõ ùs-rek bõ nõ he rë ùr-hõ à.

25 Kap ya-m-se'er, ye rõ ùn yoosë ùn hi ùn de ùn ye bõ ye he garamsë ùn hi ùn de ùn ye á. Ye rõ m-nõm kaanë remen ye reet m-yar mõ he m-tees à, amba mõ ma na yar-mõ mõ m-ta mõ á. 26 Remen kaanë rek-o re õ o-hwaa õ á. Ba ùntun ko-ya-m-dum wu rõ m-wosor m-yo á. 27 Amba wur-o re õ më m-pu'us, ùm muutù õ ùntun õ ùn ko-ya-o-rek, remen õ nomot yo depe à. Ùn ba kaanë á, më o-gyer taase më komse rurë ùn ye ken ye **Ma-tõ m-Rerem** tõ Shir më në a mussu më hwaa.

Bõr-ùs op

Nak ut-tõ mõsse ùs-tõog në

1 Qr re në, më cõn tõ-tõ ke nõ rii-yo korë ya-n-ga-ye na o-kõt rëenõ n-ga á. Shir erëg ye ùn kus-õ o-ke'entë. Wu rõ ùn co-õ ùn ye. Komo wu rwõntutë ye ùn hõ-mõ m-sa har ùn dak-o hwõ'õg-õ rii-yo ci ye á.* 2 N-më ut-ke'entë m-sa në a yo'osù ye kap yan-dor **Mosa**. 3 Myet-mõ ùn ye komo ye rëerù ká rii-yo m-rë yo Shir ya'asë ye ùn bu-yo ut-hyat à.† 4 Myet-mõ ùn ye swõorù ká hõ-mõ Shir ya'asë ye ùn bu-yo ut-hyat à. Kap mõ ùn ye swõõg be-de ùn ká ta'ar-õ, mõ Shir ya'asë ye ùn bu-yo ut-hyat à. Ká ta'ar-õ në sha-m **Kiristi** mõ.‡ 5 Myet ùn kaanë në, Shir hõgë rërem-mõ ùn ye ken ye deen n-më ùn ye á, wu homurù ye o-kõt.§

6 Tõ, se ká rem-se ùn kõr remen a nekt na ut-tõ, taase a nom rem-ùs yõ-se bõ ye nõmë à.* 7 kõ komo a nomë pyo-se m-gir m-guw bõ ye ken ye nõmë à. Remen Ma-tõ Shir zëeg, "Ka hun-në ye nõmog biki-õ m-rë m-swõ në, komo ye inurù ye hëwurù ùs-hëw m-jiib."† 8 Taase a nom nõ o-ás bõ ye ken ye be-de ùn ye nõmë à, har hun-në dugu

‡ **Bõr-ùs jero:11** 9:11 Hyen komo: Roma 15:27. § **Bõr-ùs jero:13** 9:13 Hyen komo: Kara 18:1. * **Bõr-ùs jero:14** 9:14 Hyen komo: Mati 10:10; Ruka 10:7. † **Bõr-ùs jero:22** 9:22 ut-Girik: guug ye ken hun-në ye. * **Bõr-ùs op:1** 10:1 Hyen komo: Rwùù 13:21-22; 14:22-29. † **Bõr-ùs op:3** 10:3 Hyen komo: Rwùù 16:35. ‡ **Bõr-ùs op:4** 10:4 Hyen komo: Rwùù 17:6; Qõg 20:11. § **Bõr-ùs op:5** 10:5 Hyen komo: Qõg 14:29-30. * **Bõr-ùs op:6** 10:6 Hyen komo: Qõg 11:4. † **Bõr-ùs op:7** 10:7 Hyen komo: Rwùù 32:6.

ur-kwóoz ús-tet [23,000] marurú hq-úr gaan.‡ 9 Taase komo a taks **Kiristi** bq ye ken ye nome, har yege-hwó hoomte ye á. § 10 Taase a nom ús-hwumug bq ye ken ye nome, har **wan-tom-wú Shir** wan-hq un hun-në eestu ye á.*

11 Ká rem-se kórú ye á sha-mq út-ma mq komo a un gen-tq remen a kewestú na, na ye kom-de un ta-mq o-dak 'wosse á. 12 Remen kaanë urege o hyanag o eks m-'wons ne, tq, nom ceen taase o hye. 13 Yatt meger-tq wetú nq m-kum tq kuse ba a un nomo tq net á. Shir ko-ya-o-nip-wú, wya yage a megerty nq arge 'wons-m nq á, amba be-de un ká meger-tq, wya kutu nq cqw-yo m-posse remen nq hokste m-dungune.

*Biki-q m-gir un Biki-q m-Pas
mq ma Wan-Koyan ne*

14 Remen kaanë nq nay-në re, nom nq já un guw-mq m-gir ne. 15 Me nq m-gwot, gwot-q un ya-ús-nap. Degen nq hi un nq urege rii-yo me m-rwor á nip-q. 16 Ká ibitte-de a ru'e o-kwum be-de un re-mq un Wan-Koyan á, ashi, ¿de de ka rq m-hante atte m-warag gaan n-me un hyó-m **Kiristi** mq a wuuse ur-seke un mar-mq un wu rem na á? Buródi-de a m-yotor komo á, ¿de de ka rq na m-rwó a waragte gaan n-me un wur-q un **Kiristi** á?† 17 A reeg nq ka buródi-de ur-gaan na ye rq út-moor ne á. Kaanë kutute na wur-o gaan a rq, remen buródi-ur gaan-de a re myet-m na.

18 Gwot nq hun-në ye o-Isra. Kap ka ye re yo a **seke** á, gaan-ye rq un or un ye ne be-de un re un **seke** tq a **seke** Shir un **hana**-o ur-seke á.‡ 19 ¿Ya un yo ne um cone m-rwor kanë? ¿Me un zee o rii-yo a **seke** m-gir á kashi un rii-yo? ¿Kq m-gir yo ken rii-yo? 20 Ay, kq hiin, yo me m-zee á yo rq, ka rem-se **ya-ut-kot** ye a **seke** ba Shir á. Komo, me con nq warag gaan un **ya-ut-kot** ne á. § 21 Keer-ur rq kon nq suut un ibitte-ur Wan-Koyan, komo un ibitte-de **ya-ut-kot** ne á. Keer-ur rq kon nq reet rii-yo m-re yo ma Wan-Koyan komo un yo un **ya-ut-kot** ne á. 22 ¿Kq de sugum-yo atte Wan-Koyan Wú hogute ur-shoob bq **Isra**-në nome? ¿A un arag wu m-'wons q?*

Nom nq koyan remen seps un Shir

23 Nq m-zee, "Shir ya'ag yan-dor ye un wu beeb-de m-nom koyan" amba ba kq yo ke rii-yo rq ur-bon ne á. "Shir ya'ag yan-dor ye un wu beeb-de m-nom koyan" amba ba koyan q rq m-gu hun-në á.† 24 Taase o was un hi un du ne cot á, amba o was un or ru ne yan-dor komo.

25 Nom nq yo ka: Ti nq kap bq un rii-yo a m-baab be-de a m-baab m-ap á, ba se nq cit á, taase nq boog be-de ká ap-de rwuune á, bq hur un nqa kaps nq á. 26 Remen Ma-tq Shir zeeq, "Hqno o-dak un rii-yo rq n-me un q ne á myet tq ma Wan-Koyan tq."‡

27 Urege ko-yan-ba un dor banag nq re un rii-yo m-re, nq zee nqa he, re nq myet bq a ya'u nq á, ba se nq cikt á, remen taase nq boog un ma-tq un sq ka rii-yo rwuune á, bq hur un nqa kaps nq á. 28 Amba urege wu ken wu zeeq nq, "Ka rii-yo gir-mq a penë yo." Tq, taase nq ti á, remen nu-se un ka wu rurú nq á, komo taase hur un nq kapstë nq. 29 Barag-se un hur-de un wu mette se ma nq se á. Tq, wu ken wu a hoks m-zee "Remen ¿ya un q barag-se un hur-de un wu ken wu hette me m-kaps un rii-yo um cunse un men-ut re?" 30 Urege um bomog Shir remen rii-yo m-re, ¿remen ya un q ka a hette me út-reeb un remen rii-yo um re un bonon-de Shir á?

31 Tq, kap un q un rii-yo nq m-nome á, kq yo nq m-re á, nom nq koyan remen seps-mq un Shir. 32 Taase nq warag shi'ti-de **ur-ba'as** be-de un **Yahuda**-në, kq ye rq **Yahuda**-në á, kq hun-në yan-dor un Shir. 33 Nom nq bq me m-nom á. Me m-senge um ru'ut kowan hoge m-rerem n-me un kap q un rii-yo me m-nom á, ba rii-yo um cone á yo me m-nom á, se de remen hun-në kap ye kumut gwú.

Bør-ús op o-gaan

1 Dorú nq sha-m re bq me un dore un sha-m **Kiristi** á.*

Ur-yoos un ma-tq un hqk ur-hi

2 Me nq m-bom remen nq me m-baks be-de un koyan, nq komo m-bop un ka yoos-de deen, hond hond bq um yoosu nq de á.

‡ **Bør-ús op:8** 10:8 Hyen komo: Qog 25:1-18. § **Bør-ús op:9** 10:9 Hyen komo: Qog 21:5-6. * **Bør-ús op:10** 10:10 Hyen komo: Qog 16:41-49. † **Bør-ús op:16** 10:16 Hyen komo: Mati 26:26-28; Mark 14:22-24; Ruka 22:19-20.

‡ **Bør-ús op:18** 10:18 Hyen komo: Rewi 7:6. § **Bør-ús op:20** 10:20 Hyen komo: Kara 32:17 (ut-Girik). * **Bør-ús op:22** 10:22 Hyen komo: Kara 32:21. † **Bør-ús op:23** 10:23 Hyen komo: 1Kor 6:12. ‡ **Bør-ús op:26** 10:26 Hyen komo: Bqng 24:1. * **Bør-ús op o-gaan:1** 11:1 Hyen komo: 1Kor 4:16; Piri 3:17.

³ Amba um çonog nõ nep rii gaan: **Kiristi wu rø co-o un ko wu ke net-wu, campo komo wu rø co be-ur ne'a un wu, Shir komo q rø co Kiristi.** ⁴ Myet bõn campo-wu kõe us-kõn kq rwõr un Ma-to Shir hin de un wu rø ur-tõõb ne à, wu yo'ogte q ka hi-de un wu. ⁵ Amba bõn ne'a-wu kõe us-kõn kq rwõr un Ma-to Shir ba un yerẽ un rii-de ur-hi, wu yo'ogte q ka hi-de un wu, ka rø kang-o gaan un ne'a-wu a ore shi-se un wu ne à. ⁶ Urege ne'a yagutẽ yerẽ un rii-de ur-hi, to, wu or hi-de un wu ur-kuug. Amba rii-yo m-e yo ne'a or hi-de un wu, remen kaanẽ se wu yerẽ rii-de ur-hi. ⁷ Da-o campo rø ut-ma un Shir ne à, wu hede hõk un hi-de un wu á, remen wu wu a hwoõne sha-mõ Shir un ká seps-mõ ne. Amba ne'a seps-mõ un campo mõ.† ⁸ Remen campo wu a taknẽ m-nõm, ba be-de un ne'a-wu rwuõnẽ á. Amba ne'a-wu ur-takan, n-mẽ un campo-wu rwuõnẽ. ⁹ Komo a nõm campo remen ne'a á, se de ne'a-wu a nõmẽ remen campo.‡ ¹⁰ Remen kaanẽ se ne'a yeretẽ rii-de ur-hi a hyenet gos-to wu ya'e campo à, remen **yan-tõm-ye Shir** rø wu m-gwõt.

¹¹ Myet un kaanẽ ne, n-mẽ un Wan-Koyan, ne'a ba pegesse wu rø be-de un campo á. Kaanẽ komo, campo ba pegesse wu rø be-de un ne'a á. ¹² Kõ de nomtẽ ne'a-wu ur-takan wu un rwuõn be-de un campo-wu ur-takan à, amba m-mõka, kap campo-ne, ne'a-nẽ matẽ ye, amba koyan be-de Shir yo rwuõnẽ. ¹³ Gwõt nõ nõ hyen un hi un nõ, çnõmog ur-bõn ne'a kon Shir hi-de un wu rø ur-hek? ¹⁴ Rii-yo m-e yo campo-wu yage hi-de un wu ba o-or, urege hi-ús se un wu rø m-seẽb ne. ¹⁵ Urege ne ne'a rø un hi-se m-seẽb ne kashi un rii-yo be-de un wu o-zak ne, remen a un nomo wu us-shi remen hõk ur-hi. ¹⁶ Urege ne wu ken wu çonog hantẽ o-nakantẽ un to ka ma-to, yo um he hoks m-zẽẽ à yo rø, yatt yo ken çõw-yo yo arge kaanẽ be-de yan-dor kap á.

Rẽ un Rii-yo m-rẽ yo un

Biki-q m-Pas yo un Wan-Koyan

¹⁷ N-mẽ un ka ma-to um çõnẽ m-rwõr m-mõka à. Mẽ bõm nõ á remen mõrog un nõ de ur-hi de á. Da-o nõ mõrge, rem-ús sq-se rø m-rwuõn á se de rem-ús yo-se. ¹⁸ Ur-takan cas, um hogutẽ n-hõn n-hõn nõ ro be-de un mõrog-ur nõ yan-dor, um hogutẽ a zee purug-ur rø kõn be un nõ, har um ro dektẽ to ken ma-to um hoge à. ¹⁹ Nõ m-wong un hi un nõ kur-ut ut-kur remen nõ kututẽ hun-nẽ unze kur un nõ jiiشته kq de ke kur-de. U depe kaanẽ á. ²⁰ Ba remen nõ reet Rii-yo m-rẽ yo m-Pas yo un Wan-Koyan nõ mõrgutẽ á. ²¹ Um nepstẽ un to ka ne remen be-de un rẽ un Rii-yo m-rẽ yo m-Pas yo un Wan-Koyan, kq wu ke wu rø m-hõr remen wu reet rii-yo m-rẽ yo un wu ba wu un 'ya ye ken ye. Remen un kaanẽ ye ken ye rø m-ji m-mer, ye ken ye ne se ye swoog swõ-m ho ye. ²² ÇNõtt den-to nõ hettẽ m-she'et nõ re nõ sũ n-mẽ to á? ÇKõ komo nõ un hyan q hun-nẽ yan-dor ye Shir ba rii á, q nõttẽ un rangse un koõb-nẽ? To, çre um he nõ m-zẽẽ ne un to ka? ÇUm bõm nõ un to ka? Ay, man bõm nõ á.

Rii-yo hantẽ attẽ m-rẽ Rii-yo m-rẽ

yo un Biki-q m-Pas yo un Wan-Koyan à

²³ Ka rii-yo um ya'asũ nõ komo à, be-ur Wan-Koyan um goksunẽ yo. Yeso Wan-Koyan ká tet-mõ a bõpsutũ wu un kom-to un yan-yage-to un wu á, wu dekurũ ur-burõdi. ²⁴ Bõ wu komtẽ ur-bõngõn ha-mõ Shir à, wu argu m-bosor, wu zee, "Q ka wur-o re q, o a ya'ase rem nõ à. Sõngu nõ m-nõm kãanẽ remen nõ ma'astũ mẽ m-baks." ²⁵ Kaanẽ komo bõ ye reese à, wu mossurũ ur-ibittẽ wu zẽ, "Ka ibittẽ-de swõr o-nu pu-q, q un hyõ-m re. Nõm nõ kãanẽ kq q ke da-o nõ inẽ m-swõ, remen nõ ma'astũ mẽ m-baks."§ ²⁶ Remen koyanda nõ inẽ rẽ un ka burõdi-de, m-swõ ne un ka ibittẽ-de nõ q ká un ko'õt un mar-m Wan-Koyan har wu muõntẽ.

Rẽ un Rii-yo m-rẽ

yo un Biki-q m-Pas

yo un Wan-Koyan ba m-depe

²⁷ Remen kaanẽ bõn wu rẽ un ká burõdi-de à, kq wu swõ un ká ibittẽ-ur Wan-Koyan de ba m-depe à, ka net-wu wu nõmog **ur-ba'as** be-de un wur-o Wan-Koyan un hyõ-mõ un wu ne. ²⁸ Se de kq wu ke wu cekerse hi un du un wu, ká da-de wu reet ká burõdi-de wu sũ un ka ibittẽ-de. ²⁹ Kap bõn wu rẽ ká burõdi-de, wu sũ un ká ibittẽ-de ba m-sekẽmse un wur-o **Kiristi** à, wu sutẽ hi un du un wu piish ut-ma. ³⁰ Q hantẽ ye ken ye rotte be un nõ ba m-wõns, us-gõm ne, ye ken ye har ye merestẽ. ³¹ Amba urege a cekersutẽ hi un na, Shir hede na piishẽ ut-ma á. ³² Wan-Koyan ya'ag na ur-koõb remen wu ja'astẽ na. Wu un nom kaanẽ remen wu piishĩ na ut-ma ragaan un hõno o-dak ne á.

† Bõr-ús op o-gaan:7 11:7 Hyen komo: Taka 1:26-27. ‡ Bõr-ús op o-gaan:9 11:8-9 Hyen komo: Taka 2:18-23.

§ Bõr-ús op o-gaan:25 11:25 Hyen komo: Rwuõ 24:8; Irmĩ 31:31-34; Rwuõ 24:6-8.

³³ Remen kaane ɔr re ne, yan-dor, da-ɔ nɔ mɔrge nɔ reet Rii-yo m-re yo m-Pas yo ʊn Wan-Koyan nɔ waase ɔr nɔ ne. ³⁴ Urege ne wu ken wu rɔ ʊn hoge ʊn mer wu reesune rii-yo m-re cin o-hur, taase wu nekne hi ʊn de ʊn wu piish-de ʊt-ma da-ɔ nɔ mɔrge. Ma-tɔ kuse komo a me habe man buse nɔ tɔ m-rure.

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-yoor

M-yar deen mɔ Kukt-o Shir ya'ase na a

¹ Tɔ, m-mɔka komo ɔr re ne ʊn ma-tɔ ʊn yar-mɔ **Kukt-o Shir** rɔ m-ya a, me con nɔ ma'as ʊn koob-de ʊs-nap ne a. ² Nɔ nepste da-ɔ nɔ ro yan-ba ʊn dor a, a egussutu nɔ, nɔ cuwut guw-mɔ ʊn gir-mɔ rotte hoog a komo mɔ rɔ tep a. ³ Remen kaane ʊm conog nɔ nep bɔ nɔ he m-daag yo rɔ nip-o Shir a. Yatt-wu **Kukt-o Shir** rɔ m-dorutte wu he pyap ʊn Yeso a. Komo yatt-wu he m-zee, "Yeso Wan-Koyan wu a," se wu **Kukt-o Shir** rɔ m-dorutte a.

⁴ Tɔ, yar-mɔ ʊn **Kukt-o Shir** rɔ kon go-ʊs-go, amba **Kukt-o Shir** o-gaan, ɔ rɔ mɔ m-ya ʊn hun-ne. ⁵ Cɔw-ʊs rɔ kon n-hon n-hon se ʊn nom m-senge, amba Wan-Koyan gaan, wu a m-nome m-guw. ⁶ Shir rɔ ʊn nom ʊn senge-mɔ ʊn wu be-ur na ʊs-cow n-hon n-hon ʊn hoog-m na. Amba Wan-Koyan wan-gaan, wu rɔ myet-m na ʊn ya-ur-beɛb ʊn nom mɔ ʊn ka senge-mɔ kap.

⁷ Shir rɔ ʊn 'ya ʊn kɔ wu ke ko-yan-dor-wu Kukt-o ʊn wu, remen kowan wu guut **yan-dor Yeso**. ⁸ Ye ken ye **Kukt-o Shir** ya'ag ye yar-mɔ ʊn weer-se Shir, be-de ʊn ye ken ye komo a ya'ag ye nap ʊn yo Kukt-o kutu ye a, ʊn ka Kukt-o gaan-o. ⁹ Wu ken wu komo a ya'ag wu yar-mɔ m-sher o-nip ne be-de ʊn ka Kukt-o. Wu ken wu komo a ya'ag wu yar-mɔ ʊn taas ʊs-gom ʊn ka Kukt-o. ¹⁰ Wu ken wu komo a ya'ag wu yar-mɔ ʊn nom ʊn rem-se ʊt-hyat, wu ken wu komo ko'ot ʊn ma-tɔ rwuune be-de Shir a. Shir rɔ m-ya ʊn wu ken wu nap-se ʊn nap ʊn urege kukt-o Shir o, wu ken wu nap-se tep ʊn rem-ʊt hor-tɔ go-ʊs-go, wu ken wu komo muut m-rwɔr ʊn yo a rwɔre ʊn rem-ur hor-de a. ¹¹ Kap Kukt-o gaan-o rɔ m-wong ʊn ka yar-mɔ. Ka Kukt-o rɔ m-daag ʊn yar-mɔ o he 'ya ʊn kɔ wu ke net-wu.*

Myet-m na dok-tɔ ʊn wur-o gaan-o

¹² Wur-o ʊn net rɔ ʊt-dok ne, amba ka dok-tɔ nome ka wur-o o-gaan o. Tɔ, kaane **Kiristi** rɔ,† ¹³ Remen kap-m na ʊn Kukt-o gaan a yo'ostu na m-hɔ ha-mɔ ʊn wur-o gaan, kɔ **Yahuda**-ne kɔ ye rɔ **Yahuda**-ne a, kɔ guw-ne kɔ yakar kap-m na a rwɔ'og na m-wong ʊn ka Kukt-o gaan-o.

¹⁴ O-wur ba dok-ur gaan-de a, ɔ rɔ ʊt-dok ne deen. ¹⁵ Urege na-o zeeɛ, "Me kom-o a, remen kaane me dok-de o-wur de a." Tɔ ka a wen o m-warag dok-de o-wur a. ¹⁶ Kaane komo urege tɔ-o zeeɛ, "Me yish-de a, remen kaane me dok-de o-wur de a," tɔ ka wen o m-warag dok-de o-wur a. ¹⁷ A ro zeege hon o-wur kap yish-de, ʊn yan a roa hoge? A ro zeege hon o-wur caari-o o-tɔ o, ʊn yan a roa hoge wus? ¹⁸ Amba Shir nomog wur-ʊt na dok-ʊt-dok, komo wu ru kɔ de ke dok-de be-de wu cone a. ¹⁹ A ro zeege hon o-wur dok-ur gaan-de, ɔ roa warag o-wur a. ²⁰ Ee, dok-ur rɔ kon deen, amba wur-o gaan-o.

²¹ Cɔw-o rɔ kon yish-de zeet o-kom, "Ho-m re rɔ kon ʊn wɔ ne a," kɔ komo hi-de zeet ʊs-na, "Ho-m re rɔ kon ʊn wɔ ne a." ²² Husse tɔ ka ma, ka dok-de a m-hyan a zee tɔ m-wɔns a, tɔ de jiishe ur-bon. ²³ Dok-tɔ o-wur komo tɔ a m-hyan a zee tɔ wɔɔ ɔr ʊn tɔ ne ur-bon a tɔ a jiishe m-seps. Kaane komo dok-tɔ rotte bon-de m-gwɔt ʊn wur-ʊt na a, a tɔ m-hɔk. ²⁴ Tɔ ken dok-tɔ ba se a nomotɔ tɔ kaane a. Amba Shir nomog o-wur be-ur gaan bɔ a he m-gwɔt a seps tɔ ken dok-tɔ rotte m-wɔns a. ²⁵ Shir ʊn nom kaane remen taase koob-de ʊn gam-o ur-hi she'et n-me o-wur, se de dok-tɔ o-wur was ʊn ɔr ʊn tɔ ne ragaan. ²⁶ Remen kaane urege dok-ur gaan hogute m-hoog, kap tɔ ka dok-tɔ rɔ m-swo ur-koob ʊn de ne. Kaane komo urege a bomog dok-ur gaan, myet-o ʊn tɔ ka rɔ ʊn nom o-zak.

²⁷ M-mɔka kap nɔ wur-o **Kiristi** o. Kɔ wu ke komo be-ur nɔ dok-de ʊn wu de. ²⁸ Ogom-de ʊn dok-tɔ Shir rwɔ'e ʊn wur-o ʊn yan-dor ye ʊn wu a tɔ ka:

Ur-takan, **yan-Tɔm Yeso**.

Yoor, **yan-Rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir**.

Tet, ya-ur-Yoos.

Nass, yan-nom ʊn rem-se ʊt-hyat.

Taan, yan-yar-mɔ ʊn taas ʊs-gom.

Cind, yan-Gwu.

Ta'oor, yan-gut-de ya-m-senge-mɔ ʊn yan-dor.

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-yoor:11** 12:4-11 Hyen komo: Roma 12:6-8.

† **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-yoor:12** 12:12 Hyen komo: Roma

Eer, yan-cep ûn rem-ut hôr-to go-ûs-go.‡
 29 ¿KQ wû ke ko-yan-Tom Yeso wû? ¿KQ wû ke ko-yan-Rwor ûn Ma-to Shir wû? ¿KQ wû ke ko-ya-ur-Yoos wû? ¿KQ wû ke ko-yan-nom ûn rem-se ut-hyat wû? 30 ¿KQ wû ke ko-yan-yar-mo ûn taas us-gom wû? Ay, ¿KQ wû ke ko-ya-m-cep ûn rem-ut hôr-to wû? ¿KQ wû ke a hoks m-muut m-rwor ûn yo a rwore ûn rem-ur hôr-de? Ay. 31 Nom no dish-o ûn yar-mo jiishe à.

Komo man kutu nq caw-yo jiishe ur-bon à.

Bôr-ûs op ûs-tet

M-was

- 1 KQ um hoks nap ûn tep
 ûn rem-to ûn hun-nê hôr-ye ûn to
 ûn **yan-tom-ye Shir** nê,
 amba urege me m-was ûn or re nê á,
 um waragte o ká untun o-jeger yo
 ûn zaaz-o o-hwaa,
 ko nê o-kanga o ûn kaas ûn hun-nê ut-to o-zaaz.
- 2 KQ me ûn yar-mo ûn kq'ot ûn ma-to rwuune be-de Shir nê à,
 um nep komo rii-yo ro wukusse à,
 um nep komo hon us-nap kap.
 Komo me m-sheer nê deen,
 mo wqo wugur ut-haag à,
 amba mett m-was á, to,
 me rii-yo á.*
- 3 KQ um ya'as kap o
 ûn rii-yo um rotte à,
 remen um reegtutê koob-nê,
 Um ya'as wur-o re a tuks,
 Urege mett m-was á,
 ai kap to ka toa gu me á.
- 4 Was-mo ro m-hante m-mo ur-hur, ur'won nê.
 Was-m ro m-hante ur-shoob á,
 gwon-m ro kon á, ko nu-mo ur-hi á.
- 5 Jaks ur-hi ro kon á.
 Was-m ro ûn cune ûn hi ûn de ûn mo á.
 Was-m ro m-hante o-sugum á,
 Was-m ro m-hum
ur-ba'as ur-hur á.
- 6 Was-m ro ûn hoge ûn reren-mo
 ûn men-ut jaas-to á,
 amba mo ro ûn hoge-m reren-mo ûn a rur o-nip.
- 7 Was-m ro ûn hante ûn 'mo ur-hur
 be-de ûn ko yo ke rii-yo.
 Was-m ro m-hante m-sheer n-mê ûn koyan,
 Was-m ro m-hante o-sakto
 Un hwq ur-hur nê be-de ûn koyan.
- 8 Was-m ro m-ta á har da-o ba m-ta.
- Amba kq'ot ûn ma-to rwuune be-de Shir à a tees,
 Nap-o ûn rem-ut hôr-to komo toa ege,
 us-nap sea tees.
- 9 O-nip nap-ûs na shiishe se á,
 Komo yo Shir nape à, a hoks yo m-nap kap á.
- 10 Da-o shiishe wone,
 ká yar-mo mo ro
 Shiishe se á
 mo argu m-ta.

11 Da-o um ro wà à,

‡ **Bôr-ûs op ûs-voor:28** 12:28 Hyen komo: Apis 4:11.
 Mark 11:23.

* **Bôr-ûs op ûs-tet:2** 13:2 Hyen komo: Mati 17:20; 21:21;

Ûm ro ùn nõm ùt-ma
 untùn tò ùn wà,
 Ûm ro ùn nõm ùs-barag untùn se ùn wà,
 nap-ùs re untùn se ùn wà.
 Amba da-õ ùm wõõ net sèk-wù à
 ùm yagurù rem-se ma wà.
 12 Remen kaanè, m-mõka,
 Rim rim a m-hyan
 untùn ùr-madipi,
 Amba ka hõ-de wõõnè
 ka da-de a he m-hyan cas.
 M-mõka nap-ùs re ba shishè-se á,
 amba ká hõ-de wõõnè
 Man nep kõyan hond hond
 bõ Shir napù mè à.
 13 Tõ, rem-ùs tet rõ kõn se rõ:
 Shèr o-nip,
 O-saktõ nè,
 M-was nè,
 amba yo jiishè kap à yo rõ m-was.

Bõr-õs op õs-nass

*Yar-mõ ùn cèp ùn rem-ùt hõr-tõ
 ùn kò'õt ùn ma-tõ rwùunè
 be-de Shir nè à*

1 Sengu nõ m-was ùn õr nõ nè, komo nõ nom dish-õ ùn yar-mõ Kùkt-o rõ m-'ya à. Yo jiishè à, yo rõ nõ nom reeb-õ ùn kò'õt-õ ùn ma-tõ rwùunè be-de Shir à arge kò mõ ke yar-mõ à. 2 Ûrege yar-m nõ mõ ùn nap ùn tèt mõ ùn rem-ùt hõr-tõ, Shir-õ o he nome ùt-ma, ba hun-nè á, remen yea hoks m-nap ùn yo wõ m-rwõr á. Ûn beeb-de o-Kùkt o rõ ùt-ma. 3 Amba wù rõ ùn kò'õt-õ ùn ma-tõ rwùunè be-de Shir à rõ m-gu ùn yè ken yè m-bõ'õsè be-ùr Wan-Kõyan. Wù 'yè yè jaab-õ ùt-mèn wù gwù'ùrsè hur-de ùn yè. 4 Wa-m-tèper ùn rem-ùr hõr-de hi ùn de ùn wù õ wù rõ m-bõ'õsè. Amba wù rõ ùn kò'õt-õ ùn ma-tõ rwùunè be-de Shir à yan-dor yè wù rõ m-bõ'õsè. 5 Tõ, ùm cõnõg a zee kap-m nõ, nõ tèt ùn rem-ùt hõr-tõ. Amba ùm jiishè m-cõn a zee nõ yè rõ ùn kò'õt-õ ùn ma-tõ rwùunè be-de Shir à. Wù rõ ùn kò'õt-õ ùn ma-tõ rwùunè be-de Shir à, wù aragètè wù rõ ùn cèp ùt-ma ùn rem-ùr hõr-de à, sè dè ùrege wa-m-muut m-rwõr ùn yo wù rwõrè à rõ kõn remen hun-nè **yan-dor Yeso** bõ'õsüté.

6 Tõ, or re nè, ùrege ùm wõõbütè ùm sengu nõ m-tèpsè ùn rem-ùr hõr-de, ¿ya yo he nõ m-gu? Amba ùrege ùm rùrütè nõ yo Shir kutè mè à, kò ùm kutu nõ kashi ùs-nap, kò ùm rùrù nõ yo Shir zèè à, kò de ken yoos-de, yo yo he nõ m-gu. 7 Hond hond-õ bõ rem-se ba ùn hõõg rõ à, untùn rem-se a m-hur à, untù o-sherewa kò ùr-moro. Ûrege cõr-õ ùn tò rwùun kár kár á, ¿re net he m-nõm nè wù nept sep-õ a taknè à? 8 Ûrege wa-m-hur o-kar õ ùr-gun wù hur õ bõ a he õ m-hõge á, ¿re nè karma-nè he m-nap a ak yè remen ùr-gun nè? 9 Kaanè õ komo tò rõ be ùn nõ. Ûrege nõ cèk ùt-ma ùn rem-ùr hõr-de de a napè á, ¿re a he m-nõm a nept yo o cõnè à? Nõ rwõrõg õ ka ùt-ma be-de ùn ba ùn net. 10 Rem-ùt rõ kõn ùn hõno o-dak gõ-ùs-go, kò de ke komo de rõ ùr-bon nè be-de ùn yè rõ tò m-nap à. 11 Ûrege mè nap rem-de wù ken wù rõ m-cèp á, wù ko-hamat-wù be ùn de, komo mè ko-hamat-wù be-de ùn ká net-wù. 12 Kaanè komo tò rõ be ùn nõ. Bõ nõ ùn hoob-õ ùn kum ùn yar-mõ o-Kùkt à, kõn nõ Shir õ 'yè nõ rem-se he m-gu ùn yan-dor à.

13 Remen kaanè, kap wan-cèp ùt-ma ùn rem-ùr hõr-de, sè wù kõnõg Shir 'yè wù nap-se ùn muut m-rwõr ùn yo wù cèpè à, remen wù rùrütè yè ka yo wù cèpè ùn de ka rem-de à. 14 Ûrege ùm kõnõg ùs-kõn ùn rem-ùr hõr-de, kùkt-o re õ kõnè ùs-kõn, amba hur ùn de de kum rii á. 15 Tõ, ¿ya ùm he m-nõm? Man kon ùn bõ-yo o-kùkt komo man kon ùn gom-tõ napè à ùn hur ùn de. Man hu sep-tõ ùn bõngõn-de Shir ùn kùkt-o re, komo man hu ùn gom-tõ ùm napè à ùn hur ùn de. 16 Remen wõ bùmè Shir o-kùkt ùn hond ùn õ cot, ¿re nè ka yè napè yo wõ m-nõm á he bõm ùn Shir ùn wõ nè? ¿Re nè yè he wõ m-tõsè bõngõn-de Shir ba yè ùn nap yo wõ m-rwõr á? 17 Nip-õ, da-õ wõ ro ùn bõngõn-de Shir ùn ùn rem-ùr hõr-de, rõ ùr-bon nè. Amba ùrege hun-nè hõr-yè nap yo wõ m-rwõr á, de rõ yè ùn gu á.

¹⁸ Ûm bõmõg Shir remen ùm aragte myet-m nõ cep ùt-ma ùn rem-ùt hõr-tõ. ¹⁹ Amba be-de ùn mõrog-de ùn hun-në yan-dor, ùm jiishetë m-cõn ùm rur gom-ùt taan-tõ hun-në nape à tõ he ye m-gu à, otte ùm rur ùt-gom dugu-õs õp [10,000] ùn rem-ur hõr-de à.

²⁰ Qr re në, yage nõ nomot õs-barag ùntun yan-yakar mõsse m-yar në mõ **Kukt-õ Shir** rõ m-ya à. Së de, nõm nõ õs-barag ùntun sek-ye ùn gõn ka ma-tõ. Ûrege nõ conõg m-warag ùntun yan-yakar, nom nõ mën-ùt jaas-tõ hiin hiin ùntun bõ yan-yakar rõ m-nom à. ²¹ Gense tõ rõ n-më ùn gen-mõ ùn Ma-tõ Shir: Yawe zee,

“Man nomë hun-në re ùt-ma ùn rem-ùt hõr-tõ,

komo ùn gõp-tõ ùn hamat-në në,

Amba kap ùn kaanë në, yea ke'e ma-ùt re ùt-tõ á.”*

²² Tõ ashi, nõ hyanag cep ùt-ma ùn rem-ur hõr-de napa-õ ba remen yan-dor á, amba remen yan-ba ùn dor õ. Wa ùn ko'õt ùn ma-tõ rwuunë be-de Shir à remen yan-dor õ, yanze yan-ba ùn dor á. ²³ Remen kaanë, ùrege yan-ba ùn dor kõ hun-në ye nape ka rem-se á haante be-de ùn mõrog-ur nõ, komo ye hogurõ kowan rõ m-cep ùt-ma ùn rem-ur hõr-de, yea zee nõ ya-o-zungõ ye. ²⁴ Amba ùrege ko-yan-ba ùn dor, kõ net-wu wu nape ka rem-se á, haante be-de ùn mõrog-ur nõ, komo wu hogurõ **yan-dor Yeso** m-rwõr Ma-tõ Shir. Myet-m ka ma-tõ a ci hur-de ùn wu har wu nep unze Shir a piishi wu ùt-ma remen mën-ùt jaas-tõ ùn wu. Wu hoob m-waktunë be-de Shir. ²⁵ Ûn nom-mõ ùn kaanë wu he m-kwukt n-dak, wu m-rwõr rii-yo rõ wukusse n-më ùn mën-tõ ùn wu à, wu zee, “O-nip Shir rõ be-ur nõ!”

A bùm Shir bõ depe à

²⁶ Tõ, qr re në yan-dor, a kups nõ kutt yo më m-rwõr à: Da-õ nõ karge, wu ken wu rõ ùn hu ùn sep-tõ ùn bõngõn-de Shir, wu ken wu ur-yoos, wu ken wu ur-pees ùn yo Shir kutë wu à, wu ken wu tep-õ ùn rem-ur hõr-de, wu ken wu wakse m-rwõr ùn yo a rwõrë à, së de nõm nõ kõyan remen kowan wu bõ'õsutë. ²⁷ Ûrege har ye ken ye a cep ùt-ma ùn rem-ur hõr-de, taase ye pes hun-në yoor kõ tet, komo ye nõm n-gaan n-gaan, wu ken wu wakse yo ye rwõrë à. ²⁸ Ûrege në ko-wan-wakse ùn ka tõ ka net-wu rõ m-rwõr rõ kõn á, depetë ka wu rõ ùn cep ùt-ma ùn rem-ur hõr-de à wu res temb n-më ùn hun-në yan-dor. Wu nomë hi ùn de ùn wu ùt-ma ùn Shir në bõ ùn õ cot.

²⁹ Yan-ko'õt ùn ma-tõ Shir komo nen yoor kõ nen tet ye he nõm ùt-ma, ye ká hongse yo a rwõrë à. ³⁰ Ûrege komo Shir peesutë wu ken wu, wu rõ kanë tara à, ka ma-tõ tõ ka net-wu rõ m-rwõr à, tõ, ká wu rõ tep à së wu res temb. ³¹ Be-de ùn nõm ùn kaanë ka ye rõ m-rwõr ùn Ma-tõ Shir à, yea kum hek-de m-rwõr gaan n-gaan, har kowan kumut ur-yoos ùn jaab-õ ùt-men në. ³² Baks nõ unze hun-në ye rõ m-rwõr ùn Ma-tõ Shir à, ye hoksussutë kukt-õ ùn ye komo yea hoks m-wasë ùn da-õ ùn ye. ³³ Q ka nip-õ remen Shir na ba Shir õ ne'a-në cep ùt-ma n-më ùn mõrog-de hun-në yan-dor.

Kaanë tõ rõ komo be-de ùn kap õ ùn hun-në yan-dor. ³⁴ Depetë ne'a-në she'et temb n-më ùn mõrog-de yan-dor. Ûdepe ye cep ùt-ma á. Së de ye dore, bõ **karamsa-o Mosa** zee à. ³⁵ Ûrege ye rõ ùn yo ken rii-yo o-cot yo në, ye cit campõ ùn ye në o-hur. Remen rii-yo m-ë yo ne'a-në cep ùt-ma n-më ùn mõrog-de hun-në yan-dor.

³⁶ Nõ ye rõ co-õ m-ko'õt Ma-tõ Shir be-de ùn hun-në ùn hõno o-dak á. Nõ ye nape Ma-tõ Shir hõn ùn nõ á. Hun-në deen ùn tõ ken be-tõ gokstë Ma-tõ Shir. ³⁷ Ûrege wu ken wu muutë hi ùn de ùn wu ko-yan-rwõr ùn Ma-tõ Shir, kõ komo wu muut hi ùn de ùn wu kowan **Kukt-õ Shir**, wu nep unze, ká yo më nõ m-gene à ma-ùt Wan-Koyan tõ ùn hi ùn de ùn wu. ³⁸ Ûrege komo wu ken wu hwõ tõ ur-hur á, wu ma a huw wu ur-hur á.

³⁹ Remen kaanë, qr re në, nõm nõ gõp-de ùn rwõr ùn Ma-tõ Shir. Taase komo nõ wen cep ùn ma-tõ ùn rem-ùt hõr-tõ á. ⁴⁰ Së de nõ nõm kõyan bõ depe à, hond hond komo.

Bõr-õs õp õs-taan

Kiristi inetë ùt-marimar

¹ M-mõka komo, qr re në, man baksu nõ **Ma-tõ m-Rerem** tõ ùm rurõ nõ n-ga à, nõ gokstõ tõ, nõ tõ komo m-dõrë. Remen kaanë sher-m nõ rõ m-bõse. ² Komo Shir a gu nõ ùn bu-yo ùn ka **Ma-tõ m-Rerem** tõ, ùrege nõ gokstë kom-ùt yoor. Ûn ba ka á, sher-m nõ be-ur **Kiristi** mõ waragte hwaa.

³ Ûm bõbsussutë nõ rii-yo jiishë à, komo yo a bõbsu më à, unze: **Kiristi** marag remen **ba'as**-ùt na, bõ gen-mõ ùn Ma-tõ Shir rwõrë à.* ⁴ A jõk wu komo a 'yons wu ùn hõ-ur atette-de, bõ gen-mõ ùn Ma-tõ Shir rwõrë à,† ⁵ Bitrus‡ hyanag wu komo ka õp ùn nen

* **Bõr-õs õp õs-nass:21** 14:21 Hyen komo: Isha 28:11-12. * **Bõr-õs õp õs-taan:3** 15:3 Hyen komo: Isha 53:5-12.

† **Bõr-õs õp õs-taan:4** 15:4 Hyen komo: Bõng 16:8-10; Mati 12:40; Seng 2:24-32. ‡ **Bõr-õs õp õs-taan:5** 15:5

ùt-Girik: Kepas.

yoor-ye [12] hyanag wu. § 6 Ka da-de ne, yan-dor ye un wu arge zungu-õs õs-taan [500] ye hyanag wu da-o o-gaan, be-de un ye komo ye ken ye kusse deen har m-moka un hogge ne, amba ye ken ye mereste. 7 Ka da-de ne **Yakubu** hyanag wu, komo kap ka yan-tõm ye hyanag wu. 8 Ur-kõm komo, um hyanag wu un hi un de, a un nom kaane sa o zee me net-wu, wu a mate da-o depe a.*

9 Remen me wu jiishe us-rek be-de **yan-Tõm Yeso**, me bo'os ma a eeg me ko-**yan-Tõm Yeso** á, remen um reesute hun-ne yan-dor o Shir ur-kõob.† 10 Amba kowan wu um ro m-moka remen yar-mo Shir mo hante um waragte bo um ro caane à, ba hwaa-o á. Remen um nomog m-senge arge ko wu ke ko-**wan-Tõm Yeso** wu. Ko de nomte me wu á, amba yar-mo Shir nõme senge-mo un wu be-ur gaan un me ne. 11 Remen kaane she-m ro kõn á, ko me ko'õte ko ye. Yo jiishe de à yo ro nõ gokste yo te ko'õte à.

Ine-mo un margan-ne

12 Amba urege te ko'õte unze a 'yonste **Kiristi** ut-marimar, to ðre nõme ye ken ye rotte m-zee margan-ne a ine á? 13 Ay, urege margan-ne a ine á, ashi, **Kiristi** wu ine o ka ut-marimar á. 14 Urege ne komo **Kiristi** wu ine ut-marimar á, ashi, kap ko'õt-m te, hwaa o. Sher-m nõ komo mo o-hwaa mo. 15 Urege nip-o, unze margan-ne a ine á, te waragte yan-tõr-se ut-bo. Me un zee kaane remen te ko'õte unze Shir 'yonste **Kiristi** be-de un saag, komo ho-to ka, urege nip-o margan-ne ro m-ine á. 16 Urege ine-mo un margan-ne ro kõn á, ashi, **Kiristi** ma, Shir wu 'yons wu o ka á. 17 Urege komo a 'yons **Kiristi** á ashi, sher-m nõ hwaa-o, har m-moka komo nõ n-me un **ba'as**-ut nõ. 18 Un ka bu-yo, ashi, ye mare n-me **Kiristi** à ye nebetõ o ka. 19 A ro zeege hwõ un hur-ur na be-ur **Kiristi** remen kà hogge-mo mo cot, ay, a roa jiishe kowan m-warag rii-yo ur-'won.

20 Amba nip-o a 'yonsute **Kiristi** be-de un margan-ne. To ka, kututu na o ka unze wu ro takan-de m-ine be-de un ye a he m-'yons un hogge ne à komo. 21 Bo mar-m rwuune be-de un net à **Adamu**, kaane ma ine-mo un margan-ne takne be-de un wu ken net-wu, **Kiristi**. 22 Ko wu ke a mer remen kap na baag-o **Adamu** o net-wu a takne m-nõm à. Amba ye ro baag-o gaan un **Kiristi** ne à, wu ka net-wu, a 'ye wu hogge pu-o. 23 Amba a 'yons kowan n-gaan un **Kiristi** wu a takne m-'yons, ká da-de komo ye ro ye man wu à un ho-de wu he m-muun à a he ye m-'yons. 24 Da-o **Kiristi** dosse ko de ke con-de un ko to ke gwõmo-to ne, ka da-de ne kom-ur he m-wõõn, ka da-de ne **Kiristi** he m-muute un Shir o-Tato ut-gwõmo. 25 Ko ba net un cõn, se **Kiristi** nõm ut-gwõmo har wu yawag yan-yage-to un wu kap us-na.‡ 26 Wa-ut-yage-wu ur-kõm wu a he buste m-hõ à wu ro m-mar. 27 Remen Ma-to Shir zeege, "Shir a muut hõn un rii un kus-o un gwõmo-to un wu."§ Amba bo a zee, "Hõn un rii un kus-o un gwõmo-to un wu" à, ba un Shir ne wu ya'ase **Kiristi** gwõmo-to un wu o á.* 28 Da-o Shir muute hõn un rii kap un kus-o un wu, ka da-de, Wà warguru un kus-o Shir o muute koyan un kus-o un Wà à. Ka da-de, Shir he m-garamse un koyan kap, ko kene.

29 Urege a 'yons margan-ne á, ðya ka ye a yo'ose m-hõ un hek-o un margan-ne à he m-nõm? Urege ma a un 'yons un margan-ne á, ðremen yan o atte un yo'os un hun-ne m-hõ un hek-o un ye ne? 30 Komo ðremen yan o ne atte un jore ur-hi ko o ke da-o? 31 Or re ne yan-dor, ko de ke ho-de me m-swõ m-mar. O-nip or re ne, me m-gwõn remen yo **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na nõme be-ur nõ à. 32 Urege margan-ne a ine á, man ya'as hogge-m re rem **Kiristi** á. Nõ nepste ka hun-ne ye o-Apisu ye, ye indundute me untun nem-ye ut-kõt! Urege margan-ne a ine á, ka da-de, man ko'õt ko wu ke wu, "Sengu nõ nõm ut-biki to m-re m-swõ ne,

bo a nepse mar-m roõn m-buk à."†

33 Taase ka ye ro m-zee kaane à ye raks nõ! "Ur-she'et un yan-men-ut jaas-to ne de ro un naas un net so-wu." 34 Muun nõ un barag-se ur-bon, nõ wonge un nõm **ur-ba'as** ne. Rii-yo m-ẽ yo ye ken ye be un nõ ye nap Shir á. Me un rwõr to ka remen nõ hogute m-'e.

Ine-mo o-wur

35 Amba ye ken ye a cit o-cot ye zee, "¿Re ne a he 'yons un margan-ne? ¿Un go un o ke wur-o ye he m-rwuun?" 36 Cot-o m-raag o ka! Da-o wo go'e rii n-dak, yoa pot á se yo mereste. 37 O-go, untun yo o-arkama, yo ro m-nõm un hõn o-kang ne o ro m-põton be-de un yo à. 38 Ka da-de, Shir baramsuru ka go-yo, un o ken wur-o bo wu cone à, ko

§ **Bõr-õs op õs-taan:5** 15:5 Hyen komo: Ruka 24:34; Mati 28:16-17; Mark 16:14; Ruka 24:36; Yoha 20:19. * **Bõr-õs op õs-taan:8** 15:8 Hyen komo: Seng 9:3-6. † **Bõr-õs op õs-taan:9** 15:9 Hyen komo: Seng 8:3. ‡ **Bõr-õs op õs-taan:25** 15:25 Hyen komo: Bõng 110:1. § **Bõr-õs op õs-taan:27** 15:27 Hyen komo: Bõng 8:6. * **Bõr-õs op õs-taan:27** 15:27 Hyen komo: Bõng 8:6. † **Bõr-õs op õs-taan:32** 15:32 Hyen komo: Isha 22:13.

yo ke go-yo ın wır-o ın yo ne. 39 Bı go rı ın hın ın hın ıř-pıt ne à: Kaane o komo wır-ut rı to ın hun-ne, ıt-gıt ne ın no-ne ın yege-jan-ne. 40 Rem-ıř rı kın n-tın, se ın hıno o-dak rı kın komo. Amba seps-mı ın rem-se n-tın rı ın hın, seps-mı ın rem-se ın hıno o-dak rı ın hın komo. 41 Mık-o ır-hı rı ın hın, mık-o o-reng komo ın hın, mık-o ın regen komo ın hın. Kı regen-yo ken yo rı m-jiıř ın ır re ın yo o-mık.

42 Kaane komo to rı be-de ın ine-mı ın margan-ne. Rii-yo a go'e à yo rı m-wım, amba yo a 'yonse à yo rı m-wım á. 43 Wır-ıt na kanę n-dak rı na ba m-seps, amba da-o a 'yonsı to a to m-'yons m-seps ne. To rott m-'wons m-mıka á. Amba da-o a 'yonsı to, toa kum m-'wons. 44 Wır-to temb to ma-hun to rı m-mıka, amba da-o a 'yonsı to, wır-to o-kıkt to he m-warag. Wır-o ma-hun rokne kaane tomsı ne wır-o o-kıkt rı kın. 45 Kaane to rı gense, "Net-wı ır-takan, **Adamu**, wı waragte net-wı ın hoog."

46 Q takne m-wıon à, wır-o ma-hun o temb, ka da-de, wır-o o-Kıkt o Shir o ın hoog haante. 47 Net-wı ır-takan **Adamu**, ın hu-mı n-dak a nıme wı. Ayoore-wı ne, Yeso **Kiristi** n-Tın shir wı rwııne. 48 Kı wı ke net-wı rı ın wır-o o-dak ne untın **Adamu**, amba wır-ıt na to n-Tın shir toa warag untın o ma **Kiristi**. 49 Bı a deke sha-mı ın ká wı m-hu wı à **Adamu**, kaane komo a he dek ın sha-mı ın ka wı n-Tın shir wı, Yeso **Kiristi**.

50 Rii-yo me nı m-rıre à ır re ne, yatt bı he m-nıme wır-o na o ma-hun o kumut m-cıw ın den-o ın gwımo-to Shir á. Wır-ıt na to m-wım to toa she'et har da-o ba m-ta á. 51 Raag nı man pyeesı nı rii-yo rı wukusse à! Ba myet-m na mı he m-mar á, amba myet-m na a baramsusse sha-m na. 52 Yo he m-kır à, da-o o-gaan, ın gyept-o ın yıř, ın hoęe ın 'wın-o ın kar-o ır-kım. Remen da-o a hure o-kar, **yan-dor Yeso** ye mare à, he m-ine o-wır ne go ın o rı m-wım á, komo a baramse sha-m na. 53 Kı re nıme, se ká wır-to rı m-wım á to sugıte ká to rı m-wım á, komo ka to rı m-mar á sugı to rı m-mar à. 54 Da-o ka rii-yo kore da-o a baramse wır-ıt na to m-sabrı to n-dak ha-mı ın wır-o n-tın qa mer á, ka da-de, o ká, ká ma-to rı gense à he shı o-nıp, ınze, "A corıte m-mar, a reęę ır-hı be-de m-mı."

55 "M-mar, kene o re ır-hı ne?"

kene raab-m ru rı ne?"

56 Al, **ır-ba'as** de rı raab-mı m-mar. Ba'as-ır kumug ır-beęb remen o-karamsa. **Karamsa**-o rwınte **ır-ba'as** cas cas. 57 ır-bıngın be-de Shir remen a reęę ır-hı be-de **ır-ba'as** ın 'wons-m Wan-Kıyan na Yeso **Kiristi**.

58 Remen kaane ır re ne ye me m-was à, es nı m-'wons ne gıng. Nı senęe o-zak n-me ın senęe-m Wan-Kıyan, nı nepse senęe-mı nı rotte rem Wan-Kıyan à mı o-hwaá mı á.

Bır-ıř op ıř-cind

Gıks m-yar remen tomtıte yan-dor Yeso ye ro o-Urusharima à

1 M-mıka, ma-to ın ka hwır-ye a karakse, remen yan-dor ye o-Urusharima à. Dırı nı cıw-o o-gaan bı ım zee yan-dor ye ın dak-o o-Garatiya ye nom à. 2 ın kı de ke hı-de o-Rahadı de, ko wı ke be ın nı wı ma'as ın hıř ın ye ken hwı-ye be-de ın hwır-ye wı rı m-kum à. Wı ma'as m-es hın ın 'wons-mı ın wı remen ka gwı-o. Nı waase se ım woıbıte nı karagsıte á. 3 Da-de me wıbe ım tomrı ye nı daage à, mosse ıt-takırda ne, to he m-rwır ınze nı tomnę ka hun-ne ye heet yar-m nı o-Urusharima. 4 ırrege ma depete ım he ın ye ne, to, te nekırı.

Zıngı-to ır-hew

5 ım rıbe nı ır-gas, da-o me pa'agse dak-o o-Makidoniya. Me ın zıngı-to ım m-dırbıte ka cı-se ne. 6 A nom man she'esse be ın nı m-mahun har ta-de o-gıs. Man she'et ın nı ne remen nı guut me bı ım he m-ha de ken be-de à. 7 ın ka da-o, me cın ım hyen nı temb ım argırı á. ım cıngı ım rewe ıt-hı be ın nı, ırrege Wan-Kıyan zęę. 8 Amba m-mıka man es o-Apisı har hı-de ın **Bıki-o o-Pentęos**. 9 Man she'et káne remen a tikshıtı me cıw-yı ın nım ın kashi m-senęe komo hun-ne deęn rı m-gıks, kı de nomte à ya-ıt-yage rı kın deęn. S

‡ **Bır-ıř op ıř-taan:45** 15:45 Hyen komo: Taka 2:7. § **Bır-ıř op ıř-taan:45** 15:45 Hyen komo: Taka 2:7.

* **Bır-ıř op ıř-taan:52** 15:51-52 Hyen komo: 1Tas 4:15-17. † **Bır-ıř op ıř-taan:54** 15:54 Hyen komo: Isha 25:8.

‡ **Bır-ıř op ıř-taan:55** 15:55 Hyen komo: Hoşę 13:14 (ıt-Gırık). * **Bır-ıř op ıř-cind:1** 16:1 Hyen komo: Roma 15:25-26. † **Bır-ıř op ıř-cind:5** 16:5 Hyen komo: Seng 19:21. ‡ **Bır-ıř op ıř-cind:8** 16:8 Hyen komo: Rewi 23:15-21; Kara 16:9-11. § **Bır-ıř op ıř-cind:9** 16:8-9 Hyen komo: Seng 19:8-10.

¹⁰ Da-ɔ **Timoti** habe, nɔ barku wu ur-bon ne remen senge-m Wan-Koyan wu rotte untun me.* ¹¹ Remen kaane taase nɔ yage net yo'og wu a. Shini nɔ wu hor-m-hor wu muuntɛ be un de, un yar-m nɔ ne, remen me un gwot-ɔ un cow-yo un wu mossɛ un or na ne.

¹² Ma-ut or na Apɔros komo, um konog wu m-sok ne wu habe be un nɔ mossɛ un ye ka or na ye ne ye kuse a. Amba wu nom saktɔ-ɔ m-habe m-moka a. Wu robe da-ɔ wu kume ur-keer a.

Ma-tɔ ur-busste

¹³ She'et nɔ zongse, nɔ es m-sok ne ne n-me un sher-m nɔ. She'et nɔ m-ciiz ne. Komo m-wons ne. ¹⁴ Yage myet-ɔ un rii-yo nɔ he m-nom a, nɔ nomot yo m-was ne.

¹⁵ Tɔ, or re ne, nɔ nepste de Istipanus un hur-ɔ un wu ne ye rɔ hun-ne ye ur-takan ye ba'e goks un Yeso un dak-ɔ o-Akaya, komo ye ya'aste hi un de un ye be-de un nome un yan-dor† m-senge. Me nɔ us-kon‡ ¹⁶ nomo nɔ ka hun-ne ye o-dorotte, har ma myet un ye ken ye ne untun ye. ¹⁷ Um hogute rerem-mɔ un haan-m Istipanus, un Partunatus, un Akaikus ne. Haan-mɔ un ye guug me sa o zee nɔ ye gu me. ¹⁸ Remen ye doote rwun-us re ur-beeb, bɔ ye doo nɔ a. Gɔ un ka hun-ne ye depete a 'ye ye m-sek.

¹⁹ Hun-ne yan-dor ye un dak-ɔ o-Asiya rɔ nɔ ur-gas, ur-hur sak be-de un Wan-Koyan. Akira ne un Biskira, un hun-ne ne yan-dor ye rɔ ur-morog un hur-ɔ un ye a, ye rɔ nɔ ur-gas deen.§ ²⁰ Kap or na ne yan-dor kaane ye rɔ nɔ ur-gas. Gas nɔ kɔ wu ke wan-dor-wu gas-de m-was.

²¹ Me, Burus, me genbe ka gas-de un kom-ut re.

²² Myet bon wu rɔ un yage-ut Wan-Koyan a, a 'yer wu! Um konog unze Wan-Koyan wu haan ba m-naas o-da.

²³ Yar-m Yeso Wan-Koyan mɔ nom mossɛ un nɔ ne!

²⁴ Me nɔ m-was kap, n-me un Yeso **Kiristi. Amin.***

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:10** 16:10 Hyen komo: 1Kor 4:17. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:15** 16:15 yan-dor ut-Girik: ya-ba-m-kukop. ‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:15** 16:15 Hyen komo: 1Kor 1:16. § **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:19** 16:19 Hyen komo: Seng 18:2. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:24** 16:24 Tɔ ken takurda-tɔ m-gen tɔ tɔ Ma-tɔ Shir tɔ a gene ut-Girik a tɔ rott "Amin" a.

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korinti

Rem-se ro n-me à:

M-zantë 1:1-11

Burus un yan-dor Yeso ne n-me o-Korinti 1:12—7:16

Goks m-yar remen yan-dor Yeso n-me o-Judiya 8:1—9:15

Burus nomog ut-ma mosse un con-de un wu ne de ko-yan-Tom Yeso 10:1—13:10

Ur-kom 13:11-13

Ur-Gas

¹ Be un de, Burus, mosse un **Timoti** or na ne, genbe ka takurda-o. Shir muute me **wan-Tom Yeso Kiristi** remen wu conog kaane.

Ha-mo un be-de un yan-dor o Shir ye ro n-me bo-o o-Korinti mosse kap un ye ro n-me un dak-o o-Akaya ne à.*

² Me us-kon Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Burus bomog Shir

³ A ya'as ur-bongon be-de Shir Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Wu ro Tato-o ur-won un Shir o un gwu'urse ur-hur ne kap à. ⁴ Wu ro na gwu'urse ur-hur be-de un swo un koob-ur na kap, remen a hokste gwu'urse un hur-ur or na be-de un koob-de ye ro m-swò à, un ka gwu'urse ur-hur o Shir ya'u na ne à. ⁵ Untun bo a un swò ur-koob bo **Kiristi** swò à, kaane komo, remen a ro ye ma **Kiristi**, Shir ro na gwu'urse ur-hur un bu-o **Kiristi**. ⁶ Ko m-moka te m-swò ur-koob rem no, te gwu'ursutu no ur-hur, komo no sengete m-sher un ka Shir-o gu no à. Urege ne gwu'ure-mo un hur un te doog, no ma gwu'ure-mo un hur-ur no a doo bo no he kum m-wons mo m-dungune un ka swò ur-koob de no m-swò bo te swò à. ⁷ Komo dish-o te ro gung be-ur no. No swoog ur-koob deen bo te swò à, te nak komo unze Shir a gwu'ursu no ur-hur bo wua gwu'ursu te à.

⁸ Or te ne, te conog no nep gon koob-de te swò un dak-o o-Asiya à. Ka swò ur-koob de nomog deen har te hyen sa o zee tea nom hoog á.† ⁹ Te un hoog ne, amba sa o zee a un piishe te ut-ma to woqse m-mar à. Amba yo ka un kor remen taase te tor un beeb-de un hi un te, se de te tor be-de Shir, wu ro m-yons un margan-ne à. ¹⁰ Shir ruutu te un ka mar-m yo-mo mo, te nak wua do te m-ruut komo ne. Be-de un wu o te ya'ase ur-beeb remen wua gu te. ¹¹ Te conog no sengu te m-gu un bu-yo kon-se Shir. Nom no kaane remen hun-ne deen bumut Shir, remen wu shaks ka kon-se rem te.

Burus ja'aste zonge-to

un wu to ur-hew

¹² Rii-yo ro te m-rwo m-gwon à: Yo ro hur un te kaps te á, de ro te m-rure unze te she'ette she'et-de un ba m-kukop n-me un hono o-dak un hur-ur gaan ne to rwuune be-de Shir à. Yagunte ma she'et-de te she'ette un no ne á. Man zee te nomog kaane n-me un o Shir. Te un nom kaane n-me kwum-o Shir, ba be-de un weer-se un hono o-dak á. ¹³⁻¹⁴ Te genu no rii-yo no hoks m-karante no nep á. Komo un rwo'og ur-hur kan o-co noa nep te bo depe à, ko no nap te m-moka á. Ka da-de, da-de ho-de Wan-Koyan Yeso he m-muun à, noa nom m-gwon un te ne, bo te m-nom m-gwon un no ne à.

¹⁵ Um nak un kaane ne, o rwo'e um cunte m-habe be un no ur-takan, remen no kumut o-kwum o-yoor. ¹⁶ Um zongute um donte raag-o no me ro m-ha dak-o o-Makidoniya um dont komo da-o me muune, remen um kumut gwu no. Ka da-de noa hoks me m-tom ha-mo un dak-o o-Judiya.‡ ¹⁷ No m-hyan no zee zme un nom to ka zonge-to ba m-nap un yo me m-nom? ¿Ko ne no m-hyan me un nom ka zonge-to n-me un barag-se ma-hun ne, remen da-o me zee "Ee," um warag m-zee "Ay"?

¹⁸ Bo Shir ro wan-ess ut-ma à, kaane komo ma-to te nomu no à, ba to un "Ee, tea nom yo ka" amba ne, "Ay" o te ut-ma á. ¹⁹ Remen **Wa-wu Shir** Yeso **Kiristi**, wu, me un Siras§ ne un **Timoti** ne ruru no ma-to un wu à, ba net-wu un "Ee" wu da-o wu ro ma-to un "Ay" á. Amba n-me un wu "Ee" o ho-ur bi.* ²⁰ Remen n-me un wu o Shir shooste kap ma-to wu surte o-nu à, n-me un Yeso **Kiristi** atte m-zee, "Ee" Kaane komo un cow-yo un

* **Bq̄r-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 18:1. † **Bq̄r-o gaan:3** 1:8 Hyen komo: 1Kor 15:32. ‡ **Bq̄r-o gaan:16** 1:16 Hyen komo: Seng 19:21. § **Bq̄r-o gaan:19** 1:19 ut-Girik: Sirabanus. * **Bq̄r-o gaan:19** 1:19 Hyen komo: Seng 18:5.

wu attę m-zęę, “**Amin**” remen seps-mo Shir. ²¹ Shir o un hi un de un o nomu te un no ne ragaan, sher no gung be-ur **Kiristi**, wu wu daage na komo. ²² Wu ru'uru na napa-o un wu unze na ye ma un wu ye. Wu ya'uru na Kukt-o un wu. Komo Kukt-o un wu ro na m-ese n-me un hur-ur na remen mo kutute na unze wu 'ye na rii-yo wu swore o-nu a.

²³ M-moka, yage um rurute no yo hante um waksute hur un de um yagute m-dorbe raag-o no a. Yo ro, me dorbe raag-o no un bo-o o-Korinti, remen untaase um tepru no mosse un **ba'as-de** no nme ne a. Shir un hi un de un o nak unze ba bo-to um mette a. ²⁴ Yanze te un con te garamse no bo no she'ete un bu-yo sher-m no a. Amba te conog te senge kang-o gaan un no ne, remen no nomot o-zak. Te con no m-gakte a, amba te conog m-hyan sher-m no kum m'-wons deen.

Bor-us yoor

¹ Remen kaane um este un hur un de man do m-habe be un no um ru'ut no tuk-mo ut-men a. ² Urege um rwog'og no tuk-mo ut-men, wa kusse wu he me m-rwo um hogute o-zak? Amba no ye kusse, no ye um rwog'e tuk-mo ut-men a. ³ Yo hante um genbutę no o ka takurda-o a, yo ro, remen me con da-o me habe um 'wos hun-ne ye depe ye ru me o-zak a, ye naas me ut-men a. Remen um nak da-de me nomu o-zak, no ma kap noa nom o-zak. ⁴ Me un genbu no, n-me un swo ur-koob un tuk-mo ut-men ne deen, har m-yish ne deen. Yanze remen um ru'ut no tuk-mo ut-men a, amba remen no nept bo um wasse un no ne a deen.

Soks ur-ba'as be-de un wu nome ur-ba'as a

⁵ Urege wu ken wu nomog rii-yo rwog'e hun-ne tuk-mo ut-men a, ba me wu rwog'e tuk-mo ut-men a. No ye wu rwog'e tuk-mo ut-men. ⁶ Koob-de ka net-wu swo un ka cow-yo be-de un ye ken ye be-ur no a, wooste wu kaane. ⁷ M-moka, depete no sokse wu **ba'as-de** un wu, no do wu jaab-o ut-men taase no yagu wu, har tuk-mo ut-men mo arag 'wons-mo un wu. ⁸ Remen kaane me no us-kon no kutu wu unze no m-was un wu ne deen. ⁹ Men genbu no ka takurda-o remen um gut, ko noa hoks m-she'et zongse no nom dorotte-o un ko yo ke rii-yo a. ¹⁰ Myet bon rii-yo wu cone um soksu wu **ba'as-de** un yo a, um soksite wu, komo **Kiristi** nepste um soksite wu de hur-ur gaan. Me un nom yo ka remen um guut no remen na cen na o doot no mosse ur-hi komo un ka wu nme **ur-ba'as** ne a. ¹¹ Taase **ko-Gwomo-wu un ya-ut-koť** wu kum keer-de wu hette na m-raks a, remen a nak weer-se un wu kap.

Koob-de un rut-mo ur-hur de ma Burus n-me o-Toruwas

¹² Da-o um ha bo-o o-Toruwas a um ko'ote **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi** Yeso, um 'woste Wan-Koyan tiksite me ish um nomot senge-mo un wu kane. ¹³ Myet un kaane ne hur un de de rut a, remen me hyan or re Titus reno a. Remen kaane um zeeru ye se ho-ur hor-de, um arguru ha-mo o-Makidoniya.*

Re ur-ho un bu-o Kiristi

¹⁴ Amba ur-bongon be-de Shir, wu ro na un teke o-co koyanda a, te reeg ur-ho n-me un Yeso **Kiristi**. Wu ya'ag na ur-beeb a rurut bo hun-ne he nap un Yeso **Kiristi** a ko kene, untun now-mo m-shi'igin mo a taame a. ¹⁵ Remen na be-de Shir rii-yo m-shi'igin yo a ro, yo Yeso **Kiristi** tebbe Shir a, yo nekse be-de un ka ye a un gwu a, komo un ye ro ne un cow-yo m-sabre a. ¹⁶ Ye ro un cow-yo m-sabre a, ka wus-o, wus-o m-mar o, o ro m-hante m-mar a. Amba be-de un ka ye kume gwu a, shi'igin-mo un hoog-mo. Uwu ken wu ro kon wu he hoks m-dek un nu-se un ka senge-mo? ¹⁷ Na ba untun ye ken hun-ne ye a ro a, ye ro m-rwor un Ma-to Shir remen ye suut m-ho a. Kaane o be un te a, bo te guw-ne **Kiristi** a, te nepste unze Shir ro te o-gwot, te m-yoos o-nip ne ma-to Shir tomute m-rwor a.

Bor-us tet

Ya-m-senge-mo un swor-o o-nu pu-o

¹ Te un cir o bom un hi un te komo? Uko ne te un hoob-o un takurda be-ur no ko rem no o he te m-su'e bo ye ken ye ro m-nom? ² No un hi un no, no ye ro takurda-o te, o a gene un hur-ur no a, remen kowan wu hyenet, wu karante komo. ³ No kutute hun-ne unze no takurda-o **Kiristi** o, o ro sugę-de un senge-m na. Ka takurda-o ba a un gen o

* **Bor-us yoor:13** 2:12-13 Hyen komo: Seng 20:1.

ųn ce-yo m-gen á, amba a ųn gen o ųn **Kukt-o Shir** o ųn hoog. Ba ųn wur-o ųt-ta'ar á, amba ųn hur-de ųn hun-ne.*

⁴ Te ųn rwor kaane remen te ųs-nap ne ųn co-o Shir ųn bu-o Yeso **Kiristi**. ⁵ Te ųn hi ųn te tett beeb-de ųn nom ųn ka senge-mo á. Yatt-wu he m-zee be ųn te **yan-Tom Yeso**, "Men baramse hoog-mo ųn ka hun-ne á." Shir ye yasu te ka beeb-de. ⁶ Wu rwo'e te hokste m-warag ya-m-senge-mo ųn swor o-nu o-pu o, ba o **o-karamsa** á, amba o o-Kukt. Ka **karamsa-o** ro m-ho, amba Kukt-o ro ųn 'ya ųn hoog.†

⁷ A ųn gen **karamsa-o Mosa** n-te ųn wur-o ųt-ta'ar, komo seps-mo Shir nomog mosse ųn ka seps-mo ne da-o a yase o á. Yanze ma ka cecar-mo ro ųn co-o **Mosa** á mo m-gos-mo á. Myet ųn kaane ka cecar-mo nomog deen har hun-ne ye **o-Isra** ye hoks wu m-tuwe ųn yish á. Urege yooos-de ro m-hante ro m-mar á haante m-seps ne kaane.‡ ⁸ urre o ka ųn ya seps-mo o-Kukt? Ká seps-mo o-Kukt mo a arag kaane. ⁹ Urege rii-yo ro m-hante m-mar á, kumug m-seps. Kaane o yo ro m-muut ųn net kashi be-de Shir á, aragte yo ųr-hew ne. ¹⁰ O-nip, rii-yo ro m-seps ne n-ga á, yo kus m-seps ne m-moka á, urege a hongsite mo ųn seps-mo ųn swor-o nu-o pu-o ne. ¹¹ Urege ka rii-yo ro m-gos á, haante m-seps ne, seps-mo ųn ka yo ro m-gos á, a jiish kaane.

¹² Remen kaane, bo a o-dish ne kaane á, o hante attę ųn jaab-o ųt-men ne deen. ¹³ Te ba ųntun **Mosa** o á, wu bite co-o ųn wu ųr-gund á, taase hun-ne ye **o-Isra** ye hyen ta-mo ųn ka seps-mo ro m-gos á.§ ¹⁴ Amba a birimsute hur-de ųn ye. Har ha-mo ųn ca ka gund-de rorsu kane da-o ye ro m-karante ųn swor o-nu ut á, a hoks m-hops ųn ká gund-de cot ųn bu-yo m-sheř ųn **Kiristi**. ¹⁵ Amba har ca, koyanda o a karante takurda-o **Mosa**, ka gund-de ro ųn hok ųn hur-de ųn ye. ¹⁶ Amba da-o wu ken wu waktunde be-ur Wan-Koyan, a hopsuru ka gund-de.* ¹⁷ Wan-Koyan Kukt-o, komo be-de ųn Kukt-o Wan-Koyan ro á, posse-m ro kon. ¹⁸ Te m-moka kap ye a bite co-us te á, ro ųn kute ųn hun-ne seps-m Wan-Koyan ųntun ųr-madipi. Ka mus-mo, mo **Kukt-o Shir** mussu na á, mo ro m-do m-seps ha-mo m-seps mo rwuune be-ur Wan-Koyan á, wu ro o-Kukt á.

Bor-ųs nass

Kwum-o Shir n-me wur-ųt na to ro ųntun ųn tur-o ųt-ba á

¹ Remen kaane, te hus ųr-hur á remen Shir ya'astu te ká senge-mo ųn bu-yo ųn 'won-de ųn wu. ² Amba a 'yer yo ro wukusse á, ka rem-se m-e se. Yatt-yo da te ųt-raks ne, ko te nom ųt-bo ųn Ma-to Shir á. Amba te m-rwor ųn o-Shir m-how cas. N-me ųn kaane kowan he m-su'e nip-o te ųn co-o Shir n-me ųn hur-de ųn wu. ³ Urege **Ma-to m-Rerem** to te m-rure ųn hun-ne ma-to ųn to á wukusse to ro, to ro wukusse be-de ųn ye ro ųn cow-yo m-sabre á. ⁴ Ye shęr be-de Shir á, remen wan-gwomo-to ųn ka hono o-dak o poosute hur-de ųn ye. Wu weng ye, ye hyen m-cucas mo ro m-dakan n-te ųn hur-de ųn ye á, ka cucas-mo ro m-rwuun n-me ųn **Ma-to m-Rerem** n-te ųn seps-m **Kiristi**, wu ro sha-mo Shir á. ⁵ Remen ba ma-to ųn hi ųn te to te m-rwor á, amba to ma Yeso **Kiristi** Wan-Koyan. Te ne guw-ne no te ro rem Yeso. ⁶ Remen Shir, o rwore, "Yage m-cucas mo dakante n-te o-comb,"* Wu rwo'og cucas-mo ųn wu mo ma'as m-dakan n-te ųn hur ųn te, mo ye'et hun-ne m-cecas ye nept seps-mo Shir be-ur Yeso **Kiristi**.

⁷ Myet ųn kaane ne, na ye ro o-kwum o-Kukt ne á. Wur-ųt na ro ųntun tur-o ųt-ba, komo o-kwum o-Kukt ne to ro n-me tur-o ųt-ba. A ųn warag kaane remen a kutute ųnze Shir ro ųr-beeb ne, ba na á. ⁸ A te ųn ya-ur-koob ųn ko yo ke cow-yo, amba myet ųn kaane ne, a hoks te rwor ųr-kyende ųn ka senge-mo á. O ken da-o te m-nom sa o zee te ruut ųr-hur, amba te ruut ųr-hur á. ⁹ A te m-rangse, amba Shir yagu te á. O ken da-o a te hogusse m-hoog, myet ųn kaane ne a hoks te m-sabarse á. ¹⁰ Koyanda te m-neke m-mar ne ųn wur-ųt te mar-m Yeso, remen a kutute hun-ne hoog-m Yeso ųn wur-ųt na. ¹¹ Kap o ųn ho-ųt na ųn hono o-dak a ųn kom-to m-mar rem Yeso, remen a hyenet hoog-m Yeso ųn wur-ųt na to m-mar. ¹² Remen kaane, mar-m mo m-senge be ųn te, remen no kumut hoog.

¹³ Gen-mo ųn Ma-to Shir zęeg, "Um shereg, remen kaane o ųm nomte ųt-ma."† Cinda a ųn kukt-o gaan ne o m-sheř, kaane te ma te m-sheř, remen kaane komo tette tep. ¹⁴ Remen te nak ųnze ka wu 'yonse Wan-Koyan Yeso be-de ųn m-mar á, wua 'yons te mosse ųn Yeso ne, wu tabbu te mosse ųn no ne ųn co-o ųn wu. ¹⁵ Kap to ka remen no

* **Bor-ųs tet:3** 3:3 Hyen komo: Rwuų 24:12; Irmı 31:33; Izik 11:19; 36:26. † **Bor-ųs tet:6** 3:6 Hyen komo: Irmı 31:31. ‡ **Bor-ųs tet:7** 3:7 Hyen komo: Rwuų 34:29. § **Bor-ųs tet:13** 3:13 Hyen komo: Rwuų 34:33. * **Bor-ųs tet:16** 3:16 Hyen komo: Rwuų 34:34. * **Bor-ųs nass:6** 4:6 Hyen komo: Taka 1:3. † **Bor-ųs nass:13** 4:13 Hyen komo: Bęng 116:10 (ųt-Girik).

o, remen ka yar-mō, mō rō m-wō be-de ūn hun-ņe ūt-mōor nē. Mōa rū bōngon-de Shir, komo remen a sēpstē wū.

Ūr-she'et n-mē m-she'r

¹⁶ Remen kaane, tē ruut ūr-hur á. Amba ūrege wūr-ūt tē rō m-sabre, myet ūn kaane nē a ūn muut ūn kūkt-o na o o-pū o kō de ke hō-de. ¹⁷ Remen ka kōqb-de a m-swō m-mōka à, dea gōs á. Dea heet na be-de m-seps mō ūn ba m-ta. Mō arage nap-o ūn nēt á. ¹⁸ Remen ba rem-se yish rō m-hoks m-hyan à, tē tuwē yish á, sē dē ūn rem-se a m-hoks m-hyan á. Remen rem-se a m-hyan à, se rō m-arag ba ūn rem, amba rem-se a m-hoks m-hyan á, se rō m-arag á.

Bōr-ūs taan

Wūr-ūt pu-to

¹ Remen tē nepse ūnze ūrege a wurumtē ka hur-o tē rōttē ūr-she'et n-mē ūn o à, (wata wūr-ūt tē, tō ūn ka hōno o-dak o), Shir ūn hi ūn de ūn o qa me tē o-hur n-Tōn shir. Ka hur-o ba ūt-kom a ma o á. Komo qa she'et ba m-ta. ² Kanē ūn hōno o-dak a ūn swō ūr-kōqb. A ūs-yong remen gōp-de m-ha n-tōn o Shir be-de Shir he na 'ya ūn wūr-ūt na ūt-pū tō à. ³ Ūrege nē a hōkte tē, a 'wōs tē ūr-kor á. ⁴ Bō tē ūr-she'et n-mē ūn ka wūr-o ūn hōno o-dak o à, tē ūs-yong remen a sutu tē. Ba tē ūn cōn tē wongē ūn ka wūr-o tē o nē o ūn hōno o-dak á, amba tē ūn cōn tē hōkte wūr-o pu-o n-Tōn shir, remen rii-yo ūn hōgō-o ba m-ta yo hōkte ka rii-yo yo rō m-mar myet à. ⁵ Shir ūn hi ūn de ūn wū zōngsē na ka barmē-mō, komo wū ya'ag na Kūkt-o ūn wū bō wū swōrē nu-o ūn wū à remen wū kututē na yo wū he na m-nomē kanē o-co à.

⁶ Remen kaane tē rōttē ūn bēeb-de ūr-hur nē kō o ke da-o, komo tē nepse ūnze ūrege dē tē rō o-hur nē ūn ka wūr-o ūn hōno o-dak o, tō, tett o-hur ūn Wan-Koyan nē á. ⁷ She'et-de m-she'r tette, ba be-de ūn rii-yo a m-hyan ūn yish á. ⁸ O-nip, tē rō ūn bēeb-de ūr-hur nē, komo tē jiishtë m-cōn tē wongē ūn o ka wūr-o nē, tē she'etē mōssē ūn Wan-Koyan nē Yēsō n-Tōn shir. ⁹ Arge koyan, tē jiishtë m-cōn wū hōgē rērem-m tē, kō tē rō n-mē ūn ka hōno o-dak o kō n-Tōn shir. ¹⁰ Nip-o, **Kiristi** a piishtë kō wū ke nēt-wū ūt-ma. Remen kō wū ke wūa gōks 'yons-de ūn sēnge-mō wū nōmē ūn wūr-o ūn wū ūn ka hōno o-dak o à, kō mō ūr-bon, kō komo mō ūn ba ūr-bon.*

She'et-de ūn hōngsē ūn hun-ņe

¹¹ Remen tē nepstē gyer-o Wan-Koyan, o hantē tē rōttē m-senge tē nakantē yē ken yē be-de Shir. Shir nepse bō tē rō à kap, komo mē m-hyan nō nak tō ka ūn hur-ūr nō. ¹² Ba tē m-cōn tē būm hi ūn tē ūn co-o nō á, amba tē nō m-'ya ūr-hek nō nomot ūs-sēs ūn tē, remen nō hōkstē shassū ūn ka yē rō ūs-sēs ūn yo a m-hyan à ūn sūge-de ūn yo rō ūn hur-de ūn yē à. ¹³ ¿Tē ūn zunge, bō yē ken yē zee? Kō tē zunge, tē m-nōm remen sēps-mō Shir. Ūrege komo ba zungō á, o ka rem nō o. ¹⁴ Koyan tē rō m-nōm, tē yo m-nōm ba remen hōgō tē á, amba remen was-m **Kiristi** mō rō tē, m-gakte à. Remen tē shereg o-nip ūnze **Kiristi** marag remen hun-ņe kap, remen kaane hun-ņe kap marag. ¹⁵ Wū marag remen hun-ņe kap, remen yē rō ūn hōgō nē à, taase yē she'et she'et-de ūn yo hur-de ūn yē cōnē à. Sē dē yē she'et remen wū marē rem ūn yē à, a 'yonstē wū komo remen yē.

¹⁶ Remen kaane, kanē ūn co a do m-gwōt ūn wū ken ūn hyan-o ūn nēt á, remen kō de nomtē a ro ūn gwōt-o **Kiristi** ūn hyan-o ūn nēt, m-mōka a dō wū m-gwōt kaane á. ¹⁷ Remen kaane, ūrege nēt rō n-mē ūn **Kiristi**, wū waragte mat-o pu-o o ka, ka ut-o taag, m-mōka kō yo ke rii-yo waragte o-pū yo. ¹⁸ Tō ka kap nōm-mō Shir mō, wū ja'aste she'et-ūr na ūn wū nē ūn bu-o Yēsō **Kiristi**. Komo wū ya'ūrū na sēnge-mō ūn ja'as ūn she'et-de ūn yē ken yē ūn wū nē. ¹⁹ Ūnze Shir rō m-ja'as ūn she'et-de ūn hun-ņe ūn wū nē ūn bu-o **Kiristi**, Shir rō m-sak ūn **ba'as-de** ūn hun-ņe ūn hi-de ūn yē á. Wū ya'aste na sēnge-mō ūn ja'as ūn she'et-de ūn hun-ņe ūn wū nē. ²⁰ Remen kaane, tē m-essē ūn **Kiristi** sa o zee Shir ūn hi ūn de ūn o rō ūt-ma n-mē ūn tē. Ūn jin-ūr **Kiristi**, tē nō ūs-kōn nō ja'as she'et-ūr ūn ūn Shir nē nō warag nay-ņe yē ūn wū, yanze yan-yage-tō ūn wū á. ²¹ Yēsō **Kiristi** cēt nōm **ur-ba'as** á! Amba **ba'as-ūt** na Shir sawsē wū. Ūn kaane o, n-mē ūn Yēsō **Kiristi**, a hoks she'et ūn she'et-ūr kashi be-de Shir.

Bōr-ūs cind

¹ Be-de ūn sēnge-m na mōssē ūn Shir nē, tē kōnog nō, taase nō gōks yar-mō Shir, nō muut mō hwaa. ² Hōgū nō yo Shir zēē à, "Ūm hōgūsūtē nō ūn hohond-mō o-da.

* **Bōr-ūs taan:10** 5:10 Hyen komo: Roma 14:10.

Da-õ hõ-de ùn gwù wõõne, ùm guug nõ.”*
Hõgù nõ! Q ka õ nõ da-õ nõ he gõks ùn kwùm-õ Shir, caanë õ hõ-de ùn m-posse!

Swõ ùr-koõb de ma Burus

³ Të cõn wù ken wù kum rii-yo ùr-pukse ùn senge-m të á. Remen kaanë, të rwõ rii-yo ùr-pukse ùn cõw á. ⁴ Amba ùn hek-de ùn kaanë, kap yo të m-nom à, të yo m-nom remen të kututë hun-në ùnze të ya-m-senge-mõ Shir ye. Të m-nom kaanë n-më ùr-joõse, ùn swõ ùr-koõb në, m-rangse në, myet ùn kõ de ke swõ ùr-koõb de. ⁵ A bu'ug të m-dum, a ru të n-më ùn kuke-õ m-ke'et, komo a hoogusu të m-hoog ùn 'yons ur-hur në; të nõmõg senge-mõ arage 'wõns-m të à, të taagutë m-rew komo të rewe ùn mer.† ⁶ N-më ùn she'et-de ba m-kukõp, us-nap në se të rotte à, ùn 'mõ ùr-hur ùn gu hun-në në, të kututë ùnze të yan-senge-mõ Shir ye be-de ùn **Kukt-õ Shir**, komo m-was në mõ õ-nip. ⁷ Be-de m-rwõr ùn ma-ut të tõ õ-nip, beeb-de Shir rõ m-senge n-më ùn në. Kashi ur-she'et rõ ùntun saw-tõ ùr-gun ùn të, ùn kom-õ ùr-rë ùr-kwanta ùn të në. ⁸ A të m-seps, a të komo në m-yo'og, a të bõm, a të komo në ùt-rëeb. A mustu të ya-ut-bõ, myet ùn kaanë në, të m-rwõr õ-nip. ⁹ Sa õ zee a nap të á, a nepstu të në ur-bon në, ùntun ye rõ ùn kom-tõ mar à të rõ, të ka në ùn hoog në, a të m-ya ùr-koõb, amba a hõ të á, ¹⁰ N-më ùn naase-mõ ùt-men, të ùn kum rii-yo o-zak. Kõ de nomtë tett rii á, kap ùn kaanë në, rem të hun-në deen kumug rii be ùn të, sa õ zee tett rii á, amba koyan yo ma të yo.

¹¹ Të rurutù nõ ùt-ma ur-hur sak nõ Korinti-në, komo të upsutù nõ hur-ur të cas. Të wukë nõ yo ken á, komo të kututë nõ ùnze të wastë ùn nõ në deen. ¹² Ay, të yagë nõ á, nõ ye yagë ho'os ur-hur nõ gõks të. ¹³ Më ùn ka ma-tõ ùn nõ në bõ tato-o rõ ùn nome ùn yakar-ye ùn wù à. Nõ ùn cen nõ, kutu të nõ was-m nõ.

Nõ mõsse ùt-hi ùn

ye rõ yan-dor Yëso në á

¹⁴ Nõ mõsse ùt-hi ùn hun-në në ye rõ ùn dor õ Shir á. ¿Kashi ùn net a hoks m-she'et ba ùt-ween ùn net yo-wù në? ¿Kõ në ya mõsse m-cucas o-comb në? ¹⁵ ¿Ya mõsse **Kiristi** ùn **ko-Gwõmo-wù ùn ya-ut-kõt** në? ¿Kõ në ya mõsse wan-dor õ Shir ùn wù rõ ùn dor õ Shir në á? ¹⁶ ¿Ya mõsse **Pyo-õ Shir** ùn pyo-õ m-gir në? Na **Pyo-õ Shir** õ, õ ùn hoog. Bõ Shir zee à, “Man she'et mõsse ùn ye në, ùm tuwë n-më ùn ye. Man warag Shir õ ùn ye, ye komo yea warag hun-në re.”§

¹⁷ “Yawe zëeg kaanë,

Remen kaanë, së nõ rwùun be-de ùn yan-ba ùn dor,

nõ wõngsë hi ùn nõ ùn ye në,

Taase nõ ci rii-yo m-kukõp,

ùn kaanë ùm he nõ m-gõks.”*

¹⁸ “Yawe, wù rõ Wa-ut-Gwõmo kap à,

wù zëe yo ka:

Man warag Tato nõ,

nõ komo nõa warag yakar re campõ-në ùn ne'a-në në.”†

Bõr-us ta'voor

¹ Qr re në, ye më m-was à, cinda a essutë na ùt-ma à, yagë a essutë hi ùn na ba m-kukõp, be-de kap rii-yo he m-rwõ õ-wur ur-hur në nom ba m-kukõp á. Yagë komo a waragte shiishë ba m-kukõp n-më ur-she'et de ùn gyer-õ ùn Shir.

Burus nõmõg o-zak remen

ya-o-Korinti waktuntë be-de Shir

² Kutu nõ të ùnze nõ të m-was ùn hur-ut nõ. Të nome kõ net gaan **ur-ba'as** á, komo të naas kõ net gaan á, yaguntë a zet të rëeg ra-o ùn wù ken. ³ Ba **ba'as-de** më nõ m-sakke remen ùm zëeg kaanë á. Bõ ùm rurù nõ n-ga à, ùnze nõ ùn hur-ur të, yatt rii-yo he na m-hoks m-wõngsë á, kõ n-më m-mar kõ m-hoog. ⁴ Ùm ho'ostë ur-hur sak ùn nõ në, më komo m-gwõn ùn nõ në. Hur ùn de kumug jaab deen. Kap ùn koõb-de a swõ në à, ùm rõ o-zak në deen.

⁵ Remen da-õ të wõõ õ-Makidoniya à, ka wur-o të õ kum ur-wuwë á. Kõ kenë të ha, hwù'us-de zak, ùt-ween ùn ye ken ye në, õ-gyer në n-më ùn hur-ut të.* ⁶ Amba Shir, õ rõ ùn gwù'urse ùn hur-de ùn ye rotte jaab-õ ùt-men á, haan-m Titus hur-ut të gwù'ursute.

* **Bõr-us cind:2** 6:2 Hyen komo: Isha 49:8. † **Bõr-us cind:5** 6:5 Hyen komo: Seng 16:23. ‡ **Bõr-us cind:15** 6:15

ùt-Girik: Beriar. § **Bõr-us cind:16** 6:16 Hyen komo: 1Kor 3:16; 6:19; Rewi 26:12; Izik 37:27; Irmì 32:38. * **Bõr-us**

cind:17 6:17 Hyen komo: Isha 52:11; Izik 20:34,41. † **Bõr-us cind:18** 6:18 Hyen komo: 2Sam 7:8,14; 1Nom 17:13;

Isha 43:6; Irmì 31:9. *

Bõr-us ta'voor:5 7:5 Hyen komo: 2Kor 2:13.

⁷ Ba remen haan-mõ ùn wu temb mõ rwo'ù te o-zak á, amba ma-to wu ruru te à. Bõ nõ do wu jaab-õ út-men à. Wu rurute te unze nõ cõnog hyan-m re deen, komo un bõ nõ nome tuk-mõ út-men à, un rii-yo kore à. Un bõ nõ nome m-senge nõ guut me à. Yo ka yo rwo'e zak-o re aragte õ n-ga deen.

⁸ Kõ um ru nõ tuk-mõ út-men, me was á. N-ga um ro nõmog tuk-mõ út-men, remen um hyanag ká takurda-õ um tomõte nõ n-ga à, õ naaste men-ut nõ, kõ de nomte ya o-da hiin. ⁹ Un kaane m-mõka um rõ o-zak ne. Kõ de nomte me hoge rerem-mõ un bõ um naase men-ut nõ á, amba naase-mõ un men-ut nõ rwo'õg nõ waktunte be-de Shir. Remen nõ nõmog tuk-mõ út-men bõ Shir ro cõnge à, remen kaane te nomo nõ **ur-ba'as** á. ¹⁰ Tuk-mõ út-men mõ un ko-hun rõ net m-woot be-de m-mar. Amba gon mõ Shir rõ m-rwo net m-waktune be-de Shir, un kaane komo a kum gwu. Komo wanakke-o a do m-kus á, remen Shir sokste **ba'as-to** un ye. ¹¹ Gwõt nõ nõ hyen rii-yo naase-mõ út-men gon mõ Shir mõ wu rwo'e un men-ut nõ à, yo mõ haantu nõ à. Mõ rwo'õg nõ gop-de un nom un rii-yo a cõne nõ nom à. Nõ cõnog me m-kute unze nõ nõmog rii-yo ur-bon. Mõ rwo'õg nõ nom us-ryaab, komo nõ hoge o-gyer. Mõ rwo'õg nõ rwo ur-hur, komo nõ nom m-senge. Mõ rwo'õg nõ m-zõnge. Mõ rwo'õg nõ m-she'et zõngse nõ hyen a ya'ag nõ kqõb-de rege á. N-me un ka orom-to n-me un kõ yo ke cõw-yo nõ kutute me unze nõ m-neke un cõw-yo ur-bon. ¹² Da-o um m-genbe nõ ká takurda-õ à, me was ko-wan-wu nome **ur-ba'as** á, kõ ka wu a nome **ur-ba'as** à. Un hek-de un kaane me un gen remen um kututú nõ cas cas unze Shir nak unze nõ ho'oste ur-hur un te ne deen. ¹³ Ka rem-se kap rwo'õg te jaab-õ út-men.

Mosse un õ ma te jaab-õ út-men õ ne, har kaane te doog kum o-zak deen remen zak-õ Titus rõ un õ ne à, remen nõ kap nõ rwo'õg út-kom n-me un ka jaab-õ ur-hur õ wu kume à. ¹⁴ Remen um be'este um russute wu unze me m-gwõn rem nõ, nõ ru me m'e á. Remen kap yo te rure nõ à nip-o, remen kaane gwõn-m te mosse un nõ ne be-ur Titus shiig o-nip. ¹⁵ Was-mõ Titus rõ nõ m-was à mõ rõ m-dõ deen, kap da-õ wu kaksõ dorõtte-o nõ kap, un gon gos-to nõ kute wu da-õ nõ gõkse wu à. ¹⁶ Me o-zak m-mõka remen um ho'oste ur-hur un nõ ne sak.

Bõr-õs eer

*Kamas nõ hwõr remen yan-dor
un dak-õ o-Judiya*

¹ Or re ne, m-mõka komo te cõnog nõ nep rii-yo yar-mõ Shir nome n-me un yan-dor ye Shir n-me un dak-õ o-Makidoniya. ² Ye swõõg ur-kqõb deen remen ye cõwõg o-range un kom-to un ye rõ dor á har de warag ye o-zak. Komo de ru ye ken ye ya un caari-mõ m-yar sak, kõ de nomte ye rõ n-me ur-kqõb à. ³ Um nak unze ye ya'aste bõ un 'wõns-mõ un ye, har ma arage kaane. Ye nõmog kaane un cõn-mõ ur-hur ba remen a un gaktute ye á. ⁴ Ye kõnog te, te 'ye ye o-cõw ye huut út-kom be-de un senge-mõ un gu un yan-ba-m-kukõp n-me un dak-õ o-Judiya.* ⁵ Ye ya'aste arge yo te hwõ yea ya'as à. Ur-takan, ye ya'aste hi un de un ye be-ur Wan-Koyan, ka da-de ne ye ya'asuru hi un de un ye be un te, bõ Shir cõne à. ⁶ Un hyan-õ un kaane, te kõnuru Titus wu he co, wu buse un mrogse un ka yar-mõ un cõn-mõ ur-hur mõ be-ur nõ, bõ wu takne à. ⁷ Amba bõ nõ re co be-de un koyan á, be-de m-she, be-de un rwo ur-ma, be-de un nap-se Shir, kõ n-me m-senge, komo m-was ne mõ nõ wasse un te ne à. M-mõka, te cõnog nõ do m-ya'as un hwõr nõ remen ka ye rõ un swõ ur-kqõb un dak-õ o-Judiya.

⁸ Ba me un gakte nõ õ á, amba de me nõ m-kute bõ ye ken ye rõ m-nõm m-senge à. Yo ka he m-kute un gon was-mõ nõ rotte un or nõ ne à. ⁹ Remen nõ nepse yar-m Wan-Koyan Yeso **Kiristi** rem na. Kõ de nomte wu rõ un kõ yo ke rii-yo ne à, myet un kaane ne, wu waragte ko-kqõb rem nõ. Remen ko-kqõb-wu wu warge à, õ rwo'e nõ kumut kõ yo ke rii-yo un co-õ Shir.

¹⁰ Ma-to um he nõ m-ya à tõ ká: A jiish ur-bon nõ kõm rii-yo nõ takne un hak-õ arge à, ba nõ un ya cot à, ay, nõ un hwõ ur-hur komo nõ nomot kaane. ¹¹ Buse nõ ka senge-mõ hur-ur nõ takne à, nõm nõ bõ un 'wõns-m nõ he m-hoks á. ¹² Urege hwõ ur-hur de m-ya rõ kõn, Shir a hoge m-rerem, urege nõ ya'aste bõ un 'wõns-m nõ. Shir cõn nõ ya'as rii-yo 'wõns-m nõ wõõ á.

¹³ Ba me un cõn um hebe ye ken ye us-nu á, ka da-de ne um dooru nõ us-nu á. Amba me un zee kaane remen a wõngte ka senge-mõ hond hond bõ depe à. ¹⁴ Se nõ gu ye m-mõka bõ nõ un o-cõw yo un gwu ne à. Nõ komo da-õ nõ taage un yo ken rii-yo, ye komo ye rõ un yo ne, yea gu nõ. Un kaane koyan he m-nõm hond hond. ¹⁵ Gense yo rõ:

* **Bõr-õs eer:4** 8:1-4 Hyen komo: Roma 15:26.

“Wu mörögse deen à, ka yo wu mörögse à, yo arag 'wõns-mo un wu á. Wu mörögse hiin à, ka hiin yo wu mörögse à, yo kendu wu á.”†

Titus un nay-në ye un wu ne

¹⁶ Amba ur-bõngon be-de Shir, o rwo'e Titus dekt un hur-de un wu, çon-mo un wu guut nõ, untun bo um ro çongë à. ¹⁷ Remen Titus wu un dek wu habute be un nõ remen te konoq wu á, amba wu roqe be-ur nõ untun bo wu esse ur-hur à. ¹⁸ Tea tõmbë mõeşe un wu ne, un ka heno-o ne wu ru ur-jin à, be-de un kap yan-dor remen ko'ot-mo un wu mo un **Ma-to m-Rerem** to Shir. ¹⁹ Arge kaane ma, yan-dor ye Shir dak wu un wu ma'aste m-neke mõeşe un te ne. Tea kamas yar-mo un hwor be-de un **yan-dor Yeso** remen yan-dor ye o-Urusharima. Te un nom kaane remen te ya'aste ut-gos be-de un Wan-Koyan un hi un de un wu komo remen te kutute unze te ru'uste ur-hur te guut hun-ne. ²⁰ Te o-gyer taase wu ken wu kum gom-de ur-reeb be un te n-me un bo te m-nekette un ka yar-mo a ya'asu te mo un çon-mo ur-hur à. ²¹ Çon-m te te nomot yo jiishe m-bon à, ba un co-o un Wan-Koyan cot á, amba har un co-o un hun-ne.‡

²² Komo te m-tõmbë un ye ne, heno te ka wu te megre te hyen bo wu esse un hur-de un wu n-me un rii un hon un hon à. M-moka komo wu ho'oste ur-hur un nõ ne, wu çonoq wu ru ut-kom deen. ²³ Baks nõ unze Titus, ko-nay-wu m-senge wu, me un wu ne te un ka senge-mo rem nõ. Ka ye nõ hyane mõeşe un wu ne à, yan-dor ye Shir ye tõmbu ye, senge-mo un ye ro m-hante m-seps be-ur **Kiristi**. ²⁴ Remen kaane kutu nõ ka hun-ne ye kap gon was-m nõ un rii-yo hante te rotte un uku o-cin rem nõ à, remen yan-dor ye hyenet.

Bõr-ùs jero

¹ Ba se um gendute nõ ma-to un gu un yan-dor ye Shir o-Urusharima á. ² Remen um nak nõ este ur-hur nõ guut, har me un uku o-cin remen kaane be-de un hun-ne ye o-Makidoniya. Me ye m-rure nõ hun-ne ye o-Akaya nõ zongute m-yar ne cin un monce. Go un ka ine-mo nõ ine eso à, mo rwo'og ye ma ye inute. ³ Amba me ka m-tõmbë un or re ne, taase uku cin-o te rem nõ warag hwa. Amba nõ ma'as zongse bo um russe ya-o-Makidoniya unze nõ zongse à. ⁴ Remen urege um habute mõeşe un ye ken ya-o-Makidoniya ye ne, taase ye 'wõs nõ ba m-zongse, har te taage un rii-yo m-zee, myet-m na a hoge m-e remen te ukse o-cin un nõ ne. ⁵ Remen kaane o um hyente a nom ur-bon, me tõmbë or re ne ye hyen nõ rii-yo um habute, remen nõ mörögute rii-yo nõ zee nõ he m-ya'as à, a 'wõs yo zongse. Kaane he m-kute un hun-ne unze un çon-mo un hur-ur nõ o, nõ ya'aste, ba a un gakte nõ o á.

M-go ur-hur sak

⁶ Baks nõ yo ká: Net-wu go'e hiin à, wua ce hiin; amba wu go'e deen à wua ce deen. ⁷ Ko wu ke net-wu, wu ya'as bo wu esse un hur-de un wu à, ba mõeşe un naase-mo ut-men ne á, ko wu a gakte à. Me un zee kaane remen Shir ro m-çon un wa-m-ya'as ur-hur sak. ⁸ Un yar-mo Shir, Shir a hoks nõ m-ya kap rii-yo he nõ m-gu un hoog-m nõ á, remen ko o ke da-o un ko yo ke rii-yo nõ kumut kap rii-yo nõ o-hoob à, har arge kaane, remen nõ nomot ko mo ke senge-mo ur-bon ne. ⁹ Bo ro gense un Ma-to Shir à: “Wu ya'ag koqb-ne, ur-hur sak.

Kashi un senge-mo un wu moa te á.”*

¹⁰ Me un zee kaane remen Shir o ro m-ya un ko-wa-ur-go go wu goot, komo o ro m-ya un rii-yo m-re. Remen kaane, Shir a 'ye nõ go remen nõ goot, wu ro m-rwo go rotte m-bo'osse, har nõ ceeru deen remen kashi-m senge-m nõ mo m-yar.† ¹¹ A muut nõ ya-o-kwu un ko yo ke çow-yo remen nõ ma'aste m-ya ur-hur sak ko o ke da-o a hoqbe be-ur nõ. Un çow-o te senge-mo un yar-m nõ a warag mo un bõngon-de Shir.

¹² Remen ka senge-mo m-yar mo nõtte à, ba yan-dor ye temb nõ ro m-gu á, amba ro m-kaprunde har m-do un çow-se ur-bõngon be-de Shir. ¹³ Remen ka senge-mo nõ rwuntute hi un nõ cas, hun-ne a bum Shir remen dorotte-o nõ. Nõ gokste ka **Ma-to m-Rerem** to, to ma **Kiristi**, komo remen yar-m nõ bo nõ wonge un ye ne komo un ko wu ke ne à. ¹⁴ Be-de un kon-se un ye be-de Shir, ye ma'as nõ komo m-kone us-barag n-me un hur-de un ye remen ka yar-mo aragte m-cep, mo Shir nomo nõ à. ¹⁵ A 'ye nõ Shir ur-bõngon remen ka yar-mo, yar-mo arge beeb-de un cep ut-ma á.

† **Bõr-ùs eer:15** 8:15 Hyen komo: Rwu 16:18. ‡ **Bõr-ùs eer:21** 8:21 Hyen komo: Swõ 3:4 (ut-Girik).

* **Bõr-ùs jero:9** 9:9 Hyen komo: Bõng 112:9.

† **Bõr-ùs jero:10** 9:10 Hyen komo: Isha 55:10.

Bqr-ųs op

Burus ko-yan-Tqm Ғeso wų o-nip wų

¹ Mę Burus, mę nq ųs-kon ųn hi ųn de, mę wų a m-zęę, *Yan-gwegwer-mq ųr-hi, ųr-'won ne ųntųn mq ma Kiristi* ųrege mę be-ur gaan ųn nq ne á. ² Mę nq ųs-kon, taase nq gaktų mę ųm suu nq da-de mę habe, remen ųm nak man hoks su'e ka ye rų m-zęę ųnze rii-yo tę m-nom á, rem-se ma-hun se. ³ Tę ųr-she'et n-mę ųn hqno o-dak, amba tę dum ųr-gun bų hqno o-dak rų m-dum á. ⁴ Remen saw-tų ųr-gun ųn tę ba gon tų hqno o-dak tų á, tų ųn beęb-de Shir tų, tų tette m-naas ųn saw-tų ųr-gun tų m-'wons tų ųn yan-yage-ųt na. ⁵ Tę m-sabarse ųn sunę-mq ųt-ma kap ųn rii-yo he m-wen hun-ņe nap ųn Shir ne á, men yoose ųn hun-ņe ye 'ke barag-se ųn ye ųs-yo-se, sa o zee se rų be-de m-ke'et, remen ye hokstę nqme ųn **Kiristi** o-dorotte ųn bų-yo ųn barag-se ųn ye. ⁶ Da-o nq nqme o-dorotte bų depe á, tę zongse tę ye'et kų wų ke ųr-kqob wų yage m-nqm o-dorotte á.

⁷ Gwot nq rii-yo rų cas á! Ғrege wų ken zęę wų, wų ma **Kiristi** wų, yage ka net-wų ja'aste nqm ųs-barag, wųa nep ųnze tę ma ye ma **Kiristi** ye. ⁸ Kų mę uķę o-cin remen ka gwomo-tų Wan-Koyan ya'ų tę á, ka gwomo-tų remen tę bo'sutų nq o, ba remen tę sabarsutę nq á. Remen kaane, yatt-wų he mę m-rwq m-'e á, be-de ųn kute ųn hun-ņe ųnze Ғeso wų 'ya mę ųt-gwomo á. ⁹ Mę con nq hyen sa o zee gyer-q mę nq 'ya á be-de ųn takurda-tų mę nq m-geņbe á. ¹⁰ Remen ye ken ye rų m-zęę, "Takurda-ųt Burus tų rų ųs-nų ne ųr-beęb ne, amba ųrege wų rų be ųn na ųn hi ųn de ųn wų, wutt tep-o ųr-beęb á, komo ma-tų ųn wų ba rii-yo á." ¹¹ Yage gon ka hun-ņe ye, ye nept yo ka: Yo tę zęę n-mę ųn takurda-ųt tę á, tę rokne á, ka tę he m-nqm da-o tę ro be-ur nq.

¹² Tę bo'os tę hongsutę kų tę dekt hi ųn tę ųntųn hun-ņe ye rų m-hyan ye zee ye aragte kų wan á! Ka hun-ņe ye, ye rų m-hongse hi ųn de ųn ye ųn or re ųn ye ne, komo ye rų ųn hoob-o ųn wų jiishe á n-mę ųn hi ųn de ųn ye, ye nep ųnze ye rott ųs-weęr á. ¹³ Teą uk o-cin arge gwomo-tų Shir ya'ų tę á, se de tę uk o-cin ųn ka gwomo-tų Shir essutų tę remen tę ko'ottę **Ma-tų m-Rerem** á, ka gwomo-tų wooste har be-de nq rų á. ¹⁴ Mę ųn uk o-cin ųn raag-o Shir ya'ų mę ųr-ķeer ųm nomot m-senge á. Rii-yo yan-gin ųn ma-ųt re zęę mosse ųn taage-o ųn gwomo-ųt re ne tų ųn kaane a rees m-warag o-nip mę ro haante raag-o nq á. Amba nip-o rų kon á remen ųm hantute nq **Ma-tų m-Rerem** o ma **Kiristi** rii-yo ye hantute. ¹⁵ Komo tę pas be-de a zęę tę á, ųn uk o-cin ųn senge-mq ye ken ye nqme á. Amba tę m-hwq ųr-hur, şer-m nq a he co, remen ma-de ųn senge-m tę n-mę ųn nq sengutę m-dq deęn. ¹⁶ Ғrege nq nomog kaane, ka da-de tea hoks m-ko'ot ųn **Ma-tų m-Rerem** ųn tų ken dak-tų n-co nq. Remen tę con uku o-cin ųn senge-mq wų ken wų rege wų nqme ųn be-de a rwq'e wų á. ¹⁷ Amba "Kap wų he uku o-cin n-mę ųn yo ken rii-yo á, wų uku o-cin ųn rii-yo Yawe nqme á."* ¹⁸ Mę ųn zęę kaane remen ba wų rų bqm ųn hi ųn de ųn wų, wų wų a ųn ho'os ųr-hur ųn wų ne á, amba wų Wan-Koyan rų m-bqm á.

Bqr-ųs op o-gaan

Burus ųn yan-Tqm Ғeso ne ye ųt-bo

¹ Mę o-saktų nqa dųngune ųn mę ne da-o mę zęę tų ken ma-tų hiin sa o zee men bqm ųn hi ųn de ųntųn bų ko-raag rų m-nom á. Se nq dek mę kaane! ² Mę ųr-shoob rem nq, gon shoob-de m-was de Shir rų nq m-nqme á. Ғm surutų nq o-nu ųn campo gaan, **Kiristi**, remen ųm jittę nq ųt-ge be-de ųn wų ba m-kukqop. ³ Amba mę ųn hoge o-gyer taase rii-yo kore **Hawa** á, yo kor nq. Hwo-o rakstę wų ųn weęr-se ųn yo har wų nomų **ųr-ba'as**. Kaane nq ma, mę ųn hoge o-gyer barag-ųs nq a hoks nq m-muut ba ųr-bon, ųn kaane, nqa kum ya'as ųr-hi bų a cone, o-nip ne ba m-kukqop be-ur **Kiristi** á.* ⁴ Nq m-goks ųn ye rų m-habe be ųn nq á ba m-rem. Nq bupse yoos-de ųn ye ųn Ғeso, kų de nomte de rų ųn hon ųn de tę rurte **Ma-tų m-Rerem** á. Nq bupse gų ųn kuk-t-o ye rurų nq á, kų de nomte ka **Kukt-o Shir** o nq ro gokstę o á. Nq gokstę kų ne ma-tų rereņt ųn ye á. ⁵ Mę dek ųnze ka ye nq m-zęę, "Caari-ņe ye ųn **yan-Tqm Ғeso**" á, ye aragte mę ųn yo ken rii-yo á. ⁶ Mę ko-kyangan-wų ųt-ma wų á, amba mę ųs-nap ne. Tę kututę nq yo ka cas cas ųn kų yo ke cqw-yo.

⁷ Ba'as-de mę gwerege hi ųn de remen a jakstę nq be-de ųn ko'ot ųn **Ma-tų m-Rerem** tų Shir m-yar? ⁸ Ғm rumsunte hwor o ka be-de ųn ye ken yan-dor ye Shir ye remen ųm nomot senge-m re be ųn nq. ⁹ Da-o ųm ro be ųn nq á, metť hwor á. Myet ųn kaane ne mę sawsų nq ųs-nų ka da-o á. Qr na yan-dor ye rų n-mę ųn dak-o o-Makidoniya á ye

* **Bqr-ųs op:17** 10:17 Hyen komo: Irmı 9:24.

* **Bqr-ųs op o-gaan:3** 11:3 Hyen komo: Taka 3:1-5,13.

hanṭe kap yo mē m-cōn à. Mē sawsų nọ ús-nų ka da-ọ á, komo man senge-m nom un kaanē.† ¹⁰ Nip-o **Kiristi** ọ rọ be un de à, ọ rwo'ụ mē m-zet net rọ kọn wụ wọq wụ wenet mē uku o-cin un myet dak-ọ o-Akaya á. ¹¹ ¿Ya rwo'ụ mē m-zēē kaanē? ¿Remen mē nọ m-cōn ọ á? Ay, Shir nak unze um cōnọg nọ! ¹² Man he co n-mē un yo mē m-nom à, un yage un goks un gwụ-ọ un hwor be-ur nọ, remen um wenet ká "Caari-yē un **yan-Tom Yeso** yē" uku o-cin unze, yē ma ye rọ m-senge hond hond un tē nē. ¹³ Gọ un ka hun-nē yē ba **yan-Tom Yeso** yē o-nip yē á, amba yan-senge-mọ út-bọ yē. Yē rọ un muut un hi un de un yē yan-Tom **Kiristi**. ¹⁴ Ba rii-yo út-hyat yọ á, remen **ko-Gwomo-wụ un ya-út-kọt** ma un cen wụ rọ m-muut un hi un de un wụ untun **wan-tom-wụ Shir** wụ m-cucas. ¹⁵ Remen kaanē ba rii-yo út-hyat yọ á urege gwụ-nē yē un wụ yē musstē hi un de un yē untun yan-kashi m-senge mọ Shir. Ur-kom yea kum ur-'yons de nọmē hond hond un yē nē à.

Kọb-de Burus swọ à n-mē

un senge-mọ un wụ

¹⁶ Um ja'aste m-zēē, taase wụ ken wụ zee mē ko-raag-wụ. Amba nọ deke unze kaanē ọ, tọ, nọ ho'os ur-hur un mē nē untun ko-raag, remen mē ma um kumut rii-yo uku o-cin hiin. ¹⁷ Gọ un ka uku cin-ọ mē m-nom à, ba Wan-Koyan wụ zēē um zee kaanē á. Ay, un ka ma-tọ, men uk o-cin untun ko-raag. ¹⁸ Yē ken ye rọ kọn yan-uku-cin bọ yan-hono-o-dak rọ m-nom à, mē ma yage um nomot kaanē. ¹⁹ Bọ nọ ús-baar à, nọ m-hyan nọ ús-weer nē deen, zak-o-zak nọ m-dugunē un raag-nē ne! ²⁰ Remen urege wụ ken wụ rwo'og nọ m-guw, nọ m-dugunē un wụ nē, kọ wụ rumse nọ rii, kọ wụ re ra-o nọ, kọ wụ kutu nọ m-'wons, wụ ken nọ o-raag. ²¹ Mē m-hoge m-ē um zet kọb-de un 'wons-m tē ọ hanṭe tē nomtē ka rem-se á!

Amba urege wụ ken wụ rọ un uku o-cin, remen yo ken rii-yo, kọ mē man nom jaab-ọ út-men um uku o-cin, amba mē út-ma kaanē untun ko-raag. ²² Urege yē **Yahuda**-nē yē, mē ma ko-**Yahuda**-wụ. Urege nē **Isra**-nē yē, mē ma ko-**Isra** um rọ. Urege nē yan-baag-o **Ibrahi** yē, mē ma ko-yan-baag-o **Ibrahi** um rọ. ²³ Urege yan-senge-m **Kiristi** yē, um aragṭe yē! (Mē út-ma sa o zee net-wụ rọ o-zungo à!) Ai, um aragṭe yē m-senge o-nip, swọ m-geeg ọ ka, um swọog m-dum deen, um swọog m-cow o-darem ọ m-mar deen.‡ ²⁴ Sọ o-taan **Yahuda**-nē bu'u mē ús-sorog kwọoz-ut yoor ba o-gaan [39].§ ²⁵ O-tet yan-piish út-ma yē un **Roma**-nē nomu mē ús-sorog. A jirig mē út-ta'ar sọ o-gaan. Sọ o-tet hat-tọ m-họ caate un mē nē n-mē m-sa. Komo um taaste ur-họ um rewe n-mē m-sa rii-yo a guut mē.* ²⁶ Kọ ọ ke da-ọ mē ur-hew. Um gontutē o-darem n-mē út-rọog, o-darem un kom-tọ un ya-ur-kwup. O-darem un kom-tọ un yē rọ yan-dak-o re à, o-darem be-de un yē rọ **Yahuda**-nē á, o-darem n-mē o-bọ, o-darem n-mē o-kọt, o-darem n-mē m-sa, komo o-darem be-de un ọr re nē yan-dor yē út-bọ.† ²⁷ Um swọog o-darem, ur-kọb nē, un kọb-de m-rew, un mer nē, o-**swọot** ọ m-họ nē. Ba o-gaan á um taage rii-yo m-re, um swọog o-huw, um taage un cọp-ọ m-cọp. ²⁸ Se ken rem-se út-mọor nē se um taage á komo, kọ de ke hẹ-de mē un nų-se un yan-dor yē Shir nē kap. ²⁹ Urege wụ ken wụ taagutē m-'wons mē m-hyan sa o zee mē wụ taage m-'wons. Urege komo a rwo'og wụ ken wụ ur-hē n-mē **ur-ba'as**, yo ka yo rọ mē rees ús-ryaab deen.

³⁰ Urege sē um uk o-cin, man uku o-cin be-de um hyanē um kendetē à. ³¹ Shir o-Tato ọ un Wan-Koyan **Yeso**, wụ a he m-bom ba m-ta à, nepsē unze ba bọ-tọ um rotṭe á. ³² N-mē o-Damaskus, ko-gwamna-wụ rọ un kus-ọ un ko-Gwomo Aretas à wụ sanag ish-yē un bọ-ọ o-Damaskus remen wụ shipt mē. ³³ Amba nay-nē re kyerguntu mē n-mē o-kọor un jim-de o-bọ un hek-de un wur-ọ o-bọ, um possutē wụ.‡

Bor-ús op ús-voor

Hyangan-tọ Yeso kutē Burus

n-tē un m-bo à

¹ Kọ de nomtē uku o-cin a 'ye rii á, man he co un uku o-cin. M-mọka, man re co un rwo' un rii-yo Wan-Koyan **Yeso** rwuntu mē cas untun m-bo út-hyangan nē komo. ² Um nak wụ ken net-wụ, wan-dor **Kiristi** caanē hak-ús op-ús nass-se ka, se arge à, a deke wụ ha-mọ Tọn-o atette-ọ be-de Shir rọ à. Kọ n-mē o-wur ọ kọ ba n-mē o-wur á mē nap á, Shir ọ cot nape. ³ Um nak ka net-wụ, a un deḡ wụ ha-mọ un Tọn-o atette-ọ, kọ o-wur kọ ba n-mē o-wur á mē nap á, Shir ọ cot nape. ⁴ Reē ọ wụ hoge tọ ken ma-tọ tọ a hoks

† **Bor-ús op o-gaan:9** 11:9 Hyen komo: Piri 4:15-18.

‡ **Bor-ús op o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Seng 16:23.

§ **Bor-ús op o-gaan:24** 11:24 Hyen komo: Kara 25:3.

* **Bor-ús op o-gaan:25** 11:25 Hyen komo: Seng 16:22;

14:19. † **Bor-ús op o-gaan:26** 11:26 Hyen komo: Seng 9:23; 14:5.

‡ **Bor-ús op o-gaan:33** 11:32-33 Hyen komo:

Seng 9:23-25.

m-rwõr á, go ùn tõ mat-de ùn ñet a hoks nom ùt-ma ùn tõ á. ⁵ Man uku o-cin remen ka ñet-wù, amba man uku o-cin remen hi ùn de á, sê ðe n-tê ùn kende-m re. ⁶ Kõ ùm uku o-cin, man warag ko-raag á, remen man ma'as ùn rwõr o-nip. Amba man uku o-cin á, remen me cõn wù ken wù dek me argê bõ wù rõ me m-hyan á, ùn bõ wù rõ me m-hoge ñe á.

⁷ Taase ùm uku o-cin, remen ka rem-se ùt-hyat se se ùm hyane à, se ùr-beëb, a tõmnù me õ ken gom-õ ùntùn hoog-mõ o-yokor o-wùr. Yo ka yo ùn nom sa o zee wù **ko-Gwõmo-wù ùn ya-ùt-kõt** tõmnê remen wù ye'et me ùr-koõb ba m-sõk, komo remen mõ wenet me uku o-cin à. ⁸ Sõ o-tet ùm kõñe Wan-Koyan wù dossù me õ ùn wùr-o re. ⁹ Amba wù zeeerù me, "Yar-m re bõ'ossùte wõ, remen n-me kende-m ru õ atte m-hyan ùn beëb ùn de." Remen kaane man uku o-cin o-zak ñe remen ùm kendùte remen beëb-ur **Kiristi** kumut ur-she'et be ùn de. ¹⁰ Da-õ hun-ñe ye ro me ùt-reeb, kõ ye 'ye me ùr-koõb, kõ ye rangsê me, kõ ye egnùtù me ùr-koõb remen ùm dõrê **Kiristi** à, me m-nõm o-zak. Me ùn zee kaane remen da-õ me kende ka da-õ me ùn kum ùr-beëb de rwùñe be-de Shir á.

Naase-mõ ùn men-ùt Burus remen yan-dor-ye Shir ye rõ n-me o-Korinti à

¹¹ Ùm nõmog m-raag, amba nõ ye rwõ'u me. Nõ ye depe nõ bùm me. Ka ye nõ aage "Caari-ye ùn **yan-Tõm Yeso**" à, ye jiishê me á. Kõ de nomte ba yo ken rii-yo ùm rõ á. ¹² Shir nõmog rem-se o-madê ùt-hyat ñe ùn me be ùn nõ. Ka rem-se kutù nõ ùnze **wan-Tõm Yeso** ùm rõ. ¹³ ¿N-tê ùn yo ke bu-yo ñe ùm kutu nõ ùnze nõ ùr-hond ùn ye ken yan-dor ye Shir ñe á? ¿Kõ ðe remen me sawsù nõ nu-õs re õ á? Soksù me nõ ka **ba'as-de!**

¹⁴ Me zõngsê ùm habùtê be ùn nõ õ atette-õ. Man ru'u nõ se ken nu-se á, remen nõ ye ùm cõne, ba hwõr nõ á. Remen ùdepe yakar-ye dek nu-se ùn tat ùn ye ñe á sê ðe tat-ñe ye dek nu-se ùn yakar-ye ùn ye. ¹⁵ Man nõm o-zak ùm hootù nõ kap yo rõ me à, myet ùn hi ùn de ñe. Ùrege ùm wastù nõ ðeen, ¿nõa was me hiin ye á? ¹⁶ Nõa su'e me ùnze me warag nõ o-caar nõ o-sùt á. Amba wù ken wù zee me ùn nõmog nõ ùs-weer, ùm hokstù nõ mossê ùt-bõ ñe. ¹⁷ ¿Me ùn re ra-o nõ be-de ùn ka ye ùm tõmbe be ùn nõ? ¹⁸ Ùm kõnog Titus wù habê be-ur nõ, komo ùm tõmbùte wù ken õr tẽ ko-yan-dor õ Shir mossê ùn wù ñe. ¿Nõa zee õ Titus reeg ra-o nõ? ¿Me ùn wù ñe rii gaan-yo ka tẽ m-nõm á?

¹⁹ Nõ m-zee õ ka da-õ kap, senge-mõ tẽ rõtte tẽ ruutê hi ùn tẽ be-de geeg-ur nõ. Shir õ rõ tẽ m-su'e, nip-õ Shir õ tẽ m-rwõr n-me ùn **Kiristi** à. Or re ñe, tẽ m-nõm ùn kõyan remen nõ doot m-'wõns ùn shër-m nõ. ²⁰ Me o-gyer taase da-õ me habê ùm 'wõs nõ bõ ùm hwõ o-saktõ á, kõ komo nõ hyen me bõ nõ hwõ o-saktõ á. Me o-gyer õ ùt-ween, ùr-shoob ñe, ùs-ryaab ñe, ùn cõn-tõ ùr-hi ñe, o-agegensê ñe, ùt-reeb ñe, ùn nu-mõ ùr-hi ñe, o-da rem ñe komo. ²¹ Me o-gyer ùnze me dõ m-habê komo, Shir a ru ùm hoge m-e ùn co nõ. Me o-gyer taase men-ùt re naase remen hun-ñe ðeen ye rõ ùn nom **ur-ba'as** n-ga à, ye waktùñe be-de Shir á, ye yagê nõmog o-ás ùn she'et-de ùn ba ùr-bon ñe de ùr-gop ká rem-se ye rõ m-nõm á.

Bõr-õs op õs-tet

Nak ùt-tõ

¹ Me habê be-ur nõ m-mõka, atette-õ ka. Ùntùn bõ gen-mõ ùn Ma-tõ Shir zee à, "A dek kõ tõ ke ma-tõ ùn nu-õ ùn ñen voor kõ ñen tet ye hyane yo nõme à."* ² Ùm be'este, ùm nekstê nõ ùt-tõ da-õ ùm ro be-ur nõ habê-m ayoore-mõ à. Ùm doog nõ nakê ùt-tõ m-mõka me be-ur nõ á: Da-õ me muubê man kusê ka ye nõme **ur-ba'as** n-ga á kõ ye ken ye. ³ Man kutu nõ yo nõ cõñe m-hyan à. Nõ nept ùnze **Kiristi** wù rõ ùt-ma ba me á. Wù kende wù nomot ùn nõ ñe á. Wù rõ ùr-beëb ñe be-ur nõ. ⁴ Kõ de nõmte a ùn kam wù sa o zee wù rõt ùr-beëb á, myet ùn kaane ñe wù rõ ùn hoog ñe be-de Shir. Kang-o gaan, na yan-ba-ur-beëb ye n-me ùn wù, amba ùn beëb-de Shir a she'et ùn wù ñe remen a nomot m-senge rem nõ. ⁵ Me'es nõ hi ùn nõ, nõ gùt remen nõ nept kõ nõ be-de m-shër à. Ma'as nõ me'es ùn hi ùn nõ. ¿Nõ nap ùnze **Kiristi** Yeso wù rõ be ùn nõ á? O-nip wù rõ kõn be ùn nõ, sê ðe ùrege nõ heeg be-de ùn ka me'es-de. ⁶ Ùm rwõ'õg ùr-hur nõa nep ùnze tẽ he á. ⁷ Tẽ ùn kõn-se Shir ùnze nõa nom rii-yo ba ùr-bon á. Ba remen hun-ñe hyenet ùnze tẽ reeg ùr-hõ á, amba remen nõ nomot yo depe à kõ de nõmte hun-ñe a hyen sa o zee tẽ heeg. ⁸ Ùrege nõ m-nõm ka rem-se se depe à, tẽa ja'as nõ á. Tẽa hoks wen o-nip á, ùn sugê-de ùn kaane ma, tẽa gu hun-ñe she'et ùn bu-yo o-nip. ⁹ Zak-õ tẽ m-nõm tẽ ro ba ùr-beëb, amba nõ ñe nõ ùr-beëb ñe. Komo tẽ ùs-kõn

* **Bõr-õs op õs-tet:1** 13:1 Hyen komo: Kara 17:6; 19:15.

be-de Shir remen nɔ bɔ'osseté shero shero ʉn shɛr-m nɔ. ¹⁰ Q hantɛ ʉm gendʉtɛ nɔ se ka rem-se cin mɛ be-ʉr nɔ á. Mɛ nɔm kaanɛ remen da-ɔ mɛ habe, taase ʉm kutu nɔ ryaab-ʉs re, ʉn gwɔmo-tɔ Wan-Kɔyan ya'ʉ mɛ à. Tɔ m-'yonstɛ nɔ tɔ ba tɔ m-kaps á.

Ma-tɔ ʉr-kɔm

¹¹ Qr re nɛ, bɔ ʉm komostɛ kà takurda-ɔ, nɔm nɔ o-zak! Nɔm nɔ bɔ ʉn nom-m nɔ, nɔ she'etɛ shiishɛ. Doo nɔ qr nɔ nɛ jaab-ɔ ʉt-mɛn, komo she'et be-ʉr gaan ʉn yɛ nɛ. ʉrege nɔ nɔm kaanɛ, ka Shir-ɔ ɔ ya'as nɔ m-was, ʉn gwɔgwɔ-mɔ ʉr-hur nɛ à, wɔ nɔm mɔsse ʉn nɔ nɛ.

¹² Nɔ gas qr nɔ nɛ hɔnhamat. ¹³ Kap yan-dor-yɛ Shir rɔ nɔ ʉr-gas.

¹⁴ Mɛn kɔn-se Shir ʉnze nɔ nept ʉnze yar-m Wan-Kɔyan Yeso **Kiristi**, cɔn-mɔ rwɔʉne be-de Shir, ʉn mɔrge-de ʉn **Kʉkt-ɔ Shir** nɛ, mɔ rɔ mɔsse ʉn nɔ nɛ kap!

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me un dak-o o-Garatiya

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-10

Gwomo-ut Burus to un ko-yan-Tom Yeso 1:11—2:21

Ma-to m-Rerem to un yar-mo Shir 3:1—4:31

M-posse mo un ko-yan-dor Yeso un yo depe wu nom à 5:1—6:10

Ur-kom 6:11-18

¹ Me, Burus, genbe no ka takurda-o, um baksutu no unze, me ko-yan-Tom-wu. Ba remen buug-de un hun-ñe dak me, ko na hun-ñe tomog me o rwo'e um waragte ko-yan-Tom Yeso á. Amba Yeso **Kiristi** daagu me mosse Shir ne Tato na wu n-Ton shir, wu rwo'e Yeso meret wu muunte un hoog ne á. Wu daagu me komo wu tomu me um waragte ko-yan-Tom Yeso. ² Kap o un or re ne, ye ro kané à, mossute ut-hi un me ne be-de un tombe ut-gas be-to un yan-dor un dak-o o-Garatiya.

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, ye ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne. ⁴ No nak Yeso **Kiristi** ya'aste hi un de un wu remen **ba'as**-ut na, remen wu guut na un ka da-o yo-o o. Wu un nom yo ka remen kaane Shir Tato na cone m-nom. ⁵ Yage a ye'et Shir m-seps ba m-ta! **Amin**.

Ma-to m-Rerem ut-gaan

⁶ Um hyang o-made. Un ya o-da hiin, no cone m-yage dor-o un wu agu no á, be-de un yar-m **Kiristi** har m-warag be-de un yoos-ur hor-de, de **Ma-to m-Rerem**. ⁷ Amba **Ma-to m-Rerem** to á, ko hiin. Ye ken ye ro kon ye ro no m-rukurse á, ye ro m-senge ye sugute **Ma-to m-Rerem** ut-ma **Kiristi**. ⁸ Amba me no m-rure, urege wu ken wu be un te a ruru no to ken **Ma-to m-Rerem** to un hon un to te rege te russutu no á, ko **wan-tom-wu Shir**, ko te un hi un te, to, Shir huu wu nu-o yo-o! ⁹ Untun bo te rege te russutu no n-ga á, me no m-ja'as m-rure m-moka unze kap bon wu ruru no to ken **Ma-to m-Rerem** to un hon un to no rege no hogussute á, to Shir 'ranu wu!

Ba Burus warge ko-yan-Tom Yeso á

¹⁰ ¿Ko a un zee o, ka ma-to me no m-rure á me to m-rwor remen hun-ñe gokstu me? Ay, rii-yo um cone á, yo ro, um ru'ut Shir o-zak un rii-yo me m-nom á. ¿No m-zee o me m-senge remen um ye'et hun-ñe o-zak? Ay, a ro zeege hun-ñe ye me m-ya o-zak, me ro á warag wan-guw-m **Kiristi** á. ¹¹ Or re ne, yage um rurutu no unze ka **Ma-to m-Rerem** to, to Shir to me no m-rure á, to ruwun be-de un net á. ¹² Me goksune to be-de un net á. Komo yatt-wu yoosu me to á. Yeso **Kiristi** un hi un de un wu kutu me to.

¹³ No hogussute gon she'et-de um she'ette un dor-o un jor-se un **Yahuda**-ne á, bo um ya'e hun-ñe **yan-dor Yeso** ur-koob deen á, har um nomog m-senge um hoot ye.* ¹⁴ No nepste komo be-de un dor-o jor-se un **Yahuda**-ne um jiishte or re ne **Yahuda**-ne m-senge ye te bosute caara-o gaan á. Um nomog senge-mo un dor-o un bu-se un ya-n-ga-ye se n-ga m-sok ne.† ¹⁵ Amba be-de un yar-mo, Shir wu daagu me cin ba a un m-makt me, wu agu me, har wu eks, ¹⁶ wu upsutu me yish, um nept Wa un wu Yeso, remen um rurut **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Bo wu nome kaane á, me hoob netu 'ye me to ken ma-to á,‡ ¹⁷ komo me ha o-Urusharima be-de un ye ba'u me m-warag **yan-Tom Yeso** á. Rii-yo um nome á, yo ro, um haaru dak-o un Raraba-ñe, ka da-de um muunuru bo-o o-Damaskus.

¹⁸ Bo hak-ut tet nomte á, um haaru o-Urusharima remen um hyenet Simon Bitrus§. Um nomuru ho-ut op-ut taan [15] be-de un wu.* ¹⁹ Un kom-de un kaane komo, me hyan ko wan-gaan be-de un **yan-Tom Yeso** ye kuse á, se **Yakubu** heno Wan-Koyan. ²⁰ Ka rii-yo me no m-gene á, bo-to á, nip-o. Un co-o Shir me m-rwor. ²¹ Bo jime á, um haaru dak-to o-Siriya un o-Kirikiya ne. ²² Amba un o ka da-o, yan-dor o un **Kiristi** ye ro n-me dak-o o-Judiya, ye nap me un yish un yish á. ²³ Ye m-hoge de temb a m-zee, “Ka net-wu ro un 'ya un na ur-koob á, wu ka m-moka un rworu un Ma-to m-Rerem mo wu ro m-naas á!” ²⁴ Remen kaane, ye bomuru Shir remen rii-yo Shir nome rem re á.

* **Bor-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Seng 8:3; 22:4-5; 26:9-11. † **Bor-o gaan:14** 1:14 Hyen komo: Seng 22:3.

‡ **Bor-o gaan:16** 1:15-16 Hyen komo: Seng 9:3-6; 22:6-10; 26:13-18. § **Bor-o gaan:18** 1:18 ut-Girik: Kepas.

* **Bor-o gaan:18** 1:18 Hyen komo: Seng 9:26-30.

Bqr-qs yoor

*Yan-Tom Yešo gokstə Burus
n-mə o-Urusharima*

¹ Bq hak-qs qp qs-nass [14] nomtə à, um dooru m-warag o-Urusharima. Un ka da-o, um nekuru un Barnabas ne komo un Titus ne.* ² Shir ye kutu me ut-hyangan unze um neke. Da-o um woq reno à, te morguru un sek-ye ne un **yan-dor Yešo**. Um ruru ye bq me m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Um ruru ye ka ma-to pakse, taase senge-mo me m-nom à, ko mq um rege um nomoste à, mo je hwaa. ³ Ye tosutu me, komo yatt-wu gakte á ko-wan-hew wu un de Titus á, ko de nomte wu ko-ya-o-**Girik**† wu à. ⁴ Ma-to ur-ko to un indune, remen ka ya-ur-ar ye yan-dor, ye cow ne wukusse à, remen ye wenet na ur-she'et sasa be-ur **Kiristi** Yešo. Ye ro m-con ye muut na guw-ne. ⁵ Amba te 'ya ye ur-hek á, ko hiin. Remen te rurutu no **Ma-to m-Rerem** to o-nip.

⁶ Amba ka hun-ne ye ro yan-co à, ye do rii be-de un yoos-de me m-yoos á. (Un hyan-o re ko ye ro wan-ne kap gaan to be un de, remen Shir rott m-koos á.)[†] ⁷ Ye de un hi un de un ye hyeneste bq Shir cone wu ya'astu me senge-mo un rwor un **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á, untun bq wu ya'ase Bitrus m-senge wu rure **Yahuda**-ne á. ⁸ Shir nome m-senge n-mə un hur-ur Bitrus remen wu waragte **wan-Tom Yešo** be-de un **Yahuda**-ne á, wu wu komo nome m-senge n-mə un hur-ur un de remen um waragte **wan-Tom Yešo** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. ⁹ Un hyan o un bq Shir ya'u me yar-mo un wu à, **Yakubu**, Bitrus[§] un **Yohana** ne goksuru me. Ye, ye a esse ye ro co be-de un hun-ne **yan-dor Yešo** à, ye goksuru te te Barnabas un hur-ur gaan. Myet-m te, te dek hi un te unze te un Barnabas tea he be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Ye ka komo ye he be-de un **Yahuda**-ne. ¹⁰ Amba ye baksutu te unze taase to-to ke te un koob-ne ne ye ro be-de un ye à. Me ne cin n-ga ka rii-yo ro un hur un de.

*Burus nak Bitrus ut-to
un bq-o o-Antakiya*

¹¹ Da-o Bitrus* woone bq-o o-Antakiya, um nakuru wu ut-to yish-ye horo horo remen **ba'as-de** un wu wukusse o de ro á. ¹² Ur-takan, wu ro m-re un rii-yo m-re mosse un yan-dor ne ye ro **Yahuda**-ne á. Amba da-o nay-ne **Yakubu** woone es-mo o-Urusharima à, Bitrus koosuru un hon wu do m-re mosse un ye ro **Yahuda**-ne ne á. Wu un nom kaane remen wu ro un gyer-o un **Yahuda**-ne ye ro m-con a **ko** ko wu ke net-wu ur-ko à. ¹³ Kaane ma ye kusse be-de un **Yahuda**-ne à yan-dor ye nomog ka senge-mo **ur-ba'as** mo untun Bitrus, har ye swoog hi-ur Barnabas be-de un koob-de un rwor o-nip.

¹⁴ Da-o um hyane ye ro m-dore nip-o un **Ma-to m-Rerem** to Shir á, um zeeru Bitrus un yish-ye un kowan. "Wo ko-**Yahuda**-wu, amba wo ur-she'et untun wu ro ko-**Yahuda** á. Amba wo m-dore un jor-se ye ro un **Yahuda**-ne á. ¿M-moka wqa ru ye ro **Yahuda**-ne á ye dore jor-se un **Yahuda**-ne?"

*Shir guug Yahuda-ne
un ye ro Yahuda-ne ne á*

¹⁵ "Ko de nomte na **Yahuda**-ne ye be-de o-mat, ba ye ro **Yahuda**-ne á, komo ba 'ya-ut-**ba'as**' á, ¹⁶ a nepse net a warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de un dore o-**karamsa** á, se de wu shereg be-ur Yešo **Kiristi**. Remen kaane, na ma a ya'aste hi un na be-ur Yešo **Kiristi**. A un nom kaane remen a kumut m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de m-sheer be-ur **Kiristi**, ba be-de m-dore o-**karamsa** á. Remen yatt-wu he m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir remen dor-o o-**karamsa** á.[†]

¹⁷ "Urege, bq a cone m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de m-sheer un **Kiristi** à, a 'wostu na **ya-ur-ba'as** remen a jorote o-**karamsa**, ¿ko nom un kaane kututu na **Kiristi** ro un tor-se un nom **ur-ba'as**? Ay, ko hiin! ¹⁸ Urege um inute, me komo m-jamas un ma-to um wugurse à, um waragte o ka ko-yan-jet o-**karamsa**. ¹⁹ Bq um ro m-senge um kumut hoog be-de Shir un bu-yo un ess o-**karamsa** à, **karamsa** zeeru me, ko-wan-jet o-**karamsa** wu um ro komo se um marag. Bq um hyente kaane à, um yagu m-sheer be-de o-**karamsa** um kumut m-hoog be-de Shir. Um gwoturu **Kiristi** un hond de un wu um kumut hoog. A kamag wu remen wu dek swo ur-koob un de komo wu ya'ag me hoog. ²⁰ A kamag me be-ur gaan un **Kiristi** ne. M-moka me un hoog ne, amba me wu un hi un de á. **Kiristi** wu ro hoog-mo un hur un de. Ka hoog-mo un wur-o re mo, hoog-mo

* **Bqr-qs yoor:1** 2:1 Hyen komo: Seng 11:30; 15:2. † **Bqr-qs yoor:3** 2:3 Ko-ya-o-Girik = ko-Yahuda-wu á.

‡ **Bqr-qs yoor:6** 2:6 Hyen komo: Kara 10:17. § **Bqr-qs yoor:9** 2:9 ut-Girik: Kepas. * **Bqr-qs yoor:11** 2:11 ut-Girik: Kepas. † **Bqr-qs yoor:16** 2:16 Hyen komo: Bong 143:2; Roma 3:20,22.

be-de m-sheŋ un **Wà-wu Shir**. Wù kutu mē m-cōn à har wù mer rem re. ²¹ Man ginim yar-mō Shir á. Amba urrege net a hoks m-kum un she'et-de ba **ur-ba'as** un co-q Shir un bu-yo un dōre o-**karamsa**, yo ka kututu na unze mar-m **Kiristi**, waragte hwaa o ka."

Bor-us tet

Dor-o o-karamsa

kō m-sheŋ be-ur Kiristi

¹ Nō raag-ŋe ya-o-Garatiya! ¿Wa zungsu nō o? ¿Kō wù ken wù un nomo nō us-baat? Um ruruŋu nō cas cas unze Yešo **Kiristi** marag n-tōn o-**kan**. ² M-mōka um cōnog um nep rii gaan be-ur nō. ¿**Kukt-o Shir** un haan nō remen nō dōrute o-**karamsa**, kō remen nō shereg un ma-tō no hōge à? ³ M-mōka ¿yan-gōn koob-de us-barag de kōru nō? Nō ka teksuŋe un **Kukt-o Shir**, amba m-mōka ¿nō cōnog m-buse un 'wōns-mō un ma-hun? ⁴ ¿Ashē koob-de nō swōo go-us-go à, waragte hwaa o ka? ¿A nomē kaane? ⁵ Wata, Shir ye ya'ū nō Kukt-o un wù à, wù rō komo m-nōm un rem-se ut-hyat be-ur nō à. ¿Nō un zee o wù rō m-nōm kaane remen nō m-dōre o-**karamsa**, kō remen nō hōgute ma-ut **Kiristi**, nō sher komo un tō?

⁶ Gwōt nō hew-ur **Ibrahi**. A geneg unze, "Wù shereg be-de Shir, remen kaane Shir zette wù kashi un net.*" ⁷ Tō, yage nō nept unze ya-m-sheŋ be-de Shir ye rō "Yakar **Ibrahi**" remen ye shereg be-de Shir bō **Ibrahi** sher à.† ⁸ Ma-tō Shir gense, tō rwrōg cin n-ga unze, ye rō **Yahuda**-ŋe á yea hoks m-kum ur-con ur-kashi be-de m-sheŋ un co-q Shir. Remen cin n-ga a ruruŋe **IbrahiMa-tō m-Rerem** unze, "Be un du, Shir a ru'e hun-ŋe kap o-kwum.‡" ⁹ **Ibrahi** gokste Shir o-nip ŋe, komo a ya'ag wù o-kwum. Kaane o komo kap wù gokse Shir o-nip à, a 'ye wù o-kwum mōsse un **Ibrahi** ne.

¹⁰ Remen kap ye rō o-saktō Shir a gokse ye remen ye rō m-sheŋ un **karamsa-o Mosa** à, a huŋ ye nu-o yo-o. Remen Ma-tō Shir gense tō zeeŋ, "Kap wù m-dōre un kap o un rii-yo rō gense un takurda-o o-**karamsa** á, a huŋute wù nu-o yo-o.§" ¹¹ M-mōka cangam tō rō, yatt-wù he m-hoks m-warag kashi un co-q Shir un dor-o o-**karamsa** á, remen a genseŋ unze, "Wù rō kashi à, be-de m-sheŋ o wù he kum un hōog.*" ¹² Yatt-yo mōsse dor-o o-**karamsa** un sher o-nip ŋe á, untun bō a genē à, "Wù nomē kap rii-yo **karamsa-o** rwrōre à, be-de un o wù he kum m-hōog.†" ¹³ Ka nu-o yo-o o, o o-**karamsa** a possussute o, remen **Kiristi** rurug na be-de un ka nu-o yo-o o, remen a muute wù rii-yo yo, rem na. Remen kaane a geneg, "Kap bōn wù a kame n-te un **kan-o** o-ce à, a huŋuŋ wù o ka nu-o yo-o.‡" ¹⁴ **Kiristi** rurug na remen ka kwum-o a hu'e **Ibrahi** à, ye rō **Yahuda**-ŋe á ye kumut ka kwum-o be-ur **Kiristi** Yešo. Un kaane, na ma, be-de m-sheŋ, a hoks m-kum un ka **Kukt-o Shir** swōre o-nu á.

O-karamsa un swōr o-nu ŋe

¹⁵ Qr re ŋe, yage um ruutuŋu nō sha-mō un rii-yo nō nepse un yo ŋe à. Urege hun-ŋe yoor swōroŋ o-nu komo ye rwo'uru ut-kom remen ye este ka swōroŋ nu-o yatt-wù he o m-soks á, yatt komo wù he m-dō un yo ken rii-yo á. ¹⁶ M-mōka Shir surute **Ibrahi** un wà un wù ŋe o-nu. A geneg unze, un "Yakar-ye" á. Urege kaane o, ye rō deen o ka. Ay, a un zee, "Wà ru," net gaan wù ka, wata **Kiristi**.§ ¹⁷ Rii-yo mē m-zee à yo ka, Shir surute **Ibrahi** o-nu wù shooste ka nu-o. Rii-yo ka **karamsa-o** a haante us-hak zungu-us nass, un hak-ur kwōz us-ōp [430] da-o wù sure **Ibrahi** o-nu à. Ka **karamsa-tō** rwo swōr nu-o waragte o-hwaa á, har m-mōka swōr nu-o Shir rō gung.* ¹⁸ A rō zeege a gokse cim-yo Shir un bu-yo o-**karamsa**, ka da-de a roa kum yo un bu-yo un swōr o-nu á. Amba Shir ya'aste **Ibrahi** ka cim-yo un bu-yo un ka swōr o-nu o.†

¹⁹ Tō urege káane o, ¿remen yan o a hantute o-**karamsa**? A un dō o-**karamsa** remen a rwūntute **ur-ba'as** cas. A un hantē o remen a nomot m-senge un o har ka hō-de ka wà-wù Yešo‡ he m-haan à. Ká wà-wù haante remen ká swōr o-nu o. **Yan-tōm-ye Shir** ye hantē **Mosa** ká **karamsa-o**. Komo **Mosa** wù ro n-tete o Shir un hun-ŋe ŋe à, wù ro m-nōm ka senge-mō m-hongse be-de un Shir un hun-ŋe ŋe. ²⁰ A m-cōn un wa-m-hongse urege hun-ŋe arge yoor cōnog esse ut-ma. Amba Shir un nōm kaane un hōn-de un wù. Wù rott wa-m-hongse ut-ma da-o wù sure **Ibrahi** nu á.

* **Bor-us tet:6** 3:6 Hyen komo: Taka 15:6; Roma 4:3. † **Bor-us tet:7** 3:7 Hyen komo: Roma 4:16. ‡ **Bor-us tet:8** 3:8 Hyen komo: Taka 12:3; 18:18; 22:18. § **Bor-us tet:10** 3:10 Hyen komo: Kara 27:26 (ut-Girik). * **Bor-us tet:11** 3:11 Hyen komo: Haba 2:4. † **Bor-us tet:12** 3:12 Hyen komo: Rewi 18:5. ‡ **Bor-us tet:13** 3:13 Hyen komo: Kara 21:23 (ut-Girik). § **Bor-us tet:16** 3:16 Hyen komo: Taka 12:7; 13:15. * **Bor-us tet:17** 3:17 Hyen komo: Rwū 12:40. † **Bor-us tet:18** 3:18 Hyen komo: Roma 4:14. ‡ **Bor-us tet:19** 3:19 ut-Girik: wà-wù a surte o-nu.

Yo hantê o-karamsa à

²¹ ¿Yo ka un warag o unze **karamsa**-o ro ur-hwü'us un swor o-nu o Shir ne? Ay, ko hiin! A ro zeege **karamsa**-o wa 'ye na hooq pu-o, a roa kutu na unze a kum kashi m-yar be-de Shir un cow-yo un dore o. ²² Un sugê-de un kaane, gense to ro un Ma-to Shir unze, hono o-dak kap ro un kus-o **ur-ba'as**. ¿Remen ya? Shir un yage yo ka korot remen wü ya'astê sworü nu-o wü nome, be-de ye shere be-ur Yeso **Kiristi** à.

²³ Rii-yo bu-yo m-sher un **Kiristi** woontü na, **karamsa**-o ro na m-hok, o ro bobse na be-de m-ru ro kon á se da-o a kutu na bu-yo m-sher ur-kom à. ²⁴ A bobsutü na un kom-to o-**karamsa** remen o eret na har **Kiristi** haantê. Un kaane, be-de m-sher a warge ba **ur-ba'as** un co-o Shir. ²⁵ M-moka ne bo da-o sher-m woosune à, a un kus-o o-**karamsa** à.

Be-to m-sher myet-m no muune yakar-ye Shir

²⁶ Remen no shereg be-ur Yeso **Kiristi**, kap-m no no warge yakar-ye Shir. ²⁷ Remen myet-m no a un yo'ostü no m-ho no waragte ye ma **Kiristi**, no çok hi un no n-me un **Kiristi**, untun bo a m-cop un saw-ut pu-to à. ²⁸ Remen kaane koos-m ro kon á be-de un **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne ne á. § Komo koos-m mo kus be-de ye ro ur-mat un guw-ne ne á, ko be-de un ne'a-ne un campo-ne ne. Kap gaan no ro be-de un mosse ur-hi un **Kiristi** Yeso. ²⁹ Urege no ye ma **Kiristi** ye, no waragte yakar **Ibrahi** ye o-nip, komo noa gokk ka cim-yo Shir swore o-nu à.*

Bqr-qs nass

A guw-ne ye tomso á amba a waragte yakar-ye Shir

¹ Wà wan-re o-cim da-o wü ro ya o-wà o-rek yo, wü un ko-guw ne gaan to, ko de nomte kap o un rii-yo un ka hur-o yo ma un wü yo à. ² Da-o wü ro'e ya o-rek yo, ye ken ye ro kon ye ro wü o-gwot à har da-o tato-o un wü rwote à. ³ Kaane to ro be un na, n-ga rii-yo **Kiristi** haante, a ro untun yakar rek-ye. A ro untun guw-ne, a un hoob-o un a reet ur-ho be-de Shir un bu-yo un jind-se un **Yahuda**-ne. ⁴ Amba bo da-o Shir esse à wootê à, Shir tomnuru Wà un wü. Wü haante un bu-yo un mat-o un ne'a. Wü dorute ka **karamsa**-o Shir ya'ase **Mosa** à. ⁵ Wü un nom kaane remen wü rurut ye ro un kus-o o-**karamsa** à, komo wü muut ye ur-mat be-de Shir. ⁶ Shir tomonte Kukt-o Wà un wü n-me un hur-ut na remen a nept na yakar-ye Shir ye. **Kukt-o Shir** o ro un eeg-se Shir unze, "Abba,* Tato re!" ⁷ Remen kaane wo ko-guw-wü komo á, wo wà-wü. Remen wo mat-de un wü de, Shir a ru o re kwum-o un cim-yo un wü.†

Burus wastê un Garatiya-ne ne

⁸ N-ga da-o no ro nakke Shir á, no ro m-dore un m-gir un nome un ye ken shir-ye ne m-guw, amba gir-mo ro Shir-wü o-nip á. ⁹ Amba m-moka no nepse Shir, ko na a zee Shir nepse un no ne. ¿Remen yan o no hette m-warag be-de un bu-yo un jor-se un **Yahuda**-ne se o-hwaa? ¿No un con o no warag guw-mo un se komo? ¹⁰ No conog no re ur-ho be-de Shir, be-to m-koos un to ken ho-to un se ken reng-se ne un o ken da-o ne, un se ken hak-se ne. ¹¹ Ka rii-yo no m-nom à ya'ag me o-gyer, remen waragte sa o zee o ka koob-de um swo rem no à jaag o-hwaa!

¹² Or re ne, hakkur no she'et no sasa bo um ro es-mo un ka rem-se à, remen un waragte bo no ro à, (no ye ro **Yahuda**-ne á), sasa es-mo un ka **karamsa**-to. No yo'og me da-o um kotü no ka ma-to á. ¹³ No nepse gom-o un nome á. O tikshi me cow-yo un hantutu no **Ma-to m-Rerem** à ur-takan. ¹⁴ Ko de nomte me keese á komo hur-ut no naasute deen, kap un kaane ne, no mus me hwaa á. Komo no gwokt me ur-bon ne. No gokstu me untun **wan-tom-wu Shir** n-Ton, ko komo bo no gokse **Kiristi** Yeso un hi un de un wü à. ¹⁵ No nomog o-zak deen un ka da-o! M-moka un ya, çyan gon zak-o no nome rem re? Um nepste un ka da-o, rii-yo m-nome rotte, no roa hurum yish no, no ya'as me! ¹⁶ Ashi, çm-moka me un warag o ka wan-yage-ut no, remen un rurutu no yo ro o-nip? ¹⁷ Ye ka hun-ne ye hamattu no ur-bon ne, amba yo ye cone à yo rott ur-bon á. Ka yo ye cone à yo ro ye wongsu no un me ne, remen no hamattu ye bo ye hamtu no à. ¹⁸ Ka hamat-mo ro ur-bon ne urege ka con-mo ro ur-bon ne, koyanda, ba se me be-ur no á. ¹⁹ Yakar re ye me m-con à, ayoore-o ka me m-hoge reeten-mo un mat-o no. Komo me un senge-mo un swor ur-koob har da-o **Kiristi** bo'ose n-me no bo wan-yaar

§ **Bqr-qs tet:28** 3:28 üt-Girik: Girik-ne. * **Bqr-qs tet:29** 3:29 Hyen komo: Roma 4:13. * **Bqr-qs nass:6** 4:6 üt-Arameki: Abba. † **Bqr-qs nass:7** 4:5-7 Hyen komo: Roma 8:15-17.

rɔ m-bɔ'ɔse ɔn mɛn-ɔt inu ɔn wu á. ²⁰ Ʋm rɔ ɔnɔg ɔm rɔ ɔn nɔ nɛ m-mɔka, ka da-de ɔm roa ja'as ɔr re. Ay, hur ɔn de naasɔte rem nɔ!

Sha-m Hajaratu ɔn Saratu

²¹ Yage ɔm cit nɔ, ɔnɔ ye rɔ m-ɔn m-dɔre o-karamsa à, nɔ nepste ɔ ka yo karamsa-o zee? ²² Remen gensɛ tɔ rɔ unze, **Ibrahi** rɔ ɔn yakar nɛ nɛn yoor yan-campɔ-ne, ka wà gaan-wu ko-guw-wu ɔn ne'a matu wu, wu ka komo ba ko-guw matu wu á. ²³ Ka wà-wu ka ko-guw-wu matɛ à, **Ibrahi** ɔn kum wu bɔ a wette m-kum ɔn yakar á. Amba wu ka wà-wu rɔ be-de ɔn ne'a-wu ɔt-ge à, mat-ɔ ɔn wu ɔ ɔt-hyat ɔ, remen swɔr o-nu ɔ Shir sɔre **Ibrahi** à. ²⁴ Mɔ ka sha-mɔ, ka ne'a-ne ye yoor kutute swɔr o-nu o-yoor.

Hajaratu‡ he mat ɔn guw-ne, wu rɔ sha-mɔ ɔn swɔr o-nu§ ɔ a nomɛ ɔn Haag-ɔ Sinay à. ²⁵ **Hajaratu** sha-mɔ ɔn Haag-ɔ o-Sinay ɔ rɔ ɔn dak-ɔ ɔn Raraba-ne à. Wu rɔ sha-mɔ ɔn bɔ-ɔ o-Urusharima ɔ m-mɔka, remen wu ɔn yakar-ye ɔn wu nɛ kap guw-ne ye ɔn kus-ɔ o-karamsa. ²⁶ Amba Urusharima-o pu-ɔ rɔ kɔn n-tɔn, na ye m-ha kanɛ à ya a rɔ sasa be-de ɔn dor-ɔ o-karamsa. Na ye m-ha kanɛ à, a ɔ ɔn gwɔt-ɔ o-bɔ unze ɔ rɔ inu na remen na yakar-ye Shir ye ye o-nip. **Saratu**, ba ko-guw-wu á, wu rɔ sha-mɔ ɔn ka Urusharima-o pu-ɔ ɔ. ²⁷ Gensɛ tɔ rɔ unze, “Ko-maktan-wu ɔn ne'a nom o-zak,

kan **kan**-ɔ o-zak wɔ wu napɛ reeten-mɔ o-mat á.

Mɛn zɛɛ kaanɛ remen ne'a, wu rɔ ko-maktan n-ga á, wu makt yakar dɛn,

arge ne'a-wu wette m-mat á.*”

²⁸ M-mɔka nɔ ɔr re nɛ, nɔ ma yakar-ye Shir ye be-de ɔn swɔr o-nu ɔntɔn **Ishaku**. ²⁹ Ʋn ka da-ɔ komo ka wà-wu a matɛ ɔn bɔ a wette m-mat á, wu a reɛsɛ wà-wu a matɛ ɔn beɛb-de ɔn **Kukt-ɔ Shir** à ɔr-koɔb. Kaanɛ tɔ rɔ har m-mɔka.† ³⁰ Amba gensɛ tɔ rɔ be-de ɔn Ma-tɔ Shir unze, “Yan ka ko-guw-wu ɔn ne'a-wu ɔn wà ɔn wu nɛ, ye ru. Nom kaanɛ remen wà-wu ɔn ko-guw-wu ɔn ne'a a wong o-cim ɔn wu kà wà-wu nɛ á. Ká wà-wu wu inu ɔn wu rɔ ko-guw á.”‡ ³¹ Remen kaanɛ ɔr re nɛ, na yakar-ye ɔn ka ko-guw ne'a-wu wu á. A rɔ yakar-ye ɔn ka ne'a-wu wu rɔ ko-guw á.

Bɔr-ɔs taan

Ʋr-she'et sasa be-ɔr Kiristi

¹ **Kiristi** ustɔ na remen a she'ette sasa. Remen kaanɛ she'et nɔ sasa, taase nɔ she'et she'et-de ɔn guw-ne komo á.

² M-mɔka hogu nɔ mɛ. Mɛ, Burus, mɛ nɔ m-rɔre, ɔrege nɔ gokste a nomu nɔ ɔr-ko, yo ka kututu na unze **Kiristi** hwaa wu rɔ be-ɔr nɔ ɔ ka. ³ Mɛ nɔ jamas m-bakse unze kap wu gokse wu a dɔre **karamsa**-ɔ ɔr-ko à, a gakte wu dɔre o-karamsa kap ɔ ka. ⁴ Nɔ ye rɔ m-senge nɔ she'ette ba **ɔr-ba'as** ɔn co-ɔ Shir ɔn bu-yo m-dɔre o-karamsa à, nɔ regussute nɔ ruussute hi ɔn nɔ be-de ɔn dor **Kiristi**. Nɔ pa'ag ɔ ka yar-mɔ Shir. ⁵ Tɛ de tɛ ru'usse ɔr-hur Shir a hongse tɛ ɔn wu nɛ, Amba a senge m-shɛr ɔn mɔsse ɔn gwu-ɔ ɔn **Kukt-ɔ Shir**. Komo a senge ɔr-er o-dish nɛ, unze **Kiristi** a muut na kashi ɔn hun-ne ɔn co-ɔ Shir. ⁶ Remen a rɔ n-mɛ ɔn **Kiristi** Yeso, kɔ ɔr-ko kɔ ba ɔr-ko yo ken rii-yo yo á be-ɔr na. Amba rii-yo Shir ɔnɛ cot à yo rɔ net shɛr be-ɔr **Kiristi**, komo hog-mɔ ɔn wu rɔ m-kute wu ɔnɔg Shir ɔn hun-ne nɛ.

⁷ Nɔ ro m-ha co ɔr-bon nɛ, ɔWa wɛnu nɔ dor-ɔ o-nip? ⁸ Shir ye á, remen wu gu nɔ nɔ ma'aste sasa. ⁹ Ka yoos-de ɔt-bɔ de ya de rɔ ɔntɔn “Ya o-yist o-rek yo, yo rɔ m-rwo ɔt-burodi rɔtte m-hundunde dɛn.”* ¹⁰ Remen gam-ɔ hi-ɔt na n-mɛ ɔn senge m Wan-Koyan, ɔn nepse nɔna dɔre yo ken ɔw-yo yo a kutu nɔ ɔn hɔn hesse-de ɔn yo ma re á. Komo wu rɔ nɔ m-yons ɔr-hur à wu sɔ ɔr-koɔb kɔ wan wu. ¹¹ Ʋr re nɛ, ɔrege har m-mɔka mɛ m-kɔ'ɔt unze depete a **ko** kɔwan, ɔya hantɛ m-mɔka hun-ne rɔttu mɛ m-ya ɔr-koɔb? Ʋrege mɛ ɔs-tɔr unze a ko ɔr-ko, ai, ma-ɔt re mɔsse ɔn mar-m **Kiristi** nɛ n-tɔn o-kan, ro a warag rii-yo ɔr-pukse be-de ɔn kɔ wu ke net-wu á! ¹² Ay, ka yan-yons ɔn nɔ ɔt-hi ye, ye ka ye ɔnɔg nɔ gaktɔ ɔr-ko à, jiište ye re co ye pesɛm hi ɔn de ɔn ye!

¹³ Ʋr re nɛ, Shir ɔnɔg nɔ she'et sak komo sasa. Amba wɛr nɔ taase ka she'et-ɔr nɔ de o-sasa de warag nɔ bu-yo ɔn dɔre ɔn rem-se wu-ɔ ɔnɛ á. Ʋn sugɛ-de ɔn kaanɛ, yagu nɔ ka she'et-de o-sasa de wootu nɔ ɔn nomɛ ɔn ye ken ye m-guw n-mɛ m-was. ¹⁴ Remen myet-mɔ o-karamsa a ɔn mɔsse ɔn **karamsa**-o gaan, ɔ rɔ, “Was wan-bɔr-o ru ɔntɔn hi

‡ **Bɔr-ɔs nass:24** 4:22-24 Hyen komo: Taka 16:1-16; 21:8-9,12-17; 25:12. § **Bɔr-ɔs nass:24** 4:24 swɔr o-nu = o-karamsa. * **Bɔr-ɔs nass:27** 4:27 Hyen komo: Isha 54:1. † **Bɔr-ɔs nass:29** 4:29 Hyen komo: Taka 21:9.

‡ **Bɔr-ɔs nass:30** 4:30 Hyen komo: Taka 21:10. * **Bɔr-ɔs taan:9** 5:9 Hyen komo: 1Kor 5:6.

un du.”† 15 Amba urege no ro m-dum un hi un no, no us-haw, no un ti'in hi un no untun nem-ye o-kot, muut no ur-hi, taase no sabre kap!

Doru no o-Kukt ba ur-ba'as á

16 Yo me m-zee á yo ka, yagu no **Kukt-o Shir** o kututu no o-cow. No nome kaane no hede m-dore un she'et-de ma-hun á. 17 Me un zee kaane remen she'et-de ma-hun ro m-honge o-Kukt ne á, o-Kukt komo o ro m-honge un she'et-de ma-hun ne á. Ka rem-se us-voor ro ut-yage ne. Q rwo'e notte m-hoks m-nom un yo no cone m-nom á.‡ 18 Amba urege **Kukt-o Shir** o ro no m-dorotte, no un kus-o o-karamsa o ka á.

19 Senge-mo she'et-de ma-hun ro m-nom á, ya mo ro cas:

Koob-de m-e, un

She'et-de o-ás ne, un

Nom un rem us-yo-se ne, un

20 Guw-mo us-toog ne, un

Mor-ne,

Hun-ne yan-yage-ut or un ye ne m-dum ne, komo,

Ye m-nome un or un ye ne ur-shoob,

Ryaab-se, komo un

Con-to ur-hi ne,

Ye ro m-es be-ur gaan á, un

Cakarse un hun-ne ne,

21 Ur-shoob ne,

Mar-mo m-swog komo,

Ye ro un mose ut-hi be-de m-nom o-ás un bu-yo un su swogg ne, un

Se ken rem-se ne untun kaane.

Me no m-kewe, untun bo un kewse no n-ga á, unze ye ro m-nom un go un ka rem-se á, yea kum m-cow n-me un **Gwomo-to Shir** á.

22 Da-o **Kukt-o Shir** garamse na á, hun-ne a hyen ka rem-se un she'et un na, se ro:

m-was,

men-ut pus-to,

gwugwu-mo ur-hur,

'mo ur-hur,

gu un hun-ne,

un shoos un rii-yo ur-bon ne,

un o shir ne,

23 gwugwer-mo ur-hi,

hoks m-garamsa ut-ma un rem-se wo m-nom á.

Urege no nom un ka rem-se, yatt-yo da'e **karamsa-o** zet no nomog **ur-ba'as** á. 24 Komo kap ye ro ye ma **Kiristi** Yeso á, ye ho'oste she'et-de ma-hun un rem-us yo-se ne go-us-go se wur-o ro m-con á. 25 Yage **Kukt-o Shir** doruttu na n-me un ko yo ke rii-yo un she'et-ur na, remen Kukt-o ya'u na m-hog á. 26 Taase a warag yan-'yons ur-hi ko yan-'yons un hur-de un hun-ne, ko yan-shoob-de un ye ken ya á.

Bqr-qs cind

A dek no nu-qs or na ne

1 Or re ne, a shipe wu ken wu ro un nom un rii-yo depe á, no ye ro un **Kukt-o Shir** ne á se no muunte wu n-cow. Amba nom no kaane un gwugwer-mo ur-hi ne, komo taase remen senge-mo un muunte un or no, no komo no hebe n-me un ka meger-to. 2 Gu no or no ne be-de un dek un nu-se un ye. Un kaane no he m-shoos un **karamsa-o Kiristi**. 3 Urege wu ken ro un uku o-cin unze wu yo ken rii-yo yo, ashi ne wu yo ken rii-yo yo á, hi un de un wu wu ro m-raks. 4 Yage ko wu ke net-wu me'este senge-mo un wu, wu hyen. Urege mo nomog ur-bon, ka da-o wua hoks m-uku o-cin un rii-yo wu nome un hi un de un wu á. Myet un kaane ne, yo depete ba se wu hongsuté hi un de un wu un wu ken un net-wu ne á. 5 Me un zee kaane remen depete ko wu ke net-wu dek nu-se un hi un de un wu.

Wqa ce yo o go'e á

6 Kap bon wu a yoose ma-ut **Kiristi** se wu ya'as wu yoose wu á, de ma un wu kwukwur-de de un rii-yo m-yar.

† Bqr-qs taan:14 5:14 Hyen komo: Rewi 19:18.

‡ Bqr-qs taan:17 5:17 Hyen komo: Roma 7:15-23.

⁷ Taase nɔ raks hi ʊn nɔ, yatt-wʊ he m-hoks ʊn raks ʊn Shir á. Kap bɔn yo net ɡo'e à, yo wʊ he m-ce. ⁸ Urege net ɡooɡ ʊn bu-yo ma-hun, yoa woot wʊ m-mar. Urege ne wʊ ɡooɡ ʊn bu-yo o-Kukt, wʊa kum hoog-mo ba m-ta. ⁹ Remen kaane taase a ker ʊn nom ʊn rii-yo ur-bon. Urege a karag a yage nom m-senge á, da-o roon o a hette ce ʊn ce-mo o-kwum à. ¹⁰ Remen kaane, koyanda a kume o-da, se a nome ko wʊ ke net-wʊ rii-yo ur-bon, yo jiishe ma á, ka ye ro or na ne ye atte sher-m gaan à.

Nak o-to o ur-kom ʊn ma-to ur-ko

¹¹ Gwot nɔ gon caari-mo m-gen mo um genu nɔ ʊn kom-ut re à.

¹² Ka hun-ne ye conu nɔ m-gakte ur-ko à yan-nu-mo ur-hi ye, ye ʊn con a muut ye yo ken rii-yo. Ye ro m-nom kaane remen ye ro m-hoge o-gyer. Ye ro us-barag hun-ne a 'ye ye ur-koob urege ye sher be-de ʊn **seke**-ur **Kiristi** de n-ton o-**kan** cot á. ¹³ Ko ka ye ro ur-ko ne à, ye m-dore o-**karamsa** ʊn hi ʊn de ʊn ye á. Ye de ye conog a ko nɔ remen nu-mo ur-hi, ye ro m-zee ye rwo'e a koot nɔ. ¹⁴ Amba me ko hiin, man nom nu-mo ur-hi á. Ko man nom nu-mo ur-hi, se de remen **kan**-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Mar-mo ʊn wʊ n-ton o-**kan** o rwo'e con-to ʊn rii-yo ʊn hono o-dak merte ʊn hur ʊn de. Me komo um marag. Me con rii-yo ʊn hono o-dak á. ¹⁵ Ur-**ko** ne, ʊn ba ur-ko ne kap hwaa-o. Rii-yo jiishe à yo ro Shir muut na untun net pu-wʊ. ¹⁶ Me us-kon Shir wʊ 'ye gwugwu-mo ur-hur ur-'won ne. Kap nɔ ye ro m-dore ʊn ka **karamsa**-o pu-o o à, wata kap hun-ne ye Shir ye o-nip.

M-tige ʊn hoos-de ur-kom ne

¹⁷ Ur-kom, taase ko wʊ ke do me m-rangse ʊn yo ken rii-yo, remen me ʊn napa-to us-sorog ne se a nomo me ʊn wur-o re à, to kutute unze me ko-guw Yeso wʊ.

¹⁸ Qr re ne, yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, mo nom mosse ʊn nɔ ne! **Amin**.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Apisu

Rem-se ro n-me à:

M-zantẹ 1:1-2

Kiristi un yan-dor ne 1:3—3:21

Hog-m pu-mo n-me un Kiristi 4:1—6:20

Ur-kom 6:21-24

Ur-gas

¹ Me wu Burus, ko-wan-Tom YesoKiristi,* remen Shir cone kaane. Me no m-gene un ka takurda-o, no hun-ne ye Shir un bo-o o-Apisu, ye ro un dore un Yeso Kiristi hur-ur gaan à.†

² Um konog Shir Tato na, un Wan-Koyan Yeso Kiristi, wu ye'et no ur-ho un gwugwu-mo ur-hur ne.

Shir ya'ag kukt-o na ur-ho

rem Yeso Kiristi

³ A bum no Shir, Tato-o Wan-Koyan na, Yeso Kiristi. Wu ya'asu na myet rii-yo ur-bon yo rwuune n-Ton un shir à. Wu un nom kaane remen wu guut kukt-ut na. Wu un nom kaane remen a mosute hi-ut na be-ur gaan un Kiristi ne. ⁴ Rii-yo Shir nomot o-Ton o-dak ne, wu daagu na, remen wu cone na, a waragte kashi un hun-ne komo ba ur-ba'as be-de Shir.

Remen Shir wastẹ un na ne, ⁵ wu degsu na cin n-ga n-ga bo a he m-warag yakar-ye un wu à, remen rii-yo Yeso Kiristi nome à. Shir un nom kaane remen kaane wu cone m-nom. ⁶ Remen kaane, yage a bumut Shir bo wu kutu na yar-mo un seps-mo un wu à. Wu kututu na yar-mo un wu deen remen yo Wa un wu Yeso nome à, Wa-wu Shir ro m-was ne. ⁷ Shir rurug na remen hyo-mo Yeso wuuse da-o wu mare à, komo wu sokste ba'as-ut na. Wu un nom kaane remen yar-mo un wu ro deen.‡ ⁸ Komo wu duusutu na myet us-weer, us-nap ne deen, remen ka yar-mo. ⁹ Shir rwo'og na a nep yo ro wukusse un hur-de un wu à, un hoge un rerem-mo un yo wu zongse un Kiristi à. ¹⁰ Rii-yo Shir ro ut-zonge wu nomot da-o wwo'e à, yo ro wu a mosse us-rem kap o-Ton o-dak ne be-ur gaan be-de un ko-Gwomo wan-gaan. Ka ko-Gwomo-wu ro Yeso Kiristi.

¹¹ Un bu-o Kiristi komo, Shir daagu na a waragte hun-ne ye un wu. Cin ur-takan wu zongse yo ka. Wu wu ro un nom un ko ye rii-yo bo wu cone à. ¹² Wu un nom kaane remen te§ esste o-sakto be-ur Kiristi, te bumut Shir remen seps-mo un wu.

¹³ M-moka no un ce no, no hogussute o-nip, ka Ma-to m-Rerem to, to Shir guute no à. Da-o no shere un Kiristi à, wu muuttu no ye ma un wu un 'ya un no Kukt-o Shir, o wu este ut-ma cin n-ga à. ¹⁴ Kukt-o Shir o rwuntu na cas unze Shir a 'ye na rii-yo wu swore o-nu à, yo rwo'og na m-nap kaane un co Shir a gu ye ro ye ma un wu à. Yo ka komo remen bongon-de un seps-mo un wu o.

Kon-us Burus

¹⁵ Remen kaane kap yo Shir nome à, me un kon-se Shir rem no. Cin da-o um hoge sher-m no be-ur Yeso Wan-Koyan à un was-m no ne be-de un yan-dor Yeso à, ¹⁶ koyanda me un bongon-de Shir rem no. Me no m-baks da-o un kon-us re be-de Shir. ¹⁷ Me us-kon be-de Shir ye un Wan-Koyan na, Yeso Kiristi. Wu ro Tato na wan-caari-mo m-seps. Me us-kon be-de Shir wu 'ye no kukt-o us-nap, bo yish no he m-upse à, remen no nept wu ur-bon ne. ¹⁸ Me us-kon Shir tiksh hur-ut no, no hyenet nip-o rwuune be-de un wu à remen no nept ka sakt-o wu swore o-nu da-o wu dagnu no à. Komo no nept unze seps-mo Shir ro ut-moor ne o wu surte o-nu wu a 'ye hun-ne ye un wu à. ¹⁹ Me us-kon komo no nept beeb-de un wu jiište kap, de ro na m-gu ye shere be-de un wu à. Ka beeb-de ro be-ur na à gaan-to, ²⁰ un de 'yonse Kiristi ne ut-marimar à. Komo Shir rwo'uru wu un be-de jiište m-sek à n-Ton shir.* ²¹ Kiristi ro un gwomo-to un gwomo-ne, ur-beeb ne m-wons ne ut-gwomo ne. Wu ro ur-jin ne de arge ko de ke jin-de à de a he m-aag à, ba un hon m-moka cot à, har da-o rone à. ²² Shir ya'ag Kiristi ut-gwomo to un ko yo ke rii-yo. Shir rwo'uru wu co-o un kap yan-dor Yeso.† ²³ Yan-dor Yeso ye ro untun wur-o

* Bọr-o gaan:1 1:1 Wu Shir daagne à. † Bọr-o gaan:1 1:1 Hyen komo: Seng 18:19-21; 19:1. ‡ Bọr-o gaan:7 1:7 Hyen komo: Koro 1:14. § Bọr-o gaan:12 1:12 te = Yahuda-ne. * Bọr-o gaan:20 1:20 Hyen komo: Bong 110:1. † Bọr-o gaan:22 1:22 Hyen komo: Bong 8:6.

Kiristi. Yan-dor ro un kum un beeb-de un ye be-de wu. **Kiristi** ro un nom us-rem n-me un na, untun bo wu nome us-rem un beeb-de un wu un hono o-dak à.‡

Bor-us yoor

Shir guug na remen yar-mo un wu

¹ N-ga da-o no ro sherge un **Kiristi** á, untun margan-ñe no ro'e un bu-yo no ro ur-she'et à, remen no nomote Shir koob-de o-dorotte ut-ba'as ne. ² Ka da-o no un nom un rem-se un ba ur-bon se hun-ñe ye nape Shir á ro m-nom à. No o-dorotte o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro ut-gwomo to un ya-ut-yage to un Shir be-to n-ton à. Ka **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro m-moka m-senge wu garamsute hun-ñe ye ro un nome un Shir koob-de o-dorotte à. ³ Myet un na ne kaane a ro'e n-ga, a ro un nom un yo a cone à. A un nom un yo hur-ut na un wur-ut na ne zee a nom, yo ro ba ur-bon à. A un mat na **ur-ba'as** ne. Ryaab-se Shir ro un hi-ut na untun bo ko wu ke ro à.

⁴ Amba remen Shir waste un na ne deen komo 'won-de un wu ro deen o rwo'e, ⁵ da-o a ro untun margan-ñe remen ba'as-ut na à, Shir ya'ag na hoog pu-o bo wu 'yonse **Kiristi** ut-marimar un hoog pu-o ne à. Wu guug na remen yar-mo un wu cot.* ⁶ Komo Shir 'yonste na ut-marimar mosse un **Kiristi** ne. Komo wu she'esse na n-Ton o-shir be-ur gaan un Yeso **Kiristi** ne. ⁷ Wu un kutu na yar-mo un wu un bu-yo ur-won be-ur Yeso **Kiristi**, remen hoog-mo roone à hun-ñe nept yar-mo un wu ro deen mo jishte ko yo ke rii-yo komo. ⁸ Wu un gu no ba remen rii-yo ur-bon yo no nome á, amba remen yar-mo Shir. Komo wu un nom kaane remen no shereg un yo Yeso nome à, ba remen hi un no á, yar-mo Shir mo. ⁹ Shir un gu no ba remen senge-m no mo ur-bon mo no nome á, remen kaane, yatt-wu he uk o-cin wu bumut hi un de un wu á. ¹⁰ Na nom-mo Shir mo. Wu un nom na pu-ye un Yeso **Kiristi**, remen a nomot rem-se ur-bon se wu zongse cin n-ga à.

Kiristi gamag hi-to un hun-ñe kap

¹¹ Remen kaane, baks no bo no ro n-ga à, no **Yahuda**-ñe ye un mat-o no á. **Yahuda**-ñe ye a ko'e à, ro no m-aag "Yan-ba-ur-ko." Ka ko-de de o-wur de, de a m-nom ut-kom to un hun-ñe à, ba ko-de ur-hur á. ¹² Baks no ka da-o no ro nak **Kiristi** á. No rott ur-con be-de un hun-ñe ye Shir á. No n-me be-de un ka swor nu-o Shir nome hun-ñe un ye un wu **Isra**-ñe á. Kaane no ro temb un ka hono o-dak o ba o-saktó komo no nap Shir á. ¹³ N-ga no ro nomog m-pupa un Shir ne, amba m-moka bo no mosse ur-hi un Yeso **Kiristi** ne à, Shir hantutu no yow yow un wu ne. Wu un nom yo ka un bu-yo un hyo-mo **Kiristi** wuyse rem no à. ¹⁴ **Kiristi** hantute she'et-de un gwugwu-mo ur-hur be-ur na **Yahuda**-ñe un ye ro **Yahuda**-ñe á. Bo ye m-she'et untun hun-ñe gaan à, ba ye un wonge un or un ye ne, to wongsu ye à, Shir dossussute ka yo woongsu ye à un mar-m **Kiristi** o-kan. ¹⁵ **Karamsa**-to un **Yahuda**-ñe ro ut-moor ne, amba mar-m **Kiristi** kapste to. Wu un nom yo ka remen wu mossute **Yahuda**-ñe un ye ro **Yahuda**-ñe ne á be-de un wu. Ye waragte ragaan, un kaane **Yahuda**-ñe un ye ro **Yahuda**-ñe á honge un or un ye ne ne.‡ ¹⁶ Un mar-mo un wu n-ton o-kan, wu mossute **Yahuda**-ñe un ye ro **Yahuda**-ñe á be-ur gaan. Komo wu hongsu ye un Shir ne. Bo un kaane ye do yage un or un ye ne komo á. § ¹⁷ **Kiristi** haante wu ko'ote **Ma-to m-Rerem** to ro m-hante gwugwu-mo ur-hur be-ur no ye nome m-pupa* un Shir ne à, m-gwugwu be-de un ye ro yow yow† à.‡ ¹⁸ Rem **Kiristi**, a hoks m-ha myet-m na (**Yahuda**-ñe un ye ro **Yahuda**-ñe á) be-de un Shir Tato na un bu-yo un **Kukt-o Shir** gaan.

Kiristi muute na ragaan

¹⁹ Remen kaane, m-moka no ye ro **Yahuda**-ñe á no kus hamat-ñe komo á, amba no waragte ragaan un hun-ñe ye Shir ne. Komo m-moka no waragte hun-ñe ye un den-o Shir. ²⁰ A un sher no un shi'it-de **yan-Tom Yeso**, un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. Yeso **Kiristi** un hi un de un wu, wu ro ka ta'ar-o o-kwunt o a meete ka hur-o à. ²¹ Wu wu bope ka hur-o be-ur gaan. Wu mossute ka hur-o waragte caari-o Pyo-o ba m-kuqop, remen Wan-Koyan she'ete n-me. ²² Remen a mossute un **Kiristi** ne, a m-ma no mosse un ye ken ye ne remen no waragte o-hur be-de Shir ro ur-she'et à un **Kukt-o** un wu.

‡ **Bor-o gaan:23** 1:22-23 Hyen komo: Koro 1:18. * **Bor-us yoor:5** 2:1-5 Hyen komo: Koro 2:13. † **Bor-us yoor:13** 2:13 hyo-mo un Kiristi = mar-mo un Kiristi. ‡ **Bor-us yoor:15** 2:15 Hyen komo: Koro 2:14. § **Bor-us yoor:16** 2:16 Hyen komo: Koro 1:20. * **Bor-us yoor:17** 2:17 m-pupa = Yahuda-ñe á. † **Bor-us yoor:17** 2:17 ye ro yow yow = Yahuda-ñe. ‡ **Bor-us yoor:17** 2:17 Hyen komo: Isha 57:19.

Bır-ıř tet

Burus rırıřte ye rı Yahuda ne á
Ma-tı m-Rerem

¹ Remen kaane, me, Burus, um rı un kın-se Shir rem nı. Me ke'o remen me m-nıme un Yeřo **Kiristi** m-gıw, un bı-yo un ko'ot un ma-ıt Yeřo be-ur nı ye rı **Yahuda**-ne á. ² Um nepřte nı hogıřte unze Shir ya'astı me řenge-mı un ko'ot un ma-ıt Yeřo remen gwı nı. Wı un ya'as me ka řenge-mı remen yar-mı un wı. ³ Shir ye hante um nept zıng-e-tı wı nıme un hur-de un wı á, un cıw-yo ıt-hyangan. Um ro gensıřtı nı ka ma-tı kıt. ⁴ Da-o nı karıřte ye um řenge nı á, nıa nep unze um nepřte zıng-e-tı Shir mıřse un **Kiristi** ne. ⁵ N-ga, Shir kıřte hun-ne ye un ka da-o ka zıng-e-tı wı nıme á. Amba m-mıka wı kıtusıřte **yan-Tım Yeřo**, un yan-rwıř un ma-tı un wı ne un bı-yo un **Kukt-o Shir**. ⁶ Yo Shir wıke á yo rı: be-de un rwıř un **Ma-tı m-Rerem** to ma **Kiristi** Yeřo, ye rı **Yahuda**-ne á, **yan-dor Yeřo** ye kum ır-gwıř hıd hıd un te ne **Yahuda**-ne. Nı un te ne a waragte untun hun-ne gaan. Nı ye rı **Yahuda**-ne á nı rı un de ma nı gwıř-de ne de ka yo Shir řıřı na o-nu un bı-o Yeřo **Kiristi** á.*

⁷ Remen yar-mı Shir, wı ya'astı me ka řenge-mı, un waragte ko-gıw, wan-ko'ot un ma-ıt Yeřo, bı wı rwıře řeeb-de un wı be un de á. ⁸ Me bo'os um es be-de un kap hun-ne ye Shir á. Amba myet un kaane ne, Shir ya'ag me řenge-mı un ko'ot un ma-ıt Yeřo be-de un ye rı **Yahuda**-ne á, **Ma-tı m-Rerem**, un **Kiristi**. Ka **Ma-tı m-Rerem** to aragte nap-se un neř. ⁹ Komo remen um rırıřte hun-ne myet, bı Shir rı m-nekette un ka zıng-e-tı rı wıkusę á, hak-ıř hak yo rı wıkusę be-de un wı. Wı wı nıme řıı kap á. ¹⁰ Yo Shir cıře á yo rı: **yan-dor Yeřo**, ye ko'ot nap-se Shir, se aragte ıř-nap myet. M-mıka, ye rıře kap ya-ıt-gwımo un ya-ır-beeb ne un be-tı n-tın. ¹¹ Řıı-yo Shir nomot hıno o-dak, wı zıng-sıřte unze **yan-dor Yeřo** a nom kaane. Komo wı nımıg kaane un řeeb-ır **Kiristi** Yeřo, Wan-Kıyan na. ¹² Remen a řereg un **Kiristi**, komo a mıřsıřte ıt-hı un wı ne, a kum cıw-yo m-ha be-de Shir un jaab ne ba o-gyer. ¹³ Me nı m-kın, hakkıře, nı naas mın-ıt nı remen kıřb-de me m-swı rem nı á, ambı 'ku nı o-cın un kaane.

Burus kınıg remen hun-ne ye o-Apıřu

¹⁴ Remen kaane, um kwıřte be-de Shir Tato na, um kınıg rem nı. ¹⁵ Wı hwıřıne kı yo ke řıı-yo un hııg-yo myet n-tın o-dak ne. ¹⁶ Seps-mı Shir rı ıt-mıř ne remen hun-ne un wı. Remen kaane, me ıř-kın bı Kukt-o un wı he nı m-ya ır-beeb á, bı hur-ıt nı he nı m-'wıns á. ¹⁷ Komo me ıř-kın se Shir, bı **Kiristi** he m-she'et kıyanda un hur-ıt nı remen nı řereg un wı á. Me ıř-kın nı cın Shir, un ır nı ne. Ká cın-tı a doo nı m-'wıns. ¹⁸ Remen kaane, me ıř-kın myet hun-ne ye Shir a hıks m-nap bı wı waře un na ne á. Wı cıng na ba ır-ma. Komo yatt-wı he tı hıks m-me'es á remen mı rı deę. ¹⁹ Komo nıa nep was-m **Kiristi** mı arge be-de m-nap á. Ka da-de a řııo nı řı-mı un hııg ır-beeb ne rwıřun-mı be-de Shir.

²⁰ A bım nı Shir wı rı Wa-ır-Beeb de un nım un řıı-yo arge barag-ıř na á. Wı nom komo řıı-yo arge ka yo a kıře wı á. Wı un nım kaane un řeeb-de un Kukt-o un wı o rı un hur-ıt na á. ²¹ Remen kaane, yage na ye rı hun-ne ye Shir á, komo ye mıřse ır-hı un **Kiristi** Yeřo ne á, a bımut nı Shir har da-o ba m-ta! **Amin!**

Bır-ıř nass

Mıřse ıt-hı un Yeřo ne

¹ Remen kaane, me wı rı un kur-o m-ke'et á, remen dor Wan-Kıyan á. Me un kın-ıř nı nı she'et she'et-de rege hıd hıd bı hun-ne ye Shir rı m-she'et á, remen Shir wı daagı nı hun-ne ye un wı. ² Kıyanda ma'as nı yan-gwegwer-mı ır-hı, un 'mı ır-hur ne, komo nı geeg ıt-mın un ır nı ne ne be-de m-was.* ³ Nım nı bı un yo nı he m-hıks á nı she'et'e Kukt-o gaan un ır nı ne m-was ne bı Kukt-o ya'ı nı á. ⁴ Kap na yan-dor wıř-o gaan-o, komo **Kukt-o Shir** o-gaan. Kaane komo Shir ya'ag na saktı-o gaan rem Yeřo. ⁵ A gem nı ıt-hı cında Wan-Kıyan gaan wı atte á, řer-m gaan, komo yo'os-de m-hı m-gaan un Yeřo. ⁶ Shir gaan-wı, wı rı Tato na. Wı rı na ıt-gwımo myet, wı rı m-senge be-ır na, komo wı she'et un hur-ıt na myet.

⁷ Ko wı ke be-ır na a ya'ag wı gı un mı ma un wı yar-mı bı **Kiristi** cıře á. ⁸ Bı Ma-tı Shir zee á,

“Da-o wı da n-tın á,

wı dekurı yan-yage-tı un wı, ye wı re ır-gın á.

* **Bır-ıř tet:6** 3:4-6 Hyen komo: Koro 1:26-27.

* **Bır-ıř nass:2** 4:2 Hyen komo: Koro 3:12-13.

Komo wu ya'uru hun-ṅe m-yar go-ʉs-go.”†

9 Da-ɔ Ma-to Shir zɛɛ, “Wu daag n-ton à,” yo Ma-to Shir ro m-zɛɛ à, yo rɔ: n-ga **Kiristi** ro heesunte un ka dak-ɔ rii-yo wu deet n-Ton shir. 10 Ka net-wu haane rwuun-mo n-Ton haan-mo n-dak à, wu rɔ **Kiristi**. Wu warge n-Ton shir be-de jiishe m-pipir à, remen wu shiit hono o-dak kap. 11 **Kiristi** ya'ase hun-ṅe m-yar. Wu daaguru:

Ye ken ye, ye warag **yan-Tom Yeso**,

Ye ken ye **yan-Rwor un Ma-to Shir**,

Ye ken ye yan-Rwor un **Ma-to m-Rerem**,

Ye ken ye yan-Gut-de un hun-ṅe ye Shir, un

Ye ken ye ya-ur-Yoos ne.

12 Wu un nom kaane remen wu zongsuté hun-ṅe ye Shir bo ye he m-nome un or un ye ne m-guw à, remen **yan-dor Yeso** waragte ur-beeb ne ye bo'ose un dor-o un **Kiristi**.

13 Yo wu cone be-ur na myet à, yo rɔ a mosse ut-hi un bu-yo un sher-m na un nap-se un **Wa-wu Shir** har a shiit mat-de un **yan-dor Yeso**. Wu conog kap na yan-dor a gem no ut-hi remen na kap a shereg un **Wa-wu Shir** komo remen na kap a nepse wu. Wu conog kukt-o na warag shiishe untun **Kiristi**. 14 Ka da-ɔ a warag untun wan-yaar komo á. Yan-yoos-de ut-bo yea hoks na m-raks á, ko ye nom yo a hette m-sher un rii-yo un ba ur-bon á. A warag untun hat-o caari, o jok-ye m-ho ro m-tute ko o ke raag-o n-ton m-ho á. 15 Otte kaane à jiishte, a rur o-nip un bu-yo o-acunde, bo a he m-warag shiishe untun **Kiristi** un ko yo ke rii-yo a m-nom à. Wu rɔ ko-Gwomo na. 16 **Kiristi** mosstete myet yan-dor ye un wu untun bo 'rwo-ʉs mosse myet dok-to un wur-o un net à. Urege ko de ke dok-de nomgo yo depe de nom à, ka da-de o-wur myet o bo'osuru o waraguru m-wons ne, da-o ko de ke dok-de o-wur de wasse un or un de ne à.‡

Hooq-m pu-mo n-me un Kiristi

17 Remen kaane, me no m-zɛɛ komo me un nak un to-ut no un beeb-de un Wan-Koyan: No she'et untun hun-ṅe ye nape Shir á. Barag-se un ye myet se o-hwaa se. 18 Ye nap rem-se Shir á. Ye rott ur-kwukur be-de un hooq pu-o o Shir ya'ase á, remen koob-de un nap-se un ye un cikt-de un ye ne. 19 Ko ye nom rem-se un ba ur-bon ye un hoge m'e á. Ye rɔ un naas o-da o un ye myet un nom un rem-se un ba ur-bon un wur-to un ye bo ye cone m-nom à. Ye un nom un rem-se o-ás o-suub ne, komo ye rɔ m-ha co un nom un gon ka rem-se.

20 Amba da-ɔ no nape **Kiristi**, a yoosu no, no nom kaane á. 21 Un nepste unze no hogute ma-to un wu. Komo a yoosutu no yoos-de o-nip de ma Yeso. 22 Yo a yoosu no à, yo rɔ yagu no gon she'et-de no ro m-she'et n-ga à. Un ka da-ɔ no ro m-con un nom un myet gon rem-se un ba ur-bon. Ka rem-se rɔ no m-egusse komo se rɔ un saburse un hooq-m no.‡ 23 M-moka yagu no **Kukt-o Shir** garamsute she'et-ur no un barag-ʉs no ne. 24 Shir ya'astu no hur-ur pu-de untun de ma un wu. Remen kaane she'et no ur-she'et un bu-yo un ka hur-ur pu-de de, no warag kashi un hun-ṅe ye o-nip komo ba **ur-ba'as** bo Shir cone no warag à.*

Karamsa-o un hooq-m pu-mo

25 Remen kaane, no do nom ut-bo komo á. Amba rurɔ no or no ne o-nip, remen na dok-to un wur-o gaan to.†

26 Urege “no nomog ʉs-ryaab, no yage no nomot **ur-ba'as** á.”‡ No jar no nom ʉs-ryaab har ho-ur hebe no á. 27 No rɔ ʉs-ryaab, no ya'ag o ka **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ur-keer wu rakstu no.

28 Net-wu rɔ ur-hyow à, wu jar wu do hiw ur-hyow komo á. Amba wu kum kashi un rii-yo m-nom yo un kom-to un wu. Kaane wu he m-gu hi un de un wu, wu gu koob-ne komo.

29 No jar no nome or no ma-to un ba ur-bon á. Amba cep no ma-to he m-do'e or no ne jaab-o ut-men à, remen ye bo'osute m-sher ne be-de Shir remen ma-ut un no. Rwor no ma-to depe à, to he gu un hun-ṅe à.

30 No jar no naas hur-de un **Kukt-o Shir** á. Shir un 'ya no Kukt-o un wu o rɔ o-napa unze no hun-ṅe ye un wu ye. Ka **Kukt-o Shir** o qa senge ur-she'et un hur un no har da-o Shir he no m-rur war war à. 31 Yagu no ka rem-se myet:

Tuk-mo ut-men,

Ur-shoos ne, un

† **Bor-ʉs nass:8** 4:8 Hyen komo: Bong 68:18. ‡ **Bor-ʉs nass:16** 4:16 Hyen komo: Koro 2:19. § **Bor-ʉs nass:22** 4:22 Hyen komo: Koro 3:9. * **Bor-ʉs nass:24** 4:24 Hyen komo: Koro 3:10; Taka 1:26. † **Bor-ʉs nass:25** 4:25 Hyen komo: Zeka 8:16. ‡ **Bor-ʉs nass:26** 4:26 Hyen komo: Bong 4:4 (ut-Girik).

Mar-mõ qs-ryaab ne,
Ut-ween ne, un
Naas-de un hun-ñe ne, un
Kõ de ke gon she'et-de ba ur-bon de ne.

³² Un sugẽ-de un kaane, hogu nõ 'wõn-ur or nõ ne, nõ was or nõ ne. Soksũ nõ or nõ ne **ba'as-to** un ye, bõ Shir soksũ nõ **ba'as-ut** nõ rem **Kiristi** à. §

Bõr-qs taan

Was nõ or nõ ne

¹ Dorũ nõ bu-yo un Shir remen nõ rõ yakar-ye un wũ, komo wũ rõ nõ m-was deen.
² Cõn nõ hun-ñe koyanda, untun bõ **Kiristi** cõnũ nõ à. Wũ marag rem na. Wũ ya'aste Shir hogõ-mõ un wũ ut-**seke** tõ m-shi'igin, un nõm un kaane wũ gwũ'ursutẽ Shir ur-hur.*

³ Amba remen nõ un ye nõmẽ koob-de o-dõrotte à. ⁷ Remen kaane, nõ jar nõ nõmõ se ma saa kõ rii-yo m-ẽ á, komo nõ nõm o-sũub á. Gõ un ka **ba'as-to** depe be-de un hun-ñe ye Shir á. ⁴ Komo nõ jar nõ nõm ma-to m-ẽ kõ ma-to o-hwaa, kõ ar-de un ba ur-bon á. Otte kaane à, jiiشته nõ senge bõngõn-de Shir un rii-yo wũ nõmẽ à. ⁵ Nap nõ o-nip unze ko-wa-o-ás, un ko-wan-nõm un saw-to m-ẽ ne, un ko-wa-o-sũub ne, ye rott ur-kwũkur be-de un rii-yo ur-bon ye un gwõmo-ut **Kiristi**, un gwõmo-to un Shir ne á. Ko-ya-o-sũub un ko-wa-m-gir ne gaan-ye rõ, remen ye kwũktutẽ ka rem-se un hõno o-dak se. ⁶ Nõ jar nõ yage hun-ñe raks nõ un ma-to o-saa tõ ye m-rwõr á. Remen gõ un ka rem-se rõ m-hante un ryaab-se Shir be-de un ye nõmẽ koob-de o-dõrotte à. ⁷ Remen kaane, nõ jar nõ nõmõ se ur-hi un gon ka hun-ñe ye rõ un nõm un gon ka rem-se un ba ur-bon se ne á. ⁸ N-ga nõ ro n-te o-comb, amba m-mõka nõ cõwõg be-de m-cecar be-de un Wan-Koyan. Kãane she'et nõ she'et-de m-cecar. ⁹ Mẽ un zẽẽ kaane remen urege hun-ñe rõ ur-she'et be-de m-cecar, yea nõm she'et-de ur-bon, she'et-ur kashi, un nõm un o-nip ne. ¹⁰ Nõm nõ bõ un nõm-m nõ, nõ nept rem-se Wan-Koyan cõne nõ senge m-nõm à, komo nõ nõm ka rem-se. ¹¹ Nõ jar nõ nõmõ se ur-hi un nõm un rem-se o-saa ne se ye rõ m-nõm o-comb á. Otte kaane à rwũntũ nõ ye, unze gon ka rem-se ye rõ m-nõm á, se rott ur-bon á. ¹² Rii-yo m-ẽ yo a rũrut rem-se ka hun-ñe ye rõ m-nõm wukuse à. ¹³ Amba da-o a hante us-rem be-de m-cecas, ka da-de, kõwan he se m-nap bõ se rõ à. ¹⁴ Cũcar-m rwũntutẽ kõ yo ke rii-yo cas cas. Q a zette,
“Wa-m-rew ine!

Inẽ be-de un margan-ñe,
Inẽ komo **Kiristi** a 'ye wõ m-cecas.”

Ur-she'et n-mẽ un beẽb-de un Kũkt-o Shir

¹⁵ Remen kaane nõm nõ cõn un she'et-ur nõ ne. Nõ jar nõ she'et untun raag-ñe á, amba she'et nõ untun ya-qs-nap. ¹⁶ Myet da-o nõ kumẽ keer-de un nõm un kashi un rii á, nõm nõ yo. Nõm nõ remen ka hõ-to atte m-mõka à, hun-ñe rõ m-nõm un rem-ys yõ-se.† ¹⁷ Remen kaane nõ jar nõ warag raag-ñe á, amba nõm nõ bõ un nõm-m nõ, nõ nept rii-yo Wan-Koyan cõne nõ nõm à, komo nõ nõm yo.

¹⁸ Nõ yage ke-m ho nõ á. Yo ka cõw-yo m-sabrẽ yo. Un sugẽ-de un kaane, shi nõ un **Kũkt-o Shir**. ¹⁹ Tepse nõ or nõ ne un Sep-to ur-Bõngõn tõ Shir. Komo nõ hu'ẽ Wan-Koyan ut-sep ut-dum ne tõ ur-bõngõn un hur-ut nõ. ²⁰ Koyanda nõ bũm Shir Tato na un kõ yo ke rii-yo, remen Wan-Koyan na Yẽso **Kiristi**.‡

Campo-ñe un ne'a-ñe ne

²¹ Nõmẽ nõ or nõ ne o-dõrotte remen sek-mõ nõ un m-ya un **Kiristi** à.

²² Ne'a-ñe nõm nõ campo nõ ne o-dõrotte, bõ nõ m-nõmẽ un Wan-Koyan à. § ²³ Nõm nõ yo ka remen campo rõ co be-de un ne'a un wũ, bõ **Kiristi** rõ co un be-de un **yan-dor Yẽso**, ye rõ wũr-o un wũ. Wũ un hi un de un wũ, wũ rõ **Wan-Gwũ** un ka wũr-o. ²⁴ Bõ **yan-dor Yẽso** rõ o-dõrotte be-de un **Kiristi**, kaane õ nõ ne'a-ñe he nõmẽ un campo nõ ne o-dõrotte un kõ yo ke rii-yo.

²⁵ Nõ campo-ñe cõn nõ ne'a nõ ne, bõ **Kiristi** cõne yan-dor à, komo wũ ya'asũrũ hi un de un wũ be-de m-mar rem yan-dor.* ²⁶ Wũ un nõm kaane remen wũ muutẽ ye cas cas be-de Shir, wũ so'os ye m-hõ un Ma-to un wũ. ²⁷ Wũ un nõm kaane remen da-o wũ he deke un hi un de un wũ yan-dor à, ye waragtẽ m-seps ne, ba ut-r'i'in, kõ hiin, komo

§ **Bõr-qs nass:32** 4:32 Hyen komo: Koro 3:13. * **Bõr-qs taan:2** 5:2 Hyen komo: Rwũ 29:18; Bõng 40:6.
† **Bõr-qs taan:16** 5:16 Hyen komo: Koro 4:5. ‡ **Bõr-qs taan:20** 5:19-20 Hyen komo: Koro 3:16-17. § **Bõr-qs taan:22** 5:22 Hyen komo: Koro 3:18; 1Bit 3:1. * **Bõr-qs taan:25** 5:25 Hyen komo: Koro 3:19; 1Bit 3:7.

ba m-kukop, ye warag pɔr pɔr, ba a ʊn kum be-de a he m-pyap à. ²⁸ Kaane depe komo campo-ne cun ne'a ʊn ye ne bo ye m-con ʊn hi ʊn de ʊn ye à. Wʊ cone ne'a ʊn wʊ ne à, hi ʊn de ʊn wʊ, wʊ rɔ m-con. ²⁹ ʊr-kom, yatt-wʊ take yage ʊn wur-o wʊ á, amba wʊ rɔ ʊn m-was ʊn o ne ʊr-bon ne. Kang-o gaan, **Kiristi** rɔ ʊn con ʊn yan-dor ye ʊn wʊ. ³⁰ Wʊ waste ʊn na ne remen na dok-to ʊn wur-o ʊn wʊ to. ³¹ Bɔ to rɔ gense ʊn Ma-to Shir à, "Net a yage inu ʊn wʊ, ʊn tato-o ʊn wʊ ne, wʊ mɔmsute ne'a ʊn wʊ o-wur, nen yoor-mo ʊn ye, yea warag wur-o gaan."† ³² Caari-to ʊt-ma rɔ wuke kane. Me men dek to ʊn essente-de ʊn **Kiristi** ʊn hun-ne yan-dor ne. ³³ Kap ʊn kaane ne, ka ma-to rem no to kap. Yage ko wʊ ke campo-wʊ cunut ne'a ʊn wʊ, bo wʊ rɔ ʊn con ʊn hi ʊn de ʊn wʊ à. Ne'a ne, komo wʊ 'ye campo ʊn wʊ ʊt-gos.

Bɔr-ʊs cind

She'et-de ʊn yakar, tat-ne, ʊn in-ne ne

¹ Nɔ yakar nome no inu no ʊn tat-ne no ne o-dɔrotte. Kaane depe no nom remen no ye ma Wan-Koyan ye.* ² **Karamsa**-o ʊr-takan o a mɔsse ʊn swooru o-nu ne à zegg, "Ya tato ru, ʊn inu ru ne m-sek, ³ remen o hogute sok-mo ʊn yo wo m-nom à, komo hog-m ru nomut m-seeb o-dak."†

⁴ Tat-ne, no jar no nome yakar no o-susok bo ye he nom ʊs-ryaab á. Amba kute yakar ru bo ye he m-bo'ose ʊs-nap à, ʊn yoos-de ʊn ma-ut Wan-Koyan.‡

Guw-ne ʊn yan-hur-to ʊn ye ne

⁵ Guw-ne, nome no yan-hur-ut no ye ʊn ka dak-o o-dɔrotte, no 'ye ye m-sek, no gyer ye. Nom no kaane ʊn hur-ur gaan. Nom no ye o-dɔrotte, bo no ʊn nome ʊn **Kiristi** o-dɔrotte à. ⁶ No nom saw-to ʊn gwot-o ʊn yish cot remen ye bumut no á. Amba nome no ye o-dɔrotte sa o zee **Kiristi**, no m-nome, nom no yo Shir cone à ʊn hur-ur gaan. ⁷ Nom no senge-mo ʊn guw-mo ʊn hur-ur gaan, untun Wan-Koyan no m-nome m-guw, yanze hun-ne cot á. ⁸ Baks no unze Wan-Koyan a 'ye ko wʊ ke net-wʊ ʊr-yons ʊn myet rem-se ʊr-bon se wʊ nome à, ko ko-guw-wʊ rɔ ko ko-guw á.§

⁹ No ya-o-hur-ye ʊn guw-ne, gwot no guw-ne no komo bo depe à. No 'ya ye o-gyer á. Nap no unze myet no ʊn ye ne rɔ ʊn Wan-Koyan ne n-Ton o-shir, komo wʊ rot m-koos á.*

A dek no kap saw-to ʊr-gun to Shir

¹⁰ ʊr-buste, tor no ʊn Wan-Koyan Yeso un ko o ke da-o, wʊ doote kukt-o no m-'wons n-me 'wons-mo ʊn beeb-de ʊn wʊ. ¹¹ Cop no myet saw-to ʊr-gun to Shir ya'asu no à, remen no kwangute **ko-Gwomo-wʊ ʊn ya-ut-kot**. Nom no kaane taase wʊ hoks no m-raks. ¹² Me ʊn zee kaane remen gun-ur na de ʊn hun-ne de á. Amba dum-mo atte ʊn yan-dak-ye rim-ye ne ʊn myet gwomo-ne ye ʊn **ya-ut-kot** ye ro be-to rɔ n-ton à. Komo ye rɔ ʊt-gwomo ʊn ka dak-o o-comb o. ¹³ Remen kaane, cop no myet saw-to ʊr-gun to Shir ya'asu no à. Nom no kaane remen da-o ka ho-ur yo-de de woone no hokste m-es eso. Da-o no komse nom no ko yo ke rii-yo, a 'wos no eso.

¹⁴ **Kááne zongu no ʊr-gun!** No kum nip-o Shir o waktu no untun o-hap yo no gage ʊn byon-ʊs no à. Yage kashi ʊr-she'et warag be-ur no untun matuku-de o-kwom de ʊr-gun de he m-hok ʊn wur-ut no à.† ¹⁵ Zonge-to ʊn ko'ot ʊn **Ma-to m-Rerem**, to rɔ m-rwo ʊn hun-ne m-she'et she'et-de ʊn gwugwu-mo ʊr-hur ʊn Shir ne. Toa warag untun ʊt-ka'ante ʊn na-ʊs no.‡ ¹⁶ Myet ʊn kaane ne, yage sher-mo waragtu no o-tum o no he m-bop à, no hokte hi ʊn no, remen no senet eer-ye o-ra ye ʊn ka **ko-Gwomo-wʊ ʊn ya-ut-kot** wʊ. ¹⁷ Ka nap-se unze Shir guug na be-de m-mar, ya se rɔ untun toob-o ʊr-gun, o no he m-cop à. Ship no Ma-to Shir n-me hur-ut no. Ya to rɔ untun magay-o **Kukt-o Shir** ya'asu na to guut na à.§ ¹⁸ Ko de ke ho-de no nom ʊs-kon ʊn beeb-de ʊn **Kukt-o Shir** ʊn ko yo ke rii-yo no m-nom à. Sengu no kon-se Shir ʊn rii-yo no o-hoob à. Kon no ko o ke da-o, bo **Kukt-o Shir** kutu no à. No gyept yish á, senge no kon-se Shir remen hun-ne ye Shir myet. ¹⁹ Kon no rem re bo Shir he me m-'ya kashi ʊt-ma à, bo ʊm he m-ko'ot ʊn **Ma-to m-Rerem** ba o-gyer à, bo ʊm he rure ʊn hun-ne ma-to o-nip to rɔ wukuse n-me ʊn **Ma-to m-Rerem** á. ²⁰ Me ke'o m-moka, myet ʊn kaane ne me m-ko'ot

---

† **Bɔr-ʊs taan:31** 5:31 Hyen komo: Taka 2:24. * **Bɔr-ʊs cind:1** 6:1 Hyen komo: Koro 3:20. † **Bɔr-ʊs cind:3** 6:2-3 Hyen komo: Rwu 20:12; Kara 5:16. ‡ **Bɔr-ʊs cind:4** 6:4 Hyen komo: Koro 3:21. § **Bɔr-ʊs cind:8** 6:5-8 Hyen komo: Koro 3:22-25. * **Bɔr-ʊs cind:9** 6:9 Hyen komo: Koro 4:1; Kara 10:17; Koro 3:25. † **Bɔr-ʊs cind:14** 6:14 Hyen komo: Isha 11:5; 59:17. ‡ **Bɔr-ʊs cind:15** 6:15 Hyen komo: Isha 52:7. § **Bɔr-ʊs cind:17** 6:17 Hyen komo: Isha 59:17.

un **Ma-to m-Rerem**, me wan-tom **Kiristi** wu. Kon no rem re bo Shir he me m-'ya un jaab um ko'ote **Ma-to m-Rerem**, bo depe a.

Gas-de ur-buste

²¹ Um conog no nep rew-m re un yo me m-nom ne a. Tikokos, wua ruru no myet ma-ut re. Wu ro heno na wu a m-con a. Wu nomote Wan-Koyan m-guw un hur-ur gaan.* ²² Me un tombe wu be-ur no remen wu rurutu no bo te ro a, wu do no komo jaab-o ut-men.†

²³ Or re ne, me un kon-se Shir Tato na un Wan-Koyan Yeso **Kiristi** ne, ye 'ye no gwugwu-mo ur-hur. Komo ye ru no m-was un or no ne, no senge m-she ne, be-ur **Kiristi**. ²⁴ Yar-mo Shir nom be-de un myet ye ro m-con un Wan-Koyan Yeso **Kiristi** con-mo un ba m-ta a.

---

* **Bor-us cind:21** 6:21 Hyen komo: Seng 20:4; 2Tim 4:12. † **Bor-us cind:22** 6:21-22 Hyen komo: Koro 4:7-8.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Piripi

Rem-se ro n-me à:

M-zanté 1:1-11

Rem-ɔs Burus se un hi un de un wu 1:12-26

M-hoog n-me un Kiristi 1:27—2:18

Zonge-ut Burus rem Timoti ne un Eparaditus 2:19-30

Ur-kewes un ma-to un ya-ut-yage o-darem ne 3:1—4:9

Burus un nay un wu ne wu un bo-o o-Piripi 4:10-20

Ur-kom 4:21-23

Ur-gas

¹ Me, Burus un **Timoti** ne yan-guw-m Yeso **Kiristi**,^{*} ro no m-gas, kap no ye ro n-me un bo-o o-Piripi à, ye gokse Yeso **Kiristi** à. Komo te m-gas un yan-gut-de un **yan-dor Yeso**, un yan-m-senge ne.[†] ² Me un kon-se Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no ur-ho un gwugwu-mo ur-hur ne.

Bom un Shir un kon-se Shir ne

³ Ko o ke da-o um nome us-barag un no ne, me un bom un Shir rem no. ⁴ Da-o um nome us-kon be-de Shir rem no à, zak-o ro me m-re myet. ⁵ Bo un ka ho-de no gokse ma-ut Yeso à, no sengute m-mosse ut-hi un me ne, un ko'ote un hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to ne, har m-moka. ⁶ Um nepse Shir wu takne nom un rii-yo ur-bon un n-me un hur-ut no à, wua senge m-nom har wu komot kap, da-o Yeso **Kiristi**, muune be-ur na komo à.

⁷ Komo hond hond o um hoge bo um hoge un no ne à, o rwo'e mettu no m-hwo ur-keer, remen no ro un mosse ut-hi un me ne, un rwo'or un ka **Ma-to m-Rerem** to, to Shir ya'su me m-rur à. Da-o um ro ke'o à, no mossute ut-hi. Komo da-o um ro be-de un yan-piish ut-ma à, um shereg o-nip un rwo'or un ka **Ma-to m-Rerem** to un kutu un hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to nip-to.

⁸ Um waste un no ne deen, hyange bo **Kiristi**, Yeso wasse deen un no ne à. Shir nepse ma-ut re nip-o.

⁹ Yo ka yo me us-kon be-de Shir rem no, remen no sengute m-was un or no ne arge bo no nome n-ga à. Me us-kon no bo'ose us-nap se Shir us-weer ne, ¹⁰ komo na hoks m-daag yo jiište à un be-de yo ur-bon un yo ba ur-bon ne. Komo no waragte kashi un hun-ne, no nom rii-yo hun-ne hette no m-pyap á, har da-o **Kiristi**, muune à. ¹¹ Um konog bo hoog-m no un hur-ur no ne he m-do m-kashi à, un beeb-ur Yeso **Kiristi**, kap yo ka yo me us-kon remen da-o hun-ne nape unze no us-barag no nom kaane, yea 'ye Shir m-sek, ye bum wu.

Ke'et-m re doog ko'ot

un ka Ma-to m-Rerem to

¹² Qr re ne, yan-dor, um conog no nep rii-yo nomu me à un ka ho-to, yo zwop ka **Ma-to m-Rerem** to á, amba hun-ne deen gokste ma-ut Yeso. ¹³ Ke'et-m re rwo'og karma-ne, ye ro ur-'er de un den-o ut-gwomo à, un ye ken ye ne kané m-nap unze me wan-dun un Yeso **Kiristi** wu.[‡] ¹⁴ Remen ke'et-m re, rwo'og yan-dor Yeso deen bo'osute un jaab-o ut-men. Komo ye doste o-gyer un rwo'or un Ma-to Shir.

¹⁵⁻¹⁷ Nip-o, ye ken ye ro m-ko'ot un ma-ut **Kiristi**, remen ye ro ur-shoob. Ye ko'ote ma-ut Yeso un con-mo ur-hur, ye ro m-con um su ur-kqob ke'o à. Amba ye ken ye ko'ote ma-ut **Kiristi**, un hur-ur gaan, ye ka, ye ro m-ko'ot remen ye conog me, komo ye nepste Shir rwo'og me kaane a kutute hun-ne unze ka **Ma-to m-Rerem** to nip-o. ¹⁸ Ko m-was! Me o-zak remen kaane ko yo ke cow-yo, hun-ne hoge ma-ut **Kiristi**. Ko ye ken ye ko'ot un hur-ut yoor, ko ye ken ye ko'ot un hur-ur gaan, um hogute o-zak, remen hun-ne hogute ma-ut **Kiristi**.

Komo man nom o-zak, ¹⁹ um nepse a ho'osu me remen kon-us no be-de Shir, komo un gwu ne o rwuune be-de un Kukt-o Yeso **Kiristi** à. ²⁰ Dyuw-de un con-m re un sakto re ne un re ur-ho ba m-'e un senge-mo Shir ko o ke da-o, um kum beeb-de us-rwun, remen m-moka un ko o ke da-o ne, **Kiristi** wua hoge me un sek-mo un wu, ko um nom hoog, ko um mer. ²¹ Hoog-m re ro myet be-ut **Kiristi**, me ro un hoog ne, me mere, komo jiište be un de. ²² Man hoks o ka m-nap yo m-daag á. Urege me un hoog ne, man senge

* **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 16:12. ‡ **Bor-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Seng 28:30.

senge-mo m-nom un rii-yo depe à. ²³ Hur-ur un de wongute be-ut yoor. Um conog deen um mer um waragte be-ur **Kiristi** jiiishte me kaane. ²⁴ Amba me ro kañe be-ur no un hoog ne jiiishte rem no. ²⁵ Um nepse jiiishte ur-bon rem no me ro un hoog ne, man she'et un no ne, a doto no ha co, komo no nom o-zak, no sher be-de Shir, ²⁶ remen me ro be un no ne komo nqa kum 'wons-mo un bop un Shir o-zak ne un dore un Yeso **Kiristi** ne, komo no nom us-ses rem re.

²⁷ M-moka rii-yo jiiishe à, nom no bo **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**, cone à, ko um habe m-hyen no, ko me habe á, man hoge no eks m-'wons ne, kang-o gaan, komo cow-o gaan no ine eso remen ye cone naas un ka **Ma-to m-Rerem** to à. ²⁸ No hoge gyer-o un yan-yage-ut no á. Es no m-'wons ne ko o ke da-o. Nom un kaane, nqa kuté ye unze Shir a saburse ye. Amba wua gu no remen Shir no a deet no n-ton. ²⁹ Um zeeg yo ka, remen Shir ya'ag no da-o un goks un ma-ut **Kiristi**, komo Shir ya'ag no o-da no su ur-koob un wu ne. ³⁰ M-moka no un swo ur-koob, bo um swoo n-ga à, komo no hyanag un hi un no. Komo m-moka no hogute unze har m-moka me un senge-mo un swoo un ka koob-de ke'o. §

Bɔr-us yoor

Ma un gwugwer-mo hi-ur Yeso

¹ Remen **Kiristi**, ya'ag no jaab-o ut-men, komo wu hamat no, remen no un morge-de ur-bon un **Kukt-o Shir** ne, komo un hoge 'won-ur or un no ne, Yeso ro ur-'won ne, wu conog no komo. ²⁻⁴ Barag-us no us-gaan, con-m gaan, komo hur-ur gaan. No nom con-to ur-hi á, ko us-ses. Amba ess no ur-hi gwergwer un or no ne. No gwot no jiiishte net á, amba gwot no unze a jiiishte no. Gwot no or no ne, ba hi un no cot á. No nome yo ka, zak-o a ho me:

⁵ Barag-us no nom untun se ma Yeso **Kiristi**, kaane:

⁶ Ya wu ro gaan un Shir ne,

amba wu dek hi un de un wu hond hond un Shir ne á.

⁷ Amba wu muute hi un de un wu hwaa,

wu warguru ko-guw untun net.

Komo bo wu haante á, un wur-o un net,

⁸ wu gweregsuru hi-de un wu.

Komo wu nomuru o-dorotte o woote wu m-mar à,

n-ton o-kan.

⁹ Remen wu nomog kaane, Shir jakste wu

un be-de jiiishe á,

wu sagburu wu ut-gwomo to jiiishe

ko to ke gwomo-to á.

¹⁰ Shir un nom kaane, remen ko se ke rwun-se a kwukt,

se 'ye Yeso m-sek,

ko n-ton, ko n-dak, ko ne n-me o-dak.

¹¹ Ko wu ke ne a zee,

"Yeso **Kiristi** ro Wan-Koyan,"

nom un kaane, a hante m-seps be-de Shir Tato na.*

M-ccas untun yege-regen

¹² Or re ne, yan-dor, ma no Yeso, dorotte-o no ro m-nom da-o um ro be-ur no à. Um conog m-moka dorotte-o no jiiish o n-ga. She'et no kaane, remen no ye'et Shir ut-gos, un gyer-o un wu remen wu guug no. ¹³ Remen Shir ro un senge-m un no ne, no cun m-nom ne, komo nqa hoks m-nom rii-yo wu cone no nom á.

¹⁴ Nom no ko yo ke rii-yo ba us-cenene, ko sune-mo ut-ma. ¹⁵ Bo hur-ut no he ut-pus to, ba ut-reeb, no warag kashi un yakar-ye Shir n-tete o un yan-hur-ut rim-to un kaane yea hyen no m-ccas ne untun yege-regen kyarkyar n-te o-comb.† ¹⁶ No ko'ot ka ma-to ro un 'ya m-hoog á, remen um nomot us-ses rem no, um nept senge-m re ja m-ho á, un ho-de **Kiristi**, he m-mun á. ¹⁷ Amba ko a duus me untun rii-yo m-swyo yo ur-keke un guw-mo ro m-rwuun ne be-de un sher-m no à, me m-hoge m-rerem o-zak ne un no kap.

¹⁸ Un remen kaane no ma nom no o-zak un me ne.

Timoti un Eparaditus ne

¹⁹ Me o-sakto unze Wan-Koyan Yeso a toso me m-tombe **Timoti** ba un naas o-da be-ur no, remen wu ye'et me jaab-o ut-men, da-o wu waktune komo wu ruru me rii-yo ur-bon

§ **Bɔr-o gaan:30** 1:30 Hyen komo: Seng 16:19-40.

* **Bɔr-us yoor:11** 2:10-11 Hyen komo: Isha 45:23 (ut-Girik).

† **Bɔr-us yoor:15** 2:15 Hyen komo: Kara 32:5.

yo nɔ m-nɔm à. ²⁰ Yatt-wʉ arge wʉ kanɛ be ʉn de á, wʉ conʉ nɔ untʉn **Timoti** á. Hur-de ʉn wʉ rɔ co co be-ʉr nɔ. ²¹ ʉm zɛɛg yo ka remen kɔ wʉ ke wʉ conɔg hi ʉn de ʉn wʉ, hur-de ʉn ye rɔ co co be-ʉr **Yɛso Kiristi** á. ²² Amba nɔ nepstɛ **Timoti** kututɛ hun-nɛ unze wʉ bɔ'ostɛ. Bɔ wà rɔ ʉn nɔm m-sɛngɛ ʉn tato ʉn wʉ nɛ à, wʉ kɔ'otɛ ka **Ma-tɔ m-Rɛrɛm** tɔ ʉn mɛ nɛ. ²³ Mɛ o-saktɔ, man tɔmbɛ wʉ, da-ɔ ʉm napɛ be-de ʉm rɔ à. ²⁴ ʉm nepstɛ ʉn hur ʉn de, ɔ ka: Wan-Kɔyan a gu mɛ komo man habɛ be-ʉr nɔ ba ʉn naas o-da.

²⁵ Amba ʉm waksutɛ hur ʉn de, ʉr-takan, man tɔmbɛ ɔr re wan-dor, Eparaditus, wʉ waragbɛ be-ʉr nɔ. Wʉ nɔmɔg m-sɛngɛ ʉn mɛ nɛ, ʉn rwɔr ʉn ka **Ma-tɔ m-Rɛrɛm** tɔ. Komo wʉ rangutɛ ʉn mɛ nɛ be-de yan-yagɛ-tɔ ʉn Ma-tɔ Shir. Nɔ tɔmɔntɛ wʉ rem nɔ, komo wʉ haante, wʉ guug mɛ ʉn yo ʉm conɛ à. ²⁶⁻²⁷ Nɔ hogutɛ unze wʉ piishɛ á, har wʉ ba'astɛ m-mar. Bɔ wʉ napɛ unze nɔ hogutɛ wʉ piishɛ á, hur-de ʉn wʉ nassutɛ. Wʉ con nɔ naas ʉr-hur remen wʉ á. Man tɔmbɛ wʉ remen hur-ʉr nɔ gwʉrutɛ. O-nip, wʉ rɔ piishɛtɛ á. Amba Shir wʉ yagɛ wʉ meret á, Shir muuntutɛ wʉ kerker. Ba wʉ Shir kutɛ ʉr-wɔn cot á, amba ʉn mɛ nɛ. Wʉ con mɛ ʉm kum penem-se ʉn mɛn-ʉt rim-tɔ, komo ʉn dɔ ɔ ʉn yo ʉm rotɛ á ²⁸ ɔ hantɛ ʉm tunʉt dɛɛn ʉm tɔmbɛ wʉ waragbɛ be-ʉr nɔ, remen nɔ hyenet wʉ, komo nɔ nomot o-zak, komo barag-ʉs re hept. ²⁹ Remen kaanɛ, gɔksbɛ nɔ wʉ o-zak nɛ ʉn cɔw-yo Wan-Kɔyan he m-con nɔ nɔm á. 'Ya nɔ wʉ m-sɛk komo ʉn ye ken ye nɛ untʉn wʉ, ³⁰ remen wʉ ba'astɛ m-mar remen sɛngɛ-m **Kiristi**, ʉn jɔrɛ ʉn hi-de ʉn wʉ. Wʉ ʉn nɔm yo ka remen wʉ guut mɛ bɔ nɔa hoks mɛ m-nɔmɛ á, remen nɔ rɔ kanɛ á.

Bɔr-ʉs tet

Mɛ shɛr ʉn sɛngɛ-m re á

¹ Ko ya nɔmɛ, ɔr re nɛ, yan-dor. Yɛso ʉm kɔnɔg Wan-Kɔyan wʉ 'ye nɔ o-zak ʉn rii-yo nɔ m-nɔm á. Man ker ʉn genɛ ʉn nɔ tomso nɛ, rii-yo ʉm ro genetʉ na n-ga á, remen yo he nɔ m-gu be-de yan-raks-ʉt nɔ. ² Inɛ nɔ eso ʉn go ʉn ka hun-nɛ ye rɔ sa o zee yeɛg-sakra à, ye rɔ shiishɛ ʉn mɛn-ʉt jaas-tɔ à, ʉn ye rɔ ʉn cɛtʉrʉ ʉt-wʉr nɛ à, ye zee se a kɔɔg nɔ, nɔ kumut gwʉ.

³ Ye rɔ m-zɛɛ ye rɔ hun-nɛ ye Shir*, amba na rɔ hun-nɛ kashi-ye Shir, remen **Kukt-o Shir** rɔ na m-gu ʉn bonɔn-de Shir, komo tɛ shɛrɛg ʉn rii-yo **Kiristi**, Yɛso nɔmɛ á. Tɛ ʉs-sɛs ʉn rii-yo Yɛso nɔmɛ á, a shɛr ʉn yo a nɔmɛ a hantɛ á. ⁴ Nɔ nepstɛ unze man hoks m-wɔs ʉr-bɛ remen rii-tɔ nɔmɛ untʉn ʉr-kɔ à. Amba mɛ nɔm á. ʉrɛg ye ken ye rɔ ʉs-sɛs remen rii untʉn ʉr-kɔ, ʉm conɔg ye m-kutɛ unze ʉm aragsutɛ ye. ⁵ Hɔ-ʉr aeere-de ʉn mat-o re, a kɔɔg mɛ, bɔ Shir rʉrɛ ya-n-ga-ye á. Mɛ ko-**Isra**-wʉ, komo ʉn baag-o **Banyamin**. Mɛ ko-**Ibra** wʉ zak. Mɛ ko-**Parisa**-wʉ, remen kaanɛ, mɛ o-dɔrotɛ ɔ ʉn **karamsa**-o tɛ, ɔ ʉn **Yahuda**-nɛ hond hond.† ⁶ ʉm ya'ag **yan-dor Yɛso** ʉr-kɔɔb remen mɛn dor ɔ o-**karamsa** kom-ʉt yoor. Mɛ m-zɛɛ kɔ nɛt kashi ʉm ro remen mɛ m-dɔrɛ myet rii-yo **karamsa**-o zɛɛ á. Mɛ ku kɔ o-gaan á.‡ ⁷ Ka rii-yo ʉm ro m-zɛɛ yo ro mɛ m-gu à, m-mɔka ʉm nepstɛ myet hwaa-ɔ, remen ʉm nak rii-yo **Kiristi** nɔmɛ á. ⁸ Komo ʉm nepstɛ kɔ yo ke rii-yo hwaa-ɔ, nap-ʉs Yɛso **Kiristi**, Wan-Kɔyan aragɛ kɔyan. M-mɔka ʉm jɔrɛtɛ kap kɔ yo ke rii-yo n-tɛ o-busɛ, remen ʉm she'ettɛ ʉn **Kiristi** nɛ, be-ʉr gaan.

⁹ Komo ʉm nept mɛ kang-o gaan ʉn wʉ nɛ, mɛ m-ɔɔg ʉn rii-yo ʉr-bon yo ʉm nɔmɛ á kɔ dɔrotɛ-ɔ ʉn **karamsa**-o Shir. Amba ʉm shɛrɛg be-ʉr **Kiristi** wʉ guut mɛ, remen cɔw-yo Shir hetɛ na muut tɛtɛ ʉn wʉ nɛ à, sɛ a shɛrɛg ʉn wʉ. ¹⁰ Myet yo ʉm conɛ à, yo rɔ ʉm nep **Kiristi**, komo ʉm nept bɛɛb-de 'yonse wʉ ʉn hɔɔg à. ʉm hokstɛ m-yoos ʉn swɔ ʉr-kɔɔb ʉn wʉ nɛ, ʉm waragɛt ʉntʉn wa o-dɔrotɛ har ɔ wo m-mar á. ¹¹ Remen kaanɛ, ʉn yo ken cɔw-yo ʉm nept inɛ-mɔ ʉn margan-nɛ.

Sɛngɛ-mɔ m-sɛngɛ ʉm reet ʉr-hɔ à

¹² Mɛ zɛɛ ʉm nak kɔ ʉm rɛɛg ʉr-hɔ ʉn kap ka rii-yo á. Komo mɛ zɛɛ Shir komostɛ ma-ʉt re á. Amba mɛ m-sɛngɛ dɛɛn, ʉm waktutɛ kap yo Yɛso **Kiristi**, conɛ ʉm waktɛ da-ɔ wʉ daagɛ mɛ á. ¹³ ɔr re nɛ, yan-dor, mɛ zɛɛ keeg-yo ʉm rɔ á, untʉn wʉ á. Amba rii gaan ʉm conɛ m-nɔm kap: ʉm conɔg tɔ-tɔ ke mɛ yo aragɛ à, amba ʉm sɛngɛ ʉn yo rɔ co à. ¹⁴ Bɔ wa-ʉt-mur rɔ m-sɛngɛ, wʉ reet ʉr-hɔ be-de ʉt-mur á, man rʉ bɛɛb ʉn de kap remen ʉm reet wan-mur-ʉt re, remen Shir rʉ'ʉt mɛ be-de ʉn keeg nɛ. ʉm she'etɛ n-tɔn be-de Shir remen **Kiristi**, Yɛso ya'ag mɛ ʉr-hɔ.

* **Bɔr-ʉs tet:3** 3:3 hun-nɛ ye Shir ʉt-Girik: ya-ʉr-kɔ. † **Bɔr-ʉs tet:5** 3:5 Hyen komo: Roma 11:1; Sɛng 23:6; 26:5.

‡ **Bɔr-ʉs tet:6** 3:6 Hyen komo: Sɛng 8:3; 22:4; 26:9-11.

¹⁵ Remen kaanê, kap nõ, ye napê rii-yo nõ rõ m-nõm à, nõa huú ur-hur un ka rii-yo mê út-ma remen yo à. Komo urege nõ ðek ka rii-yo mê m-zêê á, Shir a gu nõ m-ceker hond hond. ¹⁶ Amba a nom nõ o-dõrõttê o o-nip o un yo a rege a yoosutê à.

¹⁷ Qr re nê, yan-dor, mõssu nõ út-hi un ma-ur Yêso **Kiristi**, bõ mê m-nõm à. Komo nõ wer ka ye rõ ur-she'et un gõn ka cõw-yo tẽ yoosu nõ á. ¹⁸ Remen um rûsstutõ nõ co co n-ga, komo um zêeg yo yish-m yish, ye ken hun-nê ye rõ kõn ye rõ m-nõm un rii-yo kutê unze ye rõ yan-yage-ut **Kiristi**, wu meret n-tõn o-kan à. ¹⁹ Ur-kõm, Shir a sabursetê ye remen ye rõ m-nõm un rii-yo ye cõnê à, kut-o un ye rõ Shir o un ye, ye rõ un nõm us-ses da-o ye nõmê rii-yo depe ye hogê m-ê à. Ye shoostê hi-de un ye un barag-se gõn hun-nê ye 'yare' Shir à. ²⁰ Amba na, hur-ur na rõ n-Tõn un shir komo na ur-'er de un **Wan-Gwú** rwuuntê rëenõ Wan-Koyan, Yêso, ka **Kiristi**-wu, wu Shir swõrê o-nu rem na à. ²¹ Da-o wu muunê wua baramsê wur-ut na kanê n-dak remen a kumut wur-ut pu-tõ gõn o ma un wu o ur-beeb da-o Shir 'yonsetê wu út-marimar à. Wua baramsê wur-ut na un mure un ka 'wõns-mõ wu hettê garamsê un kõ yo ke rii-yo à.

Bõr-ús nass

¹ Qr re nê, yan-dor, um wastê un nõ nê, komo mê o-saktõ m-hyenet nõ, hakkurê nõ sengu nõ o-dõrõttê un Wan-Koyan, nõ senge m-sher un wu, nõ rû mê o-zak, un ses-ús nê.

Ma-to m-Rerem

² Etutõdi un Sinutike nõ hakkurê nõ yage m-suunê un ma-ut nõ, amba ess nõ ur-hi be-ur gaan, bõ nõ rõ yan-dorê un Wan-Koyan à. ³ Wan-yen de, um kõnõg o gu ka ne'a-nê ye, remen ye un Kurement nê, nõmog m-senge un mê nê, um myet un yan-kõ'õt un **Ma-to m-Rerem** nê, ye ka, Shir geneg jin-tõ un ye un takurda-o un hogm-mõ ba m-ta.

⁴ Nõm nõ o-zak un Wan-Koyan koyanda, komo mê nõ m-zêê zak-o rê nõ. ⁵ Yage myet hun-nê hyen gwugwer-mõ ur-hi un nõ, un kap yo nõ m-nõm à, remen Wan-Koyan rõõn ba un naas o-da. ⁶ Nõ hõ hi un nõ un barag-se un rii á. Amba ruru nõ Shir rii-yo nõ cõnê à, nõm nõ us-kõn un hur-de ur-bõngõn. ⁷ Nõ senge kaanê, Shir a 'ye nõ gwugwu-mõ ur-hur, nõ jiishê napsetê un net à. Wua dossu nõ rii-yo rangsu nõ à, remen nõ shereg be-ur Yêso **Kiristi**.

⁸ Un tõ ka ma-tõ, qr re nê, yan-dor, um cõnõg nõ ess hur-ut nõ un kõ yo ke rii-yo rõ: o-nip à, rii-yo depe à, rii-yo rõ kashi à, rii-yo rõ ba m-kukõp à, rii-yo hun-nê he m-was à, yo a he m-rwõr **Ma-to m-Rerem** à, rii-yo jiishê ur-bon à, un rii-yo wõr ur-bõngõn nê à. ⁹ Nõm nõ myet yo um yoosu nõ à, un yo nõ gõksê nê à. Kõ yo nõ hogê be un de à, kõ yo nõ hyanê mê m-nõm à. Nõm nõ gõn kaanê, Shir wa-m-'ya un gwugwu-mõ ur-hur, wua she'et un nõ nê.

Mê ur-bõngõn un yar-m nõ

¹⁰ Ur-kõm, bõ nõ baksetê un mê nê à, mê ur-bõngõn deen be-de Shir. Komo bõ nõ hwõ mê ur-hur à, um nepstê mê ka nõ út-tõ á. Amba nõ kum ur-keer nõ kututê mê á. ¹¹ Yanze mê nõ um rure un ka ma-tõ remen um cõnõg yo ken rii-yo á. Um yoostê bõ um he m-sher un rii-yo um rotte à. ¹² Um nepstê yo kõõb-ur rõ à, komo un yo kwum-o rõ nê à, um yoostê bõ um he m-sher un kõ yo ke rii-yo kõru mê à, ko mê un coog nê kõ m-mêr, um nepstê bõ um he o-zak à, kõ um rõ o-kwum nê kõ da-o ur-kõõb. ¹³ Man hoks m-nõm un kõ yo ke rii-yo, remen **Kiristi**, ya'ag mê ur-beeb. ¹⁴ Myet un kaanê nê, mê ur-bõngõn bõ nõ mê m-gu m-mõka bõ mê un swõ ur-kõõb à. ¹⁵ Nõ ya-o-Piripi nõ nepstê ur-takan yo um he nõ m-rurê à, bõ um napê yo à. Ur-takan, da-o nõ hogê **Ma-to m-Rerem** à, tõ ma Yêso **Kiristi**, wu um rwõrê ma-tõ un wu à, da-o um rwuunê um yagne dak-o nõ o-Makidoniya, yatt **yan-dor Yêso** ye gu mê un hwõr nê remen yo um cõnê á, se nõ cot. ¹⁶ Kõ da-o um ro'ê o-Tasaronika, n-mê un dak-o o-Makidoniya, nõ tomsuntê mê yar-mõ un hwõr ba o-gaan á, amba o-yoor, da-o um cõnê gwu á. ¹⁷ Ba remen um cõnõg nõ 'ye mê m-yar á, amba um cõnõg nõ 'ye m-yar remen Shir topotê nõ. ¹⁸ Nap nõ unze yo nõ tomuntê mê à wõontê be un de, komo yo aragtê bõ um cõnê à, cin da-o Eparaditus hantê mê ka saw-tõ nõ tomontê wu à. Ya rõ sa o zee nõ ya'ag Shir nõw-mõ m-shi'igin, nõ ur-seke, Shir gõkstê, komo wu hogutê m-rerem. ¹⁹ Komo Shir wu mê un dor à, wua 'ye nõ myet rii-yo he nõ m-gu un she'et-ur nõ à. Wua nõm yo ur-hur sak un mõk-o un wu, o-kwum nê un **Kiristi**, Yêso. ²⁰ Koyanda, a sekemsetê nõ Shir, Tato na n-Tõn ba ur-ma. Shir zee kaanê!

§ Bõr-ús tet:17 3:17 Hyen komo: 1Kor 4:16; 11:1. * Bõr-ús nass:16 4:15-16 Hyen komo: 2Kor 11:9. † Bõr-ús nass:16 4:16 Hyen komo: Seng 17:1. ‡ Bõr-ús nass:18 4:18 Hyen komo: Rwuq 29:18.

Gas-de ɔr-bɔstɛ

²¹ Gas nɔ bɔ ɔn wɔ gokse wɔ sher ɔn Yeso **Kiristi** à. Or re ne, yan-dor, ye rɔ me m-gu kaane à, ye tombute gas-de ɔn ye be-ɔr nɔ. ²² Kap yan-dor ye Shir, ye rɔ ɔn ka bɔ-o à, ye rɔ nɔ m-gas ɔn ka guw-ne ye ne, ye rɔ ɔn hur-o ɔn ko-Gwomo **Sisar** à.

²³ Me ɔs-kɔn be-ɔr Wan-Kɔyan Yeso **Kiristi**, wɔ 'ye nɔ ɔr-hɔ kap.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korosiya

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-8

Nom-mo Shir un senge-m Kiristi ne 1:9—2:19

Hogg-m pu-mo n-me un Kiristi 2:20—4:6

Ur-kom 4:7-18

¹ Me Burus, me genbe ka takurda-o. Me **wan-Tom Yeso Kiristi** wu,* remen Shir daagu me un waragte ko-**yan-Tom Yeso**. Me kané un or na ne **Timoti** ko-yan-dor.

² Me no m-tombe un ka takurda-o, no hun-ne ye Shir un **Kiristi** ne. Komo or te ne yan-dor un bo-o o-Korosiya. Shir mustu no ba m-kuƙƙop, komo no ro yan-ess ut-ma ye be-de un wu. Un konog unze Shir o-Tato na wu sengu no m-gu, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Ur-bongon us-kon ne

³ Ko o ke da-o te us-kon rem no, te un bom un Shir rem no. Te us-kon be-de Shir wu ro Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** à. ⁴ Te bomog Shir rem no remen te hogute ma-to un sher-m no be-ur Yeso **Kiristi**, komo no m-was un kap hun-ne ye Shir ne. ⁵ M-sheer m-was ne mo ro m-rwunte dish-o un rii-yo o-kwum yo Shir he no m-bopse yo wu essu no ree n-Ton shir à. No hogusute cin n-ga ne rem-se ur-bon se Shir swore o-nu wua nomo no à. No hogusute ka rem-se da-o hun-ne habe ye ruru no **Ma-to m-Rerem** ma-to o-nip mosse un **Kiristi** ne à. ⁶ Ko kene hun-ne ut-moor ne ro m-hoge un ka **Ma-to m-Rerem** to, komo hun-ne ut-moor ne ro m-warag un yan-dor. Komo ye ro m-nom un rii-yo Shir hette o-zak à. Yo ka yo un kor hond hond bo nome be un no da-o no hoge ka ma-to ur-takan à. Komo no nak o-nip un yar-mo Shir ne, unze Shir ro m-soks un **ba'as-to** un ye shere be-ur **Kiristi** à. ⁷ Epararas wu yoosu no ka ma-to. Wu ro m-nome un **Kiristi** m-guw, komo te wu m-con. Wu nomote Wan-Koyan m-guw un ess ut-ma. Un suge un te, wu nomte kaane.† ⁸ Wu wu komo ruru te bo **Kukt-o Shir** ya'u no m-was un kap hun-ne ye Shir ne à.

⁹ Remen kaane cin ho-de te hoge ma-ut no to ur-bon à, te yage us-kon rem no á. Ko o ke da-o te us-kon unze Shir kutu no myet rii-yo wu cone no nom à. Te un kon-se Shir wu 'ye no us-weer us-nap ne se un **Kukt-o Shir**. ¹⁰ Te un kon-se Shir unze no she'et, bo depe ka ye dore Wan-Koyan ye she'et à. Komo no senge wu un gwu'urse ur-hur un nom un rii-yo ur-bon ne. Te us-kon komo bo no he m-ma'as un nom un bo un rii-yo ur-bon koyanda à, no nep Shir ur-bon ne. ¹¹ Te komo us-kon be-de Shir wu tor kukt-o no wu 'ye no m-wons, be-de un do ye un no beeb-de un wu de rotte ur-me'et á. Te us-kon Shir kaane remen no hokste m-joose o-zak m-gaag ut-men ne be-de un swo ur-koob. ¹² Te komo us-kon be-de Shir no senge bongon-de Shir Tato-o na. Wu wu muutu no hun-ne ye un wu, remen no bo'oste kum un ka cim-yo wua 'ye hun-ne ye un wu, ye ro ur-she'et m-ccas à. ¹³ Shir ruutu na un kom-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, be-de un she'et-de o-comb. M-moka wu rwog'og Wa un wu Yeso wu wu ro m-was deen à, wu nom gwomo-ut na. ¹⁴ Remen Wa un wu, wu hokste nom un yo wu nome à. Kaane Shir rumsu na un kom-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu sokste **ba'as-ut** na.‡

Kiristi jiishe

¹⁵ Yatt-wu ro m-hyan un Shir á, amba da-o Wa un wu barme net à, wu kutute hun-ne Shir. Wu ro un gwomo-to un koyan yo Shir nome à. ¹⁶ Un bu-yo ka Wa-wu, Shir nome koyan yo ro n-Ton komo o-dak ne à, myet yo a m-hyan ne komo un yo a m-hyane ne á. Mosse un wu ne a nome hun-ne ye ro ut-gwomo à. Yagunte **yan-tom-ye Shir** un to ken kukt-to ne. Komo koyan un cow-yo un wu a nomte yo, remen koyan yo ye'et wu m-sek. ¹⁷ **Wa-wu Shir** ro kon cin ba a un nom ko yo ke rii-yo, komo un wu ne ko yo ke rii-yo neke kang-o gaan. ¹⁸ Komo wu, **Kiristi**, wu ro un gwomo-to un hun-ne ye un wu. Komo wu ro ye m'er. Bo hi-ur ro un gwomo-to o-wur à, wu wu ro takan-de un hogg pu-o remen hun-ne ye un wu. Wu wu Shir takne m-yons da-o wu mare à, komo wua do m-mar á. Remen wu ro ur-takan un koyan.‡ ¹⁹ Remen Shir ye zongse unze ko de **Kiristi** waragte net à, wu ro hond hond un Shir ne un ko yo ke bu-yo. ²⁰ Komo **Kiristi**

* **Bqr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bqr-o gaan:7** 1:7 Hyen komo: Koro 4:12; Pmgn 23. ‡ **Bqr-o gaan:14**

1:14 Hyen komo: Apis 1:7. § **Bqr-o gaan:18** 1:18 Hyen komo: Apis 1:22-23.

wu Shir nomte cow-yo m-muunte un koyan yo wu nome à, be-de m-hongse un wu ne. Yo ka mossute myet-mo un rii-yo ro n-ton à un hono o-dak ne. Shir nomog o-cow remen ko yo ke rii-yo ma'aste ba ut-ween un wu ne. Shir nomog yo ka un bu-yo un ya'as un Wa un wu, a wuuste hyo-mo un wu, wu meret n-ton o-kan.*

²¹ N-ga no ya-o-Korosiya, no ro nomog m-pupa un Shir ne. Barag-us no rwogog no waragte yan-yage-to Shir, komo no ro m-nom un rii yo-yo. ²² Amba m-moka, Shir hongsite she'et-ur so-de be-ur no un wu ne. Wa un wu waragte net komo wu mer n-ton o-kan. Shir hongsite no bo wu yage **Kiristi** meret rem no à. Wu un nom kaane remen da-o no he m-es un co-o Shir à wu goks no hun-ne ye ba m-kukop ba **ur-ba'as**. Komo yatt-wu he m-zee no nomog rii yo-yo á. ²³ Nip-o urege no ma'aste m-sheer be-de un **Ma-to m-Rerem**. Se no shereg ur-beeb ne untun hur-o a ma'e n-ton un shi'it-de m-'wons à. Taase no yage ko wu ke net-wu wen no hwo o-dish un rii-yo Shir swore o-nu un **Ma-to m-Rerem** to un wu à. No be'esute no hogussute ka ma-to. A rusute hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to hono o-dak kap. Komo me Burus un hi un de wan-gaan wu be-de un guw-nye ye Shir ya m-ko'ot un ka ma-to.

Guw-m Burus be-de un yan-dor o Shir

²⁴ M-moka, me o-zak remen koob-de me m-swog rem no à. Un con-m re, men swoon ka koob-de. **Kiristi** conog um su ur-koob remen un wu remen um guut hun-ne ye un wu, **yan-dor Yeso**. ²⁵ Me wan-gaan wu be-de un nome un Shir m-senge remen gwu-o yan-dor kap. Remen Shir un daag me, wu ya'astu me ka senge-mo remen um guut no. Shir tomog me um yoosu no ma-to un wu ut-shishe. ²⁶ Shir wukute ka zonge-to n-ga, wu un nom kaane us-hak deen. Shir 'ya hun-ne us-nap á, amba m-moka upsusse yo ro be-de un hun-ne ye Shir. ²⁷ Shir daagte m-kute hun-ne un wu zonge-to un wu. Ka zonge-to to ro wukute. Shir conog m-gu ka ye ba **Yahuda**-ne á. Wu conog unze **Kiristi** she'et un no ne. Wu conog no ships ka dish-o unze nga kum seps-mo un wu, mo wu swore o-nu à. Te m-rure un kowan kwum-o ro wukusse mosse seps-m **Kiristi** ne á.

²⁸ Te ko'ote un kowan wu dore **Kiristi**. Komo te un yoose un kowan un myet-o us-weer ne. Yo a cone be-de un yoos-ur te à yo ro, bo myet-mo un yan-dor ye un **Kiristi** he m-es shishe da-o ye he m-es un co-o Shir à. ²⁹ O rwog'e mette m-senge mar-m-mar. Komo um nomog bo un nom-m re um nomot ka senge-mo be-de un rwog un 'wons-mo **Kiristi** ya'u me à.

Bor-us yoor

¹ Um conog no nep gon mar-mo m-senge mo um rotte remen um guut no à, hun-ne ye o-Korosiya un ye un bo-o o-Rawudikiya ne, komo un ye ken yan-dor ye ne ye wete me m-hyan á. ² Me m-nom un yo ka remen um doote kukt-o no jaab-o ut-men, komo remen was-m or no ne doote no gam-o ur-hi. Un kaane no he kum un caari-o o-zak o-nip ne o hun-ne rotte ye nape Ma-to Shir à, remen no nept tom-o Shir wuke à, wata, **Kiristi** un hi un de un wu. ³ **Kiristi**, wu wu cot he no m-gu no waragte ya-us-weer no nept ka tom-o ur-bon to, to Shir rwunte m-moka cas to ro untun kashi o-kwum à. ⁴ Me no m-rure un yo ka taase wu ken wu raks no un rerem-mo o-nu. ⁵ Ko de nomte me un hi un de me kané mosse un no ne á, amba hur un de ro mosse un no ne. Me o-zak deen bo um hoge no eks cak à, komo un gam-o ur-hi ne. Komo no shereg be-ur **Kiristi**.

Dor Wan-Koyan hantute hogog-m pu-mo

⁶ No gokste ka tom-o unze **Kiristi** Yeso wu ro Wan-Koyan ko. M-moka sengu no nom un yo wu cone no nom à, ko o ke da-o cinda no gemte ur-hi be-de un wu à. ⁷ Sher no geer-us no n-me un **Kiristi**, komo no senge m-do be-de un nap-se un wu. Komo sengu no m-sheer ur-beeb ne be-de un yo hun-ne yoosu no à mosse un **Kiristi** ne à. Komo no senge bongon-de Shir.

⁸ Nom no ceen! Taase wu ken wu raks no, no dore bu-yo un wu á. Yo ye ro m-yoos à, a nom sa o zee o-nip, amba bo-to komo rii-yo o-hwaa. Ka yoos-de un tor temb un yo hun-ne cowonte à. Ye ro m-yoos un hun-ne, unze ye m-dore un jor-se ma-hun komo beeb-de kukt-ut yo-to, un sugde un yoos un hun-ne mosse un **Kiristi** ne.

⁹ Ko de nomte **Kiristi** barmute wu warag untun hun-ne à, wu Shir wu jip. ¹⁰ Komo a mosute no un **Kiristi**, remen kaane no ro un koyan ne, yo no cone à yo o-Kukt. Wu wu ro un gwomo-to un koyan yo ro ut-gwomo à. ¹¹ Remen no gamag ur-hi be-ur **Kiristi**, ya no ro untun ye a nome ur-ko à. Me un zee kaane remen **Kiristi** doste **ba'as**-ut no. Ba ko-de o-wur de á, amba **ko**-de **Kiristi** ro m-nom à. ¹² Da-o a yo'osu no m-ho à, kutute na unze a jok she'et-de un **ba'as**-ut no bo a joke **Kiristi** à. A 'yonstu no bo a 'yonse **Kiristi**

* **Bor-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Apis 2:16.

un hoog-m pu-mo à. Yo ka un nome remen no shereg unze Shir ye 'yonse **Kiristi** un hoog, wu ro komo un gwomo-to un nom un kaane ne.*

¹³ No ye ro **Yahuda**-ne á, a ro wongsutu no un Shir ne remen no jekt **karamsa**-o Shir. No jekt **karamsa**-o Shir, komo remen Shir possutu no be-de un beeb-de ut-**ba'as** á. Myet un kaane ne Shir 'yonstu no un hoog-m pu-mo ne un **Kiristi**, Shir soksutu na **ba'as**-ut na kap.[†] ¹⁴ Shir un nom yo ka da-o wu sokse ka takurda-o a gente **ba'as**-ut na kap à. Shir doste ka takurda-o a gente **ba'as**-ut na à da-o a kame **Kiristi** n-ton o-kan har wu mer à.[‡] ¹⁵ Ba **ba'as**-ut na Shir sokse cot á amba komo wu jeste gwomo-to un ko-caari-wu un gwomo-to ut-kukt yo-to. Wu kutute kowan cas cas unze wu reeg ye ur-gun un bu-yo **Kiristi** merte n-ton o-kan à.

Dore ut-karamsa o bo'os á

¹⁶ No rege net ut-to á, urege wu piishitu no ut-ma to un:

Rii-yo no m-re,

Rii-yo no m-swo,

Hq-to no nom ut-biki á,

Ko ne nom o-zak un reng-o pu-yo, un

Hq-de ur-Wuwe ne á.[§]

¹⁷ No rege ye ut-to á, remen ka **karamsa**-to kap horomte-o. Remen **karamsa**-to to horomte-o un rii-yo ur-bon yo o-nip yo rwogone à. Komo **Kiristi** un hi un de un wu ro ka nip-o. ¹⁸ Remen kaane no yage yan-gwegwer-mo ur-hi mo ut-bo, un yan-kwukte un **yan-tom-ye Shir** ne gaktu no nom bo ye ro m-nom á. No dore yoos-de un ye no he de kumu un yar-mo Shir essu no á. Gon ka hun-ne ye ro m-zee ye jishte kowan un nap un Shir remen ye hyanag ut-hyangan. Weer-se un wu kap se un hur-de un wu se, komo se ro wu m-rwo us-ses. Amba o-nip wu rott cow-yo un nom us-ses á. ¹⁹ Wu yagusute dor-o un yoos-de o-nip mosse un **Kiristi** ne, wu ro hi-de o-wur á. Bo hi-ur ro m-kute o-wur o-cow à, kaane **Kiristi** ro m-kute un hun-ne ye un wu o-cow, remen ye gemet ur-hi be-ur gaan bo rwo-us ro m-bop o-wur à. Komo o bo'ose bo Shir cone á.*

Hoog-m pu-mo n-me un Wan-Koyan

²⁰ Bo rem-se ma-hun no merse n-me un **Kiristi** à, m-moka beeb-de un hono o-dak, a garamse no á. ¿Remen yan o notte un nome un ka **karamsa**-to o-dorotte sa o zee hono o-dak o ro no m-garamse? ²¹ Ka ye ro no m-yoose un ka **karamsa**-to à, ro no m-zee, "Wo jar o-jar o ci gon ka rii-yo á! Wo jar o-jar o rek gon ka rii-yo m-re yo á! Wo jar o-jar o bup gon ka rii-yo á!" ²² Gon ka **karamsa**-to ro untun rem-se ro m-gos á. A komse un to ne a argu to m-jore. Nom mo un net-mo, mo un rwun un yoos-de un net. No nome gon ka rem-se o-dorotte á. ²³ Un yish-ye un hun-ne, gon ka **karamsa**-to ro un sha-mo us-nap ne, to ro m-hante m-senge deen un gwugwer-mo ur-hi ne a kutute hun-ne unze ye trog be-de Shir. Har ye ro un reese un wur-to un ye ur-koob. Ye ro m-zee ko Shir a hoge o-zak. Amba o-nip ka **karamsa**-to rott de ken beeb-de to hette gu un hun-ne ye garamsute wur-to un ye á.

Bor-ús tet

She'et-de un ba m-kuqop

¹ Remen Shir ya'ag no hoog-m pu-mo sa o zee a un 'yons no un **Kiristi** ne à, remen kaane sengu no hoob un ka rii-yo ro n-ton shir à. Tu no yish be-de **Kiristi** ro tara à be-de jiishe m-sekemse à un kom-o ur-re de Shir.* ² Remen kaane, sengu no barag-se un rem-se ro n-ton shir à. No nom barag-se un ka rem-us yo-se se un kane un o-dak á. ³ No nom barag-se un ka rem-se un hono o-dak se á, remen no mereste un se, hoog-m no m-moka mo ro wukusse be-ur **Kiristi** be-de Shir. ⁴ Da-o **Kiristi**, wu ya'u no hoog à, wu myune un ka da-o, nga es un wu ne no kum seps-mo un wu.

⁵ Remen kaane yagu no nom un rem-se ba ur-bon, se mosse un she'et-de ma-hun ne à. No nom rem-se o-ás á, ko ne she'et-de un yish o-yoor á. Taase no nom suub-o un morogse us-rem un gop-de un rem-us yo-se ne. No nome kaane, no waragte o ka kwukte un ka rem-se. ⁶ Remen hun-ne ye ro m-nom un ka rem-us yo-se se á, Shir a 'ye ye ur-koob deen remen koob-de o-dorotte. ⁷ Gon ka rem-se no ro m-nom n-ga da-o no ro ur-she'et un bu-yo ma-hun à. ⁸ Amba m-moka taase no nom gon ka rem-se komo á. Taase no nom us-ryaab á. Yagu no naas un hun-ne ut-men un gon rii-yo no m-nom ko m-zee á.

* **Bor-ús yoor:12** 2:12 Hyen komo: Roma 6:4. † **Bor-ús yoor:13** 2:13 Hyen komo: Apis 2:1-5. ‡ **Bor-ús yoor:14**

2:14 Hyen komo: Apis 2:15. § **Bor-ús yoor:16** 2:16 Hyen komo: Roma 14:1-6. * **Bor-ús yoor:19** 2:19 Hyen

komo: Apis 4:16. * **Bor-ús tet:1** 3:1 Hyen komo: Bong 110:1.

Taase nõ rwuunte gom-ut yo-tõ. ⁹ Tomso ñe, nõ yage nome un or nõ ñe ut-bõ cinda nõ yagusute wutum-to un rii-to nõ ro m-nom à. Nom nõ kaane remen nõ kus bõ nõ ro n-ga cin ba nõ un gokste **Kiristi** á.† ¹⁰ Shir muutu nõ hun-ñe pu-ye komo wu rõ nõ m-jamas remen nõ waragte untun wu, remen nõ nept wu o-nip.‡ ¹¹ Remen Shir muutu nõ hun-ñe pu-ye m-mõka koos-m mõ kus á. Un ko-**Yahuda**, un wu rõ ko-**Yahuda** á, myet gaan-to. Kõ a kõõg net, kõ a kõ wu á, myet gaan-to. Koos-m mõ kus á, kõ ko-hamat kõ ko-yan-ba-ús-weer ne, kõ ñe ko-guw, kõ ñe wu rõ ko-guw á. **Kiristi** wu jiishe koyan, wu wu rõ tomso ñe n-me un hun-ñe ye un wu myet.

¹² Shir daagu nõ remen nõ waragte kashi hun-ñe ye un wu remen wu rõ nõ m-was. Remen kaane sengu nõ hoge 'wõn-ur or nõ ñe, nõ un 'ya m-yar, nõ nom gwugwer-mõ ur-hi, nõ zee se ye ken ye nomõg rii-yo nõ cone á. Hongsu nõ bõ depe à nõ dungune.

¹³ 'Mõ nõ ur-hur un **ba'as**-ut or nõ ñe. Urege wu ken wu n-me nõ nomote wu ken wu **ur-ba'as**, nõ sokse wu. Hyange bõ Wan-Koyan soksu nõ **ba'as**-ut nõ à, kaane tomso nõ he sokse un or nõ ñe. §* ¹⁴ Yo arge yo ka ma à, was nõ or nõ ñe. Remen nõ wasse or nõ ñe, nõa she'et nõ gem ur-hi be-ur gaan.

¹⁵ Yage she'et-de un ba ut-ween de **Kiristi** yoosu nõ à, de doruttu nõ bõ nõ cone à. Nom nõ yo ka remen Shir daagu nõ, nõ she'ete nõ nom m-senge be-ur gaan ba ut-ween untun wur-o gaan. Nõ senge bongon-de Shir un kõ o ke da-o. ¹⁶ Yage ma-ut **Kiristi** tõ she'ete n-me un hur-ut nõ kõ o ke da-o, tõ reet hi-de un yo nõ m-nom à un yo nõ us-barag ñe à. Nom nõ yo ka be-de un yoose un or nõ ñe us-weer ñe, nõ un or nõ ñe myet ut-ma weer-us-weer. Tomso ñe, nõ un hu un Sep-to ur-Bongon tõ Shir, komo nõ hu'e ut-sep, ut-dum ñe tõ mosse **Kiristi** remen nõ kututõ Shir unze hur-ut nõ ya'ase wu ur-bongon. ¹⁷ Myet bõ un rii-yo nõ m-zee un yo nõ m-nom ñe à, nom nõ yo n-me un jin-ur Wan-Koyan Yeso. Nõ senge bongon-de Shir o-Tato un bu-yo un Wan-Koyan Yeso.†

Kashi-ur she'et-de un yan-dor Yeso

¹⁸ Nõ ñe'a-ñe ye ut-ge, nomõ nõ campõ nõ ñe o-dorotte, remen yo yo depe yan-dor-ye un Wan-Koyan ye nom.‡

¹⁹ Nõ campõ-ñe, nõ was un ñe'a nõ ñe. Was nõ ye nõ kutu ye ut-gagar á. §

²⁰ Nõ yakar, nomõ nõ inu nõ un tat-ñe nõ ñe o-dorotte un kõ yo ke rii-yo nõ m-nom à. Remen kaane Wan-Koyan cone nõ nom.*

²¹ Nõ tat-ñe, nõ su'e yakar nõ á, un kõ yo ke rii rek-yo yo ye nome yo ba ur-bon á, taasu ye ruut ur-hur be-ur nõ. Nõ nomõ ye kaane yea nom us-ryaab ye yage nom un yo depe á.†

²² Nõ guw-ñe, nõ nom o-dorotte o un yan-hur-ut nõ ye un hono o-dak, un kõ yo ke rii-yo yo nõ m-nom à. Taase nõ nom senge-mõ un hyan-o un yish, untun yan-hoob-o ur-jin be-de un hun-ñe, un suga-de un kaane nom nõ senge-m nõ hur-ur gaan, remen nõ m-ya un Wan-Koyan m-sek. ²³ Myet-mõ un rii-yo nõ m-nom à, nom nõ yo zak-o-zak un hur-ut nõ, untun ye rõ m-nome un Wan-Koyan m-senge à. Ba ye rõ m-senge remen net á. ²⁴ Nom nõ kaane, nõ nep ha unze Wan-Koyan Yeso a top nõ. Remen kaane, nom nõ senge-m nõ ur-bon ñe. Wu'a 'ye nõ rem-se ur-bon se wu esse hun-ñe ye un wu à. Baks nõ unze **Kiristi** wu rõ Wan-Koyan nõ wu nõ m-nome m-guw à. ²⁵ Urege wu ken wu be-ur nõ rõ un nom un rii-yo ba ur-bon, Shir a 'ye wu ur-kõõb bõ wu cone à. Remen koos-mõ ur-hi rõ kõn be-de Shir á. §

Bor-qs nass

¹ Nõ ya-ut-hur, bõp nõ guw nõ ñe ur-bon ñe. Nõ nomo ye rii-yo depe à. Baks nõ, nõ ma nõ un nome un Wa-o-Hur m-guw n-Tõn shir.*

Se ken karamsa se

² Sengu nõ us-kõn be-de Shir koyanda. Da-o nõ us-kõn à, sengu nõ ur'er ur-bongon ñe. ³ Nõ baks te tomso ñe da-o nõ rõ us-kõn. Kõn nõ unze Shir tekse te cow-ya un kõ'õt un ma-to un wu á, remen te kõ'õtutõ hun-ñe ka ma-to mosse un **Kiristi** ñe, ka ma-to tõ Shir wuke n-ga à. Remen un kõ'õtte ka ma-to o rwo'e mette ke'o. ⁴ Kõn nõ rem re, bõ un he m-senge m-kõ'õt un ka **Ma-to m-Rerem** tõ cas cas à, bõ depe un nom à. ⁵ Da-o

† **Bor-qs tet:9** 3:9 Hyen komo: Apis 4:22. ‡ **Bor-qs tet:10** 3:10 Hyen komo: Apis 4:24; Taka 1:26. § **Bor-qs tet:13** 3:12-13 Hyen komo: Apis 4:2. * **Bor-qs tet:13** 3:13 Hyen komo: Apis 4:32. † **Bor-qs tet:17** 3:16-17 Hyen komo: Apis 5:19-20. ‡ **Bor-qs tet:18** 3:18 Hyen komo: Apis 5:22; 1Bit 3:1. § **Bor-qs tet:19** 3:19 Hyen komo: Apis 5:25; 1Bit 3:7. * **Bor-qs tet:20** 3:20 Hyen komo: Apis 6:1. † **Bor-qs tet:21** 3:21 Hyen komo: Apis 6:4. ‡ **Bor-qs tet:25** 3:22-25 Hyen komo: Apis 6:5-8. § **Bor-qs tet:25** 3:25 Hyen komo: Kara 10:17; Apis 6:9.

* **Bor-qs nass:1** 4:1 Hyen komo: Apis 6:9.

nɔ ro mɔsɛ ʊn hun-ne ne ye shere be-ur Yeso á, rwɔ nɔ ʊs-weer be-de ʊn rii-yo nɔ he m-nom à. Nɔ nom yo bɔ nɔ he hoks m-nom à ʊn da-ɔ nɔ kume à.† 6 Nomo nɔ ye ʊt-ma gwergwer, remen ye hogutɛ rɛrɛm-mɔ ʊn regen nɔ ʊt-tɔ ʊn yo nɔ m-zɛɛ à. Da-ɔ nɔ m-rwɔr à, nɔm nɔ cɛɛn remen nɔ nept bɔ depe nɔ shes wu à weer-ʊs-weer.

Gas-de ʊr-kɔm

7 Tikokɔs a rɔrɔ nɔ yo kɔrɔ me kanɛ à. Wu ɔr na wu ko-yan-dor-wu me m-was ʊn wu ne deen à. Wu ko-yan-ess ʊt-ma be-ur Wan-Koyan komo wu rɔ m-nome ʊn Wan-Koyan m-guw mɔsɛ ʊn me ne.‡ 8 Yo rwɔ'e, ʊm tɔmbute wu be-ur nɔ, wu hyen nɔ à, remen nɔ nept ɔ bɔ te rɔ à. Tomso ne, wu dootɔ nɔ jaab-ɔ ʊt-mɛn ʊn sher-m nɔ.§ 9 Wu rɔbe mɔsɛ ʊn Onɛsimus ne. Onɛsimus ɔr na wu ko-yan-dor komo, ko-yan-ess ʊt-ma ko-yan-bɔ-o nɔ wu, te m-was ʊn wu ne. Yoor-mɔ ʊn ye a rɔrɔ nɔ koyan yo kɔrɔ te kanɛ à.*

10 Aristarkus, wu rɔ mɔsɛ ʊn me ne kanɛ ke'o à, wu zɛɛ ʊm gas nɔ. Kaane komo Markus wu rɔ heno† Barnabas à wu ma wu zɛɛ ʊm gas nɔ. (ʊm nomsutu nɔ ma-ʊt Markus remen kaane nɔ nepste yo m-nom, da-ɔ wu wɔbe be-ur nɔ, goks nɔ wu kom-ʊt yoor.)‡ 11 Yeso, wu a m-aag Justus à, rɔ nɔ m-gas eb ʊn wu ne. Ka hun-ne tet-ye cot ye rɔ **Yahuda**-ne ye shere kanɛ à. Ye rɔ m-senge ʊn me ne ye rurut **Ma-tɔ m-Rerem** mɔsɛ ʊn gwɔmo-tɔ Shir ne. Ye dootɔ me jaab-ɔ ʊt-mɛn deen.

12 Komo Epaparas, ko-yan-bɔ-o nɔ rɔ nɔ m-gas. Wu ko-yan-guw-m **Kiristi** Yeso wu. Wu rɔ ʊs-kɔn be-de Shir deen kɔ ɔ ke da-ɔ rem nɔ, ʊntɔn nɛt-wu wu rɔ ʊt-mur à. Wu rɔ ʊs-kɔn bɔ nɔ he m-ha co nɔ es cak ʊn beeb-de o-Kukt à, komo nɔ nom yo Shir cɔne nɔ nom à.§ 13 ʊm hyenesɛ hɔn ʊn kɔɔb-de wu swɔ rem nɔ à, komo ʊn yan-dor ne n-me ʊn bɔ-tɔ o-Rawudikiya, o-Hiriporis ne. 14 Ruka, ko-ya-ʊs-baat, nay te, wu te m-was à, wu rɔ nɔ m-gas, kaane tomso ne Dimas.* 15 Nɔ gassu me myet-mɔ ʊn ɔr na ne yan-dor ye rɔ ʊn bɔ-ɔ o-Rawudikiya à. Gassu me nɔ ka ne'a-wu Nimpa mɔsɛ ʊn hun-ne yan-dor ne ye rɔ m-mɔrge ʊn hur-ɔ ʊn wu à.

16 A komsu nɔ karante ʊn ka takurda-ɔ ʊm genbu nɔ à, nɔ heete hun-ne yan-dor ye rɔ o-Rawudikiya, remen ye karantute ɔ. Nɔ tomso ne, nɔ karante takurda-ɔ ʊm gene yan-dor ye o-Rawudikiya à.

17 Rurɔ nɔ Arkibus, "Kom ka senge-mɔ mɔ Wan-Koyan bɔbsu wɔ à."†

18 Me, Burus, me genbe ka gen-mɔ ʊr-buste mɔ ʊn hi ʊn de ʊm gastu nɔ, remen nɔ nept ʊnze me genbe ka takurda-ɔ. Baks nɔ ʊnze ʊm rɔ ke'o, taase tɔ-tɔ ke nɔ ʊnze nɔ kɔn Shir rem re. Yar-m **Kiristi** Yeso rɔ ʊn nɔ ne!

† **Bqr-ʊs nass:5** 4:5 Hyen komo: Apis 5:16. ‡ **Bqr-ʊs nass:7** 4:7 Hyen komo: Seng 20:4; 2Tim 4:12. § **Bqr-ʊs nass:8** 4:7-8 Hyen komo: Apis 6:21-22. * **Bqr-ʊs nass:9** 4:9 Hyen komo: Pmɔn 10-12. † **Bqr-ʊs nass:10** 4:10 Tato Markus ne ʊn tato Barnabas ne, tato-o gaan matɛ ye. ‡ **Bqr-ʊs nass:10** 4:10 Hyen komo: Seng 19:29; 27:2; Pmɔn 24; Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39. § **Bqr-ʊs nass:12** 4:12 Hyen komo: Koro 1:7; Pmɔn 23. * **Bqr-ʊs nass:14** 4:14 Hyen komo: 2Tim 4:11; Pmɔn 24; 2Tim 4:10; Pmɔn 24. † **Bqr-ʊs nass:17** 4:17 Hyen komo: Pmɔn 2.

Takurda-o Burus aco o wu gene yan-dor Yeso n-me bō-o-Tasaronika

Rem-se rō n-me à:

M-zantē 1:1

Ur-bongon ut-sep nē 1:2—3:13

Do ye un jaab-o ur-hur un she'et-de yan-dor 4:1-12

Ur-kewes un ma-to un haan-m Kiristi 4:13—5:11

Do ye un jaab-o ur-hur o ur-buste 5:12-22

Ur-kom 5:23-28

Burus rō ur-gas

¹ Be un de Burus mosse un Siras* un **Timoti** nē, genbe ka takurda-o, ha-mō un be-de un **yan-dor Yeso** ye un bō-o o-Tasaronika,† ye rō ye Shir, o-Tato un Wan-Koyan nē Yeso **Kiristi**.‡

Um kōnog Shir wu ye'et nō m-yar un gwugwu-mō ur-hur nē.

Yan-dor un bō-o o-Tasaronika

shereg ur-beeb nē

² Koyanda te m-bōmū un Shir rem nō kap, te nō m-tan un kōn-ūs te. ³ Te m-baks un senge-m nō nē mō m-sher un co-o Shir Tato na un senge-mō nōtte à remen nō was hun-nē. Da-o hun-nē ya'u nō ur-kōob à, nō un 'mō ur-hur nē remen nō rō o-saktō nē n-me un Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

⁴ Qr te nē, te nak unze Shir rō m-was nō nē, komo wu daagu nō. ⁵ Remen da-o te hantu nō **Ma-to m-Rerem** à, ba ut-ma temb á, amba ur-beeb nē. **Kukt-o Shir** o komo dossute nō das-mō ur-hur nō nept unze yo te rworē à nip-to. Nō nak gon she'et-de te she'ete n-me un nō à remen te guut nō. ⁶ Nō yooste gon she'et un te un de ma Wan-Koyan nē komo, nō goksuru Ma-to Shir; **Kukt-o Shir** ye'et nō zak-o ur-hur, kō de nōmte nō swoog ur-kōob deen à. ⁷ Remen un kaane o nō waragte rii-yo ur-yoos be-de un hun-nē ye un dak-to o-Makidoniya o-Akaya nē. ⁸ Remen be un nō o, hun-nē ye rigimse raag-o nō à hōge ma-ut Wan-Koyan tō cūwut kō kenē un ka raag-o, ba un dak-to o-Makidoniya un o o-Akaya nē o cot á. A nak un sher-m nō nē be-de Shir kō kenē, ba ma se te rworog á. ⁹ Remen hun-nē un hi un de un ye, ye rō m-rwor bō nō goksū te à. Komo un bō nō yagē m-gir, nō waktuntē be-de Shir à, remen nō nomutē Shir wu o-nip un o un hōog nē m-guw. ¹⁰ Ye rurutū te unze m-mōka waase nō m-muun mō un Wà un wu Yeso o-dish nē un hōno o-dak es-mō n-Tōn o-shir. Ká Yeso wu Shir 'yonse ut-marimar à, wu he na m-ruut n-me un ka ryaab-se rōone à.

Bōr-ūs yoor

Burus baksute ya-o-Tasaronika

mosse un hamat-de un wu nē be-to un ye

¹ Qr te nē, nō nak unze habē-m te be un nō, mō ja hwaa á. ² Kō de nōmte te suuste ur-kōob o-yo'og nē n-me un bō-o o-Piripi, bō nō nape á. Amba un gwū-o un Shir na, te kumug nō rure un **Ma-to m-Rerem**, kō de nōmte tō swoog m-shakt à.* ³ Da-o te kōnu nō m-goks un ka **Ma-to m-Rerem** tō à, te rure nō ut-bō á, kō a zee te un cōn m-kum saw-ut nō á, kō te cōn nō m-raks á. ⁴ Te ro m-yoose un hun-nē, yo ye cōne m-hōge à ba yo te m-rwor temb á. Un hek-o un káane, te m-rwor un yo Shir zee te ruru ye á, remen wu rō un m-byarag un kō yo ke rii-yo n-me un barag-ūs na wu nep yo a cōne à. ⁵ Bō nō nape à, ma-ut te ba tō un rerem-mō nu tō á, komo ba te un yo ken cōw-yo ur-gop yo nē wuke á. Shir wu rō te m-sū'e. ⁶ Ba te un hoob-o ur-bongon be-de un hun-nē, kō be un nō, kō ye ken ye un hōn á.

⁷ Bō te rō yan-Tōm **Kiristi** á, te roa warag saw-to ūs-nū be un nō. Amba te kutute hun-nē gwugwer-mō ur-hi n-me un nō, untun bō inu-o rō un gwot un yakar-ye un wu à. ⁸ Remen te wastē un nō nē deen, o rwō'e te kotutu nō kō'ot-o un **Ma-to m-Rerem** tō Shir un hōn-de un tō á, amba te hogute m-rerem mō un ya'as un hōog-m te rem nō, remen nō cōwog te ur-hur deen. ⁹ Qr te nē, baks nō un senge-m te nē un range-o te nē o

* **Bōr-o gaan:1** 1:1 ut-Girik: Sirabanus. † **Bōr-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 17:1. ‡ **Bōr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. § **Bōr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Seng 17:5-9. * **Bōr-ūs yoor:2** 2:2 Hyen komo: Seng 16:19-24 2:2b Seng 17:1-9.

te range à. Te nomog m-senge m-how m-tet ne taase te ru'e ko-wan us-nu, da-o te ko'ote no ka **Ma-to m-Rerem** to, to rwuune be-de Shir à.

¹⁰ No te m-su'e, Shir ma wu ro te m-su'e mosse un gon she'et-de te kutu no yan-dor à. Te she'ette ba m-kukop, un men-ut pus-to ne, ba un be-de m-pyap. ¹¹ Untun bo no nape à, te doruttete ko wu ke be un no bo tato-o ro m-dorutte un yakar-ye un wu à. ¹² Te nak no ut-to, te ya'ag no jaab-o ut-men, te kon no, no she'et she'et-de depe à, de ur-bon un co-o Shir, ka wu agu no n-me un gwomo-to un wu un seps-mo un wu ne à.

*Burus bomog Shir komo ne remen bo
yan-bo-o o-Tasaronika gokse
Ma-to m-Rerem à*

¹³ Remen kaane o tette un bom un Shir koyanda, remen, da-o no gokse Ma-to Shir, to no hoge be un te à, no goks to untun ma-to un net à. Un suge-de un kaane ma, no gokstu to bo to ro à, Ma-to Shir. Ka Ma-to Shir to, to ro m-senge n-me un hur-ur no, no ye shere à. ¹⁴ Or te ne, no yoste be-de yan-dor ye Shir n-me un **Kiristi** Yeso, ye ro n-me un dak-o o-Judiya à. Um zegg kaane remen no swoog ur-koob be-de un hun-ñe ye un dak-o no, untun bo ye swo un kom-to un **Yahuda**-ñe à.† ¹⁵ **Yahuda**-ñe ye ho Wan-Koyan Yeso un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne, ye yenguru te komo. Ye un naas un Shir ut-men deen. Ye ut-yage un kowan ne!‡ ¹⁶ Te un ko'ot Ma-to Shir be-de un ye ro **Yahuda**-ñe à remen ye kumut gwu. Amba ye ken **Yahuda**-ñe conog m-wen un ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** to. N-te un kaane o yette m-do **ur-ba'as** n-ton **ba'as-to** un ye. Amba ryaab-se Shir be'esute se kergunsute n-te un ye.

*Burus este ur-hur
wu heet o-Tasaronika*

¹⁷ Amba, or te ne, da-o a gaktu te m-wonge un no ne à n-me un ya o-da hiin à, wonge-mo o-wur yanze 'mo ur-hur à. Te o-reeb, te m-senge te hyenet no yish-ye ka yish-ye. ¹⁸ Te este ur-hur te habute be un no ba un das-mo ur-hur. Me, Burus, um nomog m-senge um habute be un no ba o-gaan à, ba o-yoor à, amba **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** weneg te. ¹⁹ Te un hoge un reeb-o no. Te conog m-habe be un no remen no hantute te o-sakto o-zak ne. No ro gwon-m te un 'yons un te ne un gond-o te ne, bo te he m-es un co-o un Wan-Koyan na Yeso da-o wu he m-muun à. ²⁰ O-nip, no ye ro rii-yo un gwon-m te, un rii-yo un zak-o te ne.

Bor-ús tet

¹ Remen kaane bo te hokse 'mo ur-hur à, te hyanuru nomog ur-bon a yagu me te Siras n-me un bo-o o-Atina un hon te.* ² Amba te tombute **Timoti**. **Timoti** ro un senge-mo Shir be-ur gaan un te ne mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**. Te tombute wu remen wu dooty no ur-beeb komo wu ye'et no jaab-o ut-men mosse un sher-m no ne. ³ Te un nom kaane remen un taase ka range-o ru wu ken wu dos ur-hur. No un hi un no, no nepse unze Shir essute na swo ur-koob un ka bu-yo. ⁴ O-nip ne, da-o te ro mosse un no ne à, te rurute no n-ga'ane ne unze, range-o roon, komo ka nome, bo no nape à. ⁵ Remen kaane, bo me hokse 'mo ur-hur à, o hante um tombute **Timoti** remen um hogute ma-to un sher-m no. Um ro o-gyer ka wa-ut-meger-wu, be'esse wu raks no, komo senge-mo te nome be un no à mo warag hwa.

*Timoti Haag ur-hamat o-Tasaronika,
wu hanturu Burus jaab-o ut-men*

⁶ Amba m-moka, bo **Timoti** muunte raag-o no à, wu rurutu te ma-ut no to m-rerem mosse un sher-m no ne, un was-m no ne. Wu rurutu te unze da-o no bakse ka ho-to te she'et un no ne à, no un hoge o-zak. No o-reeb no hyenet te, bo te o-reeb te hyenet no à.† ⁷ Remen kaane, or te ne n-me swo ur-koob un te un range-o te ne, te kumug jaab-o ut-men remen sher-m no un Yeso. ⁸ M-moka, komo te zutute, bo no ese 'ge m-wons ne n-me un Wan-Koyan à. ⁹ ¿Ya un gon bongon-de bo'ose te nome Shir rem no, n-te un zak-o ur-hur o te m-nom n-co o Shir te rem no? ¹⁰ M-how, m-tet ne te m-joose us-kon be-de Shir deen remen te kumut no m-hyan yish-ye ka yish-ye, bo te he no m-gu no sheret be-ur **Kiristi** m-sok ne à.

¹¹ Te us-kon be-de Shir, wu ro Tato-o na à, un Wan-Koyan na ne Yeso, unze yea tikste o-cow yo m-muube be un no. ¹² No komo, te us-kon Wan-Koyan Yeso wu gu no was un or no ne, un ye ken hun-ñe ne deen deen, untun bo te no senge-m was deen deen à.

† **Bor-ús yoor:14** 2:14 Hyen komo: Seng 17:5. ‡ **Bor-ús yoor:15** 2:15 Hyen komo: Seng 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19; 17:5,13; 18:12. * **Bor-ús tet:1** 3:1 Hyen komo: Seng 17:15. † **Bor-ús tet:6** 3:6 Hyen komo: Seng 18:5.

¹³ Tẹ kọnọg unze, Wan-Koyan na Yẹso wu do rem nọ ur-bẹẹb, nọ waragté ba **ur-ba'as** komo ba m-kukop n-co o Shir wu rọ, Tato na à da-o Wan-Koyan na Yẹso he m-muun mọsse un yan-dor ye un wu nẹ kap à.

Bọr-ús nass

Gọ un she'et-de Shir cọn à

¹ Ụr-kom komo, or tẹ nẹ, tẹ nak nọ ụt-tọ rem Yẹso Wan-Koyan na un bọ nọ he m-she'et un she'et-de Shir hetẹ hogẹ un rẹrem-m nọ à, untun bọ tẹ yoosu nọ à. Kọ dẹ nomtẹ nọ un gọ un ka she'et-de à, sẹ nọ do m-senge dẹen. ² Remen nọ nak gọ un ma-tọ tẹ rure nọ, un bu-yo un gwomo-ut Yẹso Wan-Koyan à.

³ Remen kaanẹ, o rọ cọn-mọ Shir, nọ warag ba m-kukop, unze nọ som she'et-de o-ás. ⁴ Kowan wu nep bọ wu he garamsẹ un wur-o un wu á, un cọw-yo ba m-kukop un 'ya ụt-gos nẹ. ⁵ Ba she'et-de un yish-ye o-yoor, untun yan-ba un dor ye nape Shir á. ⁶ N-mẹ un ka ma-tọ komo, taase wu ken wu nome or un wu **ur-ba'as** á. Kọ nẹ wu re ra-o or un wu á. Wan-Koyan a 'ye campo-nẹ un ne'a-nẹ nẹ ur-koob remen gọ un ka **ba'as-de**, bọ tẹ rure nọ à un bọ tẹ nake nọ ụt-tọ nẹ à. ⁷ Remen Shir wu aag na remen a waragté ya-m-kukop á, amba a she'etẹ she'et-de ba m-kukop. ⁸ Remen kaanẹ, wu yagẹ dọrute o un ka ma-tọ à, ba nẹt-wu wu yagẹ á, amba Shir wu yagẹ, wu ya'asu nọ **Kukt-o Shir**.

⁹ M-mọka mọsse un was un or nọ nẹ nẹ komo, ba sẹ wu ken wu genetẹ nọ á, remen nọ un hi un nọ Shir o yoosu nọ, nọ was un or nọ nẹ nẹ. ¹⁰ Ka o komo, nọ un was un or nọ nẹ nẹ kap n-mẹ un dak-o o-Makidoniya. Kap un kaanẹ nẹ, tẹ cọnọg nọ do m-nom un kaanẹ dẹen.

¹¹ Nom nọ m-senge nọ she'et she'et-de ba ụt-ween, nọ gut senge-mọ rọ un co nọ à ba o-hebe gwuw. Nọ nom m-senge un kom-ut nọ bọ tẹ zẹẹ nọ nọ nom à. ¹² Ká da-de hun-nẹ ye rọ yan-dor á ye a hyen bon-de un cọw-yo nọ m-dọrẹ à, komo udepe nọ shere ye ken ye yish á.

Muun-m Wan-Koyan

¹³ Amba or tẹ nẹ, tẹ cọn nọ she'et ba m-nap mọsse un ye mare nẹ á, taase nọ nom tuk-mọ ụt-men untun hun-nẹ ye rotte o-sakto á. ¹⁴ Bọ a shere Yẹso marag, wu inute à, ka o komo n-mẹ un Yẹso, Shir he muunte ka ye mare mọsse un Yẹso nẹ à. ¹⁵ Tẹ nọ m-rure n-mẹ un ma-ut Wan-Koyan unze, na ye rọ un hogog nẹ da-o Wan-Koyan he m-muun à, a be ye mare à m-ine á, kọ hiin. ¹⁶ Remen Wan-Koyan un hi un de un wu, wu he m-kerkundẹ rwuun-mọ n-Ton shir, us-eeg nẹ se ur-bẹẹb, un cọr-o un caari-wu un ko-yan-tom-wu Shir nẹ, un hur-mọ un kar-o Shir nẹ. Ka ye mare n-mẹ un **Kiristi** à, ye he m-ba m-ine. ¹⁷ Ka da-de, na ye rọ un hogog nẹ à, a dek na mọsse un ye nẹ n-mẹ ụt-ke'ente, remen a go'onute un Wan-Koyan nẹ n-Ton. A ma'as be-ur gaan un Wan-Koyan nẹ har da-o ba m-ta.* ¹⁸ Remen kaanẹ, sẹ nọ ma'as or nọ nẹ un 'ya un jaab-o ụt-men un ká ma-tọ nẹ.

Bọr-ús taan

She'et nọ zongse

remen haan-m Wan-Koyan

¹ M-mọka, or tẹ nẹ, mọsse o-da nẹ kọ ur-họ de ka rem-se he m-kọr à, ba sẹ tẹ genute nọ á. ² Remen nọ ma nọ nepse unze ho-ur Wan-Koyan Yẹso a haan untun haan-mọ un ko-hyow m-tet.* ³ Da-o hun-nẹ rọ m-zẹẹ, "Tẹ un she'et-de ba ụt-ween un gwuwgwu-mọ ur-hur nẹ," ba m-naas o-da, sabre-o he ye m-'wos, untun bọ mat-o rọ m-bop un ne'a-wu ur-uub à, cọw-yo m-pọsse rọ kọn á.

⁴ Amba nọ, or tẹ nẹ, nọ she'et n-mẹ o-comb á. Remen ho-de Yẹso he m-muun à, un nak ka ho-de a cọwse nọ untun ko-hyow á. ⁵ Remen kap-m nọ yakar-ye m-cucar-ye, ye ur-họ komo. Na ba ya-m-tet ye, kọ ya-o-comb á. ⁶ Remen kaanẹ, taase a rewẹ bọ ye ken ye m-rewẹ á. Sẹ dẹ a she'et nọ zongse un garamsẹ un hi un na nẹ. ⁷ Remen ye rọ m-rew à tet-mọ ye rọ m-rewẹ, ka ye swọ-m mọ m-họ komo à, tet-mọ mọ rọ ye m-họ. ⁸ Amba bọ a hun-nẹ ye ur-họ à, sẹ a garamsẹ hi un na, a cųp nọ matuku-o o-kwom, o m-she, m-was nẹ. Rwo ur-hur be-de un kum un gwu komo o warag na toob-o o-kwom.† ⁹ Remen Shir wu daag na a sųt ur-koob un ryaab-se un wu á, sẹ dẹ remen a kumut gwu be-ur Yẹso **Kiristi** Wan-Koyan na. ¹⁰ Wu marag rem na remen a waragté mọsse un

* **Bọr-ús nass:17** 4:15-17 Hyen komo: 1Kor 15:51-52. * **Bọr-ús taan:5** 5:2 Hyen komo: Mati 24:43; Ruka 12:39; 2Bit 3:10. † **Bọr-ús taan:3** 5:8 Hyen komo: Isha 59:17; Apis 6:13-17.

wu ne ko a m-hooɔ ne, ko a margan-ne, da-o wu muune à. ¹¹ Remen kaane se no 'ye or no ne jaab-o ut-men. No ma'as m'yons un or no ne, untun bo no m-nom m-moka à.

Nak ut-to ur-gas ne

¹² M-moka te no us-kon, or te ne, 'ya no ye ro m-senge be-ur no à ut-gos, ye ro sek-ye no n-me un Wan-Koyan à, ye ro no m-nak ut-to à. ¹³ No hyen ye us-shi ne m-was ne remen senge-mo un ye. No she'et ba ut-ween un or no ne. ¹⁴ Te no us-kon komo, or te ne, no teper ka yan-she'et-de o-hwaa ye. No 'ye yan-ba un duw-de ur-hur jaab-o ut-men. No gu ye rotte ur-beeb á. No 'mo ur-hur un kowan ne. ¹⁵ War no taase kowan top men-ut jaas-to un men-ut jaas-to á, se de koyanda no nom m-senge no nomote or no ne rii-yo ur-bon un hun-ne ye kuse ne à, komo.

¹⁶ Ma'as no o-zak koyanda. ¹⁷ No ma'as us-kon be-de Shir ur-ho bi. ¹⁸ N-me un koyan yo kumu no à, no bum Shir, remen ka Shir cone be un no n-me un Yeso **Kiristi**.

¹⁹ Taase no ryomos ra-o un **Kukt-o Shir** á. ²⁰ No 'yar ma-to un ko-ya-m-Rwor un Ma-to Shir rwor à. ²¹ Se de no me'es koyan, no bup rii-yo ro ur-bon ne à. ²² No nom dorotte-o un kap ma-to un men-ut jaas-to á.

Burus konog Shir hu'e

ya-o-Tasaronika nu-o ur-bon

²³ Me un kon-se Shir un hi un de un wu, wu ro m-gwugwu mo ur-hur ne à. Me un kon-se un wu remen wu muutu no war war ba m-kukop, wu 'er kukt-o no, un hooɔ-m no ne, un wur-ut no ne kap, no waragte ba ur-reeb un har da-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** he m-muun à. ²⁴ Bo Shir bande no remen no waragte hun-ne un wu, komo wu ko-yan-ess ut-ma à, noa hoks m-sher unze wua shoos ma-to un wu.

²⁵ Or te ne, kono te no Shir. ²⁶ Gas no or na ne kap un gamat-de m-was. ²⁷ Um konog no n-me un jin-ur Wan-Koyan, no karante ka takurda-o be-ur or na ne kap.

²⁸ Yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ro un no ne!

Takurda-o Burus ayoore-ọ ọ wu gene yan-dor Yeso n-me un bo-o o-Tasaronika

Rem-se ro n-me à:

M-zanté 1:1-2

Ur-bongon us-tor nẹ 1:3-12

Ur-kewes un ma-to un haan-m Kiristi 2:1-17

Do ye un jaab-ọ ur-hur un she'et-de un yan-dor 3:1-15

Ur-kom 3:16-18

Ur-gas

¹ Be un de Burus, mosse un Siras nẹ, * un **Timoti** nẹ, genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un hun-nẹ yan-dor un bo-o o-Tasaronika ye ro hun-nẹ ye Shir à Tato na un Wan-Koyan nẹ Yeso **Kiristi**.†

² Um konog Shir o-Tato un Wan-Koyan nẹ Yeso **Kiristi** remen ye ye'et nọ m-yar un gwugwu-mo ur-hur nẹ.

Ur-bongon ur-gas nẹ

³ Or te nẹ, depete te bum Shir ko de ke ho-de rem nọ, komo kaanẹ ro ur-bon nẹ, remen sher-m nọ ro m-bo'ose, komo was-mo nọ wasse or nọ nẹ à mo ro m-do. ⁴ Remen kaanẹ, kap un n-me un hun-nẹ yan-dor-ye Shir, nọ ye tette un uk o-cin remen gaag un men-ut nọ un sher-m nọ nẹ un ka range-ọ kumu nọ ut-meger nẹ amba nọ 'mo ur-hur à.

⁵ Kap yo ka kutute unze Shir ro un piish ut-ma ur-bon nẹ, yo ka komo rwuntute cas unze nọ bo'oste m-she'et un gwomo-to Shir remen ka gwomo-to, o notte un swo ur-koob.

⁶ Shir ro un men-ut pus-to nẹ, remen kaanẹ, ka ye ro nọ m-ya ur-koob à wua tope ye un reesu un ye ur-koob ebe un ye. ⁷ Amba nọ ye ro un swo ur-koob à wua wuwusu nọ, har ma un te nẹ. Yo ka a kor un ho-de Wan-Koyan Yeso he m-rwuun n-Ton shir un rem-de o-ra à, mosse un **yan-tom-ye Shir** ye un wu nẹ ye ur-bebe. ⁸ Wua rangse ka ye nape Shir á un ka ye yage nome un **Ma-to m-Rerem** o-dorotte à to ma Wan-Koyan na Yeso. ⁹ A 'ye ye koob-de ba m-ta, a dos ye un co-o Wan-Koyan un seps-mo un bebe-de un wu nẹ. ¹⁰ Un ka da-o, wu he m-muun a ye'et wu m-sek à, yan-ba-ur-ba'as yea seps wu. Kap yan-dor komo yea hyen made-ọ un wu un ka ho-de mosse un nọ nẹ, remen nọ shereg un ka ma-to te ruru nọ à.

¹¹ Un yo ka nẹ ur-hur, o rwo'e tette us-kon rem nọ koyanda, remen nọ ya'asté Shir ur-bongon. Te us-kon nọ she'et un ka cow-yo Shir cone à. Nom nọ kaanẹ remen nọ waragte rii-yo Shir dektu nọ à. Komo te us-kon Shir a ya'as nọ bebe-de m-shoos un ko yo ke rii-yo ur-bon yo remen nọ m-sher be-ur Yeso **Kiristi**. ¹² Te us-kon un bo a he seps un jin-ur Wan-Koyan na Yeso n-me un nọ à, nọ komo n-me un wu, hond hond un yar-mo Shir na, un Wan-Koyan nẹ Yeso **Kiristi**.

Bor-ús yoor

Ko-Gwomo-wu o-zang

¹ M-moka, or re nẹ, um conog um ruru nọ se ken rem-se mosse un muun-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** un komo bo a he na m-morogse nẹ be-de un wu à, te nọ us-kon: * ² Taase hur-ur nọ nukte hor-m-hor, ko komo can-yo un wur-o nọ ine unze ho-de un Wan-Koyan rege de woosunte á. A nom wu ken wu a hoks m-rwor n-me un ma-to o-Kukt, ko be-de un rwor ut-ma, ko gengen sa o zee be un te to rwuune. ³ Nọ jar o-jar nọ yage wu ken wu raks nọ un yo ken cow-yo á. Me un zee kaanẹ remen ka ho-de a woon á se a inite zang komo ká ko-gwomo-wu o-zang wu rusune cas, wata ka wu a nome den-o o-ra à. ⁴ Wu ro ka wa-ut-yage-wu. Wu ro un seps un hi un de un wu un yage-to un kap rii-yo piye jin-de Shir à, ko komo wu a m-kwukte à. Har ma wu ro m-she'et un kwuur-ọ Shir un **Pyo-ọ Shir** wu ro m-zee unze wu ro Shir.†

⁵ ;Nọ baks, da-o um ro un nọ nẹ à, um rurutu nọ to kà kap á? ⁶ M-moka nọ nepse rii-yo wene to m-kor à, taase yo kor cin ba da-o wo un woon. ⁷ Remen ka ko-Gwomo-wu o-zang wu teksunte m-senge wukusse. Amba ka wu ro m-wen à wua re co m-wen

* **Bor-o gaan:1** 1:1 ut-Girik: Sirabanus. † **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. ‡ **Bor-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 17:1. § **Bor-o gaan:9** 1:9 Hyen komo: Isha 2:10. * **Bor-ús yoor:1** 2:1 Hyen komo: 1Tas 4:15-17.

† **Bor-ús yoor:4** 2:4 Hyen komo: Dane 11:36; Izik 28:2.

har da-õ Shir he wu m-doss o-cõw à. ⁸ Un ka da-õ a he ka ko-Gwõmo-wu o-zang wu m-rwunte cas, amba un muun-m Wan-Koyan Yeso, Yeso a ho wu un shik-mõ un nu-õ un wu, wu sabre wu un seps-mõ un wu ne.† ⁹ A nep haan-mõ un ko-Gwõmo-wu o-zang be-de un senge-mõ un **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõt**. Wu a nom rem-se o-madę, ut-napa ne, ut-hyat nę tõ ut-bõ go-qs-go.‡ ¹⁰ Wu rõ m-raks un ye rõ un bu-yo un den-õ o-ra à remen ye ginimte m-was un yo rõ o-nip à, komo remen kaanę yea kum gwu á. ¹¹ Remen kaanę Shir a tomnuntũ ye caari-tõ ut-raks remen ye sheret be-de ut-bõ. ¹² Wu un nõm kaanę remen a kupsutę kap ye yage m-sher be-de o-nip à ut-ma, ye rõ komo m-hogę un zak-õ m-nõm un men-ut jaas-tõ à.

Es nõ m'-wõns nę

¹³ Depete tę bũm Shir rem nõ, or re nę nõ ye Wan-Koyan wasę un nõ nę à, remen cin ur-takan Shir daagu nõ, nõ kumut gwu un bu-yo un **Kukt-õ Shir** muutu nõ ba m-kukop un komo bu-yo un sher o-nip nę à. ¹⁴ Wu un agan nõ un bu-yo un ka **Ma-tõ m-Rem** tõ, tõ tę ya'u nõ à, remen nõ kumut seps-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. ¹⁵ Remen kaanę, or re nę, es nõ ur-bęeb nę, komo nõ bup ka nip-õ tę yoosu nõ à, kõ un ma-tõ nu, kõ komo gengęn.

¹⁶ Tę us-kõn be-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** un hi un de un wu, un Shir nę Tato na rem nõ. Wu wasu na à, un yar-mõ un wu, wu 'ye na jaab-õ ut-men õ un ba m-ta, o-saktõ nę õ ur-bon un bu-yo yar-mõ un wu. ¹⁷ Komo tę un kõn-se Shir unze wu 'ye nõ jaab komo wu dowę rwun-qs nõ m'-wõns, n-mę un kõ mõ ke senge-mõ, mõ m-nom m-cep nę à.

Bõr-qs tet

Kõn nõ Shir rem te

¹ Ur-kõm or re nę, kõn nõ rem tę remen ma-ut Wan-Koyan nomot hõr-mõ m-wõ kõ kenę, komo tõ kum m-seps bõ tõ kumę be-ur nõ à. ² Komo nõ kõn bõ a he na m-gu un kom-tõ un hun-nę yan-men-ut jaas-tõ à, remen ba kap mõ un hun-nę ye shere á. ³ Amba Wan-Koyan wu rõ ko-yan-ess ut-ma, wu dowę rwun-qs nõ ur-bęeb, wu 'er nõ be-de un ka wan-men-ut jaas-tõ wu. ⁴ Ya tę rõ sasa un Wan-Koyan nę, remen nõ m-dõrę un yo tę rurũ nõ à, komo nõ he co m-dõrę un yo tę rwõ'u nõ à.

⁵ Tę us-kõn unze Wan-Koyan na Yeso wu ru nõ sengute, be-de un was-mõ Shir, un 'mõ-mõ ur-hur nę mõ **Kiristi** rõ m-'ya à.

Ur-kewęs taase a she'et

she'et-de o-hwaa

⁶ Or tę nę, tę ka'agte nõ un jin-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, ru nõ cõw-yo un kõ wu ke, wu rõ un she'et-de o-hwaa à, wu rõ un dõrtte-õ un ká rii-yo tę yoosu nõ á. ⁷ Ai, nõ un hi un nõ, nõ nepse depete nõ dõrę sha-m tę, remen da-õ tę ro be un nõ à, tę ya-m-zar-ye á, ⁸ komo tę rę rii-yo m-rę m-yar be-de un net á. Amba tę swoog ur-kõb, tę m-senge m-hõw, m-tet nę, taase tę sawse wu ken wu be-ur nõ us-nũ. ⁹ Tę un nõm yo ka, ba remen tgett õ ur-bęeb tę hobt gwu á, tę un nõm kaanę remen tę kututũ nõ bu-yo m-dõrę. ¹⁰ Da-õ tę ro be-ur nõ à, tę ro nõ m-rurę un yo ka: "Kap bõn wu yage nõm m-senge à taase wu re á."

¹¹ Tę hogutę unze ye ken ye be-ur nõ ya-m-zar-ye, komo ye rõ m-nõm un yo ken rii-yo á sę o-hębe gwuw. ¹² Un jin-ur Wan-Koyan Yeso **Kiristi** gõn ka hun-nę ye, ye jar á. Tę ka'agte ye, ye nõm m-senge un ęss ur-hi nę, remen ye reęgutę hi un de un ye. ¹³ Amba nõ or re nę, taase nõ ker un nõm un rii-yo ur-bon.

¹⁴ Ureę wu ken wu yagutę nõm o-dõrtte un rii-yo tę rwõrę n-mę un ka takurda-õ á, rurũ nõ **yan-dor Yeso** wu. Nom nõ ja un wu nę m-sõk nę, komo nõ som wu remen wu hogutę m-e. ¹⁵ Amba nõ muut wu wa-ut-yage á, amba nak nõ gõn wu ut-tõ remen or na wu wan-dor.

Gas-de ur-kõm

¹⁶ Tę un kõn-qs Wan-Koyan un hi un de un wu, remen wu ye'et nõ m-gwugwu koyanda komo un kõ yo ke bu-yo. Wu rõ takan-de un gwugwu-mõ un hur-ut na à. Wan-Koyan wu or un nõ nę kap.

¹⁷ Un kom-ut re, Burus, um genbę ka gas-de. Un gõn ka bu-yo mę m-gęn un kõ õ ke takurda-õ. Kaanę mę m-gen.

¹⁸ Yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** rõ un nõ nę kap!

† Bõr-qs yoor:8 2:8 Hyen komo: Isha 11:4.

‡ Bõr-qs yoor:9 2:9 Hyen komo: Mati 24:24.

Takurda-o Burus aco o wu gene Timoti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Ur-kewes mosse yan-dor Yeso ne un sek-ye ye un o ne 1:3—3:16

Ur-kewes ha-mo un be-ur Timoti mosse un senge-mo un wu ne 4:1—6:21

Ur-gas

¹⁻²Timoti, Burus ro wo m-gene un ka takurda-o. Wo m-moka kashi un wa re wu, remen un yoosutu wo m-sher be-de Shir. Me, Burus, wan-Tom Yeso **Kiristi**,* un beeb-de Shir, **Wan-Gwu** na un **Kiristi** Yeso, wu ya'u na o-sakto à.

Me un kon-se Shir Tato na, un Yeso **Kiristi**, Wan-Koyan na. Me un kon-se ye 'ye wo yar-mo un ye, ur-'won ne, un gwugwu-mo ur-hur ne.†

Nak ut-tq remen un yan-yoos-de ut-bo

³Da-de um ro un cow-o re ha-mo o-Makidoniya à, um rurutè wo o she'et n-me bo-o o-Apisu. She'et kanè remen o nekt ye ken hun-ne ye ut-tq kanè, ye yage yoos-de ut-bo.

⁴Rure ye, ye yage naas un da-o hun-ne be-de un yoos-de ut-zwom, un oog-de un ya-n-ga-ye ne. Ye yage remen gon ka ma-to ro m-hante sunu-mo ut-ma. To un gu un hun-ne nom un she'et-de m-sher be-de Shir á. ⁵Yo a cone ko wu ke wan-dor o Shir wu nom à, yo ro m-was un or un wu ne ne. Ka was-mo a rwuun un hur-ur pus-de, un hur-ur gaan ne, komo ur-hur ne de m-sher be-de Shir cot. ⁶Amba ye ken ye jorute ka rem-se Shir cone a nom à, ye warguru be-de un ma-to ba ur-hi. ⁷Ye conog ye warag ya-ur-yoos-de un **karamsa**-o **Mosa**. Ye m-campo un hyan-o un ye, unze ye nak. Amba ye nap yo ye ur-yoos á.

⁸A nak **karamsa**-o ro ur-bon ne, urege a nak rii-yo rwo'e Shir hantute o à. ⁹A nak komo, Shir ya'as o-**karamsa** remen o ja'astè kashi un hun-ne á. Amba Shir un ya'as o remen o ja'astè:

Yan-koob-de un gyer-o un wu,

Un yan-koob-de o-dorotte ne,

Un ya-ut-**ba'as** ne,

Un yan-yage un nom un rii-yo **karamsa**-o zee ne à,

Un ye ro m-yage she'et-de m-kukop ne á,

Yan-koob-de o-dorotte o un Ma-to Shir,

Un ye ro un ho un tat-ne ye un ye ne à,

Un ye ro un ho un in-ne ye un ye ne à,

Myet un yan-ho un hun-ne ne,

¹⁰Un campo-ne ne ye ro un hoob-o un ne'a-ne à, un ne'a-ne ye ro hoob-o un campo-ne ne à,

Un campo-ne ye ro m-rew un or un ye ne campo-ne bo ye ro m-rew un ne'a-ne un ye ne à,

Ko ne'a-ne ye ro m-rewè un or un ye ne ne'a-ne bo ye ro m-rewè un campo-ne un ye ne à,

Ko ye ro un baab un hun-ne,

Ko ya-ut-bo,

Ko hun-ne ye ro m-yage m-nom un yo ye zee yea nom à, un

Hun-ne ne ye ro un nom un ko se ke rem-se un ba ur-bon se à,

Da-de ye nome ka rem-us yo-se se, ye ro o ka o-dorotte un yoos-de o-nip á. ¹¹Ka yoos-de un **Ma-to m-Rerem** to un rwuun be-de Shir wa-m-seps, o-kwum ne. Shir bobsu me m-ko'ot to.

Yar-mo Wan-Koyan kute Burus à

¹²Um bomog **Kiristi** Yeso, Wan-Koyan na, wu ya'u me ur-beeb um nomot ka senge-mo à, remen wu nak mett m-se'er á. Wu daagu me un ka senge-mo. ¹³N-ga um ro m-pyap un Shir, un yage-to un **yan-dor Yeso** ne, un 'ya un yan-dor ur-koob ne deen. Shir hoguru 'won un de remen me ro nak yo um ro m-nom á, komo um ro un koob-de m-sher ne be-ur Yeso.‡ ¹⁴Wan-Koyan na ya'ag me yar-mo Shir deen. Wu ya'uru me m-sher, m-was ne, mo rwuune be-ur **Kiristi** Yeso à.

* **Bqr-o gaan:1-2** 1:1-2 Wu Shir daagne à. † **Bqr-o gaan:1-2** 1:1-2 Hyen komo: Seng 16:1. ‡ **Bqr-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Seng 8:3; 9:4-5.

¹⁵ Ka ma-to, bɔ-ʉt tɔ kɔn n-mɛ ʉn tɔ á, komo tɔ wɔɔg a gɔkstɛ tɔ kap ʉnze, “**Kiristi** Yeso haante ʉn hɔnɔ o-dak wʉ guut ya-ʉt-ba'as, bɔ ye he m-posse den-ɔ o-ra à.” ʉm nak komo ʉm aragte hun-nɛ kap **ur-ba'as**. ¹⁶ Amba Shir hogute 'wɔn ʉn de, mɛ wʉ arge hun-nɛ **ur-ba'as** à. **Kiristi** Yeso kututu na mɔ ʉn hur-de ʉn wʉ remen ʉm waragte rii-yo m-sha be-de ʉn kap ye he m-sher kanɛ n-co à. Ka hun-nɛ ye kum hogɔ-g bɔ m-ta. ¹⁷ Kɔn-ʉs re se rɔ hun-nɛ kap ye 'ye Shir m-seps, ʉt-gos ne, ba m-ta. Wʉ rɔ ko-Gwɔmo ba m-ta. Wʉ ʉn ba ʉr-kɔm. Wʉ a m-hyan á. Shir ɔ ʉn hɔn-de ʉn ɔ. **Amin**.

Burus doote Timoti jaab-o ʉt-men

¹⁸ Wà re **Timoti**, yo mɛ m-zɛɛ o nɔm à, hond hond yo rɔ ʉn yo yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir rurʉ wɔ nɛ à. Shir ɔ daagu wɔ o kɔ'otɛ ma-tɔ ʉn wʉ. Baks ʉn kà ma-tɔ yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir rurʉ wɔ nɛ à, toa do wɔ jaab-o ʉt-men ʉn nɔm ʉn yo Shir zɛɛ o nɔm à. ¹⁹ Da-ɔ wɔ ro ʉn kɔ'ot ʉn Ma-tɔ Shir, ma'as n-tɛ m-sher, komo hur ʉn du kaps wɔ á. Ye ken hun-nɛ ye hur-de ʉn ye kapstɛ ye. Remen kaanɛ ye hoks m-sher be-de Shir á. ²⁰ Himeniyus ʉn Arekanda rɔ n-mɛ ʉn ka hun-nɛ ye, ye hur-de ʉn ye rɔ be-ʉr gaan á. ʉm koostʉ ye be-de ʉn mɔrog-de ʉn **yan-dor Yeso**. ʉm ya'ag **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** ʉr-keɛr wʉ nom yo wʉ cone ʉn ye nɛ à. Mɛ ʉn nɔm kaanɛ remen ye yoostɛ yage ʉn yo'og-ɔ Shir.

Bɔr-ʉs yoor

Karamsa-o ʉn bɔ a he bɔngɔn-de Shir à

¹ ʉr-takan, ʉm cone ʉm 'ye wɔ jaab-o ʉt-men ʉn **yan-dor Yeso** nɛ, ʉnze nɔ senge ʉs-kɔn Shir remen hun-nɛ kap. Da-ɔ nɔ ro ʉn kɔn-se Shir remen wʉ guut nɔ, komo kɔn nɔ Shir hoge 'wɔn-de ʉn hun-nɛ. Da-ɔ nɔ ro ʉs-kɔn Shir, nɔ 'ye Shir ʉr-bɔngɔn remen rem-se wʉ nɔmɛ à. ² Kɔn nɔ Shir remen gwɔmo-nɛ, ʉn yan-caari-tɔ ʉt-comos nɛ, remen a she'etɛ ba ʉt-ween be-de ʉn hun-nɛ. Komo ʉn nɔm ʉn kɔ yo ke kashi ʉn rii-yo bɔ Shir cone à. ³ Da-ɔ a ro ʉs-kɔn kaanɛ, rɔ ʉr-bon nɛ, komo Shir, ɔ rɔ **Wan-Gwʉ** na à, rɔ m-hoge rɛrɛm-mɔ ʉn kaanɛ deɛn. ⁴ Rii-yo rwɔ'e Shir rotte ʉn hoge m-rɛrɛm à, Shir cone kɔ wʉ ke net-wʉ kum gwʉ ʉn nap-ɔ o-nip nɛ ʉn Yeso. ⁵ Shir gaan-ɔ. Wan-hongse ʉn hun-nɛ ʉn Shir nɛ komo gaan. Ka net-wʉ, wʉ rɔ **Kiristi** Yeso. ⁶ Yeso ya'aste hi ʉn de ʉn wʉ har be-de m-mar, remen wʉ rurut na kap. Ma-tɔ ʉn mar-m **Kiristi**, Shir ya'ag na m-mɔka o-da ɔ m-rʉrɛ hun-nɛ ka ma-tɔ ʉnze Shir cone kɔ wʉ ke net-wʉ kum gwʉ. ⁷ Remen ka ɔ Shir tomnʉ mɛ ʉm waragte wa-o-kɔ'ot ʉn ko-yan-Tɔm Yeso nɛ. ʉm waragte Wa-ʉr-Yoos, wan-yoose ʉn ye rɔ **Yahuda**-nɛ á, n-mɛ m-sher, o-nip nɛ. Nip-ɔ mɛ m-rwɔr ba bɔ-tɔ á.*

⁸ Da-ɔ nɔ mɔrge remen bɔngɔn-de Shir, ʉm cone campo-nɛ kɔ kenɛ, ye jaks kom-tɔ ʉn ye ʉn kɔn-se Shir. Da-ɔ ye jakse kom-tɔ ʉn ye, yage hur-de ʉn ye ma'aste ʉr-kashi be-de Shir, ba ʉs-ryaab kɔ sune-mɔ ʉt-ma.

⁹ ʉm cone ne'a-nɛ ye cupe hi ʉn de ʉn ye saw-tɔ m-cɔp tɔ depe à. Ye cup saw-tɔ he ʉn hɔk ʉn wur-tɔ ʉn ye ʉr-bon nɛ à. Taase ne'a-nɛ cup saw-tɔ campo-nɛ hette ye m-gwɔt ʉn yish-ye o-yoor á. Taase ye muut ʉr-hi be-de ʉn saw-tɔ ʉn hwɔr, rem-se ʉn zinariya, ʉs-rwʉmb nɛ ʉn ga-se ʉn ye á.† ¹⁰ Amba kashi m-senge mɔ depe ne'a-nɛ à, mɔ rɔ nɔm ʉn rem-se ʉr-bon ʉn da-ɔ ye kumɛ à, ʉn hwɔr-ye ʉn ye nɛ ʉn nɔm ʉn rem-se ʉr-bon be-de ʉn hun-nɛ. Ye ro m-nɔm kaanɛ ye kutɛ hun-nɛ ʉnze ye yan-gyer-ɔ Shir ye.

¹¹ Da-ɔ yan-dor mɔrge be-de ʉr-yoos, yage ne'a-nɛ ke'et ʉt-tɔ, ye ma'as ʉn nɔm o-dɔrotte ʉn yo a yoose ye à. ¹² Yan-dor Yeso mɔrge, mɛ 'ya ne'a cow-yo wʉ yooste campo-nɛ á. Komo mɛ 'ya wʉ cow wʉ waragte hi-de ʉn campo á, amba wʉ ma'as temb. ¹³ Yo rwɔ'e ʉm zet kaanɛ à, remen **Adamu** wʉ Shir ba'e m-nɔm, ka da-de a nɔmɛ **Hawa**.‡ ¹⁴ Komo ba **Adamu** wʉ **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** rakse á, ne'a-wʉ a rakse har wʉ waragte wa-**ur-ba'as**.§ ¹⁵ Myet ʉn kaanɛ nɛ, Shir a gu ne'a-nɛ ʉn bu-yo ʉn o-mat, ʉrege ye shereg be-ʉr Yeso, ʉn was ʉn ɔr ʉn ye nɛ nɛ, ʉn she'et-de ba m-kukɔp nɛ, ʉr-she'et nɛ bɔ depe à.

Bɔr-ʉs tet

*Yan-gʉt-de ʉn yan-dor Yeso
ʉn yan-m-senge nɛ*

* **Bɔr-ʉs yoor:7** 2:7 Hyen komo: 2Tim 1:11. † **Bɔr-ʉs yoor:9** 2:9 Hyen komo: 1Bit 3:3. ‡ **Bɔr-ʉs yoor:13** 2:13 Hyen komo: Taka 2:7,21,22. § **Bɔr-ʉs yoor:14** 2:14 Hyen komo: Taka 3:1-6.

¹ Hun-nę rō m-zęę, “Urege net rō ır-gop wu waragte ko-wan-gut-de un **yan-dor Yęso**, wu nomog gop-de un kashi m-senge.” Ka ma-tō nip-o. ² Remen kaane, myet net-wu cone wan-gut-de un **yan-dor Yęso** à, kaane she'et-de un wu he m-ma'as:

Untaase a kum gom-de ır-reęb be-de un wu,
Wu eęe be-de un ne'a un wu cot à,
Wu hokse garamse un hi un de un wu à,
Wan-barag-se ır-bon,
Hun-nę ya'as wu ut-gos, remen wu she'ette ır-bon ne,
Wa-m-was un hamat-nę ne n-mę un hur-o un wu,

Wu he m-hoks ır-yoos à,

³ Ba ko-wa-m-swō á,

Wu rō un hoob-o ut-ma á,

Amba yan-gwegwer-mō ır-hi,

Wu rō ut-ween á,

Wu rotte yish-ye un hwōr á,

⁴ Wu rō un hoks m-garamse un hur-o un wu ır-bon ne à,

Wu rō m-rwō un yakar-ye un wu ye nomu wu o-dōrotte, ye 'ye wu ut-gos n-mę un kō yo ke rii-yo à. ⁵ (Urege net hoks m-garamse hur-o un wu á, ıre wu he m-nom wu hokste gut-de un hun-nę ye Shir?)

⁶ Ba wu gokse Yęso ba m-gōs á. (Un ya ka á, nu-mō ır-hi a ru wu cūwut swō ır-koōb untun **ko-Gwōmo-wu un ya-ut-kōt**.)

⁷ Wu rotte be-de ır-reęb á. Kaane depe komo hun-nę ye rō **yan-dor Yęso** á, ye rō wu m-tan un jin-ır sō-de. Wu ma'as kaane remen untaase wu he'ębe n-mę un cęeb-o un **ko-Gwōmo-wu un ya-ut-kōt**, wu hoge m-'e.*

Ya-m-gu ye depe senge-mō Shir à

⁸ Yan-m-senge be-de yan-dor un ce un ye, kaane she'et-de un ye he m-ma'as:

Ye hokse garamse un hi un de un ye à.

Ye warag yan-ma-ut gaan.

Ye rō m-swō á.

Ye rotte suub-o un hwōr á.

⁹ Komo ye bup sher-mō un ye un hur-ır gaan.

¹⁰ Rii-yo nō degt net ko-wan-m-senge se a me'este wu, nō hyane wu rotte be-de ır-reęb á, ka da-de wu hoks m-nom un senge-mō un yan-m-senge.

¹¹ Kaane komo ne'a-nę ye un ye warag kashi un ne'a-nę ye un ba ır-reęb, ba komo ya-ut-we á. Amba ye hokse she'et-de un ye à. Hun-nę rō ye m-'wōs un ma-ut gaan ne koyanda.

¹² Ko-wan-m-senge n-mę un den-o Shir, kō wu ke wu es be-de un ne'a un wu cot. Komo wu hoks garamse un hur-o un wu un yakar-ye un wu ne ır-bon ne. ¹³ Hun-nę rō m-'ya un yan-m-senge-ye nōme senge-mō ır-bon à m-sek. Remen kaane, ka yan-m-senge-ye, ye hoks rure un hun-nę ma-tō m-sheer be-ır **Kiristi** Yęso, ba o-gyer.

Ma-tō rō wukusse

n-mę yan-dor Yęso à

¹⁴ Da-o mę wō un gene un kà takırda-o à, mę o-saktō o m-habe un hyenet wō ba m-gos. ¹⁵ Amba mę nomę m-it, kà takırda-o he wō m-kute bō hun-nę he m-she'et à be-de yan-dor o-Shir. Hun-nę ye Shir ye rō un den-o Shir wan-hoog à. Kà hun-nę ye, ye rō untun caar-yo o-cin un 'wun-de o-nip ne. ¹⁶ Nip-o, m-sheer be-de Shir rō m-'wōns nē kō de nomte se ken rem-se rokōn wukusse à:

Yęso haante n-mę o-wur untun o ma na,

Kukt-q Shir kututę na wu kashi un net-wu.

Yan-tōm-ye Shir ye hyanag wu.

Yan-dor Yęso kō'otę ma-tō un wu

be-de hun-nę kap hōno o-dak.

Hun-nę gokste kà kō'ot-o be-ut-be hōno o-dak kap.

Shir dęku wu ha-m o n-Tōn be-de m-seps.

Bq̄r-qs nass

Ya-ır-yoos-de ut-bō

¹ **Kukt-q Shir** rırutę na cas unze un kà hō-tō ır-kōm tō, ye ken ye a yage m-sheer be-de un yoos-de o-nip de un Ma-tō Shir. Ye a sher be-de un yoos-de un ya-ut-bō, tō rwuune

* **Bq̄r-qs tet:7** 3:2-7 Hyen komo: Titu 1:6-9.

be-de un **ya-ut-kot** à. ² Ka hun-ñe ye rō m-nom sa o zee nip-o ye m-rwōr, amba bō-tō ye he senge m-kupur. Yēa was á, kō yo ye rō ur-yoos à nip-o kō ut-bō á, remen hur-de un ye kapstē ye. ³ Bō **Kukt-o Shir** rwōrē à, hun-ñe ye ut-bō rō kōn kō m-mōka:

Ye rō ur-yoos de ut-bō unze taase hun-ñe ge ut-ge.

Komo ye rō m-zēē taase hun-ñe rē tō ken rii-tō m-rē tō.

Amba Shir nōmē ut-ge un kō yo ke rii-yo m-rē yo nē. Shir çonog ya-m-sher ye nep nip-o un wū, komo ye 'ye wū ur-bōngōn remen ka rii-tō, otte m-zēē tō rott ur-bon á. ⁴ Myet rii-yo Shir nōmē à rō ur-bon nē, taase a yage kō rii á. Amba a gōks yo kom-ut yoor un hur-de ur-bōngōn nē. ⁵ A nepstē Ma-tō Shir tō he yo m-muut ba m-kūkop us-toog nē.

Ko-yan-m-guw wū ur-bon

wū ma Yeso Kiristi

⁶ Ūrege o yoosutē or ru nē yan-dor gōn ka ma-tō, wōa warag kashi un ko-ya-m-Rwōr un ma-ut **Kiristi** Yeso, komo Shir a rū wō o bō'osutē un ma-tō m-sher remen yoos-de ur-bon de wō m-nōmē o-dōrotte har m-mōka à. ⁷ Nōm ja un yoos-de ut-bō nē, taase o sher hōog ru be-de ut-zwōm tō o-hwaa tō rō un gu un hun-ñe ye'et Shir m-sēk á. O yoosē hi un du bō o he ur-she'et de Shir çonē o she'et à n-mē un kō yo ke rii-yo. ⁸ Nōm kaanē o nak hun-ñe rō m-zēē, "Rō ur-bon nē net senge nukt un wur-o un wū bō o he nōm m-'wōns à." Remen wur-o rō m-'wōns nē à, rō un gu un net da-o un hōog-mō un wū. Amba jiištē ur-bon net she'et gōn she'et-de Shir çonē wū she'et à. Remen she'et-de Shir çonē hun-ñe she'et à, rō un gu un net da-o un hōog-mō un wū un ka hōno o-dak o kō nē da-o net mare à.

⁹ Ka ma-tō, tō hun-ñe rō m-rwōr à, nip-o komo tō woosē a gōks-tō kom-ut yoor. ¹⁰ Remen kaanē a nom nō bō m-nōm na. A she'etē un bū-yo un ka ma-tō, a nom kaanē remen a hwoog saktō-o na be-de Shir o un hōog. Wū rō **Wan-Gwū** o un hun-ñe kap, yaguntē ma ye shērē à.

¹¹ Yoosē yan-dor myet ka ma-tō un genē à, komo rwō ye nom o-dōrotte un ká ma-tō. ¹² Taase o yage hun-ñe gūt hi un du ba us-shi á, remen wō mōngē á. Amba senge yoos un du. Komo yage she'et un du ma'as rii-yo ur-yoos be-de un **yan-dor Yeso** bō depe ye she'et à: Çep ma-tō ur-bon. Nōm rii-yo ur-bon. Was un hun-ñe nē. Sher be-de Shir. Komo o ma'as un hur-ur pus-de nē. ¹³ Rii-yo un wōobutē, o senge m-karantē Ma-tō Shir be-de un hun-ñe da-o ye mōrge. O do ye jaab-o ut-mēn. O yoosē ye **Ma-tō m-Rerem** un yo Shir zēē ye nom à. ¹⁴ Baks da-o sēk-ye un yan-dor nē hwō kom-tō un ye tō o-kwum be un du ye us-kōn à. Bō sēk-ye nōmē kaanē à, Shir ya'ag wō un hōge o-kūkt remen o nomot senge-mō un wū. Shir un bū-yo un Kukt-o un wū rwō'og ye rūrūtū wō unze wūa gu wō un ká senge-mō. Wō jar o yage ka senge-mō Shir zēē wūa gu wō m-nōm á.

¹⁵ Ma'as m-nōm un ka senge-mō un hur-ur gaan. Ka da-de nē, hun-ñe myet a hyen wō m-nōm un yo Shir çonē o nom á. ¹⁶ Nōm çēn o senge nōmē un Shir o-dōrotte un kō yo ke rii-yo. Komo yoos un du ma'as de o-nip. O senge m-nōm un ka rem-se, remen Shir guut wō un ye dōrē ka yoos-de nē à.

Bq-qs taan

Bō o he she'et-de ur-bon

un hun-ñe nē à

¹ Wō kwōs net sēk-wū ut-gaag á, amba nom wū ut-ma sa o zee tato ru. Komo o gūt campō-ne sa o zee hen-ñe ru. ² O gūt ne'a-nē ye mōngē à, sa o zee in-ñe ru. Yan-ne'a-nē komo o gūt ye untun hen-ñe ru nē. O nom kaanē un mēn-ut pus-tō puu.

Bō depe a was un gwōr-ñe nē à

³ Was un gwōr-ñe nē, ye campō un ye nē mare à, ye rotte ye he ye m-gwōt á. ⁴ Amba ūrege ka ko-gwōr-wū rō un yakar-ñe, kō nē hes-ñe, yage ye dekt nu-se un wū. Yoosē ye, ye nom kaanē be-de un baag-o un ye. Un ka bū-yo, ye he m-top un rii-yo tat-ñe ye un ye nē mōng-ñe nomu ye á. Da-o hun-ñe nōmē kaanē, Shir rō un hōge o-zak dēn. ⁵ Amba gu nō ko-gwōr-wū rotte net-wū he wū m-gu á. Wū rwō'ē saktō-o un wū be-de Shir à. Wū rō un kōn-se Shir m-hōw, m-tēt nē, remen wū kumut gwū à. ⁶ Amba taase nō gu ko-gwōr-wū rō un nōm yo mēn-tō un wū çonē à, yanze yo Shir çonē wū nōm á. Ka ko-gwōr-wū sa o zee ko-margan-wū rō, kō de nomte wū rō un hōog nē à. ⁷ Yoosē **yan-dor Yeso** ka ma-tō remen taase hun-ñe kum rii-yo ut-rēēb be-de un ye. ⁸ Amba ūrege wū ken net-wū rō un was un yan-baag-o un wū nē á, kō nē yan-hur-o un wū, rii yo-yo ye. Ka net-wū she'eg sher-mō un wū o ka, komo wū aragte wū shērē be-ur Yeso á m-naase.

⁹ Ûn mrog-de ùn **yan-dor Yeso**, yage ye kum o-takurda, ùn ka takurda-o ye gen jin-to ùn gwor-ne. Taase nò gen ko-gwor se:

Wù wòog ùs-hak kwòoz-ùt tet [60].

Wù ese be-de ùn campo ùn wù cot, da-o campo ùn wù ro ùn hoog ne à.

¹⁰ Wù hun-ne rò ùn 'ya m-sek remen wù rò m-nòm rii-yo ùr-bon à.

Wù rò ùn yoose ùn yakar-ye ùn wù ùr-bon ne ne à.

Wù rò ùn barke ùn hamat-ne ùn hur-o ùn wù à.

Wù rò ùn nome ùn **yan-dor Yeso** m-guw ùn gwugwer-mò ùr-hi ne à.

Wù rò ùn gu ùn or ùn wù ne yan-dor à ye rò ùr-koob à.

Komo n-me ùn koyan wù ya'aste hi ùn du ùn wù be-de ùn nom ùn rii-yo ùr-bon.

¹¹ Ùntaase nò gen jin-de ne'a wù wò ùs-hak kwòoz-ùt tet [60] á. Nò gen ye á, remen da-de con-to ùn wur-o ùn ye hokse ye, yea cun ye ge ut-ge komo. Da-o ye ga ut-ge à, ye jorute o ka swor o-nu o ye nome ùn **Kiristi**, unze yea ge ut-ge á. ¹² Ka da-de ne hur-de ùn ye a kaps ye, remen ye shakte swor o-nu o ùn ye o n-ga. ¹³ Rii-yo rwo'e komo ùm zet taase nò gen jin-to gwor-ne ye haks-se ùn ye arge kwòoz-ùt tet [60] á, yo rò yea hoks m-yoos ùn she'et-de o-hwaa. Ye ùn naas ùn da-o ùn ye ùn dgorog-to ùn hur-to ùn hun-ne. Yanze she'et-de o-hwaa temb á, amba ut-we ne, komo ye rò m-hwo ùn nu-se ùn ye ùn ma-to ùn hun-ne. Ye rò komo ùn cep ùn ma-to depe ye cep á. ¹⁴ Q rwo'e ùm rurute gwor-ne ye haks-se ùn ye arge kwòoz-ùt tet [60] á, ye ge ut-ge, ye met yakar. Komo yea ma'as ùn gut-de ùn hur-to ùn ye, remen taase a 'ye yan-yage-ut na o-cow ye nomotu na ma-to o-yo'og. ¹⁵ Me m-rwor ùn ka ma-to, remen ye ken gwor-ne ye be'essute, ye waktussute, yan-dore ùn **ko-gwomo-wù ùn ya-ut-kot**.

¹⁶ Bò ùm ro zeege ùn ka da-o à, urege wù ken ne'a-wù ko-yan-dor, rò ùn ko-gwor ne be-de ùn baag-o ùn ye, wù gu ye. Wù yakse **yan-dor Yeso** nu-se ùn ye á. Ka da-de ne **yan-dor Yeso** he kum ùn beeb-de ùn gu ùn gwor-ne ye rotte yan-gwù á.

*Yoos-de ùn sek-ye ya-m-guw
ùn den-o Shir*

¹⁷ Sek-ye, ye nome senge-mò ùn dgorotte ùn **yan-dor Yeso** bò depe à, depete komo a 'ye ye m-sek, ùr-'yons ne m-sok ne. Ka ye senge-mò ùn ye rò ùr-yoos, ùn ko'ot ùn Ma-to Shir ne à. ¹⁸ Ma-to Shir zeege, "Wò bite nu-o o-janka da-de yo rò m-door á."* Komo "Wa-m-senge depete a ya'as wù 'yons-de ùn wù."[†] ¹⁹ Urege net wan-gaan zeege wù ken ko-sek-wù nomog **ur-ba'as**, wò dek ka ma-to hór-m-hór á. Se o kumug ya-ús-tor, nen yoor ko nen tet, ka da-de, o dekt ka ma-to.[‡] ²⁰ Wò nepse unze nip-o wù ken ko-sek-wù nomog **ur-ba'as**, o kwos wù ùn yish-ye ùn ko wù ke **wan-dor Yeso** wù. Nòm kaane remen ye kuse á, ye hogute o-gyer o ùn nom **ur-ba'as**.

²¹ Kwos net-wù nome **ur-ba'as** à, taase o was ùn con-de ùn wù ne. Ùm mossute wò ùn Shir ne, ùn **Kiristi** Yeso ne, ùn yan-tòm ye Shir ne, ye rò wò m-gwot komo yea piishi wò ut-ma urege o yagute m-nòm kaane.

²² Wò cune m-daaq ùn sek-wù, wò nom m-hór á. Rii-yo o huutu wù kom-ut ru to o-kwum, o ceke ko kashi ùn net-wù à. Wò nome ceen á, wò deeg ko-wa-**ur-ba'as**. Komo hun-ne a hoks m-zee wò was ùn **ba'as-de** ùn wù ne á. Amba wò, she'et she'et-de ùn ba m-kukop.

²³ Wò ma'as ùn swò m-hò ùn hõn-de ùn mò á, amba o sù modim ut hiin remen hoog-mò men-ut ru ùn gòm-ur ru ne co co.

²⁴ Ba'as-to ùn ye ken ye cas to rò, komo kwon nepse Shir a piishi ye ut-ma. Amba ye ken ye se o-co **ba'as-to** ùn ye rotte m-rwuun cas. ²⁵ Ka o komo senge-mò ùr-bon ya mò rò cas, ko a nom mò wukusse, da-o rò kon o mò hette m-rwuun cas à.

Bqr-ús cind

*Bò depe guw-ne 'ye yan-hur-o
ùn ye m-sek á*

¹ Ye rò guw-ne à, ye 'ye yan-hur-o ùn ye m-sek koyanda bò depe à. Yage ye ye'et ye m-sek taase hun-ne pyep jin-de Shir, komo ye zee yoos-ur na rotte ùr-bon á. ² Urege yan-hur-o ùn ye yan-dor ye, to guw-ne taase ye nom koob-de o-dgorotte remen yan-dor ye. Amba ye do rwo ùr-hi be-de ùn nome ùn ye m-senge. Yo rwo'e ye hette m-nòm kaane à, da-o ye ro yan-hur-o ùn ye m-gu, ye o ka m-gu ùn or ye ne **yan-dor Yeso**.

Yoos-de ut-bò ùn kwum-o o-nip ne

* **Bqr-ús taan:18** 5:18 Hyen komo: Kara 25:4. † **Bqr-ús taan:18** 5:18 Hyen komo: Mati 10:10; Ruka 10:7.

‡ **Bqr-ús taan:19** 5:19 Hyen komo: Kara 17:6; 19:15.

Ka ma-tq̄ o he ye m-yoose à, o do ye jaab-q̄ ut-men ye dq̄re tq̄. ³ Ye ken hun-ne ye rō un yooos-de ut-bō un rem-se Shir. Ye rō m-she un yooos-de o-nip un ma-ut Yeso **Kiristi** ne, Wan-Koyan na. Yooos-de un ye rō un gu un hun-ne she'et-de Shir çone á. ⁴ Ka hun-ne ye peneg uku o-cin. Ye rō m-hyan sa o zee ye nepse koyan, amba ye nap rii-yo ye ur-yooos á. Ye rō un hogē un rereṃ-mō un sunē-mō un Ma-tq̄ Shir, sa o zee yan-hoob-q̄ ut-ween. Gō un kaane rō m-hante ur-shoob, ut-reḡb ne, un ma-ut yo-tō ne, ye rō us-barag hun-ne rō un nom un rem-qs yo-se. ⁵ Ka hun-ne ye peneg moqr-tō ut-ween. Ye rō un barag-se o-hwaa ne, ye kus o-nip ne á.

Ka hun-ne ye rō m-hyan dq̄r-q̄ Shir yo ken çw-yo yo, yo un kum un hwōr. ⁶ Amba hwōr-o rō na m-rwō o-zak á. Zak-o jiište na m-hō, da-o a nome o-dq̄rotte be-de Shir, komo a bupe rii-yo a rotte à kom-ut yoor. ⁷ Remen da-o a matu na à, a haan un rii ne á, komo da-o a mere, a warag un rii ne á. ⁸ Remen kaane, urege a un rii-yo m-re ne un saw-tō m-çep ne, a nom o-zak. ⁹ Amba hun-ne ye rō ur-gop ye kumut hwōr á, ye m-hebe n-me ut-meger un çeḡb ne be-de un rem-se o-hwaa. Çon-tō un rii yo-yo rō un jorbe un hun-ne un bu-yo m-sabre. ¹⁰ Um zeeḡ kaane remen çon-tō un hwōr rō takan-de un kō yo ke çw-yo yo un men-ut jaas-tō yo. Ye ken ye ho'oste sher-mō un ye remen çon-tō un nom un hwōr hq̄r-m-hq̄r. Bō ye nome kaane à, m-mōka ye rō un swō ur-kq̄b, sa o zee net-wū a m-dwūre ur-wan à.

Burus nak Timoti ut-tō

¹¹ Amba wō **Timoti** o shereḡ be-de Shir. Bō hun-ne rō m-som be-de un rii yo-yo à, som be-de un çon-tō un hwōr deen. O ma'as m-gwōt un hun-ne ur-bon ne. O senge nom un rii-yo rō ur-bon ne à. Myet yo wō m-nom à, she'et bō Shir çone o she'et á. Sher be-de Shir. Was un hun-ne ne. Nom jaab-q̄ ut-men un dor-o Shir. Nome hun-ne ut-ma un gwugwer-mō ur-hi ne. ¹² Bō wa-ut-mur rō m-rwō un beḡb-de un wū da-o m-sha ut-mur à, ma'as m-sheḡ be-de Shir komo o nome wū o-dq̄rotte hur-ur gaan. Bōp kom-ut yoor ka 'yons-de un hogō q̄ ba m-ta q̄. Baks unze Shir çong o she'et un wū ne har da-o ba m-ta. Komo baks unze o rwōḡ ka ma-tō be-de un hun-ne deen ye hogutu wō. ¹³⁻¹⁴ Me wō m-rure o nom o-dq̄rotte un ka ma-tō. Shir q̄ rō wan-torse un ma-tō um rurū wō à. Shir q̄ rō un 'ya un kō yo ke rii-yo hogō. Yeso **Kiristi** rō komo us-tqr. Yeso rurute Panti **Biratus*** ma-tō o-nip tō ma un wū. Urege o nomog o-dq̄rotte un ka ma-tō un hur-ur pus-de, yatt-wū he hyan un rii-yo o-yo'og be un du á. Nom kaane se da-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na he m-muun à. ¹⁵ Wua muun ho-de Shir Tato na daage remen wū muunte à. Shir q̄ rō q̄ hun-ne ye un wū rō wū m-'ya ur-bongon à. Wū rō un gwōmo-tō un kō yo ke rii-yo. Wū rō ko-Gwōmo-wū un gwōmo ne, wū jiište m-sek be-de un sek-ye. ¹⁶ Shir q̄ cot rō m-mar á. Wū rō ur-she'et be-de m-cecar. Remen kaane yatt net-wū he m-ha un her-o un wū á. Net rō kōn wū take m-hyan un Shir á, komo yatt-wū he wū hoks m-hyan á. Yage hun-ne kap ya'aste wū ut-gos, ut-gwōmo ne, tō ba m-ta. **Amin.**

Yooos-de m-sheḡ be-de Shir

yanze be-de un hwōr á

¹⁷ O rure hun-ne yan-hwōr taase ye dq̄k unze ye jiište or un ye hun-ne. O rure yan-hwōr komo taase ye nom us-barag unze rii-yo ye kume à, remen hwōr un ye q̄. Me un zee kaane remen hwōr a hoks m-ta hq̄r-m-hq̄r. Amba yage ye sheret be-de Shir q̄ guut ye. Shir q̄ rō na m-'ya un kō yo ke rii-yo yo a rotte à, un hur-ur gaan. Shir un ya'as na kō yo ke rii-yo remen a hogute rereṃ-m na. ¹⁸ Rure ye, ye nome hun-ne rem-se ur-bon un hwōr un ye. O bakse yan-hwōr ye ma'as m-yar kom-ut yoor, komo ye senge wong un rii-yo ye rotte à. ¹⁹ Da-o yan-hwōr nome kaane, sa o zee ye rō un gu un hi un de un ye q̄ ka un ho-de m-buk, remen ye she'ette kashi ur-she'et de Shir çone a she'et à.

Ma-tō ur-kom

²⁰ **Timoti**, bōp kom-ut yoor remen Shir ya'astu wō senge-mō un yoose un hun-ne Ma-tō un wū. O ma'as un yooos un ka **Ma-tō m-Rerem** ne bō um yoose wō à. Taase o hogē yan-ma-tō o-hwaa. Tō rō un 'ya un Shir m-sek á, komo ma-tō un ka hun-ne ye tō ragaan un ma-tō o-nip ne tō Shir á. Ye rō m-zee yo ye ur-yooos à, ma-tō o-nip tō, tō Shir, amba bō-tō. ²¹ Ye ken hun-ne ye gokste gon ka yooos-de. Remen kaane, ye kus m-sheḡ un yooos-de o-nip de Shir á.

Yar-mō Shir ma'as un nō ne!

* **Bq̄-qs cind:13-14** 6:13-14 Hyen komo: Yoha 18:37.

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene Timoti

Rem-se ro n-me à:

M-zanté 1:1-2

Ur-bongon, un do ye un jaab-o ur-hur ne 1:3—2:13

Ya-ut-ma ur-kewes ne 2:14—4:5

Ma-ut Burus to un hi un de un wu 4:6-18

Ur-kom 4:19-22

Ur-gas

¹⁻² **Timoti**, me Burus, ko-yan-tom **Kiristi*** Yeso, ro wo genen ka takurda-o. Me Burus, ko-yan-tom **Kiristi** Yeso, remen Shir conog kaane. Shir tomog me, um ko'oté ma-to un swor o-nu o un hoog. Ka hoog-o ro be-ur **Kiristi** Yeso.

Timoti, wa re, me m-was un wo ne deen. Me us-kon Shir Tato na un **Kiristi** ne Yeso Wan-Koyan na rem ru. Me us-kon wu kutu wo yar-mo Shir, wu gut wo ur-'won ne. Komo wu 'ye wo gwugwu-mo ur-hur.†

*Burus doote Timoti jaab-o ut-men,
wu nomot senge-mo Shir ya'ase wu à*

³ Me m-bom un Shir, wu me m-nome m-guw à. Bo tat-ne re ye n-ga nome wu m-guw à, um nomotu wu m-guw un hur-ur gaan. Koyanda me ro us-kon rem ru, m-how, m-tet ne, me un bongon-de Shir. ⁴ Me bakse naase-mo un men-ut ru, un yish-m ru ne, da-o a caage à. Me m-hoge un reeb-o un hyan-o ru komo, remen um nak woa ru zak-o hoot me. ⁵ Um bakste unze o shereg be-ur Yeso **Kiristi**, un hur-ur gaan. Wu mate inu ru Yunis à, un inu un wu, Royis, ye ba'ag wo m-sher un hur-ur gaan. Um dek un hur un de, unze o shereg be-de un wu tomso ne.‡ ⁶ Remen kaane o, me wo m-bakse o nom m-'wons un ka myot-se Shir ya'u wo à, tomso ne, o ma'as un nom un senge-mo Shir ya'u wo à, kom-ut yoor. Da-o um huu wo kom-to o-kwum à, Shir ya'ag wo beeb-de un nom un ka senge-mo. ⁷ Me un zee kaane remen **Kukt-o Shir** ya'u na à, o na m-rwo a hogute o-gyer á. Amba o na m-ya ur-beeb de un guw-mo Shir, un was un hun-ne ne, un bo a he garamse un hi un na ur-bon ne à.

⁸ Remen kaane, wo hoge 'e-mo un rwor un ma-ut Wan-Koyan na á. Komo wo hoge 'e-m re, me wu a ka'e remen Wan-Koyan á. Amba joose un me ne, be-de un swo ur-koob remen ka **Ma-to m-Rerem** to. Shir a 'ye wo 'wons-mo m-nom kaane. ⁹ Shir guug na, wu bandu na, a she'ette she'et-de un ba m-kukop. Wu un band na, yanze remen senge-mo ur-bon mo a m-nom á. Amba wu un band na, remen wu un hi un de un wu zongsute wu nomot kaane, komo remen wu kututu na yar-mo Shir un ka bu-yo. Rii-yo Shir nomot hono o-dak, wu kututu na yar-mo un wu, un bu-yo un tom un **Kiristi** Yeso un ka dak-o. ¹⁰ Amba m-moka, Shir kutute na yar-mo un wu, be-de un haan-m **Kiristi** Yeso **Wan-Gwu** na. Yeso wu saburse 'wons-mo m-mar. Komo da-o Yeso ruru na **Ma-to m-Rerem** à, wu kutu na ka hoog-o ba m-ta o cas. ¹¹ Remen ka **Ma-to m-Rerem** to, o Shir daaguntu me. Shir un daag me um waragte ko-yan-ko'ot un Ma-to un wu, ko-yan-Tom Yeso, un komo wan-yoose un hun-ne ne bo a he dore un Yeso **Kiristi** à. § ¹² Remen me un rure hun-ne Ma-ut Yeso **Kiristi**, o rwo'e um rotte m-swq ur-koob kané ke'o. Amba myet un kaane ne, me m-hoge m-'e á. Remen un nepste un wu um sherte à. Komo um nak wua was un me ne, un kap rii-yo wu yase me ur-gut à, har ha-mo un ka ho-de un piish ut-ma de.

¹³ Bop ka yoos-de o-nip de, kom-ut yoor, ka de o hoge be un de à. O dore sha-mo un yoos un de. Nom kaane m-sher, m-was ne, mo **Kiristi** Yeso ya'su wo à. ¹⁴ Bop ka yoos-de o-nip de kom-ut yoor, de Shir ya'su wo à. **Kukt-o Shir** o ro ur-she'et n-me un hur-ur na à, qa gu na m-was un ka yoos-de o-nip de ne.

¹⁵ O nepse unze **yan-dor Yeso** kap, ye ro un dak-o o-Asiya tukute me o-cin. Har un Pajerus ne un Hamojenis ne, ye tukute me o-cin.

¹⁶ Me us-kon Wan-Koyan kute yan-hur-o Onesiporus ne 'won-de un wu. Me us-kon kaane, remen koyanda wu ro me un 'ya un jaab-o ut-men. Komo wu hoge 'e-mo m-haan wu hyenet me ke'o á. ¹⁷ Amba bo wu woone bo-o o-Roma à, wu hooburu me ba m-naas o-da, se da-o wu hyane me à. ¹⁸ Remen kaane, me us-kon Wan-Koyan kute wu 'won-de

* **Bor-o gaan:1-2** 1:1-2 Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1-2** 1:1-2 Hyen komo: Seng 16:1. ‡ **Bor-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Seng 16:1. § **Bor-o gaan:11** 1:11 Hyen komo: 1Tim 2:7.

ʉn wʉ ʉn ka hɔ-de ʉn piish ʉt-ma de! Wɔ ʉn hi ʉn du o nepse, da-ɔ ʉm ro ʉn bɔ-ɔ o-Apisu à, wʉ guug me.

Bɔr-ʉs yoor

Ko-karma Yeso Kiristi, wʉ o-nip

¹ **Timoti**, wɔ ʉntʉn wà re wʉ. O ma'as ʉn nɔm ʉn jaab-ɔ ʉt-mɛn be-de ʉn yar-mɔ Shir, mɔ **Kiristi** Yeso ya'ʉ wɔ à. ² O hogʉtɛ me ʉn yoosɛ ʉn hun-nɛ ma-ʉt **Kiristi**. ʉm yoosʉtɛ hun-nɛ ka ma-tɔ ʉn co-ɔ ʉn ya-us-tɔr deen. ʉm cɔnɔg o yoosɛ hun-nɛ ye o-nip gɔn ka ma-tɔ. Ye he m-hoks ʉn yoosɛ ʉn ye ken hun-nɛ komo à. ³ Nɔm ʉr-joosɛ ʉn tɛ nɛ, be-de ʉn swɔ ʉr-koɔb, ʉntʉn ko-karma-wʉ ʉr-bon, wʉ ma Yeso **Kiristi**. ⁴ Ko-karma ro'e be-de ʉn sɛnge-mɔ ʉn wʉ. Wʉ rɔ m-rwɔ ʉn hi ʉn de ʉn wʉ, n-me ʉn rem-se rɔ se ʉn karma-nɛ á. Amba cɔn-mɔ ʉn ko-karma mɔ, wʉ rʉ wan-co o ʉn wʉ hoge rɛrem-mɔ ʉn wʉ. ⁵ Ka rɔ tomso nɛ be-de ʉt-mʉr, yatt-wʉ a he m-aag o-keeg á, sɛ wʉ dorʉtɛ jor-se ʉn ka mʉr-tɔ. ⁶ Ka rɔ tomso nɛ ko-wa-o-kat wʉ nɔmɛ sɛnge-mɔ ʉn wʉ bɔ a cɔnɛ à. Wʉ depe wʉ be m-kum kwʉkwʉr-de ʉn rem-se o-kat. ⁷ Nɔm ʉs-barag ʉn tɔ ka ma-tɔ ʉm gɛndʉ wɔ à. ʉrege o nɔmɔg kaane, Wan-Koyan wʉa 'ye wɔ ʉs-nap, ʉn ka ma-tɔ kap.

⁸ Baks ʉn bɔ Yeso **Kiristi** rɔ à. Wʉ Shir 'yonse ʉt-marimar à, wʉ rwʉʉnɛ ʉn baag-o **Dawuda** à, ka **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ, tɔ ma **Kiristi**, tɔ me m-ko'ɔtɛ ʉn hun-nɛ à. ⁹ Remen me ʉn ko'ɔt ʉn ka **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ, o hantɛ ʉm rotte ʉn swɔ ʉr-koɔb. M-mɔka me ke'o ʉntʉn wʉ nɔmɛ **ʉr-ba'as** à. Amba yatt-wʉ he hoks m-gaag ʉn Ma-tɔ Shir á. ¹⁰ Remen kaane, ʉm nɔmɔg ʉr-joosɛ ʉn swɔ ʉr-koɔb ʉn kɔ yo ke rii-yo. ʉm ko'ɔtɛ ka ma-tɔ, remen hun-nɛ ye Shir daage à. Remen ye, ʉn ce ʉn ye, ye kumut gwʉ o a m-kum be-ʉr **Kiristi** Yeso á, komo ye cʉw be-de ʉn ka sɛps-mɔ ʉn ba m-ta mɔ.

¹¹ Ka ma-tɔ nip-ɔ, tɔ rɔ m-zɛɛ,

ʉrege nɛt marag ʉn **Kiristi**,

wʉa nɔm m-hoog ʉn Yeso nɛ tomso nɛ.

¹² ʉrege nɛt nɔmɔg ʉr-joosɛ ʉn swɔ ʉr-koɔb rem Yeso,

wʉa nɔm ʉt-gwɔmo ʉn Yeso nɛ.

Amba ʉrege nɛt nɔmɔg she-mɔ ʉn nap ʉn Yeso,

Yeso a nɔm she-mɔ ʉn nap ʉn ka nɛt-wʉ.*

¹³ ʉrege nɛt ko-wa-o-nip-wʉ be-ʉr Yeso á,

Yeso rɔ m-barme á, wʉ rɔ ko-wa-o-nip.

Remen Yeso a nɔm she-mɔ ʉn hi ʉn de ʉn wʉ á.

Ko-ya-m-senge-wʉ Shir rɔ m-hoge

ʉn rɛrem-mɔ ʉn wʉ à

¹⁴ O ma'as yan-dor m-bakse ʉn ka ma-tɔ ʉm zɛɛ à, komo o nek ye ʉt-tɔ remen Shir. Taase ma-tɔ sʉnʉ ye, remen yo gom-ʉt rɔ m-zɛɛ à. Remen gɔn ka sʉnɛ-mɔ ʉt-ma mɔ rɔ m-hantɛ rem-se o-hwaa. Komo tɔ rɔ ʉn hantɛ ʉn naase-mɔ ʉt-mɛn be-de ʉn ye rɔ tɔ m-hoge à. ¹⁵ Nɔm bɔ ʉn nɔm-m ru, bɔ Shir hette m-ho'os o-wʉr ʉn wɔ nɛ à. O warag ko-ya-m-senge, wʉ rɔ m-hoge 'e-mɔ ʉn sɛnge-mɔ ʉn wʉ á. Komo o ma'as ʉn yoos ʉn gom-de o-nip hond. ¹⁶ O som nɔm ʉn ma-tɔ o-hwaa tɔ ʉn ba ʉr-hi. Hun-nɛ ye rɔ ʉn nɔm ʉn ma-tɔ o-hwaa à, rɔ m-warag yan-koɔb-de o-dorɔtɛ o Shir. ¹⁷ Yoos-de ʉn ye rɔ m-ha kɔ kenɛ ʉntʉn caari-ɔ o-nat, o rɔ m-ti ʉn ap-mɔ o-wʉr à. Himeniyus ʉn Peretus nɛ, ye rɔ ʉn gɔn ka yoos-de. ¹⁸ Ka nɛn yoor-ye, yagʉtɛ sher-mɔ o-nip mɔ ye rotte à. Ye zee ʉnze Shir be'estɛ wʉ 'yonsʉtɛ yan-dor ʉt-marimar. Remen kaane, ye rɔ ʉn rwɔ ʉn ye ken yan-dor ye yage m-she' be-ʉr **Kiristi**. ¹⁹ Amba hun-nɛ ye Shir sa o zee shi'it-de rɔ m-nukte á ye rɔ. Be-de ʉn ka shi'it-de Shir genɛg: "Yawe nak hun-nɛ ye rɔ ye ma ʉn wʉ à."† Komo Ma-tɔ Shir zɛɛg, "Da-ɔ wʉ ken, wʉ zee ye, 'Yawe wʉ rɔ Wan-hur re.' Ka nɛt-wʉ, sɛ wʉ yage nɔm **ʉr-ba'as**."‡

²⁰ N-me ʉn den-ɔ ʉn ko-wan-hwɔr, sheend-ʉt rɔ kɔn tɔ ʉn mà-tɔ o-zinariya, tɔ ken sheend-tɔ rɔ kɔn komo tɔ ʉt-ba. Ka sheend-tɔ o-zinariya tɔ, hun-nɛ ʉn ɛss-tɔ remen sɛnge-mɔ ʉn hɔ-de o-biki. Ka tɔ ʉt-ba tɔ nɛ hun-nɛ ʉn ɛss-tɔ remen sɛnge-mɔ ʉn hɔ-de o-hwaa. ²¹ Kaane rɔ be-de ʉn ko-yan-dor-wʉ wɔngse hi ʉn de ʉn wʉ be-de ʉn ka rem-se o-hwaa se à, wʉa warag sa o zee sheend-tɔ Shir ɛsse remen hɔ-de o-biki à. Wʉ waragte ba m-kʉkɔp, Shir a hoks nɔm m-senge ʉn wʉ nɛ. Komo zongse wʉ rɔ remen wʉ nomot kɔ mɔ ke gɔn sɛnge-mɔ ʉr-bon mɔ.

²² **Timoti** nɔm ja, ʉn nɔm ʉn rem-ʉs yo-se nɛ, se yan-campɔ-nɛ rɔ m-cɔn m-nɔm à. Ma'as ʉn nɔm ʉn rii-yo rɔ so-yo à. Sɛnge m-she' be-de Shir, m-was nɛ, ʉn she'et-de ba

* **Bɔr-ʉs yoor:12** 2:12 Hyen komo: Mati 10:33; Ruka 12:9.

† **Bɔr-ʉs yoor:19** 2:19 Hyen komo: Qog 16:5.

‡ **Bɔr-ʉs yoor:19** 2:19 Hyen komo: Isha 52:11.

út-ween ne. Nòm un gòn ka rem-se, un myet ye rō us-kon be-ur Wan-Koyan un hur-ur gaan à. ²³ Da-o hun-ne ro un sunē-mō ut-ma to o-hwaa to rotte ur-hi á, o nòm ja un ye ne. Nòm ja remen wō un hi un du o nepse gòn ka ma-to rō m-hantē út-ween. ²⁴ Taase wan-senge-m Wan-Koyan wū ma'as un moor-to út-ween á. Amba wū gut kowan un gwugwer-mō ur-hi ne, komo wū hoks m-yoos yo Ma-to Shir zēē à, un mō un hur-de un wū ne. ²⁵ Ka da-de, n-mē un gwugwer-mō ur-hi, wū kēwes ye rō un yage-to un yoos-de un wū à. Q ken da-o Shir a 'ye ye o-da, ye waktunē be-de un wū, ye nep yo nip-o rō à. ²⁶ Ka da-de, yēa muun un barag-se un ye, ye kumut m-posse be-de un cēeb-o un **ko-Gwōmo-wū un ya-ut-kot**. Wū ro shikke ye un o à, remen ye nomot yo wū cōnē à.

Bqr-ús tet

She'et-de un hun-ne un kom-de o-da

¹ **Timoti**, um cōnog o nep unze un hō-to ur-kom, hun-ne a sū ur-kōob deen. ² Yo rwo'ē um zeet kaanē à, remen:

Hun-ne yēa ma'as yan-cōn-to un hi un de un ye temb.

Yēa ma'as yan-cōn-to un hwōr,

Ya-ús-ses,

Yan-nū-mō ur-hi,

Ya-ut-rēeb,

Yan-kōob-de o-dōrotte o un ye matē ye à,

Yan-nu-se un o-kiit,

Yan-kōob-de un gyēr-o Shir.

³ Yan-kōob-de m-was un hun-ne ne,

Ya-m-ēes un or re un ye ne ur-hur,

Yan-wē-to hun-ne,

Yan-kōob-de un garamsē un hi un de un ye,

Ya-m-zwōm,

Ya-ur-shoob un kap rii-yo rō sō-yo à.

⁴ Ya-m-rē o-ra,

Ye rō un nòm un rii ba m-ceker un yo he m-kōr à,

Ye rō shiishe un nū-mō ur-hi ne,

Yan-cōn-to un hōge un rērem-mō un hi un de un ye arge cōn-to Shir,

⁵ Ye rō m-nòm sa o zee ye un dōrotte-o Shir. Amba ye m-cōn Shir ja'as rem-ús yo-se, sē ye rō m-nòm á.

Nòm ja un gòn ka hun-ne ye ne.

⁶ Yo rwo'ē um zeet o nòm ja un gòn ka hun-ne ye ne à, remen ye ken ye rō m-raks hun-ne remen ye tūwūt hur-to un ye. Ye m-nòm un kaanē remen ye garamsutē ne'a-ne ye m-raag. Ka ne'a-ne ye **ba'as**-ut daag un hi-to un ye, komo cōn-to un nòm un rem-ús yo-se garamsutē ye. ⁷ Koyanda a rō ye m-yoose, amba myet un kaanē ne, ye wō m-nap un yoos-de o-nip á. ⁸ Ye rō untun Jenis un Jambaras ne ye nomē **Mosa** ur-shoob n-ga n-ga à. Ka bō-se o, ka hun-ne ye rō ur-shoob un rii-yo rō o-nip à. Barag-se un ye rōtt ur-bon á, sher-mō un ye komo mō ut-bō mō.* ⁹ Amba yēa hoks raks un hun-ne un ya o-da hiin. Remen ba m-jime deen, kowan he m-hyan un rem-se o-hwaa se un ye cas, untun bō kōre un Jenis ne un Jambaras à.

Burus nak Timoti ut-to

¹⁰ Amba wō, **Timoti**, o nepse ur-bon ne, yo mē m-yoose un hun-ne à. O nepse komo bō um nomē she'et un de à. O neps yo um cōnē un nom à. O nepse un shereg be-de Shir. O nepse mē un 'mō ur-hur un hun-ne ne, komo mē un was un hun-ne. Komo o nepse um joosutē us-rem deen. ¹¹ O nak hun-ne ya'ag mē ur-kōob. O nak komo rem-ús yo-se se kumu mē n-mē bō-to o-Antakiya, o-Ikōniya ne, o-Risiya ne. O nak hun-ne ya'ag mē ur-kōob, amba um joosute, Wan-Koyan Yēso guug mē be-de un ye kap.† ¹² Kap wū cōnē wū nòm gòn she'et-de Shir cōnē à, wū sher be-ur **Kiristi** Yēso, wūa sū ur-kōob be-de un hun-ne. ¹³ Amba yan-mēn-ut jaas-to, un ya-ut-raks ne, she'et-de un ye ur-yō-de a do m-ha n-co n-co. Ye rō un raks un hun-ne, un ce un ye, a ye ut-raks. ¹⁴ Amba wō, senge m-sher be-de o-nip o a yoosē wō à. O sher hur un du un o ne deen, remen o nepse ka ye yoosē wō à, wōa hoks wōs ur-bē un ye ne. ¹⁵ O nak Ma-to Shir cin da-o o ro'ē wà rēk-wū à. Ma-to Shir a hoks wō m-ya us-nap unze sē o shereg ur-hur be-ur **Kiristi** Yēso,

* **Bqr-ús tet:8** 3:8 Hyen komo: Rwūq 7:11. † **Bqr-ús tet:11** 3:11 Hyen komo: Seng 13:14-52; Seng 14:1-7; Seng 14:8-20.

ka da-de ne wu he wɔ m-gwu. ¹⁶ Kap Ma-tɔ Shir tɔ rɔ gense à, tɔ un rwuun be-de Shir. Tɔ rɔ un gwu ne be-ur na:

Be-de un yoose un hun-ne,
un kwos un ye ba'ase ne à,
un ja'as un ye nome **ur-ba'as** à,
un yoose hun-ne bɔ ye he she'et-de ur-bon à.

¹⁷ Shir un ya'as na Ma-tɔ un wu remen kap net-wu rɔ wu Shir à, wu ma'as zongse, wu nomot kɔ mɔ ke gon senge-mɔ ur-bon mɔ.

Bɔr-ʉs nass

¹ Um mossute wɔ un Shir ne, un **Kiristi** Yeso ne. Baks wu he piishe un yan-hogɔ un margan-ne ut-ma à. Komo baks wu roon wu nomot ut-gwomo tɔ un hono o-dak. ² Me, Burus, rɔ wɔ m-zee o kɔ'ot Ma-tɔ Shir. Zonge o kɔ'ot Ma-tɔ Shir, da-o hun-ne cone m-hoge à, komo un da-o ye cone ye hoge à. O rure hun-ne ye ja'as, da-o ye nome yo depe à, o kwos ye. O do ye jaab-o ut-men, ye senge un nom un rii so-yo. Nom ka rem-se un 'mɔ ur-hur, komo o ma'as ye m-yoose un Ma-tɔ Shir. ³ Me wɔ m-rure un ka ma-tɔ remen da-o roon, o hun-ne a cun ye hoge yoos-de o-nip à. Amba yea nom rem-ʉs yo-se se hur-de un ye cone à. Komo yea raks tɔ-tɔ un ye be-de yan-yoos-de ut-bɔ. Ka yoos-de rɔ ye m-rure yo tɔ-tɔ un ye cone m-hoge à. ⁴ Hun-ne a nom gop-de un hoge o-nip un Ma-tɔ Shir à, amba yea ke tɔ-tɔ un ye be-de ut-zwom tɔ o-hwaa. ⁵ Amba wɔ **Timoti**, o garamse hi un du koyanda. O 'mo ur-hur, da-o un swɔ ur-koob. O nom senge-mɔ un ko-ya-m-Rwor un **Ma-tɔ m-Rerem**, tɔ Shir. O nom senge-m ru ur-bon ne, mɔ Shir ya'asu wɔ, o nom à.

⁶ Hogɔ-m re, a ya'aste mɔ untun **ur-seke** de m-swɔ be-de Shir. Da-o um he m-yage un mɔ ka hogɔ-mɔ à, nomoste. ⁷ Um sha'ag kashi ut-mur, um komog senge-mɔ Yeso **Kiristi**, yase me um nom à. Komo, um ma'aste m-bop un **Ma-tɔ m-Rerem** kom-ut yoor. ⁸ M-moka Shir essute me 'yons-ur kashi n-ton o-shir, remen um sengute m-she be-de un wu. Wan-Koyan wan-piish ut-ma wu o-nip, wu ya'as me ur-'yons un ka ho-de un piish ut-ma de. Me wu cot Wan-Koyan he m-ya'as un ka 'yons-de un hon-de à. Amba Shir a 'ye hun-ne ka 'yons-de, komo myet un ye rɔ ur-gop ye hyenet muun-mɔ un wu à.

Burus conog Timoti gu wu

⁹ **Timoti**, koyan wɔ m-nom, o nom kyak, o haan be un de hor-m-hor. ¹⁰ Um conog o haan remen Dimas wongute un me ne. Wu wongute un me remen gop-de un rem-se un hono o-dak. Wu neketɔ bɔ-o o-Tasaronika. Komo Kirezens haag raag-o o-Garatiya. Titus komo wu haaru raag-o o-Darmatiya.* ¹¹ Ruka wu cot rɔ kanɛ un hon-de un wu be un de. O hoob Markus, nɔ haan nɔ un wu ne remen wu hoks me m-gu deen, n-me un senge-m re kanɛ.† ¹² Um tomog Tikokos ha-mɔ un bɔ-o o-Apiɔ.‡ ¹³ Da-o um she'ete un bɔ-o o-Toruwas à, um yagnute cop-o o-huw un kom-ut Karbus. Hakkure, da-de o he m-haan à, o deknɔ me o. Komo o deknɔ me takurda-ut re. Wɔ bopre ka tɔ a nome un ka-tɔ un gwɔr à.§

¹⁴ Ka ko-ya-o-pyap-wu Arekanda nomotu me rem-ʉs yo-se. Wan-Koyan a top wu bɔ un rem-ʉs yo-se se wu nome à.* ¹⁵ Wɔ ma o nom ceen un wu ne, remen wu rɔ ut-yage un yoos-ur na ne deen.

¹⁶ Da-de a taknɔ me m-hante be-de un ko-wan-piish ut-ma kanɛ un bɔ-o o-Roma à, um ruute hi un de be-de un ye rɔ me us-cetente à, yatt-wu su'e me à. Ye tukute me o-cin kap mɔ un ye. Um konog Shir sokse ye ka **ba'as-de**. ¹⁷ Myet un kaane ne, Wan-Koyan rɔ eso un me ne. Wu ya'ag me ur-beeb, har um hokste kɔ'ot un ka **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ, tɔ ma Yeso **Kiristi**. Hun-ne ye rɔ **Yahuda**-ne à rɔ kanɛ ye hogute tɔ. Komo Wan-Koyan guug me sa o zee wu posse m-mar un nu-o o-zur à. ¹⁸ Um nepste Wan-Koyan wu ruut me un kɔ yo ke rii yo-yo yo. Wu 'er me, wu woot me be-de un gwomo-tɔ un wu tɔ n-Ton o-shir. Yage a bumut Wan-Koyan, har da-o ba m-ta! **Amin**.

Gas-de ur-kom

¹⁹ Hakkure o gassu me Biskira, un campɔ un wu ne Akira.

O gassu me komo, yan-den-o Onesiporus ne.†

* **Bɔr-ʉs nass:10** 4:10 Hyen komo: Koro 4:14; Pmɔn 24; 2Kor 8:23; Gara 2:3; Titu 1:4. † **Bɔr-ʉs nass:11** 4:11 Hyen komo: Koro 4:14; Pmɔn 24; Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Koro 4:10; Pmɔn 24. ‡ **Bɔr-ʉs nass:12** 4:12 Hyen komo: Seng 20:4; Apis 6:21-22; Koro 4:7-8. § **Bɔr-ʉs nass:13** 4:13 Hyen komo: Seng 20:6. * **Bɔr-ʉs nass:14** 4:14 Hyen komo: 1Tim 1:20; Bong 62:12; Roma 2:6. † **Bɔr-ʉs nass:19** 4:19 Hyen komo: Seng 18:2; 2Tim 1:16-17.

²⁰ Erastus rō kōn har m-mōka n-mē bō-ō o-Korinti, komo ūm yagnūte Tarōpinus n-mē bō-o o-Miritus wū piishe á. ‡ ²¹ Kōyan wō m-nōm, o nōm kyak, o haan be ūn de rii-yo hūw-ō wōontē. Qr na nē yan-dor kap, rō nō ūr-gas. Yuburus ūn Pudens nē, ūn Rayinus nē, ūn Karawudiya nē, yē rō nō ūr-gas komo. ²² Wan-Kōyan rō ūn wō nē! Yar-mō Shir rō ūn nō nē!

---

‡ **Bqr-qs nass:20** 4:20 Hyen komo: Sēng 19:22; Roma 16:23; Sēng 20:4; 21:29.

Takurda-o Burus o wu gene Titus

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-4

Ya-ut-con un yan-dor Yeso 1:5-16

Senge-mo un buug-to un hun-ne un hon un hon n-me un yan-dor Yeso 2:1-15

Do ye un jaab-o ur-hur, ur-kewes ne 3:1-11

Ur-kom 3:12-15

Ur-gas

¹ Me, Burus, wan-guw-mo Shir, me gendu wo ka takurda-o. Komo Yeso **Kiristi*** tomnu me um nomot senge-mo Shir. Yeso un tomon me bo sher-mo un hun-ne ye Shir daage à, he m-bo'ose m'-wons ne à. Komo yea nep yoos-ur Yeso ur-bon ne. Ye nep yoos-ur Yeso ur-bon ne, yea she'et gon she'et-de Shir cone à. ² Ka da-de, yea kum sakt-o un hoog-o ba m-ta o Shir surte o-nu rii-yo wu nomot hono o-dak à. Remen Shir ro m-rwor ut-bo á, hun-ne ro m-sheer un swo-ur o-nu o un wu. ³ Da-o Shir hyane nomog hond hond à, Shir rwo'og hun-ne ye nep Ma-to un wu, be-de un senge-m re mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem**. Shir **Wan-Gwu** na ya'asu me ka senge-mo.

⁴ Titus, me wo m-gende un ka takurda-o. Wa re o ro remen myet-m na a shereg be-ur Yeso **Kiristi**. Um kongog Shir Tato na, un komo **Kiristi** Yeso ne, **Wan-Gwu** na. Me us-kon wu 'ye wo yar-mo un wu, komo wu 'ye wo gwugwu-mo ur-hur!†

Senge-m Titus o-Kirit

⁵ Da-o um yagnu wo n-me o-Kirit‡ à, me un yagnu wo remen o busute senge-mo a shie à. Komo yo depe o nom ur-takan à, yo ro: o deeg sek-ye ye he dorotte un yan-dor n-me un ko o ke bo-o, bo um ruru wo à. ⁶ Um russutu wo gon net-wu a he m-daag à. Ko-sek: Udepe a kum rii-yo ur-reeb be-de un wu á.

Depute wu ese be-de un ne'a un wu cot à.

Yakar-ye un wu komo, **yan-dor Yeso** ye. (Ye rott jin-ur yo-de á, komo yan-dorotte-o un ye mate ye à).

⁷ Taase hun-ne kum rii-yo o-yo'og be-de un wu á. (Remen ko-wan-gut-de un **yan-dor Yeso**, wu ro m-rwo un yish be-de un senge-mo Shir.)

Taase wu nome or un wu ne us-ses,

Wu rotte hor-mo us-ryaab á,

Wu ro un yage swo-mo ho wu á.

Wu ro un hoob-o ut-ma á.

Wu ro o-suub remen hwor á.

⁸ Amba wu ma'as ko-wan-goks un hamat-ne ur-bon ne.

Wu ro un hoge un zak-o un nom un rii-yo ur-bon à.

Wan-barag-se ur-bon.

Wu ro un nom un kashi un rii-yo depe à.

Wan-ba-m-kukop un kukop-mo ur-hur.

Wan-hoks un garamse un hi un de un wu.

⁹ Wu shere ur-bon ne be-de un **Ma-to m-Rerem** to te yoose wu à, to ma Yeso **Kiristi**. Ka da-de wua hoks m-wos ur-be unze ka ma-to nip-o komo yatt-wu he to m-kwus á. Wu nome kaane wua hoks m-gu un hun-ne ye nomot o-dorotte be-de un ka yoos-de o-nip de, de un **Ma-to m-Rerem**. Wua kuté hun-ne ye yage m-sheer un yoos-de o-nip à, ye nep unze ye ba'asute.§

Nak ut-to remen yan-yoos-de ut-bo

¹⁰ Me un zee kaane remen ye ken ye ro kon deen, ye ro m-ya un sek-ye be-de un yan-dor m-sek á. Komo ye ro m-raks un ye ken un hun-to o-saa. Yan gon ka yoos-de ye ken ye un rwuun so un buug-de un hun-ne de ro m-zee: myet yan-dor se a **koog** ye bo jind-o un **Yahuda**-ne zee á. ¹¹ Taase no 'ye gon ka hun-ne ye ur-keer de ur-yoos á. Yan no ye, remen ye ro un yoos-de yo depe ye yoos á, ye ro naas un sher-mo un hur-to un hun-ne deen. Ye ro un ka yoos-de ut-bo to remen ye kumut hwor be-de un hun-ne. ¹² Wu ken net-wu ro kon wa-us-nap, wu ro she'ete n-ga n-ga un o-Kirit. Wu

* **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:4** 1:4 Hyen komo: 2Kor 8:23; Gara 2:3; 2Tim 4:10. ‡ **Bor-o gaan:5** 1:5 o-Kirit: dak-o n-tete o m-sa. § **Bor-o gaan:9** 1:6-9 Hyen komo: 1Tim 3:2-7.

zeeg: "Hun-ne ye o-Kirit rō un rwōr ut-bō koyanda. Ye peneg men-ut jaas-to, m-dum ne untun nem-ye o-kot. Ye peneg m-zar amba se o-suub be-de m-re deen." ¹³ Ka ma-tō un ka wa-qs-nap-wū rwōrē à, kōrōg o-nip be-de un hun-ne ye un o-Kirit. Remen kaane un cōnōg o kangse yan-dor ye rō un dorē un yoos-de ut-bō à. Rurū ye bō ye he m-sher be-de un yoos-de o-nip de ma Yeso à. ¹⁴ Komo taase ye do m-was un zwōm-to un **Yahuda**-ne á, kō ne ye dorē **karamsa**-to un hun-ne ye yage yoos-de o-nip de ma Yeso **Kiristi**. ¹⁵ Hun-ne ye hur-to un ye rō ut-pus to puu à, yatt-yo rō be-de un ye yo un ba ur-bon á. Amba yan-men-ut jaas-to un ye yage m-sher be-ur Yeso à, koyan ye nōmē yoa nom ur-bon á. Ye rō un ma'as un barag-qs yo-se, komo hur-de un ye kapstē ye. ¹⁶ Gōn ka yan-yoos-de ut-bō ye, ye rō un rūrē un hun-ne unze ye nepse Shir. Amba yo ye rō m-nom à yo rō na m-kutē unze ye nap Shir á. She'et-de un ye de un rem-se o-hwaa de. Ye rō m-nomē un Shir o-dōrotte á. Komo yea hoks un nom un rii-yo ur-bon á, kō hiin.

Bqr-qs yoor

*Bō yan-dor he she'et-de ur-bon
un hun-ne ne à*

¹ Amba Titus, wō sēge yoosē un yan-dor rem-se rō hond hond un yoos-de o-nip ne de ma Yeso **Kiristi**. ² Yoosē mōng-ne campō-ne ye hoks garamsē hi un de un ye. Komo ye she'et she'et-de hun-ne hette ye 'ya m-sēk à, ye sēge nōm un barag-se ur-bon. Ye ma'as m-sher be-de Shir un hur-ur gaan, ye was un hun-ne ne, komo kō ya kōrū ye, ye ma'as un nōm o-dōrotte be-ur Yeso.

³ Un cen o yoosē mōng-ne ne'a-ne, ye she'et gōn she'et-de he 'ya un Shir m-sēk à, un kō yo ke rii-yo ye rō m-nōm à. O rurū ye taase ye we net á, kō ne ye yage swō-mō ho ye á. Amba rurū ye, ye yoosē ye ken ye nōm un rem-se ur-bon. ⁴ Be-de un nōm un kaane, yea yoosē ne'a-ne rek-ye bō ye he she'et-de depe à. Ye yoosē ye:

Bō ye he m-was un campō un ye ne, komo un yakar-ye un ye ne ur-bon ne à.

⁵ Bō ye he garamsē hi un de un ye,

Bō ye he she'et-de un ba m-kukōp à,

Bō ye he m-was un hur-to un ye ne,

Bō ye he m-hogē un 'wōn-de un hun-ne à,

Bō ye he nomē un campō un ye ne o-dōrotte à.

Ye nōm kaane bō yatt-wū he yo'og un Ma-tō Shir ya'asū na á.

⁶ Un cen o rūrē campō-ne beēb-ye, ye hoks garamsē un hi un de un ye ⁷ un kō yo ke rii-yo. Wō un hi un du ma'as un nomē un hun-ne rem-se ur-bon. Bō o he warag rii-yo m-sha be-de un yan-campō-ne à. Wō rō un yoosē un hun-ne Ma-tō Shir, o yoos un hur-ur gaan komo ba m-sē'er. ⁸ Yoos rii-yo rō o-nip à, yo yatt-wū he hoks m-yo'og á. Nōm kaane bō yan-yage-ut ru he m-hogē m-'e à, remen yea kum rii-yo ye hette wō m-yo'og á.

⁹ Yoosē guw-ne ye ma'as nomē un yan-hur-o un ye o-dōrotte. O rūrē guw-ne, ye nom rem-se yan-hur-o un ye hette o-zak á. Komo o rūrē ye taase ma-tō suņe ye un yan-hur-o un ye ne. ¹⁰ Taase ye hiw ur-hyow be-de un yan-hur-o un ye. Amba ye kutē yan-hur-o un ye unze ye kashi un hun-ne ye, komo yea hoks hwō ur-hur be-de un ye. Ye nom kaane remen koyan ye rō m-nōm yea rū hun-ne rakstē ut-to be-de un yoos-de un Ma-tō Shir **Wan-Gwū** na.

Yar-mō Shir, komo un hōog pu-q ne

¹¹ Shir kututū na yar-mō un wū, wū haante wū guut hun-ne kap un bu-yo ye hette m-posse be-de **ur-ba'as** à. ¹² Remen yar-mō un wū, Shir yoosutū na a yage gōn she'et-de wū rō m-cōn á, a yage komo gōp-de un rem-se un hōno o-dak. Komo Shir yoosutū na bō a he she'et-de ur-bon un kashi o-bū à, kō m-mōka un ka cōw-yo a hette m-nap unze a m-ya un Shir m-sēk. ¹³ A nom kaane, kō de a rō un 'er-de un saktō, o he na m-rwō o-zak à. Un ka hō-de Yeso **Kiristi**, wū rō na caari-wū Shir, **Wan-Gwū** na, wū he m-mūun un ka dak-o un seps-mō un wū ne. ¹⁴ Yeso ya'astē hi un de un wū har m-mar rem na. Wū un nōm kaane, remen wū rurut na be-de un beēb-de **ur-ba'as**, komo remen wū sokstē **ba'as**-ut na. Wū un nōm kaane bō a he m-warag kashi un hun-ne ye un Shir á, komo bō a he m-warag hun-ne yan-gōp-de un nōm un rem-se ur-bon be-de Shir.*

¹⁵ Remen kaane Titus, un cōnōg o yoosē yan-dor ye un o-Kirit ka rem-se un rurū wō à. Do ye jaab-o ut-men ye nōm myet ka rem-se, o nek ye ut-to, o baks unze wō ur-beēb ne de un nōm un kaane. Taase o yage wū ken wū muut ma-ut ru hwaa á.

* **Bqr-qs yoor:14** 2:14 Hyen komo: Bōng 130:8; Riwū 19:5; Kara 4:20; 7:6; 14:2; 1Bit 2:9.

Bɔr-ʉs tet

Nɔm ʉn rii-yo ʉn gwu

¹ Titus, senge bakse ʉn **yan-dor Yeso** ye nome ye ro ʉt-gwomo à ʉn sek-ye ne o-dorotte. O baksu ye komo, ye ma'as zongse remen ye nomote or ʉn ye ne rem-se ʉr-bon. ² Komo taase ye we net á, amba ye she'et ba ʉt-ween ʉn hun-ne ne, ye kutu ye gwugwer-mo ʉr-hi. Komo ʉn she'et-de ʉn ye, ye muut hi ʉn de ʉn ye hwaab-be-de ʉn hun-ne myet.

³ A ro m-raag ne n-ga, sa o zee hun-ne ye yage m-sheer be-ʉr Yeso m-moka à. A ro ʉn koob-de o-dorotte, komo hun-ne ro rakstu na. Sa o zee guw-ne a ro'e, ye gop-de ʉn nom ʉn rem-se ʉn men-ʉt jaas-to garamse à, se ye ro m-hoge rerem-mo m-nom à. N-ga a ro shiishe ʉn men-ʉt jaas-to, ʉr-shoob ne, ye kututu na ʉt-yage, na ʉn cen na, a ro ʉt-yage ʉn ye ne. ⁴ Amba da-o haanuru o Shir **Wan-Gwu** na kutu na unze wu ro ʉr-won ne, komo wu waste ʉn kowan ne. ⁵ Wu rurug na be-de ʉn swo ʉr-koob de ʉn **ba'as**-ʉt na, wu ʉn nom kaane ba remen kashi ʉn rii-yo a nome á. Amba remen 'won-de ʉn wu. Shir ya'astu na hoog-m pu-mo. Wu sokste **ba'as**-ʉt na, Wu kutu na bo a he she'et-ʉr pu-de à, ʉn beeb-de ʉn **Kukt-o Shir**, o wu ya'u na à. ⁶ Shir tomonte Yeso **Kiristi, Wan-Gwu** na, wu ye'et na Kukt-o ʉn wu. ⁷ Remen yar-mo Shir wu ak na kashi ʉn hun-ne, komo a wost ʉr-be remen wu essutu na hoog-m ba m-ta. Wu ʉn nom yo ka remen na m-moka yakar-ye ʉn wu ye. ⁸ Ka ma-to, ma-to o-nip to. ʉm conog wo o es eso, se o hyanag hun-ne dorute to, bon kap wu shere be-de Shir à, wu nep unze wu ma'as ʉn nom rem-se ʉr-bon. Ka yoos-de ro ʉr-bon ne komo ʉn gwu ne remen kowan.

⁹ Amba nom ja be-de ʉn yan-ma-to o-saa ʉn ma-to ʉn ya-n-ga-ye ne, o nom ja ʉn sunu-mo ʉt-ma ne, ʉt-ween ne to ma-to ʉn **karamsa-o Mosa**. Gon ka sunu-mo ʉt-ma mo, ma-to o-hwaab to, to ro ʉn gu ʉn net á. ¹⁰ ʉrege net ro kon wu ro ʉn wongse ʉn **yan-dor Yeso** à, nak wu ʉt-to, o ruru wu, wu yage m-nom kaane. Wu yage m-yage, o nek wu ʉt-to ayooore-o. Ka da-de wu yage m-hoge, o nom ja ʉn ka net-wu ne. ¹¹ Woa nep cas unze ka net-wu tukute o-nip jim, komo remen wu ba'asute, wu ʉn hi ʉn de ʉn wu nepste **ba'as-to** ʉn wu kapste wu.

¹² Man tombe Atanas ko Tikokos be ʉn du, wu dek senge-m ru. Wu wobusse, hakkure nom yo o he m-hoks à, o 'wostu me ʉn bo-o o-Nikopori. Me o-saktu man kom da-o o-huw kane.* ¹³ Nom bo ʉn nom-m ru o guut Zenas (Wan-nap-o ʉn piish ʉt-ma) ʉn Aporos ne ʉn hew-de ʉn ye. Gu ye, taase ye nom koob-de ʉn ko ye ke rii-yo.† ¹⁴ Yanze wo ʉn hon du o he m-nom kaane á, amba ma'as yoose **yan-dor Yeso** ye muut ʉr-hi be-de ʉn nom ʉn senge-mo ʉr-bon be-de ʉn hun-ne ye ro ʉn hoob-o ʉn gwu à. Da-o yan-dor nome kaane ya yage she'et-de o-hwaab.

¹⁵ Myet yan-dor ye ro kane à, ro wo m-gas. Te wo m-zee o gas or na ne yan-dor kane ʉn o-Kirit, ye wasse ʉn na ne à.

Yar-mo Shir ro ʉn no ne kap!

* **Bɔr-ʉs tet:12** 3:12 Hyen komo: Seng 20:4; Apis 6:21-22; Koro 4:7-8; 2Tim 4:12. † **Bɔr-ʉs tet:13** 3:13 Hyen komo: Seng 18:24; 1Kor 16:12.

Takurda-o Burus o wu gene Pirimõn

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1-3

Bom un Pirimõn 4-7

Kõne un Onesimus us-kõn 8-22

Ur-kõm 23-25

Ur-gas

¹ Ka takurda-o un rwuun be un de Burus, wu ro ke'o à, ha-mõ un be-ur Pirimõn. A un ka me remen um rworog ma-ut **Kiristi*** Yeso to ur-bon. Me un **Timoti** ne or na ro wo m-gas.

Pirimõn wo ko-nay-wu, komo or te n-me un senge-m **Kiristi**. ² Te komo m-gas un **yan-dor Yeso**, ye ro m-morge un hur-o ru remen bongon-de Shir à. Tomso te m-gas un or na ne'a, jin-de un wu Apiya, un Arkibus ko-karma be-de un rwor un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**.†

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso Kiristi, ye ye'et no m-yar un gwugwu-mõ ur-hur ne.

Was-m Pirimõn m-sher ne

⁴ Qr re Pirimõn, ko o ke da-o um konõ, me wo m-tan um 'ye Shir re ur-bongon, ⁵ remen um hogute wo m-was un hun-ne ye Shir ne kap, m-sher ne mo wote à, be-ur Wan-Koyan Yeso. ⁶ Kõn-us re se ro, morog-ur no de ur-bon de un yan-dor o un **Kiristi**, de gu wo o nept rii-yo ur-bon, yo o yoose be-ur Yeso **Kiristi**. ⁷ Wan-henem re, was-m ru ya'ag me o-zak un caari-o un jaab-o ut-men ne! Men-to un yan-dor nomog o-zak rem ru.

Us-kõn rem Onesimus

⁸ Remen kaane, rem **Kiristi**, man nom jaab-o ut-men, um rurutu wo yo o he nom yo depe à untun wan-dor. Amba man gaktu wo á, ⁹ remen me wo m-was. Me, Burus, ko-mõng kanõ ke'o, rem **Kiristi** Yeso, um jiiشته m-con um kon wo. ¹⁰ Me wo us-kõn o nome Onesimus‡ rii-yo ur-bon, wu warge wa re bo um ro ke'o à.§ ¹¹ N-ga wu ro hwaab be un du, amba m-mõka ko-yan-gwu-wu be un du un me ne.

¹² Me wu m-muutbe be un du, amba hur un de ro be-de un wu. ¹³ Bo um ro ke'o kane à, remen rworu un Ma-ut m-Rerem à, um ro konog um yagu wu kane un me ne remen wu guut me un sugõ un du. ¹⁴ Kap un kaane ne, me con um ru nom un yo ken rii-yo ba wo un con à. Amba man con o nom yo un con-m ru ba m-gakte. ¹⁵ Q ken da-o, Onesimus ro wongute un wo ne un ya o-da hiin, remen o doot wu m-gõks ba m-ta. ¹⁶ Wo gõks wu untun ko-guw á, amba arge kaane, gwot wu untun or ru ko-yan-dor, wu o cone à. Me wu m-was deen. Depete o was un wu ne arge kaane, un es-de un wu ko-guw-wu Shir, un wu shere ne be-ur Wan-Koyan à.

¹⁷ Un kaane, urege wo us-barag, me or ru wu, gõks Onesimus bo o he me m-gõks à. ¹⁸ Urege Onesimus nomotu wo **ur-ba'as**, sokse wu. Urege wo wu m-dore ur-moog, muut ka moog-de un hi un de. ¹⁹ Me genbe un kom-ut re: Me, Burus, man topso wo kap yo wo Onesimus m-dore à. (Man nom ma-to un hogõ pu-o, o o kumõ be un de á.) ²⁰ Un kaane heno re, hakkure, um konog yo ka be un du, rwõ men-ut re nom m-gwugwu! Nom yo ka remen jin-ur Wan-Koyan na, na hen-ne ye be-ur **Kiristi**.

²¹ Um nepse dorotte-o ru, wõa nom har ma arge yo um konõ wo à. ²² Komo har m-mõka, kum o-kukõ rem re n-me un hur-o ru, remen me o-sakto, Shir a gõks kon-us no kap wu muutbu me be-ur no.

Gas-de ur-kõm

²³ Epararas, wu ro ke'o un me ne à, remen wu ro un dor **Kiristi** Yeso, tombutu wo gas-de un wu.* ²⁴ Kaane komo or re ne yan-senge-mõ un rworu un ma-ut Yeso, Markus, un Aristarkus, un Dimas, un Ruka ne, or re ne n-me m-senge ye wo ur-gas.†

²⁵ Yar-mõ Wan-Koyan Yeso **Kiristi** ma'as un wo ne!

* 1:1 1:1 Wu Shir daagne à. † 1:2 1:2 Hyen komo: Koro 4:17. ‡ 1:10 1:10 Jin-ur Onesimus de ro "Net sq-wu."

§ 1:10 1:10 Hyen komo: Koro 4:9. * 1:23 1:23 Hyen komo: Koro 1:7; 4:12. † 1:24 1:24 Hyen komo: Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; 19:29; 27:2; Koro 4:10,14; 2Tim 4:10-11.

Takurda-o a gene Ibra-ñe à Yahuda-ñe

Rem-se rọ n-mẹ à:

M-zante: Kiristi rọ myet hyangan-mọ Shir 1:1-3
 Gọs-ut Kiristi arge yan-tom-ye Shir 1:4—2:18
 Gọs-ut Kiristi arge Mosa un Josuwa 3:1—4:13
 Gọs-ut Kiristi arge wan-Cow un kon-se Shir 4:14—7:28
 Gọs-to un ess un ma-ut Kiristi 8:1—9:22
 Gọs-ut seke-ut Kiristi 9:23—10:39
 Sher-mọ jiishe à 11:1—12:29
 Nọm un yo Shir cone à 13:1-19
 Kọn-se ur-kom 13:20-21
 Ma-to ur-buste 13:22-25

Ma-to ka Shir tommonfe

Wà un wu Yeso rem na

¹ N-ga N-ga, Shir nomog ut-ma un tat-ñe na ñe be-to un yan-Rwor un Ma-to Shir o-da ut-moor ñe, us-cone ñe un hon un hon. ² Amba m-moka un ka da-o ur-buste o, wu nomutu na ut-ma be-ur Wà un wu Yeso, wu Shir nome hono o-dak un bu-yo un wu à, da-o ur-kom tomso Yeso warguru wan-gwomo-to un ko yo ke rii-yo remen Shir daagne wu. ³ Wọ gute **Wà-wu Shir**, o hyanuru seps-mọ Shir. Wọ hyene wu, ragaan-wu rọ un Shir ñe. Wọ rọ bok hono o-dak ñe un ma-to un wu to ur-beeb. Bọ wu soksutu na **ba'as**-ut na à, wu daaru n-Ton un shir, wu she'eturu un be-de ut-gwomo n-riib o un Shir Wa-ut-Hyat.

Wà-wu Shir jiishte yan-tom-ye Shir

⁴ **Wà-wu Shir** jiishte **yan-tom-ye Shir**. Shir ak wu Wà un wu. Kañe wu jiishe ye be-de un ka jin-de. ⁵ Shir zere wu,

“Wọ Wà re wu,

Caane um waragte Tato ru.”*

Komo Shir doog m-rwor un ma-to un wu un nu-o un wu ken wu, wu zee,

“Man warag Tato un wu,

Wua warag Wà re.”†

Amba wu tak m-ze un yan-tom-ye un wu kaane á. ⁶ Da-o Shir tomne Wà un wu, wu co, un hono o-dak à, wu zere,

“Yage **yan-tom-ye Shir** kap ye kwuktutu wu,

ye nomote wu ur-bongon.”‡§

⁷ Shir ruru na ma-to un yan-tom-ye un wu. Wu zere,

“Wu rọ m-muut un yan-tom-ye un wu untun m-yo,

Guw-ñe ye un wu untun rem-de o-ra.”*

⁸ Amba un ma-ut Wà un wu, wu zee,

“Wọ Shir, gwomo-ut ru to m-ta to á.

Piish un ma-to o-nip,

to rọ gwoob-yo un gwomo-ut ru.

⁹ O bok o-nip. Wọ un nom **ur-ba'as** á.†

Remen kaane o, me, Shir ru, um dagantu wo,

Um sagabutu wọ ut-gwomo arge or ru ñe o-zak ñe.”‡

¹⁰ Wu zere wu komo,

“Wan-Koyan o, cin ur-takan,

wọ nome o-ton o-dak ñe.

¹¹ Komo toa tees. Wọ ñe, wọ te á.

O-dak o-ton ñe toa tees untun bọ o-gund rọ m-ta à. §

¹² Wọ putum to untun ut-gund,

Wọ sugu to bọ net rọ m-suge matuku-ut ut à.

Amba wọ, wọ barme á.

* **Bõr-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Bng 2:7. † **Bõr-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: 2Sam 7:14; 1Nom 17:13. ‡ **Bõr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Bng 97:7. § **Bõr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Kara 32:43 (ut-Girik). * **Bõr-o gaan:7** 1:7 Hyen komo: Bng 104:4 (ut-Girik). † **Bõr-o gaan:9** 1:8-9 Hyen komo: Bng 45:6-7. ‡ **Bõr-o gaan:9** 1:9 Hyen komo: Isha 61:1,3. § **Bõr-o gaan:11** 1:11 Hyen komo: Isha 51:6.

Komo hak-ɔs ru se a te á. ^{a*}

¹³ Shir dooru m-zɛɛ un Wà un wu,
 “She'et un ka be-de ut-gwomo de,
 har un ru'ut yan-yage-ut ru waragte
 rii-yo o he m-yawag un na-ɔs ru à.”[†]

Shir tak m-zɛɛ yan-tɔm-ye un wu kaane á. ¹⁴ Ye **yan-tɔm-ye Shir** guw-ne ye cot. Ye kukt-to to Shir tɔmne remen ye nɔmɔtɛ hun-ne ye he kum un gwu à, m-guw.

Bɔr-ɔs yoor

Raag nɔ ut-to un Ma-ut Yeso

¹ To, bɔ a hyane **Wà-wu Shir** jiište **yan-tɔm-ye Shir** m-sek à, se a muut nɔ ur-hi be-de un ma-to un wu to a hoge à. A jar a ho'os to, to possu na á. ² Ma-to rwuune un nu-se un **yan-tɔm-ye Shir** à, a hyanag 'wɔns-mɔ un to. Kap ye yage to m-dɔre à, ye swooq ur-kɔɔb hond hond un **ba'as-to** un ye ne. ³ A ru á, urege a yagute m-was un ka caari-to ut-ma to un gwu to ne. To rwuune un nu-o un **Wà-wu Shir** à. **Wà-wu Shir**, wu rɔ na Wan-Koyan à, Yeso un hi un de un wu, wu ru ru na to. Ká da-de ne, ye hoge to un nu-o un wu à, ye dooru na m-rure un nip-o un to. ⁴ Ye rɔ m-rwor ut-ma, **Kukt-o Shir** o rɔ ye m'ya m-yar un hon n-hon, kɔ wu ke un gɔ un mɔ ma un wu yar-mɔ ne, bɔ Shir cone à. Komo Shir tosutu ye un bu-se un nɔm un rem-se o-napa, ut-hyat, un rem-se mɔɔr-to ut-made ne.

Yeso Wà-wu un net

⁵ O-Tɔn, o-dak ne to roone à, to a un ma-to un to m-mɔka à, ba **yan-tɔm-ye Shir** ye a ya'e ur-beeb ye nomot gwomo-to un to á. ⁶ Wu ken geneɛ un de ken be-de un Ma-to Shir, wu zɛɛru;

“¿Ya rwɔ'e wɔtte m-was un te ne hun-ne,
 har wɔtte net^{*} m-hwɔ n-me un barag-ɔs ru?”

⁷ Un ya o-da hiin,
 o rwɔ'og net un con-de wɔ de un **yan-tɔm-ye Shir** á.
 Komo o sagbu wu m-sek mɔsse m-seps ne.

⁸ O ya'ag wu gwomo-to un kɔ yo ke rii-yo, yo o nɔme à.”[†]
 Yatt-yo kuse ba wɔ un ya'as wu á.

Amba m-mɔka a un gɔ hyan net hokste bɔp un ka rem-se kap se Shir ya'ase wu á. ⁹ Wu a m-hyan à wu rɔ Yeso, un ya o-da hiin a muute wu, wu wɔɔ **yan-tɔm-ye Shir** á. Remen yar-mɔ Shir, Yeso marag remen hun-ne kap. Komo m-mɔka bɔ wu suute ur-kɔɔb har wu meret à, a sagabu wu m-seps, m-sek ne.

¹⁰ Shir nɔme koyan, komo koyan remen seps-mɔ Shir mɔ. Shir nɔmog kashi un rii bɔ wu muute Yeso shiishe hond hond un bu-yo un swɔ ur-kɔɔb à, bɔ Yeso kutɛ yakar-ye Shir deen bu-yo un gwu à, komo heeturu ye be-de un seps-mɔ un wu. ¹¹ Yeso rɔ un sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye. Komo un Yeso un ye a sokse **ba'as-to** un ye à, myet Tato o-gaan ye rɔ. O rwɔ'e Yeso rotte m-hoge m'e á, wu zeet ye hen-ne ye un wu. ¹² Wu zɛɛru Tato un wu,

“Man bum jin un du be-ur hen-ne re ne.

N-me un mɔrog-de un hun-ne ru,
 man hu sep-to un bɔngɔn un du.”[‡]

¹³ Komo wu zɛɛru hun-ne,

“Man sher be-de Shir.”

Komo wu dooru m-zɛɛ,

“Mɛ ka kaɛ ne yakar-nye ye Shir ya'u mɛ à.”[§]

¹⁴ Cin da ka yakar-ye ye Shir ya'e Yeso à, hun-ne ye, yanze o-Kukt á, wu, un cen wu Yeso, wu waragte net untun ye, remen wu meret, wu sabursute **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kɔt**, wu hantɛ m-mar à. ¹⁵ Komo wu waragte net untun ye, remen wu ustɛ ye, ye roa ma'as m-guw un hɔ-to un hooq-mɔ un ye remen gyer-o m-mar à. ¹⁶ Net a hyen cas unze Yeso un haan remen wu guut **yan-tɔm-ye Shir** á, amba wu un haan wu guut yakar-ye un baag-o **Ibrahi**.^{*} ¹⁷ Remen kaane yo ken bu-yo rɔ kɔn á, se Yeso waragte untun hen-ne ye un wu ne, remen wu waragte ko-wa-o-nip, un wa-ur-'wɔn ne be-de ko-Gwomo-wu un kɔn-se Shir, be-de un nɔme Shir m-guw, remen wu he sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye

* **Bɔr-o gaan:12** 1:10-12 Hyen komo: Bɔng 102:25-27 (ut-Girik). † **Bɔr-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Bɔng 110:1.

* **Bɔr-ɔs yoor:6** 2:6 Wà-wu un net. † **Bɔr-ɔs yoor:8** 2:6-8 Hyen komo: Bɔng 8:4-6. ‡ **Bɔr-ɔs yoor:12** 2:12

Hyen komo: Bɔng 22:22. § **Bɔr-ɔs yoor:13** 2:13 Hyen komo: Isha 8:17-18 (ut-Girik). * **Bɔr-ɔs yoor:16** 2:16

Hyen komo: Isha 41:8-9.

tọ yę nomę Shir à. ¹⁸ M-mọka kaanę, Yęso swoog ır-kọob komo bọ a megertę wų à, wų rees gun kọwan wų a ıt-meger à.

Bır-ıs tet

Yęso jįishte Mosa

¹ Remen kaanę, tu nọ yish be-ır Yęso, wų Shir tọmne, wų waragtę na ko-Gwọmo-wų ın kọn-se Shir ın rųrų ın yę ken yę nę ın yo tę shertę à. ² Yęso nọmog o-nip be-de Shir wų daage wų à, ın kọ yo ke rii-yo, yo Shir zee wų nom à, bọ **Mosa** nọmę o-nip be-de ın sęnge-mọ Shir à, be-de ın hur-o Shir.* ³ A 'wọstę sęk-m Yęso aragtę mọ ma **Mosa**, bọ a rọ ın bọm ın ko-yan-mà-tọ o-hur, arge hur-o wų ma'e à. ⁴ Kọ o ke hur-o, o rọ ın wų ma o nę à. Amba Shir nọmę kọ yo ke rii-yo. ⁵ **Mosa** nọmog o-nip ın gwų-mọ ın hur-o Shir kap, komo wų rọ ın rųrę hun-nę rii-yo Shir he m-zęę ı cọ à. ⁶ Amba **Kiristi** nọmog o-nip bọ wų rọ Wà ın hur-o Shir à. Shir rọ m-sher ın wų ın gwọmo-tọ ın hun-nę yę Shir. Komo a rọ ká hun-nę yę, ųrege a rọ ın jaab-o ıt-męn nę, komo a nom ųs-sęs ın saktọ-o na nę, ka o rọ n-mę **Kiristi**.

A nak yan-kọob-de m-sher ıt-tọ

⁷ Tọ, yo **Kukt-o Shir** zee à, yo rọ:
"Caanę, ųrege nọ hogutę cọr-o Shir,

⁸ nọ jar-o jar nọ nom cikt-de ır-hur
bọ tat-nę nọ nę inę mę zang,
da-de yę megre mę o-dákár á.

⁹ Ręęnọ o ya-n-ga-yę nọ megre mę,
Kọ de yę hyentę sęnge-mọ ın nọmę à, mọ ıt-hyat ¹⁰ ųs-hak ır-kwooz ıt-yoor [40].
Rọwọę ın nomot ųs-ryaab ın ká zaman-yo nę, ın zee:

'Koyanda yę estę hur-de ın yę ır-hew nę ın mę nę,
yę nap komo cọw-ųs re á.'

¹¹ O rwoęę ın tọndutų yę ın ryaab-ųs re.
'Yęa tųw be-de ın wųwę ın de á,

de ın ro zọngsųtų yę, yę wųwutę á.' "‡

¹² Nọm nọ cęęn, ọr re nę, taase kọ wan-gaan be ın nọ wų nọm barag-ųs 'yo-se ın hur-de ın wų, kọ nę kọob-de m-sher, wų tukę Shir o ın hogọ o-cin. ¹³ Sęngu nọ do yę ın ọr nọ nę jaab-o ıt-męn kọ de ke họ-de, nọ sęnge m-nọm kaanę nọ kumę ır-keę. Taase **ba'as-de** raks wų ken be nọ, wų nọm ır-cikt. ¹⁴ Remen a sęgutų nọ m-sher gung gung be-de Shir bọ a ro m-nọm ır-takan à, har ır-kọm, bọ a he m-warag kang-o gaan ın **Kiristi** nę à. ¹⁵ A genęg be-de ın Ma-tọ Shir, a zee,

"Caanę, ųrege nọ hogutę cọr-o Shir,
nọ jar-o jar nọ nom cikt-de ır-hur,

bọ tat-nę nọ nę inę mę zang á."§

¹⁶ Barag nọ ır-bon nę nę ma-tọ ın ká hun-nę yę: Ka hun-nę yę hogutę Ma-tọ Shir, yę hyanag rem-se ıt-hyat da-o **Mosa** rwuntų yę dak-o o-**Masar** à, myet ın kaanę nę, yę tuku tọ o-cin. ¹⁷ Shir nọmog ųs-ryaab ın yę nę hak-ır kwọoz-ıt yoor [40], komo yę nomutę wų kọob-de o-dọrotte yę marųrų n-tę o-dákár. ¹⁸ Ká hun-nę yę yage Ma-tọ Shir remen kọob-de o-dọrotte, Shir tọndutų yę ın ryaab-ųs ın wų. Yęa tųw be-de ın wųwę-de ın wų á.* ¹⁹ Tę nepstę ká hun-nę yę kum m-cọw be-de ın ká wųwę-de á, remen kọob-de ın sher-mọ ın yę be-de Shir.

Bır-ıs nass

Swọr o-nu o ır-wųwę

remen hun-nę yę Shir

¹ Har caanę swọr o-nu o Shir o m-cọw ır-wųwę de Shir rọ kọn. Sę a nọm nọ cęęn, ıntaase wų ken wų be-ır nọ, wų taage m-cọw ın ká wųwę-de. ² A hogussutę kọ'ot ın **Ma-tọ m-Rerem** tọ Shir bọ a rųrų yę ka à. Amba ka hogę-mọ yę hogę á, mọ gu yę á, remen yę sher ın ka ma-tọ yę hogę á. ³ Komo, na yę shere à cot, a he m-cọw ın ká wųwę-de. ıntun bọ Shir zee à,
"Um tọndutų yę ın ryaab-ųs re.

'Yęa tųw wųwę ın de á.' "*"

* **Bır-ıs tet:2** 3:2 Hyen komo: Qog 12:7. † **Bır-ıs tet:6** 3:6 Wų Shir daagne à. ‡ **Bır-ıs tet:11** 3:7-11 Hyen

komo: Bọng 95:7-11 (ıt-Girik). § **Bır-ıs tet:15** 3:15 Hyen komo: Bọng 95:7-8 (ıt-Girik). * **Bır-ıs tet:18** 3:16-18

Hyen komo: Qog 14:1-35. * **Bır-ıs nass:3** 4:3 Hyen komo: Bọng 95:11.

Shir ʉn zee kaane kɔ de wʉ be'este wʉ komoste senge-mɔ ʉn wʉ cin da-de wʉ nome koyan à. ⁴ ʉn de ken be-de de ʉn Ma-to Shir, Shir nomog ʉt-ma, ma-to ʉn **Ho-de ʉr-Wuwe**, wʉ zee, "Ho-ʉr ata'yoore-de, Shir wʉwe be-de ʉn senge-mɔ ʉn wʉ mɔ wʉ nome à kap."[†] ⁵ A karuntussute komo be-de wʉ zee kaane à,

"Ye'a tʉw wʉwe ʉn de á, de ʉm ro zongsutu ye,
ye wʉwute á."[‡]

⁶ Wʉwe-de Shir rɔ kɔn remen hun-ṅe tʉwʉt, amba ka ye takne m-hoge ʉn **Ma-to m-Rerem** tɔ Shir à, ye kum ka wʉwe-de á remen koob-de o-dɔrtte ʉn ma-to ye hoge à. ⁷ Shir este ɔ ken da-o ɔ m-cɔw be-de ʉn wʉwe-de ʉn wʉ, komo ka da-o caane ɔ. N-ga n-ga, wʉ rurute **Dawuda** wʉ do swɔr ʉn ka nu-o, bɔ ʉm ro zeege à,
"Caane, ʉrege nɔ hogute cɔr-o Shir,

nɔ jar-o jar nɔ nom cikt-de ʉr-hur á."[§]

⁸ ʉrege Josuwa ro ya'ag hun-ṅe ʉr-wʉwe, Shir roa do m-tan ʉn de ken **Ho-de ʉr-Wuwe** de á.*[†] ⁹ Har m-mɔka de de ken wʉwe-de kuste essese de hun-ṅe ye Shir hette m-wʉwe à, bɔ Shir wʉwe ho-ʉr ata'yoore-de à. ¹⁰ Kowan wʉ cɔwe ʉn ká wʉwe-de, wʉa wʉwe be-de ʉn senge-mɔ ʉn wʉ, bɔ Shir wʉwe da-o wʉ komɛ nom ʉn hono o-dak à.[‡] ¹¹ A sengʉ nɔ a tʉwʉt nɔ ʉn ká wʉwe-de. Taase wʉ ken wʉ taage m-cɔw remen koob-de ʉn dɔrtte-o ʉn wʉ, bɔ ye ka taage m-cɔw à.

¹² Remen Ma-to Shir tɔ rɔ ʉn hogge ne. Tɔ rɔ m-wɔns ne. Tɔ rɔ m-senge ʉntʉn o-magay ɔ m-rye jit-ʉr-jit. ʉntʉn magay-o rɔ m-caat ʉr-ap ʉt-caar ne, ɔ kutʉ na rii-yo rɔ n-mɛ na à, ka bɔ-o Ma-to Shir rɔ m-cɔw ʉn hur-de ʉn net, tɔ kutʉ na barag-ʉs na se ʉr-bon ʉn se ʉn ba ʉr-bon ne. ¹³ Yatt-yo rɔ wukusse be-de Shir á. Kɔ yo ke rii-yo cas ɔ yo rɔ be-de ʉn wʉ, komo a rurʉ wʉ myet yo a nome à.

*Ye'so caari-wʉ ʉn ko-Gwɔmo-wʉ
ʉn kɔn-se Shir*

¹⁴ A ʉn caari-wʉ ʉn ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir, wʉ ha'e re n-Tɔn à, wʉ wʉ rɔ Ye'so **Wà-wʉ Shir**. Remen kaane yage a bupt sher-m na ʉt-kom ʉt-yoor tɔ a rotte à. ¹⁵ Wʉ wʉ rɔ ʉn hyan ʉn 'wɔn ʉn na be-de ʉn koob-de ʉn beeb-ʉr na. Remen yan á, da-de wʉ she'ete she'et-de ʉn net hono o-dak à, a ro megerte Ye'so ʉn kɔ yo ke rii-yo bɔ a rɔ na ʉt-meger à, amba wʉ nom **ʉr-ba'as** á. ¹⁶ Yage a heet nɔ sasa be-de ʉn kwʉur-de ʉn yar-mɔ Shir, remen a kumut ʉr-'wɔn komo a kum yar-mɔ Shir mɔ he na m-gu da-o a rɔ m-swɔ ʉr-koob à.

Bɔr-ʉs taan

Ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir

¹ Kɔ wʉ ke ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir, a wʉ m-daag be-de ʉn ɔr ʉn wʉ ne sek-ye. Wʉ sugute wan-heef m-yar, ʉr-**seke** ne tɔ ʉn hun-ṅe be-de Shir remen **ba'as-to** ʉn ye. ² Komo ʉn cen wʉ ʉntʉ nome net-wʉ à, wʉa hoks ʉr-she'et ʉn hun-ṅe raag-ṅe ne ʉn ya-ʉt-**ba'as** ne ʉn bu-yo gwugwer-mɔ ʉr-hi mɔ ʉn wʉ. Remen wʉ ʉn cen wʉ, wʉa hoks m-he. ³ Remen kaane, se wʉ nomoste ʉr-**seke** remen hun-ṅe, komo wʉ nomo hi ʉn de ʉn wʉ.*

⁴ Komo yatt-wʉ he m-dege ʉn hi ʉn de ʉn wʉ m-sek wʉ waragte Wan-co be-tɔ ʉn Gwɔmo-ṅe ye ʉn kɔn-se Shir á. Se wʉ Shir aage à, bɔ wʉ aage **Haruna** n-ga wʉ waragte Wan-co be-tɔ ʉn Gwɔmo-ṅe ye ʉn kɔn-se Shir à.[†] ⁵ Kaane ɔ komo **Kiristi** wʉ dege hi ʉn de ʉn wʉ m-seps, remen wʉ waragte ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir á. Shir daage wʉ. Shir zeege wʉ,
"Wɔ Wà re wʉ.

Caane ʉm waragte Tato ru."[‡]

⁶ Shir zeeʉ wʉ ʉn de ken be-de komo,

"Wɔ ko-wan-**Cɔw ʉn kɔn-se Shir** wʉ, wʉ ʉn ba m-ta.

Wɔ rɔ ʉntʉn **Markisadik**."[§]

⁷ Da-de Ye'so ro'e ʉn hono o-dak à, wʉ kɔng ʉs-kɔn deen har ʉs-'wɔn m-yish m-yish be-de Shir wan-gwɔmo-tɔ ʉn gwʉ be-de m-mar. Shir hoguru wʉ remen sek-mɔ Ye'so ya'ʉ

[†] **Bɔr-ʉs nass:4** 4:4 Hyen komo: Taka 2:2. [‡] **Bɔr-ʉs nass:5** 4:5 Hyen komo: Bɔng 95:11. [§] **Bɔr-ʉs nass:7** 4:7 Hyen komo: Bɔng 95:7-8 (ʉt-Girik). * **Bɔr-ʉs nass:8** 4:8 Josuwa wʉ teke hun-ṅe ye o-Isra o-cɔw ha-mɔ ʉn dak-o Shir swɔre ye o-nu à. Dawuda cepuru ká ma-to ʉntʉn hak-ʉs zungu-ʉs nass [400] m-jim, bɔ ʉn cɔw-mɔ ye ʉn ká dak-o. [†] **Bɔr-ʉs nass:8** 4:8 Hyen komo: Kara 31:7; Josu 22:4. [‡] **Bɔr-ʉs nass:10** 4:10 Hyen komo: Taka 2:2.

* **Bɔr-ʉs taan:3** 5:3 Hyen komo: Rewi 9:7. [†] **Bɔr-ʉs taan:4** 5:4 Hyen komo: Rwʉ 28:1. [‡] **Bɔr-ʉs taan:5** 5:5 Hyen komo: Bɔng 2:7. [§] **Bɔr-ʉs taan:6** 5:6 Hyen komo: Bɔng 110:4.

wɔ à, komo wɔ nomote Shir o-dɔrotte.* ⁸ Kɔ de Yeso rotte **Wà-wɔ Shir** à, wɔ yooste nom o-dɔrotte be-de Shir be-de un koɔb-de wɔ swò à. ⁹ Swò ur-koɔb rwò'og Yeso wɔ shiig hond hond, komo m-mòka wɔa hoks m-gu un myet ye nomu wɔ o-dɔrotte à, har da-o ba m-ta. ¹⁰ Shir un daag wɔ ko-Gwomo-wɔ un kon-se Shir untun **Markisadik**.

A nak yan-yage un dɔre un Yeso ut-to

¹¹ Te un rii ne deen yo te he m-zee mɔsse un ka ma-to ne à, amba to rɔ us-nu ne a rurute nɔ bɔ to rɔ à remen nɔtt hɔr-mɔ nap un rii á. ¹² Cin ya ca á, nɔ un dor Yeso har m-mòka, wooste nɔ senge yoose un ye ken. Kap un kaane ne, nɔ un conog wɔ he nɔ m-yoose rem-se yan-dor pu-ye rɔ m-yoos be-de un Ma-to Shir à. Nɔ untun yan-yaar ye, ye rɔ m-swò m-yow à, yea hoks m-re ut-ga á. ¹³ O nepste wan-yaar shi á, remen de-de wɔ rɔ m-su cot. Wan-dor Yeso shi á urege wɔ nap nom un kashi rii á.† ¹⁴ Rii-yo m-re yo m-hwò'ogon yo un te bo'ose à yo. Kaane o komo yoos-de un rem-ɔs gos-se se un **Kiristi**, se ma ye bo'ose be-de un **Kukt-o Shir** ye cot, ye rɔ m-senge mɔ un nap rii-yo ur-bon un yo un ba ur-bon ne, komo ye nom kashi un rii.

Bɔr-ɔs cind

¹ To remen kaane, nɔ ma'as bɔ un yoos-de a yoosu nɔ da-de nɔ waktune be-de Shir á. Dɛk nɔ yoos-de nɔ hette m-bo'ose à.

Nɔ yage muut un rem-se o-hwaa se rɔ un hante m-mar à,
Shɛr nɔ be-de Shir. ² Nɔ nepste ma-to un:

Yo'os un net n-te m-ho ne, un
Hwò ut-kom ne un hi-de un net, un
Ine-mɔ margan-ne ne, un
Piish ut-ma ne to ba m-ta.

³ Yage a bo'osutu nɔ, urege Shir zeeɔ.

⁴⁻⁶ Ka ye shere be-de Shir á, ka da-de ye 'yaruru yo Yeso nomu ye à n-ton o-kan, yea hoks m-waktune be-de Shir komo á, ra nome á.

Ka ye nape nip-o Shir á,

Ka ye rake yar-mɔ un Ton-o shir n-me un Ma-to un Shir á,

Komo ye gokste wong-de un ye de **Kukt-o Shir**, un beeb-de a he ye m-ya à, n-me un hooɔ-o roone à,

yea hoks m-waktune be-de Shir komo á. Yea hoks m-waktune komo á, remen ye 'yarag Yeso ur-**seke** de un wɔ ne. Ye rɔ untun ka hun-ne, ye kame Yeso ton-o ce à. Ye rɔ untun ka hun-ne, ye yo'oge Yeso be-de hun-ne komo á.

⁷ Kem-o a m-he hond hond à, o rɔ m-muse o-dak, yan-tom gooru ur-go. Ye gwowuru tom, a kumuru rii-yo m-re be-de un wɔ gwowe o-kat à. Shir rɔ m-rwunte o-kwum un ka kat-o.

⁸ Amba urege dak-o rɔ m-pot un yokor un to-to un wɔ ne, yatt rii-yo o he m-kum be-de un o á. Shir rɔ un ma-to un huɔ ka kat-o nu-o yo-o. Ur-kom, komo tɔks-mɔ a he o.*

⁹ Or re ne, kɔ te ruru nɔ ut-ma untun to ka, te nepste nɔ m-nom un ka rem-se ur-bon se hun-ne rɔ m-nom à da-o ye kume gwu-o Shir. ¹⁰ Taase nɔ zee Shir rɔ m-was un senge-m nɔ ne á. Wɔ rɔ m-was un mɔ ne. Wɔa top kɔ wɔ ke net-wu senge-mɔ un wɔ. Nɔ ye rɔ m-was un wɔ ne à, nɔ ye kutu wɔ m-was be-de un yan-dor ye un wɔ à. Har m-mòka nɔ rɔ ye m-gu. ¹¹ Rii-yo te cone à, kɔ wɔ ke wan-gaan nɔ wɔ, wɔ senge go un ka senge-mɔ har a woot ho-de Shir. A kum rii-yo a o-sakt à be-de wɔ. ¹² Nɔ nom m-zar á. Doru nɔ bu-yo un ye bope Ma-to Shir à. Bo ye bope to à, ye mo'uru ur-hur be-de un wɔ, har wɔ shoosuru ye rii-yo wɔ zee ye à.

Shir a shoos yo wɔ zee à

¹³ Yatt-wɔ jiishe Shir á, un kaane wɔ swore o-nu un **Ibrahi**. Wɔ tonduru un jin-de un wɔ, ¹⁴ bɔ wɔ zee **Ibrahi**, "Me, Shir, jip man huɔ wɔ nu so-ye. Um 'ye wɔ yakar deen."† ¹⁵ Kaane o, bɔ **Ibrahi** mo'e hur-de un wɔ à, Shir ya'asuru wɔ yo wɔ swore o-nu wɔa kum à.

¹⁶ Urege wɔ ken conog wɔ hongse sunge-mɔ ut-ma, ye rɔ m-tond un jin-de un wɔ jiishe ye à. ¹⁷ Ka ye roa goks yo wɔ swore o-nu à, Shir un con ye nept unze wɔ à kuse á, remen kaane wɔ dooru m-tond un ka swo'ru nu-o. ¹⁸ Shir rɔ m-rwor ut-bo á! Remen kaane tond-o un wɔ un swooru nu-o un wɔ ne yatt-wɔ he to m-shakt á. A teere o-rek ha-mɔ be-de Shir **Wan-Gwu** à. M-mòka tond-o un wɔ un swooru nu-o un wɔ ne, a 'ye

* **Bɔr-ɔs taan:7** 5:7 Hyen komo: Mati 26:36-46; Mark 14:32-42; Ruka 22:39-46. † **Bɔr-ɔs taan:13** 5:12-13 Hyen komo: 1Kor 3:2. * **Bɔr-ɔs cind:8** 6:8 Hyen komo: Taka 3:17-18. † **Bɔr-ɔs cind:14** 6:14 Hyen komo: Taka 22:16-17.

na jaab-ḡ ṽt-mḗn a bḡpt ka saktḡ-ḡ, ḡ rḡ be-ṽr na à. ¹⁹ Ka saktḡ-ḡ ya ḡ rḡ ṽntṽn kashi o-hṽ, yo ṽr-bḗgb, komo ḡ na m-cḡw n-mḗ ṽr-hur. Saktḡ-o na caate ka gund-ḡ sanḗ depi-ḡ Shir à, har ḡ heet na n-mḗ ṽn be-de jiisḗ ba m-kṽkḡp à.† ²⁰ Yḗso be'estṽ ṽn na m-wḡ kane, komo wṽ ṽn cḡw ṽn suḡe-ṽr na. Wṽ rḡ komo ko-Gwḡmo-wṽ ṽn kḗn-se Shir wṽ ṽn ba m-ta ṽntṽn **Markisadik**.§

Bḗr-ús ta'yoor

Wan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir

¹ **Markisadik** ko-Gwḡmo-wṽ ṽn bḡ-ḡ o-Sarḗm wṽ ro'e. Wṽ rḡ wan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir ḡ jiisḗ à. Da-ḡ **Ibrahi** ro'e m-jo'on sḡ ṽr-gun à de a hootḗ gwḡmo-nḗ à, **Markisadik** gontṽ **Ibrahi**, wṽ hṽurṽ **Ibrahi** nu-ḡ ṽr-bon. ² **Ibrahi** ya'asurṽ wṽ ṽr-gwṽṽḡ de ṽn rem-se wṽ jo'ontḗ sḡ ṽr-gun à. Wṽ hṽsurṽ rii gaan be-de ṽn ḡp ṽn ko yo ke rii-yo wṽ kumne à, wṽ ya'asurṽ wṽ. Jin-de ṽn wṽ ṽr-takan de ro, "Ko-Gwḡmo Kashi," tomso nḗ "Ko-Gwḡmo-wṽ o-Sarḗm," de rḡ "Ko-Gwḡmo-wṽ ṽn Gwṽḡwṽ-mḡ ṽr-Hur."* ³ Wṽtt o-tato á. Wṽtt o-inu á. A napṽ nḗ baag-ḡ ṽn wṽ á. A napṽ nḗ hḡ-de a matḗ wṽ á. Komo a nap hḡ-de wṽ mare á. Wṽ waragṽ ṽntṽn Yḗso **Wà-wṽ Shir**, wan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir wṽ ṽn ba m-ta.

⁴ War nḡ ḡḡ ṽn ḡḡs-tḡ ṽn wṽ, har tato na **Ibrahi** ya'astḗ wṽ o-gaan be-de ṽn ḡp ṽn rem-se ṽr-gun! ⁵ Yḗ kà yan-kḗn-se Shir yḗ, yakar **Rewi**, **karamsa**-o **Mosa** zḗeg yḗa ma'as ṽn ḡḡks o-gaan be-de ṽn ḡp be-tḡ ṽn hun-nḗ, ḡr ṽn yḗ nḗ, kḡ dḗ rotṽ kap mḡ ṽn yḗ yakar **Ibrahi** yḗ à.† ⁶ Kḡ de, **Markisadik** rḡ baag-ḡ gaan ṽn **Rewi** nḗ á, amba wṽ ḡḡkstḗ o-gaan be-de ḡp be-ṽr **Ibrahi**, har **Markisadik** hṽurṽ **Ibrahi** nu-o sḡ-ḡ, **Ibrahi** wṽ Shir swḡrḗ o-nu ṽn wṽ nḗ à. ⁷ Kḡwan torṽssḗ nu ṽnze nḗt-wṽ hṽ'e wṽ ken nu-o sḡ-ḡ à, jiisṽtḗ ka wṽ a hṽ'e nu-o sḡ-ḡ à ṽt-ḡḡs.

⁸ Myet kḡwan kḗn-se Shir a mer, amba yḗ rḡ m-ḡḡks o-gaan be-de ṽn ḡp be-de ṽn hun-nḗ, **Markisadik** wṽ cot ḡḡksḗ o-gaan be-de ḡp komo wṽ rḡ ṽn mar á. Komo Ma-tḡ Shir yoosṽtṽ na wṽ rḡ ṽn hḡḡg nḗ. ⁹⁻¹⁰ Kḡ bḡ **Ibrahi** ya'astḗ **Markisadik** o-gaan be-de ṽn ḡp à, da-de wṽ jo'onḗ ṽr-gun à, cin a ro makt **Rewi** á. Kap ṽn kaanḗ nḗ sa o zee **Rewi** a ya'asḗ ka gaan-yo be-de ṽn ḡp, wṽ wṽ yakar-yḗ ṽn wṽ rḡ m-ḡḡks o-gaan be-de ṽn ḡp, myet ṽn kaanḗ nḗ, **Rewi** rḡ n-mḗ ṽn wur-o **Ibrahi** ko-ya-n-ga-yḗ-wṽ ṽn wṽ da-ḡ **Markisadik** gontḗ wṽ à.

Yḗso ṽntṽn Markisadik

¹¹ Kḡ de **karamsa**-o **Mosa** zettḗ sḗ ṽn baag-o **Rewi** a he, kum ṽn wan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir à, yḗa hoks muut ṽn nḗt kashi hond hond á. Remen kaanḗ sḗ a kumug wṽ ken wan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir wṽ ṽntṽn **Markisadik**, ḡttḗ wṽ ken wṽ sḡ ṽn baag-o **Haruna**. ¹² ṽrege a kumug sek-wṽ pṽ-wṽ wan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir pṽ-wṽ, ka da-ḡ **karamsa**-o he m-barmḗ. ¹³ Yḗso wṽ a ṽn ma-tḡ ṽn wṽ m-mḡka à, yatt-wṽ takḗ nom ṽn ḡwṽ-mḡ ṽn **seke**-de o-hana ṽn baag-ḡ ṽn wṽ á. ¹⁴ Kḡwan nepstḗ Wan-Kḡyan na ṽn baag-o **Yahuda**-nḗ ḡ a mate wṽ. Da-de **Mosa** ro'e m-rurḗ ṽn Ibra-nḗ ma-tḡ ṽn yan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir à, wṽ tan baag-o **Yahuda** á, remen a ṽn daag ṽn yan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir ṽn ka baag-ḡ á.

¹⁵ Myet tḡ ka ma-tḡ rḡ m-rwṽṽn cas, da-ḡ a deḡe wṽ ken wṽ ṽntṽn **Markisadik**, wṽ waragṽ wan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir. ¹⁶ A sagab Yḗso wan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir ba remen **karamsa**-o nḡmḡḡ ma-tḡ ṽn baag-ḡ ṽn wṽ á, amba Shir ṽn sagab wṽ remen hḡḡḡ-ḡ ṽn wṽ ḡ m-ta ḡ á. ¹⁷ Kaa a ḡenḗ be-tḡ ṽn Ma-tḡ Shir, a zee, "Wḡ wan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir wṽ ṽn ba m-ta.

Wḡ rḡ ṽntṽn **Markisadik**."‡

¹⁸ A esstḗ kà **karamsa**-ḡ n-ga ḡ n-riib ḡ ka, remen ḡt m-'wḡns á, komo ḡ waragṽ hwaá. ¹⁹ Kà **karamsa**-ḡ hoksṽ nḗ muut ṽn nḗt kashi hond hond be-de Shir á. Remen kaanḗ nḗ, Shir nomurṽ na cḡw-yo o-dish yo jiisḗ ṽr-bon à, komo yo he na m-muut yow yow ṽn Shir nḗ.

²⁰⁻²¹ Shir ṽn hi-de ṽn wṽ tḡndtḗ, da-ḡ wṽ daage Yḗso wan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir á. Amba wṽ tak m-tḡnd da-de a daage yḗ ken yan-Cḡw ṽn kḗn-se Shir á. Ka ma-tḡ wṽ tḡndḗ à tḡ rḡ:

"Me, Yawe, ṽm tḡndtḗ,
man wakḗ nḗ ma-ṽt re á.

‡ **Bḗr-ús cind:19** 6:19 Hyen komo: Rewi 16:2. § **Bḗr-ús cind:20** 6:20 Hyen komo: Bḡḡ 110:4. * **Bḗr-ús ta'yoor:2** 7:1-2 Hyen komo: Taka 14:17-20. † **Bḗr-ús ta'yoor:5** 7:5 Hyen komo: Qḡḡ 18:21. ‡ **Bḗr-ús ta'yoor:17** 7:17 Hyen komo: Bḡḡ 110:4.

'Wō wan-**Cōw un kōn-se Shir** wū un ba m-ta wū.' "§

²² Remen tōnd-ō Shir tōndē à, q rwō'e Yēso waragte ēsuntē de un shoos un ká ma-tō, tō jiishe ur-bon à.

²³ Yan-**Cōw un kōn-se Shir**, yakar **Rewi**, ye rō ut-mōor nē remen mar-m wēneg ye m-she'et deen be-de un senge-mō un ye. ²⁴ Yēso rō m-mar á. Remen kaanē, senge-mō un wū mō un wan-**Cōw un kōn-se Shir** mō un ba m-ta. ²⁵ Remen kaanē, wū hoks ca un ko de ke hō-de nē, gu un ye rō m-hyoknē yow yow be-de Shir un raag-ō un wū à, remen wū rō un hōog nē q ba m-ta, wū rō komo m-ha co be-de un kōn-se Shir remen ye.

²⁶ Gōn ka ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir wū, wū a m-hōob, wū rō ba m-kūkop à, ba un rii-yo ut-reeb, ba **ur-ba'as**, Shir hūstē wū un hon remen wūt **ur-ba'as** á be-de un **ya-ur-ba'as**. Shir ya'astē Yēso m-sek arge ko yo ke rii-yo n-Tōn shir. ²⁷ Wū ba untun ka Gwōmo-ņe ye un kōn-se Shir ye, wū rō á. Ye un hōob-ō, ye ma'astē un **seke** ur-**seke** kō de ke hō-de. Ye **seke** de ma un ye **seke**-de **ur-ba'as** de, ka da-de ye **sekete** de un **ba'as**-tō un hun-ņe. Amba wū un **seke** de ma un wū **seke**-de o-gaan cot, da-ō wū ya'asē hi un de un wū à. ²⁸ **Karamsa-o Mosa** zēeg, a deeg net be-tō un or un wū un hun-ņe yan-kōob-de ur-bēeb remen ut-**ba'as**. A ya'as wū ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir. Amba un bū-yo un ka tōnd-ō, q wōonē un jim-de un ka **karamsa-ō** à, q zēeg a deeg **Wā-wū Shir**, wū Shir muute shiishe hond hond à, har da-ō ba m-ta.

Bōr-ūs eer

Yēso wū rō na ko-Gwōmo

be-de un kōn-se Shir

¹ 'Wūp-de un ma-ūt na de rō a rō un ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir nē, wū rō tara un be-de ut-gwōmo n-riib q Shir Wa-ut-Hyat n-Tōn shir á.* ² Kanē wū rō m-nōm un senge-mō un wū mō un kōn-se Shir un depi-ō o-nip q Wan-Kōyan nomē à, yanze un depi-ō hun-ņe nomē á.

³ Bō Shir cōņē kō wū ke ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir, wū 'ye m-yar ut-**seke** nē à. Wū ma na ko-Gwōmo-wū gos-wū un cen wū sē wū **sekete** yo ken rii-yo. ⁴ A ro zēegē Yēso rō un kà hōno o-dak q, wū roa warag wan-**Cōw un kōn-se Shir** á, kō hiin, remen yan-**Cōw un kōn-se Shir** rō kōn ye rō un heet un yar-mō un hun-ņe bō **karamsa-o Mosa** zēē a nomē á. ⁵ Senge-mō ye rōtte à horomte-ō un sha-mō un rem-se rō n-tōn à, q rwō'e Shir kewstē **Mosa** da-ō wū ro un zōņe-tō wū meet depi-ō un kōn-se Shir à. Ka da-ō Shir kewsu wū, Shir zee, "Nōm cēen, o nom kōyan bō um kutu wō n-tōn un ká Haag-ō à."[†] ⁶ Amba m-mōka Yēso caari-wū un ko-wan-co be-de un Gwōmo-ņe ye un kōn-se Shir na. Shir ya'astē wū senge-mō jiishe ka mō ye nomē m-guw be-de un **karamsa-ūt** ut à, remen wū hongsu na un ess ut-ma un Shir nē. Yo jiishe à un bū-yo un swoqrū o-nu, q jiishe à.

⁷ A ro zēegē a hyanag yō-mō un ká ess ut-ma tō ur-takan tō á, a roa do ess ut-ma o-ayoore-ō á. ⁸ Shir hyanurū m-yō mō un hun-ņe,

"Yawe zee, 'Da-o rōon q um hette ja'as

un ess un ma-ūt pu-tō,

un hun-ņe ye un baag-tō o-**Isra**-ņe,‡

un hun-ņe ye un baag-tō o-**Yahuda**-ņe.§

⁹ Ba gō un ka ess ut-ma ut-ut tō,

tō um nomē un tat-ņe un ye nē,

da-ō um naknē ye un kom-ūt re,

um rwuntutū ye un dak-ō o-**Masar** á.

Bō ye wasse un ká ess ut-ma tō nē á,

q hantē um tukutu ye o-cin.

Yawe zee, ¹⁰ amba m-mōka um rūsstē hun-ņe ye o-**Isra**,

Tō ká rō ess un ma-ūt re ut-pū tō:

Yawe zēeg da-o rōon,

man rū **karamsa**-ūt re n-mē men-tō un ye.

Man gen tō komo un hur-de un ye.

Man warag Shir q un ye,

ye komo yeā warag hun-ņe re.

¹¹ Yatt-wū he yoosē un kōwan á.

§ **Bōr-ūs ta'voor:20-21** 7:20-21 Hyen komo: Bōņg 110:4. * **Bōr-ūs ta'voor:27** 7:27 Hyen komo: Rewi 9:7.

* **Bōr-ūs eer:1** 8:1 Hyen komo: Bōņg 110:1. † **Bōr-ūs eer:5** 8:5 Hyen komo: Rwwū 25:40; 26:30. ‡ **Bōr-ūs**

eer:8 8:8 Baag-ūt o-Isra ro baag-ūt q hūssē baag-o Banyamin un baag-o Yahuda nē. § **Bōr-ūs eer:8** 8:8 Baag-ūt

o-Yahuda ro baag-o Banyamin un baag-o Yahuda nē.

Yatt-wù he zee ùn òr ùn wù, “Nep Yawe” á.

Remen ùn yakar ùn sek-ye ñe,
kõwan wùya nep me.

¹² Man hyen 'wõn-de ùn ye,
ùm sokse ye **ba'as-to** ùn ye.

Man do m-baks ùn to ñe á. ^{”*}

¹³ Da-o Shir çepe ma-to ùn ess üt-ma üt-pu to à, wù muutte o ka o ùr-takan o-'wùtum. Komo bõ ùn rii-yo rõ ùntun yo n-ga à, yo rõ komo m-wùtmè à, yoa tees ba m-jime.

Bõr-ùs jero

Depi-de n-dak ùntun kuke-o Shir n-Tõn

¹ Ma-to Shir esse ùr-takan ùn hun-ñe ye o-**Isra**-ñe à, to rõ **karamsa-to** kute hun-ñe bõ ye he ùr-kwùkt be-de Shir à. Ùn depi-de a hette ùr-kwùkt be-de Shir kañe o-dak à. ² Be-de a takñe m-cõw ùn ka depi-de à, a de m-zee, “Be-de Shir, de ùn ba m-kùkop.” Komo a este ùr-pitirra, o-teebur ñe, üt-burõdi ñe to ye esse remen Shir à. ^{*} ³ A pyese o-gund, o a purugtè kà depi-o à, kur-o ayoore-o, a de m-zee, “Be-de Shir de jiişhe ba m-kùkop à.”[†]

⁴ N-me ùn ka kur-o rem-ùs yoor rõ kõn: **hana-o** o-zinariya (o atte m-tuks ùn nõw-mõ m-shi'igin à), ka **ba-o ùn ess üt-ma**, o a hòkke ùn zinariya à. Rem-ùs tet rõ kõn n-me ùn kà ba-o:

Yo rõ tur-de o-zinariya (de ùn ess ùn rii-yo m-re, yo Shir ya'as ye n-ga o-kõt à, yo a m-zee o-*Mana* à),

Ùn kõ-o **Haruna** ñe (yo rõ ùn rwunte üt-mõk à),

Ùt-ta'ar ñe to Shir genute ye ka **karamsa-to** à. [‡]

⁵ N-tõn ùn ka ba-o a maag sha-mõ ùn **yan-tõm-ye Shir** ye a m-zee *Cerebim* à. Ye rõ m-seps ùn Shir à, ye rõ ùn 'ya m-wùwùr be-de ùn she'et-de ùr-'wõn. Amba m-mõka kaane a hoks çepe üt-ma cas ùn kà ma-to á. [§]

⁶ Bõ ye komte seebse ùn ka rem-se à, **yan-Cõw ùn kõn-se Shir** ma'asurõ m-cõw ùr-hõ bi n-me ùn ka kur-o ùr-takan o, ye nomot senge-mõ ùn ye. ^{*} ⁷ Amba kur-o ayoore-o, yatt-wù rõ m-cõw ùn o á, se ko-Gwõmo-wù ùn kõn-se Shir ùn hõn-de ùn wù. Cõw-mõ ùn wù ñe gaan-o cot ùn hak-o gaan. Da-o wù inè m-cõw, ye panurõ ùr-gut, wù cõwurõ ùn hyó-mõ ùn de ñe, wù kaprurõ m-hyó, wù kõnurõ Shir remen **ba'as-de** ùn hi ùn de ùn wù, ùn to ùn hun-ñe ñe, to ye nome Shir ba ye ùn nap á. [†] ⁸ **Kùkt-o Shir** yoosutu na cas ùnze bõ-yo m-cõw n-me ùn “Be-de Shir de jiişhe ba m-kùkop à” a seneste de cin n-ga ùrege de kà depi-de ùr-takan de rõ'õsüturõ eso.

⁹ Myet ka depi-o, ya o rõ ùntun sha-mõ üt-ma be-ur na m-mõka, o kutu na ùnze yar-m na ùn **seke-ur** na ñe to a m-ya'as à, to bo'os so'os ùn hur-de ùn yan-kwùkte ùn Shir be-de **ur-ba'as** cas cas á. ¹⁰ To kà ma-to m-re to m-swõ ñe, ùn soso'os ñe gos-us go, to hun-ñe 'wõsse à. Ká rem-se komo jind-o o-wur o, o a senge m-nõm cin ba a ro hantute jamas-ur pu-de à.

Hyó-m Kiristi

¹¹ Amba m-mõka **Kiristi**, regussute wù heesunte. Wù rõ ko-Gwõmo-wù jiişhe à be-to ùn yan-kõn-se Shir, ùn rem-se ùr-bon se haane à. Komo wù cõwog be-de ùn kà depi-o jiişhe à ba ùr-reeb n-Tõn, hun-ñe nõme o á, komo ùn kà dak-o a nome o á. ¹² **Kiristi** cõwog so o-gaan cot “Be-de ùn Shir de jiişhe ba m-kùkop à,” komo wù rurug na be-de **ur-ba'as** har da-o ba m-ta. Wù ùn nõm kaane bõ wù ya'ase mõ ma ùn wù hyó-mõ à, õtte hyó-mõ ùn gwõor ùn mõ ùn marikki-ñe à.

¹³ Ùn **karamsa-o Mosa**, hyó-mõ ùn gwõor ùn mõ ùn gwõn-ñe ye ùn na ùn cõw-mõ ùn so-ñe ye ùn na-ñe mõ a kapre hun-ñe à, mõ hoks muut ùn hun-ñe ya-m-kùkop, ye warag yan-ba-m-kùkop ùn wur-to ùn ye. [‡] ¹⁴ Nõm nõ ùs-barag, hyó-m Yeşo **Kiristi** argte hyó-mõ üt-gut! Hyó-mõ ùn wù mõ so'os ri'in-to **ur-ba'as** ùn hur-ur na be-de ùn nõm ùn rem-se o-hwaa se rõ m-hante m-mar à. Wù ùn nom kaane remen a nomoté Shir o ùn hõog, m-guw. Yeşo **seke** Shir hi ùn de ùn wù kashi ùr-**seke** komo remen **ba'as-ut** na. Wù nõm kaane ùn gwõ-o ùn Kùkt-o ba m-ta.

* **Bõr-ùs eer:12** 8:8-12 Hyen komo: Irmì 31:31-34 (üt-Girik).

25:31-40; 25:23-30. † **Bõr-ùs jero:3** 9:3 Hyen komo: Rwuù 26:31-33.

‡ **Bõr-ùs jero:4** 9:4 Hyen komo: Rwuù 30:1-6; 25:10-16; 16:33; Qõg 17:8-10; Rwuù 25:16; Kara 10:3-5. § **Bõr-ùs jero:5** 9:5 Hyen komo: Rwuù 25:18-22.

* **Bõr-ùs jero:6** 9:6 Hyen komo: Qõg 18:2-6. † **Bõr-ùs jero:7** 9:7 Hyen komo: Rewi 16:2-34. ‡ **Bõr-ùs jero:13** 9:13 Hyen komo: Rewi 16:15-16; Qõg 19:9,17-19.

* **Bõr-ùs jero:2** 9:2 Hyen komo: Rwuù 26:1-30;

¹⁵ Remen kaane, Yeso rõ wan-hongse un hun-ñe un Shir ñe be-de un ess ut-ma to Shir swõre o-nu un hun-ñe ne o-pu o à. M-mõka ye ka ye Shir aage à, yeã kum cim-yo ba m-ta, yo Shir nomu ye ut-ma à. Remen Yeso marag wu rurut ye be-de un swõ ur-kõõb de un **ba'as-to** ye nomẽ un ess ut-ma to ur-takan à.

¹⁶⁻¹⁷ Net-wu gene o-takurda à, wu rõ m-rwõ un jin-to un hun-ñe ye he m-re un cim-yo un wu à wu mere. Yeã dek ka cim-yo cin wu rõ un hoõõ ñe á. Se wu marag, ye dekuru cim-yo un wu. Urege ka net-wu rõ un hoõõ ñe, ka takurda-o sa o zee hwaa o rõ, amba wu mere a wassuru un o ñe.

¹⁸ O rwõ'e ess ut-ma to ur-takan to nomte ur-beeb á, se da-o a wuuse m-hyó à. ¹⁹ Bõ **Mosa** russute hun-ñe kap **karamsa-to** Shir ya'ase ye à, wu ibinuru m-hõ, wu weret hyó-mõ un marikki un mõ un gwõõr ñe. Bõ wu wertẽ m-hyó à, wu satnuru ya o-jet yo o-zoppa, wu mossuru un gwere-o o-jaas yo ne, wu kapruru ká takurda-o o-**karamsa** o, un hun-ñe ñe kap m-hyó m-hõ ñe. ²⁰ Bõ wu kaparte m-hyó à, wu zeeru, "Hyó-mõ ká mõ un este ut-ma un nõ ñe, to Shir ruru nõ, nõ dorute à." ²¹ Kaane o komo, wu kapruru ká depi-o o a shere à, un saw-to rõ n-me ñe à, to ye rõ m-mure be-de un bongon-de Shir à.* ²² Nip-o, be-de un **karamsa-o Mosa**, sa o zee kõ yo ke rii-yo m-hyó a ro yo m-so'os, remen wuuse m-hyó roknẽ á, soks **ur-ba'as** rõ kõn á.†

Seke-ur Kiristi sokte ut-ba'as

²³ Ro ur-bon ñe, a so'os rem-se un hõno o-dak ur-**seke** remen se sha-mõ temb mõ un rem-se n-Tõn shir, amba rem-se n-Tõn shir un hi un de un se, se a so'oste se ut-**seke**, to jiishe to n-ga à.

²⁴ Remen **Kiristi** wu cow be-de un depi-o hun-ñe ma'e un kom-to un ye, o rõ sha-mõ un o n-Tõn á. Amba wu Haag n-Tõn shir komo, m-mõka wu rõ be-de Shir remen wu guut na. ²⁵ Ko-Gwõmo-wu un kõn-se Shir wu un **Yahuda-ñe** rõ m-cow "Be-de Shir de jiishe ba m-kõõkõ à" ko o ke hak-o m-hyó ñe mõ ur-gut. Amba Yeso wu cow n-Tõn shir remen wu sekute hi un de un wu bim-m-bim á. ²⁶ Urege se a nõmog kaane, wu roã senge m-mar bim-m-bim, cin da-o a nomẽ hõno o-dak à. Amba, ay, wu un haan sõ o-gaan cot, bõ un ka da-o kom-de ka. Wu hyste beeb-de **ur-ba'as** har da-o ba m-ta un bu-yo un **seke**-de un hi-de un wu har m-mar rem na.

²⁷ A hwoõõte mar-mõ un net o-gaan cot. Komo un ra-o m-mar se piish ut-ma. ²⁸ Kaane o komo Yeso **Kiristi** ya'ase hi un de un wu sõ o-gaan remen wu dekt **ba'as-to** un hun-ñe deen. Wuã do m-muun, se de yanze remen wu doot dek un **ba'as-to** un hun-ñe komo á, amba remen wu guut hun-ñe ye un wu ye rõ un 'er-de un muun-mõ un wu à.‡

Bõr-us op

Seke-ur Kiristi, sõ o-gaan o cot

¹ **Karamsa-to** Shir ya'ase **Mosa** à, ya to rõ untun horõnte-o un rem-se ur-bon se roõõ ñe. Ká horõnte-o, o rõ ka rem-se ur-bon se hi un de un se á. Yo hante kaane à, yo rõ, remen o sokse hun-ñe **ba'as-to** un ye un bu-yo ur-**seke** hõ-ur bi kõ o ke hak-o á. Ká **seke-to** to rõ m-muut un ya-ur-kwukt be-de Shir, ba **ur-ba'as** cas cas á. ² Ká **seke-to**, to rotte ur-beeb ñe to so'oste hur-de un net, a roã ma'as ut-**seke** kõ o ke hak-o, remen ya-ut-**ba'as** á. Ba'as-to un ye to roã do ye m-su'e á.

³⁻⁴ Amba myet un kaane ñe, hyó-mõ un yege-gwõn-ñe gwõn-ñe ye un na, un yege-gwõõr ñe a hoks so'os **ur-ba'as** á. Amba o rõ un bakse un hun-ñe **ba'as-to** un ye kõ o ke hak-o.

⁵ Remen kaane, da-o **Kiristi** haane un hõno o-dak à, wu zeeru Shir,

"Ut-**seke** m-yar ñe mõ o cõõ ñe á,

Amba o ya'aste wur-o re.

⁶ Seke-de un tuntuks un **seke**-de un so'os **ur-ba'as** ñe,

Shir rõ m-hõõõ un rere-mõ un to á.

⁷ Ka da-de **Kiristi** zeeru,

'Shir re, me ka haane m-nomot rii-yo o cõõ ñe á,

Bõ to rõ gense un Ma-to Shir à.' "§

⁸ **Kiristi** taknu m-zee, "Wõ cõõ **seke-to** ut-gut á, kõ yar-mõ un yege-hyo á, kõ ñe gut-to a tũkse n-te o-hana á, kõ mõ ken yar-mõ remen so'os ut-**ba'as** á. Shir rõ m-hõõõ un rere-mõ un ká senge-mõ á." (Kõ de **karamsa-o Mosa** zette a nõm ka rem-se à). ⁹ Ka

§ **Bõr-qs jero:20** 9:19-20 Hyen komo: Rwu 24:6-8. * **Bõr-qs jero:21** 9:21 Hyen komo: Rewi 8:15. † **Bõr-qs jero:22** 9:22 Hyen komo: Rewi 17:11. ‡ **Bõr-qs jero:28** 9:28 Hyen komo: Isha 53:12. * **Bõr-qs op:7** 10:5-7 Hyen komo: Bõõõ 40:6-8 (ut-Girik).

da-de **Kiristi** doorû m-zêe, “Shir re, mê ka haanê m-nomot rii-yo o çone à.”† Yêso dostê ka ma-to swor nu-ç ur-takan ç, remen wu estê swor o-nu ayoorê-o. ¹⁰ A waragte ba m-kukop remen Yêso **Kiristi** nomotê Shir o-dorotê. Komo wu ya'astê wur-ç un wu so o-gaan cot, remen **ba'as-ut** na.

¹¹ Kç de ke hç-de, kç wu ke wan-**Cow un kon-se Shir** wu, wu rç m-es wu nom senge-mç un wu; bim-m-bim komo ragaan-wu rç un **seke** un ka **seke**-de de un ba un hçks un soks **ur-ba'as** de.‡ ¹² Amba da-ç ka wan-**Cow-wu un kon-se Shir** na, wu **seke** hi un de un wu o-gaan cot remen **ba'as-ut** na à, ká **seke**-de a gu na har da-ç ba m-ta. Ka da-de wu argu m-she'et un be-de ut-gwomo n-Tçn shir. ¹³ Bç wu she'ette un be-de ut-gwomo à, wu rç un 'er-de un hç-de wu hette m-yawag un yan-yage-to un wu un na-se un wu à. § ¹⁴ Be-de un ya'as-mç wu ya'ase hi un de un wu so o-gaan cot ur-**seke** à, kaanê ç ka wu ya'ç ye m-warag ba **ur-ba'as** cas cas, har da-ç ba m-ta. Wu un nom yo ka remen ka ye a m-muut ba m-kukop à.

¹⁵ Ka senge-mç Yêso nome à, **Kukt-o Shir** rç na m-rurê ka senge-mç nip-ç. **Kukt-o Shir** zeeru,

¹⁶ “Yawe zee, ‘Da-o roçn ç, ma-to um he m-ess un ye ne à,
tç ka,

man ess **karamsa**-o re n-mê un hur-de un ye,
man gen ç komo n-mê men-to un ye.’ ”

¹⁷ Wu doorû m-zêe komo,

“Man do m-baks un **ba'as-to** un ye ne,
un men-ut jaas-to tç un ye ne á.”*

¹⁸ Da-ç Shir soksusse ut-**ba'as**, **seke** ur-hçr-de rç kon de a he m-nom, remen **ur-ba'as** á.

Do un jaab-ç ut-men un nak ut-to ne

¹⁹ Qr re ne, remen kaanê a rç o-cow ne a tuwut “Be-de Shir de jiishê ba m-kukop à” hur-ur gaan remen hyó-m Yêso. ²⁰ Yêso tikshitu na cçw-o pu-yo yo un hoog be-de un wur-ç un wu ç wu ya'ase à. Wur-ç un wu ç waragte untun gund-ç a purugte ka depi-ç n-mê à, ç yiishê à. Bç ç yiishê à, hun-nê kumuru m-cow un ka be-de de a m-zêe be-de un she'et-de Shir à.

²¹⁻²² M-mçka bç a rç un caari-wu un wan-**Cow un kon-se Shir** ne à, wu rç un gwomo-to un hun-nê ye Shir à. A he nç be-de Shir un hur-ur pus-de komo hur-ur rç sak. A sher be-de un wu komo, remen hur-ut na to a so'oste barag-ûs na se m-kukop, un hyó-mç un wu à. Komo remen wur-ut na waragte ur-bon ne bç Shir çone à, a waragte hun-nê ye a zçre un hç-mç ur-bon à. †

²³ A buç nç gung dish-ç a zêe ç ma na ç à, taase a ho'os á remen Shir wu swore o-nu un na ne à, wa-m-shoos wu. ²⁴ Nom nç bç un nom nç, nç doote **yan-dor Yêso** jaab-ç ut-men, remen ye sengute çon-to un hun-nê un senge-mç nom un rem-se ur-bon ne. ²⁵ Sengu nç m-morge un morog-de un **yan-dor Yêso**. Nç yage m-morge á, bç ye ken ye rç m-nom á. Amba nç do ye çr nç ne jaab-ç ut-men, bç nç nepse hç-de un muun-m Yêso nomog yow yow à.

²⁶ Urege na ye nepse o-nip à, komo a senguru nom **ur-ba'as** bunbarag. Yatt **seke**-de he soks un **ba'as-ut** na komo á. ²⁷ Se 'er-de un piish ut-ma de o-gyer o-ra ne ç m-hoog ç he tuks un ye yage Shir à. ‡ ²⁸ Kap bç un net-wu pase **karamsa-o Mosa** à, a wu m-hç, ba ur-won. Ye m-nom kaanê, urege ya-ûs-tçr rç kon ye yish-ye un ye hyanê à, nen yoor kç tet. § ²⁹ Yagunte ma ne:

Wu yo'oge **Wà-wu Shir** à,

Wu 'yarag ma-to un hyó-mç a estê ut-ma un wu ne, ka mç so'osu wu à,

Komo wu yo'ogte **Kukt-o** m-Yar mç Shir!

Net-wu nome kaanê à, Shir a 'ye wu ur-koob arge ka ye pase **karamsa-o Mosa** à.*

³⁰ Remen a nepstê wu zêe,
“Senge-m re mç, um topt.

Man top kç wu ke net-wu.”†

Ma-to Shir doorû m-zêe komo,

“Yawe, wu piishê hun-ne ye un wu ut-ma.”‡

† **Bôr-ûs op:9** 10:9 Hyen komo: Bçng 40:8. ‡ **Bôr-ûs op:11** 10:11 Hyen komo: Rwwu 29:38. § **Bôr-ûs op:13**

10:12-13 Hyen komo: Bçng 110:1. * **Bôr-ûs op:17** 10:16-17 Hyen komo: Irmî 31:33-34. † **Bôr-ûs op:21-22**

10:21-22 Hyen komo: Rewi 8:30; Izik 36:25. ‡ **Bôr-ûs op:27** 10:27 Hyen komo: Isha 26:11 (ut-Girik). § **Bôr-ûs**

op:28 10:28 Hyen komo: Kara 17:6; 19:15. * **Bôr-ûs op:29** 10:29 Hyen komo: Rwwu 24:8. † **Bôr-ûs op:30** 10:30

Hyen komo: Kara 32:35; Bçng 135:14. ‡ **Bôr-ûs op:30** 10:30 Hyen komo: Kara 32:36.

³¹ Rii-yo o-gyer yo a he'ebɛ be-de ɔn kom-tɔ Shir ɔ ɔn hoog.

³²⁻³³ Tɔ-ɔt tɔ ka nɔ caari-de ɔr-kɔɔb de nɔ swo'e da-ɔ nɔ takne m-gokɔ m-cecar á. ɔ ken da-ɔ hun-ñe pyapartɔ nɔ komo ye bu nɔ be-tɔ ɔn hun-ñe, de ken da-de nɔ swoog ɔr-kɔɔb ɔn ɔr nɔ ne. ³⁴ Nɔ hyanag 'wɔn-de ɔn ye a gage remen dor-ɔ Shir à, nɔ nom o-zak da-de a rumse kap saw-ɔt nɔ à, remen nɔ nepstɛ nɔ rɔ ɔs-saw ne tɔ jiishe tɔ ka à, tɔ a naase á, har da-ɔ ba m-ta.

³⁵ Remen kaane, nɔ jore campo-m nɔ á, sher nɔ hur-ɔr gaan be-ɔr ɔn Wan-Koyan, myet yo koru nɔ à, baks nɔ caari-de ɔr-yons de nɔ he m-kum à. ³⁶ Depete nɔ joose, remen kaane nɔ hette m-nɔm yo Shir cone à. Nɔ nome kaane komo nɔ kumuru rii-yo Shir swore o-nu ɔn yo à.

³⁷ Ma-tɔ Shir zeeg:

“Kuks hiin, Shir haante. Wɔa nom m-it á.

³⁸ Kashi ɔn net a nom hoog ɔn cow-yo ɔn sher o-nip.

Amba wɔ tuku me o-cin à,

man hoge rɛrem-mɔ ɔn wɔ á.”§

³⁹ Amba na, a untun ye wongse hi-de ɔn ye n-me m-sher be-ɔr Yeso á. Ka ye Shir he m-jorbe n-me o-ra à. A rɔ ka ye shere har da-ɔ a he kum ɔn gwɔ à.

Bɔr-ɔs op o-gaan

Hun-ñe ye shere be-de Shir à

¹ Sher-m rɔ na m'-ya ɔr-beeb unze a kum rii-yo a o-dish à. Komo a neps rii cin ba a ɔn hyan ɔn ɔn yish. ² Remen sher-mɔ ɔn ya-n-ga-ye be-de Shir ɔ rwo'e Shir hogute rɛrem-mɔ ɔn ye.

³ Remen sher-m na, ɔ rwo'e a nept unze Shir ɔn nom hono o-dak ɔn cep ɔt-ma ɔn nu-ɔ ɔn wɔ. A neps komo unze yo a m-hyan à, a ɔn nom yo be-de ɔn ka rii-yo a m-hyan á.*

⁴ Remen **Eber** shereg be-de Shir, ɔ rwo'e wɔ ye'et Shir m-yar mɔ jiishe mɔ ma **Keen** ɔr-bon à. Shir hoguru rɛrem-mɔ ɔn wɔ ɔn yar-mɔ ɔn wɔ ne. Kɔ de, wɔ merte cin ya ca á, har m-mɔka a ɔn kum ɔn jaab-ɔ ɔt-men ɔ m-sher be-de Shir remen **Eber** shereg be-de Shir.†

⁵ Remen Enok shereg be-de Shir, wɔ hyan m-mar ɔn yish-ye ɔn wɔ á. Hun-ñe nepstɛ Shir hogute rɛrem-mɔ ɔn wɔ. Ka da-de, wɔ dekurɔ wɔ n-Tɔn shir ɔn hoog ne.‡ A do wɔ m-hyan o-dak komo á, remen Shir dekste wɔ n-Tɔn shir. ⁶ Komo ɔn ba mosse m-sher ne á, yatt-wɔ Shir he hoge ɔn rɛrem-mɔ ɔn wɔ á. Kowan wɔ cone wɔ hyokne be-de Shir, se wɔ shereg ɔr-hur Shir rɔ kon. Se komo wɔ shereg Shir rɔ m'-ya ɔr-yons be-de ɔn ye rɔ wɔ m-hoob à.

⁷ Remen **Nuhu** shereg be-de Shir, Shir nakuru wɔ ɔt-tɔ unze wɔa he kem-ɔ he ho ɔn hun-ñe à. Kɔ de hun-ñe tak m-hyan ɔn go ɔn ka kem-ɔ á, **Nuhu** shereg hur-de ɔn wɔ be-de Shir unze a hante ka kem-ɔ. Wɔ nomote o-dorotte, wɔ nomuru o-hat remen wɔ guut hi ɔn de ɔn wɔ ɔn ya-o-hur ɔ ɔn wɔ ne. Kaane wɔ kutɛ hun-ñe **ba'as-tɔ** ɔn ye, wɔ ne wɔ kumuru cim-yo ɔn men-ɔt pus-tɔ be-de Shir remen wɔ shereg be-de Shir.§

⁸ Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, ɔ rwo'e wɔ nomote Shir o-dorotte da-ɔ Shir aage wɔ à. Shir zeeru wɔ, “Ine, o neke dak-ɔ ɔn swore o-nu, man 'ye wɔ à.” Wɔ yaguru dak-ɔ ɔn wɔ. Wɔ nomuru o-dorotte ɔn ka ma-tɔ ne. Wɔ inuru, kɔ de wɔ nepte dak-ɔ wɔ he m-neke á.* ⁹ Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, bo wɔ wootɛ ɔn ka dak-ɔ ɔ Shir zee wɔa ya'as wɔ à, wɔ she'eturu kanɛ untun ko-hamat ɔn dak-ɔ ɔn hun-ñe. Wɔ she'eturu kanɛ n-me ɔr-depi, komo kanɛ **Ishaku** ɔn **Yakubu** ne she'ete, ye Shir ya'ase go ɔn ká swooru nu-ɔ à.† ¹⁰ **Ibrahi** ɔn nom o-dorotte remen wɔ rɔ ɔn 'er-de bo-ɔ Shir huke wɔ shi à, komo wɔ ma' ɔ, bo-ɔ ba m-ta.

¹¹ Remen **Saratu** shereg be-de Shir, wɔ nepstɛ Shir a nom yo wɔ swore o-nu à. Shir zeeru wɔa kum o-mat, kɔ de wɔ mongute arge hak-se o-mat à. Komo wɔ messe wan-campo.‡ ¹² Remen kaane Shir ya'uru **Ibrahi** wà be-ɔr ne'a ɔn wɔ **Saratu**, kɔ de **Ibrahi** mongute, wɔ aragsute o-mat à. Be-de ɔn ka wà-wɔ wɔ kumuru baag-ɔ ɔn yakar-ye ɔn yakar-ye ɔn wɔ ɔt-moor ne, untun moor-tɔ ɔn yege-regen, ɔn hyereg-mɔ m-sa ne.§

§ **Bɔr-ɔs op:38** 10:37-38 Hyen komo: Haba 2:3-4 (ɔt-Girik). * **Bɔr-ɔs op o-gaan:3** 11:3 Hyen komo: Taka 1:1; Bɔng 33:6;9; Yoha 1:3. † **Bɔr-ɔs op o-gaan:4** 11:4 Hyen komo: Taka 4:3-10. ‡ **Bɔr-ɔs op o-gaan:5** 11:5 Hyen komo: Taka 5:21-24 (ɔt-Girik). § **Bɔr-ɔs op o-gaan:7** 11:7 Hyen komo: Taka 6:13-22. * **Bɔr-ɔs op o-gaan:8** 11:8 Hyen komo: Taka 12:1-5. † **Bɔr-ɔs op o-gaan:9** 11:9 Hyen komo: Taka 35:27. ‡ **Bɔr-ɔs op o-gaan:11** 11:11 Hyen komo: Taka 18:11-14; 21:2. § **Bɔr-ɔs op o-gaan:12** 11:12 Hyen komo: Taka 15:5; 22:17; 32:12.

¹³ Ye ka ye shereg be-de Shir à, ye marag n-me m-sher mō un hur-de un ye be-de Shir. Ye goks ka rem-se Shir zee wya nōmū ye á, amba ye hyambute ka rem-se ur-hew ne, ye nōmūrū o-zak be-tō un se. Komo ye rurūrū cas unze ye hamat-ñe ye, ba ya-o-dak á, un hōno o-dak.* ¹⁴ Hun-ñe ye zee kaane à, kutute na unze ye rō un hoob-o un o ma un ye dak-o. ¹⁵ Ye ro waste un be-de ye rwuune ne à, ye roa kum o-da ye waragte. Amba ye was á. ¹⁶ Ye rō un hoob-o o-bō o jiiše o n-dak à, ka bō-o, o rō n-Tōn Shir. Remen kaane, Shir a hyen m-ē a zee wū rō Shir o un ye á, remen wū nōmsutū ye o-bō n-Tōn.

¹⁷ Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwo'ē wū ya'aste wà un wū **Ishaku** ur-seke, da-o a ro wū m-meger à. **Ibrahi** gokstē swoorū nu-o Shir. Wū zongsutē wū ya'aste wà un wū **Ishaku** wū ro wū wan-gaan à cot ur-seke.† ¹⁸ Shir zee **Ibrahi**, “Sō un raag-o wà ru **Ishaku**, baag-o ru he m-rwuun, bō um swore o-nu à.”‡ ¹⁹ **Ibrahi** shereg hur-de un wū be-de Shir. Wū zee wū penē **Ishaku**, Shir a rees wū m-'yons be-de m-mar, wū inē un hoog ne. Tō a hoks o ka m-zee wū un goksunē **Ishaku** be-de un margan-ñe.

²⁰ Remen **Ishaku** shereg hur-de un wū be-de Shir, un cen wū, wū hūrū **Yakubu** ne un **Iso** nu-o ur-bon. Wū rurū ye, ma-tō rem-se ur-bon se Shir he ye m-hante à.§

²¹ Remen **Yakubu** shereg be-de Shir, da-o wū rō un he de m-mar à, wū nōmog yo ka: Wū hūrū yakar **Yusuhu** nu-o ur-bon, kap mō un ye nen yoor. Wū rō tōsse un kō-yo un wū, wū bōmūrū Shir.*

²² Remen **Yusuhu** shereg hur-de un wū be-de Shir, wū nōmog yo ka: Kō de hō-tō un mar-mō un wū woosunē yow yow à, wū nōmog yo kà: Wū tanūrū inē-mō un **Isra**-ñe un dak-o o-**Masar**. Wū zēerū, “Da-de nō inē o-**Masar**, nō dek caar-ūt re, nō jiit tō un bō-o na.”†

²³ Remen tato **Mosa** un inu un wū ye shereg be-de Shir, ye nomorū yo ka: Ye wukūrū **Mosa** har reng-ús tet remen wū nōmog ut-campō arge or un wū ne yakar. Komo ye hōge gyer-o un pas un **karamsa**-o ko-Gwōmo-wū un dak-o o-**Masar** á.‡

²⁴ Remen **Mosa** shereg be-de Shir, o rwo'ē da-de wū bō'ose à, wū yagutē m-ēs a zee wū ko-hes ko-Gwōmo-wū o-**Masar**.§ ²⁵ Wū jiište m-cōn wū sū ur-koob un hun-ñe ye Shir ne, otte wū senge hōge un rerem-mō **ur-ba'as** mō a jime m-ta á. ²⁶ Wū jiište m-cōn wū sū o-yo'og rem **Kiristi**, otte hwōr un kwum-tō un dak-o o-**Masar**, remen wū hwōgg ur-hur Shir a top wū senge-mō ur-bon mō wū nōmē à. ²⁷ Remen **Mosa** shereg be-de Shir, wū yagūrū dak-o o-**Masar**. Wū hōge gyer-o un ryaab-se un ko-Gwōmo-wū o-**Masar** á. Wū m'orū ur-hur, sa o zee wū rō un hyan un Shir wū hun-ñe rō m-hoks m-hyan á. ²⁸ Remen **Mosa** shereg be-de Shir, wū este m-nōm **Biki-o m-Pas** o a rotte m-baks un hō-de Shir ruute ye o-**Masar** à. **Mosa** zēerū **Isra**-ñe ye hoom yege-ca, ye kaprūrū m-hyó un ish-o o-hur. Wū zēerū taasū **wan-tōm-wū Shir** wū m-mar wū hoom **Isra**-ñe yakar-ye n-co.*

²⁹ Remen **Isra**-ñe shereg be-de Shir, ye pase Rōog-o Jaas-o un dak-o hwō'og-o. Amba bō **Masar**-ñe nōmtē m-senge ye pest à, hō-m rēerū ye kap.†

³⁰ Remen **Isra**-ñe shereg be-de Shir, o rwo'ē ye riigte bō-o o-Jeriko hō-ūt ta'oor komo gagan o o-Jeriko hēerū n-dak kap.‡

³¹ Remen **Rahab** ko-kaar-wū shereg be-de Shir, o rwo'ē wū merte, mōsse un yan-koob-de o-dōrotte ne á, remen wū gokstē ya-m-seger o-bō **Isra**-ñe n-me un hur-o un wū, wū gokstē ye untun nay-ñe ye un wū.§

³² Yatt-yo um he do m-zee komo á. Da-o kendūtū mē um rurūtū nō ma-ūt: Gidiyan ne, un Baraka ne, un Shamsuna ne, un Yaptaha ne, **Dawuda** wū, Sama'era wū, un yan-rwōr un Ma-tō Shir ne.* ³³ Be-de m-sher ur-hur be-de Shir o rwo'ē ye reet gwōmo-ñe be-de ur-gun, ye piishte ut-ma o-nip ne, Shir ya'asūrū ye us-rem deen se wū swore o-nu wya ya'as ye à. Shir hōkkūrū nu-se un yege-zur remen sher-mō un ye.† ³⁴ A jorbūtū ye o-ra, amba ra o tūks ye á. Ye pōsse mar-mō o-magay. Kō de ye rotte ba ur-beeb à, Shir doorū ye ur-beeb. Ye nōmūrū m-campō be-de ur-gun, ye yanūrū buug-de un karma-ñe

* **Bõr-ús op o-gaan:13** 11:13 Hyen komo: Taka 23:4; 1Nom 29:15; Bōng 39:12. † **Bõr-ús op o-gaan:17** 11:17

Hyen komo: Taka 22:1-14. ‡ **Bõr-ús op o-gaan:18** 11:18 Hyen komo: Taka 21:12. § **Bõr-ús op o-gaan:20**

11:20 Hyen komo: Taka 27:27-29,39,40. * **Bõr-ús op o-gaan:21** 11:21 Hyen komo: Taka 48:1-20; 47:31 (ūt-Girik).

† **Bõr-ús op o-gaan:22** 11:22 Hyen komo: Taka 50:24-25; Rwūū 13:19. ‡ **Bõr-ús op o-gaan:23** 11:23 Hyen komo:

Rwūū 2:2; Rwūū 1:22. § **Bõr-ús op o-gaan:24** 11:24 Hyen komo: Rwūū 2:10-12. * **Bõr-ús op o-gaan:28** 11:28

Hyen komo: Rwūū 12:21-30. † **Bõr-ús op o-gaan:29** 11:29 Hyen komo: Rwūū 14:21-31. ‡ **Bõr-ús op o-gaan:30**

11:30 Hyen komo: Josu 6:12-21. § **Bõr-ús op o-gaan:31** 11:31 Hyen komo: Josu 6:22-25; 2:1-21. * **Bõr-ús**

op o-gaan:32 11:32 Hyen komo: Piis 6:11—8:32; 4:6—5:31; 13:2—16:31; 11:1—12:7; 1Sam 16:1—1Gwm 2:11; 1Sam

1:1—25:1. † **Bõr-ús op o-gaan:33** 11:33 Hyen komo: Dane 6:1-27.

ye ùn tò ken dak-tò.‡ 35 Ne'a-ñe gòksurù or ùn ye ñe, ye m-was à, ye Shir 'yonse ùn hòog ñe, ùt-marimar à.

Amba ye ken ye shereg be-de Shir komo ye swòog ùr-koqb, har ye mer. Myet ùn kaane ñe, ye jiishtë m-cõn ye mer òtte ye tukè Shir jim a ho'ostè ye à. Ye hwòog ùr-hur be-de Shir wua 'yons ye ùn hòog ñe o jiishtë ùr-bon à.‡ 36 Ye ken ye komo ye swòog ùr-ar, ùs-sòrog ñe, m-ke'et ñe. A jorburù ye n-mè ùn kur-o m-ke'et.* 37 Ye ken ye komo, a jirig ye ùt-ta'ar. Ye ken ye, a kups ye be-ùt yoor ùn wan-o ùn yin. Ye ken ye, a hòog ye ùt-magay. Ye ken ye rott saw-tò m-cõp á sè ka-tò ùn ca ùn tò ùn gwòor-ñe. Ye rò ùn she'et-de ùr-koqb, komo yan-yage-tò ùn ye reesute ye ùr-koqb, ye bu ye.† 38 Ye tuwute ùt-tuw n-tè o-dákár ùt-haag ñe, ye wukute n-tè pak-tò ùt-ta'ar, ùt-wu ñe o-dak. Hõno o-dak o bõ'os o es go ùn ka hun-ñe ye á.

39 Kap mò ùn ka hun-ñe ye, ye a tanè à, Shir hogute rerem-mò ùn ye remen sher-mò ùn ye. Myet ùn kaane ñe, yatt-wù kume yo Shir swòre o-nu wua ya'as ye á. 40 Shir esùtu na rii-yo jiishtë ùr-bon à. Cõn-mò ùn wù mò yea wòò be-de ye he m-shi hond hond á, sè mósse ùn na ñe.

Bõr-ùs op ùs-voor

Sher ùn yish be-ur Yeso

1 Kap ka hun-ñe, ye shere be-de Shir à, rò m-mòka ya-ùs-tor se ùn hòog-m na. Hòog-m na ya mò rò ùntun ya-teer-de ùs-rek ha-mò be-ur Yeso. Remen kaane, yage a jorogte kò yo ke rii-yo, ùt-ba'as ñe, tò he na dagar ùs-na à. Yage a teerte ùs-rek ha-mò be-ur Yeso ùn jaab-o ùt-mèn ñe har a woot be-de ùn wù. 2 A senge nõ tu ùn yish be-ur Yeso wù sher-m na rò be-de ùn wù à, cin ùr-takan har da-o ùr-kõm. Wù nõmog jaab-o ùt-mèn n-tõn o-kan be-de ùn yo'og o a nõmù wù à, har wù meret remen wù nepste wua nõm o-zak o-co. M-mòka wù rò tara ùn kom-o ùr-rè de ùn Shir, be-de jiishtë m-sèk à n-Tõn. 3 Baks nõ myet jaab-o ùt-mèn mò Yeso nõmè da-o hun-ñe ya-ùt-ba'as nõmè wù gõn ká rem-ùs yo-se à, bõ nõa ruut ùr-hur á. 4 Myet ùn kaane ñe, mur-tò nõ røtte ùt-ba'as à, nõ ùn goshi wò be-de m-mar á.

5-6 Bõ Ma-tò Shir zee nõ yakar-ye ùn wù ye à, tò-tò ka nõ á. Wù zee, "Wà re, wò jar o gin sòrog yo Yawe nomo wò da-o o ba'asè á.

Nõm jaab-o ùt-mèn, wù teprù wò.

Wò jar o ker á, remen wù Yawe cõnè à,

wù wù, Shir rò m-nomè ùs-sòrog da-o wù ba'asè.

Wù rò ye komo m-muut o-cõw

ye wù aage yakar-ye ùn wù à."*

7 "Mò nõ ùr-hur da-o ùn swò ùr-koqb, nõ dek tò ùntun ùs-sòrog; Shir rò nõ m-hyan ùntun yakar-ye ùn wù. Kò wù ke tato wù rò m-muut ùn wà ùn wù o-cõw da-o wà ùn wù ba'asè.

8 Ùrege Shir rò nõ m-nomè ùs-sòrog, bõ wù rò ùn nõmè ùn myet yakar-ye ùn wù á, ashi nõ røtt o-tato á, ba yakar-ye o-hur á. 9 Tat na ñe ye matè na à, ye rò na ùn nõmè ùs-sòrog, komo a rò ye m-'ya m-sèk. Ay, jiishtë komo a gòks kom-ùt yoor sòrog-yo Tato na Shir wù n-Tõn, remen a nomot hòog.

10 Tat na ñe ye rò na m-nomè ùs-sòrog ùn ya o-da hiin bõ ye cõnè à, ká bõ o Shir rò na nõmè ùs-sòrog remen wù guut na, a waragte hun-ñe ba m-kùkop bõ wù rò à. 11 Kò o ke da-o a nomo na ùs-sòrog, rii-yo o-zak yo á, rii-yo ùn hòge m-hoog yo. Amba ka wù nõmè o-dòrøtte da-de a wù m-nomè ùn ka sòrog-se à, a komse wù m-nomè ùs-sòrog, wua warag kashi, wù she'et she'et-de ùr-bon ùn or ùn wù ñe ñe.

12 Remen kaane, nõ hyan gyer-o o-sòrog á. Nõm nõ jaab-o ùt-mèn, nõ ho'os wur-o nõ sak.† 13 Sengù nõ ùn dõre ùn cõw-yo rò tètè à, tasse na-se ùn ya-ùt-ryam be-ur nõ se taage m-'wõns, amba ùn sugè-de ùn kaane se kum ùr-bèeb.‡

Nò jar-o jar nõ yage Shir á

14 Nõm nõ bõ ùn nõm-m nõ, nõ nõm kashi ùr-she'et de ùn ba ùt-ween ùn kò wù ke ñet-wù ñe. Nò she'et ùr-she'et ùntun wù ya'asè hi ùn de ùn wù myet be-de Shir à. Remen m-ba mósse ùn kaane ñe á yatt-wù he hyan ùn Wan-Koyan á. 15 War nõ, taase wù ken

‡ Bõr-ùs op o-gaan:34 11:34 Hyen komo: Dane 3:1-30. § Bõr-ùs op o-gaan:35 11:35 Hyen komo: 1Gwm 17:17-24;

2Gwm 4:25-37. * Bõr-ùs op o-gaan:36 11:36 Hyen komo: 1Gwm 22:26-27; 2Nom 18:25-26; Irmì 20:2; 37:15; 38:6.

† Bõr-ùs op o-gaan:37 11:37 Hyen komo: 2Nom 24:21. * Bõr-ùs op ùs-voor:5-6 12:5-6 Hyen komo: Ayub 5:17;

Swòg 3:11-12 (ùt-Girik). † Bõr-ùs op ùs-voor:12 12:12 Hyen komo: Isha 35:3 (ùt-Girik). ‡ Bõr-ùs op ùs-voor:13

12:13 Hyen komo: Swòg 4:26 (ùt-Girik).

wu taage kum un yar-mo Shir mo wu he na m-ya à. Taase no yage wu shere be-de Shir á wu cowon be-ur no wu naas ye ken ye deen.[§] 16 War no, taase wu ken wu be-ur no warag go un ka hun-ñe ye ro ur-she't sa o zee yege-wo à, untun Iso wan-koob-de gyer-o Shir. Wu babe cim-yo un wu yo un mat-de co remen rii-yo m-re à.* 17 No nepste rii-yo takne à. Bõ jimute à, wu hooburu dek un ka kwum-o un wu o, amba wu kum á, ko de wu hopte o ús-'won ús-'won à.†

18-20 No un goshi un haan be-de un Haag-o o-Sinay o a hoks m-ci á. Ka Haag-o ro be-de ra-o ro m-tuk à, be-de o-comb rim-o cip, un kem ne m-yo ne. Da-o Shir ya'ase Isra-ñe karamsa-to un wu à, Shir ruru ye, ye ci Haag-o o-Sinay á. Ye konuru Shir wu yage tep kaane, remen ye hogute kan-se o-kar ur-beeb ne, cor-o ro tep, m-'wons ne. Remen ye taagute yo m-nom un ka ma-to ne, to Shir ruru ye à. Remen Shir zeege, "Ko gut-de ci ka Haag-o, a jir-de ut-ta'ar, de mer."[‡] 21 Mosa un hi un de un wu gyer-o hoog wu remen hyan un ka rem-se har wu zeeuru, "Me us-zap se o-wur rem o-gyer."[§]

22 Amba m-moka, no woonte un Haag-o o-Urusharima,* be-de un bo-o Shir wu un hoog, unze o-Urusharima o n-Ton shir, be-de moor-to un yan-tom-ye Shir ye o-zak. 23 No hante be-de un yakar-ye co ye Shir; ye jin-to un ye ro gense n-Ton shir à. No woonte be-de Shir, Wu ka wu ro un piishe un hun-ñe ut-ma à, un be-de un hun-ñe ye Shir ne ye merme à, ka ye Shir muute shiishe hond hond à. 24 No woonte be-ur Yeso wan-hongse un hun-ñe un Shir ne be-de un ess ut-ma pu-to, to wu gage un ye ne à. No woonte be-de ka hyo-mo un wu mo mo un ja'as ur-hur, mo ro na m-kute un rem-se ur-bon jiishe mo ma Eber à.

25 War no, no nome Shir o-dorotte, wu ro na m-nome ut-ma à. Urege hun-ñe ye o-Isra ye posse á da-o ye yage m-hoge un ma-ut Mosa un hono o-dak à. Yagunte na ye hoge Ma-to Shir to rwuune n-Ton shir à. A posse á. 26 Un ka da-de, cor-o un wu nukturu hono o-dak, amba m-moka wu sworog o-nu, wu zeeuru,

"Har ca kuks so o-gaan cot,

komo man nukt hono o-dak un hon-de un o á.

Har o-Ton shir ne oa nukte."[†]

27 To ka ma-to unze, "Har ca kuks so o-gaan cot," to kututu na de ken ho-de myet rem-se Shir nome à, a nuktusse a dos se komo. Rem-se ro m-nukte à, se se he m-kus.

28 A nom no ur-bongon be-de Shir remen a kumug ut-gwomo to a nukte á. A ma'asu no Shir m-ya'as m-sek, a nomo no wu o-dorotte bo depe à, bo wu he m-hoge un rerem-m na à. Yage a ye'et wu m-sek a gyer wu. 29 Nom no kaane, remen Shir na untun ra-o ro m-tuks un koyan à wu ro.[‡]

Bõr-ús op ús-tet

She'et-de depe yan-dor ye she'et à

1 Ma'as no m-was un or no ne yan-dor. 2 Barku no hamat-ñe un hur-ut no. Be-to un nom-mo un kaane, ye ken ye barke yan-tom-ye Shir un hur-to un ye ba ye un nap.*

3 Baks no un ye a ka'e ne rem Yeso à, sa o zee no a ka'e. No baks komo un ye a ro un ya-ur-koob ne à. Sa o zee no un hi un no ye ro m-swõ ur-koob.

4 Kowan wu 'ye ut-ge m-sek, wu she'et untun yege-wo á, remen Shir a piishe ya-ur-she'et untun yege-wo ut-ma.

5 No muut hur-ut no so un con-to un hwor á. Goks no rii-yo Shir ya'u no à, kom-ut yoor, remen Shir un hi un de un wu zeste,

"Man m-ho'os wo á.

Man joru wo ne á."[†]

6 Remen kaane a hoks nom m-ciiz a zee,

"Yawe wu ro Wan-gwu re. Man hoge o-gyer á.

Yatt-yo net he me m-nome á."[‡]

7 War no un yan-co no ne ye n-ga ye yoosu no Ma-to Shir à. Nom no us-barag un bo ye she'ete she'et-de un ye à, no yoos gon sher-mo un ye be-de Shir.

§ Bõr-ús op ús-voor:15 12:15 Hyen komo: Kara 29:18 (ut-Girik). * Bõr-ús op ús-voor:16 12:16 Hyen komo: Taka 25:29-34. † Bõr-ús op ús-voor:17 12:17 Hyen komo: Taka 27:30-40. ‡ Bõr-ús op ús-voor:18-20 12:18-20

Hyen komo: Rwu 19:12-13,16-22; 20:18-21; Kara 4:11-12; 5:22-27. § Bõr-ús op ús-voor:21 12:21 Hyen komo: Kara 9:19. * Bõr-ús op ús-voor:22 12:22 ut-Girik: o-Sihiyona. † Bõr-ús op ús-voor:26 12:26 Hyen komo:

Haga 2:6 (ut-Girik). ‡ Bõr-ús op ús-voor:29 12:29 Hyen komo: Kara 4:24. * Bõr-ús op ús-tet:2 13:2 Hyen

komo: Taka 18:1-8; 19:1-3. † Bõr-ús op ús-tet:5 13:5 Hyen komo: Kara 31:6,8; Josu 1:5; Haga 2:6. ‡ Bõr-ús op ús-tet:6 13:6 Hyen komo: Bong 118:6 (ut-Girik).

⁸ Yeso **Kiristi** wu rø m-barme á. Bø wu ro'e n-ga n-ga à, kaa wu rø caane har da-o un ba m-ta.

⁹ Nø yage a rakstu nõ un tø ken yoos-õt pu-tø ne, tø rø üt-tuw m-møka høno o-dak. Nø ho'os cõw-yo ur-yoos de o-nip á. Jiishte net kum ur-beeb be-de un yar-mø Shir, ba be-de un jind-o un ren rii-yo m-re á. Q ka røtt gwu be-de un ye rø o m-nome o-dørotte á.

¹⁰ A o-**hana** ne o ur-**seke** n-Tøn shir. Ye rø yan-køn-se Shir ye rø m-nom m-senge n-me un depi-o Shir kane høno o-dak à, yett beeb-de ye reet rii-yo a **seke** un ka **hana**-o á.

¹¹ Ko-Gwomo-wu un kõn-se Shir wu kapru m-hyó un "Be-de un Shir de jiishe ba m-kukop à," wu ruuru, wu dekuru wur-o un gut-tø a pane à, wu ruuru un tø ne n-jim de o-bø, wu tuksuru tø kane.[§] ¹² Bø ko-Gwomo-wu un kõn-se Shir rø m-tuks üt-gut n-jim de o-bø à, tø a pane remen **ba'as-to** un hun-ne à. Hyenge bø Yeso swø'e ur-køob à, komo a høog wu n-jim de o-bø remen wu soksutè hun-ne **ba'as-to** un ye. Wu so'os hur-de un ye un hyó-mø un wu. ¹³ Untasu a høge o-gyer a zeet na ye ma un wu ne ye. A was un bø hun-ne he na üt-yage á, remen ye yagutè wu da-o ye kame wu n-jim de o-bø à. ¹⁴ Untasu a was üt-yage ne, tø hun-ne ye hon dak he na m-yage á. Remen høno o-dak qa te'es. Amba a nõ un hoob-o un bø-o Shir o ra te á.

¹⁵ N-me beeb-ur Yeso, a ma'as nõ ur-bõngon be-de Shir, bõngon un na de warag sa o zee ur-**seke** de a un **seke** un Shir à. Ka **seke**-de ro un ruru hun-ne wu rø Wan-Koyan.

¹⁶ Taase tø-tø ke nõ un gu un or nõ ne ne, nõ wõng rem-se nõ kume à. Ka senge-mø mø waragte ur-**seke** komo de Shir høge rerem-mø un de á.

¹⁷ Nomu nõ ye rø m-yoose **yan-dor Yeso** Ma-tø Shir à o-dørotte, nõ nom rii-yo ye zee nõ à, remen ye rø m-was un høog-m nõ ne. Komo yea rure Shir bø ye nome senge-mø un ye à. Remen kaane bø ye rø un nõm un senge-mø ye à nõ naas ye üt-men á. Nõm nõ bø ye he m-høge o-zak à. Amba nõ nome ye køob-de o-dørotte, ka ra gu nõ á, kø hiin.

¹⁸ Sengu nõ un kõn-se Shir rem te. Te nepste hur un te de kaps te á. Cõn-m te mø te senge she'et un kashi ur-she'et kø de ke da-de. ¹⁹ Dyuw-de un cõn-m re de rø nõ senge kõn-se Shir rem re bø um he kum ur-keer um muubute be-ur nõ hør-m-hør à.

Kõn-se Shir

²⁰⁻²¹ Mø un kõn-se Shir wu 'ye nõ kø yo ke rii-yo ur-bon yo remen nõ nomot rii-yo wu cõne à. Komo wu senge m-nõm rii-yo wu cõne à, be-ur nõ un bu-yo Yeso **Kiristi**. Wu rø:

Shir wan-ya un gwugwu-mø ur-hur!

Wu 'yonse Yeso Wan-Koyan üt-marimar un ka hyó-mø

un ess üt-ma mø, tø a esse har da-o ba m-ta à!

Yeso wu rø kashi un wan-gut-de un ca!

A bum nõ wu har da-o ba m-ta, **amin**.

Kõm-de üt-ma

²² Qr re ne, um kewestu nõ, nõm nõ cõen un rii-yo um genbu nõ à. Yanze me genbu nõ mõor-tø üt-ma á.

²³ Um cõnõg nõ nep a ho'osunte **Timoti**, or na, wu ro ke'o à. Urege wu haante be un de, un ga'ane tea habe, te hyenet nõ.

²⁴ Gas nõ myet ya-co nõ ne, komo un kap o hun-ne ye Shir. Qr na es-mø un dak-o o-Itariya, ye nõ rø m-gas.

²⁵ Yar-mø Shir mø ur-she'et be-ur nõ kap!

Takurda-o Yakubu

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zantɛ 1:1

M-shɛr Ƴn Ƴs-weɛr nɛ 1:2-8

Ƴr-kɔɔb Ƴn o-kwɔm nɛ 1:9-11

Ƴr-me'es Ƴn Ƴt-meger nɛ 1:12-18

M-hogɛ Ƴn m-nɔm nɛ 1:19-27

Nak Ƴt-tɔ be-de Ƴn nɔm m-kooɔ 2:1-13

M-shɛr Ƴn m-senge nɛ 2:14-26

Ko-wan-dor Ƴn rem-de Ƴn wɔ Ƴn nɛ 3:1-18

Ko-wan-dor Ƴn hɔno o-dak nɛ 4:1—5:6

Karamsa-Ƴt hɔr-tɔ 5:7-20

¹ Mɛ **Yakubu**, ko-guw-wɔ Shir Ƴn Yeso nɛ Wan-Koyan **Kiristi**.^{*} Mɛ m-gas Ƴn ka baag-Ƴt ɔp-Ƴt yoor-tɔ, tɔ Shir tɔ kakrɛ ha-mɔ Ƴn dak-Ƴt hɔr-tɔ à.[†]

Nɔm o-zak da-ɔ Ƴt-meger

² Ƴr re nɛ, muut nɔ kɔ tɔ ke meger-tɔ tɔ kɔrɔ nɔ à, rii-yo o-zak deɛn. ³ Remen nɔ nak unze da-ɔ a takɛ shɛr-m nɔ à, ka da-ɔ jɔɔse-Ƴr nɔ he kum Ƴr-hek de m-bɔ'ɔse. ⁴ Jɔɔse nɔ har Ƴr-ta, remen nɔ waragtɛ yo depe nɔ warag à Ƴn kɔ yo ke ɔw-yo, taase nɔ taage Ƴn rii-yo Ƴr-bon. ⁵ Ƴrege wɔ ken wɔ be-Ƴr nɔ ɔnɔg Ƴs-nap, wɔ kon Shir wɔ rɔ m-'ya Ƴn kɔwan à, kɔ ɔ ke da-ɔ Ƴn mɛn-Ƴt gaan, wɔa 'ye wɔ. Da-ɔ wɔ kɔnɛ, Shir a kangɔ wɔ à. ⁶ Amba kɔn o shɛr be-de Shir ba das das á. Wɔ rɔ das das à, ya wɔ rɔ unɔn jɔk-ye m-sa, ye yo-m rɔ m-huk mɔ mus kɔ ke sɔ-se à. ⁷ Gɔn ka net-wɔ rɔ ka bɔ à, ɔre ɔ nɛ wɔ he gɔks Ƴn rii be-Ƴr Wan-Koyan? ⁸ Net-wɔ hur-de Ƴn wɔ wonge Ƴt-yoor à, wɔ rɔ m-ɛs Ƴr-hi be-Ƴr gaan á.

O-kwɔm Ƴr-kɔɔb nɛ

⁹ Ko-yan-dor-wɔ rotte rii á, sɛ wɔ nom o-zak deɛn. Wɔ nep unze Shir sɛpsɛ wɔ kaanɛ. ¹⁰ Kaanɛ ma, ko-ya-o-kwɔm-wɔ nom o-zak, da-ɔ Shir hɛntɛ wɔ dak dak à. Remen ko-ya-o-kwɔm wɔa tees unɔt Ƴt-mɔk o-kɔt. ¹¹ Remen hɔ-Ƴr rɔ rwɔun nɛ n-tɔn, komo reeten-mɔ Ƴn de rɔ m-bu Ƴt-gwɔ tɔ kek, mɔk-tɔ Ƴn tɔ rɔ m-zooɔse, komo bon-de Ƴn tɔ naase. Kaanɛ ɔ ya-o-kwɔm rɔ m-ta, da-ɔ ye rɔ m-senge Ƴn kwɔm-ɔ Ƴn ye à.[‡]

Senge o re Ƴr-hɔ da-ɔ Ƴt-meger

¹² Shir a huɔ nu-ɔ Ƴr-bon be-de Ƴn net-wɔ jɔɔse n-mɛ Ƴn re Ƴr-kɔɔb de Ƴn wɔ à, wɔa gɔks 'yons-de Ƴn hoog-ɔ Ƴn ba m-ta ɔ Shir swɔre o-nu wɔa 'ye ye wasɛ Ƴn wɔ nɛ à.

¹³ Ƴrege meger-Ƴt kumug net har wɔ rɔ Ƴn ma-tɔ Ƴn nɔm Ƴn rii-yo **Ƴr-ba'as** taase wɔ zee, "Shir-o megre me." Remen Shir rɔ Ƴn meger Ƴn net Ƴn mɛn Ƴt-jaas tɔ á, komo a hoks meger Ƴn Shir wɔ nomot rii-yo ba Ƴr-bon á. ¹⁴ Meger-Ƴt rɔ m-hees Ƴn net da-ɔ gop-de Ƴr-hur de Ƴn wɔ rakɛ wɔ à, Ƴn ka be-de ɔ meger-Ƴt rɔ wɔ m-'wɔs. ¹⁵ Ka da-de gop-de Ƴr-hur de nomɛ Ƴr-uub, de rɔ m-mat **Ƴr-ba'as**, komo ka **ba'as-de** bɔ'ɔse, de rɔ wɔ m-hantɛ m-mar.

¹⁶ Ƴr re nɛ ye mɛ m-was à, nɔ jar nɔ ɔw o-kɔt á! ¹⁷ Myet bɔ Ƴn rii-yo Ƴr-bon Ƴn yar-mɔ m-mɔka nɛ, mɔ Ƴn rwɔun ɛs-mɔ n-tɔn, be-de Shir. Wɔ nomɛ o-Tɔn m-cecar nɛ à, ka cecar-mɔ rɔ m-barmɛ amba Shir rɔ m-barmɛ á, komo comb-o rɔ kɔn be-de Ƴn wɔ á. ¹⁸ Ƴn ɔn-mɔ Ƴn wɔ ɔ, wɔ hantɔtɔ na n-mɛ Ƴn gom-de o-nip, wɔ ye'et na hoog pu-ɔ remen wɔ kumutɔ na be-de jiishe Ƴr-bon à. Shir Ƴn nɔm kaanɛ remen be-de Ƴn rii-yo wɔ nomɛ à, a warag unɔn mat-de o-co Ƴn kap rii-yo wɔ nomɛ à.

M-hogɛ m-nom nɛ

¹⁹ Baks nɔ yo ka, ɔr re nɛ yan-dor, Kɔ wɔ ke net-wɔ ma'as zongɛ wɔ hogute, amba taase wɔ nom hɔr-mɔ m-cep komo wɔ nom hɔr-mɔ Ƴs-ryaab á. ²⁰ Ryaab-se Ƴn ko-hun se rɔ wɔ m-wen Ƴn kum Ƴn kashi Ƴn rii-yo Shir ɔnɛ á. ²¹ Ruut nɔ myet rii-yo rɔ m-hantɛ **Ƴr-ba'as** à, nɔ yage nomɛ Ƴn ɔr nɔ nɛ mɛn-Ƴt jaas-tɔ. Ka da-de nɛ Ƴn gwugwer-mɔ Ƴr-hi, nɔ gɔks ka gom-de a yoosɔ nɔ à. De rɔ Ƴr-beɛb nɛ de guut hoog-m nɔ, be-de Ƴn swɔ Ƴn kɔɔb-de **Ƴr-ba'as**.

^{*} **Bɔr-o gaan:1** 1:1 Wɔ Shir daagne à. [†] **Bɔr-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Mati 13:55; Mark 6:3; Seng 15:13; Gara 1:19. [‡] **Bɔr-o gaan:11** 1:10-11 Hyen komo: Isha 40:6-7 (Ƴt-Girik).

²² Nɔm yo Ma-tɔ Shir zee à, hogu-mɔ cot, ba m-nom á. Wɔ rɔ m-hoge ut-tɔ temb à, wɔ rɔ o ka m-raks un hi un de un wɔ. ²³ Myet bɔ un net-wɔ hoge Ma-to Shir à, wɔ yage m-nom un yo tɔ zee à, ya wɔ rɔ untun net-wɔ gwote co-o un wɔ n-te ur-madipi à. ²⁴ Wɔ gusse wɔ hyenes bɔ wɔ rɔ à, bɔ wɔ komte gwot un co-o un wɔ à, wɔ ruuru n-dɔ. Ujime deen à tɔ-ut ka'uru wɔ bɔ wɔ rɔ à. ²⁵ Amba net-wɔ rɔ m-tuwe un Ma-to Shir yish, wɔ rɔ kaane á. Ka ma-tɔ rɔ ur-be ne, komo tɔ ro na m-ruut be-de un nom **ur-ba'as**, urege a m-senge un nom us-barag un tɔ. Ba wɔ rɔ m-hoge tɔ-ut ke wɔ á, amba wɔ rɔ m-nom un yo tɔ zee à. Shir a 'ye wɔ ur-hɔ remen rii-yo wɔ rɔ m-nom á.

Dor-o o-nip

²⁶ Urege net rɔ us-barag unze wɔ rɔ m-nom un rii-yo Shir cone à, amba wɔ bɔp rem-de un wɔ be-de un ma-to hwaa á, wɔ rɔ un raks un hi un de un wɔ, dor-o un yo hwaa o. ²⁷ Yo Shir o-Tato cone a nom, wɔ hogute m-rerem à, yo rɔ a gu yakar-ye rɔ ba un tat-ne à, komo yo rɔ a reegte ne'a-ne ye campo-ne ye un ye mare à, ye rɔ un swɔ ur-koob à. Komo a dos ur-hi be-de un she'et-de un ba ur-bon de he na m-naas à.

Bɔr-us yoor

A nak ya-m-kute hun-ne m-koos ut-tɔ

¹ Qr re ne **yan-dor Yeso**, bɔ nɔ shere un Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi** wɔ rɔ wa-m-seps à, nɔ jar nɔ kute ye ken hun-ne ye m-koos á. ² A zee, ko-ya-o-kwum cɔk kwot-yo zinariya un saw-tɔ ur-bon ne, wɔ cownuru n-me un morog-ur nɔ, komo ko-koob-wɔ un saw-ut naase cownuru komo. ³ Urege nɔa jiish m-goks un ka ko-ya-o-kwum-wɔ cone saw-tɔ ur-bon à, nɔ zee wɔ, "Deeg-o ur-bon o ka, she'et." Amba nɔ zee rɔ ko-koob, "Es reeno," kɔ ne "She'et kanɛ n-dak." ⁴ Nɔ nome kaane, koos-mɔ ka nɔ kute hi un nɔ, komo nɔ sha'ag o ka yan-m-piish ut-ma ye ba ur-bon.

Shir-o un deet un koob-ne n-ton

⁵ Raag nɔ ut-tɔ qr re ne yan-dor, ye me m-was à, Shir un daag ka hun-ne ye rɔ koob-ne à, ye rotte rii á un hono o-dak, remen ye sheret be-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan. Nip-o komo ye rɔ ya-o-kwum. Komo wɔ un daag ye remen ye reet ka gwomo-tɔ wɔ swore ye cone wɔ à o-nu. ⁶ Amba nɔ, nɔ mus un koob-ne hwaa. ¿Ya-o-kwum-ye ka rɔ nɔ m-mɔ, ye rɔ nɔ komo m-heet be-de un piish ut-ma? ⁷ Ye ye rɔ m-cep un ma-tɔ o-yo'og un jin-de un **Kiristi**. De a nepty nɔ un de à.

⁸ A nom ur-bon, urege o dorute **karamsa-o** Shir ko-Gwomo na, o rɔ gensɛ be-de un Ma-to un wɔ à unze, "Was un wan-bɔr-o ru ne bɔ o wase hi un du ne à."* O nomog hond. ⁹ Amba nɔ ro m-koos be-ur nɔ, **ba'as-de** ka nɔ m-nom be-de Shir, komo be-de o-**karamsa**, nɔ yan-jet o-**karamsa** ye. ¹⁰ Bɔ un net-wɔ jete **karamsa-o** gaan à, wɔ rɔ un zonge tɔ wɔ jetemte tɔ o ka myet. ¹¹ Remen ka o zee, "Wɔ jar o-jar o-hoob ne'a-wɔ un net á,"† o zee komo, "Wɔ hɔ net á,"‡ Urege wɔ hoob ne'a-wɔ un net á, amba o hoog net, o jekt o ka **karamsa-o** Shir.

¹² Cep nɔ ut-ma, nɔ nom us-rem ur-'won ne be-de un hun-ne, remen a nepste Shir a kutu na 'won-de un wɔ rem **Kiristi**. ¹³ Remen da-o un piish ut-ma, Shir a hoge 'won-de un net-wɔ rotte ur-'won á. Amba 'won-ur a re ur-hɔ un hɔ-de un piish ut-ma.

M-sher ba m-senge hwaa o

¹⁴ Qr re ne, wɔ ken wɔ zee, wɔ rɔ m-sher ne be-ur Yeso **Kiristi**, amba wɔ rɔ m-nom un rii-yo Shir cone á. ¿Ya wɔ he m-kum? Ka sher-mɔ moa gu wɔ á. ¹⁵ A zee, qr na ko-yan-dor campo kɔ ne ne'a, wɔ rott saw-tɔ m-cɔp á, kɔ ne rii-yo m-re á. ¹⁶ Urege wangaan be-ur nɔ zee wɔ, "Shir 'ye wɔ o-kwum. Shir 'ye wɔ rii-yo m-re un yo m-cɔp ne," amba nɔ 'ya wɔ yo wɔ cone á. Ay kaa o gu rii á. ¹⁷ Urege net shereg be-ur Yeso **Kiristi**, komo wɔ rɔ un nom un rii-yo ur-bon yo Shir cone á, sher-mɔ un wɔ, margan-mɔ m-sher mɔ.

Be-de m-nom atɛ m-nap m-sher

¹⁸ Komo wɔ ken wɔ wɔ zee, "Wɔ m-sher ne, me m-senge ne." Amba man shes wɔ, "Kutu me sher-m ru ba m-senge, man kutu wɔ sher-m re be-de un senge-m re." ¹⁹ O nepste Shir gaan ye, kaane rɔ ur-bon ne! Amba kɔ **ya-ut-kɔt** ye nak kaane, har ma ut-zap.

*Yo a m-nom à kutute
a m-sher ne be-de Shir*

* **Bɔr-us yoor:8** 2:8 Hyen komo: Rewi 19:18. † **Bɔr-us yoor:11** 2:11 Hyen komo: Rwuy 20:14; Kara 5:18.

‡ **Bɔr-us yoor:11** 2:11 Hyen komo: Rwuy 20:13; Kara 5:17.

²⁰ Wɔ ko-raag! ɔKɔ wɔ ʊn ɔn m-mɔka ʊn rʊrʊ wɔ ʊnze m-shɛr ba m-sɛnge hwaa ɔ? ²¹ Gwɔt nɔ **Ibrahi** tato na, remen sɛnge-mɔ ʊn wʊ, Shir hyentɛ wʊ kashi ʊn nɛt, remen wʊ sekɛtɛ wà ʊn wʊ **Ishaku** be-de ʊn **hana**-ɔ ʊr-**seke**.[§] ²² Tɔ, o hyanag bɔ sher-m rɔ m-neke m-sɛnge nɛ à, komo sher-mɔ ʊn wʊ guug wʊ m-nɔm ʊn yo wʊ nɔmɛ à komo sɛnge-mɔ ʊn wʊ shoostɛ sher-mɔ ʊn wʊ. ²³ Kaanɛ ɔ a shoosɛ Ma-tɔ Shir tɔ rɔ gɛnsɛ à ʊnze, "**Ibrahi** shɛreg be-de Shir, komo remen sher-mɔ ʊn wʊ, Shir hwɔɔg wʊ be-de ʊn hun-nɛ kashi."* Remen kaanɛ hun-nɛ zɛttɛ **IbrahiKo-nay-wʊ Shir**.[†] ²⁴ Nɔ hyanag, ay, nɛt a warag ko-yan-ba-**ur-ba'as** ʊn ɔ ɔ Shir, remen sɛnge-mɔ ʊn wʊ, ba remen m-shɛr ʊn hond ʊn mɔ á.

²⁵ Kaanɛ ɔ komo **Rahab**, ko-kaar. Remen ʊn sɛnge-mɔ ʊn wʊ, wʊ waragɛ kashi. Remen wʊ wukutɛ yan-sɛɛg-o-bɔ, wʊ guug yɛ, yɛ ruug ʊn yo ken ɔw-yo ʊn hɔn.[‡] ²⁶ Remen kaanɛ, bɔ wʊr-ɔ ʊn nɛt-wʊ rɔttɛ o-kuɔt á margan ɔ, kaanɛ ɔ komo m-shɛr ba m-sɛnge margan-mɔ.

Bɔr-ʊs tet

Garamsɛ ʊr-rem

¹ Qr re nɛ, ba myet-m nɔ depe yɛ warag ya-ʊr-yoos á. Bɔ nɔ nape à, tɛ ya-ʊr-yoos, Shir a piishi tɛ ʊt-ma ʊs-nʊ nɛ arɛ kɔ wʊ ke nɛt-wʊ. ² Myet-m na o-da deɛn a m-ba'ase. Amba ʊrɛgɛ nɛt rɔ m-ba'ase ʊn yo wʊ rɔ m-zɛɛ á, wʊ rɔ ɔ ka hond hond, komo wʊ rɔ m-hɔks ʊn dɔrʊttɛ ʊn hɔɔg-mɔ ʊn wʊ.

³ Gwɔt nɔ o-jɔk. A ɔnɛ jɔk-yo nomo na o-dɔrɔttɛ, a yo m-rʊ'ɛ o-hʊ ʊn nu-ɔ ʊn yo, komo a yo m-hɔks m-rwɔ yo dɔrɛ sɔ a ɔnɛ à.

⁴ Gwɔt nɔ hat-tɔ m-sa nɔ hyen, kɔ de tɔttɛ ʊt-caari à, yo-mɔ m-'wɔns mɔ rɔ tɔ m-nekette, myet ʊn kaanɛ nɛ ʊn kɔ-o rɛk-yo attɛ-tɔ m-nak, wa-m-nak o-hat wʊa hɔks ɔ m-mus komo kɔ ke ɔ-ɔ se wʊ ɔnɛ. ⁵ Kaanɛ ɔ rem-de ʊn nɛt rɔ, ʊr-rɛk-de de rɔ n-mɛ ʊn dok-tɔ ʊn wʊr-ɔ ʊn nɛt, myet ʊn kaanɛ nɛ de rɔ m-rwuntɛ caari-tɔ ʊt-ma.

Gwɔt nɔ bɔ ra o-rɛk ɔ rɔ ʊn hɔks m-tʊks ʊn caari o-kɔt hwiki à! ⁶ Ai rem-de ʊn nɛt ra-ɔ, shiishɛ de rɔ ʊn rem-ʊs yo-se! Ka rem-de rɔ ʊn wʊr-o na, komo de rɔ ʊn naas ʊn nɛt war war. ʊr-rem tomso nɛ, de rɔ ʊn sabʊrsɛ ʊn nɛt ʊn myet ɔw-yo ʊn hɔɔg-mɔ ʊn wʊ. Komo ʊn den-ɔ o-ra ɔ ba m-ryomɛ a de m-puktunɛ.

⁷ Ko-hun a hɔks myet-mɔ ʊt-gut, ʊn no-ne, ʊn rii-yɛ rɔ ʊt-kurub, m-ja o-uub nɛ, ʊn jan nɛ, yɛ nom yo wʊ ɔnɛ yɛ nɔmɔ wʊ à. ⁸ Amba yatt nɛt-wʊ he hɔks ʊn garamsɛ rem-de ʊn wʊ á. ʊr-rem rii-de o-saa de rii-de ba ʊr-wʊwɛ, komo de rɔ m-raab nɛ mɔ ʊr-hɔ.

⁹ ʊn rem-ʊr na attɛ ʊn nɔmɛ ʊn Wan-Koyan, Tato na wʊ n-Tɔn ʊr-bɔngon. Komo ʊn rem-ʊr na, attɛ ʊn ɔɛp ʊn gom-tɔ ʊn ba ʊr-bon, be-tɔ ʊn hun-nɛ yɛ Shir nɔmɛ untʊn wʊ à.* ¹⁰ ʊn nu-o gaan attɛ ʊr-bɔngon ʊn ka nu-ɔ komo attɛ hun-nɛ ʊt-rɛɛb. Qr re nɛ yan-dor, yo ka rii-yo ʊr-bon yo á! ¹¹ Haw-ʊr gaan a hɔks rwuntɛ hɔ-mɔ m-rɛrɛm ʊn mɔ ʊr-gaag nɛ á. ¹² Qr re nɛ, 'yo-yo o-rum a hɔks m-mat ʊn yakar-yɛ ʊt-moore á, kɔ nɛ, 'yo-yo o-moore met yakar-yɛ o-rum á. Kaanɛ komo du-de rɔ m-'ya ʊn hɔ-mɔ m-pɔr á, dea rwuntɛ hɔ-mɔ m-rɛrɛm á.

Nap-se o-nip

¹³ ɔKɔ ko-ya-ʊs-wɛɛr ʊs-nap nɛ rɔ kɔn be-ʊr nɔ? Sɛ wʊ kutu na be-de ʊn she'et-de ʊn wʊ de ʊr-bon, komo ʊn sɛnge-mɔ ʊr-bon nɛ mɔ wʊ rɔ m-nɔm á, n-mɛ ʊn gwɔgwɛr-mɔ ʊr-hi, mɔ a m-kum be-de wɛɛr-se Shir à. ¹⁴ Amba ʊrɛgɛ ʊn hur-ʊr nɔ, nɔ ʊr-shoob, ʊt-yagɛ nɛ, komo ʊn ɔn-tɔ ʊr-hi nɛ, tɔ yagu nɔ ʊs-sɛs, nɔ m-zɛɛ nɔ ʊs-wɛɛr nɛ. Taase nɔ yagɛ ma-tɔ o-nip. ¹⁵ Gɔn ka nap-se ba se rɔ m-kerɔnɛ ɛs-mɔ n-Tɔn à se á, se ʊn hɔno o-dak se. Komo se barag-se ma-hun se, amba se ʊn **ko-Gwɔmo-wʊ ʊn ya-ʊt-kɔt** se. ¹⁶ Remen kɔ kenɛ nɔ hyanɛ ʊr-shoob, ʊn ɔn-tɔ ʊr-hi nɛ, kánɛ komo nɔ he hyan m-dum, ʊn gɔn kɔ se ke rem-ʊs ʊr-se nɛ.

¹⁷ Amba nap-se rɔ m-rwʊʊn ɛs-mɔ ʊn n-Tɔn à, ʊn hɔn se rɔ. Nɛt-wʊ rɔ ʊn gɔn ka napsɛ nɛ à, wʊ rɔttɛ **ur-ba'as** ʊn hɔɔg-mɔ ʊn wʊ á. Komo se rɔ m-hantɛ she'et-de m-gwɔgwɛr, ʊn rʊs ʊr-hi nɛ, ʊn hi-de m-gwɔgwɛr nɛ ʊn hɔgɛ ʊr-'wɔn nɛ, m-yar-nɛ, koos-m rɔ kɔn á kɔ o-shepɛ. ¹⁸ Bɔ ʊn yɛ gɔ ʊr-go ʊn gwɔgwɛr-mɔ ʊr-hur be-de hun-nɛ à, yɛa ce mɛn-ʊt pus-tɔ be-de ʊn Shir.

§ Bɔr-ʊs yoor:21 2:21 Hyen komo: Taka 22:1-14.

* Bɔr-ʊs yoor:23 2:23 Hyen komo: Taka 15:6.

† Bɔr-ʊs

yoor:23 2:23 Hyen komo: 2Nom 20:7; Isha 41:8.

‡ Bɔr-ʊs yoor:25 2:25 Hyen komo: Josu 2:1-21.

* Bɔr-ʊs

tet:9 3:9 Hyen komo: Taka 1:26.

Bɔr-ɔs nass

*Cɔn-tɔ ɔr-hi rɔ m-hantɛ
sɔnɛ-mɔ ɔt-ma*

¹ ɔYa rɔ m-hantɛ sɔnɛ-mɔ ɔt-ma m-dum nɛ be ɔn nɔ? Cɔn-tɔ ɔr-hi de rɔ be ɔn nɔ, de rɔ nɔ m-dum, de rɔ nɔ komo m-hantɛ sɔnɛ-mɔ ɔt-ma. ² Nɔ m-cɔn ɔn rii amba nɔ kum á, remen kaanɛ nɔ hɔɔrɔ net. Nɔ ɔn hɔɔb ɔn rii ja'ja, nɔ taage m-kum, nɔ sengurɔ hɔɔb-ɔ m-dum ɔn sɔnɛ-mɔ ɔt-ma nɛ. Ai, nɔ kum rii-yo nɔ o-hɔɔb á remen nɔ rɔ m-kɔn be-de Shir á. ³ Tomso nɛ da-ɔ nɔ kɔnɛ Shir, nɔa kum á remen nɔ m-kɔn ɔn hur-de ɔn mɛn-ɔt jaas-tɔ nɛ. Nɔ m-cɔn nɔ hɔgɛ m-rɛrɛm ɔn hɔn nɔ.

⁴ Ya nɔ rɔ ɔntɔn ne'a-nɛ yɛ rɔ m-sheer be-de ɔn campɔ ɔn yɛ nɛ á. Nɔ nap unze nɔ cɔnɛ m-nɔm m-nay ɔn rem-se ɔn hɔno o-dak, nɔ ɔn yage-tɔ Shir ɔ ka à. Remen kap wɔ rɔ ɔn cɔn-tɔ ɔn rem-se hɔno o-dak á, wɔ muutte hi ɔn de ɔn wɔ, wan-yage-tɔ Shir. ⁵ Taase nɔ zee bɔ-tɔ, Ma-tɔ Shir tɔ rɔ gense à unze, "**Kukɔ-tɔ Shir** ya'e na à, ɔ rɔ ɔr-shoob nɛ, ɔ cɔnɔg a she'et ba m-kukɔp."* ⁶ Amba Shir rɔ na m-do'e ɔn yar-mɔ ɔn wɔ deɛn. ɔ rwɔ'e Ma-tɔ ɔn wɔ zeet,

"Shir rɔ m-yage ɔn yan-nɔ-mɔ ɔr-hi.

Amba wɔ rɔ m-deet ɔn

yan-ba-nɔ-mɔ ɔr-hi n-tɔn."†

⁷ Remen kaanɛ, she'et nɔ ɔn kɔs-ɔ Shir nɔ nomɛ wɔ o-dɔrɔtte. Nɔ yage **ko-Gwɔmo-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt**, wɔ nɛ wɔa som nɔ. ⁸ Nɔm nɔ yow yow ɔn Shir nɛ. Wɔ nɛ wɔa nom yow yow ɔn nɔ nɛ. Nɔ ya-ɔt-ba'as, yagu nɔ nɔm ɔn rii yo-yo. Nɔ ya-o-shepe, jamas nɔ hur ɔn nɔ, nɔ muɔn be-de Shir. ⁹ Nɔm nɔ tuk-mɔ ɔt-mɛn, nɔ rwɔntɛ m-yish. Nɔ nemes komo á, sengɔ nɔ ɔs-wɔn. Zak-o nɔ komo ɔ warag tuk-mɔ ɔt-mɛn. ¹⁰ Gwɛrɛksɔ nɔ ɔr-hi be-de ɔn Wan-Koyan, wɔ nɛ komo wɔa deet nɔ n-tɔn.

Wɔ dek ɔr ru ko-ya-ɔr-ba'as á

¹¹ ɔr re nɛ yan-dor, nɔ wɛ ɔr nɔ nɛ á. Remen myet bɔ ɔn wɔ wɛ ɔr ɔn wɔ ko-yan-dor á, kɔ nɛ wɔ sawsɛ wɔ ɔr-ba'as, wɔ rɔ ɔn wɛ ɔn **karamsa**-ɔ Shir ɔ ka. Wɔ rɔ m-zɛɛ ɔ rɔtt ɔr-bon á. Wɔ zee komo yo Shir zɛɛ à yo rɔtt ɔr-bon á, wɔ kus ɔ ka m-nɔm ɔn o-dɔrɔtte á. Komo o ba'asɔte be-de ɔn muut ɔn hi ɔn du ko-yan-piish ɔ ɔt-ma. ¹² Shir yɛ cot rɔ ɔn rwɔ o-karamsa. Wɔ rɔ komo wan-piish ɔt-ma. Wɔ rɔ cot wan-Gwɔ, tomso nɛ wɔ rɔ ɔr-bɛɛb nɛ wɔ hoot. Remen kaanɛ, wɔ bo'os sawsɛ ɔn ɔr ru **ɔr-ba'as** á.

Nɔ nɔm m-gwɔn ɔn buk nɛ á

¹³ Raag nɔ ɔt-tɔ! Nɔ yɛ rɔ m-zɛɛ, "Ca kɔ m-buk ta neke ɔn ɔ ka bɔ-ɔ re, tɛ nɔm hak-o gaan, tɛ ɔt-baab tɛ sɔ m-hɔ." ¹⁴ Nɔ kaanɛ nɔ nap yo he m-kɔr m-buk á. ɔYa-hoog-m nɔ dosse nɛ? Ya hoog nɔ rɔ sa o zee 'hye-de o-hund, de rɔ m-nom da-o gaan à, ɔjime se m-dosse.† ¹⁵ Depetɛ nɔ zee, "Urege Wan-Koyan cɔnɔg, urege komo tɛ ɔn hoog nɛ, ta nom kaanɛ ɔn kaanɛ nɛ." ¹⁶ Amba nɔ m-zɛɛ kaanɛ á. Nɔ m-hyan kɔ yo ke rii-yo ɔn kom-ɔt nɔ yo rɔ, komo nɔmurɔ ɔs-sɛs unze kaanɛ yo rɔ. Ai, gon ka jaks ɔr-hi ɔ rɔtt ɔr-bon á. ¹⁷ Remen kaanɛ, myet bɔ ɔn wɔ nepse yo depe wɔ nom à, amba wɔ yage m-nom, wɔ ka **ba'as-de** wɔ rɔ m-nom ɔn co-ɔ Shir.

Bɔr-ɔs taan

A nak ya-o-kwɔm ɔt-tɔ

¹ Raag nɔ ɔt-tɔ nɔ ya-o-kwɔm, 'wɔn nɔ remen swɔ ɔn kɔɔb-de rɔɔnɔ nɔ à. ² Kwɔm-o nɔ deestɛ m-shebe, ɔa gu nɔ rii á. Komo rɛn ɔn kuks nɛ reese matuku-ɔt nɔ. ³ Zinariya nɔ ɔn azorpa nɔ nɛ yɛ nɔ wukɛ à yɛ deestɛ m-shebe. Ka shebe-mɔ yɛ da à, mɔ Shir he m-hyan wɔ naastɔ nɔ, mɔ he nɔ m-rɛ ɔntɔ o-ra. Remen nɔ wukute hwɔr, nɔ mɔrɔgsɔte hi ɔn nɔ o-kwɔm ɔn ka da-ɔ, hɔ-de piish ɔt-ma.* ⁴ Nɔ yagute m-top ɔn yɛ nomɛ nɔ m-senge o-kat. Nɔ rɛɛg ra-ɔ ɔn yɛ. Raag nɔ ɔt-tɔ, 'wɔn-se ɔn yɛ rɔ nɔ m-ce ɔn kat-ɔt nɔ à, wɔɔg be-de Yawe wɔ jiiše ɔr-bɛɛb à.† ⁵ Nɔ nɔ hɔgɛ ɔn rɛrɛm-mɔ ɔn hoog-m nɔ kanɛ ɔn hɔno o-dak. Nɔ re nɔ sɔ yo hoog-m nɔ cɔnɛ à. Nɔ rɔ m-nom ɔn yo hur-ɔr nɔ cɔnɛ à, amba nap nɔ unze Shir a 'ye yan-yage-tɔ ɔn wɔ ɔr-kɔɔb. ⁶ Nɔ piishite yan-ba-**ɔr-ba'as** ɔt-ma nɔ ho yɛ. Komo ba yɛ ɔn wɛn nɔ.

Dungɔn nɔ komo nɔ kɔn Shir

* **Bɔr-ɔs nass:5** 4:5 Hyen komo: Rwɔw 20:5; 34:14; Zɛka 8:2. † **Bɔr-ɔs nass:6** 4:6 Hyen komo: Swɔɔ 3:34 (ɔt-Girik).

‡ **Bɔr-ɔs nass:14** 4:13-14 Hyen komo: Swɔɔ 27:1. * **Bɔr-ɔs taan:3** 5:2-3 Hyen komo: Mati 6:19. † **Bɔr-ɔs taan:4** 5:4 Hyen komo: Kara 24:14-15.

⁷ Qr re ne yan-dor, dungun nɔ har Wan-Koyan muuntɛ komo. Yoos nɔ be-de un ya-tɔm. Ye rɔ m-dungunɛ har da-o m-ce. Ye rɔ m-dungunɛ deen un 'er-de un kem-o ur-go un o ur-buste ne da-o m-nɛn. ⁸ Nɔ ma she'et nɔ, nɔ dungunɛ. Nɔ nom jaab-o ut-mɛn, nɔ waasɛ Wan-Koyan na, remen muun-mo un wu nomsuntɛ yow yow.

⁹ Qr re ne, yagu nɔ nomɛ un qr nɔ ne us-hwumug. Taase Wan-Koyan piishi nɔ ut-ma. Remen ko-yan-Piish ut-ma nomsuntɛ yow yow m-muun ne, har wu rɔ ma un ish!

¹⁰ Qr re ne, doru nɔ bu-yo yan-rwor un Ma-to Shir. Ye nomɛ ut-ma un jin-ur Wan-Koyan a, ye swooq ur-koob remen de komo ye dungunɛ. Nom nɔ untun ye. ¹¹ Remen a zɛɛg, ka ye dungunɛ har ur-kom a, Shir ya'ag ye ur-ho. Nɔ hogussutɛ de gon dungunɛ-m Ayoba, nɔ nepse bɔ Wan-Koyan huɔ wu nu-o so-o ur-kom a. Remen Wan-Koyan ko-ya-m-it wu be-de un nom us-ryaab, ko-ya-ur-'wɔn wu komo deen.[‡]

Nɔ jar nɔ tɔnd á

¹² Arge koyan, qr re ne yan-dor, nɔ jar o-jar nɔ tɔnd á. Da-o nɔ m-swɔr o-nu a, nɔ jar nɔ tɔnd n-Tɔn un shir á, kɔ un hono o-dak, kɔ un jin-de un yo ken rii-yo, nɔ tɔnd un de á. Urege nɔ zɛɛg "Qho," ess nɔ "Qho." Urege nɔ zɛɛg "Ay," ess nɔ "Ay." Nɔ esse kaane, Shir a piishi nɔ ut-ma á.[§]

Bom nɔ Shir nɔ kon wu m-sheɛ ne

¹³ Urege wu ken wu rɔ un swɔ ur-koob, to, yage wu konot Shir gu wu. Urege wu ken wu be-ur nɔ rɔ o-zak, to, yage wu sengutɛ hu un sep-to ur-bongon. ¹⁴ Urege wu ken wu piishe be-ur nɔ á, to, wu hoob sek-ye yan-dor ye Shir, ye konot Shir. Da-o us-kɔn, ye taame wu m-nɔw un jin-ur Wan-Koyan.* ¹⁵ Gon ka kɔn o m-sheɛ o, o taas gom-o un ka net-wu. Wan-Koyan a muut ka net-wu ba un gom, komo **ba'as-to** wu nomɛ a, a sokse wu to.

¹⁶ Remen kaane, sengu nɔ rwor un **ba'as-ut** nɔ be-ur qr nɔ ne, nɔ us-kɔn rem qr nɔ ne, remen a taasutɔ nɔ gom-us nɔ. Da-o kashi un net kɔne, kɔn-se un ko-yan-mɛn-ut pus-to rɔ ur-beeb ne deen. ¹⁷ **Ereja** net-wu untun na. Q ken da-o reno, wu wu kɔne be-ur Shir, taase a he kem un dak-o **Isra**. Komo a he kem un ka dak-o á, har hak-us tet un reng-us cind.[†] ¹⁸ Ka da-de komo wu konuru be-ur Shir na a he kem. Komo a hegeru kem, komo hono o-dak ya'uru rii-yo m-re.[‡]

¹⁹ Qr re ne, urege wu ken wu be-ur nɔ yagutɛ cow-yo Shir yo o-nip, komo wu ken wu be-ur nɔ muunturu wu un cow, ²⁰ wua nept unze, ka wu muuntɛ **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir a, wu guug hog-o un ka net-wu be-de m-mar. Komo Shir a soks moqr-to un **ba'as-to** un ka net-wu.[§]

[‡] **Bor-ʊs taan:11** 5:11 Hyen komo: Ayub 1:21-22; 2:10; Bɔng 103:8. **§** **Bor-ʊs taan:12** 5:12 Hyen komo: Mati

5:34-37. * **Bor-ʊs taan:14** 5:14 Hyen komo: Mark 6:13. † **Bor-ʊs taan:17** 5:17 Hyen komo: 1Gwm 17:1; 18:1.

[‡] **Bor-ʊs taan:18** 5:18 Hyen komo: 1Gwm 18:42-45. **§** **Bor-ʊs taan:20** 5:20 Hyen komo: Swɔq 10:12; 1Bit 4:8.

Takurda-o Bitrus aco

Rem-se rō n-mē à:

M-zantē 1:1-2

Baks un gwū-o Shir 1:3-12

Ma-to un she'et-de un ba m-kukop 1:13—2:10

Yo yan-dor depe ye nom da-o ur-koob à 2:11—4:19

Gwugwer-mō ur-hi mō un yan-dor m-senge ne 5:1-11

Ur-būste 5:12-14

Ur-gas us-kon ne

¹ Me, Bitrus, ko-**yan-Tom YesoKiristi**,* genbe ka takurda-o,

Ha-mō un be-de un hun-ne ye Shir daage untun hamat-ne un hono o-dak ye cakre un dak-to o-Pantus, o-Garatiya ne, o-Kapadoki ne, o-Asiya ne komo o-Bitaniya ne à. ² Shir o-Tato, wū dagnū nō hun-ne ye un wū, komo Kukt-o muutu nō ba **ur-ba'as**. Wū un nom kaane remen nō nomotē Yeso **Kiristi** o-dorotte komo wū so'ostē nō un bu-yo un hyó-mō un wū. Un konog Shir 'ye nō m-yar, komo wū sengu nō m-ya un gwugwu-mō ur-hur deen.

Ur-bongon be-de Shir remen

ka saktō-o o ya'asū na m-hoog à

³ Depete a ya'as Shir Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ur-bongon remen 'won-de un wū ur-gos-de. Wū ya'ag na mat-o pu-o remen ka saktō-o o ya'asū na m-hoog à, bō wū 'yonse **Kiristi** be-de ut-marimar à. ⁴ Komo wū 'ye nō cim-yo un ba m-sabre, yo a wum kō yo naase á, essusse n-Ton shir. ⁵ Remen sher-m nō, Shir a 'er nō un beeb-de un wū har nō gokstē ká gwū-o rō zongse o rwuunte ho-de ur-kom à. ⁶ Un yo ka nom nō o-zak deen, kō de nomte, ya o-da hiin nōa tuw un swō ur-koob de ut-meger go-us-go à. ⁷ Da-o nō senge m-dore Yeso n-mē ur-koob à, yo kutē hun-ne unze nō shereg Yeso gun gun. Hun-ne m-zwō un zinariya n-mē o-ra remen ye rwuunte kar kar. Kang-o gaan, koob-ur nō rō untun ka ra-o, amba nōa rwuun kar kar, komo sher-m nō aragte zinariya. Da-o Yeso **Kiristi** muune à, Shir a m-seps nō wū 'ye nō m-sek deen remen nō shereg be-de un wū. ⁸ Kō de nomte nō wet Yeso m-hyan á, amba nō wū m-was. Kō de notte wū m-hyan m-mōka á, komo nō shereg be-de un wū. Komo yatt gom-to he m-hoks m-rwor bō nō rō o-zak, un zak-o rwuune be-de Shir á. ⁹ Nōa ships ka zak-o remen nō m-goks un yo nō tuute yish un sher-m nō á, gwū-o un kukt-o nō.

¹⁰ Un conog m-ruru nō ma-to ka gwū-o. Yan-rwor un Ma-to Shir ye rworog bō yar-m he m-haan be-ur nō á, komo ye hoob ur-bon ne. Ye rwo'og yish komo ye tu yish, ye hyenet cas bō a he nō m-gu à. ¹¹ Ye cituru Shir ma-to un ka da-o komo yo korē unze yo rwo'e **Kiristi** m-haan. Kukt-o **Kiristi** o rō n-mē un ye, komo o rure ye bō **Kiristi** he m-swō ur-koob ka da-de ne a 'ye wū m-seps mō he m-dond à. ¹² Amba Shir kutute ká **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye unze, ye rō nō m-nome m-guw ba hi un de un ye á. Ka rem-se ye rwo'e n-ga à mosse un **Kiristi** ne, m-mōka ye ken hun-ne ye ruru nō **Ma-to m-Rerem** un bu-yo un **Kukt-o Shir**, o a tomne rwuun-mō n-Ton un shir à. Ka nip-o o mosse un bō Shir ruru na ne à, o yan-tom ye Shir cone m-byarag à.

M-she'et untun hun-ne ye Shir

¹³ Remen kaane, she'et nō zongse nō nomot rii-yo ur-bon, nō garamse hi un nō. Rwo nō saktō-o nō kap be-de un yar-mō a he nō m-ya da-o Yeso **Kiristi** he m-rwuun à. ¹⁴ Nom nō untun yakar-ye o-dorotte. Nō yage hoog-m nō heet nō be-de un rem-us yo-se se nō rotte ba nō un nap á. ¹⁵ Amba bō ká wū agū nō rō ba m-kukop à, ma'as nō ba m-kukop n-mē un koyan yo nō m-nom á. ¹⁶ Nom nō kaane remen **Mosa** geneg yo Shir zee à: "She'et nō ba m-kukop, remen kaane un rō ba m-kukop."[†]

¹⁷ Nom nō kaane bō nō un aag un Tato-o n-Ton wan-piishe un ko wū ke net-wū ut-ma hond hond un yo wū nome ne à. Dek nō hoog-m nō untun hamat-ne un ká hono o-dak o un sekemse-mō un wū un hoge un gyer-o un wū ne. ¹⁸ Remen nō nepse unze Shir un rur nō remen wū guut nō be-de un she'et-de o-hwaa de tat-ne nō ye n-ga yoosu nō à. Wū un rur nō un bu-yo un top-o un zinariya kō azorpa á. Zinariya, azorpa ne, ye ba m-ta á. ¹⁹ Amba Shir un rur nō un hyó-m **Kiristi**, ka ca-yo un ba ur-dakka yo komo ka

* **Bqr-o gaan:1** 1:1 Wū Shir daagne à. † **Bqr-o gaan:16** 1:16 Hyen komo: Rewi 11:44-45; 19:2; 20:7.

yo un ba út-ri'in yo. ²⁰ Shir un dagan **Kiristi** cin ba a ro nõmog nõno o-dak. Amba Shir rwuntẽ wu á, sẹ un ka hõ-tõ ur-kõm-tõ rem nõ. ²¹ Un bu-o Yeso nõ m-sher be-de Shir, o 'yonse wu be-de m-mar à, komo a ya'uru wu ut-gos un cõw-yo m-sekemse. Yo rwõg nõ ru'ut sher-m nõ o-saktõ ne be-de Shir.

²² M-mõka nõ muste hi un nõ ba út-ri'in un dõrotte-o o-nip remen nõ kumut was-m or nõ ne. Was nõ or nõ ne cin un hur-ur nõ, komo un hur-ur pus-de ne. ²³ Remen Shir ja'astu nõ mat-o pu-o komo, ba un go-ye rõ m-sabrẽ á, amba ye rõ m-she'et har koyan nomot be-de un Ma-tõ Shir õ un hõgõ à. ²⁴ Ma-tõ Shir zeeg, "Hun-ne rõ m-hwõ untu ut-gwõ,

komo seps-mõ un ye rõ m-ta untun mõk-tõ o-kõt. Gwõ-ut rõ m-hwõ kaw, komo mõk-ut rõ m-zoose.

²⁵ Amba ma-ut Wan-Koyan rõ m-es har da-o ba m-ta."‡
Hun-ne ko'õtutõ nõ ka **Ma-tõ m-Rerem** tõ.

Bør-ús yoor

¹ Remen kaane, ru nõ cõw-yo ut-yage, nõ yage raks un hun-ne, komo nõ cir m-nom o-nip. Yagu nõ ur-shoob kõ nõ rure ye ken myet-mõ un kõ tõ ke gõn ma-ut yõ-tõ tõ. ² Untun yan-yaar pu-ye, hõgõ nõ yõw-mõ o-Kukt mõ m-kyukyaw remen mõ bõ'ossutẽ nõ be-de un gwõ nõ. ³ Nõ be'este nõ nepste Wan-Koyan rõ ur-bon ne.*

Kiristi rõ ta'ar-de un hõgõ

⁴ Haan nõ be-ur Yeso **Kiristi**. Wu rõ ta'ar-de un hõgõ de hun-ne ginme à, amba Shir dak wu komo wu 'ye wu ut-gos deen. ⁵ Komo ya nõ rõ untun ta'ar-tõ un hõgõ, tõ a meete hur-o o-Kukt à. Nõ waragte buug-de un yan-**Cõw un kõn-se Shir** ye un ba m-kukõp, nõ sekete **seke-tõ** o-Kukt un bu-o Yeso **Kiristi**. Shir rõ m-gõks gõn ka **seke-tõ**. ⁶ Ka tõ rõ bõ Shir zee un Ma-tõ un wu à:

"Gwõt, un shereg ta'ar-de ut-ma o-Urusharima†
de m-daage un caari-mõ m-seps à.

Kap bõ un wu shere un de à
wu nom m-'e á."‡

⁷ Be-ur nõ, nõ ye shere un wu à nõ nape gõ un seps-mõ Shir ya'u wu à. Amba ka ye gini wu à. Ma-tõ Shir zeeg,

"Ka ta'ar-de ya-ut-ma jore à,
de waragte de juish kõ de ke ta'ar-de
un be-de ut-ma."§

⁸ Ma-tõ Shir zeeg,

"Ka ta'ar-de rõ m-rwõ ur-pukse,

komo de rõ ye m-hees remen cikt-de un ye."*

Ye rõ m-pukse remen ye yagutẽ o-dõrotte un Ma-tõ Shir, õ yette m-oos un kwõkwur-de Shir coogẽ remen un gõ un ye à.

⁹ Amba nõ, Shir un daag nõ hun-ne kashi, buug-de yan-**Cõw un kõn-se Shir**, hun-ne ye ba m-kukõp, hun-ne ye Shir, remen nõ nomotẽ wu ur-bõngõn. Wu rwuntutõ nõ be-de o-comb, wu hantõ nõ be-de m-cucas.† ¹⁰ N-ga a ro hwõg nõ be-de un hun-ne ye Shir á, amba m-mõka nõ rõ hun-ne ye Shir. N-ga Shir ro m-hõgõ un 'wõn-ur nõ á, amba m-mõka Shir õ hõgõ un 'wõn-ur nõ.‡

She'et nõ untun yan-guw-mõ Shir

¹¹ Nõ yan-yen-de ne, me nõ m-kyewes, untun yan-dak-o hor-o, hamat-ne un ka dak-o, gin nõ ka rem-ús yo-se, se rõ ur-gun un hõgõ-m nõ à. ¹² Nõm nõ ceen nõ she'ette ur-bon ne n-me un yan-bør-ús nõ ye shere o-nip á. Komo kõ ye gut nõ gwõt-o un yan-nõm un rem-ús yo-se, ye hyenes she'et un nõ ur-sõ-de. Ye seps Shir da-o wu he piishe un nõno o-dak ut-ma à.

O-dõrotte be-de un gwõmo-ne

¹³ Nõm nõ o-dõrotte rem Wan-Koyan un kõ õ ke **karamsa-o** a ya'ase remen hun-ne, õ rwuunẽ be-de un gwõmo-tõ un ko-gwõmo à. ¹⁴ Nõ nomẽ gwõmo-ne o-dõrotte, remen gwõmo-de o-dak kap Shir õ tomnu de, de ye'et yan-kõõb-de o-dõrotte ur-kõõb komo de

‡ **Bør-o gaan:25** 1:24-25 Hyen komo: Isha 40:6-8 (ut-Girik).

* **Bør-ús yoor:3** 2:3 Hyen komo: Bõg 34:8.

† **Bør-ús yoor:6** 2:6 ut-Girik: o-Sihiyona.

‡ **Bør-ús yoor:6** 2:6 Hyen komo: Isha 28:16 (ut-Girik).

§ **Bør-ús**

yoor:7 2:7 Hyen komo: Bõg 118:22.

* **Bør-ús yoor:8** 2:8 Hyen komo: Isha 8:14-15.

† **Bør-ús yoor:9** 2:9 Hyen

komo: Rwu 19:5-6; Isha 43:20 (ut-Girik); Rwu 19:5; Kara 4:20; 7:6; 14:2; Titu 2:14; Isha 43:21; Isha 9:2.

‡ **Bør-ús**

yoor:10 2:10 Hyen komo: Hose 2:23.

bum hun-ne ye nome rii-yo ur-bon à. ¹⁵ Remen kaane Shir cone qo nom rii-yo ur-bon. Da-o no nome rii-yo ur-bon à, ka raag-ne ye, ye nape **Kiristi** á, yea hoks m-zee ko rii á. Yea hoks m-kum rem-se ur-geeg á. ¹⁶ She'et no sasa, amba myet un kaane ne, no hyan no ro sasa no cuw nom un rii yo-yo á. Un sug-de un kaane ma, she'et no untun yan-guw-mo Shir. ¹⁷ Ya no kowan m-sek. Komo no kute hun-ne ye Shir kashi m-was. Gyer no Shir, 'ya no ko-gwomo ut-gos.

Sha-mo un swo-ur koob-ur Kiristi

¹⁸ Guw-ne, se no nome yan-hur-ut no o-dorotte no 'ye ye m-sek koyanda. Nom no yo ka, ba be-de un ye ro m-hoge ur-'won un gwugwer-mo ur-hi ne cot á, amba kap un yan-men-ut jaas-to ne. ¹⁹ Shir ro gwugwu un no ne da-o no nome rii-yo no nape yo ro hond hond, komo no geeg ut-men un 'mo ur-hur ne un koob-de a no m-ya ba no un nom rii à. ²⁰ A 'ye no ur-koob remen no nomog rii-yo ba ur-bon, no kum o ka rii á. Amba Shir a 'ye no ur-ho, urege no swoog ur-koob un 'mo ur-hur ne remen no nomog rii-yo ur-bon, remen kaane Shir cone. ²¹ Un kaane, Shir agu no remen **Kiristi** swoog ur-koob rem no. Wu yaksutu no m-sha, depete no dore bu-yo un wu.

²² **Kiristi nom ur-ba'as** á,

Wu raks hun-ne á."§

²³ Ko de nomte a pyapurtu wu à, wu muut ut-reeb á. Komo da-o wu swo ur-koob à, wu waksu ye ut-ma á. Un sug-de un kaane ma, wu shereg be-de Shir, wu nape piish ut-ma á.* ²⁴ **Kiristi** sawag nu-se un **ba'as-ut** na un wur-o un wu. A kamag wu **o-kan** remen a yagute nom **ur-ba'as** komo a cirit kashi ur-she'et. Shir taasu ka hoog-mo mo un **ba'as-ut** no remen hoog-m Yeso. ²⁵ No ro egussute untun yege-ca, amba m-moka no muunte be-de un wan-Ruut-m no un wan-Gut-de un hoog-m no ne.†

Bõr-qs tet

Campo-ne un ne'a-ne ne

¹ Kaane komo ne'a-ne, nomo no campo no ne o-dorotte. Nom no kaane komo urege campo no sher un ma-ut **Kiristi** á. Urege campo no ne hyanag bon-de un ka bu-yo notte ur-she'et à, yea goks **Kiristi**, ba no un nomo ye ut-ma.* ² Ka campo-ne yea goks Yeso da-o ye hyene she'et-ur so-de un hoog-m no komo no 'ye ye ut-gos. ³ Taase no muut ur-hi be-de un ga-se ur-bon ko rii-se un cor-se ur-bon ko gund-to un hwor á.† ⁴ Un sug-de un kaane ma, yo depe à, nom no ayewe-to ur-hur un gwugwer-mo ur-hi, komo m-tetemb ne. Gon ka ayewe-to ro m-gos, komo Shir ro to m-hwo un be-ur kashi. ⁵ Un go un ka cow-yo ne'a-ne so-ye ye n-ga ye esse sakto-o un ye be-de Shir à, kume hi un de un ye ut-ayewe. Ye ya'ag campo un ye ne ut-gos. ⁶ Untun **Saratu**, wu nome **Ibrahi** o-dorotte komo wu eeg wu "Rwoog-o re" à. No ma yakar-ye un wu ye, urege no ro m-nom yo depe à komo no yage ko yo ke rii-yo 'ye no o-gyer á.‡

⁷ Kaane ma campo-ne, se no nom barag-se ur-bon remen ne'a no ne. Hyen no ye ut-gos ne, remen ye rott ur-beeb bo no ro á. Baks no, Shir ya'ag ne'a-ne yar-mo un wu komo remen ye kumut hoog-m ba m-ta un no ne. Remen kaane, nomu no ne'a no ne bo depe à, taase yo ken yo tuw no yo wen kon-qs no.§

Swor ur-koob remen nom un rii kashi

⁸ Ur-kom, kap she'et no m-sok ne ne or no ne ne, ko wu ke wu hyen or un wu rii-yo m-was. No hyen ur-'won un gwugwer-mo ur-hi ne. ⁹ No top men-ut jaas-to un men-ut jaas-to ko ur-reeb n-te ur-reeb á, se de no kone go un ka net-wu o-kwum, remen kaane o Shir egte no wu ye'et no o-kwum.* ¹⁰ Ma-to Shir zeeq,

"Bon net-wu cone m-hoog

komo wu hyen ho-to ur-bon à,

Se wu doste rem-de un wu be-de un tep u jaas-o

komo wu dos nu-o un wu be-de ut-raks.

¹¹ Wu ho'os cow-qs yq-se

komo wu nom rii-yo ur-bon yo depe à.

Wu hoob cow-yo un ba ut-ween wu dore yo.

¹² Wan-Koyan ro un 'er-de un ye nome kashi un rii à,

§ **Bõr-qs yoor:22** 2:22 Hyen komo: Isha 53:9. * **Bõr-qs yoor:23** 2:23 Hyen komo: Isha 53:7. † **Bõr-qs yoor:25** 2:24-25 Hyen komo: Isha 53:5-6 (ut-Girik). * **Bõr-qs tet:1** 3:1 Hyen komo: Apis 5:22; Koro 3:18. † **Bõr-qs tet:3** 3:3 Hyen komo: 1Tim 2:9. ‡ **Bõr-qs tet:6** 3:6 Hyen komo: Taka 18:12. § **Bõr-qs tet:7** 3:7 Hyen komo: Apis 5:25; Koro 3:19. *

* **Bõr-qs tet:9** 3:9 Hyen komo: Mati 5:43-44.

komo wu rø m-ke'e un kòn-se un ye ut-tø.

Amba wu rø m-tukè un

yan-mèn-ut jaas-tø o-cin.”†

¹³ Ûrege nõ m-senge nõ nomot rii-yo ur-bon, hun-nè deen a hogusse nõ m-hoog á. ¹⁴ Amba myet nõ kaane nõ, ùrege nõ un swø ur-køob remen nõ m-nòm un rii-yo ur-bon, Shir a 'ye nõ o-kwum. “Taase nõ hoge gyer-ø un yo ye rø m-gyer á, kò komo nõ was un yo hun-nè zee yea nom nè á.”‡ ¹⁵ Ya nõ **Kiristi** ur-be un hur-ur nõ komo wu warag Gos-wu wu un hog-m nõ. She'et nõ zongse nõ shest da-ø wu ken wu citu nõ ma-tø un sakt-ø nõ. Amba nõm nõ kaane un gwugwer-mø ur-hi un 'ya m-søk ne.§

¹⁶ Amba shas nõ ye un gwegwer-mø ur-hi, ut-gos ne. Nòm nõ rem-se ur-bon bø hur-ut nõa kaps nõ á. Nø jar o-jar nõ nom rii-yo ba ur-bon á, remen ka ye rø nõ m-tan o-yo yo á, ye hyenet m-'e remen nõ ye ma Kiristi ye. ¹⁷ A jiish ur-bon ùrege çon-mø Shir mõ nõ sù ur-køob remen nõ nõmog rii-yo depe á otte nõ sù ur-køob remen nõm un rii yo-yo á. ¹⁸ **Kiristi** marag o-gaan cot remen **ba'as**-ut na. Wan-ba-ur-ba'as marag remen ya-ut-ba'as. **Kiristi** nõmog yo ka remen wu he nõ m-heet be-de Shir. A hog wur-ø un wu, amba a muuturu Kukt-ø un wu un hog ne. ¹⁹ Un bu-yo **Kukt-ø Shir Kiristi** haag wu rworuru Ma-tø Shir be-de un kukt-tø a ka'e m-guw á. ²⁰ Ye nomutè Shir køob-de o-dorotte n-ga n-ga, amba Shir hakkurte un ye ne har un da-ø **Nuhu** rø un shaab-ø o-hat á, remen Shir a rees hõno o-dak m-hø. Hun-nè eer a gu'e un ka hat-ø, ye ruwe keez keez un ka hø-mø.* ²¹ Ka hø-mø napa-ø un bø a yo'osù nõ m-hø mõ gu nõ m-møka á. Komo ba dos ut-ri'in tø o-wur cot á, amba un waktunè ne mõ Shir un hur-ur gaan. Shir guug nõ un bu-yo un inè-m Yeso **Kiristi**. ²² **Kiristi** rø m-møka n-Tøn, sø un re-de Shir. **Yan-tøm-ye Shir**, ut-gwomo, komo m-wõns ne kap rø un kom-tø un wu.

Bør-qs nass

M-sher be-de Shir

¹ Bø **Kiristi** swø ur-køob un wur-ø un wu á, m-møka se nõ she'et zongse nõ suut ur-køob bø wu swø de á. Me un zee kaane remen bø un wu swø ur-køob un wur-ø un wu rem **Kiristi** á, kututè na unze wu 'yarag ka **ba'as-de** wu nõme n-ga á. ² Komo kututè na unze ka net-wu waktunè wu yage yo wu ro m-çon á, komo wu rø m-çon wu nõme Shir o-dorotte har un ta-de un hog-mø un wu. ³ Nø regussute nõ naasutè o-da deen n-ga, nõ un hoge un rørem-mø un go un she'et-de hun-nè rø m-she'et á ye nape Shir á. Nø un hoge un rørem-mø un saw-tø m-'e, un yish-ye ye o-yoor ne, un susuur ne, un biki-tø m-swø ne, un tuj-tø o-ás ne, har un guw-mø us-toog ne. ⁴ M-møka nay nõ ne ye n-ga hyanag ut-hyat yo hante nõ yagutè gam-ø ur-hi un ye ne be-de un nõm un rem-us yo-se á. Remen kaáne komo ye rø nõ ut-reeb. ⁵ Amba yea shes Shir wu rø un piishe un yan-hoog un margan-nè ne ut-ma á. ⁶ Yo yo rwø'e a rurut **Ma-tø m-Rerem** har be-de un ye rø margan-nè m-møka á. Kò de nomtè á a piishitù ye ut-ma o-wur untun ko wu ke net-wu, amba m-møka ye ur-she'et un Shir ne un bu-yo un **Kukt-ø Shir**.

⁷ Ta-de un kò yo ke rii-yo nomostè yow yow. Remen kaane rwø nõ ur-hur sak, nõ garamse hi un nõ remen nõ hokstè us-køn. ⁸ Yo jiishe kap á, se nõ kutè or nõ ne m-was deen, remen was-m rø un bite mõr-tø ut-ba'as tø ye nõme na á.* ⁹ Nø barke hun-nè un hur-ut nõ ba us-hwumug. ¹⁰ Shir ya'ag kò wu ke wan-dor wu m-yar, unze net-wu hoks m-nòm yo ken rii-yo remen wu guut yan-dor. Shir ya'ag ká yar-mø, remen kaane a murè nõ ká yar-mø un çow-yo depe á. ¹¹ Ûrege wu ken wu rø ut-ma, se wu nom untun wu rø m-rwor un Ma-tø Shir á. Ûrege a ya'ag wu ken yar-mø un gu un hun-nè, se wu nõm un beeb-de Shir ya'u wu á. Remen un kò yo ke rii-yo Shir a kum ur-bongon rem Yeso **Kiristi**. Me us-køn hun-nè a 'ye Shir m-seps, ut-gwomo ne, ba m-ta. **Amin**.

Swø ur-køob remen dor Yeso

¹² Nø nay-nè re, taase nõ hyen ut-hyat un køob-de nõ m-swø á sa o zee rii pu-yo kørø nõ. ¹³ Amba nõm nõ o-zak, remen nõ m-swø ur-køob bø **Kiristi** swø de á. Remen nõa nom o-zak deen da-ø wu he m-muun un seps-mø un wu ne á. ¹⁴ Ûrege a pyapurtu nõ remen jin-ur **Kiristi**, nõ ya-o-kwum-ye, remen Kukt-ø m-seps, un ø Shir ne rø be-ur nõ. ¹⁵ Ûrege nõ swøog ur-køob, taase de nom remen nõ hog net, kò ur-hyow, kò ne yo ken rii yo-yo, kò o-hebe gwuw. ¹⁶ Nø hoge 'e-mø un swø ur-køob remen nõ **yan-dor Yeso** á. Un sugè-de un kaane ma, bøm nõ Shir remen nõ ye ma **Kiristi** ye. ¹⁷ Da-o nomostè ø Shir hette piishe un hun-nè ye un wu ut-ma á. Komo ùrege piishe un ma-tø un wu takante

† **Bør-qs tet:12** 3:10-12 Hyen komo: Bøng 34:12-16 (ut-Girik). ‡ **Bør-qs tet:14** 3:14 Hyen komo: Isha 8:12; Mati 5:10. § **Bør-qs tet:15** 3:15 Hyen komo: Isha 8:13. * **Bør-qs tet:20** 3:20 Hyen komo: Taka 6:1–7:24. * **Bør-qs nass:8** 4:8 Hyen komo: Swøg 10:12.

be-ur na. ¿Ya he qor un ye yage nome un ma-tò un wu o-dorotte **Ma-tò m-Rerem** to Shir?

¹⁸ “Urege kashi un hun-ne possute un yish jaas-ye,

¿ya he m-qor un ye nape Shir ne á un **ya-ur-ba'as** ne?”†

¹⁹ Remen kaane, ka ye ro un swo ur-koob remen dorotte-o Shir à, ye senge nom un rii-yo depe à. Komo ye bup Shir kom-ut yoor, remen Shir kashi-wu, wu nome o-dak o-Ton ne.

Bor-ús taan

Sek-ye un beeb-ye ne

¹ Um conog m-do sek-ye no jaab-o ut-men. Me abre ko-sek, me wu hyane bo **Kiristi** swo ur-koob à. Komo kané co a wong seps-mo un wu un me ne da-o a he na mo m-kute à. ² Warag no yan-gut-de un kur-o Shir bohsu no à. No nom m-guw untun ya-ur-gut ba ye a gakte á, amba un con-mo ut-men, bo Shir cone no warag à. Nom no kaane ba remen gop-de un hwor á amba un con-mo ut-men.* ³ Ka ye Shir bohsu no à, no sawsu ye us-nu á, amba kuté no ye bu-yo ur-bon. ⁴ Amba da-o Yeso ko-Gwomo-wu un ya-ut-Gut woone noa goks gond-o un seps-mo un wu, oá naase á.

⁵ No beeb-ye kap, nomo no sek-ye o-dorotte. Ko wu ke wu gweregse or un wu ur-hi. Ma-tò Shir zeeg,

“Shir ro m'-yar un yan-nu-mo ur-hi,

amba wu ro un 'ya ur-ho

be-de yan-gwegwer-mo ur-hi.”†

⁶ Gweregse no hi un no un kus-o un caari-to ut-kom to ur-beeb to Shir, remen da-o wo wo'e wua 'ye no m-sek un co.‡ ⁷ Shir conog no, remen kaane, heetu no wu bo un yo rangsu no à.

⁸ Garamse hi un no, no she'et zongse komo yish hoog-ye. Wan-yage-ut no, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu ro ut-dwum untun o-zur o-kot, yo ro ut-tuw un hoob-o un wu yo he m-ho à. ⁹ Kwangu no wu, no she'et ur-beeb ne un sher-m no. No nepste hono o-dak kap or no ne **yan-dor Yeso** ro m-swo ur-koob bo no ro m-swo à.

¹⁰ Shir guug na un ko yo ke bu-yo. Wu daagu na remen wu wongte seps-mo un wu un na ne. Ka seps-mo ro m-she'et ba m-ta. Wua wong-mo un na ne remen a dorute Yeso **Kiristi**. No su ur-koob m-moka, amba ujime o-da hiin, Shir a muut no hond hond, wu sher no komo wu tor no ur-beeb ne. ¹¹ Me us-kon unze Shir a nom ut-gwomo ur-beeb ne har da-o ba m-ta. **Amin.**

Gas-de ur-kom

¹² Un beeb-ur Siras§ or na ko-yan-ess ut-ma à, um genbe no ka takurda-o o-kotton remen um ye'et no beeb-de us-rwun komo um ruru no, unze yo ka yar-mo Shir mo. Remen kaane sher no m'-wons ne be-de un ka yar-mo.*

¹³ Yan-dor Wan-Koyan un dak-o o-**Babira** ye a daage mosse un no ne à ro no m-gas. Kaane ma wa re Markus n-me un **Kiristi**, ro no m-tombe un gas-de un wu.† ¹⁴ Gas no or na ne un gamat-de m-was. Me us-kon Shir 'ye ko wu ke wu ro be-ur no à gwugwu-mo ur-hur, ye ro n-me un **Kiristi** à.

† **Bor-ús nass:18** 4:18 Hyen komo: Swoq 11:31 (ut-Girik). * **Bor-ús taan:2** 5:2 Hyen komo: Yoha 21:15-17.

† **Bor-ús taan:5** 5:5 Hyen komo: Swoq 3:34 (ut-Girik). ‡ **Bor-ús taan:6** 5:6 Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 14:11;

18:14. § **Bor-ús taan:12** 5:12 ut-Girik: Sirabanus. * **Bor-ús taan:12** 5:12 Hyen komo: Seng 15:22,40. † **Bor-ús**

taan:13 5:13 Hyen komo: Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Koro 4:10; Pmoq 24.

Takurda-o Bitrus ayoore-o

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zantɛ 1:1-2

Eeg-o ɔn yan-dor 1:3-21

Yan-yoos-de ɔt-bɔ 2:1-22

Mɔn-m Kiristi de ɔr-bɔstɛ 3:1-18

Bitrus rɔ ɔr-gas

¹ Mɛ, Simɔn Bitrus, ko-guw komo ɔn **wan-Tɔm Yeso Kiristi** nɛ. Mɛ genbɛ ka takurda-o ha-mɔ ɔn be-de ɔn yɛ gɔksɛ m-sher o-nip nɛ untun mɔ ma na. Nɔ ɔn nom kaanɛ ɔn bu-yo kashi-o Shir na ɔn Yeso **Kiristi** nɛ **Wan-Gwu**.

² Mɛ ɔs-kɔn Shir 'ye sengu nɔ m-'ya m-yar deɛn deɛn, ɔn gwugwu-mɔ ɔr-hur ɔn bu-yo nap-se Shir ɔn Yeso Wan-Koyan na nɛ.

M-bɔ'ɔssɛ be-de ɔn nap ɔn Shir

³ Bɛɛb-de ɔn wu de n-Tɔn shir ya'ag na koyan yo a o-hoob remen hoog-m na ɔn sok-mɔ ɔn wu nɛ be-de ɔn nap-se a napu wu à. Wu agu na ɔn seps-mɔ ɔn bon-de ɔn wu nɛ. ⁴ Remen kaanɛ, wu ɛssɛtɛ na kashi ɔn caari-tɔ ɔn ma-tɔ ɔn wu, remen nɔ waragtɛ kashi, bɔ Shir rɔ kashi à. Komo wu ɛssɛtɛ na, nɔ possɛtɛ sabrɛ-o rɔ n-mɛ ɔn hɔno o-dak o dish-o yɔ-o hantɛ à.

⁵ Remen káanɛ, nɔm nɔ bɔ ɔn nɔm-m nɔ, nɔ dootɛ sher-m nɔ ɔr-bon, ɔr-bon komo nɔ doo de ɔs-nap, ⁶ ɔs-nap komo nɔ doo se garamsɛ ɔn hi ɔn nɔ, be-de ɔn garamsɛ hi ɔn nɔ komo nɔ doo ɔn 'mɔ ɔr-hur, ɔn 'mɔ ɔr-hur komo nɔ doo nɔm ɔn o-shir. ⁷ ɔn nɔm ɔn yo rɔ o-shir à, nɔ doo gwugwer-mɔ ɔr-hur, ɔn gwugwer-mɔ ɔr-hur nɔ doo m-was nɛ. ⁸ ɔrɛgɛ nɔ m-nɔm ɔn gɔ ɔn kà rem-se, se a wen nɔ m-warag hwa a m-saarɛ nɛ be-de ɔn nap-ɔs Wan-Koyan Yeso **Kiristi**. ⁹ Amba ɔrɛgɛ nɛt bɔ'ɔsɛ ɔn ka cɔw-yo á, ya wu rɔ untun nɛt-wu rɔ m-hyan ɔr-bon nɛ á kɔ ko-pɔ. Tɔ-ɔt ka'ag wu ɔn ze, Shir soksetɛ wu **ba'as-tɔ** ɔn wu, tɔ wu nomɛ à cin ba wu ɔn sher be-ɔr Yeso **Kiristi**.

¹⁰ Remen kaanɛ ɔr re nɛ yan-dor, nɔm nɔ bɔ ɔn hoks-m nɔ, nɔ nɔm rii-yo ɔr-bon nɔ kututɛ hi ɔn nɔ ɔn yɛ ken yɛ nɛ ɔn ze Shir daagu nɔ komo nɛ wu eeg nɔ hun-nɛ yɛ ɔn wu. ɔrɛgɛ nɔ nɔmɔg ka rem-se, nɔ hede m-hɛ á. ¹¹ ɔn kaanɛ, Shir a barku nɔ caari-de ɔr-barkɛ ɔn be-ɔr Yeso **Kiristi** wu rɔ Wan-Koyan ɔn **Wan-Gwu** nɛ he gwɔmo-tɔ ɔn wu tɔ he m-she'et har da-o ba m-ta à.

Tu'e ɔn Ma-tɔ Shir yish

¹² Kɔ de nomtɛ nɔ nepɛ ka rem-se à, komo nɔ bups ka yoos-de o-nip nɛ o nɔ nape à, amba man sengu nɔ m-bakɛ. ¹³ ɔn nɔmɔg ɔs-barag myet-mɔ ɔn ho-tɔ ɔn hoog-m re, ɔn hyanag hond hond o, a sengu nɔ m-bakɛ ɔn kà rem-se koyanda. ¹⁴ ɔn nepɛ man meres ba m-jimɛ. Remen Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** regusɛtɛ, wu russɛtɛ mɛ kaanɛ. ¹⁵ Q rwo'e mɛttɛ m-senge deɛn ɔn rɔrutu nɔ kà rem-se cin m-mɔka. Mɛ ɔn zɛɛ káanɛ remen nɔ ma'astɛ se m-baks kɔ o ke da-o, da-o mɛ merɛ.

Yɛ he hyan ɔn seps-m Yeso Kiristi

¹⁶ Da-o tɛ ruru nɔ ɔn ze, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**,* wu a muun ɔt-gwɔmo nɛ, ba tɛ m-bim zwɔm-o wu ken wu rwoɛ o ɔs-weɛr á. Amba ɔn yish tɛ, tɛ hyanɛ nip-o ɔn seps-mɔ ɔn wu. ¹⁷ Remen Shir o-Tato ya'astu wu m-sɛk m-seps nɛ, da-o kà cɔr-o rwoyɛn be-de ɔn seps-mɔ ɔt-gwɔmo o zet wu, "Wu ka wu rɔ Wà re, wu mɛ m-cɔn o-zak m-sɔk nɛ à." ¹⁸ Tɛ ɔn hi ɔn tɛ, tɛ ro kon káanɛ ɔn **Kiristi** nɛ ɔn Haag-o Shir, komo da-o Shir tɛprɛnɛ zɛɛ-mɔ n-Tɔn shir à, tɛ hogussɛ yo wu zɛɛ á.†

¹⁹ Tɛ nepɛ komo ɔn ze, ma-tɔ **yan-Rwor ɔn Ma-tɔ Shir** genɛ à nip-o. Raag nɔ ka Ma-tɔ m-sɔk nɛ nɔ muut ɔr-hi káanɛ, untun pitirra-de rɔ m-hantɛ m-cecar be-tɔ o-comb à, har ish peegetɛ, Myar-yo n-Sot kontɛ ɔn hur-ɔr nɔ. ²⁰ Rɔ ɔr-bon nɛ nɔ nep ɔn ze, kɔ wan-gaan be-tɔ ɔn **yan-Rwor ɔn Ma-tɔ Shir** da-o yɛ genɛ takurda-o Shir à, yatt-wu genɛ remen napsɛ ɔn wu á. ²¹ Mɛ ɔn zɛɛ káanɛ remen **yan-Rwor ɔn Ma-tɔ Shir** yɛ boog gen ɔn kɔ rii gaan remen yɛ ɔn hi ɔn de ɔn yɛ á, kɔ wu ken wu ru yɛ m-gen á amba **Kukt-o Shir** o teke yɛ co.

* **Bɔr-o gaan:16** 1:16 Wu Shir daagne á. † **Bɔr-o gaan:18** 1:18 Hyen komo: Mati 17:1-5; Mark 9:2-7; Ruka 9:28-35.

Bqr-qs yoor

Bitrus nak yan-dor ut-to

¹ Cin n-ga be-de hun-ne ye o-**Isra**, yan-rwor un Ma-to Shir ya-ut-bo ro kom. To, kaane ha, be un no a kum yan-yoos-de ut-bo. Yea hante yoos-de ut-bo mosse un Shir ne. Amba yea 'ye ur-hek ko wan-gaan wu nept unze bo-to á. Ka bo-to a naas hun-ne ye shere be-de un to á. Ka yan-yoos-de ut-bo ye har yea yage **Kiristi**, Wan-Koyan wu un ye wu ruru ye be-de un **ba'as-de** un ye á. Nom un kaane a hante ye o-sabre ba un rem. ² Hun-ne deen a dore cow-se un ye se m-ba m-'e, un kaane komo ye ken ye hette hyan un cow-yo o-nip ba ur-bon. ³ Ya-o-suub ye ka ya-ur-yoos-ye. Yea raks no be-de un rure un no ut-zwom to ye cekre á, remen ye kumut rii ko hwor be un no. Amba re n-ga, Shir essusute wua piishe ye ut-ma. Komo Shir ro zongse wu nomot kaane. Komo wua saburse ye.

⁴ No nepse re n-ga da-o ye ken **yan-tom-ye Shir** ye nome ur-ba'as á, Shir sabursute ye. Wu gak ye gung, wu jorbe n-me un kuub-o o-comb o un den-o o-ra, be-de wu ro m-ka un yan-men-ut jaas-to á, se un ho-de un piish ut-ma. ⁵ No nepse unze n-ga, un da-o **Nuhu** da-o hun-ne tuke Shir o-cin á, Shir hoge 'won-de un ye á. Wu hoomte ye n-te m-ho, mo re hono o-dak á, se **Nuhu** un ye ken nen ta'yoor-ye ne un den-o wu. **Nuhu** ko'oturu unze hun-ne she'et kashi ur-she'et, ye nom yo Shir cone á. Shir guug wu un ye ken hun-ne ye ne.* ⁶ Komo no nepse n-ga, Shir piishite hun-ne ye un bo-to o-**Sodom**, o-**Gomora** ne ut-ma. Remen ye nomog men-ut jaas-to, komo wu tukste ye un bo-to un ye ne o-ra, cow-mo kuse cot. Da-o wu nome kaane á, wu kute hun-ne unze wua 'ye ka hun-ne ye tuke wu o-cin á ur-koob.† ⁷ Wu guug **Rot**, kashi un net. Ka da-de wu tuksuru o-**Sodom**.

Rot cowog o-regen deen remen rii-yo m-'e yo ka hun-ne ye o-**Sodom**, o-**Gomora** ne nome á.‡ ⁸ Wu she'ette mosse un hun-ne yo-ye ne, ko de ke ho-de wu hyen rem-se un ba ur-bon se ye nome á. Komo wu hoge men-ut jaas-to ye nome á. Kap yo ka naaste men-to un wu deen, remen wu net kashi-wu. ⁹ Urege har kaane o, Wan-Koyan nepste bo wu he gu un hun-ne ye Shir be-de ut-meger á. Komo wu neps bo wu he senge un 'ya un yan-men-ut jaas-to ur-koob á, har ho-de un piish ut-ma to ur-kom woonte. ¹⁰ To ka nip-to, yagunte ken ka ye ro m-dore un sabre-o un hur-de un ye de **ur-ba'as** á. Ye komo 'yar ut-gwomo. Remen uk o-cin m-nu ne ye hote ur-hur un taase ye hoge gyer-o un yo'og un **yan-tom-ye Shir**. ¹¹ Ko **yan-tom-ye Shir** ye jiiishe ka yan-yoos-de ut-bo ye ur-beeb á, ye ro m-yo'og un ka yan-yoos-de ut-bo ye á. Ko ye naas ye ut-men un n-co o un Wan-Koyan á. ¹² Amba ka yan-yoos-de ut-bo ye ro m-nom untun gut-to o-koj to rotte beeb-de o-ceker á, amba ye ro m-nom yo wur-to un ye cone ye nom á. An nom ka gut-to remen hun-ne shipt komo ye pen. Untu ut-gut ka yan-yoos-de ut-bo ye ro, remen kaane ye ro m-rwor un ma-ut yo-to be-de un rii-yo ye nape á.

¹³ Shir a sabursu ye bo ye rwo'e hun-ne swo ur-koob á. Ka yan-yoos-de ut-bo ye ro m-hoge rere-mo ut-biki deen be-de ye ro m-re m-swó ne á, ko un non-ho cangam. Ye ro un hoge o-zak ye egussute no ko da-o ye morge un no ne be-de un karge de m-re. Remen kaane a no m-gwot m-sek ne á komo ye hantu no m-'e. ¹⁴ Yish-ye un ye shiishte o-ás, gop-de un ye de **ur-ba'as** de tak m-ciig á. Ye m-nakan un hun-ne ye m-garamse un hi un de un ye á n-me **ur-ba'as**, a yoosussute ye o-suub m-sok ne. Shir ru'utu ye nu-o yo-q. ¹⁵ Ye yagute kashi o-cow, ye dorute cow-o Baram wa Beyor wan-con-to un hwor-ye un men-ut jaas-to. ¹⁶ Amba Shir weneg Baram nom un rii yo-yo da-o janka-yo un wu kangsu wu un cor-o un ko-hun á.§

¹⁷ Ka yan-yoos-de ut-bo ye hwaa ye ro untun yish-to m-ho to huse á, komo ya ye ro untun zaan-mo ke'ente-to ba un kem. Remen kaane Shir essute ye caari-o un kuub-o comb-o rim-o cip, o ro ye ur-'er. ¹⁸ Be-de un ses-se un ye un hun-to o-hwaa ne, ye durumsute hun-ne m-dore un con-m rem-us ma-hun. Ye ro m-senge ye nakante ka ye posse un she'et-de **ur-ba'as** á, ye waragte m-nom **ur-ba'as** komo.

¹⁹ Ye ro m-zee un hun-ne, "Urege no dorute yoos-ur te, Shir a ru no dore un ka **karamsa**-o á. Nga hoks m-nom un yo no cone á." Um zee ye guw-ne remen urege net yagute rii hoks wu, ya wu ro untun ko-guw be-de un ka rii-yo. Wua hoks yo m-yage á. Amba ka yan-yoos-de ut-bo ye un hi un de un ye, ye rott gwomo-to un nom un yo ye cone á. Guw-ne ye ya m-nom un rii-yo ba ur-bon yo, yo he ye m-sabarse á. ²⁰ Me un zee yo ka mosse un yan-yoos-de ut-bo ne remen ye rwunte be-de un rii-yo ba ur-bon yo un hono o-dak yo ro m-naas un hur-de un hun-ne á. Yo ka un nome remen ye nak Yeso **Kiristi** wu ro Wan-Koyan un **Wan-Gwu** ne. Amba m-moka ye yagute rii yo-yo hoks ye, ye ro yo komo m-nome o-dorotte. Remen kaane hog-mo un ye ur-buste a jiiish m-naase

* **Bqr-qs yoor:5** 2:5 Hyen komo: Taka 6:1–7:24. † **Bqr-qs yoor:6** 2:6 Hyen komo: Taka 19:24. ‡ **Bqr-qs yoor:7** 2:7 Hyen komo: Taka 19:1-16. § **Bqr-qs yoor:16** 2:15-16 Hyen komo: Qog 22:4-35.

arge-mo n-ga, remen ye yagute **Kiristi**. ²¹ A jiish ye a ro zeege ye tak un nap un cow-o kashi á, otte nap-mo ye napu o amba ye tuke o o-cin o a ya'asu ye á. ²² Rii-yo ye nome á yo nomog hond hond un ka Swoog-to ut-Ma to ne unze, "Wo-o gwot og ut-gwot yo warguru to m-rekem."* Komo, "Arede-yo a zore á yo waragte ut-byorke n-me o-rup."

Bor-ús tet

Hq-de un Wan-Koyan roon

¹ Nay-ne re, o ka o ro takurda-o ayoore-o, o um genbu no á. N-me un ka takurda-to ut-voor, um sengute, um dootu no jaab-o ut-men, no nomot barag-se ur-bon be-de un bakse un no rii-yo no rege no nepse á. ² Um conog no baks Ma-to Shir to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye un ba m-kukop rwore n-ga n-ga á, komo un **karamsa-o Kiristi** ne Wan-Koyan na, **Wan-Gwu**, ka yo **yan-Tom Yeso** ruru no á.

³ Yo jiishe á, depete no nep unze n-me un ho-to ur-kom, ya-ur-ar roon, ye nemestu no remen sakt-o yo-o garamsute hoog-mo un ye.* ⁴ Yea zee, "¿Ashi wu un zee no ka wua muun á? To, ¿ke ne wu ro? Amba yatt-yo barme á bo ka ye ro sek-ye te ye ur-takan merse kap á. Koyan yo ro bo yo ro cin da-o Shir nome hono o-dak á!" ⁵ Bunbarag ye yage rii-yo ye nepse á. Remen n-ga reeno Shir ya'ag ma-to un wu. Komo un nom un kaane, wu nome ut-ke'ente. Un ka cow-o gaan-yo, wu rwote dak-o rwuun n-me m-ho, wu rigimse o m-ho.† ⁶ Komo wu sabarsute ka hono o-dak o n-ga o m-ho, da-o wu hante caari-o un kem á.‡ ⁷ Un ka gom-ur gaan-de, Shir este hono o-dak o m-moka o o-Ton ne remen to tukit o-ra, komo a un yagu to se ho-de un piish ut-ma un sabarse un hun-ne ne ye rotte Shir á.

⁸ Amba no nay-ne re taase to-to ke no ka rii gaan-yo á. Ho-ur gaan un hak o-dugu ne ragaan o be-ur Wan-Koyan.§ ⁹ Wan-Koyan rott m-it be-de un shoos un ma-to un wu á, bo ye ken ye deke ye zee it-mo á. Men-to wu ro m-gaag rem no, remen wu con no sabre á, amba ko wu ke wu waktune, wu yagne **ba'as-to** un wu.

¹⁰ Amba ho-ur Wan-Koyan a haan untun ko-hyow. Ton-o a ege har ur-dwum ne, hon us-rem se a tuk o-ra, o-dak un hon un rii-yo ro ne n-me un o á yoa warag m-zar.*

¹¹ Cin de kaane koyan he m-sabre á, ¿Yan go un hun-ne ye depe no she'et? Depete no she'et un hoog-m no ba m-kukop bo Shir ro á. ¹² Bo no un gwot-o un ho-de Shir woonte hor-m-hor á, un ka ho-de Shir a tuks o-Ton o-ra, komo ko yo ke rii-yo n-Ton yoa yee un hund-o o-ra. ¹³ Amba be-de un dek un ma-to wu esse á, a un gwot-o un haan-mo un Ton-o pu-o un dak-o pu-o ne, hur-o un kashi un hun-ne.†

¹⁴ Remen kaane nay-ne re, bo no un waase-de un ka rem-se korot kap á, sengu no. No nom rii-yo ur-bon remen Shir hyenet no ba m-kukop. Bo wua zee no nomog rii yo-yo á. No nom rii-yo ur-bon komo remen Shir hyenet no ur-she'et n-me m-gwugwu mo ur-hur un wu ne. ¹⁵ Nap no un hur-ur no unze 'mo un hur-ur Wan-Koyan na gwu-o, untun bo or na Burus genbe no un nap-se Shir ya'u wu á. ¹⁶ Ragaan-wu gene takurda-to un wu mosse un ka ma-ut gaan-to ne. Amba ges-o un yo wu rwore n-me un takurda-to un wu á ro un rem-o m-nap ne. Hun-ne ye ro kang-o gaan á, un koob-de un nap-se un ye, ye piti ma-to un wu, ye muutu to rii hor-yo n-hon, bo ye wete m-nom un to ken be-to un takurda-o Shir á. Be-de un nom-mo un kaane ro m-rwo Shir rotte ye m-sabarse.

Ma-ut Bitrus to ur-kom

¹⁷ Remen kaane nay-ne re, bo no nepse un kaane ne á, 'er no hi un no taase ma-to un hun-ne ye un ba o-**karamsa** egusse no no taagute un con-ut no ut-soto. ¹⁸ Amba bo'osu no n-me m-sok un nap-us Wan-Koyan na Yeso **KiristiWan-Gwu**. Wu a he m-sekemse cir-mo m-moka har da-o ba m-ta á. **Amin**.

* **Bor-ús voor:22** 2:22 Hyen komo: Swoq 26:11. * **Bor-ús tet:3** 3:3 Hyen komo: Ydas 18. † **Bor-ús tet:5** 3:5 Hyen komo: Taka 1:6-9. ‡ **Bor-ús tet:6** 3:6 Hyen komo: Taka 7:11. § **Bor-ús tet:8** 3:8 Hyen komo: Bng 90:4.

* **Bor-ús tet:10** 3:10 Hyen komo: Mati 24:43; Ruka 12:39; 1Tas 5:2; Hyan 16:15. † **Bor-ús tet:13** 3:13 Hyen komo: Isha 65:17; 66:22; Hyan 21:1.

Takurda-o Yohana aco

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zantɛ 1:1-4

M-cɔcar ɔn o-comb nɛ 1:5—2:29

Yakar-yɛ Shir ɔn yakar-yɛ ko-Gwɔmo-wu ɔn ya-ut-kɔt nɛ 3:1-24

O-nip ɔn ur-ba'as nɛ 4:1-6

Yo was-m he m-nɔm à 4:7-21

Shɛr-mɔ rɛ ur-hɔ à 5:1-21

Gom-de ɔn hoɔg

¹ Tɛ genbɔtɛ nɔ ma-tɔ ɔn ká wu rɔkɛ cin ur-takan à, ká wu tɛ hoɔg ma-tɔ ɔn wu komo tɛ hyenes à. Tɛ hyenestɛ wu ɔn yish tɛ komo tɛ ci'is wu ɔn kom-ut tɛ. Wu gom-de ɔn hoɔg de.* ² Ká wu rɔ ɔn 'ya ɔn hoɔg à rwuuntɛ cas, tɛ hyenestɛ kɔr-mɔ ɔn tɔ, komo tɛ rɔ ya-us-tɔr ɔn yo tɛ hyanɛ à. M-mɔka tɛ nɔ m-rurɛ ka ma-tɔ ɔn hoɔg-mɔ ɔn ba m-ta mɔ, mɔ ro'e be-de Shir Tato na à, m-mɔka mɔ be-ur na.† ³ Yo tɛ hoɔg, ɔn yo tɛ hyanɛ nɛ à, yo tɛ nɔ m-rurɛ, remen nɔ ma'astɛ kang-o gaan ɔn tɛ nɛ. Bɔ tɛ kang-o gaan o-Tato nɛ ɔn Wà ɔn wu nɛ Yɛso Kiristi à.‡ ⁴ Tɛ nɔ m-genɛ ɔn ká rem-se remen tɛ shoostɛ zak-o tɛ.

Shir cecar-mɔ

⁵ Tom-ɔ ká ɔ tɛ ɔ hoɔgɛ be-ur Yɛso à komo ɔ tɛ rurɔ nɔ, Shir cecar-mɔ, comb-o rɔ kɔn be-de ɔn wu á kɔ hiin. ⁶ Ureɛ a m-zɛɛ a ur-she'et kang-o gaan ɔn Shir nɛ, amba a ur-she'et n-mɛ o-comb, bɔ-tɔ attɛ, komo a ɔn she'et-de o-nip á. ⁷ Amba ureɛ a ur-she'et be-de m-cecar bɔ Shir rɔ à, a kang-o gaan ɔn ɔr na nɛ. Komo hyó-m Wà ɔn wu Yɛso sokstɛ ba'as-ut na kap. ⁸ Ureɛ a zɛɛ a rott ur-ba'as á, raks-tɔ attɛ hi ɔn na, komo nip-o rɔ kɔn ɔn hur-ut na á. ⁹ Amba ureɛ a rworog ba'as-ut na be-de Shir, wu kashi-wu, wan-shoos-ut ma wu, wu ho'osu ba'as-ut na, komo wu soks ba'as-ut na, wu so'osu na kɔ se ke rem-us yɔ-se se kap. ¹⁰ Ureɛ a zɛɛ a nɔm ur-ba'as á, a muutɛ Shir wa-ut-bɔ, komo ma-tɔ ɔn wu rɔ kɔn ɔn hur-ut na á.

Bɔr-ɔs yoor

Ma-tɔ ɔn nap ɔn Shir

¹ Yakar re, yɛ mɛ m-was à, mɛ nɔ m-gendɛ ɔn tɔ ka, taase nɔ nom ur-ba'as á. Amba ureɛ nɛ wu ken nomog ur-ba'as be ɔn nɔ, a rɔ ɔn Wa-ut-Orom nɛ be-de Shir o-Tato, wu he kɔn ɔn Shir rem na à, Yɛso Kiristi, wu rott ur-ba'as á, kɔ hiin. ² Wu wu ya'asɛ hyó-mɔ ɔn wu ur-sakɛ a rurut na be-tɔ ɔn ba'as-ut na. Yanze nɛ tɔ ma na ɔn hon-de ɔn tɔ á, har ɔn tɔ ɔn hono o-dak nɛ kap.

³ Kaanɛ ɔ a he m-nap a nak Shir, ureɛ a dorɔtɛ karamsa-o ɔn wu. ⁴ Kowan wu zɛɛ wu nak Shir, amba wu dorɛ karamsa-o ɔn wu á, ko-ya-ut-bɔ-wu. Nip-o rɔ kɔn ɔn hur-de ɔn ɔn wu á. ⁵ Amba kap wu nomɛ o-dorɔtɛ ɔn Ma-tɔ Shir à, cɔn-tɔ Shir shiiɔ o-nip ɔn hur-de ɔn wu. Kaanɛ ɔ a m-nap ɔn ze a kang-o gaan ɔn Shir nɛ. ⁶ Kap bɔn wu zɛɛ wu rɔ kang-o gaan ɔn Shir nɛ à, sɛ wu nomog bɔ Yɛso nomɛ à.

Karamsa-o pu-o

⁷ Nay re nɛ, ba karamsa-o pu-o ɔ mɛ nɔ m-genɛ á amba ká ut-o ɔ, ká ɔ nɔ nape cin ur-takan à. Ká karamsa-o ut-o ɔ rɔ tom-ɔ nɔ hoɔg à.* ⁸ Amba man hoks ɔ m-zɛɛ karamsa-o pu-o, a ɔn hyan ɔn nip-o ɔn ɔ be-de ɔn wu ɔn be-ur nɔ nɛ. Nɔa hyen comb-o rɔ m-dosse, cecar-mɔ o-nip rɔ m-dakan.

⁹ Kowan wu zee wu rɔ be-de m-cecar à, komo wu rɔ m-yage ɔn ɔr ɔn wu, har m-mɔka à n-mɛ o-comb wu rɔ. ¹⁰ Wu rɔ m-was ɔn ɔr ɔn wu à, n-mɛ m-cecar wu rɔ. Wu rɔ m-nɔm rii-yo he kaps ɔn wu ken á. ¹¹ Amba wan-yage-ut ɔr ɔn wu nɛ, n-mɛ o-comb ɔ wu rɔ. Tomso nɛ n-mɛ o-comb ɔ wu rɔ m-nekɛ. Wu nap be-de wu he m-hwɔ ɔn na-o ɔn wu á, remen comb-o pɔostɛ yish-yɛ ɔn wu.

¹² Nɔ yakar re, yɛ mɛ m-was à, mɛ ɔn genbɔ nɔ remen Shir ho'osutu nɔ ba'as-ut nɔ rem Yɛso Kiristi.

* Bɔr-o gaan:1 1:1 Hyen komo: Yoha 1:1. † Bɔr-o gaan:2 1:2 Hyen komo: Yoha 1:14. ‡ Bɔr-o gaan:3 1:3 Wu Shir daagne à. * Bɔr-ɔs yoor:7 2:7 Hyen komo: Yoha 13:34.

- 13 Tat-ñe un in-ñe ñe, me un genbe no
 remen no nepste wu,
 wu ro cin ba a ro nomog hono o-dak à.
 No beeb-ye, me un genbu no to
 remen no kapste **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**.
- 14 Yakar re, um genbutè no,
 remen no nepste o-Tato.
 Tat-ñe, um genbutè no
 remen no nepste ká wu ro cin ur-takan à.
 Beeb-ye, um genbutè no remen no m'-wons ne,
 komo ma-to Shir ro kon n-me un no,
 har no mo'ogse ká yo-yo yo.

Taase no cun kà hono o-dak o

15 Taase no cun hono o-dak, ko komo rem-se ro n-me un o á. Urege wu ken wu congo hono o-dak, con-to o-Tato ro kon o ká be-de un wu á 16 Remen kap rem-se ro un hono o-dak à, untun hoob-o un hoge un rere-mo un rii-yo wur-o cone à, un gop-de un hyan-o un yish ne, komo un gwon-mo un rii-yo a kume ne à. To ká ba be-de o-Tato to rwuune á, amba be-de un hono o-dak to rwuune. 17 Hono o-dak un gop-de un o ne a tees, amba net-wu dore con-mo Shir à wua kum hog-o ba m-ta.

Yan-yage-ut Yeso Kiristi

18 Yakar re, kom-de hono o-dak de ka. Bo no hoge unze wan-Ryaab-qs Yeso **Kiristi** roon da-o ur-kom à, ko m-moka yan-yage-ut Yeso **Kiristi** rusunte ut-moor ne. Remen kaane a nepste unze a n-me un ka da-o. 19 Ká hun-ñe ye un rwuun be-ur na, myet un kaane ne ye kang-o gaan un na ne á. Ye rotte kang-o gaan un na ne, ye roa she'et be-ur gaan un na ne. Amba koos-mo un ye, mo a nepte ye ma na ye á, ko n-ga.

20 Amba no, Yeso **Kiristi** ya'ag no **Kukt-o Shir**. No komo, kap, no nepste o-nip. 21 Me m-gende no, yanze me unze no nap o-nip á, se de remen no nepste o. Amba no nepste yatt bo-to he m-rwuun be-de o-nip á. 22 ¿Wan wu ro ko-ya-ut-bo? Kap bon wu ro m-zee Yeso wu ro **Kiristi** á. Gon ka net-wu ro wan-Ryaab-qs Yeso **Kiristi**, wu yagute Shir, o-Tato un Wà ne Yeso. 23 Yatt-wu he nom un she-mo un Wà, wu kumut o-Tato á, amba wu gokse Wà à, wu ro ká o-Tato ne. 24 No ne, rii-yo no hoge cin n-ga ne à, se no ess yo un hur-ut no. Urege ne rii-yo no hoge á, no esste yo un hur-ut no, noa ma'as kang-o gaan o-Tato ne un Wà un wu ne, Yeso. 25 Yeso sworog o-nu, wua 'ye na hog-o un ba m-ta.

26 Me m-gende no un nekt to-ut no remen go un ká ye ro no un con m-egusse à. 27 Amba no, Yeso ya'aste no **Kukt-o Shir**. M-moka ka Kukt-o ro be un no. No un dish-o wu ken wu yoosutu no komo á. Remen yan á, Kukt-o ro no m-yoose un ko yo ke rii-yo. Yoos-de un o-Kukt ne bo-to á, nip-o. Nom no o-dorotte un ka yoos-de ne, she'et no be-ur Yeso **Kiristi**.

28 Yakar re, sengu no n-me un **Kiristi**, remen da-o wu muune a ho'oste ur-hur, bo a hyen m'-e un her-o un wu ho-de wu haan á. 29 Urege no nak **Kiristi**, ko-yan-men-ut pus-to wu, no nak o ka unze bon wu ro un men-ut pus-to ne à, wà-wu Shir wu.

Bõr-qs tet

Yakar-ye Shir un yakar-ye un

ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot ne

1 Gwot no go un was-mo Shir Tato na kutu na à, har wu zee na yakar-ye un wu a ro. Ka boose a ro. Hun-ñe ye un hono o-dak ye nap na á, remen ye nap Tato na Shir á.* 2 Qe re ne, ye me m-was à, m-moka yakar-ye Shir a ro. Amba har m-moka a kutu na yo a he m-warag á. A nepste da-de wu muune, a warag untun Yeso **Kiristi**, remen a hyen wu bo wu ro à. 3 Kap wu hwõ ur-hur wu waragte untun wu à, se wu waragte ba m-kukop 'mo ur-hur bo Yeso ro à.

4 Net-wu senge she'et-de **ur-ba'as** à, wu paks o ka **karamsa-o** Shir. Remen nom **ur-ba'as** jet un **karamsa-o** Shir o. 5 No nepste Yeso **Kiristi**, wu un haan remen wu dek **ba'as-ut** na. Wu ne wu rott **ur-ba'as** á.† 6 Kowan wu she'ete kang-o gaan un wu ne, wua senge nom **ur-ba'as** á. Amba kowan wu senge nom **ur-ba'as**, wu nap wu á.

7 Yakar re, taase wu ken wu raks no, wu ro un nom un kashi un rii à, kashi-wu, bo **Kiristi** ro o-kashi à. 8 Bon net-wu ro m-ma'as un nom ut-**ba'as** à, wu mà **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu, remen cin n-ga ne **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wa-ut-**ba'as**-wu.

* **Bõr-qs tet:1** 3:1 Hyen komo: Yoha 1:12. † **Bõr-qs tet:5** 3:5 Hyen komo: Yoha 1:29.

Amba Yeso **Wà-wu Shir** haante remen wu saburté senge-mo un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**.⁹ Kap bon net-wu ro mat-de Shir à, wu m-senge un nom **ur-ba'as** á, remen go-ye Shir ro kon un hur-de un wu. Tomso ne wua hoks m-senge m-nom **ur-ba'as** á, remen mat-de Shir de wu ro.¹⁰ Kaane o a he m-nap un yakar-ye Shir un yakar-ye un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ne. Kowan wu ro m-nom un kashi rii á, komo wu ro un was un or un wu á, wu ma Shir wu á.

Was un or ru ne

¹¹ Ma-to no hoge cin ur-takan à, to ka, a was no or na ne.[‡] ¹² Taase a warag untun **Keen**. **Keen** wu ro'e wà-wu un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, wu ho'e heno un wu à. ¿Remen yan o ne wu hooté heno un wu? Remen rem-se wu ro m-nom à, yo-se se, se ma heno un wu ne, rem-ɔs so-se se.[§] ¹³ Yan-dor Yeso, taase no buɔ o-nu urege hun-ne yagutu no un hono o-dak.¹⁴ Na ne, a nepste a possute m-mar, a wooste be-de un hoog remen a m-was un or na ne ne. Net-wu ro m-was un or un wu á, wu ro'osuturu o ka un she'et-de m-mar.*

¹⁵ Kowan wu ron yage-ut or un wu, wan-ho de un net-wu ka. No nepste ne wan-ho de un net ro kon wu he m-she'et un hoog ne o Shir o un ba m-ta á.¹⁶ Rii-ye hante a nept m-was á, remen Yeso **Kiristi** ya'aste hoog-o un wu rem na. Na ne, depute a ya'as hi un na rem or na ne.¹⁷ Net-wu hyane wu ro un rii-ye m-re ne à, wu hyanuru or ru wu wu ka wu rott rii á, wu ne, wu 'ya wu á, ¿was-mo Shir ro un hur-de un wu o ka? ¹⁸ Yakar re, no nom was-mo o-nu temb á, amba yage a hyenet un rem-se no m-nom à o-nip ne.

A she'et no sasa be-de Shir

¹⁹ Kaane o a nape unze na ya-o-nip-ye, a ho'os hur un na sak da-o a m-es un her-o Shir à.²⁰ Ko hur-ur na kaps na, a nep unze Shir aragte hur-ur na, komo wu neps koyan.²¹ Or re ne, ye me m-was à, urege hur-ut na hees na á, a she'et be-to Shir sasa.²² Aa kum kap rii-ye a kone be-de Shir à, remen a nomutu wu o-dorotte, tomso ne a ro m-nom un rii-ye wu cone à.²³ Yo Shir zee a nom à yo ka: A sher no un jin-ur Wà un wu Yeso **Kiristi**, tomso ne a was un or na ne ne, bo Yeso **Kiristi** zee na à.[†] ²⁴ Ye ro o-dorotte un **karamsa**-o Shir à ye ro n-me un Shir, Shir ro komo n-me un ye. Kaane a nape unze wu ro n-me un na: A un nap to ka remen Kukt-o wu ya'u na à.

Bɔr-ɔs nass

Kukt-o Shir un o ma ko-wa-ut-yage ne

¹ Or re ne, ye me m-was à, yan-ko'ot un ma-to ut-bo rusunté hono o-dak ko kene unze yan-rwor un Ma-to Shir ye ka. Remen kaane, no goks kowan wu zee wu ro un **Kukt-o Shir** ne á. Se no me'este, no gut, ko **Kukt-o Shir** o nip o.² Cow-ye no hette nap un un **Kukt-o Shir** à, yo ka. Kap net-wu deke Yeso **Kiristi**, wu heesunte un wur-o un net à, ka net-wu ro un **Kukt-o Shir** ne.³ Amba ka net-wu rwore kaane un Yeso á, to ka kukt-o wu rotte à o Shir o á. Ka kukt-o ro un wan-Ryaab-ɔs Yeso ne, o no hoge o roon à, ko m-moka ma o woosunte un hono o-dak.

⁴ Yakar re, yakar-ye Shir ye no ro. Tomso ne no kapste ka ya-ut-bo-ye remen **Kukt-o Shir** o ro be-ur no à, o jiiشته o un hono o-dak m-wons.⁵ Ka ya-ut-bo-ye, ya un m-was un ka dak-o ye, remen kaane kap yo ye rwore à, yo un ka dak-o yo, hun-ne ye un ka dak-o ro ye m-ke'e ut-to.⁶ Na ne, hun-ne ye Shir-ye. Wu nape Shir à, wu ro un raks ut-to be un na. Amba wu nape Shir á, net-wu Shir wu á, har wu rakste ut-to be un na á. Cow-ye a nepste ma-to o-nip to rwuune be-de Shir à, un to ut-bo ne à, yo ka.

Shir waste un na ne, a was un or na ne

⁷ Or re ne ye me m-was à, a was no or na ne, remen m-was mo un rwuun be-de Shir. Wu ro m-was un or un wu á, wu ro un hoog-m pu-mo ne, komo mat-de Shir de, tomso ne wu nak Shir.⁸ Shir was-mo, komo kowan wu yage was un or un wu à, wu nap Shir á.⁹ Cow-ye Shir kututu na m-was à, yo ka, Shir tomonte Wà un wu wan-gaan cot un hono o-dak, remen wu a kumut hoog-o ba m-ta.¹⁰ Was-mo o-nip mo ro was-mo a kute Shir á, amba was-mo Shir kutu na à. Shir tomonte Wà un wu remen wu ya'aste hyo-mo un wu ur-sake a rurut na be-to un **ba'as**-ut na.¹¹ Or re ne, ye me m-was à, cin de nomte Shir waste un na ne deen à, ai, depete, a was no or na ne.

¹² Yatt-wu hyane Shir á. Amba urege a m-was un or na ne, Shir a she'et kang-o gaan be-ur na, komo was-mo un wu mo o-nip a ma'as un hur-ur na.*

‡ **Bɔr-ɔs tet:11** 3:11 Hyen komo: Yoha 13:34. § **Bɔr-ɔs tet:12** 3:12 Hyen komo: Taka 4:8. * **Bɔr-ɔs tet:14** 3:14 Hyen komo: Yoha 5:24. † **Bɔr-ɔs tet:23** 3:23 Hyen komo: Yoha 13:34; 15:12,17. * **Bɔr-ɔs nass:12** 4:12 Hyen komo: Yoha 1:18.

¹³ Shir ya'aste Kukt-o un wu, un ka cõw-yo a nepte a kang-o gaan un wu ne, bõ wu rõ kang-o gaan un na ne à. ¹⁴ Shir tomõte Wà un wu, **Wan-Gwu** be-de un hun-ne un hono o-dak. Te hyanag Wà un wu m-mõka komo te un ko'õte un ye ken ma-to un wu. ¹⁵ Kõwan wu gokse Yeso **Wà-wu Shir** wu, Shir a ma'as kang-o gaan un wu ne hõ-ur bi. ¹⁶ A nak, tomso ne a shereg o-nip un was-mõ Shir nõme na à. Shir was-mõ urege a sengute m-was un õr na ne, a ma'as kang-o gaan un hur-ut na un Shir ne, komo Shir a ma'as kang-o gaan be-ur na.

¹⁷ Urege a waste un õr na ne o-nip, komo a nõm bõ **Kiristi** nõme un ka dak-o à, a rangse hi un na un gyer-o un hõ-de un piish ut-ma á. ¹⁸ Gyer-o rõ kõn be-de m-was á. Was-mõ o-nip rõ un dos o-gyer, remen baks mõ un swõ ur-kõõb rõ un hante o-gyer. Wan-hõge o-gyeru ne, wu rott m-was deen á.

¹⁹ A m-was remen Shir ye taknu na m-was. ²⁰ Amba kõwan wu zee wu rõ un m-was un Shir, amba wu rõ un yage-ut õr un wu, ka net-wu wa-ut-bõ-wu. Remen net-wu rõ m-was un õr un wu á, ¿re õr un ya wu he m-was un Shir ne, ye wu take m-hyan? ²¹ **Karamsa-o** Shir ya'asu na à õ rõ, "Was nõ un Shir ne komo nõ was õr nõ ne."

Bõr-qs taan

Re ur-hõ un hono o-dak

¹ Urege a shereg o-nip unze Yeso wu rõ **Kiristi**, na yakar-ye Shir ye ka. Kõwan wu rõ m-was o-Tato á, wu waste õ ká un yakar-ye un wu ne. ² Yo a hette m-nap unze a m-was un yakar-ye Shir à yo ká: Be-de un was un Shir un hi un de un wu un deõ un **karamsa-o** un wu ne. ³ A un kute un Shir was-m na un bu-yo o-dõrotte un **karamsa-to** un wu, komo to hede na m-kwange á.*

⁴ Ko wu ke wà-wu Shir wu, a hoks re ur-hõ un hono o-dak, komo sher-m na be-ur Yeso mõ rõ na m-ya ur-hõ. ⁵ ¿Wan wu he re ur-hõ un hono o-dak á? Se wu shere unze Yeso wu rõ **Wà-wu Shir** à.

Bõ Yeso rõ à

⁶ Yeso **Kiristi**, wu haane m-hõ m-hyõ ne. Wu haan m-hõ ne un hond un mõ á, amba m-hõ m-hyõ ne. Komo o-Kukt ne, remen o-Kukt õ rõ o-nip. ⁷ Nen tet rõ kõn yan-tõr-se un to. ⁸ O-Kukt, m-hõ un m-hyõ ne, komo myet tet mõ un ye ma-to un ye rõ kang-o gaan.

⁹ A m-deõ un rwõr-mõ un hun-ne, amba rwõr-mõ Shir aragte m-'wõns remen rwõr-mõ Shir mõ, mõ wu rurõ na ma-to un Wà un wu à. ¹⁰ Bõ un wu shere be-de un **Wà-wu Shir** à, wu gokste õ ka swõ-se Shir un hur-de un wu. Amba bõ un wu yage gõks swõ-se un wu mõsse un ma-to un Wà un wu ne á, wu musste Shir wa-ut-bõ õ ka. Remen wu un swõ-se Shir su'e Wà un wu á. ¹¹ Rii-yo Shir kutu na be-to un rwõr-mõ un wu à, yo ka, wu ya'ag na hõõg-o ba m-ta, õ a kumẽ be-ur Wà un wu á.† ¹² Kap wu gokse Wà un wu à, wu rõ un hõõg ne õ ba m-ta. Wu gokse ne Wà un Shir á, wu rott hõõg-o ba m-ta á.

Hõõg-o Shir õ ba m-ta

¹³ Me un gende nõ, nõ ye shere un jin-de un **Wà-wu Shir** à, remen nõ nept unze nõ rõ un hõõg ne õ ba m-ta. ¹⁴ A nepste Shir a hõge kõn-qs na, urege a kõõõg hond hond un cõn-mõ un wu ne. ¹⁵ Urege a nepse unze Shir rõ na m-ke'e ut-to da-o a kõõ wu, a nepste õ ka o-nip wu ya'ag na yo a kõõe à.

¹⁶ Kowa hyane õr un wu rõ un nõm **ur-ba'as** de wõ m-mar á, wu kõõ wu Shir. Remen ka wa-**ur-ba'as**-wu kumut hõõg. Amba **ba'as**-ur rõ kõn de wõõ m-mar à, me ze nõ kõn Shir remen gõ un de á. ¹⁷ Kap nõm un rii-yo ba ur-bõn **ba'as-de**. Amba kõ de ke **ba'as-de** rõ de m-mar á.

¹⁸ A nepste yakar-ye Shir rõ m-senge m-nõm **ur-ba'as** á, remen Yeso **Kiristi**, **Wà-wu Shir**, rõ un 'er-de un ye, **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõ** a hoks ye m-ci á.

¹⁹ A nepse unze na yakar-ye Shir ye, komo myet-mõ un hono o-dak, **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõ** rõ õ ut-gwõmo.

²⁰ A nepse unze **Wà-wu Shir** haante, komo wu ya'ag na us-nap a nept Shir-o o-nip. M-mõka a n-me un ká wa-o-nip-wu remen a she'ette un gam-o ur-hi un Wà un wu ne, Yeso **Kiristi**. Wu rõ Shir-o ba m-kõõõp õ o-nip, komo wu rõ Shir-o o-nip un hõõg-o ba m-ta ne.

²¹ Yakar re, sõm nõ be-de un gir-mõ ut-bõ.

* **Bõr-qs taan:3** 5:3 Hyen komo: Yoha 14:15. † **Bõr-qs taan:11** 5:11 Hyen komo: Yoha 3:36.

Takurda-o Yohana ayoore-o

Rem-se ro n-me à:

M-zanté 1-3

Bëëb-de m-was 4-6

Nak ut-tò be-de un yoos-de ut-bò 7-11

Ur-büsté 12-13

Ur-gas

¹ Me, **Yohana**, sek-wu me un genbe ka takurda-o, ha-mò un be-de un ka ne'a-wu a daage à un yakar-ye un wu ne, ye um wasse un ye ne deen n-me o-nip à. Yanze ne me wu un hon-de á, amba har kap un ye nape o-nip ne à. ² Remen nip-o ro un hur-ut na à, o à senge n-me un na har da-o un ba m-ta. ³ Um konog unze Shir, Tato-o na un Wà un wu Yeso **Kiristi**, a 'ye nò m-yar, ur-'won, un gwugwu-mò ur-hur ne. Bò a nò ur-she'et un rem-se o-nip se Shir kutu na à, bò a he m-was un or na ne à.

O-nip m-was ne

⁴ Um nomog o-zak deen remen um 'wosté ye ken yakar nò ye ye ro un dore un cow-yo o-nip bò **karamsa-o** Shir rwò'e a nom à. ⁵ Wò ne'a wu me m-was à, yanze **karamsa-o** pu-o o me wò m-genbe á, amba ká o atte cin ur-takan à o o. Um zeeg a was or na ne.*
⁶ M-was mò ro nom o-doroté un **karamsa-o** Shir. Untun bò nò hoge cin ur-takan à, **karamsa-o** Shir o ro was nò or nò ne.

Ya-ut-bò

⁷ Ya-ut-bò rusunte deen hono o-dak. Ye ro m-zee a mat Yeso **Kiristi**, net untun wur-o na á. To, gò un ka net-wu ko-ya-ut-bò-wu komo wan-Ryaab-us Yeso **Kiristi**. ⁸ Nom nò ceen taase nò ho'os rii-yo a nome m-senge a kumut yo à, amba inu nò ge remen a 'yonstu nò 'yons-ur shoosse. ⁹ Bon net-wu ruwe wu yage m-she'et n-me un yoos-ur **Kiristi** à wu rott Shir á, amba bon wu senge n-me un ká yoos-de, wu ro o-Tato ne kap un Wà ne. ¹⁰ Kowan wu haane be un nò, un de ma un wu yoos-de ne n-hon hüsse de ma **Kiristi**, taase nò barku wu un den-ut nò har nò gaste wu á. ¹¹ Remen bon net-wu barku wu à, ye mossute ut-hi o ka un wu ne un rem-us yo-se.

Kom-de ut-ma

¹² Kò de rotte me un rii-yo um he nò m-rure ne deen à, amba me çon um genbe nò o-takurda á. Amba men çon m-dorbe um gastu nò a oromtù nò yish-ye ka yish-ye remen zak-o na nomot deen. ¹³ Yakar heno ru, wu Shir daage tomso ne à, ye wò ur-gas.

* **Bor-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Yoha 13:34; 15:12,17.

Takurda-o Yohana atette-o

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1-4

A bômog Gayas 5-8

A nasste Diyotupe 9-10

A bômog Dumituriyas 11-12

Ur-buste 13-15

Ur-gas

¹ Me, **Yohana**, sek-wu me wu genbe ka takurda-o, ha-mo un be-ur Gayas wan-yen de wu me m-was n-me o-nip à.* ² Qr re, wu me m-was à, me o-saktò kap rem-us ru rò m-neke hond hond. Men kon-se Shir wur-o ru rò kerker bò kukt-o ru rò kerker à. ³ Um nomog zak-o ur-hur da-o ye ken yan-dor ye haane, ye ruru te unze wo m-dore un cow-yo o-nip hond hond à. ⁴ Yatt-yo nomu me o-zak arge bò m-hoge unze yakar re rò m-dore un cow-yo o-nip á.

Senge-mo un hur-ur gaan

⁵ Qr re, wu me m-was à, rem-se ur-bon se bò wo m-nome un or ru ne à, kò de nomte hamat-ne à. ⁶ Ye ruru te **yan-dor Yeso** ye rò kane à ma-to un was-m ru. A nom ur-bon o bees ye un rii-yo ur-hew un cow, bò depe un cow-yo Shir à. ⁷ Ye un rwuun remen ye kò'otte jin-ur Yeso. Ye un goks un kò rii be-to un ye nape Shir á. ⁸ Remen kaane na yan-dor deputè a gu ka hun-ne ye, a dek nu-se un ye remen a gem-ut ur-hi un ye ne be-to un senge-mo un ye mo o-nip.

Diyotupe wan-yage-to un hun-ne

⁹ Um genute yan-dor, amba wu Diyotupe, wu cone wu jiish kowan à, wu rò un ma-ut te á. ¹⁰ Remen kaane, me habe man hente ma-to un rii-yo wu rò m-nom à, wu rò te un naas ur-jin ut-we. Tò ká bo'os wu á, har wu rò ya-ur-hew un yage m-barke. Ye cone ye gokste yan-dor komo à, wu rò ye m-wen, har wu rò ye m-yan un **Pyo-o Shir**.

¹¹ Qr re wu me m-was à, wo jar o-jar o dore bu-yo un rem-us yo-se á. Bon wu rò un nom un senge-mo ur-bon à, net-wu Shir wu ká. Wan-nom un senge-m yo-mo ne, wu nap Shir á, kò hiin. ¹² Kqwan rworog ma-ut Dumituriyas net-wu ur-bon wu, har o-nip un hi un de man cep ma-to un wu. Na komo ne, a nak un wu ne net-wu ur-bon wu. O nepste ne ma-ut na rott ut-bò á.

Kom-de ut-ma

¹³ Um rò ut-ma ne deen to um cone wo m-rurbe à, amba m-moka me con um genbe wo to o-takurda á. ¹⁴ Me o-saktò, um robe be un du ujime hiin, remen a hyende a gassunte yish-ye ka yish-ye. ¹⁵ Shir a 'ye wo gwugwu-mo ur-hur. Qr na ne myet kane rò wo ur-gas. Wo un ci ru, o gas or na ne ká so-se ne, ke'ke.

* **Bor-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 19:29; Roma 16:23; 1Kor 1:14.

Takurda-o Yahudas

Rem-se rō n-mē à:

M-zantē 1-2

Ur-she'et, ur-yoos un kōm-de un yan-yoos-de ut-bō ne 3-16

Eeg-o a ma'as m-sher ne 17-23

Kōn-se ur-būstē 24-25

¹ Me, Yahudas, ko-guw Yeso **Kiristi**,* heno **Yakubu**. Mē genbē ka takurda-o ha-mō un be-de un **yan-dor Yeso**. Mē un genbē kap ye Shir daage wū was à, ye Shir o-Tato un ye Yeso Wan-Koyan rō ur-'er ne à.†

² Ūm kōnōg Shir, wū dootū nō ur-'wōn, gwūgwū-mō ur-hur, m-was ne.

Yoos-de ut-bō rō m-hantē ur-naas

³ Nō, ye mē m-was un nō ne à, um nōmōg ur-gop um genbutū nō ma-tō un ka gwū-o q mōsse na à. Amba um hyanurū depetē m-gen um dootū nō jaab-o ut-mēn, um gaktū nō 'er-de un m-sher mō Shir bōpse hun-nē ye un wū ye ba m-kūkop, sō o-gaan cot à. Depete a wēn hun-nē baramse sher-m na. ⁴ Mē un rwōr kaanē remen ye ken hun-nē ye cōwog be un nō wukusse. Yett gyer-o Shir á. Ye rō m-zēē yar-mō Shir ya'ag na ur-keer har she'ette she'et-de ma saa. Kōm-de un ka hun-nē rō cas cas remen ye sha'ag Wan-Nap-ūs na cot, Wan-Koyan Yeso **Kiristi**. A nepstē ka yo rō remen gense tō rō n-mē un Ma-tō Shir cin n-ga.

⁵ Man baksū nō, komo nō nepse yo m-sok ne, kō de nomtē Wan-Koyan ruutē **Isra-nē** un dak-o o-**Masar** à, amba myet un kaanē ne ha-mō ur-kōm wū waragtē wū hoomse ka ye yage m-sher be-de un wū à.‡ ⁶ Nō baks komo un ka **yan-tōm-ye Shir** ye ne, ye yage m-she'et un con-de un ye de ut-gwōmo de Shir sagbū ye à. Amba ye yagurū be-de con-de un ye. Shir ru'ustē ye un kur-o m-ke'et q o-comb. Wū ka'ag ye un kwōm-tō m-ke'et har da-o ba m-ta. Ye rō un 'er-de un hō-ur caari-de un piish ut-ma. ⁷ Tot-tō ka nō o-**Sōdom** o-**Gomora** ne á, un bō-tō rō rigimshe un tō ne à, tō daage cōw-yo m-naase m-nōm un gō un rem-se o-ás ne à. O-ra o a sabarse ka bō-tō. Tō waragtē rii-yo ur-yoos mōsse un o-ra o ba m-ta ne q he rangse un yan-mēn-ut jaas-tō à.§

⁸ Ka yan-yoos-de ut-bō ye, ka ye rō m-gwōn un bo-se un ye à, ye rō m-nōm un rem-se m-rwūk un wur-tō un ye. Ye 'yarag beeb-de un gwōmo-ut Wan-Koyan na, ye rō un yo'og-o un seps-mō un **yan-tōm-ye Shir**. ⁹ Kō Mikayer, sek-wū wū un **yan-tōm-ye Shir** wū yo'og **ko-Gwōmo-wū un ya-ut-kōt** á, (da-o ye rō ūs-ahōne mōsse ur-u **Mosa** ne à, wū ko-yan-tōm-wū Shir wū nōm hōr-mō ut-reeb un nu-o jaas-o á). Amba wū zeeq, "Wan-Koyan-wū kangse wō!"* ¹⁰ Amba ka hun-nē ye rō un yo'og-o un rii-yo ye nape á, untū ut-gūt ye rō tō rō m-nōm rii-yo tō cone à, ba ūs-weer, gōn ka rem-se he ye m-woot be-de o-sabrē.

¹¹ Rii-yo ur-'wōn yo ye! Remen ye dōrutē cōw-o **Keen**, wū hō heno-o un wū à. Ya ye rō untūn ká net-wū Baram, ye rakstē hun-nē remen ye kumut o-hwōr. Komo untūn ká net-wū Kora, ka ye he m-sabrē remen zang-o un ye.†

¹² Da-o ka hun-nē ye, she'etē n-mē un mōrōg-ur nō de m-re m-was ne mō un Wan-Koyan, ya ye rō untūn ut-ta'ar tō rō un kūs q m-hō à, tō hat-o wō de'e se m-sabrē à. Ye rotit m-'e á. Hi un de un ye temb ye rō m-reegtē. Ya ye rō untūn zaan-mō un kem-o ba m-hō à, amba ba m-hō n-mē. Ya-m-mōr tō ut-ma amba ba m-hoks un rwūntē un rii. Ya ye rō untūn 'yo-se ba ur-mat da-o depe à. Ba mar-mō kukt-o ye mare cot á, har ma ye hu'usse gaw remen a mu'ussute ye ūs-geer ne. ¹³ Ká yan-yoos-de ut-bō ye rō m-nōm rem-se m-'e. Ya ye rō untūn jōk-ye m-sa, ye rō m-inē o-zungō à, ye rō m-rwūntē un kōp-tō un hu remen kōqb-de m-'e mō un ye. Untūn regen-ye rō ye rō ut-tūw ba ur-hi à, ye rō m-kaw o-comb q ba m-ta.

¹⁴ Enok, nōmōg caara-ūs ta'oor bō un mar-m **Adamu**, wū rwōrōg ut-ma mōsse un ka hun-nē ye ne ūnze, "Gwōt nō, Wan-Koyan rōn un yan-tōm-ye‡ un wū ne, ūs-dugu ba ur-me'et.§ ¹⁵ Wūa piishe hun-nē ye un hōno o-dak ut-ma. Wūa kutē kap yan-yage un dor q Shir rii-yo ba ur-bon yo ye nomē Shir à. Wūa rwūntē cas nu-o jaas-o, q **ya-ur-ba'as**

* **1:1** 1:1 Wū Shir daagne à. † **1:1** 1:1 Hyen komo: Mati 13:55; Mark 6:3. ‡ **1:5** 1:5 Hyen komo: Rwūw 12:51; Qog 14:29-30. § **1:7** 1:7 Hyen komo: Taka 19:1-24. * **1:9** 1:9 Hyen komo: Dane 10:13,21; 12:1; Hyan 12:7; Kara 34:6; Zēka 3:2. † **1:11** 1:11 Hyen komo: Taka 4:3-8; Qog 22:1-35; Qog 16:1-35. ‡ **1:14** 1:14 ut-Girik: ka ye ba m-kūkop. § **1:14** 1:14 Hyen komo: Taka 5:18,21-24.

yan-yage dōr o Shir rwōre mōsse un wu ne à." ¹⁶ Ka hun-ne ye de, ya-ūs-hwūhwug-ye, koyanda ye rō m-hyan un **ba'as-de** un ye ken ye. Gop-ur yo-de de rō barag-se un ye temb. Ye un raks un hun-ne un nu-o m-rerem remen ye reet ur-hō be-de un ye.

Nak ut-to

¹⁷ Amba nō ye me m-was un nō ne à, baks nō rii-yo **yan-Tom Yeso** ye un Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** rurū nō à. ¹⁸ Ye rurute nō unze, "Da-o ur-kom a nom ye ken hun-ne ye ya-ur-ar, ye rō m-çon ye hogē rerem-mō un ye un kō yo ke çow-yo ba ur-bon yo à."* ¹⁹ Ye ka kanē m-mōka, ye ye komo rō nō m-hantē m-cakre, she'et-de un hi un de un ye ye rotte. **Yett Kukt-o Shir** à.

²⁰ Amba nō, ye me m-was un ye ne à, ma'as nō m-b'ose un sher-m nō mō un ba m-kukop. Nō senge us-kon bō **Kukt-o Shir** kutu nō à. ²¹ She'et nō un was-m Shir, ess nō hi un nō un was-mō Shir. She'et nō kaanē bō nō un ur'er de un 'wōn-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** de he nō haante un hogō-o ba m-ta à.

²² Nō ma'as un kutē un ye sher-mō un ye rō das das à ur-wōn. ²³ Nō gu ye ken ye, nō ruutu ye n-mē o-ra o un piish ut-ma. Ye ken ye rō kon ye nō he hogē 'wōn-de un ye à, amba nom nō çen bō yea naas nō un **ba'as-to** un ye à.

Kon-se ur-bongon

²⁴ Ur-bongon be-de wu rō ur-beeb ne wu wenet nō m-he à. Wu komo he nō m-heet be-de un wu de jiishe ur-bon à ba **ur-ba'as**, se o-zak. ²⁵ Be-de un wu komo m-seps, wu rō Shir un hon-de un wu **Wan-Gwu** na, ur-bongon un bu-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na. M-seps, ur-beeb, ut-gwomo ne, tō warag-ut ma un wu cin takan-de o-da, m-mōka, un da-o ba m-ta ne komo! **Amin**.

---

* **1:18** 1:18 Hyen komo: 2Bit 3:3.

Rii-yo he m-kor n-co yo Yeso kuté Yohana à Ut-Hyangan

Rem-se rō n-me à:

M-zantē 1:1-8

Tiks ut-hyangan un takurda-tō un yan-dor un bō-ut ta'voor 1:9—3:22

Takurda-o pu'usse a rekesse o sq-o ta'voor 4:1—8:1

Kar-ut ta'voor 8:2—11:19

Caari-yo o-hwō un nem yoor ne 12:1—13:18

Ut-hyangan un hōn un hōn 14:1—15:8

Kōk-ut ta'voor-tō un ryaab-se Shir 16:1-21

Saburse un dak-o o-Babira, un re ur-hō ne be-de un ka yan-rwōr un ma-tō Shir ye ut-bō ye un ko-gwōmo-wū un ya-ut-kōt ne 17:1—20:10

Piish ut-ma tō ur-buste 20:11-15

Tōn-o Shir pu-o, hōno o-dak pu-o, Urusharima-o pu-o 21:1—22:5

Ur-buste 22:6-21

Ramba tō rō na m-kutē un rii-yo Shir gene yo à kor à:

3 Nen tet n-me un wan-gaan o rō ramba o Shir — Tet o rō ramba o Shir, nen tet n-me wan-gaan ye rō o-Tato, Wà, un Kukt-o Shir ne

3 ½ Purug-de m-shiishe de rō hak-ūs tet ur-purug = Ut-hō o-dugu un zungu-ūs yoor un kwōōz-ut tet [1,260], reng-ūs kwōōz-ut yoor un yoor [42] = Hak-ūs tet un ur-purug — Tet un ur-purug rō purug-de un ta'voor o rō ramba-de shiishe.

4 Ma-tō un rem-se Shir hwōone à

6 Kōōb-de m-warag shiishe, kōōb-de un re ur-hō, Kōōb-de un rii sq-yo

7 Shiishe (3 + 4)

10 Shi-mō un ka hōno dak-o

12 Yan-dor Yeso

24 Op un yoor mōsse un op un yoor ne sha-mō un yakar Yakubu nen op un yoor yan-campo-ne un yan-Tōm Yeso ne op un yoor

666 Kōōb-de m-warag shiishe ur-bir, Kōōb-de un re ur-hō + Kōōb-de un re ur-hō + Kōōb-de un re ur-hō ne

1000 Caari-mō m-hōōb, Kashi m-hōōb (10 × 10 × 10)

144,000 Yan-dor shiishe (12 × 12) + (10 × 10 × 10)

¹ Ka hyangan-tō un rwūun be-ur Yeso **Kiristi**,* tō Shir kuté wū mōsse un rem-se he m-kor ne ba m-jime à. Wū un tōmōn **wan-tōm-wū Shir** be-de un ko-guw-wū un Shir **Yohana** remen wū rurutē ye ken yan-guw-mō Shir ye ka hyangan-tō. ² **Yohana** nōmog swō-se un kap o un rem-se wū hyane mōsse un ma-tō Shir ne à, un swō-ūs Yeso **Kiristi** ne komo. ³ Shir ya'ag wū ur-hō kō wū ke wū karante ka hyangan-tō à, komo Shir a 'ye ur-hō un ye rō tō m-hōge à komo ye ess ur-hur un rii-yo a gene n-me un ka takurda-o à, remen da-o nomsuntē yow yow.

Ur-gas a wootē hun-ne yan-dor

būug-ut ta'voor

⁴ Ka takurda-o un rwūbe be un de **Yohana**, ha-mō un **yan-dor Yeso** be-ut ta'voor-ye rō un dak-o o-Asiya à:

Mē ūs-kōn m-yar un she'et-de ba ut-ween ne nom mōsse un nō ne mō rwūunē be-de Shir à, wū rō m-mōka à, wū rō cin n-ga à, komo wū rōone à, komo rwūun-mō un be-de un ka wū rō un tōmōn un **Kukt-o Shir**[†] o n-co o un kwūur-o ut-gwōmo à,[‡] tōmō ne rwūun-mō un be-ur Yeso **Kiristi** wū rō ko-yan-ess ut-ma wan-sū'ē un ka rem-se. Wū rō mat-de co, be-de un ye ine ut-marimar à. Wū rō ko-Gwōmo-wū un kap Gwōmo-ne ye un hōno o-dak.[§]

M-seps kap be-de un wū, wū rō na m-was à. Wū sokse na **ba'as**-ut na un bū-yo un wūus un hyō-mō un wū rem na. ⁶ Wū un daag na remen a waragte hun-ne ye un gwōmo-tō un wū, komo yan-**Cōw un kōn-se Shir**. Wū un nōm kaane remen a nomotē Shir, Tato-o un wū m-guw. Yage a ya'aste m-seps kap ur-beeb ne be-de un wū ba m-ta!

Amin.*

* **Bqr-o gaan:1** 1:1 Wū Shir daagne à. † **Bqr-o gaan:4** 1:4 ut-Girik: kukt-ut ut-ta'voor. ‡ **Bqr-o gaan:4** 1:4

Hyen komo: Rwwū 3:14; Hyān 4:5. § **Bqr-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Isha 55:4; Bōng 89:27.

Hyen komo: Rwwū 19:6; Hyān 5:10.

* **Bqr-o gaan:6** 1:6

7 Gwot! Wɔ rɔn ut-ke'ente tɔ n-Tɔn shir.
 Kɔ wɔ ke net-wɔ a hyen wɔ,
 myet un ka ye hɔ wɔ ne à.
 Komo myet-mɔ un baag-tɔ un hɔno o-dak
 a nom tuk-mɔ ut-men remen wɔ.

Ee kaane tɔ rɔ, **amin**.†

8 Wan-Koyan Shir wɔ zee, "Mɛ rɔ ur-Takan, ur-Buste ne.‡ Mɛ rɔ m-mɔka, mɛ ro cin n-ga, komo wɔ rɔne à, Wa-ut-Gwomo kap."§

Hyangan-tɔ un Wà-wɔ un net

9 Mɛ rɔ **Yohana**, komo or nɔ be-de un swɔ ur-koob, ut-gwomo ne m-dungune ne mɔ rɔ mɔ ma na à un Yeso. A yanag mɛ yan-se m-gakte ha-mɔ un dak-q un tete-de m-sa reeno q a m-zee o-Patmos à remen um kɔ'ote Ma-tɔ Shir tɔ o-nip un rwor un ma-ut Yeso ne. 10 Un hɔ-de o-Rahadi, ***Kukt-o Shir** garamse mɛ, um hoguru un jim un de o ken cor-q kayaya untun 'won-se o-kar. 11 Q zeeɔ, "Gen o-takurda bɔ un yo o hyane à. Komo o tome ye ká **yan-dor Yeso** ye be-ut ta'voor un bɔ-tɔ o-Apisu, o-Semiruna ne, o-Pergamu ne, o-Tiyatira ne, o-Saradis ne, o-Pirapiya ne, o-Rawudikiya ne komo."

12 Da-q um byande um hyenet wɔ rɔ ut-ma un mɛ ne à, Um hanyu pitirra-ut ta'voor-tɔ un zinariya tɔ a shere à. 13 Un tete-q un ká pitirra-tɔ komo um hanyuru wɔ ken wɔ "untun **Wà-wɔ un net**."† Wɔ rɔ cupu un cor-o pus-q ne o m-seeb, wɔ rɔ un hap-yo o-zinariya ne un be-de un wɔ.‡ 14 Hi-de un wɔ un hi-se un wɔ ne nomoste puu untun gwere-ut pus-tɔ, komo puu untun ta'ar-ye un kem. Komo yish-ye un wɔ untun rem-de o-ra.§ 15 Na-se un wɔ rɔ o-mok ne untun o-tagurra yo a porogse, be-de un zwɔ-q un ya-o-pyap à. Komo cor-q un wɔ rɔ ut-dwum untun zaaz-q un caari-mɔ m-hɔ mɔ rɔ m-ja à.*† 16 Wɔ rɔ bupu un regen-ne ta'voor un kom-q un wɔ q ur-re. Komo magay-q m-rye jit-ut-jit rwunuru un nu-q un wɔ. Komo co-q un wɔ rɔ us-myakt untun es-mɔ ur-hɔ ur-hi.

17 Da-q um hyane wɔ à, um heeru un na-se un wɔ untun net margan. Amba wɔ sekuru mɛ kom-q un wɔ q ur-re. Wɔ zee, "Wɔ hoge o-gyer á! Mɛ wɔ rɔ ur-Takan ur-Buste ne.‡ 18 Mɛ un hoog ne! Um ro marag, gwot mɛ un hoog ne q ba m-ta! Komo mɛ bupu un rii-se un ups m-mar ne un be-de margan-ne rɔ m-she'et à.

19 "Se o gen bɔ un rii-yo wɔ m-hyan m-moka à, un rii-yo he m-kor ne n-jim de un yo ka à. 20 Myot-se un ka pitirra-tɔ ne ut-ta'voor komo un ka regen ta'voor-ye, ka ye o hyane un kom-q un re un de à. Ka myot-se se ka: Ka regen ta'voor-ye rɔ hek-q un ka **yan-tom-ye Shir** ye ha-mɔ un hun-ne yan-dor kur-ut ta'voor. Komo ká pitirra-tɔ un zinariya-ut ta'voor-tɔ, tɔ rɔ hek-q un ká kur-ut ta'voor-tɔ tɔ un **yan-dor Yeso**.

Bɔr-ɔs yoor

Tom ha-mɔ un yan-dor ye un bɔ-q o-Apisu

1 "Gene wan-co-wɔ un yan-dor ye un bɔ-q o-Apisu unze:

Tom-q ka rwun-mɔ un be un de, wɔ rɔ bupu un ka regen ta'voor-ye ne un kom-q un wɔ q ur-re à, ka wɔ rɔ m-neke n-mɛ un ka pitirra-ut ta'voor-tɔ o-zinariya tɔ a shere à. 2 Um nepste ka rem-se nɔ nɔmɛ à. Um hyeneste komo senge-m nɔ, komo un 'mɔ ur-hur un nɔ ne. Um nepste nɔa hoks 'mɔ ur-hur un hun-ne yo-ye ne á. Nɔ megerte ye rɔ m-zee un hi un de un ye **yan-Tom Yeso** à, amba ba kaane ye rɔ á. Nɔ 'wostu ye komo ya-ut-bɔ. 3 Nɔ mɔ'og ur-hur un swɔ ur-koob rem re komo nɔ pu á.

4 Amba yo um rotte mosse un nɔ ne à yo ka: Nɔ was un mɛ ne kɔ or nɔ ne untun ur-takan á. 5 Remen kaane, um rurute nɔ nɔ baks bɔ nɔ ro mɛ m-was un kowan ne à, nɔ nep unze nɔ kus te m-was untun n-ga á! Waktu un nɔ be un de komo nɔ nom yo nɔ ro nom ur-takan à. Urege nɔ waktune, nɔ yagne rem-ɔs nɔ se **ur-ba'as** á, man habe um piishi nɔ ut-ma. Remen kaane man ru buug-de un hun-ne nɔ m-ru n-mɛ un

† **Bɔr-o gaan:7** 1:7 Hyen komo: Dane 7:13; Mati 24:30; Mark 13:26; Ruka 21:27; 1Tas 4:17; Zeka 12:10; Yoha 19:34,37; Zeka 12:10; Mati 24:30. ‡ **Bɔr-o gaan:8** 1:8 ut-Girik: "Mɛ rɔ Arpa, Omega ne." (Wata Arpa rɔ ur-takan komo Omega rɔ ur-buste tɔ ut-Girik Abacada.) § **Bɔr-o gaan:8** 1:8 Hyen komo: Hyan 22:13; Rwu 3:14. * **Bɔr-o gaan:10** 1:10 ut-Girik: Un hɔ-de un Wan-Koyan. † **Bɔr-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Dane 7:13. ‡ **Bɔr-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Dane 10:5. § **Bɔr-o gaan:14** 1:14 Hyen komo: Dane 7:9. * **Bɔr-o gaan:15** 1:14-15 Hyen komo: Dane 10:6. † **Bɔr-o gaan:15** 1:15 Hyen komo: Izik 1:24; 43:2. ‡ **Bɔr-o gaan:17** 1:17 Hyen komo: Isha 44:6; 48:12.

morog-de **yan-dor Yeso**.⁶ Amba nō rēeg ūr-hō ūn yo ka rii-yo: bō nō ginmē senge-m Nikorata-ne* untun bō ūm ginmē-mō à.

⁷ Kap wū rō ūt-tō ne tō m-hogē à, wū hogē rii-yo **Kukt-o Shir** rō ūn rūrē ūn hun-nē **yan-dor Yeso** à! Be-de ūn kōwan wū rē ūr-hō de ūn **ko-Gwōmo-wū ūn ya-ūt-kōt** à, man 'ye wū cōw-yo ūn rē ūn ka 'yo-yo ūn hogō yo rō n-tēte q ūn n-Tōn q shir à.†

*Tōm ha-mō ūn yan-dor
ūn bō-q o-Semirūna*

⁸ "Genē wan-co-wū ūn yan-dor yē ūn bō-q o-Semirūna ūnze:

Tōm-q ka q rwūūnē be ūn de, wū rō ūr-Takan ūr-Būstē nē à; Mē wū mare, ūm inē m-hogō nē komo à.‡ ⁹ Ūm nepstē range-o nō ūn kōob ūn nō nē. Amba nō ya-o-kwūm-yē n-mē ūn rem-se Shir hyanē ūr-bon nē à. Ūm nepstē komo yo'og-yo ka hun-nē yē rō nō m-nōmē à. Yē rō m-zēē yē rō **Yahuda**-nē, amba nē ba kaanē q á, remen morog-de ūn yē de ūn **ko-Gwōmo-wū ūn ya-ūt-kōt** de. ¹⁰ Nō hogē gyēr-q ūn kōob-de nō ūn ma-tō m-swō m-mōka á. Ūm rūrūtū nō, **ko-Gwōmo-wū ūn ya-ūt-kōt** wūa rū à jorbē yē ken yē be ūn nō n-mē ūn kuke-q m-ke'et remen a megertē nō. Nōa sū o-jaas yo har hō-ūt qp. Amba shēr nō, kō ūn ma-tō m-mar, man 'ye nō gond-q ūn hogō.

¹¹ Kap wū rō ūt-tō nē tō m-hogē à, wū hogē rii-yo **Kukt-o Shir** rō ūn rūrē ūn hun-nē **yan-dor Yeso** à! Be-de ūn kōwan wū rē ūr-hō de ūn **ko-Gwōmo-wū ūn ya-ūt-kōt** à, mar-m ayoore-mō a kor wū á.§

*Tōm ha-mō ūn yan-dor
ūn bō-q o-Pergamu*

¹² "Genē wan-co-wū ūn yan-dor yē ūn bō-q o-Pergamu ūnze:

Tōm-q ka q rwūūnē be ūn de, wū rō bupū o-magay nē q m-rye deen jit-ūt-jit à. ¹³ Ūm nepstē nō rō ūr-she'et n-mē ūn bō-q ūn **ko-Gwōmo-wū ūn ya-ūt-kōt** rō ūt-gwōmo à. Myet ūn kaanē nē, nō nomotē mē o-dōrōttē. Mē ūn zēē kaanē remen ūm bakstē da-o Antipas, wū swōgō ūr-kōob be-de ūn **ko-Gwōmo-wū ūn ya-ūt-kōt** rō ūt-gwōmo à har a hō wū, remen wū ko-yan-ēsē ma-ūt re wū. Myet ūn kap q ūn yo kōrē nē à, wū she mē á.

¹⁴ Amba tō ken **ba'as-tō** tō ka tō nō nōmšē à: Nō rō ūn hun-nē nē káanē yē bope yoos-ūr Baram á, wū yoosē Barak wū rū'ūt **Isra**-nē nōm **ūr-ba'as**, be-de ūn re ūn rii-yo m-rē yo a **seke** pyo-o m-gir á, komo yē nom o-ás.* ¹⁵ Ka bū-o o-gaan yo komo nō ūn hun-nē nē yē rō ūn dōrē ūn yoos-ūr Nikorata-nē à.† ¹⁶ Waktūn nō, nō yagē **ba'as-ūt** nō! Ūn ya káanē á, man habē ba ūn naas o-da ūm gūnūt ūr-gūn ūn yē nē ūn magay-o nu-o re.

¹⁷ Kap wū rō ūt-tō nē tō m-hogē à, wū hogē rii-yo **Kukt-o Shir** rō ūn rūrē ūn hun-nē **yan-dor Yeso** à! Be-de ūn kōwan wū rē ūr-hō de ūn **ko-Gwōmo-wū ūn ya-ūt-kōt** à, man 'ye wū ga-tō **o-Mana** tō a wukē n-Tōn shir à. Man ya'as kō wū ke ta'ar-ūr pus-de ūn ka ta'ar-de a genē jin-ūr pu-de n-tōn ūn de, jin-de kō wan-gaan-wū rō kōn, wū nape de á, sē ka wū gokšē ka ta'ar-de à.‡

*Tōm ha-mō ūn yan-dor
ūn bō-q o-Tiyatira*

¹⁸ "Genē wan-co-wū ūn yan-dor yē ūn bō-q o-Tiyatira ūnze:

Mē wū rō **Wā-wū Shir**, wū yish-yē ūn wū rō ūntūn rem-de o-ra à! Na-ūs re tomso o-mōk nē ūntūn o-tagurra yo a porogšē à. ¹⁹ Ūm nepstē kap rem-se nō m-nōm à. Ūm nepstē senge-m nō, ūn was-m nō nē, ūn shēr-m nō nē, ūn gūw-m nō nē, ūn 'mō ūn hur ūn nō nē. Komo mē m-hyan bō nō m-ha co ūn senge-m nō arge-mō n-ga à.

²⁰ Amba ūm 'wōstū nō **ūr-ba'as** nē, nō ūn 'mō ūr-hur ūn ka nē'a-wū nē Jēzēben, wū rō m-zēē ūn hi ūn de ūn wū 'ko-wan-Rwōr ūn **Ma-tō Shir**' wū rō. Be-de ūn yoos-de ūn wū, wū rō ūn raks ūn gūw-nē re. Wū rō yē m-sho'ogšē yē nomot o-ás, ūn nome m-gir m-senge nē, ūn bū-yo ūn rē ūn rii-yo m-rē yo a **seke** pyo-o m-gir á.§ ²¹ Ūm ya'ag wū o-da remen wū waktūntē wū yagnē rem-se o-ás, amba wū yagūtē. ²² Remen kaanē man jorbē wū ūn kwūūr-q ūn gōm, komo man rū ka yē nōmē o-ás ūn wū nē à yē sū

* **Bor-us yoor:6** 2:6 Yē Nikorata-nē rō m-yoos ūnze yan-dor kwūktē m-gir komo m-nōm ūn rem-se ma sa nē.

† **Bor-us yoor:7** 2:7 Hyen komo: Taka 2:9; Hyan 22:2; Izik 28:13; 31:8 (ūt-Girik). ‡ **Bor-us yoor:8** 2:8 Hyen

komo: Isha 44:6; 48:12; Hyan 1:17; 22:13. § **Bor-us yoor:11** 2:11 Hyen komo: Hyan 20:14; 21:8. * **Bor-us**

yoor:14 2:14 Hyen komo: Qog 22:5:7; 31:16; Kara 23:4; Qog 25:1-3. † **Bor-us yoor:15** 2:15 Yē Nikorata-nē rō

m-yoos ūnze yan-dor kwūktē m-gir komo m-nōm ūn rem-se ma sa nē. ‡ **Bor-us yoor:17** 2:17 Hyen komo: Rwūū

16:14-15; 16:33-34; Yoha 6:48-50; Isha 62:2; 65:15. § **Bor-us yoor:20** 2:20 Hyen komo: 1Gwm 16:31; 2Gwm 9:22,30.

ur-koob deen, se de urege ye waktunte ye yagne cow-se un wu. ²³ Man hoom yakar-ye un wu. Komo myet-mo un hun-ne **yan-dor Yeso** a nep unze, me wu ro m-byarag un barag-se un net un men-to un wu ne. Komo man tope ko wu ke yo wu nome a.*

²⁴ Amba me un tomne be-ur no ye kusse a o-Tiyatira no ye dore ka yoos-ur yo-de de a. No nom yo yan-neke-mo un wu ro m-zee a, n-me un bum-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** o ur-duw a. Me no m-wee, man sawsu no se ken nu-se a. ²⁵ Se de no bup sher-m no kek har um m-mubute.

²⁶ Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a, ye nomo me o-dorotte har ur-kom a, man 'ye ye gwomo-to un hun-ne n-me un ko q ke dak-o.

²⁷ 'Ye a nom gwomo-to ut-dak un ko-yo o-kwom;

ye yawag ye untun tur-to ut-ba.†

A 'ye ye gon gwomo-to Tato re ya'u me a. ²⁸ Komo man 'ye wu Myar-yo n-Sot! ²⁹ Kap wu ro ut-to ne to m-hoge a, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** a!

Bor-ús tet

Tom ha-mo un yan-dor ye

un bo-q o-Saradis

¹ "Gené wan-co-wu un yan-dor ye un bo-q o-Saradis:

Tom-o q ka o rwuune be un de, wu ro un gwomo-to un regen ta'voor un **Kukt-o Shir** ne o um tome a. Um nepste yo no m-nom a. Ko de nomte a hun-ne no m-hyan sa o zee no un hoog ne, amba no mereste. ² Zute no! M-moka no dowe yo kusu no a ur-beeb, yo ro un ma-to m-mar a. Me un zee kaane remen me hyan senge-m no shiig un yish-ye Shir re a. ³ Baks yo no yoose un yo no hoge ne a n-ga. No nomo yo o-dorotte no waktune be un de. Urege ne no yagute m-zute, man habe da-o no hwo o-sakt a, untun bo ko-hyow ro m-nom a.*

⁴ Amba de har m-moka, hun-ne ro kon hiin un bo-q o-Saradis ye she'ete she'et-de ba m-kukop a. Yea hewe ur-hew un me ne cupse un matuku-ut pus-to ne, remen Shir wu wooté ye kane. ⁵ Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a, yea cup saw-ut pus-to. Man soks jin-to un ye un takurda-o un hoog a. Tomso ne man rure Tato re un yan-tom-ye un wu ne unze ye ro yan-dor re.† ⁶ Kap wu ro ut-to ne to m-hoge a, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** a!

Tom ha-mo un yan-dor ye

un bo-q o-Pirapiya

⁷ "Gené wan-co-wu un yan-dor ye un bo-q o-Pirapiya unze:

Me wu ro wan-gaan wu ba m-kukop o-nip ne. Me o-mabudi ne, yo ro yo ma ko-Gwomo **Dawuda** a. Da-o um tikshe ish a, wa-m-tige ro kon a. Da-o me tige ish tomso ne wa-m-tiks ro kon a.‡ ⁸ Um nepste koyan yo no nome a. Nap unze um tikshitu no ish, yatt-wu he o m-hoks m-tige a. Um nepste beeb un no hiin o, amba myet un kaane ne no nomog o-dorotte un ma-ut re, no nom she-mo un nap-o re a. ⁹ M-moka noa hyen yo um he m-nom un ka hun-ne ye ne ye ro ye un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**§ a. Ye ro m-zee ye **Yahuda**-ne ye, amba ye ya-ut-bo-ye. Me un ru ye m-haan ye kwukt n-dak un na-us no. Ka da-o ye he m-nap unze, um waste un no ne.* ¹⁰ N-me un 'mo ur-hur, no nomog o-dorotte un ma-ut re. Remen kaane, man 'er no un ka da-o o um he m-rwo meger-to hebe hun-ne ya o-zang un hono o-dak a su ur-koob. Me un nom kaane, remen un nept ko yea waktune es-mo un **ba'as-to** un ye ko yea waktune a.

¹¹ Um robe kusse. Bop sher-m no deen, remen taase wu ken wu rumus no ur-yons. ¹² Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a, man muut wu o-daab n-me un Pyo-o Tato re. Ka net-wu a tek yage un ka be-de a. N-ton un wur-o un wu um he m-gen:

Jin-de Shir re, un

Jin-de un bo-q Shir ne (wata Urusharima-o pu-o, o he m-kergune es-mo n-Ton shir a), un

Jin un de ne ur-pu de.†

* **Bor-ús yoor:23** 2:23 Hyen komo: Bong 7:9; Irmí 17:10; Bong 62:12. † **Bor-ús yoor:27** 2:26-27 Hyen komo: Bong 2:8-9 (ut-Girik). * **Bor-ús tet:3** 3:3 Hyen komo: Mati 24:43-44; Ruka 12:39-40; Hyan 16:15. † **Bor-ús tet:5** 3:5 Hyen komo: Rwuw 32:32-33; Bong 69:28; Hyan 20:12; Mati 10:32; Ruka 12:8. ‡ **Bor-ús tet:7** 3:7 Hyen komo: Isha 22:22; Ayub 12:14. § **Bor-ús tet:9** 3:9 ut-Girik: kuke-q un yoos un ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot. * **Bor-ús tet:9** 3:9 Hyen komo: Isha 49:23; 60:14; 43:4. † **Bor-ús tet:12** 3:12 Hyen komo: Hyan 21:2; Isha 62:2; 65:15.

¹³ Kap wu rɔ ɔt-tɔ nɛ tɔ m-hogɛ à, wu hogɛ rii-yo **Kukt-o Shir** rɔ ɔn rɔrɛ ɔn hun-nɛ **yan-dor Yeso** à!

*Tɔm ha-mɔ ɔn yan-dor yɛ
ɔn bɔ-q o-Rawudikiya*

¹⁴ “Genɛ wan-co-wu ɔn yan-dor yɛ ɔn bɔ-q o-Rawudikiya ɔn zɛ:

Tɔm-q ka q rwuɔnɛ be ɔn de, wu a m-zɛɛ ‘**Amin**’ à. Mɛ ko-yan-ɛss ɔt-ma wu, o-nip nɛ, ko-Gwɔmɔ-wu ɔn rii-yo Shir hwɔnɛ kap à.[‡] ¹⁵ Ʋm nepstɛ kap rem-se nɔ m-nɔm à, nɔ nɔm m-she ɔn zɛ nɔ m-shɛr kɔ nɛ nɔ m-was ɔn mɛ nɛ á. Ya nɔ rɔ ɔntɔn m-hɔ mɔ rɔttɛ o-ra kɔ m-gwugwu á. Ʋm ro cɔnɔg a zɛɛ nɔ rii gaan, o-ra kɔ m-gwugwu!

¹⁶ Amba remen nɔ n-tɛtɛ, nɔ m-gwugwu á nɔ nɛ o-ra á, man cɔps nɔ ɔn nu-o re! ¹⁷ Nɔ m-zɛɛ, ‘Mɛ o-kwum nɛ, mɛ ɔn rii-yo ɔm cɔnɛ nɛ à, kap. Yatt rii-yo ɔm taagɛ á!’ ¿Ashi nɔ nap á? Nɔ ya-ɔs-kɔn yɛ, rii-yo ɔr-wɔn à, nɔ kɔbi-nɛ yɛ, nɔ ɔr-kɔr, pɔ-nɛ tomso.

¹⁸ Remen kaanɛ mɛ nɔ ɔn ya-ɔt-ma nɔ o o-zinariya be ɔn de, yo a zwɔ’ɛ o-ra à. Ka da-de nɔa warag ya-o-kwum n-mɛ ɔn rem-se o-Kukt. Komo nɔ o matuku-ɔt pus-tɔ be ɔn de, nɔ cɔpɔtɛ hi ɔn nɔ remen nɔ bititɛ ‘ɛ-mɔ ɔn she’et-de ɔn kor ɔn nɔ. Komo nɔ o baat-se ɔn yish nɔ be ɔn de remen nɔ hyenɛ m-sɔk nɛ.

¹⁹ Mɛ m-kangse, ɔm purɛ wu ɔm m-wasɛ ɔn wu nɛ à. Remen kaanɛ, rwɔ ɔr-hur, nɔ waktɔnɛ, nɔ yagɛ **ba’as**-ɔt nɔ.[§] ²⁰ Raks nɔ! Ʋm rɔ eso mɛ ɔn kɔ’ɔt ɔn ish-q ɔn hur ɔn wɔ. Ʋrɛgɛ nɔ hogɔtɛ cɔr re nɔ tiks o-ish, man cɔwbɛ a re be-ɔr gaan ɔntɔn nay-nɛ.

²¹ Be-de ɔn kɔwan wu rɛ ɔr-hɔ de ɔn **ko-Gwɔmɔ-wu ɔn ya-ɔt-kɔt** à, man ru wu wu she’et ɔn mɛ nɛ ɔn kwuɔr-o re, ɔntɔn bɔ ɔm rɛ ɔr-hɔ, ɔm she’etɛ ɔn Tato re nɛ ɔn kwuɔr-q ɔn wu à. ²² Kap wu rɔ ɔt-tɔ nɛ tɔ m-hogɛ à, wu hogɛ rii-yo **Kukt-o Shir** rɔ ɔn rɔrɛ ɔn hun-nɛ **yan-dor Yeso** à!”

Bɔr-ɔs nass

O-kwuɔr n-Tɔn q shir

¹ Bɔn kanɛ, ɔm doorɔ hyan ɔn tɔ ken hyangan-tɔ, ɔm hyang q ken ish-q tikshisɛ n-Tɔn shir. Ʋm doorɔ m-hogɛ ɔn ká cɔr-q ɔm hogɛ n-ga à. Q tɛpsɔtu mɛ ɔntɔn o-kar q zɛɛru mɛ, “Daan kanɛ, man kutu wu rii-yo he m-kɔr ɔn jim-de ɔn yo ka à.” ² Kanɛ ba m-jime, **Kukt-o Shir** garamsɔru mɛ, ɔm hyanburɔ komo q ken kwuɔr-q n-mɛ n-Tɔn shir komo wu ken wu ro tara ɔn q. ³ Ka wu ro tara ɔn ka kwuɔr-q à wu rɔ ɔs-myakt ɔntɔn ta’ar-yɛ ɔn hwɔr-yɛ ɔn hɔ-mɔ ɔt-wa ɔn zen jaas-q nɛ. Wata, gwanga-o rigimshe ka kwuɔr-q. Ka gwanga-yo ro ɔs-myakt ɔntɔn ta’ar-de ɔn hwɔr de rɔ ɔntɔn hɔ-mɔ ɔt-wa à.* ⁴ Rigimshe ɔn ka kwuɔr-q nɛ komo tɔ ken kwuɔr-tɔ rɔ kon ɔr-kwɔz ɔt-nass [24], komo sɛk-yɛ ɔr-kwɔz ɔn nɛn nass [24] rɔ tara ɔn tɔ. Yɛ rɔ tɔpu ɔn saw-ɔt pus-tɔ nɛ ɔt-matuku ɔn gond-tɔ ɔn zinariya nɛ ɔn hi-tɔ ɔn yɛ. ⁵ Myakt-se a sɛngɛ m-hyan se rɔ m-rwuɔn be-de ɔn ka kwuɔr-q o-zaaz nɛ q ɔt-dákàr. Ʋn co-q ɔn ka kwuɔr-q nɛ, pitirra-ɔt ta’oor rɔ kon tɔ rɔ m-rɔ o-ra rɔwruw shero shero, tɔ rɔ hek-q ɔn **Kukt-o Shir**, tɔ Shir rɔ m-tɔm à.†

⁶ Ʋn co-q ɔn ka kwuɔr-q, ka be-de ro kyarkyar ɔntɔn mɔ ken sa-mɔ mɔ a nɔmɛ ɔntɔn ɔr-madipi à. Komo rigimshe ɔn ka kwuɔr-q nɛ, n-tɛtɛ nɛ rii-yɛ ɔn hoog ro kon nass ɔn yish nɛ kɔ ke sɔ, co ɔn jim nɛ.‡ ⁷ Yo ɔr-takan ya yo rɔ ɔntɔn o-zur, ayooɛ-yo ɔntɔn gwɔn o-na, atettɛ-yo rɔ ɔn co-q ɔn ko-hun nɛ, anasɛ-yo ɔntɔn o-gwɔm yo ɔt-hukɛ.§* ⁸ Kɔ yo ke rii-yo ɔn hoog-yo rɔ ɔt-kukun nɛ ɔt-cind, ká kukun-tɔ tomso nɛ rɔ ɔn yish nɛ ɔr-mɛ n-dɔ nɛ. M-tɛt, m-hɔw nɛ, yɛ m-yagɛ hu ɔs-sɛp á:

“Ba m-kukɔp, ba m-kukɔp, ba m-kukɔp
wu rɔ Wan-Koyan Shir Wa-ɔt-Gwɔm kap.
Wu ro’ɛ n-ga à, Wa-m-mɔka, wu rɔ, komo wu he m-haan à.”†

⁹ Ka rii-yɛ ɔn hoog-yɛ ɔn ya’as m-seps, ya ɔt-gɔs, ɔr-bɔngɔn nɛ be-de ɔn ka wu ro tara ɔn ká kwuɔr-q à, wu rɔ ɔn hoog nɛ har da-q ba m-ta à. Da-q yɛ cɛrɛ nɔm kaanɛ à, ¹⁰ da-o gaan ka sɛk-yɛ yɛ ɔr-kwɔz ɔn nass [24] kwukturu n-dak ɔn co-q ɔn ká wu ro tara ɔn ká kwuɔr-q à. Yɛ rɔ ɔn bɔngɔn-de ɔn wu rɔ ba m-ta à. Yɛ essuru gond-tɔ ɔn yɛ n-dak ɔn co-q ɔn ka wu ro tara ɔn ka kwuɔr-q à, yɛ rɔ m-zɛɛ:

¹¹ “Wɔ bɔ’ɔsɛ, Wan-Koyan Shir,
remen o dekt m-seps, ɔt-gɔs, ɔr-bɛɛb nɛ.
Remen wɔ nɔmɛ koyan,

‡ **Bɔr-ɔs tet:14** 3:14 Hyen komo: Swɔg 8:22. § **Bɔr-ɔs tet:19** 3:19 Hyen komo: Swɔg 3:12; Yahu 12:6. * **Bɔr-ɔs nass:3** 4:2-3 Hyen komo: Izik 1:26-28; 10:1. † **Bɔr-ɔs nass:5** 4:5 Hyen komo: Rwuɔ 19:16; Hyan 8:5; 11:19; 16:18; Izik 1:13; Hyan 1:4; Zɛka 4:2. ‡ **Bɔr-ɔs nass:6** 4:6 Hyen komo: Izik 1:22. § **Bɔr-ɔs nass:7** 4:6-7 Hyen komo: Izik 1:5-10; 10:14. * **Bɔr-ɔs nass:7** 4:7 Hyen komo: Izik 1:5-10; 10:14. † **Bɔr-ɔs nass:8** 4:8 Hyen komo: Izik 1:18; 10:12; Isha 6:2-3.

tomso ne un cōn-m ru o a nōmē koyan
komo remen ru, se rōtē m-hōog ne.”

Bōr-ūs taan

*Takurda-o pu'usse
un Ya o-Rwūug o-Ca ne*

¹ Ūm hyanūru o-takurda pu'usse un kom-o ūr-rē o un ka wū rō ūr-she'et un kwūur-o ūt-gwōmo à. Ka takurda-o pu'usse o shiishtë m-gen kō o ke riib-o, n-mē n-dō ne, o tighshishē kugup a rekessē o sō-o ta'voor.* ² Ūm hyanūru ko-bēeb-wū un **wan-tōm-wū Shir**, wū rō o-kō't un caari-o o-cōr wū rō m-zēe, “ĶWan wū ne depe wū ke'es ká reke-tō wū upstē ka takurda-o?” ³ Yatt net-wū he m-hoks kō n-Tōn shir, kō n-dak, kō un kūs-o n-dak wū bō'ōsē ups un ka takurda-o, har wū karantūtē á. ⁴ Ūm 'wōnūru 'wōn-se m-yō remen a kum net-wū wōg ups un ka takurda-o har wū karantūtē o á. ⁵ Amba wan-gaan be-de un ka sek-yē yē ūr-kwōog un nass [24] zēerū mē, “Wō 'wōn á! Gwōt! Ka zur-yo, un baag-o **Yahuda**, un den-o ko-Gwōmo **Dawuda** yo reeste ūr-hō. Yo rō ūr-bēeb ne yo ke'estē ká reke-ūt ta'voor-tō komo yo ups ká takurda-o.”†

⁶ Ūm gwōtūru ūm hyanūru Ya o-Rwūug o-Ca sa o zee a un hō yo. Amba m-mōka yo ro eso n-tētē o un ká kwūur-o ūt-gwōmo o un ká rii-yē un hōog-yē ne nass. Yo rō komo n-tētē o un ká sek-yē ne ūr-kwōog un nass [24]. Wū rō ūs-kar ne ūs-ta'voor un yish ne ta'voor, tō rō hek-o un **Kukt-o Shir**, o Shir rō m-tōm un myet hōno o-dak à.‡ ⁷ Wū haaru co wū gōksūru ká takurda-o un kom-o ūr-rē o un ká wū rō ūr-she'et un ká kwūur-o à. ⁸ Bō wū gōkstē ká takurda-o ro m-gen ne à, ká rii-yē un hōog nass-yē un sek-yē ne ūr-kwōog un nass [24] yē hēerū un hēr-o un Ya o-Rwūug o-Ca. Kō wū ke be-de un yē rō o-moro ne un tur-de o-zinariya ne shiishtë un rii-yo m-shi'igin, tō ka tō un esentē-de un kōn-se un hun-nē yē Shir se yē kōnē à.§ ⁹ Yē hurū sep-o pu-o, yē rō m-zēe:

“Wō wū bō'ōsē gōks un ká takurda-o pu'usse-o
komo o ke'es reke-tō un o o ups o.

Remen n-ga a ro hoostū wō,
komo un mar-m ru mō ūr-**seke**
o rundūtē Shir hun-nē n-mē
un kō o ke baag-o, ūt-rem ne,
un būug-tō un hun-nē ne ūt-dak ne.*

¹⁰ O muutū yē, yē waragtē yan-**Cōw un kōn-se Shir**,
yē nomotē Shir m-sēnge,
komo yēa nom ūt-gwōmo be-de un hun-nē
yē un hōno o-dak.”†

¹¹ Ka da-de ūm doorū m-gwōt komo, un hoguru cōr-se ūt-sep se un **yan-tōm-yē Shir** yē arge dugu-ūs o p sō-o dugu-ūs o p [100,000,000] à. Yē rō eso eso yē rigūmsūru ka kwūur-o, un ká rii-yē un hōog-yē nass-yē ne, komo un ká sek-yē yē ne.‡ ¹² Yē rō un hu un ká sep-o yē rō m-muut:

“Ya o-Rwūug o-Ca yo a hōē à,
yo bō'ōstē gōks ūr-bēeb, o-kwūm ne, ūs-nap ne, m-'wōns ne,
ūt-gōs ne, m-seps ne, ūr-bōngōn ne!”

¹³ Komo ūm hoguru hōn un bō un rii-yo Shir hwoōnē n-Tōn shir n-dak ne à, komo un kūs-o n-dak ne, n-mē m-sa ne. Kap o un rem-se un hōog se rō un hu un ká sep-o:

“Depetē se ya'as ūr-bōngōn,
ūt-gōs ne, m-seps ne, ūr-bēeb ne,
be-de un ká wū rō ūr-she'et un ká kwūur-o ūt-gwōmo o à,
komo un ká Rwūug-o o-Ca yo ne,

o-da har da-o ba m-ta!”

¹⁴ Ká rii-yē un hōog nass-yē shasūru, “**Amin!**” Komo ká sek-yē yē hēerū, yē nōmūru Shir ūr-bōngōn un ká Ya Rwūug-o Ca-yo ne.

* **Bōr-ūs taan:1** 5:1 Hyen komo: Izik 2:9-10; Isha 29:11. † **Bōr-ūs taan:5** 5:5 Hyen komo: Taka 49:9; Isha 11:1,10.

‡ **Bōr-ūs taan:6** 5:6 Hyen komo: Isha 53:7; Zēka 4:10. § **Bōr-ūs taan:8** 5:8 Hyen komo: Bōng 141:2. * **Bōr-ūs taan:9** 5:9 Hyen komo: Bōng 33:3; 98:1; Isha 42:10. † **Bōr-ūs taan:10** 5:10 Hyen komo: Rwūug 19:6; Hyan 1:6.

‡ **Bōr-ūs taan:11** 5:11 Hyen komo: Dane 7:10.

Bɔr-ʊs cind

*Ka Ya o-Rwʊug o-Ca yo ke'este
ka reke-ʊt cind-tɔ ʊr-takan tɔ*

¹ Mɛ gut, ʊm hyanʊrʊ ká Ya o-Rwʊug o-Ca yo ke'este reke-de ʊr-takan be-de ʊt-ta'voor tɔ ʊn ká takurda-o. Ka da-de ʊm hogʊrʊ o-gaan be-de ʊn ka rii-ye ʊn hogʊg nass-ye yo 'yonstɛ ɔ ken cor-o ʊntʊn dwʊm-de o-dákàr, "Haan!" ² ʊm gwɔtʊrʊ, ʊm hyanʊrʊ jɔk-o pus-yo rɛɛ. Wan-da-mɔ ʊn yo ro o-ta nɛ ʊt-kom, o-gɔnd nɛ yeressɛ ʊn hi-de ʊn wʊ. Komo wʊ ruurʊ ʊntʊn nɛt-wʊ rɛ ʊr-hɔ à remen wʊ doot rɛ ʊr-hɔ.*

³ Bɔ ká Ya o-Rwʊug o-Ca yo ke'este reke-ʊr ayoore-de à, ʊm hogʊrʊ rii-yo ʊn hogʊg o-ayoore-yo zɛɛg, "Haan!" ⁴ Yo ken jɔk-yo rwʊʊnʊrʊ o-jaas yo záá. A ya'ʊ wan-da-mɔ ʊn yo caari-o o-magay ʊr-bɛɛb nɛ wʊ dostɛ she'et-de m-gwʊgwʊ ʊn hɔno o-dak, a inʊrʊ ʊr-gʊn ʊn hoom-de ʊn hun-nɛ nɛ kɔ kenɛ.†

⁵ Bɔ ká Ca-yo ke'este reke-ʊr atette-de à, ʊm hogʊrʊ rii-yo ʊn hogʊg o-atette-yo zɛɛg, "Haan!" ʊm gwɔtʊrʊ n-tɔn, ʊm hyanʊrʊ jɔk-o rim-yo. Wan-da-mɔ ʊn yo rɔ ʊn rii-yo ʊr-me nɛ ʊn kom-tɔ ʊn wʊ.‡ ⁶ Komo ʊm hogʊrʊ ɔ ken cor-o rwʊʊntɛ be-de ʊn ka rii-ye ʊn hogʊg nass-ye ɔ rɔ m-zɛɛ, "Kɔk-de ʊn yege-hyò§ hond hond ʊn hwɔr-ye ʊr-guwʊs de ʊn hɔ-ʊr gaan nɛ. Kɔk-ʊt tet-tɔ ʊn yege-nat* hond hond ʊn hwɔr-ye ʊr-guwʊs de ʊn hɔ-ʊr gaan nɛ. Amba taase o sabarse m-nɔw ʊn m-mɔdi nɛ á."

⁷ Da-o ká Ya o-Rwʊug o-Ca yo ke'esɛ reke-ʊr anassɛ-de à, ʊm hogʊrʊ ka rii-yo ʊn hogʊg anassɛ-yo zɛɛg, "Haan!" ⁸ ʊm gwɔtʊrʊ kanɛ ʊn co re. ʊm hyanʊrʊ yo ken jɔk-yo kʊkurse. Jin-de ʊn wan-da-mɔ ʊn yo komo de rɔ "m-Mar," komo yo ro wʊ m-dɔrbɛ à "Saag-se." A ya'ʊ ye ʊr-bɛɛb ʊn buug-ʊr gaan be-de ʊn buug-ʊt nass-tɔ ʊn yan-she'et-de ʊn hɔno o-dak, remen ye hoomtɛ ye ʊt-magay, ʊn mɛr nɛ, ʊs-gom nɛ, komo ʊn nem-ye ʊt-kɔt nɛ.†

⁹ Da-o ká Ya o-Rwʊug o-Ca yo ke'esɛ reke-ʊr ataanɛ-de à, ʊm hyanʊrʊ be-de ʊn 'wʊn-de o-hana hogʊg-mɔ ʊn ka ye a hoomɛ remen ye kɔ'ottɛ Ma-tɔ Shir hur-ʊr gaan m-shɛr nɛ, komo ʊn rʊrɛ ʊn hun-nɛ nɛ ma-ʊt Yɛso wʊ he ye hoks m-gu à. ¹⁰ Ye 'yonsʊ ʊs-cor deen ye zɛɛrʊ, "Wan-Koyan, Wa-ʊr-Bɛɛb kap, Wa-o-nip komo So-wʊ, zɛɛ de ke hɔ-de o he piishɛ ʊn hun-nɛ ye ʊn ká hɔno o-dak ɔ ʊt-ma? †Komo yan da-o o he ye m-rangse remen ye hogʊg tɛ? ‡De ke hɔ-de o he tɛ m-mʊsɛ?" ¹¹ Kap mɔ ʊn ye kɔ wʊ ke a ya'sʊrʊ wʊ matuku-ʊr sɛɛb-de ʊr-pus-de. Komo a rʊrʊ ye ʊnze ye wʊwɛ ya o-da hiin, sɛ a shoostɛ bɔ a cɔnɛ à, ʊn ɔr ʊn ye nɛ campɔ-nɛ ʊn nɛ'a-nɛ nɛ ye a he m-hɔ **yan-dor Yɛso** bɔ a hɔ ye à.

¹² Ka da-o ʊm hyanʊrʊ Ya o-Rwʊug o-Ca ke'este reke-ʊr acinde-de. A nɔmʊrʊ mɔ ken caari-mɔ ʊn nukte-mɔ o-dak mɔ. Hɔ-ʊr wargʊrʊ ʊr-rim-de ʊntʊn gwɔdɔ-o rim-o, o-rɛng komo da-o gaan-yo wargʊrʊ o-jaas yo záá ʊntʊn m-hyò.‡ ¹³ Ka da-o yege-rɛgen komo ye hyemenʊrʊ n-dak ʊntʊn bɔ mat-de o-rum yo ba m-nɛn rɔ m-hyemenɛ yo-mɔ m-wɔns bu'ʊ yo à.§ ¹⁴ A pussʊrʊ o-ke'entɛ bɔ a m-pus ʊn rii-o ʊr-rʊt à, komo a dossʊrʊ kɔ ɔ ke haag-o ʊn kɔ ɔ ke dak-o n-tɛtɛ de m-hɔ o nɛ ʊn be-tɔ ʊn tɔ.*

¹⁵ Ka da-o gwɔmo-nɛ ye o-dak, ya-ʊt-con ʊn gos-ye nɛ, ye ʊn karma-nɛ, ʊn ya-o-kwʊm nɛ, ʊn ya-ʊr-bɛɛb nɛ, gwʊw-nɛ ʊn yan-ba-m-guw nɛ nɛ kap, ye argʊ m-wukɛ n-mɛ ʊt-wʊ, ʊn pak-tɔ ʊt-haag nɛ.† ¹⁶ Ye zɛɛrʊ eeg-se ʊt-haag ʊt-ta'ar nɛ, ye zɛɛrʊ tɔ, "Hɛ'en nɔ be ʊn tɛ nɔ mɔ'og tɛ ʊntaase tɛ hyen co-o ʊn ka wʊ rɔ tara ʊn kwʊʊr-o ʊt-gwɔmo à, komo taase ryaab-se ʊn ká Ya o-Rwʊug o-Ca yo kam tɛ.‡ ¹⁷ Remen caari-de ʊr-hɔ de ʊn ryaab-se ʊn ye woosuntɛ, †wan wʊ he hoks m-ɛs?"§

Bɔr-ʊs ta'voor

*Hun-nɛ dugu-ʊs zungu ʊn
kwɔz-ʊt yoor ʊs-nass [144,000]*

¹ Ka da-de ʊm hyanʊrʊ **yan-tɔm-ye Shir** nass eso eso ʊn pa'aso-ʊt nass-tɔ ʊn hɔno o-dak. Ye wɛnʊrʊ m-yo mɔ ʊn kɔ de ke kwʊss-de m-hund n-tɔn o-dak. Ye bɔpʊrʊ yo-mɔ

* **Bɔr-ʊs cind:2** 6:2 Hyen komo: Zɛka 1:8; 6:3,6. † **Bɔr-ʊs cind:4** 6:4 Hyen komo: Zɛka 1:8; 6:2. ‡ **Bɔr-ʊs cind:5** 6:5 Hyen komo: Zɛka 6:2,6. § **Bɔr-ʊs cind:6** 6:6 ʊt-Girik: arkama. * **Bɔr-ʊs cind:6** 6:6 ʊt-Girik: barari. † **Bɔr-ʊs cind:8** 6:8 Hyen komo: Izik 14:21. ‡ **Bɔr-ʊs cind:12** 6:12 Hyen komo: Hyan 11:13; 16:18; Isha 13:10; Jowe 2:10,31; 3:15; Mati 24:29; Mark 13:24-25; Ruka 21:25. § **Bɔr-ʊs cind:13** 6:13 Hyen komo: Isha 34:4. * **Bɔr-ʊs cind:14** 6:14 Hyen komo: Hyan 16:20. † **Bɔr-ʊs cind:15** 6:15 Hyen komo: Isha 2:19,21. ‡ **Bɔr-ʊs cind:16** 6:16 Hyen komo: Hosɛ 10:8; Ruka 23:30. § **Bɔr-ʊs cind:17** 6:17 Hyen komo: Jowe 2:11; Mara 3:2.

ʉn kwʉss-ʉt nass taase mɔ hund o-dak kɔ n-tɔn m-sa kɔ ʉn yo ken 'yo-yo.* ² Komo ʉm hyanʉrʉ wʉ ken **wan-tɔm-wʉ Shir** wʉ rɔ m-rwʉʉn sɔ ʉr-hɔran. Wʉ rɔ ʉn reke-de Shir ne wan-hɔɔg. Komo wʉ kangsurʉ ka **yan-tɔm-ye Shir** ye nass ka ye a ya'e gwɔmo-tɔ ye hogʉsse o-dak m-sa ne m-hoog à. ³ Wʉ zɛerʉ ye, "Wasʉ nɔ! Nɔ hogʉsse o-dak kɔ m-sa ʉs-yo ne m-hoog á se a kemeɛtɛ ka reke-de Shir de ʉn zwɔn-tɔ ʉn yan-guw-mɔ ʉn wʉ."[†]
⁴ Ka da-de **wan-tɔm-wʉ Shir** ʉn ɔr ʉn wʉ ne yan-tɔm ye Shir, kemeɛtɛ myet-mɔ gwʉ-ne ye Shir. ʉm hogʉrʉ mɔɔr-tɔ hun-ne ye ka yan-tɔm ye kemeɛ o-napa remen ye rɔ gwʉ-ne ye Shir à dugu-ʉs zungu ʉn kwɔz-ʉt yoor ʉs-nass [144,000] ka ye a kemeɛ ka napa-de à ye ɛs mɔ baag-tɔ ʉn **Isra**-ne kap.

⁵ Ka yan-tɔm ye kemeɛ o-napa:

Sɔ ʉn baag-o **Yahuda** dugu-ʉs ɔp ʉs-yoor [12,000],

Sɔ ʉn baag-o Ruben dugu-ʉs ɔp ʉs-yoor [12,000],

Sɔ ʉn baag-o Gad dugu-ʉs ɔp ʉs-yoor [12,000],

⁶ Sɔ ʉn baag-o Asher dugu-ʉs ɔp ʉs-yoor [12,000],

Sɔ ʉn baag-o Napari dugu-ʉs ɔp ʉs-yoor [12,000],

Sɔ ʉn baag-o Manase dugu-ʉs ɔp ʉs-yoor [12,000],

⁷ Sɔ ʉn baag-o Simɔn dugu-ʉs ɔp ʉs-yoor [12,000],

Sɔ ʉn baag-o **Rewi** dugu-ʉs ɔp ʉs-yoor [12,000],

Sɔ ʉn baag-o Issakar dugu-ʉs ɔp ʉs-yoor [12,000],

⁸ Sɔ ʉn baag-o Zeburun dugu-ʉs ɔp ʉs-yoor [12,000],

Sɔ ʉn baag-o **Yusuhu** dugu-ʉs ɔp ʉs-yoor [12,000],

Sɔ ʉn baag-o **Banyamin** dugu-ʉs ɔp ʉs-yoor [12,000].

⁹ Bɔ tɔ ka aragtɛ à, ʉm gwɔturu ʉm 'wɔs de ken caari-de ʉr-mɔrɔg de ʉn yan-ba-m kʉkop ʉt-mɔɔr ne ye arge m-ɔɔg à. Ye rwʉʉntɛ sɔ ʉn kɔ tɔ ke dak-tɔ, ʉn kɔ tɔ ke baag-tɔ ne, ʉn kɔ ye ke hun-ne ye ne, ʉn kɔ de ke rem-de ne. Ye rɔ eso eso her-ɔ ʉn ká kwʉʉr-ɔ ʉn co-ɔ ʉn ká Ca-yo. Ye cupɛtɛ matuku-ʉt seɛb-tɔ ʉt-pus tɔ, ye bʉps jet-se o-dɔbinɔ ʉn kom-tɔ ʉn ye. ¹⁰ Ye 'yonsʉ ʉs-cɔr deen ye zɛerʉ,

"Gwʉ rwʉʉntɛ be-de ʉn Shir na,
 wʉ rɔ tara ʉn kwʉʉr-ɔ ʉt-gwɔmo à,
 ʉn ká Ca-yo ne!"

¹¹ Kap ɔ ʉn yan-tɔm-ye ʉn Shir komo ye rigʉmsuru ká kwʉʉr-ɔ eso eso, ʉn ka sek-ye ne, komo ʉn ká rii-ye ʉn hɔɔg nass-ye ne. Ye kwʉkturu ʉn her-ɔ ʉn ká kwʉʉr-ɔ, o-co n-dak ye nomorʉ Shir ʉr-bɔngɔn. ¹² Ye senguru m-zɛe,

"**Amin!** ʉr-bɔngɔn, m-seps ne, ʉs-nap ne,

ʉn 'ya m-yar ne, ʉt-gɔs ne,

ʉt-gwɔmo ne, m-'wɔns ne kap rɔ be-de Shir na

ba m-ta har ya nomot! **Amin!**"

¹³ Ka da-ɔ wan-gaan be-de ʉn ká sek-ye ye ʉr-kwɔz ʉn nass [24] citʉ me, wʉ zee, "¿Wan ne ye ya ʉn matuku-ʉt seɛb-tɔ ʉt-pus tɔ? ¿Komo ke so-ɔ ye rwʉʉne?"

¹⁴ ʉm zɛerʉ wʉ, "Gɔs-wʉ, o nepɛtɛ."

Ka da-de wʉ zɛerʉ me, "Ye ka ye rɔ hun-ne ye possʉne be-de ʉn re ʉr-koɔb ʉr-gɔs-de à. Ye ʉn so'os matuku-ʉt seɛb-tɔ tɔ ʉn ye ʉn hyó-mɔ ʉn ká Ca-yo, ye mustʉ tɔ ʉt-pus tɔ.‡

¹⁵ "Q hantɛ ye est ʉn her-ɔ

ʉn kwʉʉr-ɔ ʉt-gwɔmo tɔ Shir,

komo ye ʉn nɔm m-senge

m-tɛt, m-hɔw ne n-me ʉn Pyo-ɔ ʉn wʉ.

Komo ka wʉ rɔ tara ʉn ka kwʉʉr-ɔ ʉt-gwɔmo à

wʉa she'et be-ʉr gaan ʉn ye ne komo wʉ 'er ye.

¹⁶ Yeà do hɔge m-mɛr á, yeà do hɔge o-**swɔɔt** á,

yeà do hyan n-noɔnhɔ-ɔ ʉr-hɔ á kɔ ɔ ken hund-ɔ á.‡

¹⁷ Tɔ ka a kor remen ká Ca-yo rɔ ʉn tɛtɛ-de

ʉn ka kwʉʉr-ɔ à yo he ye m-'er.

Komo yo a dɔrʉttɛ ye ha-mɔ ʉn yish-tɔ

ʉn hɔ-mɔ ʉn hɔɔg.

Komo Shir a pe'ɛg yish-mɔ ʉn ye kap."*

* **Bɔr-ʉs ta'yoor:1** 7:1 Hyen komo: Iirmi 49:36; Dane 7:2; Zɛka 6:5. † **Bɔr-ʉs ta'yoor:3** 7:3 Hyen komo: Izik 9:4,6.

‡ **Bɔr-ʉs ta'yoor:14** 7:14 Hyen komo: Dane 12:1; Mati 24:21; Mark 13:19. § **Bɔr-ʉs ta'yoor:16** 7:16 Hyen komo:

Isha 49:10. * **Bɔr-ʉs ta'yoor:17** 7:17 Hyen komo: Bɔng 23:1; Izik 34:23; Bɔng 23:2; Isha 49:10; Isha 25:8.

Bōr-ūs eer

Reke-ur ata'yoore-de

¹ Da-o Ya o-Rwūq o-Ca ke'ese reke-ur ata'yoore-de à, a reesū ceen n-Tōn shir har rii-yo wōq purug-de un kwōm-o gaan à.

² Ka da-o um hyanurū **yan-tōm-ye Shir** nen ta'yoor eso eso un co-o Shir, komo a ya'asurū ye kar-ut ta'yoor-to m-hur.

³ Ka da-o wū ken **wan-tōm-wū Shir** wū un sheend-de o-zinariya ne ut-kom de un rii-yo m-shi'igin, wū wōqurū wū esurū yow yow o-hana ne. A ya'asu wū rii-yo m-shi'igin deen remen wū mossutē un kōn-se un hun-ne ye Shir ne, n-tōn o-hana o-zinariya o rō un her-o o-kuwūr à. * ⁴ Hyé-de un ka rii-yo m-shi'igin mō mossē un kōn-se un hun-ne ye Shir ne, daaru n-tōn be-de Shir cir-mō un be-de o-hana, be-de **wan-tōm-wū Shir** kaprū yo à. ⁵ Ka da-de **wan-tōm-wū Shir** shoosurū ka sheend-de m-tuks de wū shoosurū o-ra rwūun-mō un ká hana-o, wū jondurū de un hōno o-dak. A nomoru o-dákār, o-zaaz ne, us-myakt ne, komo dak-o nukturū.†

Kar-to m-hur ut-nass to ur-takan

⁶ Ka da-de ká **yan-tōm-ye Shir** ye ta'yoor ut-kar ne ut-ta'yoor ye zōngurū ye hurut to.

⁷ **Wan-tōm-wū Shir** wū ur-takan hururū kar-o un wū. A hyanurū ta'ar-ye un kem o-ra ne, mossē m-hyó ne a duusundurū un hōno o-dak. Ka ra-o tuksurū buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hōno o-dak, ká ra-o tuksurū komo buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to us-yo un po-ut yar-to ne.‡

⁸ Ka da-de **wan-tōm-wū Shir** ayoore-wū hururū kar-o un wū, a jorburū o ken Haag-o o-ra o-rūw rūw n-mē m-sa. Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to m-sa wakturū m-hyó, ⁹ Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un rii-ye un hōog-ye rō n-mē un ká sa-mō à maruru. Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hat-to m-sa sabrurū.

¹⁰ Ká da-o **wan-tōm-wū Shir** atette-wū hururū kar-o un wū. Yo ken caari-yo o-regen yo he'ēnurū zēe-mō n-tōn yo rō un rē o-ra untun us-myak rwūun-mō n-tōn. Yo he'ēburū un buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to ut-rōog komo un yish-to m-hō ne.§ ¹¹ Jin-de un ká regen-yo komo "Gaag-de." Yo muuturū buug-ur gaan-de m-hō kap be-de un buug-ut tet-to un ká hō-mō wargurū ur-gaag. Hun-ne ut-mōor ne ye swō ká hō-mō à ye maruru, remen gaag-de un mō.*

¹² Ka da-de **wan-tōm-wū Shir** anasse-wū hururū kar-o un wū. A wosurū buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to ur-hō, buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to o-rēng, komo buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un yege-regen wargurū o-comb. Buug-ur gaan-de m-hōw ba m-cecar, kaane komo buug-ur gaan-de m-tet.†

¹³ Ka da-o um gwōturū, um hogurū yo ken gwōm-yo yo rō us-kan bō yo ro m-hukse n-tōn m-yo à. Yo rō m-zēe, "Rii-yo ur-wōn! Rii-yo ur-wōn! Rii-yo ur-wōn, be-de un kap o un hun-ne ye un hōno o-dak remen rem-se he m-kōr da-o **yan-tōm-ye Shir** nen tet ye hure kar-to un ye!"

Bōr-ūs jero

Kar-o ataane-o

¹ **Wan-tōm-wū Shir** ataane-wū huru kar-o un wū. Um hyanurū regen-yo he'ene rwūun-mō n-Tōn shir haan-mō n-dak à, komo a ya'asurū wū rii-yo un tiks un 'wugupte-o un ka kuub-o ur-dūw o. ² Da-o wū tikshē ká kuub-o à, de ken hye-de rwūunurū sa o zee hye-de un caari-o o-ra, har ká hye-de rwō'u ur-hō un kus-o n-tōn ne nōm o-comb.* ³ Yege-e rwūunurū n-mē un ká hye-de, ye cirurū un hōno o-dak, a ya'u ye gwōm-to us-tōt untun yege-tot.† ⁴ A kewsu ye komo un taase ye sabarse pō-to n-dak, kō ut-ran, kō us-yo, se de hun-ne ye rotte napa-o Shir un zwon-to un ye á.‡ ⁵ A 'ya ye gwōm-to un hō un net á, se de ye rangse hun-ne har reng-ūs taan. Ye ya'ag hun-ne m-reeten untun reeten-mō un totōtē-o o-tot. ⁶ N-mē un ká hō-to hun-ne a hoob m-mar, amba yēa kum á. Yēa dishē m-mar amba mōa yage m-haan.§

* **Bōr-ūs eer:3** 8:3 Hyen komo: Ems 9:1; Rwūq 30:1,3. † **Bōr-ūs eer:5** 8:5 Hyen komo: Rewi 16:12; Izik 10:2; Rwūq 19:16; Hyan 11:19; 16:18. ‡ **Bōr-ūs eer:7** 8:7 Hyen komo: Rwūq 9:23-25; Izik 38:22. § **Bōr-ūs eer:10** 8:10 Hyen komo: Isha 14:12. * **Bōr-ūs eer:11** 8:11 Hyen komo: Irmī 9:15. † **Bōr-ūs eer:12** 8:12 Hyen komo: Isha 13:10; Izik 32:7; Jowe 2:10,31; 3:15. * **Bōr-ūs jero:2** 9:2 Hyen komo: Taka 19:28. † **Bōr-ūs jero:3** 9:3 Hyen komo: Rwūq 10:12-15. ‡ **Bōr-ūs jero:4** 9:4 Hyen komo: Izik 9:4. § **Bōr-ūs jero:6** 9:6 Hyen komo: Ayub 3:21; Irmī 8:3.

7 Ká 'e-ye sha'ag jok-ye a zongse remen ur-gun à. Hi-to un ye ro yeresse untun gond-to o-zinariya, co-se un ye komo sha-mo un co-se un hun-ne.* 8 Hi-se un ye untun hi-se un ne'a, yin-ye un ye untun yin-ye o-zur.† 9 Ye copuru matuku-to ut-kwom n-te un be-to un ye, go un to hun-ne ro m-cop remen ur-gun à, zááz-o un kukun-to un ye m-shas untun zááz-o un jok-ye ur-gun.‡ 10 Ye ro us-tur ne, se un tot un hun-ne untun yege-tot. Tur-se un ye rangsute hun-ne har reng-us taan. 11 Ye ro un ko-Gwomo ne, wu ye ro un kus-o un wu à, wu ro ká **wan-tom-wu Shir** wu a ya'ase gwomo-to un ká kuub-o ur-duw o à. Jin-de un wu un rem-de **ut-Ibra** "Abaddon" wu, ut-Girik komo, "Aporyon" Wata "Wan-hom un hun-ne."

12 Rii-yo ur-won de ur-takan aragte, kuks ut-voor to roone à.

Kar-o acinde-o

13 Ka da-de **wan-tom-wu Shir** acinde-wu huru kar-o un wu, um hoguru o ken cor-o ro m-rwuun be-de un ka kar-ut nass-to un **hana**-o un zinariya o ro un her-o Shir à. § 14 Ka cor-o zeeru **wan-tom-wu Shir** acinde-wu, ka wu ro o-kar ne ut-kom à, "Ho'osune ka yan-tom ye Shir nen nass-ye ye ro ke'o un roog-o o-Yupireti à!" 15 Ka **yan-tom-ye Shir** nen nass-ye, a un ho'osundu ye remen ye hoot buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hun-ne ye un hono o-dak. Shir ess ka yan-tom ye remen ká da-o un ká ho-de, un ká reng-yo un ká hak-o ne. 16 Um hoguru moor-to un ka karma-ne ye n-ton un jok woose miriyon zungu-us yoor [200,000,000].

17 Da-o um hyane ka jok-ye un yan-da-se un ye ne à, ye ro untun kaane: matuku-to un ye to ut-kwom ut-jaas to záá untun o-ra, un to ken ne untun sha-mo o-comb un ho-mo ut-wa ne un mo ut-ru ne. Ko yo ke jok-yo komo hi-de un yo ro untun de o-zur, komo ta'ar-to un caari-o o-ra m-rwuun un nu-o un ye ur-'hye ne. 18 A hoguru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hun-ne un ká ta'ar-to un caari-o o-ra to, ur-'hye m-tukne de rwuun un nu-se un ye à. 19 Wons-mo un ka jok-ye ro un nu-se un ye, un tur-se un ye ne komo. Tur-se un ye komo ro ut-hi ne untun to un hwo un gwomo-to un hogusse un hun-ne m-hoog ne.

20 Amba ka hun-ne ye mare un ka rangse-o á, ye kwangute m-waktune be-de Shir. Ye senguru un kwukte un **ya-ut-kot** m-gir ne un saw-to a nome ut-kom à un zinariya, ko azorpa à, ko un kwom-ut jaas-to, ko ur-ta'ar, ko us-'yo, toa hoks m-hyan á, toa hoge á, toa hoks m-arag á.* 21 Komo ye kon a soksu ye **ba'as-to** un hun-ne ye ye hoome á, ko hyat-to ye nome un bu-yo un mox, o-ás, ko hyow-de un ye á.

Bor-us op

Wan-tom-wu Shir un

ya o-takurda o-rek yo ne

1 Ka da-de ne, um dooru m-hyan un ko-caari-wu un ko-beeb-wu un **wan-tom-wu Shir** ro m-kerunge zee-mo un n-Ton shir. Ke'ente-ut hokkussute wu, o-gwanga ne un hi-de wu. Co-o un wu us-miyakt untun ur-ho, na-se un wu untun ser-to o-ra. 2 Wu ro un ya o-takurda o-rek yo ne upsusse un kom-to un wu. Wu essuru na-o un wu o ur-re n-me m-sa, na-o ur-kwanta komo o-dak. 3 Wu rwunturu cor-o o-zaaz untun o-zur. Bo wu 'yonste cor à, dakar-ut ta'voor shasuru un caari-o o-zaaz. 4 Bo ka dakar-ut ta'voor-to teperte à, um zonguru um genet. Amba um hoguru o ken cor-o cepente ut-ma rwuun-mo n-Ton o ro m-zee, "Rii-yo ka dakar-ut ta'voor-to rwore à, wo jar o gen á ma-to m-rwuunte to á!"

5 Ka da-de, ka **wan-tom-wu Shir** wu um m-hyane eso na-o gaan n-me m-sa na-o gaan o-dak à, wu jaksuru kom-o un wu o ur-re n-Ton shir. 6 Wu tondu ru jin-de wan-hoog-mo un ba m-ta har ya nomot, wu nome Ton-o shir un kap o un rem-se ro ne n-me un o à, komo o-dak un rem-se ro n-me un o à, m-sa un kap rem-se ro n-me un mo à! **Wan-tom-wu Shir** zeeru, "Naas o da-o kus á! 7 Da-o **wan-tom-wu Shir** ata'yoore-wu hure kar-o un wu à, ka da-o Shir he m-shoos un senge-mo un wu. Toa kor untun bo wu rure guw-ne ye un wu ye ro un rwor un ma-to un wu à."*

8 Ka da-de um dooru hoge un ka cor-o n-Ton shir o dooru me zee komo, "Neke o goks ká ya o-takurda o-rek yo yo, yo ro upsusse un kom-to un **wan-tom-wu Shir** wu ro eso na-o gaan o-dak o-gaan n-me m-sa à."

9 Um nekuru be-de **wan-tom-wu Shir** um zeeru wu ya'as me ká ya o-takurda yo. Wu zeeru me, "Goks yo o ti. Yo a nom m-rerem un nu-o ru untun so. Amba wo corusse ya-yo

* **Bor-us jero:7** 9:7 Hyen komo: Jowe 2:4. † **Bor-us jero:8** 9:8 Hyen komo: Jowe 1:6. ‡ **Bor-us jero:9** 9:9 Hyen komo: Jowe 2:5. § **Bor-us jero:13** 9:13 Hyen komo: Rwu 30:1-3. * **Bor-us jero:20** 9:20 Hyen komo: Bng 115:4-7; 135:15-17; Dane 5:23. * **Bor-us op:7** 10:5-7 Hyen komo: Rwu 20:11; Kara 32:40; Dane 12:7; Ems 3:7.

a nom ʊr-gaag n-mɛ ʊt-mɛn.”¹⁰ Ka da-de ʊm gɔksurʊ ká ya o-takurda yo ʊn kom-to ʊn **wan-tɔm-wʊ Shir**. ʊm ti'irʊ yo. Yo nomurʊ m-rerem ʊntun sɔ ʊn nu-o re, amba bɔ ʊm komte m-ti à, mɛn-ʊt re wargʊ ʊr-gaag.[†] ¹¹ Ka da-o a doorʊ mɛ m-rurɛ ʊnze, “Sɛ o rur rii-yo he m-kɔr kanɛ ʊn co komo à be-de ʊn buug-to ʊn hun-ne, hɔn ʊt-dak, kɔ de ke rem-de, ʊn gwɔmo-nɛ nɛ.”

Bɔr-ʊs op o-gaan

Yan-sʊ'ɛ ʊn Shir nɛn yoor

¹ Ka da-o a ya'asʊ mɛ o-kɔ yo ʊr-me'es, komo a zɛerʊ mɛ, “Neke o me'es **Pyo-o Shir o-hana** nɛ. O oog yɛ rɔ ʊr-bɔngɔn n-mɛ ʊn o à.* ² Amba taase o me'es 'woog-o n-dɔ, remen a ya'assʊtɛ yɛ rɔ **Yahuda**-nɛ á. Yɛa yawag bɔ-o ba m-kʊkɔp har ʊs-rɛng kwɔɔz-ʊt yoor ʊs-yoor [42].^{†‡} ³ Man 'yɛ yan-swo-ʊs re nɛn yoor ʊr-bɛɛb. Yɛa ɔp matuku-to ʊn tuk-mɔ ʊt-mɛn, yɛa rur Ma-to Shir har ʊt-hɔ o-dugu ʊn zungu-ʊs yoor ʊn hɔ-ʊt kwɔɔz-ʊt tet [1,260].” ⁴ Ka **yan-Rwɔr ʊn Ma-to Shir** yɛ nɛn yoor-yɛ rɔ 'yo-se o-zɛtun ʊs-yoor ʊn ka pitirra-ʊt yoor-to nɛ tɔ rɔ shero shero ʊn hɛr-o Wan-Koyan wʊ ʊn hɔno o-dak à. § ⁵ ʊrege wʊ ken wʊ rɔ m-sɛnge wʊ hogussutɛ yɛ m-hoog, ra-o a rwuun ʊn nu-se ʊn yɛ o tukɔ yan-yage-to ʊn yɛ. ʊn kaanɛ, kap o ʊn yan-yage-to ʊn yɛ he m-merme. ⁶ Yɛ rɔ ʊr-bɛɛb nɛ yɛ tigitɛ kʊs-o n-tɔn remen taase a hye kem ʊn ka hɔ-to yette ʊn kɔ'ot-o ʊn ma-ʊt re à. Yɛ rɔ ʊr-bɛɛb nɛ be-de ʊn ruw-se m-hɔ, yɛ mustʊ se m-hyɔ; komo yɛ ʊr-bɛɛb nɛ yɛ hantʊtɛ hɔno o-dak kɔ mɔ ke gɔ ʊn rew-m yo-mɔ mɔ ʊn kap da-o yɛ ɔnɛ à.*

⁷ Da-o yɛ komɛ rwɔr ʊn tɔm-o ʊn yɛ à, ka da-de ká nem-yo o-kɔt yo rwuunɛ n-mɛ ʊn kuub-o ʊr-dʊw à he yɛ m-kup yo jiish yɛ ʊr-bɛɛb komo yoa re ʊr-hɔ ʊn yɛ, komo yo hoom yɛ.[†] ⁸ Komo a rus u-to ʊn yɛ ʊn ɔw-yo ʊn ka caari-o o-bɔ o o a kemte Wan-Koyan-wʊ ʊn yɛ à. A ʊn hongɛ jin-de ʊn ka bɔ-o o-**Sodom** nɛ, o-**Masar** nɛ. ⁹ Komo hɔ-ʊt tet ʊr-purug buug-to ʊn hun-nɛ, kɔ o ke baag-o, kɔ de ke rem-de ʊn kɔ tɔ ke dak-to nɛ, yɛa mɔrge yɛ gut ka u-to, komo yɛ wɛn a duk tɔ. ¹⁰ Hun-nɛ yɛ ʊn hɔno o-dak a nom o-zak remen mar-mɔ ʊn ka **yan-Rwɔr ʊn Ma-to Shir** yɛ yoor. Yɛa nom o-biki, yɛ tomte ɔr ʊn yɛ nɛ m-yar remen ka **yan-Rwɔr ʊn Ma-to Shir** yoor-yɛ yɛ hantɛ ka hun-nɛ yɛ ʊn hɔno o-dak yɛ o-range à.

¹¹ Amba bɔ ka hɔ-ʊt tet-to ʊr-purug aragte à, shik-mɔ ʊn hɔog rwuunʊ be-de Shir mɔ ɔwuru be-de ʊn yɛ. Yɛ inʊ eso eso ʊn na-se ʊn yɛ. Gyer-o rɛerʊ bɔ ʊn ka yɛ hyanʊ yɛ à.[‡] ¹² Ka da-de yɛ hoguru caari-o o-ɔr rwuun-mɔ n-tɔn shir o rɔ yɛ m-zɛɛ, “Daan nɔ kanɛ!” Yɛ argʊ m-da n-tɔn shir n-mɛ ʊt-ke'entɛ, yan-yage-to ʊn yɛ rɔ gut.[§]

¹³ A kanɛ ʊn ka da-o, a nomurʊ mɔ ken caari-mɔ ʊn nukte-mɔ o-dak mɔ, buug-ur gaan be-de ʊn buug-ʊt op tɔ ʊn ka bɔ-o wurmurʊ. O hɔɔrʊ hun-nɛ dugu-ʊs ta'yoor [7,000]. Hun-nɛ yɛ kuse à yɛ hoguru o-gyer deen, yɛ sekemsurʊ Shir-wʊ n-tɔn.*

¹⁴ Rii-yo ʊr-'wɔn ayoore-yo aragte, komo rii-yo ʊr-'wɔn atette-yo ka rɔɔnɛ m-mɔka.

Kar-o ata'yoore-o

¹⁵ **Wan-tɔm-wʊ Shir** ata'yoore-wʊ hururʊ kar-o ʊn wʊ, a hoguru ʊs-ɔr se m-'wɔns n-tɔn shir se rɔ m-zɛɛ,

“Shir rwɔ'og gwɔmo-to ʊn hɔno o-dak
m-warag gwɔmo-ʊt Wan-Koyan na
ʊn **Kiristi** wʊ ma ʊn wʊ nɛ.

Komo wʊa nom ʊt-gwɔmo ba m-ta har ya nomot!”[†]

¹⁶ Ka sɛk-yɛ ʊr-kwɔɔz ʊn nɛn nass-yɛ [24], yɛ rɔ tara tara ʊn kwuur-to ʊn yɛ n-hɛr o Shir, yɛ kwʊkturʊ ɔ-se ʊn yɛ rɔ ʊn gwɔt o-dak, yɛ nomurʊ Shir ʊr-bɔngɔn. ¹⁷ Komo yɛ rɔ m-zɛɛ,

“Tɛ bɔmɔg wɔ, Wan-Koyan Shir Wa-ʊt-Gwɔmo kap,
wɔ wʊ rɔ m-mɔka à, komo wɔ wʊ ro n-ga à,
remen o dekɛ bɛɛb ʊn du,
komo o takantɛ gwɔmo-ʊt ru.

¹⁸ Dak-ʊt shiistɛ ʊs-ryaab, remen da-o ʊn ryaab-ʊs ru woosuntɛ.

[†] **Bɔr-ʊs op:10** 10:10 Hyen komo: Izik 2:8–3:3. * **Bɔr-ʊs op o-gaan:1** 11:1 Hyen komo: Izik 40:3; Zɛka 2:1-2.

[†] **Bɔr-ʊs op o-gaan:2** 11:2 Hak-ʊs tet ʊr-purug. ‡ **Bɔr-ʊs op o-gaan:2** 11:2 Hyen komo: Ruka 21:24. § **Bɔr-ʊs**

op o-gaan:4 11:4 Hyen komo: Zɛka 4:3,11-14. * **Bɔr-ʊs op o-gaan:6** 11:6 Hyen komo: 1Gwm 17:1; Rwuɔ 7:17-19;

1Sam 4:8. † **Bɔr-ʊs op o-gaan:7** 11:7 Hyen komo: Dane 7:7,21; Hyan 13:5-7; 17:8. ‡ **Bɔr-ʊs op o-gaan:11** 11:11

Hyen komo: Izik 37:10. § **Bɔr-ʊs op o-gaan:12** 11:12 Hyen komo: 2Gwm 2:11. * **Bɔr-ʊs op o-gaan:13** 11:13

Hyen komo: Hyan 6:12; 16:18. † **Bɔr-ʊs op o-gaan:15** 11:15 Hyen komo: Rwuɔ 15:18; Dane 2:44; 7:14,27.

Da-o woosunte q a hette piishe ūn margan-ne ūt-ma à,
wqa ya'as **yan-Rwor ūn ma-tō Shir** ūr-'yons
ye rō gūw-ne rū à.

Komo ūn yan-ba-m-kukōp ne
ūn kap q ūn hun-ne ne ye ya'u wō m-sek à,
es-mō ūn caari-ne ha-mō ūn rek-ye.

Komo wqa saburse kap q ūn ye hante q sabre o-dak à!"‡

¹⁹ Ka da-de a tikshuru **Pyo-q Shir** n-Tōn shir. Ka da-q a hyanuru kà ba-q ūn wū q ūn
ess ūt-ma q n-me ūn Pyo-q ūn wū. A nomoru q ken myakt-q, o-zaaz ne, o-dākàr ne, ūn
nukte-mō o-dak ne, ūn caari-ye ūn ta'ar-ye ūn kem ne.‡

Bōr-ūs op ūs-voor

Wū ken ne'a-wū ūn caari-yo o-hwō ne

¹ Ka da-de ūm hyanuru tō ken caari-tō ūt-hyat tō n-Tōn o-shir. Ūm hyanuru wū ken
ne'a-wū a hōkke ūr-hō à, o-reng komo yo rō ūn kūs-q ūn na-se wū, ūn hi-de ūn wū komo
wū rō ūt-gond ne tō ūn regen op ūn voor [12]. ² Wū rō ūr-uub ne, komo wū dakuru kan
remen hoog-mō ūn dwum-tō o-mat. ³ Ka da-de ūm hyanuru komo q ken napa-q ūt-hyat
q n-Tōn shir. Ūm hyanuru yo ken caari-yo o-hwō q o-jaas yo yo, ūt-hi ne ūt-ta'voor ūs-kar

ne ūs-op, ūt-gond ne ūt-ta'voor ūn hi-tō ūn yo.* ⁴ Tur-de ūn yo wishuru buug-ur gaan
be-de ūn buug-ut tet-tō ūn regen n-tōn, komo yo jondu ye n-dak. Ka da-de yo esuru 'ge
ūn her-q ūn ka ne'a-wū, bō wū rō ūn ma-tō mat à, zongse yo corute wà ūn ka ne'a-wū.†

⁵ Komo wū maturu wà ūn wū wan-campo, wū he nom ūn gwōmo-tō ūn hun-ne kap
ūn kō-yo o-kwōm à. Amba Shir rumsuru kà wà-wū wū deturu wū n-Tōn o-shir be-de
ūn kwūur-q ūn wū.‡ ⁶ Ka ne'a-wū komo wū somuru sō o-kōt. Wū nekurū be-de Shir
ja'ase remen wū à, be-de a he wū m-gwōt har ūt-hō o-dugu ūn zungu ūs-voor ūn hō-ut
kwōoz-ut tet à [1,260].

⁷ Gun-ur argu m-inē n-Tōn. Mikayer ūn **yan-tōm-ye Shir** ye ūn wū ne ye dumuru
ūn ka hwō-yo ne, ka hwō-yo komo ūn yan-tōm ye ūn yo ne ye sengu ūr-gun.‡ ⁸ Amba
gun-ur reeru ka hēyo, a yanū op yan-tōm ye ūn yo, komo a wenu ye she'et-de n-Tōn shir
bō ūn ka da-q. ⁹ Ka caari-yo ūn kō-mōng-yo hwō-yo, komo yo a m-aag **ko-Gwōmo-wū**
ūn ya-ut-kōt à, ka wū rō ūn egusse kap q ūn hun-ne ye o-dak à. A jorbū yo n-dak mōsse
ūn yan-tōm ye ūn yo.*

¹⁰ Ka da-de, ūm hoguru q ken caari-q ūn cor-q n-Tōn shir q rō m-zee,

"M-mōka gwū, ūr-beeb ne, ūt-gwōmo ne tō ūn Shir na,
komo ūn beeb-ur **Kiristi** ne rwūunte.

Remen a jorbussute wan-yage-ut or na ne n-dak,
ká wū rō ūn ce'e ūn or na ne

ūt-ma ūn her q Shir m-tet, m-hōw ne à.†

¹¹ Ye reeg ūr-hō

ūn bū-yo ūn hyó-mō ūn Ya o-Rwūug o-Ca

Komo ye reeg ūr-hō ūn bū-yo ye rurute hun-ne ne
ma-ut Yeso wū he ye hoks m-gu à.

Komo ye reeg ūr-hō remen ye was ūn hoog-mō ūn ye ne à
har gyer-q m-mar reet ye á.

¹² Remen kaane, nom nō o-zak myet nō

ye rō ūr-she'et n-Tōn shir à!

Amba hōno o-dak m-sa ne tōa warag rii-yo ūr'won!

Remen **ko-Gwōmo-wū ūn ya-ut-kōt**

wū he'ebute be ūn nō!

Wū shiishe ūs-ryaab,

remen wū nepse da-q ūn wū teeste."

¹³ Bō ka hwō-yo nepte a jorbute yo n-dak à, yo ciru rangse ūn ka ne'a-wū mate wan-
campo à. ¹⁴ Amba a ya'uru ka ne'a-wū kukun-ut yoor-tō ūn caari-yo o-gwōm remen wū
huksute n-tōn ha-mō o-dākàr be-de a jamsu wū à remen káne a he wū m-gwōt a 'er wū

‡ **Bōr-ūs op o-gaan:18** 11:18 Hyen komo: Bōng 2:5; 110:5; 115:13. § **Bōr-ūs op o-gaan:19** 11:19 Hyen komo: Hyan

8:5; 16:18; 16:21. * **Bōr-ūs op ūs-voor:3** 12:3 Hyen komo: Dane 7:7. † **Bōr-ūs op ūs-voor:4** 12:4 Hyen komo:

Dane 8:10. ‡ **Bōr-ūs op ūs-voor:5** 12:5 Hyen komo: Isha 66:7; Bōng 2:9. § **Bōr-ūs op ūs-voor:7** 12:7 Hyen

komo: Dane 10:13,21; 12:1; Ydas 1:9. * **Bōr-ūs op ūs-voor:9** 12:9 Hyen komo: Taka 3:1; Ruka 10:18. † **Bōr-ūs**

op ūs-voor:10 12:10 Hyen komo: Ayub 1:9-11; Zeķa 3:1.

be-de ʊn ka hwo-ʊo har hak-ʊs tet ʊr-pʊrug.‡ 15 Ka hwo-ʊo rwʊntʊrʊ m-ho ʊn nu-o ʊn ʊo ʊntʊn o-roog, ʊnze remen ho-mo reet wʊ. 16 Amba dak-o guuru ka ne'a-wʊ, be-de ʊn ʊps o-nu, o cɔrurʊ ka ho-mo rwʊʊnɛ ʊn nu-o o-hwo à. 17 Ka hwo-ʊo hogʊ ryaab-se ʊn ka ne'a-wʊ deen. Yo 'yonsundurʊ ʊr-gun ʊn baag-o ʊn ka ne'a-wʊ ne, ʊn ká ye rɔ o-dɔrɔttɛ ʊn **karamsa-tɔ** Shir ne à, ye eks komo ʊn o Shir ʊnze ye ma Yeso ye rɔ. 18 Ka hwo-ʊo ɛsʊrʊ n-tɛ m-hyereg mo n-riib m-sa.

Bɔr-ʊs op ʊs-tet

Nem-ʊo o-kɔt

1 Komo ʊm hyanʊrʊ yo ken nem-ʊo o-kɔt yo m-rwʊʊn n-mɛ m-sa. Yo rɔ ʊt-hi ne ʊt-ta'ʊoor, ʊs-kar ne ʊs-op, ʊt-gond ne ʊt-op ʊn kar-se ʊn yo. Komo ʊn kɔ de ke hi-de, jin-ʊt rɔ kɔn tɔ ʊn yo'og-o Shir.* 2 Ka nem-ʊo ʊm hyane à yo sha'ag o-gʊ, amba na-se ʊn yo nomʊrʊ ʊt-gos ʊs-càn ne deen ʊn kanku-tɔ m-seeb ne ʊntʊn kanku-tɔ ʊn yo ken nem-ʊo, yo a m-aag *o-beyar* à. Nu-o ʊn yo nomʊrʊ ʊntʊn o o-zur! Ká hwo-ʊo ya'asʊ ka nem-ʊo beeb-de ʊn yo, ʊn kwʊʊr-o ʊn gwɔmo-tɔ ʊn yo ne, komo ʊn beeb-de ʊn yo ne de ʊt-gos.† 3 ʊm hyanʊrʊ hi-ʊr gaan be-de ʊn hi-tɔ ʊn ka nem-ʊo, sa o zee a ʊn hogʊssʊ de m-hoog mo he yo m-ho à, amba ká nat-o caari-o teestɛ. Barag-se ʊn hun-ne ʊn hono o-dak kap wargʊ be-de ʊn ka nem-ʊo, ye sengu yo m-dɔrɛ. 4 Hun-ne kwʊktʊrʊ ka hwo-ʊo remen yo ya'ag ka nem-ʊo ʊr-beeb. Ye kwʊktʊrʊ ka nem-ʊo komo, ye rɔ m-cit, “¿Wan wʊ rɔ ʊntʊn ka nem-ʊo? Komo ¿wan wʊ ne he ʊr-gun ʊn yo ne?”

5 Ka da-de a ya'ʊrʊ ka nem-ʊo rwɔr ʊn ma-tɔ o-hwaa tɔ ʊn yo'og-o Shir, komo a ya'ʊ yo ʊt-gwɔmo, yo nom bo yo cɔnɛ à har ʊs-reng kwɔoz-ʊt ʊoor ʊs-ʊoor [42]. 6 Ka nem-ʊo haku nu-o ʊn yo, yo cirʊ yo'og-o Shir ʊn reeb-tɔ ʊn jin-de ʊn wʊ ne, ʊn be-de wʊ rɔ ʊr-she'et ne à, kap komo ʊn ye rɔ ʊr-she'et n-Tɔn shir ne à.‡ 7 A ya'ʊrʊ ka nem-ʊo ʊt-gwɔmo remen yo nomot ʊr-gun ʊn hun-ne ye Shir ne komo remen yo reet ye. A ya'ʊ yo ʊt-gwɔmo tɔ ʊn kɔ o ke baag-o, ʊn kɔ ye ke hun-ne ye ne, ʊn kɔ de ke rem-de ne, ʊn kɔ o ke dak-o ne.§ 8 Kap o ʊn hun-ne ye rɔ ʊr-she'et ʊn hono o-dak à ye kwʊktʊrʊ ka nem-ʊo. Ye rɔ ka ye a gene jin-tɔ ʊn ye n-mɛ ʊn ka takurda-o à. Ka takurda-o rɔ takurda-o ʊn hogʊ o ʊn ká Ya o-Rwʊʊg o-Ca a pane à. Cin ba a ʊn nom hono o-dak, ká Ca-yo gene jin-tɔ ʊn ká hun-ne ye, ye he m-she'et ba m-ta à.*

9 Kap wʊ rɔ ʊt-tɔ ne tɔ m-hoge à, yage wʊ hogetɛ!

10 Bɔn wʊ a ɛsse be-de ʊn nom m-gʊw à,
be-de m-gʊw a he wʊ m-ɛs.

Komo bo ʊn wʊ a ɛsse a ho o-magay à,
o-magay a he wʊ m-ho.

ʊn gon tɔ ka se hun-ne ye Shir joosʊtɛ ye 'mo ʊr-hur be-de ʊn dor-o Shir.†

Nem-ʊo rwʊʊnɛ n-dak à

11 Ka da-de ʊm hyanʊrʊ yo ken nem-o hor-ʊo yo komo, yo rɔ m-rwʊʊn n-dak à. Yo rɔ ʊs-kar ne ʊs-ʊoor ʊntʊn se o-ca, komo yo cepʊrʊ ʊt-ma, yo rakstɛ hun-ne ʊntʊn bo ka hwo-ʊo rɔ m-nɔm à. 12 Yo kuʊsurʊ kap gwɔmo-tɔ ʊn ka nem-ʊo ʊr-takan yo. Yo rwo'ʊrʊ hono o-dak ʊn hun-ne ne ye rɔ ʊr-she'et n-mɛ ʊn o à, ye kwʊktɛ ka nem-ʊo ʊr-takan yo, yo hogʊ-mo m-mar mo a hogʊssɛ yo teese à. 13 Yo nomʊrʊ rem-se ʊt-gos se ʊt-hyat, har yo rwɔ'ʊrʊ o-ra m-rwʊʊn n-Tɔn shir har n-dak ʊn yish-ye ʊn kɔwan. 14 Yo raksʊrʊ kap o ʊn hun-ne ye rɔ ʊr-she'et ʊn hono o-dak à ʊn saw-tɔ ʊt-hyat tɔ a ya'ʊ yo m-nɔm à ʊn yish-ye ʊn ka nem-ʊo ʊr-takan yo. Ka nem-ʊo zeerʊ hun-ne ye ʊn hono o-dak ye me toog, o sha'e ka nem-ʊo ʊr-takan yo yo a hogʊssɛ m-hoog mo m-mar o-magay à, amba myet ʊn kaane ne yo nom hogʊ à. 15 A ya'ʊ yo ʊt-gwɔmo yo ye't ka ri-ʊo sha'e ka nem-ʊo a maa à hogʊ, remen yo tepertɛ. Ka da-de ká nem-ʊo a maa à zeerʊ hun-ne hoom kap o ʊn wʊ yage kwʊktɛ ʊn ká toog-o rɔ sha-mo ʊn ká nem-ʊo à. 16 Ka nem-ʊo gaktɛ kɔ wʊ ke remen wʊ kumut o-napa be-de ʊn kom-o ʊr-rɛ kɔ ʊr-zwɔn. Kɔ wʊ ke: rek-wʊ, kɔ gos-wʊ, ko-ya-o-kwʊm, kɔ ko-kɔqb, mat-de o-sasa ʊn ko-gʊw ne. 17 Ye nomog kaane remen yatt-wʊ hoksɛ m-o kɔ m-baab á se wʊ rɔ ʊn ka napa-o ne, wata jin-de ʊn ká nem-ʊo kɔ ramba-de ʊn jin-de ʊn yo.

‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-ʊoor:14** 12:14 Hyen komo: Dane 7:25; 12:7. * **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:1** 13:1 Hyen komo: Dane 7:3; Hyan 17:3,7-12. † **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:2** 13:2 Hyen komo: Dane 7:4-6. ‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:6** 13:5-6 Hyen komo: Dane 7:8,25; 11:36. § **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:7** 13:7 Hyen komo: Dane 7:21. * **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:8** 13:8 Hyen komo: Bɔng 69:28. † **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:10** 13:10 Hyen komo: Irmí 15:2; 43:11.

¹⁸ Ká rii-yo depetē net ceker ūr-bon nē remen wū nept ma-tō ūn ka napa-ō. Ūm zēeg kaanē remen ka oōg-de de rō oōg-de ma-hun. Ka oōg-de ūn ka nem-yo de rō zungu-ūs cind ūn kwōoz-ūt tet ūs-cind [666].

Bōr-ūs op ūs-nass

Sep-ō ūn ye kumē gwū à

¹ Ka da-ō ūm gwōtūryū, ūm hyanūryū Ya o-Rwūyū o-Ca yo rō eso n-tōn ūn Haag-ō o-Urusharima* mōsse ūn wū nē hun-nē dugu-o zungu ūn kwōoz-ūt yoor ūs-nass [144,000], ye a genē jin-de ūn wū ūn de ūn Tato ūn wū nē à ūn zwōn-tō ūn ye.† ² Komo ūm hogurū ras rwūun-mō n-Tōn shir ūntūn dwūm-de ūn ja-mō m-hō mō m-sa, ūntūn dwūm-de o-dākār. Ka ras-ō ūm hoge à ya o ro ūntūn ras-ō ūn yan-bu ūt-moro tō ūn ye. ³ Ka caari-de ūn būyūg-ō ūn ya-ūt-sep ye hurū sep-ō pu-ō n-co o ūn kwūur-ō ūt-gwōmo tō Shir, n-co o ūn ka rem-se ūn hōog-ūs nass-se, komo ūn co o ūn ūn ka sek-ye ye ūr-kwōoz ūn nass [24]. Yatt-wū he hoks ūn yoos ūn ka sep-ō à se hun-nē dugu-o zungu ūn kwōoz-ūt yoor ūs-nass [144,000] cot, ye kumē gwū ūn hōno o-dak á. ⁴ Ye ka hun-nē ye, ye naasē hi ūn de ūn ye m-rwūk be-de ūn rew-mō ūn ne'a-nē á, remen ye she'ettē she'et-de ba m-kūkōp. Ye dōrūrū ká Ca-yo kō ke sō-yo cōwē. Shir oostē ye n-mē ūn ges-ō ūn hun-nē komo a ya'asū ye ūntūn **seke**-de ūn mat-de ūs-'yo de ūr-takan be-de Shir o-Ca nē. ⁵ Ye tak ūn nōm ūt-bō, hun-nē hoks ye m-yo'og á.‡

Yan-tōm-ye Shir nen tet

⁶ Komo ūm hyanūryū wū ken **wan-tōm-wū Shir** wū rō ūs-ryoog ūn kūs-ō n-tōn. Wū rō bupū ūn ma-tō ba m-ta nē, wū ūs-ryoog ūn kō'ōt ūn ka **Ma-tō m-Rerem** nē be-de ūn hun-nē ye ūn hōno o-dak, ūn kō o ke dak-ō, ūn kō o ke baag-ō, ūn kō de ke rem-de nē, n-mē ūn kō ye ke hun-nē ye. ⁷ Wū 'yonsūrū cōr dēen, wū zee, "Gyer nō Shir, komo nō būm jin-de ūn wū de ūt-gōs. Remen da-o kewrūnsūtē m-mōka o wū hettē piishē ūn kap o ūn hun-nē ūt-ma à. Kwūktū nō wū, wū wū nōmē o-Tōn, o-dak nē, m-sa nē, komo ūn yish-tō m-hō nē!"

⁸ Wū ken **wan-tōm-wū Shir** ayoore-wū dōrūrū wū ūt-ke'entē o-zaaz, wū rō m-zēeg, "**Babira**-o hyeestē, Shir tōk ká caari-ō o-bō o **ba'as-tō** ūn hun-nē ye ūn o, o hyeestē! Hun-nē o-**Babira** ye nakantē myet o ūt-dak remen ye jorotē Shir. Ye m-nōm kááne ūntūn ko-kaar-wū a ya'e m-kē be-de ūn campō-nē a nomot o-ás ūn wū nē à."§

⁹ Komo **wan-tōm-wū Shir** atettē-wū dōrūrū ye, wū dakūrū cōr-ō ūr-bēeb nē, "Shir a tops myet bōn net-wū kwūktē ka nem-yo ūn sha-mō ūn yo nē à. Komo bōn wū gōkse napa-ō ūn yo ūn zwōn-de ūn wū à, kō komo ūn kom-tō ūn wū à, ¹⁰ Yea sū ibittē-de ūn ryaab-se Shir, Shir a purē ye dēen remen wū rō ūs-ryaab ūn ye nē. Shir a popōr ye ūn ta'ar-tō ūn caari-ō o-ra n-her o ūn yan-tōm ye ūn wū komo n-her o ūn Ya o-Rwūyū o-Ca.* ¹¹ Hye-de ūn ka ra-ō attē ye ūn ya-ūr-kōōb á, de sengū m-da n-tōn ba m-ta har ya nomot. Wūwē-ūr rō kōn á m-tēt, m-hōw nē, remen ye kwūktūtē ka nem-yo o-kōt yo ūn sha-mō ūn yo nē, komo ye gōkstē napa-ō ūn jin-de ūn yo."† ¹² Remen kaanē, hun-nē ye Shir, ká ye rō m-dōrē ūn **karamsa**-tō Shir komo ye sher ūn Yēso à, se ye sengē o-dōrōttē m-sher nē be-de ūn wū.

¹³ Ūm doorū hoge ūn o ken cōr-ō n-Tōn shir o rō m-zēeg, "Gēn tō ka: Ya-o-kwūm-ye, ye rō m-mar n-mē ūn gūw-m Wan-Kōyan à cir-mō m-mōka!"

Kūkt-o zēeg, "Nip-ō! Ya-o-kwūm-ye jip remen yēa wūwē swō ūr-kōōb de ūn ye, remen 'yons-de ūn sengē-mō ūn ye mō ūr-bon rō ye m-dōrē!"

Yer-mō ūn hōno o-dak

¹⁴ Ūm gwōtūryū, komo reēno ūn co-o re ūm hyanūryū ke'entē-o pus-ō, tara ūn ka ke'entē-ō wū ken wū "ūntūn **Wā-wū ūn Net**"‡ o-gond nē o o-zinariya ūn hi-de ūn wū, komo wū rō o-riji nē yo m-rye dēen ūn kom-ō ūn wū. ¹⁵ Wū ken **wan-tōm-wū Shir** wū rwūunūryū ūn **Pyo-ō Shir** wū aagūrū eeg ūn caari-ō o-cōr ūn ka wū rō ūr-she'et n-tōn ūr-ke'entē à. Wū rō m-zēeg "Tabbē riji-o ru, o shi m-yer, remen da-ō m-yer woostē. Rem-se ūn hōno o-dak nenestē m-sōk nē."§ ¹⁶ Ka wū rō tara n-tōn ūr-ke'entē à, wū tabbū riji-yo ūn wū ūn hōno o-dak komo a yerūrū rem-se ūn hōno o-dak.

* **Bōr-ūs op ūs-nass:1** 14:1 ūt-Girik: o-Sihiyona. † **Bōr-ūs op ūs-nass:1** 14:1 Hyen komo: Izik 9:4; Hyan 7:3.

‡ **Bōr-ūs op ūs-nass:5** 14:5 Hyen komo: Zepa 3:13. § **Bōr-ūs op ūs-nass:8** 14:8 Hyen komo: Isha 21:9; Irmī 51:8; Hyan 18:2. * **Bōr-ūs op ūs-nass:10** 14:10 Hyen komo: Isha 51:17; Taka 19:24; Izik 38:22. † **Bōr-ūs op ūs-nass:11** 14:11 Hyen komo: Isha 34:10. ‡ **Bōr-ūs op ūs-nass:14** 14:14 Hyen komo: Dane 7:13. § **Bōr-ūs op ūs-nass:15** 14:15 Hyen komo: Jowē 3:13.

17 Bq un kaane wu ken **wan-tqm-wu Shir** wu rwuunuru un **Pyo-o Shir** n-Ton shir, wu ma wu ro o-riji ne yo m-rye deen. 18 Ka da-de wu ken **wan-tqm-wu Shir**, wu ro ur-beeb de m-sabarse ne o-ra, o rwuune o-hana a. Wu kangsuru ka **wan-tqm-wu Shir** wu wa-o-riji yo m-rye. Wu zee ru wu, "Tabbe riji-o ru, o yend ut-anab un kat-o ut-anab o un hono o-dak, remen yakar-ye un to neneste." 19 **Wan-tqm-wu Shir** tabbu riji-yo un wu un hono o-dak, wu kamsuru yakar-ye ut-anab. Wu jorburu ye un caari-o o-kuub o un pot un yakar-ye un anab un ryaab-se Shir. 20 A potu ka yakar-ye un anab-ye n-jim de o-bo n-me un ka kuub-o. Hyo-m sengu m-rwuun un ka kuub-o, mo wooste hew-de ut-mer kwooz-ut jero [180]*† komo duw-de un mo wooste untun mita-o gaan ur-purug.‡§

Bor-us op us-taan

*Yan-tqm-ye Shir ta'voor
un swo ur-kqob ne o-ta'voor*

1 Um hyanuru o ken napa-o n-Ton un Shir, o-caari, o ut-hyat komo: **Yan-tqm-ye Shir** nen ta'voor un swo ur-kqob ne so-o ta'voor, komo to to ro ur-kom, remen be-de un to a hette rwuunte un ryaab-se Shir se ur-kom. 2 Um hyanuru o ken rii-o untun m-sa por por untun o-madipi, wuugse o-ra ne. Komo um hyanuru ka ye re ur-ho un ka nem-yo ne un sha-mo un yo ne un ramba-de un jin-de un yo ne a. Ye ro eso eso ut-moro ne ut-kom bupu to Shir ya'asu ye a 3 Ye ro un hu un sep-o **Mosa**, ko-guw-wu Shir, komo un sep-o un ka Ya Rwuug-o Ca-yo ne, ye ro m-zee,

"Senge-m ru kutute hun-ne unze wo ro gos-wu
komo Wa-ut-Hyat, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap!
Cow-us ru se un men-ut pus-to se, se o-nip komo,
wo ko-Gwomo-wu ut-dak!*

4 zWan wu ne a gyer Wan-Koyan,
wu seps jin un du a?

Wu wu cot ro ba m-kukop.

Myet o un hun-ne yea haan,

ye kwuktu wo

remen un piish un ma-ut ru to un men-ut pus-to.

Komo hun-ne hoks m-hyan senge-m ru

m-kashi cas cas."†

5 Ka da-de um gwoturu um hyanuru **Pyo-o Shir** n-Ton shir. A upsussete ish-o un ka depi-o, o ro be-de un **karamsa-to Shir** a.‡ 6 **Yan-tqm-ye Shir** nen ta'voor rwuunuru un **Pyo-o Shir** un ryaab-us ta'voor ne. Ye cupste gund-ut so-to m-cucas ne, komo un hap-se un zinariya ne un be-to un ye. 7 Se o-gaan be-de un ka rii-ye un hogg nass-ye ya'asu ka **yan-tqm-ye Shir** nen ta'voor-ye sheend-to o-zinariya ut-ta'voor shiishe un ryaab-se Shir, wu ro wan-hogg ba m-ta har ya nomot a. 8 **Pyo-o Shir** shiiru ur-hye de ro m-rwuun be-de un seps-mo Shir un beeb-de un wu ne a. Yatt komo wu hokse m-cow n-me un ka **Pyo-o Shir** o a se da-o ka **yan-tqm-ye Shir** nen ta'voor-ye kome uksbe un ka swo ur-kqob o-ta'voor o a, wata sheend-ut ta'voor-to un ryaab-se Shir.§

Bor-us op us-cind

Sheend-ut ta'voor-to un ryaab-se Shir

1 Ka da-de um hoguru o ken cor-o o ur-beeb o ro m-rwuun n-me un **Pyo-o Shir**, ka cor-o ro un rure un **yan-tqm-ye Shir** ta'voor. O zee, "Habe no, no duusbe hono o-dak ka sheend-ut ta'voor-to, to un ryaab-se Shir." 2 **Wan-tqm-wu Shir** wu ur-takan, wu haaru wu duusburu hono o-dak rii-yo ro un sheend-o un wu a. To ken nat-to rwuunuru to m-yo m-hogg ne deen un wur-to un ka hun-ne ye ro un napa-o un ka nem-yo ne a, komo un ye kwukte sha-mo un yo ne a.*

3 **Wan-tqm-wu Shir** ayore-wu duusburu rii-yo ro n-me un sheend-o un wu a n-me m-sa. Ho-m barmuru, mo warguru untun hyo-mo un net-wu mare a, kap o un rii-ye un hogg-ye ro n-me un ka sa-mo a ye maruru.

* **Bor-us op us-nass:20** 14:20 Kiromita zungu-ut tet [300]. † **Bor-us op us-nass:20** 14:20 ut-Girik: "stadia" dugu-o gaan un zungu-us cind [1,600]. ‡ **Bor-us op us-nass:20** 14:20 Na-us nass ur-purug. § **Bor-us op us-nass:20** 14:20 Hyen komo: Isha 63:3; Bomo 1:15; Hyan 19:15. * **Bor-us op us-taan:3** 15:3 Hyen komo: Rwu 15:1. † **Bor-us op us-taan:4** 15:4 Hyen komo: Irm 10:7; Bong 86:9. ‡ **Bor-us op us-taan:5** 15:5 Hyen komo: Rwu 38:21. § **Bor-us op us-taan:8** 15:8 Hyen komo: Rwu 40:34; 1Gwm 8:10-11; 2Nom 5:13-14; Isha 6:4. * **Bor-us op us-cind:2** 16:2 Hyen komo: Rwu 9:10.

⁴ **Wan-tòm-wu Shir** atette-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-me ut-roog un yish-to m-ho ne, to argu m-warag m-hyó.[†] ⁵ Um hoguru **wan-tòm-wu Shir** gos-wu wu m-ho zeeq Shir,

“Wo ko-yan-men-ut pus-to wu
be-de un ma-ut ru to wo m-piish à.

Wo ro **Wu ha m-Kukop**,
wo ro m-moka, n-ga ne komo.

Remen kaane wo m-piish ut-ma hond hond.

⁶ Remen ye wuusté hyó-mo un hun-ne ru:
yan-ba-m-kukop un yan-rwor un Ma-to Shir ne.

O ya'uru ye m-hyó ye su. Top-o un ye o kál!”

⁷ Um hoguru cor n-te o-hana o ro m-zee.

“Ee, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap!

Piish un ma-ut ru hond hond to ro,
wo komo ko-yan-men-ut pus-to wu.”

⁸ Ka da-de **wan-tòm-wu Shir** anasse-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-me ur-ho. Komo a ya'ag de de tuks hun-ne un hund-o ra. ⁹ Hund-o un ka o-ra o tuksu hun-ne, har ye pyapu jin-de Shir, wu ro Wa-ur-Beeb be-de un ka re ur-koob o à. Amba ye waktune ye sekemse jin-de un wu á.

¹⁰ **Wan-tòm-wu Shir** ataane-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-te un kwuur-o un gwomo-to un ka nem-yo. Comb-o argu hok un gwomo-to un ka nem-yo, komo hun-ne ye un wu hewruru rem-to un ye remen m-reeten.[‡] ¹¹ Ye agu Shir o n-Ton un jin-ur yo-de remen m-reeten mo ut-nat mo ye m-swó à. Amba ye waktune be-de un **ba'as-de** un ye á.

Wan-tòm-wu Shir acinde-wu

¹² **Wan-tòm-wu Shir** acinde-wu duusuru ryaab-se Shir se ro un sheend-o un wu à n-me un roog-o o-Yupireti. Ho-mo un o hwo'uru kap. Un kaane, gwomo-ne ye un dak-to ur-horan a hoks m-pas ha-mo ur-horim un karma-ne ye un ye ne.[§] ¹³ Ka da-de um hyambu yan-dak-ye rim-ye nen tet untun yege-ku. Ye rwuunte un nu-o un ka hwo-yo, un nu-o un ka nem-yo ne, un nu-o un ka wan-rwor un Ma-to Shir to, to ut-bo. ¹⁴ Ye **ya-ut-kot** ye, yan-nom ut-hyat, ye Haag be-de un gwomo-ne ye un hono o-dak kap, ye kargunsu ye be-ur gaan remen a gun-ut ur-gun un Wan-Koyan ne un ho-ur gos-de de un piish ut-ma to Shir Wa-ut-Gwomo kap.

¹⁵ Um hogute Yeso m-zee, “War no: um robe ba un hwo o-da untun ko-hyow! Shir ya'ag ye ur-ho ye ro ero à, ye esse matuku-to un ye zongse à, taase ye neke ur-kor, ye hoge m-'e n-me un hun-ne!”*

¹⁶ Ka yan-dak-ye rim-ye ye kargunsu gwomo-ne un karma-ne ne un ye ne be-ur gaan, un de ken be-de a m-zee *Armagedon* à un rem-de **ut-Ibra**.[†]

¹⁷ Ka da-de **wan-tòm-wu Shir** ata'yoore-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à un yo-mo un kus-o un n-ton. Q ken cor-o ur-beeb o rwuunuru be-de un ka kwuur-o n-me un **Pyo-o Shir**, o ro m-zee, “A komog!” ¹⁸ A nomu o-myakt, o-zaaz ne deen, ut-dakàr ne, un mo ken nukte-mo o-dak mo ne mo un ba ur-bon mo a take m-nom á cin da-o a nome net à. Ka caari-mo un nukte-mo o-dak mo komo deen mo nome.[‡] ¹⁹ Ka caari-o o-bo o o-**Babira** o purgu be-ut tet, bo-to un hon ut-dak kap to heeru. Shir baksu **ba'as-de o-Babira** wu rwu'u o swó un ka ibitte-de de un ryaab-se un wu se m-yo.[§] ²⁰ Ko o ke dak-o o ro n-tete de m-sa à o eguru, myet-o un caari-to ut-haag komo a do to m-hyan á.* ²¹ Caari-to un ta'ar-to un kem, nu-se un to me'es-de o-kiró kwooz-ut yoor [40], to he'emenuru n-ton hun-ne rwuun-mo n-Ton shir. Har hun-ne pyep Shir remen rii-yo koru ye un ka ta'ar-ye un kem ye à, nong deen![†]

Bor-us op us-ta'voor

Ko-kaar o-nem ne

[†] **Bor-us op us-cind:4** 16:4 Hyen komo: Rwu 7:17-21; Bong 78:44. [‡] **Bor-us op us-cind:10** 16:10 Hyen komo: Rwu 10:21. [§] **Bor-us op us-cind:12** 16:12 Hyen komo: Isha 11:15. * **Bor-us op us-cind:15** 16:15 Hyen komo: Mati 24:43-44; Ruka 12:39-40; Hyan 3:3. [†] **Bor-us op us-cind:16** 16:16 Hyen komo: 2Gwm 23:29; Zeka 12:11. [‡] **Bor-us op us-cind:18** 16:18 Hyen komo: Hyan 8:5; 11:13,19. [§] **Bor-us op us-cind:19** 16:19 Hyen komo: Isha 51:17. * **Bor-us op us-cind:20** 16:20 Hyen komo: Hyan 6:14. [†] **Bor-us op us-cind:21** 16:21 Hyen komo: Rwu 9:23; Hyan 11:19.

¹ Wan-gaan be-de ɔn ká **yan-tɔm-ye Shir** nɛn ta'yoore ye, wu duusbe sheend-o ata'yoore-o, haanuru be ɔn de, wu zee, "A neke cen na, komo man kutu wu bɔ a he piishe ɔn ka caari-wu ɔn ko-kaar-wu ɔt-ma à. Ka ko-kaar-wu rɔ o-bɔ ɔ a ma n-tete ɔ ɔt-roog deen à." ² Gwɔmo-ne ye ɔn hono o-dak nomog o-ás ɔn wu ne, komo hun-ne ye ɔn hono o-dak swoog ke-mɔ ɔn ás-o ɔn wu har mɔ ho ye ɔntun hɔ-de m-ke."[†]

³ Ká **wan-tɔm-wu Shir** wu heetu me o-dákár ɔn bu-yo **Kukt-o Shir**. Reɛno ɔ ka, ɔm hyane wu ken ne'a-wu tara n-tɔn ɔn yo ken nem-o jaas-yo yo. Ka nem-yo komo yo rɔ ɔn jin-tɔ ɔn reeb-tɔ Shir ne tɔ a gene ɔn wur-o ɔn yo à, hi-tɔ ɔn yo komo ɔt-ta'yoor ɔs-kar ne ɔs-op.[‡] ⁴ Ka ne'a-wu saw-to wu cope à jaas-to tɔ ɔntun hɔ-mɔ o-garura, wu hogussute ɔt-duk m-hoog ɔn saw-to ɔn zinariya, ɔn ka ta'ar-ye o-mok ye ne ye ɔr-bon ye ne ɔn rwuumb-ɔs ɔn hwɔr ne. Wu rɔ ɔr-kok ne ɔt-kom de o-zinariya shiishe ɔn rem-se ɔn hu-se ɔn ás-o ɔn wu.[§] ⁵ ɔn zwɔn-de ɔn wu komo a geneg ɔr-jin ɔt-ma ne:

Rii-yo wukusse

Babira-o gos-o,

Ko-gwɔmo-wu ɔn kaar-ne,

Inu-o ɔn rem-se o-ás komo ɔn hono o-dak.

⁶ ɔm hyanuru komo ka ne'a-wu m-nɔm sa o zee ke-m hooste wu. Wu suuste hyó-mɔ ɔn **yan-dor Yeso**. Wu hoog ye remen ye rɔ ɔn tɔr-se ɔn ma-ut Yeso.

Da-o ɔm hyane wu à, ɔm bɔpu o-nu. ⁷ Amba **wan-tɔm-wu Shir** citu me. Wu zee, "¿Ya o bɔpte nu? Man rwuntu wu ɔt-orom mɔsse ɔn bɔ ka ne'a-wu rɔ ne, komo ɔn ka nem-yo ne yo wu da à, ka nem-yo ɔn hi-ut ta'yoor yo ɔs-kar ne ɔs-op. ⁸ Ka nem-yo o hyane à, yo weste ɔn nom ɔn hoog n-ga, amba m-mɔka yo kus ɔn hoog ne á. Amba har ɔn kaane ne, yoa rwuun n-dɔ ɔn ka kuub-o ɔr-duw ɔ ha-mɔ be-de a he yo m-ho à. Hun-ne ye rɔ ɔr-she'et ɔn ka hono o-dak ɔ à, ye rɔ cin ba a ɔn hwɔon rii à a gen jin-tɔ ɔn ye n-me ɔn takurda-o yan-hoog á, kap yea bup nu ɔn hyan-o ɔn ka nem-yo, remen n-ga yo rɔ ɔn hoog ne amba m-mɔka yo mereste.*

⁹ "Tɔ ka rem-se rɔ ɔn hoob-o hur-de rɔ ɔs-nap ne à. Ka hi-ut ta'yoor-tɔ Haag-ut ta'yoor-tɔ, tɔ ka ne'a-wu rotte ɔr-she'et n-tɔn à. Ka hi-ut ta'yoor-tɔ komo gwɔmo-ne ta'yoor-ye, ¹⁰ nɛn taan be-de ɔn ye mereste, acinde-wu rɔ ɔt-gwɔmo. Wan-gaan rɔ kon, ata'yoore-wu ɔn gɔ woɔn á. Da-o wu woɔne, komo wua she'et ya o-da hiin. ¹¹ Ka nem-yo wete ɔn nom ɔn hoog n-ga à, m-mɔka komo yo ɔn hoog á, yo rɔ aere-yo. Komo be-de ɔn ka ta'yoor-ye yo rwuune, komo yo rɔ m-neke be-de yo he m-mar á.

¹² "Ka kar-ɔs op-se o hyane á, ye rɔ ka gwɔmo-ne op-ye ye ɔn goshi gokse beeb-de ɔt-gwɔmo á. Ijime, yea kum ɔt-gwɔmo. Amba yea nom ɔt-gwɔmo mɔsse ɔn ka nem-yo ne awa o-gaan.[†] ¹³ Ka gwɔmo-ne op-ye ma-to ɔn ye kang-o gaan to rɔ, komo ye ya'aste ka nem-yo beeb-de ɔn ye ɔn gwɔmo-to ɔn ye ne. ¹⁴ Yea gun ɔr-gun ɔn Ya o-Rwuug o-Ca ne. Amba ka Rwuug-o Ca-yo yoa re ɔr-hɔ be-de ɔn ka gwɔmo-ne ye remen wu rɔ Wan-Koyan wu ɔn yan-koyan-ne, komo ko-Gwɔmo-wu ɔn gwɔmo-ne. Wua she'et ɔn ka hun-ne ye ye wu bane, ɔn ye wu daagne ne à, ɔn ye rɔ m-dɔre hur-ur gaan ne à."

¹⁵ Ka da-de **wan-tɔm-wu Shir** zeeru me, "Ka roog-to o hyane à, be-de ka ko-kaar-wu rɔ ɔr-she'et à, de rɔ hun-ne, moor-to ɔn hun-ne go-ɔs-go, ɔt-dak, ɔt-rem ne. ¹⁶ Ka nem-yo ɔn ka kar-ɔs op ne se o hyane a, yea kute ka ko-kaar-wu ɔt-yage. Yea rumus kap ɔ ɔn rii-yo wu rotte à ye yagu wu ɔr-kor. Har yea ti ap-mɔ ɔn wur-o ɔn wu. Komo ye tukɔ wu o-ra. ¹⁷ Yea nom kaane, remen Shir ru'usse ɔn hur-de ɔn ye, zɔnge-tɔ ye hette nom ɔn rii-yo wu cone à. Yea ya'as ka nem-yo beeb-de ɔn ye remen yo reet ɔt-gwɔmo har se Ma-tɔ Shir shiig o-nip. ¹⁸ Ka ne'a-wu wu o hyane ɔn hyangan-ut ru à, wu rɔ hek-o ɔn ka caari-o o-bɔ ɔ, ɔ rɔ ɔt-gwɔmo ɔn hon ɔn gwɔmo-ne ye ɔn hono o-dak à."

Bɔr-ɔs op ɔs-eer

He-de ɔn bɔ-o o-Babira

¹ Bɔ ɔn arag-mɔ ɔn tɔ ka, ɔm hyanuru wu ken **wan-tɔm-wu Shir** wu m-kerɔne rwuun-mɔ n-Tɔn shir. Wu rɔ ɔt-gwɔmo ne ɔt-gos ne, komo mɔk-o ɔn wu caragsuru hono o-dak. ² Wu aaguru ɔn cɔr-o gos-o, wu zee, "**Babira**-o hyeeste!

Shir tok ka caari-o o-bɔ ɔ **ba'as-tɔ** ɔn ɔ!

Q waragte be-de ɔr-she'et de **ya-ut-kot**

* **Bɔr-ɔs op ɔs-ta'yoor:1** 17:1 Hyen komo: Irmí 51:13. † **Bɔr-ɔs op ɔs-ta'yoor:2** 17:2 Hyen komo: Isha 23:17; Irmí 51:7. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-ta'yoor:3** 17:3 Hyen komo: Hyan 13:1. § **Bɔr-ɔs op ɔs-ta'yoor:4** 17:4 Hyen komo: Irmí 51:7. * **Bɔr-ɔs op ɔs-ta'yoor:8** 17:8 Hyen komo: Dane 7:7; Hyan 11:7; Bɔng 69:28. † **Bɔr-ɔs op ɔs-ta'yoor:12** 17:12 Hyen komo: Dane 7:24.

un hōn un yan-dak-ye rim-ye ne
un gō un kō yo ke no-yo un hu yo ne.*

3 Remen kap hun-ne ye ūt-dak ye swoog m-ke
mō un ka bō-o mō o-ás.

Gwōmo-ne ye un hōno o-dak nōmog o-ás un o ne.

Remen hun-ne cōnog she'et-de un hōge m-rerem,
ya-m-o, ūt-baab ne
ye un hōno o-dak kumug o-kwum.†

4 Ūm hōguru o ken cōr-o rwūun-mō n-Tōn o shir o zēeg,
“Hun-ne re o, rwūun nō n-me un o!

Ūrege nō m-nōm **ur-ba'as** bō ye m-nōm à,
Man 'ye nō ūr-kōqb bō um he ye m-'ya à.‡

5 Remen a mōrōgsutē **ba'as-tō** un o be-ur gaan,
tō nomog m-seēb tō wōog Tōn-o shir.

Komo Shir bakstē mēn-ūt jaas-tō tō un o.§

6 Nōmū nō ka bō-o hond hond bō o nōmū nō à,
kap bō un rem-se o nōmū nō à muutu nō o o-voor.
Kōk-de o burūtū nō hō-mō m-ke à
burū nō o un de o-voor.*

7 O she'ette she'et-de m-seps o-zak ne,
remen kaane nōmū nō o m-zōm ryaab-ūs ūs-ryaab.

O rō ūs-sēs m-zēg,
‘Mē, ko-saraki-wū, un deeg un de um rō tara!
Mē ne'a-wū campō un wū mare à wū wū á.
Komo a wōs mē un tūk-mō ūt-mēn á!’

8 Remen kaane, hō-ur gaan a he wū m-hante
un tūk-mō ūt-mēn, m-mar, un mēr ne.

Komo a tūks wū o-ra.
Remen Wan-Kōyan Shir wū rō Wa-ur-Bēeb,
komo wū he wū piishē ūt-ma.†

9 “N-ga, gwōmo-ne ye un hōno o-dak ye nōmog o-ás un wū ne komo ye hōgute m-rerem un saw-tō un hwōr tō un wū. Amba da-o ye hyane hye-de o-ra de un tūk-mō un wū à, yea ‘un-ūs-wōn un ūs-kan ne deen remen wū. 10 Yea es ūr-hew ne remen ye un hōge o-gyer o un swō ūr-kōqb de wū rō m-swō à. Yea sēnge m-zēg,

“ ‘Wō rii-yo ūr-'wōn yo! Wō rii-yo ūr-'wōn yo,
caari-o o-bō o **Babira**, bō-o ūr-'wōn!

Shir piishitū wō ūt-ma da-o gaan!‡

11 “Ya-ūt-baab m-o ne ye un hōno o-dak yea ‘un un tūk-mō ūt-mēn, remen yatt-ye kuse m-o un saw-tō un ye komo á.§ 12 Wū oōg ūt-saw deen tō un zinariya un tō un azorpa ne, un ta'ar-ye o-mōk ne, ūs-rwūumb se un hwōr ne, komo un gund-tō un ye ne tō ūr-bon, ūt-gund ne tō m-dēker, un gund-ūt jaas-tō ne, ūs-'yo ne se un wūs m-shi'igin gō-ūs ūs-gō, un saw-tō un yin-ye un rwōog-ne, un kap o un saw-tō un hwōr ne tō a shabē ūs-'yo à, un rem-se a zwō ne un kwōm-ūt jaas-tō à, un rem-se ūt-kwōm ne, m-ta'ar ne. 13 Komo wū oōg saw-tō un rem-se ūs-cō, un rii-yo m-shi'igin ne, un nōw-mō m-shi'igin ne, un o-mur, un rii-yo m-shi'igin ne tō a m-aag o-**parakanse** à, m-ke ne, un nōw-mō o-**zētun** ne, un hyō-mō un arkama-ne, un sūw-ye un arkama-ne, un na-ne, un ca-ne, un jōk-ne, un keke-tō un jōk-ne, komo un hun-ne ne remen wū muute ye guw-ne.*

14 “Ya-ūt-baab zēerū ka ne'a-wū, ‘Kap o un ka rem-se ūr-bon se o shere yish à se egussute komo kap o un kwūm-o ru un saw-ūt ru ne tō m-cop tō egussute. Wōa do tō m-kum komo á!’ 15 Ya-ūt-baab ye kumē o-kwūm un saw-tō ye rō wū m-bebē à, yea ešen ūr-hew ne, remen ye o-gyer o un ká zōm-mō a m-nōmē un ka ne'a-wū à. Ye ūs-kan, ye un tūk-mō ūt-mēn.† 16 Ye m-zēg,
“ ‘Rii-yo ūr-'wōn!

* **Bōr-ūs op ūs-eer:2** 18:2 Hyen komo: Isha 21:9; Irmī 51:8; Hyan 14:8; Isha 13:21; Irmī 50:39. † **Bōr-ūs op ūs-eer:3** 18:3 Hyen komo: Isha 23:17; Irmī 51:7. ‡ **Bōr-ūs op ūs-eer:4** 18:4 Hyen komo: Isha 48:20; Irmī 50:8; 51:6,45. § **Bōr-ūs op ūs-eer:5** 18:5 Hyen komo: Taka 18:20-21; Irmī 51:9. * **Bōr-ūs op ūs-eer:6** 18:6 Hyen komo: Bōng 137:8; Irmī 50:29. † **Bōr-ūs op ūs-eer:8** 18:7-8 Hyen komo: Isha 47:7-9. ‡ **Bōr-ūs op ūs-eer:10** 18:9-10 Hyen komo: Izik 26:16-17. § **Bōr-ūs op ūs-eer:11** 18:11 Hyen komo: Izik 27:31,36. * **Bōr-ūs op ūs-eer:13** 18:12-13 Hyen komo: Izik 27:12-13,22. † **Bōr-ūs op ūs-eer:15** 18:15 Hyen komo: Izik 27:31,36.

Rii-yo ʊr-'wɔn yo ka caari-ɔ o-bɔ ɔ!

Q ro n-ga ʊn cɔp ʊn gund-tɔ ʊr-bon tɔ m-gwugwɛr à,
 ʊr-matuku nɛ de ʊn hɔ-mɔ ʊn o-garura,
 komo ʊr-matuku nɛ de ʊn hɔ-m jaas-mɔ zàá,
 komo ɔ ro ʊn nɔm ʊt-duk ʊn saw-tɔ ʊn zinariya,
 ʊn ta'ar nɛ yɛ ʊn hwɔr komo
 ʊn rwɔʊmb-se ʊn hwɔr nɛ!

17 Amba da-o gaan kap ɔ ʊn kwɔm-ɔ ʊn ɔ taɛ!'

"Myet-ɔ ʊn yan-hat-tɔ m-hɔ ʊn yan-da-mɔ ʊn tɔ nɛ, ʊn ya-m-nak nɛ komo ʊn kap ɔ
 ʊn bɔ ʊn yɛ rɔ m-kum ʊn ya-m-ɔ ʊt-baab nɛ be-de m-sa à, yɛa ɛs ʊr-hew nɛ.† 18 Yea 'ʊn,
 da-ɔ yɛ ro m-hyan ʊn hye-de ʊn ka ra-ɔ rɔ m-da n-ton à. Yɛa zee, 'A tak ʊn m-hyan o-bɔ
 ʊntɔn ɔ ka á!§ 19 Yea 'ʊn yɛ zɔr m-hu a nept tɔk-mɔ ʊt-mɛn hoɔg yɛ. Komo yɛa zee,
 " 'Rii-yo ʊr-'wɔn, rii-yo ʊr-'wɔn, kà bɔ-o caari-ɔ!

Remen ká bɔ-ɔ, yan-hat-ɔ m-hɔ
 yɛ kamastɛ hwɔr deen ʊn bu-yo baab-tɔ
 ʊn rem-se hun-nɛ yɛ ʊn ká bɔ-ɔ m-nɔm à.

Amba da-o gaan koyan sabre!*

20 Nɔm nɔ o-zak, nɔ yɛ rɔ ʊr-she'et n-Tɔn shir à,
 nɔm nɔ o-zak nɔ yan-ba-m-kukɔp, **yan-Tɔm Yɛso**,
 ʊn **yan-Rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir** nɛ.

ʊr-kɔm Shir piishitɛ o-**Babira** ʊt-ma
 remen rii-yo ɔ nɔmɔ nɔ á!†

21 Ka da-de wɔ ken ko-bɛɛb-wɔ ʊn **wan-tɔm-wɔ Shir** wɔ kepsɔ ɔ ken ta'ar-ɔ o-gɔs ɔ
 ɔ woosɛ ta'ar-de ʊn ʊr-na à. Wɔ jorbɔ ɔ n-mɛ m-sa, wɔ zɛɛrɔ,

"O-nip kaane
 a jorbɛ o-**Babira** caari-ɔ o-bɔ,
 ɔ m-'wɔns, bɔ ʊn jorbɛ ka ta'ar-ɔ à,
 komo a do o-**Babira** m-hyan á.‡

22 Hun-nɛ a do m-hoɛ n-mɛ o-**Babira** ras-ɔ o-moro,
 ʊn ya-ʊt-sɛp nɛ, ʊn yan-hwɔhwɔrug nɛ,
 ʊn yan-hur ʊs-sherewa nɛ n-mɛ ʊn o-**Babira** á.

Komo a do hyan ʊn wan-cɛ
 kanɛ kɔ wan-gaan á.

Komo a do hoɛ ʊn ras-ɔ ʊr-na n-mɛ o-**Babira** á.§

23 Hun-nɛ do hyan ra-ɔ ʊr-pitirra n-mɛ o-**Babira** á.
 Komo cɔr-se o-zak ʊn yan-rew-tɔ ʊn ge-ʊt pu-tɔ nɛ
 a do se m-hoɛ ʊn ka bɔ-ɔ á.

Ya-ʊt-baab yɛ o-**Babira** yɛ ro caari-nɛ,
 yɛ ro jiishte ya-ʊt-baab yɛ ʊn hɔno o-dak kap à,
 komo ʊn myot-ʊs ru ɔ o egusɛ myet-ɔ ʊt-dak!*

24 ʊn cɔw-se ʊn ka bɔ-ɔ kanɛ a wɔʊsɛ hyó-mɔ
 ʊn **yan-Rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir** yɛ ʊr-takan
 ʊn yan-ba-m-kukɔp nɛ.

Kanɛ komo a hɔ hun-nɛ ʊn hɔno o-dak."†

Bɔr-ʊs op ʊs-jero

Bɔngɔn-de Shir n-Tɔn

1 Bɔ tɔ ka aragte à, ʊm hoɔgɔrɔ o-zaaz ʊntɔn cɔr-se ʊn mɔrɔg-de ʊt-moɔr n-Tɔn ɔ Shir
 se rɔ m-zɛɛ,

"Bɔm nɔ Yawe!*

Gwɔ, m-sɛps nɛ, ʊr-bɛɛb nɛ rɔ be-de Shir na!

2 Remen piish ʊn ma-ʊt ʊn wɔ hond hond tɔ rɔ,
 wɔ komo ko-yan-mɛn-ʊt pus-tɔ wɔ,

Wɔ sabɔrsɔtɛ o-**Babira** ká caari-wɔ ʊn ko-kaar-wɔ,

‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:17** 18:17 Hyen komo: Isha 23:14; Izik 27:26-30. § **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:18** 18:18 Hyen komo: Izik

27:32. * **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:19** 18:19 Hyen komo: Izik 27:30-34. † **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:20** 18:20 Hyen komo: Kara
 32:43; Irmí 51:48. ‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:21** 18:21 Hyen komo: Irmí 51:63,64; Izik 26:21. § **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:22**

18:22 Hyen komo: Izik 26:13; Isha 24:8. * **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:23** 18:22-23 Hyen komo: Irmí 7:34; 25:10. † **Bɔr-ʊs**

op ʊs-eer:24 18:24 Hyen komo: Irmí 51:49. * **Bɔr-ʊs op ʊs-jero:1** 19:1 ʊt-Girik: Harrerruja.

Babira-o rakstę hun-nę yę ūn hōno o-dak

ūn bŭ-yo ūn ās-o ūn o.

Shir mŭsŭtę hun-nę yę ūn wŭ† yę ká ne'a-wŭ hoome à."‡

³ Komo cōr-se ūn yę zęęrŭ,

"Bōm nō Yawe!§

Hye-de ūn tŭk-mō ūn ká bō-o daarŭ har da-o ba m-ta."*

⁴ Sek-yę ūr-kwōoz ūn nass [24] ūn rii-yę ūn hōog nę nass kwŭkturŭ yę bōmŭrŭ Shir, wŭ rō tara o-kwŭur à. Yę 'yonsurŭ ūs-cōr yę zęęrŭ,

"**Amin**!† Bōm nō Yawe!"

⁵ A hogurŭ o-cōr rwŭun-mō ūn ká kwŭur-o rō m-zęę,

"Bōm nō Shir na,

nō guw-nę yę ūn wŭ kap,

Caari ūn ręk-wŭ nę,

kap yę rō wŭ m-gyer à."‡

Ge-de ūn Ya o-Rwŭug o-Ca

⁶ Ka da-de ūm hōgŭ komo o-zaaz sa o zee o ūn mōrog-de ūt-mōog, ūntŭn zaaz-o ūn ja-mō m-hō mō m-sa, ūntŭn dwŭm-de o-dākār. Ūm hogurŭ yę m-zęę,

"Bōm nō Yawe!§

Remen Wan-Koyan na wŭ rō ūt-gwōmo,

wŭ rō Shir Wa-ūt-Gwōmo kap!*

⁷ A nom nō o-zak ūn yŭyaw-mō ūt-męn nę,

a seps nō wŭ!

Remen da-o wōog o ūn ge-de ūn Ya o-Rwŭug o-Ca,

komo ko-'ew zongŭtę.

⁸ A ya'ag ká ko-'ew-wŭ, wŭ cŭp gund-o m-rwōn o-pus o."

(Ka gund-o m-rwōn o o-pus o rō ūn hek-o ūn rem-ŭs sō-se se yan-ba-m-kŭkop nōmę à.)

⁹ Ka da-de **wan-tōm-wŭ Shir** zęęrŭ mę. "Gen tō ká: 'Shir ya'ag yę ūr-hō yę a banę ha-mō ūn ka ge-de ūn Ya o-Rwŭug o-Ca de à.' " Wŭ doorŭ komo m-zęę, "Tō ka tō rō Ma-tō Shir tō o-nip."†

¹⁰ Ka da-de ūm hęęrŭ ūn na-se ūn wŭ ūm bŭmŭt wŭ. Amba wŭ zęęrŭ, "Ay, wō nom kaanę á! Mę ko-guw-wŭ Shir wŭ, ūntŭn wō ūn or ru nę nę, nō yę sŭ'e Yęso à. Kwŭktŭ nō Shir! Mę ūn zęę kaanę remen bō ūn yę kō'otę ma-ūt Yęso à, yę rō m-rwōr yo **Kŭkt-o Shir** zęę yę rŭr à."

Wŭ ken wŭ n-tōn ūn jōk-o pus-yo

¹¹ Ka da-de ūm hyanurŭ Tōn-o shir tikshitę, komo jōk-o pus-yo rō eso kaanę. Ka wŭ daa ká jōk-yo à, jin-de ūn wŭ *Ko-yan-Ess ūt-Ma komo Wa-o-Nip*. Ūn męn-ūt pus-tō wŭ rō ūn piish ūt-ma komo ūr-gŭn nę.‡ ¹² Yish-yę ūn wŭ ūntŭn rem-de o-ra, komo ūn hi-de ūn wŭ rō ūt-gōnd nę deęn. Komo wŭ rō ūn de ken jin-de nę genę. Ka jin-de yatt-wŭ napŭ de á sę wŭ.§ ¹³ Wŭ cŭpstę ūr-matuku de a mŭsusę m-hyō à. Jin-de ūn ká con-de komo *Ma-tō Shir*. ¹⁴ Bŭug-de ūn karma-nę yę n-Tōn shir rō wŭ m-dōrę n-tōn ūn jōk ūn cōp-tō ūt-gund nę pus-tō puu. ¹⁵ Q ken magay-o m-rye o rwŭunurŭ ūn nu-o ūn wŭ. Ūn ka magay-o wŭ reetę ūt-dak. Komo, "Wŭa nom gwōmo-tō ūn yę ūn kō-yo o-kwōm."* Komo wŭa rwŭŭtę caari-se ūn ryaab-se Shir Wa-ūt-Gwōmo Kap be-de ūn hun-nę ūntŭn net-wŭ rō 'mō ūn yakar-yę ūs-'yo be-de a ūn pōt ūt-us à.† ¹⁶ Ūn matuku-de ūn wŭ, komo ūn kut-o ūn wŭ nę, a genę ka jin-de:

Ko-Gwōmo-wŭ ūn gwōmo-nę, komo wŭ jiishę m-sęk be-de ūn sęk-yę à.

¹⁷ Komo ūm hyanurŭ **wan-tōm-wŭ Shir** rō eso n-mę ūr-hō. Wŭ aagurŭ eeg ūn caari-o o-cōr wŭ agnurŭ kap o ūn no-yę rō ūt-hukę ūn kŭs-o n-Tōn shir à. Wŭ zęę, "Haan nō, nō kargę be-de ūn ka caari-o o-biki o Shir o. ¹⁸ Haan nō nō ti ap-mō ūn gwōmo-nę, ūn mō ūn caari-yę ūn karma-nę nę, ūn mō ūn ya-ūr-gŭn nę, ūn mō ūn jōk-nę, ūn mō ūn yę rō yę m-da nę à, ūn ap-mō hun-nę kap, guw-nę ūn yę rō guw-nę à, caari ūn rek-yę nę!"‡

† **Bōr-ūs op ūs-jero:2** 19:2 ūt-Girik: guw-nę yę ūn wŭ. ‡ **Bōr-ūs op ūs-jero:2** 19:2 Hyen komo: Kara 32:43;

2Gwm 9:7. § **Bōr-ūs op ūs-jero:3** 19:3 ūt-Girik: Harrerruja. * **Bōr-ūs op ūs-jero:3** 19:3 Hyen komo: Isha

34:10. † **Bōr-ūs op ūs-jero:4** 19:4 Wata: Yage tō nomotę kaanę! ‡ **Bōr-ūs op ūs-jero:5** 19:5 Hyen komo: Bōng

115:13. § **Bōr-ūs op ūs-jero:6** 19:6 ūt-Girik: Harrerruja. * **Bōr-ūs op ūs-jero:6** 19:6 Hyen komo: Izik 1:24;

Bōng 93:1; 97:1; 99:1. † **Bōr-ūs op ūs-jero:9** 19:9 Hyen komo: Mati 22:2-3. ‡ **Bōr-ūs op ūs-jero:11** 19:11 Hyen

komo: Izik 1:1; Bōng 96:13; Isha 11:4. § **Bōr-ūs op ūs-jero:12** 19:12 Hyen komo: Dane 10:6. * **Bōr-ūs op**

ūs-jero:15 19:15 Hyen komo: Bōng 2:9. † **Bōr-ūs op ūs-jero:15** 19:15 Hyen komo: Isha 63:3; Jowe 3:13; Hyan

14:20. ‡ **Bōr-ūs op ūs-jero:18** 19:17-18 Hyen komo: Izik 39:17-20.

¹⁹ Ka da-de ʉm hyanʉrʉ ka nem-yo mɔrɔgsʉtɛ gwɔmo-nɛ yɛ ʉn hono o-dak ʉn karma-nɛ yɛ ʉn yɛ nɛ, remen yɛ teet ʉr-gun ʉn ka wʉ rɔ n-tɔn o-jɔk à, ʉn karma-nɛ yɛ ʉn wʉ nɛ. ²⁰ Amba a shipk ka nem-yo, mɔsɛ ʉn ka wan-rwɔr ʉn ma-tɔ shir wʉ ʉt-bɔ wʉ nɛ wʉ nɔmɛ saw-tɔ o-madɛ ʉn ka nem-yo à. Be-de ʉn ka saw-tɔ o-madɛ tɔ wʉ durumɛ yɛ gɔksɛ napa-ɔ ʉn ká nem-yo, komo ʉn yɛ kwʉktɛ zwɔ-ɔ ʉn wʉr-ɔ ʉn yo nɛ à. Kap yoor-mɔ ʉn yɛ a jorbʉ yɛ n-mɛ ʉn mar-ɔ ʉn ta'ar-tɔ ʉn caari-ɔ o-ra ʉn hoɔg nɛ. [§] ²¹ A hoɔrʉ karma-nɛ yɛ ʉn yɛ o-magay ɔ rwʉnɛ ʉn nu-ɔ ʉn ká wʉ rɔ tara n-tɔn ʉn jɔk-o-ɔpus yo à. Hon ʉn no-yɛ n-tɔn myet yɛ reerʉ ap-mɔ ʉn ká u-tɔ bɔ yɛ ɔnɛ à.

Bɔr ʉr-kwoɔz

ʉs-hak dugu-o gaan [1,000]

¹ Ka da-ɔ ʉm hyanʉrʉ wʉ ken **wan-tɔm-wʉ Shir** wʉ rɔ m-kergunɛ rwʉn-mɔ n-Tɔn shir. Wʉ rɔ ʉn rii-yo ʉn tiks-mɔ ʉn ka kuub-ɔ ʉr-dʉw ɔ nɛ ʉt-kom, ʉn caari-tɔ ʉt-kwɔm nɛ tɔ m-ke'et. ² Wʉ shipʉ ka hwo-yo, ka ko-mɔng-yo o-hwo yo, yo rɔ **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** à, wʉ ka'ʉ yo n-tɛ ʉn ká kwɔm-tɔ har ʉs-hak dugu-o gaan [1,000].* ³ Ka **wan-tɔm-wʉ Shir** wʉ jorbʉ yo ʉn ka kuub-ɔ ʉr-dʉw ɔ, wʉ tigurʉ yo wʉ rekerʉ taase **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** wʉ do durumɛ ʉn hun-nɛ komo, sɛ ka hak-se dugu-o gaan [1,000] aragtɛ. Ka hak-se arge a hosʉ wʉ ya o-da hiin.

⁴ Ka da-ɔ ʉm hyanʉ ʉt-kwʉur. Komo ʉm hyanʉ ka hun-nɛ yɛ rɔ tara tara ʉn ka kwʉur-tɔ à, a ya'ag yɛ gwɔmo-tɔ ʉn piish ʉt-ma. ʉm hyanʉrʉ komo hoɔg-mɔ ʉn yɛ a kuprɛ ʉt-hi remen tɔr-ʉs ʉsɔ à, komo ʉn rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir nɛ. Yɛ rɔ ka yɛ kwʉktɛ ka nem-yo á, kɔ sha-mɔ ʉn yo á. Komo yɛ gɔks napa-ɔ ʉn yo ʉn zwɔn-tɔ ʉn yɛ kɔ nɛ ʉn kom-tɔ ʉn yɛ á. Yɛ muʉnʉrʉ ʉn hoɔg nɛ komo, yɛ reerʉ ʉt-gwɔmo be-ʉr gaan ʉn **Kiristi** nɛ har ʉs-hak dugu-o gaan [1,000].† ⁵ (Margan-nɛ yɛ kusɛ à, yɛ inɛ ʉn hoɔg nɛ á, sɛ da-ɔ ka hak-se dugu-o gaan se arge à.) Q ka ɔ rɔ inɛ-mɔ ʉn margan-nɛ mɔ takan. ⁶ Ya-o-zak-yɛ, yan-ba-m-kuɔkop, yɛ rɔ ʉr-kwʉkur nɛ be-de ʉn ka inɛ-mɔ ʉr-takan mɔ. Mar-m ayoore-mɔ rɔtt ʉr-hɛɛ be-de ʉn yɛ á, amba yɛa warag yan-**Cow ʉn kɔn-se Shir** ʉn **Kiristi**, komo yɛa re ʉt-gwɔmo ʉn wʉ nɛ har ʉs-hak dugu-o gaan [1,000].

Rɛ ʉr-hɔ n-tɛ ʉn Gwɔmo-de ya-ʉt-kɔt

⁷ Da-ɔ ka hak-se dugu-o gaan [1,000] arge, a hosunɛ **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** be-de a ka'ʉ wʉ à. ⁸ Komo wʉa rwʉn, wʉ durumɛtɛ hun-nɛ yɛ a cakarsɛ hono o-dak à. Yɛ a m-aag, *Gooɔ* ʉn *Magooɔ*. **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** a karagsʉ yɛ yɛ teet ʉr-gun, komo mɔr-tɔ ʉn yɛ ʉntʉn mɔr-tɔ m-hyereg mɔ n-riib ɔ m-sa.‡ ⁹ Yɛ semʉrʉ hono o-dak, yɛ rigʉmsʉrʉ hun-nɛ yɛ Shir ʉn ka bɔ-ɔ Shir rɔ m-was nɛ à. Amba ra-o kergunʉrʉ rwʉn-mɔ n-Tɔn shir ɔ reerʉ yɛ. ¹⁰ Ka da-de **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** wʉ durumɛ yɛ à, a jorbʉ wʉ n-mɛ ʉn mar-ɔ o-ra ɔ rɔ m-rɛ ʉn ta'ar-tɔ ʉn caari-ɔ o-ra guwgʉw à, be-de a jorbɛ ka nem-yo à be-ʉr gaan ʉn ka wan-rwɔr ʉn ma-tɔ shir wʉ ʉt-bɔ wʉ nɛ. Reɛnɔ yɛ he swɔ ʉr-koɔb m-tɛt, m-hɔw nɛ, har da-ɔ ba m-ta.

Piish ʉn ma-tɔ ʉr-kɔm

¹¹ Ka da-ɔ ʉm hyanʉ caari-ɔ o-kwʉur ɔ ʉt-gwɔmo o-ɔpus ɔ. ʉm hyanʉrʉ wʉ rɔ tara n-tɔn ɔ à. O-dak n-Tɔn ɔ shir nɛ argʉ m-ɛgɛ ʉn co-ɔ ʉn wʉ komo a do tɔ nɛ m-hyan á. ¹² ʉm hyanʉrʉ margan-nɛ, caari ʉn rɛk-yɛ nɛ, yɛ eso eso n-hɛr ɔ ʉn ká kwʉur-ɔ ʉt-gwɔmo ɔ. A upsʉ ʉt-takurda, komo a upsʉrʉ ka takurda-ɔ ʉn hoɔg-ɔ. A piishʉ margan-nɛ ʉt-ma ʉn bɔ ʉn rii-yo yɛ nɔmɛ à, bɔ tɔ rɔ gɛnɛ n-mɛ ʉn ka takurda-tɔ à. [§] ¹³ Sa-m rwʉntʉrʉ yɛ marɛ ʉn mɔ à. M-mar ʉn be-de ʉr-she'et de ʉn marimar-nɛ nɛ tɔ ma tɔ rwʉntʉrʉ margan-nɛ yɛ ʉn tɔ. A piishi kowan ʉt-ma ʉn gon rii-yo wʉ nɔmɛ à. ¹⁴ Ka da-ɔ a jorbʉ m-mar ʉn be-de ʉn she'et-de ʉn margan-nɛ nɛ n-mɛ ʉn mar-ɔ o-ra. Ka mar-ɔ o-ra ɔ rɔ mar-m ayoore-mɔ. ¹⁵ Kap bɔn wʉ jin-de ʉn wʉ rwʉnɛ gɛnɛ n-mɛ ʉn ka takurda-ɔ ʉn hoɔg-ɔ á, a jorbʉ wʉ n-mɛ ʉn ka mar-ɔ o-ra ɔ.

Bɔr ʉr-kwoɔz o-gaan

Tɔn-o shir-o pu-ɔ ʉn dak-o pu-ɔ nɛ

¹ Ka da-ɔ ʉm hyanʉ Tɔn-o pu-ɔ ʉn dak-o pu-ɔ nɛ. Remen Tɔn-ɔ n-ga ʉn dak-ɔ n-ga nɛ kap ɛgʉssʉtɛ, komo sa-m rɔ kɔn á.* ² ʉm hyanʉrʉ komo ka bɔ-ɔ ba m-kuɔkop ɔ, Urusharima-o pu-ɔ, ɔ rɔ m-kergunɛ rwʉn-mɔ n-Tɔn be-de Shir. A gegʉrsʉtɛ ɔ ʉt-duk

§ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jerɔ:20** 19:20 Hyen komo: Hyan 13:1-18. * **Bɔr ʉr-kwoɔz:2** 20:2 Hyen komo: Taka 3:1. † **Bɔr ʉr-kwoɔz:4** 20:4 Hyen komo: Dane 7:9,22. ‡ **Bɔr ʉr-kwoɔz:8** 20:8 Hyen komo: Izik 7:2; 38:2,9,15. § **Bɔr ʉr-kwoɔz:12** 20:11-12 Hyen komo: Dane 7:9-10. * **Bɔr ʉr-kwoɔz o-gaan:1** 21:1 Hyen komo: Isha 65:17; 66:22; 2Bit 3:13.

bŕ kŕ-ew rŕ m-geger remen campŕ Ƴn wƳ à.† 3 Komo Ƴn hogurƳ caari-ŕ çŕ-ŕ rŕ Ƴn çep Ƴt-ma rwƳun-mŕ Ƴn kwƳur-ŕ Ƴt-gwŕmo ŕ rŕ m-zee, “Gwŕt hur-ŕ Shir Ƴn hun-nŕ nŕ n-mŕ! WƳa she’et be-Ƴr gaan Ƴn ye nŕ. Komo ye warag hun-nŕ ye Ƴn wƳ. Shir komo Ƴn hi Ƴn de Ƴn wƳ wƳa she’et Ƴn ye nŕ, komo wƳ warag Shir-ŕ Ƴn ye.‡ 4 WƳa pe’egƳ ye m-yish kap Ƴn yish-ye Ƴn ye. Mar-m mŕ kus komo á, kŕ tƳk-mŕ Ƴt-men, kŕ Ƴs’wŕn, kŕ m-hoŕ á, remen rem-Ƴs Ƴt se ro na m-rwŕ Ƴn tƳk-mŕ Ƴt-men à, se aragsƳte.”§

5 Ka wƳ ro tara Ƴn ká kwƳur-ŕ Ƴt-gwŕmo à zeeƳ, “M-mŕka me m-nŕm Ƴn koyan pu-yo!” Komo wƳ zeeƳ me, “Gen yo ka, remen tŕ ka ma-tŕ Ƴm rƳrƳ wŕ à nip-ŕ, komo hun-nŕ a hoks m-sher Ƴn tŕ.”

6 Komo wƳ zeeƳ, “A komŕg! Mŕ rŕ Arpa, Ƴn Omega nŕ.* Mŕ rŕ Ƴr-Takan Ƴr-BƳste nŕ. Kap ye Ƴn hŕge o-swŕŕt à, man ’ye ye yish-tŕ ho-mŕ Ƴn hŕge m-yar.† 7 Be-de Ƴn kŕwan wƳ rŕ Ƴr-hŕ de Ƴn **ko-Gwŕmo-wƳ Ƴn ya-Ƴt-kŕt** à, yea kum Ƴr-hes de o-kwƳm be Ƴn de. Man warag Shir ŕ Ƴn ye, komo yea warag yakar re.‡ 8 Amba ya-o-gyer, Ƴn yan-kŕŕb-de m-sher nŕ, Ƴn ye hŕ hun-nŕ à, ya-o-ás, Ƴn ye rŕ m-yoos Ƴn saw-tŕ made nŕ à, Ƴn kwƳkte m-gir nŕ komo kap ya-Ƴt-bŕ, myet-ŕ Ƴn ye gwƳug-de Ƴn ye ka mar-mŕ o-ra ŕ, ŕ rŕ m-tƳks Ƴn ta’ar-tŕ Ƴn caari-ŕ o-ra à. Mŕ ka rŕ mar-m ayoore-mŕ.”

Urusharima-o pu-ŕ

9 Wan-gaan be-de Ƴn ka **yan-tŕm-ye Shir** nen ta’voor-ye yan-sheend-tŕ a shoosŕ tŕ Ƴn re Ƴr-kŕŕb Ƴt-ta’voor à, tŕ Ƴr-kŕm wƳ haanƳrƳ be Ƴn de. WƳ zeeƳ me, “Haan, man kutu wŕ ko-ew, ne’a-wƳ Ƴn Ya o-RwƳug o-Ca.” 10 Ka **wan-tŕm-wƳ Shir** wƳ deƳ me Ƴn bu-yo **KƳkt-o Shir** wƳ deetu wƳ n-tŕn Ƴn ŕ ken haag-o caari-ŕ ŕ m-pipir deen. WƳ kutbu me o-Urusharima, bŕ-ŕ ba m-kƳkŕp ŕ rŕ m-kergunŕ rwƳun-mŕ n-Tŕn be-de Shir.§ 11 Ka bŕ-ŕ komo a shoostŕ ŕ Ƴn seps-mŕ Shir m-cucas nŕ cucas-mŕ Ƴn ŕ nŕmog ƳntƳn ta’ar-de Ƴn hwŕ, o-jaspa de rŕ Ƴs-myakt ƳntƳn Ƴr-madipi. 12 A rigimshite ŕ Ƴt-ma tŕ m-nƳ pipir, Ƴs-ish nŕ ŕp Ƴs-voor, Ƴn **yan-tŕm-ye Shir** nŕ ŕp Ƴn nen voor yan-’er-de Ƴn ka ish-se. A genƳ jin-tŕ Ƴn baag-Ƴt ŕp-Ƴt voor-tŕ Ƴn hun-nŕ ye **o-Isra** Ƴn ka ish-se. 13 Komo kŕ yo ke riib-yo ish-Ƴs tet-se, ish-Ƴs tet Ƴr-hŕran, ish-Ƴs tet Ƴr-hŕrim, ish-Ƴs tet o-baar, ish-Ƴs tet o-ye’er.* 14 Komo wur-ŕ Ƴn ka bŕ-ŕ a Ƴn ma ŕ n-tŕn Ƴn shi’it-Ƴt ŕp Ƴn voor-tŕ Ƴt-ta’ar. Komo n-tŕn Ƴn tŕ kanŕ a gene jin-tŕ Ƴn **yan-Tŕm Yeso** ŕp Ƴn voor-ye Ƴn ka Ya o-RwƳug o-Ca yo.

15 Ka **wan-tŕm-wƳ Shir** wƳ nome Ƴt-ma Ƴn me nŕ à, wƳ rŕ Ƴn kŕ-yo Ƴr-me’es nŕ yo o-zinariya yo wƳ hette me’es Ƴn ka bŕ-ŕ à, ish-se Ƴn ŕ, Ƴn wur-se Ƴn ŕ ne.† 16 Da-ŕ wƳ me’esŕ ŕ à, wƳ ’wŕs kŕ yo ke riib-yo hond hond yo rŕ Ƴn rŕ ri-yo nŕ. Seeb-mŕ Ƴn ŕ Ƴn hŕŕb-mŕ Ƴn ŕ ne, Ƴn pipir-mŕ Ƴn ŕ nŕ kŕ ŕ ke raag-ŕ hond hond stadi dugu-Ƴs ŕp Ƴs-voor [12,000]‡ ŕ. 17 **Wan-tŕm-wƳ Shir** me’esƳrƳ wur-se Ƴn ŕ komo ŕ rwƳntƳrƳ nƳ-mŕ ŕ na-Ƴs zungu Ƴn kwŕŕ-Ƴt voor Ƴs-nass [144],§ (Ƴn gon ri-yo hun-nŕ rottŕ Ƴn me’es Ƴn kashi Ƴr-me’es à.) 18 A Ƴn ma wur-se Ƴn ŕ Ƴn tŕ ken ta’ar-tŕ a m-aag Ƴt-jaspa à tŕ Ƴn hwŕ. Komo ka bŕ-ŕ nŕ a maarƳ ŕ Ƴn zinariya zak zak, komo ŕ ma’asƳ Ƴs-myakt ƳntƳn Ƴr-madipi. 19 Komo a nomo shi’it-de Ƴn ka wur-ŕ Ƴn ka bŕ-ŕ Ƴt-duk Ƴn gon kŕ de ke ta’ar-de Ƴn hwŕ de. O-jaspa de rŕ Ƴr-takan Ƴn shi’it-de Ƴt-ma. Ƴr-ayoore-de komo Ƴr-sappaya, Ƴr-atette-de Ƴr-agat, Ƴr-anasse-de Ƴr-zumuruđu, 20 Ƴr-ataang-de Ƴr-onis, Ƴr-acinde-de Ƴr-karneriyon, Ƴr-ata’yooŕe-de Ƴr-kirisorat, Ƴr-aere-de Ƴr-berir, Ƴr-ajerŕŕe-de Ƴr-topas, Ƴr-aŕpe-de Ƴr-kirisoparas, ŕp-Ƴr gaan jasin, ŕp ayoore-de Ƴr-ametis. 21 Ka ish-Ƴs ŕp Ƴs-voor se a nom se Ƴn rwƳumb-se Ƴn hwŕ ŕp Ƴs-voor, kŕ ŕ ke ish-ŕ Ƴn rwƳumb-ŕ Ƴn hwŕ gaan a nŕmƳ ŕ. Caari-yo Ƴn çŕw-yo Ƴn ka bŕ-ŕ, Ƴn zinariya a ma yo zak zak, komo yo rŕ Ƴs-myakt ƳntƳn Ƴr-madipi.* 22 Mŕ hyan **Pyo-ŕ Shir** Ƴn ka bŕ-ŕ á, remen Wan-Koyan Shir Wa-Ƴt-Gwŕmo kap Ƴn Ya o-RwƳug o-Ca ne ye ye rŕ **Pyo-ŕ Shir** ŕ Ƴn ka bŕ-ŕ. 23 Ka bŕ-ŕ rŕ Ƴn hoob-ŕ Ƴr-hŕ kŕ o-reng á, remen seps-mŕ Shir mŕ rŕ ŕ m-caragse, ka Ya o-RwƳug o-Ca yo komo yo rŕ pitirra-de Ƴn ŕ.† 24 Hun-nŕ ye Ƴn hŕno o-dak a hewe

† **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:2** 21:2 Hyen komo: Isha 52:1; Hyan 3:12; Isha 61:10. ‡ **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:3** 21:3

Hyen komo: Izik 37:27; Rewi 26:11-12. § **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:4** 21:4 Hyen komo: Isha 25:8; Isha 35:10; 65:19.

* **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:6** 21:6 Arpa, Omega: wata n-mŕ Abacada Ƴt-Girik. Arpa rŕ Ƴr-takan komo Omega rŕ Ƴr-bƳste. † **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:6** 21:6 Hyen komo: Isha 55:1. ‡ **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:7** 21:7 Hyen komo: 2Sam 7:14; Bŕŕŕ 89:26-27. § **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:10** 21:10 Hyen komo: Izik 40:2. * **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:13** 21:12-13 Hyen komo: Izik 48:30-35. † **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:15** 21:15 Hyen komo: Izik 40:3. ‡ **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:16** 21:16 Mŕ-Ƴt dugu-o gaan Ƴn zungu-Ƴs nass [1,400] kŕ kiromita dugu-Ƴt voor Ƴn zungu-Ƴs voor [2,200].

§ **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:17** 21:17 Kaanŕ a nŕm Ƴr-hond Ƴs-na nŕ zungu Ƴs-voor Ƴn ŕp-Ƴs cind [216]. * **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:21** 21:18-21 Hyen komo: Isha 54:11-12. † **Bŕ Ƴr-kwoŕ o-gaan:23** 21:23 Hyen komo: Isha

60:19-20.

ɔr-hew m-mok o ɔn ka bɔ-o. Gwomo-ne ye ɔn hono o-dak komo ye hante o seps-mo ɔn ye n-me ɔn ka bɔ-o.‡ 25 An tige ɔn ish-se ɔn ka bɔ-o ɔn ta-mo ɔr-ho á remen tet-mo m-rew kané á. 26 Komo a hante myet o ɔn m-seps ɔn gos-to ɔn hun-ne ye ɔn hono o-dak ne ɔn ka bɔ-o.§ 27 Amba rii-yo m-kukop a kum m-cow n-me ɔn ka bɔ-o á, ko komo koyan nom ɔn rem-se ɔn hu, ko wa-ut-bo, se de ye a gene jin-to ɔn ye n-me ɔn ka takurda-o ɔn hoog-o ɔn ka Ya o-Rwuwug o-Ca yo à.*

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-voor

Roog-o ɔn ho-mo ɔn hoog

1 Ka da-de **wan-tom-wu Shir** kutu me roog-o ɔn ho-mo ɔn hoog, mo ɔs-myakt untun ɔr-madipi mo rwuunte be-de ɔn kwuur-o ɔt-gwomo to Shir ɔn to ɔn Ya o-Rwuwug o-Ca ne.* 2 Mo m-ja n-tete de ɔn caari-yo ɔn cow-yo ɔn ka bɔ-o. ɔn ko yo ke riib-yo ka roog-o 'yo-o ro kon yo ɔn hoog, yo ro ɔn mat ɔr-mat so-o op ɔn voor hak gaan. Ko yo ke reng-yo yo ro m-mat so-o gaan. A ɔn nom ɔs-baat ɔn wa-to ɔn ka 'yo-yo remen taaste ɔn gom-se ɔn hun-ne ye ɔt-dak kap.† 3 ɔn ka bɔ-o, a kum rii-yo Shir hu ye nu-o yo-o á, remen kwuur-o ɔt-gwomo o Shir ɔn Ya o-Rwuwug o-Ca ne o ro kane. Guw-ne ye ɔn wu komo ye kwuktu wu.‡ 4 Ye hyen co-o ɔn wu, komo a gen jin-de ɔn wu ɔn zwon-to ɔn ye. 5 Tet-m mo kus kaane á. Yatt-yo nusu ye ɔn ma-to ɔr-pitirra ko cucas-mo ɔr-ho á, remen Wan-Koyan Shir wu he m-warag cucas-mo ɔn ye. Komo ye re ɔt-gwomo har da-o ba m-ta.§

6 **Wan-tom-wu Shir** zeeru me, “Ka yo o hoge à nip-o, komo to wooste a sher ɔn to. Wan-Koyan Shir ya'ag yan-Rwor ɔn ma-to ɔn wu jaab-o ɔt-men ɔn bu-yo Kukto-o ɔn wu. Wu tomonte wan-tom o ɔn wu, remen wu kutute ka guw-ne ye ɔn wu ye rii-yo he m-ko ba m-jime à.”

Yeso roon

7 “Gwot me ka komo robe, ba ɔn naas o-da! Shir ya'ag ye ɔr-ho bo ɔn ye ro o-dorotte ɔn ma-to ɔn hyan-o co to ɔn ka takurda-o à.”

8 Me wu **Yohana**, me hyane ɔn hoge, kap ka rem-se. Da-o ɔn hoge komo ɔn hyen se à, ɔn heeru ɔn na-se ɔn **wan-tom-wu Shir**, wu kutu me ka rem-se á. 9 Amba wu zeeru me, “Taase o kwuktu me á! Me ko-guw-wu Shir wu, untun wo ɔn or ru ne ɔn **yan-Rwor ɔn Ma-to Shir**, har ma kap ɔn ye nome dorotte-o ɔn yo ro gene ne ɔn ka takurda-o á. Kwuktu no Shir cot!”

10 Ka da-de wu zeeru me, “Taase o wuke ka ma-to ɔn hyan-o co-o to gene à, remen da-o nomoste yow yow. 11 Myet ko-yan-men-ut jaas-to wu senge men-ut jaas-to to ɔn wu, wu ro yo-wu á, wu senge nom ɔn rii yo-yo. Wan-nom ɔn rii-yo ɔr-bon, wu senge nom ɔn rii-yo ɔr-bon, komo wu ro ba m-kukop á, wu senge she'et-de ɔn wu ba m-kukop.”*

12 “Gwot, me ka robe ba ɔn naas o-da! Komo 'yons ɔn de ro be ɔn de, man tope kowan gon rii-yo wu nome á.† 13 Me ro Arpa, ɔn Omega ne.‡ Me ro ɔr-Takan ɔr-Buste ne, ɔr-Shi'it ɔr-Kom ne.§

14 “Shir 'ye ye ɔr-ho ka ye so'ose matuku-ɔt seeb-to to ɔn ye à. A 'ye ye keer-de m-cow ɔn ish-se ɔn ka bɔ-o caari-o remen ye reet mat-de ɔn 'yo-yo ɔn hoog.* 15 Amba ka ye muute hi-de ɔn ye ya-m-kukop à, ye ro n-do ɔn ka bɔ-o:

Ka ye yoose weer-se o-made,
Ya-o-ás,
Ye hoome hun-ne à,
Yan-kwukte m-gir, ɔn
Ya-ut-bo ne.

‡ **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:24** 21:24 Hyen komo: Isha 60:3. § **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:26** 21:25-26 Hyen komo: Isha 60:11. * **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:27** 21:27 Hyen komo: Isha 52:1; Izik 44:9. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-voor:1** 22:1 Hyen komo: Izik 47:1; ZeKa 14:8. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-voor:2** 22:2 Hyen komo: Taka 2:9. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-voor:3** 22:3 Hyen komo: ZeKa 14:11; Taka 3:17. § **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-voor:5** 22:5 Hyen komo: Isha 60:19; Dane 7:18. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-voor:11** 22:11 Hyen komo: Dane 12:10. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-voor:12** 22:12 Hyen komo: Isha 40:10; 62:11; Bng 28:4; Isha 40:10; Irm 17:10. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-voor:13** 22:13 Arpa, Omega: wata n-me Abacada ɔt-Girik: Arpa ro ɔr-takan komo Omega ro ɔr-buste. § **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-voor:13** 22:13 Hyen komo: Hyan 1:8; Isha 44:6; 48:12; Hyan 1:17; 2:8. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-voor:14** 22:14 Hyen komo: Taka 2:9; 3:22.

¹⁶ “Mɛ, Yɛso, Ƴm tɔmbɔtɛ **wan-tɔm-wɔ Shir** re wɔ heetbɔ nɔ kà tɔm-ɔ remen **yan-dor Yɛso**. Mɛ Ƴn rwɔƳn sɔ Ƴn baag-o ko-Gwɔmo **Dawuda** komo mɛ rɔ wan-rɛ Ƴn cim-yo Ƴn gwɔmo-Ƴt **Dawuda**. Mɛ rɔ *Myar-yo m-cɔcar yo n-Sot.*”[†]

¹⁷ **Kukt-o Shir** Ƴn ko-ew nɛ rɔ m-zɛɛ, “Haan!” Yagɛ komo bɔ Ƴn wɔ hogɛ tɔ ka à, wɔ ma wɔ zɛɛ, “Haan!” Yagɛ bɔ Ƴn wɔ rɔ m-hogɛ Ƴn **swɔot-o** m-hɔ à wɔ haan: kap wɔ cɔnɛ wɔ sɔ à, wɔ sɔ m-yar be-de Ƴn hɔ-mɔ Ƴn hogɛ.[‡]

Ma-tɔ Ƴr-bɔstɛ

¹⁸ Mɛ, **Yohana**, mɛ Ƴn nak Ƴn tɔ-tɔ Ƴn kap wɔ hogɛ ma-tɔ Ƴn rii-yo he m-kɔr Ƴn co à tɔ Ƴn kà takɔrda-o à Ƴnze: Ƴrege wɔ doog yo ken rii-yo n-tɔn Ƴn tɔ, Shir a doo wɔ swɔ Ƴr-kɔɔb de a genɛ Ƴn ka takɔrda-o à. ¹⁹ Komo bɔ Ƴn wɔ haabɛ yo ken rii-yo rɔ Ƴn kà takɔrda-o à, Shir a dos gwɔɔg-de Ƴn wɔ de Ƴn mat-de Ƴn 'yo-yo Ƴn hogɛ. Komo Shir a dos gwɔɔg-de Ƴn wɔ de Ƴn kà bɔ-o ɔ Ƴn ba m-kɔkɔp ɔ. Ƴm genestɛ ka rem-Ƴs yoor-se n-mɛ Ƴn kà takɔrda-o.[§]

²⁰ Kà wɔ kɔ'otɛ Ƴnze ka rem-se kap nip-o à, wɔ zɛɛɛ, “Eba, Ƴm rɔbɛ hɔr-m-hɔr!”

Amin. Haan, Wan-Koyan Yɛso!

²¹ Yar-m Yɛso Wan-Koyan rɔ Ƴn nɔ nɛ kap! **Amin!**

[†] **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-yoor:16** 22:16 Hyen komo: Qog 24:17; Isha 11:1,10; 2Bit 1:19; Hyan 2:28.   [‡] **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-yoor:17** 22:17 Hyen komo: Isha 55:1.   [§] **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-yoor:19** 22:18-19 Hyen komo: Kara 4:2; 12:32.